LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
C. C. SEINE 376.260

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՅՈՒՆԻՍ
1931
2 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1584

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՌՈՄ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

1929 փետր. 11ին էր որ, Լատերանի դաշնագրով, Հռոմ վերջապէս ճանչցաւ Պապին վեհապետական իշխանութիւնը։ Վատիկանը հռչակուեցաւ պետութիւն, 44 քառ. հեկտար տարածութեամբ եւ մօտ 500 բնակչութեամբ։

Մեղրալուսնի օրերը հազիւ անցած, տեղի ունեցան կարգ մը վէճեր, բայց անմիջապէս մոռացութեան տրուեցան։ կամ ջանմանափակուեցան լրագրական բանավէճերու մէջ։

Անցեալ շաբթու, նորէն պայթեցան զսպուած կիրքերը, և այսօր գրեթէ խզուած են դիւանագիտական յարաբերութիւնները Հռոմի եւ Վատիկանի միջեւ։ Ոչ իտալական դեսպանը սերտ կապ ունի Պապին հետ, ոչ ալ Վատիկանի ներկայացուցիչը կրնայ կամ կ'ուզէ տեսնել Մուսոլինին։ Իբրեւ հետեւանք զանազան դէպքերու եւ յարձակումներու։

Մինչ այս մինչ այն, ոստիկանութիւնը լուծեց շարք մը կաթոլիկ՝ պապական կազմակերպութիւններ,— ակումբներ, կիներու, համալսարականներու եւ երիտասարդներու կազմակերպութիւններ՝ ամբողջովին նուիրուած կաթոլիկ պրոպականտին եւ գործունէութեան։

Լաւատեսներ կ'ըսեն թէ զգուշական միջոց մըն է այս եւ ժամանակաւոր, քանի որ կը հակասէ կնքուած համաձայնութեանց։

Կրնայ այդպէս ըլլալ. բայց անժխտելի է մէկ իրողութիւն. ընդունելով հանդերձ կաթոլիկ աշխարհին ուժը, Մուսոլինի չի հանդուրժեր որ Վատիկանը շարունակէ իր ազդեցութեան տակ պահել Իտալիոյ երիտասարդութեան խոշոր մէկ մասը։ Իր ուզածին պէս դաստիարակել ամբողջ սերունդ մը։

Սեւ շապիկաւոր իշխանապետութիւնը իր թաթին տակ առած է ինչպէս ամբողջ պետական կարգ ու սարքը. բանակն ու խորհրդարանը, մամուլն ու սէնտիքաները. նոյնպէս դըպրոցը։ Պարտաւորիչ է միօրինակ, միաձեւ կրթութիւնը։ Պետութիւնը ինքն է որ կ'որոշէ ուսուցիչները ինչպէս դասագիրքերը։ Ինքն է որ կը մշակէ մարմնական եւ երիտասարդական միութիւնները։

Իսկ Վատիկանը, ինչպէս բսինք, իր հովանաւորութեան, անմիջական ազդեցութեան տակ ունի անհամար շարքեր երիտասարդական կազմակերպութեանց։

Ընդհարման ուրիշ կէտեր ալ կան— ինչպէս ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, կրօնական դաստիարակութեան եւն. խնդիրներ։ Բայց միայն երիտասարդական գործունէութեան ասպարէզը բաւական է դէմ դիմաց հանելու երկու հակադիր ուժերը. աշխարհական իշխանութիւնն ու կրօնականը։

Իտալիան միշտ ալ հակամէտ է օգտագործելու կաթոլիկ աշխարհին հմայքը՝ իր արտաքին քաղաքականութեան համար։ Մանաւանդ Ֆրանսային հակազդելու, անոր տեղը բռնելու համար Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Եւ այս տեսակէտէն, մեծ յաջողութիւն կը համարուէր Լատերանի համաձայնութիւնը։

Բայց, ներքին քաղաքականութեան մէջ, Մուսոլինի չի հանդուրժեր ոչ Վատիկանի, ոչ ալ ուրիշ ո'րեւէ ուժի գերակշռութեան, միջամտութեան կամ մրցակցութեան։

Միւս կողմէ, Պապն ալ տրամադիր չէ զիջումներ կատարելու Հրաժարելու իր դարաւոր իրաւունքներէն։

Իր պաշտօնաթերթին, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ»ի բուռն յարձակումներէն յետոյ, որոնց հետեւանքով խմբագիրը չի համարձակիր դուրս ելլել Վատիկանի պարիսպէն, Պապը ինքն ալ մարտական ոգի մը կը ցուցնէ։ Շաբաթ օր, հանդիսաւոր առիթով մը, հետեւեալ խօսքերն արտասանեց.

— «Մեր կեանքի ամէնէն տխուր ժամերուն ամէնէն տխուրն է այսօր։ Այս կ'ըսենք իբրեւ հայր եւ եպիսկոպոս Հռոմի։ Ինչուշտ իրաւունք եւ պարտականութիւն ունինք յիշեցնելու դաշնագիր մը եւ պայմանագիր մը, եւ արդէն դիւանագիտական ձեռնարկներ կատարուած են։ Բայց ոչինչ կրնայ արգիլել Հռոմի եպիսկոպոսը իր ձայնը բարձրացնելու։ կրնան պահանջել մեր կեանքը, բայց ոչ մեր լռութիւնը»։

Եւ գնո ուրիշ ակնարկներ, նոյնքան կծու.

— «Ահա կը տեսնենք առաջին արտայայտութիւնը դաստիարակութեան մը որ ժխտումն է քրիստոնէական եւ քաղաքացիական կրթութեան, որովհետեւ կ'ուսուցանէ ատելութիւն, անպատկառութիւն եւ ըռնութիւն։ Մենք չուշացանք օր մը գնահատելու կրօնական կրթութեան վերահաստատումը դպրոցներու մէջ, բայց շատ շուտ սկսան ձախ ձեռքով քանդել ինչ որ շինեցին կամ շինել հաւացուցեր էին աջ ձեռքով»։

Փոխադարձաբար, կրկնապատիկ դառնութեամբ կ'արտայայտուին, անշուշտ, Մուսոլինիի օրկանները։ Եւ ամէնը մէկ բերան, քանի որ բովանդակ մամուլին զսպանակը կեդրոնացած է միեւնոյն ձեռքին մէջ։

Աւելորդ է եզրական համեմատութիւններ տալ այս տագնապին, վերջնական խզում նախատեսելով։ Վերջը-վերջը, կարելի պիտի ըլլայ գտնել միջին ճամբայ մը։

Բայց, անջրպետ մը պիտի մնայ միշտ բաց։ Ազդեցութեան պայքարը պիտի շարունակուի զանազան ճակատներու վրայ։ նոյնիսկ երկրէն դուրս, եթէ ձախողի ներսը։

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

28ԷՆ ՅԵՏՈՅ

Շաբաթ գիշեր, նորէն, ըստ սովորութեան, սրահը շատ նեղ եկաւ Անկախութեան Տօնին վազող բազմութեան։

Ու նորէն պահ մը մտքէս քերեց նոյն մտահոգութիւնը,— այս ժողովուրդին քաղաքական դաստիարակութեան հարցը։

Որովհետեւ, եթէ թերթով, բեմով ու գործով, սկսած ենք զբաղիլ նոր օրերու պատուհասով,— ձուլումով,— չենք կրնար անտեսել չափահաս բազմութիւններու ստրկանական ուծացումը, ուրիշ վտանգ մը ինքնին, նոյնքան աղետալի իր հետեւանքներով՝ որքան միւսը։

Առաջինը կը փորէ ազգային գոյութեան հիմերը։ Երկրորդը կուգայ զայն սառեցնել։

Իսկ մեծ սրահները որ կը լեցուին ամէն անգամ որ հրաւէր կ'ուղղուի ազգային—քաղաքական տօնի մը առթիւ, չեն կրնար մեզ շլացնել։

Որովհետեւ տարրերը, որոնք խումբ խումբ ժողովուրդը կը մղեն դէպի Դաշնակցութեան սրահները, բազմաթիւ են եւ այլազան։

Անշուշտ կայ համակրանք դէպի Դաշնակցութիւն եւ անոր գործը։ Կայ եւ ազգ. հետաքրքրութիւն՝ հաճելի ժամանցներու որոնումին խառնուած։

Բայց, մեծ չափով կը պակսի, ինչ որ անհրաժեշտ է լեցուն սրահներու մթնոլորտը ելեկտրականացնելու եւ հաւաքոյթներուն տալու կորովի դիմագիծ մը,— հայ հակատագրին մասին ժողովուրդին մտահոգութիւնը։

Որովհետեւ, աւելորդ է փաստելու ըլլալ թէ, անոնցմէ զատ, որոնք քաղաքական գործօն ու կենսունակ կազմակերպութեան մը կը վճարեն իրենց ուժերուն տուրքը, հաւաքոյթները չեն ստանար բովանդակութիւն՝ երբ ներշնչարան կենդանի խանդավառութեան, գործօն հետաքրքրութիւն, քանի բազմութիւնները՝ իրենց նստարաններուն վրայ կը մնան լոկ անտարբեր կամ ժամանակաւոր դիտողի դերով.—

Շնորհիւ ստեղծուած պայմաններուն, ժողովուրդը մեծ մասամբ կ'ապրի հեռու հայ կեանքէ, հայ գոյութեան մտահոգութիւններէն։ Ու անունը որ կը ստանայ խօսքէն, երգէն ու արուեստի ջերմ մթնոլորտէն, չի բաւեր զայն դնելու փրկութեան ճամբուն վրայ։

Վտանգը որ կը սպառնայ գաղթահայ գոյութեան, պէտք է զինքը տանջէ հոգիէն։ Մտահոգութիւնը որ կուսակցականին կը պարտադրէ բարոյական ու նիւթական զոհողութիւն, պէտք է բռնէ նաեւ ժողովրդային միտքերը։

Ու այս հոգը՝ իր բոլոր զգօնութիւններով կը ծանրանայ կուսակցութեան վրայ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբ Պէլֆօռ	420.—
Հայ կրթ. Միութիւն Վէնսէն	150.—
Բինօ	10.—
Գ. Գահրամանեան	10.—
Տրապզոն Հայր. Միութիւն	500.—
Գումար	1090.—
Մայիս 24ի գումարը	875.—
Ընդհ. գումար	1965.—

* * *

... Խմբագիր

ՎԷՆՍԷՆ.— Ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներու, հաճեցէք ընդունիլ հարիւր յիսուն (150) ֆրանքի գումարը եւ ծրար մը, արդիւնք հանգանակութեան Վէնսէնի Հայ կրթասիրաց երկսեռ Միութեան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՊՈՅՔՈԹԸ

Հանրակառքի եւ ելեկտրական ընկերութեան դէմ, պոյքոթը կը շարունակուի Պէյրութի մէջ տեղի տալով միջադէպերու։ Կառավարութիւնը ասկից առաջ ձերբակալեր էր պոյքոթի կոմիտէին անդամները։ Այս ձերբակալման դէմ բողոքելու համար, կարգ մը անծանօթներ «Ժողովուրդի Ձայնը» ստորագրութեամբ թռուցիկներ ցրուելով քաղաքին ամէն անկիւնները, հրաւիրեր էին առեւտրականները որ երկու օր իրենց խանութները գոցեն։

Ոստիկանութիւնը անակնկալ խուզարկութիւններ կատարեց քաղաքի կարգ մը տպարաններուն մէջ գտնելու համար այս թռուցիկներու հեղինակն ու տպուած վայրը, բայց ապարդիւն։

Այս անյաջողութենէն յետոյ կառավարութիւնը, ոստիկաններով եւ զինուորներով լեցուց հրապարակները, հաւաքումները արգիլելու համար։ Ոստիկանները ցրուելու համար ժողովուրդը ստիպուեցան քանի մը հոգիներ խոշտանգել։

Ընդհ. դատախազը ամբողջ գիշերներ անցուց ոստիկանատունը հարցաքննելու համար պոյքոթմի կոմիտէի անդամները որոնք ձերբակալուած էին կառավարութեան օրէնքներուն հնազանդած չըլլալու համար։ Հարցաքննութենէն յետոյ, անոնք տաժանակրի բանտարկութեան հրաման առացան եւ զինուորներու հսկողութեամբ բանտ տարուեցան։

Աւելի քան երկու ամիս է որ Պէյրութի մէջ հանրակառքի ընկերութեան դէմ պոյքոթը կը շարունակուի 45։ օրէ ի վեր հանրակառքի վագոնները բանտարկուած կը մնան ընկերութեան մթերանոցներուն մէջ. հակառակ օդի հեղձուցիչ տաքնալուն, ժողովուրդը ոչ մէկ նեղութիւն կը զգայ երթեւեկի համար եւ աւելի տեւոյ կ'երեւի իր որոշման մէջ։ Ելեկտրական լոյսերը եւս հազիւ հարիւրին 25 համեմատութեամբ կը գործածուին ամբողջ քաղաքի մէջ։

ԱՆԲԱՐՈՅ 150ՆՈՑԸ

Կիւմիւլճինայէն կը հաղորդեն թէ 150նոցներէն Ջափար Իսմայիլ Հագգը տեղւոյն ոճրագործ ատեանին կողմէ դատապարտուած է, դայթակղալից արարք մը պատճառով։ Դատապարտեալը յանցանքի վրայ բռնուեր է երբ հայ տղու մը պատուոյն դէմ յարձակում կը գործէր անամօթաբար։

Այս անբարոյ մարդը վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպանիոյ ներքին նախարարը ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները յայտնեց թէ ամբողջ երկրին մէջ, թաղապետական ընտրութիւնները տեղի ունեցան առանց նշանակելի միջադէպերու, ի նպաստ հանրապետականներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ

Վատիկանէն տրուած հաղորդագիր մը կը հաղորդէ թէ իտալական ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց երիտասարդ կաթոլիկներու բոլոր ակումբներուն մէջ։ Խուզարկուած ակումբները բոլորն ալ փակուեցան։

Փակուած է նաեւ Փատովայի պապական նուիրակութիւնը։ Պապը իր մօտ հրաւիրեց կաթոլիկ կազմակերպութեան վարիչները։ Վատիկանի պաշտօնաթերթը երկար ցանկ մը կը հրատարակէ նոր միջադէպերու, որոնք տեղի են ունեցած զանազան քաղաքներու, մանաւանդ Միլանի եւ Վենետիկի մէջ։

Վատիկանի կողմէ դիւանագիտական ձեռնարկներ կատարուած են իտալական կառավարութեան մօտ վերջին միջադէպերուն առթիւ։

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու ցոյցը

Կիրակի օր, Պրէսլաւի մէջ տեղի ունեցաւ «Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու մեծ ցոյցը։ Հազարաւոր ներկաներու խանդավառ ծափերուն մէջ, Սաղաւարտակիրները զինուորական շարքերով մեկնեցան դէպի դաշտ։ Կէս օրէն վերջ, 150,000 սաղաւարտակիրներ, որոնք կը գրաւէին 200 մեդր լայնքով մէկ քիլոմեդր տարածութիւն, ներկայացան իրենց պետերուն, Սէլտթէի եւ Տիւսթէնպէրկի։

Սէլտթէ վրէժխնդրական ճառ մը արտասանեց այն տեղ։ Յիշեց թէ Պրէսլաւէն 50 քիլոմեդր անդին կը գտնուի սահմանը երկրի մը, որ 12 տարիներէ ի վեր չի դադրիր արձակելէ սպառնալիքներ եւ ատելութեան աղաղակներ։ Իսկ նախկին մարաջախտը Մաքքէնզէն, ըսաւ.— «Ներկայիս, ամէնէն աւելի պէտք է քաջութիւն ցոյց տալ։ Արդ, «Պողպատէ Սաղաւարտ»ները փաստը տուին այդ քաջութեան եւ այդ զգացումն է որ զիրենք ինչպէս նաեւ հայրենասէր Գերմանները պիտի ներշնչէ այն օրը, երբ պէտք ըլլայ լսեցնել գերմանական թշուառութեան հետեւանքները։

Սէլտթէ իր ճառին մէջ, նախապէս ջերմօրէն պանծացուցեր էր Սքակէրրաքի գերման տորմիղին դերը, եւ խօսեր անոր յաջողութեան, անոր ապագայ զարգացման վրայ։ Ըստ Սէլտթէյի, եթէ կայ ժողովուրդ մը որ բարոյական իրաւունքն ունի խօսելու իր ապահովութեան վրայ, Գերմանիան է։ Միւս կողմէ, գերման բանակի ուժեղացումը պիտի նշանակէ, ոչ միայն պաշտպանութիւնը սահմաններու, այլ նաեւ անգործութեան դէմ պայքար՝ այն քաղաքներուն մէջ, ուր զօրախումբեր պիտի հաստատուին։

Ճառերէն վերջ տեղի ունեցաւ Սաղաւարտակիրներու զօրանցքը։

Սաղաւարտակիրներու թափոր մը ենթարկուեցաւ յարձակման՝ համայնավարներու կողմէ, որոնք քարի տարափ մը տեղացուցին անոր վրայ։

Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ցրուեց յարձակողները։ Կայարանին մօտ. անծանօթ մը կրակեց ուրիշ խումբի մը վրայ։ Մէկ հոգի սպաննուեցաւ։

Խնայողութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Ազգ. Ժողովը կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի ընէ նոր պիւտճէին մէջ։ Պիւտճէին հասոյթի բաժնին մէջ, կառավարութիւնը 5,632,000 հողային տուրքէն, կալուածական տուրքէն 7,710,000, կենդանիի տուրքէն 13,600,000, շահատուրքէն 15,623,000, գործառնութեան տուրքէն 16 միլիոն, մաքսային եւ փոխանցման տուրքէն 250,000 ոսկի հասոյթ նախատեսած է։

Տուրքերու բարեփոխման օրինագիծերուն համաձայն, այս վեց տեսակ տուրքերու հասոյթը 4-5 միլիոնի չափ կը կրճատուի, այնպէս որ նոր պիւտճէին հասոյթի եւ ծախքի խնայողութիւնները պէտք պիտի ըլլայ նոյն համեմատութեամբ զեղչել։

1931ի պիւտճէին հասոյթի բաժնին մէջ պետական երկաթուղիներէն երկուքուկէս միլիոն, մաքսատուներէն 57 միլիոն ոսկի հասոյթ նախատեսուած է։ 930ի պիւտճէին մէջ մաքսատուներէն 71 միլիոն 300 հազար ոսկի հասոյթ նախատեսուած, բայց նոյն տարուան հասոյթը 56,240,411 ոսկին ջատած էր։ Հանրային պարտքերու համար 5 միլիոն 281 հազար ոսկի դրուած է նոր պիւտճէին մէջ. մինչդեռ անցեալ տարի այս բաժինը 14,880,447 ոսկի էր։

Խնայողութեան համար, Թուրք կառավարութիւնը որոշեց ջնջել Թօքիոյի, Նանքինի, Քապուլի եւ Ռիօ Տէ Ժանէյրոյի Թրքական ներկայացուցչութիւնները։

Նախատեսուած է նաեւ դիւանագիտական ուրիշ պաշտօնատուներու ջնջումը։

Խորհրդաւոր ճամբորդութիւններ

Մուսոլէն կը հաղորդեն «Սօն Փօսթա»յէ.— Իրաքի ներքին նախարարը մեծ շուքով Բէրքիւք եկաւ, եւ մէկ գիշեր մնալէ յետոյ, նոյն շքով Սիւլէյմանիէ վերադարձաւ։

Ծանօթ 150նոցներէն Ջէյնէլապէտին ալ, երեք օր ճամ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԽՕՍՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՏԱՐԲԵՐԻԼ

Ամերիկեան թերթերը մայիս 19ի իրենց թիւերով արձագանգը եղան Ուաշինկթընէն հաղորդուած հեռագրալուրի մը, որուն համաձայն այս երկրին կեդրոնական կառավարութիւնը կը սկսի բռնել կրճատումներու եւ խնայողութեան ճամբան։

Լուրը որեւէ տարակոյսի տեղի չի տար, որովհետեւ կը բխի բուն իսկ աղբիւրէն, կեդրոնական իշխանութեան պետ նախագահէն, որ ինչպէս յայտնի է, միաժամանակ իր ձեռքն ունի այլ երկիրներու վարչապետական իրաւունքներն ու պարտականութիւնները։

Հուվըր իր շաբաթավերջի արձակուրդը կ'անցընէ Վիրճինիա նահանգի լեռներուն վրայ գտնուող Ռափիտան (Rapidan) կոչուած վայրը, որ ըստ երեւոյթին կը դառնայ նոր ուղեգծի մը դարբնոցը։

Վերոյիշեալ հաղորդագրութենէն կը յայտնուի որ մայիս 9—10 շաբաթավերջի արձակուրդին նախագահ Հուվըր իր հետ ունեցեր է պատերազմական քարտուղարն ու մէկ քանի պաշտօնատարներ, իսկ 16—17ին ներքին քարտուղար Ուիլպըրը եւ իր օգնականները։

Նախորդ շաբաթավերջի խորհրդակցութիւնները յանգեր են այն եզրակացութեան թէ՝ անհրաժեշտ է խնայողութիւն ընել պատերազմական պաշտօնատան պիւտճէէն։ Նոյնն է այս շաբաթավերջի խորհրդակցութեանց արդիւնքը։

Միակ տարբերութիւնն այն է որ, մինչ ճշդուած կամ յայտարարուած չէ պատերազմական պաշտօնատան մէջ նախատեսուած խնայողութեան գումարը, ներքին պաշտօնատան համար այդ ալ եղած է, որոշուած ըլլալով յառաջիկայ ելեւմտական տարուան ընթացքին խնայել 17էն 20 միլիոն տոլար։

Թէ ի՛նչ տեսակի ծախքեր պիտի կրճատուին, այդ դեռ հրապարակուած չէ։ Միայն կը յայտարարուի որ առժամաբար պիտի կախակայուին կարգ մը ծրագիրներ, որոնք հանրօգուտ ձեռնարկներու հետ կապ չունին։

Քաջալերուած յիշեալ երկու պաշտօնատուններու վարիչներուն եւ անոնց օգնականներուն հետ ունեցած խորհրդակցութեան արդիւնքէն, նախագահ Հուվըր յայտարարած է որ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին Ռափիտան պիտի հրաւիրէ նաեւ գանձային, թղթատարական, ծովային եւ երկրագործական պաշտօնատուններու պետերն ու զանազան դիւաններու վարիչները այս հիմնարկներու ծախքերուն մէջէն ալ խնայողութիւն ընելու առաջադրութեամբ։

Ի՛նչ ձեւի ալ թափուին ծախքերու այս կրճատումները, պարզ է որ անոնք կա՛մ պիտի ունեցնեն նոր գործազուրկներ եւ կամ պատճառ պիտի ըլլան որ անգործներէն ոմանք աշխատանք չստանան։ Լաւագոյն պարագային բազմաթիւ մարդիկ պիտի ունենան նուազ եկամուտ, հետեւաբար ծախսելու նուազ կարելիութիւններ, այսինքն, բացասական ազդեցութիւն ունենալով տնտեսական կեանքին վրայ։

Խնդիրը բոլորովին կը տարբերէր, եթէ կրճատումները կատարուէին բազմածախս եւ ոչ անհրաժեշտ ձեռնարկներէն եւ խնայուած գումարները յատկացուէին հանրօգուտ շինութիւններուն։

Այս չէ սակայն, նախագահ Հուվըրի նոր ելոյթին նպատակը, այլ գոցել եկամուտներու պակասէն առաջ եկած բացը, որպէսզի կեդր. իշխանութիւնը հարկադրուած չըլլայ բարձրացնել տուրքերը:

Պէտք չէ կարծել որ այս հաշուածութիւնն ալ նկատի ունի աշխատաւոր բազմութիւնները։ Այս երկրին մէջ ուղղակի տուրքէ՝ զերծ են այն բոլոր անհատները, որ միջակ ապրուստ մը ապահովելու չափ միայն կը շահին։ Միակ ընդհանուր տուրքը գլխահարկն է (Poll Tax), որ կը վճարէ իւրաքանչիւր չափահաս այր։ Մնացած տուրքերը եկամտային են եւ կը ծանրանան կալուած ունեցողներու եւ ունեւոր դասակարգերու վրայ։ Այսպիսով, տուրքերը չբարձրացնելու մտահոգութիւնը կը ծառայէ հարուստներու շահերուն միայն։

Այս տեսակէտէն հետաքրքրական է Մէսէչուսէթս նահանգի օրէնսդիր Մարմնին մէջ վերջերս ծայր տուած վէճ մը։ Քննութեան առնուած է սեփական միջոցներէ զուրկ ծերերուն (եօթանասուն տարեկանէն բակած) նահանգային գանձէն կենսաթոշակ վճարելու առաջարկը, որ սկզբունքով ընդունուած է։ Տարակարծութիւնները ծայր տուած են, սակայն, երբ ներկայացուցիչները սկսած են խորհիլ հարկ եղած գումարը հայթայթելու մասին։ Մէկ կողմէն կ'առաջարկուի այրերու գլխահարկը բարձրացնել երկուքէն երեք տոլարի եւ կիներն ալ ենթարկել երկու տոլար գլխահարկի։ Այս տեսակէտը կը պաշտպանեն հանրապետականները։ Իսկ ռամկավարները կ'առաջարկեն բարձրացնել տուրքերը։

Առաջին տեսակէտը անցնելու պարագային՝ ծերերու կենսաթոշակը պիտի վճարեն աշխատաւոր բազմութիւնները, մինչ երկրորդ առաջարկին ընդունելովը այդ գումարը պիտի ելլէ ունեւորներու գրպանէն։

Նախագահ Հուվըրի որդեգրած խնայողութեան նոր ուղին, ինչպէս նաեւ Մէսէչուսէթցի հանրապետականներու վերոյիշեալ ընթացքը բաւականաչափ յստակօրէն կը ցուցնեն այս երկրի տիրող կուսակցութեան եւ անոր պետին դիրքը տնտեսական ներկայ աննախընթաց տագնապին հանդէպ։ Անոնք կիսամիջոցներէն այն կողմ չեն ուզեր անցնիլ, անուշ խօսքեր կ'ընեն երբեմն, բայց երբ կարգը գործին կուգայ, կը զգուշանան քիչ թէ շատ արմատական միջոցներու դիմելէ, որովհետեւ կը վախնան մեծ դրամատէրերու եւ արդիւնաբերողներու շահերուն դպչելէ։

Եւ այս ուղղութեան հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ այս երկրի գործադիր իշխանութեան պետը կը բռնէ խնայողութեան ճամբան, կրճատումներու օրինակը տալով վերէն:

Եւ իրօք, ամերիկեան թերթերու մէջ վերջերս հրատարակուած լուրերը կը ցուցնեն, որ երկրի զանազան կեդրոններու մէջ, ծայր տուած են աշխատավարձերու կրճատման դէպքեր, հակառակ 1929ի աշնան Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութիւններու ընթացքին գոյացած համաձայնութեան։ Ընթերցողը կը հանդիպի նաեւ գործադուլներու տեղեկատուութեանց, երբ հետեւանք վճարումներու պակասեցումին։

Մինչեւ հիմա երեւոյթները կը պահուէին եւ կրճատումները կը կատարուէին անուղղակի միջոցներով, որոնց տեսակները գտնելու մէջ շատ վարպետ են արդիւնաբերողները։

Այսպէս, փորձուած եւ բարձր աշխատավարձ ստացող բանուորները կը ճամբեն, յայտնելով որ երբ գործ ըլլայ նորէն կը կանչեն։

Անգամ մը ճամբուած բանուոր մը երբ կ'ուզեն նորէն ներս առնել, կ'աշխատին եւ մեծ մասով կը յաջողին նախկինէն պակաս վճարումով վարձել, միշտ յիշեցնելով որ ուրիշներ աւելի քիչով կը գոհանան, բայց իրենք կ'ուզեն նախապատուութիւն տալ իրեն, իբրեւ տարիներու իրենց աշխատաւորը։

Աշխատանքները կը վերածեն գործ գլուխի եւ նոր սակերը կը նշանակեն այնպէս մը, որ նոյն բանուորը այժմ սովորականէն կէսը կը ստանայ՝ բաղդատելով երեք տարի առաջուան շահածին։

Ժամով աշխատողներուն վարկեանները հաշուել կուտան այնպիսի խստութեամբ եւ խծախնդրութեամբ, որ բանուորին օրականը մօտաւորապէս կէսի կ'իջնէ։

Շաբթուան մէջ օրեր միայն գործ կուտան եւ մնացած օրերը պարապ կը ձգեն բանուորը։

Գործադուլներու կազմակերպումը հետեւանքն է ահա այսպիսի մեթոտներու կիրարկումին եւ Ուաշինկթընի մէջ 1920ին կայացած համաձայնութեան բացորոշ խախտումին։ Երբ գործատէրերը կը դրժեն իրենց խոստումը եւ կը սկսին կրճատել աշխատավարձերը, բանուորներու պետերն ալ այլեւս կապուած չեն զգար իրենց խոստումին եւ կը դիմեն իրենց վերջին միջոցին. գործադուլին։

Աշխատանքի ամերիկեան դաշնակցութեան Գործադիր Մարմինը մայիս 13ին հրապարակաւ դատապարտեց օրավարձերու կրճատման ծայր տուող քաղաքականութիւնը, զայն նկատելով անգործութեան տեւականացման կարեւոր ազդակ մը։ Միաժամանակ ան յայտարարեց որ կոչով մը պայքարի պիտի հրաւիրէ բոլոր բանուորները։

Մայիս 18ին Աշխատանքի Քարտուղար Տօք յայտարարեց թէ՝ արդիւնաբերողներու կողմէ օրավարձերը կրճատելու փորձերը կառավարութիւնը կը նկատէ բռնաբարումն այն համաձայնութեան, որ կայացաւ 1929ին, Ուաշինկթընի մէջ, Հուվըրի նախաձեռնութեամբ հրաւիրուած խորհրդակցութեան իբր արդիւնք։

Նոյն մայիս 18 թուականը կը կրէ նախագահ Հուվըրի յայտարարութիւնը, որ կը բերէ կեդր. կառավարութեան խնայողական քաղաքականութեան անցնելու լուրը։

Ահա թէ ինչպէս խօսքով կը տրուին նոր ճաւաստումներ, բայց գործերը կը սկսին տարբերիլ որոշապէս:

Եւ ազդանշանը կուգայ վերէն:

ՅՈՎՏ. Ա. ՔԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՔԵՌԻՆ

(Մահուան տասնըհինգամեակին առթիւ)

Հայաստանի անկախութեան տասներկերորդ տարեդարձին լրանում է նաև ամենէն հին հայդուկներից եւ խիզախ հրամանատարներից՝ Քեռիի հերոսական մահուան տասնըհինգամեակը։

1916 թւի գարնանը, ինչպէս պարզւեց վերջերս հրատարակւած մի քանի դէպքերի յուշերից, դաշնակից մեծ պետութիւնները՝ Ռուսաստանը, Անգլիան եւ Ֆրանսիան, գաղտնի համաձայնութեամբ իրար մէջ բաժանեցին Թուրքիայից պատերազմի ժամանակ գրաւած վայրերը, եւ, Ռուսաստանին բաժին ընկան իր զօրքերով գրաւած Վանի, Բիթլիսի, Կարինի եւ Տրապիզոնի նահանգները։

Այս գաղտնի համաձայնութիւնից յետոյ է, որ ռուս կառավարութիւնը որոշեց ցրել հայ կամաւորական եօթը գունդերը եւ փոխարէնը կազմել կամաւոր գունդեր ռուսական բանակի հայզինւորներից, հայ սպաների ղեկավարութեամբ։ Այս որոշումով ցարական կառավարութեան նպատակն էր ցրել հայ կամաւորական գունդերը, որոնք մեծ մասամբ լինելով հին յեղափոխականներ, վարում էին ազգային քաղաքականութիւն։ Կառավարութիւնը բացարձակապէս դէմ էր շարժումին, եւ նոր գունդերը պէտք է ղեկավարէին միայն ցարական հաւատաց կառավարութեան հրամանատարները։

Հայ կամաւորների համար այն աննպաստ եւ անսպասելի հրահանգը ստացւեց ապրիլի վերջերին, եւ գործադրւեց մայիս ամսւայ ընթացքում։ Այդ օրերին ռուսական մի զօրախմբի մէջն լինելով հայ կամաւորական երկու գունդերը, Քեռիի եւ Իշխանի հրամանատարութեամբ, գտնւում էին Ուրմիայից դէպի հարաւ, պարսկա-թրքական սահմանի մօտ Ռեւանդուզ, կոչւած շրջանում։ Խիստ ծանր պայմանների մատնւած էին, որովհետեւ շատ էին յառաջացել դէպի Խարբերդ եւ կտրւել գլխաւոր զօրամասից, որոնց միջի տարածութիւնը գրաւել էին Թուրքերն ու Քրտերը եւ զրկել թիկունքից պարէն եւ ռազմամթերք ստանալու հնարաւորութիւնից։

Պաշարւած Ռեւանդուզի ռուսական զօրքի հրամանատարը շնորհիւ ստեղծւած ծանր կացութեան, որոշում է սպիտակ դրօշ պարզել եւ անձնատուր լինել Թուրքերին, որի մասին յայտնում է նաեւ Քեռիին և Իշխանին, պատճառաբանելով, որ ռազմամթերքի եւ պարէնի սպառման պատճառով, այլեւս անկարելի է պաշարւած վիճակի մէջ կռիւը շարունակել։ Ինչ խօսք որ Ռուսերը գերի ընկնելուց վախ չունէին որովհետեւ նրանց կեանքին վտանգ չէր սպառնում, բայց միթէ գերի ընկած հայ կամաւորներին ողջ կը թողնէի՜ն արիւնարբու Թուրքերը։

Քեռին յայտնում է ռուս զօրավարին, որ հայ կամաւորները թուրք զինւորներին անձնատուր լինել չեն կարող, որովհետեւ բոլորին էլ սրի կը քաշեն եւ, ուրեմն պարտաւոր են կռւով աշխատել թշնամու շղթան պատռել եւ ամբողջ բանակը ազատել պաշարւած վիճակից, հակառակ պարագային կռւի մէջ պատւով մեռնել։ Ռուս զօրավարը միանգամայն բանաւոր գտնելով Քեռիի բռնած պատճառաբանութիւնը՝ չի ընդդիմանում եւ թողնում է որ Քեռին իր պատասխանատուութեամբ ու նախաձեռնութեամբ մի վերջին փորձ եւս կատարի։

Չնայած որ իւրաքանչիւր հայ կամաւորի փամփշտակալում մնացած է լինում հազիւ մի երկու տասնեակ փամփուշտ, Քեռին իրեն յատուկ խիզախութեամբ, անցած հայ կամաւորների գլուխը, մի կատաղի գրոհով ջարդում է թրքական բանակը եւ փախուստի մատնում, որով եւ ազատւում են թէ հայ կամաւորները եւ թէ ռուսական զօրքը Թուրքերի ձեռքը գերի ընկնելուց, բացի մի քանի տասնեակ թանկագին զոհերից ճիշդ կռւի վախճանին ճակատից զարնւում է այդ հոյակապ կռւի գլխաւոր հերոսը — Քեռին — որի մահը լինում է վայրկենական։ Հերոս Քեռիի աճիւնը զինւորական մեծ շուքով փոխադրւեց Թիֆլիս, Խոջիւանքի գերեզմանատունը եւ թաղւեց Ս. Զաւարեանի, Դումանի եւ Աւետիք Շահխաթունեանի կողքին։

Կարինցի համեստ ընտանիքի զաւակ, կօշկակար Արշակ Գավաֆեանը, Քեռւթառ Արշակ մականւանեալ, դեռ իննսունական թւականների սկզբին մտաւ հայ մարտական կուսակցութեան դրօշակի տակ, կնքւեց Քեռի անունով եւ շնորհիւ իր անձնական քաջութեան, խիզախութեան, վերին աստիճանի համեստութեան, կարգապահութեան, անշահախնդրութեան, սակաւապետութեան եւ գաղափարականութեան մեծ հեղինակութիւն վաստակեց, դարձաւ բոլորի սիրելին եւ պարզ շարքայինից աստիճանաբար բարձրացաւ մինչեւ հրամանատարի աստիճանին։

Քեռին մէկն է դաշնակցական այն հին մարտիկներից, որ գործօն մասնակցութիւն է ունեցել թէ Թրքահայաստանի հայդուկային կռիւներին մինչեւ Սասնոյ ապստամբութեան վերջը (1904 թ.), թէ Կովկասի հայ-թրքական ընդհարումներին, որպէս հրամանատար Զանգեզուրի շրջանի, թէ պարսկական յեղափոխութեան ոլորտը (1908 թ.) Թաւրիզում եւ ապա Եփրեմի հետ միասին, Պարսկաստանի մի շարք վայրերում եւ ապա Մեծ պատերազմին, որպէս հրամանատար հայ կամաւորական Դ. գունդի։

Քեռիի փառաւոր անցեալը հարուստ է թանկագին դրւագներով, ողջ մնացած եւ այսօր տարագիր իր զինակից ընկերների պարտականութիւնն է գրի առնել իրենց յուշերը, ազգային ոգով կրթելու համար այսօրւան եւ գալիք սերունդներին։

ԲԵՆՕ

ՈՂՈՂՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ տեղատարափ անձրեւներու պատճառով Եմասիոյ շրջակայքը ամբողջ ողողուեցաւ։ Մզկիթ մը, դպրոց մը եւ բազմաթիւ տուներ փլան ջուրին հոսանքէն։

Տասը հոգի եւ հարիւրաւոր կենդանիներ խեղդուեցան։

Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 21 մայիս.— Մեր գաղութն ալ տօնեց Հայ Կարմիր Խաչի քսանամեակը։

Հազիւ մէկ երկու տարուան կեանք ունի Հայ Օգնութեան Խաչը, (այսպէս կը կոչուի Սուրիոյ մէջ), ու ահա դարձած է ամենաժողովրդական կազմակերպութիւններէն մէկը։

Քսանամեակի հանդէսը կատարուեցաւ Աւետարանական ժողովարանին մէջ, աւելի քան 500 հոգիներու ներկայութեամբ։

Բեմին ճակատը, ֆրանսական, լիբանանեան եւ հայկական եռագոյններու միջեւ կը ծածանէր Հայ Կարմիր Խաչի դրօշը։

«Համազգային» կրթական եւ հրատարակչական ընկերակցութեան երգչախումբը հանդէսի բացումը կատարեց «Մեր Հայրենիք» ազգային քայլերգով, որ յոտնկայս բուռն ծափերու արժանացաւ ներկայ հասարակութենէն։

Բացման խօսքը արտասանեց Գ. Խորէն Սուքիասեան, որ ժողովրդական լեզուով նախ բացատրեց Հայ Կարմիր Խաչի դերը մեր իրականութեան մէջ, յետոյ բացատրութիւններ տուաւ տեղական մասնաճիւղի աշխատանքներուն վրայ։

Օր. Սաթենիկ Սուքիասեան նուագեց դաշնակի վրայ, ընտիր կտոր մը, որմէ յետոյ խօսք առաւ Տոքթ. Օննիկ Կէրկէրեանը։

— Կեանքի մէջ դարագլուխներ, տօնակատարութիւններ կան, ազգային դրական եւ այլ նիւթերու շուրջ, որոնք իրենց նպատակը ունին։ Ահա այդպիսի թուական մըն է, Հայ Կ. Խաչի քսանամեակը, որ կը պատկանի ոչ մէկ հատուածի, այլ համայն հայ ազգին։ Ինչո՞ւ ծնաւ Հ. Կ. Խաչը, ի՞նչ ըրաւ, ի՞նչ պէտք է ընէ, եւ ինչո՞ւ կ'ապրի. ես կ'ուզէի միեւնոյն այս հարցերուն պատասխանելով գոհանալ որով արդէն պարզած կ'ըլլամ մասամբ մը, անոր ծննունդն ու կատարած դերը մեր իրականութեան մէջ։

Կարմիր Խաչի քսանամեայ պատմութիւնն ընել օրերու կը կարօտի։ Նոր սերունդի դաստիարակութեան մեծ զարկ կուտայ Հ. Կ. Խաչը։ Աշակերտներ կ'որդեգրէ, կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ, կը հրատարակէ բժշկական գրքոյկներ, կը հսկէ մայրանոցներու եւ տուներու մէջ մայրերու առողջութեան, կը մտնէ բոլոր սեմերէն ներս, եւ առողջապահական պատգամներ կուտայ։ Ան օգնեց Հայաստանի երկրաշարժին, զրկելով դրամ եւ հագուստեղէն։

Եթէ Հայ Կարմիր Խաչը չունի ներկայիս ստիպողականութիւն, պատրաստելու հիւանդապահուհիներ, սակայն ունինք կարիք մը, շատ մեծ, այն է, հայ ժողովուրդի առողջութիւնը։

Հայ Կարմիր Խաչի՝ վրան կը ծանրանայ մեծ պարտականութիւն մը, — ցոյց տալ նոր սերունդին առողջ դաստիարակութիւն մը, որովհետեւ մեր նորագոյն սերունդին վատառողջ վիճակը այնքան վնասակար է, որքան մեր թշնամին մեծ երազները։ Պէտք է նոր սերունդը պահենք առողջապահական բարձր մակարդակի մը վրայ, ապագայ մեր հայրենիքին համար»։

Բանախօսութենէն յետոյ, բեմ բարձրացաւ, Գ. Զուկէլ եւ ընկերակցութեամբ Թաշճեանի եւ Չուքակի trio մը նուագեց դաշնակի վրայ։ Արուեստագէտը ստիպուեցաւ կրկնելու, ու այս անգամին դասական կտոր մը։

Օր. Եոլանտա Կիւլպէնկեան յաջողով արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Ճանապարհ Խաչի»ն։ Իսկ Գ. Էլմաճեան մեներգեց «Ալի մարալ ջան»ը։ Նուագախումբի վերջին մէկ կտորէն յետոյ, «Համազգային»ի երգչախումբը երգեց «Սարերի վրայով գնաց»ը։

Գ. Խորէն Սուքիասեան փակելով հանդէսը, շնորհակալութեան խօսք ուղղեց Ազգերու Դաշնակցութեան Սուրիոյ ներկայացուցիչ Գ. Գրինիէի, որ հոգ կը տանի Հայ Օգնութեան Խաչին, ու «Համազգային»ի վարչութեան, որ սիրայօժար կերպով տրամադրեց իր երգչախումբը այս հանդէսին։

Հրաւէր ուղղուած էր բոլոր հայրենակցական միութիւններուն, որոնք ներկայ էին իրենց ներկայացուցիչներով։

Փակելէ առաջ այս գրութիւնը, կ'ուզէի քանի մը տեղեկութիւններ տալ Հայ Կարմիր Խաչի Պէյրութի մասնաճիւղին կատարած գործի մասին։

Կարմիր Խաչը ունի իր դրասենեակը որ ամէն օր բաց է։ Դրասենեակը կը ծառայէ երկու նպատակի համար. Ա) գործ հայթայթել մեր անգործ հայրենակիցներուն, եւ Բ) ձրի բժշկական քննութիւն եւ դեղ տրամադրել կարօտ հայրենակիցներու։

Մինչեւ այսօր աւելի քան 150 անգործներու գործ հայթայթած է, զանազան հաստատութիւններու մէջ։

Ու բազմաթիւ են անոնք, որ ամէն օր բժշկական ձրի քննութեան կ'ենթարկուին, ու ձրի դեղ կը ստանան։ Մեր մամիկներէն մինչեւ երիտասարդ կեանքերը, օգնութիւն ունին, ամէն անոնց որ լծուած են այս աշխատանքին։

Աւելի կենսունակ եւ լաւագոյն ճանապարհ գործի համար, ահա ինչ որ կը մաղթենք Կարմիր Խաչին։

ԳԱՐ-ՍԱՄԷԼ.

ԼՍԵՑԷՔ ԵՒ ՇԱՐԺԵՑԷՔ

«ՁԵՆՔ ՈՒԶԵՐ ՄՈՒՐԱԼ, ԱՓ ԲԱՆԱԼ»

Սելանիկի «Հորիզոն»էն կ'արտատպենք հետեւեալ երկու նամակները, Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ ցրուած որբերու թշուառութեան մասին.—

ԱԼԻՍԹՐԱԹ ԳԻՒՂ

(Սէրէզի շրջան)

Այստեղ գտնուող չափահաս որբերս ալ կուգանք մեր ցաւը պատմելու ձեզի։ Որովհետեւ կը զգանք որ մեր ներկայ վիճակին մէջ, համբերութեան բուռն բաղձանքն ալ կը մարի եւ որովհետեւ շուարած ենք ու չենք գիտեր որ դուռը ծեծել, ոչ թէ կտոր մը հաց մուրալու, այլ աշխատելու եւ ապրելու համար։

Գործ ըսուած բանը չկայ այլեւս մեզ համար։ Եթէ շաբթուան մէջ, մէկ կամ երկու օր գործ գտնելու ալ ըլլանք, ամբողջ օրը արեւուն տակ աշխատելով մեզի կը վճարեն 25-30 դրախմի օրական։ Այրող արեւը մեր հոգն իսկ չէ. մենք այնպիսի չարքաշ աշխատանքի մը վարժուած ենք, որ գիւղացիին անգամ զարմանք կը պատճառէ։ Բայց մեր չոր հացն իսկ չենք կրնար ճարել այդքան ճղճիմ դրամով մը։

Դեկտեմբերէն ի վեր զառն ու դաժան ի՜նչ օրեր անցուցինք եւ կ'անցընենք դեռ։ Կը կարծէինք որ գարնան կ'աշխատինք։ Բայց ահա գարունն ալ կ'երթայ եւ մենք կը մնանք անգործ։ Ամրան առջեւն ենք, սովորաբար գործի ժամանակ է. բայց մեզ հարցնող անգամ չկայ, որովհետեւ գործերը քիչցած են։

Մենք Ալիսթրաթ գտնուող որբերս, չենք ուզեր մեր գոյքերը մեր ուսերուն վրայ առած թափառիլ քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ։ Ձենք ուզեր նոյնպէս մուրալ ու ափ բանալ։ Մեր անօթութեան ու նեղութեան մէջ իսկ հպարտ ենք։ Մեր միակ փափաքն է, հոսկէ ուրիշ տեղ փոխադրուիլ։ Եթէ այդ յա[…] ունենանք, դեռ ամիսներ կը տանինք մեր այսօրուան զրկանքներուն։ Մեր բարոյական ուժը տեղն է, փճացած ենք միայն նիւթապէս եւ մասամբ՝ ֆիզիքապէս. աշխարհի անիրաւ դատաստանը որ մեր փոքր տարիքէն մեզ այս վիճակին մատնեց, փճացուց մեզ, չկարենալով սակայն ջնջել միայն մեր բարոյականին։

…Սրբ. Գ. խմբագիր, խորհելով մեզ …ւրիշ տեղ փոխադրելու մա… Այս կոչերը ա՛լ հաց չկայ …ի համար։

ՍԻՐԷՔ

…Տնտեսական սուր տագնապը հա…ոնց ազդած է, թէ՛ քաղաքին եւ …երջակայ գիւղերու հայ գաղթա…ներուն եւ չափահաս որբերուն… Առանց չափազանցութեան կա…է ըսել թէ, տարի մը առաջ …ած երիտասարդներդ այսօր չես …որ ճանչնալ. դէմքերը այնպէ՛ս …ուած, այնպէս նիհարցած են, …եղի պակասին եւ տեւական ծառա…թեանց պատճառով. կարծես …ներէ ի վեր հիւանդ պառկած …ին անոնք։

…Իր կայտառ երիտասարդները …կարօտը կը քաշեն։ Մինչ այս …ւ գործի ժամանակը ըլլալով …որմ, գործ ճարել անկարելի է։ …ցիներու քով աշխատող տղաքը …ւրկէ հանուած են։ Եւ գիւղա…ը ցաւով բաժնուած են անոնց…նց հետ կը բնակին 6-7 տա…ի վեր։ «Թէեւ շատ դժուար …ց հեռացնել, կ'ըսեն անոնք, …ինչ կրնանք ընել, երբ չկրնա…ինք ձեր օրականները վճարել»։ …հիմա, տղոցը մեծ մասը գիւղէ …կը շրջին ծխախոտ տնկելու …մը գտնելու համար, օրական …30 դրախմիով։ Միւսները անց… տարի, այդ միեւնոյն գործը կը …րէին 120-130 դրախմիով, …հիմա 30նոցն ալ չեն գտ…

…Ըսեմ որ տեսայ այս երիտա…րդներէն մէկը, որ կը պատմէր …րէկ 50 դրամ սեւ հաց եւ մէկ …ալ կերայ. դեռ այսօր բան չեմ …ած։ Իսկ խեղճը հաւատացէք, …թեթեւէն կը դողար այս խօս… ըսած պահուն։

…Եւ այս երիտասարդը միակը չէ։ …մեծներով կրնաս գտնել անոնց…ու եւ միրձակայ գիւղերու մէջ։ …, Նոր Յունաստանի թեմա…խորհուրդը հետեւեալ կոչը …է հանրութեան։—

…Մակեդոնիոյ գիւղերը ցրուած …կը հարիւր չափահաս որբե…հասական վիճակի մասին մա… արձագանգ եղաւ քանիցս։ …ի մէկ երկիր դարձ չէ անշուշտ …աշխարհային տնտեսական տագ…էն։ Բայց, անգործութեան հե…անքով Մակեդոնիոյ մեր որբե… ենթարկուած վիճակը այնպէս …ակ է եւ կը կարօտի անմիջա… ու եղբայրական օժանդակու…ն։

…Առանց մտնելու մանրամասնութեանց մէջ, որոնք ծանօթ …րդէն բոլորին, կոչ կ'ուղղենք …րուրդի ազգասիրական զգա…ներուն, որպէսզի առատաձեռնօ… ժամանակի ի ծառայ այդ ծնօք …րք ազգային հանգանակութեան։ Թեմական Խորհուրդս լծուած ըլ… արդէն այս ցաւոտ խնդրոյն …ական լուծում մը գտնելու աշխատանքին, յայտնի է որ, մեր ժողովուրդը, անգամ մը եւս պիտի տայ ազգային համերաշխութեան եւ եղբայրասիրութեան ապացոյցը, օգնութեան ձեռք երկարելով քանի մը հարիւր հասնող մեր կարօտ որբերուն, որոնք ցեղին վաղուան ծրագներն են։

ԹԱՒՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 16 Մայիս.— Ուսումնական տարին մօտենում է իր վախճանին, բայց ի՞նչ է Թաւրիզի ազգային դպրոցների տնտեսական վիճակը։

Սորպատականի թեմական դըպրոցում, Ղալա թաղի «Արամեան» և «Ս. Աննայեան» դպրոցում և Լիլաւա թաղի «Հայկազեան» և «Թամարեան» դպրոցներում սովորում են մօտ 650 աշակերտ-աշակերտուհիներ, որոնց մեծ մասը չքաւոր և հասարակ դասակարգի զաւակներ են։ Այսօր երեք դպրոցները բաց ունին 40,000 դրան։

Թեմական Առաջնորդը եւ երեք դպրոցների Հոգաբարձութիւնները կարելին անում են, որպէսզի այդ բացը գոցեն։ Հանգանակութիւն, ներկայացում կազմակերպուած են։ Զանազան քաղաքներ դիմում են բարեգործական հաստատութիւններին եւ հարուստ հայրենակիցներին։ Շատ քիչերն են արձագանգ տալիս։ Այնպէս որ բացը մնում է բաց, իսկ Սորպատականի ժողովուրդը տնտեսապէս այնքան է տկարացել, որ առանց դրսի օգնութեան դժուար թէ կարողանայ իր ուժերով երեք դպրոց պահել։ Ուսուցիչ-ուսուցչուհիները ամիսներով ռոճիկ չեն ստանում եւ ապրում են տնտեսական ամենանեղ վիճակում։

Դ. Ն.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍՊԱՆՈՒԱԾ ԱՂԱՒՆԻՆ

Այսպէս կը կոչուի յոբելեար Նար-Դոսի մէկ վէպը։

Նիւթը տհաճական.— Թուսեան, որսի պահուն, անտառի մը մէջ, կը ծանօթանայ ժամանակաւոր աղջկան մը՝ Սառային։ Աղջիկը, անմեղ ու միամիտ, հետաքրքիր է թէ ի՛նչպէս կ'որսան, ալ Թուսեանի հրացանը կը տնկէ եւ կ'որսայ աղաւնի մը։ Աղջի նոյնքան հանդարտութեամբ կ'որսայ, քամի մը օր խոտը. աղաւնեակը Սառայի կուսութիւնը։ Սպաննուած են աղաւնիները։ Թուսեան ժամանակ մը ետքը կը հեռանայ երկրէն։ Բայց դեռ կը թղթակցին։ Սառա զաւակ մը կը ծնանի եւ կը խեղդէ։ Տարիներ կ'անցնին, վիշտը եւ հոգեկան տառապանքը ժողված է այլեւս Սառան։ Եւ օր մըն ալ կ'ամուսնանայ Գարեգինի հետ։ Յանկարծ երեւան կուգայ Թուսեան, կը տեսնէ Սառան եւ կ'ուզէ վերակազմել իրենց յարաբերութիւնները։ Սառա կը մղէ իր ամուսինը, որ երթայ սպաննէ Թուսեանը։ Գարեգին չի համարձակիր, Սառա դառնացած իր ամուսնոյն դէմ, որ չի կրնար պաշտպանել կնոջ պատիւը, ինք մինակ կը փորձէ կատարել սպանութիւնը։ Կը ձախողի, հոգեկան տագնապը իր յղութեան այդ օրերուն այնքան կ'ազդէ, որ վիժում կ'ունենայ եւ կը մեռնի։

Երեւանի քննադատները այս վէպը կը համարին պատկեր մը դասակարգային պայքարի։ Բռնազբօսիկ քննադատութիւն է այդ։

Նիւթը պարզ է.— առօրեայ հարցին ընկերային երեսը։ Կամ՝ երկու վարդապետութիւններու բախումը։ Մէկ կողմը՝ հին ռոմանթիզմը եւ միւս կողմը՝ բնախօսական տէթերմինիզմը։ Սառա կը ներկայացնէ առաջին վարդապետութիւնը, որ կնոջ կուտայ այրերուն հաւասար իրաւունքներ, ընդվզելով որ առօրեայ բարոյականը կինը կ'առաջնորդէ ստրկութեան։ Թուսեան կը ներկայացնէ երկրորդ վարդապետութիւնը, որ մարդը կ'ենթարկէ առօրեայ բնախօսութեան անխորտակելի ուժին։ Նար-Դոս, առանց երբեք նախընտրելու այս կամ այն վարդապետութեան տեսակէտները, առանց երբեք շեշտուած համակրանք մը ցոյց տալու իր հերոսներէն մէկուն, Թուսեանի դիմագիծին կուտայ, սակայն, փողոցային եւ աշխարհիկ գոյն մը, ետքէն խաչեցեալի մը տառապանքին մէջ գեղեցկացնելով զայն։

Ձեւի տեսակէտով, երբ իր վէպը պատմելու տեղ իբրեւ շարժանկարի պաստառ կը գործածէ գրագէտ մը, անոր դէմքին վրայ դարձնելու համար ամբողջ ողբերգութիւնը, պատմողը այնքան ծիծաղելի կը դառնայ, որ աղէկ կը տուժէ ձեւը։ Մանաւանդ սկիզբը, որ այնքան դանդաղ կ'ընթանայ, կարծես պատմութիւնը կը քալէ գոմէշի կառքով։ Նախադասութիւնները քերականական պարզ կառուցուածք մը ունին,— ոճ չունին,— չափազանց ցամաք, երբեմն թատերական։ Առով իսկ, սակայն, իր վէպին երկրորդ մասին մէջ կը յաջողի ստեղծել ելեկտրականութիւն մը, պայթեցնելով ողբերգութիւնը։

ՍԿԻԶԲ ԵՒ ՎԱԽՃԱՆ

Վէպերու ձեւագիտութեան մէջ կարեւոր հարց մըն է սկիզբն ու վախճանը։

Մեր հին գրողները ընդհանրապէս լաւ կը վերջացնեն իրենց վէպերը։ Երկար ատեն կը տեւնուէր Շէյքսփիրեան դպրոցին ազդեցութիւնը վէպերու եւ թատերգութիւններու վերջաւորութեան վրայ։ Երբ հանգոյցը կազմուէր, գործողութիւնը կը յամենար, պահ մը, մթնոլորտին ամբողջ ծանրութիւնը բռնած, եւ մարդկային զգայնութիւնը մէկ անգամէն ցնցելու համար՝ ողբերգական ձեւով մը եւ երկրաշարժի մը արագութեամբ կը քանդէր ու կը վերջացնէր ամէն բան։ Ըստ Շէյքսփիրի, գործողութիւններու լուծում կը նշանակէ հերոսներու մահ։

Ատեն մըն ալ տեսնուեցաւ Տոսթոյեւսկիի ազդեցութիւնը։ Թոլսթոյ եւս կը միանայ այդ դպրոցին։ Այս անգամ վէպերը կը վերջանային տարբեր ձեւով։ Երբ գործողութիւնը կը հասուննայ եւ հանգոյցը կը կազմուի, կարծես այդ ատեն միայն կը սկսի վէպը։ Լուծումը կ'ուշանայ ելեկտրականացած մթնոլորտի մը մէջ տառապանքի երկարաձգումով մը։ Հերոսը կը տապլտկի վախճանական երկար յուզումի մը մէջ, կը թրթռացնէ բոլոր զգայութիւնները, տագնապալի հոգեվարք մը կամ ջիղերու աղմուկ մը։ Թոլսթոյ բարոյական դաս մը կ'ուզէր տալ այդ երկար վախճանով, երբ իր հերոսը կը փրկուէր ցաւին պատճառաւ ու զղջմանը։

Անգլիական եւ ռուսական գրական դպրոցներու այս վախճանական ձեւերէն զատ, կայ նաեւ հիմա նոր ձեւ մը. այդ մասին ուրիշ անգամ։

Այս ազդեցութիւններուն տակ, մեր հին գրողները գեղեցիկ վախճան մը, բայց յաճախ գէշ սկիզբ մը կը շինեն։ Անոնց վէպերը չեն քալեր, կը կաղան ու կը կաղան։

Ընդհանրապէս, մեր նոր գրողները, միշտ տկար վախճան մը դրած են իրենց վէպերուն ծայրը։ Բայց ի՛նչ գեղեցիկ է անոնց վէպերուն սկիզբը։ Առաջին իսկ էջին վրայ. տողի կ'ելլէ գործողութիւնը եւ կը քալէ։ Եւ ընթերցողը առաջին տողէն իսկ կը բռնուի այդ գործողութեան կիզակէտին մէջ։ Ափսո՛ս, որ լաւ չեն վերջանար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Մայիս.— «Յառաջ»ի 12 մայիս թիւին մէջ Մարսէյլէն Գ. Մ. Կաթուղիկոսեան, բաց նամակ մը ուղղած է Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչ-պատուիրակ Գ. Վ. Մալէզեանի։

Մասնաժողովս պարտք կը զգայ ի գիտութիւն հասարակութեան տեղեկացնել թէ յիշեալ նամակագիրը մասնաժողովին կողմէ հաւաքիչի (թոշակաւոր) պաշտօնը կը վարէր եւ սակայն զեղծարարութ իր գործունէութեան մէջ ցոյց տուած անկարգութեան եւ ինչ ինչ պատճառներով, վերջ տրուած էր իր պաշտօնին ու իր անհարկի պնդումներուն վրայ, նոյն իսկ ամսական մըն ալ աւելի հատուցում վճարուած է իրեն։

Հետեւաբար բացորոշապէս յայտնի է որ յիշեալին՝ Բարեգործականի, անոր վարիչ պատուիրակին եւ մասնաժողովին հանդէպ ցոյց տուած քինախնդիր ոգին եւ թշնամական ընթացքը չարաշահութեան հետեւանք է։

Մասնաժողովս չի դիմեր նամակագրին առայժմ յերիւրանքներուն հետեւանք տալ, զանոնք հերքելու համար մանրամասնութեանց մէջ մտնելով։

Հ. Բ. Ը. Մ.
Մարսիլիոյ Մասնաճիւղ
(կնիք

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 19)

1.— Որպէս անմիջական դարման, կազմակերպել գործադիր մարմին մը հայ երիտասարդներու ու երիտասարդուհիներու ամուսնութիւնը ապահովելու համար։ Բազմաթիւ երիտասարդներ գիտեմ, որոնց նախապատուութիւնը հայ աղջիկներու տուած են, բայց անոնց անմատչելի ընթացքէն խրտչելով, օտարի գիրկը ինկած։ Եւ կամ վատ ազդեցութեան տակ ասդ անդ վարակուելով թօշնած են իբրեւ աշնան տերեւներ։ Անոնք իրենց պապերուն աւանդութիւններով օծուն սրտեր են, արեան դաշտերէն մեծ չարքաշութեամբ ապաստանած բեկորներ, հայորդիներ որոնք դատապարտուած են ահաւոր մահու։ Որքան մեծ եւ ազնիւ գործ պիտի ըլլար դիւրացնել այս գործը։

2.— Երիտասարդ հայրենակիցներ ունինք որոնք Պուլկարիայէն, Յունաստանէն եւ ուրիշ աղքատ երկիրներէ ինկած են Սէնի ափերը։ Անոնք ֆրանսերէն չգիտնալով, զոհ կ'երթան կարգ մը «իրաւագէտներու», չեն կրնար կանոնաւորել իրենց անձնագիրը եւ կառավարութիւնը զանոնք «անբաղձալի» հռչակելով կ'արտաքսէ։ Այս խնդիրն ալ շատ կարեւոր է եւ արժանի՝ մասնաւոր ուշադրութեան։

Ասկէց յետոյ է որ կրնանք մտածել նոր սերունդին փրկութեան համար։

3.— Հայ մայրերը շատ անգամ իրենց զաւակները կը յանձնեն Փարիզի «Salle de Crèche»ներուն եւ իրենք ալ տեղացի կիներու նման գործի կ'երթան։ Ի՞նչ է իրենց շահը,— օրական 20-25 ֆրանք, որմէ մաս մը երախան խնամելու կը յատկացնեն։ Հաշուեցէք նաեւ իրենց ճամբու ծախքը, օճառը, յոգնութիւնը, հագուստի մաշումը։ Արդիւնքը կը մնայ միայն իրենց զաւակները ձուլել եւ ուրիշ ոչինչ։

Գիտեմ նաեւ հայ ընտանիքներ որոնք իրենց 2-3 տարեկան զաւակները դրսայի Ֆրանսացիին յանձնած են, օրական 10 ֆրանք վարձքով եւ իրենց օրավարձը եղած է 20էն ոչ աւելի… Դուք գտեցէք հաշիւը։ Հայաշատ շրջանները մանկապարտէզներ բանալ որ երախան չմոռնայ իր մայրենի լեզուն։

Այս պարտականութիւնն ալ կ'իյնայ Բարեգործականի կամ նման հաստատութեանց ճիտին։

Լեւոն Յօնիկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Հազիւ քանի մը ամիսներէ ի վեր կազմուած Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը կազմակերպած էր ախոյեանական մրցում մը, հրաւիրելով ֆրանսական եւ սպանիական զօրաւոր խումբեր։

Խաղարկութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի 24 մայիս Stade Bairon Grangerի մարզադաշտին մէջ, որուն մուտքը դրօշազարդուած էր հայկական ու ֆրանսական եռագոյններով։ Խաղարկութիւնը սկսաւ առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7ը։

Հակառակ կատարուած փրոփականտին, մեր հայրենակիցները կարեւորութիւն իսկ չէին տուած, իրենց ներկայութեամբ քաջալերելու համար մեր մարզիկները, որոնք իրենց կարելին կ'ընէին յաջողութիւն ձեռք բերելու համար։

Խաղարկութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբին դէմ յաղթական 3—0։

Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը սպանիական Amical Clubի խառն խումբէն պարտուած 2—0։

A. S. L. ֆրանսական Ա. խումբը C. A St. Foy. Ա.ի դէմ յաղթական 3—2։

Սպանիական A. C. խառն խումբը, A. S. L. Ա.ի դէմ յաղթական 3—2։

Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը սպանիական A. C. Ա.էն պարտուած 0—1։

Ուրեմն կը տեսնուի որ սպանիական A. C. Ա.ը ամբողջ խաղի մրցոցին յաղթական եղած է, տիրանալով օրուան բաժակին։

Պէտք է ընդունիլ նաեւ որ սպանիական A. C. եւ ֆրանսական A. S. L. խումբերը մեր խումբերէն շատ աւելի զօրաւոր էին, ուրեմն դարձեալ գնահատելի էր իրենց եռանդը որ ցոյց տուին ամբողջ խաղարկութեան մրցոցին, Օի դէմ 1ով, մինչդեռ սպանիականին չափ զօրաւոր ֆրանսական խումբը պարտուեցաւ 3-2։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը մօտ ատենէն պիտի սարքէ իր եղանակի փակման խանդէսը, կը յուսանք որ այս անգամ մեծապէս պիտի քաջալերուին Լիոնի հասարակութեան կողմէ։

Մ. Տէր Պետրոսեան

* * *

Անցեալ կիրակի Լիոնի մէջ տեղի ունեցած տարեկան աթլէթիքին մասնակցած է նաեւ հայ մարզիկ Գ. Ժ. Խտրկեան, գունդ նետելու եւ սկաւառակ արձակելու մէջ։ Եւ Գ. Խտրկեան հանդիսացած է երկրորդ գունդ նետելու մէջ, զայն նետելով 12 մեթր 19 (հայկական մրցանիշ 13 մէթր 10 կը պատկանի իրեն իսկ։ Իսկ սկաւառակի մէջ 3րդ. 33 մէթր 53 (հայ. մրցանիշ 35 մեթր 99 կը պատկանի Ս.Մ կըրեանի)։

Ս. Ջիլինկիրեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՑԱՅԳԵՐԳ

(ԹՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

Միապաղա՛ղ, փաթի՛լ, փաթի՛լ…
Միապաղա՛ղ, փաթի՛լ, փաթի՛լ…
Անփառունակ սպիտակութիւն մը …փրուի, կը փոշիանայ քաղաքին … Ամբողջ օրը։ Զանձրոյթին …ւ եւ գորշ թեւերը կը թափա… յուլօրէն փլած երկնքին … ժամերը կը տժգունին, ժամերը …յամենան ու կ'անօսրանան։ Ա…ւոր կը շփոթուի կէս օրուան … ցերեկը կը լուծուի իրիկուան … ու գիշերը կ'ուշանայ։

…Վերջապէս գոլուկ աղջամուղջ …հաւասիկ դաշտերուն, երդիքներուն վերեւ։ Սպիտակ գերձաններ… …պրած են այլեւս երկինք ու … իրարու կարկտելէ։ Ժամը, …ամայոյթ ու ուղեկորոյս, տեղ …ոնց առած է։ Եւ սակայն ի… …աշխարհի կը մթնեն, կը գի…շանան։

Ու յետոյ խաղաղութիւնը…

Համատարած՝ որպէս ձիւնը, ձիւնին չափ անբիծ ու ճերմակ կ'անցնի Անդորրութիւնը ճամբաներէն, կանգ կ'առնէ քիւերու տակ։

Շատ ուշ ատեն հովը կը որբէ ամպերը եւ կարելի կ'ըլլայ դէպի վեր զգալ անմատչելի բարձրութիւնը մթին անհուն երկնքին։

Սառոյցի բիւրեղներ են կախուած միջոցէն. կը պլպլան ու շիթ առ շիթ, սարսռուն նշոյլներ կ'արտասուեն վերէն։ Աշխարհի գիշերէն անդին, շատ բարձրը, լոյսեր կը ծաղին, լոյսեր կը կոտտան…

Վերացող խաւարին, ձիւնոտ առաստաղներուն տակ կը կծկուի այսպէս, կը հանգչի քաղաքը— Կարին— որմէ տարիներ վերջ, այսօր ոչինչ է մնացեր, եթէ ոչ միայն մոխիր եւ յիշատակ։

. . . .

Մէկը Կարնոյ սառնաշունչ այն գիշերներէն, երբ քարերն անգամ կը ճաթէին ու ցուրտը կ'իջնէր, կ'իջնէր մինչեւ մարդոց սիրտը։

Բարեկենդանի ուրախ գիշերն էր սակայն։ Ժամուն դռնէն մինչեւ Զաչկարա, Կանայ ճամբայէն մինչեւ կարապյուռ հայ թաղերու երկայնքին, լուսամուտներու ետեւէն ձայն ու ծիծաղ, ծիծաղ ու երգ…

Սովորութիւն էր որ Բարեկենդանի այդ շաբթուն՝ մարդիկ չուզէին, չկարենային յոգնիլ։ Վառարաններու մաղ մաղ կրակին վրայ շամփուրները կը դառնային. Ճենճին բոյրը, այրող ճարպին պծլտուքը կը սրէր, կը խթանէր ախորժակները։ Պէտք էր արբենային ամէնքը, ամէնքը։ Բարկ օղին՝ հալած բոց էր բաժակներու մէջ։ Կիներուն այտերուն խնձորներ կը հասուննային, կը շառագունէին։ Աղջիկներուն բիբերուն խորը տենչանքը կը ճաթռտար։ Տղամարդի՞կ, մի հարցնէք, փրփրուն կրակը կ'անցնէր իրենց երակներէն ու կը զգային խորը, խորը իրենց ոսկորներուն աղնտուքը վայրի պիծակներու։

Այո՛, այդ կենսաբարբառ գիշերներուն պէտք է մոռցուէր ընտանեկան նուիրապետութիւնը, տարիքի և սեռի սահմանները, խայտանքի ժամը կը հեգնէր պահ մը ծանրաշուք աւանդութիւններ դարեւոր…։ Պիտի արբենային բոլորը, բոլորը եւ տան ամէնէն տարէց ծերունին, հանին կամ պապիկը, ոտքը գերեզմանէն դուրս պիտի քաշէր ու ինք պիտի սպասարկէր փոքրերուն, ամբողջ ընտանիքին. ինք պէտք է մատռուակէր օղին հարսներու եւ թոռնիկներու բաժակին մէջ։

Որովհետեւ, շատ տեսնելու չէ եթէ տարին մէկ անգամ կեանքը գլխիվայր դառնայ եւ ալեւոր իմաստութիւնը զայ ծառայելու խենդ, տաքարիւն երջանկութեան։

Ո՛հ, Բարեկենդան, չգիտեմ թէ դուն միջնարա՞րն ես կեանքի թէ բուն դաւեշտը։ Միջկատակն ես թէ ողբերգութիւնը…։ Բայց քու գալուստդ առատութիւն կը բերէր սրտերու, կ'աղջանէինք քեզ ինչպէս գարունը եւ թէեւ անայգի, ճամբաներուդ վրայ գինի կը ցանէր Կարինը։ Կը բաւէր որ դիմակաւոր խրտուիլակդ անցնէր մեր փողոցներէն՝ որպէս զի բոլոր թոնիրները հարուստներու եւ աղքատներու, բացավառիլ սկսէին և բաղարջին բոյրը աշխարհը բռնէր…

Կարի՛ն, մանկութեան քաղաք, որ սկսած ես այլեւս յուշանալ, ուշանալ մոռացութեան եափին։

* * *

Եւ դուն, Կարին, երազ քաղաք, Բարեկենդանի սառնաշունչ այն գիշերը փակած էիր բոլոր դռներդ եւ աշտանակներդ վառած։

Երդիքներու վերեւ, փողոցներէն մինչեւ դաշտերը ոչինչ կը շնչէր, ոչինչ կ'երերար, ոչինչ կ'ապրէր եթէ ոչ վերացեալ պլպլուքը սառած աղամանդներու։

Ժամուն բակը, ազգային արձաթանի մէջ նստած էր սակայն հին գործիչ Զիւմշիւտը քանի մը բարեկամներով։ Մեղանին շուրջ, օղիի գաւաթներու առջեւ ահա գոլուկ դէմքերը արձարանապետ Բագրատին, Օլթիցի Պետոյին, Սարհատին եւ կառավար Աստուրին։

Սրահը պարապ էր Բարեկենդանի այդ գիշերը։ Ո՞վ պիտի ուզէր բաժնուիլ իր ընտանի մտերմութենէն։ Անոնք որ կը սպասէին տակաւին, չափահաս ամուրիներ էին, ընտանեզուրկ վտարանդիներ, որ աւիւնը չէին ունեցած փարախը մըտնելու։ Մոլորած ոչխարներ չէին անշուշտ անոնք, այլ թափառաշըրջիկ գայլեր, զոր կեանքը սարէ սար, քարէ քար ձգած էր երբեմն, ալպալեղ մազերով այլ մեծ մանուկները, Գործի, Գաղափարի հետախոյզներ, որ յեղափոխութեան ալեկոծ շրջանէն յետոյ, եկեր ինկեր էին ափը, ոչ կրնային վերադառնալ անցեալին, ոչ ալ հաշտուիլ սահմանադրական կարգ ու սարքին հետ…Զաւեշտա-ողբերգական խաղի մը անխօս, ակամայ դերակատարներ, սարերէն իջած սրճարանները, վէս եւ միանգամայն նկուն, այնքան՝ որքան առիւծ մը՝ կրկէսին մէջ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

բորբոքել յետոյ սահմանամերձ շրջաններու մէջ, Թէրքիւք վերադարձաւ։

«Այս խորհրդաւոր ճամբորդութիւնները իմաստ մը ունին անշուշտ»։

Ռումանիոյ համայնավար չեանները

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— *Քանի՛երկու օր առաջ դատավարութենէ մը վերջ, Պուքրէշի Պատերազմ. Ատեանի ընդհ. դատախազը իր ամբաստանագիրը կարդաց համայնավար լրտեսներու մասին։ Ցոյց տուաւ որ անտեսանելի ձեռք մը կը ղեկավարէր 35 ամբաստանեալները, որոնք ոեւէ նպատակ ալ չունին, քանի որ դրամ կը ստանային եւ իրենց գործունէութեան նպատակէն անտեղեակ էին։*

Ընդհ. դատախազը իւրաքանչիւրին պատասխանատուութիւնը ճշդելով Թիապարտութիւն պահանջեց հրամանատար Վէրցարի համար, 15 տարուան Թիապարտութիւն երկրաչափ Սօլոմօնի եւ ֆրանսացի Անտրէ Փրօթթէնի համար, իսկ 5-15 տարուան Թիապարտութիւն միւս ամբաստանեալներուն համար։

Մոսկուայի դժգոհութիւնը

Բոլշեւիկեան Միջազգայինի 21րդ լիակատար նիստին մէջ նախագահը Մանուէլսկի մեծ դժգոհութեամբ խօսեցաւ Ֆրանսայի համայնավարներու գործունէութեան մասին.

Այս գործունէութիւնը բնաւ կը փաստէ Թէ անոնք անկարող են հաւաքելու զանգուածները, առօրեայ մտահոգութիւններու հիման վրայ, որոնք սակայն երեւան կուգան մանաւանդ ներկայ տագնապի ընթացքին։»

Մանուէլսկի ցոյց տուաւ Թէ Ֆրանսայի համայնավարները չկրցան շահագործել գործաւորներու բուռն դժգոհութիւնը որ երեւան եկեր էր ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին կիրարկման հետեւանքով։

Մանուէլսկի բացատրեց նաեւ Թէ համայնավարներու հիմնական գործը պիտի ըլլայ քանդել «փոքրագոյն չարիք» տեսակէտը որ ընկերվարականներուն է։ Այս վերջինները՝ այդ տեսակէտէն մեկնելով կը հաւատան Թէ օրինակ՝ «Գերմանիոյ մէջ Պրիւնինկի կառավարութիւնը փոքրագոյն չարիք մըն է քան Հիթլէրեան ֆաշիստականութիւնը»։ Այս հիմերուն վրայ, Մանուէլսկի ուրիշ քննադատութիւններ ալ ուղղեց Ֆրանսայի համայնավարներուն։

Աֆղանիստան կը զինուի

Աֆղանիստանի պատերազմական նախարարութեան պատկանող բեռնատար ինքնաշարժներ, Փէշավէրէն Քապուլ փոխադրեցին մեծ քանակութեամբ ֆրանսական զէնքեր եւ ռազմանիւթ։ Կը յուսացուի որ զէնքերու եւ ռազմանիւթի փոխադրութիւնը հազիւ կարելի պիտի ըլլայ վերջացնել 8 օրէն։

Կ՚ըսուի Թէ վերջին եօթը ամիսներու ընթացքին 22000 զէնքեր եւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ փոխադրուած են Աֆղանիստան՝ անգլիական Հնդկաստանի ճամբով։

"ՄԱՅԻՍ 28,,Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

6 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՏԷՍԻՆ

7 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՌՈՍՏՈՄԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷՔՕՆԻ Մասիս խումբի ընթացիկ դասախօսական ժողովը՝ այսօր երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, (Buvette de la Gareի սրահին մէջ, կը խօսի՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ նիւթ՝ *«Մեր քաղաքական հեռանկարները»*։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Չարսանճաքի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին 12, 14 Rue Colbert, Պար Թապայի սրահին մէջ, կը խնդրուի անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցներէններկայ գտնուիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ջառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Գաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները, այժմ 23 տարեկան է, իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. Իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

— Մշոյ Զոր Թաղեցի Խորէն տէր Սահակ Փոսթեան կը փընտռէ իր հօրեղբայրը Նալպանտ Քնիազի որդին Գեղամ։ Լուր կայ Թէ ընդհանուր տեղահանութեան միջոցին ազատուելով մեկնած է Ամերիկա եւ հաստատուած է Ֆրէզնօ, կը խնդրուի հայրենակիցներէ իր հասցէն յայտնել Khoren Postoyanի, Usine de Menarde, St. Albau, La Grive, Isère, France.

կը խնդրուի արտասահմանեան Թերթերէն արտատպել։

— *Զէնկիւէրցի (Պրուսա) տիկին Մարիամ Ծերոնեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակը Գ. Յովհաննէս Պապիկեան (վագոնի ուսուցիչ՝ Զէնկիւէրցի)։ Կը կարծուի Թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ։ Իմացնել* Madame Mariam Tzéronian, Cité Arménienne, Boulevard de la Madeleine, Nice, France.

DONVILLE-LS-BAINESի մէջ

Ծախու է կամ վարձու կը տրուի տուն մը՝ 5 փիէս եւ պարտէզ, վերջին ձեւի յարմարութիւններ, փլաժին եւ Grainvilleի մօտ, դիմել՝ Publicité Metzl, 51 Rue Turbigo, No. 5484, Paris.

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.368

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ 1931
3 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1585 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Քանի մը օրէն Լոնտոն կը հասնին Գերմանիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, տեսակցելու համար Անգլիոյ իրենց պաշտօնակիցներուն հետ։

Այս տեսակցութիւնը սարքուեցաւ անցեալ ապրիլին, Հէնտըրսընի նախաձեռնութեամբ, երբ հրապարակ ելաւ աւստրօ-գերման համաձայնութեան խնդիրը։ Հրաւէրը այնպէս մը ձեւակերպուած էր որ, Փարիզի մէջ լուրջ կասկածներ ունեցան։ Բրիտանական կառավարութիւնը լաւագոյն սեպեց նախ Ժընեւի ժողովին մէջ քննութեան ենթարկել համաձայնութիւնը, եւ յետաձգել տեսակցութիւնը։

Հիմա նորէն մտահոգ են Ֆրանսայի մէջ։ Տեսակցութիւնը ինքնին ոչ միայն ուշագրաւ է եւ կապ ունի քաղաքական լուրջ խնդիրներու հետ, այլեւ կը զուգադիպի հոկայական ցոյցի մը։ Արդարեւ, տակաւին կիրակի օրն էր որ Գերմանիոյ «Պողպատէ Սաղաւարտներ»ը 150.000 անդամներով անցք մը կատարեցին դէպի Պրէսլաւի դաշտերը, եւ տեղի տուին վրէժխնդրական արտայայտութեանց։

Արդէն դիւրագգած, այս անգամ աւելի բռնկած է ֆրանսական մամուլը, եւ ամէն բան սեւ կը տեսնէ։

«Տէօյչլանտ» յածանաւուն ծովարկումը, այս ցոյցը, Լոնտոնի տեսակցութիւնը եւ դեռ ուրիշ կասկածելի երեւոյթներ այլեւս հանգիստ չեն տար մասնաւորապէս աջակողմեան թերթերուն։ Անոնք ոչ միայն կը ծաղրեն բոլոր խաղաղասիրական հաւատքները, այլեւ անմիջական վտանգի մը ահազանգը կը հնչեցնեն, իրարու հետ կապելով դէպքերը։ Անոնք չեն հաւատար Գերմանիոյ հանրապետական ձգտումներուն, կամ ընկերվարական կուսակցութեան անկեղծութեան։

Քանի մը օր առաջ, Լայփցիկի մէջ բացուեցաւ Գերմանիոյ ընկերվարականներուն համագումարը։ Արդ. փարիզեան մամուլը այդ առթիւ արտասանուած սովորական խօսքերն անգամ փաստ կը բերէ, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիան միակամ է եւ կը պատրաստուի պատռել Վերսայլի դաշնագիրը, վրէժ լուծել ուշ-կանուխ։ Այսպէս, կուսակցութեան փոխնախագահներէն Վէլս ըսեր է.

— «Պէտք է ամէն բան ընել, հատուցումները նորէն կըրճատելու եւ ի վերջոյ ջնջելու համար, որպէսզի Գերմանիա իրաւունքներով իսկապէս հաւասար ըլլայ միւս ժողովուրդներուն»։

Քաղաքական աշխարհին համար գաղտնիք չէ որ Պ. Պ. Պրիւնինկ եւ Քուրցիուս Լոնտոն, աւելի ճիշդ՝ Չէքըրս կ'երթան ոչ թէ թէյ կամ գինի խմելու, այլ զանազան փուշ խնդիրներ հարթելու, եւ Մեծն Բրիտանիոյ աջակցութիւնն ապահովելու համար։

Անոնք առաջին առթիւ Լոնտոնի վարիչներուն ուշադրութեան պիտի յանձնեն հատուցումներու խնդիրը։ Պիտի պահանջեն նորէն վերաքննել եւ կրճատել, աւելի տանելի դարձնել այդ բեռը։

Իսկ ատոր համար ունին բաւական համոզիչ պատճառներ։ Պիտի պարզեն երկրին տնտեսական անձկութիւնը։ Այլ մանաւանդ զարհուրելի տագնապը գործազրկութեան, որ նպաստընկալ դարձուցած է միլիոնաւոր մարդիկ։

Արդ, կ'ըսեն Գերմանիոյ վարիչները,— Գործազրկութիւնը եւ թշուառութիւնը կա՛մ ծայրագոյն աջ կը նետեն բազմութիւնները (Հիդլէրեան-ֆաշիստ հոսանք) կամ ծայրագոյն ձախ (համայնավարութիւն)։ Երկու պարագաներուն ալ, կառավարութիւնը կը մատնուի անելի մը, եւ դժուար է պահպանել հաւասարակշռութիւնը։

Ետոյ կայ զինաթափութեան խնդիրը։ Գերմանիա այս խնդրին արծարծումէն ի վեր, մէկ պահանջ ունի,— Մենք արդէն բոլորի զինաթափ եղած ենք. դո՛ւք ալ հետեւեցէք մեզի, իջնելով մեր մակարդակին. կամ թոյլ տուէք որ մենք ալ հասնինք ձեր աստիճանին։

Այս ճամբուն վրայ, Գերմանիան բացառաբար կը հակի խորհրդային տեսակէտին, որուն շարժառիթները բոլորովին ուրիշ են։

Կայ, վերջապէս, աւստրօ-գերման համաձայնութեան խնդիրը։ Պերլին ոչ հակօրինական կը համարէ իր այս ձեռնարկը, ոչ ալ հակառակ՝ ստորագրուած դաշնագիրներուն։ Մինչդեռ Ֆրանսայի համար եղածը պարզապէս նախաբանն է Աւստրիոյ կցման, երկու երկիրներու միացման (Անշլուս)։

Լոնտոնի աշխատաւորական դահլիճը չարը խափանելու համար, իրաւաբանական տեսակէտը մէջտեղ դրաւ եւ խնդիրը յղեց Լա Հէյ, Բարձրագոյն ատեանը հագիւ օգոստոսին կրնայ արձակել իր վճիռը։ Որով, թէ երեք ամիս ժամանակ շահուած կ'ըլլայ եւ կիրքերը կը մեղմանան եւ թէ միջոցներ կը խորհուին միջին ճամբայ մը գտնելու համար։

Այս հարցին մէջ ալ, Գերմանացիները իրենց յոյսը դրած են Անգլիոյ վրայ։ Մանաւանդ որ, հանրային կարծիքը նպաստաւոր է, իսկ խոշոր օրկաններ արդէն դիրք բռնած են ընդդէմ ֆրանսական տեսակէտին։

Նորէն եւ նորէն, այս բոլոր խմորումները, երթեւեկներն ու ձեռնարկները կ'ապացուցանեն խաղաղութեան դաշնագիրներու սնանկութիւնը։ Անոնց վերաքննութեան պահանջը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑ ՄԸ

Ստացանք 1, 2, եւ 3 թիւերը նոր թերթի մը, «Արմենիա», որ Ապրիլ 26ին սկսաւ հրատարակուիլ Պուէնոս Այրէսի մէջ։ «Յառաջ»ի ծաւալն ունի եւ բաւական խնամով խմբագրուած է։ Առաջին թիւը նուիրուած է Ապրիլ 11/24ի տարեդարձին, շարք մը նահատակներու գրական նշխարներով։

Հատուած մը՝ խմբագրականէն.

—«Արմենիա»ն — որ իր շուրջ արդէն խմբած է ափ մը հայրենասէր եւ այս ժողովուրդին ծառայելու յօժար եռանդուն երիտասարդներ— առաջադրած է ի մի բերել ցրուած ուժերը եւ հետզհետէ ընդլայնելով շրջանակը՝ դառնալ գաղութիս մտաւորական կեդրոնը։ Տեսակ մը ազատանդական ուժերու եւ ճիգերու խտացումը, եւ տալ անոր որոշ եւ մի ընդհանուր հասարակական ուղղութիւն։

«Արմենիա»ն ժողովրդական թերթ մըն է։ Թէեւ իր շուրջ բոլորուած են ամէնը. առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան՝ բայց պիտի ունենայ իր որոշ եւ անշեղ ուղղութիւնը. պիտի հետապնդէ նպատակներ, եւ յատկապէս ըլլալ հայ ժողովուրդին արտայայտիչը, մի՛շտ անոր համար եւ անոր՝ կողքին։

Որոշ եւ յստակ աշխատանք տանիլ որ Հայը մնայ Հա՛յ, ըլլայ Հա՛յ, խորհի ու գործէ իբր Հայ։

Պահպանել եւ քաջալերել ցեղի ստեղծագործութիւնները, լեզու ըլլալ ան թէ գրականութիւն, արուե՛ստ թէ երգ ու պար, ցեղային առաքինութիւններ կամ սովորութիւններ։

Ուժ տալ նորահաս սերունդի հայեցի կրթութեան, ամէն տեսակ ուծացումի եւ օտարացումի դէմ պայքարիլ։

Ժողովուրդը կապել եւ սերտ յարաբերութեան մէջ դնել իր անցեալին եւ ապագային հետ։ Չթողուլ որ մարի, ադօտանայ անոր մէջ անխախտ հաւատքը եւ մշտավառ յոյսը որ զինք կ'առաջնորդեն դէպի «մի հօտ մի հովիւ» սկզբունքը, դէպի լոյս եւ կատարել Ազատութիւնն եւ Անկախութիւնը»։

Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք մեր երիտասարդ պաշտօնակցին, որուն հրատարակութեան առթիւ երկար թղթակցութիւն մըն ալ պիտի երեւայ վաղը։

.˙. Մայիս 28ին Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ նոր ամսագիր մը, «Նայիրի Աշխարհ», ութ էջ եւ պատկերազարդ։ Առաջին թիւը մեծ մասով նուիրուած է Մայիս 28ին, իսկ մնացեալը՝ շարժանկարի պատկերներու։

ՅՈՅՑ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փէր-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, Կոմունայի գնդակահարուածներուն յիշատակին, աւանդական ուխտագնացութիւն մը կատարեցին կոմունիստները, Կիրակի օր։

Երբ գերեզմանատունէն դուրս ելան, երիտասարդ բանուոր մը իր դրօշակին կոթով զարկաւ ոստիկանի մը, որ կը քալէր իրենց թափօրին քովէն։ Ոստիկանը ծեծկուուք մը։ Եօթը ոստիկաններ թեթեւակի վիրաւորուեցան։ Ոստիկանները իրենց կարգին ձերբակալեցին բազմաթիւ ցուցարարներ, որոնցմէ 13 հոգին օտարականներ, յանձնուեցան մասնաւոր մարմինի մը, որ ճշդելէ յետոյ անոնց ինքնութիւնը պիտի արտաքսէ իրենց երկիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հնդկաստանի Իսլամներուն պահանջը

Համահնդկական խալիֆայական խորհրդաժողովը որոշում մը քուէարկեց, որով կը յայտարարէ թէ իսլամները պիտի մերժեն Հնդկաստանի համար ո՛րեւէ սահմանադրութիւն, եթէ բրիտանական կառավարութիւնը չընդունի ժողովին պահանջները։ Նոյնպէս որոշեց պահանջել Լոնտոնի Կլոր Սեղանի ժողովին իսլամ պատուիրակներէն՝ չմասնակցիլ խորհրդակցութեանց, եթէ տեսնեն թէ ո՛ր եւ է հաւանականութիւն չկայ այդ պահանջներու յաջողութեան։

Խորհրդաժողովը բողոքեց Ափրիկեան Տրիպոլսոյ իսլամներուն դէմ գործուած վայրագութեանց դէմ եւ հրաւէր ուղղեց իսլամներուն՝ պոյքոթ հռչակել իտալական ապրանքներուն դէմ։

Պապը եւ Մուսոլինին դէմ դիմաց

Իտալական թերթերը կը շարունակեն բուռն քննադատութիւններ ուղղել Վատիկանի դէմ, կաթոլիկ ընկերակցութեանց կասկածելի գործունէութեան առթիւ։ Դիտել կուտան թէ այդ ընկերակցութիւնները յայտնապէս քաղաքական գործունէութեան նուիրուած են եւ կ'անտեսեն հաստատուած օրէնքներուն, բացէ ի բաց բռնաբարելով Լաթերանի համաձայնութիւնը։ Կնքուած համաձայնութեան 43րդ յօդուածով, կ'ըսեն, կաթոլիկ Միութիւնը յանձն առած է գործել միայն կրօնական սկզբունքներու տարածման համար, հեռու մնալով քաղաքական ո՛ր եւ է աշխատանքէ։ Մամուլին կարծիքով, այս յօդուածը երկար եւ մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուելէ յետոյ միայն ստորագրուեցաւ, հետեւաբար քմահաճ մեկնութիւններ չի վերցներ։

Մէկ խօսքով, ամբողջ մամուլը անպատ փաստեր կը հրատարակէ, ապացուցանելու համար թէ կաթոլիկ Միութիւնը դարձեր է իսկ եւ իսկ քաղաքական կուսակցութիւն մը, հակաֆաշիստ նպատակներով։

.˙. Կիրակի օր, Պապը ընդունելութեան մը առթիւ կրկին խօսելով, հետեւեալ մեղադրանքներն ուղղեց կառավարութեան դէմ.

— Արշաւանքներու եւ բռնագրաւումներու կատարեալ փոթորիկ մը պայթեցաւ երէկ կաթոլիկ ընկերակցութեանց վրայ, ամբողջ Իտալիոյ մէջ. զարմանք պատճառելով մեզ։ Եւ սակայն, մենք արժանի չէինք ատոր։

Մեղմացում

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Մուսոլինի արգիլեց մեծ ցոյց մը զոր Հռոմի համալսարանին ուսանողները պիտի կատարէին Յունիս 1ին, Վատիկանի դէմ, Ս. Պետրոս մայր եկեղեցիի հրապարակին վրայ։

Թէ Վատիկանի եւ թէ իտալական կառավարութեան թերթերը սկսան զգուշացնել գրգռիչ հրատարակութիւններն ու բանավէճերը։ Վատիկանի պաշտօնաթերթը այլեւս չարձանագրեր դէպքերը, «որպէս զի հանդարտութեամբ կատարուին դիւանագիտական բանակցութիւնները որոնք արդէն սկսած են»։

.˙. Արտասահմանէն բազմաթիւ բողոքներ հասած են Վատիկան, տեղի ունեցած դէպքերուն առթիւ։ Բոլորն ալ համակրանք եւ հաւատարմութիւն կը յայտնեն Պապին։

.˙. Պապը երեքշաբթի առտու արտակարգ խորհրդակցութեան հրաւիրեց կարտինալներու ժողովը, եւ անոնց աջակցութիւնը պարզեց կացութիւնը։ Ժողովը իր խոր ցաւը յայտնեց պապական հաստատութեանց դէմ կատարուած յարձակումներուն եւ պատահած դէպքերուն առթիւ։

Այս արտակարգ ժողովը մեծ տպաւորութիւն գործեց Հռոմի մէջ, որովհետեւ կ'ապացուցանէ կացութեան ծանրութիւնը։

.˙. Վատիկանի հրամանով, տեղի չպիտի ունենան կարգ մը տօնական թափօրներ, որպէսզի նոր դէպքեր չծագին, բանակցութեանց ընթացքին։

.˙. Նահանգապետներու կողմէ Հռոմ հասած հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ լուծուած են այն բոլոր երիտասարդական միութիւնները որ ուղղակի կապուած չեն ազգային կուսակցութեան հետ։ Ոչ մէկ դէպք չէ պատահած։

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ԹՈՒՐՔԻԱ

«Թան» կը հրատարակէ թղթակցութիւն մը Պոլիսէն, իբրեւ վերլուծում վերջին օրերու քաղաքական կացութեան, որ ստեղծուած է Թուրքիոյ մէջ։ Թղթակիցը նախ կը հաստատէ թէ Մուսթաֆա Քէմալ, վերջերս Անատոլուի մէջ քննական պտոյտ մը կատարած ժամանակ, տեսաւ որ ազգային տնտեսութիւնը օրէ օր կը կործանի։ Ան տեսաւ նաեւ թէ վարչական հակաւ խորխորատներ բացուած են, իբրեւ հետեւանք այդ կացութեան։ Տպաւորութիւնները, զորս քաղեց կամ իրեն հաղորդեցին ընկերակից մասնագէտները, տարբեր— դարձան, անմիջապէս որ Էնկիւրի դարձաւ — լուրջ ուսումնասիրութեան մը, որուն իբրեւ հետեւանք, հրամայեց միջոցներ ձեռք առնել վերականգնելու համար երկիրը։

Ահա Ազգային նոր ժողով մը, որուն մասին դեռ կանուխ է արտայայտուիլ։ Բայց Թուրքիոյ ապագան կախում ունի այն անդրադարձումէն, զոր գործելու այս նոր եղանակը պիտի ստարածէ ազգային գործունէութեան զանազան մարզերուն մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Պէյրութի «Էլ Ահրար», «Էլ Ահվալ», «Էլ Պայրագ» եւ «Էլ Նիտաա» թերթերը կը գրեն Հայերու տեղաւորման մասին.—

Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Պըրինէ վերադարձաւ, ան կ'աշխատի յառաջ տանիլ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործը։

Պ. Պըրինէ իր ծրագրին մէկ մասը արդէն լրացուցած է։ Ալեպպի մէջ հաստատուած են հինգ գիւղեր այն հողերուն վրայ, ուր առաջ միայն ճահիճներ կային եւ անմշակ տարածութիւններ։ Այժմ այդ շրջանները վերածուած են երկրագործական մշակելի եւ բերրի հողերու։ Այնտեղ կը բնակին հայ գաղթականները։ 100,000է աւելի պտղատու ծառեր տնկուած են այդ գիւղերուն մէջ եւ մշակուած՝ ընդարձակ պարտէզներ։

Պ. Պըրինէ այժմ կ'աշխատի ցրուել կայաններու մէջ մնացած Հայերը։ Այդ կերպով ան շատ օգտակար գործ մը կատարած կ'ըլլայ, կը գրեն արաբ թերթերը, եւ կ'ապահովէ անոնց առողջութիւնը, ծովերու թագուհին՝ Պէյրութը ազատելով սեւ արատէ մը։

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Թուրք կառավարութեան հրաւէրին վրայ, բաժնետէրերու պատուիրակները Էնկիւրի հասան։ Մայիս 14—28, անոնք քննեցին այն փաստաթուղթերը, տեղեկութիւնները եւ թիւերը, զորս կառավարութիւնը հաղորդեց երկրին ներկայ ելմտական ու տնտեսական վիճակի մասին, եւ շարունակեցին տեսակցիլ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ։

Թէեւ բանակցութիւնները շարունակուեցան համաձայնութեան գալու փոխադարձ ցանկութեամբ, բայց մինչեւ այս վայրկեանը որեւէ համաձայնութիւն չէ գոյացած։

ՓՈԹՈՐԻԿ ԵՒ ԿԱՐԿՈՒՏ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Աթէնքէն մը հեռագրեն թէ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ կարգ մը մասերուն մէջ փոթորիկ եւ կարկուտ տեղալով, մեծ վնասներ պատճառեցին։ Հինգ հոգինոց ընտանիք մը խեղդուեցաւ Քաւալիի մէջ։ Հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։

Պ. ՏՈՒՄԷՐԿ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՒ

Նախագահ Տումէրկ աօր օր ամուսնացաւ Էլիզէի պալատին մէջ։ Երկար ատենէ ի վեր կը սիրէր գեղանի այրի մը, եւ հիմա որ կ'ազատի նախագահական տաղտուկներէն, պիտի քաշուի Թուլուզիկողմերը։ Հարսնիքը եղաւ շատ պարզ։

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՊԻՏԻ ՓԼՑՆԵՆ

Պոլսոյ քաղաքապետական ընդհ. ժողովը ասկէ առաջ որոշած էր ստիպողաբար դնել Մեծ Կզզիի նաւամատոյցին դէմ գտնուած յունական եկեղեցին, հրապարակը լայնցնելու համար։ Ցոյն համայնքը, սակայն, այս որոշման դէմ բողոքած էր եւ գնումը առկախ մնացած էր։

Բողոքագիրը քննող մարմինը քաղաքապետութեան տեսակէտը իրաւացի գտած եւ գնումի որոշումը վաւերացուցած է։ Որոշումը շուտով պիտի գործադրուի։ Այս եկեղեցին խոկոյն պիտի փլցուի, հրապարակը պիտի ընդարձակուի եւ կայքին մէկ արձանը զետեղուելով, շուրջը պարտէզ պիտի շինուի։

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ ԿՐՆԱՆՔ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աշխարհէն անիրաւուած ըլլալու մեր պարագան ցեղային նկարագրին մէջ պահանջկոտութիւն, նոյնիսկ խոստապահանջութեան տարրեր ծնոյցուց։

Այսինքն մեր կրած անիրաւութիւնները աղանդեցին չափի գաղափարը որոշ տարրերու մէջ։ Եթէ կ'ուզէք, իրական յետաշրջութիւնը յառաջ բերին մեր տրամադրութեանց մէջ։

Աւելի պարզ, երէկ ամէն բան դուրսէն, օտարէն կ'ակնկալէինք, այսօր հիասթափութիւնը այնքան մեծ է որ, ալ դուրսի օժանդակ ձեռնարկներու կարեւորութիւնը ժխտելով կը ժխտենք։ Ամէն բանի չափազանցութիւնը խիստ վատ անդրադարձումներ կ'ունենայ մեր հանրային կեանքին վրայ։ Երէկ ինքնամոռաց օտարասիրութեան յոռի հետեւանքները դառնօրէն կրեցինք. այսօր այնպէս չընենք որ ալյամերժութեան նոյնքան վատ հետեւանքները կրենք ապագային։

Արտաքին ազդակներու հանդէպ մեր տածած իրաւացի եւ արդար դժգոհանքը կը թուի թէ մեզ դրած է այնպիսի վիճակի մը մէջ որ իրական թշնամիի եւ իրական բարեկամի միջեւ ալ տարբերութիւն չենք դներ, կամ տարբերութիւն դնելու հակամիտութեան վրայ կը դերիշխէ մեր ենթակայական տրամադրութիւնը։

Մեր ազգային գոյամարտին մէջ մեզի համար առաջնակարգ նշանակութիւն ունին երկու կարեւոր պարագաներ։ Առաջինն եւ անվիճելին լաւ ճանչնալ թշնամին եւ թէ ներքին եւ թէ արտաքին։

Ասոր համաձայն ենք, գրեթէ տարակարծութիւն չունինք։

Երկրորդ էական պայմանը նոյնքան լաւ ճանչնալն է «բարեկամը»։ Ուշիմ ընթերցողի աչքին զարկա՞ւ արդեօք որ բարեկամին որեւէ որակական ածական չեմ տար։ Օրինակ, չեմ ըսեր «անշահախնդիր» բարեկամ որ չկայ, որքէն պզուշանալու է մանաւանդ անշահախնդիր բարեկամներէ։ Քաղաքական բարեկամութեան մէջ անշահախնդրութիւնը կրնայ վճռական պահուն մեզ մինակ թողուլ։

Քաղաքական կեանքի մէջ դրացումի վրայ հիմնուած բարեկամութիւնները աւազի վրայ շինուած խուարջրդէ շէնքերու կը նմանին։ 1914ին Իտալիան, դինակից Գերմանիոյ, պատերազմը պայթելուն պէս իր շահերը տեսաւ թշնամիներու (Ֆրանսա-Անգլիա) յաջողութեան մէջ, անվարան դրժեց դաշինքը առաջիններուն հետ, եւ երկրորդներուն հետ կռեց նոր դաշինք ընդդէմ իր դինակցին։ Այսպիսի բարոյական պարզ դէպքերով (որոնք բնաւ արկածներ չեն) լեցուն է ազգերու պատմութիւնը։

Ինչպէս մեր թշնամիները ծնած են ազգային-ցեղային, տնտեսական-քաղաքական միայն շահերու խորունկ ներհակութիւններէն, նոյն կերպ ալ մեր բարեկամները ու բարեկամութիւնները պիտի ծնին, կամ ծնցնենք նոյն կարգի՝ ազգային-ցեղային-տնտեսական-քաղաքական շահերու խորունկ ներդաշնակութենէն։

Երկու խօսք ալ այսպիսի շահերու իրական բնոյթի, եւ հարազատ նկարագրի մասին։ Քաղաքական շահերու մէջ զգացական տարրերու պարզ ու բացարձակ բացակայութիւնը ակներեւ է։ Երկրորդ հաստատում, նման շահերու պարզ ու բացարձակ յարաբերականութիւնը։ Մեկնելով այն յարաբերականութենէն, ձերժելով պիտի մերժենք ամէն հաստատում որ ենթակայաբար կ'ըսէ և (ի յառաջագունէ) կը հաստատէ որ այս կամ այն ժողովուրդին մէջ ընդհանուր շահերու նոյնատեսակութիւն ըլլալով հանդերձ՝ հակամարտութիւնները աւելի շատ են, աշխատանքով կարելի է ծեղծել վերջինը։

Տեսականօրէն հայեւթուրք արիւնոտ պատմութիւնը անըմբռնելի է։ Տեսականօրէն ճիշդ պիտի ըլլայ որ Թուրքիա ամէն կերպ պէտք է աջակցի իր ու Ռուսիոյ միջեւ ու-ժեղ ու կենսունակ Հայաստանի մը կազմութեան։ Այս մասին կարելի է հատորներ լեցնել։ Բայց, այս տեսական փաստերը դարերու ընթացքին երբեք ծեղծած չէ թրքութեան հայակեր կատաղանքը։ Տեսական փաստերին դէմ գործնական լեռնակուտակ փաստեր կան, որոնց հիման վրայ յետագային ալ այդ հակամարտութիւնները պիտի զարգանան։ Ըստ թէ ինչո՞ւ քաղաքական շահերը յարաբերական ըլլալով, ու գերծ զգացումի եւ կանխատեսութեան ամէն տարրէ, կարելի է ստեղծել ամէն ժամանակ, առօրեայ, ընթացիկ կեանքը լաւագոյն կերպով ակրտելով։

Քաղաքական շահերը հիմնուած չեն ու չեն կրնար հիմնուիլ պատմական տուեալներու վրայ, ցեղային կապի, ժողովուրդներու հոգեկան ծոտիկութեան եւ այլ բնազանցական պատրանքներու վրայ։

Քաղաքական շահերը դէպի ետ չեն նայիր, որովհետեւ անոնք ներկայ, շօշափելի հաստատուն գետնի մը վրայ կանգնած են։ Ու ներկան այնքան եռուն, լեցուն ու պարտադիր է որ ազգերու այսօրուան մրրութեան բուռն ու փոթորկոտ ռազմաբեմի վրայ՝ ոչ ոք ետեւ նայելու դառնալու ժամանակ ունի։ Այսպիսի ծայլ յօրանջում մը կրնայ օրուան հրմշտուքի մէջ ազգերը ոտնատակ ընել։

Պարզ է ուրեմն, մէկ բան, որ բարեկամութիւնները (ազգէ ազգ) պիտի հիմնուին պարզապէս ներկայ կեանքի թելադրած չոր ու ցամաք շահերու վրայ։ Եթէ նման բարեկամութիւն մը կրնայ վաղն ալ ընդգրկել եւ անցեալէն որոշ նպաստաւոր ուանդութիւններ ունենալ, ալի լաւ։

Թէեւ կրկնե՛նք որ անցեալը գրեթէ ոչ մէկ նշանակութիւն ունի, կամ տասներորդական նշանակութիւն միայն ունի։

Արդ՝ աշխատինք ճանչնալ մեր բարեկամութիւնները։ Այսքանը թերեւս չի բացատրեր բան կացութիւնը։ Աշխատինք ստեղծել բարեկամութիւններ։

Որովհետեւ, կարելի է բարեկամութիւններ ստեղծել։ Կարելի է բարեկամներու շահեր առաջադրել, շահագրգռել, ու մեր եւ ուրիշներու շահերու միջեւ ներդաշնակութիւն ստեղծել։

Քանի որ մեր դրած հիասթափութիւնները մեզ աւելի յանձնապաստան դարձնելու ուղղութիւնը առած են, եւ մեր ողեւորութեանց աղբիւրը մեր սեփական կարելիութիւնները կը դարձնեն, մեր ցեղային գոյամարտի համար երրորդ (բոլոր եղանակաւ) թէեւ առաջնակարգ (տարողութեան տեսակէտէն) ազդակ մը երեւան կուգայ։ Այդ «ձանի՛ր զքեզդ է»։

Այսինքն մեր ամբողջական կարողութեանց գումարը ունենալ։ Ձեզ լաւ ճանչնալ։ Թէ առհասարակ մենք ինչ կը ներկայացնենք մեր շրջապատին մէջ։ Զկան ենթակայական յատկութիւններ եւ դրական ու շօշափելի կարողութիւններ, որոնց կազմակերպումով կարելի ըլլար նախ մենք մեզի յետոյ ուրիշներու օգտակար ընձեռել։

Նաշեր ցոյց տալ ու շահակցութիւններ ստեղծել։

Հարկաւ, մեր վիճակին մէջ շահակցութիւնները կազմուելու համար միայն մէկ առարկայական հիմ ունին, — տնտեսական մարզը։

Քաղաքական հողի վրայ առայժմ իրական բարեկամութեանց կարելիութիւնները տեսականօրէն կան, գործնականօրէն կը խուսափին մեր շօշափումէն։ Ուրեմն՝ ազատ գետինը եւ ասպարէզը տնտեսական ասպարէզն է, կալուած մը ուր մենք բազմաթիւ բարեկամութիւններու կրնանք ծնունդ տալ։

Զգիտ ծոռանք մէկ առաջնակարգ հանգամանք որ տնտեսական մարզի վրայի բարեկամութիւնները ամէնէն երկար տեւած են։ Նման բարեկամութեան դասատուն ծող կայ...։

Ինչպէ՞ս

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ
ԸՆԿ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հայրենիքէն հեռո՜ւ, դալարուն հովերէն, ծով-ծով երկինքէն ու կարկաչահոս ջուրերէն հեռո՜ւ, հայ ծարդ մը խոշոր, հայ միտքը՝ յոգնաբեկ, վաստակաւոր, արեւոտ ու արիւնոտ տարիներու ծնշող ու քայքայող բեռը ուսերուն, իր օրերը կ'անցընէ մինակ, իր ցաւին հետ, աշխատելով, գրելով։

Չորս պատեր՝ չորս պատկերներով։

Հայ տառապանքը, մշակոյթի, աշխատանքի ուժերու եւ արժէքներու, ցնցող ու ներխուժող հայ ցաւը համայնական, իր սեփական ցաւին հետ շղթայուած ու մնացած կ'ապրին ընկ. Վարանդեանի մօտ։

Այս «քաղաքակիրթ» աշխարհին մէջ — ուր ծարդիկ իրարու վզէ կը կախուին։ Ա՜, Եւրոպա, Եւրոպա՜...

Մ՚վ չէ կարդացած «Հայկական շարժման նախապատմութիւն»ը եւ չէ ցնցուած, չէ հրճուած։

«Վերածնուող հայրենիքն ու մեր դերը», «Հոսանքները», ո՞վ չէ արտասուած «Հայ հերոսները» ուղղմաշունչ։

Իր մօտն ենք այսօր. հին տարիքոտ ընկերոջ մը հետ։ Château Rampal:

Բարձր բլուրի մը վրայ, ծիրուն եւ գեղեցիկ շէնք մը օդասուն եւ կանանչագոյն շրջապատով մը։ Ծառերը հասունցած են ծաղիկներով։ Բոյրերու անանուն անուշութիւն մը կ'արթնցնէ արիւնս։ Երեւը յորդահոս կանանչներուն եւ արահետներուն ծիրացիր կը նստի, ծանօթներուն պէս կը խաղայ։

Քաղաքի աղմուկն ու ժխորը չկայ հոս. հեղձուցիչ ծխնոլորտը։ Խաղաղ է։

Կը բարձրանանք Գրքի յարկ։ Ներսն է. կը հանգչի ճաշճակալին վրայ երկարած։ Ներգայութի՜ւն։

Իր աշխատանոցն ու ննջարանը. արտի զարնող գրաւիչ համեստութիւն մը կը յուզէ մեզ։

Կը հարցնենք իր առողջութիւնը նախ։

Մեղմ, քաղցր ու ծաւալուն ձայնով, երբեմն շնչասպառ կը խօսի։

Հոս հաստատուելէն ի վեր համեմատաբար հանգիստ եւ լաւ կը զգայ ինքզինքը որոշ չափով կազդուրուած։ Միայն այս երկու շաբթուան մէջ նշանակելի տկարութիւն մը ունեցած է եւ իր աշխատանքները քիչ մը դանդաղեցուցած։

— Ինչքա՜ն ցաւած եմ որ չկարողացայ ներկայ լինել Մայիս 28ին։ Ցայտնեցի տղաներին որ չեմ կարող խօսել. աստծ են լաւ խանդավառութիւն է եղել. այս քանի մը օրը ոչ մի տող չեմ գրել։ Միրաս սեղմուած է չի թողնում։

—«Այսօր լաւ էի. գիւղ իջայ, մի քիչ ծաղերս կարճեցնելու։ Որքան զարմացայ որ հայ տղայ է աշխատում փաթրոնի մօտ, սկսեցի հայերէն խօսել. ա՜, շատ ուրախացայ։ Տէրը մի այլանդակ եւ սպեղ արտայայտութիւնով մարդ էր։ Կ'երեւի շահագործում է խեղճ տղային։ Երեւի գժգոհ էր որ հայերէն խօսեցի։

Կը կենայ ոտքի, ու մեզ կը բերէ իր գնած կարմիր-կարմիր կեռասներէն։

— Վերցրէք, տե՛ վերցրէք թարմ են։

Մարդիկ կան՝ որ կ'ահցնին տուանց հետք ձգելու, ուրիշներ՝ քիչ մը կը կեցնեն քեզ. իսկ կան ծարդիկ ալ որ ծացքիդ մէջ կը տեւեն, կ'անդրադառնան, կը կեցնեն։ Կը մտնեն ներսերը հոգիիդ, կը տեղաւորուին անկիւն մը, մնալու համար։

Խանութի մը մէջ աշխատող հասարակ հայ տղայ մը, հայկական բարբառը ինչքա՜ն կ'ոգեւորէ կը լայնցնէ սիրտը։ Շատ բան տեսած, աշխարհը անցած այս վաստակաւոր առաքեալը։ Այս օրերուն երբ կը քաշուինք հայ ըլլալէ, հայերէն խօսելէ։

Հայն ու հայրենիքը կը խօսին սրտին, կ'արիւնեն զինք։ Խորունկ կսկիծով կը յիշէ Հայաստանի նոր աղէտը, Մակեդոնիոյ հայ որբերուն վիճակը։

— Եւ տարօրինակ բան, ամէն տեղ լռութիւն է տիրում, կարծես մեր հոգին չեն խօսում, կարծես մեր հողի վրայ չէ կատարուել մշտաւոր կործանումը, կարծես մերը չեն որբերը։ Հետեւում եմ թերթերին. ոչ մի շարժում. տարօրինակ է. երեւի Թաւրքիոյ կամ Զինաստանի մէջ է պատահել։ Մենք զգացում էինք, կազմակերպուած, օգնում, կ'երեւի փախուել են օրերը, պայմանները, գոնէ կուսակցական գործիչները շարժուէին, Բարեգործականն էլ ոչինչ արաւ։

Կը փոխենք նիւթը աւելի չյուզելու համար։ Եւ մէջ կը բերենք Մալխասի յուշերու տպագրութիւնը։

— Նրան հանդիպեցինք Ժընեւ. եկել էր իր առողջութեան համար, մի ասկրացած, տկար հիւանդ տղայ էր. անօգուտ անցան բժիշկների ջանքերը ու վերադարձաւ Հայաստան։ Հայրենի օդը կազդուրեց. գտաւ իր առողջութիւնը եւ յետագային դարձաւ մի անպարտելի շարքաշ եւ ջղուտ մարդ։ Տեսնում էք. յաճախ բժիշկները սխալւում են։

— Արդեօք հայրենի հող ձեզի եւս նպաստաւոր չէ՞, ընկեր Վարանդեան։ Թոյլ կուտա՞ն ներս մտնելու։

— Ի հարկէ, ի հարկէ օդը լաւ է,

Ու ծիծաղելէն պատմեց որ օր մը Փարիզի մէջ երբ խօսք կ'ըլլայ ծաւալապականներու Հայաստան անցնելու մասին, արտոնութիւններու մասին, կ'ըսեն որ միայն իրեն թոյլ կուտան իբրեւ ուղղափառ ընկերվարական մարդու երկիր մտնելու։

— Բայց կարելի՞ է փառահել. հաւատալ. չէ՞ որ ընկերվարականներն են տառապած Սիբերի ցրտաշունչ խարերը։ Նրանց հաւատալ չըլլար։

Կը խօսինք Լիբանանի կլիմայի մասին, պայմաններու մասին։ Կ'ուզեւորուի։

Դէպքեր և յիշատակներ կը պատմէ։ Իր բառերը ներսէն կուգան, կտոր կտոր կը փրցնէ զանոնք. զոյն չունին իր դրոյցները, կը զգաս որ կը տառապի անոնց վերարծարծումով։ Անոնք քանդակուած են ամո՜ւր-ամո՜ւր։ Ամէն մէկ էջը գրքին, ցաւ մը, արցունք մը եւ հրձուանք մը կը բերեն քեզ, պղտորելով զինքն ալ նոյնքան։

Կը խօսի Եւրոպայի մասին, դիտել կուտայ օր վերջին տասնամեակին ոչ մէկ փոփոխանա չի կատարուիր. ու կը պատմէ ցաւով որ անցեալները, բացաք իջնելու պահուն, հանրակառքին մէջ կը հանդիպի Գերմանացի զոյգի մը, կը սկսի խօսիլ Ֆրանսերէն։ Երբ կը նշմարէ որ լաւ չեն հասկնար կը փոխէ գերմաներէնի եւ կը պատմէ Հայաստանի մասին։

— Չեն իմանում ի՜նչ է Հայաստանը, ո՞ւր է գտնւում, ի՜նչպիսի տեղ է։ Աշխատանք չենք թափում այլ եւս մեզ ծանօթացնելու։

— Ճիշդ է որ այլ եւս չենք ծանրանար Եւրոպայի վրայ, գիտել կուտանք մեղմութեամբ, սակայն նշանակելի եւ հիմնական եղանակը մեզ ծանօթացնելու՝ այսօր կը կատարուի դրականապէս, շօշափելի կերպով։ Փոխան ծածուկի եւ խօսքի ուժին, այսօր, Ֆրանսայի ամենայետին անկիւններէն մինչեւ լուսաւոր քաղաքները հայ աշխատող ձեռքեր կան, ընտանիքներ կան, հայ բազմութիւն կայ։ Անուղղակի եւ անծախս միջոց։

Կը խօսինք Թուրի ընկերվարական համագումարին մասին. հետաքրքրութեամբ եւ ցաւով կը մօտենայ նիւթին.

— Հոկայ կազմակերպութիւն, որ կարող է մեծ գործ արտադրել, բայց մի աղեղութիւն ունին, բաժան-բաժան են Փօլ Ֆօնքուրի նման մի հեղինակաւոր մարդ եւ ուրիշներ իրենց գլուխներն են ցցում. զարմանալի։

Գաղ մը աչքերուն մէջ եւ խանդավառութիւնը եւ թախիծը կանդ կ'առնեն։ Կը յիշէ հին արեւոտ օրերը, իր աշխատանքի ընկերները, երկիրը, հերոսնե՜րը մեկնա՜ծ անվերադարձ։

Ու կանգ կ'առնէ սենեակին մէջ. կը կենայ նաեւ ծառածուբը, չոր, տափակ ու անշարժ իրականութեան դէմ դիմաց։

Կը սեղմենք իր ձեռքերը յուզուած։

Մարսէյլ Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ԿԻՆԸ ԵՒ ԳՐԱԳԷՏԸ

Շատեր կարծեր են որ միակողմանի արտայայտուած էի, անցեալները «Յառաջ»ի մէջ Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի յիշատակներըքրքրածատեն Մէթէրլինկի ստեղծագործութիւնները շատ բան կը պարտին ըսած էի ուրիշներ ալ օրինակ բերելով. այդ յօդուածս քննադատողներ եղան, անշուշտ չէին նկատած որ նիւթին պահանջած ժամանակի տեղրադարձումն էր, գրածս։

Ճիշդ է որ կինը երբեմն ժխտական դեր ալ կը կատարէ այր արուեստագէտին կողքին, նոյնիսկ չարաշուք դեր մը, պարտադրելով անոր իր դիւահար սիրոյն բովանդակ կրակը զայն խանձելու, տառապեցնելու առանձնու։ Եթէ կնոջ սէրը գնդալ ալ ըլլայ, յաճախ զգուանքներով կը մարէ անոր մէջ արտադրելու կամքն ու կորովը։ Ուրիշ առթիւ առիթը կ'ունենամ այս նիւթը շօշափող յօդուածով մը պրպտելու կնոջ բացասական դերը այր մարդու ստեղծագործական աշխատանքներուն մէջ, այսօր ուրիշ յատկանշական երեւոյթի մը վերլուծումը պիտի ընեմ Կոմսուհի Տոլստոյի «Գաղտնի Օրագիրը» գրքին Ֆրանսերէն թարգմանութեան առթիւ։

Բոլորս ալ գիտէ թէ շատ ծանօթ ենք ռուս հսկայ վիպագրին ընտանեկան ողբերգութեան։ Տոլստոյ, երբ ամուսնացաւ իր կինը Սոֆիա Պէրս հազիւ տասնըութը տարեկան էր. մինչդեռ ինքը հասուն տղամարդ երեսուն երկու տարեկան եւ արդէն անուն հանած տաղանդաւոր գրող մըն էր։ Կինը կը նախզգար իր ամուսնին հանճարը, կը պաշտէր զայն, երջանիկ էր որ իր ամուսինը բացառիկ էակ մըն էր. ուրիշներէն տարբեր ըմբռնումով, այսինքն գերմարդ մը եւ շատ մը աղջիկներու պէս երազեց ըլլալ այդ հանճարին կէսը, բաժնել ուղեց անոր հոգեկան թէ մարմնային, իմացական թէ աշխարհային բոլոր ցանկութիւններն ու կիրքերը, ապրումներն ու երազները։ Սակայն խեղճ մանկամարդ կնոջ համար անխոհեմ երազանք մըն էր, յիմար եւ անկարելի ցանկութիւն մը, որովհետեւ կարելի էր ըլլալ այդ մեծ եւ անզուգական վարպետին ներշնչարանն ու խորհրդատուն. բայց ոչ անոր կէսը...։

«Յարութիւն»ի հեղինակը ապրած մարդ էր արդէն, երբ ամուսնացաւ եւ կնոջ մօտեցած էր աւելի կիրքի եւ զգայական անդիմադրելի ցանկութիւններով։ Տոլստոյի ծղած օրագիրը շատ բան կը խօսի այս ուղղութեամբ, այնպէս որ իր կնոջ հանդէպ ունեցած թուրքը աննիւթական եւ բիւրեղացած սիրոյ արդիւնքը չէ եղած, եւ որ մինչեւ իր յառաջացած տարիքը տեւած են այդ խառնակ եւ մարմնապաշտ ցանկութիւնները։

Տոլստոյ ծայրայեղ անկեղծ եղած է եւ փափաքած է որ կինը գիտնայ իր պատանեկան խենթ ապրումները, իր անցեալը որ պղատոնական չէ եղած երբեք, կարդացնել տուած է իր նշանածը Օրագիրը կնոջը, եւ տաղջին անգամ, խեղճ Սոֆիա Անտրէյեւնան զգացած է զառն յուսախաբութիւն մը, ընդվզում մը։ Հակառակ սակայն ատոր եղած են երջանիկ եւ ունեցած շատ մը զաւակներ։

Կոմսուհի Տոլստոյի «Գաղտնի Օրագիրը» ի յայտ կը բերէ որ զիրար խորապէս սիրած են երկար տարիներ, սակայն կնոջ սէրը պաշտամունք մը եղած է, աւելի մաքուր, աւելի անհիւթական եւ աւելի կախարդիչ քան ամուսինինը եւ խեղճ կամուհին շարունակական տառապանքի եւանպատում յուզումներու ենթարկուած է. որովհետեւ Տոլստոյի գաղափարական ձգտումներուն եւ վարած կենցաղին մէջ ահաւոր տարբերութիւն մը եղած է եւ այդ կէտին վրայ է որ կ'ուզէի կանգ առնել, որովհետեւ մեզ համար հանճարը իրաւունքներ ունի, առանց անդրադառնալու որ կինը չի կրնար զոհաբերուիլ յաւիտենապէս այր մարդուն կենդանային ցանկութիւններուն գոհացում տալու համար միայն։

Շատեր կ'ըսեն, երբ Տոլստոյ մը ներուած է կնոջ մը կողմէ, արդէն շատ է, այդ կինը անոր հոգեր պատճառած է, անտանելի բան է, իսկ թէ զայն տառապեցուցած է, զգալի է ուղղակի։ Այս մտայնութիւնը բոլոր արուեստագէտներուն կը պատկանի, այսինքն ջանձարին իրաւունքը կամ գերմարդուն առանձնաշնորհումները կը փափառաբանեն տիրաբար, ուրիշներ լուրջ առարկութիւններ ունին, մարդասէրները, կիները եւ բոլոր անոնք որ չեն ստեղծագործեր, եւ կ'ըսեն, եթէ հանճարը, եթէ գերմարդը չի կրնար մարդկային օրէնքներուն հպատակիլ, կամ խեղճ մարդկութեան պահանջները գոհացնել ուրեմն ի՞նչու ճգնաւոր չի դառնար, ինչպէս հին ասեղները, ինչպէս կրօնաւորները, ինչո՞ւ ուրեմն Տոլստոյ ամուսնացաւ եւ իր կողակցին վզին տասներեք զաւակներու հոգը փաթթեց, ինչո՞ւ համար անոնց նիւթական լայնօրէն չապահովեց եւ իր ունեցած հարստութիւնը զոհէ տասնամը կնոջը եւ զաւակներուն չձգեց, ինչո՞ւ համար վաթսունեօթ տարեկանին իր կնոջ պարտադրեց անընդհատ զուգորդութեան մը յոգնութիւնը... հակառակ որ Քրէօյցէրեան Սոնաթին մէջ զզուանքի ու քարոզներ կարդացած էր եւ ամուսնութեան հանդէպ ունէր գաղափարական ագահելի ձգտումներ։ Անոնք որ ուժեղ են իրենց միայնակութեան մէջ, պէտք է որ զգան իրենց հպարտ եսին եւ առաքելութեան զերագոյն դերը, եւ ըստ այնմ պահանջներ դնեն մանկանացու մարդկութեան վրայ, ոչ թէ անկէ առնեն իրենց սնունդը եւ ուրիշ հաճոյքներ, առանց մըտնալու հասարակաց օրէնքին տակ, տառապեցնելով անմեղ էակներ։ Կոմսուհի Տոլստոյի «Գաղտնի օրագիրը» զմայլելի էջեր ունի որ յուզումով եւ գրողին հանդէպ խորունկ համակրանքով կը կարդացուին։ Ներքին յուսահատ եւ ցաւագին ապրումներու եւ անպատում տառապանքներու մէկ ժայթքն է այս Օրագիրը։ Թէեւ միշտ օրինաւոր եւ զաղտնապահ շեղմ մը կայ, զսպուած ճիգ մը քիլ յայտնութիւններ ընելու. ամէն վայրկեան կը զգանք խորունկ սէրը, անթառամ երանգներով եւ յաւիտենական թարմութեամբ օծուած սէր մը հանդէպ իր ամուսնին որ եղած է անըմբռնելի խառնակեաց եւ եսասէր, ինչպէս բոլոր այր մարդիկը, մանաւանդ հանճարեղ մարդը բարին բազմապատկեալ իմաստով եւ որ ապրած է հակասական կիրքերու խելագար խոյանքով ու արուեստագէտի եւ մարդասէրի տարաժերձ ձգտումներու կատաղի յորձանքին մէջ։

«Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն»ի անզուգական հեղինակը ահաւոր փոթորիկներու ենթարկուած է։ Անոր ընտանեկան կեանքը եղաւ ամենահար կիրքերու շարան մը մինչեւ իր ցաւալի փախուստը, երբեւ վերջակէտ իր հոյակապ եւ ողբերգական կեանքին, ծերուկ տիտանը յոգնած բայց լուսավառ իմացականութեամբ յաւերժացաւ բայց իր նահատակութիւնը սրբազան եւ զիւային բան մը

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

...00 ՀՈԳԻ ԽՌՆՈՒԱԾ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

...0 մայիս, շաբաթ երեկոյ «Փը-...ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահը ու ...ակի փոքրիկ սրահները կը լոր-...ին բազմութեամբ մը։ ...երիկի հայութեան ...ութեանց համար հայի ու ...պէս պահանջ մը դարձած է ..., Մայիսեան այս տօնակատա-...ը ժամանակէն շատ առաջ ...ծ բազմութիւնը անհամբեր կը ...ր վարագոյրի բացման։

...ը ճիշդ 9.10ին կը բացուի ...յրը, բեմի խորը՝ Հանրապե-...ն մեծադիր զինանշանը՝ տա-...եռագոյնը վրան, խանդավա-...ն ալիք մը կը ստեղծէ հան-...իսներու մէջ։

...եան երգչախումբը կ'երգէ ...Հայրենիքս»ը որ կ'ունկնդրուի ...ս ու երկիւղած։

...ր Հայրենիքսէն անմիջապէս ...րուած նախագահի (Ս. Հա-...) հիւանդութեան պատճառաւ ...ը կը բանայ ընկեր Ս. Տ. ...եան։

— «Մայիսեան այս օրերուն ...ահանջ մը դարձաւ որ մը հա-...ի մէկտեղ ու խանդավառուիլ ...ի փառաշուք յէպքով, ներ-...ու անկէ եւ լեցուելու ապա-...հաւատքով։ Մայիս 28ը որ կը ...ը հայ ժողովուրդը գնեց յա-...ութեան գնով,—քաջութեամբ եւ ...ութեան բուռն սիրով։

...մեծ օրը ունեցաւ իր մեծ ...ները, որոնք ինկան փառքի ...ի վրայ, ի յարգանս անոնց ...ակին կ'առաջարկեմ մէկ վայր-...ոյի կանգնիլ (սրահը լուռ ...կը կանգնի)։

...մենքնիս այսօրուան անհրա-...ժեշտութենէն եւ չընկճուինք անով, ...Մայիս 28ին ձեռք բերուածը ...գած ենք։ Ոչ։ Որքան ալ ...այ փառքը, իրողութիւն է ...այիս 28ին կերտուած հայրե-...իր ու կը դադարի իբրեւ ...իր Մեծ Երազին»։

...նախագահի բացման խօսքէն ...ընկեր Ս. Թորոսեան յաջո-ղապէս արտասանեց՝ Ա. Խաչակեանի «Հայաստանին»ը։

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Արմենուհի Պեւոնեան, որ ժողովրդական հարազատ շունչով մը, գեղեցիկ ու ծաւալուն ձայնով մը երգեց «Մոկաց Միրզէ»ն։ Ժողովուրդի բուռն պահանջին վրայ երգեց նաեւ «Գիծինկա»ն ու «Վանի Խօշան», որոնք նորութիւններ էին Փարիզի հայութեան համար։

Ցետոյ խօսքը տրուեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեանին։

— «1914-1918 պատերազմը մասնաւորապէս դաժան եղաւ մեզի հանդէպ։ Պատերազմի փոթորիկէն փլաւ մեր ազգային վաստակի մեծ շէնքը — հայրենիքը։

Այդ զարհուրելի աւերներէն մեզի մնաց թուական մը եւ դրօշակ մը։

Մայիս 28ը հերոսամարտ մը չէ, նոյնիսկ հերոսամարտերու արդիւնք չէ։ 1918 Մայիս 28ին հայ ժողովուրդը քաղաքական-դիւանագիտական յայտարարութիւն մը ըրաւ թէ հայ ժողովուրդն ալ կ'ուզէ ազատ ապրիլ հայրենի հողերուն վրայ։

Մայիս 28ը հերոսամարտ չէ այլ հերոսամարտերու աղբիւր։ Մայիս 28ի դէպքին, արտաքին աշխարհի համար կատարուած եւ զուտ քաղաքական շարժառիթներէ դրդուած առաջին արձագանգն առինք Երկրէն (Երեւան)։ Հայ ժողովուրդի ատամներով, եղունգներով փորուած բիւրաւոր ձայներ արձագանգեցին.—

Թագաւորը մեռաւ.

Կեցցէ՛ Թագաւորը։

Ցարը չկար, Սէյմը մեռած էր։ Մայիս 28ը ճիշդ ժամանակին կուգար իբրեւ Հայոց Նոր Թագաւորը։

Մայիս 28ի յայտարարութեան հետեւող յունիսեան ահեղ ու հերոսական կռիւները ցոյց տուին ամէն մէկ զինուոր աւելի լաւ կը կռուի հայրենի Թագաւորին (Մայիս 28) համար։

Ընկեր Սա. Նաւասարդեան երգեց «Հայաստան» ու «Մայր Արաքսի»ն ուժեղ ու տպաւորիչ ձայնով։

Պատանի Դանիէլ Միգմէճեան արտասանեց «Զօն Հայաստանին»։

Անմիջապէս յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Շ. Միսաքեան։

— Մայիս 28էն առաջ ունէինք թուղթեր, խոստումներ, հաւաստիքներ,— 61րդ յօդուած, Մայիսեան ծրագիր (1895)։ Աշխարհի առջեւ ծանօթ էինք իբրեւ հալածական, քրիստոնեայ, ջարդի վարժուած ժողովուրդ։ Մեզի հանդէպ կը տիրէր արգահատանքի։ Մեզ կը համարէին սակարկութեան նիւթ։

Իբրեւ հետեւանք անհնարին մարտնչումներու եւ աննախընթաց զոհողութեանց, շնորհիւ ճակատ ճակտի եւ կոկորդ կոկորդի կռիւներու, ունեցանք Մայիս 28ը։ Ունինք մանրանկար հայրենիք մը մէկ միլիոն ժողովուրդով։ Երեւանը վերջակէտ չէ, այլ մեկնակէտ։ Կայան մը, կռուան մը, ուրկէ կրնանք տարածուիլ մինչեւ ո՛ւր որ կրնայ հասնիլ մեր ուժը։ «Սահման քաջաց զէնք իւրեանց»։ Թշնամին յաղթեց, բայց ամուր չէ քան առաջ։ Այսօր մեր դրացիներն ալ, որոնց ներկայացուցիչները կան այստեղ մեզ կը փնտռեն իբրեւ քաղաքական արժէք։ Կ'ըմբռնեն որ իրենց անկախութիւնը չի կրնար իրականանալ առանց մեր ալ անկախութեան»։

Բանախօսը, յիշեց դրուագ մը Կուկունեանի արշաւանքէն— 84 հոգի են եղած, բայց վեցը զէնք եւ ձի չունենալով վերադարձուեր են տուն։

—«Այլաբանօրէն առնելով այս դրուագը, վա՜յ անոնց որ, վճռական ժամուն, կը մնան առանց զէնքի եւ ձիու, առանց մտքի եւ բազուկի»։

Ընկ. Շ. Միսաքեանի ճառէն յետոյ, Սիփան երգչախումբը երգեց երկու երգ «Յառաջ Նահատակք» ու «Դըլէ եաման»ը։

Սրահը ջերմացած էր, մեծ էր խանդավառութիւնը, ընկեր Նախագահը՝ փակումը կատարեց նշանակալից խօսքով մը։

— Ես չպիտի ըսեմ որ գալ տարի այս հանդէսը պիտի կատարենք երկրի մէջ, բայց կ'ըսեմ որ անկախութեան գաղափարը հետզհետէ պէտք է խորանայ մեր մէջ եւ մենք միահամուռ ճիգերով պէտք է աշխատինք մօտեցնել այդ ցանկալի օրը։

Ոչ ոք հեռանալ կ'ուզէր սրահէն, բան մը կար որ կը յամենար — մթնոլորտը ծանրաբեռն յոյսով կը վարակէր բոլոր սիրտերը, մինչեւ որ սրահին տէրը լոյսերը մարելով կը ստիպէր ամէնքը դուրս գալու։

Փարիզի Կոմիտէն ու Եւր. կեդր. կոմիտէն ամէն ջանք թափած էին հանդէսի կարգի ու կանոնի համար։ Ինչ որ դիտելի ու գովելի երեւոյթ էր, այն երիտասարդ ու նոր ալիքն էր որ տակաւ կը բարձրանայ հակառակ բոլոր արգելքներուն։ Կշռուած ու խոհուն քայլերով երիտասարդ, նոր ու պայքարունակ սերունդն է որ թատերամուտ կ'ընէ՝ անկախութեան գաղափարով ուռճացած, եւ անոր պարտադրած տաժանքին կուրծքը բանալով։

Մ. Գ.

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սիմլայէն «Թայմզ»ի Թղթակիցը կը գրէ թէ Հնդկաստանի ներքին կացութիւնը չի ներկայացներ նպաստաւոր եւ յուսատու նշաններ՝ ներկայիս։ Քաղաքական կիրքերը հետզհետէ աւելի կը սաստկանան եւ վերջերս, Քանփուրի մէջ պատահած միջադէպերը ցոյց կուտան թէ ձեռք առնուած միջոցները չպիտի կրնան դադրեցնել արիւնահեղումները։

Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ վէճերը կը շարունակուին հետզհետէ սաստկանալով։ Միւս կողմէ Փէնճապի մէջ, ըմբոստները որոնք կ'օգտագործէին երկրագործական տագնապին հետեւանքով զարգացած դժգոհութիւնը ցոյց չեն տար հաշտութեան դժուարութիւն։ Ասոնց պետերէն մէկը, վերջերս, ճառի մը մէջ, բուռն յարձակումներ գործեց ընդդէմ մահմետականներուն, զորս կը մեղադրէ խաբէութեամբ եւ անհաւատարմութեամբ։

Նոյնպէս կոնգրէսի մէջ, ուր կը գտնուի Կանտի, ապահովութիւն չկայ։ Հարկերու հարցը սուր կերպով դրուած է այնտեղ։ Կանտի կը վարէ հակասական քաղաքականութիւն մը, որ կը մտահոգէ պաշտօնական շրջանակները։ Կանտի կը վախնայ որ երիտասարդութիւնը հետզհետէ կը խուսափի իր ազդեցութենէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԵԼՖՈՐ, 29 մայիս (Սեփ. Թղթ.) — Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պելֆորի «Վազգէն» խումբը ընդառաջ երթալով Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կոչին, որ երեւցաւ «Յառաջ»ի մէջ, իր առաջին գործը սեպեց հանգանակութեան ձեռնարկել գաղութիս մէջ։ Յանձնախումբին անդամ ընտրուեցան հետեւեալ ընկերները.— Ս. Ոչխարեան, Ա. Սէջնալեան եւ Գ. Թրինկեան, որոնք տունէ տուն պտտելով իրենց կարելին ըրին կոկիկ գումար մը հաւաքելու համար։ Այս փափուկ գործի ընթացքին իսկ աչքի զարկաւ անմիաբանութիւնը որ մեր ժողովուրդի գլխաւոր եւ անդարմանելի յանցանքն է։

«Վազգէն» խումբի կոչին պատասխանեցին միայն ընկերները եւ համակիրները։ Կէմէրէկցիները պատասխանեցին թէ իրենց հայրենակցական Միութիւնը եւս ձեռնարկած է դրամ հաւաքելու այնպէս որ իրենք պարտաւորուած են հոն տալու։ Գալով կարգ մը չէզոք հայրենակիցներու, բռնիթէ այդ կառավարութեան սանթիմ չենք տար, անոնք փոխանակ Չինաստանի, եւ Սպանիոյ յեղափոխութիւններուն դրկելու ահագին գումարներ, կրնային այժմ այս մնացը դարմանել։ Ի զուր կ'ուզէինք հասկցնել թէ իրենց օգնութիւնը ոչ թէ պետութեան է, այլ երկրի դժբախտ հալածուած ու տառապող ժողովուրդին։ Անոնք կ'առարկէին թէ մենք հոս կը տքնինք, կ'աշխատինք օտար հորիզոններու տակ, իսկ հայրենիքին դուռները փակ են մեր առջեւ։

Այս բառերը բողբոջող Դաշնակցականներ չեն, այլ բառին բովանդակ իմաստով չէզոքներ, թող ականջ ունեցողները լսեն, թէ այս վտարանդի բեկորները որքան գրգռուած են կարմիր իշխանաւորներուն դէմ։ Քանի մը թափթփուքներ ալ իրենք զիրենք, հօկի մեռեալ անունին կապելով, կը վճռէին թէ այս գործը մենք չէ որ պիտի ստանձնենք, այլ իրենք, հետեւաբար մեր հաւաքածին չեն մասնակցիր...

∴ «Վազգէն» խմբի տուած վերջին դասախօսութեան ներկայ էին բաւական թիւով համակիրներ։ Ընկեր դասախօսը երկարօրէն ծանրացաւ բոլշեւիկեան վատ եւ կործանարար գործունէութեան վրայ, և առհասարակ գաղափարական սնանկութեան մասին, ինչպէս նաեւ բունի համայնացման ու հնգամեայ ծրագրի մասին։ Ի վերջոյ բացատրեց ընկերվարութեան ծրագիրը ու գործելակերպի տարբերութիւնը բոլշեւիկներէն, և ըսաւ որ Դաշնակցութիւնը եւս ընկերվարական այդ մեծ ընտանիքին պատկանելով, պարտինք մօտէն հետեւիլ ընկերվարական միջազգայինի գործունէութեան։ Խումբին Վարչութիւնը շուտով պիտի ձեռնարկէ գիշերային դասընթացք մը բանալու փոքրերուն համար, անոնց ուսուցանելու նորագոյն պատմութիւնը, հայ լեզուն գրել-կարդալը։

Կը յուսանք որ այս կէտին մէջ ալ յաջողութիւն պիտի գտնենք։ Կը խնդրուի ծնողքներէն որ ամէն կերպով աջակցին այս գործի իրականացման համար, եւ իրենց զաւակները այժմէն արձանագրել տան։ Այն պզտիկները որ չեն կրնար ժողովարանը գալ, պիտի ընդունին դասախօսին այցելութիւնը։

Ձուլման եւ այլասերման առաջին պատասխանատուները ծնողքներն են, եւ վա՜յ անոնց որ պիտի լսեն իրենց զաւակներուն արգահատանքը ապագային...։

Կը խնդրենք բարենպատակ կազմակերպութիւններէն որ դպրոցական գիրք կամ պիտոյք ուղարկեն Գ. Ս. Ոչխարեանի 11 Caserne Offemont, Belfort

Յարօ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՇԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Փոխատու հաստատութիւններու մասին պատրաստուած կանոնագրութիւնը Պետական Խորհուրդին մէջ կը քննուի, յետոյ ալ տնտեսական գործավարութեան պիտի դրկուի։ Կանոնագրութիւնը իր հրատարակութեան թուականէն երեք ամիս վերջ գործադրութեան պիտի դրուի։ Նոր կանոնագրին մէջ առեւտրական գործերու համար ըլլալիք փոխատուութեանց տոկոսին չափը որոշուած է։ Միայն անաթոշակի փոխարէն ըլլալիք գործերուն համար հարիւրին ինը տոկոս պէտք է առնուի։

Փոխատուութեան գործով զբաղող հաստատութիւնները հինգ հազար ոսկի երաշխաւորութիւն դրամ տալու պարտաւոր են։ Տնտեսական գործավարութիւնը այս հաստատութիւններուն մէկ ցանկը ուզած է։

ԱՄԱՍԻՈՅ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Յանկարծական եւ տեղատարափ անձրեւին հետեւանքով, քաղաքէն կէս ժամ հեռու գտնուող Սէհնիքէօյէ եւ Պաղնայէ եկող հեղեղները շատ աւերներ գործած են։ Մեռած են 11 հոգի, որոնց 8ը կին, 1ը այր 2ը աղջիկ։ Մէկ տղայ եւ մէկ աղջիկ ալ կորսուած են։ 15է աւելի մանր եւ թեթեւ վիրաւորներ կան։

Մօրանօ գիւղին մէջ 8 տուներ մասամբ, Սէհնի գիւղի մէջ 3 տուն, մզկիթը, դպրոցը եւ այգիներուն մէջ 6 քէօշկ եւ 60է աւելի պտղատու ծառեր եւ խաղողի այգիներ ամբողջովին քանդուած են։ Կարմիր մահիկի մասնաճիւղը, կուսակալին նախագահութեամբ նիստ գումարելով, առողջապահական օգնութեան մարմին մը կազմած եւ անմիջապէս դէպքին վայրը ղրկելով, օգնութիւններ ըրած է աղէտեալներուն։

Երկաթուղիի կայանը ամբողջովին ջուրերուն տակ մնացած է։ Կայարանը «փարք»ը քանդուած է։ Համի Պայրամ եւ Սամուրչա [?] կայարաններու միջեւ քանդուած են 6 քիլոմեթրի չափ երկաթուղագծեր։ Սամսոն—Ամասիա երկաթուղիի գիծին վրայ 5 օր երթեւեկութիւն չպիտի կատարուի։

ԵՈՒՆԿԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս գրած էինք, գերման վարչապետն ու արտաքին նախարարը Յունիս 5ին Լոնտոն պիտի ըլլան և յետոյ Չեքըրսի մէջ բարեկամական տեսակցութիւն մը պիտի ունենան անգլիական վարչիմի [?] երկու անդամներուն հետ։

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, կը հաղորդէ Հավաս գործակալութիւնը, Չեքըրսի տեսակցութիւնը կապ ունի Եունկի ծրագրին վերաքննութեան հետ։ Կը հաւաստուի թէ Պրիւնինկ եւ Քուրթիուս պիտի յայտնեն որ կը փափաքին զեղչուած տեսնել հատուցումներու վճարումը. այս առթիւ պիտի յիշեցնեն թէ Գերմանիա ելմտական տարուան վերջաւորութեան 6 միլիառ 250 միլիոն ֆրանք պաց պիտի ունենայ։

«Օպսէրվըր», խօսելով գերման նախարարներուն այցելութեան մասին, բաղձանք կը յայտնէ որ այս այցելութիւնը բարւոքէ անգլօգերման յարաբերութիւնները, պայմանաւ որ չվնասէ անգլօ-ֆրանսական յարաբերութեան։ Անտարակոյս, գերման նախարարները պիտի խօսին հատուցումներու բեռին վրայ, սակայն պէտք է պատասխանեն իրենց թէ նման միջազգային խնդիր մը, միջազգային որոշումով մը միայն կրնայ կարգադրուիլ եւ թէ Գերմանիոյ կողմէ փութկոտ գործունէութիւն մը այս խնդրին մէջ, խիստ անխոհեմ պիտի ըլլայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԴԱՇՏԱՑԻՆ ՅԱՅԳԵՐԳ

(ՑՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

...ած էին ուրեմն, կենդանի ...ոյր արտայայտութիւններով ...անուն չափահասները սեղանին ... Վառարանէն կ'իմացուէր ...իրմ փայտերու զայրոյթը, ...անքը. քարիւղի լամբարը, ...առջի պատէն առկախ, իր ...կը ծուատէր պատառ պա-...տուերներ։

..., պիրկ մարդիկ, առանց ա-...ւ, կայծքարի բեկորներ, ան-...ակ այլ եւս միջակ զգայուն-... Անըմբռնուակ՝ նոյն իսկ տըխ-...ան, ուրախութեան։ Ստիպուած ...անոնք ալ այդ իրիկուն իրենց ...ռօղել օղիով որ անապատն ...իրնայ բուսցնել, ինչպէս կ'ըսէր ...մէկը։ Բաժակներ կը լեց-... կը պարպեն բաժակները ա-...խանդավառութեան. նախ ան-...ջո էր խեղդել տաղտուկը, որպէսզի հոգին դրօշազարդուէր ու բանար իր առագաստները։

Տարտամ լոյսին տակ, անոնց դէմքին վրայ գիծեր կ'երկննային ու կը կարճնային. Թարթիչներէն վար կը կախէին ստուերի պատառներ, շուքը թերեւս թաքուն մտածումներու, խռովքի եւ զգուանքի։ Ի՜նչ փոյթ. խօսքերու շաղակրատութեան տակ միշտ հնարաւոր է սպաննել դաժան լռութիւնը որ ցոլացումն է կարծէք կեանքի ունայնութեան։

— Հէնց այսպէս, Զիւմշիւտ, բաժակները լի՜ք։

— Մինչեւ մուրը, մինչեւ գիրտը, պարպե՛նք ի պատիւ մեր կեանքին։

— Ի պատիւ «կեանքին»...

— Ով մեզ տրորեց, կողոպտեց մեր զուրեկան օրերը, խաբեց մեզ ինչպէս պէծուրատ սիրական։

— Ի՞նչ ես բղաւում, Սարհատ.. Աշխարհն էս է, էլի.

Աշխարհ՝ բուրաստան. մարդը ծաղիկ,
Որպէս պ.ալասան վարդ, մեխակ
շուշան կուգան ու կ'երթան...

— Ա՛յ թէ ինչ, տնաքանդ, Ջիւանիի տեղ ես պիտի առէի.

Աշխարհ՝ փշաստան. մարդիկն էլ քամբախ
Ջուր են վարդ փնտռում. տկլոր,
փշաքաղ կուգան ու կ'երթան:

— Քու խօսքը խելօք է, Սարհատ, բայց Ջիւանին ալ անուշ է խօսեր... Ախր, ինչո՞ւ է պէտք վարդն առանց փուշի, փուշն ալ առանց վարդի։

— Հա պռավօ, հոգուդ մատաղ, Բագրատ. խմենք էս զատկի, խաչ որ ...գինու զօռն է, էլի... շատ տանք զաւաթները, էլի միանգամ..

Ու կը խմեն, բաժակներու մէջ օղին հեղուկ խենթութիւն մըն է որ կը տարածուի իրենց մարմինէն ներս, երգեր, ժպիտներ, դողեր կ'անցնին, կը հօսին իրենց երակներէն, իրենց գանկին տակ յորդում մը, ժայթքում մը կայ ջերմիկ եւ քաղցր զգայնութիւններու, տարօրէն գինով ներդաշնակութիւն մը, ալիքներու ծփանքին նման կ'օրօրէ զիրենք. կեանքը կ'երեւի հեռուն ափին վրայ, իբրեւ արեւազօծ, երջանիկ քաղաք մը... իրենք նաւակին մէջ են, թիերը լքած, անձնատուր ջուրերու պարին... կը ծփան, կը տարուին թեւաբաց պատշգամներու, ծաղկազարդ կարապներու...

Ցետոյ լռութիւնը կը թանձրանայ կիսատուերին հետ իրենց շըրթունքին. կը խմեն տակաւին. խոհուն եւ ծանր բառեր կը փշրուին ակռաներուն տակ, իրենց ակնարկը վերջնականապէս կը բաժնուի իրենցմէ, կը խառնուի զաղթող թըռչուններու երամին, թեւ կը բանայ բացակայ այլուրներու,..

Դուրսը, քաղաքին վերեւ, մինչ ժամերը կը յառաջանան, գիշերը կը թեթեւնայ, արեւելքէն, սարերու ետեւէն անարիւն դէմք մը ցաթած է մեղկօրէն, լուսնկան, սառած անոր աչքերուն տակ թափանցիկ մշուշ մը, բոյրի մը ծաւալումով կ'ողողէ օդը, անշրպետ, ձիւնասպիտակ տանիքներ, ծառեր, արտօրաներ կը յայտնուին հեռուներ...

Քաղաքաբերդի բարձունքէն 12 հնչուն հարուածներ պահ մը կը թրթռացնեն համատարած ամայութիւնը։

Կէս գիշեր։

Ու ազգային սրճարանին դուռը յանկարծ շռնդալից կը բացուի. պարթեւ, թիկնեղ մէկը ներս կը խուժէ։ Քնթաթախ աչքերը սեղանին շուրջ կը սթափին ու կը դառնան դրան։ Ինքնակոչ նորեկը մուճակներուն ձիւնը թափ կուտայ սեմին ու կը քակէ գլխանոցը։

Մէկէն կը ճանչնան զայն, Աւագն էր։

— Այ, ձի՛ւնը ձեր գլխուն, ի՞նչ ազուորի պէս նստեր էք, մռութնիդ կախ... մե՞զ են տուեր աշխարհի հոգն ու տարտը...։

— Վա՜յ Աւագ, դուն բարով, դուն հազար բարով...

— Որտեղի՞ց բուսար, դժոխքից փախած դու գժո...

-- Մեր սիրտն էր տրաքւում...

— Առանց քեզ, Աւագ, քէյֆն ալ հարամ, օղին ալ հարամ...։

Սրահը կ'ոգեւորուի, ամէնքը ոտքի են պահ մը, կը խօսին ամէնքը միասին. Բէջուկ մը կախուած է, կծիկ մը որ կը գլորի ու կը բացուի։

Նոր գիշ- տրամադրութիւնները կը ծըթըռտան ինչպէս այրող մարխը. վառարանին մէջ մահամերձ փայտերը յարութիւն են առած։

Ո՞վ չէր ճանչնար Աւագը, Իկիճացի պանդոկապետ Աւագը։ Քաղաքէն մինչեւ դաշտին հեռաւոր գիւղերը, ո՞վ, ո՞ր տղան, ո՞ր աղջիկը չէր ճանչցած այդ յաղթանդամ տղամարդը։ Տարիները կուգային, տարիները կ'անցնէին, մարդիկ ալ նմանապէս, Աւագ կը մնար ու կը մնար նոյնը, ան եկած էր ու երեւոյթը չունէր մեկնելու:

Հասակը խրոխտ, դէմքին գիծերը լեցուն եւ պիրկ, աչքերուն խորը միշտ նոյն հալած մետաղը, արտայայտութիւնը ունէր անիկա լարուած աղեղի մը, տարերային բայց զուսպ ուժերու, մէկը. վերջապէս, որուն կեանքը կը յորդէր եւ անկարող էր ինքզինքը պարփակելու։ Տարիներով ան այսպէս մնաց, մինչ իրեն շուրջ մանուկները հասակ եւ տարիք կը նետէին ու տարեկից սերունդը կը մնար ետ, կէս ճամբան, կը քըքըէր [?], կը մաշէր։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Թղթակիցը, յետոյ, կը լիշէ Մուսթաֆա Քէմալի կատարած «յեղափոխութիւնները» ազգային ժողովին մէջ,— երեսփոխաններու Թուշակի կրճատում, եկմտացոյցի մէջ սեղմում, նոր տարրերու ընտրութիւն երեսփոխանական ընտրութեանց ժամանակ,ևն.։

Բայց Թղթակիցը քաղաքական ուժի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Թուրք օճաղըներու ջնջումին, զոր մէկ հարուածով կատարեց Մուսթաֆա Քէմալ։

Թուրք Օճաղըները, կ'ըսէ, որ քսան տարուան գոյութիւն մը ունէին, կազմուեցան այն օրը, երբ, սահմանադրութեան վաղորդային, Իթթիհատ Թէրաքքը կուսակցութիւնը հարկ տեսաւ Թուրք երիտասարդութիւնը տանիլ բացարձակ ազգային գծով մը, Մինչ անդին Յոյները, Հայերը, Հրեաները կը հետապնդէին իրենց ցեղային ինքնուրոյնութիւնը, իրենց բարքերուն անեղծութիւնը եւ Թերեւս «երեւակայութեամբ լեցուած, շատ հեռաւոր իտէալ մը»։ Ուրեմն, Թուրք Օճաղըներու ստեղծումը տեսակ մը հակազդեցութիւն եղաւ։

Բայց ահա այս կազմակերպութիւնը Քէմալի վարչաձեւին տակ աւելորդ, եթէ ոչ կասկածելի, Թուեցաւ եւ որոշուեցաւ ձուլել խալք կուսակցութեան մէջ։

Ֆրանսացի Թղթակիցը, քննելով Թուրք Թերթերու արտայայտութիւնները այս որոշման մասին, կ'եզրակացնէ Թէ ուղղութիւն մըն է այս դէպի իտալական Ֆաշիզմը կամ ռուսական կոմունիզմը։ Կարելի է ըսել Թէ քայլ մը միայն կը մնայ, հասնելու համար ֆաշիզմին։ Կեդրոնացնել ազգային քաղաքականութիւնը մէկ ծրագրի մէջ, պատրաստել երիտասարդութիւնը, պաշտպանելու համար հանրապետական վարչաձեւը։ Եւ այս կարգադրութիւնը նաեւ անոր համար, որ Թուրք երիտասարդութիւնը չյարի ուրիշ կազմակերպութեան կամ ուղղութեան, ինչպէս պատահեցաւ վերջերս Ֆէթհիի մէկ փորձին առթիւ։ Ուրեմն այս կարգադրութիւնն ալ կը ծառայէ ուժովցնելու երկրին միակ կուսակցութիւնը, խալքը, երիտասարդ տարրերով։

Կրօնական տագնապ

Սկովտիոյ Մոսենտ քաղաքին մէջ սաստիկ կռիւ մը տեղի ունեցաւ կաթոլիկներու եւ բողոքականներու միջեւ։

Կաթոլիկները հսկայ Թափորով մը, որ կը բաղկանար առաւելապէս մանուկներէ, կ'ուղղուէին դէպի Սուրբ Կոյսին արձանը։ Բողոքականները քարերով յարձակեցան Թափորին վրայ։ Իրենց կարգին կաթոլիկներն ալ յարձակեցան բողոքականներու տուներուն վրայ, կոտրեցին պատուհանները։

Ոստիկանութիւնը միջամտեց, ցուցարարները դիմադարձեցին։ Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուեցան ցուցարարներուն մէջէն, եւ մէկ հոգի ոստիկաններէն։ Ձերբակալուեցան հինգ հոգի։

Կը փոխեն եւ կը նահանջեն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Թէ խորհրդային իշխանութիւնները Յունիս 1էն սկսան վերահաստատել ութը ժամուան աշխատանքի դրութիւնը, ամիսներով 7-8 ժամի փորձեր կատարելէ յետոյ։

Նոր դրութիւնը պիտի գործադրուի նախ մետաղագործութեան մէջ եւ յետոյ աստիճանաբար պիտի տարածուի միւս ճարտարագործութեանց մէջ։

.·. Զրոյցի մը համաձայն, Ստալին արտի ծանր հիւանդութեան մը մատնուած ըլլալով, ութ օր առաջ գերմանական ջերմուկները գացած է ծածուկ։

Պայթիւն Դամասկոսի մէջ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Թէ եօթը ֆրանսացի զինուորներ սպաննուեցան եւ ուրիշ երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան ռումբի մը յանկարծական պայթիւնէն։

Զինուորները այս ռումբը գտած էին քարայրի մը մէջ, Դամասկոսի շրջակաները։

Երաժիշտին աչքին հանդուրժեր

Միլանէն կը հեռագրեն Թէ իտալական կառավարութիւնը որոշած է աքսորել հռչակաւոր երաժիշտ Թոսքանինին։

Արուեստագէտին բնակարանը ոստիկանական հսկողութեան տակ է գիշեր ցերեկ։ Իրեն ուղղուած բոլոր նամակները կը բացուին գրաքննութեան կողմէ։ Թոսքանինիի արգիլուած է արտաքին աշխարհին հետ հաղորդակցիլ նամակով կամ հեռախօսով։ Շատեր որ ուզեր էին տեսակցիլ երաժշտին հետ, մերժուած եւ խոշտանգուած են։

Ի՞նչ է արուեստագէտին մեղքը,— Քանի մը օր առաջ, Գոլոնիայի Թատրոնին մէջ, կ'առաջարկուի Ֆաշիստ քայլերգը նուագել, եւ Թոսքանինի կը մերժէ։

Աշխատանքի ժամերը հանքերու մէջ

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Խորհրդաժողովը երկուշաբթի օր զբաղեցաւ հանքերու աշխատանքի ժամերով։ Բրիտանական կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց Թէ կ'ընդունի 7 ժամ 45 վայրկեանը, հանքերու համար։ Աշխատաւորական խմբակցութիւնը կը շարունակէ միայն 7 ժամ պահանջել ածխահանքերուն համար, մինչ հանքատէրերը կ'առաջարկեն 8 ժամ։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը բացարիկ պայմաններ պահանջեց, որպէս զի կարենան կատարել հաստուցումներու յանձնառութիւնը։

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, ընդունուեցաւ 7 ժամ 45 վայրկեանը, ինչպէս առաջարկած էր Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը։

.·. Երկու օրէ ի վեր բուռն վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ կիներու գիշերային աշխատանքի մասին։ Առաջարկուած է վերաքննել 1919ի պայմանագիրը։ Արդիւնքը յայտնի չէ տակաւին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Մեծ. ժողովին ելմտական յանձնաժողովը որոշեց գնել Մուտանիա-Պրուսա երկաթուղին, որ ֆրանսական ընկերութեան մը սեփականութիւնն է։

ՀԻՑԱԶԻ կառավարութիւնը զուէտացի երկրաբաններ հրաւիրեց, երկրին հանքային հարստութեանց մասին ուսումնասիրութիւն մը կատարելու համար։

"ՄԱՅԻՍ 28,,Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ՉՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՏԷՍԻՆ

7 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՌՈՍՏՈՄԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ «ՄԱՅԻՍ 28» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Անիէռ, Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Զէյթուն կոմիտէին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 8 Ave. Argenteuil, Place Comèteի ճխավաճառին վերնայարկը։

Կը հրաւիրուին՝ Եռագոյն, Թոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերուն ընկերները։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն

Փարիզէն առնել հանրակառք Թիւ 45 եւ իջնել Փլաս Քոմէթ, Փորթ Քլիշէէն Թիւ 40 իջնել Rue d'Alma.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԸՆԷ ՍԿՍԵԱԼ

Place des Fêtesի մէթրոյին դիմացի լրագրավաճառին խանութը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, 11 Rue Dunoir Գրադարանի սրահը. նիւթ «Դաղութահայութեան կազմակերպութիւն պատճառները». կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները.

Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վազգէն» խումբի հանգանակութիւնը ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն։

Ս. Այվազեան 30, Ս. Ոսկանեան, Գ. Իրինքեան, Յ. Սէրչէեան, Թ. Սէրչէեան, Տիկ. Ն. Մաղաքեան 25ական, Թ. Թոտիկեան 20, Յ. Սարատարեան 20, Փայօեան, Կ. Ոսկանեան, Ա. Սէվտալեան, Թ. Թէրզեան 15ական, Ա. Թէրզիպաշեան, Յ. Այվազեան, Յ. Զուրնաճեան, Ա. Շէհիրեան, Յ. Մանիսալեան, Բ. Գազանեան, Գ. Պետրոսեան, Տիկ. Կ. Ինէճեան, Գ. Վասիլեան, Ա. Գզըլեան, Ն. Ոստէկեան, Խ. Հոլիկեան, Գ. Պետրոսեան 10ական, Ա. Խաչէրեան, Ա. Յօնիկեան, Գ. Սէվտալեան, Ա. Թաքէսեան, Տիկ. Ապահովեան Ն. Սարգիսեան, Գ. Մութաֆեան, Յ. Դաւիթեան, Կ. Ստեփանեան 5ական, գումար 420 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 2 Յունիս)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ջառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները։ Այժմ 23 տարեկան է։ Իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche. France. Իր ծշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

— Չէնկիլէրցի (Պրուսա) տիկին Մարիամ Ծերոնեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակը Գ. Յովհաննէս Պապիկեան (վաղեմի ուսուցիչ՝ Չէնկիլէրցի)։ Կը կարծուի Թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Madame Mariam Tzeronian. Cité Arméninne. Boulevard de la Madeleine. Nice. France.

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հող, տուն, խանութ եւն. գնել եւ ծախել, եւ տուն շինել ուզողներուն շատ յարմար պայմաններ եւ փոխ դրամ կը տրուի։

Դիմել՝ Cabinet Pontet, Ալֆրէ Marseille. 1 rue Petit St. Jean։

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

խմբագրութեամբ

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

ՆԱՅԻՐԻ ԱՇԽԱՐՀ

պատկերազարդ

ամսաթերթի առաջին Թիւը

Գինը 1 Ֆրանք 50 սանթիմ

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլ գրատուն եւ ծանօթ քէօշկերը։

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.356

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ՅՈՒՆԻՍ
1931

4 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1586

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԼԽԱՏՈՒՄ

Ճհրր-արկած չէ որ պիտի պատմենք: Ոչ ալ «կիյոթինի»ի պատմութիւնը:

Ինչ որ պիտի շօշափենք, աւելի սարսռազդեցիկ է քան ...ն «կիյոթին»ը: Աւելի մահացու, քանի որ կապ ունի ամ... ...ղջ ժողովուրդի մը մտաւորականութեան ճակատագրին հետ:

Սովորական «կիյոթին»ը այս կամ այն դժբախտին գլուխը ... կտրէ ու կը նետէ: Գլուխը կը բաժնէ մարմինէն: Ֆիզիքա... մահ, որ տարին քանի մը անգամ հազիւ կը գործադրուի: ...ն ալ դատական վճիռով:

Բայց ահա գլխատման գործողութիւն մը որ տեւական է: ...ր հետեւողական է եւ համատարած, ինչպէս հաւաքական ան... ...ութիւնը:

Գլխատում այո՛, բարոյական իմաստով: Բայց հարիւր անգամ աւելի ահարկու եւ քստմնելի:

Այսօր եւ վաղը, «Յառաջ»ի մէջ պիտի կարդաք ընդարձակ ...կարագրութիւնը Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած դէպքի ...: Բառական թարգմանութիւն «Խորհրդային Հայաստան»էն: Կարդացէք եւ... զարզացէք:

Օրուան վարիչները, թերխաշ եւ մոլեկրօն «կոմիսար»ներ և ...ափթփուքներ, ուրիշ ամէն բան կարգի դրած և Հայաստանը ...ախտ մը դարձուցած ըլլալով, ձեռնարկեր են կատարել, կա... ...ղի հաւատաքննութեան մը՝ անկուսակցական մտաւորա... ...ններու դէմ:

Իրարու ետեւէ առեան կը քաշեն իրենց ապարէզին ...ւիրուած, քաղաքական կեանքէ բոլորովին կտրուած գրոց... ...ցներ, — լեզուագէտ, բանասէր, փրոֆէսոր, մատենագիր, ...անագէտ, հնախոյզ: Հարցումն ալ՝ իսկ և իսկ միջնադարեան:

— Հաւատքով ի՞նչ ես...: Ի՞նչպէս կ՚ուսուցանես պատ... ...ւթիւնը, բանասիրութիւնը, աշխարհագրութիւնը կամ գի... ...ւթիւնը: Կը հաւատա՞ս «Մարքս-լէնինեան փիլիսոփայու... ...ան դիալեկտիկական մատերիալիզմին»...:

Խոստովանումը չի փրկեր. ոչ ալ բարեացակամ չէզոքութիւնը: ...Եթէ փորձես բացատրել քու իմ ճիւղս, մասնագիտութիւնս ...քաղաքական այդ բաներուն հետ, — տապարը կ՚իջնէ գլխուդ: ...ը տրուած է արդէն: Կարճ եւ կտրուկ,

— «Բոլշեւիկօրէն գրոհել դասակարգային թշնամու իդէո... ...փական դիրքերի վրայ.

— Արմատախիլ անել բուրժուական-ռէակցիոն իդէոլոգիան ...ական ֆրոնդի բոլոր բնագաւառներից.— Նոր կադրեր կոփելու ...րծը դնել ապահով ձեռքերում», (Խ. Հայաստան, 21 մայիս):

Եւ հարցաքննելով, լրտեսելով, խաչելով ու խաշելով, սեւ ...նկը անցուցած են խումբ մը մասնագէտ-ակադեմականներ ...,— Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանը, որ իր կեանքը մաշեցու... ...ծ է լեզուագիտութեան եւ բանասիրութեան վրայ, հնագէտ ...խարհէնէկ Քալանթարը, բրածոյ Մանուկ Աբեղեանը (նոր ...ղագրութեան կնքահայրը), փրոֆ. Քոչարեանը, մանկա... ...րժ Էղիլեանը, Անժուրը եւ ուրիշներ:(«Տեղի սղութեան պատ... ...ով այժմեղ մենք հնարաւորութիւն չունենք խօսել նաեւ ...չարք ուրիշներու մասին»— կը գրէ «Խ. Հայաստան»ը, նոյն ...ւին մէջ):

Ոչ առաջինն է այս «էնտէքս»ը, ոչ ալ վերջինը:

Անցեալ շաբթու արտատպեցինք ուրիշ պատմութիւն մը, ...ւն համաձայն պաշտօնէ արձակուած են մասնագէտներ Խ. ...ալբէկեան, Ս. Կամսարական, Ա. Շիլկոմիրկեան: Իսկ հան... ...ւանօթ Յ. Քաջազնունին համարձակած ըլլալով դիտողութիւն ...ընել, հոչակուեցաւ անվստահելի: Ցամաս ծերունին գրքոյկ ...հրատարակեց տարիներ առաջ, — «Դաշնակցութիւնը անելիք ...ի»: Այսօր ալ, աւելի քան երբեք վճռականօրէն կը յայտա... ...րէ թէ «ինքն ամբողջովին կտրել է իր կապերը Դաշնակցու... ...ան հետ»:

Այդ բոլորը արժէք չունին: Արթուն կը հսկէ հաւատաքն... ...թեան պահակը: Քաջազնունին «երկերեսանի է»: Քաջազ... ...նին իրաւունք չունի աշխատելու «մանկավարժական աս... ...րիզում»:

Եթէ գլխատում չէ այս, «հարուածային կարգով» եւ հա... ...տարած, եթէ անճիտումը չէ այս ամբողջ փաղանգի մը որ ... եւ մօրուք ճերմկցուցեր է գիրքերու, թուղթերու և բեկոր... ...ու վրայ, թանգարաններու, մատենադարաններու եւ ակա... ...միաններու մէջ, դասարանէ դասարան, ամպիոնէ ամպիոն, ...ունէ սերունդ,— ապա ձեզի կը թողունք փնտռել - գտ... ...րուն բառը եւ բնորոշել դէպքը:

Մանաւանդ ձեզի՛, ազատ երկիրներու գրոց-բրոցներ, «Հա... ...տանի անկաշառ բարեկամներ», հայ մատենագրութեան, ...ցեիկ դպրութեանց եւ գիտութեան վաստակաւորներ կամ ...կաւորներ:

Հրամեցէք ապարէզ եւ լուսաբանեցէք մեզ, «Թշնամի... ...ու» Լուսաբանեցէք սա տարագիր ժողովուրդը:

Գիտէք որ սեւ ցանկի զոհերէն ոչ մէկը ո՛ր եւ է համա... ...նք. հակում ունի մեզի հանդէպ: Ընդհակառակն, անոնց ... շատեր կան որ կ՚անիծեն մեզ:

Ապարէ՛զ, ապարէզ, չմոռնալով Էջմիածինն ալ, որ ուրիշ ... օղակն է համատարած գլխատման:

Շ.

ԽՈՐՔ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՄՈՒԼ ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցեալ օր «Յառաջ»ի խմբագրականը կ՚անդրադառնար հայրենակցական հրատարակութեանց:

Խօսինք նաեւ ուրիշ տեսակի հիւանդութեան մը վրայ:

Փորձա՛ծ էք համբել զանազան հանդէսները որոնք իրարու կը յաջորդեն շաբաթով ու կարգով, ըլլայ Փարիզի թէ գաւառներու մէջ:

Թէեւ, համբելու պէտք չկայ գնահատելու համար ուժերու անպէտ վատնումին հետ, նաեւ զանազան գումարներու ապարդիւն մսխումը, գումարներ, որոնք փոքր, բայց իրարու քով գալով՝ պիտի կրնային անհրաժեշտ պէտքերու գոհացման ծառայել:

Փառք Աստուծոյ եւ Սատանային, միութիւնները չեն պակսիր: Ամէն քաղաք ուր 1000էն վեր հայութիւն է տեղաւորուած, առնուազն կը համրէ տասնեակ մը միութիւններ ու երբ գիտենք թէ ամէն միութիւն պարտք կը սեպէ տարին գոնէ երկու հաւաքոյթ կազմակերպելու, շատ դժուարութիւն չենք կրեր գնահատելու յոգնութիւններն ու դրամական վատնումները, որոնք բանի չեն ծառայեր:

Չեն ծառայեր, որովհետեւ գիտենք թէ այդ հանդէսներն ու հաւաքոյթները լաւագոյն պարագային, կը վերջանան փակելով ծախքերը կամ ձգելով նուազագոյն շահ մը:

Նոյնիսկ եթէ գոյացնեն հասոյթ մը, առով չէ որ կազմակերպիչ միութիւնները պիտի կրնան ինքնագլուխ եւ առանձին, իրականացնել տենչանքը որ տուն տուեր է իրենց կազմութեան:

Մինչդեռ միացած՝ նոյնիսկ հանդէսներու եւ հաւաքոյթներու ձեռնարկներու կազմակերպման մէջ, պիտի կրնային խնայել շօշափելի արդիւնք քաղել:

Ու չկայ արդիւք այս միացման: Իրօք, ի՞նչն է որ զանոնք կը բաժնէ:

Զանազան միութիւններու նպատակը կարելի չէ՞ արդեօք վերածել ընդհ. յայտարարի, քանի անոնք այս կամ այն կերպով կը հետապնդեն նոյն առաջադրութիւններու իրականացումը ու բոլորը կը քալեն գործունէութեան նոյն համբէն, բայց գիրար խաչաձեւելով, գիրար արգիլելով:

Փնտռենք ուրեմն այս միացման տարրերը եւ առաջքն առնելով ամուլ յոգնութիւններու, ջանանք մեր ջանքերէն քաղել առաւելագոյն օգուտը:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԹՈՒՐՔԵՒԻՀԵԼԼԷՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աթէնքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն Թուրք արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է հունգար լրագրողներու.

— Թուրքիա, ինչպէս նաեւ Յունաստան ունեւէ քաղաքական խմբաւորումի չեն պատկանիր: Երկու երկիրներն ալ ուրիշ բաղձանք չունին, բայց եթէ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել բոլոր երկիրներու հետ: Ես, Թուրքիոյ նախարար, կը խօսիմ Յունաստանի քաղաքականութենէն, որովհետեւ մեր երկու երկիրները իրարմէ պահելիք բան չունին: Երկուքն ալ համերաշխօրէն կ՚աշխատին:

«Գալով Խորհ. Ռուսիոյ հետ մեր յարաբերութեան, ըսեմ թէ մեծ բարեկամութեամբ մը կապուած ենք: Այս բարեկամութիւնը իր ապացոյցները տուած է եւ աւելի զօրաւոր է հիմա:

Աթէնքի գործակալութեան ալ հետեւեալը յայտարարած է Թէվֆիք Րիւշտիւ:

—Թողէք որ երկու երկիրները խաղաղութեամբ լուծեն դիւանագիտական զանազան խնդիրներ: Երկու դրացի երկիրները օրդեգրած են օգտակար աշխատակցութեամբ քաղաքականութիւն մը. արդէն կը տեսնէք այս քաղաքականութեան գոհացուցիչ արդիւնքները:

«Գ. Վէնիզէլօս շատ լաւ գիտէ որ, այս անկեղծ աշխատակցութեան եւ համակրութեան ճամբուն մէջ անգամ մը որ մտանք, մինչեւ ծայրը պիտի երթանք, առանց ետ դառնալու:

ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Մատրիտի համայնավարներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Սպանիոյ վարչապետին բողոքելու համար Մայիս 15ին կատարուած ձերբակալումներուն եւ համայնավար թերթերու հետապնդումներուն դէմ: Համայնավարները կը բողոքեն նաեւ այն մեղադրանքներուն դէմ, որոնք կ՚ուղղուին իրենց իբրեւ դաշնակից միապետականներու:

Բոլշեւիկեան Փրավտա թերթը կը հրատարակէ յօդուած մը, որ կարգ մը թելադրութիւններ կ՚ուղղէ սպանիացի համայնավարներուն: Այս վերջինները կ՚երեւի թէ դժգոհութիւն պատճառած են Մոսկուայի վարիչներուն. յօդուածագիրը կը մեղադրէ Սպանիոյ համայնավարները թէ հանրապետութեան հռչակումէն օգտուելով պայման չեն դրած հողերու անմիջական գրաւումը եւ ձեռնարկները չեն կատարած որ ընկերային պահանջները իրականանան գործաւորներու իսկ ձեռքով:

«Փրավտա» պարտք կը դնէ Սպանիոյ համայնավարներուն վրայ, որ միջոցներու դիմեն պայքարի պատրաստուելու համար «քաղքենի եւ յետադիմական» ժամանակաւոր կառավարութեան դէմ, որպէսզի համայնավար կուսակցութիւնը «ստանձնէ զանգուածներու ղեկավարութիւնը ազատութեան անմիջական նուաճման համար»:

ԳԻՐՄԱՆԻՈՅ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ

Գիրմանիոյ ըմբոստ հնդիկները գծէն դուրս հանեցին Թանկունի ճեպընթացը որ ամբողջովին քանդուեցաւ:

Չորս ճամբորդներ սպաննուեցան եւ բազմաթիւ անձեր ալ ծանր կամ թեթեւ վէրքեր ստացան: Ոստիկանութիւնը հաստատ համոզում գոյացուցած է թէ այս ոճրային արարքը՝ գործն է ըմբոստներու: Հաստատուեցաւ թէ երկար տարածութեան մը վրայ երկաթագծերը խախտուած էին. իսկ ուրիշ կէտերու վրայ պայթուցիկներ գտնուեցան:

30 ԴԱՐՈՒ ՀՆՈՒԹԻՒՆ

Գերմանիոյ մէջ, Վանհայմի մօտերը, տեղացիները երեւան հանեցին ժայռերու կողքին ճեղքուածք մը, ուր մետաղեայ զանազան առարկաներ կային, շինուած՝ Քրիստոսէ 8-10 դար առաջ:

Կ՚ենթադրուի թէ պատերազմի պահուն հնութեանց վաճառական մը կամ հաւաքիչ մը այդ առարկաները պահած է հոն եւ սակայն յետոյ չէ կրցած գտնել զանոնք:

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԵՆԱՍՏԱՆ ՄԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Փէնսիլվանիոյ համալսարանին արշաւախումբին պեղումներով Պաղեստինի մէջ երեւան հանեց 7րդ դարէն մնացած մենաստան մը որ 11 սենեակներէ կը բաղկանայ, բոլորն ալ գեղեցիկ կերպով զարդանկարուած:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆԸ ՕՐԷՆՔ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Արարատի դէմ թուրք բանակի գործողութեանց ընթացքին, թուրքերը պարտք սեպեր էին ինչպէս միշտ, զարհուրելի վայրագութեանց ենթարկել անմեղ ու անզէն ժողովուրդը: Առանին հաղորդած ենք կիներու, մանուկներու եւ անկար ծերունիներու վրայ գործուած խժդժութիւնները:

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Արարատի շարժման ընթացքին պետական պաշտօնեաներու եւ «միլիս» ուժերու կողմէ գործուած արարքները յանցանք չպիտի նկատուին:

Այս մասին մօտերս, օրինագիծ մըն ալ պիտի ներկայացուի երեր թուրք խորհրդարանին:

Թուրքիոյ հանրային պարտքերը

Էնկիւրիէն եկած լուրերու համաձայն, բանակցութիւնները դադրած են եւ յայտնի չէ թէ ե՞րբ պիտի վերսկսին: Օտար պատուիրակները արդէն իսկ մեկնեցան Էնկիւրիէն, իրենց երկիրները վերադառնալու համար:

Բանակցութեանց ընթացքին, Թուրքիա երկու գլխաւոր պայման դրած է.— Վճարումը քանի մը տարի յետաձգել եւ Փարիզի պայմանագրութիւնը փոխել:

Պատուիրակները տրամադրութիւն յայտնած են առաջին պայմանը ընդունելու, բայց պայման դրած են որ անխախտ պահուի Փարիզի պայմանագրութիւնը:

Յայտնի չէ թէ երկրորդ բանակցութիւնը ե՞րբ պիտի սկսի:

Տասնեւհինգ տէրվիշներ ձերբակալուած

Քէմալական կառավարութիւնը կը շարունակէ իր պայքարը տէրվիշներուն դէմ: Սալիհլիի Խալիլ Օվա գիւղին մէջ ձերբակալուեցան 15 հոգի, այն միջոցին երբ «թէքքէ»ի արարողութիւններ կը կատարէին: Տէրվիշները Սալիհլի բերուեցան:

Ընդհ. դատախազութիւնը հետապնդում պիտի կատարէ այս շէյխերուն դէմ, գաղտնի արարողութիւն կատարած ըլլալու մեղադրանքով: Կ՚ըսուի թէ անոնք «Ալէվի» աղանդին կը պատկանին: Արարողութեան ընթացքին, անոնք օղի ալ խմած են: Աստղած մէկը Մագնիսացի է:

Ամբաստանեալներէն ճաշարանապետ Նիազի ըսած է.— «Ես տէրվիշութիւնը ինչ է չեմ գիտեր. ծանօթ գիւղացիներս զիս զուարճութեան կանչեցին: Կարգ մը թշնամիներ այս զուարճութիւնը իբրեւ ուրիշ բան ներկայացուցած են»:

Քննութիւնները կը շարունակուին:

Ռումանիոյ դահլիճը կ՚ամրանայ

Ռումանիոյ խորհրդարանական ընտրութեան արդիւնքը այսօր պիտի յայտնուի: Սակայն կառավարութիւնն արդէն ապահոված է ամուր մեծամասնութիւն մը, համաձայն զանազան տուեալներու:

Ներքին նախարարութիւնը կը շարունակէ կեդրոնացնել զանազան շրջաններու ընտրութեանց արդիւնքները, կատարելու համար աթոռներու համեմատական բաշխումը: Ընտրողներու թիւը անցած է 2 միլիոն 400.000ը: Կառավարութիւնն արդէն ապահոված է ընտրուածներու հարիւրին 60ը, այսինքն աւելի քան 300 աթոռ:

Գիւղացիականները ստացան քուէարկութեան հարիւրին 16ը եւ հազիւ պիտի կրնան 20 աթոռ ապահովել:

Քուէարկուներու ընդհ. թիւը պէտք է ըլլար 5,4 միլիոն:

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Ամբողջ Եգիպտոսի մէջ, երկրորդ կարգի ընտրութիւնները տեղի ունեցան նախորդ օր, առանց միջադէպի:

Վարչապետը Սըտքը փաշա մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ «ստացուած արդիւնքները կը յայտնեն թէ ներկայ վարչաձեւը արժանացած է ազգային հաւանութեան, թէ այս վարչաձեւը միայն երկրին պաշտօնական վարչաձեւը չէ, այլ այն զոր Եգիպտոսի ժողովուրդը կը նկատէ իր ձգտումներուն ամենէն յարմարը»:

Սըտքը փաշա այն յոյսն ունի թէ ընտրութեանց այս արդիւնքը խելքի պիտի բերէ ընդդիմադիրները, որոնք ետ պիտի առնեն իրենց տուած պոյքոթի որոշումները:

Հաւանական կը նկատուի որ Եգիպտոսի խորհրդարանը նիստի հրաւիրուի յունիս 20ին, մէկ ամսուան համար:

Խորհրդ. գործավար մը Փարիզ կուգայ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն կ՚ըսուի թէ Խորհրդային Միութեան արտաքին առեւտրական գործավարին օգնականը մօտերս Փարիզ պիտի գայ Ֆրանսայի հետ բանակցութիւններ կատարելու համար առեւտրական պայմանագրութեան մը մասին: Առեւտրական այս բանակցութիւնները պիտի զուգադիպին Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ քաղաքական դաշնագրի մը կնքման բանակցութիւններուն, փոխադարձ չէզոքութեան հիման վրայ:

Այս լուրը որ կը հաղորդուի վերապահութեամբ, տակաւին չէ հաստատուած ֆրանսական պաշտօնական կամ իրաւասու շրջանակներու կողմէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԴԷՊԻ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԶԱՐԳԱՑԷՔ...

Ա.

Շատեր կան դեռ, քաղաքագէտ կամ մտաւորական, որոնք յստակ գաղափար մը չունին Հայաստանի մասին։ Հեռո՜ւ մեզմէ կամաւոր կոյրերը որ ծանօթ են նաեւ ռամկավար անունով։

Եւ այս մարդիկը կը կարծեն թէ Ռուսիա չո՜րս բրած է, Կովկաս իջած է ի պաշտպանութիւն հայաստան աշխարհին։ Եւ միամիտներն ալ կը ջանան համոզել թէ Ռուսիա մեր բարիքին համար միայն Կովկաս գալով, բոլշեւիկեան նոր քաղաքակրթութիւն «կը շամբէ»մեզի, կը շէնցնէ մեր երկիրը, ջրանցք կը բանայ, գործարան կը շինէ, դպրոցներու թիւը կը շատցնէ։ Այս ամէնը բարիք ընելու համար մեզի։ Վաղը պիտի ձգէ ու մեկնի։

— Է՜հ, տիկին Հայաստան, ալ զօրացար, շէնցուցի, բարեկարգեցի քեզ, մնա՛ս բարով։

— Երթա՛ս բարով, կասկոտին Ռուսիա, ալ ասկէ վերջ ես եմ իմ երկրիս տէրը։

Այո՛, այս հէքեաթին հաւատացողները շատ են։ Ոմանք, նոյն իսկ, աւելի բանիմաց, կը հաստատեն թէ բոլշեւիկեան Ռուսիան տարբեր է ցարական Ռուսիայէն, եւ բարեկրթութեան համար՝ Ռուսիա չեն ըսեր, այլ՝ «Խորհրդայի՜ն Ռուսիա», ինչպէս մեր գիւղացիները հօրս Մարկոս չէին ըսեր, այլ «աստա՜ Մարկոս»։

Սիրելի Յառաջականներ, ես անկեղծ մտաւորական մըն եմ եւ Ռուսիային Ռուսիա կ'ըսեմ, ինչպէս Մարկոսին՝ Մարկոս։ Իմ կարծիքովս, «ցարական» եւ «բոլշեւիկեան» ածականները քաղաքավարական բացատրութիւններ են, եւ ցարական Ռուսիան ամենեւին տարբերութիւն չունի բոլշեւիկեան Ռուսիայէն։ Եւ եթէ ան եկած նստած է 1918ի Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, երբեք նպատակ չունի մեզ «պէտէմիզ» ընելու։

Ընդհակառակն։ Հին աշխարհակալները երկու տարին անգամ մը կը յարձակէին փոքր ու տկար երկրի մը վրայ, թալնի կուտային հարստութիւնը եւ կը մեկնէին։ Ոսփորութիւն չունէին ձուլելու, այլ կը ձգէին որ մէկ երկու տարի հանգիստ մնայ, պարարտանայ, նորէն «արիւն առնելու համար»։ Նոր աշխարհակալները ուրիշ նպատակ չունին,— բայց միայն կլլել։ Հիմա «երկա՞ր» են ձեռքերը, եւ ծիծաղելի է աշխարհագրական բաժանումներու մասին խօսիլը։ Ռուսիա մտիկ կ'ընէ՞ թէ կովկաս աշխարհագրական եւ պատմական տեսակէտով բաժնուած է իրմէ։ Հաղորդակցութեան միջոցներու դիւրութիւնը կամ արագութիւնը կը մեծցնէ սահմանները բոլոր ուժեղ պետութիւններուն։ Հին ատեն գետը կամ լեռը բնական սահմաններ էին,— պատուարներ, որ կը բաժնէին պետութիւնները իրարմէ։ Հիմա ո՞ր պետութիւնը կարեւորութիւն կուտայ այդ պատուարներուն։

Եւ Ռուսիա, երբ կովկաս եկաւ, առաջին իսկ օրէն աշխատեցաւ ստեղծել մեծ պետութիւն մը, իր մէջ ձուլելով բոլոր ժողովուրդները, որոնք խիճերու նման գտաւ իր ճամբուն վրայ։

Հայ ժողովուրդն ալ, Երեւանի նահանգին մէջ, խիճ մըն էր որ նետեց իր ստամոքսը։ կամաց կամաց կը մարսէ արդէն,— անոնք որ քիչիկ մը բնախօսութիւն կարդացած են, գիտեն թէ ի՛նչպէս տեղի կ'ունենայ մարսողութիւնը։ Աստիճանաբար, յամրաբար։ Ծամծ մը կը նետես բերանդ, երեք հեղ կը ծամես, եւ երբ ստամոքսդ կ'երթայ, ալ չես հետապնդեր։ Ստամոքսդ առանց քեզի լուր տալու, գործողութիւնը կը լմնցնէ։ Նոյնպէս ալ Երեւանի հայ ժողովուրդը կը մարսուի ռուսական ստամոքսին մէջ, եւ ոչ ոք կը զգայ կամ կը մտածէ այդ մասին։

Մարսողութեան փորձեր շատ կատարուեցան վերջերս Հայաստանի մէջ։ Այս յօդուածիս մէջ, մէկ օրինակը կը բաւէ առայժմ։

∴

Երիտասարդութիւնը հրաշալի սնունդ մըն է, բոլոր աշխարհակալներուն համար։ Ուսալու նպատակով երիտասարդները, մարմնի դարձնելու համար զանոնք, Ռուսիա փոքրիկ Հայաստանի դպրոցներուն եւ բարձրագոյն վարժարաններուն յարմար սնդղութիւն մը տուաւ։ Եւ խիստ հսկողութիւն կը կատարէ դեռ դասախօսներուն վրայ։ Դիտական կաճառ, համալսարան եւայլն պարտաւոր են իրենց ուսման մէջ դնել մարքսիզմ-լենինիզմ։ Ժամանակ մը խիստ հրաման տուաւ, որ գիտական եւ մանկավարժական բարձրագոյն հաստատութիւններու բոլոր դասախօսները մտնեն կոմունիստ կուսակցութեան մէջ։ Եւ ահա, օր մը իրենց թերթին մէջ գրուեցաւ թէ Երեւանի ճարտարագէտները, ակադեմիկոսները եւ դասախօսները, ինքնաբերաբար լքելով «լոյալ չէզոքութիւնը», յանուն «սոցիալիստական» շինարարութեան, հաւաքական դիմում կատարեցին՝ մտնելու համար կոմունիստ կուսակցութեան մէջ։

Բայց եւ այնպէս, կարգ մը փրոֆեսէօրներ յամառեցան մնալ «լոյալ չէզոք»։

Այս անգամ այդ «լոյալ չէզոք»-ներն են, որ թաւալգլոր կը տապալին։ Անոնք ամբաստանուած են «կոնդրատեւիզմի» մէջ։ Այսինքն կոմունիստ կուսակցութեան մեծ ծրագիրը ձախողեցնելու նպատակով, կուլակներու (ունեւոր գիւղացի) եւ հակայեղափոխական տարրերու հետ դաշնակցելով, չեն կատարեր յանձնառութիւնները կամ իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնը։ Այս ձախ ամբաստանութիւնէն զատ, որ դասատեսութիւն կը կոչուի, կոմունիստները կ'ըսեն թէ այդ «լոյալ չէզոք»ները, իրենց դասախօսութեանց մէջ կը պայքարին «դիալեկտիկական մատերիալիզմի» դէմ եւ «բուրժուանացիոնալիստական տենդենց» կը ներարկեն երիտասարդներուն։

Այս պատճառաբանութեամբ ահա դուրս կը նետուին բերդին վերջին պաշտպանները։ ՅԱՌԱՋի ընթերցողները գիտեն անշուշտ թէ Հայաստանի առաջին հայ բոլշեւիկները դուրս նետուեցան դիրքերէն յամրաբար եւ աստիճանաբար։ Հիմա հին բոլշեւիկները մոռցուա՜ծ իսկ են Երեւանի մէջ։ Ասպարէզը մնացեր է մակերեսային զարգացման տէր խակ ու անփորձ երիտասարդ բոլշեւիկներու, որոնք, փառասիրութենէ մղըւած, իրենց մօրը մանածին պէս կը ծախեն ազգային ամէն բան։ Նոյն ատեն անկիւններուն մէջ կը մանրագործուին յանձնողները, «հինները»։

Այսպէս, «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (21 մայիս) երկու գրգռիչ յօդուածներով արդէն փափաք կը յայտնուի դո՛ւրը ցոյց տալ չէզոք կամ դաւաճան, ազգայնական կամ հակակոմունիստ փրոֆեսէօրներուն, — Հրաչեայ Աճառեան, Աշխարհբեկ Քալանթար, Մանուկ Աբեղեան, Էգիլեան, Անմուր, Թօչարեան եւ ուրիշներ։

Երեւանի պաշտօնաթերթին ամբողջ երրորդ էջը նուիրուած է այս «դաւաճաններուն» «հակայեղափոխական» գործերուն մերկացման։ Այդ յօդուածները ուրիշ նպատակ չունին, բայց եթէ նետել փրոֆեսէօրները իրենց դրուած ամպիոններէն, եւ յանձնել չեքիստներուն։

Ցաւօրդով կը ներկայացնենք այդ փրոֆեսէօրներուն վրայ ինկած ամբաստանութիւնները, որպէսզի ինծի հետ դուք ալ հասկնաք թէ Հայաստանը ոչ իսկ խորհրդային է, այլ ամէն տեսակէտով ապազգայնացման դատապարտուած երկիր մը։

ՇԱՀԷՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՃԻԳԵՐԸ

(«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ (Սեփ. Թղթ.)— 1931 ապրիլ 26ին լոյս տեսաւ Հարաւ. Ամերիկայի առաջին ահա թերթը «Արմենիա», «Յառաջ»ի ծաւալով։

Նոյն գիշերն իսկ կազմակերպուած թէյասեղանը, որուն փութացած էր ներկայ ըլլալու խուռն բազմութիւն մը, ցոյց տուաւ, թէ այս գաղութը կարօտ էր հայերէն թերթի մը, ու պատրաստ ամէն կերպ աջակցելու անոր զարգացման ու տեւականութեան։

Հակառակ տիրող տնտեսական տագնապին, ու ժամանակ մեր հայրենակիցներէն շատերու գործազրկութեան, «Արմենիա»ի առաջին տասնեակ թիւը աճուրդի դրուելով քառորդ ժամուան մէջ քանի մը հարիւր փեզոյի բարձրացաւ։ Բացի մասնաւոր անհատներէն, նախանձելի մրցումով մը ու առատաձեռնութեամբ իրար գերազանցելով աճուրդին մասնակցեցան շատ մը Հայր. Միութիւններու, Հ.Մ.Ը.Մ.ի, Ձ.Ո.Մ.ի ինչպէս նաեւ Հ.Յ.Դ. բազմաթիւ խումբերու ներկայացուցիչները։ «Արմենիա»ի առաջին թիւը շահեցաւ Մարաշի Հայ Երիտ. Միութիւնը, որուն ատենապետը քանի մը ողջոյնի խօսքերէն վերջ, բացառիկ գումար մը եւս նուիրեց։

«Արմենիա»յի հրատարակութեամբ, Հարաւ. Ամերիկայի ցիրուցան հայութիւնը կը թեւակոխէ նոր ժամանակաշրջան մը։ «Արմենիա»ն լաւագոյն ապացոյցն է, որ այս շրջանի հայութիւնը արդէն կրցած է հասնիլ այն աստիճանին, որ պարզօրէն կը տեսնէ մեզ շրջապատող տհաճաւոր վտանգը, որուն օղակին մէջ պիտի խեղդուինք, եթէ հիմակուընէ իսկ [illegible] չզինենք։ Այս օրուան ամէնէն քիչն անգամ շատ է «Արմենիա»յ մը փրկութեան հրեշտակ մը չի կրնար ըլլալ, բայց լաւագոյն միջոց մըն է գոնէ հարաւ. Ամերիկայի հայ գաղութները իրարու կապելու։ Որովհետեւ խստաբախտօրէն, հակառակ իրարու մօտիկութեան, այս գաղութները ամիսներով իրարմէ անտեղեակ կը մնան։ Պատահած է, որ այս կամ այն գաղութին մէջ կատարուած որեւէ ազգային կամ ընդհանուր խնդիրին միւս գաղութը իրազեկ եղած է ամիսներ վերջ, այն ալ պատահականօրէն ու այլանդակուած։

Աւելորդ է խօսքեր շռայլել, մասնաւորելու համար այն խոշոր դերը զոր պիտի կրնայ կատարել «Արմենիա»ն։ Ինչպէս անցեալին, նոյնպէս եւ ներկային մամուլի դերը արդէն պարզ է։ Միայն հարաւ. Ամերիկայի կարգ մը իւրայատուկ պայմաններն են որ այս առթիւ քիչ մը տարակուսանք կրնան պատճառել։ Աւելի պարզենք։ Թերթի համար ամէնէն աւելի անհրաժեշտ են մտաւորական ուժեր։ Եղածները եթէ հայ իրականութենէն խպած հեռացած չեն, ամբողջապէս կլանուած են իրենց ներքին հոգերով։

Մասնաւորուած բոլոր դժուարութիւններն ու շարք մը ուրիշ պարագաներ նկատի ունենալով մէկտեղ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հարաւ. առաջին Շրջանային Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց ձեռնարկել թերթին հրատարակութեան։ Եւ ահա հրապարակ եկաւ «Արմենիա»ն, խանդավառելով մեր հայրենազուրկ հայութիւնը։

Այս առթիւ, խրախուսիչ էին մանաւանդ Շրջ. Ժողովի պատգամաւոր ընկերներու զեկոյցները, որոնք կը պարզէին իրենց շրջաններու ոչ միայն կուսակցական, այլ եւ գաղթահայ կեանքին վերաբերեալ շահեկան խնդիրները։

Շատ բնական է, որ այս թափառական ժողովուրդը ուշ կոտուի քիչ մըն ալ իր ազգային կեանքի մասին մտածէ, մանաւանդ որ հիմակ ու հիմակ հայրենիքի դուռները ամբողջէն գոցուած են։

Գործակցութեան աշխատանքի մը արդիւնքը պէտք է համարել Մոնթէվիտէօյի այսօրուան յաջողութիւնները։ Տասնեակ տարի մը առաջ, գրեթէ կը պակսէր ազգային կեանքին ուղղութիւն տուող մարմին մը, իսկ այսօր Մոնթէվիտէօյի հայ գաղութը զարգացման շիտակ ճամբան է բռնած։ Հայ Գաղթ. Ընդհ. Միութիւնը արդէն պաշտօնապէս ճանչցուած է կառավարութեան կողմէ։ Միութիւնը ունի իր սեփական երկյարկանի գեղեցիկ շէնքը, յարմար եկեղեցիի ու դպրոցի համար։ Վերջապէս շուրջ երեք հազարի հասնող հայութիւն մը քով քովի եկած հաշտ ու սիրով կ'աշխատին այս օտար ափերուն վրայ տանելի դարձնելով տարօրեայ կեանքը, փրկելով ինչ որ կարելի է։

Ամէն տարի առանց բացառութեան ամբողջ գաղութով կը տօնեն ազգային բոլոր տօները, գլխաւորութեամբ Մայիս 28ի, որու առթիւ չեն մոռնար նաեւ լայն պրօպագանդ մղել տեղական մամուլին մէջ, ճանչցնելու հայ ժողովուրդը օտարներուն ու տեղացիներուն։ Այսօր Մոնթէվիտէօյի մէջ շատ աւելի բարենպաստ կարծիք ու տրամադրութիւն ունին Հայերու հանդէպ քան Ամերիկայի միւս շրջանները։ Լաւ կ'ըլլար որ Մոնթէվիտէօյի մեր ընկերներու պրօպագանդի այս գեղեցիկ ձեւը իւրացուէր միւս շրջաններուն մէջ եւս։

Անցեալ տարի, Ուրուկուայի Հանրապետութեան հարիւրամեակի տօներուն մեր հայրենակիցներու բերած մասնակցութեան հաճելի տպաւորութենէն զատ, այսօր ամէն հայ ներքին հպարտութիւն մը պիտի զգայ, տեսնելով Մոնթէվիտէօյի քաղաքապետարանի սրահին մէջ հայկական եռագոյնով զարդարուած մեր զինանշանը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մասնաճիւղն ալ ուղիղ ճամբու վրայ է։ Վերջերս կազմուած է նաեւ Ձ. Ո. Մ.ի Մասնաճիւղը որ Հայ. Գաղ. Ընդհ. Միութեան հովանաւորութեամբ տուաւ առաջին հայկական ներկայացումը ի նպաստ ծրագրուած հայկական վարժարանին։

Ուրիշ կարեւոր շրջան մը կը կազմէ Պուէնոս Այրէսէն շուրջ 18 ժամ հեռաւորութեամբ Քորտովայի հայ գաղութը։ Հայութեան թիւը հոս արդէն 2000ի կը հասնի։ Կամաց կամաց կազմակերպուելու նշաններ ցոյց կուտան։ Արդէն գոյութիւն ունի Գաղութային Միութիւն մը, եկեղեցին իր քահանայով, եւն.։ Պարբերաբար կը տօնուին ազգային տօները, ուր ընդհանրապէս իբրեւ բանախօս կը հրաւիրուին մեր ընկերները։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Քորտովայի մէջ ունի իր սեփական ակումբը, ուր կեդրոնացած է հայ կեանքը, շուրջն ունենալով բոլոր երիտասարդ ուժերը։

Աւելին աւելի փափաքական վիճակ ունի Ռոսարիոյի գաղութը, հոս, ինչպէս կ'երեւի մեր հայրենակիցները չեն կրնար յարմարիլ տեղական պայմաններուն, որով չեն յաջողիր տեւական գործ մը ստեղծել։ Ներկայիս անոնց թիւը 140ի կը հասնի։

1926 յուլիս 11ին կազմուած է Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը։ Յառաջդիմասիրաց Միութիւնը բաւական խոստմնալից ուղի մը բռնած է։

Հակառակ նախորդ տարիներուն, ներկայիս Պերեսայի հայութիւնը անշարժութեան դատապարտուած է, ինչ որ առաջ կուգայ տիրող տնտեսական տագնապէն։

Պրազիլիոյ հայ գաղութի մասին այս էջերուն մէջ մանրամասնօրէն խօսած եմ արդէն։

Հոս է որ կեդրոնացած է այս լայնածաւալ շրջանի հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը։ Հայրենակցական Միութիւններու թիւը 50ը կ'անցնի, ուրտեղ Հայ Առ. Եկ. հոգաբարձութիւնը յենելով ժողովրդի տրամադրութեան վրայ, ձեռնարկած է սեփական եկեղեցիի բացման ծրագրին։ Գործը արդէն յաջողութեան ճամբուն մէջ է։ Նոյնը նաեւ հայ աւետարանականներու, հայ կաթոլիկներու եւ այլոց համար։

Պուէնոս Այրէսի մէջ է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ձ. Ո. Մ.ի մասնաճիւղերը իրենց գործունէութեան լայն ասպարէզ մը բացած են։ Խումբ մը թատերասէրներու յօժարութեամբ հայ հասարակութիւնը երբեմն ականատես կ'ըլլայ հայկական ներկայացումներու։

Եւ վերջապէս Պուէնոս Այրէսի մէջ են կեդրոնացած Հարաւային Ամերիկայի Հ. Յ. Դաշնակցական մարմիններու գլխաւոր մասը ու անոնց ղեկավար մարմինը։

Ու բնական էր որ առաջին հայերէն թերթն ալ ասկէ սկսէր։

Հարաւային Ամերիկայի հայութիւնը ողջունելով «Արմենիա»ի հրատարակութիւնը, ձեռք ձեռքի տուած անոր հետ՝ կը թեւակոխէ իր նոր ժամանակաշրջանը, աւելի կազմակերպուած ու միացեալ ուժերով այս օտար ափերու վրայ՝ տանելու իր ուսին ինկած ազգային պարտականութիւնը։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ուսուցիչներու անկայուն վիճակը.— Ուսումնական կեդրոնի խորհուրդի եւ ուսումնական ծրագրի մը անհրաժեշտ պէտքը.— Դասագրքերու չգոյութիւն.— Սովորութեան մը գէշ հետեւանքները.

ՀԱԼԷՊ.— Մինչ բոլոր ազգերը իրենց ուժերը լարած են կրթական ասպարէզին մէջ եւ նորանոր նուաճումներ կը կատարեն, աւաղ, մեր ղեկավար շրջանակները ձգած են հայ ուսուցիչը իր վիճակին։ Հայ կրթական մշակը սիրտ ու հոգի կը մաշեցնէ Մեսրոպեան գիր մը, բառ մը աւելի սորվեցնելու իր խնամքին յանձնուած սիրունիկին, բայց այսքան սրտցաւ աշխատանքի փոխարէն կը ստանայ շա՜տ ճղճիմ գումար մը։ Ոչ ոք ուշադրութիւն չի դարձներ ո՛չ անոր հագուստին, ո՛չ բնակարանային յարմարութեանց եւ ոչ ալ անոր բազմանդամ ընտանիքին կարիքներուն։

Ետքայ, հայ ուսուցիչը վստահ չէ, թէ յառաջիկայ շրջանին դարձեալ իր պաշտօնավարած դպրոցէն պիտի հրաւիրուի՞։ Արձակուրդի շրջանը խեղճ հայ ուսուցիչը պիտի անցընէ հառաչելով եւ մտածելով թէ արդեօք յառաջիկային ի՞նչ վիճակ կը սպասէ իրեն։ Ամէն ինչ պատահականութեան ձգուած է։ Ընդհանրապէս դպրոցներու բացման նախօրեակին կը կանչուին ուսուցիչները, կը մատուցուի իրենց պայմանագրութիւն մը նախապէս հոգաբարձութեան կողմէ որոշուած սակով։ Ալ երեւակայեցէք ուսուցչին ենթարկուած վիճակը։

Ահա այս պայմաններուն տակ է որ իր գոյութիւնը կը քաշքշէ ան։ Մինչդեռ ուսուցիչ մը մը պէտք էր դառնար իր պատկանած համայնքին մէկ հայելին։ Ան գոնէ վստահ՝ ըլլար իր ապրուստի մասին, արձակուրդի շրջանը անցընէր առանց հաշուելու, քիչիկ մը կազդուրուելու համար։ Գոնէ ամսուան մը չափ օգափոխութեան երթար, իր ասպարէզին բերումով հնարաւորութիւն ունենար նոր գրքեր գնելու եւ կարդալու, եւ սակայն այս բոլորէն կամովին հրաժարիր է ան պատառ մը ցամաք հացի համար սիրտ մաշեցնելով։

Կարելի է գաղափար մը կազմել տրուած սաբեթոշակները հոս նշանակելով, 50, 60 եւ առաւելն 70 օսմ. ոսկի, նախապատերազմեան շրջանին ասկէ աւելով վարձատրուող պաշտօնեայ մը, հազիւ կրնար ծայրը ծայրին բերել, մինչդեռ ներկայիս ամբողջ աշխարհը յեղաշրջուած, կենսանիւթերը 100 առ 100 սղած, բնակարանային տագնապը շատ սուր հանգամանք մը առած, (տարի 15—20 ոսկի է տան վարձքը)։

Դժբախտաբար Սուրիոյ մէջ ուսուցչութիւնն ալ չէ կազմակերպուած, իր որոշ պահանջները չէ դրած իրաւասու մարմիններու առջեւ։ Այդ պատճառով ալ, կեանքի մէջ ձախողածներ կուգան եւ կը լեցնեն այդ պարապը։ Մարդիկ շատ բարակը չեն մտածեր։ Հերիք է որ դպրոցի մը շէնքը կայ մէջը քանի մը աշակերտներով. եւ եղաւ դպրոց։

Անցեալ տարի երկար յօդուածաշարքով մը անդրադարձաւ Պէյրութի ազգ. վարժարանի տեսուչ Պ. Վարդան Գէորգեան «Յուսաբեր»ի մէջ ուսուցիչներու եւ հոգաբարձութեանց միջեւ բացուած անջրպետի մասին, առաջարկեց, թելադրեց միջոցներ, գիտական կերպով վերլուծեց բոլոր անցուդարձերը, եւ սակայն միայն գրուեցաւ, թերթին մէջ լայն տեղ գրաւելով։

Հետզհետէ կազմակերպուելու վրայ է Սուրիոյ հայութիւնը, հետեւաբար ամէնէն առաջ եւ ամէնէն ստիպողական հարցը կեդր. ուսումնական խորհուրդի մը կազմութիւնն է, իր միայն դիւանով եւ գիւտանունով։ Բոլոր վարժարաններուն համար պարտադիր ուսումնական ծրագիր մը դարձեալ օրուան անյետաձգելի պահանջն է։ Իւրաքանչիւր վարչութիւն իր ուզած եղանակովը կը վարէ իր դպրոցը եւ ոչ ոք գիտէ, թէ ի՛նչ ոճիրներ կը գործուին այդ յարկերէն ներս, ապիկար պաշտօնէութեանց ձեռքերով։ Մինչդեռ հոս՝ Սուրիոյ մէջ ամէն տեղէ աւելի պէտք էր որ ուժ տրուէր մայրենի լեզուի ուսուցման, նկատելով որ տեղին ժողովուրդին համարին 80ը թրքախօս է։ Սակայն թող կը տրուի այդ հրէշին նորանոր նուաճումներ ընելու, եկեղեցիներէ, բեմերէն, մինչեւ յաւարաններ, ժողովներ եւ տուներէն։

Բացի այս բոլոր անտեղութիւններէն, կայ նաեւ աւելի հիմնական խնդիր մը։ Այդ, դասագրքերու չգոյութիւնն է։ Ներկայիս հրապարակի վրայ եղած դասագրքերը նախապատերազմեան շրջանէն մնացած գիրքեր են, անհամապատասխան ներկայի պահանջներուն։ Ուրիշ ազգեր տարին անգամ մը նորագոյնները կ'ողողեն իրենց դպրոցական հրապարակը. եւ սակայն, մենք այդ մարզին մէջ ետ ենք մնացած։ Հին, մաշած ժանգոտած գործիքներով նոր, հաստատուն կազմ ստեղծել կ'ուզենք։ Դժբախտաբար դարձեալ օրինակ պիտի բերեմ թուրքերէն նոր հրատարակութիւնները, որոնք կը լրացնեն մանկավարժական բոլոր նորութիւններն ու նորութիւնները, պատկերազարդ, մանկական պատմութիւններ, կազմին կեանքը, թուրք նորագոյն պատմութիւնը կը ցոլան այդ գիրքերուն ընթերցողներուն մէջ։ Իսկ մեր կարծես դիտմամբ կը խուսափին մեր հերոսներուն պատկերները գծելու դասագրքերու մէջ։ Կ'անտեսեն վերջին տասնամեակին գրականութիւնը, ինչո՞ւ նոր սերունդին չսորվեցնել մանկական պարզունակ լեզուով մեր հին բանաստեղծները։ Եղիան, Շիկթաշլեանը, Ռուսինեանը, Սերովբէ Շէնը, Պարոնեանը, Ալիշանը եւայլն, իրենց իսկական դիմագծերով եւ սակաւին շա՛տ մը գրչի, եւ զէնքի վաստակաւորներ։

∴ Սուրիոյ մէջ սովորութիւն է ամէն տարի Մուշարբէն աման[illegible]

տուն փոխել Մանչուրիէն ...ային ծագում ունի, եւ շարունակուող տարին 11 օր կը նահանջէ։ ...այս պատճառով կալուածատէրերը ...ին 11 օր կը վատնեն, ...ին բուն խնդիրը հոս չէ։ Մեւ... ...ած ամսուան առաջին 12 օր... ...ան ընթացքին, անպայման ամբողջ ...ը ոտքի վրայ է, տուն փնտռ... ...սենեակ փնտռող. այր, կին, ...փայս, բոլորը ոտքի վրայ են։ ...որ երթաս, որո՛ւ հետ որ խօ... ...ուանէն եղնելու եւ տուն գըտ... ...այց գրայն է որ շրջան կ'ընէ ...ին բերան։

Կալուածատէրերը շահագործելով ...կարճ շրջանին իրենց համար ...ած պատեհութիւնը, անհաւա... ...պահանջներ կը դնեն վարձա... ...ին, 3—4 սենեակնոց տան մը ...ար պահանջելով 35, 40, 50 ...ի ամսական։ Այս գումար պիտի ...ի ելլէ հայուն գրպանէն, որով... ...եւ մեծ մասով հայերն են որ ...կարան չունին։ Հոս ալ, դարձ... ...ղ հայ ուսուցիչը շուարման մատ... ...ած է։ Ի՞նչ ընէ, գլուխը ո՞ր ...ին զարնէ. տանտէրը անպայ... ...ն 5—10 ոսկի կանխավճար կը ...պահանջէ, ո՞ւրկէ տայ, եւ արդէն ...պահանջուած գումարը իր կարողու... ...թենէն շա՜տ բարձր է։

ՄՇԱԿ

ԼՈՒՐԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱԹԷՆՔ, 26 Մայիս.— Այս օ... ...կրկին վիճելի է դարձեր ...պատոնի անկախութեան, Մայիս ...ին առթիւ դպրոցները բաց պա... ...կամ փակելու խնդիրը։ Կ'ըսուի ...թէ կերը. Վարչութիւնը բաց ...պահելու որոշում տուած է։ Եւ ...ամենը որ Աթէնքի շրջանին բոլոր ...ազգային — կաթոլիկ, բո... ...ական վարժարանները փակ են ...այն օրը, ի պատիւ անկախութեան ...տարեդարձին...

.˙. Բարեգործականի արծաթեայ ...յոբելեանը տօնուեցաւ «Թէնարիկո... ...ն» սրահին մէջ։ Կոկիկ եւ խնամ... ...ված յայտագիր։ Կարգապահութիւն ...եւ բազմութիւն։ Ու... Հայկա... ...ԵՐՈՇ, պատո՞ւ Աթէնքի մաս... ...նիւթին եւ հանդէսի կազմակեր... ...ն մարմինին։

Այս առթիւ ըսենք, որ Աթէնքի ...Նալատոընկալ վարժարաններն ...իրենց ժամանակին կազմակերպե... ...Հ. Բ. Ը. Միութեան նուիրուած ...պոզական հանդէսներ՝ կոկիկ եւ ...ղաշած յայտագրերով։

.˙. Վերջերս Փիրէի Թաղը քա... ...ները կը զբաղեցնէ վերին մար... ...ը Ե. առիկա այն պատճառով, ...կերը. Վարչութիւնը նշանակուեր ...մը մէջտեղ բերաւ, հակա... ...Թաղեցիներու ընտրութեան ...մար դրած առաջարկին։

.˙. Ուսուցչ. Միութիւնը իր վեր... ...ընդհ. ժողովին մէջ ընտրեց նոր ...կրթական վարչութիւն մը, որ պի... ...դործէ Միութեան կանոնագրին ...համեմատ համապատասխան։

.˙. Բարեգործականի 25ամեակին օրը, «Նոր Օր»ի եւ քանի մը հայ... ...րենակիցներու առաջարկութեամբ, Բարեգործականի Աթէնքի մասնաճիւղը հաւանեցաւ հանգանակութիւն մը բանալ Մակեդոնիոյ որբերուն օգնութեան հասնելու համար։ Թէեւ արձանագրութիւնը դանդաղ կ'ընթանայ։

.˙. Իր կարգին Հ. Կ. Խաչն ալ գործունէութեան լաւ շրջան մը կը բոլորէ։ Մեծ հանդիսաւորութեամբ Յունիս 7ին՝ Աթէնքի մէջ պիտի տօնուի քառամեակը։ Այս առթիւ ըսեմ թէ բոլոր անոնք, որ կը հետաքրքրուին Հ. Կ. Խաչով եւ կը բաղձան անոր յառաջդիմութեան, ու նաեւ բոլոր անոնք որ, ուղղակի կապ ունին այս կազմակերպութեան հետ, մեծ երախտագիտութեամբ իմացան Գ. Վահան Խորասանճեանի աջակցութիւնը «Յառաջ»ի միջոցաւ (30,000 դրախմի)։ Յունաստանի շրջանը պէտք է արժեցնէ նուիրատուին յոյսերը։

.˙. Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջանէն վերադարձաւ ընկ. Միհրան Փափազեան, որ կը շրջէր վեց ամիսէ ի վեր։ Ընկ. գործիչը շրջանէն վերադարձած է շատ գոհ եւ խանդավառ։ Ամէն տեղ մեր կազմակերպութիւնը զարգացած եւ ուռճացած է այս տարի։ Ունի չորս կոմիտէութիւններ (Սելանիկ-Դրամա-Տէտէաղաճ-Սերէզ եւ Գաւալա)։ Եւ երեք ենթակոմիտէութիւններ (Սէրէզ-Քսանթի-Կիւմիւլճինա)։ Սելանիկը եւ Դրաման ալ ունեցած են իրենց ակումբները։ Հակառակ տիրող աննախընթաց տնտեսական տագնապին, ընկերները կատարած են իրենց պարտականութիւնները եւ ունին գովելի կորով։ Այժմ ընկ. Փափազեան յաջորդաբար կը դասախօսէ բոլոր կազմերուն՝ կուսակցական, քաղաքական, եւ զանազան նիւթերու շուրջ։

Գալով Աթէնքի շրջանին, բոլոր կազմերն ալ կ'աշխատին եռանդով։ Վերջերս Քոքինիոյ Գաւ. Միութիւնը տօնեց իր 5րդ տարեդարձը։ Հանդէսը անցաւ շատ յաջող։ Նախագահեց ընկ. Հ. Հովարտեան եւ բանախօսեց ընկ. Գ. Ստեփանեան (Սելանիկէն)։ Եղան արտասանութիւններ եւ ուղերձներ։ Յունական նուագախումբը երգեց ազգային երգեր։

Ինչպէս գրած էի արդէն, Մայիս 24ին, Փիրէի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ եւ «Ազատամարտ»ի ընկերուհիները միասնաբար բեմադրեցին «Արցունքի Հովիտ»ը։ Խուռն բազմութիւն եւ յաջող խաղարկութիւն։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։ Հրապարակ հանուած տոմսերը բոլորն ալ սպառած էին։

Նոյն, Կոմիտէին կողմէ մեծ պատրաստութեամբ կազմակերպուած է Մայիս 28ի 13րդ տարեդարձի հանդէսը Աթէնքի՝ «Տիոնեսիա» սրահին մէջ։ Հանդէսին կը մասնակցին՝ Երեսփ. Ժողովի փոխ-նախագահ Գ. Սրկիրոփուլոս, բանաստեղծ՝ Փիթաքիս եւ հելլէն գինուորական նուագախումբը։

Գ. Թղթակից

ՄԻՆՉ ՀԱԶԱՐ ՑԱՒ ՈՒՆԻՆՔ..

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄՈՏ

Ամերիկահայ Թերթերէ կը տեղեկանանք որ հետեւեալ մեծ մասով անգործածելի կտակները կան Ամերիկեան Գորտին քով.—

1. Ասլան Սահակեան (Տիտրոյթ)ի իր ծննդավայրին մէջ հիւանդանոց մը շինելու համար կտակած է 24,799,46 տոլար։

2. Տիգրան Տօնճեան, նոյն հիւանդանոցի ծախքերուն 30 հազար տոլար, որուն տոկոսն է 832,32 տոլար։

3. Ապտալ Աղա. 2,703 տոլար։ Նպատակը յայտնուած չէ։

4. Ռուբինեան. 730,97 տոլար Հալէպի մէջ դպրոցի մը համար։ 11,625 տոլար Այնթապի Հայ Աւետ. եկեղեցիի շինութեան. իսկ նոյն եկեղեցիի կրթական ճիւղին՝ 4,472,74 տոլար։

5. Սարգիս Թէլֆէեան, Մարզուանի Անաթոլիա քոլէճին 12,542,11 տոլար, իսկ Առաքելական Հայուհեաց վարժարանին 43,897,47 տոլար։

6. Ճան Տօնճեան, Մարտինի եւ Խարբերդի համար 79,999,54 տոլար։

7. Աղթէրեան, 850 տոլար։

8. Առանայի մէջ եկեղեցիի մը շինութեան համար 2,600 տոլար։

9. Զանազաններէ 5,276,48 տոլար։

Ընդհանուր գումար 215 հազար 053,60 տոլար։

Ինչպէս կը տեսնուի, կտակարարները որոշ նպատակով եւ որոշ վայրերու մէջ գործածուելու համար կտակած են այս գումարները։ Եւ որովհետեւ Գորտը, իբրեւ կտակակատար, չի կրնար տառացի լրացնել կտակարարներուն պահանջները պահած է կտակագրամները, տարւէ տարի անոնց վրայ բարդելով տոկոսները։

Կտակները եղած են Մէկէ-հուանէց նահանգին օրէնքներով։ Այնպէս որ նոյն օրէնսդրական մարմինը համոզելով միայն կարելի կը նկատուի զանոնք գործածել Հայերու համար, կտակարարներուն նախատեսածվայրերէն տարբեր տեղերու մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻԶՄԻՐԻ ՔՈԼԷՃԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

Իզմիրէն կը թղթակցեն «Սոն փոսթա»յի.—

Կրթական տնօրէնութիւնը Իզմիրէն նկատի առած է այն տարօրինակ ընթացքը, զոր բռնած է այստեղի Ամերիկեան քոլէճը, նոյն դպրոցին Թուրք աշակերտներուն կազմած մշակութային Միութեան դէմ։

Կրթական քննիչ Նաբի Ըսմէթ պէյ, որուն յանձնուած էր այդ գործին քննութիւնը, իր տեղեկագիրը տուած է արդէն։ Տեղեկագրին համաձայն, միջադէպին պատճառը այն է, որ դպրոցին վարչութիւնը փորձած է միջազգային ծառածումներ եւ ժխտական գաղափարներ ներշնչել աշակերտներուն։

Քոլէճին ուսուցիչներէն ոմանք հաղաչափ չեն յարգեր աշակերտներու ազգային զգացումները։ Այս կացութեան առջեւ, ուրիշ բան չի մնար, եթէ ոչ Թուրք տնօրէն մը նշանակել այդ դպրոցին համար

Մայիս 28ին, քոլէճին ուսուցիչները ժողով գումարած են եւ որոշած թէ փափաքելի չէ աշակերտներու ընթացքին կրկնութիւնը դպրոցին վարչութեան դէմ։ Այս ձեւով որոշուած են տարօրինակ կերպով մը փակել խնդիրը։

Աշակերտներու միութեան նախագահ Մուհիտտին պէյ կրթական քննիչին հետեւեալը յայտնած է.

— Միայն իմ լսածներուս վրայ չէ որ կ'ըսեմ ասոնք։ Իմ ձեռքս փաստաթուղթեր ալ ունիմ։

Եղած պահանջին վրայ, Մուհիտտին պէյ ցոյց տուած է փաստաթուղթերը, որոնք շատ կարեւոր նկատուած են եւ կրթական գործավարին ղրկուած։

ՇԱՀԱՏՈՒՐՔԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Էնգիւրիէն կը հաղորդեն թէ տնտեսական յանձնաժողովը բարեփոխած է շահատուրքի նոր օրինագիծը։ Այսպէս, օրական 75 ղրուշէն եւ ամսական 29 ոսկիէն պակաս շահողներէն շահատուրք չպիտի առնուի։ Մինչեւ 60 ոսկի ամսական առնողներէն հարիւրին 3 պիտի առնուի, աւելի առնողներէն՝ հարիւրին 5։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԱՐԻԶԱՐՆԱԿ ԲՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 Մայիս— Հայրենակիցներ, Բղէի Հայրենակցական Միութիւնս 31 Մայիս 1931 իր վարչական ժողովին մէջ որոշեց յայտարարել Փարիզի արուարձաններու մէջ գտնուող Բղեցիներուն որ քով քովի գան եւ համախմբուելով մասնաճիւղ մը կազմեն, ի հարկին օգտակար դառնալու համար Փարիզի մէջ գտնուող անկարող կամ կարօտ Բղեցիներուն։ Կը յուսանք որ մեր ազնիւ հայրենակիցները իրենց կարելին ի գործ դնելով եռանդագին պիտի աշխատին այս ուղղութեամբ եւ պիտի ամրացնեն իրենց ազգային գոյութիւնը որ մեր բոլորին բաղձանքն է։

Մասնաճիւղը կազմուելէ վերջ, Միութիւնս յաջորդաբար իր հրահանգները կը փութացնէ եւ մասնաճիւղն ալ կրնայ պէտք եղած տեղեկութիւնները տալ։

Միութեանս ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 7 Յունիս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին իր սովորական սրահին մէջ 14 Rue Colbert։ Օրակարգի մէջ դրուած է նաեւ Փարիզ գտնուող մեր հայրենակիցներու խնդիրը։

Կնիք

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 20)

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— «Յառաջ»ը եօթը տարուան ընթացքին այս «Հայ-ձաթլոս» դաղթականութեան համար ըրած նիւթական եւ բարոյական մեծ աջակցութիւններէն յետոյ, ահա սեղանի վրայ դրած է Նոր սերունդի փրկութեան կենսական հարցը։

Այս հարցարանը մեծ տպաւորութիւն թողուց հայ աշխատաւոր գաղութին վրայ։ Շատերը անհամբեր կը սպասեն անոր յաջողութեան։

Գործը տեւական հիմերու վրայ դնելու համար, նախ եւ առաջ գոնէ այս ձեռնարկի շուրջ պէտք է միանան բոլոր կուսակցութիւնները, քանի որ Նոր սերունդի այլասերումը պարզապէս ճերմակ ջարդ մըն է։

Երբ միացումը ու համերաշխութիւնը ստեղծուի, անմիջապէս պէտք է կազմել.

1.— Նոր սերունդի փրկութեան մարմին անունին տակ կեդրոնական վարչութիւն մը, որ պիտի ունենայ իր մասնաճիւղերը, ուր որ ափ մը Հայեր կը գտնուին։ Այն մասնաճիւղը որ անկարելի կը գտնէ բանալ մանկապարտէզ մը, պէտք է աշխատի սարքել գիշերային դասընթացքներ։

Այս բոլորը կը կարօտին նիւթական միջոցի եւ լուրջ աշխատանքի, անոր համար ամէն բարենպատակ, Կրթասիրաց, Բարեգործական եւ բազմատեսակ Միութիւնները, պարտաւոր են ամսական որոշ գումար մը վճարել։ Վճարումը պիտի ըլլայ պարտաւորիչ։ Պիտի տրամադրեն նաեւ իրենց աշխատանքը։

2.— Հիմնել հայկական հրատարակչական մը, որ պրակ առ պրակ հրատարակէ Հայոց պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Նոր սերունդին համար։ Պատրաստել մանկավարժական դասագրքեր։

3.— Ամէն գաղութի մէջ գոնէ ամիսը անգամ մը սարքել դասախօսութիւններ եւ ներկայացումներ հայկական կեանքէ։

4.— Ամէն միջոցով պայքարիլ ընդդէմ հայ երիտասարդներու ամուսնութեան, օտարուհիներու հետ։

Այս նուիրական գործին յաջողութեան համար մեծ յոյս ունիմ, որովհետեւ մենք տակաւին Նորեկներ էինք, մեզի ջուրի ձայն հուզար «Յառաջ»ի հնչեցուցած աճապանը, հայը հայ պահելու համար, իսկ այսօրուան իրականութիւնը բացաւ մեր աչքերը։ Տարիները սահեցան օրերու նման ու մենք մեր սեփական աչքերով տեսանք մեր զաւակներուն այլասերումը։ Ամէն օր կը տեսնենք որ անոնք կը մոռնան հայերէնը, եւ երբեմն ալ թարգմանի պէտք կ'ունենան։ Անոնք գիտեն միայն Ֆրանսայի պատմութիւնը, կը կարծեն թէ ծնած է իրենց ազգը եւ պատմութիւնը։

Դուն, հայ ծնողք, այս գործին մէջ ամենամեծ պատասխանատուութիւնն ունիս, ամէն յաջողութիւն քեզմէ կախուած ունի, մի խնայեր քու ձեռքէդ եկածը։

Իսկ դուն, հայ հարուստ, տո՛ւր քիչ մը փող նոր սերունդի փրկութեան համար։ Ու դուք, մեր աշխատաւորներ, այս անգամ ալ կատարեցէք ձեր հաճեամ պարտքը։

Իսկ դուք, կուսակցութիւններ, միութիւններ, հերի՛ք այսքան տարուան անմիաբանութիւնը, ստեղծեցէք համերաշխութիւն եւ միութիւն գոնէ Նոր սերունդի սիրոյն համար։ Լծուեցէք լուրջ աշխատանքի, քանի որ ամբողջ սերունդ մը կ'երթայ թուրքացման։

Ով որ կը մնայ լուռ, անտարբեր կամ խաւանակիչ, պարզապէս կը դաւաճանէ իր ազգին։

Մ. Ազատ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Գ. Խաչի Մասնաճիւղին եւ Հայ Բժշկ. Միութեան դասախօսութեանց Ցրդը տեղի ունեցաւ Մայիս 29ին։

Գ. Ս. Սասունի խօսեցաւ բերնի առողջութեան մասին, «որ կապ ունի, ըսաւ, մարդուս ընդհանուր առողջութեան հետ»։ Այս առթիւ խօսականի՝ մանուանց կարծր խորանակի գործածութիւնը յանձնարարեց։ Մաքրութեան ժամանակ խիստ խընամք տանելու է կաթի ակռաներուն, որպէսզի նոցի ակռաները ծուռ չբուսնին։

Լինդերը երբ ցաւին, ակռաները հիւանդ են, եւ պէտք չէ կոտրած ակռաներուն արմատները տեղը ձգել, որպէսզի մանրէները կատարելէն նեխ չխուժեն եւ թարախ չգոյացնեն։

Բժ. Ե. Մինասեանց խօսեցաւ ստամոքսի առողջապահութեան վրայ, սկսելով բերնէն մինչեւ աղիքները։

Սննդանիւթերը երեք դասի բաժնուած են, շաքար, ճարպ եւ սպիտ (albumine)։ *Մարսողութիւնը կը սկսի բերնի մէջ, ուր թուքը քիմիական դեր կը խաղայ։ Ստամոքսն ալ* իր հիւթերով կը հալեցնէ կերակուրը եւ աւելորդ մասը կը ղրկէ աղիքները։

Ստամոքսի աշխատանքը չափաւոր ըլլալու է, որպէս զի չյոգնի, ուստի շատ լեցնելու չէ զայն, եւ չափաւոր ուտելու է։ Ճաշի ատեն ջուր խմելն ալ չափազանցելու չէ, որպէս զի ստամոքսի քիմիական եւ մեքենական ուժը չնուազի։ Եթէ ստամոքսը յոգնի կերակուրը 2-3 ժամէն մարսելու տեղ 10—12 ժամ կը մնայ հոն եւ բարդութիւններ յառաջ կը բերէ։

Ներկայ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱԻՐԻ ԱՇԽԱՐՀ, պատկերազարդ ամսաթերթ խմբագրութեամբ Ս. Թօրոսեանի. 5 Rue des Gobelins, Paris. *Գին 1.50 Ֆրանք։*

Առաջին թիւը նուիրուած է Մայիս 28ի։

ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՑԱՅԳԵՐԳ

(ՑՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

Ամսուր այդ տղան միշտ դուրս ...տարիներէն ու անցնող իրիկուաններէն։

Ո՞վ չէր Անդ, ամէն ծամբու ...րէն անոր հասակը շուք կու... ...ու քարը վերցնէիր, տակէն ...դուրս կը ցցուէր։ «Ուր ալ որ ...րուկ կորէք, մէջէն Աւագն է ...դուրս պիտի պրծի», կ'ըսէր ան ...րէն համար։ Արդարեւ, տէրի ...Տէրընտաս,կնունք թէ հարսնիք, ...առիթ չէր փախցներ. հոն էր, ...էն տեղ, ուր պէտք էր ապրիլ, ...ալ, ապրելու եւ երգել, մանա... ...երգե՜լ...։

Աւագին ձայնը, կա՞ր մէկը որ ...չըլլար զայն. անգամ մը զայն ...յետոյ ո՞վ պիտի մոռնար ա... ...երգին խանդը, ջերմութիւնը։

...Նուիրակ Նեղքնասնենակներու եր... ...չէր Աւագ. առաստաղներուն տակ անոր ձայնը կը տառապէր, շնչասպառ կ'ըլլար. անոր օդ, տարածութիւն, հորիզոն պէտք էր, հովին եւ հեղեղատներու մռունչին նման ան բաց երկնքին ներքեւ միայն կրնար իր ձայնին լիութիւնը եւ թափը արտայայտել։

Ու երբ այդպէս առիթը ներկայանար, Աւագին սիրտը կը պայթէր կոկորդին մէջ ու ձայնը կ'ուռէր, մրրկավառ ալիքներու նման կը սաւառնէր բազմութիւններու, գմբէթներու վերեւէն, գիւղ, դաշտ, հեւասպառ երգ, որ չ'ատերուն, ամէնքին յուզմունքով լեցուն ըլլալ կը թուէր։

Աւագին խօսքը, «ամէկը չէ, այլ ամբոխ մը կայ» պիտի ըսէիք, այնքան իր զգացումը ծաւալուն, այնքան իր շեշտը բազմապատկուած ուժ մըն ունէր։

— Աւագ, քաւ Բարեկենդանի այն գիշերը Սարհատ անոր, հէնց որ գալիս ես, ամենս էլ քեզ պէս ղօջաղ, քեզ պէս ջահիլ ենք զգում մենք ինքներս... ինչումն է, էլի գաղտնիքը, որ քու հոգին, թէկուզ խակի էլ չի մոխրանում...

Գաղտնիքը, Սարհատ, դուն ինքդ ալ գիտես, վրայ բերաւ Աւագ, միշտ թարմ եմ, միշտ թեթեւ, որովհետեւ աչքս եւ սիրտս կեանքին են ուղղուած...։

Դուք թերեւս գիս չէք հասկնար, չէ՞։ Ըսածս պարզ է, ինչպէս արեւուն լոյսը... Այս երիտասարդութեան, կեանքին է որ կը նայիմ միշտ. կը մոռնամ ամէն ինչ որ կ'անցնի կամ անցած է... Այն որ կը ծլի ու կը բարձրանայ, անոր է միայն սիրտս... Այնքան ուժով կը նայիմ երիտասարդութեան աչքերուն որ անոր ջերմութիւնը կը շնչեմ, անոր պատկերը կը վերածնի ներսիդիս... հեռու ինձմէ ամէն բան որ յոգնած է կամ ուժաքամ...

Սրտէս կը խօսիս, Աւագ, բայց խօսքը մեր մէջ, ի՞նչ կ'արժէ երիտասարդութիւնը առանց սիրոյ... հարստութիւն մը որմէ մարդ օգտուիլ չի գիտեր... քու կրակդ կը փայլի, Աւագ, բայց չայրեր, չի տաքցներ... հազար ագռաւէ ջուր կրնաս բերել, բայց ծարաւն ու քաղցը չես զգացեր երբեք

— Վայ, այդ ո՞ւն ես խօսողը, Բագրատ... գիտեմ թէ լեզուիդ տակ ի՞նչ կայ... չարամտօրէն քաշքշել միայն գիտես... բայց մի վախնար, կրակս, ընկեր ջան, ուրիշներն ալ այրած է, գիս ալ... եթէ չեմ մխար, հասկցիր որ կրակը շատ խորէն, շատ խորունկէն բռնկած է...

— Ըսել ես ուզում -հարց տուաւ Ջիմշիտը— ուզում ես ասել թէ երբեւիցէ սիրել ես մէկին, կամ թէ քանիներ տանջուել են քեզ համար... բայց, Աւագ, սէրը մի վէրք է. մի բաց վէրք, որից մեր երիտասարդութիւնն է քամուում... իսկ դուն չես մաշուել, խակի չես մաշուել, ապա ուրեմն չես էլ սիրել...

— Ջիմշիտ, դէհ, մտիկ ըրէ, ի՞նչ պիտի ըսէիր եթէ քեզի սիրոս բանալի սա ափիս պէս... կ'ուզե՞ս որ քեզի ցոյց տամ թէ ցուրտ գիշերով, սա ուշ գիշերով ինչպէս ես կրնամ սէրը արթնցնել իմ կուրծքիս տակ... ու կանչել արթնցնել սէրը նաեւ ուրիշներու ալ քնացող սրտին մէջ.. այո. խօսեցնել սէրը ինչպէս այգահաւ մը որ կ'արթննայ ու կը խօսի առաւօտ դէմ...

— Մտիկ ըրէք, ձե՛զի եմ, բարեկամներ, կ'ուզէ՞ք սա լուսնակ գիշերով, թէեւ ցուրտ ու սառուցիկ, ինծի հետ դուրս գալ. երթանք փնտռելու սէրը քնացող յարկերու տակ... Դուք ալ ամուրի ինծի պէս... Յօնենք մենք ալ մեր Բարեկենդանը... Երթանք ու ցոյց տամ թէ Աւագին ձայնը ի՞նչ ոգիներ գիտէ դուրս կանչել գիշերուան մղձաւանջէն։

— Այ թէ ի՞նչ... Ի՞նչ խենդ հով է որ փչեց մտքիդ մէջ... բայց տեսաչէն, ո՞ւր կ'ուզես տանիլ մեզ այս կէս գիշերով, սա ցուրտ գիշերով...

— Ի՞նչ, կը վարանի՞ք... տարին անգա՞մ մըն ալ, Բարեկենդանի օ՞ր մըն ալ անկարող կը զգաք դուք ձեզմէ դուրս գալու, ծակոտագրին անիւ, սանկ հակառակը դարձնելու։ ո՞հ, մեղք ձեզի, հազար մեղք... խորեր էք խոհեմութեան տիղմին մէջ մինչեւ ձեր կոկորդը... եւ ըսել որ «գործիչ»ներ ալ եղեր էք գլխուս արեւուս... ես դուրս գնալ կ'ուզեմ, դէպի դաշտ կամ դէպի քաղաք, ուր որ քշեն զիս քայլերս... դուն, Աստուածդ, կ'ուզե՞ս այս գիշերով լծել սահնակդ... գնա՛նք միասին... ով ուզէ թող գայ.

— Քեզ համար, Աւագ, հոգիս չեմ խնայեր... գնա՛նք ուր կ'ուզես... գլուխը քարը... գալ ուզողը սահնակիս մէջ, գլխուս վրայ տեղ ունի...։

Ու ամէնքը ոտքի ելան։ Ամուրիներու սրտին մէջ հին արիւնը կը փրփրէր... Ո՞Հ, երբ խենդութեան հովը փչէ, ո՞վ կը համարձակի դրօշները վար առնել։

— Գնա՛նք, այո՛, Աւագ, գնանք աստղերուն տակ, քնացող երդիքներուն տակ սէրը փնտռելու...։

. .

Քառորդ ժամ վերջ, քիչ անգին Զափաւի խանէն Աստուրի սահնակը դուրս ելաւ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Համայնավարները Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ

Ֆրանսական գաղութներու նախարարը Փօլ Ռէնօ զեկոյց մը տուաւ գաղութներու խորհրդարանական յանձնախումբին, Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ՝ բոլշեւիկներու գործունէութեան մասին։

Պ. Փօլ Ռէնօ հակիրճ կերպով ներկայացնելէ վերջ Ծայրագոյն-արեւելեան երկիրներու քաղաքական կացութիւնը, անցաւ մասնաւորաբար Հնդկաչինի ուր համայնավար տարրերը մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան ընդդէմ ֆրանսական կառավարութեան։ Այդտեղ համայնավարները մեծ ձախողութիւն կրած են սակայն, բացի հիւսիսային Աննամէն որ երկար ատենէ ի վեր խռովութեանց թատր հանդիսացած է։ Ըմբոստներն այդտեղ ամէն տեսակ վայրագութիւն կը գործեն հրդեհելով, կողոպտելով, ջարդելով։ Փաստուած է որ Մայիս 1ին պահականոցներու վրայ գործուած յարձակումները թելադրուած են բոլշեւիկեան գործակալներու կողմէ, որոնք նաեւ, զինած են ըմբոստները։

Դեռ վերջերս գերի ըմբոստի մը վրայէն գտնուած փաստաթուղթերը ցոյց կուտան թէ պատրաստուելու վրայ էր համայնավարական ընդհ. յարձակում մը —տապալելու համար կառավարութիւնը եւ կը յայտնուէր թէ ամբողջ Հնդկաչինու մէջ, ընդհ. յարձակման հրահանգը պիտի տրուէր յանկարծակի։

Այս պատրաստութիւններու դէմ, գաղութներու նախարարը ամէնէն խիստ հրահանգները տուած է զինուորական իշխանութեանց, ջախջախելու համար որեւէ խռովութիւն։

Պապը եւ Մուսոլինի դէմ դիմաց

Հռոմի պաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ կառավարութեան կողմէ՝ կաթոլիկ երիտասարդական հաստատութեանց փակման մասին տրուած որոշման շուրջ բանակցութիւնները որ կը կատարուին Ներյայիս՝ Վատիկանի եւ կառավարութեան միջեւ, չեն կրեր պաշտօնական հանգամանք։ Բանակցութիւնները կը կատարուին անձերու կողմէ, որոնք անցուդարձերուն մօտէն տեղեակ ըլլալով մեկտեղ, պաշտօնական հանգամանքէ զուրկ են։

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն եւայլն։ կը մասնակցի կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի նպաստ Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեալներու
կազմակերպուած Լոնտոնի Տիկնանց Միութեան կողմէ
վաղը Ուրբաթ ժամը 9—12
Gunter's, No. 1 Tenderden Street, Hanover square

ՇԱՎԻԼԻ ԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ՌՈՍՏՈՄԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ «ՄԱՅԻՍ 28» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Անիէռ, Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Զէյթուն կոմիտէին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 8 Ave. Argenteuil, Place Cométeի ծխավաճառին վերնայարկը։

կը հրաւիրուին՝ Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերուն ընկերները։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն

Փարիզէն առնել Թանրակառք թիւ 45 եւ իջնել Փլաս Քոմէթ, Փօրթ Քլիշիէն թիւ 40 իջնել Rue d'Alma.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Place des Fêtesի մէթրոյին դիմացի լրագրավաճառին խանութը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիայի

ի պատիւ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salon Chapeի մէջ, 85 rue Chape)

կը ներկայացուի Ա. ԱԲԷԼԵԱՆԻ

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ (ՏՐԱՄ 3 ԱՐԱՐ)

Գիները ժողովրդական են

ԿԱԶԻ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

71 rue Longue des Capucins

71, րիւ Լօնկ տէ Քափիւսէն, ՄԱՐՍԷՅԼ

կը ծախենք, կը շինենք, կը նորոգենք եւ կը փոխանակենք կազի օճախներ նպաստաւոր պայմաններով

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԳԻՆ

ՈՒՆԻՆՔ ՍՈՒՐՃԻ ԵՒ ՄՍԻ ԱՂՕՐԻՔՆԵՐ

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

TOURNÉE KARAKACHE ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ EDEN 7 AVE. CLICHY

Այսօր Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՒԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճի»ի յայտնի Սանտարը), Տիկ. ԺԵՐՑԻՆ (Ֆաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ —եւ բնագրին լեզուով—

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԷՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ զալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հօրհօր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր եւ ՆԱՎՌՕԶ . ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ Ճինկէօզ

երկսեռ մեծ խմբերգ. նուագախումբ ղեկավարութեամբ Պ. ՄԻՇԷԼ ՍԻՐԻՆԵԱՆՕՖի. Դաշնակի առջեւ՝ Օր. ԺԷՆԵՍ ԱԹԱՆԱՍԻԷՖ

ՖԷՐԻՏԷ ՀԱՆԸՄ՝ իր արեւելեան պարերուն մէջ

ՏՈՄՍԵՐԸ 5, 10, 15, 25, ԵՒ 30 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun՝ ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Մ. Երիցանց, Մ. Գույումճեան։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 11 Rue Dunoir Գրադարանի սրահը։ Նիւթ «Պատութահայութեանկազմակերպւածութեան պատճառները»։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին 71 Ave. Kléber։ Այս ժողովը վերջինը պիտի ըլլայ ամրան այս ամբողջ եղանակին համար

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԶԵԱՆՑԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ։ Այս երկու ազգային բարերարներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Պ. Վարդան Թէմուրճեանի որ յարատեւ աշխատանքով, աննկուն կամքով եւ իր սեփական միջոցներով յաջողապէս աւարտած է իրաւաբանական վարժարանը։

ԵՆՈՎՔ ՏՕՉԻԿԵԱՆ

Պէյրութ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասէր Միութիւնը Դաշնակ գիւղի սրահին մէջ կը սարքէ իր դասախօսութիւնը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, կը խօսի Տօքթ. Ա. Պօղոսեան «ընկերային առողջապահութեան ներկայ ձգտումները» նիւթին շուրջ։

Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիտայի մէջ։

Բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Օրակարգ՝ հրաժարական վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ. Մար.— 20։
Փարիզ. Իսկ.— 30։
Էթուալ, Պ. Յ.— 35։
Պուքրէշ, Գործ.— 950,
Փոնվօլէն, Ա. Մ.— 15.
Անկիէն, Տիկ. Վ.— 35,
Պաղտատ, Միսր.— 3 անգ.10 շիլ.
Գրէսթ, Կ. Ա.— 35,
Փարիզ, Արթ.— 130,
Էքս ան Փրօվանս, Յառ. Միութ.— 35 Ֆր..
Տէսին, Պօտ.— 270
Լիոն, Յ. Զ.— 70,
Ուստըր, Հ. Յ. Դ. Ա. Ակ.— 10 տոլ.
Լ'Արժանթիէռ, Լ. Մ.— 50,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Զառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները։ Այժմ 23 տարեկան է, իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. իր ծախսերը հասցնել լուր տուողին 200 Ֆր. նուէր։

Կ'ուզուին երկու դերձակ գործաւորներ մեծ կտորի վրայ աշխատելու համար։ Մնայուն գործ եւ լաւ վճարում։ Դիմել՝ Պ. Գլթիքեանի, 8 Rue Rougemont Paris (9).

«MPIRE մետրօ-Հօշ» 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արտաքին եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 36—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետալ Ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գերմանիշակագոյն, յետակարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք

Դարմանատան տնօրէնը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կայցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant. Autobus H. R. Rbis. Tramway 39, 40, 42, 5:

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն։ Չափաւոր գին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ճաշարանի համար փորձառու խոհարար մը, դիմել Souren Arzoumanianի, Hôtel Damas, Marseille. Փարիզի մէջ դիմել Յառաջի վարչութեան.

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՕՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Բուէֆ տը Շիեն*։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՊԷՔՕՆԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ ԱՆԻԷՌԻ ԿՈՂՄԸ

ՎԱՐՁՈՒ Է գեղեցիկ յարկաբաժին մը, առաջին յարկ, փողոցի վրայ երկու սենեակ, խոհանոց, լոգարան, կեդրոնական ջեռուցիչ եւ ամբողջ տարին տաք ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ։ Տարեկան վարձք՝ 5500 Ֆր., շարժ եւ ջերմութեան յաւելուած ծախքեր 1270։

Դիմել Տիկին Միսաքեանի 3bis Rue de Strasbourg. առաջին յարկ)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. 1 տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 278 226

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
5
ՅՈՒՆԻՍ
1931
5 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1587 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՊԱՆՁՈՒՄ

Մայիս 16ին նոյնութեամբ արտատպեցինք Հայաստանի «Ազատ Եկեղեցական Եղբայրութեան Խորհուրդ»ին պատկերացուցիչ խայտառակութիւնը, — Շրջաբերական մը՝ 1931 Մարտ 10 թուակիր, ուղղուած զանազան հաստատութեանց, «բարեկամ» թերթերու եւ առաջնորդներու։

Արտատպեցինք եւ արտայայտուեցանք, սպասելով որ իրենց կարգին կ'անդրադառնան նաեւ «Ս. Լուսաւորչի կանթեղի»ն երմեռանդ ջահակիրները։ Այո՛, ժամանակ անոնք։

Պապանձում։ Ոչ լուրը կու տան, ոչ ալ կը գրաղին։

Փա՛ռք Լուսաւորչի, կուսակցական խնդիր ալ չկայ, իբրեւ «մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց»։ Պոլսոյ բաց ու գոցի վէճերուն առեն, գիշերը ցորեկին խառնած, շանդալից լուրեր կը հնարէին, — Դաշնակցականները Աւետարանը պատռեր են, սրբութիւնները անարգեր են, խորանին առջեւ հատեր են հալե...։

Իսկ այսօ՞ր։ Ափ մը խաչագողներ եւ անորակելի բախտախնդիրներ կ'ուզեն կատարել ոճիր մը վերածել Էջմիածինը։ Կը փորձեն Չեկային մէկ ժամանճիւղը դարձնել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը։ Անցեալ հոկտեմբեր 26ին ընտրութիւն պիտի կատարուէր։ Ջգձգեցին ու ձգձգեցին։ Սուտ սուտի վրայ բարդեցին։ Եւ մինչեւ այսօր, մա՛րդ չի գիտեր թէ ե՛րբ պիտի կատարուին ընտրութիւնները։

Աւելի ճիշդ, վաղո՛ւց սարքուած են «ընտրութիւնները»։

Պիտի ըլլայ այն ինչ որ հրամանագրած է ամենակալ Չեկան։ Միայն թէ՝ անհրաժեշտ կը գտնեն փրկել ձեւերը։ Այն պատրութիւնը ձգել թէ ժողովուրդը ինքնաբերաբար դիմեց և խնդրեց որ այսպէ՛ս ըլլայ և ոչ թէ այնպէս։ Ա՛ս ըլլայ եւ ոչ ան։

Ատոր համար ալ, զօրաշարժի ենթարկուած է «Ազատ Եկեղեցական Եղբայրութիւնը»։ Բուն բառով՝ եղբայրութիւնը խայտառակ սրիկաներու, լրտեսներու եւ գործակալներու։

Այս բոլորը տեղի կ'ունենան օրը ցերեկով։ Կը ծաւալին ու կը զարգանան տարիներէ ի վեր։ Վկայ՝ ամէնէն առաջ՝ խորհրդային մամուլը։

Եւ սակայն, խոր լռութիւն։ Լքում եւ պապանձում բուն իսկ այն տարրերուն կողմէ, որ իրենց կոչումով, դաւանանքով ու նուիրուածքով ամէնէն առաջ վրդովուելու իրաւունք, բողոքելու պարտականութիւն ունէին։

Ցարական սարսափի օրերուն, դպրոցական եւ եկեղեցական իրաւունքներու բռնաբարման շրջանին, փոթորիկ փրթաւ ամէն կողմ։ Նոյն իսկ բռնակալ Թուրքիոյ մէջ։

Բռնութիւնները եւ լրբութիւնները իրենց լրումին հասան խորհրդային մականի տակ։ Լսեցի՞ք ո՛րեւէ շարժումն, դառնութեան կամ բողոքի ո՛րեւէ աղաղակ՝ հայ կղերին կողմէ։ Բարեպաշտներուն, աւանդապահներուն, եկեղեցասէրներուն եւ ուղղափառներուն կողմէ։ Հայ-քրիստոնեայ եւ ազգասէր հասարակութեան կողմէ...

Ձենք խօսիր «ողջամիտ» մամուլի մասին, որ ծանծաղամտութեան եւ փոքրոգութեան գերագոյն փորձը կը կատարէ, լռութիւն պահելով եղերական դէպքի մը մասին։ Ծածկելով լուրերը։ Սուտ-իրաւ «ռէքլամ»ներու մխորին մէջ խեղդելով անպարտելի, աննախընթաց դաւադրութիւնը։

«Մակար քանդեց ազգի Տունը», — կ'ողբային երէկ։

Այսօր՝ Բենիկներ, Մելքեաններ, Ղլտճեաններ եւ հայանուն «կոմիսար»ներ ամէն սրբութեան կը՝ դիմեն, որպէս զի քար քարի վրայ չմնայ։

Եւ սակայն, ոչ մէկ ձայն։

Ոչ մէկ ձեռնարկ։ Ոչ մէկ արտայայտութիւն։

Շատ շատ, այս առիթն ալ պիտի օգտագործեն, աժան հեգնութիւն մը ծախելու համար։ Ըսելու համար թէ՝ «սոցիալիստ» Դաշնակցութիւնը «անելիք» չունենալով, Եկեղեցին կը պաշտպանէ։

Այսպէ՛ս է որ կը դատափարակեն հանրային կարծիքը։

Եւ դեռ Էջմիածինը ամէն բան չէ։

Երէկ ուշադրութեան յանձնեցինք այլապէս քստմնելի պարագայ մը, — Հայաստանի մէջ ոճրող մատուորականութեան գլխուն սարքուած զարշելի հալածանքնութիւնը, որուն ամէնէն ընդվզեցնող մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք այսօր, երկրորդ էջին մէջ։

Այստեղ ալ չկայ կուսակցական խնդիր։

Ափ մը ապուշներ եւ սոփեստիկներ կամ կառոյծ խելագարներ ճիզվիթի լապտերը ձեռք առած, կը մաղեն, կը զտեն, կը նետեն։ Կը սպառնան եղած-չեղած գիտականներուն — բոլորն ալ տարիքն առած վաստակաւորներ — յանուն «մարքսլենինեան փիլիսոփայութեան դիալեկտիկական մատերիալիզմին»։

Եւ նորէն — պապանձում՝ արտաքին ճակատի վրայ։

Կը գրեն, կը խօսին, Թութակի պէս կը յեղյեղեն և ճպուռի պէս կը ճռճռան Երեւանի իշխանութեան բարիքներու մասին։ Բայց լեզուն կը բռնուի, երբ հարցը կու գայ չարիքներուն։

Գովասանական՝ որքան կ'ուզէք։ Իսկ մեղադրանքի խօսքեր՝ գոնէ ամէնէն զարհուրելի բռնութեանց եւ դաւերու մասին, — Ո՛չ։ Այդ մէկը վե՛ր է իրենց ուժէն։

Կամ լեզուն կը չորնայ, կամ գրիչը կը կոտրի...

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ԵՒ ԴՐԱՄԻ

Հայրենակցական եւ այլ միութեանց ծրագրի ընթերցումը, առաջին ակնարկով իսկ կը յայտնէ ճետապնդուած նպատակներու նոյնութիւն, անշուշտ մանր տարբերութիւններով եւ գրեթէ միշտ իրականացման նոյն միջոցներով։

Միութեան գիծն ուրեմն, իրենց միջեւ արդէն քաշուած է, իրենց ծրագրին իսկ պարտադրութեամբ։

Ինչն է որ գաղափարով ու ծգտումով միացնելէ վերջ, զանոնք կը բաժնէ գործունէութեան դաշտին վրայ, երբ բոլորը ծնունդ առած են կեանքի նոյն պահանջներէն, — ցեղական՝ պայքար այլասերման դէմ եւ փոխադարձ օգնութիւն։ Բ. ընդհանուր՝ համազգային ցաւեր կամ վերաշինութիւն։

Ահա աշխատանքներ՝ որոնց իրականացման շուրջ ջանքերու բաժանումը կը մնայ անհասկնալի։ Կը դառնայ ապարդիւն եւ կը բացատրուի միմիայն եղծիմ, եսասիրական հաշիւներով։

Մինչ գործակցութեամբ ու համաձայնութեամբ շատ ալ դիւրաւ կարելի պիտի ըլլար խնայել ուժ եւ դրամ, քաղել բարոյական թէ նիւթական առաւելագոյն արդիւնքը իւրաքանչիւր վայրի մէջ եւ իսկապէս գործ արտադրել։ Գործ որ ծառայելով գաղթահայ ժողովուրդի իսկական եւ անմիջական պահանջներուն, զայն լեցնէր ներկայի յոյսով, ու հաւատքով դէպի իր ապագան։

Եւ սակայն, մեր փոքր միութիւնները պէտք է գիտնան թէ մեծ խօսքերով՝ ժողովուրդը պահ մը միայն կ'ոգեւորուի, բայց կը շարունակէ յամառօրէն խանդավառուիլ գործով, խօսքին տեսանելի արդիւնքով։

Պէտք է նաեւ գիտնան թէ կան գործեր որոնք որքան ալ փոքր ըլլան, մեծ են իրենց համադրական արդիւնքով։ Թէ այդ գործերուն մէջ է առաւելապէս որ պիտի փնտռեն ու գտնեն իրենց գոյութեան արդարացումը։

Փնտռենք այդ գործերէն մէկ քանին։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐԵՐՈՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Paris-Télégramme գործակալութիւնը 3 յունիս թուակիրով կը հրատարակէ նամակ մը ուղղուած Ֆրանսայի վարչապետութեան, օսմանեան պարտքերու հարցին առթիւ Մարսէյլի տնտեսական խորհրդաժողովին։

— Օսմանեան պարտքերը կը ներկայացնեն 15 միլիառ ֆրանք, որուն 10 միլիառը կը պատկանի ֆրանսական խնայողութեան։ Այս տեսակէտով մեր գերկավարները արթուն հսկելու էին, որպէսզի մեր շահերը պաշտպանուէին։

Արդ, երբեք այսպէս չէ եղած։

Իրօք համաձայն Լօզանի դաշնագրին, Օսմ. հանրային պարտքերը բաժնուեցան Ֆրանսայի եւ միւս պետութեանց միջեւ, որոնք հողեր ժառանգեցին Սուլթաններու հին կայսրութենէն։

«Լօզանի դաշնագիրը գործադրութեան դրուեցաւ 1924 օգոստոս 6ին։ Իսկ Օսմ. պարտքերու բաշխումը պաշտօնապէս վերջնական ճանչցուեցաւ 1925 յունիս 15էն սկսեալ։

«Վեց տարի է սրբեմ որ 15 պարտակից պետութիւններէն իւրաքանչիւրը սահմանուած ըլլալու էր վճարելիք իր բաժինը։ Բայց ի՞նչ կը տեսնենք։ 15 պետութիւններէն 5ը միայն յանձնառութիւն մը ստորագրեցին. իսկ այս 5 պետութիւններուն մէջ պէտք է ներկայացնել նաեւ Թուրքիան, որ պատրուակելով Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ միւսներուն թերացումները, իր կարգին կը խուսափի, պահանջելով զեղչ մը իր բաժինին վրայ, որ արդէն ներկայիս կրճատուած է հարիւրին 60 համեմատութեամբ։

«Ընդունելի չէ որ վեց տարիէ ի վեր մեր կառավարութիւնը չլսելով Ֆրանսական խնայողութեան բազմաթիւ եւ յուսահատ կոչերը, ամէն միջոց կիրարկած չըլլայ։

«Միւս կողմէ մեր կառավարութիւնը պարտաւոր էր Թուրքիայէն պահանջել որ յարգէ 1928 յունիսի պայմանագրութիւնը։ Ան միայն միջոցներն ունէր Էնկիւրիի տէրերուն վրայ գործելու ազդու ճնշում մը։

«Այսպէս, Թուրք կառավարութիւնը կարծելով որ ամէն ինչ թոյլատրուած է իրեն անպատիժ կերպով, կը կատարէ դայթակղեցնող սակարկութիւններ, որոնք կը թարգմանուին առնուազն իր պարտքին վրայ նոր եւ սահմռկեցնող զեղչով մը։

«Այս չէ բոլորը։ Փաստեր կան թէ Էնկիւրիի գիտակցութեամբ իսկ, եւ քաղաքական նպատակներով, մեր կառավարութիւնը երբեմն կը ձգէ պահանջատէրերու շահերը»։

Նամակը յետոյ կ'անդրադառնայ Ֆրանսայի խնայողութեան պահպանման անհրաժեշտութեան վրայ եւ Ֆրանսայի պահանջատէրերու բողոքը կը ներկայացնէ կառավարութեան՝ իր անփութութեան համար։

Պապը ընդդէմ ֆաշիստ Իտալիոյ

Պապը Վատիկանի մէջ ընդունելով միաբանութեան մը անդամները, անոնց խօսեցաւ վերջին դէպքերուն մասին եւ զարմանք յայտնեց թէ իտալական թերթերը կը գրեն կաթոլիկ հաստատութեանց անմիջական լուծման հրամանը գործադրուած է առանց միջադէպի։ «Այս վերջին բացատրութիւնը ըսաւ Պապը, գանձ մը կ'արժէ։ Կը բաւէ յիշել բոլոր խառնութիւնները, միջադէպերը, քանդումները, բռնագրաւումները, որոնք գործուեցան Իտալիոյ զանազան շրջաններուն, մեծ կամ փոքր քաղաքներուն մէջ»։

Լուծուած կաթոլիկ երիտասարդական կազմակերպութեանց անդամներու թիւն է 300.000։ Այս առթիւ Պապը ըսած է նաեւ. — «Եթէ մեզ արգիլեն կանոնաւոր հաւաքոյթները, պիտի երթանք հաւաքուիլ եկեղեցիներուն եւ նոյնիսկ գետնափոր դամբաններուն մէջ»։

∴ Ֆաշիստական Գերագոյն Խորհուրդը՝ նախագահութեամբ Մուսոլինիի քննութեան առաւ վերջին միջադէպերը եւ հաստատելէ վերջ իր յարգանքը հանդէպ կրօնքին եւ Պապին, արձանագրեց թէ չի կրնար հանդուրժել որ որեւէ անունի տակ ծածկուին հակաֆաշիստները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսիա եւ Ֆրանսա կը բանակցին

Երէկ վերապահ լուր մը հաղորդէր էինք ֆրանքօ-ռուս բանակցութեանց մասին։ Այսօր, ֆրանսական շրջանակներէ կը հաստատուի, թէ առեւտրական բանակցութիւնները սկսած են արդէն Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Ռուս պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանայ առեւտրական հարցերու մասնագէտներէ, նախագահութեամբ տակ ռուս արտաքին առեւտրական փոխ-գործավարին Փարիզ հասած է արդէն։

Այս խորհրդակցութեանց նպատակը պիտի ըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնել, կանոնաւորելու համար առեւտրական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ և վերջ դնելու համար այն կացութեան, որ ստեղծուեցաւ վաճառամարտին պատճառաւ, գրեթէ բոլորովին ընդհատելով փոխանակութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ։

Ֆրանսա, իր առեւտրական հրապարակը պաշտպանելու համար, անցեալ հոկտեմբերին հրամայած էր խիստ հակակշիռի մը ենթարկել ռուսական ապրանքները։ Տնտեսական ինքնապաշտպանութեան այս գործնական եղանակը բոլորովին դադրեցուց փոխանակութիւնը, որովհետեւ Ռուսիա եւս իր կարգին պոյքոթ հռչակեց ֆրանսական ապրանքներուն դէմ։

Ցետոյ, Ռուսիա համաձայնութեան տրամադրութիւն ցոյց տուած ըլլալով, Ժընեւի մէջ Լիտվինոֆի բերնով եւ միւս կողմէ Ֆրանսա եւս ցանկութիւն յայտնած ըլլալով վերսկսելու իր արտածութիւնները դէպի Ռուսիա, արդէն պատրաստուած էր գետինը, սկսելու համար բանակցութիւնը։

Այդ բանակցութիւնները սահմանափակ պիտի ըլլան, միայն ու միայն առեւտրական։

Բայց եւ այնպէս Ռուսիա փափաք կը յայտնէ կնքել նաեւ համաձայնութիւն մը արգիլելու համար որ եւէ յարձակում իրարու դէմ։ Ֆրանսական շրջանակները, սակայն, կ'ըսեն թէ Ֆրանսա եւ Ռուսիա արդէն միացած են Պրիան-Քէլլոկի համաձայնագրին, որ նոյն տրամադրութիւններն ունի, այնպէս որ կը հարցնեն թէ այդպիսի երկրորդ համաձայնագիր մը ի՞նչ առաւելութիւն պիտի ներկայացնէ։ Այսու հանդերձ ֆրանսական դիւանագիտական շրջանակները դէմ չեն այդ ցանկութեան։

Գերման նախարարները Լոնտոնի մէջ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ եւ արտաքին նախարարը Քուրցիուս, մեկնեցան Անգլիա, տեսակցելու Անգլիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ։

Գերման նախարարները մտադիր են անգլիական կառավարութեան ներկայացնելու Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելեւմտական շատ վատ կացութիւնը եւ պահանջելու Եընկի յատակագծին ամբողջական վերաքննութիւնը։

Պերլինի մէջ այն կարծիքը կայ թէ եթէ Գերմանիոյ պահանջատէր պետութիւնները չուզեն լրջօրէն քննել երկրին տնտեսական ծանր կացութիւնը եւ պարտքերու թեթեւացման եղանակ մը գտնել, Գերմանիա ինքնագլուխ ծանր որոշումներ պիտի տայ։

Առկախ կամուրջ մը կը փլի

Մէկ քանի ամիսներէ ի վեր, Սէն-Տընի տը Փիլի մէջ, աշխատանքներ կը կատարուէին նորոգելու համար Իլ գետակին վրայի առկախ կամուրջը։ Աշխատանքները վերջացած ըլլալով, նախորդ առտու փորձեր կատարուեցան, գնահատելու համար կամուրջին տոկունութիւնը։ Այս փորձը վերջացաւ աղէտով մը, որուն զոհ գացին կամուրջին վրայ գտնուող բոլոր անձերը։ Կամուրջին տակ, գետակը 50 մեդր լայնք ունի։ Կամուրջին տոկունութիւնը փորձելու համար, որոշուած էր որ 16 բեռնատար ինքնաշարժներ աւազով բեռնաւոր, իրարու ետեւէ պիտի անցնէին։ Փորձը սկսաւ ժամը 9.30ին, ներկայութեամբ բազմաթիւ անձերու, որոնք տեղ բռներ էին կամուրջին երկու քովերը։

Այն պահուն որ վերջին ինքնաշարժը կը մտնէր կամուրջ, զարհուրելի ճարճատիւն մը լսուեցաւ։ Կամուրջը մէջտեղէն ճեղքուած էր եւ ինքնաշարժները իրենց վարիչներով, կամուրջին վրայ գտնուող պաշտօնական անձնաւորութիւններ ու ժողովուրդէն մօտ քսան անձեր գետը թափեր էին։

Անմիջապէս օգնութիւն կազմակերպուեցաւ տեղին վրայ։ Կարելի եղաւ փրկել 16 անձեր միրտուր վիճակի մէջ։ 13 մեռեալներ կան։

Իտալօ-ռուս յարաբերութիւնները

Իտալական Ծերակոյտին առջեւ, արտաքին նախարարը Կրանտի իր ճառին մէջ անդրադառնալով իտալօ-ռուս յարաբերութեանց, յայտնեց թէ, Համբուրգայի յանձնախումբին մէջ, խորհրդային պատուիրակներու ներկայութիւնը տեղի չտուաւ որեւէ միջադէպի, ինչպէս կը յուսային ոմանք, թէ Ռուսիա որ ամէն ամիս օտար երկիրներէ կը գնէ ամսական 1 միլիառ լիրի ապրանք, կը պահանջէ աշխարհի օժանդակութիւնը, ինքն իսկ որոշելով իր տնտեսական հարցին միջազգային պայմանները։

Բոլոր երկիրներն արդէն գործնապէս եւ անուղղակի կերպով առեւտրական յարաբերութիւններ կը մշակեն Ռուսիոյ հետ եւ Իտալիա վերջինն է որ կ'օգտուի այս կացութենէն, մինչդեռ ամէնէն առաջ ինքն էր որ ճշգրիտ կերպով գնահատեց եւրոպական իրականութիւնը, որմէ կարելի չէ դուրս ձգել Ռուսիան։

Իտալիա պիտի աշխատի որ վերջին ապրիլ 27ի ռուսօ-իտալական առեւտրական համաձայնութիւնը նպաստաւոր պայմաններ սահմնէ երկրին անտեսութեան համար։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը իր ճանկերուն մէջ կը գալարէ նաեւ այս երկիրը։ Եգիպտոսի տնտեսականը եւ ժողովուրդի բարօրութիւնը կապուած է բամպակի առեւտուրին հետ։ Երբ բամպակի բերքը կը ծախուի, կամ գինը բարձրացում կը կրէ, այն ատեն բոլոր գործերը լաւ կ'ընթանան եւ ժողովուրդը հանգիստ կեանք մը կը վայելէ։

Վերջին տարիներս, սակայն, բամպակի գինը աճաւոր անկում կրեց։ Գիւղացին չկրցաւ իր բերքը ծախել եւ այսօր խեղճ վիճակի մը մատնուած է։

Բամպակին գինին անկումին հետ, քաղաքական անստոյգ կացութիւնն ալ մեծապէս ազդեց ու կ'ազդէ առեւտրական հրապարակին վրայ։

Մաքսերու յաւելումն ալ, որ կատարուեցաւ 1930 փետրուարին, նոր հրատարակուած օրինագծի մը համաձայն, մեծապէս նպաստեց գործերու կոյունութեան.

Եգիպտոս՝ յիսուն տարիէ ի վեր, ինչպէս կ'ըսեն լաւատեղեակ անձեր, այս կարգի տնտեսական տագնապ չէր ունեցած երբեք։ Կառավարութիւնը մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած է, ապրուստի սղութեան դէմ պայքարելու եւ անգործներուն գործ հայթայթելու համար։ Այդ յանձնախումբը վեց ամիսէ ի վեր գործի գլուխ է, բայց դժգալի ոչ մէկ բարեկարգութիւն կրցաւ ընել։ Միշդ է որ տեղացիներուն համար խնայողական ճաշարաններ հաստատուեցան. մէկ երկու նիւթերու գինները զեղչուեցան, բայց ատոր փոխարէն շատ բաներ ալ սղեցին, ան ալ ամէնէն կենսական նիւթերը։ Հացը, որ նախապէս օխան 2 դահեկանի կը ծախուէր, այժմ 3ի բարձրացած է, քարիւղը 8էն 10ի, մէկ թիթեղ լուցկիին գինը եռապատկուած. իսկ ալքոլինը կրկնապատկուած։ Շաքարը որ Եգիպտոսի գլխաւոր բերքերէն մէկն է, նոյնպէս օխային վրայ մէկ դահեկանի յաւելում կրեց։

Եգիպտոսի մէջ, սակայն, ամէնէն անտանելին ու ճնշիչը բնակարաններու վարձքն է։ Պատերազմի ընթացքին ու անկէ վերջ, բնակարաններու վարձքերը աճաւոր բարձրացումներ կրեցին։ Բազմաթիւ անգամներ ժողովրդային յանձնախումբեր կազմուեցան, բողոքի հանրագրութիւններ եւ խնդրանքներ ներկայացուեցան կառավարութեան՝ վարձքերուն վրայ զեղչ մը կատարելու, բայց ապարդիւն։ Կառավարութիւնը յաճախ խոստումներ տուած է, բայց եւ ո՛չ մէկ կարգադրութիւն։ Այս իրողութեան պատճառը այն է որ նախարարներէն շատերը հողատէր եւ կալուածատէր փաշաներ են։ Անկէ դատ, կառավարութիւնը կը տուժէ կալուածական տուրքէն։ Եւ վերջապէս Վագըֆներու խնդիրը կայ։ Գիներու անկումը կրնայ մեծապէս ազդել Վագըֆներու եկամուտին վրայ, ինչ որ երբեք ձեռնտու չէ կառավարութեան համար։

Վերջերս յանձնախումբ մը կազմուեցաւ որ այդ հարցը նկատի պիտի առնէր եւ օրինագիծ մը պիտի հրատարակէր։ Ամիսներ շարունակ նիստեր գումարուեցան, առնը մէջ մը նպաստաւոր լուրեր հրատարակուեցան, բայց արդիւնքը ոչինչ։ Ամէնէն վերջը, վարձակալները ազատ ձգուեցան հարիւրէն մինչեւ քսան զեղչ պահանջելու իրենց կալուածատէրերէն։ Եթէ մերժուին, կրնան ձգել իրենց վարձած բնակարանը, առանց նկատի առնելու կնքուած պայմանագրութիւնը։

Տնտեսական այս տագնապէն մեծապէս ազդուած են նաեւ Հայերը, որոնք ընդհանրապէս փոքր առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ են։ Բազմաթիւ թշուառ ընտանիքներ կան որոնք ծանր օրեր կ'ապրին։ Անշուշտ Եգիպտոսը կարելի չէ բաղդատել Ցունաստանի կամ Պուլկարիոյ հետ, որոնք աղքատ երկիրներ ըլլալով, տնտեսական տագնապը աւելի սուր չափերու հասած է, բայց եթէ այս վիճակը երկար շարունակուի, մանաւանդ եթէ քաղաքական դէպքերը սուր հանգամանք մը առնեն եւ բոլորովին քայքային տնտեսական կացութիւնը, հոս թշուառութիւնը կատարեալ պիտի ըլլայ եւ օրէ օր սնանկացողներու թիւը պիտի կրկնապատկուի։

Տարիներ առաջ, սնանկութիւնը Եգիպտոսի մէջ հազուադէպ էր։ Այս տարի սակայն, ամէն ամիս հարիւրաւոր սնանկացողներ կ'ըլլան ամբողջ Եգիպտոսի մէջ։ Բամպակի գնին անկումը մանաւանդ քանի՛ քանի՛ անձեր մուրացիկի վրայ հասցուց։

Տնտեսական այս տագնապէն կը նեղուին նաեւ մեր զոյգ մը Առաջնորդարանները։ Կալուածական վարձքերը դժուարաւ կը գանձուին։ Շատ վարձակալներ կան որոնք ամիսներէ, նոյնիսկ տարիներէ ի վեր վարձք չեն վճարած եւ վճարելու ալ տրամադրութիւն ցոյց չեն տար։ Առաջնորդարաններու տոմարները աչքէ անցընող մը դիւրաւ պիտի կրնայ հաստատել, թէ հազարաւոր ոսկիներու կը հասնի անգանձելի գումարներու քանակը։

Այս վիճակը անշուշտ ծանօրէն կ'ազդէ Առաջնորդարաններու գործունէութեանց վրայ։ Այդ պատճառաւ պաշտօնէութեան թոշակները ամիսներէ ի վեր չեն վճարուիր։ Հարիւրաւոր անձեր այսպիսով խեղճութեան կը մատնուին։

Ցաւալիօրէն տարուան համար կը մտածուի խնայողութիւններ ընել։ Դահլիճէի Թեմականը զբաղեցաւ արդէն այդ խնդրով եւ իր պիւտճէին վրայ կարեւոր զեղչ մը կատարեց։

Այս որոշման պիտի ենթարկուի նախ դպրոցներու պաշտօնէութիւնը, որոնց կա՛մ թիւը պիտի պակսեցուի, եւ կամ թոշակին քանակը։ Ամէն չարիք կը պայթի ուսուցչութեան գլխուն։ Եթէ լաւ վարձատրուած ըլլային անոնք, այսպիսի պարագաներու մէջ փոքրիկ զոհողութիւն մը ներելի էր եւ անհրաժեշտ, բայց ե՞րբ լսուած է որ Հայը լաւ վարձատրէ իր կրթական պաշտօնեան։

Աւելի քան կէս միլիոն ոսկիի կալուածական հարստութիւն մը ունեցող ազգային իշխանութիւն մը, կարծեմ, կրնար, մէկ երկու տարուան համար, քանի մը հազար ոսկիի փոխառութիւն մը կնքել, մինչեւ որ այս ծանր օրերը անցնին, փոխանակ աւելի նեղելու արդէն իսկ նեղուած պաշտօնէութիւնը։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՓԱՐԻԶ 5 ՄԻԼԻՈՆ ԲՆԱԿԻՉ ՕՒՆԻ

Երեք ամիս առաջ մարդահամար մը կատարուեցաւ Փարիզի մէջ։ Եւ տեսնուեցաւ, որ Փարիզաքաղաքը ունի 2,871,039 բնակիչ։ Արուարձանները՝ 2 միլիոն 16 հազար 425, ուրեմն մայրաքաղաքին բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 4,887,464։

Անշուշտ պէտք է գիտնալ, թէ այս թիւին մէջ կը մտնեն նաեւ անոնք, որ մօտ 7.8ի գիշերը պատահմամբ Փարիզ գտնուեցան։ Այսուհանդերձ, բաղդատելով 1926ի մարդահամարի թիւերուն հետ, Փարիզի բնակչութիւնը աւելցած է 32,623 հոգի։

Մարդահամարը ցոյց կու տայ, որ Փարիզ կ'աճի իր շրջագիծին վրայ, այսինքն այն թաղամասերը, որ պսակ մը կը կազմեն մայրաքաղաքի կեդրոնի թաղամասերուն շուրջ։ Պատճառն այն է, որ նոր եւ հսկայ շէնքեր կը բարձրացուին մայրաքաղաքին եզերքովը։ Այսպէս կը պարպուի կեդրոնը։

Առաջին թաղամասը 1926էն ի վեր կորսնցուցած է 5,125 հոգի, երկրորդը՝ 3,842, երրորդը՝ 3,855. չորրորդը՝ 3,835, հինգերորդը՝ 7,370, ընդհակառակն տասներեքերորդ թաղամասը կը շահի 10,794 հոգի, տասնութերորդը՝ 15,688, քսաներորդը՝ 11,337։ Իրենց կարգին աճած են նաեւ մօտիկ եւ հեռաւոր («փոքր եւ մեծ») արուարձանները։

ԴԷՊԻ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԶԱՐԴԱՑԷՔ...

Բ.

Ուրեմն, լեռներն ու գետերը չեն երկրի մը սահմանները, այլ՝ երիտասարդները։

Եւ «խորհրդային» Ռուսիա առաջին առթիւ գրաւեց հայ երիտասարդները։ Այնուհետեւ Հայաստանի պետական գիրքերու գլուխն անցնելէ առաջ, ամէն հայ երիտասարդ պարտաւորուեցաւ անգամ մը սթափ ընել Մոսկուայի մասնաւոր դպրոցներուն մէջ։ Միւս կողմէ, Երեւանի համալսարանները խիստ քննութեան տակ առնուեցան։ Այնտեղ ուսանողներն են հսկիչները։ Երբ փրոֆէսէօր մը իր դասախօսութեան մէջ քանի մը անգամ չի կրկներ լէնինիզմի քիլոկրամներ բացատրութիւնները, անմիջապէս կը համարուի յետադիմական։

Այսպէս աչաթ, ինչ կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (21 մայիս) փրոֆ. Հ. Աճառեանի մասին։

— «*Մարքսիզմ-լէնինիզմի դէմ պայքարելու գործում առանձին տեղ է գրաւում պրոֆ. Հ. Աճառեանը։ Սա այն մարդկանցից է, որը խաւարեկայի հասնող հոգեկան լուզմունքի մէջ է ընկնում, երբ լսում է դիալեկտիկա բառը։ Միջնադարեան սխոլաստիկայի եւ մետաֆիզիկ մտածողութեան այս հանրայայտնի ներկայացուցիչը հրաժարւում է դասաւանդել, երբ* ուսանողներից մէկն ու մէկը համարձակութիւն է ունենում մեր պրոֆեսորին յիշեցնել իսկական գիտութեան՝ դիալեկտիկայի մասին։ *Եւ այս դէպքում պրոֆեսորը հոգեկան պասիվ ապրումներից անցնում է խիզախ յարձակման դիալեկտիկական մտածողութեան դէմ։ Դոնքիշոտեան տեմպերով «Ջարդ ու փշուր անելով» ճիշտ մտածող ուսանողին, պրոֆէսոր Հ. Աճառեանն աղաղակում է.*

— Դիալեկտիկան որտեղ ուզում ես խօթիր, բայց իմ առարկայի մէջ մի խօթիր։ Լեզուի զարգացման մէջ դիալեկտիկա չկայ, իսկ եթէ գտար, գնա եւ ուրախացիր։

Տարօրինակ է, սակայն փաստ է, որ այս անվախ իդէալիստը տեղ է գտել մանկավարժական ինստիտուտում։ Նմանապէս փաստ է, որ պրոֆ. Աճառեանն իրեն յանձնուած ամբիոնն օգտագործում է դիալեկտիկական մատերիալիզմը վարկաբեկելու եւ մխտելու համար»։

Այս գրգռիչ ամբաստանութիւնը, որուն ծանրութիւնը միայն Երեւանի բնակիչները գիտեն, պատկերազարդուած է ծաղրանկարով մը, ուր Աճառեան, սարսափահար, կենդանական ձեւով, կ'ուզէ պաշտպանել իր լեզուագիտութիւնը Լէնինի սեւ մղձաւանջին դէմ։

Հիմա անցնինք Աշխարհբէկ Քալանթարին։ Նոյն թերթը կը գրէ.

— «*Աւանդելով մերձաւոր Արեւելքի եւ Նիւթական կուլտուրայի պատմութիւն, Ա. Քալանթարը դրսեւորել է պատմութեան բուրժուական նացիոնալիստական կոնցեպցիա։ Աւանդւող առարկայի ծրագրից իսպառ դուրս է մղւած դասակարգային մօմենտը, էլ չենք խօսում դասակարգերի կռւի մասին։ Մերձաւոր Արեւելքի պատմութեան առանցքն է կազմել հին բրածոների, արխիվային թղթերի, սկսպածերի, հիէրոգլիֆների եւ ազգերի ջարդերը։ Այս ամէնը պարզ է եւ հասկանալի, եթէ մոռացութեան չտանք այն իրողութիւնը, որ Ա. Քալանթարը ժխտում է դիալեկտիկայի առկայութիւնը Նիւթական կուլտուրայի պատմութեան մէջ.*

— Նիւթական կուլտուրայի պատմութեան մէջ թռիչքներ չկան։»

Ցեղով Ա. Քալանթարի «Հնագիտութիւն» գիրքէն կը հանեն հետեւեալ հատուածը.

— «*Մի շրջանից միւսն անցնելու համար պահանջւում է երկար ժամանակ, որովհետեւ փոփոխութիւնները կատարւում են ամենայն հետեւողականութեամբ, առանց թռիչքի»։*

Անցնինք փրոֆ. Մանանդեանի։ Նոյն թերթը կը գրէ.

— «*Պատմութեան բուրժուանացիոնալիստական ըմբռնողութիւնը նոյնը երեւան է գալիս պրոֆէսոր Մանանդեանի մօտ։ «Հին Հայաստանի Պատմութեան» ծրագիրն ու դասաւանդութիւնը վերլուծելով պրոֆեսորի մօտ կառուցւած է ազգային կոտորածների փաստերի նկարագրութեան վրայ»։*

Հիմա անցնինք փրոֆ. Քոչարեանի։ Նոյն թերթը կը գրէ.

— «*Մարքսիզմ լէնինիզմի դէմ պայքարելու գործում յատուկ տեղ է գրաւում Պրոֆ. Քոչարեանը։ Թէ մանկավարժական ինստիտուտում եւ թէ ակադեմիկ ինստիտուտում քաղաքացի Քոչարեանը սիստեմատիկօրէն զարգացրել եւ խորացրել է մեր երկրի ագրարացման կոնդրատեւեան ծրագիրը։ Իր տեսական քաղաքական յօդւածներում արծարծած մտքերը, իբրեւ ամբողջական կոնդրատեւեան կուլակային իդէօլոգիա, նա հրամցրել է մեր երիտասարդութեանը։ Տեղին է նշել, որ վերոյիշեալ ինստիտուտների կուսբջիջները ժամանակին չեն կարողացել բաւարար պայքար մղել կոնդրատեւեան հայեացքների պրոպագանդիստ Քոչարեանի դէմ»։*

Ցետոյ նոյն թերթը «տեղի սղութեան պատճառով», չի խօսիր «մի շարք» ուրիշներու մասին։ Բայց կը յիշէ քանի մը անուններ, օրինակի համար «Մատերիայի գոյութիւնը ժխտող պրոֆ. Կամենցեւ», «Աստուծոյ գոյութեանը հաւատացող ֆիզիկոս Անժուր», «Մարքսիստական մեթոդոլոգիայի դիալեկտիկական մատերիալիզմի դէմ պայքարող Մ. Աբեղեան եւ Էղիլեան»։

Եւ երկու յօդուածագիրներ կը պահանջեն «մաքրագործել» համալսարաններու ամբիոնները, համաձայն կոմունիստ կուսակցութեան մայիս 15ին որոշման։ Այդ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն գրած էր, որ «*երկրի ներսում սրւած դասակարգային պայքարն իր կոնկրետ արտայայտութիւնը գտնում է նաեւ համալսարանների պատերի ներսում։ Այս բանն ապացուցւում է ռէակցիոն պրոֆեսորների եւ մի շարք դասատուների ներկայ կուրսով։ Հակակոմունիստական աշխարհհայեցողութեան տէր մարդկանցից շատերն այնքան հեռու են գնացել, որ բացարձակ կերպով դրսեւորում են իրենց հակակրանքը Մարքս-լէնինեան փիլիսոփայութեան դիալեկտիկական մատերիալիզմի եւ մեր կոնկրետ ձեռնարկումների հանդէպ*»։

Անմիջապէս «բրիգադներ կազմուեցան՝ լրտեսելու եւ քննելու համար համալսարաններու ներսն անցած-դարձածը։ Ուսանողական բջիջներ ստեղծուեցան՝ «բռնելու» համար փրոֆէսէօրներուն հակակոմունիստական խօսքերը։ Կոմունիստ կուսակցութիւնը ապրիլ 22ին շրջաբերականով մը կը հրահանգէր պայքարիլ «կոնդրատեւեաններուն» դէմ, աշխատիլ «ինտելիգենցիայի դիֆերենցիայի» համար (մտաւորականները կուսակցականացնել)։ Միւս կողմէ մայիս 15ին կ'որոշէր.

«*1931-1932 ակադեմական տարում, առանձնապէս հումանիտար գիտութիւնների գծով, մեր բոլոր ծրագիրը պէտք է կուսակցականացնել։ Նրանք պէտք է լրիւ արտայայտեն մարքս-լէնինեան աշխարհայեացքի պրինցիպները, հիմնւած Լէնինի դիալեկտիկական մատերիալիզմի մեթոդոլոգիայի վրայ*»։

Եւ անհրաժեշտ կը նկատուի Երեւանի համալսարաններուն բոլոր բաժիններուն մէջ դասախօսները դարձնել ոչ միայն կոմունիստ, այլ նաեւ երիտասարդ։ Որովհետեւ հին դասախօսները, ինչպէս փորձը հաստատեց, ազգային տրամադրութիւններ ցոյց կու տան, այնպէս որ պէտք է զանոնք փոխարինել երիտասարդ ուժերով։ Այդ նպատակով, դասախօսներուն կողքին ստեղծուած է «ասպիրանտ»ներու ցանկ մը.

«Առաջարկել կուլտ-պրոպբաժնին 10 օրուայ ընթացքում մշակել միջինստիտուտային ասպիրանտուրայի կազմակերպման ծրագիր», (որոշում, որ կը կրէ 22 ապրիլ թուականը)։

Ահա այս օգնական դասախօսները, երիտասարդներ, որոնք սնած կոմունիստ եւ ապազգային տրամադրութիւններով եւ բռնկած անկարելի փառասիրութիւններով, պիտի փոխարինեն շուտով հին դասախօսները. ճիշդ ինչպէս անցեալները երիտասարդ քաղաքագէտները դուրս նետեցին կոմունիստները։

Եւ Աճառեանները, Քալանթարները եւ անոնց ընկերները նետելով ասպարէզէն, Մոսկուա մէկ նպատակ միայն ունի, — մարսել հայ երիտասարդութիւնը, որպէսզի երբ դուք վաղը ըսէք Հայաստան, անոնք ձեզի պատասխանեն.

— Ի՞նչ բան է Հայաստանը, կ'ուտուի՞։

ՇԱՀԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԲԱԲԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Կիլիկիոյ Նորընտիր Կաթողիկոս Բաբգէն արքեպ. հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Պէյրութի «Էլ Նիտա», «Էլ Աֆվալ» եւ «Էլ Ահրար» թերթերու խմբագրին.

Շատ կը ցաւիմ, որ պիտի չկրնամ ձեզ հետ արաբերէն խօսիլ։ Ես արաբերէն լեզուին եւ արաբ ժողովուրդին հանդէպ շատ յարգանք ունիմ։ Մենք Արաբներու հետ հին կապեր ունինք, միջին դարէն սկսած, երբ անոնք գրաւեցին մեր հայրենիքը։ Ես շատ փափաք ունէի մեր երկրին մասին արաբ պատմագէտներու գրածները ուսումնասիրելու, բայց, դժբախտաբար չկրցայ գոհացում տալ այդ փափաքիս, որովհետեւ լեզուն չեմ գիտեր։ Բայց և այնպէս գերմաներէն և անգլիերէն լեզուներով կրցայ ուսումնասիրել անոնց գրածները։ Հայերը և իրենց պատմագէտները Արաբներուն հանդէպ շատ գովասանական և յարգալիր էջեր ստորագրած են Հայոց պատմութեան մէջ։ Մենք կը խոստովանինք և կը հաւատանք, որ Արաբները ուրիշ ժողովուրդներու՛ վրայ իշխող տէրութեանց և ազգերու մէջ ամէնէն փառապանծ պատմութիւնը թողուցին, որովհետեւ անոնք պարտուող ժողովուրդներուն հանդէպ գութ ցոյց տուին։ Անցեալը չմոռցող հայ ժողովուրդը հպարտութեամբ կը յիշէ իր նախահայրերուն՝ Արաբներուն հանդէպ սնուցած յարգանքն ու վստահութիւնը

— Կրնա՞մ գիտնալ ձեր պատրիարքութեան պատմութիւնը, ի՞նչպէս մեր երկիրը փոխադրուեցաւ։

— Հայերը երկու կաթողիկոսութիւն ունին. առանց հայ ժողովուրդին կրօնական ամենաբարձր հեղինակութիւններն են, առաջինը՝ Ռուսիոյ մէջ եւ երկրորդը՝ Ատանայի Սիս քաղաքին մէջ։ Թրքական թշնամութեան եւ խժդժութեանց սեւակաւորէն ենթակայ ըլլալով, շատ անգամներ Հալէպ ապաստանելու ստիպուած էին. այդ պատճառով Հալէպ Սսի կաթողիկոսութեան երկրորդ աթոռանիստ քաղաքը եղաւ։ Խաղաղութեան եւ ապահովութեան ժամանակ կը վերադառնայինք Սիս։ Սակայն այժմ, երբ բոլոր աքսորեալներին մեզ մեր հայրենիքէն, յարմար տեսանք հոս ապաստանիլ։ Նախ՝ Հալէպ եկանք եւ վերջը փոխադրուեցանք հոս՝ Անթիլիաս։ Ձենք գիտեր թէ ապագային ի՞նչ պիտի ըլլայ։

— Հայ կուսակցութեանց դիրքը ի՞նչպէս է ձեզի հանդէպ։

— Բոլորն ալ համաձայն են, փաստ՝ ընտրութեան միջոցին 35 պատգամաւորներէն 34ը մեզի քուէ տուին։

— Եւրոպայի Հայերուն դիրքը ի՞նչպէս է։

— Հոգիով մեզի կապուած են. եւ այժմ քանի որ դժուարութիւններ կան Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան հետ յարաբերելու, շատ անգամ մեզի կը դիմեն։

— Հայերու մէջ համայնավարութեան պրոպագանդի եռանդով աշխատողներ կան. ի՞նչ կը կարծէք, կը յաջողի՞ն անոնք։

— Հայերու մէջ բոլշեւիկներ չկան, որովհետեւ Հայերը քրիստոնեայ են եւ քրիստոնէութեան պինդ փարած. բոլշեւիկութիւնը կրօնքի դէմ ըլլալով, ան Հայերու մէջ չի կրնար հող գտնել։

— Մեր մէջ տեսնուած բաղդութիւննե՞րը հապա...

— Անարժէք բաներ են ատոնք, որովհետեւ քաղաքիչները կարգ մը անկրօն եւ անհաւատ մարդիկ են, որոնք կը խորհիմ, ճշմարտութեան պիտի դառնան ի վերջոյ։

— Հայերու մէջ տեսնուած կուսակցական պայքարը ի՞նչ է։

— Իմ ընտրութեանս շուրջ ամէնն ալ միաձայնութեամբ եւ համերաշխութեամբ գործեցին, որով կը հասկցուի որ անոնք արդէն համաձայն են։ Ես կը յուսամ որ պիտի յաջողիմ զանոնք միաձայն գործունէութեան եւ գործակցութեան մղել։

— Ձեր ժողովուրդը շա՞տ է այս երկրին մէջ։

— Պատրիարքութեանս շրջանին մէջ կ'իյնան Կիպրոս, Լիբանան եւ Սուրիա։ Այս շրջաններուն մէջ փոխանորդութիւններ ունինք, որոնց ենթակայ են 200,000ի մօտ հայութիւն։ Ասոնցմէ 120,000ը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ կը կը գտնուին. Ճշգրիտ վիճակագրութիւն կը պատրաստուի, միայն ունիմ բոլոր շրջանները անգամ մը այցելել։

— Կ'ըսուի թէ Հայերուն մեծ մասը պիտի գայ մեր երկիրը, այս ճի՞շդ է։

— Ո՛չ, ճիշդ չէ։

— Կը շեշտեն, որ Ցունաստանի Հայերը հոս գալ կ'ուզեն։

— Ցունաստան գտնուող Հայերը հոս գտնուածներուն պէս թրքական զուլումին հետեւանքով լքեցին իրենց հայրենիքը։ Անոնց մէջ Սուրիա եւ Լիբանան գալ ուզող չկայ. միայն թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Երեւանի մօտ դիմում կատարած է, Ցունաստան գտնուող մաս մը երկրագործ Հայեր Երեւան փոխադրելու համար։ Ինքերէն կը հասկնանք այս բոլորը եւ կ'իմանանք, որ երկրագործական նախարարութիւնը կ'ուսումնասիրէ խնդիրը կը յայտարարեմ ձեզի, որ ո՛չ շատ եւ ոչ ալ քիչ թիւով Հայեր պիտի գան հոս։

— Ի՞նչ կը մտածեն Հայերը այս երկրին հանդէպ։

— Հայերը այս երկրի ժողովուրդին հանդէպ ամենաբարձր յարգանք եւ երախտագիտութիւն կը սնուցանեն եւ ամէն առթիւ կրնան ցոյց տալ իրենց այդ զգացումները։ Ես եւ իմ ժողովուրդս կը յայտարարեմ որ, այս երկրի քաղաքական գործերուն հետ ոչ մէկ կապ ունինք։ Այս երկրին մէջ ու այս ժողովուրդին հետ մինչեւ վերջը միասին պիտի աշխատինք. տեսայ որ վերջին պայքարին Հայերը տեղացիներու հետ կողք կողքի ընթացան պիտի տեսնեն Պէյրութցիները, որ ոչ մէկ Հայ իրենց հակառակ պիտի գործէ։

— Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ հայկական ճակատ կա՞յ։

— Հայերէն ոչ մէկ քաղաքական կամ զինուորական ճակատ չկայ. միայն թէ երկրագործական նպատակներով անոնք անմշակ հողերու

…ոյ կը բնակին։ Կառավարութիւնը …ոց մը փաճառական. Հայեր այդ …ները մեղադրել ուզած էր հո-…կակութեան համար, սակայն ես …ուսի այդ աշխատանքին ա-…ատար ըլլալը։ Արտաքսուեցան անոնք …ն՝ նոր եւ կը վերադառնան, միայն …ազգային Հայերը պէտք է երթան …տեղերը։

— Սուրիական խնդրին շուրջ …իք ի՞նչ կը մտածեն։

— Ինչպէս բոլ, մեզ հիւրընկա-… Սուրիոյ եւ իր ժողովուրդին եր-…ջանկութիւն կը մաղթենք, մենք …երը օտար երկրի քաղաքականու-…ն միջամտել, միայն թէ անոնց … կը բաղձենք եւ կ'ուզենք այս …րին ծառայել։

— Հայերու տնտեսական վի-…ը ի՞նչպէս է ներկայ տագնա-…պերուն։

— Տագնապը ամբողջ աշխարհը …ատած է. անկէ շատ դեռ …ուած է նաեւ մեր ժողովուրդին …մասը, որ Ամերիկայի իր ազ-…գականներէն նպաստ կը ստանար, …նպաստները այժմ դադրեցան։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

… ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԻԷՆ, 2 Յունիս. Ինչպէս ա-…ռաջ տարի, այս տարի եւս Հ. Յ. Դ. …տեղւոյս կոմիտէն կազմակերպած էր …Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, որ …տեղի ունեցաւ Մայիս 31 Կիրակի …կէսօրէն վերջ, ժամը 2.30ին, Մերքըր …ի սրահին մէջ։ Հակառակ …ի հեռաւորութեան, խուռն …բազմութիւն մը փութացած էր ներ-…կայանալու, 300 հոգանոց պարու …սրահը, գրեթէ լեփ-լեցուն էր։ …ին դրան վրայ, երկու տիկին-…ներ եռագոյն ժապաւէններով հան-…դիսականներուն կուրծքերը կը զար-…դարէին։ Ճիշդ յայտարարուած ժա-…մուն հանդէսը բացուեցաւ եւ օրուան …ընկ. Վ. Զուլֆերեան …ով բացուած յայտարարեց։ …ի ճակատը զարդարուած էր …ան պատշաճ խօսքերով՝ գըր-…ուած թուղթերու վրայ, խոշոր տա-…ռերով։ Բեմին երկու կողքին կը ծա-…ծանէին հայկական եւ ֆրանսական …դրօշները։ Դպրոցի փոքրերէն …կազմուած 20 հոգինոց երգչախումբ …երգեց «Մեր Հայրենիք»ը արժա-…նի խանդավառ ծափերու։

…Յետոյ Նախագահը արտասանեց …խօսքը, նախ ակնարկ մը նետեց …ի եւ սուլթաններու վայրագ …իշխանութեան տակ, հայ ժողովուրդի ան-…ցած տառապանքներու մասին, …ց 1908ի սահմանադրութիւնը, եւ …մը բռնակալին անկումը, եւ ա-…նոր սահմանադրական միապետ-…ութեան մը հաստատութիւնը։ «Այս …ով, Հայերս կը կարծենք թէ քիչ մը հանգիստ չունինք պիտի քաշենք և պիտի դիմենք դէպի յառաջդիմութիւն։ Բայց շատով եկաւ կրկին յուսախաբութիւնը, 1909ի Կիլիկեան ջարդերով, մենք կը կարծէինք թէ կարմիր Սուլթանի գահընկեցութենէն վերջ, քիչ մը մեր ցաւերու մասին պիտի կրնանք խորհիլ — խօսիլ ու գործել. բայց անկից վերջ, հասնող Իթթիհատի ոճրածին փաշաները աւելի վատթարացուցին մեր կեանքը»։ Յետոյ, ընկերը խօսեցաւ հայկական մեծ եղեռնի դրուագներուն մասին։ Յիշեց խոստումը 1914ի վեց նահանգներու բարենորոգութեան մասին վեց խոշոր պետութիւններու կողմէ, «երբ որ պատերազմը ծագեցաւ, մեր վիլայէթները գտնուող Եւրոպացիները, պայուսակնին առնելով, անմիջապէս Եւրոպա անցան»։

Եւ այսպէս, յիշեց մինչեւ 1918ի թուականները, Հայաստանի հանրապետութեան ծագման մանրամասնութիւնները հզելով օրուան բանախօսին։ Նախագահի խօսքերէն վերջ, արտասանութիւն մը ըրաւ փոքրիկն օր. Վ. Նալպանտեան, Վարուժանի «Եղեգնեայ գրչովը յաջող կերպով եւ յատուկ հնչումով։ Ընկ. Մ. Մուրատեան արտասանեց «Հայրենի կարօտը»։ Գ. Մ. Քէթէնճեան յաջող կերպով նուագեց ջութակով եւ երգեց «Ա՜խ Հայաստան»ը։ Ընկ. Ա. Գառօնէ, որ ներկայ էր հանդէսին, բեմ հրաւիրուեցաւ, մի քանի խօսք ըսելու։

Յետոյ մեներգեց, Օր. Գ. Երեմեան «Վանի կատարածը», մեղմ եւ թրթռուն ձայնով։ Արտասանեց ընկ. Յ. Մաթոսեան, յաջող կերպով Ա. Իսահակեանի «Հայաստանին»։ Փոքրիկներու կողմէ երգուեցաւ «Աղատն Առաւօտ այն օրից»։ Ընկեր Մ. Մուրատեան մեներգեց «Երեւան քաղ եմ առել»։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Օհան-Կարօ։ Ընկերը. նախ յիշեց թէ ինչպէս Մայիս 28ը իրականացաւ, եւ օրինակներ բերելով ըսաւ.

—Ինչպէս որ այսօրուան Մայիս 28ի հանդէսը իրականացաւ ձեր բոլորին աշխատութեամբ, Հայաստանի անկախութիւնն ալ իրականացաւ հայ ժողովրդի բոլոր սեռի մաքառումներով, Հայաստանի ազատութեան համար մենք միլիոնաւոր զոհեր տուինք, որոնց մէջ կային ծերեր, երիտասարդներ եւ մանուկներ, անոնց անթաղ շիրիմներուն վրայ, մանուկ Հայաստանի շէնքը բարձրացաւ, ծնունդ առաւ մեր մանուկ հանրապետութիւնը»։

Ընկեր Օհան Կարօ, մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ իր մաքուր հայերէնով, եւ արագ պատկերներով, ժողովուրդը մինչեւ վերջ լարուած ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր։

Ան ըրաւ նաեւ բանաստեղծական նկարագրութիւններ հայ ժողովրդին Թուիչքներու եւ եռանդի մասին։ Խօսեցաւ Սարդարապատի, Դարաքիլիսէի եւ Բաշ-Ապարանի ճակատամարտներու մասին, եւ վեր հանեց հայ ժողովրդի քաջագործութիւնները, որոնք Թուրքին բանակը պարտութեան մատնեցին։ Խօսեցաւ Հ. Հ. Սպարապետ հանգուցեալ Զօր. Նազարբէկեանի, Զօր. Սիլիկեանի և Արամի մասին, որոնց հրամանատարութեան տակ հայ զինուորը յանուն Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի ազատութեան կը կռուէր, ազատուելու համար վեցհարիւր տարուան գերութենէն, նոյնպէս մանրամասնօրէն բացատրեց ազատ և անկախ ապրելու եւ ուրիշին տիրապետութեան տակ ապրելու տարբերութիւնները։

Վերջապէս ընկերը խօսքը վերջացնելով, կոչ ուղղեց բոլոր երիտասարդներուն եւ հայրենակիցներուն որ պայքարին այլասերման դէմ, եւ ջանան որ մեր մատաղ սերունդը ձուլուի օտար ափերուն վրայ. անոնք մեր վաղուան յոյսերն են։ Ընկ. Օհան Կարօ իր խօսքը վերջացուց բուռն ծափահարութիւններու տակ։ Յետոյ Խանճեան եղբայրներու կողմէ ներկայացուեցաւ, ողբերգութիւն մը, «Հ. Ալիշան եւ Րաֆֆի»։ Երգեցին խումբին «Հիմի՞ էլ լռենք» երգէն վերջ օրուան Նախագահը մէկ քանի խօսքով փակուած յայտարարեց հանդէսը 5.30ին եւ բոլորս մեկնեցանք գոհ եւ ուրախ, աւելի ամրացնելով մեր սրտին մէջ անկախութեան գաղափարը յառաջիկային տօնելու համար մեր հայրենիքին մէջ։

Ն. Դալէ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՈՒԺԷԻ ՄԷՋ

ՓՈՒԺԷ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբը տօնեց Մայիս 28ը։ Դպրոցը լեցուած էր հասարակութեամբ։ Հանդէսը սկսաւ ժամը 3ին։ Բանախօսեց Աւետիս Դաւիթեան, պարզելով օրուան նշանակութիւնը։

Ժողովուրդը յոտնկայս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Յետոյ արտասանեց Աղաւ Մալոյեան, երգեց Տիկին Սիրուն Գէորգեան, նուագեց Օր. Մալաթեան, արտասանեցին Պարապետ Տէր Զաքարեան եւ Տիկ. Ովսաննա Մալոյեան, Ընկ. Երուանդ Թէրզեան։ Արտասանութիւններ ըրին Համազասպ Մանասէրեան եւ Եղիազար Մալոյեան։ Յետոյ «Փանթէզի»մը խաղաց ընկեր Ցակոբ։ Հանդէսը վերջացաւ ժամը 5ին «Լուսին չկար» երգով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ շատ գոհ սրտով։

Կ. Մանասէրեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՐԵՐԸ

Մաքսիմ Գորքի, որուն ծննդեան տարեդարձը տօնեցին անցեալները, 1928ի ամրան ճամբորդութիւն մը կատարեց Հայաստանի մէջէն։ Այդ ճամբորդութենէն ահա նօթեր, ուր ան կը նկարագրէ ֆայկական պարերը այնքա՛ն գեղեցկութեամբ.—

Երեկոյեան, քաղաքային այգում, Երիտասարդութիւնը ցուցադրեց Սասունցիների պարերը, որոնք իրենց ինքնատպութեամբ եւ գեղեցկութեամբ բացառիկ բաներ են։ Ես պարի արուեստի մասնագէտ չեմ, բալէթին անտարբեր եմ վերաբերւում, կենցաղական պարերին նայում եմ ինչպէս թեթեւ ու զուարթ լարախաղացութեան վրայ, ֆոքստրոտին՝ առանց զզուանքի,— բայց իմ կարծիքով այս «պարի» համար շարերն աւելորդ են եւ երեւի կաշկանդում են ազատութիւնը պարողների, որոնց կարելի է նաեւ անամօթներ կոչել, թէեւ ի հարկէ բնութեան մէջ գոյութիւն ունեն աւելի անամօթ էակներ, օրինակ՝ ճանճերը, աքաղաղները, հաւերը, այծերը, շնիկները։

Սասունցիները պարերը չեն զարմացնում ձեւերի բարդութեամբ եւ բազմազանութեամբ եւ չեն էլ ձըգտում նրան։ Նրանց մէջ ուրիշ բան կայ, աւելի նշանակալից ու խորունկ։ Բեմ են ելնում երկու երաժիշտ ազգային զուռնայ հագուստով՝ մի մեծ թմբուկ եւ մի փոքր զուռնա, իսկ նրանց ետեւից դուրս է գալիս մի շլացուցիչ, պայծառ եւ բազմագոյն մարմին, -քսան տղամարդ։ Նրանք անցնում են ուս-ուսի, յետեւից իրար ձեռք բռնած, նրանք մի մարմին են, որ շարժւում է միասնական, զարմանալի ռիթմիկ մղիչ ուժով։ Այդ մարմինը շրջան է կազմում, ծաւալւում օձի պէս ոլորալ, շիտկւում, ուղիղ գիծ դառնում եւ զանազան ձեւ-ձեւ գծեր կազմում։ Իդէալական ռիթմը, ձեւերի կառուցման թեթեւութիւնն ու ազնուութիւնը աւելի եւ աւելի է ամրացնում միասնականութեան, միաձուլութեան թովիչ պատրանքը.

Դժուար է նշմարել առանձին պարողին, տեսնում ես թէ ի՞նչպէս առջեւդ օրօրւում է գեղեցիկ դէմքերի մի շարք, նկատում ես նրանց ժպիտը, նրանց աչքերի փայլը, մէկ թւում է որ նրանք թւով շատացան, մէկ էլ՝ քչացան։ Ամէն մէկի անհատական գծերը աննշմարելի են և շարունակ ձեզ հետ խօսում, ժըպտում է ձեզ կարծես մի դէմք, ֆանթաստիքական մի արարածի դէմք, որի ներքին կեանքը անսահման հարուստ է։ Զուռնայի երգը աշխոյժ է բերում, բայց նրա գիլ ձայնը այնպէս ականջ չի ծակում։ Ուժգին, բայց կակուղ զարկում է թմբուկը և այդ երաժշտութեան յետեւից մի ուրիշ երաժշտութիւն ես տեսնում, — մարդկային մկան մարմնի զարմանալի, գեղեցիկ շարժումների երաժշտութիւնը, նրա ազատ խաղը, զուռնայ զգեստների բազմերանգ ալիքների մէջ։

Մէկ մէկ, երբ բազմագլուխ մարմնի շարժման թափը սաստկանալով ոսկեգոյն եւ ծիածանաւոր մրրիկ էր վերածւում, ես սպասում էի որ պարողների շղթան կը քակւի հատ հատ օղակների, բայց այդ մրրիկի մէջ էլ նրանք պահպանում էին շարժումների միահամուռ սահունութիւնը, ուժգնացնելով ու խորացնելով զօրութեան ու միասնականութեան տպաւորութիւնը։ Ես երբեք չեմ տեսել եւ չեմ կարող պատկերել շատերի միասնական գործողութեան մէջ այսպիսի կատարեալ միաձուլութիւն, շաղկապութիւն։ Անտարակոյս այդ, հաւանօրէն շատ հին, պարի մէջ խորհրդանշանական մի բան կայ թաքնւած, բայց ինձ չյաջողուեց իմանալ թէ ի՛նչ, արդեօք բուրմերի կրօնական պա՞ր թէ ռազմիկների պար։ Ինձ թւում է, նրա մէջ կայ ինչ որ ընդհանուր բան դուրիացիների ռազմական պարի հետ, որ չեմ յիշում ի՛նչպէս է կոչւում, պէրխուլի՞ թէ խորուլի։

Սակայն նրա մէջ ոչինչ չկար, որ յիշեցնէր խլիստերի (աղանդաւորներ) վայրագ ռադէնիէն (եկեղեցական պար) որ ես տեսել եմ. Նիժնի Նովգորոդում, Բոլտինիայի Նաւում (եկեղեցի), կամ «պտտող դերվիշ»ների խաթերիկ ջղացընցումները, որոնցից, ինչպէս ասում են, վարակւել են նաեւ մեր աղանդաւորները, Կովկասի «պրիգուններ»։ Սասունցիների պարը երեւի ռազմիկների յաղթական պարն է։

Ու նրանք ինքնատիպ եւ նոյնքան գիւթիչ գեղեցկութեամբ պարում էին կանայք, որ նոյնպէս արեւելեան հագուստներ ունէին վառ ու գունեղ։ Պարելով նրանք ցոյց էին տալիս ինչպէս սանրում են մազերը, շպարում դէմքը, կուտ տալիս թռչուններին, մանում ճախարակը,— եւ մենք դարձեալ հմայուած ենք նրանց շարժումների զարմանալի ռիթմով, ժեստերի գեղեցկութեամբ։

Կանայք բաժան բաժան էին պարում և իւրաքանչիւր ձեռքի շարժումը անհատական էր, այդ պատճառով նրանց համար միասնականութիւնը, ժամանակի մէջ ռիթմը պահպանելն աւելի դժուարին էր, իսկ նրանք պահպանում էին իդէալակա՛ն կերպով։

Ապա նրանք կատարեցին կաղարի զաւեշտական պարը, — պարում էին այնպէս, ասես նրանցից ամէն մէկի ազդրը ջարդւած է, եւ թէեւ նրանց ծիծաղաշարժ շարժուձեւերը տգեղութեան սահմանին էին հասնում, այսուհանդերձ նրանք զարմացնում էին ներդաշնակութեամբ և գեղեցկութեամբ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

ՊՈՍԹՈՆ, 25 Մայիս.— Իմ յօրինած «Օ՜ւ Փրճինկօ՛» երգին գտած անսովոր ժողովրդականութենէն ջղայնացած, երգչուհի տիկին Շաղոյեան-Միքէլեկեան որ Ցանձնախումբի անդամուհիներէն մէկն է եւ իր եղբայրը՝ Յակոբ Շաղոյեան անյաջող գիւղը յղացած են քանի մը արբանեակներու սողոսկել տալու բողոք մը, որ հրատարակուեցաւ «Ցառաջ»ի մէջ։

Ոեւէ անհատ կամ խմբակ, բարեկամ թէ թշնամի չի կրնար արգիլել երգահան մը երգեր յօրինելէ, հրատարակելէ եւ Copyrihtով մը պաշտպանելէ զանոնք։ Մնաց որ մրցումը կազմակերպող անձերը ժամանակին տեղեակ էին եւ անպատեհութիւն մը չէին գտած անոր հրատարակուելուն մէջ։ Այդ երգին տպագրութիւնն ալ տեղի ունեցաւ «Հայրենիք» տպարանին մէջ։

Արդարեւ այս Ցանձնախումբին գործը միայն երգ մը ընտրելն էր եւ ատով կը վերջանար իր պաշտօնը։ Իրաւունք չունէր ուրիշ գործերու միջամտելու։

«Փրճինկօ՛»ն յօրինած էի յատկապէս մրցումին համար։ Բայց թէ ինչո՞ւ չմասնակցեցայ մրցումին, եւ ետ առի իմ երգս, այդ ալ շատ պարզ է։ Երբ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար երգերուն քննութիւնը կը յանձնուի compositionի օրէնքներուն անտեղեակ, անձեռնհաս եւ չկամ խմբակի մը ձեռքը, այլեւս երգդ ետ առնելէ ու պայն հրատարակելէ զատ ուրիշ միջոց չունիս։ Գալով «մրցանակի արժանացած» մակալրութեան, ան իր տեղն է դրուած, ճիշդ երգի հեղինակին անուան տակ եւ բռնած է հետեւեալ կերպով՝ "բանաստեղծութիւն՝ արժանացած Նորեան եղբայրներու մրցանակին"։

Վերջացնելով, կուզամ յայտնել որ ես գործած եմ ամերիկեան եւ միջազգային հրատարակչական օրէնքներու սահմաններուն մէջ: Ամէն երգահան ազատ է Copyright չեղած ուեւէ ստանաւոր վերցնելու եւ երգի վերածելու, Ոչ անհատներ եւ ոչ ալ Ցանձնախումբ մը չեն կրնար արգիլել երգահան մը երգեր յօրինելէ։ Իսկ երգահանը ազատ է իր երգերը հրատարակելու կամ ոչ, համաձայն իր հաճոյքին, երբ օրէնքի դէմ չի գործեր։

Հայ ժողովուրդը պէտք ունի լաւ երգերու։ Արդարեւ իմ «Փրճինկօ»ն դարձած է ամէնուն սիրելի երգը» եւ պիտի ապրի՛ շարունակ, շրթունքէ շրթունք թռչելով։

Վ. Սրուանձտեանց

ՇԻՐՐԱՅԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ

Անիշխանական Շիրրու գընդակահարուեցաւ Հռոմի մօտակայքը։

Շիրրու ներում խնդրած էր, բայց մահավճիռը մնաց անփոփոխ։ Մօրն՝ ու կնոջ նամակ մը գրելէ յետոյ, մերժեց կրօնական արարողութիւնները եւ հետեւեցաւ զինուորներուն։

Սարտենիացի զինուորները կամաւոր գրուած էին, խնդրելով որ իրենց յանձնուի մահավճիռին գործադրութիւնը։ Ու երբ Շիրրու, ձեռքերը կապուած, նստած էր աթոռին վրայ, զինուորները 24 մեթր հեռուէն եւ կռնակէն կրակեցին։ Մահը վայրկենական եղաւ։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՑԱՅԳԵՐԳ

(ԹՈՒՐՔԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

…Ձիւնի պատառին վրայ սաւեր-…ու խաղ մը, ամէնուն վերեւ …ացող, մարմրուն կէտ մը միայն. …երին մօտ։

…Ձիերու վրնջալը, պայտերու գո-…ղնեցուց պահ մը ամայի փողոցը, …րուան անապակ եւ սպիտակ …թիւնը կը խռովուէր մինչեւ իր …ստոր ափերը։

…Վերջապէս ամէնքը տեղաւորուե-… կէս-գինով այդ գիշերաշրջիկ-… «եախուճա»ները բաշեցին … իրենց քէֆը

…սահնակը շարժեց… Սուլում մը ու …սահնակը երերաց, ճռնչեց ու ճամ-…բայ ելաւ։

…Կարսի դռնէն, Կամուրջի …էն, Կիւրճի փողոցէն… Աւե-… քաղաք, ամայի փողոցներ ու …մը՝ տարօրինապէս անծա-… պատերու ճակատէն կոյր պատուհաններ, իրենց կը նայէին ապշահար։

Սահնակին պղպջիւնը կռփշրուէրուիմերու առջեւ ու արձագանգը կ'երթար կորսուելու հեռաւոր թաղերու վերեւ։

Յետոյ փողոցէ փողոց, անտեսանելի շուներու կաղկանձիւնը բարձրացաւ. մերկատ կատուներ տանիքէ տանիք ձայն տուին իրարու. ու պահ մը մօտէն, հեռուէն լսելի եղաւ միայն չարաշուք ոռնոց մը վոհմակներու, երկա՜ր… երկար եւ խուլ… գրեթէ գերեզմանային…

Սահնակը քերեց հանրային պարտէզը, Թրքական մեռելատանը։ Աջէն ու ձախէն, սպիտակազգեստ ուրուականներ, ճաղատ գանկեր, լեղապատառ սաւերներ սկսան փախիլ դէպի քաղաք։

Իլիճէի դռնէն դուրս ելան։

Ձիւնոտական դաշտը ժամանակ չունեցաւ ըմբռնելու. թաթառն է անցաւ։

Ու սահնակը բացուեցաւ դաշտի ուղղութեամբ։

Նախ շլացում մը աչքերու, դող մը որ անցաւ ու ցնցեց իրենց ամբողջ հոգին։

Փայլուն տարածութիւնը լայնցաւ, լայնցաւ իրենց առջեւ, իրենց շուրջ եւ ալ կորսնցուցին անոր սահմանները, անոր զգայնութիւնը։

Իրենց կը թուէր թէ կ'անցնէին անհաւատալի երազունակ աշխարհէ մը։ Լուսնային դաշտերու մէջ կը կարծէին ըլլալ, մինա՜կ, անվերադարձ։

Աներեւակական էր գրեթէ ամէն ինչ, ամէն բան՝ թեթեւ, անիրական նոյնիսկ ձիերը որ կը սուրային, իրենք իսկ սկսած էին չճանչնալ ինքզինքնին։

Տարօրէն թափանցկութեամբ արտորանները կը փախէին ու լեռները կը մօտենային ու կարելի կ'ըլլար դիտել երբեմն ընդմէջէն անցաւորութիւնը բոլոր երեւոյթներու… Միակ զգալին լուսինն էր թերեւս եւ իր հիւանդ եւ սգաւոր լոյսը։ Անկարելի էր նայիլ հեռուն եւ չնշմարել մտածումները որ կը թուածէին կեանքէն եւ մահէն անդին։

Թո՜ւր, Թառլքա, Թաիր, ինչպէս ռուսական սահմաններին երկայնքին Սիպիրի ճամբաներուն… կը մտածէր Սարհատ, մինչ իր ատքերուն շուրջ խօսակցը կը կենդանանար հնօրեայ շղթաներու ծանրութեամբ։

Լաւ, գիշերաշրջիկ ճամբորդները պէտք չէին զգար խօսելու. այնքան իրենց տպաւորութիւններով բաժնուած էին ծանօթ աշխարհէն. իրենց կեանքէն իսկ հեռու, կը ծփային, անձնատուր՝ թմբիրի մը մեղկութեան. կը թուէր իրենց թէ այդ ճամբան վերջ պիտի չունենար երբեք։

Միայն Աւագ կ'երերար երբեմն ու ձիերու քամակին կը շաչէր մտրակը։

Ցանկարծ ձիերը պրկուեցան ու կանգ առին։

Իրենց դիմաց լուսնկան փռած էր պատառը մեծ սաւերանկարի մը. շարան շարան պատերու վերեւ ձիւնաթաղ տանիքներ, հարկ հարկ քանի մը ծղակոտոր ծառեր, իրենց բազուկները պարզած աստղերուն…։

— Դէհ, ցնցուեցէք, թօթափեցէք ձեր մրափը, պոռաց Աւագ իր ուղեկիցներուն։ Ահա դիմացնիս քունի մէջ խորասուզ գիւղը կեցու կանգ առնենք, դադար տանք ձիերուն, տեսէք ինչպէս իրենց քրտինքը կը շոգիանայ սա ցուրտ գիշերով։

Աստուր ծածկոց մը փռեց անմիջապէս անոնց քամակին։

Ամէնքը սահնակէն վար իջան. ապշահար երեւոյթ մը ունէին. գրեթէ զարմացած էին թէ ի՞նչ անիմաստ քմայք մըն էր որ զիրենք նետած էր կէս գիշերով հասարակաց ճամբու մը վրայ, ցրտաշունչ երկնքին տակ, ննջող գիւղի մը դիմաց։

— Է յետո՞յ, Աւա՛գ, հարց տուաւ մէկը, յետո՞յ… յետո՞յ…։

Աւագ քրքիջ մը արձակեց, գիլ և կենսուրախ.

— Դէ՛հ, ըսէք խնդրեմ, ի՞նչ կը տեսնէք սա դիմացը…։

— Ի՞նչ ենք տեսնում… դու գըժւել ես, աւա՛գ… հէնց ես աթարի եւ թրիքի պալատները տեսնելու համա՞ր էր որ դուն մեզ քարշ տուեր ես պէզարած ճամբաներում… վա՜յ քո խերը չանիծուի։

— Սարհատ, դուն աղբի կոյտերը միայն կը տեսնես։ Դուք աթարով ծեփած պատերը միայն կը տեսնէք։ Դուք կոյրե՜ր… Լուսնակի լոյսին տակ ես հէքեաթ մը կը տեսնեմ… պատերու ետին, խշտեակներու վրայ գգուած գլուխնե՜ր, թաւամազ կուրծքե՜ր, քուրջերու սրտխառնուք հո՜տը… խեղճուկրակ մարդի՜կ… ո՛չ, ո՛չ… լոյսը բռնեցէք ու տեսէք հանդարտութիւնը անոնց դիմագիծներուն. գիշերը բարի, արդար գիշերը անոնց տուած է մխիթարութիւնը որուն ոչ մէկ ուրախութիւն կը հաւասարի, անոնց մոռցնել տուած է կեանքը, աշխարհը, ինքզինքնին…։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ․

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՏԷՍԻՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

երգ․ արտասանութիւն եւայլն: կը մասնակցի կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ:

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՆԻՍ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ. 146 Bld. de la Madeleine, Salle Ortelli

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ *Մուտքը ազատ է*

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի Նպաստ Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեալներու կազմակերպուած Լոնտոնի Տիկնանց Միութեան կողմէ

Այսօր Ուրբաթ ժամը 9—12

Gunter's, No. 1 Tenderden Street, Hanover square

ՇԱՎԻԼԻ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ «ՄԱՅԻՍ 28» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Անիէռ, Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Ջէյթուն կոմիտէին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 8 Ave. Argenteuil, Place Comètei ծխափաճառին վերնայարկը:

կը հրաւիրուին՝ Եռագոյն, Թոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերուն ընկերները:

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն

Փարիզէն առնել հանրակառք թիւ 45 եւ իջնել Փլաս Քոմէթ, Փորթ Գլիշէէն թիւ 40 իջնել Rue d'Alma.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիայի

ի պատիւ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Վաղըշաբաթիրիկուն ժամը 8.30ին, Salon Chapei մէջ, 85 rue Chape)

կը ներկայացուի Ա. ԱԲԷԼԵԱՆԻ

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ (ՏՐԱՄ 3 ԱՐԱՐ)

Գիները ժողովրդական են

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun․ Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Մ. Երիցանց, Մ. Գույումճեան։

ՌՈՍՏՈՄԻ ենթակոմիտէի ժողովը այսկիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին․ Պարտաւորիչ ներկայութիւն: կարեւոր օրակարգ․

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը: Բացակաները նկատի պիտի առնուին․

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին․ Ներկայանալ անդամատոմսով․

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին․ Պարտաւորիչ ներկայութիւն․ Ներկայանալ անդամատոմսով․

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Զառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Ղալաթիոյ Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները․ Այժմ 23 տարեկան է․ իմացնել R. Aslaniani, Dugradus par Ucel, Ardèche, France․ իր ծշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր:

— *Աֆիոն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովսէփեան եղբայրք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Դրիգոր Յովսէփեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է․ Իմացնել՝* K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

ՎՐԻՊԱԿ.— Երեքշաբթի օրուան «Յառաջ»ի մէջ, Բ. էջ, ընկ. Բենոյի յօդուածի առաջին սիւնակ վարէն վեր 5-րդ տողը պիտի ըլլայ յառաջացել էին դէպի խորքերը, եւ ոչ թէ խարբերդ․

Գրիգոր Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Գ. Գաբրիէլեան եւ զաւակը, Վռամշապուհ Գ. Գաբրիէլեան, ինչպէս նաեւ Գաբրիէլեան, Բարթիկեան, Բարթամեան, Հօճապաշեան, Ազարեան, Միսաքեան, Պիւլպիւլեան եւ Միսքճեան ընտանիքները դառն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը՝

ԱԶՆԻՒ Գ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, հարսին, մօրաքրոջ եւ ազգականին:

Թաղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Ուրբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 15, Rue Jean Goujoni Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Pantini գերեզմանատունը․

Մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր եղբօր, հօրաքրոջորդւոյն՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ․

Սգակիրներ՝ *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Տէր Ներսէսեան եւ զաւակունք, Գրիգոր Թումճեան եւ Կարապետ Թումճեան․*

Մարսէյլ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմական Միութիւնը Պանթէոնի դպրոցի սրահին մէջ կը սարքէ իր դասախօսութիւնը վաղը շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, կը խօսի Տոքթ. Ա. Պողոսեան «ընկերային առողջապահութեան ներկայ ձգտումները» նիւթին շուրջ․

Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները․

ՓԱՐԻԶԻ Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիդայի մէջ․

Բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ․ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի․

Օրակարգ՝ հրաժարական վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն․

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ ժամը 4ին 71 Ave. Kléber․ Այս ժողովը վերջինը պիտի ըլլայ ամրան այս ամբողջ եղանակին համար

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԶԵԱՆՑԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ․ Այս երկու ազգային բարերարներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ․

ԱՒԷՌԻ Պուա Քոլոմպի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին․ Պարտաւորիչ ներկայութիւն․ Կարեւոր օրակարգ․

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանց ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ 13 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. *Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքնե-րու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար․*

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի Վանազն Դպրոցարանին դասախօսութիւնները դադրած են ամրան արձակուրդին պատճառով մինչեւ աշուն․ Այս ամրան ընթացքին, մասնաճիւղը պիտի կազմակերպէ բացօթեայ հանդէսներ եւ արշաւանքներ․

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարօնեանցի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, 14 բիս Քոլպէր, Պար Թուպայի սրահին մէջ․ Օրակարգ՝ գեկոյց վարչութեան, շրջ. ժողովի օրակարգերու վիճաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն․ Պարտաւորիչ ներկայութիւն․

Կեսարիոյ Շրջ. Հայր. Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ Շրջանի բոլոր Կեսարիացիները ժամը 3ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. *Օրակարգ․ Հաշուետուութիւն ատեանին վարչութեան․ Ընտրութիւն նոյեան վարչութեան․*

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétes Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ:

Նիւթ Ա.— Վեներական ախտերը՝ կը խօսի Տոքթ. Դրիգորեան․

Բ.— Աչքերու առողջապահութիւն՝ կը խօսի Տոքթ. Յ. Տէր-Դաւիթեան․

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 576 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
6
ՅՈՒՆԻՍ
1931
6 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1588 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՇԻՏԱԿ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Այս միջոցին իրարու կը յաջորդեն Հայր. Միութեանց ժողովները, առօրական կամ արտակարգ։ Հաւաքոյթները կրնան չըլլալ անցընել «Յառաջ»ի «Ցուցատախտ», որ մանրանկար պատմութիւնն է մեր առօրեայ կեանքին։

Միւս կողմէ, ամենօրեայ թղթաբերին հետ, բազմազան թերթերու դէզին մէջ, կը ստանանք Հայրենակցական օրկաններ, գիւղերու կամ քաղաքներու անունով։ Սեղանի վրայ են մեր հրատարակութիւններ, երեքն ալ Ամերիկայէն, — «Ակն», կեան՝ Սեբաստիոյ Վերաշինական Միութեան. «Մօվսա», Եւդոկիոյ Թերթիկ Զնգչոյ Ծօվսա Ընթերց. Ընկերութեան». «Գերմանիկ», Երկամսեայ հրատարակութիւն Մարաշի Հայր. Միութեան Ամերիկայի շրջանակին։

Այստեղ իւրաքանչիւրի արժէքի մասին չէ որ պիտի խօսինք։ Այդ առանձին խնդիր է։

Մենք նկատի ունինք երեւոյթը, որու մասին խօսելու առիթ ունեցանք երկու անգամ, մայիս 20ին եւ 24ին։ Մէջտեղ ունինք երկու հիմնական ցաւեր. — 1. Համոզը Հայր. Միութիւն կազմէ իր գիւղին, քաղաքին կամ նահանգին անունով։ 2. Իւրաքանչիւր միութիւն, մեծ թէ փոքր, սրբազան պարտականութիւն կը համարէ օրկան մը հրատարակել։

Կարճ խօսքով, մսխում դրամի եւ եռանդի։

— «Առաջին անգամ չէ որ կը նկատենք թէ չափազանց նեղ ազգայնութիւն մը բոյն դրած է շատ մը Հայրենակցական միութեանց մէջ։

Նախ. շատ նեղցած են սահմանները. նահանգը իջած է քաղաքի, քաղաքը՝ աւանի, աւանը՝ գիւղերու։

Եւ իբրեւ հետեւանք, այսօր ունինք անթիւ «հայրենակցականներ», մինչեւ 8-10 հոգինոց խումբեր, որոնք ճիշդ այն ծրագիրն ունին ինչ որ միեւնոյն նահանգին կամ քաղաքին Միութիւնը». («Յառաջ» Մայիս)։

Մեր թելադրութիւնը, — ձգտիլ դէպի գանգուածային՝ նահանգային կամ շրջանային Միութիւններ։

×

Ուրախառիթ պարագայ մը — այսօր եւ վաղը Փարիզի մէջ ժողովներ ունին Սեբաստիոյ, [illegible] Միութիւնները։

Վերջին երկուքին օրակարգը ծանօթ չէ մեզի։ Բայց բարի լուր մը ունինք Սեբաստիոյ Նահանգի Հայր. Միութենէն։ Հրաւիրուած են նահանգին բոլոր հայրենակիցները ու գանազան քաղաքներու Միութիւնները, մէկ եւ ընդհանուր կազմակերպութեան մը մասին խորհրդակցելու համար։

Ինչ խօսք որ, սրանց յաջողութիւն կը մաղթենք, նոյնիսկ իրենց բարիքին համար։

Ուրիշ գնահատելի ձեռնարկի մը լուրը՝ Լիոնէն։

«Եփրատ» տպարանը բաց նամակ մը ուղղած է բոլոր Հայր. Միութիւններուն, հարցարանի մը հետ։ Կ'առաջարկէ հրատարակել կիսամսեայ թերթ մը, իբրեւ կեդրոնական օրկան Հայր. Միութեանց։

— «Թերթը պիտի ըլլայ անկախ հայաթերթ, եւ ամբողջութեամբ պիտի տրամադրուի բոլոր Հայրենակցական Միութիւններու անխտիր։ Այս կիսամսեայ թերթին մէջ մասնաւոր էջեր պիտի յատկացուին իւրաքանչիւր Հայրց. Միութեանց ժողովներու, վարչական կարգադրութիւններու, ընթացիկ հարցեր կամ մասնաւոր ուղղութեանց եւ թելադրանքներու մասին։ Նոյնպէս պարբերաբար լոյս պիտի տեսնեն Հայրենակցականներու կողմէ պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնք ցոլացնեն իրենց պատկանած շրջանի ամբողջական պատկերը, որու համար շարժման մէջ պէտք է դրուին իւրաքանչիւր համայնքի պատկանող ուժերը. Նոյնպէս գի այդ ուղղութեամբ իրենց շրջանի վերաբերեալ աշխարհագրական, վիճակագրական եւ մօտաւոր անցեալի ու արհաւիրքի լուագները լոյս աշխարհ բերուին։»

Մեզի կը հաղորդեն թէ 13 միութիւններ պատասխանած են այս կոչին, «գրեթէ լաւ տրամադրութիւններով»։ Իսկ ուրիշ քանի մը միութիւններ նախընտրած են ունենալ իրենց առանձին օրկանները։

Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ ամէն բանաւոր առաջարկ անմիջապէս կ'ընդունուի եւ գործի կը վերածուի։

Եւ սակայն, չպիտի յուսահատինք։

Բարի օրինակը միշտ վարակիչ է։ Եթէ միայն Սեբաստիան Մարբերդը յաջողին ամփոփուիլ, կեդրոնանալ, հրապարակ իջնել իբրեւ մէկ միութիւն, գոնէ Եւրոպայի մէջ, — ճամբան բացուած կ'ըլլայ։ Եւ եթէ միայն Արեւմտեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի Հայր. Միութիւնները միանան ու իրենց «գրական» գործունէութիւնը ամփոփեն մէկ միեւնոյն կեդրոնական օրկանին մէջ, ճամբան աւելի կը դիւրանայ։

Արդարեւ, Ամերիկայէն դուրս, կամ մինչեւ որ կարելի ըլլայ Ամերիկան ալ կապել, կեդրոնացումը մասնաւոր արգելքներ չունի։ Աւելի շատ կապուած է կամքի և աշխատանքի հետ։

Քանի մը անգամ յիշեցինք թէ Մարսէյլի մէջ 65 Հայր. Միութիւններ կը հաշուեն։ Տասը-տասներհինգ ալ՝ Լիոնի եւ նոյնքան՝ Փարիզի մէջ։

Այս Միութիւնները յաճախ քով քովի եկած, համախմբուած են հանրօգուտ գործերու շուրջը։

Ինչո՞ւ չհամաձայնին 1.) Բոլոր մանր-մունր խումբերը միացնելու, լուծելու նահանգային ընդհանուր Միութեանց մէջ, — 2.) Համախմբուելու մէկ օրկանի շուրջը — օրինակ՝ «Հայրենակցական Շարժում»։

Սթափողները շատ են եւ բռնած՝ շիտակ ճամբան։

Եր միայ կենդանի օրինակներ տալ եւ լրացնել միացածը։

Շ.

ԽՈՐՔ ՁԱՅՆԵՐ

ՓՈՔՐԷՆ ԴԷՊԻ ՄԵԾ

Ամէն գործի մէջ կարճ եւ ուղիղ ճամբան այն է որ կը տանի փոքրէն դէպի մեծ։

Իսկ հայը՝ վարժուած է մեծ տեսնել ու պզտիկ գործել։

Ատենը եկած է սակայն որ մտնենք սովորական ճամբուն մէջ։ Եւ օրինակը պիտի տան մեծ ու փոքր հայրենակցականներն ու զանազան միութիւնները, գործելով ու գործակցելով՝ նախ իրենց տեղական պահանջներուն գոհացման համար։

Ցրուած, անկազմակերպ ժողովուրդը շատ շատ, պէտք կը շեշտէ, կը թելադրէ, պահանջ կը դնէ, բայց չի գործեր։

Պէտքին համաձայն գործելու պարտքը կ'իյնայ կազմակերպուած ուժերուն վրայ։

Ամէն քաղաք ուր հայութեան մէկ բեկորը տեղաւորուած է, հիմնական հարցն արդէն դրուած է նոր ամբողջի հայերի զաւակ գոյութեան։

Եւ եթէ այդ ուղղութեամբ տակաւին գրական ոչինչ է կատարուած, յանցանքը կ'իյնայ նախ այն միութիւններուն, որոնք իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ՝ կը ներկայացնեն հաւաքական կամքի մէկ մասը...

Այսպէս, բոլոր այն միութիւնները որոնք իրենց նպատակ առաջադրած են պայքար ձուլման դէմ, չպիտի՞ կրնային իրենց ջանքերը միացնել համար կրթարանի մը շուրջ, ուր հայ մանուկին հոգին թրծուէր ազգային ներշնչումներով — ազդեցութիւններով։

Պառակտումը այս հիմնական ու տարրական գործին մէջ, ո՛չ մէկ արդարացում կրնայ ներկայացնել։

Ուժերու միացումը դրական այս տեսակ գործի մը շուրջ, պիտի արդիւնաւորուէր յաջողութեամբ։ Որովհետեւ, նախ, զանազան հանգանակներու եւ հաւաքոյթներու համար վատնուած ուժերն ու դրամները պիտի խնայուէին, հաւաքոյթները պիտի ըլլային աւելի շօշափելի, պիտի յատկացուէին որոշ գործի մը՝ տեսանելի արդէն եւ շօշափելի իր արդիւնքներով, ժողովուրդը պիտի խանդավառուէր աւելի եւս, եւ միութիւնները դուրս գալով ծրագրային աժլութենէն, գոհունակութիւնը պիտի ունենային գործի, արտադրութեան։

Կարելի՞ է յուսալ սակայն։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀ ՀԻՃԱԶԻ ՀԻՒՍԷՅԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

Հիճազի նախորդ Թագաւորը Հիւսէյին մեռաւ Ամմանի մէջ։

Ծնած էր 1854ին։ 1908ին Մէքքէի էմիր, 1916-1924 Թագաւոր Հիճազի։ Երկար կեանք անցուցեր էր Պոլսոյ մէջ եւ կը կարծուէր թէ Թրքասէր է եւ Թուրքիոյ շահերը կը պաշտպանէ Արաբիոյ մէջ։ Մէքքէի էմիրութեան օրով, այդպէս ալ երեւան եկաւ եւ Ազիրի մէջ զսպեց հակաթուրք ըմբոստացում մը. բայց 1913ին արդէն, սկսաւ ցոյց տալ անջատողական ձգտումներ՝ անգլիասէր հակումներով։ 1914ին արդէն յարաբերութեան կը մտնէր Անգլիոյ հետ եւ կը պատրաստէր արաբական ըմբոստութիւնը որ կը պայթէր 1916 Յունիսին։ Նոյն տարին, Հոկտեմբերին, ինքզինք կը յայտարարէր «Թագաւոր արաբական շրջաններու», բայց ճանչցուեցաւ միմիայն իբր Թագաւոր Հիճազի, իբր այդ՝ Հաշտութեան խորհրդաժողովին իրեն ներկայացուցիչ կարգեր էր իր երրորդ զաւակը էմիր Ֆէյսալ։ Հիւսէյին մերժեց վաւերացնել եւրոպական հոգատարութիւնները Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Իրաքի վրայ եւ թշնամացաւ իպն Սէուտի հետ։ 1924ին Անդրյորդանան իր այցելութեան ընթացքին, ինքզինք յայտարարեց խալիֆա, որուն հետեւանքով պատերազմեցաւ իպն Սէուտի դէմ։ Ստիպուեցաւ գահէն հրաժարիլ 1924ին եւ իր բնակութիւնը հաստատել Կիպրոսի մէջ։

Վատիկանի յայտարարութիւնները

«Հավաս»ի գործակալութիւնը կը հրատարակէ Վատիկանի հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Պէտք կը զգանք անմիջապէս վեր հանելու այն հաւաստումները, որոնց համաձայն կաթոլիկ կազմակերպութիւնները ապաստան կը հանդիսանան ներկայ կառավարական վարչաձեւի ընդդիմադիրներուն եւ նախկին ժողովրդական կուսակցութեան մնացորդներուն, դժգոհներուն, ազատականներուն, ընկերվարականներուն, եւն.։ Նման հաստատում մը բոլորովին սուտ է։ Որեւէ փաստ չի կրթնիր։

«Կաթոլիկ կազմակերպութիւնները երբեքչեն վերածուած քաղաքական կուսակցութեան. այս տեսակ գրպարտութեան [illegible] բարձր իշխանութիւնները»։

Այս յայտարարութիւններու հիման վրայ, Վատիկան անարդար կը գտնէ իտալական կառավարութեան խստութիւնները՝ ընդդէմ կաթոլիկ կազմակերպութեանց։

∴ Հռոմի պաշտօնական շրջանակները կը շարունակեն վերապահութիւն ցոյց տալ հանդէպ այն բանակցութեանց, որոնք տեղի կ'ունենան Վատիկանի հետ։

Ամերիկա եւ զինաթափութեան հարցը

Յունիսի վերջերը Միացեալ Նահանգներու արտաքին Նախարարը Պ. Սթիմսըն պիտի մեկնի դէպի Եւրոպա, այցելելու Իտալիա, Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Անգլիա։ Եւրոպա պիտի մնայ 3 ամսու չափ եւ թէեւ, իր այցելութիւնը քաղաքական հանգամանք չունի, բայց Ամերիկայի Նախարարը պիտի ուսումնասիրէ եւրոպական երկիրներու տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը։ Իր ճամբորդութենէն յետոյ, Ամերիկա վերադարձին պիտի որոշէ եթէ պէ՞տք է առաջարկել որ զինաթափութեան համագումարը յետաձգուի աւելի եւս, ինչպէս կը մտածեն կարգ մը ամերիկեան շրջանակներ, համոզուած ըլլալով թէ որոշ դժուարութիւններ պիտի նպաստեն ձախողեցնելու համագումարը։

Գերմանիոյ անգործներու ցոյցը

Պերլինի գործաւորական թաղերուն մէջ ծանր անկարգութիւններ պատահեցան։ Անգործներ յարձակում գործեցին մէկ քանի վաճառատուններու վրայ եւ կողոպտուտ տուին։

Ոստիկանական ուժեղ խումբեր երբ կը փորձէին միջամտել, յարձակման ենթարկուեցան քարերով եւ ատրճանակներով։ Ի վերջոյ, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ կրակ բանալ անգործներուն վրայ։ 12 անձեր վիրաւորուեցան։

Նման խռովութիւններ եւս պատահեցան Պերլինի ուրիշ թաղերուն մէջ, ուր ոստիկանութիւնը նոյնպէս, ստիպուեցաւ միջամտել, ցրուելու համար ցուցարարները։ Մէկ քանի ոստիկաններ վիրաւորուեցան։

Ռուրի մէկ քանի քաղաքներուն մէջ եւս անգործները տեղի տուին խռովութիւններու։

Ռումանիոյ ընտրութիւններէն վերջ

Համաձայն ամենավերջին տեղեկութիւններու Եօրկայի կառավարութիւնը՝ խորհրդարանին մէջ պիտի ունենայ 225 երեսփոխաններու մեծամասնութիւն մը զոր կարելի պիտի ըլլայ բարձրացնել 250ի։

Խորհրդարանին պիտի մասնակցին 80ի չափ ազատական կուսակցութեան պատկանող չէզոք երեսփոխաններ։ Այնպէս որ ընդդիմադիր տարրերու թիւը շատ աւելի է քան ինչ որ ցոյց կը տրուէր։

Յիշեցնենք որ լուծուած խորհրդարանին մէջ, ազգ. գիւղացիական կառավարութիւնն ունէր 300 քուէ. 380ի վրայ։ Այս 300 երեսփոխանները կը պատկանէին նոյն կուսակցութեան։ Մինչ այսօրուան մեծամասնութիւնը բաղկացած է զանազան կուսակցութեանց պատկանող տարրերէ։ Միօրինակ, կուսակցական նոյն խստութեան ենթարկուող մեծամասնութիւն չկայ։ Այնպէս որ, այս իրողութեամբ իսկ, Եօրկայի վերագրուած դիկտատորական հակումները կը հերքուին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ՈՒԶԷ ՎԵՐԻՆ ՃԷԶԻՐԷԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԸ ՍՏԵՂԾԵԼ

Էլ Նիտաէ Հալէպի թղթակիցը կը գրէ 20 Մայիս թուականով.—

Ուրիշ երկիրներ երբեք չընդունուող Հայերը Սուրիոյ մէջ հիւրասիրութիւն կը գտնեն եւ երկրին թշուառութիւն եւ անօթութիւն կը պատճառեն։ Ֆրանսական կառավարութիւնը ամէն բան բացած է անոնց առջեւ, այս երկրին մէջ հայկական օճախ մը հաստատելու համար։ Անոնց ընդարձակ հողեր, գիւղեր եւ պարտէզներ կու տայ, պետական սնտուկը կը բանայ անոնց առջեւ։ Անոնք ամենալաւ դիրքերու վրայ տուներ կը շինեն։ Եթէ կառավարութիւնը անոնց տուած դիւրութիւններուն մէկ մասը միայն տեղացիներուն տար, արդէն ամէն դժգոհութիւն վերցուած կ'ըլլար։

Հայերը իրենց արտադրութիւնները շատ աժան կը ծախեն. որովհետեւ ոչ տուրք կը վճարեն անոնք եւ ոչ ալ աւելորդ ծախքեր ունին։ Մինչդեռ տեղացիները զուրկ այդ դիւրութիւններէն, չեն կրնար աժան գիներով ծախել։ Ահա այդ է պատճառը որ տեղական արհեստը կը տկարանայ եւ երկրագործութիւնը կը մեռնի։ Հալէպ միայն տարեկան 6 միլիոն ոսկի կը կորսնցնէ։

Մենք այստեղ ցոյց տալ կ'ուզենք թէ՝ բազմաթիւ Հայեր կուգան արտասահմանէն դէպի վերին Ճէզիրէ։ Ակնարկ մը եթէ նետենք Գամըշլըի վրայ, կը հասկնանք Հայերու քանակին մեծութիւնը։ Ֆրանսացիները կ'ուզեն Հայերուն հայրենիք մը ստեղծել, Սուրիան շղթայի մը մէջ պահելու համար, մէկ կողմէ լեռ եւ անապատով, իսկ միւս կողմէ Հայերով։ Մեր ականջին ձայն մը եկաւ կ'ըսուի թէ աշխատանքներ կը տարուին վերին Ճէզիրէն Սուրիայէն անջատելու համար։

Արդեօք տեղացիները պիտի ընդունի՞ն այս անջատումը։

Այս անջատման շարժումը հին է։ Ֆրանսական կառավարութեան մտքին մէջ խմորուած է ան 1925ին ի վեր, այսինքն սուրիական ապստամբութենէն ի վեր։ Ֆրանսացիները Տէր-Զօրի եւ միւս շրջաններու մէջ ժողովուրդին ստորագրել կուտային անջատման աղերսագիրները։ Այն ատեն Հասիչէ գտնուող Ազգայնականները ընդդիմացան եւ մեռցուցին այդ շարժումը։

Արդեօ՞ք հիմա անոնք յօժարեցա՞ն առանձին հայրենիքի մը կազմութեան այդ շրջաններու մէջ։ Լրագրողներ եւ հրապարակագիրներ պէտք է կարեւորութեամբ զբաղին այս խնդրով։

Նազար Գրիգոր Քէնէքճեան իր բնակարանին մէջ վառօդ պատրաստելու ժամանակ ձերբակալուեցաւ։ Կառավարութիւնը շատ անկարեւոր նկատեց այս գործը, մինչդեռ եթէ տեղացի մը ըլլար, աւելի խիստ պիտի վարուէին անոր հանդէպ։

Կը տեսնուի ուրեմն որ Հայերուն միշտ դիւրութիւն տալ կ'ուզեն։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

Օր. Հորթանս Հարոնեան	5.—
Փոքրիկն Արաքսի Վ. Զարիֆեան (Ժունվիլ)	10.—
Գ. Գարամանեան	10.—
Բենօ	5.—
Գումար	30.—
Մայիս 31ի գումարը	4039.35
Ընդհ. գումար	4069.35

* * *

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Դ. Կորգանեանի «Երգն Հայաստանի» շարժանկարը ներկայացուեցաւ նաեւ Նիսի մէջ։ Այս առթիւ գոյացած հասոյթէն 150 ֆրանք յատկացուած է տեղացի անգործներուն, իսկ 150 ֆրանք ղրկուած է մեզի, ծովանաւոր Մարթինի կողմէ, յատկացուելու համար Զանգեզուրի աղէտեալներուն։

Երգն Հայաստանի Ներկայացումէն	150
Յունիս 2ի գումար	1965
Գումար	2115

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻ ԾՐԱԳԻՐԸ
ԿԱՄ
ՍՆԱՆԿՈՒԹԵՆԷ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ՃԻԳԵՐ

Թալք կուսակցութեան համագումարը վերջացաւ։ Տրուած որոշումներուն մասին շատ բան չենք գիտեր։ Առօրեայ կեանքը հետզհետէ պիտի պարզէ Թուրքիոյ վարիչներուն հետապնդելիք նոր քաղաքականութիւնը։

Առաջին նշանները սկսան արդէն երեւնալ։

Նոր խորհրդարանը իր առաջին գրաւումը դարձուց 1931ի ելմտացոյցը։ Հակառակ խոստացուածին, գործավարութիւնները չկրցան ժամանակին ներկայացնել իրենց նախահաշիւները, այնպէս որ յունիս և յուլիս ամիսներուն ալ առժամեայ ելմտացոյց մը պիտի կիրարկուի (31,629,550 ոսկի)։

Նոր ելմտացոյցը կառավարութեան կողմէ ներկայացուեցաւ արդէն Ազգային Մեծ Ժողովին։ Խորհրդարանը վիճաբանութեան պիտի ենթարկէ եւ պիտի վաւերացնէ զայն՝ ամառնային արձակուրդէն առաջ։

Ելմտացոյցին մէջ ընդհանուր ծախք նախատեսուած է 189 միլիոն թրքական ոսկի։ Նոյնքան ալ հասոյթ։ Կը կարծուի սակայն թէ Խորհրդարանն ալ կարգ մը կրճատումներ պիտի ընէ իր կողմէ եւ պիտի ընդունի վերջնական 180 միլիոն ոսկիի գումարը (մօտաւորապէս 2 միլիառ. 300 միլիոն ֆրանք)։

Անցեալ տարի ելմտացոյցի ընդհանուր գումարն էր 226 միլիոն ոսկի (աւելի քան կէս միլիառ ֆրանք) խնայողութիւն մը կ'ըլլայ։ Շուրջ մէկ հինգերորդի կրճատում, ինչ որ շատ նշանակալից է։

Իբրեւ հասոյթի կարեւոր աղբիւր կառավարութիւնը կը նախատեսէ՝

Հողային տուրքէն	5,632,000
Կալուածատուրքէն	7,710,000
Կենդանիի տուրքէն	13,600,000
Շահատուրքէն	15,623,000
Գործառնութեանց տուրքէն	16,000,000
Ժառանգական տուրքէն	750,000
Գեւոտ.երկաթուղիներէն	2,500,000
Մաքսատուրքէն	57,000,000
Գումար ոսկի	118,815,000

Միւս տուրքերով կը յուսան գոցել բացը։

Խնայողութեան քաղաքականութիւնը որոշուած է Թալք կուսակցութեան համագումարին մէջ։

Վերջին տարիներու ծանր տուրքերը լեղու հանած էին Անատոլուի ամենայետին գիւղացիներն անգամ։ Բոլոր անկիւններէն Էնկիւրի հասցուած պատգամաւորները իրենց հետ տարած էին նաեւ տրտունջ ու ծանծերձ ժողովուրդին բողոքները։ Այդ պատճառաւ ալ համագումարը երկարօրէն զբաղած է տուրքերը զեղչելու խնդրով։

Այսպէս, 39 նահանգներէ բողոք հասած է կենդանիի տուրքին դէմ։ 35 նահանգներ պահանջած են ջնջել գործառնութեանց տուրքը։ Նոյն բողոքները՝ ճամբու տուրքին, շահատուրքին եւ կալուածատուրքին դէմ։

Եւ որպէսզի որոշ չափով գոհացում տրուի այս բողոքներուն, ելմտական գործավարը կարելին ըրած է տուրքերը զեղչելու համար։ Փոխարէն, կարեւոր խնայողութիւններ կատարուած են զանազան գործավարութեանց ծախքերուն մէջ։

Այսպէս, զեղչուած են արտաքին, ներքին, Թղթատարական, կրթական եւ այլ գործավարութեանց զանազան ճիւղերու ծախքերը։ Օրինագծի մը համաձայն, պիտի ջնջուին կարգ մը գեսպանութիւններ (Քապուլի, Թօքիոյի, Նանքինի, ու Ծանէյրոյի), տեղը գործակատարութիւն պիտի դնեն. գեսպանները վեց ամիս միայն իրենց պաշտօնին գլուխը պիտի մնան, մնացեալ վեց ամիսը իրենց պիտի փոխանորդեն խորհրդականները։ Հանգստեան պիտի կոչուին զանազան վարչութեանց մէջ 30 տարի կամ աւելի ծառայող պաշտօնեաները։ Այս կարգադրութիւնը ձեռնտու տուած է արդէն դժգոհներու նոր բանակի մը։

Ասկէ զատ, պիտի զեղչուին բոլոր պաշտօնեաներու թոշակները։ Անոնք որ պիտի չուզեն զեղչեալ ամսականով աշխատիլ, խրատ պիտի հրաժարեցուին իրենց պաշտօններէն։ Խնայողութեան օրինակը վերէն տրուեցաւ, զեղչելով երեսփոխաններու թոշակները. այնպէս որ պաշտօնեաները չպիտի կրնան բերան բանալ։

Մ. Քէմալի պատոյտին առաջին արդիւնքն է այս։ Խնայողութի՛ւն։ Ահա՛ օրուան կարգախօսը։ Տուրքերու թեթեւացու՛մ։ Ահա՛ երկրորդ նշանաբանը, իբրեւ հետեւանք առաջինին։

Իբրեւ իրատես եւ գրապաշտ մարդ, Թուրքիոյ բռնակալը տեսաւ կացութեան ծանրութիւնը, հասկցաւ թէ ժողովուրդին համբերութեան չափը անցած է այլ եւս, ու «փուռ թացա» (լաւ է ուշ քան երբեք) քիչ մը քաշել սանձը։

Սկսեալ կրթականէն, բոլոր ճակատներու վրայ խնայողութիւն կը ծոցուի, բացի մէկէն՝ որուն մասին ձայն ծպտուն չի լսուիր — ազգային պաշտպանութեան ճակատը։ Ա՛յն որ գլխաւոր պատճառներէն մէկն է այսօրուան տնտեսական տագնապին։ Ա՛յն որ ամէն տարի կը կլանէ երկրին հասոյթներուն հարիւրին 50-60ը։ Այս ճակատին վրայ ոչ մէկ կրճատում ու խնայողութիւն։ Սպառազինութեանց ծախքերը ո՛չ մէկ կերպ պիտի խնայուին։

Ընդհակառակն, Թուրք թերթերը, մինչ ամէն օր խնայողութիւն կը քարոզեն, չեն քաշուիր պարծանքով յայտարարելէ թէ՝ Ընէէթ փաշայի կառավարութիւնը, հակառակ ներկայ նեղ վիճակին, մէկ կողմէ երկաթի ցանցով կը պատէ երկիրը, միւս կողմէ զանց չըներ ծովերու պաշտպանութիւնը։ Թուրք նաւատորմը կ'օժտէ ամէնէն արդիական զէնքերով։ Փառայեղ «Եավուզ»ը կատարելապէս նորոգել տուաւ եւ առաջուընէ աւելի զօրաւոր դարձուց զայն։ Կէօլճիւքի մէջ նաւարան մը կառուցանել տուաւ, ինչպէս նաեւ նորոգութեան աւազան մը։ Բացի «Դօճաթէփէ»էն և «Ատաթէփէ»էն, ուրիշ երկու թորփիլահալածներ եւս ապսպրեց։ Զորս ընդծովեայ և երեք թորփիլանաւ շինել տուաւ։

«Ներկայ Ընէէթ փաշայի կառավարութեան ջանքերուն, կարճ ժամանակի մէջ, Թուրքիա տէր դարձաւ բոլորովին նոր ու վերջին դրութեամբ նաւատորմի մը։ Այս ուժը, Թուրքերու ծովայիններուն ձեռքը, ամէն վայրկեան պատրաստ է փորելու աչքերը անոնց, որոնք աչք տնկած են թրքական հայրենիքին վրայ»։ («Ճումհուրիյէթ», 27 մայիս 1931)։

Կասկած չկայ ուրեմն, որ Թուրքիա ըստ առաջնոյն պիտի շարունակէ ուժ տալ բանակին ու սպառազինութեան։ Ո՛չ մէկ զիջում այս կէտին վրայ։

Կրճատումներու բաժնին մէջ, կարեւոր գլուխ մը կը կազմեն նաեւ Օսմանեան Հանրային Պարտքերը։ Անցեալ տարի կտրօններուն համար 14,880,447 ոսկի արձանագրած էր ելմտացոյցին մէջ, սակայն այս գումարը անվճար մնաց, որովհետեւ գանձին մէջ դրամ չկար։ Այս տարի 5,281,000 արձանագրած է, սակայն Թուրքիա երբեք նպատակ չունի վճարելու այդ գումարն ալ։ Այս օրերս Էնկիւրիի մէջ կը բանակցին դարձեալ օտար բաժնետէրերու ներկայացուցիչները։ Թուրքերը բացարձակ անբարեացակամութիւն ցոյց կուտան այս կէտին շուրջ։ Չեն ուզեր վճարել. Կ'ուրանան 1928ի Փարիզի համաձայնագիրը եւ կը պահանջեն որ վերաքննուի այս վերջինը, ու զեղչուի Թուրքիոյ բաժինը։ Բոլշեւիկեան միջոցներուն հետեւելու ձգտում մը կ'երեւի այս մարզին մէջ։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ, Թուրքիա կը գտնուի սնանկութեան նախօրեակին։ Չի կրնար վճարել, իր պարտքերը եւ անոնցմէ խուսափելու միջոցներ կը փնտռէ։ Չի կրնար փարկ տանիլ արտասահմանէն՝ իր քայքայուած տնտեսութիւնը վերականգնելու համար։ Չի կրնար ժողովուրդին ուսերէն վերցնել ծանր տուրքերու բեռը։ Միւս կողմէ, սակայն միլիոններ կը ծախսէ՝ իր ազգային պաշտպանութիւնը ապահովելու համար չորս ծովերու եւ ցորսէ աւելի ցամաքային սահմանագլուխներու վրայ։ «Փորելու համար աչքերը անոնց, որոնք աչք տնկած են թրքական հայրենիքին վրայ»։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս անմիտ քաղաքականութիւնը։

Դժուար չէ գուշակել։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓՐԱԿԱՅԻ ԱՄԵՆԱՀԻՆ ՎԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԸ

ՓՐԱԳԱ.— Չեխ համալսարանին լեզուաբանութեան եւ միաժամանակ հայերէնի հետեւող աշակերտներէն մին՝ Ն. Մեթոտ Գեխաչեք վերջերս Փրակայի մօտ գտնուող Բենեդիկտեանց ամենահին եւ ամենահարուստ վանքի մասին շատ հետաքրքրական գրքոյկ մը հրատարակեց, ուր նաեւ մեր կրօնքին, պատմութեան եւ ճարտարապետութեան մասին կը գրէ։ Թելադրութեամբ վրայ Գեխաչեք գրքին պարունակութիւնը այս յօդուածին մէջ ամփոփեց, զոր թարգմանաբար կը ներկայացնենք Յառաջի ընթերցողներուն։ Ն. Մ.

Փրակայի չեխ վանքին հնագիտական պատմութիւնը տալէ առաջ, կ'արժէ մէկ քանի խօսք ընել հայ եւ չեխ հնագոյն եւ ներկայ յարաբերութեանց մասին։ Նորակազմ հանրապետութեան մայրաքաղաքը, զոր Չեխստանցիք Zlata Praba (Ոսկի Փրակա) կը կոչեն, միջին դարու վերջերը հիւրընկալած է բազմաթիւ հայ վաճառականներ, որոնք Գոհտիոյ եւ կեդրոնական Եւրոպայի ուրիշ երկիրներու կը հայթայթէին արեւելեան զանազան արտադրութիւններ, մանաւանդ եկեղեցական շքնաղազեղ զարդեր, որոնցմէ մէկ քանին մինչեւ այսօր պահուած կը մնան չեխական թանգարաններուն մէջ իբրեւ արժէքաւոր հնութիւն։ Մօտաւորապէս տասէ տարի մը առաջ Չեխոսլովաք կառավարութեան պաշտօնաթերթը՝ Ceskoslovenska Republikaն ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած էր Փրակայի սրճարաններու անցեալին եւ ներկային մասին։ Այդ յօդուածը խմբագրողը կը հաստատէ, թէ Փրակայի Mala Strana [illegible] սրճարանը բացողը հայ մըն էր, Գալիէլ Գալիէեան, որ տակէ 50 կամ 52 տարի առաջ կոմս Coudeubove-Kalergiի առաջարկով Գոհտիա եկած է, վերատեսուչ եղած է կոմսին, որուն կը պատկանէր Գոհտիոյ եւ Գալիցիոյ սահմաններուն վրայ գտնուած մօտ 20 հազար հեկտարի մենութիւն ունեցող անտառները ու ագարակները։ Ներկայիս ալ Փրակայի եւ Չեխոսլովաքիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ — ժողկեց, Մորավսքա Օսդրավա բաւական հայ վաճառականներ կան։ Ասոնցմէ ոմանք (Արսլանեան, Մաղաքեան, Մարտիրոսեան եւայլն) պատերազմէն առաջ հոս հաստատուած են եւ ոմանք ալ պատերազմէն յետոյ։ 1921-24ին 60է աւելի հայ ուսանողներ հոս եկան Փրակայի համալսարաններուն մէջ ուսանելու համար։ Ասոնց մեծագոյն մասը արդէն ուսումը աւարտե-լով պաշտօնի անցած է եւ ոմանք ալ դեռ կ'ուսանին։

Չեխոսլովաքիոյ մէջ ապրող հայերու թիւը 200էն աւելի է։ Փրակայի մէջ ժամանակին հայկական ծէսով եկեղեցի մը գոյութիւն ունեցած է, բայց վերջին Յոզեֆ Բ.ի կողմէ ջնջուած է։

Բենեդիկտեանց աղանդը առաջին անգամ ըլլալով Vojtech Չեխաստան բերաւ եւ 922-23ին Փրակայի Brevnovեան առաջին վանքը հիմնեց եւ իր խորհրդանշանը, ճիւղ մը 3 վարդերով՝ անոր ճակատը հաստատեց։ Միեւնոյն զինանշանը կը գտնուի նաեւ Ս. Վոյդեխի սիրուն դրօշակին վրայ, զոր հին ատենները, երբ Չեխերը պատերազմի կ'երթային իրենց հետ կը տանէին Sv. Vaclavի (Ս. Վացլավի) նիզակին հետ։ Ս. Վացլավն էր որ քրիստոնէութիւնը ընդունելով չեխ ազգը գերման կայսրութեան լուծէն եւ անտանելի հալածանքներէն փրկեց։ Անոր համար իշխան Վացլավ, որ չեխ ժողովուրդին առաջին ազատարարը դարձաւ, ամենաշատ սիրուած ու պաշտուած սուրբը կը նկատուի։ Իբրեւ նշան երախտագիտութեան՝ Չեխ ազգը անոր հեծեալ արձանը զետեղած է ազգային թանգարանին առջեւ Vaclavské Namesti կոչուած համանուն հրապարակին վրայ։ Ասկէ մէկուկէս տարի առաջ շքեղութեամբ տօնուեցաւ Ս. Վացլավի հազարամեակը եւ այս առթիւ անոր գոհարազարդ աղամանդեայ թագը եւ ամբողջ հնութիւնները ցուցադրուեցան։

Բրեւնովեան վանքի հիմնարկութեան մասին հետեւեալ գեղեցիկ զրոյցը կը պատմուի։ Չեխաստանի իշխան՝ Boleslav II (Բոլեսլավ Բ.) որ կրօնասէր ու աստուածավախ որդին էր Բոլեսլավ Ա.ի, Սուրբ Վացլավը սպաննեց։ Բոլեսլավ իր մեղքը քաւելու համար վանքեր շինել տուաւ։ Նաեւ իր աստուածավախ քոյրը՝ Միլատան Փրակայի Հրատչանի (Hradcany) Ս. Գէորգի վանքը շինել տուաւ։ Բոլեսլավ եւ Ս. Վոյդեխ շարունակ կը խորհէին, թէ ուր տեղ պէտք է շինեն իրենց վանքը։ Գիշերը երկուքն ալ իրենց երազին մէջ կը տեսնեն սիրուն տեղ մը, ուրկէ աղբիւր մը կը բխի եւ եղնիկ մըն ալ անկէ ջուր կը խմէ։ Իրարմէ լուր չունենալով երկուքն ալ պտոյտի կ'ելլեն եւ զիպուածով մը իրարու կը հանդիպին այն տեղը, զոր իրենց երազին մէջ տեսած են եւ իրարու կը պատմեն։ Ինչպէս Սոզմուսը կը պատմէ անոնք ալ եղնիկի մը պէս աղբիւրի ջուրէն տեսնելով աղբիւրին քով իրենց եւ ուրիշ կրօնաւորներու ձեռքով շինած են Բրեւնովեան վանքը։

Փրակայի Բենեդիկտեանց մայր վանքն ալ հետզհետէ աւելի քան 30 վանքեր հիմնեց, որոնցմէ ոմանք օրինակի համար Դրեզբեան վանքին շէնքերը գոթական ճարտարապետութեան գլուխ գործոցներէն մին կը համարուին։ Բենեդիկտեանց գործունէութիւնը հետզհետէ ամբողջ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ տարածուեցաւ. Լեհաստանի, Փրուսիոյ եւ Հունգարիոյ ժողովուրդը Բրեւնովեան Միաբանութեան կողմէ մկրտուեցաւ։

Բենեդիկտեանց Միաբանութիւնը տուած է նման հայ Մխիթարեաններուն՝ բազմաթիւ գիտնականներ, լեզուաբան պատմաբաններ եւ արուեստագէտներ։ Վանահայր Ոթդինալո տաղանդաւոր նկարիչ մը եղած է եւ աբբահայր Գօժեգեխ քանդակագործ մը։

Այս վերջինը յանդգնած ըլլալով Սվիդինեան իշխանին թագաւորութիւնը ինքնագլուխ կատարել, եպիսկոպոսին կողմէ իբրեւ պատիժ խոկումի հրամ գրկուած է՝ ձեռքովը շինած խաչը ուսին։ Այս խաչը մինչեւ հիմա հոմ կը գտնուի։

Բենեդիկտեան միաբանութիւնը չեխ գրականութեան հիմը դրած է, անոր համար անոնք ազգային գրականութեան ամենահին մշակները համարուած են։ Այս միաբանութեան աբբահայրը առաջին անգամ ըլլալով 11րդ դարուն՝ գրած է չեխական ժամանակագրութիւն մը, որ վերջէն կորսուած է։ Բրեւնովի մայր վանքին գրադարանին ձեռագիր մատեաններէն ամենածանօթը մագաղաթի վրայ գրուած Kodex Gigasն է, որ նաեւ «սատանայի ձեռագիր» կը կոչուի, որովհետեւ անոր առաջին էջին վրայ սատանայի մը պատկերը գծուած է։ Այս հին եւ արժէքաւոր ձեռագրին մասին հետեւեալ զրոյցը կը պատմուի.

— Փոդլաժիցի վանքին մէջ ժամանակին կրօնաւոր մը կ'ապրէր, որ մեղք գործած ըլլալուն համար, ողջ ողջ ջուրին մէջ պիտի հրուէր։ Չգիտնալով թէ ինչպէս իր կեանքը ազատէ, կ'ըսէ թէ գիշերը այնպիսի գիրք մը պիտի գրէ, որուն նմանը դեռ տեսնուած չէ։ Իրապէս իրեն մագաղաթ եւ պէտք եղած նիւթերը տրուեցան եւ ան գրեց ու գրեց։ Յանկարծ սատանայ մը կրօնաւորին երեւալով կ'ըսէ թէ իրեն կ'օգնէ, որպէսզի կարենայ այս գժուար գործը գլուխ հանել պայմանաւ որ վանականը հոգին իրեն նուիրէ։ Արեղան կը խոստանայ սատանային ուզածը ընել եւ իր երախտագիտութիւնը ցոյց տալու համար՝ սատանային նկարը ձեռագրին առաջին երեսին վրայ կը գծէ։ Առտուն կանուխ երբ մարդիկ տեսնելու կուգան, գիրքը պատրաստ կը գտնեն, բայց վանականը մեռած։ Սուրբ Մարիամ կոյս արեղան փրկելով արքայութիւն տարեր է։

Մագաղաթեայ այս հսկայագիր յիշատակարանը, որ Բրեւնովի վանքին կողմէ Աւստրիոյ կայսր Ռուտոլֆ Բ.ին նուիրուած էր, Շուէտացիներու կողմէ կողոպտուած եւ Ստոքհոլմ տարուած է, ուր մինչեւ այսօր պահուած կը մնայ։

Այս մատեանը գրուած է 7 տեսակ ազատ արուեստներու մասին։

Փրակայի Բենեդիկտեանց վանքը շատ հարուստ գրադարան մը ունի, որ կը պարունակէ ձեռագիր մատեաններ, հին եւ [illegible] յիշատակութիւններ, Թանկագին նկարներ եւ արձաններ։ Կատարեալ թանգարան մը։ Վանքին եկեղեցիին մէջ կը գտնուին քանի մը խորանի մեծ պատկերներ, որոնք նկարուած են ծանօթ չեխ նկարիչներու՝ Steinfels եւ Asam եղբայրներուն կողմէ։ Այս պատկերներէն մին կը ներկայացնէ Sv. Vaclavի մահը։

Բենեդիկտեանց Բրեւնովի վանքին շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցած են Մարիա Թերեզայի թագադրութիւնը եւ Նափոլէոնի պսակի արարողութիւնը Մարիա Լուիզի հետ։

Այս ամենահին վանքը չեխ մշակոյթի հնագոյն կեդրոններէն մին, Bila Hora (Ճերմակ լեռ) կոչուած բլուրին քով կը գտնուի, ուր Չեխերը 1620ին իրենց վերջին անկախութիւնը կորսնցուցին եւ դարերէ յետոյ միայն կրցան իրենց ազատութիւնը վերստին ձեռք բերել։ (1918 հոկտ. 28)

Չեխաստանի մէկ չորրորդը համաշխարհային պատերազմէն առաջ այս վանքին կը պատկանէր, բայց անոր լայնածաւալ կալուածներուն մեծագոյն մասը պետութիւնը իւրացուց։

P. M. PECHACEK

ՀՌՈՄԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

21 ապրիլին մարդահամար մը կատարուեցաւ Հռոմի մէջ։ Եւ տեսնուեցաւ որ բնակչութեան թիւը հասած է 999,769, մօտ մէկ միլիոն։

1870ին «յաւիտենական» քաղաքին բնակչութեան թիւն էր 226 հազար։ Եւ 1921ին՝ 691,000։ Իսկ 1929ին՝ 902,000։ Դիտուած թէ ֆաշիզմի տիրապետութենէն եւքն է, որ Հռոմ ուռեցաւ։ Իտալացի ժողովուրդին բազմածնութիւնը չէ, որ կը բացատրէ այս երեւոյթը։ 20րդ դարուն, քաղաքները տարօրինակ աճում մը ցոյց կուտան, նոյնիսկ կարգ մը ժողովրդագիրներ կ'ըսեն թէ քաղաքներու գերաճումը կը նմանի մարդկային կազմին մէջ տեսնուած ախտաբանական երեւոյթներու։ Այնպէս որ կ'ենթադրուի թէ գէշ նշան մըն է այս։

ԹՈՒՐՔԻԱ, ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

«Ճէպահ»ի Թղթակիցը կը գրէ Էնկիւրիէն.— Մայիս 9ին, Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան մասին, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ըրած յայտարարութիւնները ուշադրութիւն գրաւած էին իրենց չափաւորութեամբ։ Թէվֆիք Րիւշտի բարեհաճեցաւ գխս ընդունիլ իր մէջլիսէն ելնելէն առաջ եւ գխս ապահովցուց իր հաստատութեան անկեղծութեան վրայ.— Թուրքիան միշտ փափաքող է մնալու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Միշտ իրն ըրած է մէնէւի կազմակերպութեան էական գաղափարը, այս գաղափարը իր ներկայ վիճակով միշտ հաճոյք կը պատճառէ Թուրքիոյ։ Անշուշտ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կը կը պաշտպանէր իր պահանջները աթոռի մը մասին. սակայն չէր արտայայտուեր տեւականութեան կամ կէս տեւականութեան հարցին մասին։

Հարցման պատասխանելով, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ պնդեց Թուրքիոյ անկախութեան վրայ հանդէպ Ռուսիոյ, ամէն խնդրի առթիւ որ Ռուսիոյ հետ կնքուած դաշնագրերու մէջ չէ մնած, դաշնագրեր որոնք ամբողջովին հրատարակուած են։ Այսպէս, Թուրքիա ազատ է մասնակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան, առանց իր որոշումը ենթարկելու Ռուսիոյ։

Ինծ տրուած էր հաստատել թէ հինգ տարի յետոյ, Էնկիւրիի արտաքին նախարարը գրեթէ նոյնութեամբ կը կրկնէր ինչ որ ինծ ըսած էր 1926 Օգոստոս 5ին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մասին։ Այն ատեն ալ Թուրքիոյ անկախութիւնն ամբողջական էր, երկու պետութիւնները հաւասարապէս կը փափաքէին մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, կը սպասէին սակայն որ այս կազմակերպութիւնը ամբողջանայ, եւ անոնց միջեւ միակ անհամաձայնութիւնը կը բխէր Խորհրդային Միութեան այն որոշումէն, որով կ'ուզէր որ այս բարեփոխումը կատարուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իրենց մուտքէն առաջ, մինչ Թուրքիա կ'ուզէր նախ մտնել, յետոյ աշխատելու համար ուզուած ամբողջացման։ Այս բոլորն անշուշտ կախում ունէր տեւական աթոռի մը առաջուընէն։

Դալով Եւրոպայի Միութեան մէջ ընդունուելու հարցին Թէվֆիք Րիւշտի պէյ առանց վարանման յայտարարեց ինծ թէ կը համերաշխէր Խորհրդային Միութեան հետ։ Երկու պետութիւններն իրօք իրենց գիրենք կը նկատէին եւրոպական պետութիւն։ Անոնց մուտքին դէմ յայտնուած մերժողականը նոյնն էր. պէտք էր վերնար միեւնոյն ատեն։ Անհրաժեշտ էր որ երկու երկիրներէն մէկն ընդունէր իրաւունքը որ կը մերժուէր միւսին։

Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ խօսելով, Թէվֆիք Րիւշտի աշխարհագրական սխալ մը վերագրեր էր Թուրքիոյ ընդունելութեան դէմ ցոյց տրուած ընդդիմութիւնը։ Ըստ իր կարծիքին, գիտնականներու կը պատկանէր աշխարհագրական երկայնութեանց ազգեցութեան մասին արտայայտուիլ։ Անշուշտ, [illegible] չէր խաբուեր այս փաստարկութենէն։ Նորիկա, իրեն պարտադրած էր գրացի ազգի մը հանդէպ ցոյց տրուելիք փափկանկատութիւնը, ազգ մը որ գիտէ կռթնիլ տարակարծիք ուրիշ կողմնակիցներու վրայ։ Համաձայն Թուրք պետական մարդոց, այս էր որ Թէվֆիք Րիւշտին միջոցին այնքան մեծ կարեւորութիւն տալու գծի մը որ երկու բեւեռները իրարու կը կապէր, փոխանակ ընդունելու թէ պետութիւն մը կրնայ եւրոպական նկատուիլ երբ ինքզինքը այդպէս կը յայտարարէ, անկեղծօրէն, ինչպէս կ'ընէ Մուսթաֆա Քէմալ՝ թէ սակայն չի կրնար եւրոպական ըլլալ ինչ ալ ըլլայ իր աշխարհա-

…կան գիրքը, երբ ինքզինքը կը …ուէ ասիական, ինչպէս Ռուսիան, …գօրէն աշխարհը բաժնելու հա… Եւ բաղդաթիւ են այն Թուր… որոնք կը վախնան որ Թուր… միայն Մոսկուայի հաճելի …մը հանդուրժութեամբ, կը փախցնէ …րոպայի Միութեան մէջ մտնելու …թը։

Այս վախերը կրնան սակայն …անցիկ ըլլալ։ Լաւատեղեակ շր…ներ, Թէվֆիք Րիւշտիի ձեռ…ւէն ցանիմըրվայրկեան առաջ, խօս… կ'ընէին Գրիանի եւ Լիտվինոֆի … բարեկամական խօսակցու… տնտեսական եւ քաղաքական …ացիկ ծանր հարցերու մասին։ Թէվֆիք Րիւշտի չէր ծածկեր թէ … իր կարծիքին, որքան ուրախ… պիտի ըլլար ամբողջ աշխար… համար եթէ այս լուրը իրակա…ար։ Այնպէս պիտի ըլլար հաւա… Թուրքիոյ համար։

Ցունաստանի կողմէ Թուրքիոյ …տրուած օժանդակութեան մա… յոյն մամուլին քննադատու…ներուն անդրադառնալով, Թէվ… Րիւշտի առանց որեւէ սահմա…ափակման, ճանչցաւ ուղուած օժան…թեան օգտակարութիւնը։

…րոք, Ցունաստան, մեծ յաջո…թեամբ, մասնագէտ դարձած է …կան բարելաւման գործին … Թէվֆիք Րիւշտի ուրեմն, ի …տի ունի երկու երկիրներու մի… հաստատուած նոր կապերը, ի …ատ իր երկրին օգտագործելու …ար Ցունաստանի փորձառութիւնը … նոյն հարցերուն, մանաւանդ …ր երկրագործութեան համար վար… ուղիղու հարցին մէջ։

Մայթելի է որ Թուրքիա այն… արդարադատ ըլլայ ուրիշ եր… …ներու որքան որ է Ցունաստանի …մար այսօր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

…Ց ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

…ոտմաձայն վերէն տրուած հրա…մաններու, գերաստանական նոյն ա…թիւններով, Խորհրդային Գրող…երու Ընկերակցութեան անդամները …ումբեցան, մայիս 18ին, Երեւա…ին մէջ, ճառեր արտասանելու … Դաշնակցութեան դէմ։

Նախ բեմ ելաւ Հայկ Գիւլիքեխ…, որ ըսաւ թէ Դաշնակցութիւնը … դեր կը խաղայ արտասահմանի … աշխարհական պետութիւնները … եւ պատերազմի հրաւիրելով … դէմ։ Ցետոյ յաջորդաբար …ցան Սիմոն Ցակոբեան, Ստե… Զորեան, Դերենիկ Դեմիրճեան, … Մելիքեան, Մարտիրոս …եան, Արա Սարգսեան, Սամսոն …եան, Տիգրան Հախումեան, …անդր Բակունց, Գօղոս Արէլ…, Եղիշէ Չարենց, Մկրտիչ Ար…, Արտաշէս Ռսկերչեան, զինուոր …եան, քիւրտ գրող Ջնդի, … Աբով, Կարօ Ղազարեան, … Սարգսեան, Եղիշէ Զուբար, … Վահանեան։

Ըսին, հա ըսին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Բայց գոհ չէ՞ «Խորհ. Հայաստան» եւ կը գրէ, որ Ս. Ցակոբեան, Ս. Զօրեան եւ Դ. Դեմիրճեան,— յայտարարելով հանդերձ թէ դէմ են Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ պիտի կռուին կոմունիստ կուսակցութեան կողքին, — «անտեսեցի՜ն դաշնակիզմի ֆաշագնունիական վարիանտը եւ տեղական կոնդրատեւշչինան՝ իբրեւ բուրժուական ռեստավրացիայի ագենտուրա ծանդիսացող թէորիա եւ պրակտիկա։ Չխօսեցին նաեւ դասակարգային պայքարի ներկայ էտապի կոնկրետ խնդիրների մասին եւ չծանրացան այն բացերի վրայ, որ ունի խորհրդային, մանաւանդ ուղեկցային գրականութիւնը, բացեր, որոնք անհանդուրժելի են կապիտալիզմի եւ կապիտալիստական իդէոլոգիայի ակտիվացած մնացորդներն արժառախել անելու, ինտերվենցիայի դէմ բանւոր դասակարգի եւ աշխատաւոր գիւղացիութեան ծարտունակութիւնը բարձրացնելու, նացիոնալիզմի տարբեր արտայայտութիւնների դէմ ակտիվ պայքարելու տեսակէտից»։

Դ. Դեմիրճեանը եւ Ս. Զօրեանը, ինչպէս նաեւ Մ. Արմէնը իրենց ելոյթներում մասնաւորապէս ցոյց տուին, որ իրենք դեռ չեն հասկացել, թէ սոցիալիստական ռեկոնստրուկցիայի ուժեղ էտապում բանւոր դասակարգը պահանջում է պրոլետարական գրականութեան կողքին ոչ թէ ուղեկցային, այլ դաշնակից գրականութիւն»։

Նոյն թերթը գոհ է սակայն, որ Զուբար, Չարենց, Կ. Ղազարեան Ա. Բակունց, Ը. Վահանեան համաձայն են կռուելու խորհրդային իշխանութեան կողքին։

Արտասահմանի մէջ, մեզի կը մնայ, գիտելով բանի խօսեցնելու այս փորձերը, լսելով հիւանդ ադաղակները թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պատերազմի՜ կը մղէ եւրոպական պետութիւնները ընդդէմ Ռուսիոյ, ըսել.

— Մե՜ծ է զօրութիւնդ, հայ փառաւոր կուսակցութիւն, որ թըշնամիներդ անգամ կը խենդեցնես եւ զառանցելու կը մղես։

ԲԱՆՈՒՈՐ Կ'ՈՒԶԵՆ

Սուր պահանջ կայ բանուորի։ Ամէն կողմէ բանուոր կ'ուզեն, մանաւորաբար արհեստագէտ։

Շինարարական մարմինները շուարած են, որովհետեւ աշխատանքի այս եղանակին դժուար է բանուոր գտնել։ Կուսակցութիւնն ալ իր կարգին արգիլած ըլլալով արտադրութեան մէջ աշխատողները փոխադրել շինութեանց մէջ, բանուորական տագնապը աւելի սաստկացած է։ Երկրաշարժն. ալ աւրեց այս տագնապին վրայ, որովհետեւ բազմաթիւ բանուորներ պրկուեցան ճամբայ շինելու, փլատակները պեղելու։

Ամէնէն շատ պահանջ կայ որմնադիրներու։

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԳՈՒՄԼՃԱ, 5 մայիս.— Բաւական ժամանակէ ի վեր «Յառաջ»ի մէջ կը կարդամ զանազան անդերէ գրկուած նամակներ երիտասարդ որբերու կողմէ, որոնք իրենց դառն վիճակը կը պարզեն ազգին։ Սակայն ազգը կարեւորութիւն տուած ունի՞ այդ քաջերու աղաղակներուն։ Ենթակայ ձուլման վտանգին, մատնուած խեղճութեան, այսօր ալ անգործ ու անօթի, բոպիկ, չնամաշ հագուստներով…

Այս չարքաշ երիտասարդները ամբողջ ձմեռը դարնան կը սպասէին։ Գարունը եկաւ ու անցաւ եւ անոնք ամէն օր փոքրիկ կարաւաններով կուգան իրենց ցաւերը պատմելու։

Պատմե՞նք նորէն իրենց սաղանային պատմածները։

Առաջ երբ գործերը լաւ էին, գիւղացին իր հունձքը արտէն չքաղած ծախած կ'ըլլար սուղ գիներով, մինչ ներկայիս տակաւին անցեալ տարուանէ ծխախոտ ունին իրենց տան մէջ։ Առաջ փոքրաքանակ գնող վաճառականներ կային։

Ներկայիս անոնք սնանկացած են, հրապարակը թողլով հարուստ ընկերութեանց, որոնք իրենց ուզածին չափ կ'առնեն աժան գիներով։ Առաջ մաքուր կ'աշխատցնէին, հիմա «տօնկա» կ'առնեն, միայն կիներուն գործ ըլլալով, որով այր մարդիկ անգործ կը մնան եւ կը ստիպուին գիւղերը երթալ։ Բազմութիւն մըն ալ Հին Ցունաստանէն կուգայ, կազմելով անգործներու բանակ մը։ Բոլորն ալ յանձնառու են աշխատելու չընչին օրականներով, — 25 - 30 դրախմի, 18 - 20 ժամ արեւուն կիզիչ ճառագայթներուն տակ։ Իսկ ի՞նչ կ'ուտեն եւ կը խմեն, -- թասերով ջուր, մէկ օխա լոլիկ, քանի մը գլուխ սխտոր, քիչ մը աղ ու բացախ։

Եւ այս տաժանելի աշխատանքը եր՞կու կա՞մ ե՞րեք ամիս, սպասելով նոր գարուններու։ Բնիկ կամ գաղթական գիւղացիները որ տունը մնացած աղջիկներ ունին, կը շլացնեն մեր տղաքը զանազան խոստումներով։ Դավալայի գիւղերէն Սէյլանի մէջ 8 հայ երիտասարդներէն 6ը ամուսնացած են տեղացի աղջիկներու հետ։

Այս անգործութիւնը եթէ մէկ երկու տարի եւս տեւէ, այդ գիւղերուն մէջ թերեւս հինգ ամուրի չպիտի գտնէք, բոլորն ալ ամուսնացած պիտի ըլլան հելլենուհիներու հետ։ Ի հարկէ ծնած սերունդն ալ յոյն պիտի ըլլայ։

Այս ծանր կացութեան առջեւ դուք ի՞նչ կը խորհիք, ո՞վ բարեգործականներ եւ կուսակցութիւններ։ Ալ չե՞ն բաւեր տեսածնիդ…։

Հաւատացէք որ եթէ քար ըլլար կը ճաթէր, իսկ դուն հայ ժողովուրդ կը լսես ու կ'անցնիս։

ԱՐՇԱՒԻՐ ԵՐՄՀԻՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ԱԿՈՒՄԲ

ԼԻՈՆ. — Երկար ժամանակ սրբանները ներքնաբահները իբրեւ գրադարան գործածելէ յետոյ, յաւնիս 2ին վերջապէս վարձուեցաւ բաւական խոշոր սրահ մը, բոլորովին առանձին վայրի մը մէջ։

Մեր ընկերներուն գոհունակութիւնը զանազան ձեռնարկներու շուրջ, արդէն յայտնի է գաղութին։ Իսկ այս վերջին ձեռնարկը, անտարակոյս պիտի ըլլայ ժամադրավայրը ո՛չ միայն Դաշնակցութեան խումբերուն, Գաղտնեկան Միութեան, այլեւ բոլոր հայրենակցական, եղբայրական, Վերաշինաց եւայլն միութեանց, որոնք չարաւնակ կը որոնեն սրահ մը չգոյութենէն։

Նոր Ակումբը, որ մէջտեղ եկաւ շնորհիւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ջանքերուն, պիտի ըլլայ վառարանը բոլոր անոնց որ կարօտն ունին հայ խօսքին, գիրքին ու գրականութեան։ Այնտեղ պիտի ըլլան դասախօսութիւններ, վիճաբանութիւններ, գրական եւայլն երեկոյթներ, նուիրուած ազգային ինքնաճանաչման։ Ո՛վ որ կ'ուզէ գիրք ու թերթեր կարդալ, թող դիմէ հոն, ուր կարելի է գտնել ամէն տեսակ գիրքերէ զատ զանազան պարբերականներ, «Դրօշակ», «Հայրենիք» ամսագիր, «Ցուսաբեր», «Յառաջ», եւայլն։ Ակումբը վարձու կը տրուի զանազան Միութեանց ժողովներուն համար։ Դիմել կոմիտէի անդամներուն կամ ուղղակի գրադարանին։ Մօտ օրէն Ակումբին բացումը պիտի կատարուի։

Թղթոս

ԻՄԱՑՈՒՄ.— Գրադարանի ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ յետ այսու պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.— 206. Rue Duguesclin, Lyon

ԽՈՐՀՐ. ՌՈՒՍԻԱ

ԿՈՐՔԻԻ ԴԱՆԳԱՏԸ

Մաքսիմ Կորքի, իր ծննդեան 63րդ տարեդարձին առթիւ ստացած շնորհաւորական հեռագիրներուն պատասխանելով, ցաւ կը յայտնէ որ 3 հազար րուբլի ծախսուած է միայն հեռագիր համար, այն ալ բանուորներու դրամներէ։ Այդքան դրամով կարելի էր, կ'ըսէ, գեղեցիկ գործեր հիմնել երկրին մէջ եւ ոչ թէ մսխել գեղեցիկ բառեր հեռագրելու համար իրեն։

«ՊՐԱՎԴԱՅ»Ի ԴԱՆԳԱՏԸ

«Պրավդա» թերթը կը գանգատի որ Անդրկովկասի կոմունիստ պաշտօնաթերթը «Զարեա Վոստոկա» շատ թերացած է իր դերին մէջ։ Մէկիկ մէկիկ ցոյց կուտայ թերացումները որոնց կարգին կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ չարտատպեր իր խմբագրականները, զորս կը ղրկէ հեռագրով։ Ուրախ է որ Հայաստանի եւ Ազրբէջանի թերթերը օրը օրին կ'արտատպեն իր խմբագրականները, կը սրբագրեն իր ցոյց տուած սխալները։ Եւ կ'առաջարկէ հրաժարեցնել «Զարեա Վոստոկա»յի խմբագիրը, որ դեռ նոր նշանակուած էր։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Մայիս 18ին Բագուի մօտերը սպանուեցաւ Ազրբէջանի կեդրոնական գործադիր կոմիտէի անդամ Ռեսի Հաջիեւ, երբ քննութեան ելեր էր ջրային ստանաւուծիւնը։ Հեռագիրը չըսեր թէ ոճրագործը բռնուեցա՞ւ, բայց կը յայտնէ որ ան կը պատկանի ապստամբական շարժման եւ ահաբեկիչներուն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Զ. Ռ. Մ.ի «Արարատ» ֆութպոլի խումբը, վերջին մէկ երկու շաբաթուան պատուաւոր պարտութիւններէն յետոյ, անցեալ կիրակի օր շարք մը գեղեցիկ յաղթանակներ տարաւ Sur-esnesի White Harriers խումբը, բաժակի 6ական հաղինոց Թուռնուա մը կազմակերպած ըլլալով, հրաւիրեր էր նաեւ «Արարատը»։ Ներկայ էին մօտաւորապէս 30 խումբեր, եւ մրցումները տեւեցին առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան 7-30։

«Արարատը» իր տարած 7 յաղթանակներով եւ 2 պարտութիւններով մնաց մրցի-ֆինալներու։ Նոյն իսկ բաժակը շահելու յոյսեր կրնայինք ունենալ, եթէ ընկերոջ մը հարուածներուն պատճառաւ խումբին տղոց մէկ մասը բացակայ չըլլար։

Գեղեցիկ արդիւնք մըն է այս, եթէ նկատի առնենք որ, մեր տղոցմէ պարտուող խումբերու մէջ կը գտնուէր Փարիզի Զուիցերիացիներու նշանաւոր խումբը, ինչպէս նաեւ Gallia, Nanterre եւ White Harriers խումբերը։

Դաշտին վրայ, ներկայ հաւաքուած բազմութիւնը գովեստով կը խօսէր մեր տղոց խաղարկութեան մասին։

Միծացելի էր տեսնել բարկութիւնը Gallia խումբի տղոց, որոնք իրենց արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զգային պարտուած ըլլալով հազիւ իրենց ուսերը հասնող հայ տղոցմէ երկու անգամ 2—0։

Հ. Ա.

ՈՐԲԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Անցեալ օր Թուրի հիւանդանոցին մէջ մեռաւ հայ որբ մը, Յակոբ Նազարեթեան, որ երկար ատենէ ի վեր կը դարմանուէր albuminurie հիւանդութեան համար։

Այս որբն ալ երկու տարի առաջ բերուած էր Ցունաստանէն, աշխատցնելու համար ագարակներուն մէջ։ Տարիքով շատ փոքր էր, բայց մեծ զրուած։

Կարճահասակ, հեզահամբոյր որբ մը։ Ուրախ էր, երբ բարի ագարակապանի մը մօտն ինկած էր։ Քոյր մը ունէր Եգիպտոս, քոյր մըն ալ Ցունաստան, երկուքն ալ դեռ փոքր։ Կը ցաւէր, որ չէր կրնար թղթակցիլ անոնց հետ։ Զրիաբար իրեն «Յառաջ» եւ «Երկունք» հայթայթեր էին ընկերները, ուրախութեամբ կը կարդար։ Շարունակ նոր գիրքեր կ'ուզեր, կը փափաքէր դպրոց մը մտնել։ Ցանկարծ վրայ հասաւ հիւանդութիւնը։ Հիւանդանոցին մէջ այլեւս յոյսը կտրած էր, «Փարիզ տարէք զիս, որպէս զի աղէկնամ» կ'ըսէր։

Մահը չխնայեց իրեն։ Մեռաւ մինակ, քոյրերէն հեռու, օտար երկիրի տակ։

Բայց, սիրելի Յակոբ, մենք որբերս, պիտի պահենք յիշատակդ մեր տառապանքի յուշերուն հետ, քնացի՛ր խաղաղ։

Հ. Վ.

ՊԱՐՍԻԿՆԵՐՆ ԱԼ Կ'ԸՆԴՕՐԻՆԻՆ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԸ

Թէհրանի «Վերածնունդ»ը կը գրէ թէ «Իրանշեհր»ի միութեան անդամները փորձ մը կատարեցին լատինական տառերով գրել պարսիկ գրականութիւնը։ Անոնք նոյնիսկ հրատարակած են նոր այբենարան մը լատինական տառերով, եւ ձրիաբար յրուած ժողովուրդին մէջ, տարածելու համար իրենց փորձը։

Ասկէ զատ լատինական տառերով գրած ու տպած են պարսիկ բանաստեղծներու քանի մը գործերը։

Յառաջաբանով մը, անոնք կ'ըսեն թէ փորձ մըն է որ կատարած են առով, եւ կը կարծեն թէ մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԴՐԷԱՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Անդրէասի եւ շրջանի Հայ. Միութեան վերջին տարուան վարչութիւնը, առանց երբեք գործած ըլլալու, յոյնած զգալով ինքզինք, ձգած է երեսի վրայ բոլոր պատասխանատուութիւնը միութեան գոյքերուն եւ դանձին, ոչ ոք կը հետաքրքրուի։ Բանիցս թելադրանքներ եղան վերակազմելու միութիւնը։ Բայց ապարդիւն։ Եւ արդէն յոյս ալ չկայ վերակազմելու։ Որով միութեան գոյքերուն ապահովման հարցը կուգայ սեղանի վրայ։ Միութեան ծրագիրկանոնագրին մէջ կայ յօդուած մը, որ կ'ըսէ. «Միութիւնը լուծուած պարագային, անոր բոլոր գոյքերը եւ դրամները կը փոխանցուին Միացած անդամներուն որոշումովը, բարենպատակ ձեռնարկներու»։

Ուստի քանի որ անկարելի է կենդանացնել, ժամանակն է գործածել այդ դրամը իր նպատակին։ Արդէն «Յառաջ»ը օրը օրին կ'արձանագրէ բազմաթիւ օգնութեան դիմումներ, ամէն կողմերէն։ Մեյն Նամակս միութեան գանձապահին ուշադրութեան կը յանձնեմ, որպէսզի բարեհաճի միութեան անդամները ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրել եւ որոշել դրամին մնացած գումարին գործածութեան ձեւը։

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ

Ֆրանսայի հայ նկարիչները յառաջիկայ կիրակի, 7 յունիս, նկարչական ցուցահանդէս մը կազմակերպած են Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ։ Բացումը տեղի կ'ունենայ, շաբաթ ժամը 3ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՑԱՅԳԵՐԳ

(ՑՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

…Ո՞հ, մանաւանդ այդ ցած ա…երուն տակ սրտառուչ բաբա…մը կ'իմանամ երիտասարդ կուրծ…, տղամարդոց, աղջիկներու …երը չէ՞ք տեսներ. մայր՞ոտ է, …անձկութիւնը, ցա՞ւը թէ կա… որ կը քրտնի անոնց կոնքե…, կը դողայ անոնց շրթունքին …։ Եթէ կարելի ըլլար տես… …երազին ծիածանը անոնց քունի …երներուն վերեւ… »։

— Աւագ, դուն զառանցա՞ծ ես, … տուաւ Սարհատը։ Ամէնքը …ջացին։

— Այդ գեղջուկ, հողի զաւակ…ը փակած են գետնին, իրենց մա…ուն, խրած են ակօսին, բախտի …ին մէջ, բայց այս պահուս անոնց … թեւերը պարզած է մայրական …, ինչպէս հաւ մը իր ձագուկ…ուն վրայ։ Երազը որ խաղաղ է եւ երջանիկ, անոյշ եւ յուսատու, որ կը հրահրէ Սէրը եւ Կարօտը երիտասարդ կուրծքերու տակ…

Ու տեսէք, բարեկամներ, կը բաւէ որ ձայն տամ, որպէս զի արթննան սպասող սիրահար սրտերը ու դէպի դուրս, դէպի վեր նային կարծելով թէ գիշերուան ճամբայէն կ'անցնի ու կը կանչէ անծանօթը, թերեւս նժոյգը Ասպետին որուն յառած են ու պիտի սպասեն դեռ երկար։

Ու քանի մը քայլ առաւ Աւագ, դէմքը դարձուց գիւղին ու յանկարծ իր խորունկէն բան մը փրթաւ. տաք եւ գոռ, լեցուն բաբախուն երգ մը որ ուռեցաւ, ալիք ալիք տրոպեկանեց. լռութեան և հեռաստաններուն։ Ցստակ, մետաղի մը հնչուն շեշտերով ան ամայի միջոցէն ազեկոչեց եւ արթնցուց բոլոր քնացող յուզումները, սէրերը։

«Սիրուննե՛ր, մի նեղանաք
Որ ես իմ եարին եմ գովում
Դուք իմ տարտս չէք իմանում
բալա ջա՜ն…
Ինտոր ծամար նրան եմ գովում»

Միջոցը, երկնքի լոյսերը, անցնող պահը յանկարծակիի եկած սառեցան. յափշտակուած էին բոլոր շունչերը. բոլոր իրերը. ուղեւորներու սրտէն կը հնչէր երիտասարդութիւնը, ինչե՞ր կը մտածէին գլխիկոր ձիերը։

Ու յանկարծ, մէկիկ մէկիկ իրարու ետեւէ քնացող գիւղին պատուհաններուն ետին նշոյլներ ծնան, ցոլքեր սկսան պլպլալ. ո՞վ էին յարուցեալ այդ հոգիները… Ու մոմերը վառեցան մէկ մէկու ետեւէ, մոմերը ցատկեցին լուսամուտէ լուսամուտ ու պահ մը եռք ճամբուն նայող պատուհաններէն նշոյլները կը շարժէին, կարծէք նշան կուտային.

Որքան կ'ուզէք զարդարուիլ
Ալ ու եէշիլ գոհարներով.
Եարս՝ սեւ, դուք ալ ծագնէք.
Ելի եարիս իմ գովում, բալա ջան
եարիս իմ գովո՜ւմ…»

Ու յետոյ, մէկիկ մէկիկ, իրարու ետեւէ, գարթնող գիւղին վրայ դռներ սկսան բացուիլ, սպիտակ ստուերներ, մոմ ի ձեռին կանգ առին սեմերուն առջեւ… Անոնք կանգ առին հոն, մտիկ տալով երգին որ կը թաւալէր երդիքներու վերեւէն, կեցան սպասող աղօթող, ապշահար էակներու նման.

Ամէն մէկրդ մէկ մէկ փերի
Աչքիս առջեւ ման էք գալիս,
Բայց ինծի դուք չէք գրաւի,
Ելի եարիս եմ գովում, բալա ջան,
եարիս եմ գովում…

Սպիտակ ստուերները կը սպասէին միշտ, ու մոմերու լոյսը կը դողդղար ափերու մէջ, ինչպէս սրտի մը բաբախումը։

Աւագը դարձաւ այն ատեն եւ ուղեկիցներուն ուղղեց իր խօսքը.

— Աչաւասիկ, տեսա՞ք սէրը քնացող սա յարկերուն տակ…։

— Ցիմար կոյսերն են, էլի, առակին խենթ աղջիկները որ զուր են սպասած փեսայի գալստեան… բըբջաց Զիւմիւռը։

— Զգիտենք, ընկեր, չիմարնե՞րն են թէ իմաստուն կոյսերը, սակայն… Գիշերուան երազներուն պարտէզէն անոնք միշտ կը հասնին, մոմերնին վառ, երբ սէրն է որ կ'անցնի։

Դէհ գնա՛նք… բարձրացէք սահնակը… թօթվէ ձիերդ, Աստուր…։

Ամէնքը կրկին տեղաւորուեցան։

Մտրակը շաչեց. ձիերը թափ տուին, սլացան։

Աչքերնին դէպի ետ, անոնք կը դիտէին տակաւին հեռացող գիւղը, ուր մոմերուն պլպլուքը կը դալկանար, կը նուաղէր.

— Իսկ հիմա՞, Աւագ… ո՞ւր ենք գնում…

— Իլիճա՛, դուք իմ հիւրն էք այս գիշեր։

Մշուշին մէջ խորասուզուեցան պլպլուքները, ստուերները, տարածութիւնները։ Սահնակը կը ճռնչէր ու կը լողար սպիտակ ծովու մը վրայ։ Ցուրտին մտրակը կը զգուէր ձիերուն զաւակը։

Քարաշէն կամուրջ մը անցաւ իրենց տակէն ու մնաց իրենց ետեւ։ Ահա վերջապէս Իլիճան։

Աւագ պահ մը բանց երիվարներու սանձը, շրջան մը տուաւ սահնակին ու առուի մը եզերքը քերելէ յետոյ ձիերը կեցուց գիւղին բացը, չփոթ տարածութեան մը առջեւ։

Գիւղը փռուած էր այդտեղ կարծէք քնացող նախիրի մը քամակներուն վրայ, թումբեր՝ շարուած քով քովի, ու տեղ տեղ քարեղէն սիւն մը կանգուն, որպէս հոլիւը, քանի մը գերեզմանաքարեր, անտերունչ դամբաններու վրայ։ Լուսինը նոյնքան բարի, նոյնքան անտարբեր, շռայլած էր իր դալկութիւնը այդ թումբերուն շուրջը, ուր կը քնանար փաղամեռիկ ժամանակը։

Հող Աւագ սահնակէն վար ցատկեց, ոստումներով անցաւ թումբերու վրայէն, գերեզմանաքարի մը մօտ կանգ առած շուրջը դիտեց։ Ան լքջացած կ'երեւէր, շարժումները շփոթ, ուղեկիցները չէին հասկնար զինքը, ի՞նչ փնտռելու կ'երթար աշխարհէն բաժնուած այդ անկիւնը, ինչո՞ւ անոր մտածումները, միշտ այնքա՞ն յստակ, մառանուած էին այդ յեղակարծ խռովքին։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Բոլշեւիկեան բանի աշխատանքը

Լոնտոնի մէջ, «Գերութեան դէմ ընկերութիւն»ը հրատարակութեան տուաւ տեղեկագիր մը, Ռուսիոյ բանի աշխատանքի պայմաններուն մասին։

Վկայութիւններու եւ տեղին վրայ կատարուած քննութիւններու արդիւնք է այս տեղեկագիրը որ կը յայտնէ թէ անտառներու մէջ փայտահատութեանենաւահանգիստներումէջ փայտերու փոխադրութեան համար, բոլշեւիկները կիրարկած են պարտադիր աշխատանք։

Բանի աշխատանքի ենթարկուած գործաւորները ըստ տեղեկագրին, կը բաժնուին հետեւեալ դասերուն.

1.— Շրջանի բնակիչները որոնք բանի աշխատաւորներու մեծամասնութիւնը կը կազմեն։

2.— Գիւղական խորհուրդներու կողմէ հայթայթուած աշխատաւորները, որոնք իբր թէ կամաւոր կը ներկայանան, սակայն իրականութեան մէջ, բռնութեամբ ղրկուած են աշխատանքի։ Այս կարգի անձերը ամենէն ծանր աշխատանքներու կը լծուին։

3.— Շրջանէ մը ուրիշ շրջան փոխադրուած աշխատաւորները կ'առնուին ամենէն աւելի համայնացած ագարակներէն։

4.— Բանտարկեալներն ու հասարակ թիապարտները, ինչպէս նաեւ քաղաքական դատապարտեալները եւ հին սպաները կը պատկանին այս վերջին դասուն։

Բանի աշխատանք կատարողներուն մէջ, մարդեր կան որոնք բոլորովին անընդունակ են մարմնական որեւէ աշխատանք կատարելու ու ենթարկուած են զարհուրելի հարստահարութեան եւ ճնշումի։ Այս ճնշումներէն այնքան վարպետութեամբ կազմակերպած են որ, դժուար կ'ըլլայ գտնել ըրբտութեան բացայայտ փաստեր։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Վ. ՉՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ՏԷՍԻՆ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւայլն։ կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

ՆԻՍ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, 146 Bld. de la Madeleine, Salle Ortelli

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ Մուտքը ազատ է

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ «ՄԱՅԻՍ 28» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Անիէռ, Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Զէյթուն կոմիտէին կողմէ։ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 8 Ave. Argenteuil, Place Comèteի ծխավաճառին վերնայարկը։

Կը հրաւիրուին՝ Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերուն ընկերները։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն

Փարիզէն առնել հանրակառք թիւ 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ, փօրթ քլիշէէն թիւ 40 իջնել Rue d'Alma.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիայի

Ի պատիւ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Salon Chapeի մէջ, 86 rue Chape)

Կը ներկայացուի Ա. ԱԲԷԼԵԱՆԻ

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ (ՏՐԱՄ 3 ԱՐԱՐ)

Գիները ժողովրդական են

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ

14 Յունիս կիրակի ժամը 3ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յայտագրով

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

Կը խօսի՝ Գ. Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Նիւթը.—Նոր նիւթեր Պատկանեան տոհմի մասին

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun՝ Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Մ. Երիցանց, Մ. Գույումճեան։

ՌՈՍՏՈՄԻ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Թ'ընթուանի ընկեր կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին ընկեր Յովհաննէս Վարոսեանի բնակարանին մէջ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 6ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Կ'ուզուին քրէփ տը շին եւ ժեռսէ ռոպ կարող լաւ գործաւորուհիներ։ Դիմել Ե. Գօտուրեանի, 11 Rue Sénégal, Փարիզ (20), Մէթրօ Քուրօն կամ Պէլվիլ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասէր Միութիւնը Պանթէօնի գաւառի սրահին մէջ կը սարքէ իր դասախօսութիւնը այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, կը խօսի Տօքթ. Ա. Փօղոսեան «ընկերային առողջապահութեան ներկայ ձգտումները» նիւթին շուրջ։

Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։

Բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Օրակարգ՝ հրաժարական վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ա. Ե. Հ. Ի. խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ ժամը 4ին 71 Ave. Kléber։ Այս ժողովը վերջինը պիտի ըլլայ ամրան այս ամբողջ եղանակին համար։

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՉԵԱՆՑԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի վաղը կիրակի առաւօտ։ Այս երկու ազգային բարերարներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարօնեանցի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, 14 րիւ Քօլպէր, Պոր Թապայի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ գեկոյց վարչութեան, շրջ. ժողովի օրակարգերու վճռաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿԵՍԱՐԻՈՑ Շրջ. Հայր. Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և Շրջանի բոլոր կեսարիացիները վաղը ժամը 3ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Օրակարգ.—Հաշուետուութիւն տարեկան վարչութեան և ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ԸՆԿ. ԲԱՐՈՒՆԱԿ Կրպայեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Գ. Հ.— 140։
Մարսէյլ, Գարե.— 741։
Տէսին, Հ. Ե. Միութ.— 10։
Ռուան, Թիւր.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ջառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները։ Այժմ 23 տարեկան է։ Իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. Իր ծխքիտ հասցէն լուր տուողին 200 Ֆր. նուէր։

— Աֆիօն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովասափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

Կ'ուզուին LINGERIE DE LUXEի գործաւորուհիներ իրենց տուներուն մէջ աշխատող. Ներկայանալ ձեռագործի նմոյշներով, rue de Convention 155 bis, Avakiantz, երկուշաբթի օրերը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։ Թէլ. Vaugirard 30-10։

ԵMPIRE մխիթար-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցէսինի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Նիսի Հայ գաղութէն.

Տիկին Վ. Քէօլէեան 1000, Յովհաննէսեան եւ Արսէնեան եղբարք 250, Տէր եւ Տիկին Յ. Համբարձումեան, Գ. Ե. Աղաթօն, Գ. Յ. Յովակիմեան 200ական, Հայկական սինէմայի միջոցին, ներկաներէն 212 Ֆր. 25 սանթիմ, Գ. Տ. Զամքէրթէն, Տէր եւ Տիկին Ա. Մելքոնեան, Շէր եւ Տիկին Նասիպեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մէրհամէթճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Էլմասեան 100ական, Տիկին Ս. Պէրպէրեան, Գ. Մ. Եանըքեան, Գ. Հ. Պաղտասարեան, Գ. Գ. Գասպարեան, Տիկին Սինէմեան, Տէր եւ Տիկին Ալթունեան, Իշխան Արղութեան, Գ. Տ. Ներսէսեան, Տիկին Վ. Եսայեան 10ական, Ո՛ն Ե. Տիկին Յ. Համբարձումեան, Գ. Մ. Մաթէոսեան, Տօքթ. Սամուէլ Խան, Տէր եւ Տիկին Սահափեան, Տիկին Ղազարոսեան, Տիկին Մէրսէտէս, Տէր եւ Տիկին Մ. Թօքաթլեան 50ական, Գ. Ս. Գասըմեան 25, Տիկին Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ղ. Կըտէմեան, Տէր եւ Տիկին Գօնտաքճեան, Տիկին Իփէքճեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչատուրեան 60, Տէր եւ Տիկին Մ. Գրիգորեան 43, Տիկին Մ. Պաղտասարեան, Գ. Զ. Յակոբեան, Տիկին Մ. Հայրապետեան 5ական, Գ. Ս. Մարտիրոսեան, Գ. Ա. Պաղտիկեան, Տիկին Երիցուհի Ամպէր Շամլեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Կ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Նազգաշեան, Տէր եւ Տիկին Օհլեան 50ական, Տիկին Ն. Ճարպիկեան, Տիկին Մ. Պետրոսեան, Ո՛ն, Տիկին Ա. Օտաճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Պոլեան, Տիկին Արմենուհի Այճեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Եուսուֆեան, Գ. Ե. Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ճիվէլէկեան, Գ. Յ. Հալէպեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Զօրեան, Օր. Աննա Տայեան, Գ. Լ. Արսլանեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Քէպապճեան, Ո՛ն, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Երամեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Անտոնեան, Գ. Խ. Գանտէզեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Ատալեան 10ական, Գ. Յ. Թոմպուլեան, Գ. Ա. Թոմպուլեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Քէօշէքեան, Գ. Ճօրճ Մանարեան, Տիկին Ծ. Պաղտիկեան 5ական, Գ. Վ. Մախսուտեան, Գ. Գ. Զիլինկիրեան 15ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Հաճեան 40 ֆրանք։ Ընդհ. գումար 3855 Ֆր. 25 սանթիմ։

Վարչութիւնս անգամ մը եւս կը յայտարարէ Տէսինահայ գաղութին թէ Հայ մասունք որ կը շինուի նախաձեռնութեամբ Տէսինի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան եւ մասնակցութեամբ ամբողջ Հայ գաղութին, սեփականութիւնն է Տէսինի Հայ լուսաւորչական համայնքին, եւ ո՛չ թէ մասնաւոր միութեան մը եւ կամ անհատի մը, ինչպէս արդէն կառավարութենէն վաւերացուած է այս ձեւով։

Ի դիմաց Ցէսինի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան Վարչութեան Ատենապետուհի Ս. Հալէպեան, Ատենադպրուհի Վ. Չօրթիկ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի Ամէն օր 9-12, 2-8 Կիր. 9-12

Կ'ուզուին երկու դերձակ գործաւորներ մեծ կտորի վրայ աշխատելու համար։ Մնայուն գործ եւ լաւ վճարում։ Դիմել՝ Գ. Գլթիքեանի, 8 Rue Rougemont Paris (9).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութիւն։ Կ'ընդունին ամէն օր 12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտ

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
7
ՅՈՒՆԻՍ
1931

7 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1589

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀ,,

Խորհրդային Հայաստանի «բարեկամ» թերթերը, Բարեգործականի «Միութիւն»ն ալ միասին, ցաւով արձանագրեցին «եղերական մահը» Տոքդ. Հէքիմեանի, որ ներկայացուցիչն էր թէ՛ Բարեգործականի եւ թէ՛ Նոր Սեբաստիոյ շինութեան գործին, Երեւանի մէջ։

«Եղերական մահ», — ոչ աւելի, ոչ պակաս։

Ոչ իսկ ո՛ր եւ է վախկոտ հարցում։ կամ ենթադրական, դիւանագիտական լուսաբանութիւն։

Չափազանց առանձնական է բառը. – «եղերական»։

Եղերական մահեր են՝ դանակով սպանութիւնը, խողխողումը, անձնասպանութիւնը, արկածը, գնդակահարումը, կախաղանը, ծեծի տակ անշնչացումը՝ բանտի կամ փողոցի մէջ։

Կարելի՞ էր իմանալ թէ՝ ո՞ր «եղերական»ին զոհն է Տոքդ. Հէքիմեան, այս հակայեղափոխական (մեր հասկացողութեամբ), հակաշաշնակցական եւ թունդ պահպանողական կամ բարեգործական քաղաքացին։

Եւ եթէ ուրիշները խոհեմութիւն կը համարեն լռել, գոնէ Բարեգործականը, որ չէզոք է եւ «անխտրական», պարտականութիւն չունի՞ հանրութեան տեղեկացնելու իր պաշտօնէին մահուան պարագաները։ Մանաւանդ որ, միշտ պարտաճանաչութիւն կը սեպէ վսե՛մ ոճով նկարագրելու ո՛րեւէ թէյասեղան կամ խնջոյք, «հանդերձ ընտանեօք»։

Զարաշուք զրոյցներ շրջան կ'ընեն այս մահուան առթիւ։ Բայց մենք պիտի նախընտրէինք բուն աղբիւրէն իմանալ իրողութիւնը։

ԵՐԷԿ ԱՌԻՒԾ, ԱՅՍՕՐ ՄՈՒԿ

Այս շաբթու ընդարձակօրէն պարզեցինք Հայաստանի տաղանդաւոր մտաւորականներուն դէմ սարքուած նոր դաւադրութիւնը։ Քստմնելի խաղ մը որքան զարշելի, նոյնքան ընդվզեցուցիչ։

Ինչ որ մնացած է Հայաստանի մէջ իբրեւ մտաւոր ուժ ու գանձ, ենթարկուած է ահ մը շղթրթներու անլուր հալածանքներուն։ Խաչակրութեան եւ հալածանքին։

[illegible] Հետաքրքրուողները կրնան գտնել «Խորհրդային Հայաստան»ի մայիս 29 թիւը, եւ կարդալ ու համոզուիլ։ Մենք պարտք սեպեցինք թարգմանել որոշ հատուածներ, իսկ ամէնէն կարեւոր մասերուն բնագիրը արտատպած ենք նոյնութեամբ։

Միեւնոյն առեն, պարզեցինք Էջմիածնի գլխուն սարքուած աղէտը։ Բուն բառով՝ ողբերգութիւնը։

Ցամի շնորհաց 1926 թուականին, Փարիզ բազմած 10 – 15 մտաւորականներ, գրագէտներ եւ արուեստագէտներ պարտք զգացին բուն բողոքագիր մը ստորագրել ու հրատարակել Ահարոնեանի մէկ յօդուածին, աւելի ճիշդ՝ քանի մը բացատրութիւններուն առթիւ, որոնք վնասակար կը համարուէին հայրենիքի շահերուն համար։

Ջքրքրենք մանրամասնութիւնները եւ հարցը դնենք շեշտակի։

Այդ բողոքարկուները ողջ են այսօր։ Եւ Փարիզի մէջ։ Իրենց գիրքերուն վրայ։

Ահաւասիկ աննախընթաց առիթ մը՝ ձայն բարձրացնելու։ Ինչո՞ւ կը յամենան կատարել իրենց սրբազան պարտականութիւնը, իբրեւ անշահախնդի՛ր եւ հայրենասէր քաղաքացիներ։

Մանաւանդ որ, այս անգամ յօդուածի մը, բացատրութեան մը կամ բառի մը վրայ չէ խնդիրը, այլ ամբողջ վաստակաւոր, չարաաանջ սերունդի մը ճակատագրի հարցը։

Ինչո՞ւ բանը թողուլ փողոցէն անցնող մարդուն,— երէկ առիւծ կտրեր, երկու բառի համար, այսօր մուկ են դարձեր, երբ նոյն Հայոց կաթողիկոսութիւնը կը վերածուի անասնանոցի, իսկ վաթսուննոցներու փաղանգ մը, 15—20 գիտնականներ, բանաստեղծներ, լեզուագէտներ եւ պատմագէտներ դատապարտուած են զզուելի հաւատաքննութեան մը։ Լրտեսական հալածանքի եւ բարոյական գլխատման։ Ճշմարտութեան, ազատ մտքի ուրացման եւ խեղկատակութեան...

ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱ

Կը խնդրենք չնախապաշարուիլ։

Կ'ակնարկենք շատ սովորական հարցի մը. — Հայր. Միութեանց կեդրոնացման, որու մասին մեր տեսակէտը պարզեցինք այս էջին վրայ, զանազան առիթներով։

Ուրեմն, բարիք մը համարելով Հայր. Միութեանց կրճատումը, ձուլումն ու կեդրոնացումը, կ'առաջարկենք, իբրեւ գործնական ուղեգիծ.—

Հայր. Միութիւնները վերածել շրջանային՝ նահանգային ընդարձակ կազմակերպութեանց՝ վեց նահանգներու անունով։ Կիլիկիան ալ առանձին։

Այսպէս կ'ունենանք եօթը Հայր. Միութիւններ.— Բարձր Հ., Բաղէշ-Տարօն, Վասպուրական, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ, Խարբերդ եւ Կիլիկիա։

Ծրագիրը չխճողելու համար, առ այժմ չենք զբաղիր միւս Միութիւններով։

Խնդրին կէսէն աւելին լուծուած կ'ըլլայ, եթէ մեր մտադրած շրջաններու Հայր. Միութիւնները լրջօրէն համաձայնին այս կէտին մէջ։

Դեռ առիթ կ'ունենանք աւելի ընդլայնելու մեր տեսակէտը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վատիկանի նոր յայտարարութիւնները

Իտալիոյ վերջին հակակրօնական ցոյցերուն ումիջադէպերուն մասին, հետեւեալ նոր յայտարարութիւններն ըրին Վատիկանի մէջ.

Պէտք տեսանք շեշտելու անդրպարտիչ վերագրումները թէ կաթոլիկ կազմակերպութիւնները ապաստան դարձած են արդի կառավարական վարչաձեւին բոլոր ընդդիմադիրներուն։ Նման ուրիշ շշուկներ ևս շրջան կ'ընեն, պէտք է որ զանոնք ալ հերքենք։ Կ'ըսուի թէ Վատիկանի բողոքները չափազանց էին, ու կը գլէին նպատակը, որովհետեւ իտալական կառավարութիւնը երբեք մտադրութիւն չունէր փակելու բոլոր ակումբները եւ իրեն վերապահած էր ստիճանաբար զանոնք վերաբանալու իրաւունքը, գոնէ այն ակումբները որոնց հակաֆաշիստական գործունէութիւնը չէր հաստատուեր։

«Արդ, միակ պաշտօնական վաւերաթուղթը, որ թոյլ կուտայ դատելու իրողութիւններն ու կառավարութեան մտադրութիւնները, այն պաշտօնական զեկոյցն է որ կը յայտնէր թէ ֆաշիստական կուսակցութեան չպատկանող բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները լուծուած են ամբողջ Իտալիոյ մէջ, առանց միջադէպի։ Ըսողներ ալ կան որ եթէ ակումբները փակուեցան, յարձակումներու դէմ զանոնք պաշտպանելու համար էր։ Արդ, անհերքելի վկայութիւններով կը փաստուի թէ բոլոր յարձակումները կազմակերպուած էին եւ կը պաշտպանուէին եւ թէ ցոյցերը տեղի ունեցան կատարելու համար գործեր, որոնք որոշուած էին նախապէս։

«Վատիկանի համար, կարելի է նոյնիսկ հաստատել թէ Իտալիոյ բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ, յարձակողները կը գործէին տեղական իշխանութեանց աջակցութեամբ։

Անշլուսը Լաւէյի Ատեանին առջեւ

Լահէյի Միջազգային ատեանը ազդարարեց Աւստրիոյ կառավարութեան թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կողմէ հրաւիրուած է կարծիք մը յայտնելու աւստրո-գերման համաձայնութեան մասին անհրաժեշտ բացատրագրերը։ Լահէյի Ատեանը տուած է հետեւեալ որոշումները այս մասին.

— Բոլոր այն պետութիւնները որոնք կապ ունին Սէն-Ժէրմէնի դաշնագրին, կամ Ժընեւի կանոնագրութեանց հետ, ինչպէս նաեւ այն պետութիւնները որոնք ստորագրած են 1931 մարտ 19ի աւստրօ-գերման համաձայնագիրը, արտօնուած են տալու գրաւոր կամ բերանացի տեղեկութիւններ Լահէյի Ատեանին։ Շահագրգռուած պետութիւնները հրաւիրուած են ամէնէն ուշը, մինչեւ Յուլիս 1 ներկայացնելու իրենց տեսակէտները։ Այն պետութիւնները որ ընթացք կուտան այս հրաւէրին, արտօնուածեն նաեւ ներկայացնելու իրենց տեսութիւնները իրաւական կացութեան մասին, երբ սկսին բերանացի խորհրդակցութիւնները, յուլիս 20ին։

Աւստրիա հաղորդեց Լահէյի Ատեանին թէ որոշուած պայմանաժամու ընթացքին իրեն պիտի յղէ գրաւոր յայտարարութիւն մը եւ թէ իր տեսակէտը բերանացի ալ պիտի յայտնէ դատական վիճաբանութեանց ընթացքին։ Աւստրիա Լահէյի Ատեանին մօտ՝ իրեն ներկայացուցիչ կարգած է Գօնի համալսարանի ուսուցիչներէն Էրիխ Քաուֆման։

Գերմանիոյ ներկայացուցիչն է Փրօֆ. Վիկտոր Պրունս։

Ֆրանքոռուս բանակցութիւնները

Ուրբաթ օր, Փարիզ, առեւտրական նախարարութեան մէջ, առաջին հանդիպում մը ունեցան ֆրանսական եւ խորհրդային պատուիրակութիւնները։ Այս առաջին հանդիպման ընթացքին, պատուիրակները նախ ուսումնասիրեցին առեւտրական այն հարցերը, որոնք ուսումնասիրութեան պիտի ենթարկուին, երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւնները հաւասարակշռելու համար։ Այս հարցերէն մէկն է ֆրանսական արտածումներուն Ռուսիոյ մէջ աւելի ընդարձակ շուկայ մը ներկայացնելու հարցը։

Շարժ եւ փլուզում Կարսի մէջ

Կարսէն կը հաղորդեն թէ քանի մը օր առաջ արեւմուտքէն հիւսիս ուղղութեամբ երկու անգամ երկրաշարժ պատահած է այնտեղ։

Շարժի միջոցին Իչգալը կոչուած տեղը տուն մը փլած է գիշեր ատեն եւ փլատակներուն տակ ջախջախուած են հինգ հոգի, որոնք երկու օր վերջ մեռած են հիւանդանոցին մէջ։ Ազատուած է միայն ընտանիքին պետը։ Սպանուածներն են կինը եւ չորս տղաքը ու-րոնց գանկերը փշրուած եւ կողերը ջարդուած են։

Այս սպանեալներէն զատ, փլատակներուն տակ մնացած են նաեւ երեսուն մացու կովեր։

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Այտընէն Պոլիս բերուած են հինգ համայնավարներ, որոնք անցեալները ձերբակալուած էին այն տեղ։

Այս համայնավարները իրենց յանցանքը Պոլսոյ մէջ գործած ու Այտըն փախած են, տեսնելով որ պիտի ձերբակալուէին։ Ձերբակալութիւնը կատարուած է Պոլսոյ ոստիկանութենէն եղած տեղեկատուութեան վրայ եւ այս պատճառաւ է որ անոնք Պոլիս բերուած են։

Բանկալթիի գերեզմանատան խնդիրը

Յունիս 1ին, Պոլսոյ քաղաքային Դ. Ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Բանկալթիի գերեզմանատան դատը.

Նիստը բացուելուն, քաղաքապետութեան փաստաբանը յայտարարեց թէ ստացած է Պատրիարքարանի փաստաբաններուն իրեն տուած պատասխան-յուշագիրը, բայց չէ կրցած ուսումնասիրել, անոր երկարութեան պատճառաւ, եւ խնդրեց նոր միջոց տալ իրեն, որպէսզի քննէ ու իր կարգին պատասխան մը խմբագրէ։

Դատարանը ընդունեց այս պահանջը եւ որոշեց դատավարութեան շարունակութիւնը յետաձգել յուլիս 1ին.

Միւս կողմէ, Պատրիարքարանի փաստաբաններուն պահանջումին վրայ, որոշուեցաւ մինչեւ յուլիս 1 երկարաձգել կանխարգել միջոցը («Թէտպիրի իհթիյաթի»)։ Այս մասին դատարանին կողմէ Թափուի վարչութեան ուղղուելիք զեկուցագիրը երէկ իսկ խմբագրուեցաւ, եւ Պատրիարքարանի փաստաբաններուն միջոցաւ հաղորդուեցաւ իր հասցէին։

... սրտուէն Ազգարարի կը հաղորդեն հետեւեալ լուրը։ Ցեղուոյն քաղաքապետութիւնը իբրեւ թէ Հայերուն ըսած է.— «Ձեր գերեզմանատունը շատ ընդարձակ է ձեզի համար, քանի որ հազիւ 50 տնուոր էք, հետեւաբար կէսը կարելի է տրամադրել հանրային ուրիշ նպատակներու»։

Ռուսիա դատ մը շահեցաւ

Նիւ-Եորք, ամերիկեան դատարանին առջեւ, Պանք տը Ֆրանսը դատ բացեր էր ընդդէմ խորհրդային կառավարութեան, պահանջելով ամերիկեան դրամատան մը մէջ պահ դրուած հինգ միլիոն տոլար արժէքով ոսկի։ Ոսկիի այդ ձոյլերը՝ բոլշեւիկները Ամերիկա ղրկեր էին 1922ին։

Պանք տը Ֆրանսը կ'աշխատէր վերստանալ այդ ոսկիի ձոյլերը փաստելով թէ անոնք կը պատկանին իրեն, ղրկուած են իր կողմէ Փեթրոկրատ, իսկ բոլշեւիկեան իշխանութիւնները գրաւած են զանոնք։

Ամերիկեան դատաւորը մերժեց Ֆրանսայի Դրամատան պահանջը մասնաւորաբար այն առարկութեամբ թէ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ խորհրդային կառավարութեան ճանաչումը կ'արգիլէ Ֆրանսական Դրամատունը հետապնդումներ կատարելէ նոյն իսկ ամերիկեան դատարանի առջեւ։

Հնգամեայ ծրագրի թերութիւնները

Մոսկուայի կառավարութիւնը ատկից առաջ կազմած էր Ամերիկայի ճարտարագէտներու յանձնախումբ մը, ուսումնասիրելու համար ածուխի սակաւութեան պատճառները Ռուսիոյ մէջ, ինչ որ կը նկատուէր մեծ սպառնալիք մը հնգամեայ ծրագրին համար։

Յանձնախումբը աւարտած ըլլալով իր քննութիւնները ներկայացուց իր տեղեկագիրը։

Այս տեղեկագիրը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ, որովհետեւ յանձնախումբին եզրակացութիւնները կը վերաբերին խորհրդային ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն։ Ամերիկացի ճարտարագէտները կը քննադատեն ամէնէն առաջ ռուսական նկարագիրը, ազգային խառնուածքը որ կը նախընտրէ վիթխարի շինութիւններ եւ դրամագլուխի հսկայական վատնումները քան թէ գոյութիւն ունեցող հանքերու բանաւոր շահագործումը, ինչ որ պիտի կրնար յաւելուածական միլիոնաւոր թոնօ ածուխ արտադրել՝ շատ աւելի նպաստաւոր հաշուով։

Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ թէ գլխաւոր թերութիւնն է կազմակերպութեան պակասը, թէ աշխատող ձեռքեր շատ կան Տոնէցի աւազանին մէջ, բայց հանքային նիւթեղէնը շատ գէշ բաշխուած է։

Տեղեկագիրը կ'եզրակացնէ թէ եթէ այս թերութիւններուն առաջքն առնուի, աշխարհի մէջ ոչ մէկ երկիր պիտի կրնայ այնքան աժան եւ առատ ածուխ արտադրել որքան Ռուսիան։

Գերման նախարարները Լոնտոնի մէջ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ եւ արտաքին նախարարը Քուրցիուս հասան Լոնտոն, ուր գտան տաք ընդունելութիւն մը։

Գերման նախարարներու այս այցելութեան իմաստը այնքան չափազանցուած էր գերման մամուլին կողմէ որ վարչապետ Պրիւնինկ պէտք տեսաւ կարգ մը յայտարարութիւններ ընել՝ հազիւ ոտք դրած Անգլիոյ հողին վրայ։

— Անգլիա կը հասնինք բսաւ, առանց վաւերաթուղթերու եւ առանց ծրագրի։ Մեր ջանքն է միայն ունենալ մտերմական խօսակցութիւն մը բոլոր այն հարցերուն մասին, որոնք հաւասարապէս կը շահագրգռեն երկու երկիրները։ Մեր նպատակն է նաեւ խորհրդակցութիւն մը ունենալ հարցերու մասին որոնք կապ ունին աշխարհի հետ, եւ վտանգ կը կազմեն ճարտարարուեստական երկրագործական եւ բանուորական դասակարգերուն համար։

Անգործութեան տագնապը

Վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան ստիճանական բարելաւում մը՝ Ֆրանսայի անգործութեան տագնապին մէջ։ Այսպէս, մայիս 30ին, արձանագրուած նպաստընկալ անգործներու գումարն էր 41.339, 9682 կիներ։ Այդ թուականէն շաբաթ մը առաջ, այդ թիւն էր 42.823 ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը 1484ի նոր նուազում մը։

Տագնապին նահանջը ցոյց տալու համար, յիշենք վերջին ամիսներու արձանագրութիւնները։

Ապրիլ 19՝ 51.814 (առաւելագոյն թիւը այս տարուան), մարտ 28ին՝ 50.815, փետրուար 28ին՝ 40.766, յունուար 31ին՝ 28.536։

Մայիս 25էն 30 Ֆրանսա մտած են 3751 բանուորներ՝ մեծ մասամբ երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար։ Ֆրանսայէն դուրս ելած են նոյն շրջանին՝ 1036 հոգի։

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայ կնոջ ազատագրութեան եւ վերածնութեան՝ պատմութիւնը երկարատեւ տառապանքներու եւ խարխափումներու արդիւնք է։

Արեւելեան թանձր նախապաշարումներուն մէջ, կինը, երբեմն մարդ, տարուկ էր, գրաստ էր, շղթայուած էր։

Չինական ասացուածք մը լաւագոյն կերպով կը բնորոշէ այրերու սխալ ըմբռնումը կիներու մասին.— Շատ Թերութիւններ ունին մարդիկ.

Իսկ կիները միայն երկու՝
Իրենց խօսքերուն մէջ խելացի խօսք մը չկայ,
Իրենց գործերուն մէջ, լաւ գործ չկայ։

Արեւելեան բոլոր ազգերուն մէջ, տարբեր ձեւերով, տարբեր փոփոխակներով կախուած մնաց այս ողբերգական դատավճիռը։

Ո՛չ միայն մարդկութեան կէսը, այլեւ ազգի մը կէսը, յիրաւի թէ անիրաւի, դատախազ կը դառնար միւս կէսին հանդէպ։

Հայ կնոջ ուրիշ ճակատագիր չէր կրնար սպասել, երբեւ արեւելցի։

Հայ կինը իր ցեղին պէս, թէեւ բաժնուած էր տարբեր հատուածներու, սակայն մնացեր էր արեւելեան միջավայրի հարազատ զաւակ։ Ի՛նչ փոյթ, թէ մենք ազգովին հաւատացեր ենք արեւմուտքի Թարգմանը Արեւելքի մէջ։ Հանրային կեանքը, բազմազան ազգերու քովքովի կենակցութիւնը, բարքերու եւ սովորութիւններու այլազանութիւնը հարկադրաբար մեզ կը դնէին չափուած-ձեւուած պարտադիր կանոններու առջեւ։

Անմեղ նորաձեւութիւններն ու ազատագրական փորձերը, միջավայրի անխնայ ցասման կ'ենթարկուէին։ Ո՛չ միայն միջավայրը, այլեւ հոգեւորականութիւնը, կուսակրօնութիւնը իբրեւ ծնունդ բարոյական [illegible]քնութիւններու, մեծագոյն խոչընդոտին հանդիսացաւ կնոջ քաղաքակրթական վերելքին։

Եւ հայ հոգեւորականութիւնը, երբեք չզլացաւ իր կոչման եւ սկզբունքներուն, հայ կնոջ մտաւոր կրթութեան գործը խափանելու տեսակէտէն։

Մեր գրականութիւնը դարեր շարունակ ծաղկեցաւ վանքերու եւ ճեմարաններու մէջ, դեղնած վանականներու միջոցով, ուր հայ կինը չյանդգնեցաւ մտնել։

Հոգեւորականութիւնը վանքերու եւ եկեղեցիներու միջոցով, հայ կնոջմէն պատրաստեց բարեպաշտ հաւատացեալը, անպաշտպան քրիստոնեան, խոնարհ ու մոմի երկիւղած սպասաւորը, բայց միշտ վտարեց կրթութեան սեմէն։ Եւ կինը բնազդաբար իր անբիծ հաւատքն անսասան պահեց Մեծ Եղեռնի ամբողջ եղերական տեւողութեան ընթացքին, երեւան բերելով պատուոյ եւ ազգութեան աննախընթաց գիտակցութիւն։

Բազմաթիւ հայուհիներ գետամոյն կ'ըլլային եւ մեր անմահ Սայեաթ-Նովայի նման կ'ըսէին.

— Դօնմանամ իսատան, չըրխմանամ քիլիսատան. (Հաւատքս չեմ ուրանար. եկեղեցիէն չեմ դուրս գար)

Եւ հայ բնաշխարհին մէջ, հայ կնոջ համար ստեղծուած էին անտանելի պայմաններ։ Ան կը հեծէր կրկնակ բռնութիւններու տակ, ըլլայ ամուսնական թէ կրօնական, բարոյական թէ աւանդական։

Հայ կնոջ մէկ բաց դուռ էր մնացած, զոր Տիկ. Մառին, տարիներ առաջ խիստ դիպուկ կերպով այսպէս կը բնորոշէր՝ («Արտեմիս» 1902, Թիւ 3 Փետր.).

— «Ծնիլ, ամուսնանալ, զաւակներ ծնիլ իր կարգին, տան սպասուհին մնալ, եւ մեռնիլ անասունի պէս, բոյսի պէս, խոտի պէս՝ անհետ անցնելով աշխարհի վրայէն, առանց որոշ գործունէութեան, առանց նպատակի, առանց իտէալի»։

Հայ կնոջ հոգիի անզօր դառնութիւնն է որ թափուած է այս տողերուն մէջ։

Մինչեւ ԺԹ. դարու առաջին կէսերը, այս է հայ կնոջ, ընկերային, հանրային վիճակը։ Կ'ապրի, առանց գոյութիւն ունենալու... ստուերի մը պէս։

Վերածնութեան լուսաւոր ու կենդանարար շարժումն էր, որ առաջին անգամ մտաւ հայ կնոջ դատին, քանդեց անոր կապանքները, բացաւ անոր խուցին ու մութ բանտը, դէպի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ ու հիմք դրաւ երկսեռ կրթութեան։

1859ին «Հասարակաց կրթութեան ժողովոյ» անուամբ տակ. Բարունակ պէտք տեղեկագրէն եւ «Հիմնադիր ազգային դաստիարակութեան» կանոններէն («Մասիս» Թիւ 471. 1861) պարզ կ'երեւի, որ երկսեռ կրթութիւնը արտօնուած է միայն լիսէական թուականներուն։ Ըստ այդ «Հիմնադրի», դպրոցները կը բաժնուէին երկու աստիճանի.— 1) Մանկոց, 1) Ուսումնարանի. Մանկոցը երկսեռ էր, իսկ Ուսումնարանը միասեռ եւ միայն մանչերուն համար։ Երկսեռ դպրոցներու թիւն էր Պոլսոյ մէջ 14, իսկ աշակերտուհիներու թիւը 1151։ Իսկ 1865ին Ազգային Սահմանադրութեան թարմ շունչին տակ, աշակերտուհիներու թիւը կը բարձրանայ 1472ի։

Հայ մարդը հոգեկան տագնապի մէջ էր։ Դժուարութեամբ կը զիջէր, որ իր աղջիկ-զաւակը ուրիշի զաւակներուն առջեւէն անցնելով դպրոց երթայ։ Սակայն հանդուրժեց։ Հայուհին ոտք դրաւ դպրոցի սեմէն ներս եւ յամառօրէն սկսաւ բարձրանալ։

Պարզ է որ տակաւին խօսք չէր կրնար ըլլալ գաւառի կնոջ մասին, երբ մեր վերածնութեան արհեստական կեդրոնները՝ Պոլիս, Իզմիր եւ Թիֆլիս փոխանցման շրջանին մէջ էին։

Բայց նախ քան հայ կնոջ դերին ու կոչումին վրայ ծանրանալը, ակնարկ մը նետենք արեւմտեան Եւրոպայի կիներու մտաւոր զարգացման պատմութեան վրայ։

ՎԱՀԷՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Բ.

ՄԵԿՆԱԿԷՏԸ

Անիմաստ ուրախութիւններ եւ տխրութիւններ կը ծնին մեկնակէտէն...

Հաշմանդամները զայն կը նկատեն հի՛մք ու յենարա՛ն եւ կոյրերը կը շփոթե՛ն զայն նպատակակէտի հետ... խախո՛ւտ են բոլոր այն նախադասներն ու գործերը, որոնց հաստատուած են մեկնակէտի վրայ... Մեկնակէտերն ընտիր են մարզախաղերու, բանակումի եւ բացօթեայ ճաշերու համար. եթէ միայն ժամանակէն առաջ ու տապերը չհասած չցամքին անոնց վտիտ աղբիւրները...

Ո՞վ կրնայ մշտապէս ուրախանալ իր մեկնակէտովը — նա՛ որ նպատակակէտ չունի... Ո՞վ կրնայ մշտապէս տխրիլ։— Նա, որ կորսնցուցած է իր նպատակակէտը... Եւ այսպէս բոլոր մեկնակէտերը մահ են ու վերջին հանգստարան անոնց համար որոնք զրկուած են նպատակակէտէ...

[illegible] ծիծաղելի է այն [illegible] անոնք գիտեն որ մէկը կրնայ մեկնիլ մսուրէն կամ դարբնոցէն ու հասնիլ կամարներուն եւ յաղթանակին...

Ո՛վ իմ սիրական, ժամադրութիւն չտանք մեկնակէտի վրայ ու այնտեղ չշինե՛նք մեր տունը... Նա ապագա՛ն է երկրաշարժի՛ ենթակայ ու նախ դաւաճան... Դու գիտե՞ս որ մէկը կրնայ է մեկնակէտ ունենալ «Մանր ազգերու ինքնորոշում» եւ հասնիլ մանր ազգերու փոշիացումին... Դու գիտե՞ս որ մէկը կրնայ է մեկնակէտ ունենալ «Հայաստանի Անկախ Հանրապետութիւն», եւ հասնիլ սովետական ստորնութեան...

Որիններու եւ առողջներու համար անիմաստ են մեկնակէտի վրայ բուսած բոլոր ծաղիկներն ու տատասկները... Գարո՞ւն կայ այսինքն այսօրուան մեկնակէտի վրայ՝ բայց ո՛չ ոք կրնայ երաշխաւորել զայն վաղուան վաղուան համար... Ձմե՞ռ կայ այս օրուան մեկնակէտի վրայ, բայց ո՛չ ոք կրնայ երաշխաւորել զայն վաղուան համար... Տեւական չեն մեկնակէտերէ ծնած ուրախութիւններն ու տխրութիւնները...

Գէշ շարադրուած բոլոր գործերուն մէջ նախադասն ու Մեկնակէտը միայն կան ու պակա՛ս է Նպատակակէտը...

Ո՛վ իմ սիրական, ինչպէս կ'ուզես ընտրէ քու նախադասը եւ մեկնակէտը. ձեւէ ու կարէ զայն քու հասակին ու ճաշակին չափով, բայց մեր ամուսնութիւնն ու բաժանումը տեղի պիտի ունենայ նպատակակէտի՛ վրայ...

Միեւնոյն են ինծի համար ամէն կերպի եւ ուղղութեան մեկնակէտերն ու մեկնումները. միայն թէ պսակադրութիւնը տեղի ունենայ «Հայաստանի Հանրապետութեան» մէջ...

Համաձա՞յն ես, թէ՛ վերջացնենք հազիւ սկսած, ո՞վ իմ սիրականս...

ՄԱՒՐԱՄԻՐ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՛ ԼՕ՛ՆԵՐԷՆ

ԿԵԱԿԷ ԱՂԱՆ

Լսեցէ՛ք, Հաւշաքարի Հայեր,
Փէրիկ, Սակատիկ, Ազգոնիկ գիւղացիներ,
Այսօր ձեր աստղը խաւարեց
Ֆարհատանցի աղան զարնուած է։

Մի կուլ ինկաւ Սեմիլքեան,
Խզաթ շրջաններու մէջ,
Թիւրքզօրքի եւ Ֆարհատանցի Քիւրտերու մէջ,
Եղբայր իր եղբօրը՝ արիւն չխնայեց,
Է՛յ քաջեր, ո՞ր օրուան կը սպասէք.
Հօ՛յ, հօ՛յ, այս կռիւը որչափ տաքցաւ,
Կանչեցէք ձիաւորները, թօ՛ղ գան,
Լուր տարէք մեր քիրվա[illegible]
Լուր տարէք եմ ազիզ Եուսուֆին.
Մէկ ձայնս Աշվանէն կը լսուի
Մէկ ձայնս կռիւէն կը հասնի.
Լուր տարէք Նամարտ Սալէմ պէյին
«Անկեարներուդ արիւնը մի՛ մոռնար»։

Կեակէ աղան իմ ճերմակամօրուս,
Հասակս երկար սալվի-չինարի պէս,
Ունէր քիւրտ եւ քիրվա գինուորներ շա՛տ շատ,
Ֆարհատ ուշաղցի աշիրէթող ըլլայ։

Շահէն աղան էր եղբայրը,
գլուխը բարձր, մէջքը բարակ,
Ղուրպան ըլլամ քեզ, ո՛վ Աստուած.
Ինչպէս չխնայեցիր դու այս երիտասարդին
Կարմիր մատնիկը քշեցի.
Այնուհետ նշանի բռնեցի
Ինծի խնդ Կեակէ կ'ըսէն,
Գլուխ չեմ խոնարհեր ոմին,
Հազար հազար ասկեարին։
Ի՛նչ եղաւ, ինծի եղաւ՝
Ֆարհատանցի աշիրէթին եղաւ.
Միւս պէկերը սուգ բռնեցին,
Հիւրրիէթը մեզի սուգ բերաւ
Տէրսիմի լեռներու վրայ կը մնանք։

Նիւսի՛ւֆ, դու մեր փոքր եղբայրն ես,
Շահէն եղբայրդ չկայ արդէն
Ես ալ կ'երթամ վէրքս ծանր է,
[illegible]
Փէրիկ, Սակատիկ, Ազգոնիկ.
Հաւշաքարի Հայեր,
Կեակէ աղան զարնուած է.
Խապար ղրկէք աշխարհի Հայերուն,
Հիւրրիէթ ու Թիւրքը միշտ նամարտ են։

Թարգ. ԱԶԳԻՆ

ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԸ...

ՍԻՐԵԼԻ ԱՐԵԱՒԻՐԻՆ՝

1

Կ'իջնէ՛ արեւը՝ օրհնութեան մը հանգոյն,
— Համայնաքա՛ւ, պերճափա՛ռ...
Կը փոխուի՛ մարդն, ինչպէս տղեկ մ'ոստոստուն,
— կ'ըլլա՛յ ժպիտ մ'անըսպառ...

Կը պճնուի՛ն մարգերն ոսկի՛ շարոցով,
— Հարսներուն պէս գիւղական,
Հունա՛, լեռներն ալ, կ'աքքենա՛ն իրարմով՛,
— կռուողն ինչպէս՝ յաղթական,

Ու հովն աթա, հարս՝ երկունքէն գրկուած,
— Գաղտնիքին պէս ըրնութեան,
Քաղցր ու բարի, շնորհներով ծոցուորած,
— կը սարսըռայ լըռելեայն,

Դաշտերուն մէջ, կեանքը՝ խորհուրդ կը հագնի,
— Հո՛ն է միակն առնական,
Արեւ, ծիծաղ, ծափ ու ծնծղայ, ամէ՛ն դի՛...
— փառք հանճարին անսահման...:

* * *

Ու իմ հոգիս, յաւէտ խորհուրդը վշտին,
— կը խըլըրտի յուզումով,
Եւ կը բանա՛յ, գիրկն օրերու հրաշքին,
— Աստուածառաք հրճուանքով:

Ու կեանքին հետ, կ'եղբայրանա՛յ, պահէ պահ,
— վերապրողի մը դողով...
Եւ կը նետէ՛, վշտին պատանքը անճահ,
Իր ուսերէն վար՝ փութով:

Աթէնք

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հայաստանի առաջին եւ երկրորդ պետական թատրոնները այս օրերուս սկսան ժողովրդային վիճակահանութիւններ կազմակերպել իրենց թեմայրութեանց մասին։ Այդ թատրոնները բանուորներու հանգստեան ժամերուն՝ պիտի տան ներկայացումներ։

Երեւանի Ցան Վարչութիւնը կազմած է գրական, թատերական, բաժշտական, շարժանկարի խմբակներ։

ԹԱՏՐՈՆ

«ԼԵՊԼԵՊԻՃԻ»Ն

«Լոռի» թատրոնին մէջ զոյգ ներկայացումներ տրուեցան «Լէպլէպիճի Հոր Հոր աղա»յի։

Անցեալ տարուան ներկայացումներուն առթիւ մեր յայտնած անկեղծ գաղափարները դերակատարներէն ոմանց հաճոյ չէր թուած, ու անհարկի վէճ յարուցանել փորձած էին, առանց հոգալու որ մեր [illegible] միայն եւ միայն աւելի կատարեալ բանի մը հասնիլ։

Վերջին ներկայացումներուն նուագողներուն քանակը եւ որակը աւելի լաւ էր, ու ամբողջութիւնը տեղի ունեցաւ ղեկավարի մը ճարտին տակ ինչ որ մասամբ փրկեց անձառնի եղածներ ինչ ինչ անյքերու մէջ։

Եթէ նուագախումբի կամքը աւելի լաւ էր, միւս կողմէ մենագոյները այս անգամ ալ աւելի յաջողութիւն պատճառեցին մեզի եւ Պ. Գարագաշի գեղեցիկ ձայնարկը որոշ կէտերու մէջ մթագնեցաւ ու յառաջիկային դէպի լաւագոյնը ընթանալու յոյսը չի ներշնչեր, եթէ քանի մը գլխաւոր դերերու համար աւելի յարմար ընտրութիւններ չընէ։

Արդարեւ Ֆաթիմէի դերը սաամ[illegible]

ԼԻԼԱՆԵՐ

1

Մանկունակ սիրուհի մը ունիմ. Երիտասարդ ու զուարթ աղջիկ։

Անչկատ ու սեւ նայուածք ունի անիկա, ու զօղազօղ ձայն մը։ Սրտանց է իր նուիրումը ու խօսքերը միամիտ են։

Ու ես որ անառակ մը չեմ ու աչքերս կը պահեն դեռ խանդաւանելու շնորհը, ես չարութիւնը ունիմ զայն լացնելու։

Իր զուինչին սիրուն փառքը, իր ծոծրակին թաւշային ցոլքը՝ շատ անվերապահօրէն, շատ առատօրէն ու բարութեամբ կը տրամադրէ։

Դժգոհ եմ ես։

Երբեմն այնքան խելացի կը խօսի ու այնքան ազնիւ որ, ապշեցուցիչ է պարզապէս։

Ասիկա կը բարկացնէ զիս։

Խնդրանքները զոհաբերութիւններ են մեղմութեամբ թաթաւուն ու իր եղջանկութեանը զնով պիտի ուզէր փրկել խանդիս խելագար դեգերումները։

Ու երբեք չի վշտանար, չի յոգնիր, չի կշտամբեր։

Զիս կը յուսահատեցնէ իր համբերութիւնը, անսահման ներողամտութիւնը։

Տենչանքներս լքուած նաւերու կը նմանին խղճալիօրէն բանտուած...

Փոքրիկ դունչն իր փառքով, ծոծրակն իր ճերմակ սէրով չեն զոհացներ զիս։

Բաժնուի՛լ... ի՛նչ յիմար խորհուրդ վշտի, երիտասարդ աղջիկներ, դուք բնաւ սիրած չէ՞ք...

Բայց մինակ եմ այսօր։ Գիտի զոնէ կարենամ վերադարձի մը, նորոգուած ժպիտի մը ու փունջ մը մանիշակի սպասել։

Զըսի՞ ձեզի որ մանիշակները կը պաշտէ։

2

Ազատութիւնս կը փոփայ, լեզու կը հանէ ակռանքիս տակ, ու իր հեգնող զրգիռը կը տրբապետէ զիս։

Կը խղճամ, կը զղջամ, կը ջանամ, կը պայքարիմ տակայն։

Ձեզի կը տենչամ գեղեցկագոյն աղջիկները կեանքին...

Ու մոռնալու համար իրականութեան անծածկելի, աղքատ նիւթականութիւնը, ու խղճիս քէնը, կը թաղում գրքերուս տաղտուկը սեղանին, ու աչքերուս [illegible] նորը՝ լիլաքաղելու կ'երթամ երգելէն, լիլա կը քաղեմ երգելէն, կը վերադառնամ երգելէն։

— Ծիւղ մը լիլայով զիս իրեն կապեց այն խակ կնոջ գոյն եղունգներով աղջիկը,— Օ՛ գիւթանքը վազող ու պահուող առուի մը։— ճիւղ մը լիլայով որ մանիշակի գոյն ունէր, ու ցանցառ ծակոտկէն բուրմունք մը՝ հագի ռունգերուն քաղցրութեան ...բուրմունք մը անհամարձակ, որ ուրախութիւն կուտայ։

— Վեց, լեցուն, մեծ ճիւղեր փրցուցի, վե՛ց, սիրած թիւը այս ալ այն միւս եղնիկին, որ սրտի քերթուածով բռնաւոր էր մը մետաքսաթղթի պէս ճակատ մը ունէր ու առեղծուած ժպիտ մը։— ի՛նչ անուշ թթենի՛ երբ թարթիչները գրքի մը իմաստին կը քսուէին...։

3

Սակայն այսօր լիլաներս մռո են, ճերմակ են ու կապտաճերմակ. խիտ ու խիտ կեանքով մը սենեակս կը լեցնեն։

Տենդահար դէմքս կը թաղեմ անոնց խանու զովութեան մէջ ու երկարօրէն, ուժգնօրէն կը շնչեմ...

(Ի՛նչ սրտակամ, տրոփին բուրմունքի... ես կը լսեմ զայն. քիմքս անոր համով կը լորձունքոտի ու կը շորնայ, մորթս կը փաթփաթի ու կը թուլնայ փոխնիփոխ, ու իր զօրշ գոյնով աչքերս կը մթագնին)։

Ինծի կ'ըսեն, կը մրմնջեն,—

Թէ հեռուն, մենաւոր ծառ մը կար իր շուքին հետ՝ լռակեաց, որուն տակ կոյս մը թխավարս, անուշ աչքերուն անմեղութիւնը վատահեցաւ, ու,

— Ցիմար տղայ,—

Զարգած միամղալի մը նիհար ու դեղին լիշատակը շրթներուն՝ արտասուեց...

Ինծի կ'ըսեն հեծկլտալէն.

— Հին քիւի մը ճեղքուածքէն նայող, զոյգ մը տրտում ծիծեռնակներ՝ տակաւին չեն մոռցեր այն ալացիկ հասակով նայուածը, որ,

— Խեղճ տղայ,—

Լուսնին տակ, զգուշի մեջ լռուն իր պարի պէս տաքերովը զանաթափեց, լռութիւնը ծիծաղով մը արթնցուց, կանչեց իր թեւերուն փարումին, համբոյրով մը այրեց, ապա մախրացեց հաւատարիմ ուսերուն խորհուրդը, ու փախաւ, գնաց,— հեքեաթի՛՛ն հետ,—

Իր ճամբան է հոն, ճիւղ մը լիլա, անզթութիւն, թախիծ ու մահ...

Ինծի կ'ըսեն, կը մրմնջե՛ն...

Ու այս ցուրտը որ շունչիս հետ կը սողոսկի գլխուս ու սրտիս գաղտնիքներուն մէջ, կը պատռի ու սառոյցի պէս կը հալի ողնաղարիս մէջքին՝ կաթի՛լ, կաթի՛լ...

Դառն է կանաչ տերեւը լիլային որ առամներուս տակ իր լեղի մաղձը կը հանէ...

4.

Բաւական է։ Գացէք պարտէզին խորերուն գանգատիլ ձեր հագեհան հոգիով։

...Նորէն միայն դափնիի ճիւղն ունիմ պատուհանիս առջեւ, ու արցունքոտ աչքերուս եւին տենչանքի մը արիւնաերախը. ու ճանկերն արթնցած որ աչքերուս ու քաղուկներուս մէջ վամպիրեան մեղքերով զալարուին...

Ձեզի՛ կը տենչամ, ո՛վ երիտասարդ ու խնկելի գեղեցկութիւններ..

Ամբարուած կիրքի ուժ ունիմ, կ'ուզեմ գերագոյն հագուստի մը միայն ընծայել։

Անա՛,

Ձեր մարմնին կատարեալ[illegible] թիւնը թանձր մշուշի մը ետեւէն կ'անցնի հապճեպով, ու բեւեկնայութիւնս բարձրաւ[illegible] ներբաններ կը լզէ...

Աչքերս փակեր են ձեր աչքերու մաններուն, [illegible] փախստական ձեւն իսկ կը [illegible] ւեն ցուցնելու,

Բուժերու անթերի [illegible] տուածքին վրայ ծալքն ու [illegible] մակը ծունկերուն,

Հասած պտուղ խոստումն[illegible] թիթեռնիկները հիւծող լուսա[illegible] փափը սրունքներուն.

Ու անկէ վեր,

Ողորկ, ծիածանի մետաքս[illegible] բանուած նրբակերտ թաղ[illegible] երանգներուն,

Անոր տարփանքին թրթռ[illegible] յարերով գրկուած մեղկութիւ[illegible] գիտերուն...

...Տիկին Ժէրֆին, որ կրնայ ...ուսոյ արեւելեան գեղեցկութիւն եւ ... 132 օրանոց Մէծիշ փեշկիւա... յարմար նշանաւոր մը, ինչպէս ... Լէպլէպիճին եւ սակայն ... հեռու կը մնայ իբրեւ երգ... soprano soloի պատառա... փրիմա տոննաի։ Բա... պէտք եղաւ որ ծանօթ ձիգ ... ընենք զինուելու համար որ մա... կ'երգէ՞ թէ ոչ, եւ կը կար... որ այսպիսի դերի մը համար ... զուրկ է հարկ եղած ձայնէն։ ... քիչ մը շատ փոքր placé ... մը որ սակայն բեմի յարմար ... եւ այս պատճառաւ անշուշտ ... արարին իր ձեռներգի կարեւոր ... ջնջուած էր։

Գ. Էլմաս Խուրշիտի դերին մէջ (...) միջակէն շատ վար մնաց ... երգիչ եւ դերասանուհի։ Վերջ... գիտողութիւններով անյար... ընտրութիւն մը։ Նոյն երկու ... սահմանէն ուրիշ տարբեր ... պակսիր։ Մեր փափաքն է որ ... ձանձրանութիւնը չկր... ... դառ գոնէ պատշաճօրէն ...։

Գ. Դարագաշ ցոյց տուաւ իր ... փորձառութիւնը Գ. Թօ... Հետ, իսկ ծանօթ գեղ... կ'արձանագրենք Գ. Դըմ... խաղարկութիւնը (Լէպլէ-...)։ Այս անգամ գերազանցօրէն ... եւ տեղ տեղ յիշել տուաւ ... Գէնյեանը որուն խա... պատճօրէն իւրացու... է եւ յստակ առոգանութեամբ ... երգուածքով չի յոգնեցներ ունկն...։

Ծիրերգները Գ. Դարագաշի ճար... առաջնորդութեամբ այս անգամ ... ոգեւորիչ անցան, եւ սակայն ... էր խնայել քիչ մը չափա... պոռչտուքները երգուածքի ... ձայնարկութիւններու մէջ։ Այս... Գ. արարին «հա՞յ հա՞յ»ները ... վայելուչ էին։

Ընդհ. կերպով, խաղը իբր կա... ... ութիւն ռւելի յաջող էր քան ... Գամէր (Տիկ. Անահիտ) ... դերին մէջ լաւ էր։ Մաս... ... չնորհաւորելի է դեկա... Գ. Միշէլ Սիրինեանի։ Առանց ... ծպտուն ազդեցութեան, հաւա... անկարգութիւններ տեղի ու... ..., եւ ան որոշ տեղեր յայտ... ...կը տառապէր կարգը պա... համար։

Այսպէս կամ այնպէս Գ. Դարա... ... առանձնած գործը շնորհաւո... է, եւ փափաքելի է որ սրուին ... «Արի՛իր եւ «Պէ,ռա. Պէ,հիտ»ն, ... լաւագոյն բաշխումով մը ... կազմակերպութիւններ գը... հանելու համար հարկ եղած ... ութիւնը կ'երեւակայենք, գի... որ մեր դերասանները ինչ ... պայմաններով է որ կը ստանձ... այսպիսի գործեր ու երբեք նը... չունինք այս կամ այն պատճառաւ զիրենք վճատցնելու։ Դիտողութիւններն որ կ'ընենք՝ զարգանալի կէտեր են։ Չենք պահանջեր անկարելին, բայց գիտենք որ նման ձեռնարկներու մէջ շատ մը բաներ դէպի լաւագոյնը առաջնորդելու համար միայն քիչ մը կամեցողութեան կը կարօտին։

Հաճոյքով կ'արձանագրենք որ երկու ներկայացումներուն ալ հոծ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերելու ձեռնարկը։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ

X... Մայիս 21

Նոյնութեամբ գրի կ'առնեմ Հայաստանից նոր եկած մէկ երիտասարդի (Յ. Խ.ի) պատմածները,

— Մեր տնտեսութիւնը կազմած էր 12 շնչից, որի միակ դեկավարն ու աշխատաւորներն էին հայրս եւ մեծ եղբայրս. իսկ միւսները կանայք ու երեխաներ էին։

1921ի Թւականից, ինչպէս Հայաստանի ամբողջ գիւղացիութիւնը նոյնպէս եւ մենք ապրել ենք բոլշեւիկների ծանր լծի տակ։ 1926 Թւին մեր ընտանիքը ձայնազուրկ կուլակ անւանեցին եւ ցցեցին անհատակի տակ մինչեւ 1929 յունվար 25ը, որից յետոյ մեզ կուլակաթափ արեցին եւ մեր եղածը ձեռներիցս խլելով աքսորեցին Լէնինական, իսկ հօրս յունւար 28ի գիշերը Ձնկան ձերբակալեց, որպէս դաշնակցական։ Մեզ աքսորելուց յետոյ չանցած չորս ամիս, մեզ վերադարձրին նորէն մեր գիւղը Զ.ն։

Հօրս եօթ ամիս Չէկայում պահելուց յետոյ աքսորեցին Սիբիրի խորքերը։

Մեզ աքսորելուց, ինձ էլ զըրկեցին հնարքից եւ որպէս կուլակի եւ հակայեղափոխականի որդի երբ մեր ընտանիքը Լէնինականէն վերադարձաւ, ես այլեւս հնարաւորութիւն չունենալով ուսումս շարունակելու ստիպւած եմ լինում եղբօրս հետ գիւղական աշխատանքներ կատարել եւ մեր ընտանիքը պահել։ Ձնւած մեր լաւ հողերը ձեռներիցս խլել էին եւ նրա փոխարէն տւել անպէտ հողեր, նորէն ես ու եղբայրս աշնանը մօտ 30 թանազ ցորէն ցանեցինք եւ մեր յոյսը ամբողջովին այդ ցորենն էր։ Սակայն դեռ դարունը չբացւած, մեզ յայտնեցին որ ցանւած ցորենները տրակտորներով պիտի վարեն բամբակ ցանելու համար։

Եղբայրս այլեւս չի կարողանալով տանել այդ զըւելի վերաբերմունքը, դէմ կանգնեց գիւղխորհրդի նախագահի առաջարկներին եւ թոյլ չտւաւ որ մեր կանաչ արտերը տրակտորներ բերեն։ Այդ ժամանակ եղբայրս իսկոյն ձերբակալւում են եւ որոշւում են երեք տարի բանտարկութիւն։ Մի քանի օրից յետոյ ինձ են ստիպում վարել մեր կանաչ արտերը եւ բամբակ ցանել. ես հրաժարւում եմ եւ միւս օրը ճանապարհւում եմ Երեւան։ Նոյն երեկոյեան գալիս են մեր տունը, որպէսզի ինձ էլ ձերբակալեն, բայց չի յաջողւում, մայրս պատասխանում է, որ հարեւան գիւղն է գնացել, բայց միաժամանակ լուր է ուղարկում Երեւան եւ յայտնում ինձ, որ այլեւս չվերադառնում գիւղ։

Երեւանում էն մնում էր իմ բարեկամների մօտ, որից յետոյ, բարեկամներս մէկ վստահելի մարդու միջոցով ուղարկում են Պարսկաստան։ Ինձ յաջողւում է ապահով անցնել Պարսկաստան։

Ներկայումս ամբողջ Հայաստանի ազգաբնակչութիւնը ջղային վիճակի մէջ կ'ապրի. ամենուրեք բռնութիւններ ու հալածանքներ. մէկ գիւղից միւս գիւղ գնալու համար «պրոպուսկ» պիտի վերցնել. իսկ չեղած դէպքում անմիջապէս բանտարկւում են։

Մասնաւոր առեւտուրը միանգամայն վերջացած է, երբ մէկի տնտեսութիւնը մի քիչ լաւանում է իսկոյն այնպիսի հարկեր են որոշում, որ խեղճը թողնում է իր ամբողջ ունեցւածքը եւ հեռանում։

Գիւղերում կոլխոզներ առաջ բերելու խնդիրը շատ ուժեղ կերպով է կատարւում։

Գիւղացիներին այնպիսի պայմանների մէջ են դնում, որ վերջիններս ստիպւած մտնում են կոլխոզների մէջ։

Հայաստանում ամենուրեք չքաւորութիւն է տիրում։ Մի խօսքով ժողովուրդը անտանելի վիճակի մէջ կ'ապրի։

Պ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

Օսկար Ուայլտի թուղթերուն մէջէն։ Կարծիքներ խօսակցութեան ձեւով.

Ինչ է գեղեցիկը։

— Ինչ որ քաղքենիները կը կոչեն տգեղ։

— Ի՞նչն է գեղեցիկը քաղքենիներուն համար։

— Չկայ, քաղքենիները գեղեցիկ չունին։

* * *

Բանաստեղծութիւնը խաղալական քերականութիւն է։

Արուեստը անկարգութիւնն իսկ է։

Հին վարպետները մոմիաներ են։

Բանաստեղծ արուեստագէտը ուրիշ է, բանաստեղծը ուրիշ։ Ինչպէս կօթիէ եւ Հիւկօ։

Եթէ կ'ուզէք որ գրեմ, դեղին բեհեզի վրայ նստեցուցէք զիս։

Այն դպրոցները, զորս պէտք է հիմնել, առանց հետեւորդի դպրոցներն են։

Ցոյները ըմբռնեցին որ գեղեցիկը գեղեցիկ է, բայց չհասկցան որ տգեղն ալ գեղեցիկ է։

ՊԱՏԿԵՐԱԽԱՂ

Անգամ մը խօսեցանք պատկերախաղին (revue) մասին,— գրական սեռ մը, որ կազմաւորման մէջ է դեռ եւ հետզհետէ տեղ կը շինէ թատրոնին եւ շարժանկարին միջեւ։

Այս սեռին երեւումը կը նշանակէ վերադարձ դէպի արուեստին մանկութիւնը, մինչեւ հին հելլենական շրջանը, երբ զանազան արուեստներ (երաժշտութիւն, պար, բանաստեղծութիւն) կը միանային իրարու։ Ու երբ բաժնուեցան արուեստները, պահելու համար իրենց անհատականութիւնը, հին ձեւը մտաւ եկեղեցիներէն ներս։ Մասնաւորաբար հայ եկեղեցին գեղեցիկ պատկերախաղ մըն է։

Այնտեղ զգեստաւորեալ եպիսկոպոսները իբրեւ դերասան կը յայտնուին սեղանին վրայ, խորանին առջեւ, պերճ décorի մը մէջէն, մինչ երաժշտութիւնը կը թրթռացնէ միջոցը։

Եւրոպական սրճարաններուն մէջ է, որ երեւան ելաւ այս սեռը այս վերջին տարիներուն (Միւզիկ հոլ)։ Ու նորէն առաջաւ հեթանոսական հին նկարագիրը։ Պարուհիները իրենց աղուոր ու գրգռիչ շարժումներով, ճաշէն յետոյ եւ անկողնէն առաջ, հրաշալի ժամանց մը կը ստեղծեն քաղքենիներուն։ Արդարեւ այս սեռը այժմ միայն այդ նպատակին կը ծառայէ։

Եւ ահա այդ սեռին մասին է, որ վէճ մը ծագեցաւ վերջերս։ Վէճը հասաւ մինչեւ... դատարան։

Պատկերախաղի երկու հեղինակներ (revuiste), Ռիփ եւ Թէրէզ յանձն առած էին պատկերախաղ մը գրել Իզոլայի հաշւոյն, որ տնօրէնն է փարիզեան թատրոնի մը, ան 50,000 ֆր. հեղինակի իրաւունք խոստանալով, պայման կը դնէ մինչեւ իրենց գործին բեմադրութիւնը նոր պատկերախաղ չներկայացնել ուրիշ թատրոնի մէջ։ Հեղինակները կը յօժարին. բայց յանկարծ նոյն հեղինակներուն անունով խաղ մը կը յայտարարուի փարիզեան թատրոնի մը մէջ։ Իզոլա կը խզէ պայմանագրութիւնը եւ վնասուց հատուցում կը պահանջէ։ Հեղինակները, սակայն, կը պնդեն թէ իրենց այդ գործը պատկերախաղ չէ։

Բառարանները ոչ մէկ լուսաբանութիւն կուտան։ Անոնք պատկերախաղ կ'անուանեն «ամէն թատերգութիւն, որ կատակերգական ձեւով մը կը շարայարէ եւ կը ներկայացնէ տարւոյն բոլոր դէպքերը»։ Ակադեմական բառարանը դեռ պատրաստուած չէ մինչեւ R տառը, որպէսզի կարելի ըլլար այնտեղ փընտռել revue (պատկերախաղ) բառին բացատրութիւնը։ Դրագէտները եւ քննադատները եւս մեծ ծանօթութիւն մը չունին այս նոր սեռին մասին։ Ու հարցը տարուած է դատարան։

Մենք այդ սեռին մասին գրած ենք անցեալ ձմեռ, եւ 5-6 տարի առաջ Պոլսոյ «Ազգարարին» մէջ։

ՔՆՆԱԴԱՏ ՍԷՆԹ-ԲԷՕՎ

ԺԹ. դարու Ֆրանսայի ամենամեծ քննադատներէն մէկն է Սէնթ-Պէօվ, որ նախ բժշկութեան հետեւեցաւ։ Բայց չէր սիրեր բժշկութիւնը։ Ու եթէ առաջին անգամ Հիպպոկրատի արուեստին հետեւեցաւ, պատճառը փիլիսոփայական խռովքն էր, որուն մատնուած էր։ Ուղեց բնախօսութեան գաղտնիքներուն մէջ փնտռել փիլիսոփայական բազմաթիւ հարցերու պատասխանը։ Չորս տարի բժշկական ուսանող մնաց։ Բայց բանաստեղծութիւնը կը կանչէր իրեն։ Պահ մը տատանեցաւ գրեց։

Որոշն ալ ներբողական յօդուած մը գրեց Վիքթոր Հիւկոյի մասին։ Այս յօդուածը ուշադրութիւն գրաւեց։ Քիչ ետքը Սէնթ-Պէօվ հրաժեշտ տուաւ բժշկութեան եւ ինքզինք նուիրեց գրականութեան։ Խոր հմտութիւն ամբարած էր արդէն։

Իր քննադատութիւնը շատ բան շահեցաւ սակայն բժշկութենէն։ Լաւ ուսումնասիրած էր բնախօսութիւնը եւ հոգեբանութիւնը։ Ու կը մտածէր գրական քննադատութիւնը դարձնել տեսակ մը բնապատմութիւն, հոգեբնախօսական վերլուծումի առարկայ։ Ըրկէ կը միտէր իր կարգ մը գրական բացատրութիւնները... «գրական յօգացուց» եւայլն։

ՎԷՊԵՐՈՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Ֆրանսացի ընթերցող մը յանկարծ վէպի մը մէջ գտաւ հերոս մը, որ լուսանկարի մը պէս ճիշդ, իր բարեկամն էր։ Նամակով մը կը հարցնէր մամուլին մէջ թէ վիպագիրները իրաւունք ունին հերոս ընտրել իրենց վէպերուն համար անձեր, որ գոյութիւն ունին։

Անմիջապէս պատասխանուեցաւ շատերու կողմէ թէ վէպերու մեծ մասին հերոսները իրապէս գոյութիւն ունին։ Ցաճախ վիպագիրները իբրեւ հերոս կ'առնեն իրենց բարեկամը, յաւերժացնելու համար անոնց յիշատակը։ Երբեմն ալ իբրեւ հերոս կ'առնեն իրենց հակառակորդները, իրենց վրէժը լուծելով վէպին մէջ։ Այս պարագան երբեմն չարութեան ամէն սահման անցած է։ Բայց յաճախ անունները կը փոխեն։ Ընդհակառակն կան հեղինակներ ալ, որ իբրեւ հերոս կ'առնեն նշանաւոր դէմքեր, կամ հուշակի տիրացած վէպերու հերոսները։ Թէ ի՛նչ նպատակ ունին բոլոր այս խորամանկութիւնները, հետաքրքրական չէ։ Բայց պէտք է ըսել թէ յաճախ երեւակայութեան պակասն է, որ վիպագիրները կը մղէ պատրաստ հերոսներ առնելու։ Արտասովոր ձեւը չի՞ յիշեցներ այս պարագան։ Պատրաստ հէքեաթներ, ժողովրդական երգեր օգտագործելու պարագան ալ, որ լաւական վէճի նիւթ դարձած է, կը նմանի այս խնդրին։

ՕՐ. ՍԻՐՎԱՐԴ ԱՒԱԳԵԱՆ
ԵՒ
ՎԱՐԴԱՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
28 մայիս 1931 Փարիզ
Հասցէ՝ 18 Rue Antoine Chantin, Paris (14)

ԿԻՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դարերէ ի վեր այրեր ու կիներ, գոնէ մէկ կէտի վրայ համաձայն են։ Ամէն անգամ որ հարցը դառնայ կիները գնահատութեան ենթարկելու, այր ու կին հաւասարապէս մէկ բերան կը ճառեն։ Լաւ խօսող չկայ։ Այրերը՝ գոնէ կրնան երբեմն իրաւունք ունենալ մեղադրելու կիները։ Հապա ի՞նչ ըսել կիներուն որ ամենէն խիստ դատաւորը կը կտրին իրենց սեռի դէմ։

Օրինա՞կ կ'ուզէք։ Անա մըտացի կնոջ մը կարծիքը իր քոյրերուն մասին. Տիկին տը Սթալ կ'ըսէ.— Կարելի չէ երկու ժամ խօսիլ կնոջ մը հետ, առանց նոյնը կրկնելու միշտ։

—Կիները որ ոչ խորութիւն ունին իրենց նշմարներուն մէջ, ոչ կապ իրենց գաղափարներուն մէջ, չեն կրնար հանճար ունենալ։

—Ամէնէն հասարակ կինն անգամ երբեք չպիտի հանդուրժէ որ այր մարդու մը հաճելի ըլլալու ջանայ՝ ուրիշ կնոջ մը ներկայութեան։

— Կինը միայն ուրիշ կնոջ մը կրնայ իր սրտին ապականութիւնը հաղորդել այնքան փութով։

—Կին մը զգուշացնել իր թեթեւութեան համար, կը նշանակէ մղել աղէտի։ Խօսեցէք իրեն իր լրջութեան մասին։ Հո՛ղ է իր վերջին յոյսը։

Իսկ Սոֆի Առնօ կնոջ յատուկ սուր չարախօսութեամբ մը կ'ըսէ.— Այր մը որ իր կնոջ արդուզարդի սենեակէն ներս կը մտնէ, կամ փիլիսոփայ է եւ կամ անմիտ մը։

Օրիորդ տը Սոմէրի որուն գլխէն կ'երեւի տաք ու պաղ շատ հովեր են անցած, իր կարգին կ'ըսէ.— շատ քիչ են այն կիները որ կը սիրեն իրենց ամուսինները։

«Երջանիկ մարդու մը համար չկայ աւելի վտանգաւորական, քան իրերջանկութեան համար, ծնրադիր՝ շնորհակալութիւն յայտնել իր կնոջ։

«Այն ամուսինը որ կատարելապէս գոհացուած կուտայ իր կնոջ բաղձանքներուն, կորսուած մարդ մըն է։

«Եթէ կան շատ կիներ որ գէշ ճամբու մէջ կ'իյնան, պատճառն այն է, որ անոնց չեն սորվեցուցած մինակ մնալ»։

Տաղկամա՛ն...

Ի՛նչ ծաղիկ, ի՛նչ զոյգ կոկոն կրծքի, հազարաթերթ «Աիւնաթինգերու» գագաթին, անոնց ... փոշեծածկ գալուկ...

Ու մէկզմէկու զալարուն բաղկներու շրջանակէն փրփուր ... տեղայ, պղպջակներ լուսա...

Որպէս աղբիւրը ծարաւեալ...

Աստղիկնե՛ր, որ կը ծորին ... լոյսով, գիշերը հիւսքով ... Իրիսներու հովանա... անձնատուր...

Ձեզի կը տենչամ, մահացին ... մը, գեղեցկագոյն աղ...

Աչքերս կուրութիւն կը հայ... , միտքս, դժոխք ձեր մի... , աղջակիզում...

5.

Օ՛, սրբութիւնը, նուիրականութիւնը, անմահութիւնը միւն, մարմնին,

Գեղեցկութիւննե՜ր...

Հոմերի արու Արամազդն է ... կնքեր.

Կ'երգնում ձեզի Վահագնի ... Ճութիւնով.— այս պահուս ձեր մարմինին խենթութեամբն եմ պայծառ՝ տենդերական հրճուանքութեան մը պէս.

Որովհետեւ Ողիմպոսէն բերի արիւնի երգն այս.

— Նետեցէ՛ք ձեր սրտերը վազքերուն.

Առէ՛ք, առէ՛ք, առէ՛ք ամէն բան.

Թող մարդկութիւնը, ե՛ս, ձեր շրթներուն թոյնով չարչարուի եւ չյագենայ.

Թող դիակ ծածէ ձեր շուքին ետեւէն ու տաճարները ձեզմով զարդարէ, ձեզի համար քանդելով, ձեզի համար կանգնելով տաճար ու թանգարան,

Եւ Աստուած.

Թող զարերուն հետ զաղափարներ տքնի, ուրանալով ու մարտիրոսանալով խաչալներ, ու խարշելով, ու պաղատելով՝

Աղօթէ՛ ձեզի,

Աշխատի՛ ձեզի համար,

Հերոսանայ, վատանայ, ցեխ հատի, կամ վեհօրէն տանջայ.

Ձեզի՛, մի միայն ձեզմով...

Ողիմպոսէն բերի տրոփող արիւնի երգն այս.

Ես ձե՛զ կը տենչամ...

Դթութի՛ւն.. Ահա պրկած կամքս, խլրտացող հրճուանքիս շունչը ձեզի կը դրկեմ...

Կուրծքիս հետ համաչափ տանիքս կը դողայ.

Ու կըսուրանծուիմ, կ'աննիւթանամ, լոյս եմ, հուր եմ, այժմ ... թռիչք, պայթող կայծակ մը շանթարգելներուն հասուածուտ...

. . Դպչէ՛ ձեզի հեւքս, քառեցա՛ւ սեւեռուած ձեր մարմինին, մարմինին մէկ մասին,

Ուսի մ'անկիւնին,

Ձեր մարմին հիւլէական մէկ կէտին «անթէնական» զգայութեան . հոգի՛ն..

Ծարաւագի՛ք, տա՞ք է, ներբէ՛...

Որպիսի՛ երանութիւն...

6.

... Պալատիս զմրուխտէ դըռները կը բացուին ու անոնց ետին բուրվառուող կնդրուկի ամպը ինծի կը դառնայ.

Դուք էք, ծովերու, լեռներու, դաշտերու արշալոյսներ.., մերկ, կիսամերկ...

Ոսկեծոփ վարագոյրներս կը խոնարհին ձեր առջեւ, ծանրութիւնն ու ճոխութիւնը կահերուն՝ կարասիներուն ոսկեզօծուած անզգամուկ կը քաշուին մէկդի, տեղ կուտան ձեր ընթացքին.

Հովահարները գաղրեցան զառնալէ, արձանները փափաքէ ...փշրուող ապակիներ կան որ կը լռեն.

Ձեր աչքերուն սերով, ձեր քայլերուն սահանքով պալատս լեցուեցաւ, սիրտս հիւծեցաւ.

Կայերս կը նուագին այտերուս վրայ, բայց ձեր իւրաքանչիւրին ծփանքով մարմարեայ դալար ու գարնանային արտի մը պէս կ'ալեծփի անհամար ուղղութիւններով.

Ձեզ կը ճանչնամ ես, ձեր էն ներքին բուրմունքին ու շշուկին տարբերութիւնն իսկ գեղագագութիւնս կը փնտռէ.

Անտրամ, լիառատ, դո՛ւք.

Ոտքերուս քով էք. Ջո՛ւր, ջո՛ւր խնդրող ձկներու նման. ու ձեր շողիտցող մատները կը դպին մատներուս՝ ինչպէս տաւղահարի դաշնակի մը ստեղնաշարերուն...

Զիս դրկող թուչնոյ բաղձալին բուրմունքիս կակուղութիւնը կը քարանայ.

Ու երաժշտութիւնն այս՝ որ ձեզմէ, ինձմէ պալատին երակներէն կը ծորի, կը թափանցէ ականջներս, մաքրելով, տանելով բոլոր ետեւ...

Պանկս արդէն երգով լեցուն է. եթերային անսահմանութիւն մը ուր բոլոր մեղմութիւնները կ'անցնին կարգով, զանգազօրէն.

Ու տակաւ ձեր էութիւնը կ'ընդելանայ պալատիս խաւուն, ու ծունկերս, ու բազուկներս կը բանան ձեր գեփիւռի պարին.

Ձեր մարմիններով յօղառորուած ոսկորներս կը սարսռան, ու ձեզ յօղառորող լոյսը՝ մեծ փետուրէ թեւի մը պէս վզիս կը ծռի.

Հոկայ տերեւը բացին ահա կը փշրուի, փշրանքները կը կըլորնան, պարոյկներ կը կազմեն, ձեր ծիծերուն հրաւիրանքին վրայ, ու կը կաթին շրթներուս.

. . Ազամանդի ու ատոքի շատրուանի մը տակ, գեղագոյն դողովս անզսպելիօրէն պահանջկոտ, եւ ձեր կիսաբաց շրթներուն մէջ, համբոյրիս կրակը ամբողջութեամբ կը յանձնեմ...։

7

...Արեւն եկեր է սենեակիս մերկ պատերուն, այդ պատերը զարդարող կեղծ թուղթերուն վրայ կարմրիլ, ու զիս սթափեցնել.

Ես, մինակ, յոգնած, ու խօնարհ.

Վարը, պարտէզին մէջ, արտաքսուած լիլաներուս թօշնած մանկութիւնը հովին կը նայի...

Վերը, հոս, ճերմակ պաստառի մը վրայ խաչկանքիս արտասուոր ազնուութիւնը կայ.

Իսկ սիրտս, երկիւղով, հիւանդագին պաղատանքով մը, բացուած ճամբաներուդ առջեւ,

— Համեստ սիրական,—

Քեզի կը սպասէ անհամբեր։

Եկո՛ւր, եկուր նորէն յանուլ ուսիս, բարութեամբդ մագերուս խենդութիւնը յարդարել, ըսել, որ դժբախտութիւն է անգոյ բաները ըղձալ, ու փոքրիկ, սիրուն գունչիդ փափկով, ու անուշ թարմութեամբդ ծծրակիդ

Այս աւերը լեցնել...։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՐԱՅԵԼԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌԷՆԻ

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

(Վէպ՝ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնից)

Դիմել՝ M. Altounian, 17 rue Ampère, Cachan (Seine) France

Ֆրանսա եւ գաղութներ 20 ֆր. ուրիշ երկիրներ 1 տոլար։

ՁՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու,

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ։

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու,

4.— Ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու։

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin. ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*։ Հեռախօս Provence *78—02*.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 36—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy — 6 Place Clichy, Paris (9)

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու ճոխ ամբողջ. աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Պ. Գ. Մելիքեանի կողմէ, վկայեալ Պեռլինէն.

PHOTO — ACOUSTIQUE — OPTIQUE

Métro et Nord Sud Place Clichy — Tél. Cent. 65—18

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աֆիօն Գարահիսարցի Պ. Օ. Յովասափեան եղբայր, կը փնտռէ իրենց հօրեղբօրորդին Դրիգոր Յովասափեանը (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Saône et Loire).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի *օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։*

Դիմել՝ Խ. ՔԷՕԳԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

• Electrophone Thomson-Houston Brillant repertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար։ Մասնաւոր գին Հայերու

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ է 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ յարկ. ալ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ԱՐՄԷՆ ԽՈՀՈՒՆԻ (Jean Sahag) *Թարգման կարգուած է* Exposition Coloniale Internationaleի *մէջ։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ. Ամուսնական եւ նոր մէթոտ. գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարախի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, կիր. 9-12։* Ելեկտ. խորհ. (մանրէաքն.) 25 ֆր.

Կ'ուզուին երկու դերձակ գործաւորներ մեծ կտորի վրայ աշխատելու համար։ Մնայուն գործ եւ լաւ վճարում։ Դիմել՝ Գ. Գլթիքեանի, 8 Rue Rougemont Paris (9).

Կ'ուզուին Քրէփ տը շին եւ ժեռսէ առնել կարող լաւ գործաւորուհիներ, դիմել Ե. Պօտուրեանի, 11 Rue Sénégal, Փարիզ (20), Մէթրօ Քուրօն կամ Պէլվիլ.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարբալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ կիրակի առաւօտները*

Դուք, որ վարակուած էք հեղձախտով, լայնաթոքութիւնով, ցնցղատապով, գացէք MONT-DORE (Auvergne) *որ օժտուած է 40 եղական աղբիւրներով զեղաշնչութեան համար* (inhalation).

Մանր. դիմել Cie. de Mont-Dore, 10 Rue Auber, Paris (9).

EMPIRE Սինեմա-Հոլ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
308bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՌԻԱՑԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՕՆՆԻԿ ԻՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

ՇԻՔ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

21 QUAI DE LA TOURNELLE — PARIS (5e)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24 Rue St. Lazare, Paris (9)

Բաղձալերուած երեք տարուան անլուր յաջողութենէն՝ ծանօթ երգիծաբան — ճաշարանատէրը ԼԻԼԱ ժեծամեծ գոհունակութիւններով ընդարձակած է իր ճաշարանը, բոլորովին անման կազմածներով եւ գեղեցիկ յատուկ զարդարութեամբ մը։ Բացի խոհարար Պ. Արամի անմրցելի համադամներէն, հաճախորդ անուշեղէնները կը պատրաստէ ծանօթ մասնագէտ Պ. Օննիկ։

Նախանձողները ինչ ալ ըսեն, այցելութիւն մը բաւական է ըսելու «թէ ԼԻԼԱՆ միակն է եղեր ԱԺԱՆՈՒԹԵԱՆ, ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ եւ ՃԱՇԱԿԻ կրկնակ առաւելութիւններուն մէջ»։

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Գայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն։ Չափաւոր գին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

ԴԵՐՁԱԿ — Հեռաձ. Provence 67—07

ՌԻՆՃԵԱՆ

66 Rue d'Hauteville — PARIS (10e)

ԴԻՄԵԼ՝

Վ. Ս. ԹԷՄՈՒՐՃԵԱՆԻ

ԻՐԱՒԱԲԱՆ՝ ՎԿԱՅԵԱԼ ԼԻՕՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ՝ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

76, RUE BERNARD-DU-BOIS, 76 — MARSEILLE

Ժամը 11—12 եւ 5—7. ձրի խորհրդակցութիւն կառավարական բոլոր գործերու համար։

---

69 rue d'Angoulême, Paris (11) Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC Métro: Couronnes ou Parmentier

Ցօկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ Եիր մինչեւ կէսօր բաց է։

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ցափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Քաէֆ ար Շինէ*։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD — PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար,

Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, եւայլն։

ԾԱՆՕԹ.— Արտասահմանէ եւ գաւառներէ մեկնողներուն կը տրուին պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ տոմսերը։

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET Ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռախիտ*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Թոքախտ։ Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

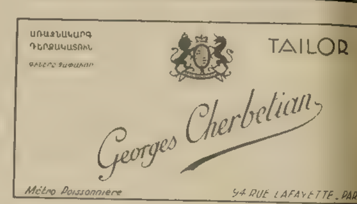

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne, Փարիզ (3) — Մէթրօ՝ République

Թէլէֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գծր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde). *Նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ գօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կալմէթ-կէրէնի անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, ելեկտրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան աստիճանաւորը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ գրքի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis. Tramway 39, 40, 42, 5։

COUVERTURE - PLOMBERIE

INSTALLATION ÉGOUT

TRAVAILLE SUR PLANE

Պատեհութիւնտուն շինողներուն կը ստանձնեմ ամէն տեսակ գործեր։ Դիւրամատչելի գինով հարիւրին 25 ապառիկ Դիմել նամակաւ

Ա. ԲԱԲՈՒԼԵԱՆ

5 Ave. de la Port d'Italie, Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	60 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250	ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 378 300

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՅՈՒՆԻՍ
1931

9 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1590

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ ՄԵԶԻ...

— Ի՞նչ է ձեր դիրքը Խ. Հայաստանի հանդէպ։ Նախ այդ ...ցէք, յետոյ կը խօսինք արտասահմանի ազգային կազմակերպութեան մասին։

...Ողջամիտներն են որ կուտան այս հարցը, Փարիզէն մինչեւ Եգիպտոս եւ Ամերիկա։

Ամէնէն բարեմիտներն ալ, անոնք որ համոզուած են թէ ...ս անհրաժեշտ է գաղութներու կազմակերպութիւնը, կը ...ալին այս կախարդական շրջանակին մէջ։ Կը դառնան, ...ռնան եւ կը յանգին այս հանգոյցին։

— Դուք թշնամի էք Խ. Հայաստանին։ Դադրեցուցէք ձեր ...րը, յետոյ կը խօսինք բուն հարցի մասին։

×

Մեր դի՞րքը,— չափազանց յստակ եւ հասկնալի՝ բոլոր ...րկեշտ մարդոց համար։

Այն ինչ որ Հայաստան կը կոչենք այսօր, ոչ ձերն է, ոչ ...ն է, ոչ ալ մենաշնորհը ո՛ եւ է մէկունը։ Ան բոլորինն է, ...եւ հայրենիք։ Իբրեւ մէկ երկրամասը ամբողջական հայրենիքին։ Կոուան։ Խարիսխ։ Կորիզ,— կոչեցէք ինչպէս որ ...զէք։

Այդ երկրին մէջ կը տիրէ իշխանութիւն մը որ տրամա...րէն հակառակ է մեր տեսակէտներուն։ Ա՛լ աւելի՝ ձեր զգա...ներուն եւ համոզումներուն։ Մի՛ կեղծէք, եւ ձեր հնարած ...ը ուրիշին մի ծախէք։ Օր մը ոչ միայն ձեր դիմակները ...հանեն, այլ եւ ձեր դէմքերը կը ճանկռտեն, ճշմարտու...նը պարզելու համար։

Մեր ուզած այն է, որ այդ երկիրը դառնայ իսկապէս հայ...իք։ Կարենայ հաւաքել իր տարագիր, հալածական զաւակ...ը։ Վերստանայ իր տարրական իրաւունքները քաղաքական ...հողային (ներքին սահմաններ)։ Հաւասարապէս օգտուի ...ան կարգ ու սարքին ընծայած դիւրութիւններէն։ Կարելի ...ին չափ ազատ մնայ նոյն այդ կարգ ու սարքին բռ...նաշարիքներէն, իբրեւ աղքատ, լքուած եւ գիւղատնտե...

...կը հարցնենք մեր կարգին — դէ՞մ էք այս բոլորին։

Մենք վստահ ունինք այդ հայրենիքին կազմութեան ...— Թղթատեցէք պատմութիւնը — եւ չենք հանդուրժեր ...պաշտօնական բանգիտութեան մը սիրոյն կորսուին, աղ...ուին մեր նուաճումները։ Որ հայրենիքի զաւակները ...ը մնան, իսկ Թուրքը անարգել տեղաւորուի։ Որ խոր...րդային իշխանութեան առաջին օրերուն ճանչցուած, հաս...տուած իրաւունքներն իսկ վրայ տրուին, եւ Երեւանը դառ... կրկէս զարհուրելի սոփեստութեանց եւ «քէլլէկէօզութեանց»։ ...ը փոխ կ'առնենք Ստալինէն)։

— Համաձա՞յն էք այս բոլորին։ Այս պահանջները կը ...ե՞ն Հայաստանի շահերուն։ Թշնամակա՞ն է այս դիրքը։

Մենք ուշի-ուշով կը հետեւինք Երեւանի անցուդարձին։ ...ուսումնասիրենք, կը պրպտենք, կը թղթատենք, կը սեր...նք։— Ու կը տեսնենք որ, տարուէ տարի, չարիքներն են ...կը շեշտուին քան բարիքները։ Լեռնակուտակ փաստեր ու...նք, սկսած 1922էն։ Ականատես եւ ականջալուր վկաներ։ Աք...րականներ, բանտարկեալներ, փախստականներ։ Գրաւոր եւ ...բանացի խոստովանութիւններ։ Ցայտնութիւններ եւ փաս...թուղթեր։

Միայն ատոնց ուսումնասիրութիւնը — 1922էն մինչեւ ...օր — կ'ապացուցանէ որ մեր երկիրը հասեր է անճանա... վիճակի մը։ Հայաստանը կարմրցնող զաւակներն ան...ն, որ այսօր քշուած են ապարէզէն, չեն ճանչնար ...երկիրը։

Եւ մենք, երկրի եւ ժողովուրդի բարիքին համար իսկ, պար...ականութիւն կը համարենք մերկացնել այս բոլորը։ Սեւին ..., ճերմակին ճերմակ ըսել։ Մատնանշել, ձաղկել, բողոքել։ ...նոյն ատեն բոլորովին դէմ ըլլալով տիրող իշխանութիւնը ...տապալելու ո՛ր եւ է ձեռնարկի։ Հետու մնալով պատասխան... ո՛ր եւ է ծրագրէ։ Նոյն իսկ համբերելով ամէնէն ընդվզե...ցիչ արարքներուն,— զանգուածային ձերբակալութեանց, ...սորներու եւ բազմազան հալածանքներու։ (Գիտէ՞ք որ Հա...յաստանը պարպուած է եւ կը պարպուի անընդհատ, 1922էն ...վեր)։

— Ի՞նչ է ձեր տեսակէտը այս մասին։

Եւ անհաւասիկ Հայաստանը ամբողջական գլխատման, ...ամայացման, աղճատման ենթարկուած։ Էջմիածինէն մինչեւ ...մալսարանը։ Գրականութենէն մինչեւ արհեստագիտութիւնը։ ...ուղանդակսութենէն մինչեւ լեզուն։ Արհեստանոցէն մինչեւ ...ադեմիան։ Գիտութենէն մինչեւ բանաստեղծութիւնը։

Վկայ — նախ եւ առաջ խորհրդային թերթերը։ Եթէ չէք ...սկնար, պատրաստ ենք թարգմանելու։

— Ազգի եւ հայրենիքի ո՞ր գերագոյն շահը կը թելադրէ ...րեւի կենալ այս զարշելի վանտալականութեանց առջեւ։ Նոյն ...կ այս ողջակէզին հանդէպ։

Ինչպէս կը տեսնէք, ընդհանուր երեւոյթներ միայն պար...ցինք, եւ հարցերը դրինք այդ գետնին վրայ։

Եթէ հարկ ըլլար հրապարակ դնել այն զարհուրելի խեղ...ակութիւնը որ կը խաղցուի Հայաստանի անունով, հարկ ...ի ըլլար մէկ ամսուան «Յառաջ» լեցնել։

Եւ հիմա, կարգը մերն է հարցնելու, անցնելով բուն խնդիրին։

Շ.

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

200 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԵԼՈՒ ՀՐԱՄԱՆ ՍՏԱՑԱՆ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ (3 յունիս).

Երէկ առաւօտ, Պէլ-Չինարի գաղթակայանին յոյն միւթարը իր ստացած հրահանգին վրայ, հաղորդած է տաղաւարաբնակ հայ գաղթականներուն, թէ բոլորն ալ, մինչեւ 10 օր պատրաստ պէտք է ըլլան քանդելու իրենց փարանկաները եւ հեռանալու այդ հողամասէն։ Մեր գաղթականները պիտի տարուին Հարմանդիւղ եւ հոն հաստատեն իրենց տաղաւարները։

Տրուած հրահանգը արդար յուզումի եւ անձկութեան մատնած է այս գաղթակայանի 200է աւելի հայ ընտանիքները, որոնք արդէն ամիսներէ ի վեր անգործ ու թշուառ վիճակ մը ունին։ Երբ քաղաքին մօտիկ տեղ մը բնակելով հանգերձ գործ չեն կրնար գտնել, անտարակոյս շատ աւելի տագնապալի պիտի ըլլայ անոնց վիճակը Հարմանդիւղի մէջ, ուր անգործութիւնը աւելի սուր է եւ ուր, արդէն 300է աւելի հայ գաղթական եւ գործազուրկ ընտանիքներ իրենց սեւ օրը կուլան։

Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, գաղթակայանի այլուր փոխադրութիւնը հին խնդիր է եւ կապուած միեւնոյն հողամասին վրայ բնակող յոյն գաղթականներու փոխադրութեան հետ։ Հողը կը պատկանի Ազատ գօտիի վարչութեան, որ մէկ միլիոն տրախմի խոստացած է իբրեւ հատուցում յոյն գաղթականներուն, որպէսզի պարպեն այս հողամասը։ Այս գումարէն, Հայերուն ոչ մէկ բաժին կը հանուի։ Եւ ոչ միայն այս՝ այլեւ հող իսկ չի տրուիր, որպէսզի մեր թշուառ ընկերները կարենան զետեղուիլ յարմարագոյն վայր մը, ուր կարենան գործ գտնել եւ ապրուիլ։

Այս պայմաններու ներքեւ կարելի է բացատրել այն արդար յուզումն ու շուարումը, որուն մատնուած են 800-1000ի մօտ մեր թշուառ ազգակիցները, երէկուան այս ազդարարութեան հետեւանքով։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

«Ազդարար» հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ կեսարիոյ հայութեան մասին.—

ընթացքին, Կեսարիա կոյանը դարձաւ Սեբաստիոյ եւ Եօզղատի շրջակայ գիւղերու հայ բեկորներուն։ Այժմ մօտ 280 տունէ բաղկացեալ 1050 հոգինոց հայութիւն մը ունի, բուն կեսարահայութիւնը հազիւ 40-50 տուն է։

Կեսարիոյ Հայերը չորս դասակարգի կրնանք բաժնել.— Ա. 15-20 տունէ բաղկացեալ ինքնարու, բարեկեցիկ, առեւտուր ունեցողներ, ինչպէս «գազազմանիֆաթուրաճի», գորգավաճառ եւն.։ Բ. դասակարգը Թուրքերու դրամագլուխով գործող պաշտօնագործողներ պատրաստող, գործող եւ ծախող)։ Գ. դասակարգը՝ արհեստաւորներ, երկաթագործ, հացագործ, դանակագործ եւն.։ Դ. դասակարգը օրական գործաւորներ, որոնք իրենց օրապահիկը աշխատագործներու եւ գորգագործներու քով աշխատելով կը ճարեն։

Տնտեսական տագնապը նոյնպէս դժուարութիւններու մատնած է Կեսարիոյ գորգի, բուրդի մորթեղէնի եւն. վաճառականները։

Կեսարիոյ հայութիւնը, միշտ բախտաւոր եղած է բոլոր գաւառահայութենէն, թէ՛ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս։ 1919էն ի վեր ունեցած է եւ կը պահէ եկեղեցի մը, ինչպէս նաեւ Ա. ռաջն. Փոխանորդ մը Սերովբէ Ա. քհ. Պալըմեանը։ Մինչեւ 1928 ունէր կանոնաւոր ազգ. երկսեռ վարժարան մը 1919-1926ին՝ որբանոց մը, 1926-1931 անկելանոց-աղքատանոցհիւրանոց որուն վարիչն է Սերվբատ վրդ. Սալեան նախորդ պատմական Ս. Կարապետ վարժարանի մատակարարը։

1928ին, Կրթական գործավարութիւնը հրահանգեց քննել բոլոր ոչ-իսլամ վարժարաններու տնօրէններն ու ուսուցիչները թէ առաջուընէ իբր ուսուցի՞չ արձանագրուա՞ծ են։ Եթէ 1926էն առաջ արձանագրուած են, այն ատեն միայն կրնան պաշտօնավարել։ Այս հրահանգին վրայ գոցուեցաւ ազգ. վարժարանը, որովհետեւ դժբախտաբար չունէր օրինական ձեւակերպութիւնները լրացնող ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի։ Առօք վրայ հայ տղաքը սկսան

Երթեւեկի ազատութիւնը աւելի նպաստաւոր դարձաւ կեսարահայութեան, թէ՛ առեւտրական եւ թէ այլ տեսակէտով։ Անոր շնորհիւ Կեսարացիները խումբով կ'այցելեն Պոլիս, մէկ կողմէ իրենց զաւակներուն կրթութիւնը ապահովելու, եւ միւս կողմէ իրենց տնտեսական պէտքերը գոհացնելու համար։

Հիմա կեսարացին կը փափաքի գիտնալ թէ կրնա՞յ Պոլսէն վկայեալ ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի մը տանիլ Կեսարիա եւ ազգ. վարժարանը վերաբանալ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նախորդ գիշեր ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեց Անգլիան, Պելճիքան եւ հիւսիսային Ֆրանսան։

Անգլիոյ բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ, բնակիչները փողոց թափեցան, ցնցումները այնքան ուժգին էին որ պատերէն կախուած շրջանակներ գետին կ'իյնային, քաղաքի մը մէջ, տան մը ծեղունը ամբողջութեամբ մէկ կտոր խախտեցաւ ու փողոց թափեցաւ։ Երկրաշարժի ընթացքին, ստորերկրեայ որոտումներ կը լսուէին։ Երկար ատենէ ի վեր, Անգլիա նման երկաշարժ չէր տեսած, մարդու կորուստ չկայ։ Ցնցումներ արձանագրուած են նաեւ Պելճիքայի եւ Ֆրանսայի մէջ։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ

Ռուսիոյ գործավարներու խորհուրդը որոշեց վերակազմել Լենինկրատի գիտական Ակադեմիան։ Ակադեմիոյ զանազան մասնաճիւղերը պիտի փոխադրուին Սիպերիա, Թուրքեստան եւ Ուրալի կողմերը։

Ակադեմիոյ անդամները նոյնպէս պարտաւոր են փոխադրուիլ գաւառները եւ հոն շարունակել իրենց աշխատութիւնները։

Այս կերպով, Խորհ. կառավարութիւնը կ'ուզէ ենթարկել մտաւորական շրջանակները որոնք ցարդ չեն ընդունած համայնավար տեսակէտները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՔԻՒՐՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երգնկայէն Le Rébublique Euchainéeի (Թուրք ընդդիմադիրներու օրկան, Փարիզ) համաւոր թղթակիցը կը գրէ.—Արարատի քիւրտ պետերէն Իպրահիմ (Հըսքէ Թելլօ) եւ Թէյմուրի ներկայացուցիչին միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները խզուած են։ Քիւրտ պետը ընաւ չընդունիր քէմալականներու ներկայացուցած առաջարկները որոնք կը ձգտին հպատակութեան ենթարկել Քիւրտերը։ Իպրահիմ աղա կը նախընտրէ մնալ իր յեղափոխականի դիրքին վրայ։

ԱրարատիՔիւրտերը կը գտնուին բաղդատաբար հանդարտ վիճակի մը։ Եթէ քէմալական զօրախումբերը յարձակում չգործեն, շատ հաւանական չէ որ որեւէ ըմբոստական արարք գործեն։

Քէմալական իշխանութիւններն ալ կը ջանան աւելի դիւանագիտական, քան թէ զինուորական միջոցներով հպատակութիւն պարտադրել Քիւրտերուն։

Այս դիւանագիտական միջոցները կը կայանան Թէհրանի քէմալական դեսպան Խուսրէվ պէյի կատարած դիմումներուն մէջ, Քիւրտերուն դէմ կռուիլ՝ պարսկական ուժերով։ Բայց Քիւրտերուն դէմ լուրջ գործողութեան մը ձեռնարկելէ առաջ, պարսիկ կառավարութիւնը կ'ուզէ ապահովել Թուրքեւպարսիկ սահմանային հարցին արդար լուծումը, ինչ որ երկար տարիներէ ի վեր, վէճի դուռ բացած է երկու կառավարութեանց միջեւ։ Միւս կողմէ Թուրք կառավարութիւնը եւ իրենցտրուած հրահանգներուն հետեւող քէմալական գործակալները ամէն օր կը փորձեն քայքայում եւ անհամաձայնութիւն ձգել քիւրտ պետերուն միջեւ։

Մեր շրջաններուն մէջ կը տիրէ ամայութիւն եւ թշուառութիւն։ Գիւղերը աւերակ կը դառնան։ Արտագաղթը կը շարունակուի ամէն ուղղութեամբ։

Քրտական շարժումը Իրաքի մէջ

«Եւ այլ Վրդազգային Փօսթ»ի թէ Միջագետքի ընկերութեան ծրագիրն էր Մուսուլն ու շրջակայքը Միջագետքէն բաժնել եւ անկախ Քիւրտիստան մը հիմնել։

Այս գաղտնի ընկերութեան հետեւեալ անդամները ձերբակալուած են Պաղտատի մէջ.— Սիւլէյմանիէի նախկին կառավարիչ Թէվֆիք Վէհպի, Շիւքրիւ, Մէհմէտ Սէքպան, փաստաբան Սայիտ Նամըք, Ապտու Նուման եւ եղբայրը՝ Քիշմիշ Նուման, Թումա Հիւրմիւզ, Թաննիա Հաննա եւ Իլիաս Հաննա։

Մուսուլի մէջ ալ ձերբակալուած են բազմաթիւ անձեր ո... րոնց կարգին կը գտնուին Եուսուֆ Անտօրիա, Ապտիւլքէրիմ Գարաքէշէ անուն անձերը, միւսները շատ ազդեցիկ անձեր են եղեր, բայց կառավարութիւնը գաղտնի կը պահէ անոնց անունները։

Թուրք Հանրային պարտքը

Րէօյթէր հեռագրական գործակալութեան Պոլսոյ թղթակիցը կը հաղորդէ թէ կառավարութիւնը հետեւեալ կէտերուն վրայ պնդած է պարտքի շուրջ Ենկիւրի մէջ եղած բանակցութեանց միջոցին.— 1. 1928ին կնքուած պայմանագրութիւնը բարեփոխել։ 2. Օսմ. պարտքերէն Թուրքիոյ ինկած բաժինը կրճատել։ 3. Օսմ. պարտքերը Թուրք Հանրապետութեան պարտքերու ձեւին վերածել։ 4. Հին բաժնեթուղթերն ու արժեթուղթերը նորերու հետ փոխանակել։

Համայնավարները Պալքաններու մէջ

Աթէնքի Ապահովութեան Տնօրէնը իր առած տեղեկութեանց համաձայն, կը յայտարարէ թէ Յունաստանի եւ Պալքանեան երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները Վիէննայէն հրահանգ ստացած են սաստկացնելու հակակրօնական պայքարը Յունիս 1էն սկսեալ։ Այս պայքարը պիտի սկսի վանքեր եւ եկեղեցիներ հրկիզելով։

Ապահովութեան Տնօրէնը խնդիրը հաղորդած է կառավարութեան եւ ներքին գործոց նախարարին։

Ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէս համայնավարները չիրագործեն իրենց դժոխային ծրագիրները։

Մինչ այդ համայնավարները հսկողութեան տակ պիտի պահուին, իսկ վանքերն ու եկեղեցիները զինուորներու պաշտպանութեան պիտի յանձնուին։

Գերման նախարարները Լոնտոնի մէջ

Գերման եւ անգլիացի նախարարներու տեսակցութիւնը Լոնտոնի մէջ վերջացաւ, սակայն խօսակցութեան նիւթերը եւ եզրակացութիւնը գաղտնի կը պահուին։ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը խնդրեց Գերմանիոյ վարչապետ Պրիւնինկէն որ յետաձգէ յայտարարութիւնները զորս խոստացեր էր օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն, նկատելով որ ֆրանսական եւ ամերիկեան հանրային կարծիքը կրնայ վրդովիլ, մանաւանդ որ Գերմանիոյ պատուիրակները իրենց մէկ քանի յայտարարութիւններով, փորձեր էին շատ աւելի կարեւորութիւն տալ այս տեսակցութեան, ինչ որ խրտչեցուցած է անգլիական կառավարութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Առաջին յօդուածով պարզեցինք հայ կնոջ վիճակը՝ անցեալին մէջ։

Հայ կինը ժամանակագրական կարգով, բնաւ ետ չէ մնացած, գէթ մտաւոր կրթութեան տեսակէտով, եւրոպացի սեռակիցներէն։ Անշուշտ, պէտք չէ անտեսել կարգ մը առանձնայատուկ պայմաններ, որոնք հայ կինը դրած էին իրաւազուրկ վիճակի մէջ։

Պատերազմէն առաջ եւ պատերազմէն յետոյ, հայ կինը բոլորովին ուրիշ կերպարանքով կը ներկայանայ մեզի։

Հայ կնոջ ընկերային վիճակը, ընկերային գիտակցութիւնն ու հաւաքական ձգտումներն ըմբռնելու համար, անհրաժեշտ է կարգ մը լրացուցիչ վերադնահատումներ ընել։

Երեք դասի կարելի է բաժնել հայ կինը. — ա) Գիւղացի, բ) Քաղաքացի եւ միջին, գ) Բարձր դասու եւ սալոնական։

Գիւղացի մաքրամաքուր հայ կինը, ոչ միայն տիպար տանտիրուհի է եւ տիպար հայուհի, անձնուէր ու զոհաբերող, այլ եւ ազնուական լծակիցը իր ամուսնին, հիմը ընտանիքին։

Մեր գրականութիւնը առանց գեղջուկ բանաստեղծութեան եւ գեղջուկ երգերու, աւշազուրկ պիտի ըլլար։

Մեր յեղափոխական շարժումը, առանց հայ գեղջուկ կնոջ խիզախ մասնակցութեան, վնասուլթիւններ պիտի ճանչնար, ձախողութիւններ պիտի արձանագրէր։ Գիւղացի կինն էր, որ տեղ մը, մեր հայդուկներուն ասպնջական կը դառնար, տեղ մը զօղունի փամփուշտ կը տանէր, տեղ մը հերոսաբար կը կռուէր (Ուրֆա)։ Իսկ դաշտային աշխատանքներուն մէջ ոչ մէկ բանով ետ կը մնար իր ամուսնէն։ Գաւառացի հայ կինը զրկուած էր ոչ միայն ազատ խօսելու, [illegible] համարձակ ու բացարձակ սիրելու իրաւունքէն։ Սրտի ձայնը խեղդուած էր հին նահապետական բարքերու ողբերգութեան մէջ, անիկա, տակաւին լոյս աշխարհ չեկած, ընենք յորովայնէ, վաճառքի նիւթ էր, խօսք-կապի եւ նշանտուքի առարկայ։

Նախապաշարումներու այս ցունագեղ օրրանին մէջ, կնոջ մտաւոր կրթութեան եւ ազատագրութեան հարցը խորթ կը հնչէր, կը դառնար յեղափոխական պոռթկում մը։

Եւ ատոր համար կրթութիւնը, գիրը, մելանը, անմատչելի եղան անոնց բոլորին։ Նոյն իսկ, իրենց այնքա՛ն հոգեյոյզ պանդուխտի նամակներուն համար պէտք է երթային «ամենակարող» տէրտէրին ու տիրացուին քանի մը «ղալէմ» զարնել տալու չոր ու ցամաք, իրենց մինուճար զուրպէթին համար։

Գաւառացի կինը շատ քիչ է պատահած, որ ընտրական իրաւունքներով օժտուի։ Հազուադէպ են այն գաւառները, ուր գիւղացի կինը կը մասնակցի տանուտէրի, երէցփոխի, գզիրի ընտրութեան։

Քաղաքացի եւ միջին դասու կիները, կը ներկայացնեն հայ ինքնագիտակից կինը։ Անոնք կրթական, գրական, գիտական, գեղարուեստական բոլոր ասպարէզներուն մէջ համահաւասար իրաւունքներով կանգներ են այրերուն քով։ Հայ կնոջ գաղափարական դասն է որ կը ներկայացնեն անոնք։ Մեր նորագոյն պատմութիւնն ու գրականութիւնը կարգ մը անուններ թանկագին կերպով պահեր են, որպէս կիներու հաւասարութեան խնդրի ջերմ պաշտպաններ։ Թուենք կարգ մը հին ու նոր անուններ ինչպէս՝ Տիկին Սըրբուհի Տիւսաբ, Մելիք-Ազարեանց (Ծերենցի աղջիկը), Մատակեան (Աբ. Յովհաննիսեանի քոյրը), Բաբայեանց, Մելիք-Բեգլարեանց, Աթարբէկեան, Խատիսեան, Օր. Օլգա Ամիրի (Գ. Քաթիպայի կինը), Սանդուխտ Պատկանեան (Նկարչուհի), Սիպիլ, Մառի Սվաճեան, Օր. Եւփիմէ Օտեան, Սաթենիկ Մատինեան, Տիկին Անայիս, Տիկին Զ. Պոլէժաքարեան, Տիկին Հայկանուշ Մառք, Տիկին Արշակուհի, Զ. Եսայեան, Շ. Կուրղինեան։ Նորերէն՝ Լէյլի, Օր. Մանիկ Պէրպէրեան, Արս. Տիգրանեան, Սէզա, Լաա եւ ուրիշներ։

Գիտական ասպարէզին մէջ, առաջին անգամ Օր. Վարդուհի Յակոբեան 70ական թուականներուն ստացեր է աստուածաբանութեան վարդապետի աստիճան։

Իսկ բարեգործական իմաստով հայ կինը անհատական նախաձեռնութեամբ մեծ դեր է խաղացած։ Աւելի մեծ դեր է կատարած հաւաքաբար, ընկերութիւններու եւ միութիւններու ձեւին տակ։ 80ական թուականներուն Ազգանուէր Հայուհեացը, որ իր գործունէութեան վայրը դարձուց գաւառները, դպրոցներու ցանցով մը պատեց հոն, ուսուցչուհիներ հասցուց եւ հայ կնոջ գիտակցութիւն ներշնչեց։ Այդպէս էր Դպրոցասէր Տիկնանց միութիւնը, որ մինչեւ այսօր, թափառական ու հալածական, այնքա՛ն որբուհիներ հաւաքեց ու զուրգուրաց, կրթեց ու դաստիարակեց Մարսիլիայէն մինչեւ Բէնոս, շնորհիւ խումբ մը անձնուէր կիներու։ Այդպէս են Ազգատախնամ ընկերութիւնը, Կարմիր Խաչը, Օրիորդաց խմբակները, Ջանքեր, ճիգեր ու հառաչներ, ուր հայ կինը փռած է այս ու այն կողմը, սահմանէն սաղին ու անդին։

Ստեղծած է մամուլ, հայ կինը հրապարակային արտայայտութեան վարժեցնելու եւ հանրային կարծիք ղեկավարելու, ինչպէս 1901ին Գահիրէի մէջ Տիկ. Մառի Նազաշեանի «Արտեմիսը», Պոլսոյ «Հայ Կինը» [illegible]

Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն հայ կինը լծուեցաւ նաեւ քաղաքական կեանքի եւ տուաւ Հայաստանի անդրանիկ խորհրդարանին երեք կին պատգամաւորներ։

Երրորդ, այսինքն բարձր դասու հայ կիներուն համար գործունէութեան ասպարէզը շատ աւելի նեղ է, միօրինակ է եւ տաղտկալի, որովհետեւ անոնք կը գիտեն վերէն պագարիլ ու անդգալ, մեր կեանքը վերածելով անիմաստ եւ անդուլ բարեգործական դաշտի մը։ Այս դասը մեր ազգային հաւաքական դիմագծի պահպանութեան տեսակէտով իրական ազդակ մը չի ներկայացներ։

Ահա, այսպէս հայ կինը հանրային ասպարէզ նետուեցաւ, ինքզինքը պատասխանատուութեան տակ դրաւ եւ բաժնեց մեր ազգային դժբախտութիւնն ու երջանկութիւնը առանց արգելքի։ Իր սկզբնական քայլերուն մէջ, որքան անհանդուրժելի դարձաւ հայ մարդուն հայ կնոջ վերելքը, նոյնքան յետագային խրախուսուեցաւ եւ դարձաւ խիստ բնական ու արդար։ Նոյնիսկ Խրիմեան Հայրիկը, իր կաթողիկոսութեան առաջին տարիներուն մէջ, մասնաւոր կոնդակով մը նուիրագործեց հայ մարդու եւ կնոջ իրաւահաւասարութիւնը։ Բոլոր փակ դռները միանգամայն բացուեցան հայ կնոջ առջեւ։ Հայ կինը բացարձակապէս տէրն է իր ճակատագրին, իր իրաւունքներուն, իր նուաճած դիրքերուն։

* * *

Ի՞նչ դեր է վիճակուած հայ կնոջ գաղութներուն մէջ։

Անցեալ տասնամեակին մէջ, հայ կինը հազիւ թօթափեց եղերական անապատներու ցաւն ու մորմոքը, դառնութիւններն ու յիշողութիւնները։ Կազմակերպուեցաւ լռութեան մէջ, կազդուրուեցաւ անտեսապէս, թէեւ ու թիկունք հանդիսացաւ ամուսնին եւ այսօր, երկրորդ տասնամեակի սեմին, հանրային ասպարէզ կուգայ, յանդուգն ու խիզախ, եւ կ'ուզէ գործ կատարել, պատասխանատուութիւն ստանձնել, համախմբել բոլորը եւ սպեղանի դառնալ մեր բիւրաւոր ցաւերուն։ Ոչ ոք քաջալերեց զանոնք եւ ոչ ոք մանուկը ուշադրութեան առարկայ դարձուց։ Մոռցուած էր երկրին մէջ, մոռցուեցաւ գաղութներուն մէջ եւս։ Սակայն, հայ կինը ինքզինք չմոռցաւ։

Պատերազմը մեր ազգային մարմինին վրայ հսկայակա՛ն վէրքեր թողուց։

Տակաւին մինչեւ այսօր, թրքական հարէմներուն մէջ Մեծ Եղեռնի անզօր խլեակները, հայ կինը, հայ որբը լա՛ւ կը հեծեն գերութեան մէջ... Ո՞վ է անոնց տէրը։ Որո՞ւն պէտք է դիմեն։ Ո՞վ է անոնց ազատարար ձեռքը։

Հապա արաբական վրանները, մեր մամուլի տասնամեայ «կը փնտռուին»ները, այրիներն ու որբերը, գաղութներու սպիտակ ջարդը։ Հարցեր, հառաչնե՛ր ու ողբերգութի՛ւններ։ Հակառակ մեր բազմազան, բազմաձեւ ու բազմագոյն միութիւններուն, կազմակերպութիւններուն, ընկերութիւններուն, բոլոր ճանապարհները մեզ կը տանին աղէտալի վախճանի մը։

Հայ կնոջ գործունէութեան առջեւ հորիզոններ են բացուած։ Ոչ միայն գթութեան գործը կեդրոնացած պիտի ըլլայ հայ կնոջ համար, այլեւ կրթական, քաղաքական, ազգային բազմապիսի հարցերը, որոնք անդադար կը բխին մեր կեանքի, մեր գոյութեան հիւանդագին պայմաններէն։

Հայը հայ պահելու համար, ամէնէն առաջ հայ լաւ մայրեր են պէտք, այլապէս հայ ընտանիքը կը պարպուի հայ մայրերէն։

Կարմիր Խաչերը, իրենց բոլոր մասնաճիւղերով, պէտք է նկատուին հայ կնոջ հաւաքականութեան կորիզը։ Կը հաւատամ որ նոր չէ անոր վերջնական տեսքը։ Հանդրուան մը կը նկատեմ ատիկա, յետագային ծնունդ տալու համար Հայ Կիներու Համազգային Միութեան *Գալիֆորնիայէն մինչեւ Եգիպտոս, Պուլկարիա եւ Պարսկաստան։*

Այս միջոցով, անկասկած կը թեթեւնայ միւս բոլոր կազմակերպութիւններու ծանր բեռը։ Տիկինը կը դառնայ օգնականը մեր հանրային կեանքին եւ կ'արժեցնէ իր գոյութիւնը, առանց մխրճուելու ֆէմինիզմի ծայրայեղութիւններու մէջ։

Կարո՞ղ է կատարել այդ գաղթահայ կինը։

Վստահաբար կը պատասխանեմ, այո՛, որովհետեւ անիկա նոր զէնքերով, նոր թարմութեամբ եւ նոր կոչումով կը ներկայանայ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՄԵՐ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք իբրեւ անհատական տեսակէտ։

Ամէն ժողովուրդի քաղաքական ազատագրութեան մէջ, առաջնակարգ ու վճռական դեր կատարած է քաղքենի դասը։

Ամբողջ 19րդ դարու կռիւները եւ այդ կռիւներու հետեւանքով ձեռք բերուած ազգային անկախութեանց մէջ ժողովրդական տարրերը եւ ունեւոր դասը զուգահեռ ուղղութեամբ գործած են։ Միասին վարած են շարժումները եւ միասին քաղած [illegible] յաջողութիւնները։

Այսպէս եղած է Յունաստանի պարագան, Իտալիոյ պարագան եւն.։ Նոյնիսկ Ֆրանսական ներքին մեծ յեղափոխութիւնը քաղքենի դասի եւ երրորդ դասի սերտ գործակցութեան արդիւնք եղաւ։

Միայն մեր քամբախտ իրականութեան մէջն է որ մինչեւ այսօր կը շարունակուի հայ «պուրժուազի»ի բացարձակ եւ ընդվզեցուցիչ ձեռնպահութիւնը քաղաքականօրէն ազգ դառնալու մեր կռիւին մէջ։ Հայրենիք կերտելու համազգային պահանջին հանդէպ հայ ունեւոր դասին անտարբերութիւնը իր չքմեղանքը չունեցաւ երէկ եւ չպիտի ունենայ վաղն ալ։

Այս անմիտ կեցուածքը եւ անկարեկիր վերաբերմունքը պէտք է ունենայ իր վախճանը։ Այսինքն հայ հարուստը իր դրամով պէտք է մտնէ պայքարի դաշտը։

Պայքարը դաշտը թերեւս խոշոր բացառութիւն եղաւ, որմէ պիտի վախնայ հայ հարուստը։ Բայց, ընդհանուր պատերազմէն յետոյ քաղաքական կռիւները նոյնիսկ ափսոսի ներկայացուցած վտանգները չունին։ Ընդհանուր պատերազմէն յետոյ, ազգային հարցը այնքան յստակօրէն բանաձեւուած, միջազգային օրէնսգիտութիւնով, միջազգային բարոյականով պաշտպանուած է (գոնէ արտաքուստ) որ բնաւ վտանգաւոր չէ հայ հարուստին համար ազգային-քաղաքական որոշ դաւանանք ունենալը։

Որովհետեւ, էականը դաւանանք ունենալն է։ Ցեղային հինաւուրց իտէալին սպասարկելը։

Մեր հարուստներուն սիրտ ու հոգի չէ որ կը պակսի։ Անոնք միշտ ալ փնտռուած առիթներով կուգան այս ու այն նպատակի, գործի — եկեղեցիին, այրիներուն, որբերուն եւն.։

Մեր հարուստներուն հիմնական պակասը իտէալն է, իտէալի պակասը ինքնին կ'ենթադրէ թռիչքի պակաս, հոգեկան վերասլաց հայրենասիրութեան բացակայութիւն։

Մեր ամբողջ ճիգը ի գործ պիտի դնենք գաղափարապաշտութեամբ (զուտ ու տարաձերժօրէն ազգային) վարակելու հայ հարուստ դասը։

Այս մէկ հատիկ ձեռնարկին համար եթէ պէտք կայ, տասը տարի պիտի աշխատինք։ Որովհետեւ, այդ մէկ հատիկ ձեռնարկը՝ յաջողութեան պարագային՝ աննախատեսօրէն մեծարժէք հետեւանքներ [illegible] քաղաքական բովանդակ՝ կառուցուածքը կը դառնայ նիւթի շուրջ։

Խորհելով ու ծրաբելով կրնայ պայթիլ մեր գանկը, եւ սակայն ժամանակակից ընկերային-քաղաքական շարժումներու համար գաղափարական մէկ հատիկ շարժառիթ չէք կրնար գտնել։ Այո, ամէն բան նիւթին շուրջ կը դառնայ եւ նիւթի համար կը դառնայ։ Այսքան մեծ է անոր ուժը։ Մեր արցունքները առատաշէռ, մեր արիւնը ծով չկրցան նշանախեց մը փոխել մեր վիճակէն։ Նոյնիսկ մեր հերոսական մարտնչումները ծագ մը չձգեցին դիւանագէտներու գլուխներէն, առանց չափազանցութեան ասրեւ մը չշարժեցաւ մեր շուրջը։ Աջ ու ձախ դիտեցէք եւ պիտի տեսնէք որ քառասուն տարի առաջ ուր որ էինք, հոն ենք։ Եթէ չըսենք, աւելի ետ գացած ենք։

Գաղութներու մէջ ցրուած 7-8 հարիւր հազար զանգուած մը ունինք։ Այս զանգուածին 70 առ. հարիւրը տառապանքի քուրայէն անցած, թըրծուած տարր է։ Այս թրծումը հրաշալի խմոր կը ներկայացնէ քաղաքական պայքարի համար։ Թէ ինչո՞ւ։ Հռենոսի երկու եզերքը ապրող խոշոր ազգերու (Գերմանիա-Ֆրանսա) մէջ ալ հետզհետէ հանրային զօրեղ դեր կատարել սկսած են նախկին պատերազմիկները, որոնք Ֆրանսայի մէջ համանուն, Գերմանիոյ մէջ Պողպատեայ Սաղաւարտներ անունով ազգային ուժի (յարձակողական եւ պաշտպանողական) աղբիւր դարձած են։ Պահելով համեմատութիւնները եւ մեկնելով՝ մեր ազգային ցըրուած եւ անշաղկապ վիճակէն՝ կարող ենք ազգային ուժի (զուտ պաշտպանողական) իրական աղբիւր մը կազմել։

Տառապանքի քուրային մէջ թըրծուած գաղութահայ զանգուածին 70 առ հարիւրը համախմբելով նախկին տառապողներու ընկերակցութեան մը մէջ։ Բացառիկ պայմաններու բացառիկ ցաւերը դարմանելու բացառիկ միջոցներ կը պարտադրեն։

Ահա մեր բացառիկ վիճակը, իբրեւ բացառիկ անունով մը կազմակերպութեան հարցը կը դնէ մեր առջեւ։ Այսպիսի միութեան մը կազմութեան առաջին նախադրեալը կուսակցութիւններու փոխադարձ հանդուրժողութեան խնդիրն է եւ ազգային դաւանանքի մը համար անոնց ձգտումներուն ներդաշնակումը։ Միակերպ ու համասար մտածողութիւնը։ Այս է առաջին ու վերջին պայմանը։ Այս անվիճելի նախապայմանի իրագործումով ինքնին կը լուծուի վերի միութեան անհրաժեշտութեան խնդիրը, անունը կը վերնայ եւ բովանդակութիւնը կը մնայ, կը դառնայ համաձայնող կողմերու գործնական քաղաքականութեան առարկան։

Առաջին թէ երկրորդ ձեւով լուծուելէ յետոյ խնդիրը, կ'ունենանք հետեւեալ չոր հաշիւը։

Կուսակցութիւնները համաձայնեցնելով, եւ գործերը ներդաշնակելով բաղդատելի արդիւնք մը կ'ունենանք։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Ռամկավար եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները միաձայնելով ազգային քաղաքական դաւանանքի եւ դաւանանքէն բխած գործունէութեան շուրջ, ոչ թէ 3 թիւը կ'ունենանք, այլ աւելին։ Որովհետեւ, քաղաքական կուսակցութեանց նուիրական դատի մը շուրջը համաձայնութիւնը գումարում չէ, այլ բազմապատկութիւն մը, տեսակ մը խորանարդ։— Երեք անգամ երեք, կամ պարզապէս 9 թիւը։

Առանց այս գործողութեան ոչ թէ առանձին-առանձին մէկ թիւը ներկայացնող երեք ուժ ունինք, այլ մէկ եւ սակայն բեմի վրայ իրար չէզոքացնող երեք հատ մէկեր, որոնցմէ անհնար է որակի տեսակէտէն երեքը մէկտեղ բերել։

Կուսակցութիւնները ոչ միայն նիւթեղէն ուժ են, այլ բարոյական։ Միջոց այս պատճառաւ ալ անոնց փոխ-յարաբերութիւնը մաթեմաթիքի այս բարդ արդիւնքը կու տայ։

Ազգային դրական ուժերու գե[illegible]թիւն է։ Երեք ուժերու ներդաշնակումով, մինչեւ ազգային դատի լուծումը՝ բացարձակ անկեղծ եւ անվերապահ համագործակցութեամբ կ'ունենանք 9 թիւը եւ 1ը պակաս է։ Ծառը չի դառնար որպէսզի մեր զուտ պաշտպանողական կռիւը հատու եւ ճակատագրական նշանակութիւն առնէ թէ ներքին կեանքի եւ թէ արտաքին ճակտի վրայ։ Այդ 1 թիւը հայ հարուստ տարրն է։ **Չենք ըսեր հայ քաղքենի դասը։ Որովհետեւ հայ քաղքենի դաս չունինք։ Հայ հայրենիք չունինք որպէսզի** հայ պուրժուազի ունենանք։ Միջազգային շուկայի վրայ եւ զանազան երկիրներու մէջ իրենց անհատական նախաձեռնութեամբ հարստացած շատ հայ անհատներ կան, որոնք սակայն մեր **իրականութեան համար** դասակարգ **մը չեն այս բառին** գիտական առումով, հարուստը՝ հայ իրականութեան մէջ հետապնդելիք հաւաքական, համայնական շահեր չունի, որովհետեւ, հայկական իրականութիւն չկայ **նոյնպէս այս բառին** գիտական իմաստով։

Հայկականօրէն դասակարգային կռիւի համար անհրաժեշտ նախապայմաններէն ոչ մէկը ունինք։ Միշտ ատոր համար ալ համոզումով եւ խառնուածքով զուտ ընկերվարական ենք. Մ. Վարանդեան եւ համոզումով եւ իրապէս պուրժուա հանգուցեալ Պօղոս Նուպար, աւելի Պօղոս փաշան շատ լաւ գործած են, ինչպէս երեւցաւ ընկ. Մ. Վարանդեանի յօդուածներէն։

Երեք կուսակցութիւնները միանալով, կ'եռապատկուին թէ իբրեւ որակ եւ թէ իբրեւ քանակ։ Երեքի համերաշխ գործակցութիւնը առանց փնտռելու, կէս գիշերին այս յառաջացած 9 թիւի վրայ կը բերէ 1 թիւը (հայ հարուստները) եւ մենք կ'ունենանք լրիւ կենսունակ եւ հզօր ու ներգործօն 10 թիւը։ Մէկը կէս գիշերին կուգայ, որովհետեւ հանրային-ազգային կեանքի մէջ 9 թիւը կը ներկայացնէ ծոցական հրապոյր, անդիմադրելի ծագնիսականութիւն, կեդրոնաձիգ ուժ։

Այսպէսով, այո, ... ցրուած, անշաղկապ վիճակ... մենք կ'ունենանք նիւթական... յական ուժի անսպառ աղբիւ... իր կարողութեամբ կրնայ ... շարժել շատ մը փորձու... թիւններու։ Այս ձեռնարկին ... դիւնքին պիտի ուզէինք ... ազգային, սեփական ներքին ... կարելիութեանց կազմակերպու...

Երբ հասնինք այս կէտին, կը դառնանք ուժ ու ... գոնէ տնտեսական ճակտի վրա... բարեկամութիւնը փնտռողներ... ծնին։

Դառնալով այդ ուժը, մեր ... բիւխը ընդարկելով Արեւելքը ... աչքերը դարձնելով հոն, ... հեզասութեամբ, առանց վէճ ... ծնուներ սահեցնելու մեր պաշտպա... դական կռիւը — ցեղային դիմա... անվթար պահպանում — ի գ... կ'ելլէ։

Անոր պարտադրած գործակցութի... այնքան քիչ եւ խառնացած ... քը այնքան մեծ է որ, կ'արժէ ... ւելադրել զոհողութիւնը յանձնա... րել հակառակ տարբերութ...

Քիչ մը մտածել այս մասին ...

ՇԱՀՐԻԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԷՆ ԴՈՒ...

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅԸ

Հեռագիրները օրը օրին ... ցանցն եղան Զանգեզուրի ... երկրաշարժին։ Եգիպտահայ ... ալ իր կարգին արձանագրեց ... եւ ընթերցողները կարդացին ... բանեցին մեծութիւնը աղէտին ... թշուառութիւնը աղէտեալներու...

Ինչպէս ամէնուրեք, հոս ալ ... սպասուէր անշուշտ, որ ազգ... իշխանութիւնները փութացու... ցոյց տային, օգնութեան շարժ... մը կազմակերպելու եւ եգիպտա... ընդհանուր զգածումին...

Երկու շաբաթներ անցան, ... հետաքրքրութեան ոչ մէկ նշան ... գային գործադիր իշխանութեան ... մէ, մինչեւ որ «Յուսաբեր» ... լռութիւնը եւ շահեկան խմբ... կանով մը ներկայացուց աղէ... մեծութիւնը եւ հրաւիրեց ազգ... իշխանութիւնները, որ անյապ... գործի լծուին՝ եւ հանգանա... թեան ձեռնարկին։ Քանի մը ... «Արեւ»ն ալ իր կարգին խմբագ... կանով ծանրացաւ աղէտի ... հետեւանքներուն վրայ եւ գրի... թելադրութիւններն ըրաւ։

Գահիրէի Թեմականը, փութ... մայիս 21ի համար նիստ հրա... ուեցաւ, միակ օրակարգ ունե... Հայաստանի երկրաշարժի աղէտ... ներու օգնութեան գործը։

Կուգայ մայիս 21ը։ Թեմակ... պիսկ. մէկ օր առաջ ... մեկնի, Շահէ Տ. Վրդ.ի եկեղեց... սական օծման ներկայ գտնուե... համար՝ երկու կաթողիկոսներու ... ւէջին վրայ։ Թողած ... մակով մը, ուղղուած Թեմակ... դիւանին, իր համաձայնութիւնը յայտնէ եւ կը թելադրէ ... գործի լծուիլ եւ գումար մը ... ցնել Երեւան։ Կուգան Թեմակ... պաշտօնակցական եւ ժողովրդ... թեան երեսփոխանները, ինչպէս երկու չէզոք երեսփոխանները ... կ'ուշանան ռամկավար երեսփոխ... ները։ Թեմականին ատենապետ ... սպասել պահ մը, նիստին ... յետաձգել եւ հեռախօսին կը ... բացակաները նիստի հրաւիրել ... մար։ Պատասխանը ամէն կողմ ... զբաղած ենք... հիւր ունինք... ...Սպասուած են բացակայի... րեւ Զանգեզուրի աղէտը իր ... բաւարիկ ազդեցութիւնն ունեց... նաեւ ռամկավար երեսփոխան... վրայ եւ զանոնք ալ հոգեկան... դէտակներ դարձուցած էր։

Բացակայութեան այս ... վարակուած էր նաեւ Թաղային... ղովը որ իր ամբողջ կազմով ... ցակայէր։

Դիւանը ճարահատ, ...

գուր սպասումէ յետոյ, 11 հոգիի ներկայութեան կը բանայ նիստը եւ կարդալ կուտայ Առաջնորդին նամակը։

Երեսփոխաններէն Գ. Յ. Աղաջան, չի կրնար զսպել իր զգացած զայրոյթը եւ յատենի ժողովի իր զաւը կը յայտնէ բացակայող ժողովականներուն համար, որոնք Քաղ. Ժողովի ընտրութեան առեն, հինգ վայրկեանի համար եկան մեծամասնութիւն գոյացնելու։ Մինչդեռ ազգային աղէտի մը առթիւ կը փայլին իրենց բացակայութեամբ։

Ուրիշ երեսփոխան մը, Կ. Սէֆերեան, իր ցաւը կը յայտնէ որ գործադիր իշխանութիւնէն ոչ ոք կայ. մինչդեռ գործ. իշխանութիւնը պէտք է մտածէր եւ ձեռք ժողովի հրաւիրէր այս հարցով զբաղելու համար։

Թեմական ժողովը կարճ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, կ'որոշէ իր զիւանին միջոցաւ զիմում կատարել միւս յարանուանութեանց, եթէ անոնք ալ համամիտ գտնուին համազգային մարմին մը կազմելու, անմիջապէս գործի անցնիլ եւ հրաւիրագիր ղրկել քաղաքական կուսակցութեանց եւ զանազան կազմակերպութիւններու, որպէսզի պատուիրակներով իրենց մասնակցութիւնը բերեն համազգային կազմակերպիչ մարմինի։

.՝.

Թեմականը իր մայիս 21ի նիստին մէջ զբաղեցաւ նաեւ ուրիշ խնդրով մը։ Դիւանի ատենապետ Գ. Գալեանի առաջարկին վրայ, հետեւեալ որոշումը տուաւ.

— «Դահիրէի Թեմական Ժողովս իր 1931 մայիս 21ի արտակարգ նիստին մէջ, լսելէ ետք իր ատենապետին զեկուցումը Ռումանիոյ Ն. Վ. Նախարարապետ Փրոֆ. Ն. Եորկայի Ցոբելեանի մասին եւ նկատելով մեծանուն յոբելեարին անգնահատելի ծառայութիւնները ընդհանրապէս Հայոց Պատմութեան եւ մշակոյթին եւ մասնաւորապէս հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան

Միաձայնութեամբ կ'որոշէ,

1.— Իր խնդակցութիւնները բերել յանուն Եգիպտոսի հայ գաղութին, ռումէն ազգին, անոր արժանաւոր եւ մեծ զաւկին յոբելեանին առթիւ։

2.— Իր երախտագիտութիւնն ու ջերմ շնորհաւորութիւնները յայտնել հեռագրով հռչակաւոր գիտնական յոբելեարին։

3.— Ժողովը պաշտօն կուտայ իր ատենապետին, իր այս որոշումը հաղորդել Եգիպտոսի ռումանական ներկայացուցչին։

Զմոռնամ յիշել թէ «Ուսաբեր»ը, Փրոֆ. Ն. Եորկայի ծննդեան 60ամեակի յոբելեանին առթիւ, բացառիկ թիւ մը հրատարակեց։

Ուրախ ենք որ Եգիպտահայը գիտցաւ գնահատել մեր ազգին համար իրապէս օգտակար ծառայութիւն մատուցանող մեծանուն օտարական մը։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՀԱՃԸՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Չորս տարի առաջ, Գ. Փիլիպոսեան կ'երթայ Պէյրութ, Հաճընցիներու վիճակով հետաքրքրուելու։ Կ'ուզէր Լիբանանի Շիրառու գիւղը գնել Հաճընցիները հոն փոխադրելու համար։ Քննութենէ մը վերջ, կը վերադառնայ Ամերիկա մեծ հաւատքով, եւ հայրենակիցներու հետ համախորհուրդ գործելու։

Վեր. Տէվիրեան, իր փեսան ու աղջիկը Տէր եւ Տիկ. Կոստանդին Կէրթմէնեան երկու տարի առաջ Ամերիկայէն դէպի Արեւելք կ'երթան մասնաւորապէս Հաճընցի գաղթականներու վիճակով հետաքրքրուելու համար, կ'այցելեն Պէյրութ և Աթէնք։

Պէյրութի մէջ կը խոստանան հող մը գնել, վրան ալ տուներ շինելով։ Ամերիկա վերադառնալով, իրենց խոստումը իրականացնելու համար, կատարեալ իրաւասութեամբ իրենց ներունի հայրիկը, վեր. Տէվիրեանը կը ղրկեն Պէյրութ։ Ահա 7 ամիսներէ ի վեր ընտրուած յանձնախումբի մը հետ գործակցաբար, վեր. Տէվիրեան հողը կը գնէ։

Հողը կը գտնուի Լիբանանի եւ Պէյրութի միացման կէտին վրայ, բոլոր առաւելութիւններով օժտուած։ Երկաթուղիի կայարանին եւ թրանվայի գծին շատ մօտիկ ըլլալով, մանաւանդ մեր արհեստաւոր հայրենակիցներու ապրուստին համար շատ դիւրութիւններ կ'ընծայէ։ Հայերու տեղաւորումով եւ Նոր Մարաշի ալ մօտիկութեան շնորհիւ, կարելի է բարձրագոյն վարժարան մըն ալ պահել։

Վեր. Տէվիրեան առանց յարանուանական խտրութեան միայն Հաճընցի նորահաս սերունդին դաստիարակութեան նպաստելու մտքով, 40-50 տուներու շինութեան համար 2500 կանգուն հող մը եւս գնած է։ Անոր վրայ 20ի չափ խանութներ եւ տուներ շինելով անոնց հասոյթը պիտի յատկացնէ [illegible] կրթութեան։ Պէյրութի Հաճընցիները անխտիր իրենց բաժինը բերած են այս գործին։

Հողը գնուած եւ պաշտօնական գործողութիւնները վերջացած են։ Ունի 35,571 քառ. կանգուն տարածութիւն եւ 8500 օսմ. ոսկի արժէք։ Հազար օսմ. ոսկի Պէյրութի Հաճընցիները տուած են, 1500՝ Տէր եւ Տիկին Կէրթմէնեան՝ 2500 կանգուն հողի համար, իսկ Միացեալ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթ. Տեղաւորման Յանձնախումբէն փոխ առնուած է, մաս առ մաս վճարելի։ Այս առթիւ կ'արժէ շնորհակալութիւն յայտնել Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Գ. Պիւրնիէի, որ ամէն դիւրութիւն ընծայած է այս հողի գնման համար։

Հողը բաւական ընդարձակ ըլլալով, կրնայ պարփակել Պէյրութի Հաճընցիները։

Մրագրուած թաղին մէջ 300ի մօտ Հաճընցի ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին, ուրեմն մեր պարտքն է օգնութեան փութալ։ Կեդր. Վարչութեան կը մնայ ատանձին հանգանակութեան մը ձեռնարկել, որուն հասոյթով կարելի ըլլայ նաեւ օգնել Յունաստանի Միքսի կայանի մէջ մօտ 400 Հաճընցի գաղթական ընտանիքներուն որոնք իրենց բախտին ձգուած են։

Մ. ԳՐԻՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿՐՕՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ֆրանսացի կրօնաւորներու անունին արձանագրուած կալուածներուն դատը տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ քաղաքային երրորդ դատարանին մէջ։ Ինչպէս կը յիշուի, կրօնաւորները ամբաստանուած են թէ անձառանգ մեռնողներու թողօնները կեղծ մուրհակներով իւրացուցած են եւ ասկէ մեծ վնաս մը կրած է պետական գանձը։ Դատավարութիւնը կը շարունակուի դեռ, բայց տեսնուած ըլլալով որ կրօնաւորները խնդրոյ առարկայ կալուածներէն կ'օգտուին ներկայիս, որոշուած է շէնքերուն վարձքերուն վրայ «հաճզ» դնել մինչեւ դատավարութեան վերջը։

ՊԱՐՏՔԻ ՀԱՄԱՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Ազգ. Ժողովի գատական յանձնաժողովը իճրայի եւ սընանկութեան օրէնքին բարեփոխման օրինագիծը կը քննէ։ Գոլէն մանիֆաթուրայի վաճառականներ եւ միւս կուսակալութիւններէն բազմաթիւ վաճառականներ խնդրագիր ղրկած են յանձնաժողովին, որպէսզի պարտքի համար բանտարկութեան պատիժ դրութիւնը վերահաստատուի։

Յանձնաժողովը նկատի առած է թէեւ այս դիմումները, բայց միեւնոյն ատեն բանտարկութեան դրութիւնը չընդունելու որոշում տուած է։ Բայց եւ այնպէս, օրինագծին մէջ ծանր տրամադրութիւններ կը դրուին [illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ԽՆԱՅԵԼ

Գործավարներու Խորհուրդը նոր որոշումներ ալ տուած է խնայողութեան եւ պաշտօնեաներու ցանկի մասին։ Պաշտօնեաներու նոր «քատրօ»յին համաձայն, պետական խորհուրդէն բազմաթիւ պաշտօնեաներ բացը հանուած են։

Նոր «քատրօ»յին միւս պաշտօնատուններու մէջ ալ գործադրութիւնը սկսած է։ Թեկնածու պաշտօնեաներուն պարտականութիւնները այս օրուընէ սկսեալ վերջացած եւ բոլորն ալ բացը հանուած են։ Մամլոյ ընդհ. տնօրէնութիւնը ջնջուեցաւ, տնտեսական գործավարութեան մէջ 400 անտառապահ պաշտօնեաներ բացը մնացին։ Ներքին, Թղթատարական եւ ոստիկանական «քատրօ»ներուն մէջ առայժմ փոփոխութիւն չէ եղած։ Ելմտական գործավարութեան մէջ ալ կարգ մը պաշտօնեաներու պաշտօնավարութեան վերջ տրուած է։ Բուն փոփոխութիւնը, սակայն, օգոստոսին պիտի գործադրուի, 1931ի նոր պիւտճէին հետ։ Այն ատեն կարգադրուած պիտի ըլլայ նաեւ 30 տարի ծառայած պաշտօնեաները հանգստեան կոչելու խնդիրը։

.՝. Երկու ամսուան առժամեայ պիւտճէն երեք հաղորդուած է դատական իշխանութեան։ Նոր «քատրօ»ն ալ մօտերս կը սպասուի ժառան Լութֆի եւ երկրորդ պատժականի նախագահ Համիտ պէյերէ զատ, միւս նախագահներու եւ անդամներուն մէջեւ կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ըլլան։

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՄԸ ԾՈՎԱՀԷՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Իզմիրէն հետեւեալ լուրը կը տրուի.

Ոստիկանութիւնը եւ ոստիկ. զինուորներու կազմակերպութիւնը, վերջերս բուռն պայքար մը բացին մաքսանենգներու դէմ։ Ինչպէս յայտնի է իտալական եւ յունական կղզիները շատ մօտիկ են Թրք. ցամաքին։ Ասկէ օգտուելով, հինէն ի վեր մաքսանենգութիւնը իրենց արհեստ դարձուցած մարդիկ, առիթ գտնելուն պէս նաւակով, մօթէօռով, կամ փոխադրութեան ուրիշ միջոցներով զանազան փախստեայ ապրանքներ կը փոխադրէին այդ կղզիներէն։ Գլխաւորաբար մաքսանենգուած ապրանքներն են ծխախոտ, ծխախոտի թղթեր, խաղի թուղթ եւն.։

Անցեալները «Լիւթֆիւհիւտա» մօթէօրին մէջ գտնուած կարեւոր քանակութեամբ փախստեայ ապրանքները մենաշնորհի վարչութեան յանձնուեցան։ Նաւապետը 40-50 հազար ոսկի տուգանք վճարել պիտի ստիպուի։ Մաքսանենգները զինուած ըլլալով, ոստիկ. զինուորները մեծ դժուարութեան կը հանդիպին զանոնք ձերբակալելու համար։

Քանի մը օր առաջ, ոստիկան զինուորները տեղեկանալով որ մաքսանենգները ապրանք պիտի փախցնեն, Եղի ադայի ագարակին մօտ կը սպասեն։ Կէս գիշերուան մօտ 9 հեծեալներէ բաղկացած խումբ մը [illegible] նշմարուած։

Ոստիկան-զինուորները կը հրամայեն խումբին կենալ, սակայն հրոսակները փոխանակ հնազանդելու լերան կողքին վրայ դիրք կը բռնեն եւ կը սկսին կրակել։ Փոխադարձ հրացանաձգութիւնը բաւական երկար կը տեւէ, ուրկէ վերջ ոստիկան զինուորները զգուշութեամբ կը յառաջանան դէպի հրոսակները, առոնցմէ մին վիրաւորուած վիճակի մէջ կը ձերբակալուի, իսկ մաքսանենգուած բոլոր ապրանքները կը գրաւուին։

Միւս փախստականները փութով կը հետապնդուին եւ ձեռք անցնելու պարագային 100 հազար ոսկիէ աւելի տուգանքի պիտի ենթարկուին։

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Գաղթային Ցուցահանդէսը աննախընթաց յաջողութիւն մը ունեցաւ։ Այցելուներու թիւը մինչեւ հիմա կը հասնի երեքուկէս միլիոնի։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Միջազգային Առեւտրական Սենեակի Խորհուրդի ժողովին ընթացքին, Իտալիոյ Սենեակի տնօրէն Գ. Ալպէրթօ Փէրէլլի հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է իրենց երկրի տնտեսական կացութեան մասին։

«Իտալիա միւս երկիրներէն նուազ կը զգայ համաշխարհային տնտեսական տագնապին անդրադարձները։ Անգործութիւնը, որ 1926ին աւելի սուր էր, այժմ համեմատաբար քիչ է։ Երկրագործական բերքը այս տարի միջակ եղաւ, տենդոտ եղանակին պատճառով։ Ճարտարարուեստական գործունէութիւնը հարիւրին 15-20 պակաս եղաւ, 1929ի հետ բաղդատմամբ։ Զուլածոյ երկաթին եւ պողպատին արտադրութիւնը այս չափով պակսեցաւ։ Բայց զինկի, կապարի եւ ալիւմինիոմի արտադրութիւնը աւելցաւ, ինչպէս նաեւ ելեկտրական «էնէրժի»ն, ելեկտրական լամբարներու շինութիւնը եւ կրաղիւսի արտադրութիւնը։

Հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը նուազ նպաստաւոր վիճակ ունի, ներքին եւ արտաքին հրապարակներու կայուն կացութեան հետեւանքով։ Ներքին առեւտուրը նուազ գործօն է, սնանկութեանց թիւը կ'աւելնայ։ Ծովային եւ երկաթուղային փոխադրութիւնները զգալապէս նուազած են։

Առաջին հինգ ամիսներու համար, պետական պիւտճէն 7 միլիոն լիրէթի բաց ունի։

Շնորհիւ ձեռք առնուած կտրուկ միջոցներուն, զոր կատարեալ կարգապահութեամբ ընդունեցին շահագրգռուողները, պետական թէ մասնաւոր հաստատութեանց օրավարձերը դեղչուեցան։ Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ նաեւ նուազեցնել ապրանքներու արժեքները»։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՆ ՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բարեգործականի յունիս 5 Թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պէյրութի Մէլքթէյնի Թոքախտանոցի [illegible] մատնուած ըլլալով, կեդր. վարչ. ժողովը որոշեց բացառաբար այս տարի 240 անգլ. ոսկիի բարձրացնել Միութեան վարկը։

.՝. Նահր Էլ Օմարէն վերջերս Մուսուլի շրջակայքը փոխադրուած գաղթականները (մեծ մասամբ Վասպուրականցի) որ հովուէզի մէջ տեղաւորուեցան, քանիցս իրենց խղճալի վիճակը պարզած եւ Միութեան օժանդակութիւնը հայցած ըլլալով, կեդր. վարչ. ժողովը որոշեց 200 անգլ. ոսկիի բացառիկ օգնութիւն մը եւս փութացնել, որուն 100 ոսկին Գ. Գ. Կիւլպէնկեան անձնապէս տրամադրեց։

.՝. Մակեդոնիոյ հայ գաղթականներուն յետին ծայր թշուառութեան մատնուած ըլլալուն մասին Սելանիկէն Թեմական ժողովը սրտաճմլիկ տեղեկութիւններ հաղորդած եւ առոնցմէ գոնէ մի քանի հարիւրին անդադման ուրիշ վայր մը փոխադրուելուն անհրաժեշտութիւնը շեշտած ըլլալով, պաշտօնապէս դիմում կատարուեցաւ Հայաստանի կառավարութեան որ արտօնէ քանի մը հարիւր գաղթականներու (մեծ մասամբ ծխախոտի մշակ եւ շինութեանց արհեստաւոր) անյապաղ ներգաղթը։ Հայաստանի փոխադրութիւնը, հոն լծուելու համար շինարարական աշխատութեանց եւ հետզհետէ կառուցուած բնակարաններուն մէջ հաստատուելու համար։

.՝. Հայաստանի վերջին երկրաշարժին մասին առաջին զուժական հեռագիրները ստանալուն, կեդր. վարչ. ժողովը փութաց խորհրդակցութիւններ կատարել, բայց յարմար չգտնեց որ Միութիւնը ինք ընդհ. հանգանակութեան մը ձեռնարկէ, այլ մասնակցի Փարիզի մէջ նախաձեռնուած Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբին, որ հաւաքուած գումարներով սննդեղէն, ծերմակեղէն, գեղօրայք եւ գործիքներ պիտի գնէ եւ հետզհետէ աղէտավայրը պիտի փոխադրէ։

Այդ առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'արձանագրենք յօգուտ երկրաշարժի աղէտեալներուն — Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան տասը հազար ֆրանք, Տիկ. Նոյեմի Գափամաճեան 5000, Տիգրան Խան Քէլէկեան, Զարեհ Պէյ Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար եւ Գ. Գօգոս Էսմէրեան 2000ական. Երուանդ Աղաթօն Պէյ եւ Գ. Տ. Փիլիպպոսեան 1000ական, Գ. Գ. Տ. Կամսարական Լ. կիւմիւշկէրտան 500ական ֆր.

Նիւ-Եորքէն եւս Գ. Գ. Ա. եւ Դ. Գարակէօզեան 1000 եւ Գ. Ս. Կիւլպէնկեան 500 տոլար ղրկած են մեզի։

.՝. Շնորհակալութեամբ ստացուած եւ տեղական Մասնաժողովին միջոցաւ պատկան մարմնին յանձնուած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները յօգուտ փարիզահայ գործազուրկներու.— Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 5000 ֆր., Տիգրան Խան Քէլէկեան 3000, Զարեհ Պէյ եւ Վահրամ Պէյ Նուպար 2000ական, Գ. Գօգոս Էսմէրեան 1000 (երկու ամիս վճարելի), Երուանդ պէյ Աղաթօն եւ Գ. [illegible] 300ական ֆր.։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՋԳՈ՛ՅՇ

Փարիզի Աղքատախնամը տեղեկացած ըլլալով որ քանի մը անձեր տուներէն դրամ կը հաւաքեն աղքատներու անունով, պատիւ կուգայ յայտնել թէ, ինքն երբեք առնչութիւն չունի այդ անձերուն հետ եւ թէ Աղքատախնամը Փարիզի եւ շրջակայից մէջ գտնուած վկայեալ աղքատներուն ցանկը արձանագրած ըլլալով, կը հոգայ զանոնք ու ամսական նպաստ կը բաշխէ։

Հետեւապէս Աղքատախնամը որ միակ միջնորդն է առատաձեռն բարերարին եւ վշտակիր տնակին միջեւ, կը խնդրէ յարգոյ հայ հասարակութենէն միայն իր միջոցաւ բարերարել աղքատներու, պաշտօնական ընկալագրի փոխարէն։

ԿՆԻՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՅԱՅԳԵՐԳ

(ԹՈՒՐՔԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

Ասօր պահ մը սպասեց. մոռցած կ'երեւէր իր ընկերները, ժամանցութիւն մը ունեցողի երեւոյթն ունէր ան, թէեւ ոչ մէկ անհամբերութիւն չէին մատներ իր շարժումները։ Բայց ան յանկարծ ցնցուեցաւ, խորունկ շունչ մը առաւ, կարծէք կ'ուզէր ընդել գիշերը, մշուշը, սաւերախառն լոյսերը ու յետոյ գլուխը ինքզինքէն խակ վեր ցցելով սկսաւ արձակել անսպասելի, իր սրտէն ժայթքող, երկար աղաղակ մը...

— Եա՜ լէլ... եա՜ լէլ... եա՜ լէլ...

Երգ մը չէր ատիկա, ոչ ալ ճիչը անիմաստ սարսուռի մը, պիտի ըսէիք յայտնութիւնն էր անիկա, յեղակարծ մէկ սլացքը անծանօթ ցաւի մը, հոգին տակէն լոյսին բացուող վիշտի մը ճիչը, կանչը, հառաչը։ Անմարդկային զգացումի մը թեւթափը անցաւ օդէն։ Աշխարհին անիմանալի սարսուռները միացան, հօգիացան անոր ձայնին հետ, որ տեւեց երկար, թրթռաց փշրուեցաւ, կանգ չառաւ սակայն իր արձագանգը մերթ գիլ ու մեղեդային, մերթ բամբ եւ դամբանական սարսռաց տակաւին երկա՜ր երկա՜ր...

«Եա՜լէլ... եա՜լէլ... եա՜լէլ...»։

Անդրաշխարհի դո՞ւռը կը ծեծէր արդեօք. ի՞նչ բացակայ եւ հեռակայ հոգի մըն էր զոր կը կանչէ իր անմարդկային ճիչը։ «Ո՞վ հոգի սակ անէացած սուուեր կամ յիշատակ, ո՞վ թաղուած, անմոռանալի սէր, քեզի է որ եկած եմ, կարօտեմ քեզի դուրս եկուր ինծի» կ'ըսէր, կը պաղատէր Ասօի ձայնը...

Սաշնակէն, մինչ կ'ունկնդրէին աղջահար, նշմարեցին յանկարծ որ Ասօ թեւերը բացաւ, խոյացաւ առաջ գրկելու համար կարծէք անտեսանելի մէկը ու ձեռնունայն ինկաւ դամբանի մը վրայ, երեսը՝ ձիւներուն մէջ...։

Ամէնքը սահնակէն դուրս խուժեցին, փութացին Ասօին մօտ...

— Ի՞նչ կ'ըլլաս, ա՜յ տղայ...

— Հանա՞ք ես անում... Ասօ...

— Քո տունը չքանդուի, ի՞նչ ես կորցրել ու չես գտնում...

Ասօն վեր առին. անոր դէմքը նման էր լուսնին. օտար եւ սառն արտայայտութիւն մը մոլորած էր աչքերուն խորը, տակաւին տեսիլքի մը տպաւորութեան տակ էր ան։

— Այս՛, այս՛, ան ալ տեսայ— կը թոթովէին Ասօի շրթունքները — ես տեսայ իմ մառդաշ օրերի միակ սէրը... Սէրը զոր թաղած էի այնքան վաղ... ես կը կարծէի գայն արդէն խառնուած հողին, մոռացութեան... ես կը կարծէի որ որդերը լափած են արդէն, այն որ իմ միակ սէրս եղաւ, առաջինը, վերջինը, միակը... որ մէկ անգամ լեցուց երիտասարդութիւնս ու տեղ չթողուց ուրիշ ոչ մէկ բանի... բայց ես տեսայ, տեսայ զայն... ձերմակ քղանցքը ձիւներուն վրայ, մազերուն շուրջ՝ լուսնի լոյսը, ու մօտը ձեռքին... տեսայ զայն ինչպէս դուք տեսաք աղջիկները՝ կեցած զռներուն առջեւ... Ոհ սէր, դուն արթուն ես, դու անմեռ, կը բուէ որ սիրտը քեզ կանչէ, երազներուն պարտէզէն, մաշուան խոլ սպարանքէն դուն զռները կը բանաս, կը յայտնուիս անոր որ քեզի կը զոչէ...։

Ասօին ճակատը նման էր տաք մարմարի, շրթունքները կը դողային սակայն։ Զայն տեղաւորեցին սահնակին մէջ եւ ուղղուեցան գիւղ։

Քիչ վերջ, սահնակը կանգ կ'առնէր Իլիճա Ասօին պանդոկին առջեւ։ Ազգաղդ մը սխալի մը խորէն զարմացած թափահարեց եւ կրկին բնացաւ։

Առատուր ձիերը քաշեց սխալը։ Իրենք ներս մտան Ասօին ննջասենեակը, վառարանին կրակ տուին, ու յոգնած, զգայազիրկ փռուեցան գետին ու առանց բառ մը բանելու պառուեցան եափընձաններուն տակ, քիչ վերջ սենեակը լեցուեցաւ իրենց խոր, խաղաղ հանդիւններով։

. . . .

Իլիճայի գերեզմանատան առջեւ Ասօի յայգերգը իր կարապի ե՞րգն եղաւ արդեօք։ Այդ գիշերէն վերջ ան այլեւս «առաջուան մարդը» չմնաց ինչպէս կ'ըսէին գինք ճանչցողները։ Ան, մշտանորոգ այդ տղամարդը՝ վաղն ի վաղ եկած հասած էր տարիներուն ու խառնուած էր այլեւս անցնող կարաւանին, ան ալ սկսաւ մաշիլ ինչպէս կը մաշի ժամանակը, երիտասարդութիւնը ու մարդկային սիրտը։

Իր մտերիմներուն կը պատասխանէր.

— Բայց ինչո՞ւ կը զարմանաք եթէ Ասօն ալ ինկաւ ճակատագրին դագաղին մէջ, թել մը դուք, թել մը ես... թող բանի ու հիւսէ մինչեւ որ փրթինք...

Էհ, երբեմն Ասօն դուրս փրթած էր կծիկէն ու կը դառնար իր հաշւոյն... բայց այն գիշեր, հողէն բուսած ձերմակ ձեռքեր թնձկեցին իմ թելս... Ու ես ալ անցայ ճախարակին վրայ։

Ըսէ՛ք բարեկամներ, ձեր ձայնը երբեք ինչ՞ծ է մինչեւ գետնի տակ մեռելներուն ականջը... Ձեր աչքին ալ երեւցա՞ծ է բնաւ գիշեր մը ճերմակներով աղջիկը, մօտը ձեռքին, երբ զինք թաղած էիք քանի տարի առաջ...։

Ու այնուհետեւ Ասօին ձայնը անգամ մըն ալ չլսուեցաւ. չարաշուք բախտախաղի մը մէջ, մէկ անգամ միայն, ան դրած էր իր ամբողջ ունեցած գանձը ու կորսնցուցած էր մէկ հարուածով։ Իր մեծ հոգին հիմակ պարապ էր եւ մշտափակ սնանկ առեւտրականին նման։

Իր յայգերգը քամած, սպառած էր զինքը անյուսօրէն։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՎԵՐՋ

ՆՈՐ ՇԱՐԺ

Մայիս վերջերը երկրաշարժի նոր ցնցում մը զգալի եղաւ Թիֆլիսի մէջ։ Շարժագիր մեքենային նայելով շարժին կեդրոնը կը գտնուի Ադրբէջանի մէջ, պարսկական սահմանին վրայ։

Միւս կողմէ, ամերիկեան կառավարութիւնը անհշան կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ Լոնտոնի այս տեսակցութեան։ Ամերիկեան լուրերու համաձայն, Լոնտոնի տեսակցութիւնով կրնան շահագրգռուիլ միայն Գերմանիա եւ Եւրոպա։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ Ամերիկա տրամադիր չէ բացուած տեսնելու վիճաբանութիւն մը միջազգային պարտքերու շուրջ, գայն վերաքննութեան դնելու եղանակով։

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը այս տեսակցութեան մասին հրատարակութեան տուաւ գեկոյց մը որ կ'ըսէ,— Այցելութիւնը որոշուած էր ամիսներ առաջ, իբր անձնական յարաբերութիւններ հաստատելու միջոց մը։ Օգտուելու այս հաւաքոյթէն որ պաշտօնական հանգամանք չունի, բարեկամական խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ այն կացութեան մասին, ուր կը գտնուին ներկայիս Գերմանիա եւ ճարտարարագործական ուրիշ պետութիւններ։

«Գերման նախարարները մասնաւորաբար պնդեցին Գերմանիոյ կացութեան եւ պարտքերու թեթեւացման մը վրայ։

«Անգլիոյ նախարարները իրենց կարգին, իրենց խօսակիցներուն ուշադրութիւնը հրաւիրեցին ներկայ թուլութեան համաշխարհային հանգամանքին ինչպէս նաեւ անդրադարձումներուն վրայ, զոր ունեցած է մասնաւորաբար Անգլիոյ մէջ։

«Երկու կողմերը համամիտ գտնուեցան թէ ազգային սահմանափակ միջոցներէն ու ճիգերէն զատ, անհրաժեշտ է կոչ ուղղել միջազգային գործակցութեան, վստահութիւնը վերահաստատելու համար։ Այս ոգիով, երկու կառավարութիւնները պիտի աշխատին ներկայ տագնապի լուծման, շահագրգռուած միւս կառավարութեանց հետ սերտ գործակցութեամբ»։

Իսկ զինաթափութեան եւ ատտրեւգերման մաքսային համաձայնութեան մասին, որոնք կը կարծուէին թէ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթերը պիտի կազմէին, գեկոյցը ո՛չ մէկ խօսք կ'ընէ։

Գերմանիոյ ելեւմուտքը շտկելու համար

Շաբաթ օր, գերման կառավարութիւնը հրապարակեց հրովարտակները, որոնց գործադրութիւնը պիտի ծառայէ բացը գոցելու 1931ի ելեւմուտքին։ Այդ բացը կը գնահատուի 940 միլիոն։ Այս հրովարտակներով, կառավարութիւնը նախատեսած է կառավարական պաշտօնեաներու թոշակներուն եւ նպաստներուն վրայ հարիւրին 4էն 8ի նուազում մը՝ սկսեալ յուլիս 1էն։ Նախարարներու թոշակները գեղչուած են հարիւրին 8։

Ուրիշ խնայողութիւններ եւս նախատեսուած են զանազան նախարարութեանց ելեւմուտքին եւ անգործութեան նպաստներուն վրայ հարիւրին 5։ Ասկից զատ, ընկերային ապահովագրութեան 640 միլիոնի բացը գոցելու համար, հաստատուած է տուրք մը —տագնապի տուրք— 1ուկէս տարուան համար, 1931 յուլիս 1էն մինչեւ 1932 դեկտեմբեր։

Հրովարտակները կ'արտօնեն կառավարութիւնը որ ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու մէջ աշխատանքի ժամերը իջեցնէ շաբաթական 40ի, խորհրդարանի հաւանութեամբ։

Վէճ մը վաճառամարտին շուրջ

Աշխատանքի միջազգային համագումարը որ տեղի կ'ունենայ Ժընեւի մէջ, լսեց բազմաթիւ բանախօսներ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին գործունէութեան մասին։ Ասոնց մէջ էր Զուիցերիոյ ներկայացուցիչը որ ճշմարիտ մեղադրական մը ուղղեց խորհրդային Ռուսիոյ վաճառամարտին դէմ, հերքելով Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի տնօրէնին Ալպէր Թոմայի այն տեսակէտը թէ այս հարցը չի վերաբերիր իրենց։ Զուիցերիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ խորհրդային պետութեան համար, ամէնէն շահաւոր աշխատանքը՝ բանտարկեալներու կատարած աշխատանքն է։ Օտար արտադրութեան համար, այդ կացութեան հետեւանքները շատ ծանր են։ Օտար պետութիւնները ստիպուած են իջեցնել գինները եւ կուրծք տալ անգործութեան, եզրակացուց թէ համաշխարհային արտադրութիւնը մատնուած է խանգարման, որ առաջ կուգայ Ռուսիոյ մէջ աշխատանքի մասնաւոր պայմաններէն եւ պնդեց թէ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին ու Ազգերու Դաշնակցութեան կ'իյնայ զբաղիլ հարցով եւ դարման մը խորհիլ։

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանց ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ 13 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը դաշտահանդէս մը պիտի տայ 5 յուլիս կիրակի օր Ռոպէնսոնի անտառին մէջ, Մակեդոնիոյ որբերուն համար, կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գաբրիէլեան ընտանիքը եւ պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ տիկին ԱԶՆԻԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ։

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, Փարիզ

Ա.— Ցարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)

Նախագահութեամբ ծերակուտական եւ նախկին նախարար

Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՅԻ

Ի յիշատակ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒԲԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)

Նախագահութեամբ Պ. Դ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

Բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն։ Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր։ Հանգանակութիւն չկայ։

ԸՆՏԱՆԵՆԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, մեթրօ Cadet

կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք՝ 10 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ
Ի ՆՊԱՍՏ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

կազմակերպուած Շավիլի Նալլուխանցիներու Հայր. Միութեան եւ Շավիլի Երիտ. երկ. Միութեան կողմէ։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Սինէմա - փաթէնի սրահին մէջ։ Մուտք 5 ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ռ Է Ն Ի
ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

(Վէպ՝ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնից)

Դիմել՝ M. Altounian, 17 rue Ampère, Cachan (Seine)France

Ֆրանսա եւ գաղութներ 20 ֆր. ուրիշ երկիրներ 1 տոլար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աֆիոն Գարահիսարցի Պ. Օ. Յովասափեան եղբայրը, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Saône et Loire).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հաստատեցում 15 օրուան մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Կ'ուզուին երկու դերձակ գործաւորներ մեծ կտորի վրայ աշխատելու համար, մնայուն գործ եւ լաւ վճարում։ Դիմել՝ Պ. Գլթիքեանի, 8 Rue Rougemont Paris (9).

Կ'ուզուին քրէփ տը շին եւ ժեոսէ ռոպ կարող լաւ գործաւորուհիներ, դիմել Ե. Պօտուրեանի, 11 Rue Sénégal, Փարիզ (20), մեթրօ Պուլօն կամ Պէլվիլ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մեթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակ Ամէն օր 1-12, 2-8, կիր. 9-12 ելեկտ. խորհ. (մանրէաքն.) 25 ֆր.

EMPIRE սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sépastopol, Փարիզ, մեթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ., կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—3 եւ կիրակիառաւօտները։

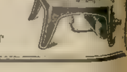

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ 1931
10 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1591 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՀԻՄԱ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԷՔ

Առանց վերապահութեան պարզեցինք մեր դիրքը՝ Խ. Հայաստանի հանդէպ, ընդհանուր գիծերով։ Այնքան որքան անհրաժեշտ է «ի պէտս զարգացելոց»։

Կարճ խօսքով, կը մնանք անհաշտ ընդդիմադիր։ Գաղափարական հակառակորդ։ Արթուն պահակ։

Ոչ մէկ զիջում՝ այս կէտին մէջ։ Պէտք է ապացուցանել թէ կը սխալինք։ Թէ ճիշդ չեն մեր տեսածն ու լսածը։ Թէ Խ. Հայաստանը իսկապէս հայրենիք է։ Ապահով է, երջանիկ է։ Կը ծաղկի. կը բարգաւաճի անարգել։

Պէտք է հաստատել թէ սուտ են ամենօրեայ բռնութիւնները, «քէլլէկէօզութիւնները», տարուէ տարի սաստկացող հալածանքները, ձերբակալութիւններն ու աքսորները։

Պէտք է փաստել թէ ամբողջ երիտասարդութիւն մը տեղահան եղած եւ տարտղնուած չէ անծայրածիր Ռուսաստանի տարածութեան վրայ, Ուրալէն մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս, այլ «տաք տեղեր փոխադրուած», ինչպէս կը յայտարարէր Թուրքիոյ ոստիկանական վերատեսուչը 1916ին, բացատրելով հայաջինջ աքսորներն ու ջարդերը...

Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ կ'ապացուցանեն այն բոլոր հերքումները որ պարբերաբար մամուլին կը յանձնուին վարձու գրիչներու ստորագրութեամբ։ Գիրքին, ճառին դիմաց ունինք անվիճելի, կոպիտ իրականութիւնը, տասն անգամ տասը ձեւերով ապացուցուած։ Հաստատուած նոյնիսկ բոլշեւիկեան գրիչներու կողմէ, հոգ չէ թէ շատ ուշ։

Արդ, մենք անբարոյականութիւն կը համարենք լռել այս իրականութեան առջեւ։ Ծածկել ճշմարտութիւնը եւ գոյնզգոյն ակնոցներ դրած՝ խաբել հասարակութիւնը։ Խաբել մանաւանդ ամ թշուառ զանգուածը որ հայրենիքի կարօտովը կը տոչորի օտար ափերու վրայ։

Այլ մանաւանդ անբարոյականութիւն կը համարենք ծածկել հայրենի հողին վրայ բուն իրական ժողովուրդին, հայ շինականին եւ բանուորին, որ [illegible] կը ճզմուի որբին-արցունք կուլան բռնաբարոյ, հրէշային իշխանապետութեան մը խարազանին տակ։

Աշխարհի ո՛ր ցեղին ալ պատկանի, տառապած մարդը սփոփանք մը կը զգայ, երբ կը տեսնէ որ դարման չեն կրնար տանիլ իր ցաւին, բայց կ'ըմբռնեն, կը զգան, գուն ալ կը տառապին իրեն հետ։ Կը ձաղկեն բռնութիւնը, փոխանակ զայն ուրանալու եւ փառաբանելու։

Տարրական գիտելիքներ են ասոնք, եւ մենք ի զուր կը յուշենք։

Դժբախտաբար, մեր ներկայ կեանքին ամենամեծ ողբերգութիւնն այն է որ, նոյնիսկ տարրական բաներու մասին իրար չենք հասկնար։

×

Հիմա կը հարցնենք. —մեր բռնած դիրքը ինչո՞վ կը վնասէ Հայաստանի բարօրութեան։ Կամ ի՞նչ կապ ունի գաղութներու կազմակերպութեան հետ։

Կը վախնաք որ Երեւանցիները ծո՞ւռ կը նային ձեզի, եթէ մեզի հետ գլուխ գլխի ձեռնարկէք արտասահմանի գաղութներուն կազմակերպութեան։

Երեւանցիներուն քաղցր ժպիտը բարկութեա՞ն կը փոխուի, եթէ կէս ճամբուն վրայ դիմաւորէք «Թշնամի» Դաշնակցութիւնը, փրկելու համար ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութիւնը։ Եօթը հարիւր հազարի վերջին զանգուածը։

Ա՞յդ է ձեր վարանումը։ Ատո՞ր համար է որ կ'ուզէք խմանալ մեր դիրքը հանդէպ Խ. Հայաստանի։

Այնատեն, թայլ տուէք հրապարակաւ ձեր երեսին նետելու մէկ բառ — ամէնէն թեթեւը — Դասալի՛ք։

Եթէ համոզուած էք թէ գաղութները կազմակերպելով, պիտի կրնանք դարման որոճալ հազար ու մէկ ցաւերու, պահովել մեր ինքնապաշտպանութիւնը, փրկել թրքահայ վերջին զանգուածը,—

Եթէ կ'ընդունիք թէ Երեւանը չի կրնար զբաղիլ մեզմով, չափազանց ծանրաբեռնուած ըլլալով հայրենիքին մէջ, ինչպէս կը յայտարարէք,—

Եթէ անկեղծօրէն կը խոստովանիք թէ գաղութները դէպի կազմալուծում կ'երթան, եւ ժամանակ է շարժելու,—

Եթէ, կ'ըսենք, դուք ալ կը տեսնէք այն բոլորը ինչ որ մենք, եւ սակայն կը խուսափիք, դիւանագիտութիւն կը խաղաք, —կը նշանակէ թէ Երեւանի խաբուսիկ ժպիտը շատ աւելի արժէք ունի ձեզի համար, քան ատ 700,000ին ճակատագիրը։

Դժուա՞ր է ուրիշ մեկնութիւն տալ ձեր ընթացքին։

Եթէ Երեւանը փրկուած է, զբաղած է եւ մեր տեսածները սուտ են,— ուրեմն ինչէք ապարէզ, գաղութներն ալ փրկելու։

Եթէ, ընդհակառակն, մեր տեսածներն են ճիշդ եւ դուք ալ լռելեայն կ'ընդունիք,—այդ աւելի զօրաւոր պատճառ մըն է որ իջնէք ասպարէզ, գաղութները, գոնէ գաղութները փրկելու համար։

Կարգը ձերն է պատասխանելու։

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՈՉ ԹԷ ԱՂՔԱՏ, ԱՅԼ ՄՈՒՐԱՑԻԿ ԹԷ ՀՈԳԻՈՎ, ԹԷ ՄՏՔՈՎ

Ցաւեր կան որոնց դարմանը վիրաբուժական գործողութեան մէջ է միայն։ Դեղը անօգուտ է։

Այս կարգէն է ռամկավար մտայնութիւնը, որ վերջերս սկսած է որդեգրել ու կիրարկել խօսակցութեան, գաղափարական ու տրամաբանութեան բոլշեւիկեան եղանակը։

Փարիզի ռամկավար օրկանը պէտք է տեսած Սօֆիայի հայաթերթէն ընելու արտատպում մը իր մեկնաբանութեամբ։

«Արտատպումը»՝ ռամկավար թերթին մէջ տեղ գտած է պարզ այն պատճառով որ հայհոյագրութիւն մըն է, ընդդէմ Դաշնակցութեան։ Այդ ոչի՛նչ։ Զադղեր։

Բայց ահա թէ ուր երեւան կուգայ ռամկավար մտքի զեռանաքարշ տառրնութիւնը։

Ռամկավար թերթը նախ կը ջանայ կասկածի տակ ձգել Մակեդոնիոյ որբերուն եղերական դժբախտութիւնը «նախկին որբեր որոնք իբրեւ թէ խոռ կ'ուտեն, եւայլն»...

Եւ երկրորդ, կը փորձէ Մակեդոնիոյ որբերուն ի նպաստ օգնութեան կոչերը ցոյց տալ ընդդէմ Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեալներուն։

Քսութիւն մը զոր միայն ռամկավար պարտաբայծը կրնայ յղանալ։

Մակեդոնիոյ որբերուն թշուառութիւնը այս թերթին մէջ, բազմիցս արձագանգ գտած է Զանգեզուրի երկրաշարժէն շատ առաջ։ Ցիշենք թուական մը՝ խմբագրականով եւ նամակի մը արտատպումով (14 մարտ)։

Զանգեզուրի աղէտը արձանագրուեցաւ գաղթահայ թերթերուն մէջ Մայիս 1էն սկսեալ։

Թուականներու այս տարբերութենէն կարելի է եզրակացնել ռամկավար մտքի դիւայնութեան հետ, հոգիի անկում մը, փողոցէն դէպի ազատութեանց կոյուղին։

Եւ այս միտքը որ Փարիզի պողոտաներուն վրայ կը սնանի բոլշեւիկեան լումայով յաւակնութիւնն ունի դեր կատարելու հայ կեանքին մէջ։

Եւ այս հոգին՝ կրօնքի եւ բարոյականի ծեթոած կապալառու, որ իր ուժը կը քաղէ նետուած փշրանքներէ եւ անկիւնի աղբանոցներէ. գիտէ նաեւ, երբ պէտք ըլլայ — ներկայանալ ազնուական մուրացիկի հագուստով։

Այս մարդիկը այսպէս էին երէկ, այսպէս ալ են այսօր։ Ու սրպէսզի նայնը չմնան վաղը՝ մաղթենք որ օր մը՝ ողջ իրենց Մակեդոնիոյ թշուառ որբերուն ձեռքը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ, ՔԻՒՐՏԵՐԸ, ՀՆԴԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ

«Զարեա Վոստոկա», Անդրկովկասեան դաշնակցութեան պաշտօնական բերանը, հետեւեալ իմաստո՛ւն խորհրդածութիւնները կ'ընէ թրքական «Կանոնք գիրքի» հրատարակութեան առթիւ. (26 մայիս)։

—«Այդպէս ուրեմն, քիւրտ ժողովուրդի ցնկատագիրը դաշնակներուն մտահոգութիւն կը պատճառէ այն չափով, որչափով ան ծնաւորութիւն կուտայ դաշնակներուն ձուկ որսալ Խ. Ս. Հ. Մ.ի, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի դէմ ուղղուած արկածախնդիրներու ուէնթրիգաններու պղտոր ջուրին մէջ, թէպէտ դաշնակ սրիկաներն առիթ չեն փախցներ ծաւալացնելու վերջինիս իրենց յարգանքի մասին։

Քիւրտերու եւ Թուրքերու փոխադարձ բնաջնջման մասին եռացող արիւնածարութիւններու վարպետ դաշնակներըառաւարկայօրէն կը քաջալերեն Թրքական նացիոնալիզմը եւ անորշովինիստական շրջաններ որոնք կը մտրժեն Քրտերու իրաւունքն ազգ. ինքնուրոյնութիւն ձեռք բերելու, իրենց լեզուն եւ ազգային կուլտուրան ունենալու նկատմամբ։ Դաշնակները ծրածրելով ազգային-ցեղական ծակամարտութիւնը, կը վարուին ճիշտ այնպէս, ինչպէս կը վարուի բրիտանական գործակալութիւնը Հնդկաստանի մէջ, գրգռելով իրար դէմ Հնդիկներն եւ մահմետականներն՝ երկու կողմն ալ թուլացնելու նպատակով, նոյն գիծը բռնելով քիւրտթրքական յարաբերութիւններու մէջ, դաշնակները կը գործեն ստորեբկրեայ ծետախուզութիւններու անմիջական առաջադրանքներով, անոնք ծգտելով կողմերուփոխադարձ թուլացման ճանապարհ կը ծարթեն իրենց իմպերիալիստականտէրերու ծամար՝ դէպի խորհրդային-թրքական-պարսկական սահմանները։

Հետեւութիւնը պարզ է՝ պաշտպանութեան արեւելեան ճակատամասը պէտք չէ դուրս մնայ մեր տեսողութեան դաշտէն։

ԱՃԱՒՐԴԻ ՀԱՆՈՒԱԾ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀՆԳԵՐ

Իզմիրի ազգ. կալուածներու վարչութիւնը 40 հազար գիրքեր աճուրդի հանած է։ Աճուրդը 860 ոսկիի եղած է, բայց յանձնումը յետաձգուած է գիրքերը քննութենէ մը անցնելու համար։

Այս տեսակ վաճառումի մը միջոցին Պոլսոյ մէջ ձեռքէ ելած էին պատմական թանկարժէք գրութիւններ, որոնց խնդիրը մինչեւ Ազգ. Ժողով արձագանգ գտած էր։

Այս պարագան նկատի առնելով, բողոքներ ըրած եւ պահանջած են որ հիմնական քննութիւն մը կատարուի ծախու հանուած գիրքերու արժէքի մասին։

Աճուրդի հանուած գիրքերուն մէջ, գերմաներէն, անգլիերէն եւ ֆրանսերէն հատորներու կարգին, կան նաեւ հայերէն, յունարէն եւ եբրայեցերէն գիրքեր որոնց քննութիւնը չէ կատարուած եւ իրական արժէքները չեն ստուգուած։ Այս գրքերն ալ քննուելէ վերջ յանձնումը պիտի կատարուի կամ ի հարկին աճուրդը պիտի շարունակուի։

Կ'ըսուի թէ այս գրքերէն մէկուն համար աւելի առաջ ամերիկացի մը 600 ոսկի առաջարկած է, բայց մերժուեր է։ Ասկէ զատ, ասոնց կարգին կը գտնուին հռոմէական շրջանէն կարգ մը թանկարժէք գրքեր որոնք 1908ին Նորբլիի մատենադարանէն գողցուած են։

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ ՄԱՆԻՍԱՅԻ ՄԷՋ

Մանիսայի կողմերը եօթը զինուած անձեր Հաճըլար գիւղի ճուխթար Սիւլէյման աղայի տունը մտած եւ կողոպտած են։ Աւազակները ճուխթարին կնոջմէն դրամ ուզած են, բայց կինը ըսած է թէ դրամ չունի։ Ասոր վրայ, չարագործները խեղճ կնոջ ոտքերուն տակը կտրտած եւ աղի մէջ թաթխած են։ Այս չարչարանքէն ազատուելու համար, կինը իր 10 ոսկեդրամը ու մէկ հինգըմէկնոց ոսկին անոնց տուած է։

∴ Փիւրհանիէ գիւղին մէջ Հասան աղայի տունէն 300 ոսկի եւ ոսկի հրացան մը առած էին ութը զինեալ անձեր, տեսցինները չարչարելով։ Ոստիկան զինուորները յաջողած են ձերբակալել այս աւազակները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերման նախարարները Լոնտոնի մէջ

Գերմանիոյ վարչապետ Պրիւնինկ եւ արտաքին Նախարար Քուրցիուս ընդունուեցան Անգլիոյ թագաւորին կողմէ։ 1914էն ի վեր առաջին անգամն է որ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները կը մտնեն Անգլիոյ արքայական պալատէն ներս։

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ, նախարարներն ընդունուեցան Լոնտոնի Միջազգային գործերու ճեմարանին կողմէ, ուր Պրիւնինկ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ՝— Մեր երկու երկիրները ենթարկուած են համաշխարհային տագնապի հետեւանքներուն եւ գիտենք թշուառութիւնը որ այդ պատճառով կը ճզմէ մեր միլիոնաւոր անգործ հայրենակիցները։ Չեքըրսի մէջ, մեր բարեկամական տեսակցութեանց ընթացքին, խորհրդակցեցանք այս կացութեան մասին եւ համամիտ գտնուեցանք թէ շահագրգռուած պետութեանց գործակցութիւնը լաւագոյն միջոցն է ներկայ պայմանները բարելաւելու։

∴ Երկու կառավարութեանց ներկայացուցիչներու խօսակցութեանց քաղաքական մասերը գաղտնի կը պահուին եւ այդ պատճառով ալ, անգլ. մամուլը շատ քիչ բացատրութեամբ ու մէկ մեկնաբանութիւն կը փորձէ տալ հրատարակուած գեկոյցին։

Կը հաստատուի թէ Գերմանիոյ անտեսական եւ ելմտական կացութեան մասին տեղի ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին, Անգլիոյ ներկայացուցիչները վերապահութեամբ ընդունած են գերման տեսակէտը թէ հատուցումներն են որ ամէնէն աւելի ծանր վիճակի մը ենթարկած են Գերմանիոյ երկրագործութիւնն ու ճարտարարուեստը։

Չի ժխտուիր թէ Գերմանիա իրական դժուարութիւններու մէջ կը գտնուի. բայց անգլիացի նախարարները կը նկատեն թէ պատճառներէն մէկ մասը պէտք է փնտռել Գերմանիոյ անտեսական-մաքսային քաղաքականութեան մէջ։

Թէեւ գերման նախարարներու զեկոյցը ձգտած է հաստատել թէ Գերմանիա ի վիճակի չէ այլեւս պատերազմական հատուցումներու վարկանիշը կատարելու, սակայն, կը կարծուի թէ Պրիւնինկ որեւէ առաջարկ չէ ըրած դադրեցնելու զանոնք։

Խօսակցութեանց ընթացքին, Գերմանիոյ վարչապետը առաջարկած է որ Հէնտերսըն իր կարգին այցելէ Պերլին եւ կ'ըսուի թէ հաւանական է որ Անգլիոյ արտաքին Նախարարը զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարին նախագահի հանգամանքովը ընդունի հրաւէրը։

∴ Գերման մամուլը երկար մէջբերումներ կ'ընէ ամերիկեան եւ ֆրանսական թերթերու մեկնաբանութիւններէն, Չեքըրսի տեսակցութեան մասին։ Գալով Լոնտոնի զեկոյցին, գերման մամուլը յուսախաբութիւն ցոյց կուտայ։ Ընդդիմադիր թերթերը կը գրեն թէ տեսակցութեան այս արդիւնքը արդէն նախատեսած էին եւ գեր մաննախարարները պարապ ձեռքով կը վերադառնան եւ կը թելադրեն որ վճռական քայլեր առնելու համար, կառավարութիւնը այլեւս ժամանակ չվատնէ ապառումներով։

Այս թերթերը կը պահանջեն որ Պրիւնինկ դադրեցնէ հատուցումները, բացի 660 միլիոն մարք գումարէ մը որ երաշխաւորուած է Գերմանիոյ երկաթուղիներով։

Վատիկանի եւ Իտալիոյ վէճը

Պապը երրորդ ծանուցագիր մը եւս ուղղեց իտալական կառավարութեան, պահանջելով որ պատասխան տրուի նախորդ երկու ծանուցագրերուն, որոնցմով կը ներկայացուէր երիտասարդական կաթոլիկ կազմակերպութեանց հարցին լուծման պահանջը։ Եթէ մինչեւ 10 օր պատասխան մը չտրուի այս երրորդ ծանուցագրին, Վատիկան իտալական կառավարութեան պիտի ուղղէ չորրորդ մը եւս, որով պիտի յայտնէ թէ Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են եւ թէ Վատիկան Սպիտակ գիրք մը հրատարակութեան պիտի տայ։

Պապը կը մերժէ ընդունիլ իտալական կառավարութեան ներկայացուցիչը, մինչեւ որ գոհացում ստանայ։

Հացի կռիւ Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայէն Ռիկա հասած երկու ամերիկացի ճարտարագէտներ կը հաստատեն այն զրոյցները թէ կարգ մը խռովութիւններ պատահած են Մոսկուայի մէջ։ Այս խռովութեանց ընթացքին սպաննուողներու թիւը կը հասնի 50ի։ Ճարտարագէտներէն մէկը կը կարծէ թէ այս թիւը շատ վար կը մնայ իրականութենէն։ Բոլշեւիկեան թերթերը ոչինչ կը գրեն սակայն այս մասին։ Ուրիշ լուրերու համաձայն, Մոսկուայի մէջ տարածուած են մեծ ջարդիւղլուրերը, եւ թէ բազմաթիւ գործաւորներ աքսորուած են։

Նման խռովութիւններ պատահած են նաեւ Լէնինկրատի մէջ։ Պատճառ ցոյց կը տրուի հացի պակասը։ Կառավարութիւնը չէ յաջողած նոր փուռեր բանալու իր խոստումը, գործաւորներու տրուած հացի անբաւարար քանակը աւելցնելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Թրանսայի ընկերվարականներու համագումարը որ տեղի ունեցաւ Թուրի մէջ մայիս 24էն 27, նշանակելի է մանաւանդ ազգային պաշտպանութեան հարցին տուած իր ծնկնարանութեամբ։

Նոյնքան ուշագրաւ էին նաեւ հակամարտ ձգտումները որոնք երեւան եկան այս առթիւ, երկարելով վէճը եւ համագումարին մէջ ստեղծելով ակադեմական մթնոլորտ ու վայն վերածելով հռետորական մարզադաշտի մը։

Վախ կար մինչեւ իսկ, որ հարցը տեղի կուտայ պառակտումի։ Այս մտահոգութիւնը, դայն կանխելու փութկոտութիւնը, ու մանաւանդ, արտաքին աշխարհին մէկ ճակատով ներկայանալու կուսակցական նախանձախնդրութիւնը առանձին տարրերով ստուած կը տեսնենք բանաձեւին մէջ, որ զանազան ձգտումներու համաձայնութեան մէկ փորձն է եւ այդ իսկ պատճառով ալ թերեւս, տուած է յայտարարութեան մը ձեւը։

Տեսնենք այդ բանաձեւին նկատումներն ու եզրակացութիւնները։

Թրանսայի ընկերվարականները նախ պարտք կը սեպեն անգամ մը եւս յիշեցնելու թէ.

1) Ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր, ազգային անկախութիւնն ու ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը չեն չփոթեր ցեղավար դաւանակարգերու աղմկոտ ազգայնականութեան հետ», այլ՝ իբրեւ ժողովուրդներու միջակցութեան, փոխադարձ առերէութեան եւ տարակարծութեանց։

2) Աւելի քան երբեք կը պախարակեն դրամատիրական վարչաձեւը որ անընդհատ ծնունդ կուտայ տնտեսական հակամարտութեանց եւ իբր ուղիղ հետեւանք, կը ստեղծէ քաղաքական եւ բարոյական մթնոլորտ մը որ լեցուն է պառնալիքներով եւ խաղաղութիւնը կը դարձնէ անկայուն։

3) Ընկերվարութիւնն է որ կըրնայ ազգային պաշտպանութեան տալ իր պատմական ճարգկային լրիւ իմաստը, որովհետեւ ան կ'ուզէ ոչ թէ ճնշել, այլ ազատագրել բոլոր ցեղերը, նպաստաւորելով անոնց ձգտումները դէպի միութիւն եւ դէպի ներդաշնակութիւն, որովհետեւ չի հետապնդեր որեւէ հողամասի նուաճում մը։

Ու, արագ ակնարկէ մը անցընելէ վերջ ընկերվարութեան քաղաքական եւ ընկերային ձգտումներն ու նպատակները, բանաձեւը կը յանգի 1928ին Պրիւքսէլի Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի որոշումին. բան.— Խաղաղութիւնը պահպանելու համար, միջազգային աշխատաւորութիւնը պատերազմի հաւանականութիւններուն դէմ պէտք է ներկայացնէ համերաշխ ու միակամ գործունէութիւն մը, որ յանգի նոյն իսկ զանգուածային ըմբոստութեան։

Ըլլայ՝ խաղաղութեան, ըլլայ պատերազմի պահուն, դրամատիրական պետութեանց եւ ընկերվարութեան միջեւ գործակցութիւն եւ համերաշխութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ։

Այդ նկատումներով ալ, որովհետեւ պատերազմի վտանգները կան ու կը մնան ոչ միայն սպառազինման յաւելման, այլ եւ պատերազմի գործիքներու պահպանման մէջ, ընկերվարութիւնը կը պահանջէ ընդհ. զինաթափութիւն, ամբողջական եւ հակակշռուած։

• Նկատումներ, որոնք իրենց մէջ արդէն կը բովանդակեն գործնական որոշումներու սաղմը, թելադրութիւնը։

Եւ Թուրի համագումարը, կը հրահանգէ իր հետեւորդներուն։

ա) Բոլոր պետութիւններուն համաժամանակեայ պարտադրել զինաթափութեան սկզբունքը։

բ) Ընդհանրացնել այն եղանակները որոնք ցարդ կը կիրարկուին միայն պատերազմի մէջ պարտուած պետութիւններուն։

գ) Ընկերվարականները պէտք է մերժեն պատերազմական ամէն վարկ՝ քաղքենի պետութիւններուն։

Այսքան միջազգային ծարգի վրայ՝ Դալով ազգ. սահմաններու մէջ, ընդդէմ պատերազմի եւ սպառազինման՝ ընկերվարութեան գործունէութեան, ընկերվարութիւնը կ'առաջարկէր 1) տեւական եւ յամառ կռիւ ջնջելու համար քաղքենի դասերու զինուորականութիւնը։

Ոչ մէկ ստակ, ոչ մէկ մարդ քաղքենիներու զինուորական սարքաւորումին. կը յայտարարէ Թուրի համագումարը։

2) Պայքարիլ որպէսզի Գերմանիոյ սահմանագլուխի ամրացումը դադրի։

Այս նկատումներով ուրեմն, Թուրի բանաձեւը խիկալէս երեւան կը բերէ ընկերվարութեան հարազատ ձգտումները ազգային պաշտպանութեան եւ խաղաղութեան հարցերուն մասին։

Ընկերվարութիւնը չէ դրժած ազգերու ինքնորոշման հարցը եւ առով՝ ազգերու անկախութեան իրաւունքը չի նկատեր խոչընդոտ խաղաղութեան պահպանման, որուն գլխուն կախուած տեւական վտանգներ կը մնան միջազգային հակամարտութիւնները՝ իբր ծնունդ դրամատիրական կարգերու։

Ընկերվարութեան այս ձգտումները կուգայ հաստատել նաեւ միաձայնութեան յայտարարութիւնը զոր Թուրի համագումարին ներկայացուց Լէօն Պլում։

Պլում կը յիշեցնէ՝ թէ միջազգային ընկերվարութիւնը երբեք իբր նպատակ կամ հետեւանք չի հետապնդեր «միօրինակութեան վերածել ազգային ծագումներու զանազանութիւնը. ընկերվարութիւնը կը ձգտի իրենց լրումին մէջ պահել ու երաշխաւորել ազգերու ամբողջականութիւնը։ Պատերազմն է որ գլխաւորաբար կը սպառնայ անոնց անկախութեան։ Խաղաղութիւնն է որ կրնայ զայն պահպանել։ Ազգային պաշտպանութիւնը ուրիշ բան չէ, այլ եթէ ճիգը՝ ապահովելու համար ազգին անկախութիւնն եւ ամբողջականութիւնը։ Այսպէս, ընկերվարութեան աչքին, ազգային պաշտպանութիւնը ամէնէն առաջ եւ մանաւանդ խաղաղութիւնն է։»

Այս յստակ յայտարարութիւններն ու բանաձեւին համապատասխան մասերը, որոնք ո՛չ մէկ ստուեր կը ձգեն ընկերվարութեան ազգային հարցի ըմբռնումին մասին, հակառակ իրենց յստակութեան սակայն, տեղի տուին դժգոհութիւններու կարգ մը պատգամաւորներու մէջ։

Տեսնենք թէ ի՞նչու եւ ի՞նչ կերպով։

Մ. Ե.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ ԵՒ «ՄՈՎԻՑ ՄՈՎ...»

Գ. Աբով յօդուած մը ունի «Խ. Հայաստանի մէջ (24 Մայիս)։ Գրագէտ մարդ է Աբով, եւ Երեւանի թատրոնին ալ տնօրէն։ Բայց յօդուած կը գրէ Խաթաբալայի լեզուով։ Ու կը գանգատի.

— «Գաղտնի ու աշկարա մի քանի խլյթնե՞ր են տեղի ունեցել Մարտունու, Բասարգեչար եւ այլ շրջաններում կուլակային, նացիոնալիստական տարրերը՝ օգտագործելով աշուղներին եւ ցուցադրելով նրանց ազգայնական երգերը ուղղուած Թիւրքերի դէմ հակայեղափոխական ագիտացիա են մղել «ծովից ծով Հայաստանի» համար, տալով երաժշտական ինսցինիրովկաներ»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ազգային տօնը Աթէնքի եւ կայաններուն մէջ.— Մահ՝ Գ. Յովհ. Մսրեանի.— Ֆիքսի միջադէպը.— Ազգ. կեանք.

Հայաստանի անկախութեան 13րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Աթէնքի «Տիօնիսիաոյի» ընդարձակ սրահին մէջ, մասնաւոր յաջողութեամբ եւ շքեղութեամբ։

Պէտք է արձանագրել, որ տարուէ տարի ժողովուրդը աւելի ու աւելի՝ սրտով եւ ջերմութեամբ մը կը սկսի կապուիլ իր ազգային արբազան աւանդութիւններուն եւ յիշատակներուն։ Եւ ամէն անգամ որ կազմակերպութիւն մը հրապարակ գալով կը հրաւիրէ զինքը, որպէսզի յարգանքի ու պաշտամունքի իր հարկը տայ, ժողովուրդը կը վազէ հոն դունդագունդ։

Մեր շրջանի հայութիւնը, տակաւին 1924-26ին, այնքան ծօտիկ չէր իր խնկելի սրբութիւններուն, (Ապրիլ 24, Փետր. 18, եւ Մայիս 28, կամ նոյնիսկ՝ Վարդանանցին)։ Հիմա սակայն, սթափած է եւ առանց ականջ կախելու օջէն ձախէն հասնող իրարէս «խորթ» ձայներուն, մասնաւոր յարգանքով մը խօսուն գուրգուրանքով մը կը կապուի իր ազգային գերագոյն արժէքներուն հետ, ինչպէս՝ եռագոյնը, որուն դէմ, քանի մը տարի առաջ, խորթ զաւակներէ թունաւորուած, լեցուած էր անիմանալի նախապաշարումով մը, այսօր կարելի է անվախօրէն ըսել, որ մեր գաղութը «եռագոյնի հարց» չունի այլեւս։ Ամէն հանդէսի, դպրոցական կամ ազգային, ի պատուի է եռագոյնը՝ բոլր դրօշին՝ հելլենականին հետ։

Նոյն ոգեւորիչ երեւոյթը նաեւ անկախութեան տօնին առթիւ։ Տարիներ առաջ, ինչպէս կ'ըսէի, բալորովին մոռցած ըլլալ կը թուէր այս ժողովուրդը Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսէն եւ անոնց սրբազնասուրբ հերոսներն ու նահատակները։ Այսօր սակայն մեծ հրճուանքով կը գրեմ, որ մեր ժողովուրդը փոխուած է, ինչպէս որ հոգեփոխութիւն մը կրած է, կ'արժէր տեսնել, օրինակ, 1931 մայիս 31ի օրը, առաւօտ ժամը 8էն ի վեր, դէպի «Տիօնիսիաոյի» սրահը դիմող բազմութիւնները։

Հանդէսը յայտարարուած էր ժամը 10-30ին։ Բայց ժամանակէն շատ առաջ ժողովուրդը եկած եւ լեցուցած էր սրահին ոչ միայն կեդրոնն ու վերնայարկերը, այլեւ բոլոր նրբանցքները։ Դրան վրայ հայ եւ հելլէն դրօշներ։ Դրան առջին՝ երագոյն բաժնող ընկերներ եւ ընկերուհիներ։

Հանդէսը կը սկսի Ա. զօրաբաժնի հրամանատարութեան «(զօր. Մունեթաս) կողմէ սիրայօժար տրամադրուած նուագախումբով, որ կը դրդէ սրահին կամարները եւ գեղեցիկ սարսուռ մը կը նետէ հոգիներէն ներս։

Կը նախագահէ կրթական խորհուրդի ատենապետ Պ. Պարգեւ Մարկոսեան, որ առնական ձայնով մը եւ ոսկեղնիկ հայերէնով մը կը փառաբանէ օրուան բարձր նշանակութիւնը։ Հանդէսին պատուակալ նախագահը (հելլէն Սրեսի. ժողովի փոխ-նախագահ՝ Արկիրօփուլօս) բեմ կը ցատկէ եւ կ'ողջունէ հայ ժողովուրդն ու անոր անկախութեան օրը։ Կը խօսի նաեւ՝ ծանօթ բանաստեղծ Փիթաքիս, որ սրամիտ ակնարկութիւններ կ'ընէ մեծ բարբարոսին (առանց անունը տալու) «Պէտք չկայ կ'ըսէ, անունը տալու բոլորս, մանաւանդ դուք եւ մենք, զայն լաւ կը ճանչնանք»։

Կ'արտասանեն՝ փոքրիկ Թօզաճեան եւ Օր. Պետրոսեան։ Նաեւ՝ Տիկին Մ. Շահեան։ Խմբերգներ՝ ընկ. Դաւավրենցի երգչախումբին կողմէ։ Ապա կը բանախօսէ՝ շրջանիս գործիչ՝ ընկ. Մ. Փափազեան, որ ինչպէս միշտ, այս անգամ նաեւ՝ կը խօսի ժողովուրդին սրտէն, ջերմեռանդ ծափահարուելով։ Հանդէսը կը փակուի նախագահին շնորհակալիքներով եւ «Յառաջ Նահատակով»։

Հանդէսէն կը բացակայէին՝ Առաջնորդը եւ Կեդր. Վարչութիւնը։ Մինչդեռ հելլէն մամուլն ու մասնաւորական դասը գիտցաւ յարգել ազգային տօնը՝ հրապարակաւ եւ մասնակցութեամբ։

.˙. Աթէնքի հայութիւնը շատ ցաւալի եւ մեծ կորուստ մը ունեցաւ յանձին՝ Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենադպիրին՝ Պ. Յովհ. Մսրեանի։ Ցարգելի վաստակաւորը ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով, ուղեղային արիւնախոռնում մը ունենալով հոգին աւանդեց մայիս 31ին, Մայիս 28ի հանդիսութեան օրը։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով։ Խօսեցան՝ Առաջնորդը, Գ. Բարաղամեան (Կեդր. Վարչութեան ատենապետ) եւ Պ. Ոսկան Մարտիկեան (Թուրքիոյ երբեմնի թղթատարական նախարար), որոնք վեր առին հանգուցեալին՝ անբասիր անցեալը, անշահախնդիր ազգասիրութիւնը եւ կորովի գործունէութիւնը։

Պ. Ոսկան Մարտիկեան խօսեցաւ իբրեւ անձնապէս եւ մտերմագոյն մը եւ չեղտեց անոր բոլոր արժանիքները։ Ծաղկեպսակներ բերած էին՝ Հ. Յ. Դ. կ. կոմիտէն, Լիփաղճայի կոմիտէն, Կեդր. Վարչութիւնը եւ ուրիշներ։ Աւելի քան տասնեւհինգ պսակներ կը ծածկէին այս արժանաւոր հայուն դագաղը։ Հանգիստ աճիւնին եւ մխիթարութիւն իր պարագաներուն եւ ընկ. Մ. Խալիդաթեանի, որուն մօրեղբայրն էր։ Ունի կին, աղջիկ մը եւ երկու տղաքներ, մէկը Ռումանիա։ Կրթ. Խորհուրդի ատենապետ Պ. Պարգեւ Մարկոսեան յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ հանգուցեալին հողաթումբին առջեւ։

.˙. Երկու տողով պատմենք նաեւ Ֆիքսի միջադէպը, Մայիս 28ի օրը։

Աթէնքի չորս արուարձաններն ալ ութ տարիէ ի վեր, բոլոր Մայիս 28ի օրերուն, փակած են իրենց վարժարանները, ինչպէս սովորութիւն է որեւէ ազգի համար։

Արդ, այս տարի Ֆիքսի հոգաբարձութեան եւ թաղականութեան մէջ սպրդած քանի մը մարդիկ, կը յաջողին «28ի օրը բաց պահելու» որոշում մը հանել Կեդր. Վարչութեան անունով։ Որոշումը կը հաղորդուի հոգաբարձութեանց միջոցով բոլոր վարժարաններուն տեսչութեանց։ Արուարձաններէն Լիփաղճան կը բանայ։ Այս թաղին թաղականութիւնը նկատի չառներ Վարչութեան որոշումը եւ կը հրահանգէ ոչ միայն փակել, այլ՝ աշակերտութեան բացատրել օրուան նշանակութիւնը։ Այդպէս ալ կ'ըլլայ։ Կը փակուի նաեւ, նոյն թաղին բողոքականներու վարժարանը։

Դալով Ֆիքսի, հոգաբարձութիւնը կը հրահանգէ բաց պահել դպրոցը։ Ուսուցչուհի. հինգշաբթի, Մայիս 28ին, բազմաթիւ երիտասարդներ եւ հայրենակիցներ կանուխէն կը ներկայանան վարժարան եւ եկող աշակերտութիւնը կը ճամբեն տուն. Վարժարանը փակ է, Մայիս 28ի առթիւ։ Վրայ կը հասնին թաղականութեան եւ հոգաբարձութեան ատենապետները։ Վերջինը կը փորձէ հակառակիլ եւ իր դասը կ'առնէ ժողովուրդէն։ Թաղականութեան ամէնավար ներկայացուցիչը՝ Պրիգոր Տիշչէքեան շունչը կ'առնէ ոստիկանութիւն։

Կը հասնին ոստիկանները եւ երիտասարդներն ու հոգաբարձութեան ատենապետը (տիրացուչակ՝ Օննիկ Փէլթէեան) կը մեկնին ոստիկանատուն, ուր ոստիկանապետը ծանօթանալով հարցին, ցաւ կը յայտնէ թէ «Յունաստանի մէջ հայեր կան, որոնք չեն ուզեր տօնել իրենց անկախութեան օրը, Մայիս 28ը, եւ ընդհակառակն կը խօսին նոյնիսկ՝ Նոյ.-29ին մասին, որ բոլշեւիկեան օր մըն է»։ Այսպէսով կը փակուի հարցը եւ վարժարանը կը դոցուի ժողովուրդին խանդավառ ցոյցերուն մէջ։

Նոյն օրուան ի պատիւ, Ֆիքսի կաթողիկ վարժարանը կազմակերպած էր մասնաւոր դպրոցական հանդէս մը, ուր խօսեցան՝ Հայր կամսարական եւ Ընկ. կառավարենց։ Ներկայ եղան՝ երեք դպրոցներու աշակերտներն ու երկսեռ հասարակութիւն։ Եղան՝ արտասանութիւններ, երգեր եւ մեներգներ։

.˙. Հպատակութեան հարցը կը մնայ անլոյծ։ Մասնաւոր կանոնագրի մը վաւերացումը՝ առ այժմ, նմանապէս կը մնայ առկախ։ Թէեւ հանգուցեալ Պ. Մսրեան մշակած է օրինագիծ մը, որ քննութեան պիտի ենթարկուի մօտերս։

.˙. Վարժարանները կը գործեն։ Չեր բաւեր իւրաքանչիւր վարժարանի նիւթական մտահոգութիւնը (տեղական), այս տարի կայ եւ Բարեգործականին դանդաղութիւնը։ Ամէն տարի, նոր տարիէն վերջ, ամէն ամիս կանոնաւոր կը ստացուէին նպաստները։ Իսկ այս տարի, շատ ու շատ կ'ուշանան։ Օրինակ, մինչեւ այսօր (931 յունիս 2) տակաւին իւրաքանչիւր դպրոց երեքական ամսական պահանջք ունի Բարեգործականէն (մարտ-ապրիլ-մայիս)։ Արդեօք, կը զգա՞ն թէ, ինչ կը նշանակէ դպրոցի մը համար յապաղումը երեք ամսական նպաստի՝ օրինակ՝ 6000 տրխմ.ի (2000) Փրնս. Ֆր. կրթական մշակներուն համար։

Այս բոլորին վրայ եթէ աւելցնենք թաղային մարմիններու աղասական վերաբերմունքը՝ ուսուցիչներու տրուելիք դրամին հանդէպ, կ'ունենանք կրթական մշակին նիւթական ամբողջական պատկերը։

[illegible]

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեան ծիւանդ.— Թրանսացի բժիշկ մը, որ կը սիրէ ուսումնասիրութիւններ կատարել «գրական բնախօսութիւն» անունին տակ, կը խոստովանի որ դժուար է քննել մեռած գրագէտները, անոնց ստեղծագործութիւնները յարաբերաբար իրենց հիւանդութեան եւ խառնուածքին։ Այդպիսի ուսումնասիրութիւն կարելի է կատարել, աւելի յաջողած չափով, միայն՝ ողջ գրագէտներուն վրայ։ Այնպէս ալ դժուար է ճշդել հիւանդութիւնը Աբովեանի, երբ մեռած է շատոնց, ձգելով հակասական տեղեկութիւններ իր կեանքին մասին։ Այսուհանդերձ իր նամակներն ու գրականութիւնը կը մատնեն որոշ տարրեր, որ կը բացատրեն խառնուածքը, հոգեբնախօսութիւնը եւ անձնաւորութիւնը։ Այդ տարրերէն հետեւցնելով, Աբովեանի կը վերագրենք névrose émotive։ Նոր բացատրութիւն մը չէ այս, որովհետեւ բժիշկները եւ հոգեբանները ծանօթ էին այս հիւանդութեան հինէն ի վեր, մինչեւ Արիստոտէլ, որ գերյուզական ջլախտը եւ մելամաղձոտ խառնուածքը կը նոյնացնէր իրարու հետ։

Առանց քննելու այս ջլախտը առանձին, փորձենք գտնել ծագումը (étiologie) եւ յառաջացումը (évolution) Աբովեանի մէջ։

Ռուսոյի գերյուզական ջլախտին երեւման մէջ մեծ դեր խաղաց սեռային գործարաններու իր մէկ տկարութիւնը (1)։ Բայց մենք որեւէ տեղեկութիւն չունինք թէ Աբովեան ֆիզիքական ի՛նչ հիւանդութիւն ունէր։

Առ այժմ կը բաւէ ուսումնասիրել իր կեանքը (միջավայրը եւ ապրումները), որ անպայման թողուց իր ազդեցութիւնը, ինչպէս Ռուսոյի վրայ՝ իր պատանեկան հօրաքրոջ գուրգուրանքն ու քիթ քիթի ընթերցումները։

Աբովեանի լուսանկարը մեզի ցոյց կուտայ աղուոր երիտասարդ մը։ Դիմագիծը կը ներշնչէ ուշիմութիւն եւ նախանձ։ Ունի զգայուն շրթներ։ Ամէնէն յատկանշականը իր փայլուն աչքերն են։ Աչքերը կը կազմեն «հոգիի հայելին», կը թարգմանեն զգացումները, յուզումը, խռովքը։ (2) Նայուածքին փայլը կուգայ ապահովաբար գիւրահոս արցունքէն, որ շարունակ կը թրջէ ակնացուները։

Այդպիսի փայլուն աչքեր կ'ունենան գրեթէ բոլոր գերյոյզ նկարագիրները, որոնք շուտով կը տպաւորուին, շուտ կ'ազդուին, շուտ կը յուզուին, իրենց ամբողջ դէմքովը կը կարմրին, լալու տրամադրութիւն ցոյց կուտան՝ երբ յանդիմանութիւն մը լսեն կամ բարկանալու պատճառ մը ունենան։ «Կնոջական ջիղեր ունի», կ'ըսեն բժիշկները այս նկարագրով անձերուն։ Արդարեւ, կնոջական ջիղեր ունէր նաեւ Աբովեան,— աննշան դէպք մը կրնար «թունդ հանել» կամ ցնցել իր ջղային դրութիւնը, յանկարծ կը մարէր ու կը նուաղէր, շուտով կը սիրահարէր, գիւրութեամբ կուլար, կը փնտռէր գգուանքը։

Այս նկարագրին պատրաստութեան մէջ մեծ դեր ունեցաւ իր մանկութեան խռովեալ շրջանը (3). Այն տարիները, Երեւանի պատմութեան ամէնէն պատերազմական ժամանակաշրջանն էր, հարստահարութիւններու, աւեանդումներու, ծեծերու, սպանութիւններու։ Ամէն մարդ վախու մէջ էր։ Գիշեր ցերեկ ամէնուն սիրտը դող։ Բայց ձգենք, որ Աբովեան ինք պատմէ.

— «...Սարդարն ու Հասան Խանը գալիս հօ՝ երկինքը մեր գլխին փուլ ա գալիս, աշխարքն աշխարքով գիժւում. էլ շունը տէրը չի ճանաչում, էնքան գէլ են մեր գլխին թափ տալում, ճիւղը, ճիւղը ամէն մէկ գալիս՝ չորս հինգ հարիւր մարդ էգնւքն ընկած՝ տուն են թափում, ո՛վ առաջը բռնես խան, ջէկ, ծառայ, մէհտար, աշէհ, դուշին, դալլանչի, էրկու էնքան էլ ձի, ջորի, ուղտ, բարդ, բարախանայ՝ հետներըն քցած՝ գալիս են մտնում վանքը. դէ արի՛, նրանց կառավարի։

...Ինչ որ մեր խեղճ միաբանքն ու նոքարները գլխին ա գալիս, դուշմանից չտեսնի։ Փէտի, թրի առաջ արած, ամէն օրը ուշունց տալով, ծեծելով՝ հազար մէկ բան են ուզում։ Ես ձեռանից տեղն ու խորակը լաւ չի, ես իրանց սրտի ուզածը բանի պէտքը չի՛։ Մեր ձիանքն էլ են դուս անում, տաւարն էլ։ Թագերին հօ՝ վա՛յ նրանց օրին, որ տեղ որ տեսնում են, թրատում, միջիքը կէս են անում, սեր խաղի թշնամի են, բաս ի՞նչ կ'ըլի։ Մեր թխած հացը, էփած կերակուրը, մորթած միսը, ձեռը տված զատը հարամ ա ու հարամ։ Իրանք են ամպարը մտնում, մառանը ընկնում, գանձը կոտրատում ու ինչ սիրտներն ուզում ա, շատ փալը շաղ տալով, տակ քցելով, կոտրելով, ջարդելով, փչացնելով՝ իրանց ձեռովը դուս բերում, ուզածները չինում, էլի մեր եախիցը կպչում։ Իսպէս մոյղայ տաեւ՝ ղարաչի, քեօմանչի, սազանդար՝ սազ ջէշերը՝ որը պար էր գալիս, որը ֆալ բաց անում։

(1).— Նմանութեան զարմանալի եզրեր կան Ռուսոյի եւ Աբովեանի նկարագիրներուն միջեւ. Թէեւ Աբովեան երբեք յիշած չըլլայ անունը Ռուսոյի, որուն սիրահար մըն էր իր դասընկերը Ստ. Նազարեան եւ ոտանաւոր մըն ալ նուիրած.

Քեզ ոչ երբեք. ժամ ժակ Ռուսսօ.
Պիտի մոռանայ աշխարհ.
Ընմահ ես դու, ոգի սրգոյ,
Թէեւ հազար սահի դար։

Քո երկնաշունչ մեծ գործերը.
Յաւիտեան պիտի ծաղկեն,
Ընթառամ է քո պսակը,
Թող ազգեր գան. Թող կորչեն։

(2) Dr. Léopold-Levi.— Le tempérament et ses troubles, էջ 49

(3) Dr. Louis Combe.— La névrose emotive, essai sur le tempérament artistique et littéraire, էջ 264.

...քերնին զօր տալիս. որը ...ին, որ էս անիրաւի սիրտը ...չի։

...այս ուրիշ տեսարան մը ...րղին զինուորներն են.

— ...Թուրք, Ծարվազ, Ա... ...լու եկեղեցին լցվեցին, ժամ ...ների ձէնը փողոցներումը ...էլ մեծ, պստիկ չի մը... ...արին. ով առուծը հարա... ...ունէր ու ջանումը ղըվաթ, ...թաւ, գլուխն առաւ, կա... ...ով չէ՝ տեղն ու տեղը մնաց ...ած՝ սառած, Գլուխ առաւ ...ռավում էր, առած առաւ ...րդվում էր։ Անիրաւ Արախ... ...ո՚չ ժամի էր խնայում, ոչ ...ի. Թվանքի ոտքով ամէն ...ն մէկ պստի կպցրին, վրայ ...ն, եկեղեցու զարդ, գին գի... ...խաչ, աւետարան ունէր, ...ու գին զաղթմիչ արին, ...ւռ, թուրվառ, ինչ տեղ ...րծաթի նշան էր երևում, ...ր քանդում, ջախջախում ...նում, վերցնում, ոտի տակ ...ու ինչ կնանոցն հալն էր, ...ած ո՚չ չհանց տայ, երե... ...ի սաս, ձեռի մատանիք, ...րք ու քարոց, զառ մեն... ...ոյ, գիլաւ, արխալուխ, սա... ...քուրք, ինչ կար չկար՝ ...վելով, ոտի տակ տա... ...էին հաքըներիցը հանում, ...անի եախսկալասը մէջ ըն... ...որ քօմակ անի, բռնեցին ...րը կալեցին, տէրտէրներն ...ն, ամէն մէկին մէկ պստի ...եցին, ու ով կար չկար՝ ոչ... ...ի պէս թրի առաջն արած՝ ...ին, հետ ածեցին։ Հացի, ...ինը, երկինքն էր հասել։

...ալիսի միջավայրի մը մէջ, ...ն եւ սարսափի տպաւորու... ...տակ, Աբովեան վաղաժաս եւ ...գայնութիւն մը ունեցաւ, հի... ...ջիներ, դողահար սիրտ Վանքին ...ր քրիստոնէական միսթիսիզմով, ...ց այս զգայուն պատանիին ...կայութիւնը։ Զգայարանքները ...ած են այլեւս, քիչ մը կա... ...բայց փանտական զրկանքնե... ...կը խարազանեն զգայական ...րտայայտութիւնները։ Այդ ...ամէն զգացում կը ծպտուի ...ւ կուգայ միայն անձեղ ...մակին տակ։ 15 տարեկան ..., անյագուրդ կը կարդար ...ութիւնները Ղուկաս Վա... ...ի, Միծէոն կաթողիկոսի, ...ր Արքայի, եւ բոլոր նշա... ...ղենքերուն։ Աբովեան կ՚երա... ...ծ ծառղ մը ըլլալ։ Վիքթոր ...երք դեռ աշակերտ էր, կը ...իր տետրակներուն մէջ. «Կամ ...րիան մը պիտի ըլլամ, կամ ... Աբովեան եւս կը մտածէր ...թեան մը մասին։ Կեանքի ...ութիւնները անշուշտ պիտի ...պայքարը երազին եւ իրա... ...թեան, օրհերգութեան մը պէս։ ...ամը կարօտը, այլ կը փոր... ...անալ երթալ, չի յաջողիր։ ...կ՚երթայ, չի կրնար հա... ...ծ մտնել։ Իր երազը կը ...ցնէ զինք։ Խուրձ մը ջիղ ...է, գիւղացիի երեւակայ... ...ցենի բնաւորութեամբ։ Իր ...ւի մարդիկը պահ մը կը ...ն թէ կնոջ ազդեցութիւնը ...ծրմացնել Աբովեանի վայրե... ...ը։ Մը խրախուսեն, առիթ ...ղծէն։ Աբովեան եւս այդ ...ն ունի, ինչպէս կը գրէ նա... ...մէջ «Չի առաւել մերձա... ...ով քաղցր օրիորդին, մեղ... ...բարք իմ, եւ յիրաւի այս է ...միջոցս մի թէ ոք կամի մեղ... ...ցանել զբաղս, որքան մերձե... ...ծանօթութեամբ եւ բարե... ...թեամբ ընդ կանանցի սեռից, ...կրթին, պատուականական ... Այս սիրահարութիւնը ...րկեց, այլ նոյնիսկ սրեց իր ...կան յեղաշրջումը։ Եւ հետզհե... ...ութեան դարձաւ տխուր, մե... ...տ, անհասկնալի վիճակով մը համակուած։ Երբ, օր մը, Դորպատի մէջ, Գարսիատանցի անծանօթ հայ մը կը տեսնէ, նուաղելու, մաբելու աստիճան կը յուզուի, անոր վիզը կը նետուի ու կուլայ։ Ոմանք հայրենաքաղձութեան երեւոյթ մը կը համարին այս, բայց վերջէն տեսնուեցաւ որ իր ծննդավայրին մէջ աւելի յաճախակի կարձան այդ անհասկնալի լացերը, սաստկացան յուզումները, խորացաւ մելամաղձութիւնը։ Պահ մը մարդատեաց դարձաւ, սիրեց մենութիւնը եւ «Զանգիսի մէջ քնարերգեց յուզումը, որ կը պղտորէր իր միտքը, «Վէրք Հայաստանի»ին մէջ փառաբանութիւնն ըրաւ անձնասպանութեան (5)։

Գերայոյզ նկարագիրներուն ուսումնասիրութեան մէջ կարեւոր կէտ մըն է սեռային կեանքը։ Արդարեւ այդ նկարագրով անձերու մօտ կանուխ կը սկսի սեռային ախորժակը։ Աբովեանի գրականութեան մէջ շատ ցցուն չեն սեռային արտայայտութիւնները, նոյն իսկ եւրքէն անտարբերութիւն ցոյց տուաւ իր կնոջ հանդէպ։ Սակայն կարելի չէ ուրանալ, որ Աբովեան զգայասէր էր եւ բուռական տառապեցաւ սեռային տագնապով։ Դորպատի մէջ իր առաջին սիրահարութենէն յետոյ, երբ Թիֆլիսի գերմանական գաղութէն լուտերական աղջկան մը հետ ամուսնացաւ, քիչ մըն ալ նախանձ էր անշուշտ, որ զինք գրգռեց հրաժարելու ուսուցիչ Վէքիլովը։ Այս երկսասարը ոգէտ մըն էր, հասկնալի է, բայց Աբովեանի մահէն յետոյ տիկին Աբովեանի պաշտպանը դարձաւ, այդ ալ հասկնալի է։ Կը պատմուի նաեւ թէ Աբովեան սիրահարած էր իր աշակերտներէն մէկուն մօրը՝ Թրքուհիի մը։ Ինչ որ ալ ըլլայ, Աբովեան, որ սովորութիւն ունէր ինքզինք խարազանելու, ինքզինք բնտապատելու վկայ իր ամբողջ գրականութիւնը, — ուժեղ փորձեր կատարեց զսպելու համար նաեւ իր զգայարանական զօրաւոր կարողութիւնները։ Ինք սիրտ մըն էր առաւելապէս, կ՚ապրէր ջիղերով, որոնք շարունակական թրթռացման մէջ էին, — բայց ուզեց միտք մը ըլլալ եւ ապրիլ հոգիով, բանականութեամբ։ Պահելով փիլիսոփայական հին բացատրութիւնները, ըսենք թէ սիրտի եւ մտքի կռիւ մըն էր, որ եղաւ Աբովեանի ամբողջ կեանքը։ Երկու անհատ դարձած էր Աբովեան։ «Անտուա՛ծ իմ, կը հեծկլտար Թասին, ինչ անգութ պայքար է այս, երկու մարդիկ կան մէջս»։ Աբովեան եւս երկու մարդ կը զգանէր իր մէջ, երկու ուժեր, որ կը կռուէին իրարու դէմ, սարսելով իր էութիւնը։ Տագնապին ճակատագրական վախճանը ճշդուած էր, սակայն, — իր յուզումներուն խորութիւնը եւ շարունականութիւնը, մանկութենէ՛ն ի վեր, առեղծեր էին ջլախտ մը։ Միտքը պարտուած էր այլեւս։ Եւ ինչպէս névrose émotive-ի մատնուած արուեստագէտներէն շատերուն կը պատահի, դիմեց անձնասպանութեան, — սիրտը սպաննեց միտքը (6)։

Այսպէս համառօտ ներկայացնելէ յետոյ Աբովեանի հիւանդագին հոգեբնախօսութիւնը, յաջորդով կուտանք անոր ազդեցութիւնը իր գրականութեան եւ ոճին վրայ, որովհետեւ, ինչպէս կ՚ըսէ Կոնքուր, «ոճը բնախօսութիւն մըն է»։

(11) Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(...) Ա. Աբեղեան Հայրենիք ...գրին մէջ կը կատարէ ընդ... ...ր քաղուածք մը Պաղրոտի ...րդական նկարագրութե... ...ր կը տեսնուի թէ Աբով... ...խիստ պահեցողութեան մը ...ունէր։

(5) Ոմանք Աբովեանի անձնասպանութեան պատճառները կը վերագրեն ընկերային միջավայրին, ծամածայն ցիւրք՚էյմի դպրոցին: իմ կարծիքովս, Աբովեանի պարագային մէջ, կը սխալի ցիւրք՚էյմի դպրոցը, որուն կազմութեան մէջ մեծ դեր կը խաղան բարոյական արտաքին պայմանները, ընդհակառակն անձնասպանութիւններու բացատրութեան մէջ պէտք է կըռթնիլ փորձառական բնախօսութեան: Արդէն Սթրազպուրկի դպրոցը (փրոֆ. Հալպվախս) ծակում մը ցոյց կուտայ անձնասպանութիւնը բացատրելու ներքին պատճառներով: Մասնաւորաբար ներծոր գեղձերու գիտութիւնը, վստահ եմ որ, հիմնապէս պիտի յեղաշրջէ ցիւրք՚էյմի դպրոցը. Որովհետեւ երբ Ամերիկացիները կ՚աշխատին մարդիկը դասաւորել ծամածայն իրենց ներծոր գեղձերու մեքենականութեան (Լուիզ Պիրմէն), երբ Ֆրանսացի բժիշկ գրագէտները կը փորձեն արուեստագէտներուն կարողութիւնը բացատրել իրենց կազմաքննախօսութեամբ (ցոքթ. վուավրնէյ), այն ատեն իր անձը սպաննելու մըղումն ալ պէտք է ընդունիլ որ կը ծագի ներքին պատճառներէ։ Ամիէնի յիմարանոցին մէջ ունէի հիւանդ աղջիկ մը, որ ամէն ժամ կը պահէր իր գիտակցութիւնը. բայց կը փորձէր սպաննել ինքզինք. «կը սիրեմ կեանքը. շա՜տ կը սիրեմ, կ՚ուզեմ ապրիլ. բայց ներսէս բան մը կը մղէ զիս սպաննելու ինքզինքս», կ՚ըսէր ինծի դառնօրէն. կոկորդի հիւծախտ ալ ունէր։

(6) Dr. J. Vinchon.—Les déséquilibrés et la vie sociale, էջ 19.

“ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ”

Վերջերս «Յառաջ» հրատարակեց Մարսիլիոյ Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան մէկ կոչը։

Միութիւնը առաջադրած է պատրաստել Կարնոյ մասին պատմական, տեղագրական, ազգագրական հատոր մը եւ պէտք ունի հայրենակիցներու գործակցութեան։ Այդ տեսակ ձեռնարկ մը միահամուռ ջանքերով միայն կրնայ յաջողիլ, հետեւաբար հրաւէր կ՚ուղղէ Կարնեցի մտաւորականներու, Միութիւններու որպէսզի նկար եւ ատաղձ հաւաքեն ու կեդրոնացնեն։

Արդարեւ գովելի ձեռնարկ։ Անոր կարեւորութեան, այժմէականութեան մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ. ժամանակն է որ իւրաքանչիւր Հայրենակցական Միութիւն ջանայ մոռացութեան խաւարէն փրկել իր գաւառի բարոյական դիմագիծը։

Նորիկա յարգանքի արտայայտութիւն մը չէ միայն անցեալի հանդէպ, այլ նաեւ երաշխիք մը ապագայի տեսակէտով։ Եթէ կը հաւատանք թէ իրաւունքներ ունինք պատմական հայրենիքին վրայ, չմոռնանք որ անիկա որբ յիշատակ մը մնայ մեր մէջ, չմոռնանք որ անոր պատկերը նուաղի, մեռնի մեր ներսիդին։ Մեր պզտիկ հայրենիքները նախ պէտք է ապրին մեր մէջ, — որպէսզի օր մը կարենան վերածուիլ իրաւունքի մը, իրողութեան մը։

Կարնոյ Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութիւնը մեր պատմական բոլէին մէկ ազդանշանն է, զոր պէտք է լսեն ամէնքը, երբեմնի հայ գաւառին բոլոր զաւակները։

..

Ինծ համար անյայտ է թէ Մարսիլիոյ Հայրենակցականը ինչ ուղղութեամբ մտադրած է գլուխ հանել իր առաջադրութիւնը. այսինքն ի՛նչ մեթոտով, ի՛նչ ծրագրով պիտի կազմակերպէ այդ հրատարակութիւնը, որու դժուարութիւնները կարելի չէ ստորոգնահատել.

Կ'ենթադրեմ, նախաձեռնարկ Միութիւնը աղբիւրներու եւ ատաղձի բացարձակ չգոյութեան մը առջեւ կը գտնուի։ Այդ տեսակէտով չափազանց նպաստաւորութեան է իր առաջին քայլը, որով կը ջանայ բոլոր հայրենակիցներու օժանդակութեամբ հում նիւթ, այսինքն տեղեկութիւններ հաւաքել. Նախապատրաստական այդ աշխատանքն է որ կրնայ արդիւնաւորել բուն իսկ էական ձեռնարկը։

Բայց այս կէտի մասին թող ինծ թոյլատրուի յայտնել վերապահութիւնս։ Նպատակս չէ ազդել արդէն տրուած որոշումներու վրայ, ոչ ալ որեւէ կերպով ժխտել անհատական աշխատակցութեան կարեւորութիւնը, այլ պարզապէս բանաձեւել թելադրութիւն մը, որ կրնայ թերեւս նկատի առնուած ըլլալ։

Նախ չեմ կարծեր թէ անհատ հայրենակիցներու կողմէ միայն հաւաքուած աւանդներ եւ յուշմունքներ կը բաւեն ունենալու համար բաւարար ատաղձ։ Կարնեցի ամէն մէկ մտաւորական - մեր այս տարօրինակ պայմաններու մէջ — կարծեմ ի վիճակի չէ ձեռնհասօրէն պատասխանելու տրուած հարցերու որ եւ է մէկին. որովհետեւ. ընդունինք որ առաջարկուած հարցերէն գրեթէ իւրաքանչիւրը լուրջ որոշումներ, պրպտումներ կը պարտադրէ եւ կ՚ենթադրէ աղբիւրներ, որոնցմէ զուրկ ենք ընդհանրապէս։ Մեր անհատական յիշողութիւնները անորոշ են, անբաւական են եւ անվաւեր. ու մեր շուրջ կը պակսի ծանուանդ կենդանի ակունք, ժողովրդական, տարէց սերունդը որ աւանդապահն է գաւառի մը անգիր պատմութեան եւ դպրութիւններուն։

Այս պայմաններուն մէջ, կը կարծեմ, անհատներէ սպասուած օժանդակութիւնը պիտի մնայ սեղմ, ժուկալ եւ պիտի սահմանափակուի յիշատակներու եւ գրական մենագրութիւններու մէջ։

Անոնց ալ արժէքը ընդունելով հանդերձ, կ՚աւելցնեմ, այդ ցանուցրիւ տարրերով ամբողջական երկ չի պատրաստուիր։

Ուրեմն.

Անհրաժեշտ կը գտնեմ որ Մարսիլիոյ Հայրենակցականը նախ ջանայ հաւաքել Բարձր Հայքի մասին լոյս տեսած բոլոր հրատարակութիւնները Կովկաս, Թուրքիա կամ արտասահման։ Որմ Մխիթարեան միաբանութիւններու դիմելով, ջանայ համախմբել Հայերէն մամուլի եւ հանդէսներու մէջ լոյս տեսած յօդուածներու եւ տեղեկատուութիւններու էական մէկ ամփոփումը։ Զանց առնելու չէ օտար ճամբորդներու ուղեգրական նկարագրութիւնները։ Բարձր Հայքի մասին (Լինչի «Հայաստան»ը այս ուղղութեամբ կը բովանդակէ ուշագրաւ էջեր)։

Նոր ցուցմունք մը ընելու յաւակնութիւնը չունիմ. Թերեւս նախաձեռնողները գիտ կանխած են այս ուղղութեամբ. բայց անխուսափելի մեկնակէտ մըն է այդ, որովհետեւ այլապէս կանխատեսուած ձեռնարկը կը մնայ ոչ ամբողջական։

Այս մտահոգութեամբ է որ կը փորձուիմ այսօր ծանօթանալ գիրք մը, թէեւ լոյս տեսած 1925ին, բայց որ այժմէականութիւն կը ստանայ մեզ շահագրգռող հարցին պատճառաւ

Հ. Յակոբ ծ. վ. Քօսեանի երկհատոր երկասիրութիւնն է անիկա, «Բարձր Հայք»ի մասին, որու պիտի անդրադառնամ յաջորդով։

Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻՆ ԵՒ «ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

«Խորհ. Հայաստան»ի մայիս 23ի թիւով Ա. Բզնունի կը գրէ, երկայնբարակ խորագրի մը տակ, — Քաջազնունու քաղաքական իդէալների եւ հայրենասիրական «միամտութեան» մասին: Յետոյ մէջբերում մը կը կատարէ Քաջազնունիի գիրքէն, «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլեւս» — Ես չունիմ նոր պաշտամունք, չեմ կառուցել նոր կուռքեր, Մնացել եմ հաւատարիմ իմ դաւանած հին աստուածներին։ Եւ Բզնունի այսպէս կը սկսի իր յօդուածը.—

«Ֆաշիստական Դաշնակցութիւնը վերջին պատուակը չի ինտերվենցիայի բարդ մեքանիզմի մէջ։ Նրան յանձնարարուած է խորհ. Ռուսիոյ դէմ փոքրասիական պլացդարմ (ռազմախարիսխ) կազմակերպելու պատասխանատու գործը։ Մենշեւիկների եւ Մուսավաթականների հետ միասին, իմպերիալիստական խոտւիլակ Կիլիկի օգտագործ դեկավարութեամբ Դաշնակներն աշխատում են կոնկրետ պլաններ. ձախողելու սոցիալիստական մեծ շինարարութիւնը։

Անհրաժեշտ է դրոշմել և ցոյց տալ խոխական դէմքը հայ սմենովեխականութեան այն մասին որը կիպ մօտենում եւ պաշտպանում է դաշնակեան իդէոլոգիան՝ նրա բոլոր հակայեղափոխական նացիոնալիստական պրոյեկտների հետ միասին։

Այդ սմենովեխականութեան ականաւոր ներկայացուցիչն է հանգիստեալ քաղաքացի Յովհ. Քաջազնունին»

Ի՞ՆՉ Է ՄԵՂՔԸ ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԻՆ

Այս օրերուս Հայաստանի մէջ խիստ պայքար մը կը մղուի Քաջազնունիի դէմ։ Ոչ միայն կը հրաժարեցնեն իր պաշտօնէն, այլ նաեւ սպառնալիքի տակ կը պահեն զայն։ Ի՞նչ է մեղքը։

Յարձակող կողմերուն քննադատութենէն կը հասկցուի, որ Հայաստանի խորհրդայնացման տասնամեակին առթիւ գովասանական յօդուած մըն ալ կը պահանջուի Յովհ. Քաջազնունիէն։ Այս ծերունին, իր յաւիտենակա՜ն միամտութեամբը, որով գրեց ծանօթ գիրքը եւ գնաց Հայաստան՝ ծառայելու իր «հայրենիքին», գրեց այդ յօդուածն ալ, որ մնաց... անտիպ։ Կոմունիստները գրաւեցին այդ յօդուածը, որովհետեւ այնտեղ կը խօսուէր «հայրենիքի» մը մասին։

Յօդուածը կը թուի թէ կը բաղկանար երեք մասէ.

1.— Փառաբանութիւն խորհրդային Հայաստանի։

Այս մասին մէջ Քաջազնունի «մանրամասն թւական տւեալներով նշում է երկրի նիւթական եւ կուլտուրական զարգացման փաստը։ Նա մանրամասնօրէն թւում է նոր կառուցումները, հսկայական նւաճումները, եւ աւելի զուսպ արտայայտութեամբ՝ գիւղատնտեսական աշխատանքները»։ Եւ կ՚եզրակացնէ. «Անդրադարձում ենք այսօրւայ դիրքերն ու ծարթուծ վաղորդեան ծաւբանները.— ծայրենիք ենք ստեղծում, պետութիւն կառուցում»։

Այս ստորագծումները, զոր մենք կատարեցինք, կը կազմեն բոլշեւիկներու քննադատութեան առարկան։

2— Աշխարհակալ պետութիւններու յարձակողական ձգտումները Ռուսիոյ հանդէպ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան օժանդակութիւնը աշխարհակալներուն։

Այս հէքեաթը շատ կը կրկնեն մեր բոլշեւիկները եւ Քաջազնունի եւս իր կարգին կ՚անդրադառնայ այդ գրոյցին։

3— Կոչ արտասահմանի հայրենակիցներուն եւ «հայրենասէրներուն»։

Վերոյիշեալ հէքեաթին հաւատալով, Քաջազնունի իր յօդուածը կ՚աւարտէ կոչով մը։ Ո՞վ են այդ «հայրենասէրները»։ Որոշ է, Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատկանող ստուար զանգուածը՝

Ըստ Քաջազնունիի, Դաշնակցականներուն եւ կոմունիստներուն միջեւ տարբերութիւն չկայ, որովհետեւ երկու կողմերն ալ կ՚աշխատին «հայրենիք ստեղծելու համար»։ Այնպէս որ, Քաջազնունի կը ցաւի, երբ «հակառակորդների բանակում են, կամ առնուազն զանգատում են բոլշեւիկներից ու մասնաւորապէս ըմբոստանում են Հայաստանի խորհրդայնացման դէմ նաեւ հայրենասէրները (Դաշնակցականները)։ Սա արդէն մի հրեշային թիւրիմացութիւն է, մտքի ու ըմբռնումների կատարեալ վայրիվերում»։

Եւ կոչ կ՚ընէ.

— «Թող ամբողջ աշխարհը զանգատուի, ըմբոստանայ, ու զինւի խորհուրդների դէմ— դա աշխարհի գիտելիքն է—, բայց հայ հայրենասէրը զանգատուելու իրաւունք չունի։

Զէնքդ վար, հայրենակի՛ց, քո տեղն այդ բանակում չէ»։

ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄ

Յովիլի երկաթուղիին շինութեան մէջ աշխատող 40 իտալացի բանուորներ, թունաւորման նշաններ ցոյց տուին երկու օր առաջ: Բոլորն ալ փոխադրուեցան հիւանդանոց: Այս գործաւորները միասին կը ճաշէին, կը կարծուի թէ թունաւորումը առաջ եկած է պահածոներէ։

ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ընդհ. Պատգամաւորական ժողովը, որ վեց ամիսէ ի վեր իր նիստերը կը գումարէր Փարիզի մէջ, իր աշխատութիւնները լրացուց վերջին նիստին մէջ, Շաբաթ գիշեր, 6 Յունիս, մինչեւ լոյս։ Ներկայ էին հետեւեալ պատգամաւորները։

Գ. Գ. Ներսէս Օհանեան՝ Եգիպտոս, Գ. Մերճանօֆ՝ Յունաստան, Շ. Նարդունի՝ Պարսկաստան, Հ. Զահրէճեան՝ Յունաստան, Գ. Յակոբեան՝ Փարիզ, Գ. Զաքըճեան՝ Մարսէյլ, Բ. Ժըպտունի՝ Պուլկարիա, Հ. Մատթէոսեան՝ Տէսին, Հ. Աբելեան՝ Փարիզ, Ս. Տէր Թովմասեան՝ Փարիզ, Գ. Յովհաննէսեան՝ Պուլկարիա, Տոքթ. Յ. Քիւթիւքեան՝ Հիւս. Ամերիկա, Խ. Գասպարեան՝ Յունաստան, Դ. Պետրոսեան՝ Ռումանիա։

Խորհրդականները՝ Գ. Գ. Կարօ Ուչաքլեան, Օ. Եազմաճեան եւ Ժ. Մինթանճեան։

Օրինաւոր բացակայ էին Գ. Գ. Ա. Արամեանց՝ Պրազիլիա եւ Վ. Թերզեան՝ Ռումանիա։

Ձեռնարկուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. հովանաւորող մարմնի ընտրութեան։ Ընտրուեցան միաձայնութեամբ Գ. Գ. Գ. Ներատունկեան, Տիգրան Խան Քէլէկեան. Գօզոս Էսմէրեան, Ա. Համբարձումեան, Ա. Ջօպանեան, Կ. Փափազեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալներէ.— Գ. Գ. Հ. Բաշալեան, Լ. Կիւմիւշկէրտան, Զ. Խանդամեան, Ա. Զաքրեան, Տոքթ. Լ. Գրիգորեան, Ն. Գարաեան եւ Ն. Օհանեան։

Մարզական կեդր. յանձնախումբը.— Գ. Գ. Գ. Մերճանօֆ, Գ. Զաքըճեան, Վ. Թերզեան, Ժ. Եազմաճեան, Աղաթօն, Տոքթ. Քիւթիւքեան եւ Ք. Ժպտունի։

Սկաուտական մարմինը կազմուեցաւ հետեւեալներէ.— Տիկնայք Պերճուհի Բարսեղեան, Լէյն Բիւզանդ, Գ. Գ. Գ. Յակոբեան, Յ. Պապէճեան, Հ. Աբելեան, Օ. Եազմաճեան, Ա. Պէրպէրեան, Գ. Յովհաննէսեան եւ Վ. Փառտըրմաճեան։

Դատական վերին մարմնի անդամ ընտրուեցան.— Գ. Գ. Ն. Օհանեան, Գ. Մերճանօֆ, Գ. Յակոբեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր կանոնագիր-ծրագիրը դասաւորելու համար ընտրուեցաւ Խմբագրական Մարմին մը հետեւեալներէ.— Գ. Գ. Կ. Ուչաքլեան, Ս. Տէր Թովմասեան եւ Շ. Նարդունի։

Յետոյ ժողովը զբաղեցաւ աւելի մնացած խնդիրներու վճռաբանութեամբ եւ տուաւ կարեւոր որոշումներ։

Թղթակից

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ ԿԸ ԿՔԻ

Երկրագործական դրամատան Էնկիւրիի կեդրոնի շէնքը ճաթռտուքներ տալով ըլլալով, տարիէ մը ի վեր քննութեան տակ առնուած էր։ Վերջին անգամ, գիտական մարմին մը շէնքին հիմերը քննած եւ այն եզրակացութեան եկած է որ հիմերը խախուտ են եւ շէնքը կըքելու վտանգին մէջ կը գտնուի։ Կքումի վտանգը հիմակուընէ իսկ գլուխ ցցած է արդէն, որովհետեւ շէնքին դրամարկղերու բաժնին մեծ դուռը չի գոցուիր։

Դրամատունը Էնկիւրիի ամէնէն գեղեցիկ շէնքերէն մէկն է. յատակագիծը մեծ ծախքով մը շինել տրուած է օտար ճարտարապետի մը եւ կառուցումը ըրած է Հոլման ընկերութիւնը, մէկուկէս միլիոն ոսկիի փոխարէն։ Յիշեալ ընկերութեան դիմում եղած է որ հիմերը նորոգէ։ բայց ընկերութենէն պատասխան տրուած է թէ նորոգութիւնը չեն կրնար ընել, այլ միայն կրնան 20-30 հազար ոսկի հատուցման գումար մը վճարել։ Այս գումարը չէ ընդունուած։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Առենէ մը ի վեր, Մոսկուայի մէջ, անձնասպանութեան դէպքերը զգալի կերպով շատցած են։ Անցեալ շաբթու, արձանագրուած են 26 դէպքեր։ Բոլորն ալ գործաւորներ են որոնք իրենց կեանքին վերջ տուած են անտանելի պայմաններու հետեւանքով։ Մոսկուայի առողջապահական վարչութիւնը իր տեղեկագրով կը հաստատէ թէ բանուորական շրջանակներու մէջ, ջղային հիւանդութիւնները կը ստանան վրդովեցնող համեմատութիւններ։

Երկրորդ հնգամեայ ծրագիրը

Գրեր էինք թէ Ռուսիա հնգամեայ երկրորդ ծրագիր մը եւս պատրաստելու վրայ է։ Այս մասին բոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութիւնը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Խորհրդ. Միութեան պետական ծրագրերու յանձնախումբը նշանակեց 73 հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, մշակելու համար հնգամեայ երկրորդ ծրագիր մը։ Յանձնախումբին նախագահ նշանակուեցաւ Գույպիշեվ։

.˙. Նիւ-Եորքի մէջ արտասանուած ճառով մը, Ամերիկայի խորհր. առեւտրական կազմակերպութեան փոխ-նախագահը յայտնեց թէ հնգամեայ ծրագիրը կարենալ յաջողցնելու համար, Ռուսիա ստիպուած է 1931ի ընթացքին ապահովել 13000 օտար մասնագէտ բանուորներու աշխատանքը. պէտք ունի մանաւանդ 3000 վարպետներու, 3000 ճարտարագէտներու եւ 7—8000 մեքենագէտներու։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պիրմանիոյ Վէթթօ շրջանին մէջ ըմբոստներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ տեղի ունեցած բախումի մը ընթացքին, սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան աւելի քան 100 ըմբոստներ։ Երկրին զանազան վայրերուն մէջ, ըմբոստները անընդհատ յարձակումներ կը գործեն կառավարական ուժերուն վրայ։

Ռումանիոյ ընտրութիւնները

Ռումանիոյ Ներքին նախարարութեան գեկոյցը կը հաղորդէ ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը։ «Ազգային Միութեան» թեկնածուներն առացած են 287 աթոռ երեսփ. ժողովին մէջ, իսկ 92 ընդդիմադիրները, 113 ծերակուտականներու ընտրութիւնը վերջացած է։ Կառավարական թեկնածուներու ցանկը ապահոված է 110 աթոռ 113ի վրայ։

Ընտրութիւնները տեղի ունեցած են հանդարտութեամբ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ողողումներ Մակեդոնիոյ մէջ.— *Աթէնքէն տրուած լուրի մը համաձայն, տեղացող առատ անձրեւները՝ կարգ մը շրջաններու մէջ ողողումներ պատճառեցին։ Բազմաթիւ խեղդուածներ կան։ Նիւթական վնասները մեծ են։*

Աշխատանքը Ռուսիոյ մէջ.— *Ռուսիոյ աշխատանքի գործավարութիւնը հրովարտակով մը հաստատած է օրական ութժամեայ աշխատանքի եղանակը։ Պաշտօնապէս բուն աշխատանքը պիտի կատարուի 7 ժամ, իսկ յաւելուածական ութերորդ ժամը պիտի յատկացուի գործաւորներու արհեստագիտական կատարելագործման։*

Պէյրութ-Մարսէյլ մէկ օրէն.— *Առաջին անգամ ըլլալով, Ֆրանսական օդանաւորդութիւնը յաջողեցաւ մէկ օրուան թռիչքով ապահովել՝ Պէյրութէն Մարսէյլ թղթատարի փոխադրութիւնը։ Իրօք, շաբաթ գիշեր ժամը 12.15ին Պէյրութէն մեկնող ջրաօդանաւակը Մարինեանի նաւահանգիստը հասաւ նոյն օրը գիշերուան ժամը 10.50ին, Աթէնք, Գորֆու եւ Նափոլի կանգ առնելէ վերջ։*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը(վաղը)հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գլորիայի մէջ։ Կը խօսի ընկեր Օհան կարօ։ Նիւթ՝ նախորդ դասախօսութեան շարունակութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ծաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ծաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաքանական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Նոր Ակումբին մէջ, 206 Duguesclin. Նիւթ՝ նախորդին շարունակութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՆԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանիր ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ 13 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Գլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. *Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։*

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը դաշտահանդէս մը պիտի տայ 5 յուլիս կիրակի օր Ռուպէնսոնի անտառին մէջ, Մակեդոնիոյ որբերուն համար։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 7 Rue Tournon, *Գ. Գորգիկեանի բնակարանին մէջ։*

Օր. Եւգինէ, Օր. Վալերիա եւ Գ. Սարգիս Աֆանասեանները խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՏԻԿ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՖԱՆԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 8ի գիշերը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon.

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

"ՄԱՅԻՍ 28,,Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot

կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Եփրատ Նուագախումբը

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի Վազգէն խումբին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 2ին Օֆմօնի անտառին մէջ, Ջուր փխող վայրը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՔԱՋՕԵԱՆ Կը խօսի ընկ. Ա. ՅԱՐՕ

Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։ Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային յաջորդ կիրակի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet

կը Նախագահէ՝ Գ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

կը խօսի՝ Գ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, թատերական ներկայացում,

Մուտք՝ 10 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 71 Ave. Kléber եւ Հրանտ Սամուէլ գրատունը։

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, Փարիզ

Ա.— Յարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)

Նախագահութեամբ Ծերակուտական և Նախկին Նախարար

Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՅԻ

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)

Նախագահութեամբ Գ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

Բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն։ Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր, ստանալու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն՝ 11 Սքուար Ալպոնի, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Ժան Կուժոն փողոց, Գ. Վազարշակ Թագւորեան՝ 53 Րիւ տիւ Ֆոպուր Մոնմարթր, Գլորիա ճաշարան՝ 61 Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի՝ 10պիս Ռիւ Թուէն (5), Յակոբ Սարաճեան՝ 18 բիւ Մէլէնկ (19), Օննիկ Թագէոսեան՝ քարտուղար գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Անկիէինի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սէվրանի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սարսէլի մասնաճիւղ, Ն. Նիկողոսեան՝ Արնուվիլ-լէ-Կոնէս, 121 Ավընիւ տը լ'Ինթան, Հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Ալֆորվիլ։

Դարչ, ճերմակ եւ գեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 բիւ տը լա Սորպոն։

Կանաչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 բիւ տէ զ'Էքոլ։

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել։

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է։ Հանգանակութիւն չկայ։

ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

կազմակերպուած Շավիլի Նալլուխանցիներու Հայր. Միութեան եւ Շավիլի երիտ. երկ. Միութեան կողմէ։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Սինէմա - Փաթէնի սրահին մէջ։ *Մուտք 5 ֆրանք*

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀՕՐՄԵԱԿԸ

Այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յայտագրով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աֆիոն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովասափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Saône et Loire).

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒՆԻՍ
1931

11 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1592 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ԻՆՏԵՐՎԵՆՑԻԱ»

Տարին քանի մը անգամ, խելագար հարայ-հրոց մը կը բարձրանայ Խորհրդային Միութեան մէկ ծայրէն միւսը, հիւսիսէն մինչեւ Արաքսի ափերը։ —«Ինտերվենցիա»! (Միջամտութիւն =intervention)։

Ջախաւեր ազդանշան մըն է այս, բազմութիւնները շփոթութեան մատնելու, անոնց ուշադրութիւնը ցրուելու եւ բուն իրականութիւնը մոռացութեան տալու համար։

«Ինտերվենցիա»! — Ըսել կ'ուզեն պատրաստութիւն օտար միջամտութեան, արշաւանքի, տապալելու համար խորհրդային կարգ ու սարքը։

Ցիմարներ չեն Մոսկուայի վարիչները։ Գիտեն որ քաղքենի-դրամատիրական աշխարհը այս միջոցին ամէնէն աւելի զբաղած է իր տունը կարգի դնելու։ Ըղածը պահելու։ Գիտեն որ, ներկայ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, կարելի չէ շարժման մէջ դնել բանակները, խրելու համար անծայրածիր Ռուսաստանի տափաստաններուն մէջ։ Գիտեն, վերջապէս, որ քիչ մը ամէն երկրի մէջ ալ անպակաս են յեղափոխական, ասորերկրեայ խլրտումները. հետեւաբար, ո՛ր եւ է արտաքին արշաւանք՝ իր հետ պիտի բերէ ներքին փոթորիկներ։

Եւ սակայն, անհրաժեշտ կը գտնեն պարբերաբար սարքել ցուցարարութիւններ — Կու գա՜յ։ Պիտի գա՜յ։ Գտարա՜նա...

Այսպէս է որ, իրարու կը յաջորդեն աղմկալի ժողովներ, ուռուցիկ ճառեր եւ խանդավառ բանաձեւեր։ Խորհրդային բոլոր կազմակերպութիւնները «հրաշէք իմի» շարժման մէջ կը դնեն իրենց բոլոր անդամները, «ինքնաբերաբար» քուէարկել տալու ձուլածոյ բանաձեւեր, եւ, — Արքայն գրօսնու...

Այս բոլորին մէջ, զուարճալիքը իսկապէս ողբերգութեան կը փոխուի, երբ ազդանշանը կը հասնի Երեւան։

Արդարեւ, խորհրդային ոչ մէկ երկրամասի մէջ այնքան յարգացած չէ կապկախաղը, որքան մեր աշխարհին մէջ։ Մայրաքաղաքն Երեւանի փողոցներու սալայատակներուն վրայ։

Եւ ահաւասիկ, շաբաթներէ ի վեր «ինտերվենցիա» կը խաղան մեր տկլոր հայրենիքին մէջ ալ։ Հուր ու բոց կը ժայթքեն «ինտերվենցիոնիստ իմպերիալիստներու դէմ, որոնց կա՛մ առաջապահը կա՛մ վերջապահն է,—այժմ և միշտ և յաւիտեան — Դաշնակցութիւնը։

Եւ ի՜նչ հրաշագան հէքեաթներ, որ քուն կը բերեն ոտքի վրայ,— «Ինտերվենցիայի վտանգը եւ Դաշնակցութիւնը»։ «Դաշնակցութիւնը որպէս ագենտ(գործակալ) իմպերիալիզմի»։ — «Դաշնակցութեան հակախորհրդային դաւերը»։

Մէկ խօսքով՝ Դաշնակցութիւնը պատերազմ կը պատրաստէ Խորհրդային Միութեան դէմ, համախորհուրդ՝ աշխարհակալ պետութեանց հետ...

Եւ վա՜յ անոնց որ չեն տեսներ այդ վտանգը։ Կամ կը համարձակին պարզել իրականութիւնը, բացատրութիւններ տալ եւ առնել։

Մինչեւ հիմա, աւելի շատ բանուորները կը զբաղեցնէին այս հէքեաթներով։ Այժմ ուղղակի ասպարէզ, առեան քաշած են գրոց-բրոցները, մասնագէտները ու գրագէտները, հին ու նոր մտաւորականները, որպէսզի ճզմեն իրենց դիրքը։ Այսինքն կա՛մ «զապո՛ւլ» արտասանեն հանդիսաւորապէս, կամ աւետարանի տակ դնեն իրենց ողջ գլուխը, հակաճառելով։

«Հայաստան»ի բաժնին մէջ, օրը օրին կ'արձանագրենք այս քստմնելի ողբերգութեան մանրամասնութիւնները։ Անպէս որ, պատկերը պարզ է մեր ընթերցողներուն համար։

Այսօր ունինք նոր քաղուածք մը, այլապէս պերճախօս։

Ափ մը սոփեստիկներ օրերով խաշած են Թաշագնունին, գասալիք ծերունին, որ երդում-պատառ կ'ըլլայ ինքզինքը հակադաշնակցական ցուցնելու, եւ սակայն չի կրնար ազատել օձիքը։

Ուրիշներ, նմանապէս անկուսակցական, հակադաշնակցական կամ դասալիք, աչքէ ինկած են, որովհետեւ զաղջ վերաբերում ունեցած են «ինտերվենցիա»յի վտանգին հանդէպ, եւ չեն ըմբռներ Դաշնակցութեան դերը այդ վտանգին մէջ։

Կա՛ն եւ «բարի վարուց վկայական»ի արժանացած հերոսներ, որոնք անվերապահ ջերմութեամբ կը ծափահարեն բոլոր ճառերն ու բանաձեւերը։

Իբրեւ հետեւանք այս կարմրալանջ հաւատաքննութեան, օտար միջամտութեան, արշաւանքի վտանգին առթիւ սարքուած խեղկատակութեանց, պարտադրուած է նոր ուղղութիւն մը.

— Կա՛մ գործօն պաշտպան կը հանդիսանաս խորհրդային իշխանութեան, կա՛մ թշնամի։ Չկայ երրորդ ճամբայ։ Դիւնխը չես կրնար փրկել «լոյեալ» (չէզոք) չէզոքութեամբ։ Այդ ընթացքն ալ թշնամութիւն է։

Պատմութիւն մը.— 1915ի ապրիլեան ձերբակալութեանց առէն, Թուրքերը Պոլսէն Չանկըրը կը քշեն նաեւ կաթոլիկ փաստաբան մը։ Բոլորովին ապազգայնացած ազնուական մը։ Մարդը հազար կտոր կ'ըլլայ, ապացուցանելու համար թէ ինք երբեք չէ զբաղած քաղաքականութեամբ, թէ հակառակ է բոլոր կուսակցութեանց։

— Ուրեմն Իթթիհատին ալ դէմ ես։

Ու կը քաշեն բանտ։

Բաղդատեցէք Երեւանի անցուդարձին հետ, եւ գտէք տարբերութիւնը։

Անշուշտ «շինարարական» աշխատանք է այս ալ։

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՈՐԲԵՐԸ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

Այս միջոցին, նոր խաչակրութիւն մը կը խանդավառէ կարգ մը ռամկավար գրչակներ։

Ձեռնարկած են հեգնելու, վարկաբեկելու եւ քանդել փորձելու որբախնամներու միութիւն մը, Զ. Ո. Մ.ը։

Այս մարդիկը որ բոլշեւիկեան սովետան արդարացնել Թուրքն եւ անոր վայրագութիւնները ու հանդարտ քաղաքներու ծոցին մէջ, իրենց պիղծ կաշիները ապահովագրելէ վերջ ընդդէմ ջարդերու, աքսորներու եւ հալածանքներու, տուիթը չեն փախցներ ցոյց տալու իրենց թրքացած հոգիներուն ամբողջ չնականութիւնը, ո՛չ մէկ նուիրականութիւն կը ճանչնան։

Հարցուցէք իրենց թէ երբեւիցէ տեսեր կամ լսե՞ր են Մեծ Սարսափին զրուցները։

Եւ իբր հայ, իրենց սրտին խորը զգացե՞ր են զայրոյթի եւ ըմբոստութեան թելադրութիւնները։

Թէ, ինչպէս կ'ընեն այժմ, փորձեր են միայն իրենցկեղտոտ մորթը փրկել՝ ծախելով իրենց հոգին ։

Եւ կամ, տեսե՞ր են զոհ մը իրենց ընտանիքէն, թափե՞ր են կաթիլ մը արցունք, արտասուք ու դառնութեամբ լեցուն, վայրագ մահուան մը վրայ, կամ լեշատակի մը առջեւ։

Ու վերջապէս, ճանչցե՞ր են որբին ցաւը, կամ եղե՞ր է որ պատահմամբ— որբուկ մը իրենց կեանքին մէջ— փորձեն հետաքրքրուիլ անով։

Այս մարդիկը՝ մեռելներն իսկ չեն յարգեր։ Եթէ ո՛չ, չպիտի հեգնէին որ ԶՈՄը ամէն տարի «Ապրիլ 24ին ոգեհանգէտ» «կը սարքէ» «եղեր»... ու չպիտի ցաւէին «որ նորերն ալ» նկատ մեռելներով շատ զբաղիլ»։

Երանի՛ թէ այս «նարեկօ» կարենային քիչ մըն ալ զբաղիլ ողջերով՝ տալու համար իրենց «խնճոյքներուն» արժանի չափը, որպէսզի «Սփրատիններու Անցորդները» մէկ անգամ միայն կարենային լեշել իրենց «նախահայրը» եղող համակրելի շարքատնիտօ, ամէն անգամ որ տեսնէին «այս երեք գլխագիր տառերը», Զ. Ո. Մ.։

Կատղեցէ՛ք որքա՜ն, որ բախտն ունեցաք եւ անպէտ գոյութիւնդ ապահովագրելու որբերու ցաւին դէմ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԴԱՏԸ

«Յուսաբեր», Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, որ պարբերաբար ուժ «Նշանով» կը հրատարակուէր, նոր հիդ մը եւս փորձելով, Մայիս 30էն ի վեր ամէն օր լոյս կը տեսնէ մեծադիր ութ սիւնակ։

Նոր ծաւալին առաջին թիւը կը զուգադիպի Մայիս 28ի տարեդարձին։

Հատուած մը՝ այս առթիւ գրուած խմբագրականէն.

— «Ամենազօր չէ Թշնամին. կորսուած չէ մեր Դատը, եթէ երբեք ցեղը ծաւալաբար տէր կանգնի իր իրաւունքին։ Երբ Ապրիլ 24ին Թուրքը մէկ միլիոն դիակներ փռեց մեր աւեր հողերուն վրայ, խորհեցա՞ւ արդեօք թէ քանի մը տարի վերջ հայկական համատարած գանթէտուէն պիտի ընձիւղի Մայիս 28ը, ու մոխիրներուն տակէն ոտքի պիտի կանգնի սրածուած ցեղը։

Բայց կատարուեցա՛ւ այս հրաշքը։ Թերեւս մէկը պատմութեան մեծագոյն հրաշքներէն։ Որովհետեւ անկարելի է որ մարմնով անկախ չդառնայ ցեղ մը՝ որ հոգիով անկախ է արդէն. որ փոշիանայ ու ի սպառ անհետի ժողովուրդ մը՝ որ իր պատկանելի տուրքը բերած է մարդկային քաղաքակրթութեան, բնաւ մեզ սիրաշահելու համար բսուած գեղեցիկ բառ չէր, երբ Ռումանիոյ մեծ զաւակը Պրոֆ. Եորկա, «Յուսաբեր»ին ուղղուած իր երկտողին մէջ կը գրէր. «Անզգամ ազգերէն առաջինը, որ պէտք է ազատագրուի իր շղթաներէն — Հայ ազգն է, այն բոլորին համար որ ան տուած է մարդկային քաղաքակրթութեան ամենահին դարերէն մինչեւ այսօր»։

Եթէ անկախութիւնը ազգերու կեանքին մէջ ի վերջոյ պիտի դադրի բռնութեան արգասիք ըլլալէ ու պիտի դառնայ բնական վաստակը անոնց քաղաքակրթական կոչումին (ու հաւատացած ենք՝ որ այսպէս պիտի ըլլայ). ու եթէ վեր է ամէն տարակոյսէ, որ բարձրագոյն արժանիքներով օժտուած ցեղ մըն ենք, մեր ուրոյն նկարագրով ու քաղաքակրթական մեր ուրոյն գանձերով, ապա նոյնքան անտարակուսելի է, որ ի վերջոյ պիտի ունենանք արդար պսակումը մեր ծիրքերուն [illegible] գանձերուն, ի վերջոյ պիտի տիրանանք մեր իրաւունքին։ Բզկտուած ու յօշոտուած հողերէն ամբողջացած հայրենիք մը — ազատ եւ անկախ — ուր պիտի գայ ու ամբողջանայ պատմութեան աւանդական ու հալածական ցեղը։ Ու թէ ուրիշէն աւելին քամելու, այլ կեանք ու բարիք փռելու այն հողերուն վրայ, ուր մահ ու աւեր է այսօր։»

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՄԱՆԸ ՏՐՈՒԱԾ

Երուսաղէմէն տրուած հեռագրի մը համաձայն անգլիական կառավարութիւնը արտօնեց կատարել պատրիարքական ընտրութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Գիւտէէի Յանձնաժողովը սկսաւ քննել 1931ի պիւտճէի հասոյթի եւ ծախքի բաժինները։ Խորհրդակցութեան ներկայ եւ գտն նաեւ յանձնաժողովին ոչ անդամ կարգ մը երեսփոխաններ։ Ելմտական գործավարը երբեմն բացատրութիւններ տուաւ եւ ըսաւ թէ նկատի չէ առնուած այն հետեւանքը որ սուղ պիտի գայ տուրքերու օրէնքի բարեփոխումով։

Գիւտէէի Յանձնաժողովը 10 միլիոն ոսկիի նոր կրճատում մը պիտի ընէ ծախքի բաժնին վրայ, որովհետեւ տուրքերու բարեփոխումով նոյնքան գումար մը պիտի պակսի հասոյթներէն։ Միջոց մը խնդիր եղած է տուրքերու բարեփոխումէն հրաժարիլ, բայց չէ ընդունուած։

Ծախքի բաժնին մէջ ըլլալիք նոր կրճատումէն միջոցին, հաւանական է որ կարօններուն համար տրուած 5 միլիոն ոսկին խնդրոյ առարկայ դառնայ։

Կառավարութիւնը այս տարի նոր շինութիւն չպիտի ընէ, միայն թէ արդէն սկսուածները պիտի աւարտին։ Առաջարկուած է որ հանգստեան կոչուելիք պաշտօնեաներուն յատկացուած պարգեւի գումարը դադրի, բայց ելմտական գործավարը մերժած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրացական մամուլի դիւանը կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած խուզարկութեանց եւ ձերբակալութեանց մասին. — Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ, այս վերջին ժամանակներս բարձրաստիճան սպաներ ձերբակալուեցան եւ խուզարկութիւններ կատարուեցան։

Թիֆլիսի մէջ իսկ ձերբակալուեցան կարմիր բանակէն զօրաբամնի երկու հրամանատարներ Շահնազարով եւ Ռօզումովսքի։ Ասոնք կ'ամբաստանուին թէ կարմիր սպաներու հետ դաւադրութիւն մը կազմակերպած են ընդդէմ խորհրդ. իշխանութեան։

Նոյնպէս կը մեղադրուին թէ կապեր ունին զօրավար Պլիւխէրի հետ։

Ռուսիայէն նոր բերուած կարմիր զօրախումբերը առանց խանդավառութեան է որ կը քալեն ըմբոստ գիւղացիներուն դէմ կռուելու։ Պատահած ալ է որ անոնք մերժեն կրակել ապստամբներուն վրայ։

Հնգամեայ նոր ծրագիրը

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ, Ստալին յայտարարած է թէ առաջին հնգամեայ ծրագիրը յարաբերական յաջողութիւն մը ունեցաւ միայն։

— Ընդհակառակն, յայտարարած է նաեւ Ռուսիոյ մենատէրը, երկրորդ հնգամեայ ծրագիրը՝ պիտի ապահովէ աշխատաւորութեան բարեկեցութիւնը եւ պիտի վերցնէ թշուառութիւնը որմէ կը տառապի։ Այս նոր ծրագիրը մանաւանդ կերպով նշանակելի մէկ գլուխը պիտի կազմէ համայնավար պատմութեան եւ պիտի ապացուցանէ աշխարհի թէ համայնավար գաղափարները գործադրելի են։

Քրտական շարժումը Իրաքի մէջ

Մամուլը աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Շէյխ Մահմուտի անձնատուութիւնը վերջ տուած չէ Իրաքի քրտական շարժումին։ Շէյխին հաւատարիմ հետեւորդներէն ուրիշ ռազմիկ մը շարժման գլուխն անցնելով, կը պատրաստուի շարունակել կռիւը։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Շէյխ Մահմուտ արդէն աքսորուած է դէպի հարաւ եւ 5000 րուփի ամսական կը ստանայ Իրաքի կառավարութենէն։

Թրքական սահմաններուն վրայ

Պէյրութէն «Ահրամ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.

— Բախում մը տեղի ունեցաւ Մայիս 19ին, թրքական ուժերու եւ Ալի Իսմայիլի հրոսախումբին միջեւ, Մէրտինի մօտակայքը։ Կռիւը տեւեց ժամ մը, որու ընթացքին սպաննուեցան խումբին պետը եւ 44 հոգի։ Կռուողներէն 5 հոգի գերի բռնուեցան։

Կանտի կը շարունակէ գործել

Կանտի հնդիկ ազգ. խորհուրդին գործադիր մարմնին անդամները հրաւիրեց գաղտնի ժողովի մը Պոմպէյի մէջ։ Այս ժողովին, կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին Լոնտոնի խորհրդաժողովին մասնակցութեան եւ օտար ապրանքներու դէմ կազմակերպուած պոյքոթի հսկողութեան մասին։ Հնդիկ պետի մը նէհրուի կարգ մը խօսքերը ցոյց կուտան թէ այս ուղղութեամբ կռիւը պիտի սաստկանայ։

Կ'ըսուի թէ Լոնտոնի խորհրդաժողովին, մահմետականները եթէ գոհացում չստանան իրենց պահանջներուն, ցուցական կերպով պիտի ձգեն հեռանան ժողովէն։

Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան շուրջ

Լոնտոնի մէջ, հրապարակ հանուեցաւ թղթակցութիւնը որ տեղի ունեցած է Անգլիոյ վարչապետին Մաքտոնալտի եւ պահպանողական պետին Պոլտուինի միջեւ, Կլոր Սեղանի նոր խորհրդակցութեան առթիւ։

Պոլտուին կ'առաջարկէ վարչապետին որ դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը որ պիտի գումարուէր օգոստոսին կամ սեպտեմբերին, հրաւիրուի դեկտեմբերին, այն առարկութեամբ թէ խորհրդարանական նստաշրջանի փակումէն անմիջապէս վերջ, յանձնախումբին աշխատանքները ծանր յոգնութեան պիտի ենթարկեն մասնակցողները. առկից զատ, այդ շրջանին, ընդդիմադիրները չպիտի կրնան կապ պահել իրենց կուսակցութիւններուն հետ։

Պոլտուին կը վախնայ որ յանձնախումբը չպիտի կրնայ ուզած արդիւնքին յանգիլ, նկատի առնելով Հնդկաստանի մէջ զանազան համայնքներու ձգտուած յարաբերութիւնները եւ կը թելադրէ որ աւելցուի անգլիացի պատուիրակներու թիւը։

Իր պատասխանին մէջ, Մաքտոնալտ կը բացատրէ թէ չուզեր Հնդկաստանի տալ այն տպաւորութիւնը թէ Անգլիա կը ջանայ ուշացնել խորհրդաժողովին աշխատանքները։ Կը յայտնէ թէ նախընտրելի է որ հնդիկ—մահմետական վէճը կարգադրուի ուղղակի շահագրգռուած տարրերուն կողմէ։ Գա-

(Ուշերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՒԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՉԱՅՐՈՅԹԸ ԵՒ ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԻ ԱՂԱՒՆԵՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

- Հայրենիք ենք կառուցում էստեղ, լուռ կացէք, կը գրէ Քաջազնունի.

—Վա՜յ։ Ուրեմն դո՛ւն, ծերուկ Քաջազնունի, Երեւանի մէջ նստած՝ երա՞զ կը հիւսես թէ հայ բոլշեւիկները հայրենիք ու պետութիւն կը շինեն, —«հարթում վաղորդեան ճամբաները»։ Եւ գեռ արտասահմանի Դաշնակցականներուն կոչ կ՚ընես, որ լռեն եւ իւրաքանչիւրը «վերջիշի նստ անցեալը, պատկերացնի իր ապագան, եւ համապատասխանօրէն շտկի իր տակտիկական գիծը»։

Այսպէ՛ս կ՚ըսեն բոլշեւիկները Քաջազնունիին, արթնցնելով զայն իր երազէն։

—Ի՛նչ հայրենիք, ի՛նչ պետութիւն։ Ուրեմն, ծերո՛ւկ երազատես, կը պոռան անոնք, կը կարծես թէ հայ բոլշեւիկները դաշնակցական գո՞րծ կը կատարեն, «հարթում վաղորդեան ճամբաները, մի ինչ որ ապագայ Հայաստանի համար»։

Եւ «զօրս դու պատուիրեցեր» կը լռեն «հայրենասէր» Քաջազնունին։ Կը փորձեն ցոյց տալ կապ մը Քաջազնունիի եւ արտասահմանի Դաշնակցականներուն միջեւ։

, Ու Քաջազնունի, լեղապատառ, կը պոռայ։

-- Ես ձեզ հետ եմ, ես աւելի քան լոյալ եմ, այրել եմ բոլոր կամուրջները, որոնք կապում են Դաշնակցութեան հետ։

— Ձենք հաւատում, կ՚ըսեն բոլշեւիկները։

Եւ ցոյց կուտան հատուած մը Քաջազնունիի գիրքէն.— «Բոլշեւիկեան սիստեմն իր ամբողջ էութեամբ, անընդունելի է ինձ համար»։ կամ սա հատուածը.— «Հայաստանի հանրապետութեան մէջ սոցիալտնտեսական կեանքը վերաշինւում է.. կոմունիստական սկզբունքներով։ Համարո՞ւմ ենք մենք հարկաւոր ու օգտակար այդպիսի մի քաղաքականութիւն Հայաստանի համար։— Ոչ, չենք համարում։ Ես, որ առանց տատանւելու գրում եմ «ոչը», իմ աշխարհահայեցողութեամբ չաւ տունեցայ ու անուղղելի կոմունիստ եմ, բայց գիտեմ, որ ոչ միայն կոմունիստական, այլեւ պարզ սոցիալիստական կարգերն անհանդուրժելի են այսօրւայ Հայաստանի համար։ Հայաստանը չի հասունացած սոցիալիզմի համար ու չունի օբյեկտիվ տւեալների այն մինիմումը, որ կարողանար արդարացնել փորձը։ Ամէն մի ճիգ այդ ուղղութեամբ կանխօրէն դատապարտուած է անյաջողութեան, ու յանցանք է յատկապէս հայ աշխատաւորութեան հանդէպ»։

Այսպէս, հատուածէ յետոյ Քաջազնունիի հակակոմունիստ գիրքը, այս անգամ կը յարձակին անոր ուրիշ մէկ արտայայտութեան վրայ։ Քաջազնունի կը կարծէ թէ հայ բոլշեւիկներն ալ «հայրենասէր» են, նոյնիսկ այնքան որ «կոմունիստները աւելի են դաշնակցական, քան իրենք դաշնակցականները»։ Ողաւնեմտ Քաջազնունին այդ համոզումով էր, որ Հայաստան փախեց «այրելով կամուրջները»։ Եւ ահա հայ բոլշեւիկները կը յարձակին վրան ու կ՚ըսեն.

— Ի՞նչ հայրենիք, ի՞նչ պետութիւն, Հայաստան անբաժան մէկ մասն է խորհ. Միութեան, այնպէս Ռուսիոյ։ Դուն երկերեսանի ես, դուն դաւաճան ես, Երեւանի մէջ նստած՝ ապագայ հայրենիքի մը ճամբաները հարթելու կ՚աշխատիս։ Նոյնիսկ, դո՛ւն, Քաջազնունի՛, դուն ես հաւատար որ Դաշնակցականները կ՚աւելին խորհ. Հայաստանի դէմ։

Արդարեւ Քաջազնունի կը գրէ.

— «Երբ մտածում եմ, թէ խորհրդային միութեան վրայ գրոհ տալ պիտի ուժերի շարքերից մէկում կարող է գտնել նաեւ մի հայ մարդ, որ իրեն հայրենասէր է անւանում, սիրտս լցւում է անհուն ցաւով ու զայրոյթով»։

Ուրեմն, — կ՚ըսեն բոլշեւիկները Քաջազնունիին,— քու «բիբլիական այս խօսք դրամատիզմով» ձայն կը բարձրացնես թէ Դաշնակցականները կը հաւատան որ հայրենասէր են եւ չեն կռուիր երկրին դէմ։ Ուրեմն, դուն սիրտով անոնց հետն ես։

Այս յարձակումը ինչի՞ կրնայ յանգիլ։ Անցեալ ամառ մեր կարգ մը ընկերները արձագանգ տուին զրոյցի մը, որ կ՚ըշդուեցաւ թէ Չեկան ձերբակալած է Քաջազնունին։ Այն ատեն Չեկան թերեւս պատրուակ չունէր։ Թէ հիմա ի՞նչ կը պատահի, — չենք գիտեր։ Բայց արդէն բոլշեւիկները կը գրեն թէ Քաջազնունի հեռացուած է իր պաշտօնէն։ Իբրեւ մէկը, որ կապեր ունի արտասահմանի Դաշնակցականներուն . հետ։ Այսպիսի մեղք մը այսքան ժամանակ վերջ չունենար սակայն Երեւանի մէջ, Մոսկուայի քիթին տակ։

«ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԶՄ»

Ահա բառ մըն ալ կերտեցին մեր շինարար բոլշեւիկները։ Արդի հաւատաքննիչները ի՞նչ է «քաջազնունիզմ»ը։

«Քաջազնունի կ՚ըսէ թէ գոյութիւն ունին «ուրիշ վտանգներ, ուրիշ սպառնալիքներ, որոնք շատ աւելի մեծ են, քան սոցիալիստական կարգեր հաստատելու վաղաժամ ու անյաջող փորձերի վտանգը։ Այդ «ուրիշ սպառնալիքները» կը բխին Հայաստանի աշխարհագրական անպաստ դիրքէն։ Հետեւաբար նախընտրելի է որ բոլշեւիկները գան նստին Հայաստանի վրայ, քանի գոյութիւն ունի թրքական վտանգը։ Եւ մինչեւ որ նոր պայմաններ ստեղծուին, մինչեւ որ «բարենպաստ քաղաքական հանգամանքները նորից առաջ քաշեն հայկական պետութեան գաղափարը», պէտք է համբերել, հանդուրժել եւ ուժ հաւաքել։ Միեւնոյն ատեն պայքար մղել ստեղծուած վարչաձեւին դէմ»։

Այս է՝ «քաջազնունիզմ»ը, ըստ բոլշեւիկներուն։ Այսինքն թշնամական տրամադրութիւններով կազմուած քաղաքական «լոյալ» վարքագծութիւն մը, որուն դէմ ահազանգ կը հնչեցնեն հայ բոլշեւիկները այս օրերուս։

ՆԵՐՔԻՆ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐ

Այսպիսի վարքագծութիւն մը բանաձեւելով, բոլշեւիկները նպատակ ունին սարսափի մատնելու ոչ միայն Քաջազնունին, այլ եւ բազմաթիւ ուրիշ մտաւորականներ, որոնք մինչեւ այժմ «լոյալ չէզոքութիւն» յայտարարած էին։

Հիմա կասկածի կ՚ենթարկեն անոնց չէզոքութիւնը։ Մենք ներկայացուցինք այն ամբաստանութիւնները, որ ուղղուած էին Երեւանի համալսարանին կարգ մը դասախօսներուն դէմ։ Արձանագրեցինք նոյնպէս վտարումը տնտեսական եւ ճարտարարուեստական ասպարէզի գլխաւոր դէմքերուն,— Ս. Կամսարական, Խ. Ավշալբեկեան, Գ. Քոչարեան, Շէլկովնիկեան, Սերեբրեակեան, Փիրումեան, Աթանասեան։

Եւ հիմա «մաքրագործման» նոյն աշխատանքը կը կատարուի արուեստի ճակտին վրայ։

«Խորհ. Հայաստան» (26 մարտ) կը հրատարակէ միթինկի մը բանաձեւը հետեւեալ խորագիրներուն տակ.—

Ի պատասխան դաշնակ ինտերվենցիոնիստների, Հայաստանի արւեստագէտները բանւոր դասակարգի եւ նրա աւանգարդ կոմունիստ կուսակցութեան ղեկավարութեամբ, ամենօրեայ ստեղծագործական եւ հասարակական պրակտիկ աշխատանքում անխախտ կը պայքարեն սոցիալիզմի կառուցման եւ նրա տէմպի է՛լ աւելի արագացման համար։»

Այս ամէնը դեռ միայն խորագիր։ Ցետոյ կը սկսի բանաձեւը, ուր ըսուած է.

.— Լսելով Հայկ Գիւլիքեխվեանի զեկոյցը, «Ինտերվենցիայի վտանգը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ մեր գրականութեան ու արւեստի անելիքները», Հայաստանի խորհրդային գրողներու ընկերակցութիւնը, պրոլետարական երաժիշտներու միութիւնը, յեղափոխական կերպարուեստագէտներու եւ թատերգակներու ընկերակցութիւնը, միթինկ գումարելով, բուռն զայրոյթ կը յայտնեն Դաշնակիզմին ու Քաջազնունիզմին դէմ։

Ցետոյ բանաձեւը մաքրոնիի ձեւով նախադասութիւնները իրար կ՚ոլորէ եւ կ՚ըսէ թէ արդիւնաբերական անունով կուսակցութիւն մը, մենշեւիկեան բիւրօն, կոնգրատեւեան խմբակը, զանազան գոյնով թշնամիներ, եկեղեցիներ ու «ա»ղանդներ, կուլակներ եւ դաշնակցականներ քարոզութիւն կը կատարեն խորհ. իշխանութեան դէմ, մինչեւ իսկ արուեստի եւ գիտութեան մարզերուն մէջ։ Մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, միանալով աշխարհակալ պետութիւններուն, կ՚ուզէ Սովետ. ռազմախարխափ դարձնել, որպէսզի յաջողի կազմել «հայկական թագաւորութիւն» մը խորհ. Ռուսիոյ հարաւային սահմաններուն վրայ։

. Ու բանաձեւը կոչ կ՚ընէ բոլոր... նկարիչներուն, երաժիշտներուն, գրողներուն, որպէսզի ուժ տան սոցիալիստական շինարարութեան»։ Նոյն ատեն կը դատապարտէ «լոյալ չէզոքութիւնը»։

— «Միտինգը գտնում է, որ խորհրդային երկրի ծիծաղելի եւ ներքին դրութիւնը հրամայականօրէն առաջադրում է լոյալութեան կոնցեպցիայով ղեկավարւող ինտելիգենցիային շտապ կարգով վերագնահատման ենթարկել իր դիրքը եւ քաղաքականապէս ակտիվ կերպով կողմնորոշւել։

Ձեզոքներն ալ թշնամի պիտի համարին այսուհետեւ.

— «կա՛մ պրոլետարիատի դիկտատուրայի ակտիվ պաշտպան, կա՛մ նրա բացայայտ հակառակորդի դիրքից։ Երրորդ դրութիւն չկա՛յ եւ չի՛ կարող լինել։ Լոյալութեան ծռայնութիւն կրող ինտելիգենտը փաստօրէն համդիսանում է որպէս Խորհր. Միութեան թշնամի»։

Բոլո՛րը, բոլո՛րը պարտաւոր են պայքար մղել «լոյալութեան տեսութեան ամենավտանգաւոր արտայայտութեան՝ ամենավերխականութեան հայկական վարիանտ քաջազնունիականութեան դէմ»։

Արուեստի եւ գրականութեան մէջ պէտք է կռուիլ Դաշնակցութեան, էջմիածնի, ազգայնական եւ հոգեւորական տրամադրութիւններու դէմ։

Այս բանաձեւը ստորագրած են Ե. Չարենց. Դ. Դեմիրճեան, Ս. Զորեան, Ե. Չարենց, Ս. Ցակոբեան, Ն. Խոնդկարեան, Խ. Սարգիսեան՝ Հայաստանի խորհրդային գրողներու ընկերակցութեան կողմէ, Մ. Սարեան, Արա Սարգսեան, Ս. Առաքելեան՝ Ցեղափոխական արուեստագէտներու կողմէ, Կ. Զաքարեան, Ա. Ոսկերչեան, Ս. Գասպարեան՝ Երաժիշտներու Միութեան կողմէ, Տ. Հախումեան, Ռ. Մելիքեան՝ Թատերգակներու կողմէ։

ՔԱՂՀԱՆ

ԿՆՈՋ ՎԵՐԵԼՔԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Իգական սեռի ծառայ գարգացման մասին Արեւմուտքը իր հասկացողութիւններով ետ չէր մնար Արեւելքէն։

Նշանաւոր գիտնական մը, Լուքրեսիոս, կնոջ կրթութեան մասին այսպէս կ՚արտայայտուի.—

— «Կրթութիւնը պաճուճանք է կնոջ համար, թող ան չհամարձակի մանկան օրօրոցի եւ խոհանոցի քովէն հեռանալ»։

Այս բանադրանքը միայն անհատէն չէր որ կուգար։ Եւրոպայի հանրային կարծիքը մ.թ. դարուն այդպէս կը դատէր եւ այդպէս կը գործէր։ Հոն ալ կաթոլիկ կղերն ու պահպանողական տարրերը պատնէշներ կը ստեղծէին, որ իգական սեռը չհամարձակի դուրս ելլել խոհանոցէն։

Համառօտ ակնարկ մը, կը բաւէ եւրոպական իւրաքանչիւր երկրի պատկերը տալու։

Ֆրանսայի մէջ 1789ի մեծ յեղափոխութեան նշանաբաններուն տակ կը հաստատուին առաջին տարրական երկսեռ դպրոցներ։

Ֆրանսուհիներու առջեւ համալսարանի դռները կը բացուին 1868էն սկսած։ 1880ին խորհրդարանի անդամ Քամիլ Սէէ, առաջին ձեռնարկողը կ՚ըլլայ, օրինագծով մը պատրաստելու կնոջ միջնակարգ կրթութիւնը իգական լիսէներու եւ գոլէճներու միջոցով։

Ձնայած որ Ֆրանսուհին հակական թռիչքներ է ըրած, տակաւին քանի մը շողշողուն ասպարէզներ փակ կը մնան անոր առջեւ։ Ոչ միայն գրկուած է շատ մը բնորական իրաւունքներէ, այլեւ . ․․․․․․ թեան» դռներն ալ փակուած են։ Դին ակադեմական չկայ եւ չեն հանդուրժեր։

Մինչդեռ կին պաշտօնէութեան հսկայ լեգէոն մը, մանաւանդ պատերազմէն յետոյ, Ֆրանսայի արդիւնաբերական եւ ելմտական, կառավարական եւ այլ բազմաթիւ հաստատութիւններէ ներս։ Բաց են արհեստի եւ գեղարուեստի դռները. փակ են քաղաքական ասպարէզները։

Հակառակ այս ընդհանուր սեղմումներուն, յետպատերազմեան Ֆրանսուհին աննախընթաց կերպով կը կազմակերպուի դասակարգային թէ սեռային գետնի վրայ։ Այսօր ամէնէն ուժեղ կը հնչէ ընկերվարական կիներու ձայնը։ Թէեւ այնքան բարձր թիւ մը չեն ներկայացներ եւ սակայն խորապէս կը զգան իրենց դերն ու կոչումը։ Կը հրատարակեն «La Femme Socialiste» et «La Voix des Femmes» պարբերականները, կը մասնակցին կիներու միջազգային դաշնակցութեան, որ խաղաղութեան կարեւոր ազդակներէն մէկը պիտի դառնայ։ Իսկ Մայրերու Միութիւնը, Կարմիր Խաչերը, Աշխատանքի ռէնտիքները, կնոջ հաւաքական կամք ու կազմակերպութիւն տուող օճախներ են, որ կը գլխաւորեն անոր ընկերային պայքարները։

Գերմանիոյ մէջ սեռերու օրինական հաւասարութիւնը, համեմատաբար Ֆրանսայի, սկսած է ուշ, բայց ըստ բովանդակութեան եւ կազմակերպութեան եղած է բարձր ամբողջ Եւրոպայի մէջ

Առաջին անգամ Գերմանուհին համալսարանէն ներս է մտած իբրեւ ազատ ունկնդիր 1891ին Հայտելբերգի մէջ։ Իսկ 1868ին Պերլինի և Լայպցիկի մէջ կը բացուին «Վիկտորիա Տուն», ուսուցչուհիներ պատրաստելու համար միայն։

Գերման սոցիալ-դեմոկրատիան կնոջ ազատագրութեան դատին շատ է նպաստած։ Որքան սկզբնական շրջանին մէջ դէմ է եղած որ կինը յեղափոխական ձեռքերու մէջ կրնայ բնորական կոյր գէնք դառնալ, նոյնքան նպաստած է երբ իգական կազմակերպութիւններու մէջ ձախ գաղափարները տեղ են գտած։ Այսօր խորհրդարանին մէջ, կին պատգամաւորներու բաւական խոշոր թիւ մը կայ։

Նախկին Աւստրիա-Հունգարիոյ մէջ սեռերու հաւասարութիւնը կը սկսի 1866ին, իսկ կիներու գիմնազիոններ հիմնուած են առաջին անգամ 1882ին Աւստրիոյ մէջ, իսկ 1896ին՝ Հունգարիոյ մէջ։

Զուիցերիան բացած է իր դռները 1867ին, բայց այժմ, հակառակ իր օրինակելի Հանրապետական կարգերուն, կինը բնորական իրաւունք չունի։

Իտալիան բացած է կրթական հիմնարկութեան դռները 1870ին, իսկ համալսարանի դռները 1876ին։

Հոլանտա 1871ին, իսկ համալսարանական կրթութիւնը 1880ին։

Պելճիքան 1883ին, Սպանիան՝ 1888ին, Փորթուգալ՝ 1890ին, Դանիան՝ 1885ին, Շուէտը՝ 1870ին, իսկ Ռուսաստանը՝ 1870ին, երբ 1869ին Փեթերսպուրկի մէջ, կիներու ազնուազրին առթիւ նպատակայարմար կը գտնուի հիմնել կիներու բարձրագոյն դպրոցներ.

Այժմ, խորհրդային կարգերու տակ կնոջ ազատագրութեան մասին խօսիլ միանգամայն աւելորդ է, որովհետեւ չարաշահուած ազատութիւնը կը խորտակէ ընդմիշտ հանրային հիմնաշէնքը, որ բնտանիքն է։

Իսկ Անգլիոյ մէջ, կինը առանձնայատուկ իրաւունքներ եւ դիրքեր է ստեղծեր։ Ան արդէն քաղաքական կշիռ ու արժէք կայ ներկայացնէ։ Ոչ միայն խորհրդարանի անդամուհիներ ունի, այլեւ նախարար եւ դղթխապետութեանց կառավարուհի։

Ռումանիոյ, Ցունաստանի, Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ մէջ կնոջ քաղաքական ազատագրութիւնը եւ կրթական մտահոգութիւնը, համեմատաբար խիստ նորագոյն ժամանակներու արդիւնք է։

Ֆինլանտայի մէջ, ուր երկու պաշտօնական լեզու գոյութիւն ունի խորհրդարանէն ներս, ըստ Ցիւհամէլի, կիներ կը կազմեն մէկ քառորդը։

Ի՞ՐԴ մէկ դար է, որ կինը թէ Արեւելքի եւ թէ Արեւմուտքի մէջ, առանց նախընթացքմը, ծիտք մը, ուղեցոյց մը ունենալու անցեալին մէջ, ցցուեցաւ իր բովանդակ կարողութեամբ, գծեց անդրդուելիօրէն իր ճամբան եւ խիզախ կերպով կանգնեցաւ մարդկային, ընկերային եւ քաղաքակրթական բոլոր պղոտաներուն վրայ։ Այսքան արագ, այսքան չքնաղ վերելք մարդկութեան առնական կէսն իսկ չէ ունեցած։

Կնոջ վերածնութեան համար, աննախընթաց դարաշրջան մըն է բացուած։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԾՈՒՌ ՆՍՏԻՆՔ, ՇԻՏԱԿ ԽՕՍԻՆՔ

Խ Մ Բ. — կը հրատարակենք իբրեւ տեսակէտի խնդիր։

ՓՐԱԿԱ. — Ուշադրութեամբ, կարդացի Ցառաջի մէջ Հայր Մենէվիշեանի ճառը։ Սակայն անոր այն գաղափարին հետ թէ կրօնը դեր չունի ձուլման մէջ, համաձայն չեմ։ Դժբախտաբար մէկ ճառով կարելի չէ հերքել տխուր փաստը, թէ, մանաւանդ Լեհաստանի Հայերը, կորսնցուցան իրենց կաթոլիկ դառնալուն հետեւանքով։ Թերեւս հայ լուսաւորչականներն ալ անհետացան։ Բայց կաթոլիկները աւելի շուտ, եւ այս բնական է, քանի որ անոնց զգացումները, կրօնի բերումով, աւելի կանուխ իրենց շրջապատին հետ նոյնանալու տրամադրուած էին։

Կրօնը, մանաւանդ լուսաւորչական կրօնը, գաղթականին հայ մնալուն մէջ մեծ եւ վճռական դեր ունի։ Պետրոպաւլովսկի լուսաւորչական քահանային համակրելի տղան, որ Փրակա բժշկութիւն կ՚ուսանի, կը պատմէ թէ Հայերը իրար միացնող մէկ հատիկ կապը տակաւին կրօնն է։ Լեզուն կորսնցուցած հին Հայեր, տարին քանի մը անգամ եկեղեցի կուգան, կը հաղորդուին, ու հոն իրարու հետ կը ծանօթանան։ Ու այսպէս, տարին քանի մը անգամ գոնէ, անոնք պատեհութիւն կ՚ունենան իրենց զիրենք հայ զգալու եւ խորհրդածելու որ իրենց հայ են։ Հրեաներն ալ, ամէն տեղ, աշխարհի վրայ, կորսնցուցած իրենց լեզուն, կրօնով իրենց զիրենք Հրեայ կը զգան։ Անխուսափելի սինակէկը կը բարձրանայ ամէն հոն ուր պզտիկ Հրեայ գաղութ մը կայ։ Եւ անոր շուքին մէջ բոլորը կը զգան թէ իրենք հին Իսրայէլի զաւակներն են, թէեւ չհասկնան իրարու լեզու։ Ուրեմն զարմանալի է որ հոն ուր լեզուն լռեր է՝ կրօնը իր քաղերար դերը կը կատարէ ազգի մը ինքնապաշտպանութեան մէջ։

Ցարգելի Հայրը կը ջանայ փաստել թէ կրօնը խղճի գործ է, ազգութեան հետ առնչութիւն չունի։ Մինչդեռ հակառակը, ան որոշ եւ վճռական դեր ունի միջի պէս ցիրուցան ժողովուրդի մը համար, անոր ինքնութեան պահպանման մէջ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ լուսաւորչականութիւնը մեզի համար եւ՛ կրօն է, եւ՛ ազգութիւն։ Ան առանց մեղ է մեր նախնիքներէն մեզի հասած։ Ան սիրելի է մեզի, եւ լանք մենք նոյն իսկ անկրօն։ Մենք կը գուրգուրանք անոր վրայ։ Մենք չենք հանդուրժեր անոր նշանակութիւնը պզտիկցնող զարձուածքներու. - Եթէ ունենայինք պետութիւն մը, հոն կրօնը պիտի նկատէինք տեսակ մը պերճանք կամ խղճի խնդիր։ Մեր այսօրուան ցրուած վիճակին մէջ ան մեզի համար անհրաժեշտութիւն մըն է։ Անոր գրականութիւնը, անոր երաժշտութիւնը, հայկական է։ Մեր կրօնը հայկական է, մեր հողին վրայ կաղապարուած դարերու ընթացքին։ Մենք անոր վրայ կը գուրգուրանք ինչպէս ուրիշ որ եւ է հնամենի հայկական բանի, լեզուի եւ յաւահասութեան այս զորշ օրերուն, երբ օր ըստ օրէ կ՚աղօտի եւ կը լքէ մեզ ամէն հայկականութիւն։ Արդ, ի՞նչ կապ ունի մեզի հետ հռոմէական պապականութիւնը եւ Ամերիկայէն ներածուած աշխարհաբար Աստուածաշունչի քարոզչութիւնը, որ, աւելի հաւանական է մեզի իր ազատ գաղափարներուն համար, բաղդատած հռոմի անտանելի կեղծաւորութեան հետ։ Ի՞նչ նորութիւն կրնան տալ մեզի Հռոմը եւ Ամերիկան Ցիսուսի անձին եւ վարդապետութեան մասին որ մենք անգիտանանք։ Եթէ իրենց միտքը հեթանոսներ դարձի բերել է, իրենց ցոյց կուտամ Ասիան եւ Ափրիկէն...։

Թերեւս համաձայն ըլլայինք վարդապետին հետ թէ կրօնը խղճի հարց է, եթէ մեր ժողովուրդին զարգացման մակարդակը ըլլար այնպիսի աստիճանի մը վրայ, որ ան բաժնէր կրօնքի եւ ազգութեան չափանիշերը հասկնար։ Այն ատեն մենք երջանիկ կ՚ըլլայինք։ Որովհետեւ մարդոցանները իրենց դատարկ ուղեղները շոյած կաթոլիկ իրենց առաքելութեան կեդրոններն կը գտնային։ Մինչդեռ այսօր որո՞ւ համար գաղտնիք է որ մեր ժողովուրդին թշուառութիւնը շահագործելով, անոր խիղճը ծախու կ՚առնեն լրբօրէն եւ անամօթութեամբ։ Մենք իրականութեան աւելի կը հաւատանք քան թէ ձեւական հերքումներու եւ ուրացումներու։

Զմմառի իր առանձնացեն անցեալները նախկին ուսուցիչս ալ թերի կը ժայթքէր ալ ու ձախ Ցառաջի համբերատար էջերէն։ Իսկ մենք մէկ աղաչանք եւ մէկ աղաղակութիւն ունինք անոնց բոլորին, այն է, իրենց հաւատքի դպրոցներուն գիտելիքները իրենց վերապահեն եւ մեր ժողովուրդը հանգիստ ձգեն իր վիշտին ու լքումին մէջ։ Որովհետեւ զաւն ճակատագիրը մեզ այնպիսի կէտի մը հասցուցեր է որ մենք այլեւս զոհ եւ որս տալու ի վիճակի չենք։ Զարմանալի է սակայն որ այդ կղերականները մեզմէ աւելի կ՚անցնին ու ամէնէն աւելի ուժով կը պոռան ազգութեան անունով։ Աւելի լաւ։ Այն ատեն աւելի իրաւունք ունինք մեր վերի համեստ պահանջը կրկնել։

Իսկ լեզո՞ւն։ Այս մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ թէ ան ամէնէն աւելի ուժեղ եւ մեծ ազդակն է ազգ մը ազգ պահելու համար։ Եւ մենք Մխիթարեան Հօր հետ կատարելապէս համաձայն ենք։ Եւ մենք կը սիրենք վստահիլ թէ անոնք այս գիծին վրայ մեզի հետ ձեռք ձեռքի կը քալեն. կրկնելով, մանաւանդ մըն ալ եւ վերջապէս, որ այս ընեն միւս աշխարհին վերաբերեալ գիտելիքները իրենց վերապահելով, եթէ նոյն իսկ անոնք այնքան անմեղ եւ ան վնաս խղճի հարցեր ըլլան...։ Ինչպէս իրենք կը սիրեն պնդել՝ համոզելու անխուսափելի ջանքերով մէկտեղ...։

ԵՐ. ՔՈՉԵԱՆ

...ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, 4 յունիս (Մեփ. ...).— Թաղ. Խորհուրդը այս տարի ...ւս Մայիս 28ի անկախութեան ...անց մեծ շուքով։ Խորհուրդը ...ական գրութիւններով եւ ընդ...ւոր յայտարարութիւններով հրաւ...ց գաղութիս բոլոր կուսակցու...ները, Միութիւնները եւ ան...ները հայ հասարակութիւնը որ ի...ց մասնակցութիւնը բերեն այդ ...ին մեծ տօնին եւ նոյնիսկ ա...որված էր որ ամէն Միութիւն ...անախօսը ներկայացնէ։

...ակառակ Թաղականութեան այս ...ացուած վերաբերմունքին, ռամ...կներու մասնաճիւղը հանդէսէն ...ր առաջ մեծ քանակութեամբ ...ցիկներ հանելով, բուռն կեր...ով կը քննադատէր «Մայիս 28»ը ...ոյն տօնը վնասակար կը գլու... Հայաստանի համար։ Ան...ը ռամկավար ակումբի նպա...ն էր հանդէսը խանգարել եւ ...ով որ ժողովուրդը իր լայն ...ակցութիւնը բերէ։

...անդէսէն կը բացակայէին բո... ռամկավար ազաները եւ անոնց ...ակէզ համակիրները եւ մեծ ...ամբ ալ իրենց նոր խնամի հըն...ները։ Միայն քանի մը ...կեան անհատներ կ'երեւէին։ ...Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները որ ամէն ...ի անխափր հանդէսին գլխաւոր ...ը կը կազմէին, այս տարի հայ...ան եռագոյնը պարզած դէպի ...ները պտոյտի գացեր էին, ան...ցա միաբանութեամբ։

...ակառակ կարգ մը . . . հոգի...ու բացակայութեան եւ գիտումն...որ արգելքին՝ Քոնսթանցայի ...միս գաղը իր լայն մասնակցու...ը բերաւ օրուան տօնին։ Հան...ը սկսաւ Մայիս 31 կիրակի օր, ...աբագէն յետոյ։

...(Կոմիտաս)» երգչախումբը ղեկա...եամբ Գ. Մանուէլեանի «Մեր ...րենիք»ով բացաւ հանդէսը։ Բաց...ոսքը ըրաւ դպրոցի տեսուչ ...Թորոսեանը՝ կարճ բայց ...ուէ խօսքերով։ Եղան պատ...րտասանութիւնները դպրոցի ...կերտներուն կողմէ եւ մերթ ...երթ երգչախումբը երգեց քանի ...երգեր։

Օրուան բանախօսն էր Պուք...ի Ազգ. վարժարանի ուսուցիչ ...ապետեանը։ «Օրուան տօնին ...իւ, երբ հրաւիրուեցայ խօսելու ...մ համար նիւթ մը ունէի ...պատրաստած, բոլորովին փոխեցի ...նիւթը, երբ ձեռքս անցաւ ռամ...ր կուսակցութեան ակումբին ...ցիկը։

«Մայիս 28ը ոչ մէկ առեն հո...ի մը սեփականութիւնն է։ Այդ ...նը բերուած է հայ ժողովուր...ն զրնարդկային զոհաբերութեան ...եւ այդ իսկ պատճառաւ է որ ...ժողովուրդը ամբողջութեամբ ...ու եւ ապրելու է այդ օրուան

յիշատակը»։ Ճշտելով այդպիսի թռուցիկներու բացարձակ աղէտալիութիւնը եւ վնասակար հանգամանքը, Պ. բանախօսը պարզեց "գաղթահայութեան ձուլման, ուծացման պարագաները եւ ցոյց տուաւ այն բարեբար ու համերաշխական միջոցները՝ որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ պահել մեր ազգային դիմագիծը եւ «օր մը երբ բացուին մեր հայրենիքի դռները, անոր շուրջով բարախուռն քաղաքացիներ պիտի ունենանք, որ հոն երթան, պեղեն խոպան գաշտերը, շինեն աւերակները եւ կերտեն մեր դարաւոր երազը — ամբողջացած հայրենիքը — որ ի. բաղն է եղած ամբողջ հայ ժողովուրդին»։

Ներկաները գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցան, հեգնելով ռամկավարներու անպատշաճ թռուցիկը։

Ց. Ց.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՊԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊԱՏԱՆ (Պորտկաստան) 16 մայիս.— Ցեղիս Ազգային Մարմինը նկատելով որ Պարսիկներու Մուհարրէմի սգատօնը կը զուգադիպի Մայիս 28ին, որոշեց ժամանակէն 12 օր առաջ տօնել։

Ներկայ Մարմինը իր գնահատելի ընթացքով ձեռնարկեց թէ Ապրիլ 24ի Սգատօնին եւ Մայիս 28ին։ Կը յուսանք թէ ապագայ մարմինները այս գեղեցիկ օրինակը վերցնելով, պիտի ձգտին աւելին ընելու։

Մայիս 16ի գիշերը, ժամանակէն առաջ հայկական դպրոցի սրահը լեցուած էր, եւ շատերը մինչեւ վերջ ոտքի վրայ մնացին։

Քանի մը օր առաջ հայ հասարակութիւնը նոյն բազմութեամբ եկած էր յարգելու իր մէկ միլիոն նահատակներուն յիշատակները, իսկ այսօր կուգար տօնելու այնքան դժուարութեամբ ձեռք բերուած իր փառքի օրը՝ Մայիս 28ը։

Նորակազմ Հայ Արիներու խումբը մուտք գործեց սրահ։ Մեծ խանդավառութիւն եւ բուռն ծափահարութիւններու մէջ խումբը խրոխտ կարգապահութեամբ, բեմ բարձրացաւ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյններով։ Աջ ու ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ պարսկական եռագոյններ։ Նախագահ Պ. Ա. Մ. Աւետիսեան պարզելով օրուան նշանակութիւնը, խօսքը տուաւ հայ արիներու կառավարիչ Պ. Գէորգ Խաչատուրեանի, որ ծանօթութիւններ տալէ յետոյ արիներու մասին, հրաւիրեց զանոնք մէկիկ-մէկիկ իրենց պաշտօնական երդումը ընելու այս հանդիսաւոր ժամին։ Հայ արիները իրենց երդման արարողութիւնը վերջացնելու վրայ էին, երբ հնչեց «Ծալւորիկի զաւակ եմ քաջ» ռազմաշունչ երգը, հայկական նուագախումբի կողմէ որ բերած էր իր մասնակցութիւնը։

Գրական բաժնի մէջ իրենց բաժինը բերած էին Պ. Պ. Զատիկ, Բագրատ, Հայկ, Տիկ. Ցամիկ Մուրատեան, Օրիորդ Լուսիա Ներսէսեան, որոնք իրենց գեղեցիկ արտասանութիւններով շատ ծափահարութիւններու արժանացան։ Գեղահանկէքը արժանացաւ Պ. Ղազար Նշանեանը «Հայաստան երկիր դրախտավայր» երգով։ Բանախօսեցին Պ. Պ. Արմէն Ալէքսանեան, Ս. Մարգարեան, Օ. Մուրատեան, Ա. Ցոլակեան։ Ժամը 11-30ին կը ծանեաւ։ Նախագահը քանի մը սրտառուչ խօսքերով փակեց հանդէսը։ Թէեւ ուշ էր, սակայն դժուար էր բաժնուիլ այս տաք մթնոլորտէն։ Սկսան եւրոպական եւ ասիական պարեր, մինչեւ առաւօտեան ժամը 1-30 եւ հասարակութիւնը բաժնուեցաւ ջերմ տպաւորութեան տակ։

ԿԱՅԾ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ ՑՈՀՄԻ ՄԱՍԻՆ»

Շաբաթ երեկոյ յունիս 6ին, Գրական Ակումբին մէջ, Պ. Ռ. Բերբերեան կարդաց կարեւոր դասախօսութիւն մը, Պատկանեան հանրածանօթ տոհմի մասին։

Դասախօսը ծանաւար զուրգուրանքով երկար ժամանակ փնտռեր, ժողվեր եւ հաւաքեր է այնպիսի նիւթեր, որ մեր գրականութեան պատմութեան համար կը մնան միշտ թանկագին։ Պատկանեան տոհմի իւրաքանչիւր դէմքը՝ առանձին ուսումնասիրութեան պէտք ունի, որովհետեւ անոնց ամէն մէկը եղեր է իր ժամանակին աւելի կամ պակաս, ղեկավարող դէմք։

Զորս սերունդ անընդհատ Պատկանեան տոհմի մէջ, ստեղծագործական տաղանդը ժառանգական կերպարանք է առացեր։ Նոր նիւթերու ուժով, դասախօսը փաստեց որ Պատկանեան տոհմի սկիզբը ԺԶ. դարէն կուգայ եւ այն ալ Կարինէն։ Հիմնադիրն է Պետրոս Մինասիսպ, որ Կարինէն կուգայ Պոլիս ուսումնասիրելու, հոն քահանայ կը ձեռնադրուի, զաւակներ կ'ունենայ, որոնք նմանապէս կ'երթան Մխիթարեաններուն քով սորվելու։

Մինասիսպի զաւակներէն անունի կը դառնան փոքր. Միքայէլ Րէստէնը, որ կ'ամուսնանայ սառուցչիի մը հետ, եւ Եգիպտոսի Ալի փաշային անձնական բժիշկը կը դառնայ։ Ալի փաշայի հետ Միքայէլ Րէստէնը կը գժտուի, կը ձգէ Եգիպտոսը եւ կուգայ Արմաշ։ Արմաշէն կը վերադառնայ Պոլիս եւ կրկին կ'ամուսնանայ հայուհիի մը հետ, որովհետեւ իր առաջին կինը կը մեռնի։ Սերովբէ Մինասիպը, նախ իր մականունը կը թարգմանէ եւ կը դառնայ Պատկան-Պատկանեան։ Սերովբէ իր ժամանակին իբրեւ գրական դէմք եւ ճայկաբան մեծ անուն կը ճանէ։ Քահանայ կը ձեռնադրուի եւ կ'անցնի Կովկաս։ Իր որդին Գաբրիէլը արտակարգ ընդունակութիւններ կ'ունենայ եւ կը գերազանցէ իր հայրը։ Ան ալ քահանայ կը ձեռնադրուի։ Կը թողու բազմաթիւ երկեր, բոլորը գրաբար։ Կը հաստատուի Նախիջեւան, իբրեւ հայկաբանութեան ուսուցիչ։ Նուաստ Ներսէսեանի տեսուչ կը նշանակուի եւ կուգայ Թիֆլիս։ Կովկասի ամենակարկառուն դէմքերէն մէկը կը դառնայ եւ տակէ կուտայ բոլոր հանրային շարժումներուն։ Իր որդիներէն՝ մէկը փրոֆ. Քերովբէ, գիտնական եւ լեզուաբան, միւսը Յովհաննէս՝ նկարիչ, երրորդը հռչակաւոր բանաստեղծը Գամառ-Քաթիպա։

Գամառ-Քաթիպան 19 տարեկան հասակին մէջ կուգայ Թիֆլիս եւ իր հօր ձեռքին տակ Ներսէսեան դպրոցին մէջ կը դառնայ աշխարհագրութեան ուսուցիչ։ Ուշիմ եւ տաղանդաւոր մարդ, կը հետաքրքրուի իր աշակերտներու բարբառով։ Մէկը Ղարաբաղէն, միւսը Երեւանէն, մէկ երրորդը Նախիջեւանէն եւայլն կուգան հոն գրական լեզու եւ գիտութիւն սորվելու։ Գամառ-Քաթիպան 1850ին կը գրէ իր առաջին բանաստեղծութիւնը աշխարհաբար լեզուով որ իր հօր դիւր չի գար եւ կը խրատէ գրաբար գրել, որովհետեւ աշխարհաբարը փողոցի լեզու է, գրքի լեզու չէ։

Գամառ-Քաթիպան կը յամառի եւ կը գրէ միշտ աշխարհաբար։ Աշխարհաբար լեզուի հիմնադիրը արեւելահայ գրականութեան մէջ կը դառնայ Գամառ-Քաթիպան եւ անկէ ութ տարի վերջ կը նուիրագործուի «Հիւսիսափայլ»ի միջոցով։ Պատկանեան տոհմին մէջ բանաստեղծութիւնը կարծէք թելի պէս կ'անցնի սերունդէ սերունդ եւ միշտ յետորդը կը գերազանցէ նախորդը։

Կան խիստ հետաքրքրական նիւթեր եւ նամակներ Գամառ-Քաթիպայի եւ դերասան Պետրոս Ադամեանի, Խրիմեան Հայրիկի հետ տեսակցութեան (1887 Պոլիս), բանաստեղծի ստեղծագործութեան ու կեանքի մասին, նիւթեր անոր տաճկահայաստան ճամբորդութեան մասին։ Մանաւանդ այս ճամբորդութիւնը, պատմական մեծ արժէք ունի։ 1877-78 ռուս-թրքական պատերազմէն վերջ, Գամառ-Քաթիպա ոտք կը դնէ առաջին անգամ Տաճկահայաստան, ռուս բանակի գրաւած մասերուն մէջ եւ հետեւեալ զառամփոփը կը կայացնէ, ծաղրական իր բառերով.

— «Ես ճամբորդեցի եւ տեսայ որ մեր ժողովուրդը կ'ապրի Թուրքցեղին հետ քով-քովի։ Թուրքը միշտ յափշտակող եւ կեղեքող ախորժակներ ցոյց կուտայ, իսկ Հայը կ'աշխատի եւ կը բարեզարդէ իր երկիրը։ Ես տեղին վրայ հասկցայ թէ ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը միշտ կը չարչրուի եւ թիւը երբեք չաւելնար...։

Գամառ-Քաթիպայի այս ճամբորդութիւնը հրատարակուած է մասնաւոր գրքով։

Դասախօսը որքան կը ներէր իր ժամանակը, տուաւ նաեւ բանաստեղծին քնարական եւ ժանկական գրականութեան արժէքը։ Բայց չհրցաւ սպառել իր նիւթը, մանաւանդ Գամառ-Քաթիպայի յաջորդող սերունդներուն մասին, որ այժմ կ'ապրին խորհրդային բռունցքին տակ։

Ահա ուրեմն Պատկանեանի տոհմը անընդհատ չորս սերունդներու միջոցով տուեր է գիտնականներ, նկարիչներ, թատերագիրներ, հայկաբաններ եւ մանաւանդ բանաստեղծներ։

Ռափայէլ Պատկանեանի կեանքն ու գործը եւ միւս հետաքրքրական մանրամասնութիւնները լոյս պիտի տեսնեն «Հայրենիք» ամսագրի մօտակայ համարներուն մէջ։

Դասախօսութենէն յետոյ խիստ հետաքրքրական լրացումներ ըրաւ Փրոֆ. Ադոնցը, որ Պատկանեան ընտանիքի քանի մը դէմքերուն հետ բարեկամական եւ տեսական կապեր է ունեցեր։

Վ. Հ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՔՐՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Յունիս 6, շաբաթ կէսօրէ վերջ, Սորպոնի École des Hautes Études սրահին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը՝ քրտական գրականութեան մասին, հովանաւորութեամբ Société d'Ethnographieի։

Կը նախագահէր նոյնին նախագահ եւ երեսփոխան Պ. Լուի Մարէն, որ քանի մը խօսքով բացատրեց Ազգագրական ընկերութեան նպատակը եւ բսաւ թէ հաճոյք մըն էր իրենց համար կազմակերպել դասախօսութիւն մը քրտական գրականութեան մասին։

Ընկերութեան անդամներէն եւ Ուրմիոյ նախկին ռուսական հիւպատոս Պ. Նիքիթին ներկայացուց օրուան դասախօսները՝ Պէտրոխանզատէ Սիւրէյեա պէյ, որ իր կրթութիւնը ստացած է նախ Ֆրերներու դպրոցը, աւարտած է կալաթա-Սէրայի լիսէն, յետոյ Ֆրանսայի մէջ ուսած է գիւղատնտեսութիւն։ Պ. Նիքիթին, որ երկար ատեն ապրած է քրտական շրջաններու մէջ, կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Քիւրտերու մասին։

Ցեսոյ Սիւրէյեա պէյ, գրաւոր կարդաց իր դասախօսութիւնը։ Ցայտնեց թէ Քիւրտերը աւելի շատ բանաւոր գրականութիւն ունին քան թէ գրաւոր։ Քիւրտ բանահիւսութիւնը ի յայտ կուգայ աշուղական երգերու տէսթանններու եւ ճէքեաթններու ձեւին տակ։ Շատ քիչ բան գրի առնուած է։ Այդ քիչերէն մէկն է Իլխանի Մէմ եւ Զինի պատմութիւնը։ Դասախօսը երկարօրէն նկարագրեց այս սիրավէպին բովանդակութիւնը։

Դասախօսութենէն վերջ, Պ Նիքիթին ձօգական լապտերով ներկայացուց զանազան պատկերներ, սկսեալ Արարատէն, լեռները, գիւղերը, գետերը, կամուրջները, արտաքին կերպը, Քիւրտի տիպարներ եւայլն։ Այս առթիւ, Պ. Նիքիթին յայտնեց նաեւ թէ ըստ քրտական առասպելի մը Նոյի տապանը կանգնած է ո՛չ թէ Արարատի գագաթը, այլ Իրաքի հիւսիսակողմը Ճիւտէյսայի լերան վրայ։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Խարբերդցիներու Նահանգային Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ յունիս 6ին, Փլորիայի մէջ, ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։

Օրակարգ՝ Վարչութեան հրաժարականը եւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Վարչութեան մէկ տարուան գործունէութիւնը հասամբ կ'արդարացնէր իր վրայ դրուած յոյսերը, եւ իբրեւ արդար գնահատուած, ժողովը միաձայնութեամբ վերընտրեց, նախորդ կազմին վրայ աւելցնելով երկու հոգի եւս։ Վարչութիւնս կը բաղկանայ հետեւեալ անդամներէ.— Պ. Պ. Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, Դ. Մոմճեան, Ե. Պապազեան, Գ. Ականեան, Ց. Տէր Յովհաննէսեան։

Նախորդ վարչութիւնը ձեռնարկած է հանդէսակութեան ի նպաստ Զանգեզուրի աղէտեալներուն։ Գումարը հասած է 1600 ֆրանքի։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

Այս առթիւ պարտք կը համարինք ըսել այն բոլոր հայրենակիցներուն որ տակաւին իրենց մասնակցութիւնը բերած չեն եղբայրական օգնութեան գործին, արժանագրուիլ իբրեւ պարտաճանաչ եւ գիտակից հայրենակիցներ։

ԽՕՑՆԱԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին մէջ Տօքթ. Խանճեան խօսեցաւ շաքարախտի եւ մոնկոլ նկարագրին մասին։ Պ. Կ. Ց. Բաամաջեան ներկայացուց ԺԱ. դարու այն հայ բժիշկները, որոնց յիշատակութիւնը կայ Ամիրդովլաթի գործին մէջ։ Պ. Ա. Զաքարեան ցոյց տուաւ բոլոր այն փորձերը, որ կատարուած են մինչեւ այժմ մետաղային եւ գործարանային աղերու միջոցով դարմանելու համար փրանկախտի ու հիւծախտը։ Ի վերջոյ յիշեց galliumը, որ թանկագին ազդակ մըն է ֆրանկախտին դարմանման մէջ։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Յունիս 5 թուականը կրող հրովարտակ մը, Ֆրանսայի անգործութեան նպաստի պայմանաժամը կ'երկարաձգէ 180 օր եւս։ Այդ ամիսներու ընթացքին, անգործները պիտի կրնան օգտուիլ կառավարական նպաստներէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԻՆՉՈՒ ՈՐԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

1906ին Պուլկարիոյ Հ. Յ. Դ. վարժարանէն դարձեր էինք ...իս։ Ամէն օր ընկ. Ռոստոմի ...ը կը տանէինք որ մեզ ուղար...երկիր կ'ըսէր.— Տղերք ջան, ...մբերեցէք. շուտով ձեզ գործի ...րկեմ։

Այդ ատենները Ուրմիոյ մէջ ...ստան) Քրտերը իրենց ալան ...ով շատ կը նեղէին ժողո...ը։ Պարսիկ կառավարութիւնը ...կար ուժով անկարող էր պաշտ...ել իր հպատակները։

Ուրմիոյ Հայերը պաշտօնապէս ...ած էին Հ. Յ. Դ. Բիւրօէն որ ...ի առնէ իրենց վիճակը։ Զէնք ...րդ կը պահանջէին։ Ընկ. Ռոստ... առիթը յարմար սեպելով մեզ ...նց իր տունը եւ սկսանք այս ...ի առթիւ խօսիլ, «Բիւրօն արդ...որոշած էր պէտք եղածը։ ...րիրոս վարժապետի ղեկավար...եամբ մեզմէ չորս հոգի պաշտօն ստացան երթալ Ուրմիա եւ զինել այնտեղի հայութիւնը։ Մեր ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր։

Հայ-թաթարական կռիւներէն մնացած զանազան տեսակի հրացաններ եւ փամփուշտներ ամբարուած էին գաղտնի պահեստներու մէջ։ 500ի չափ լաւ հրացաններ զատեցինք ու ամբարեցինք ռուս-պարսկական սահմանի մօտ հայկական գիւղ մը եւ գիշեր մը առանց վտանգի անցուցինք սահմանէն։ Հինգ օրէն հասցուցինք Ուրմիա։ Հայերը լսելով այս, շատ ուրախացան։ Զէնքերը կարգի դրինք եւ սկսանք շատ զգուշութեամբ բաժնել Հայերուն։ Սկսանք մեր աշխատանքին։ Հայերուն կը սորվեցնէինք պէտք եղածը, — զէնքը քակել, մաքրել, նշան բռնել եւայլն։ Միեւնոյն ատեն կը պատմէինք յեղափոխական կեանքէ զանազան դրուագներ։

Պարսիկները եւ Ասորիները կը նշմարէին այս ամէնը, եւ կ'ուրախանային, որովհետեւ Քիւրտը ամէնուն հաւասարապէս թշնամի էր եւ այս քայլը բոլորին ալ նպաստաւոր էր։ Շատ լաւ գաղափար ունէին Դաշնակցութեան մասին։ Շատ լաւ գիտէին Խանասորի պատմութիւնը, զանազան խումբերու կատարած քաջագործութիւնը, հայ ֆէտայիին անձնազոհութիւնը եւայլն, քանի որ անձամբ ականատես էին եղած։ Միեւնոյն ատեն առասպելներ սկսան յօրինել, իբր թէ հազարէ աւելի Դաշնակցական ֆէտայիներ ծպտուած մտեր են Ուրմիա, հազարաւոր զէնքեր բաժնած են գիւղացիներուն եւայլն։ Մեզ համար նպաստաւոր էր այս։ Երբ մեզի հետ գործ ունենային, այնպիսի կշռուած ձեւով կը վարուէին որ շատ լաւ ազդեցութիւն կը ձգէին։

Գործը շատ յաջող կ'երթար։ Հայերը այս ամէնը տեսնելով ուզեցին գործը աւելի լաւ հիմերու վրայ դնել։ Որոշեցին թռուցիկ ձիաւոր խումբ մը պահել, եւ այդ առթիւ Սալմաստի ընկ. Սամսոնը եւ ընկ. Վռամեանը եկան Ուրմիա։ Կեարտապատ գիւղին մէջ Նազալի այգին ժողով մը գումարուեցաւ եւ որոշուեցաւ որ Մշեցի Սմբատի ղեկավարութեամբ խումբ մը ունենանք։ Բոլոր հայ գիւղերու ներկայացուցիչները միաձայն որոշեցին եւ վճարեցին խնդիրները։ Քանի մը օրէն Սմբատը՝ հետն ունենալով Հաւրաթը (Վարդենիսցի), Վաչանը, Արմենակը, Արամը (Մշեցիներ) Խոսրովացի Ասորիներէն Յակոբ եւ Իսակը, Սեբաստացի Գէորգը եկան Ուրմիա։ Վանէն եկան Հայրիկը (Տիրանը), Զօհրապ Զօհրապը, Սալմաստ Ստեփանը եւ Սամսոնը (Տածիկ), Խորէնը եւ ես։ Միացանք եւ կազմեցինք խումբը, ձիեր գնեցինք եւ սկսանք ազատ կերպով ման գալ շրջանը։ Զինուած էինք ռուս մօսին հրացաններով, գերմանական ատրճանակներով եւ ռումբերով։ Իբրեւ կեդրոնական վայր, մեր կայանը ընտրեցինք Իքի-Աղաճ գիւղը, որ քրտական սահմանին մօտ էր։ Զանազան խնդիրներ եւ վէճեր կը ծագէին պարսիկ գիւղատէրերու եւ Հայերու միջեւ։ Անաչառ կերպով կը միջամտէինք եւ կը կարգադրէինք։ Շատ մեծ ոգեւորութիւն կար ամբողջ շրջանին մէջ, ժողովներ, զրոյցներ, յեղափոխական պատմութիւններ։

Մայիսի գեղեցիկ առտու մը, ձիերը զարմանած եւ կեր էինք տուած։ Ընկերներով գիւղի մօտակայ առուն գացեր էինք լուացուելու, սամավարը կ'եռար եւ մեզ կը սպասէր որ նախաճաշ ընենք։

Պարսիկ մը ձիով հեւ ի հեւ եկած էր մեզ մօտ։ Կը պատմէր թէ Քիւրտերը թալանի տուած են հայկական Շումբուլապատի գիւղին նախիրը։ Վտանգի փողը հնչեց, լսեցինք եւ անմիջապէս եկանք Սմբատի մօտ։ Մեզի հրամայեց շուտով պատրաստ ըլլալ։ Հինգ վայրկեանէն պատրաստ էինք։ Թէ ձիերը եւ թէ մենք անօթի ինկանք ճամբայ, հասանք այդ գիւղը։ Քիւրտերը ձամբուն կարաւանն էին տարած եւ ոչ թէ գիւղի նախիրը, սակայն հաշիւը մէկ էր։ Արդէն առիթ կը սպասէինք որ անգամ մը չափուինք այդ Քիւրտերուն հետ եւ խօսքի հետ մեզ ցոյց տանք եւ գործով...։

Քիւրտերը այդ լեռներու իշխող գագաթը բռնած էին եւ կը կրակէին, իսկ ուրիշներ կարաւանը իր բեռներով կը բարձրացնէին դէպի սարերը։ Մենք այդ օրը Հասրաթը եւ Վաչանը ղրկած էինք քաղաք, կարգ մը գնումներ ընելու, այնպէս որ երկու փորձառու կռուողներ բացակայ էին։

Վճռեցինք այդ բարձր դիրքը գրաւել։ Եւ ահա սկսաւ կռիւը։ Մօսիններու կրակը լեռ ու ձոր կ'արձագանգէր։ Կարծես հարսանիք էր, կ'երգէինք կը հայհոյէինք։ Եւ ահա փոքր բլուր մը գրաւեցինք։ Խասացուցինք մեր համազարկերը։ Փոքր Արամը մեր գնդակներու տակէն երկու տասնոցներով ծառեցաւ Քիւրտերուն, իսկ մենք ալ հուռռայով եւ կրակելով գրաւեցինք անոնց դիրքը։ Քիւրտերը ձգեցին չորս դիակ, իսկ մենք երեք, եւ սկսան սարսափահար փախչիլ։

ՀԱՃԻ

(Շար.)

լով յանձնախումբի աշխատանքներուն, պիտի ուսումնասիրուին հետեւեալ հարցերը,—հնդկական ապագայ դաշնակցութիւնը եւ անոր պահպանումը, փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը, արտաքին գործեր եւայլն: Մաքտոնալտ իր նամակը կը վերջացնէ հաստատելով թէ հնդկական սահմանադրութիւնը պիտի յայտարարուի օրէնքով, որ պիտի ենթարկուի խորհրդարանի հաւանութեան:

Գերման արխայականները կը դաւեն

Գերման արքայականները պատրաստելու վրայ էին դաւադրութիւն մը, որուն մասին Պերլինէն կը տրուին հետեւեալ տեղեկութիւնները: Ամբողջ դաւադրութեան կեդրոնն է նախորդ գահաժառանգին բնակած քաղաքը Էօլս: Քաղաքական եւ զինուորական սպայակոյտ մը կազմուած է ծանօթ Գերմաններէ: Դաւադրութեան նպատակն է վերահաստատել կայսրութիւնը եւ ջնջել Վէրսայլի դաշնագիրը: Իբր թէ նախագահ Հինտէնպուրկ վստահեցուցած է թէ յառաջիկայ նախագահական ընտրութեան չպիտի դնէ իր թեկնածութիւնը: Այն ատեն, նախորդ գահաժառանգը պիտի ներկայանայ թեկնածու հանրապետութեան նախագահութեան եւ եթէ ձախողի, իր համախոհները զէնքը գահ պիտի բարձրացնեն յեղափոխութեամբ: Այս պիտի ըլլայ առաջին հանգրուանը դէպի կայսրութեան վերահաստատումը: Սակայն, կան դեռ երկու խոչընդոտներ: Նախ, գահընկէց կայսեր հաւանութիւնը. որովհետեւ ան գոհ չէ որ նախընտրութիւնը տրուած է իր զաւկին: Կայ նաեւ Պավիերայի արքայական տան ընդդիմութիւնը: Երկու գործավարներ իբր թէ պաշտօն ստացած են բանակցելու նախկին կայսեր եւ գահաժառանգին հետ:

Իտալիոյ պատասխանը Վատիկանի

Իտալական կառավարութիւնը պատասխանեց Վատիկանի ծանուցագրին: Բովանդակութիւնը տակաւին չէ հրատարակուած:

.·. Վատիկանի թերթը «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ» կը գրէ թէ բազմաթիւ երիտասարդներ որոնք կը պատկանէին կաթոլիկ կազմակերպութեանց, ծանր սպառնալիքներու տակ ստիպուած են ստորագրել հրաժարման յայտարարութիւններ, իբր թէ բողոքելու համար կաթոլիկ կազմակերպութեան քաղաքական ուղղութեան դէմ: Նման սպառնալիքներ կատարուած են նաեւ Իտալիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ:

Վատիկանի շրջանակները կը յայտնեն թէ խստութիւններ կը շարունակուին ընդդէմ կաթոլիկ կազմակերպութեան: Երկու օր առաջ, կաթոլիկ քահանայ մը՝ Հռոմի մէջ ձերբակալուեցաւ եւ ոստիկանատուն տարուեցաւ, այն առարկութեամբ թէ եկեղեցիին մուտքին առջեւ, խռովութեան բռնուած է երիտասարդներու հետ:

Լոնտոնի խօսակցութեանց յետոյ

Գերման նախարարները մեկնեցան Լոնտոնէն, վերադառնալու համար Պերլին: Անգլիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը ընդունեցին գերման նախարարներու կողմէ եղած հրաւէրը՝ Պերլին այցելելու: Սակայն այցելութեան թուականը կը մնայ անորոշ:

Գերմանական «Վոլֆ» գործակալութեան մէկ զեկոյցը կը հերքէ թէ գերման կառավարութիւնը մտադրութիւն ունի մօտերս պահանջելու պարտքերու վճարման յետաձգում մը:

Երնգի ծրագրին վերաքննութեան հարցին առթիւ, որեւէ նոր ձեռնարկ չպիտի կատարուի մինչեւ յառաջիկայ շաբաթ:

Թէ աջ եւ թէ չափաւոր թերթերը կը գրեն թէ պարտքերու վճարման յետաձգում մը ոչ մէկ զգալի բարւոքում կրնայ մտցնել Գերմանիոյ տնտեսական—ելմտական կացութեան մէջ: Մինչդեռ Գերմանիա, պէտք ունի անմիջական եւ լուրջ թեթեւացման մը: Այս պայմաններուն մէջ, կառավարութիւնը պէտք է որ միջոց մը գտնէ ապահովելու, որ պարտքերու վճարումը յետաձգուի 2—3 տարի:

Օտար բժիշկները Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսական ծերակոյտը այս միջոցիս կը զբաղի բժշկութեան մասին օրինագծով մը: Օրինագծին տեղեկաբերը յայտնեց թէ Ֆրանսայի մէջ չափէն աւելի բժիշկներ կան: 30 տարի առաջ, բժիշկներու թիւն էր 17000: Այսօր 27000 են օտարական թէ ֆրանսացի:

«Պէտք է կ'ըսէ կեցնել այս յարաճուն ընթացքը, ո՛չ թէ արգիլելով օտար բժիշկները որ Ֆրանսայի մէջ չկիրարկեն իրենց արհեստը, այլ զանոնք դնելով ֆրանսացի ուսանողներու հաւասար աստիճանի վրայ, այսինքն ջնջելով երկրորդական կրթութեան համազօր վկայական ներկայացնելու իրաւունքը որ տրուած է օտարականներուն եւ ստիպելով այս վերջինները որ ընդունին ֆրանսական հպատակութիւնը:

Օրինագծին քննութիւնը կը շարունակուի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գլորիայի մէջ: Կը խօսի ընկեր Օհան Կարօ: Նիւթ՝ նախորդ դասախօսութեան շարունակութիւն:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ճաշարանին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաշարանին: կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանց ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ 13 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Գլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար:

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Tournon:

“ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

կազմակերպուած Ռ. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot
Կը խօսին՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Եփրատ նուագախումբը
Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի Վազգէն խումբին կողմէ
Այս Կիրակի ժամը 2ին Օֆմօնի անտառին մէջ, Ջուր փխող վայրը
Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱՂՕԵԱՆ Կը խօսի ընկ. Ա. ՑԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, եւայլն: Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային յաջորդ կիրակի:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet
Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, թատերական ներկայացում,
Օր. Աստղիկ Առաքէլեան (երգ), Պ. Միշ—Աղեան (երգ), Փաքրիկն Մ. Լուսիկեան կը պարէ: Արտասանութիւն, ճազպանտ, ցայկական եւ եւրոպական պարեր, կը մասնակցի՝ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ճոխ պիւֆէ:

Մուտք՝ 10 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 71 Ave. Kléber եւ Հրանտ Սամուէլ գրատունը:

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Այս կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, Փարիզ
Ա.— Յարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)
Նախագահութեամբ ծերակուտական և նախկին նախարար
Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՅԻ
ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)
Նախագահութեամբ Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ
Բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն: Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր, ստանալու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն՝ 11 Սքուար Ալպոնի, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Ժան Կուժօն փողոց, Պ. Վաղարշակ Թագւորեան՝ 53 Րիւ տիւ Ֆօպուր Մոնմարթր, Գլորիա ճաշարան՝ 61 Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի՝ 10պիս Ռիւ Թուէն (5), Յակոբ Սարաճեան՝ 18 րիւ Մէլէնկ (19), Օննիկ Թագէոսեան՝ քարտուղար գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Անկիէինի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սէվրանի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սարսէլի մասնաճիւղ, Ն. Նիկողոսեան՝ Արնուվիլ-լէ-Կոնէս, 121 Ավընիւ տը լ'Իւնիոն, Հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Ալֆորվիլ:

Գորշ, ճերմակ եւ դեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 րիւ տը լա Սորպոն:

Կանանչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ'Էքօլ:

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել:

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է: Հանդանակութիւն չկայ:

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ
Այս կիրակի ժամը 3ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ
Կը խօսի՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները յայտագրով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աֆիոն Գարահիսարցի Պ. Օ. Յովսափեան եղբայրք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովսափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է: Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարաշին: Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 3 Rue Lepic, Paris: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Գարակէօզեան Հօմի սաներէն Կարապետ Ալթունճեան կը փնտռէ իր ծնողքը, Յակոբ եւ Էքնալ Ալթունճեան եւ իր եղբայրը Մհերը, որոնք 1919-20 թուականներուն Սօնկուրլու հաստատուած էին ու այնուհետեւ մեկնած են անծանօթ ուղղութեամբ: Կը խնդրուի գրել Karagheusian Home, Gaudinière. Ville-aux-Cleres. Loir-et Cher. France.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, Ա. Փ.— Պատճառը՝ շատ ուշ հասած էր:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
12
ՅՈՒՆԻՍ
1931

12 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1593

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՏ ԲԱՆ ԿԱՅ ՓՈԽՈՒԱԾ

«Յուսաբեր» պարտք սեպած է հրաւէր մը ուղղել բոլոր անոնց որ կը կարծեն թէ «բան մը փոխուած է Թրքական ճակատին վրայ»։

— «Անխառն հաճոյքով մենք պիտի հիւրընկալէինք այն գրութիւնները, ուր մէկիկ-մէկիկ մատնանշուած կ'ըլլան մեր բոլոր սխալները, արձանագրուած Թուրքիոյ վերածնունդի բոլոր փաստերը ու Թուրք կառավարութեան դրական գործերը։

«... Ուրեմն բաց են Յուսաբերի էջերը. Թող հրապարակ գան բոլոր անոնք, որոնք կը կարծեն թէ Թուրքը դադրած է Թուրք ըլլալէ — գիր ու ֆէս փոխելով — ու միայն մենք է որ կը նայինք ու չենք տեսներ կենսապէս մեզ շահագրգռող այս կարեւորագոյն փոփոխութիւնը» *(29 Մայիս)*։

×

Եթէ չենք սխալիր, այս հրաւէրին անմիջականօրէն տուն տուած է «Մենք»ի մէջ եղած ակնարկ մը։ Բայց մենք «Յառաջ»ին ալ ուղղուած համարելով զայն, կ'ուզենք, առաջին առթիւ, ճշդել քանի մը կէտեր։

Մեր պաշտօնակիցը խոր թիւրիմացութեան մէջ է, երբ հարցը ընդհանուր գիծերով ընդլայնելէ յետոյ, կը բերէ կը կապէ չափազանց պարզունակ եզրակացութեան մը.

— «Ո՛վ ըսաւ թէ Թուրքը դադրած է պատմութեան աւերիչ, դաժան, տմարդի, նոյն կողոպտիչ, անհանդարտ, ռազմաշունչ ու կործանարար ուժն ըլլալէ։ Թուրքիան այն երկիրն է, ուր տեւաբար ամէն բան «կը փոխուի», յարատեւօրէն ամէն բան միշտ նոյնը մնալով»։

Հարցը այս չէ, ընկեր «Յուսաբեր»։

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ մենք Նոր Թուրքիոյ մասին հարցարան մը հրատարակեցինք երեք տարի առաջ, ստանալով շատ ուշագրաւ պատասխաններ։ Ընդհանրապէս բոլորն ալ կ'ընդունէին թէ «բա՛ն մը փոխուած է» Թուրքիոյ մէջ։

Իսկ մենք ալ բազմաթիւ առիթներ ունեցած ենք օրը օրին, այս էջին վրայ իսկ, ապացուցանելու թէ՝ հոչակաւոր «լէպլէպիճի»ն արագօրէն տեղի կուտայ քէմալականութեան մէջ, իր տեղը տալով բոլորովին նոր տարրի մը։ Մենք մնացած ենք մեռեալ կէտի վրայ, իսկ անոնք յառաջ կ'երթան։ Եր նոյնքան կ'երիտասարդանան։

Եւ ամէն անգամ ալ, շեշտած ենք թէ բոլորովին տարբեր բան է Թուրքին վայրենաբարոյ, ջարդարար, աւարառու գիծերուն փոփոխութեան խնդիրը։

Պէտք չէ իրարու հետ շփոթել երկուքը — ինչպէս ըրած է «Յուսաբեր» — եւ հարցը դնել այնպէս ինչպէս որ կայ.

— Բան մը փոխուա՞ծ է Թուրքիոյ մէջ։

Այո՛, ընկերներ, այո՛։ Պէտք է տեսնել այն ինչ որ կայ եւ տեսնել այնպէս ինչպէս որ կայ։

Մինչ մենք ուռած՝ մեր ինքնագոհ յաւակնութիւններով, կը յամառինք պնդել թէ «Թուրքը մարդ չըլլար» — բառին տարրական իմաստով — Թուրքը երկու սերունդ է հասցուցած. երկու սերունդ՝ տոգորուած հայրենիքի եւ ազգութեան գաղափարով։ Մէկը միւսէն աւելի յառաջադէմ։

Միայն այս գետնին վրայ, անհաշուելի են փոփոխութիւնները։ Եւ մենք պարզապէս մեր զգացումները կը շոյենք, ծաղրելով, քաշքշելով, անտեսելով։ Տեսակ մը առվորամոլութիւն։

«Ժէօն Թիւրք»ը ծնաւ Իթթիհատը, իսկ այս վերջինը յանգեցաւ քէմալականութեան։

Եթէ միայն այս կէտին մէջ ամփոփէինք հարցը, նորէն եւ նորէն, պատասխանը պիտի ըլլար դրական։ Շա՛տ բան փոխուած է Անձէտ Բեզաներու շրջանէն մինչեւ այսօր։ Չափազանց պերճախօս է կտրուած ճամբան՝ Փարիզէն մինչեւ Պոլիս եւ Պոլսէն Էնկիւրի։

Թուրքը հայրենիքի գաղափար չունէր երէկ։ Այսօր ունի։ Թուրքը ազգ չէր երէկ։ Այսօր դարձած է ազգ։ Թուրքիան աստուածպետութիւնն էր եւ «Շէրիաթ»ը՝ սրբութիւն սրբոց։ Այսօր Թունդ ազգային պետութիւն է, իսկ «Շէրիաթ»ն ու Գուրանը նետուած են թանգարան։

Սուլթան-խալիֆան ամէն բան էր երէկ։ Այսօր թերթէն մինչեւ դպրոցը կը ծաղրեն Ալի Օսմանի գերդաստանը, իր բոլոր կարգ ու սարքով։

Թրքուհին վանդակներու եւ քողերու տակ միայն կը ծաղկէր։ Այսօր մէկզի նետած վանդակն ու քողը, բաց՝ թեւերն ու երեսը, իջած է ասպարէզ։ Եւ շատ մը ճակատներու վրայ ասպարէզ կը կարդայ նոյնիսկ մեզի, — թէեւ յիսուն տարի առաջ անցած ըլլալ կը յաւակնինք։

Փոխուա՛ծ է Թուրքիոյ ընկերային կեանքը։ Խոր ճեղք մը բացուած է երէկուան եւ այսօրուան միջեւ։ Այո՛, Թուրքը ջարդարար ըլլալէ չի դադրիր, ֆէսին տեղ գլխարկ դնելով։ Այդպիսի հրաշք դարերու ընթացքին միայն կը կատարուի։ Ամերիկացի «քաղաքակիրթ» սպիտակները տակաւին կը շարունակեն լինչի ենթարկել, քարիւղով վառել, ծառէն կախել խափշիկը։

Բայց, նոյնիսկ ֆէսին գլխարկի վերածումը, Սուլթանութեան, խալիֆայութեան, հարէմին, «չաֆէս»ին, Պապը Ալիին, արաբական տառերուն ջնջումը՝ մէկ-մէկ դղրդացին փոփոխութիւններ են, որոնց հանդէպ ի զուր կը փակենք մեր աչքերը, պատգամելով.

— Ոչինչ կայ փոխուած Թրքական ճակատին վրայ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է ռամկավար մամուլին բռնած տմարդի ընթացքը՝ Մակեդոնիոյ որբերուն Թշուառութեան հանդէպ։

Ամերիկայի «Պայքար»ը գրեց զարշելի խմբագրական մը.

—«Ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը վարանի կամ կը դժկամակի այսպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հանդարտ խիղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին» (21 մայիս)։

Իսկ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը պարտք սեպեց ձայնակցիլ.

—«Դաշնակցական մամուլը այժմ լեցուն է սրտաճմլիկ պատմութիւններովը Մակեդոնիոյ մէջ ապրող հայ երիտասարդներու, նախկին որբեր, որոնք իբրեւ թէ ...խոտ կ'ուտեն»։ (6 յունիս)։

Եւ ահա ողջմտութեան ձայն մը Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթէն։ Միակ բացառութիւնը, ցնոր տնօրինութիւն.

—«Կը մաղթենք որ չափազանցուած ըլլան տեղեկութիւնները, կը մաղթենք բայց չենք յուսար։ Գիրի մասին՝ թերեւս, բայց թէ կան բացարձակ թշուառութեան եւ յուսահատութեան մատնուած տղաք՝ անտարակուսելի է. կը կարդանքնամակներ՝ որոնք չեն.խաբեր. տարիներով ծայն չհանող երիտասարդներ, պիտի չհեծեծէին այսօր՝ եթէ դանակը ոսկորին դպած չըլլար. ինչպէս կ'ըսուի. եւ պէտք է, անհրաժեշտ է որ ուրիշ տեղերու Հայեր, անհատ կամ մարմին, իրենց կրցածը ընեն՝ անգամ մը եւս ազէտուած այս հայ երիտասարդները փրկելու համար։

Ոմանք, երբ չափահաս որբ կ'ըսուի, անոնց մէկ քանիին ըրածծայրայեղութիւններըմիայն կը յիշեն։ Փարիզի մէջ, մասնաւորապէս, ուր հիմնուած է ասոնց Միութիւնը, երկու տարի վրայէ վրայ, խառնուեցաւ ասոնց անունը Ապրիլ 24ի սգահանդէսներ խանգարելու փորձին։ Անիրաւ ու կոպիտ եղան, սխալ էր իրենց մեկնակէտը, յանցաւոր էին գիրենք այդպէս հաւօզողները. այս ամէնը ճիշդ է. բայց իրենց արարքը անպատուիչ չէր իրենց համար. դրդուած էին, շատ լաւ.բայց մեծ մասամբ իրենց հաշուոյն էր որ կը գործէին. որբերու իրաւունքը արհամարհուած, արժանապատուութիւնը նախատուած կը կարծէին. սխալ էր իրենց կարծիքը, բայց միայն դաշնակցական գրգռութիւնը չէր որ կուտար զայն իրենց՝ այլ դէպքէն յետոյ մինչ ոմանց ունեցած չափազանց խիստ,անճաճ,մինչեւ անգամ սրբապիղծ արտայայտութիւնները։ Զօպանեան գրեց եւ ըսաւ քանիցս՝ թէ միակ տղու մը ծեռք բարձրացնելը իր վրայ, ինք նոյն վայրկեանին ներած էր հայրաբար. ուրիշներ, հեռուէն, նուազ պաղարիւն եղան, ու կը պատահի որ այսօր անգամ, երբ խնդիրը կը դառնայ Մակեդոնիոյ անգործ որբերուն վրայ, զանոնք կը տեսնեն երկու-երեք տարի առաջուան դէպքերու լոյսով. այն ալ աւելի եղերական ու կարմիր լոյս մը քան ինչ որ էր իրապէս։(«Արեւ» 1 յունիս)։

Հաստա՞նք թէ պէտք կարմրին Ամերիկայի, Փարիզի եւ Հալէպի ալեհեր թշուառականները, իրենց հօրքէն եւ իրենց իսկ աւելէն արձակուած այս «ձէգաւէ» խօսքերէն...

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Փոքրիկն Անահիտ Լ. Գեւոնեան	10.—
Ղուկասեան	12.—
Մայիսեան	10.—
Չ. Ռ. Մ. Ռոմանի Մ. Ճիւղ	482.—
Մ.	20.—
Ի. Տէր Յարութիւնեան	20.—
Գումար	.554.—
Յունիս 6ի գումարը	4069.35
Ընդհ. գումար	4623.35

ՆՈՐԷՆ ԴՐՕՇԱԿԻ ԽՆԴԻՐ

Արծաթեայ յոբելեանին առթիւ, Բարեգործականի Աթէնքի մասնաճիւղը հայկական հանդէսը պարզած էր, առողջ հասկացողութեամբ մը։

Վաղն ալ, կիրակի, այստեղ պիտի տօնուի յոբելեանը, բայց տեղեկութիւն չունինք թէ ի՛նչ որոշած են դրօշակի մասին։

Իսկ Եգիպտոսի մէ՛ջ(Գահիրէ), կարդանք «Յուսաբեր»ը (2 յունիս).

— «Յանօթ է թէ Բարեգործական Միութիւնը, կիրակի օր տօնեց իր 25ամեայ յոբելեանը, «Արծաթեայ»...

Երկու հարի՛ւր ոսկի ծախք ըրած էր, հո՛ս, աննախընթա՛ց կերպով տօնելու համար իր յոբելեանը։

Հանդիսավայրը զարդարուած էր բազմազան դրօշներով, եգիպտական, պելճիգական, եւայլն... բացի... հայկական դրօշակէն, որովհետեւ Բարեգործականի վարիչները հայ ժողովուրդը աշիրէթ նկատած են միշտ, անդէմ ամբոխ մը, որուն հետ կարելի է վարուիլ որեւէ կերպով։

Եարաթ օր տեղեկացած էինք թէ Բարեգործականը որոշեր է հայկական դրօշ չպարզել։ Յետոյ ստուգեցինք, որ արդարեւ, հակառակ քանի մը օր առաջ եղած տրամադրութեան հայկ. եռագոյնով լուսազարդելու հանդիսավայրին մուտքը եւ հայկական դրօշ պարզելու, վերջին պահուն ապազգային տարրը գերակշիռ հանդիսացած է եւ որոշած է ոտքի տակ առնել ամէն ինչ որ Հայն ու Հայաստանը կը յիշեցնէ։

Ոչ ոք կը հաւատար սակայն այս հակազգային որոշման, Միութեան մը կողմէ որ «հայկական» անունն ալ կցած է իրեն եւ 25 տարիէ ի վեր այդ անունին շնորհիւ միլիոններ կը դիզէ որբին ու գաղթականին;անունով. 10ական դահեկան կը ժողվէ եւ ֆրանսական մարաջախտներու թօշակէն աւելի ծոխ թօշակներ կը սահմանէ իր պաշտօնեաներուն...

Կիրակի առաւօտ սակայն, որոշումը իրականութիւն դարձաւ, քրտօրէն, Հանդէսի կազմակերպիչներէն մէկ երկու ծշմաբիտ Հայեր պահ մը կը պարզեն հայկ. մեծ եռագոյն մը, օտար դրօշներու կարգին։ Հանդիսականները սփոփանքով ու հպարտութեամբ կը դիտեն։ Բայց, ահա յանկարծ, մէկը կուգայ, այլասերած Հայ մը, համբաւաւոր իր կոպիտ վերաբերումով որբերուն ու որբուհիներուն հետ, այն որ բժիշկ գետրոս Ըերոբեան կոչուի, Գահիրէի Մանուշեւիւղի նախագահը, որ իր առաջին պարտականութիւնը կը նկատէ վար առնել տալ հայկական դրօշը...

Եւ դրօշակը վար կ'առնուի,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վաճառաւարտը Անատոլուի մէջ

Ռուսերը ընդարձակած են իրենց առեւտրական գործունէութիւնը, եւ սկսած են Անատոլու ալ ապրանք ղրկել։ Այս պատճառով Մանիֆաթուրայի հրապարակը տագնապի մէջ է։ Կ'ըսուի թէ մնացքս գուլպաներ 15 ղրշ.ի կը ծախուին Անատոլուի մէջ։

.˙. Ռուսերը ասկէ առաջ Եգիպտոսի մէջ կոտրած էին Թրքական ծխախոտին գինը։ Այժմ ալ նոյն ձեւով կ'աշխատին Գերմանիոյ մէջ եւ կը յաջողին, շնորհիւ իրենց առատ արտադրութեան։ Այսպէս, 1930—31ին 980.000 արտավար ծխախոտ մշակած եւ 260 միլիոն քիլօ ծխախոտ ձեռք բերած են։ Այս բերքը հաւասար է Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէկ տարուան ծխախոտներու գումարին, եւ թերեւս նոյն իսկ աւելի։

Ռուսերը միջոցներ ձեռք առած են, 1932ին 300 միլիոն քիլօ ծխախոտ ունենալու համար։

Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ

Գրեր էինք թէ իտալական կառավարութիւնը պատասխանեց Վատիկանի ծանուցագրերուն, կաթոլիկ կազմակերպութեանց լուծման եւ ակումբներու փակման մասին։ Այս լուրը լաւատեսութեամբ ընդունուեցաւ թէ կառավարական եւ թէ կրօնական շրջանակներու կողմէ։

Թէեւ Իտալիոյ պատասխանին բովանդակութեան մասին, որ եւ է տեղեկութիւն չի հաղորդուիր որ եւ է կողմէ, սակայն կը կարծուի թէ Իտալիոյ եւ Վատիկանի միջեւ, գոյացած է սկզբունքի համաձայնութիւն մը, որ թոյլ պիտի տայ կարգադրելու վէճը։

Կը կարծուի նաեւ թէ իտալական կառավարութիւնը համաձայն է գոհացում տալու Վատիկանի հատուցման պահանջներուն։ Վատիկան կը պահանջէ որ կառավարութիւնը վնասուց հատուցում տայ այն կաթոլիկ կազմակերպութեանց և ակումբներուն, որոնք վերջին ցոյցերուն ընթացքին նիւթական վնասներու ենթարկուեցան զանազան քաղաքներու մէջ։

.˙. Ֆաշիստ մամուլը կը շարունակէ լռութիւն պահել Վատիկանի եւ իտալական կառավարութեան բանակցութիւններուն մասին։ Սակայն քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ ցաւ յայտնելով մէկտեղ ցոյցերու ընթացքին գործուած արարքներուն, Պապին անձին ուղղուած անարգանքներուն, իտալական կառավարութիւնը կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ թէ կաթոլիկ կազմակերպութիւնները կը կրեն քաղաքական նկարագիր, մինչ Վատիկան կը պնդէ անոնց զուտ կրօնական հանգամանքին վրայ։

Վատիկան կը հերքէ այն զրոյցները թէ նախատեսուած է կաթոլիկ ընկերակցութիւններու կազմակերպումը, կաթոլիկ եպիսկոպոսի մը ղեկավարութեամբ, այս կերպով զանոնք դուրս ձգելու համար Պապին իրաւասութեան սահմաններէն և գոհացում տալու համար իտալական կառավարութեան որ Վատիկանը կը նկատէ օտար պետութիւն մը։

Իտալիա Փոքր-Ասիոյ մէջ եւ Սուրիա

Իտալացի ծերակուտական մը Վիսքոնթի տի Մոտրոնի Հռոմի ֆաշիստական մշակութային հիմարանին մէջ դասախօսութիւն մը տուաւ Սուրիոյ մասին, արծարծելով ֆրանսական եւ անգլիական հոգատարութեանց հարցը։ Ծերակուտականը այն գաղափարը յայտնեց թէ հոգատարութիւնը որ միջազգային հաստատութիւն մըն է, հեռու է եղբայրական գործակցութեան գործիք մը ըլլալէ եւ առած է յաղթականներուն կողմէ պարտուածներուն վրայ գործադրուած տիրապետութեան ձեւը։ Յետոյ հաստատեց թէ շնորհիւ առաքելութիւններու կազմակերպման եւ կրօնական միաբանութեանց Փոքր Ասիոյ մէջ բացուած է իտալական թափանցումի շրջան մը։

Կրօնական հալածանքը Ռուսիոյ մէջ

Վատիկանի թերթը «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ» կը գրէ թէ կաթոլիկ քահանայի մը Ալեքսանդր Ալեքսէյեւի մահը իմացուած է ռուսական թղթատարին կողմէ Արխանկելէն վերադարձած նամակէ մը՝ որուն վրայ գրուած էր «մեռած»։

Վատիկանի թերթը կը յայտնէ թէ այս քահանան վերջինն էր որ կը սպասարկէր Օտեսայի ֆրանսական կաթոլիկ եկեղեցիին մէջ եւ թէ 1928ին աքսորուած էր Արխանկել, ուրկէ մերթ ընդ մերթ կը թղթակցէր, զգացնելով զարհուրելի տառապանքները որոնց ենթարկուած էր։ Թերթը կ'աւելցնէ թէ հարիւրաւոր քահանաներ կ'ոգեւարին Սիպերիոյ խորերը։

Պաղեստինի Լացի Պատին շուրջ

Ազգերու Դաշնակցութեան հաւանութեամբ, անգլիական կառավարութեան կողմէ կազմուած յանձնախումբը որ պաշտօն ունէր քննելու Լացի Պատին շուրջ Մահմետականներու եւ Հրեաներու միջեւ ծագած վէճը, տուաւ իր որոշումը։

Յանձնախումբը կը յայտնէ թէ Լացի Պատին սեփականութիւնը կը պատկանի Մահմետականներուն, բայց Հրեաները պէտք է վայելեն ազատ մուտքի իրաւունք, կարգ մը պայմաններով՝ կատարելու համար իրենց կրօնական արարողու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԵԼՈՅԹ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԴԱՍԸ

Անոնք որ առիթն ունեցան հետեւելու Թուլուզի համագումարին վիճաբանութեանց, զարմանքով կարդացին Լէօն Պլումի միաձայնութեան յայտարարութիւնը, երբ գիտէին թէ ազգ. պաշտպանութեան, զինաթափութեան եւ խաղաղութեան հարցերը տաք տաք էին բուռն արտայայտութիւններու, երեւան բերելով կարծիքներու հակամարտ զանազանութիւն մը: Ու իրաւունք պիտի տան Ռընոտելի որ կ'ըսէ.— Միաձայնութիւն ձեւի եւ տարամիտութիւն խորքի մէջ»:

Իրականութիւնն ալ այդ է: Թուլուզի մէջ, երեւան եկաւ ուժեղ փոքրամասնութիւն մը, որ բոլորին հետ համամտելէ յետոյ խաղաղութեան եւ զինաթափութեան իր բաղձանքը, չէր գոհանար «ազգային պաշտպանութիւն» բանաձեւերուն ըմբռնումը, զանոնք չի նկատեր լո՛կ բանաձեւի պերճանք. այլ խորապէս գիտակ միջազգային հակամարտութիւններուն, անոնց պատճառներուն որոնք մէկ օրէն միւսը չեն կրնար վերնալ դաշնագրերու կամ բաղձանքներու մոգութեամբ, կ'ուզէ որ ընկերվարութիւնը աւելի իրապաշտ ըմբռնումով մօտենայ հարցին եւ իր քաղաքականութեամբ եւ գործունէութեամբ նպաստէ որ առարկայաբար ստեղծուին խաղաղութեան նպաստաւոր պայմաններ: Ընկերվարութիւնը պէտք է կազմակերպէ խաղաղութիւնը, ինչպէս դրամատիրութիւնը կը կազմակերպէ պատերազմը: Եւ այս ըմբռնումով ալ, փոքրամասնութիւնը հարցը կը նկատէ քաղաքական:

— Խաղաղութեան բոլոր հարցերը, մէջն ըլլալով զինաթափութիւնը, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի եւ աշխարհի տնտեսական կազմակերպումը, ամէնէն առաջ քաղաքական հարցեր են: Այդ հարցերը կը լուծուին, վճռապէս խաղաղասէր, բանիմաց ժողովրդավարութեամբ մը, հսկելով կառավարութեանց արարքներուն, դիւանագիտական սադրանքներուն, սպայակոյտներու նպատակներուն վրայ, հեռացնելով զէնքի մեծ գործարանատէրերու շահախնդիր ճնշումները եւ ի նպաստ խաղաղութեան՝ երիտասարդներու կրթութեան համար, ռազմաշունչ գրքերու ջնջումով, կիրարկելով բարոյական զինաթափումը, որ պէտք է զուգընթաց երթայ նիւթական զինաթափութեան հետ:

Հսկայ ծրագիր մը՝ մէկ քանի տողերու մէջ ամփոփուած:

Բայց ընկերվարութիւնը որ կ'ընդունի ազգային պաշտպանութեան իրաւունքը, պէտք է նաեւ զայն ապահովէ, «մինչեւ որ խաղաղութեան իրաւական, քաղաքական եւ բարոյական պայմանները» բերեն ընդհանուր զինաթափութեան կարելիութիւնը:

Բայց ազգ. պաշտպանութիւնը պէտք չէ պատրուակ ծառայէ պետութեանց՝ աջողելու ժամանակէն նոր ուժերու պատրաստութիւնն ու պատերազմական նիւթեղէնի յաւելումը:

Ընդհակառակն պէտք է որ իրօք նպաստէ ընդհ. զինաթափութիւնը պատրաստելու առարկայաբար: Եւ այս պատճառով ալ, միջազգային մարզի վրայ, ընկերվարութիւնը պիտի ժամանակէ միջազգային ամէն գործունէութեան որ կը ձգտի հետզհետէ նուազեցնել սպառազինումները, պէտք է նաեւ կազմակերպէ զինաթափ շրջաններու, ժամանակաւոր զինական արտադրութիւններու եւ ամէն տեսակ սպառազինումներու վրայ՝ (ցամաքային, նաւային, օդային, ռազմանիւթ եւ ամբութիւններ) միջազգային հսկողութիւն եւ հակակշիռ:

Հապա՞ ազգային զէնքի վրայ, երկրին սահմաններէն ներս:

Եթէ օր մը ուրեմն, ընկերվարութիւնը ձեռք առնէ երկրին ղեկը, համաձայն Թուլուզի փոքրամասնութեան պիտի իրականացնէ ո՛չ թէ անմիջական եւ կատարեալ զինաթափում, այլ պիտի սանձէ սպառազինումներու խելայեղ վազքը, պիտի նուազեցնէ զանոնք: Սակայն առով՝ ազգ. պաշտպանութիւնը անկարելի դարձնելու չէ որ կը ձգտի: Պիտի ձգտի «բարեփոխել» եւ ոչ թէ ջնջել: Ուրեմն պիտի ջանայ զայն դնել չափաւոր եւ անհրաժեշտ հիմերու վրայ եւ ատոր համար ալ, պիտի նուազեցնէ զինուորական ծառայութեան տեւողութիւնը, արհեստավարժ զինուորականներու թիւը, ամէն կարգի պատերազմական նիւթերու քանակը, պատերազմական վարկերը, եւայլն:

Ահա ուրեմն, երկու տեսակէտներ դէմ առ դէմ. մէկը՝ տեսակէտը մեծամասնութեան որ զոհացած տալու համար փոքրամասնութեան պահանջին եւ չխախտելու համար միաձայնութիւնը, կ'ընդունի ազգային պաշտպանութեան սկզբունքը.
— Ազգային Պաշտպանութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ճիգը ապահովելու համար ազգին անկախութիւնն ու ամբողջականութիւնը: Բայց, ինչպէ՞ս:

Աւելի գործնական ու իրատես, պատասխանը կուտայ փոքրամասնութիւնը, որուն տեսակէտը սակայն տեղ չի գտներ խաղաղութեան երազատես տեսաբաններու մտքին մէջ:

— Ո՛չ մէկ ատակտ՝ մէկ մարդ քաղքենիութեան զինուորական սարքին, կը յայտարարէ մեծամասնութիւնը. բայց չի պատասխաներ յստակօրէն թէ ի՞նչ պիտի ընէ ընկերվարականը երբ պատերազմը ծագի. մինչ փոքրամասնութիւնը կարճ ու անվարան կը պատասխանէ.

— Պիտի պաշտպանեմ երկիրս:

Եւ առով, երբեք ինքզինքը չի նկատեր հակառակ իր դաւանանքին: Ընկերվարութիւնը չի ժխտեր հայրենիքի գաղափարը, կ'ընդունի ազգերու ինքնորոշման եւ ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը եւ հետեւաբար՝ միջոցներու ապահովումը:

Թուլուզի մեծամասնութեան եւ փոքրամասնութեան միջեւ, ըմբռնումներու այդ տարբերութիւնը որ համագումարին մէջ առեղծեց բուռն վէճեր, տեղի տուաւ ելոյթի մը, հակառակ Լ. Պլումի միաձայնութեան յայտարարութեան:

Քառասունհինգ ընկերվարական երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ՝ յայտարարութեամբ մը մէջտեղ ինկան՝ իրենց դժգոհութիւնը յայտնելու ընդդէմ համագումարի որոշման:

Բայց այս կերպով ճեղք մը չէ՞ որ կը փորձեն բանալ կուսակցութեան մէջ, կուսակցական կարգապահութիւնը չէ՞ որ կը խախտեն: Այո՛. բայց նախ, դժգոհութիւնն ունին խղճի պարտք մը կատարելու, աւելի վեր քան բոլոր նկատումները, երբ բարձրաձայն կը պոռան.— Երէկ ինչպէս վաղը, ատոնց հակակարգապահական անօգուտ արարքներու, մեզ կանգնած պիտի գտնեն քաղաքականութեան մը դէմ, որուն հաւանութիւն չենք յայտներ:

Ո՛չ միայն ուրեմն չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը, այլ եթէ, նոյն իսկ, իրենց արարքը հակակարգապահական է, զայն աւելի եւս կը ծանրացնեն գիտակցաբար, կոչ ուղղելով համախոհներու որ միանան իրենց:

Մեծամասնութեան որոշման դէմ ուրեմն, բաց պայքար մըն է որ կը բանան ներքին ճակատի վրայ: Պէտք է աշխատին ուրեմն, տարածելու դժգոհութեան շարժումը եւ փոփոխութեան ենթարկելու կուսակցութեան ընդհ. որոշումը:

Սակայն, կը շարունակեն մնալ կուսակցութեան մէջ, անոր կարգապահութեան ենթակայ: Հակասութի՞ւն: Ո՛չ, կուսակցական անհրաժեշտութիւն որ բացատրութեան կը կարօտի անշուշտ:

Մ. Ե.

ԱՀԱ ԱՅՍՊԷՍ, ԲԱՐԻ ՄՇԱԿ

Մալթուսականութիւնը սնանկացաւ: Սնանկութիւն մը՝ թատերական եւ ջախջախիչ: Ըստ Մալթուսականներու 1930ին սովի եւ անօթութեան դատապարտուելիք մարդ-արարածը՝ այսօր հողային բերքերու աննախընթաց առատութեան մը մէջ կը լողայ: Այո՛, Մալթուսականները՝ հողային բերքերու անբաւականութիւն մը կը կը նախատեսէին մարդկային յառաճուն սերունդներու համար: Մինչդեռ հակառակը պատահեցաւ: Առատ բերք, լեցուն շտեմարաններ, բայց սովի հաւասար նիւթական եւ տնտեսական տագնապ մը: Տեսակ մը առատութեան սով: Այնպիսի տագնապալի առատութիւն մը, որ հողային բերքերը անարժէք դարձուցած է:

Մէկ երկու օրինակներ: Միացեալ Նահանգներու մէջ այսօր 12 հաւկիթը կ'արժէ 8 սէնթ: Ցորենի քաշը 2,5 սէնթ արժելուն եւ իր արժէքը եգիպտացորենի արժէքին հաւասարելուն համար, սկսած են ոչխարներու հօտերը կերակրել ցորենով: 1895էն ի վեր ցորենի գիներու նման անկում մը արձանագրուած չէ:

Բամպա՞կը, մի հարցնէք: Որքան Միացեալ Նահանգները, նոյնքան Եգիպտոս գիներու անկումը ահռելի է: Անցեալ տարի, ըլլայ Ամերիկայի, ըլլայ Եգիպտոսի մէջ, շատ մը տեղեր բամպակներ չհաւաքեցին: Որովհետեւ բամպակաքաղի ծախսերը՝ բամպակի արժէքէն աւելի բարձր էր:

Այն երկիրները, որոնք իրենց ճակատագիրը կապած են միամշակութեան, շատ աղքատցան հողային բերքերու ահաւոր անկումէն: Նմանօրինակ երկիրներու կարգին է Եգիպտոսը, որ իր բախտը կապած է բամպակին: Բամպակի գերարտադրութիւնը, սպառումի ահագին անկումը եւ արուեստական մետաքսին մրցակցութիւնը ահռելիօրէն հարուածած են այս առատ բերքը: Գահիրէի ամերիկեան դեսպանը՝ Մ. Վիլեըմ Ժարտին, որ Քուլիճի դահլիճին մէջ երկրագործական նախարարի պաշտօնը կը վարէր, անցեալ շաբաթ ամերիկեան համալսարանի մէջ խօսեցաւ կարեւոր ճառ մը ներկայ տնտեսական տագնապին վրայ: Յարգելի բանախօսը բամպակին ահարկու թշնամին նկատեց արուեստական մետաքսը: Վերջին 15 տարուան ընթացքին մէջ, ըսաւ, աշխարհի իւրաքանչիւր անհատը հարիւրին 9 աւելի բամպակ, 41,6 աւելի բուրդ, հարիւրին 120 աւելի բնական մետաքս, իսկ հարիւրին 1500 աւելի արուեստական մետաքս սպառած է:

Բերքերու արտադրութեան կանոնաւորման եւ իրենց արժէքին անկման առաջքը առնելու գլխաւոր միջոցն է, ըսաւ, համագործակցական Միութիւններ կազմել: Քալիֆորնիոյ պտղամշակներու համագործակցականը պտուղներու արտադրութեան հարիւրին ութսունը կեդրոնացուցած է իր ձեռքին մէջ:

Ուրախալի պարագայ մըն է որ մեր հայրենիքին մէջ ալ համագործակցականները ճիւղաւորուած են: Անշուշտ այս համագործակցականները մեր հայրենիքին մէջ ալ, ներկայ համաշխարհային տագնապը փարատելու կամ մեղմելու համար, բարերար դեր կը կատարեն:

Բայց ո՞ւրկէ առաջ եկաւ այս առատութիւնը: Մէկ խօսքով հողը վերադարձուց հին «պէրէքէթ»ը, կամ Ամերիկացիներու գեղեցիկ բացատրութեամբ իր սերը: Մինչեւ հիմա «հողը իրենց հին «պէրէքէթ»ը կորսնցուցին» բացագանչութիւններով խուլցած էին մեր ականջները: Այժմ այդ բացագանչութիւնները կը պատկանին պատմութեան:

Աչքերնիս երկինք յառելով ամէն օր կ'աղօթենք. «Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր»: Այո՛, մեր աչքերը երկինք յառելու իրաւունքին գիտութիւնն ալ եկաւ վկայելու: Մթնոլորտին մէջ ամբարուած ահագին քանակութեամբ ազօթը մեր ամենօրեայ հացն է, մեր հողերուն «պէրէքէթ»ն է: Ամբողջ աշխարհ շարժման մէջ: Ամէն օր ամէն կողմ ազօթի գործարաններ կը հաստատուին, օդային ազօթէն, ազօթային պարարտներ շինելու համար: Այս գործարանները երկսայրի սուրեր են:

Խաղաղութեան շրջանին, իրենց հայթայթած ազօթով (azote nitrique) ազօթային պարարտներ եւ պատերազմի շրջանին ալ, նոյն ազօթով ռազմանիւթեր կը պատրաստեն: Առատութեան մեղք պահէ նոր պատերազմի մը սարսափներէն: Ներկայ խաղաղութեան շրջանին, ամէն երկիր, ազօթի հայթայթումի տեսակէտով, ինքնաբաւ եւ անկախ ըլլալու հզօր ճիգ մը ունի: Ալ անկէ ետքը թող երկիրները պաշարուին, որո՞ւ հոգը: Ազօթի ազգային արտադրութիւնը թէ ճակատի պէտքերուն կը հասնի եւ թէ ազգ. երկրագործութեան պէտքերուն: Եւ երբ ռազմանիւթ եւ հաց առատօրէն ապահոված են, պատերազմները կը դառնան հանդուրժելի:

Ներկայիս, մեծ ու փոքր բոլոր պետութիւններու գլխաւոր քաղաքականութիւնն է ազօթի քաղաքականութիւնը:

Ուրախալի պարագայ մըն է որ մեր Հայաստանին մէջ ալ, այս ուղղութեամբ գովելի քայլ մը նետուած է: Զորագետի Ջրաելեկտրակայանին առաջուելիք ելեկտրականութեամբ օդային ազօթը օգտագործելով, պիտի պատրաստուի նախ. ցիանամիտ մը, [illegible] ազօթային [illegible] արուեստական պարարտը: Եթէ Ներկայ ռէժիմը կարողանայ այս գործը գլուխ հանել, ինքնին մեծ եւ հոյակապ գործ մը կատարած կ'ըլլայ: Միայն ի սէր Աստուծոյ, եթէ կ'ուզէք, ի սէր Լէնինի, քիչ մը արագաշարժութիւն: Զորագետի աշխատանքները շատ դանդաղ կ'ընթանան: Եւ դարը՝ արագութեան, վազքի եւ թռիչքի դարն է:

ՍԻՄՈՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՑԻՐՈՒՑԱԾ ԵՒ ՕՏԱՐԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՖՐՈՒՄՕԱՍԱ.— Թրանսիլվանիոյ հայ-կաթողիկէ համայնքութեան չորս եկեղեցիներէն մէկը կը գտնուի Ֆրումօասա (Սէփվիզ), իսկ միւս երեքը Կէռլա (Սամոշվառ), Եղիսաբեթուպոլիս (Էլիզապէթվարոշ), եւ Կէօրկէնի: Ասոնցմէ դուրս Չերնաուցի մէջ կայ հայ-կաթոլիկ եկեղեցի մը, հայ-լեհական:

Աւելի քան երկու դար առաջ երբ Թրանսիլվանիոյ հայ առաջնորդ Ստեփան Վերչառի մահուընէ յետոյ Հայերը չեն կրնար միաբանիլ անոր յաջորդ մը ընտրելու համար, վերջ կը տրուի հայ առաջնորդութեան եւ հայ եկեղեցիները կը դրուին Ալպա-Եուլիայի հունգար եպիսկոպոսին իշխանութեան տակ: Անցեալ տարի երբ կնքուեցաւ Պապին ու ռումէն կառավարութեան միջեւ Քոնքորտաթը, որոշուեցաւ վերականգնել նաեւ հայ-կաթողիկէ առաջնորդութիւնը եւ այս տարուան սկիզբը առաջնորդ կարգուեցաւ վիեննական Մխիթարեան Հ. Սահակ Կոգեան, որ վերջերս կը վարէր Պուլկարիոյ Մխիթարեան վարժարանը:

Սկիզբները Թրանսիլվանիոյ Հայերուն մեծ մասը դժգոհ էր առաջնորդութեան վերահաստատումէն, բայց կարճ ժամանակի մէջ տրամադրութիւնները փոխուեցան եւ ատոր ապացոյցներէն մէկն էր իր փառաւոր ընդունելութիւնը Կէռլայի մէջ, քանի մը ամիսներ առաջ: Այսօր ալ ականատես կ'ըլլանք նոր ապացոյցներու: Ու Հ. Սահակ կուտայ իր առաջին այցը Ֆրումօասայի եւ շրջակայից հայութեան:

Մայիս 30ին Չիուք կայարանը հասաւ Նորընտիր առաջնորդը, որ դիմաւորուեցաւ կուսակալին, զինուորական հրամանատարին, ոստիկանապետին եւ հայ գաղութին կողմէ եւ 12 ինքնաշարժերով ուղղուեցաւ Ֆրումօասա: [illegible] փառաւոր ընդունելութիւն մը տեղւոյն հայութեան եւ Հունգարներուն կողմէ: Կառավարիչը եւ քաղաքապետը բարի գալուստ մաղթեցին եւ հայ, հունգար եւ ռումէն կրօնաւորները առաջնորդեցին զինքը դէպի ժողովրդապետարան: Ժողովրդապետ հայ Մկրտիչ Պօտուրեան հայ համայնքութեան կողմէ եկեղեցւոյ բանալիները Առաջնորդին յանձնեց յանուն հայութեան:

Մայիս 31ի կիրակի առաւօտ Հ. Կոգեան պատարագեց հայ եւ հունգար խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Ժողովուրդին մեծագոյն մասը թափուած էր բակը եւ հունգար կիները կը ձայնակցէին հունգարերէն շարականներուն: Պատարագը տեղի ունեցաւ կէս մը հայերէն ու կէս մը հունգարերէն: Քարոզեց մօտակայ հունգար վանքի մը միաբաններէն Հ. Լուքաչ, ծանրանալով հայ ազգի մարտիրոսութեան վրայ եւ ողջունելով հայ-առաջնորդութեան վերահաստատումը:

Պատարագէն յետոյ ժողովրդապետարանի դահլիճին մէջ առաջնորդը ընդունեց կրօնականները, պետական պաշտօնէութիւնը, հայ գաղութը եւ հիւրեր, որոնց իւրաքանչիւրին ուղերձներուն պատասխանեց պատշաճ կերպով:

Կէսօրին ի պատիւ առաջնորդին տրուեցաւ ճաշասեղան մը, որուն մասնակցեցան պետական պաշտօնատարները հունգար, ռումէն ու հայ կրօնականներ, քաղաքին ու շրջակայից հայ գաղութը, հունգար երեւելիները: Այս շուրջ 120 հոգինոց հացկերոյթը անցաւ խիստ ուրախ, ուր բաժակաճառեր արտասանուեցան ռումաներէն, հունգարերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, լատիներէն ու հայերէն լեզուներով:

Առաջնորդին այս այցը արծարծեց տեղացի հայութեան սրտերուն մէջ հայութեան զգացումները եւ ոգեւորեց զանոնք:

Ֆրումօասայի մէջ ներկայիս կան միայն 20 հայ ընտանիք: Նոյնչափ մըն ալ հայ կայ 10 քիլոմեթր հեռուն, գաւառագլուխ Չիուք քաղաքը: 30ի չափ հայ ընտանիքներ կը գտնուին 40 քիլոմեթր հեռու Կիմէշ գիւղը, իսկ զանազան գիւղերու մէջ ալ կան 20ի չափ ընտանիքներ: Եկեղեցին կը գտնուի Ֆրումօասա եւ ժողովրդապետը մերթ ընդ մերթ կ'այցելէ անոնց: Բոլորն ալ հունգարախօս են, միայն հայերէն գիտցող մեր կին մը եւ մեր մարդ մը կան: Եկեղեցական արարողութիւնները մեծ մասով հունգարերէն կը կատարուին: Արդի ժողովրդապետը, Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն Հ. Մ. Պօտուրեան, կ'աշխատի հետզհետէ հայերէնը տարածել:

Շատ բան կախում ունի Նորընտիր առաջնորդին գործունէութենէն: Ան է որ այս անուանապէս միայն հայ մնացած գաղութին մէջ հայկական ոգին վերարթնցնելու միջոցներ պիտի ստեղծէ: Եթէ յաջողի դէթ հայ վարժարան մը հաստատել ու եկեղեցական արարողութիւնները հայերէնի վերածել, գովելի քայլ մը առած կ'ըլլայ արդէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

5 ՀԱՅԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Գահիրէի ոստիկանութիւնը ձերբակալած եւ դատարանի յանձնած է թմրեցուցիչ ծախող 22 հոգի, որոնց 7ը Հայեր են, եւ վարիչի հանգամանք ունին: Դատարանը 5 տարի բանտարկութեան եւ 1000 եգիպտ. ոսկիի տուգանքի դատապարտած է Հայերը, Արթին Եագուպ Գազանճեան, Արթին Յովհաննէս Գազանճեան, Գէորգ Տօնիկեան, Ստեփան Գալփաքեան, Եագուպ Վարդանեան:

Անգլիերէն զեկոյց մը կը շեշտէ թէ Հայերը մաքսանենգներու վարիչներն էին, եւ իրենց տուներուն մէջ մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ պահած էին: Երկու գաղտնի ոստիկաններ նամակատան ցրուիչի տարազով կը յաջողին մտնել Հայերու տունը եւ թմրեցուցիչը երեւան հանել:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Գէթ գերմանախօս երկիրներու գաղութներուն մէջ, Պերլինը միակն է, որ ազգային անունը չի փախցներ: Հակառակ ամէն ջանքի, կարելի չէ եղած դեռ կանոնաւոր ազգային կեանք պահել Համպուրկ, Տրէզտըն, Լայփցիկ եւ Վիեննա. Մարզիկ ամփոփուած են առօրեային մէջ... կարծես վարակել ուզելով նաեւ Պերլինը:

Այսպէս, սկսած է կաղալ այնքան ոգեւորութեամբ երբեմն գործող Պերլինի Հայ Գաղթային Միութեան գործունէութիւնը: Վերջերս, ապրիլ 3ին ընտրուած վարչութիւնը դիւան չկրնալով կազմել, հրաժարած է արդէն, եւ գոյքերը կը մնան ժամանակաւորապէս մէկ-երկու հոգիի մօտ: Թողլով որ գաղութիս հայ բնակիչները իրենք անտարբեր եւ լքօրէն աշխատին լուծում մը տալ այս անկազմակերպ վիճակին, պիտի շեշտենք որ գաղութը որքան փոքր, գործակցութիւնն ու համերաշխութիւնը այնքան աւելի պէտք է ըլլայ. այլ մանաւանդ անհրաժեշտ է լուռ աշխատանք, իսկ քննադատութիւնը պէտք է դնել երրորդ կարգի վրայ, նկատի ունենալով մեր դժբախտ իրականութիւնը:

*** Իբր հետեւութիւն ազգային պաշտօնական մարմնի գործօն [illegible] չգոյութեան, այս տարի Ուսանողական Միութիւնը կազմակերպած էր Մայիս 31ի կիրակի օր դաշտահանդէս մը, [illegible] անտառին մէջ, Մայիս 28ի անկախութեան տօնին առթիւ:

Հայկական դրօշով տաքս կը [illegible] մեր կայարանը եւ կ'երթանք ցոյց տալու ուղղութեամբ: Հոն ծառերէն կախուած հայկական եռագոյնները դարձեալ կը [illegible] մեզ եւ կը հասնինք, մերոնց բոլ Հետզհետէ կը հաւաքուին մինչեւ կէսօր: Ուսանողները փոքրիկ յայտարարութիւնով մը հանդէսը բացուած կը համարեն եւ կ'երգեն «Մեր Հայրենիք»ը: Այո՛, տղա՛ք.

Ամենայն տեղ մահը մի է, մարդ
Մի անգամ պիտի մեռնի.
Բայց երանի՛ որ իր ազգի ազատութեան կը զոհուի:

Յետոյ հրաւիրուեցաւ խօսելու Գ. Գ. Թրունճեան: «Դարաւոր ստրկութեան, ընկճումի եւ լքումի մէջէն հայ ժողովուրդը, յուսալով, եւ բաղձալով, փայփայեց անկախութեան գաղափարը եւ վերջապէս տիրացաւ անոր: Այդ օրը կը խորհրդանշուի 1918 Մայիս 28ով: Այդ օրը Հայաստան դարձաւ անկախ պետութիւն: Ոչ մէկ ազգ գիտէ անկախութեան արժէքը, յարգը, որքան Հայը, որովհետեւ չկայ ազգ մը որ այնքան ընկճուած ըլլայ օտար լուծի տակ: Ապրի՛լ անկախ, ըլլալ իր տէ՛րը... Եւ ի զուր չէր այն զոհողութիւնն ու արիւնը զոր թափեց հայ ժողովուրդը: Ան ունեցաւ իր ազատ հայրենիքը եւ ունի այսօր ալ՝ իբր կորիզ: Նենգ քաղաքականութիւնն էր միայն զոր չտեսանք, եւ որ արեւելքէն թէ արեւմուտքէն անգամ մըն ալ խաբեց մեզ: Եւ [illegible] այսօրուան մեր անտէր ու ցաւագին վիճակը դարձեալ: Հայաստան փոքր է եւ ենթակայ վարչաձեւի մը, որ չի կրնար ամբողջութեամբ պարփակել եւ գոհացնել մեզ: Արտասահմանեան հայութիւնը կը թափառի օտարութեան մէջ.... Բայց որքան ատեն որ հաւատք ունենանք եւ ջանք թափենք, պիտի գտնենք կարելիութիւններ միանալու մեր եղբայրներուն: Պէտք է աշխատինք փոքրէն սկսած, պէտք է ըլլանք պատրաստ, կերտելու համար Միացեալ անկախ Հայաստանը. կեցցէ՛ Միացեալ անկախ Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը, որ քայլեր ցոյց կուտայ արդէն դէպի անոր իրականացումը»:

Բանախօսութենէն վերջ եղան ճաշի պատրաստութիւններ: Երկիւղած «հայր մեր»էն յաջորդեց հայկական սեղանը: Ճաշէն առաջ նաեւ լուսանկարուեցան: Անգամ մըն ալ մէկ ընտանիք կազմեր էին

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ, 7 Յունիս. - Հայաստանի Անկախութեան գաղափարականը ...տակաւ առ տակաւ կը խմորուի ...գաղթական հայերու հոգիներէն ներս։ Աւելի քան տասը ...րուան Թափառական կեանքի այս օտար ափերուն վրայ, ...վերցուց. գանէ որ տարագիր ...գանգուածները աւելի քան ...ւմաւ. ամուր պէտք է փարին ...աստանի անկախութեան իտէալին, — իբր միակ փրկութեան ճամբան։ Անօգուտ էայլ եւ ...բազմութեանց հոգին խաբել ...րել սին ու «խոհեմ» քաղաքականութեամբ։

Այսօրէ եւ արեան ճանապարհներու վրայ անճիտուած ...թեանց իր խոշոր զանգուած խարապէս կը գիտակցի, «Հայերու Թափած արիւնը ...րգիներուն ազատութիւնը ...ծնի»։

Այս գիտակցութեամբ էր, որ Յունիս 6, շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին արդէն, Գ. Թաղականարանի սրահը կը կջէր հոծ բազմութեան մը ծանրութեան ...ւ, որուն համար խօսելու ...հրաւիրուած էր ընկեր Ս. Վրացեան։ Հայրենակարօտ բազմութեան աչքերը սեւեռածեն բեմը, ...կ'երեւան Մուրատի նկարը ...Հ. Հ. գինանշանը։

Ֆրանսական եռագոյնին հետ ...յկական տարագիր եռագոյնը ...նկարական լոյսերու տակ կը ...ժկի հպարտօրէն։

Հայ Արիները իրենց պարտական հասակով բարեւի կեցեր ...մեծ տօնին առթիւ։

Նախագահ ընկեր Վ. Զուլլէրեան, ժամը 9ին հանդէսը բացուած յայտարարեց։ Նուագաումբի «Մեր Հայրենիք»ով։ Իր բացման խօսքին մէջ, ընկ. Վարդան Զուլլէրեան, հակիրճ կերպով անդրադարձաւ Մայիս 28ի նախընթաց եւ յետագայ դէպքերուն։

Յետոյ խօսեցաւ տեղւոյս ընկերներէն ընկեր Թ. Այվազեան, որ ժողովրդական լեզուով սաւսերեւոյթը այն օրերուն, երբ հայ ժողովուրդը կորաքամակ ու շուար, կը մնար մեն մինակ, երբ Թուրքը Թրքահայութիւնը կոտորելէ յետոյ գաղթական բընազդով կովկասեան հայութիւնն ալ կ'ուզէր ջնջել։

Քառորդ ժամ դադարէ յետոյ ժողովուրդի խելայեղ ծափահարութեան տակ բեմ բարձրացաւ ընկեր Ս. Վրացեան։ «Այս օրերուն, ըսաւ, բացի Հայաստանի ժողովուրդէն, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ գտնուող հայ մեծ ու փոքր զանգուածները կը հաւաքուին իրարու քով, Հայաստանի Հանրապետութեան տօնը տօնելու։ Եւ ի հարկէ ամէն տեղ ալ, կը խօսուի միայն անցեալի մասին, ոչ թէ ապագային։ Այո՛, անցեալը պիտի ըլլայ ձեր հոգիներուն ներշնչարանը, ազնւոր ուժը, եւ աւելի ճի՛շդ ապագային համար անհրաժեշտ զասը, բայց այդ պատճառ մը չպիտի ըլլայ որ մենք խօսինք միայն հինը եւ մոռացութեան տանք վաղը, որ միեւնոյն կրկնութիւնը պիտի ըլլայ անցեալին։ Անցեալը եկաւ ու անցաւ, բայց ապագան դեռ անյայտ է մեզի, դեռ ճամբայ ունինք կորելու, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը միահամուռ, եւ համայնափակ հաւաքուի իր պատմական հայրենիքին մէջ։ Ու եւ է մէկ անհատ, այս կամ այն քաղաքական հոսանք, թող չըսեն թէ Մայիս 28ը գործն է այս կամ այն զօրավարին, կամ որ եւ է մէկ կուսակցութեան։ Ո՛չ։ հայ ժողովուրդը իր ամէն խաւերով գործ ունեցաւ Հանրապետութեան հիմնադրութեան մէջ։ Ան կը պատկանի բոլորին, ու բոլորն ալ պարտաւոր են յարգել այդ օրը, բոլորն ալ պարտաւոր են հասկընել ժողովուրդին թէ Հանրապետութիւնը հանուրին կը պատկանի։ Կան մեր մէջ շատեր, որոնք խաչս կուտան, կուսակցական սահմանէն անդին չեն անցնիր, աւելի բարձր սահմաններ, հայ ժողովուրդի ամբողջութիւնը բարձրացնելու եւ զայն ժողովրդականացնելու համար»։

Ընկ. Վրացեան յետոյ յիշեց Հայաստանի ժողովուրդը, այնտեղ տիրող վատ ու դաժան վարչաձեւը, հալածանքները, աքսորները.— «Եւ սակայն բոլոր այդ չարչարանքներուն մէջ Հայաստանի ժողովուրդը աւելի քան երբեք կ'ածի, կը զօրանայ ու լաւ ու համբերատար կ'սպասէ միշտ վաղուան համար, ազգայնականութիւնը տարած տարի աւելի կ'ուժեղանայ։ Եթէ Հայաստանի մէջ չուժեղանար գաղափարը ազատութեան ու ազգայնականութեան, այնտեղի բանտերը չէին լեցուեր, աքսորի ճամբան քալողներուն կարաւանները չէին շատնար։

Կ'ածի հայ ժողովուրդը այնտեղ տարիկան տանելով հազար երախաներով, միշտ իր հոգւոյն մէջ վառ պահելով ազատ ու անկախ Հայաստանի գաղափարը։ Կ'աճին եւ գաղթահայերը, շատ մը աննպաստ պայմաններու տակ, բայց բոլորն ալ հայրենիքի կարօտովը, Հայաստան վերադառնալու յոյսով։ Քանի կայ այս հաւատքը հայ ժողովուրդին մէջ, պիտի գայ օրը որ կռունկներու երամի պէս Նայիրի երկիրը վերադառնանք։»

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին ընկերներ,— Ս. Թիրեաքեան, Վ. Շահպազեան, Յ. Իսքէնտէրեան, Գ. Ա. ղաբեկեան (ջութակ), Գ. Գ. Մոսկոֆեան (կիթառ), Ե. Մամճեան (երգ), Օր. Շահպազեան (դաշնակ), Գ. Գեւորգեան (ժեներգ), ընկ. Սագօ (արտասանութիւն)։

Հանդէսը փակուեցաւ կէս գիշերին։

Թ. Չերոյեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղս օրը օրին լսելով աղէտը կրած Մակեդոնիոյ մեր 600 որբ եղբայրներու մասին, իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ որոշեց հանգանակութիւն մը բանալ։ Ուստի կոչ կ'ընէ Վալանսի հայ հասարակութեան անտարբեր չմնալու այն խըղճալի կացութեան առջեւ, որուն մատնուած են մեր եղբայրները։

Որ հայը չպիտի ուզէ փոքրիկ ուրախութիւն մը պատճառել խոստմնալից եղբայրներուն...։

Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղս, քաջածանօթ ըլլալով մեր բոլորին հայրենասիրական զգացումներուն։ 12 յունիս շաբաթ օրուընէ սկսեալ հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ, այն վստահութեամբ թէ Վալանսի հայութիւնը առատաձեռնօրէն պիտի մասնակցի։

Հանգանակիչ Յանձնախումբի անդամներն են. Յ Պօշիկարեան, Պ. Խաչերեան, Ե. Տէր Ղուկասեան, Մ. Մարտիկեան։

Վարչութիւն

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Բժշկական Միութեան եւ Հայ Կարմիր Խաչի Օժանդակ մասնաճիւղի կազմակերպած դասախօսութիւնները կը շարունակուին կանոնաւորաբար։

Յրդը տեղի ունեցաւ 5 յունիսին, ուրբաթ երեկոյ։

Առաջին դասախօսը Տօքթ. Գրիգորեան, թէեւ հիւանդ, եկած էր տալու իր դասախօսութիւնը։

Նախագահը, Տօքթ. Թորգոմեան զինքը ներկայացուց իբրեւ հեղինակը «Մարդ մը շինենք»ի եւ «Թէ ի՛նչ պատճառ Թրքոնէմը» գիրքերուն։

Վեներական հիւանդութիւնները երեք տեսակ են, ըսաւ բանախօսը։ Կակուղ կեղը, որ պզտիկ վէրք մըն է, ընդհանրապէս կը պատահի սեռային յարաբերութենէ 8-10 օր յետոյ, կը տեւէ մէկ ամիս կամ վեց շաբաթ ու կ'աղէկնայ։ Հետք չի ձգեր ու անհատին ապագային չի վնասեր։

Ջերմամիզութիւնը շատ աւելի վտանգաւոր է ու կրնայ յօդացաւ տալ երիտասարդներուն եւ նոյնիսկ սիրտի հիւանդութիւն։ Կիներու ջերմամիզութիւնը ձուարաններուն կ'անցնի եւ անոնց կուտայ Salpingite հիւանդութիւնը որ ամլութիւն կուտայ կամ գործողութեան կ'առաջնորդէ։

ՍԻՖԻԼԻՍԸ վեներական ախտերու ամէնէն ահարկուն է, որովհետեւ ոչ միայն անհատին կեանքը կը թունաւորէ, այլ կանցնի՝ նաեւ զաւակներուն ու թոռներուն։

Բարեբախտաբար այս հիւանդութիւնները բուժելի են, եթէ օր առաջ որուին պէտք եղած խնամքները եւ շարունակուին մինչեւ կատարեալ բուժում։

Զգուշական միջոցները ծանօթ են։ Երիտասարդներուն ժուժկալութիւն պէտք է։ Իսկ վարակման վախի պահուն, մաքրութիւնը, օճառով, տաք ջուրով, շատ կարեւոր է։ Այս ձեւով կարելի է հիւանդութեան մանրէները մեռցնել եւ երիտասարդը զերծ պահել։ Հիւանդութեան առաջին նշաններուն անպատճառ պէտք է երթալ բժիշկին։

Յետոյ Տօքթ. Տէր Դաւթեան խօսեցաւ աչքի առողջապահութեան վրայ։ Ներկայացուց բոլոր այն պայմանները, որոնք կարեւոր են աչքերը առողջ պահելու համար։ Շատ լոյսը, փոշիները, ծխախոտը վտանգաւոր են աչքերուն։ Աչքերը չյոգնեցնելու համար տուալ խորատներ ալ։

Վերջին դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս իրիկուն։

Ներկայ

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐՈՒ ԹՈՒԱՀԱՄԱՐԸ

Հայաստանի գործավարներու խորհուրդը 12 ծայիս թուականով որոշում մը կը հաղորդէ ծածուկին եւ կը հրամայէ թուագրել բոլոր աղաւնիները, որոնք պիտի գործածուին թղթատարական սպասարկութեան մէջ։ Պատիժներ սահմանուած են անոնց դէմ, որ կը բռնեն այդ աղաւնիները եւ կը պահեն։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 21)

Էքսի «Յառաջդիմասէր» միութիւնը դաստիարակչական-վերծանական ժողով մը սարքած էր յունիս 2ի իրիկունը։ Ներկայ գրութիւնը ամփոփումն է, դաղութին կազմէ այդ հաւաքոյթին մէջ արտայայտուած մտքերուն եւ թելադրութիւններուն։

Մեր համեստ կարծիքով, լաւ պիտի ըլլար, եթէ ուրիշ շրջաններու մէջ բոլոր տեսակի միութիւններն ալ հաւաքական խորհրդակցութեան կամ վերծանութեան ենթարկէին «Սերունդի փրկութեան» կարեւոր հարցը որ հիմնաքարը կը կազմէ մեր ազգային պայքարին)։

Իսկ մեր հաւաքոյթին արտայայտուած մտքերը, կարելի է դասաւորել հետեւեալ կերպով։

Ա.— Զարկ տալ բոլոր տեսակի ուժերու կեդրոնացման։

1. Զանազան վայրերու մէջ գտնուող ազգակիցներու միջեւ միութիւններ կազմել կամ զարկ տալ արդէն կազմուածներուն։

2. Կապ հաստատել զանազան վայրերու մէջ կազմուած կամ կազմուելիք քոյր միութիւններու միջեւ (մշակութային կրթասիրաց, հայրենակցական, եղբայրութեան) կարելի եղածին չափ նման միութիւնները բոլորել մէկ ծրագիր-կանոնագրի շուրջ։

3. Մինչեւ համադաշնային միութեան կազմութիւնը բոլոր միութիւնները պէտք է նուիրական պարտականութիւն մը համարեն, ի սէր սերունդի փրկութեան, աջակցիլ կրթական կեդր. մարմնի մը անմիջական կազմութեան։

Բ.— Իւրաքանչիւր վայրի երկսեռ երիտասարդութիւնը պէտք է լծուի եռանդուն փորփակատի մը ընտանիքներու մէջ, որպէսզի այս վերջինները անպայման տունէն ներս միմիայն հայերէն խօսին իրենց փոքրերուն հետ, հոգ չէ թէ անոնք ժամանակ մը պիտի նեղչյոգնեցնելու համար տուալ ...

ածին, վարժութիւնը հետզհետէ սովորութիւն կը դառնայ։

Գ.— Լայն ընծայել մանկական պատկերազարդ եւ հետաքրքրական պարբերական մը, կարող մանկավարժներու ղեկավարութեամբ։

Դ.— Ամէն տեղ ուր կարելիութիւն կայ, ձեռնարկել մանկապարտէզներու հիմնարկութեանց կամ մասնաւոր սրահներու մէջ հայերէնի դասաւանդութեանց։

Ե.— Այն վայրերու համար ուր դասախօս հայթայթել անկարելի է, որոշել շրջուն մանկավարժներ, անհրաժեշտ կազմածներով, որուն յատակագծի մշակումը կրնայ ճշդել կազմուելիք կրթական կեդր. մարմինը։

Զ.— Նկատելով որ խօսքը առանց գործի արժէքէ զուրկ է, Էքսի Յառաջդիմասէր միութիւնը որոշեց.

1. Իր շրջանին մէջ գտնուող փոքրերուն համար, թէեւ թիւով քիչ— սկսիլ անմիջապէս հայերէն դասաւանդութեանց։

2. Խնդրել «Յառաջ»էն որ բարի ըլլայ հրատարակել այս գրութեան կցուած կոչը, որ պիտի ծառայէ Ֆրանսայի մէջ գտնուող քոյր միութիւններու հետ շփում եւ կապ հաստատելու

Գ. Գ.

⁂

Կը խնդրուի Ֆրանսայի բոլոր կրթական-Ուսումնասիրաց-Մշակութային, Յառաջդիմասէր եւ նման նպատակ հետապնդող միութիւններէն որ հաճին իրենց հասցէն իմացնել Էքսի Յառաջդիմասէր Մշակութային միութեան- փոխադարձ խորհրդակցութեան մը մասին նախնական բացատրութիւններ ստանալու համար։

Միութեան հասցէն է՝ Union Progrès Arménienne. 11 Rue de l'Ecole, Aix-en-Provence.

ՈՍՏԱՅԱՆՔ՝

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ (վէպ ռուսական մեծ յեղափոխութենէն)։ Գրեց՝ ՌԷՆ։ 270 մեծադիր էջերով։ Տպգր. Փարիզ, 1931։ Գին՝ 20 ֆրանք։ Արտասահմանի համար մէկ տոլար։

1. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՏՂԱՅ ՄԸ։ 2. ՓՈՔՐԻԿ ՀՈՎԻՒ ԳԻՏՈՒՆԸ։ Գաբուն Մատթէոսեանէն։ Թարգմ. Յ. Գ. Աթանասեան։ Տպագրութիւն Ֆրումօսա՝ (Թրանսիլվանիա)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

...եղանակը եւ ձիւները կը պատան ...ծայր է. ճան փիտայ է. լօ լօ ...եւայլն։ Անդէն Քիւրտերու հանդիպեցանք, սակայն առանց վնասի. ...ճամբեցինք բոլոր. Գացէք պատմեցէք ձեր շէյխերուն որ հայ ֆէտային անդէն մարդոց հետ գործ ունի։

...կիսը անցեց 9 ժամ։ Թէ ...եւ թէ կիները անօթի էինք։ ...Գարսիկ մը, Ապաս Դուլի, մեզի ...եւ ժամիկ բերաւ։ Այնքան ...ժամով կերայ որ, կարծես մեզ ...կարող ըլլար։ Սպաննուած Քիւրտերու զէնքերը եւ կարաւանը իջեցուցինք վար, ճամբուն վրայ։ Ուղտապաններն կծկուած էին վախէն։ ...յայտարարեց.— Առէք ձեր ...աւանը եւ տարէք առանց որեւէ ...վախի։ բայց միշտ յիշեցէք հայ ֆէտայիի գործը։ Խեղճ ...րդիկը չգիտէին թէ ինչով փոխարինէին իրենց երախտագիտութիւնը։ Աղօթելով, օրհնելով հեռացան։

Մենք այս ամէն յաջողութեամբ ...ուած, խմբով կ'երգէինք ազգային երգեր, եւ կը մօտենայինք ...մբոլաբաթի հայ գիւղին։ Գիւղացիները կտուրներու վրայ կ'աղօթէին եւ կը մօտենայինք ...հեր որ Աստուած մեզ անվտանգ պահէ։

Մերուկ մը, Մղտեսի Սայեաս եկաւ մեր խումբին առջեւ, պառկեցաւ ճամբին վրայ եւ լալով կ'ըսէր

Տղերք ջանըկնձ խնկարելով անցէք թող ես մատաղ լինեմ ձեզ, էլ պարտ չունիմ, տեսայ իմ ազգիս պատիւը, նամուսը պաշտպանողներ, ալ ինչ՞ւ ապրիմ։

Իջանք ձիերէն, գուրգուրանքով առինք ծերուկը եւ ժամի մը չափ հոն եղանք։ Հաւաքուեցան գիւղացիները եւ քանի մը խօսքերէ յետոյ, եկանք Իքի-Աղած գիւղ (մեր բանակատեղին։

Դաշնակցութիւնը իր գործերով ամբողջ շրջանին համակրութեան առարկան էր։ Գիւղատէրերը, կառավարական պաշտօնեաները շատ յարգանքով կը վարուէին, իսկ մենք այժմ ալ աւելի համեստ եւ զիջող էինք ամէն խնդրի առթիւ։

Հայ եւ Ասորի գիւղացիները մինչեւ այդ ատենները իրենց տուները անտէր թողլով պանդխտութիւն չէին կրնար երթալ. իսկ այժմ ապահով զգալով կ'երթային, եւ կարճ ժամանակուան մէջ կը դառնային տուն, աւելի կը շէնցնէին եւ հանգիստ կեանք կը վարէին։ Ամէն գիւղի դպրոցներուն նոյնպէս ուժ կուտայինք։ Թաւրիզէն լաւ պատրաստուած երիտասարդներ ուսուցչութեամբ կը զրաղէին եւ մատաղ սերունդին կրթութիւնը լաւ հիմերով յառաջ կը տանէին։

Վրայ հասաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը։ Պարսկաստանի յեղափոխութիւնը։ Դաշնակցութիւնը Պարսկաստանի մէջ պաշտօնապէս կը մասնակցէր շարժումներուն տրամադրելով զէնք եւ լաւ ուժեր։ Քանի մը խումբեր արդէն գործի վրայ էին։ Նիրեծը եւ Քեռին Թաւրիզի, Թեհրանի, Քիրմանշահի, Համատանի եւ այլ շրջաններու տէրն ու տիրականն էին։ Մենք ալ Ուրմիոյ մէջ հին վարչաձեւին տապալման օգնեցինք, եւ յեղափոխական Մաշատ. Գաղրին յանձնեցինք իշխանութեան։ Երկու սահմանակից բանակներ տապալած էին, նորէն հաստատած։ Ճնշուած ժողովուրդը սկսաւ ազատ շունչ քաշել։

Սեպուհը, Մուրատը, Առաքելը, Աւետիսը, Կոբեցի Մօրուք Խէչօն, որոնք Սալմաստ էին, Թուրքիա երթալով ամուսնացեր էին։ Աւետիսն ալ որոշեց իր հայրենակիցներով երթալ Մուշ, իսկ ես որոշեցի Յնայ Ուրմիա եւ ամուսնանալ ու Յնայ ժողովուրդի մէջ։

Զանազան թափառումներէ յետոյ, նորէն դարձայ Պարսկաստան եւ երկու տարիի չափ խաղաղութեամբ լաւ շահեցայ։ Գիւղին մօտ տեղերէն բաւական հողեր գնեցի եւ սկսայ երկրագործութեամբ եւս զբաղիլ։ Այդ ատենները Ռուսերը սովկալի հալածանք էին սկսած յեղափոխականներու դէմ, շատ յայտնի դէմքեր անցած էին Պարսկաստան, Գալուստ Ալոեանը Եղբայրնցի (Թորոս) եկած էր Ուրմիա։ Թաւրիզի առաջնորդարանէն պաշտօնական իրաւասութիւն ունէր Ուրմիոյ կարգ մը ազգային խնդիրներու ընթացք տալ։ Ունէր իր հետ քանի մը լաւ եւ գիտակից ընկերներ, եւ յեղափոխական գործեր կը կատարէր։ Գիւղացիներու եւ աղաներու միջեւ ծագած խնդիրներ կը կարգադրէր։ Կառավարութիւնն ալ պաշտօնապէս կը ճանչնար Թորոսը իբրեւ Առաջնորդարանի գործակատար։ Բայց երբ 1913ին Ռուսերը մտան Ուրմիա, Թորոսը իր ընկերներով անցաւ Վան, որովհետեւ ձերբակալելու շշուկներ լսուեցան։ Կարգ մը կազմակերպական իրեր ինծ յանձնեց, զէնքերը պահեստին մէջ պահեցինք, եւ նորէն Յնացի մնացի։

⁂

1914 դեկտեմբերի վերջերը Ռուսերը Սարըղամիշի կողմէն պաշարուելու վտանգ տեսնելով, սկսան գիշերանց նահանջել Ուրմիայէն։ Ժողովուրդը, հայ եւ ասորի սկսաւ հետեւիլ անոնց։ Ձիւն ձմեռ էր, երկու փոքրիկներս եւ կինս առած հետեւեցայ հասանքին։ Ութ օր շատ նեղութիւններ քաշելէ յետոյ, առանց թրքական ասպատակներու հանդիպելու անցանք ռուսական սահմանը, եւ տեղաւորուեցանք հայ գիւղերու մէջ։

Ռուսական զօրքը եւ Անդրանիկի կամաւորները շատ մեծ ողորմութիւն ցոյց տուին այս նահանջին առթիւ հանդէպ քրիստոնեայ ժողովուրդին, իսկ կովկասի հայ գիւղացիները ամիսներ ամէն խնամք չխնայեցին։

Ձմեռը անցուցինք Կովկասի գիւղերը. Գարնան Անդրանիկի եւ զօր. Նազարբէկովի շնորհիւ ջախջախուեցաւ Խալիլ փաշայի բանակը, որ գրաւած էր Ուրմիա-Սալմաստ-Խոյ շրջանը եւ ջարդած մաս մը Հայեր որոնք չէին կրցած նահանջել։ Ռուս զօրքը կրկին մտաւ մինչեւ Ուրմիա

Մասեր իրենց բնակիչքը թողին Կովկաս եւ անցան իրենց գիւղերը։ Աւերակ էր դարձել ամէն կողմ։ Ամէն բան թալանուած էր, ես ալ դարձայ Ուրմիա։ Առանց գիւղ հանդիպելու գացի քաղաք։ Մեր գիւղատէրը որ վախկոտ Պարսիկ մըն էր, երբ լսեց թէ եկեր եմ, իր ծառան ուղարկեց քովս եւ առաջարկեց որ երթամ գիւղ եւ վերսկսինք հին կեանքը։ Մերժեցի, եւ կարգ մը նախատական խօսքերով ճամբու դրի ծառան։ Երկու օրէն դարձեալ եկաւ ծառան, նուէր բերելով լաւ ձի մը։ Կը յայտնէր թէ գիւղի ամբողջ վնասները ինք պիտի հոգայ, եւայլն.։ Սառացայ ձին, մէկ հնչուն ոսկի նուէր տուի ծառային եւ խոստացայ երթալ գիւղ եւ գործել։

Ռուսերը ամէն կեդրոնական գիւղի մէջ որոշ փոտաշելի մարդիկ, նշանակել էին իբր լիազոր, որպէսզի թալանուած ապրանքները ետ ստանալուն օգնեն եւ օրինական գործ տեսնեն։ Մեր շրջանի այդ պաշտօնն ալ ես ստանձնեցի եւ գացի գիւղ։ Մեր գիւղացի տղաներէն քանի մը հոգի առի եւ Ասորի բժիշկ մըն ալ օգնական նշանակելով, սկսայ գործի։ Մինչեւ երեկոյ անընդհատ դատեր կը տեսնէինք, գդուշալով աւատ բերել յեղափոխական անունին։

⁂

1917-1918ին երբ Ալի Իհսան փաշան իր զօրքով կ'ուզէր մեզ ալ Թուրքիոյ Հայերու օրին բերել մենք բաւական գործ ունեցանք այդ հրէշին հետ, քանի մը քիւրտ !բէկեր, որոնք կը զգային Թուրքին լկտիութիւնը եւ ճաշակած էին այդ դաշնակներու վայրագութիւնները, եկած եւ միացած էին մեզ։ Իր հետեւորդներով եկած էր նաեւ քիւրտ Աճճէմ աղան որ բարեկամացած էր մեզ հետ, շնորհիւ մեր քաջագործութեանց։ Քանի մը օրհասական կռիւներուն մէջ մեծ օգտակարութիւններ ցոյց տուին, եւ 1918 օգոստոսի նահանջին մեզ հետ միասին քաշուեցան եւ հաստատուեցան Սուլ Ծուղի շրջանը որ քրտական անառիկ վայր մըն է, իսկ մենք մեր ճամբան շարունակեցինք դէպի Համատան եւ անկից Պաղտատ։

ՀԱՃԻ

(ՎԵՐՋ)

թիւններու Նկատի ունենալով այս յիշատակարանին պատմական արժէքը, անոր պահպանումը պիտի յանձնուի Գաղթատինի կառավարութեան, որ պէտք է համաձայնութիւն գոյացնէ Մանմեսդականներու եւ Հրեաներու Գերագոյն Խորհուրդներուն հետ։ Յանձնախումբը կը յանձնարարէ Մահմեսականներուն եւ Հրեաներուն որ յարգեն իր որոշումները՝ ցոյց տալով համաձայնութեան մը անհրաժեշտութիւնը, որով կարելի ըլլայ աշխատիլ Պաղեստինի զարգացման։

Պաղեստինի Մարզպանութեան մէկ յայտարարութիւնը որ հրատարակուած է պաշտօնաթերթին մէջ, գործադրութեան դրած է այս յանձնախումբին որոշումները։

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները

Պուլկարիոյ մէջ, ընտրական պայքարը բացուեցաւ Լիափչէֆի կողմէ, որ հազարաւորներու հաւաքոյթի մը առջեւ, բացատրեց կառավարութեան ծրագիրը, նախապէս մշակուած կուսակցութեանց համերաշխութեամբ։ Լիափչէֆ իր ճառին մէջ մատնանշեց խաղաղութեան դաշնագրով սահմանուած ծանր պայմանները եւ շեշտեց թէ ամբողջ աշխարհ սկսած է ընդունիլ թէ դաշնագրերու անարդար կէտերը կրնան հարթուիլ միայն բոլոր ազգերու գործակցութեամբ։

Յիշելէ յետոյ Պուլկարիոյ անտեսական աննախանձելի վիճակը եւ կացութիւնը բարւոքելու համար կառավարութեան թափած ջանքերը, Լիափչէֆ անդրադարձաւ ընտրական համաձայնութիւններուն եւ շեշտեց ընդդիմադիր խմբակին կեղծ դիրքը։ Ինչպէս ամէն տեղ, Պուլկարիոյ մէջ եւս յետադիմականները համերաշխած են բոլշեւիկեան տարրերուն հետ։ Լիափչէֆ կոչ ուղղեց հանրութեան որ քուէները տան կառավարութեան թեկնածուներուն։

Հնգամեայ ծրագրի փոխառութիւնը

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ նկատի ունենալով բանուորական կազմակերպութեանց կողմէ կրկնուած խնդրանքները, ինչպէս նաեւ այն պարագան որ «Հնգամեայ ծրագիրը չորս տարիէն» անունը կրող փոխառութեան արձանագրութիւնները անցած են արդէն նախատեսութիւնները, խորհրդ. կառավարութիւնը որոշեց նոր փոխառութիւն մըն ալ հրապարակ հանել։

Գերմանեւռուսական դաշինքը

Գերմանեւռուսական դաշինքը որ աւելի ծանօթ է Պերլինի դաշնագիր անունով, եւ կը վերջանայ յունիս 30ին, մէկ քանի օրէն երկու կողմերու համաձայնութեամբ պիտի երկարաձգուի անորոշ պայմանաժամով։ Այս որոշումը տրուած է երկու կողմերու համաձայնութեամբ, Գերմանիա հրաժարած ըլլալով դաշնագրին մէջ փոփոխութիւն մտցնելու իր պահանջներէն։

Այս նկատումով ալ, դաշնագիրը փոխանակ կնքուելու հինգ տարուան համար, ինչպէս էր նախորդը, կնքուած է անորոշ ժամանակով։ Սակայն երեք տարին անգամ մը, կողմերը իրաւունք պիտի ունենան խզելու դաշինքը։

Գերման նախարարներու վերադարձը

Գերմանիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Լոնտոնէն վերադարձան Պերլին։ Կայարանը առնուած էր ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ։ Սակայն հակառակ ասոր բազմաթիւ Հիթլէրեաններ յաջողեցան ցոյց մը կատարել։

Քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Պրիւնինկ զեկոյց տալու համար պիտի հրաւիրէ այն կուսակցութեանց պետերը, որոնք ցարդ ուժ տուած են կառավարութեան։

Ընդդիմադիր հոսանքները պահանջած են որ յունիս 16ին համար, նիստի հրաւիրուի խորհրդարանը։ Կը կարծուի թէ Պրիւնինկ պիտի թելադրէ իր կողմնակիցներուն, որ չպահանջեն խորհրդարանին գումարումը եւ թոյլ տան որ հրովարտակօրէնքները գործադրուին։

Յայտնի չէ տակաւին թէ ընկերվարականներն ու կառավարական միւս կուսակցութիւնները պիտի ընդունին վարչապետին թելադրութիւնները, որովհետեւ, ամէն կողմէ սկսած են բողոք բարձրացնել ելեւմտական այս հրովարտակներուն դէմ։

«Գերմանիա կրնայ վճարել»

Միացեալ-Նահանգներու նախագահը Հուվըր բուռն կերպով կ'ընդդիմանայ բոլոր անոնց որոնք կ'ուզեն իր վրայ ճնշում բանեցնել, որպէսզի սեղանի վրայ դնէ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը։

Իրօք, ամերիկեան մասնագէտները որոնք ուսումնասիրեցին Գերմանիոյ ընտրական եւ ելմտական կացութիւնը, կը կարծեն թէ Գերմանիա կրնայ տակաւին իր պարտքերը վճարել, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ստուգել թէ անոր դժուարութիւնները առաջ կուգան համաշխարհային տագնապէ՞ն թէ աւելի խոր պատճառներէ։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՌՎԻԼ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot

Կը խօսին՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Նփրատ նուագախումբը

Մուտքը ազատ է

ՍԵՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ, Harmonie St. Etienneի սրահը Avenue Président Faure (Ռուսաց սինեմային կից)

Կը խօսի՝ Ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի Վազգէն խումբին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 2ին Օֆմօնի անտառին մէջ, Ջուր փիտող վայրը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱՂՕԵԱՆ Կը խօսի ընկ. Ա. ՑԱՐՕ

Երգ, արտասանութիւն, Ճայն։ Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային յաջորդ կիրակի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Բոստոն Դրադարանի կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet

Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՅՈՒՆ եւ ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ

Օր. Աստղիկ Առաքելեան (երգ), Պ. Միշ—Ազեան (երգ), Փոքրիկն Ս. Լուսիկեան կը պարէ։ Արտասանութիւն, ծաղպանտ, ճայկական եւ եւրոպական պարեր, կը մասնակցի՝ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ճոխ պիւֆէ։

Մուտք՝ 10 Ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 71 Ave. Kléber եւ Հրանտ Սամուէլ գրատունը։

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, Փարիզ

Ա.— Յարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)

Նախագահութեամբ Ծերակուտական և Նախկին Նախարար

Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՅԻ

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)

Նախագահութեամբ Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

Բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն։ Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր, ստանալու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն 11 Սքուար Ալպանի, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Ժան Կուժոն փողոց, Պ. Վաղարշակ Թագւորեան՝ 53 Րիւ տիւ Ֆօպուր Մոնմարթր, Ֆլորիա ճաշարան՝ 61 Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի՝ 10պիս Ռիւ Թուէն (5), Յակոբ Սարաճեան՝ 18 րիւ Մէլէնէ (19), Օննիկ Թաշճեան՝ քարտուղար գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Անկիէէնի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սէվրանի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սարսէլի մասնաճիւղ, Ն. Նիկողոսեան՝ Արնուվիլ-լէ-Կոնէս, 121 Ավընիւ տը լ'Ինիւն, Հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Ալֆորվիլ։

Դուրս, ճերմակ եւ գեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 րիւ տը լա Սորպոն։

Կանանչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ'Էքոլ։

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել։

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է։ Հանգանակութիւն չկայ։

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ

Այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յայտագրով

ՊՈԼՍԷՆ ՆՈՐ ՄԻԱՅՆ ՀԱՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

Խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՕՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ

Գին՝ 15 Ֆր. Դիմել միմիայն հրատարակիչին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աֆիոն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովասափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sàone et Loire).

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 3 Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտատպել թերթերէն արտատպել։

— Գարակէօզեան Հօսի սաներէն Կարապետ Ալթունեան կը փնտռէ իր ծնողքը, Յակոբ եւ Էքնալ Ալթունեան եւ իր եղբայրը Մեսրոպ, որոնք 1919-20 թուականներուն Սեբաստիոյ կուրլու հաստատուած էին ու այնուհետեւ մեկնած են անծանօթ ուղղութեամբ։ Կը խնդրուի գրել Karagheusian Home, Gaudiniere, Ville-aux Cleres, Loir et Cher, France.

ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ

Մարաշցի Մարի Մանուկեան ճարտար խոհարարուհի, որ ծանօթ է նաեւ Պոլսոյ ճաշերուն, գործ կը փնտռէ, խոստանալով գոհացնել ամենանուրբ քիմքերը։ Դիմել՝ Դրամատուն «Յառաջ» Rue des Dominicains Marseille.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ. ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ծանօթ ճաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանիր ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Tournon։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
13
ՅՈՒՆԻՍ
1931
13 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1594 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շարունակենք մեր խորհրդածութիւնները՝ «Ցուսաբեր»ի ...ւէրին առթիւ։ Ոչ թէ իբրեւ ուղղակի պատասխան, այլ իբ... լուսաբանութիւն։

Հրաւէր-հարցումը, այնպէս ինչպէս բանաձեւած է մեր ...պաշտօնակիցը, քիչ մը շփոթ եւ հակասական ըլլալով, մենք ...ի ամփոփուինք Թուրքիոյ մէջ կատարուած փոփոխու...ւնց վրայ։ Բոլորովին ուրիշ խնդիր է միւս հարցը.

— «Ո՞վ ըսաւ թէ Թուրքը դադրած է պատմութեան աւերիչ, ...ան, տմարդի, նոյն կողոպտիչ, անհանդարտ, ռազմաշունչ ու ...ծանարար ուժն ըլլալէ»։

Ուրեմն, հաստատենք նորէն,— շատ խոր, շատ խոշոր փո...խութիւններ տեղի ունեցած են Թուրքիոյ մէջ, ընդամէնը ...ր տարուան ընթացքին։

Փոփոխութիւններ՝ որոնց նմանը հազուադէպ է։ Մանա...նդ Արեւելքի պատմութեան մէջ։ Փոփոխութիւններ, որոնք ...ւ եւ իսկ յեղափոխական են։

Ի՛նչ շարժառիթներ ալ ունեցած ըլլան Թրքական յեղաշրջ...ն հեղինակները, կացութիւնը չի փոխուիր։

Քէմալականութիւնը իր աթոռը, իր կաշին փրկելո՞ւ հա...ր վտարեց Սուլթան-խալիֆան, ցիրուցան քշեց Ալ-Օսմանի ...րդաստանը, պատռեց «չարշաֆ»ն ու «եաշմախ»ը, փաթթոցն ...ֆէսը, նետեց արաբական տառերը, բաժնեց կրօնն ու պե...ւթիւնը։

Թո՛ղ ըլլայ այդպէս։ Այսօրուան իշխանապետութիւններէն ...ը չունեցաւ կամ չունի այդ մտահոգութիւնը։ Մոսկուայէն ...նչեւ Հռոմ։

Ձեւակա՞ն են այս փոփոխութիւնները։

Ընդունինք ա՛յդ ալ։ Բայց չէ՞ որ բազմութիւնները ...ազհատէ, անգիտակցաբար կը վարժուին ո՛ր եւէ կարգ ու սարքի։ ...՝ որ ամէն փոփոխութիւն ակօս մը, ճեղք մը կը բանայ, ...ք մը կը ձգէ։

Տակաւին տասը տարի է անցած. եւ ոչ ոք պիտի կրնար ...ել որ, եթէ քէմալականութիւնը տապալի եւ ընդդիմադիր... ժառանգէն իշխանութիւնը, պիտի համարձակին նոյնու...մբ վերահաստատել երէկուան կարգ ու սարքը։ Ամէնէն ...ոգ օրինակը տալով, կրնան ֆէսը վերահաստատել, բայց ...ար թէ յաջողին հրապարակէն քշել գլխարկը։ Մահացու ...նք հոյակել գլխարկի գործածութիւնը, կամ կիներուն մաս...կցութիւնը հանրային կեանքին։

Եւ յետոյ, նոյն իսկ արտաքին փոփոխութիւնը կ'ազդէ ...րդուն վրայ։ Փիլոն հագնողը բնազդաբար, մեքենաբար կը ...ուի տէրտէրի պէս մտածելու։«Ֆրաք»ը և «սմոքինկ»ը վերջը ...րջը կը ստեղծեն սալոնականի տիպարը։ Զափուած-ձեւուած, ...նկուած սպրկիկը «Զինուորական համազգեստը ամէնէն ...նձարակն ալ կը դարձնէ իշխանաստատ, պիրկ, հրամայող։ ...րասարահը մեղկութիւն, ծեքծեքում կ'ուսուցանէ։ Ինչպէս որ ...րդաշնակցական մթնոլորտը առանձին հոգեբանութիւն,տաք, ...րակից խառնուածք կը ստեղծէ։

Եթէ սպասէինք որ ամէն մէկը գիտակցօրէն բարեշրջուէր, ...՛յ քաղաքակրթութեան։

Եւ յետոյ, ինչո՞ւ կը զարմանանք որ բարբարոս, ջարդա...ր Թուրքը տակաւին չէ վարժուած «հանրապետական» կարգ ...սարքին, երբ աչքի առջեւ ունինք մեր իսկ պատմութիւնը։

Աւելի ընդունակ, աւելի կիրթ, աւելի յառաջադէմ ըլլալով ...նչերձ, 1860էն ի վեր քիչ-շատ ժողովրդավար սահմանադրու...իւն մը ունենալով հանդերձ, կրնա՞նք ուրանալ թէ ընդմիշտ ...նհետացած է ամիրայական, աղա—էֆէնտիական հոգեբանու...իւնը։

Նոյնիսկ այս լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, այնքան ...թորիկներէ եւ դառնագին փորձառութիւններէ յետոյ, կրն...՞նք պնդել թէ պատմութեան կը պատկանի սա թանդհայ...կան «տիրացուն»։

Կ'ընդունինք։ Թուրքիոյ մէջ պարտադրուած փոփոխու...իւնները յաճախ ընդօրինակութիւններ, կապկութիւններ են։

Բայց, նոյն այդ մեղքերը չէ՞ն որ անմահ«Ծապլվար»ը գրել ...ուին ողբացեալ Եր. Օտեանի։ Եւ նոյն մեղքերը չէ՞ն որ անհ...աղճատեն մեր միտուճար Հայաստանը, իր անճար ժողո...ուրդով։

Ո՛րքան ալ նախապաշարուած ըլլանք, չպիտի կրնանք ...ստել թէ բանի, արհեստական արդիացման փորձերն իսկ հետ... պիտի թողուն։ Լաւ կամ գէշ, բայց անպայման պիտի ...ողուն։ Մանաւանդ եթէ աւելի երկար հանգիստ վայելէ քէմա...ականութիւնը։

Թուրքը չընդվզիր ո՛ր եւ է վայրագ տեսարանի առջեւ ...ունի հանրային կարծիք։ Մենք այս էջին վրայ իսկ, առիթ ...նեցանք մատնանշելու զարհուրելի դրուագ մը՝ Մէնէմէնի ...էպքին առթիւ։

Բայց ունի՞նք մենք։ Մ. Քէմալի միահեծան բռնավարու...եան տակ, Թուրք մամուլը յաճախ աւելի քաջ է, քան մեր «...արգացեալ» մամուլը, այս ազատ ափերուն վրայ։

Բայց շեղեցանք նիւթէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆՔ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ (6 յունիս).

— «Բայց, վերջ չունի այս ճամբան։ Չիրար վարկաբեկելու այս մոլութիւնը, գիրար չի քաշելու այս ախտը վերածուած է զգալելի կատակերգութեան մը, որմէ հաճոյք զգացող մնացած չէ։ Պէտք է առաջքը առնել այս բարոյական անկումին, կեցնել հոսանքը։

Ու մտածել քիչ մը մեր ազգային-քաղաքական ճակատագրի մասին, մեր հաւնող, օր ըստ օրէ սպառող ուժի եւ կենսունակութեան եւ մեր կեանքը ճախճախեցնող պատճառներու մասին։

Մամուլի գինադադար ամէն բանէ առաջ։ Չի գրել ու չի խօսիլ անցեալի մասին։ Այնքան գրելէ ու խօսելէ յետոյ, երբ պէտք եղած դասերը առած չենք անցեալէն, գոնէ տեղը ուժ ու միտք չի վատնենք նոր գասեր քաղելու համար։

Զինադադար ամբողջ ճակատին վրայ։ Հաշտութիւն չի նշանակեր այդ։ Կենանք հոն՝ ուր կը գտնուինք։ Իւրաքանչիւրս իր դիրքին վրայ ու կառչած իր տեսակէտին։ Զինադադար սանձարձակ կիրքերու ու բարոյական փերեզակնու-թեան, զինադադար հոյհոյանքի ու անպատուութեան։ Ու զբաղինք ներկայի պահանջներով, մեր թշնամիին լարած ծուղակներով, մեր մշակոյթին զարգացումով, Հայաստանի վերաշինութիւնով, գաղթականներու զետեղումով, մեր միութիւններով եւայլն։

— Խմբագիրնե՛ր, խորհեցէք որ ամբողջ ժողովուրդ մը մատուցապէս կերակրելու կոչուած ունիք։ Խորհեցէք րոպէ մը, ու պիտի տեսնէք ձեր ոտքերուն տակ բացուած անդունդը։ Խորհեցէք թէ ի՞նչ կը բանինք տարիներէ ի վեր։»

ՁԱՅՆ ՄԸ ԵՒՍ

«Պայքար»ի լռութեան առթիւ, Le Foyer գրել կուտայ (1 Յունիս).

—«Մենք «Պայքար»ի խմբագրութեան «հանդարտ խղճին» կը թողունք Յունաստանի անօթիներուն կռնակին վրայ «քաղաքականութիւն ընելու» այս անըրեւակայելի մեթոտը, եւ մեր պարտքը կը նկատենք կոչում ընել մեր ազգային ձեռնհաս իշխանութեանց որ կարելին ընեն ժամ առաջ օգնութեան համնելու մեր անգործ ու անօթի եղբայրներուն, ըլլան Յունաստանի, ըլլան Պուլկարիոյ մէջ։ Ասիկա մարդկութեան պարտականութիւն է, ասիկա հայութեան պարտականութիւն է, ասիկա հայութեան պարտականութիւն է. եւ գոնէ ատոր առաջ պէտք է լռեն ուրիշ բոլոր նկատողութիւնները, կրքերը եւ կուսակցական հակամարտութիւնը։»

ՀԱՅԵՐԸ ԿԱ՞Ն ՈՒՆԻ՞Ն ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Էլ Աքրաբի խմբագիրներէն Յուսուֆ Մէլտանի, քիւրտ լիտերի մը Հալէպ պէտք հետ իր ունեցած տեսակցութիւններն սկըսած է հրատարակել։ Մտովի հատուած մը։

—Ներկայիս ո՞ւր կը գտնուին քրտական ուժերը.

— Ինչպէս առաջ ըսի ձեզի Արարատի շրջանին մէջ անկախ վարչութիւն մը ունինք եւ կը յուսանք որ ան հետզհետէ պիտի ուժեղնայ եւ աւելի պիտի ընդարձակուի։ Մէկ ալ Արեւելեան նահանգներու Մուշի լեռներուն մէջ Շէյխ Եունուսի հրամանատարութեամբ կարեւոր ուժեր ունինք. ասոնք ալ կեդրոնի ուժերուն հետ յարաբերութեան մէջ են.

— Միւս շրջաններու մէջ քիւրտերը ի՞նչ վիճակի եւ դրութեան մէջ են.

—Ամէն տեղ մեր կազմակերպութիւնները շատ կանոնաւոր են։ «Հօյպուն»ը բոլոր շարժումներու եւ կարգադրութեանց ընդհանուր ղեկավարն է։ Ընդհանուր հրամանատար Իհսան Նուրի փաշան ալ իր հրամանները կ'ստանար անկէ։ «Հօյպուն»ը միացման կէտն էԱրարատի եւ միւս շրջաններու քրտական կազմակերպութեանց եւ ուժերու միջեւ։

— Ի՞նչ է ձեր բուն նպատակակէտը.

— Մեր միակ նպատակակէտն է կատարեալ անկախութիւն։ Այդ նպատակի իրագործման համար կ'ընդունինք ամէն օժանդակութիւն։ Միայն Թիւրքերու դէմ չէ որ պատերազմ յայտարարեցինք, այլ Պարսկաստանի, Անգլիոյ եւ Իրաքի դէմ ալ, ոչ թէ թշնամութեան համար, այլ մեր իրաւունքները արժեցնելու համար։

— Կարգ մը աղբիւրներ կը շեշտեն որ Հայերու եւ ձեր միջեւ համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունի եւ սերտ գործակցութեան մէջ էք, ճի՞շդ է. Կ'ըսեն թէ Հայերը ձեզի դրամ կուտան Թուրքիոյ դէմ կռուելու համար. մանաւանդ Թուրք թերթերը շարունակ կը պնդեն այս պարագան.

— Բոլորովին սուտ եւ դիտումնաւոր զրպարտութիւն մըն է այդ լուրը. մենք ոչ մէկ կապ ունինք Հայերու հետ եւ ոչ մէկ օգնութիւն կը ստանանք անոնցմէ. Միայն թէ մեր միջեւ զգացումի նմանութիւն մը գոյութիւն ունի. մենք կը կռուինք անկախութեան համար. Հայերս ալ անհայրենիք ժողովուրդ մըն են եւ անկախութիւն կ'ուզեն եւ երկուքս ալ անիրաւուած Թուրք կառավարութեան կողմէ. Ահա այս տեսակէտով համաձայն ենք իրարու հետ եւ միեւնոյն ձեւով կը մտածենք։ Սակայն Հայերէն կամ ուրիշներէն դիւրութիւններ կամ օգնութիւններ գտած ըլլալու լուրը բացարձակապէս սուտ է։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Մուսուլէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Իրաքի քարիւղին շուրջ կնքուած համաձայնութիւնը վաւերացուեցաւ եւ յայտարարուեցաւ։ Վերջնապէս որոշուած է քարիւղատար խողովակներուն անցնելիք կէտերը Պաղեստինէն եւ Սուրիայէն։ Մէկը՝ Քէրքուքէն դէպի Տրիպոլի, պիտի անցնի Հատիտէյէն եւ Ապուքէմալէն, միւսը Քէրքուքէն դէպի Հայֆա՝ Հատիտէյէն եւ Բուլթպաշէն։ Արդէն երեք խումբեր կ'աշխատին Իրաքի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ, քարիւղատար խողովակներուն գիծերը նշելու։ Նիւթեղէնի յանձնարարութիւնները պիտի կատարուին մօտ օրէն, իսկ խողովակներու զետեղումը պիտի կատարուի դէպի ամրան վերջերը։

«Մաթէն», այս մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները դժուարութեանց մասին, որոնք ուշացուցին համաձայնութեան կնքումը։ Անգլիա կ'ուզէր որ քարիւղատարը յանգի Հայֆա միայն, այս տեսակէտին ուժ կուտար Իրաքի կառավարութիւնը։ Բայց Իրաքի քարիւղի ընկերութիւնը որ մենաշնորհեալն է, դէմ էր անգլեւիրաքեան այս ծրագրին, որովհետեւ դէպի Հայֆա գիծը 200 քիլոմեթր աւելի է քան թէ Տրիպոլի գացող գիծը, մանաւանդ որ Յորդանանի անցքը մակարդակի մօտ 1000 մեթր տարբերութիւն մը ցոյց կուտար, ինչ որ աւելի սուղի կը նստեցնէր գիծերուն զետեղումը։

Ներկայ համաձայնութեամբ, քարիւղատարը պիտի ունենայ Y ի ձեւը. Մուսուլէն մինչեւ Ապուքէմալ մէկ գիծ, անկից գիծ մը պիտի ուղղուի դէպի Տրիպոլի, մինչ միւս գիծը պիտի երթայ դէպի հարաւ, յանգելու Հայֆա, համաձայն պայմանագրութեան. Տրիպոլիի գիծը պէտք է 6 ամիս առաջ լրանայ Հայֆայի գիծէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍՕՐ Պ. ՏՈՒՄԷՐԿ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՆՁՆԷ Պ. ՏՈՒՄԷՐԻ

Այսօր Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահը Պ. Տումէրկ իշխանութիւնը կը յանձնէ նորընտիր նախագահին Պ. Տումէրի։

Կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, վարչապետ Պ. Լավալ ընկերակցութեամբ նախագահին, արարողութեամբ պիտի մեկնի Էլիզէի պալատէն դէպի Ծերակոյտի պալատը, Պ. Տումէրը առաջնորդելու դէպի Էլիզէ, ուր տեղի պիտի ունենայ իշխանութեան փոխանցումը։

Այս առթիւ, Ֆրանսական դահլիճը իր հրաժարականը պիտի ներկայացնէ նոր նախագահին, որ հաւանաբար զայն պիտի վերահաստատէ։

∴ Պ. Տումէր, հանրապետութեան նախագահ ընտրուած ըլլալով, հրաժարականը ներկայացուցեր էր Ծերակոյտի նախագահութենէն։ Ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Ալպէր Լըպրէօն։

Սուրիոյ Ֆրանսական հոգատարութիւնը

Ժընեւի մէջ, իր նախորդ օրուան նիստին, հոգատարութեանց յանձնախումբը ձեռնարկեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութեան մասին Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցած տեղեկագրին քննութեան։

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Պ. Ռօպէր տը Քէ զեկոյց մը տուաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններուն մասին։ Սուրիոյ մէջ տնտեսական պայմանները այս տարի աննպաստ էին, համաշխարհային տագնապին հետեւանքով։

Պ. Ռօպէր տը Քէ բացատրութիւններ տուաւ նաեւ թէ ի՛նչ կերպով անցեալ տարի կարգադրուեցան Սուրիոյ և Թրքական պետութեանց միջեւ առկախ մնացած սահմանային հարցերը եւ շեշտեց թէ խաղաղութեամբ կատարուած է հոգերու փոխանակումը Թրքական սահմանին վրայ։ Պատասխանելով հարցման մը, ըսաւ որ եթէ Լիբանանի մէջ մարդ գլուխ գանձուած տուրքը աւելի շատ է քան Սուրիոյ մէջ, պատճառը պէտք է փնտռել ներածուած ապրանքներու աւելի շատ սպառման մէջ։

Եգիպտոսի Ծերակուտական ընտրութիւնները

Եգիպտոսի ծերակուտական ընտրութիւնները տեղի ունեցան առանց որ եւ է միջադէպի։ Ընտրութեան մասնակցող քուէարկուներու թիւը անցաւ 100էն90ը։Կառավարութեան համակիր 40 թեկնածուներ ընտրուեցան։60հոգիեւս պիտի ընտրուի այս մէկ քանի օրուան մէջ։

Վարչապետ Սըտքը փաշա իր գոհունակութիւնը յայտնեց ընտրութեանց այս առաջին արդիւնքին մասին եւ յայտարարեց թէ որ եւ է տեղ կարգը չէ խանգարուած։

Վաֆտը եւ ազատական կուսակցութիւնը կը յայտնեն թէ մտադիր են Ազգային Խորհուրդ մը գումարել յունիս 18ին։

Թուրքիոյ խնայողութիւնները

Թուրք Ազգ. Ժողովի պիւտճէի յանձնաժողովը զբաղած է կառավարութեան ներկայացուցած նոր պիւտճէի քննութեամբ։ Յանձնաժողովը մի առ մի կը քննէ հասոյթի եւ ծախքի բոլոր գլուխները։ Այս քննութեանց առթիւ, կառավարութեան և յանձնաժողովին միջեւ տարակարծութիւն կայ կարգ մը գլուխներու շուրջ։ Եթէ երկու կողմերն ալ պնդեն իրենց տեսակէտներուն վրայ, Ազգ. Ժողովը իրաւարարի դեր պիտի կատարէ։

Ստոյգ կը նկատուի որ պիւտճէի յանձնաժողովը կառավարութեան առաջարկած պիւտճէին 189 միլիոն հասոյթը 182 միլիոն ոսկիի պիտի իջեցնէ։

Կարգ մը իրաւասու շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը պաշտպանուի թէ պաշտօնեաներու ամսականներուն վրայ զեղչ պէտք է ընել եւ այս կերպով. պաշտօնեաներու ներկայ կազմէն ոչոք դուրս պէտք է հանել։ Կառավարութիւնը համակարծիք չէ եղած այս տեսակէտին։ Ելմտական գործավարը պիւտճէի յանձնաժողովին մէջ վճռապէս յայտարարած է թէ կառավարութիւնը ոչ մէկ փոփոխութեան կողմնակից է։

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերմանիոյ դահլիճը լսեց վարչապետ Պրիւնինկի զեկոյցը Լոնտոնի տեսակցութեան մասին։

Հրովարտակներու հրատարակումը եւ գործադրութիւնը յուզման մատնած է բազմաթիւ շրջանակներ։ Զանազան կուսակցութեանց կողմէ այս հարցին առթիւ մէջտեղ դրուած պահանջները այնքան իրարմէ կը տարբերին, որ կառավարութիւնը կը մերժէ հրովարտակները ենթարկել խորհրդարանի քննութեան։ Բայց, հաւանական է որ ընդունի կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել, կուսակցութեանց հետ կարգ մը համաձայնութիւններէ վերջ։ Այս կերպով փոփոխութեան ենթարկուած հրովարտակներն են որ հաւանաբար ենթարկուին խորհրդարանի քննութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻ ՀՈԳԵՐԸ

Բոլոր եւրոպական պետութեանց 1929ի, 1930ի, 1931ի ելմտացոյցներն ալ բաց ունին, պատճառը միջազգային ելմտական տագնապն է, կ'ըսեն միօրինակ կերպով բոլոր ելմտական նախարարները։ Հասոյթները պակսած են, իսկ ծախքերը ոչ միայն պակսած չեն, այլ ընդհանուր գործադրկութեան եւ պետական նպաստներու պատճառաւ մինչեւ իսկ աւելցած։

Տրամաբանական եւ դիւրահասկնալի է անշուշտ այս բացատրութիւնը։ Վաճառականը քիչ կը ծախէ եւ աւատորի տուրքը կը նուազի. քիչ կը շահի եւ համեմատաբար պակաս շահատուրք կը վճարէ։ Բայց եթէ օրինակ առնենք անհատ մը իր տնտեսական կեանքին մէջ, իրաւունք պիտի տա՞նք անոր որ հակառակ իր հասոյթներու եւ շահերու նուազման, շարունակէ իր ծախքերը ոչ թէ համեմատաբար նուազեցնել, այլեւ աւելցնել։ Մոռնալու չէ նմանապէս թէ անհատ մը սեւ օրերու համար կրնայ տրամադրելի պահեստներ ունենալ, մինչդեռ պետութիւնը օրը օրին կ'ապրի եւ մէկ տարիէն միւսը պահեստի դրամ չի կրնար փոխանցել։

Բայց անհատ մը ազատ է իր վիճակին եւ անձամբ պատասխանատու է իրեններուն հանդէպ, մինչդեռ պետական ելմտացոյցի բացին կամ պետութեան դանձի յուսի վարչութեան մէջ անհատական պատասխանատուութիւն չկայ։ Երեսփոխանները միակ մտահոգութիւն մը ունին — հաճելի թուիլ ընտրողներու աչքին եւ ապահովել վերընտրութիւնը։ Իսկ ընտրողներուն հաճելի թուելու համար ալ պէտք է անոնց համար դրամ ծախսել, ճամբաներ շինել, ջրանցքներ բանալ, նպաստներ տալ, տուրքերը պակսեցնել եւն. եւն.։ Ընդհանուր շահին վրայ միայն նախարարներն են որ պէտք է խորհին, երեսփոխաններն ընդհանրապէս իրենց տեղական, անհատական շահերը աչքի առջեւ կ'ունենան։

Այս պայմաններուն մէջ, կը տեսնուի թէ որչափ դժուար է տեղական եւ անհատական շահերը համերաշխել ընդհանուր պետական շահերուն հետ։ Նախարարներու ջանքը պէտք է ըլլայ, ինչպէս Թարտիէօ ըսաւ իր տարի մը առաջ, իր նախարարապետութեան շրջանին, յամառ դիմադրութիւն ամբոխավար մտադնութեան դէմ…։ Բայց չէ՞ որ նախարարներու բախտն ալ երեսփոխաններու ձեռքին մէջն է։ Բազմաթիւ օրինակներ կարելի է բերել տրամագծօրէն իրարու հակառակ ոգիով այնպիսի ճառերու որոնք խօսուած են միեւնոյն աջերուն կողմէ, երբ նախարար՝ երեսփոխանական ժողովին մէջ, եւ երբ ներկայացուցիչ իրենց ընտրողներու ներկայութեան…։

Ամերիկայի մէջ, ըստ դաշնակցային սահմանադրութեան, պետական ծախքերը կ'որոշուին երեսփոխանական ժողովին կողմէ, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ։ Պատերազմէն առաջ այնչափ անհաշիւ ծախքեր քուէարկուած էին որ, պետական գանձը սոսկալի վիճակի մը մատնուած էր եւ հանրային կարծիքը այնչափ յուզուեցաւ որ պահանջուեցաւ հակակշռի կազմակերպութիւն մը ստեղծել իբրեւ պատասխանատու ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան։ Շատ մը դժուարութիւններէ յետոյ միայն կարելի եղաւ ելմտացոյցի Դիւան անունին տակ մարմին մը կազմել հանրապետութեան նախագահի անձնական եւ անմիջական հսկողութեան տակ, զսպելու համար երեսփոխաններու ախորժակները։

Անգլիոյ մէջ Երեսփ. ժողովը իրաւունք չունի ծախքերը որոշելու, բայց երեսփոխանները կը յաջողին գրեթէ միշտ ելմտական նախարարին վրայ ազդել, իրենց պահանջներով։

Պատճառներէն անցնելով իրականութեան, տեսնենք թէ, ինչպէս հասատատեց ելմտական Յանձնաժողովի նախագահն իր վերջին զեկոյցով, Ֆրանսայի վերջին ելմտացոյցը երեք միլիառի բաց մը ձգած է, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 6 տարբերութիւն մը, 50 միլիառ ընդհանուր գումարին վրայ։ Բարեբախտաբար այդ երեք միլիառէն մօտ մէկ միլիառը զանձուած է ուրիշ հասոյթներու յաւելումով, ուրեմն իրական բացը կը հասնի 2,143,000 փրանքի։

Ինչպէս միշտ կը պատահի նմանօրինակ աղէտներու հասատաման պարագային, Ելմտական Յանձնաժողովը յուզուեցաւ եւ որոշեց խիստ միջոցներու դիմել, մերժելու որեւէ նոր ծախք եւ կրճատելու համար արդէն քուէարկուած աւելորդ ծախքերը։ Բայց խնդիրն այժմ այդ երկու միլիառը գոցելուն վրայ է։

Այսօր, յունիս 13ին պաշտօնի կ'անցնի հանրապետութեան Նոր նախագահը եւ անմիջապէս յետոյ վերահաստատուած դահլիճը պէտք է նկատի առնէ այդ խնդիրը։ Երկու միջոց միայն կայ. Խնայողութիւն կամ նոր տուրքեր։ Բարեբախտաբար ընդհանուր ընտրութեանց շատ մօտ ենք եւ երեսփոխանները կողմնակից պէտք չէ ըլլան նոր հարկերու։ Անոնք շատ անգամներ յայտարարած են թէ հարկատուներն արդէն կը վճարեն իրենց առաւելագոյնը եւ աւելին կարելի չէ պահանջել ներկայ պայմաններուն մէջ։

Գալով խնայողութեանց, լաւագոյնն եւ ամենանպատակայարմարն է տոկոսներու գեղչումը։ Որեւէ խղճահարութեան պէտք չկայ հասատոններու շահերը հարկատուներու շահերուն զոհելու համար։ Հասատուն կրնայ շատ իրաւացիօրէն գոհանալ 4 առ 100ով, փոխանակ սահպելու որ արդէն ծանրաբեռնուած հարկատուն աւելի եւս ծանրաբեռնուի։ Տուրքն անհրաժեշտ է, երբ արդար պահանջ մը կայ, բայց անընդունելի է հարկատուէն նոր զոհաբերութիւն պահանջել հասատուի բարձր տոկոսն ապահովելու համար։

Բացարձակապէս կողմնակից եմ տրուած խօստումը յարգելու պայմանին, բայց երբ պետութիւնն առաջին օրէն այնինքն փոխառութիւնն հրապարակ հանած պահուն իսկ յայտարարած է թէ իրեն կը վերապահէ յարմար առթիւ տոկոսի սակը զեղչելու իրաւունքը, որեւէ դեղեւումի պատճառ չկայ։ Չհամաձայնողը կրնայ մայր գումարը ետ պահանջել, ուրիշ ոչինչ։ Հասատուն որեւէ իրաւունք չունի բողոքելու. պայմանագրութեան առաջին օրէն գիտէր թէ ինչ գործառնութեան կը մասնակցի— Եթէ Երեսփ. Ժողովը մերժէ պետական փոխառութեանց տոկոսի նուազեցումը, ցոյց պիտի տայ թէ փոքրամասնութեան մը կը զոհէ երկրին շահերը եւ անկարող է հանրութեան լուման արդարօրէն յանձնելու։

Եթէ ձասնագիտական կամ այլ տեսակ դժուարութիւն չկայ խնդրին մէջ, 5 եւ 6 առ հարիւր տոկոսաբեր պարտաթուղթերու տէրերը պիտի հրաւիրուին իրենց այդ թուղթերը 4 կամ 4ուկէս առ հարիւր բերող համանման թուղթերու հետ փոխելու։ Պետութիւնն այսօր ի վիճակի է 4առ հարիւրով ուզածին չափ դրամ գտնելու դրամատէրներու մօտ, որոնք իրենց տրամադրելի գումարներուն համար 2 առ հարիւր իսկ դժուարաւ կը գտնեն ելմտական մեծ հաստատութեանց մօտ։

Բոլոր արժեթուղթերն ալ աղաղին անկումներ կրեցին սակարանին մէջ, վերջին տարուան ընթացքին։ Շատ մը հանքային թուղթեր մէկ հինգերորդը կ'արժեն մէկ տարի առաջուան գինին, ինչպէս օրինակ Հզպաւէժի ամենամեծ ընկերութեան, Dunlopի բաժնեթուղթերը, որ 185 փրանքէն 50 փրանքի ինկած են, կամ պղնձահանքի արժեթուղթ Aguilasները, որ 505 փրանքէն 95 փրանքի ինկած են. այս ընդհանուր անկումին դիմադրած են միայն Ֆրանսայի պետական պարտաթուղթերն, որոնց գլխաւորներու գիներն են,— 3 առ հարիւր – 90 փրանք. 4 առ հարիւր — 103 փրանք, 5 առ հարիւր 130 փրանք։

Այն պարտաթուղթերը որ 5 եւ 6 առ հարիւր տոկոս կը բերեն, բայց սակի փոփոխման իրաւունքն ունին, ինչպէս 5 առ 100 1916ի, 6 առ 100 1927ի եւ 5 առ հարիւր 1928ի, կ'արժեն 103 փրանք, այսինքն այնչափ միայն որչափ 4 առ հարիւր բերող անփոփոխելի պարտաթուղթերը, ինչ որ բացարձակ ապացոյց է թէ դրամատէրներն արդէն կը սպասեն այդ փոփոխութեան եւ տոկոսի օրուան սակը 4 առ հարիւրը չանցնիր։ 1916ի եւ 1927ի փոխառութիւնները շատ դժնդակ պարագաներու մէջ տեղի ունեցած են եւ այն ժամանակներու համար արդարանալի էին այն ծանր պայմանները. այսօր որ առիթ եւ իրաւունք կայ ակամայ գործուած սխալը սրբագրելու, պէտք է օգտագործել պարագաները եւ պետական ծախքերու բաժինէն զեղչել այդ աւելորդ տոկոսներն, որոնց գումարը միլիառներու կը հասնի։

Վերջացնելու համար այս տեսութիւնը, յիշեցնենք թէ սխալ է նաեւ այն պետական պարտաթուղթերը ըստ կարելւոյն շուտ, բոլորովին վճարելու մտայնութիւնը։ Այս սերունդը տուած է աւելին քան ներելի էր պահանջել անկէ, պէտք է յաջորդ սերունդներն ալ մասնակցին Մեծ Սպանդի հետեւանքներուն… Թէեւ ոչ ոք գիտէ թէ մինչ այն ինչ փոփոխութիւններ կրնան յառաջ գալ աշխարհի տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մէջ.

Մ. Տ.

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի 25ամեայ յոբելեանը կը կատարուի բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր Միութիւնը մասնաճիւղ ունի։ Հոս Փարիզի մէջ ալ, վաղը կիրակի տեղի պիտի ունենայ Կեդր. Վարչութեան կազմակերպած հանդէսը։

Հրապարակային այս ցոյցերէն անկախ, մեր ազգային կեանքի մէջ այս Միութեան բոլորած քսանըհինգ տարիներու իրողութիւնը, ինքնին կարեւոր պարագայ մըն է, եւ ուշագրաւ երեւոյթ մը։

Եւ իրաւ ալ, եթէ հարեւանցի ակնարկ մը նետենք մինչ այս ժամանակաշրջանին վրայ, կը տեսնենք թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր կազմութեան օրերէն սկսեալ դրած է ինքզինքը գերազանցապէս ալեկոծուող մթնոլորտի մէջ։

Իր ձեւաւորման նախնական քանի մը տարիներէն ետք, 1908ի օսմ. սահմանադրութեան հետեւանքով ստեղծուած համեմատաբար տանելի կացութիւնը, պահ մը գործունէութեան ասպարէզ բացաւ, գլխաւորաբար հայկական գաւառներու մէջ։

Անատոլուի, Կիլիկիոյ եւ ծովեզերեայ շրջաններու մէջ առաւելապէս, Բարեգործականը իր աշխատանքի բաժինը բերաւ մեր դպրոցական գործին, որ այդ օրերուն կը նկատուէր խիստ կենսական։ Ճիշդ է, որ ինչպէս միշտ, այդ առենն ալ իր առանձին նկատումներով Բարեգործականը չոգեւորուեցաւ տարածուելու բուն հայկական նահանգները։ Նոյն մէկտեղ այդ շրջաններու մէջ ալ ան կարեւոր ձեռնարկներ արձանագրեց իր անունին։ Վանի վարժապետանոցը մէկն էր այս ձեռնարկներէն, որ հակառակ իր շուրջ ստեղծած անախորժ մթնոլորտին, կը ձգտէր զարկ տալ ոչ միայն Վասպուրականի, այլեւ Արեւելեան նահանգներու կրթական գործին։

Սահմանադրութեան առաջին տարիներու յաջորդող Պալքանեան և համաշխարհային պատերազմները եկան սակայն կասեցնել ոչ միայն այս Միութեան գործը, այլեւ հայ կեանքի մէջ ծայր տուած բոլոր օգտակար շարժումները

Այսպիսով ութ տարուան համեմատաբար_կարճ ժամանակամիջոց_մը (1906 - 1914) ունեցաւ Բարեգործականը հիմնաւորուելու եւ գործելու համար։

Իր այս առաջին շրջանին մասնաւորաբար, ազգային մշակութային մարզերուն մէջ ան իր կարեւոր տեղը ունեցաւ։

Անկէ ետք մեր ժողովուրդի գլխուն պայթած ահաւոր փոթորիկները եւ յաջորդական աւերները, դրին այս Միութիւնը աւելի ընդարձակ եւ բազմազան աշխատանքներու առջեւ։

Պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարի տարիներուն Բարեգործականը իր կարեւոր բաժինը ունեցաւ որբահաւաքման, որբանոցներու մատակարարման, դպրոցական եւ նպաստի աշխատանքներու մէջ։

Քննադատութիւնները այս կազմակերպութեան կատարած աշխատանքներու մասին, այդ օրերու նման այսօր ալ թէեւ կը մնան իրենց ուժգնութեան մէջ, սակայն պատճառ մը չեն որ անտեսենք կատարուած գործը։

Բարեգործականը այս շրջանին ալ ուրեմն — որ պէտք է երկարել մինչեւ 1924-25ըկը մեայ մեր իրականութիւն մէջ իբրեւ մեծ կազմակերպութիւն մը, իր կարեւոր աշխատանքի բեռով բեռնաւորուած։

Իր վերջին շրջանը, որ մեր դասաւորումով կը սկսի 1924ին, Բարեգործականը գաղութներու մէջ հաշուեյարդարի ենթարկեց իր բազմաթիւ ձեռնարկները։

Եւ մինչդեռ հայ կեանքը դէմ առ դէմ կը հանդիպէր նոր վտանգներու, գլխաւորաբար գաղթահայ շրջաններու մէջ, Բարեգործականը ընտրեց մեկուսացման քաղաքականութիւն։ Ան ինքնամփոփման իր ծիգերուն մէջ յաճախ անտեսեց մեր իրականութենէն ծնած երեւոյթները, դրաւ ինքզինք անծարի, անզօրի եւ անկարողի վիճակին մէջ։

Ու միւս կողմէ, ճիշդ այս շրջանին ձեռք ձգեց խոշոր հարստութիւններ, որոնց նպատակայարմար մատակարարումը կրնար հրաշքներ կատարել։

Ամէնէն ծանր մեղադրանքը, որ նոյնպէս կը պատկանի այս շրջանին, «Թրքաթ»ի յաւիտենական կըղ՞պանքներով օտարին պահ դրուած գումարներու պատմութիւնն է։

Իր այս անարդարանալի քայլէն ետքն է, որ Բարեգործականը կը սկսի կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ։

Արդարութիւնը կը պահանջէ խոստովանիլ թէ անկէ ետք, գլխաւորաբար իր նախագահին՝ Պ. Պօղոս Նուպար փաշայի առատաձեռնութիւնը արձանագրեց մէկէ աւելի օգտակար ձեռնարկներ, որքան գաղութներու, նոյնքան եւ Հայաստանի մէջ։ Բայց հոս եւս գիտելի են իրողութիւններ, որոնք արգելք կ'ըլլան անվերապահօրէն դրուատել այս Միութիւնը։

Բարեգործականը տարուած գլխաւորաբար Խորհրդ. Հայաստանի մէջ իր ունեցած ձեռնարկներովը, որոնք միշտ ալ գնահատելի են եւ մօտ ամէն հայու սրտին, կը թուի թէ մոռացնահատել սկսեր է գաղթահայ իրականութենէն ծնող կարիքները

Մինչդեռ մեր ներկայ կացութեան մէջ, երբ գաղթահայ գանգուածը յանձնուած է պատահականութեան, եւ ո՛չ ոք ունի իբրեւ իրական հօգատար, Բարեգործականն է որ կը ներկայանայ միակ կազմակերպութիւնը, որ կրնայ կարեւոր դերեր կատարել։

Այսօր տեղը չէ այս ուղղութեամբ ծանրանալ։ Միայն պէտք է գիտել որ Բարեգործականը իր հիմնական նպատակներովը, իր ունեցած միջոցներովը եւ գործելու հնարաւորութիւններովը, ամբողջապէս չէ արդարացուցած իր գոյութիւնը։

Ծրագիրները որ հրատարակուեցան այս Միութեան կողմէն, տակաւին ոչինչ կ'ըսեն, որքան ատեն որ չկան իրական փաստեր։

Արժեցնելու համար իր 25ամեայ կեանքը, Բարեգործականը ցոյց պէտք է տայ նաեւ այս ուղղութեամբ ալ կենդանի գործունէութիւն։

Իր ղեկավարներու եւ հիմնադիրներուն չափ, այս ժողովուրդն ալ իրաւունք ունի ոգեւորուելու հայկ. Միութեան մը 25 տարիներու յաբռեւութեամբ եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ օգտակար գործունէութեան փաստովը։

Խնդիր է սակայն արժեցնել մեր ժողովուրդին բարեացակամ տրամադրութիւնները, օգտուիլ անկէ։

Անցեալին այս ուղղութեամբ գործուած սխալները, պէտք է նկատի առնուին այլ եւս։ Պէտք չէ մինչեւ վերջ անտեսել ամէն մէկ բարեացակամ քննադատութիւն, նկատի ունենալով մաղոց ծագումն ու դաւանանքը։

Նուէրը որ պիտի ընէ Բարեգործականը հայ ժողովուրդին այս հիմնական սկզբունքն է որ մեր կարծիքով պէտք է խտացնել հետեւեալ նշանախօսքին մէջ.

—Ժողովուրդով եւ ժողովուրդի համար։

Այս հոգեբանութեան յաղթանակի պարագային, անտարակոյս այս ժողովուրդն ալ պիտի ցոյց տայ շատ աւելի ջերմ եւ դրական վերաբերմունք Միութեան ուժեղացման աշխատանքին մէջ։

Մեր յարգանքի տուրքը տալով. բոլոր անոնց որ անվերապահ հայրենասիրութեամբ նպաստեցին այս կազմակերպութեան զարգացման, իրաւունք ունինք սպասելու, որ Բարեգործականը իր Արծաթեայ Յոբելեանէն ետք, հրապարակ կ'իջնէ նոր հոգեբանութեամբ եւ նոր նշանախօսքերով։

Ա. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 25ին, 26ին տեղաց յորդառատ անձրեւ մը Վաղարշապատի շրջանին մէջ։ Այս պատճառով յորդեցան Քասախ, Սեւ-Ջուր, Զանգու գետերը։ Երջակայքի բամպակի արտերը ողողուած են ամբողջովին։ Քասախը ողողած է 114 հեկտար հող Ն. Այնալու գիւղին մէջ, Զանգու գետը 100 մեթր տարածութեան վրայ ճեղքելով իր ափերը ողողած է 60 — 75 հեկտար տարածութիւն։ Սեւ-Ջուրը ողողած է Վերին և Ներքին Թուրքմանլու գիւղերուն ցանքին մէկ մասը։ Ուժգին թափով կ'աշխատուի ամրացնել գետերուն ափերը։ Յանձնախումբ մը քննութիւն կը կատարէ աղէտին վայրը։

ԿԱՐԿՈՒՏ

Ղուրդուղուլիէն կ'իմացնեն, որ մայիս 24ին Մոլլա-Բադալ գիւղին վրայ կարկուտ տեղաց 50 կրամ ծանրութեամբ իւրաքանչիւր հատիկը։ Փճացաւ 100 հեկտար նոր կանաչցած բամպակ։ Գիւղացիները ստիպուած են նորէն ցանել։

Անձրեւներու պատճառով, Քէօրփալու, Հայթաղ, Շորլու-Մեհմանդար եւ դեռ ուրիշ կարգ մը գիւղերու մէջ բամպակի ցանքը փտասուած ըլլալով,չէ բուսած։ Բամպակին մասամբ ծիլերը մնացած են հողին տակ եւ փտած։ Ծասը օր առաջ ամբողջ Ղարաքիլիսան և Լէնինականը ծածկուած էին ձիւնի տակ։

Վաղարշապատի շրջանը այս երկրորդ անգամն է, որ նման աղէտի մը կ'ենթարկուի։ Մայիս 13ին կարկուտը փնասած էր Հաջի-Ղարա, Ֆրանկանոց, Ապաւնեառուն, Դաշտ և Թալինը, փճացնելով մշակուած արտերն ու խաղողի այգիները։

ԱԼ ՏԻՐՏԻՐ ՄՆԱ՞Յ

Թալինի շրջանին Դափալու գիւղէն Գարեգին Ցակոբեան հրաժարական մը գրած է «Խորհ.Հայաստան»ի մէջ թէ հրաժարած է հոգեւորական կոչումէ։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այլեւս ծշդուած են Զանգեզուրի երկրաշարժին վնասները։ Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, փլատակներուն մէջէն հանուած են 382 դիակ, 758 վիրաւոր։ Գիւղացիները, մասամբ վրանափոր խուղերու, մասամբ վրաններու տակ, պատսպարուած՝ սկսած են աշխատանքի

Կառավարութիւնը այժմ իր ուշադրութիւնը դարձուցած է վերաշինութեան հարցին։ Վերաշինութեան ծրագիրը մշակելու առեն պիտի օգտագործուի Երկրի երկրաշարժին վերաշինութեան փորձառութիւնը։

Նախ անհրաժեշտ կը համարուի 1.— Խնայողութիւն ընել,2. — Հասարակական գիւղատնտեսութեան պատշաճեցնել։ Առնուանց որ հիմա գիւղացին չի կրնար ընդդիմանալ համայնացման փորձերուն։

Այլեւս որոշ է որ պիտի փոխադրուին Շինհր, Երկաթուղի Խոտ, Հալիձոր գիւղերը, որոնք ոչ միայն վաշտ տանող ճամբայ չունին, որպէսզի կարելի ըլլայ քիչ մեքենաշարժ արօրը եւ գիւղատնտեսական ուրիշ գործիքներ, այլ նաեւ ծուռումուռ, նեղլիկ ու խցուած փողոցներ ունին, ինչ որ կը դժուարացնէ շարժումը։ Պէտք է այդ գիւղերը տանիլ տարահարթներուն վրայ, ուր կը գտնուին արտերը։ Գիւղերը անդնդային ու ձորամիջեան հողամասերէն դուրս բերելով, գիւղութիւն կը տրուի գիւղատնտեսական մեքենաներուն ազատ փոխադրութեան։

Ճամբաներուն պակասը եւս խոցելի կէտերէն մէկն էր Զանգեզուրի համար, որ այդպէսով կտրուած էր աշխարհէն։ Երեւան Զանգեզուր խճուղին, տակաւին կարելի չէր եղած շինել կամ աւարտել։ Այդ պատճառով վերաշինութիւնը պիտի դանդաղի, քանի որ շինութեան նիւթերու փոխադրութիւնը դժուար է առայժմ Անհրաժեշտ է նոր ճամբաներ շինել Զանգեզուրի եւ Սիսիանի մէջ։ Ղափանէն փայտ փոխադրելու հարցը կապուած է Տաթեւի վրայով այլի յատուկ խճուղիի մը շինութեան հարցին հետ։

Գիւղերու վերաշինութեան առեն հարկ պիտի ըլլայ իրարու մօտեցնել գիւղերը, ինչ որ մեծապէս օգտակար պիտի դառնայ հաւաքական գիւղատնտեսութեան զարգացման։ Նախապէս գիւղացիները չէին ուզեր բաժնուիլ ժառանգական միւլքերէնէն, բայց հիմա պիտի համայնացուին հողերը եւ գիւղացիներուն պիտի տրուին նոր տուներ եւ նոր հողեր։ Առաջ գիւղացիները իրենց հողը մշակելու համար ստիպուած էին երկար ճամբայ կտրել, որովհետեւ հողերը ցրուած էին եւ բնակութենէ հեռու կը գտնուէին։ Վերաշինութեան ծրագիրը նկատի պիտի ունենայ նաեւ գիւղերուն ջուրի, դպրոցի հարցերը։

ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ ՊՌՈՉՑՈՒՔ

Հայաստանի բոլոր անկիւններէն աւելորդ պոռչտուքի ձայն մը կը լսուի վերջերս։ Բանուորները քիչ մը աւելի, մինչեւ տարապարհակ աշխատանքի տանելու համար, մեր կոմունիստները շաբաթը անգամ մը ժողովի կը կանչեն զանոնք, կ'ըսեն թէ Դաշնակցութիւնը կը գրգռէ Եւրոպայի աշխարհակալները Խորհրդ. ախոյ դէմ,անոնց ախորժակը կը գրգռէ գրաւելու համար Բաքուի նաւթի հորերը։ Եւ ահա բանուորներուն տուն կը տրուի բանաձեւ մը հետեւեալ ձեւով.

— «Ի պատասխան իմպերիալիստի ագենտ Դաշնակցութեան եւ բոլոր դոյնի իմպերիալիստներու հակայեղափոխական դաւերին, խօ՛սք ենք տալիս կազմակերպել եւ աշխատել բանւորութեան սոցիալիստական խանդավառութիւնը»։

Այսպիսի բանաձեւեր թխած են Երեւանի Բժշկական վարժարանի ուսանողները, արդիւնաբերական կազմակերպութիւններու բանուորական բոլոր բջիջները, համալսարաններու փրոֆէսէօրները։ «Խորհրդային Հայաստան»ը խմբագրականէ այս բանաձեւերով մայիսի սկիզբի թիւերէն սկսեալ

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Այս գրաքննութիւնը տարբեր է մեր գիտցածէն։ Երեւանի մտաւորա-

տանիքներն ու գրադէտները «ծուլիլու» փորձ մըն է, այս։

Ըստ «Խորհ. Հայաստանի» (14 յունիս) մէջ յօդուածագիր մը քննադատութեան կ'առնէ Հովհանի եւ Էլինգեանի պատրաստած աշխարհագրութեան գիրքը, որ կը կրէ «Աշխարհի մրջը» անունը, տպուած 1927ին։ Դասագրքին այս փորձին խորագիրն է «Իմպերիալիզմի ջատագովութիւնը հայկական հրատի շատերի տակ»։

Եւ առաջին առթիւ կ'ըսէ. «Այս գիրքը բառիս բուն իմաստով մի պրժուակաւ դասագիրք է, որտեղ շատ հարցերը լուսաբանւում են իմպերիալիզմի տեսակէտից»։

Անբասարանութիւնը բանաձեւուած է արդէն եւ չափազանց ծանր ու թունդ մտադրական եղանակով մը։ Ետեւ կը շարունակէ.

— «Ամբողջ գրքում չէք գտնի մի էջ, որտեղ հեղինակները խանդավառութեամբ ու ոգեւորութեամբ չխօսեն կապիտալիստական երկրների «յաջողութիւնների», իմպերիալիստների գաղութային քաղաքականութեան բարիքների մասին»։

Ու մէջբերումներ կ'ընէ գիրքէն, ուր հեղինակները գովաբանական տոնով կը նկարագրեն անգլիացի ծովակալներուն վիճակը, հանքերու ձեռնարկութիւնները եւլն.։ Ու կ'ըսէ. «Այս տողերը, որ գրուել են հէնց այն ժամանակ, երբ նոր էր վերջացել անգլիացի բանւորների գործադուլը, զինեալի, կեղծիքի ու խաբէութեան զոհ գործող են»։

Հեղինակները ոգանչացումով կը խօսին Փարիզի Պանթէոնին մասին։ Խորհրդ. Հայաստանի յօդուածագիրը, կատղած, կը պոռայ.— «Պանթէոնն այն վայրն է, որտեղ թաղուած են ֆրանսական թագաւորութեան կուռքերը, ի միջի այլոց Նապոլէոնը (ա՜յ, ա՜յ), մարեշալ Ֆօշը (օ՜յ, օ՜յ), մարեշալ Ժոֆրը (օ՜յ, օ՜յ)»։

Այս իր ազնւութիւնը գնելով հեղինակներուն ոգանչացման վրայ, գրքեննիչ յօդուածագիրը մեծ կը կարդայ Պանթէոնին եւ անոր «յաւիտենական քնով հանգչող ընտիր քաղաքացիներին»։ Ու ինչո՞ւ կ'ըսէ.— «Պակաս խանդավառութեամբ չէ, որ հեղինակները խօսել են ծխուած իմպերիալիզմի քաղաքականութեանը։ Արդէն նրանք պին ու սահմանն անցնում են»։

Եւ կը հրաւիրէ գրաւել այս տողերը, «որպէս դասակարգային թշնամու գործակալների ամենազազրելի ֆի ելոյթ, որը փառաբանելով «Հնուռ բարբարոս իմպերիալիստական կարգերը, նպատակ է դրել դպրոցական նենգարկել մեր սերնդութիւնը։ Ետեւոյ որոշադրելու համար «Հրատարակչական խայտառակութիւնը», կը պահանջէ «աշխատութիւն դէպի դասակարգային ընթերցաւ իդէոլոգիան»։

Այս առթիւ կ'ըսէ թէ «անձեռնոտ է պետական հրատարակչական դասագիրքերու բաժնի վարիչ Լ. Մանեանը, իսկ քարտուղարը Տիգրան Սողոմոնեան՝ «վնասատած» մը, ինչ ինչ միջոցներով ամրացել է կարեւոր բաժնում։»

«Մաքրագործե՜լ», կ'եզրակացնէ քննիչը։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 7 յունիս.— Մայիս 28ը տօնուեցաւ 7 յունիս կիրակի օրէ վերջ, Լիոնէզի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տեղւոյն կոմիտէին։

Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ Մեծ մասամբ երիտասարդներ։ Մուտքէն աջէն, որուն վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշները, կեցած էին նաեւ սկաուտները իրենց տարազով։ Բեմին ճակատը կը կարդայուէր նշանաւոր ծանուցումը. «Հայաստանի Հանրապետութիւն 1918-1931» ներքեւ եռագոյնը եւ Արամի, Անդրանիկի, Դէրոյի Զաւուշի եւ հերոսներու պատկերները։ Նախագահ ընկ. Վ. Զալեան բացուած յայտարարեց հան-

դէսը «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբի «Մեր Հայրենիք» երգով։ Ապա մէկ քանի խօսքով բացատրեց օրուան տօնը։ Տէսինի հայ գաղութէն սիրուած սկաուտ Անդրանիկ, ինչպէս ամէն հանդէսներու, այս անգամ ալ արտասանեց Իսահակեանի «Հայաստանին»ը յուզումով ու զգացումով։

Մեներգեց Օր. Մ. Գասպարեան, «Սարերի հովին», «Կոմիտաս» խումբը ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Մելքոնեանի երգեց «Անուշ»ը այնքան հաճելի ու խոր ապրումներով։ Ետեւոյ արտասանեցին փոքրիկ Օրիորդ Հիւսեան «Խաղաղութիւն Ջեզ»ը, ընկ. Ն. Խաչատուրեան Դ. Վարուժանի «Իղձ առ Հայաստան»ը։ Մեներգեց Գ. Ա. Աւետիսեան, «Աշուղական»ը ընկերակցութեամբ ջութակահար Մելքոնեանի։ Նուրբ ու արուեստագէտի յատուկ ձեռնհասութեամբ, ջութակով կտոր մը նուագեց Ա. Մելքոնեան։ Ուղերձ մը կարդաց Գ. Մ. Գրիգորեան, երգեց Գ. Ռ. Կենճեան, «Գարահիսար»ը։ Գեղարուեստական ճոխ ու համեմուած բաժինէն վերջ, նախագահը խօսքը տուաւ ընկ. Ս. Վրացեանի, որ ըսաւ.— Ֆրանսան ամէն տարի կը տօնէ իր յեղափոխութեան տօնը՝ Յուլիս 14ը։ Նման օր մըն է նաեւ Մայիս 28ը ոգեւորութեան, ներշնչումի, գործունէութեան, վերացումի ու ինքնաճանաչման օր։ Որովհետեւ Հ. Հանրապետութիւնը սանձուեցաւ վեց հարիւր տարուան գերութեան լուծին տակ ճնշուած ու հարստահարուած հայ ժողովուրդին կողմէ։

Մէկ ժամ տեւող իր բանախօսութիւնը վերջացուց խանդավառ ծափերով։ Նուագեց Ս. Մելքոնեան «Հայաստան»ը ընդունելով ծաղկեփունջ մը Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէէն։ «Կոմիտաս» երգչախումբի «Մշակ Բանւոր»ով փակուեցաւ հանդէսը։

Լ. Գայայեանեան

ԿՈՉ
ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 5 յունիս.— Շապին Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի «Արծիւ» Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն որ բարեհաճին կապ հաստատել մեզ հետ։ Միութիւնս կազմուած է 1926ին Վալանսի մեր գիտակից եւ երիտասարդ հայրենակիցներու նախաձեռնութեամբ. մասնաճիւղեր ունի Լիոն-Մարսէյլ եւ Վիէն։ Դեռ մէկ շաբաթ առաջ էր որ Վիէնի մէջ գտնուող մեր հայրենակիցներուն դիմումին համաձայն, Կեդր. վարչութիւնս զրկեց իր լիազօր ներկայացուցիչը որ կազմեց մասնաճիւղ մը տեղւոյն մէջ։ Ցարգելի հայրենակիցներ, այս գիւղերի նպատակին համար մեր այս կոչով կը փափաքինք համախմբել ցիր ու ցան եղած Շապին Գարահիսարի ընկերները՝ առաւել պէտք է գան ամէն մի Շապին Գարահիսարցի համեստ ուժերով իրականութիւն դարձնելու մեր գեղեցիկ նպատակը։ Այս Միութեան գեղեցիկ միտքովն ծրագիրով զանազան երկիրներու ու քաղաքներու մէջ գտնուող մեր Հայրենակցական Միութիւնները պիտի արդարացնեն իրենց գոյութեան իրաւունքը։ Բայց աչքով նայինք մեր այսօրուան սեւ ճակատագրին, մեզ շրջապատող ծանր իրականութեան, մենք արծաթախիլ հայրենիքը բաժան բաժան, ենթակայ այլազան ազդեցութիւններու, օրէ օր ժամէ ժամ կը կորսնցնենք մեր հին արժէքները, ու նաեւ, նորը ունենալու հնարաւորութենէն ու կարողութենէն զրկուած կը մոռնանք հին աւանդութիւնները ու սովորութիւնները, մեր կենցաղը, ամբողջ պէտք է փրկենք այն ինչ որ ունէինք երէկ հարազատօրէն, ունինք եւ այսօր, վաղը ուշ է, գղջումը անարժէք է, օրինակ վերցնենք միւս Հայրենակցական Միութիւններէն հակառակ անոր որ մեր շրջանին հասած աղէտը բաղդատմամբ միւսներու ամենէն աճաւորն էր եւ մեր կորուստը չափազանց մեծ։

Հայրենակիցներ, այս իբրեւ օծուն հիմնաքար ապագայ վերաշինութեան մը պիտի ըլլայ յուշարձանը մեր հայրենիքի, անթառամ ծաղկեպսակը մեր թանկագին կորուստներուն եւ անշէջ կրակը անթիւ ու անհամար անյայտ գերեզմաններու։ Խոր համոզումը ունինք որ ամէն կողմէ քաջալերանքի պիտի արժանանայ խորաքափչիւր Շ. Գարահիսարցին իր գործօն մասնակցութեամբ. պիտի ապացուցանէ որ ինք յարգել գիտէ իր անցեալը, իր նահատակները եւ պաշտամունք ունի դէպի հայրենիքը։ Ամէն մէկին հոգու խորքը անթեղուած յիշատակներն ու յուշերը, հանգիստ չպիտի ձգեն մեզ երբ գանոնք յաւերժացնելու առաջին հրաւէրը ուղղուած է մեզ։ Ցարգելի հայրենակիցներ, դէպի գործ, դէպի լուրջ ու իրական աշխատանք։

Վարչութիւն

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻՍ, 5 յունիս.— Շաբաթ երեկոյ Պառ-Օկիւստի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Նիսի Հայ Լսարանական Միութեան կողմէ, հրապարակային բանախօսութիւն մը մեծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Միութեան ատենապետ Գ. Մանուկեան խօսք առնելով պարզեց Միութեան նպատակը. որ է բարձր պահել հայ ազգային ոգին՝ ու սկզբունքը ծառաղ սերունդի մէջ, եւ հրաւիրեց ազգային մարմինները որ Լսարանական Միութեան հետ կողք կողքի պայքարին ձուլման վտանգին դէմ։ Ետեւոյ խօսք տրուեցաւ բժիշկուհի Վ. Առվանեանի, որ խօսեցաւ առողջապահական հարցերու շուրջ եւ յորդորներ տուաւ ներկայ հասարակութեան։ Խօսեցաւ նաեւ, Գ. Արփիարեան, վեր հանելով Լսարանական Միութեան նպատակը։

Թղթակից

ՓՐԿԵՆՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

ՓԱՆԹԷՆ, 9 յունիս.— Եսի մը Հայեր ինկած ենք այս անկիւնը։ Կը զբաղինք ագարակային աշխատանքներով։ Մեր միակ հոգը երախաներուն լեզուն է. ուր այսպէս երթայ, անոնք պիտի մոռնան հայերէնը եւ վաղը հայր ու որդի չպիտի կրնան հասկնալ իրարու լեզու։

Ունինք 12 երախաներ, որոնք գիւղը երթալու տարիքի մէջ կը գտնուին, բայց դեռ այբը չեն ճանչնար։ Մեր ագարակատէրոջ դիմեցինք, որ սիրով տրամադրեց սենեակ մը եւ խոստացաւ վճարել նաեւ 300 ֆր. ամսական վարժուհիին համար։ Մենք ալ յանձն կ'առնենք վճարել ամսական 100 ֆրանք, կ'ըլլայ 400։

Գիտի խնդրէինք որ մէկը յանձն առնէր գալ այս ամսականով հայերէն գրել կարդալ սորվեցնելու մեր երախաներուն։ Եկողը պէտք է ֆրանսերէն ալ գիտնայ, ինչպէս կը պահանջէ մեր գործատէրը։ Ետեւոյ մեզի պէս գիւղացի ըլլայ, որպէսզի յարմարի մեզի։ Եթէ այր եւ կին մը ըլլան, կինը վարժուհիի պաշտօնը կը կատարէ, ամուսինն ալ կ'աշխատի մեզի հետ։

Ն. Ցակոբեան

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԻԷՆ, 8 յունիս.— Այս վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, ճանաւորապէս, Վիէնի հայ գաղութիս մէջ, կարծես մրցում մը կայ, հանդէսներ, երեկոյթներ, բանախօսութիւններ կազմակերպելու համար։ Այս վեց ամսուան շրջանին, ճանաւորապէս տասնեւհինգ հանդէս-երեկոյթներ եւն. տեղի ունեցած են։ Մինակ Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ այս երրորդ երեկոյթն է որ կազմակերպեց։ Անցեալ 6ին շաբաթ երեկոյեան, ժամը 80.30ին, կօշիկի գործարանատէր Գ. Բելլէի գաղութիս յատկացուցած սրահին մէջ, (ամկավարները ակումբի վերածած են եւ ժողովուրդին վարձքով կուտան) տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեկոյթ-հանդէսը։ Այս երեկոյթը որ ճանաւորապէս կազմակերպուած էր ի նպաստ սկաուտներուն, շատ յաջող անցաւ, եւ ամէնէն լաւ կտորն էր որ ընտրած էին խաղալու համար, «Կրոյ Սկաուտ»։ Դերակատարները բոլորն ալ գրեթէ յաջող էին իրենց խաղերուն մէջ, մինակ մէկ յանցանք ունէին, այն է դերերնին քիչ մը լաւ չէին սորված։ Երկրորդ որ այս կտորին մէջ 4 հոգի օրիորդներ եւ տիկիններ պիտի ըլլային, բայց հագիւ թէ կրցած էին մէկ օրիորդ ճարել, իսկ մնացած երեքի դերերը տղաքներ կատարեցին, ինչ որ փճացուց խաղին։ Բայց այս ալ մեր տղոցը յանցանքը չէ այլ հայ օրիորդներու եւ տիկիններու (բացառութիւնները միշտ յարգելի են) որոնք չեն ուզեր բեմ ելլել հայկական թատրոնի համար։

Խաղի երկրորդ արարէն վերջ, Գ. Գ. Ա. Տիգրանեան մեներգեց «Լռեց ամպերը», Յ. Մաթոսեան արտասանեց Սիամանթօյի «Գարը»։ Ա. Տիգրանեան կրկին մեներգեց գուսանական երգ մը։ Հանդէսի վերջաւորութեան դերակատարները բոլորը բեմին վրայ շարքով կեցած «Յառաջ Նահատակով» փակեցին երեկոյթը, ժամը 11ը անցած էր, ժողովուրդը մեկնեցաւ շատ գոհ մնալով երեկոյթէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս տարուան վարչութիւնը, աշխատասէր երիտասարդներէ բաղկացած է, անոնք ամէն ջանք կը թափեն իրենց աշխատանքներով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծախքերը գոցելու համար։ Անցեալ վարչութիւնները, իրենց ծախսերուն համար, երբեմն հայրենակիցներու օժանդակութեան դիմած են հանգանակութեամբ, ժողովուրդը միշտ ալ չէ խնայած իր սանթիմները Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար։ Ինչպէս բաինք ներկայ վարչութեան աշխատանքները գովելի են, բայց միեւնոյն ժամանակ ունին թերութիւններ՝ որ կ'ուզենք մատնանիշ ընել այսօր։ Կարեւոր է այս ուղղութեամբ ալ որոշ աշխատանքներ կատարել։ Ա.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն մէջ կան երիտասարդներ որոնք լաւ հայերէն գրել-կարդալ եւ մինչեւ անգամ լաւ խօսիլ չեն գիտեր, պէտք է այս ուղղութեամբ ալ աշխատանքներ կատարել որ անոնք լաւ հայերէն սորվին։ Բ.— Նոր սերունդի փրկութեան համար, նոյնպէս աշխատանքներ կատարել որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամէնէն տարրական պարտականութիւնն է։ Վիէնի մէջ այսօր ունինք 3 ծաղկոցներ, որոնց համար աշխատանք կը թափուի, մօտ 100 փոքրիկներու հայերէն սորվեցնելու համար, բայց դժբախտաբար Հ. Մ. Ը. Մ.ի երիտասարդները երբեք չեն հետաքրքրուիր այս ծաղկոցներով, ծանուանդ որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը 35 անդամներ ունի բոլորն ալ երիտասարդներ որոնց մէջ կան կարող ուժեր։ Գ.— Պէտք է աշխատիլ որ աւելի ուժ տրուի սկաուտական շարժման.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները, կամ վարչութիւնը անշուշտ պէտք չէ վիրաւորուին, երբ դիտողութիւններ կ'ընենք որովհետեւ Վիէնի հայ գաղութը այս բոլորի մասին ձեզմէ աշխատանքներ կը սպասէ, եւ յոյս ունի որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի երիտասարդներուն սրտին մօտիկ է, մանաւանդ նոր սերունդի փրկութեան գործը։

Ն. Գալէ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՌՈՄԱՆ, 11 յունիս.— Արդարեւ, խղճի խոշոր խայթ պիտի ըլլար անտարբեր մնալ սկսմայ անգործութեան դատապարտուած, Մակեդոնիոյ 600ի մօտ մեր արի ընկերներուն աղաղակներուն, կանչերուն որոնց «Յառաջ»ը սրտցաւօրէն արձագանգն եղաւ իր խմբագրականներով եւ բազմաթիւ սրտաճմլիկ նամակներով։

Եթէ մենք ամէնքս որ Ապրիլեան եղեռնի սեւ օրերը միասին ենք ապրեր, անոնց այս սրտայոյզ եւ տխուր կացութեան առջեւ բոլորովին լուռ մնայինք, մեր կերած հացը քարի պէս պիտի նստէր մեր սրտերուն վրայ։

Ուրեմն մեզի կը մնար ընկերական օգնութեան պարտականութեան գործին լծուիլ։

Ի՞նչ խօսք որ, որ եւ է մարմին չի կրնար կապուիլ այնքան սրտանց ու զգացումով, որքան Զ. Ռ. Միութիւնը։

Եւ ուրախ ենք որ Զ. Ռ. Մ.ի Կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկներ կը կատարէ այդ ուղղութեամբ, գոնէ դոյզն չափով օգտակար ըլլալու համար։ Եւ այդ կը նկատէ իր գերագոյն պարտականութիւնը։ Ի՞նչ լաւ բան է լաւ աշխատիլ։ Եւ իրապէս մեր մխիթարութիւնը անոր մէջ կը գտնենք։

Այս առթիւ Զ. Ռ. Մ. Ռոմանի մասնաճիւղս իր գանձէն յատկացուց 170 ֆրանք։ Բայց այս գումարը անբաւական գտնելով, իր անդամներուն եւ գաղութին մէջ կատարեց հանգանակութիւն, որմէ հակառակ տիրող անտեսական տագնապին գոյացաւ 312 ֆրանք։ Որով գումարը կ'ընէ 482 ֆրանք։ Սոյն գումարը ղրկեցինք կեդրոն, յանձնուելու համար «Յառաջ»ին, որպէս զի շուտափոյթ ղրկուի Սելանիկի Թեմական Խորհուրդին։

Այս առթիւ կը յայտնենք մեր մասնաւոր շնորհակալութիւնները Ռոմանի փոքրիկ հայ գաղութին որ գիտցաւ գնահատել մեր ձեռնարկը, սիրայօժար մասնակցելով հանգանակութեան։

Զ. Ռ. Մ.ի Մասնաճիւղ

ԽՄԲ.— Տես «Յառաջ» 12 յունիս:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 22)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ը գրաւոր կը նշանակէ անոր հոժարութիւնը վիրաւորելու։ Առաջին օրէն իսկ յայտնի ըրաւ իր սկզբունքը. թէ ինչ է իր գերը։ Ան արգելքեց հայ ցեղի պահպանման սկզբունքը։ Ամէն օր խղճմտօրէն երբ դատէ, պիտի տեսնէ թէ եօթ տարուան ընթացքին ինչ բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ հայ երիտասարդին մտքին վրայ եւ որքան բազմութիւն քաշեց իր ետեւէն։ Թերթենք «Յառաջ»ի ամբողջ թիւերը պիտի տեսնենք թէ որքան ցաւի ճիչեր արձանագրուած են եօթ տարուան ընթացքին։ «Ջայներ գաւառէն» խորագիրը քիչ լուր սփռեց հայուն ցանուցիր վիճակին մասին։ Քի՞չ են արձանագրուած Ֆրանսայի խուլ անկիւններուն մէջ տառապող բեկորներու հառաչանքները։

∴

— Ուր է՞ Թշնամին։

— Դուրսն է կը գոռար, Ռուպէնփիէր.

— Ոչ, դրան առջեւն է, կը հեգնէր Տանգոն։

— Դուրսն է... ես զայն քշած եմ հեռուն, կը պնդէր Ռոպէսփիէր։

— Լռեցէ՛ք լռեցէք. Թշնամին ոչ դուրսն է, եւ ոչ դրան առջեւ, այլ ներսն է եւ դուք կորսուած էք. կը մռլտար Մառա։

Այսպէս կը վիճէին երեք տիտաններ, ֆրանսական հանրապետութեան հիմնադիրները։

Իսկ մեր ցեղին թշնամին ո՞ւր է. եւ ո՞վ կրնայ ազատել այս նոր ծլարձակած սերունդը որ օտար միջավայրի մէջ հասակ կը նետէ. եւ օտար ծաղիկներէն իր բոյրը կ'առնէ։ Ծնողքը։ Այո, ծնողքը առաջին թշնամին է իր զաւկին։ Կամ ծնողքն է որ միայն կրնայ փրկել անհաւոր չարիքներէն այս սերունդը։

Ծնողքը իսկապէս հայելին է, ուր մանուկը իր պատկերը կը տեսնէ։ Բացատրենք։

Երեք զօրաւոր ազդակներ կան ցեղի գոյութեան պահպանումին, հողը, ծնողքը, դպրոցը։

1. Հողին հոգին մարդուն կը փոխանցուի։ Եւ մարդը հողին հարազատ զաւակն է։ Նայինք հողին զաւակներուն եւ անոր հրաշալիքին։

Պատմութեան մէջ մենք շատ հերոսներ տեսանք եւ շատ ալ մտքի եւ գրչի տիտաններ։ Դարաբաղցին, Մշեցին, Վանեցին եւայլն։ Ջէնքի մարդիկներ։ Ո՞վ գրաւ այդ կայծը, հայրենասիրութիւնը, որպէսզի երթան հայրենիքին համար մեռնին։ Հողը։

Գոլայ Կեդրոնական, Լօսանեան վարժարաններէն հրապարակագիրներ, բանաստեղծներ փայլուն աստղեր կը ծնին։ Գալիս օրբանն է մշակոյթի, առակայն ի՞նչ հակադրութիւն, սարսափներէ, թշուառութենէն հալածական պանդուխտ զաւառացին կը դրասանգէ պատմութեան ճակատը. հայրենիքի եւ հայութեան երկրպագուներ. Սիամանթօ, Ակնցի, Մեծարենց Ակնցի. Բարկէն Սիւնի Բինկեանցի. Հրանդ՝ (Մ. Կիւրճեան) Բալուցի, Զարդարեան Խարբերդցի։ Հայկ Թիրեաքեան (Հրաչ) Տրապիզոնցի։ Արմէն Գարօ Կարնեցի։

Մինչ անդին տեղացի վաճառականը կամ հայ տղաներն ու պէյերը խոր քունի մէջ կը խորդան Թաւրեայ բազմոցներու մէջ, մինչ սադին Փարեանի մը կանանչ արեւը կը մարի Պանք Օթօմանի սալայատակներուն վրայ...

Ես չեմ մեռնիր քեզ չեմ մոռնար
Հայաստան
Յոյսս կոփուած կրանիտ.
Կը հաւատամ զաւակներուդ քաջութեան
Քու յարութեան, քու փառքիդ:

Ի՞նչն է որ կը խօսի այսպէս հզօր եւ ազդու ասոնց հոգիներուն։ Հողը։

Նաեւ ի՞նչն է որ կը մղէ զանոնք մեռնիլ հայուն փառքին եւ «մեծասքանչ»ին համար։— Հողը։

Բոլորիս ճակատագիրն ալ սեւ եղաւ։ Մենք վտարուեցանք մեր մայր հողէն, ու քշուեցանք բախտին դիւաքրքիչ ալիքներէն։ Սակայն երբ քիչ մը խորը պրպտենք, պիտի տեսնենք թէ ոսկին ինչպէս կը փայլի ցեխերու մէջ իսկ․․․ Անիրաւ ճշմարիտ է իրողութիւն է որ մարդիկ կը ժառանգեն հողին ազդեցութիւնը եւ այդ դրոշմը կը պահեն սերունդէ սերունդ։

Հոգեկան այս ի՞նչ կորով եւ ինչ ճիգ. գաղթական Մշեցին, Վանեցին, Սեբաստացին, Տիգրանակերտցին, Արաբկիրցին, Հաճընցին, Զէյթունցին, Բարձր Հայքցին. Փոքր Հայքցին եւն., եւայլն։ Ուսումնասիրացներ, Ընթերցասիրացներ, Գրասիրացներ, Հայրենակցականներ, երիտասարդ. չափահաս, երկսեռ միութիւններ կը հիմնուին, կը աքնին, կը ճգնին, այստեղ շարժում մը այնտեղ եռուզեռ մը, ասդին գրչի եւ մտքի յատուկ վարպետներու փառաբանութիւն, անդին նահատակ հերոսներու նշխարներուն խունկ եւ աղօթք երկրպագութիւն եւ պաշտամունք։ Այս նշան է որ հայը կորսուելու դատապարտուած չէ:

Էնկիւրիցի հայերուն երբ կը հարցնես ազգութիւնը, կը պատասխանէ.— կաթոլիկ եմ

Այստեղ ալ ծնողքն է յանցաւորը։ Հայերուն մեղքը ծնողքները պէտք է քաւեն։

Օրհնեալ է այն հայը որ օրօրոցէն մանուկը հայ կը պատրաստէ։ Անէ՛ծք այն ծնողքին որ իր զաւակները դէպի այլասերում եւ խորխորատ կ'առաջնորդէ։

Միսաք Ա. Խրալեան

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը յունիս 1ին, արձանագրած է 2 միլիոն 629,971 հոգի անգործ։ Ասոնց 1 միլիոն 844,945ը բոլորովին անգործ են։ Մնացեալները շաբաթական մէկ քանի օր միայն անգործ կը մնան։ Այս վերջին վիճակագրութիւնը նախորդ շաբթուան վրայ ցոյց կուտայ 123.000ի յաւելում մը։

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՀԱՄԱՅՆԱՆԱՅ

Ամբողջ Խորհ. Ռուսիոյ մէջ մեծ զարկ կը տրուի համայնացման, այն միջոցներով որ ծանօթ են մեզ։ Մայիսի վերջին տասնօրեակին, 2143000 գիւղական տնտեսութիւն ու միջակ ձեռնարկներ ստիպուած են միանալու կոլխոզներուն։ Այս հաշիւով յունիս 1ին ամբողջ Ռուսիոյ մէջ նման ձեռնարկներու հարիւրին 52ը համայնացած էին, ներկայացնելով 13.033310 գիւղական տնտեսութիւն ու միջակ ձեռնարկներու ամբողջութիւն մը։

.˙. Նախորդ գիշեր, Ֆրանքֆորթի մէջ, ծանր միջադէպերու տեղի տուին համալսարաններու: Անոնք, փողոցներուն մէջ պատնէշներ կանգնելէ վերջ յարձակում գործեցին ոստիկանութեան վրայ, քարերով ու հրազէնով: Շատ փողոցներու մէջ, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ ճշմարիտ պայքար մը մղել համալսարաններուն դէմ: Կէս գիշերէն վերջ, ձիաւոր ոստիկաններ, զրահապատ ինքնաշարժներու օժանդակութեամբ յաջողեցան փողոցները մաքրել եւ կռուարարները ցրուել: Վիրաւորներու թիւը չէ ճշդուած, սակայն կը կարծուի թէ մեծ է: Նման միջադէպեր պատահեցան նաեւ Ֆրանքֆորթի մօտ, Հէօշի մէջ, ուր բազմաթիւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ճաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Նոր Ակումբին մէջ, 206 Rue Dugueselin:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանիր ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ջարսանճագի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 14 Rue Colbert, պիւրօ Թապայի սրահին մէջ: Բոլոր անդամները կը խնդրուի ներկայ ըլլալ, կարեւոր օրակարգ:

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ»

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լոյս տեսան Ա. Բ. Գ. եւ Դ. շարքերը, հետեւեալ կազմով.

Ա. շարք.— *Գիշերային օրօր, հիասթափում,*

Բ. շարք.— *Ես որ մեռնիմ, հովուերգութիւն, սիրերգ:*

Գ. շարք.— *Հիւղը, աշուղական, գարունն եկաւ:*

Դ. շարք.— *Երազ, պանդուխտի ծառը, գիւղին ճամբան:*

Երգերու խօսքերը առնուած են հայ քնարական բանաստեղծութեններէն: Գին 15 Ֆր. իւրաքանչիւր շարք ստանալու համար գրել հեղինակին, 23 Rue del'Amiral Mouchez. Paris (13e)

ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ

Մարաշցի Մառի Մանուկեան ճարտար խոհարարուհի, որ ծանօթ է նաեւ Պոլսոյ ճաշակներուն, գործ կը փնտռէ, խոստանալով գոհացնել ամենանուրբ ճաշակները: Դիմել՝ Գրատուն «Յառաջ» Rue des Dominicains, Marseille.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Տ. Ռ.-Մ. Ռոմանի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը ի նպաստ Մակեդոնիոյ հայ որբերուն:

Տ. Ռ. Մ. Ռոմանի մասնաճիւղի գանձէն 170, Տէր եւ Տիկին Չուգաքլեան, Շ. Սինանեան, Գ. Լուսեղէնեան, Յ. Վարդանեան, Մ. Քէօսէեան, Գ. Տէմիրճեան, Յ. Մինասեան, Յ. Սինանեան, Գ. Տիգրանեան Ե. Լուսեղէնեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Շէհիրլեան 20, Թ. եւ Յ. Տէրտէրեան 15, Գ. Շէհիրլեան, Յ. Ճէնէզեան, Տիկին Յակոբեան, Մ. Թաշճեան, Յ. Մելքոնեան, Օ. Քերիմեան, Ե. Չաթրեան, Ա. Պարսամեան, Մ. Փիլիպոսեան, Ս. Փարակեան, Թ. Շահպազեան, Գ. Թաշճեան, Մ. Գրիգորեան, Գ. Քէնտէրեան, Բ. Պալեան, Ս. Տամպուրաճեան, Խ. Մաղաքեան, Անն, Մ. Թորոսեան, Օ. Փափազեան, Վ. Կէօզիւբեան, Անն, Յ. Ոսկերիչեան, Գ. Մանուկեան, Ս. Ազըլեան, Գ. Թաշճեան, Մ. Զօպօեան, Խ, Չաթրեան, Հ. Աբարեան, Յ. Մխիթարեան, Ա. Օհանեան, Յ. Թագէոսեան 5ական, Տէր եւ Տիկին Չէքէմեան 7, Անն 3, Օ. Գալայճեան 3, Ն. Գինոսեան 2, Արտաշէս 2 ֆրանք: Գումար 482 ֆր. (տես «Յառաջ» 11 յունիս):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին: Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris: *Կը խնդրուի տրտասահմանի թերթերէն արտատպել:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sépastopol, Փարիզ, մէթ. Réaumur- Միզանցք., արխան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ., կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—3 եւ կիրակիառաւօտները:

EMPIRE սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ՄԻՄԻԱՅՆ inslallationի ծախքերով կը փոխանցուի փոքր եւ գեղեցիկ նպարեղէնի խանութ մը բնակարանով միասին: Հայ յաճախորդներ, դիմել 24 Rue Anatole France, Իսի լէ Մուլինօ: Գնորդին գործի դիւրութիւններ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ Արմատ. եւ նոր մէթոտ դարմ. արանց եւ կանանց մորթի. արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, կիր. 9-12:* ելեկտ. խորհ. (մանրէաքն.)25 Ֆր.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

"ՄԱՅԻՍ 28,, Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՕՐՎԻԼ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այս իրիկուն ժամը 8.30ին

Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot

Կը խօսին՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Եփրատ նուագախումբը

Մուտքը ազատ է

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ, Harmonie St. Etienneի սրահը Avenue Président Faure (Ռուայեալ սինէմային կից)

Կը խօսի՝ Ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի Վազգէն խումբին կողմէ վաղըԿիրակի ժամը2ին Օֆմօնի անտառին մէջ, Ջուր բխող վայրը Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ Կը խօսի ընկ. Ա. ՅԱՐՕ

Երգ, արտասանութիւն, եւայլն: Օգը անպատճառ ըլլալու պարագային յաջորդ կիրակի:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet

Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ

եւ ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ

Օր. Աստղիկ Առաքելեան (երգ), Պ. Միշ—Ազեան (երգ), Փոքրիկն Ս. Լուսիկեան կը պարէ: Արտասանութիւն, ծաղզանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճոխ պիւֆէ:

Մուտք՝ 10 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 71 Ave. Kléber եւ Հրանտ Սամուէլ գրատունը:

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

վաղը կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, Փարիզ

Ա.— Ցարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)

Նախագահութեամբ ծերակուտական և նախկին նախարար

Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՏԻ

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, Մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)

Նախագահութեամբ Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

Բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն: Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր, ստանալու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն՝ 11 Սքուար Ալպոնի, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Ժան Կուժօն փողոց, Պ. Վաղարշակ Թագւորեան՝ 53 Րիւ տիւ Ֆօպուր Մոնմարթր, Ֆլորիա ճաշարան՝ 61 Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի՝ 10պիս Ռիւ Թուէն (5), Յակոբ Սարաճեան՝ 18 րիւ Մէլէնկ (19), Օննիկ Թագէոսեան՝ քարտուղար գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Անկիէէնի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սէվրանի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սարսէյլի մասնաճիւղ, Ն. Նիկողոսեան Արնուվիլ-լէ-Կոնէս, 121 Ավընիւ տը լ'Իւնիօն, Հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Ալֆորվիլ:

Գորշ, ճերմակ եւ գեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 րիւ տը լա Սորպոն:

Կանանչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ'Էքօլ:

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել:

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է: Հանգանակութիւն չկայ:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 36—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն: Չափաւոր գին:

Մանրամասնութեանց համար գրել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

ԴԻՄԵԼ՝

Վ. Ս. ԹԷՄՈՒՐՃԵԱՆԻ

ԻՐԱՒԱԲԱՆ՝ ՎԿԱՅԵԱԼ ԷՔՍԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ՝ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

76, RUE BERNARD-DU-BOIS, 76 MARSEILLE

ժամը 11—12 եւ 5—7. ծրի խորհրդակցութիւն կառավարական բոլոր գործերու համար:

ԱՐԱՄ Գ. ԽԱՆ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ

2 Rue Plichon, Paris (11), աջակողմի սանդուխ, առաջին յարկ, ձախ դուռ, չշփոթել, Métro Père Lachaise,

Autobus P. L. AP, Tramv. 95, 96, 118

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Քաէֆ տը Շինի:* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ԿԱԶԻ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՍԹԵՐԱՆՈՑ

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

71 rue Longue des Capucins

71, Րիւ Լօնկ տէ Քաբիւսէն, ՄԱՐՍԷՅԼ

կը ծախենք, կը շինենք, կը նորոգենք եւ կը փոխանակենք կազի օճախներ նպաստաւոր պայմաններով

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԳԻՆ

ՈՒՆԻՆՔ ՍՈՒՐՃԻ ԵՒ ՄՍԻ ԱՂՕՐԻՔՆԵՐ

Agence exclusive

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 Ֆր.: Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնոները (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, *գին՝ 478 Ֆր. 75: Մեր գինները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուածները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:*

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ

ԱՌԱՆՑ ՄԻՋՆՈՐԴՉԷՔԻ

Անիէռի մէջ՝ Place Voltaireի *մօտ, ճաշասենեակ 4,50 × 3 մեթր, սենեակ 4.50×3 մ., խոհանոց, լուացարան,* W. C., *տէպարա, քավ, կեդր. ջեռուցիչ, ջուր, կազ, ելեկտր., տկրաեալ 3800 Ֆրանքէն:*

Անիէռի մէջ՝ Պէքոնի կայարանին մօտ, ամէն յարմարութիւններով, ճաշասենեակ 4.70×3.70 մեթր, սենեակ 3.50×3.15, հաստատուած բաղնիք լավապօյով միասին, խոհանոց 3.50×2.20 մեթր, տաք ջուր, կեդր. ջեռուցիչ բոլոր փէէսներուն մէջ, ջուր, կազ, ելեկտ., վարձք՝ 5800 ֆրանք: Դիմել՝ Պ. Maurice Guercheի, 7 Rue Renan, Asnières, *հանրակառք՝ 34, 39, 40, 75 եւ 77:*

ՕՆՆԻԿ ԻՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

ՀԻՔ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

21 QUAI DE LA TOURNELLE PARIS (5E)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 250

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1931

14 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1595

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Մարդ գոյ, որ ինքն իրան խելօք է կարծում,
Մարդ գոյ, որ գուլուբշոյ պէս է համբարձում,
Մարդ գոյ, որ վատ համբաւ չի ուզել դարձում,
Եթէ որ խրատես, կ'ասէ՝ ծուռ խօսար:

Սէյեաթ

Հարսնիք ունի այսօր Բարեգործականը: Արծաթեայ Յոբելեան: Հազարնուիր յաջողութիւն:

Հաստատուած՝ 1906 Ապրիլ 15ին, Գահիրէի մէջ, իր քսանըհինգամեակին առթիւ հանդէսներ կը կատարէ շաբաթներէ ի վեր, զանազան գաղութներու մէջ: Իսկ ամենամեծը սարքած է այստեղ, Փարիզի մէջ:

Սովորութիւն եղած է միայն շնորհաւորանք ըսել եւ լաւ մաղթել այսպիսի առիթներու մէջ: Զսպուող տրամադրութիւններ:

Բայց ժողովրդային իմաստութիւնը կ'ըսէ, նաեւ, թէ մարդիկ ամէնէն աւելի կ'ազդուին հանդիսաւոր առիթներու մէջ:

Արդարեւ, «քէյֆ»ը տրամադրութիւն կը բերէ: Աւելի բուխերիկ կամ բացսիրտ կը դարձնէ:

Ուրեմն, ողջունելով Հ. Բ. Ը. Միութեան 25ամեայ գոյութիւնն ու վաստակը, անգամ մըն ալ թուղթին յանձնենք ինչ որ կը խորհինք: Ինչ որ արտայայտած ենք սկիզբէն ի վեր: Առանց կանխակալ կարծիքի, բայց և առանց վերապահութեան:

×

Ամէնէն առաջ, կ'ուզէինք որ Բարեգործականի մեծ ու պզտիկ վարիչները, իբրեւ յիշատակ արծաթեայ յոբելեանին, մէկ այս հանդէսէն յետոյ լուրջ փորձ մը կատարէին իսկապէս անխտրական, անկուսակցական դարձնելու Բարեգործականը:

Գիտենք, շա՜տ իմաստուն բաներ դրուած են Ծրագիր-կանոնագրին մէջ: Բայց, գիրը եւ իրականութիւնը իրար կը հանդիպին մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ: Եւ քսանըհինգ տարիէ ի վեր, աննշան բացառութիւններով:

Թող միանգամ ընդ միշտ մտքէ հանեն թէ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ քանդել Բարեգործականը: Եթէ մէջտեղ պիտի բերեն շարք մը բուռն արտայայտութիւններ մեր այս կամ այն թերթին մէջ, մենք ալ, մեր կարգին, գրաւոր ցոյց տալ աւելի զօրաւոր փաստեր, իրողութիւններ, ապացուցանելու համար թէ Բարեգործականը կը ձգտի աապարէզէն քշել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Անշուշտ կը յիշեն հռչակաւոր փոխարքայ Վարանցով-Դաշկովի գաղտնի նամակը, որ հրատարակուեցաւ քանի մը տարի առաջ, «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ:

Միեւնոյն ատեն, չեն կրնար ծածկել իրենց չափազանց լիան-բաց քաղաքականութիւնն ու կարգադրութիւնները՝ գաղութներու մէջ, որպէս զի Դաշնակցութեան շուքն իսկ չերեւայ իրենց բոլորտիքը: Իրենց գործունէութեան ասպարէզին, իրենց ազդեցութեան շրջանակին մէջ:

Երկրորդ, Բարեգործականի մեծ ու պզտիկ վարիչները, պէտք, պէտք չէ էֆէնտի, չպիտի մոռնան որ, Միութիւնը հաստատուած է, ամէն բանէ առաջ, հայ ժողովուրդի բարիքին համար: Հետեւաբար, պէտք է աչք ու ականջ կտրի, լսելու, տեսնելու համար այդ ժողովուրդին տառապանքները: Մանաւանդ հիմա, երբ արմատախիլ բազմութիւնները հազար քարի կը զարնեն իրենց գլուխը, ամուր պահելու համար կապը հայրենիքին եւ մայր-կոճղին հետ:

Բարեգործականը պիտի ունենայ երկու հիմնական գիծ— 1. Սատարել Երկրի վերաշինութեան, 2. Նոյնքան եւ աւելի՝ նպաստարութիւնն ստանձնել Թափառական բազմութիւններու աճղաւորման: Երբ ներգաղթը չի քալեր— եւ չի քալեր— Բարեգործականը չպիտի սպասէ Երեւանցիներու բարեհաճութեան: Չպիտի քծնի ու ձեռքերը լուայ, այլ տիրաբար ձեռք պիտի առնէ, օրինակ, Սուրիոյ եւ Միջագետքի տեղաւորման գործը, որ կենսական արժէք ունի նոյնիսկ՝ վաղուան հայրենիքին համար: Աչք մը՝ Յունաստան եւ Պուլկարիա— հազար հրաշք կ'արժէ:

Երրորդ, Բարեգործականը պիտի ձգտի անվրիպելի հոգատար մը դառնալ կրթական ճակատին վրայ: Առանց քաղաքականութիւն խաղալու, եւ առանց խտիր դնելու հրէի եւ հեթանոսի: Վերջ՝ սեւեռուկ նաշիէններուն, մանաւանդ այս զգետնին վրայ: Եւ վերջ՝ հաւատաքննութեան:

Չորրորդ, Բարեգործականը պէտք է լուրջ, անկեղծ դարձ մը կատարէ դէպի ժողովրդականութիւն:

Հակառակ բոլոր ռակեզօծ հաւաստիքներուն, կապերը չափազանց թոյլ են այս Միութեան եւ ժողովուրդին միջեւ:

Վարակուած՝ թունդ ազնուապետական հակումներով, կրթուած՝ անգղիաւեռնական կամ ցուտ սեղանաւորական կանոնագրի մը պատեանին մէջ, Բարեգործականի վարիչները իզո՛ւր կը փորձեն դառնալ համաժողովրդական: Այլապէս, կրնային համախմբել ոչ միայն ժողովուրդի բոլոր տարրերը, այլ եւ բոլոր համանման միութիւններն ու կազմակերպութիւնները, եւ կազմել համապարփակ զանգուած մը: Ճշմարտապէս ընդհանրական, ոչ թէ դասակարգային:

«Վերջերս մենք առիթ ունեցանք ուշադրութեան յանձնելու Բարեգործականին նոր ուղեգիծը: Երկարապատում շարք մը այլազան առաջադրութեանց:

Եթէ անկեղծ են, այդ առաջադրութիւնները կրնան իրականացնել միայն մէկ պայմանաւ, — դառնալով իսկապէս համաժողովրդական: Բարեփոխելով Բարեգործականի կանոնագիրը: Թօթուելով ազնուապետական եւ ներմիտ, կուսակցամոլ հակումները:

Բարեգործականին յենարանը պիտի ըլլայ ժողովուրդը, եւ ոչ թէ այս կամ այն խմբակը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերմանիոյ ժողովրդավար կուսակցութեան մեծամասնութիւնը որուն ուժ կուտան դրամատիրական եւ ճարտարարուեստական շրջանակներ, տենդ եկած կը նկատէ յարձակելու Պրիւնինկի դահլիճին վրայ, կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ մտցնելու համար անոր կազմին մէջ: Գլխաւորաբար կ'ուզեն փոխել ելեւմուտքի, ներքին եւ արտաքին նախարարները:

Արտաքին նախարարը Քուրցիուս որ կը պատկանի այս կուսակցութեան, ներկայ եղաւ նիստի մը, ուր խորհրդակցութեան դրուած էին օրուան կարեւոր հարցերը եւ մասնաւորաբար ելեւմտական հրովարտակները: Քուրցիուս ստիպուեցաւ ձգել հեռանալ քուէարկութեան պահուն:

Վարչապետ Պրիւնինկի առաջարկուած է հրաժարականը ներկայացնել հանրապետութեան նախագահին, որ կրկին զինքը պիտի կոչէ նոյն պաշտօնին, այս անգամ կարգ մը փոփոխութիւններով վերակազմելու համար դահլիճը: Կը հաւաստուի սակայն թէ Պրիւնինկ ո՛չ ընդունած է դահլիճի կազմը ենթարկել փոփոխութեան, ո՛չ ալ խորհրդարանը նիստի հրաւիրել:

Բայց եթէ կառավարութեան հակառակորդները շարունակեն իրենց անհաշտ ընթացքը, Պրիւնինկ պիտի հրաժարի ամէն պատասխանատուութիւն ձգելով ընդդիմադիրներուն:

Իսկ ընկերվարականները իրենց երէկի նիստին մէջ, որոշեցին Պրիւնինկի հետ շարունակել բանակցութիւնները, կարգ մը բարեփոխումներու ենթարկելու համար ելեւմտական հրովարտակները:

Պերլինի մէջ, հրովարտակներուն դէմ բողոքելու համար, համայնավարները կազմակերպած էին հաւաքոյթ մը, որ վերջացաւ խռովութիւններով ու կռիւներով: Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ կրակել օդին մէջ, վախ ազդելու համար ցուցարարներուն, որոնք սպառնական դիրք բռնած էին: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

[...] են համայնավարները: Ոստիկանութիւնը ստիպուած է զէնքի դիմել:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

ԽՄԲ.—Նոյնութեամբ կ'արտատպենք Հալէպի «Եփրատ»էն, ամփոփ (3 յունիս).

— կը տեղեկանանք թէ Ազգ. Հայկազեան վարժարանի ցակին մէջ Առաջնորդ Սրբ.ին նախագահութեամբ կատարուելիք Մայիս 28ի հանդէսը կառավարութեան կողմէ արգիլուած է հակառակ Առաջնորդ Ս. Հօր կողմէ բոլոր պատասխանատուութիւնները ստանձնելու յանձնառութեան:

Մեզի համար անմեկնելի է Սրբազանին այս մասին ցոյց տուած ծայրայեղ նախանձախնդրութիւնը: Ինք որ Հալէպ նոր եկած ատենը Մայիս 28ի առթիւ Ազգ. վարժարաններուն փակ մնալուն հակառակած էր, ըսելով որ մեր ազգային եկեղեցական տօներուն մէջ այսպիսի տօն մը չիկայ: Մինչդեռ հիմա ոչ միայն ազգ. վարժարաններու փակուելուն կը հաւանի, այլեւ Փօղոս կիւլպէնկեան վարժարանն ալ այդ օրը գոցել կուտայ, հակառակ հիմնադիր բարերարին բացորոշ պատուէրին, կատարուելիք հանդէսին համար Հայկազեան վարժ.ի բակը կը տրամադրէ եւ կառավարութեան առջեւ ալ հանդէսին բոլոր պատասխանատուութիւններըկ՝ստանձնէ: Հետաքրքրական էր գիտնալ այս հոգեկան փոփոխութեան պատճառը: Առաջնորդը որ ամբողջ հայ ժողովուրդին վճարեալ պաշտօնեան է, իրաւունք ունի՞ այդ ժողովուրդին մէկ հատուածը եղող կուսակցութեան մը հետ նոյնանալու, այն աստիճան որ անոր մէկ հանդէսը իւրացնէ եւ կառավարութենէն առ այդ արտօնութիւն առնելու համար պատասխանատուութիւն ստանձնէ: Կառավարութիւնը Արտաւազդ Ս. եպիսկ.ին անձը նկատի չունենար, այլ անոր Հայոց Առաջնորդի հանգամանքը, Առաջնորդը ինքզինքին ի՞նչպէս թոյլ կուտայ ամբողջ ժողովուրդը պատասխանատուի դիրքին մէջ դնելու համարձակիլ, առանց իրաւասութեան եւ կ'երեւի, առանց ալ մտածելու իր ըրածին հետեւանքը:

Հայ համայնավարները կը գործեն

Պէյրութի թերթերէն «Էլ Ահրար», «Էլ Նիտա», «Էլ Պայրաք» կը գրեն.

—Հայերը տօնեցին իրենց անկախութեան 13րդ տարեդարձը: Այս անկախութիւնը Դաշնակներու յաղթանակով, ապահովուած էր, որուն մասնակցած էին Հայերը:

Բոլոր հայ վարժարաններն ու մեծ հաստատութիւնները փակ մնացին այդ օրը:

Սակայն կարգ մը հայ պոլշեւիկներ կ'ուզեն որ Հայաստանը մնայ պոլշեւիկ Ռուսիոյ լուծին տակ, որով օր մը առաջ անոնք թռուցիկներ ցրուած են, դաշնակներու եւ իմպերիալիստ տէրութիւններու վրայ յարձակելով եւ վերջացնելով «կեցցէ համայնավարութիւնը» խօսքերով:

Ընդհ. Ապահովութիւնը ձեռք անցուցած է այդ թռուցիկները եւ խստիւ կը հետապնդէ անոնց հեղինակները:

Համայնավարութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Անցեալները Այտընի մէջ քանի մը համայնավարներ ձերբակալուած եւ Պոլիս ղրկուած էին: Ձերբակալուածները ուսուցիչ եւ աշակերտ ըլլալով, կրթական գործավարութիւնը հետաքրքրուած եւ կրթական վերատեսուչին հրահանգ տուած է որ քննութիւն մը կատարէ: Վերատեսուչը Այտըն երթալով տեղւոյն քննութիւն կատարած եւ արդիւնքը գործավարութեան հաղորդած է:

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, կրթական վերատեսուչին տեղեկագրին մէջ հետեւեալ հատուածը կայ. «Դժբախտաբար մեր արհեստից վարժարաններուն մէջ համայնավարական ոգի գոյութիւն ունի: Անիկա ուրանալը եւ պահել ջանալը ապագայի համար վտանգ մը կը կազմէ, ուստի առոր արգելք ըլլալու միջոցները պէտք է խորհինք: Ձերբակալուած ամբաստանեալներէն ուսուցիչ Պահա պէյ գերմաններէնի արժէքաւոր ուսուցիչ մըն է, Աշխատասէր եւ համայնավարական ոգիով անձ մըն է: Հարցաքննութեան ատեն չէ ուրացած որ համայնավարական հակում ունի եւ իւրացուցած է այդ գաղափարը: Բայց եւ այնպէս պատուոյ խօսք տուած է որ համայնավարական քարոզութիւն չպիտի ընէ եւ այդ տեսակ ձեռնարկ չէ ըրած: Այս անձը համայնավարութիւնը իբր նպատակ կը ճանչնայ»:

Գալով ամբաստանեալ ուսանողներուն, ասանք կուրօրէն կ'ուզեն որ համայնավարական ոգին ապրի իրենց մէջ: Աշակերտներէն մէկը, հարցաքննութեան միջոցին ըսած է որ «երբ Իզմիրի Արհեստից վարժարանի ուսանողները Պալըքէսիր առթիւ մեր դպրոցը հիւր եկան, սեղանին գլուխը նստած «Քըզըլ Իսթանպուլ»թերթը զատ պահեցին»:

Միջադէպեր Ռումէնի մէջ

Ռումէն-Թուրքիոյ կուրծաղուլը տակաւին չէ վերջացած եւ մերթ ընդ մերթ տեղի կուտայ միջադէպերու: Նախորդ օր ցոյցեր կազմակերպած էին ընկերվարականներն ու համայնավարները՝ առանձին: Միջադէպերու առաջքն առնելու մտահոգութեամբ, տեղական իշխանութիւնները որոշեցին արգիլել երկու ցոյցերն ալ:

Հազարի չափ համայնավարներ, որոնք թափօր կազմած էին, դիւրաւ տեղի տուին ոստիկանութեան ճնշումներուն ու ցրուեցան: Բայց շատ չանցած, փոքր խումբերով գացին համախմբուիլ ուրիշ վայր մը: Ոստիկաններ փորձեցին զանոնք կրկին ցրուել: Բայց անարգուեցան ցուցարարներուն կողմէ, յարձակման ենթարկուեցան քարերով, մինչեւ որ ձիաւոր ջոկատներ հասան: Ցուցարարները փախուստ տուին: Բայց ձիաւորները անցնելու վրայ էին երբ քանի մը գործաւորներ [...] անոնց վրայ: Ձիաւորի մը [...] ցուցարարներ ձերբակալուեցան: Բայց ասով, համայնավարները չհանդարտեցան:

Նոյն իրիկունն իսկ, 7—800 այր եւ կին ցուցարարներ քանի մը ժամ անընդհատ քար ու սրուակ տեղացուցին ոստիկան-զինուորներու վրայ: Ցուցարարները պատնէշներու ետին ապաստանած կը կռուէին մինչեւ կէս գիշեր: Ոստիկան-սպայ մը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն:

Վատիկանի եւ Իտալիոյ վէճը

Հռոմէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ իտալական կառավարութիւնը որոշած է ո՛չ մէկ փոփոխութեան ենթարկել կաթոլիկ կազմակերպութեանց մասին իր տուած որոշումները:

Իսկ Վատիկան իր կողմէ կ'ըսէ թէ իտալական կառավարութեան պատասխանէն առաջ, վերջնագրի ձեւով ո՛չ մէկ ծանուցագիր տրուած է Վատիկանի կողմէ՝ իտալական կառավարութեան: Վատիկան եւս անխախտ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ եւ չընդունիր կաթոլիկ երիտասարդական ակումբներու լուծումը:

Ֆրանսայի անգործները

Յունիս 6ի պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւն է 39,475, որոնց 9357ը կիներ: Այդ թուականէն մէկ շաբաթ առաջ, նպաստընկալ անգործներու թիւն էր41339: Այս շաբաթ ուրեմն, 1864ի նուազում մը:

Մէկ տարի առաջ, ճիշդ նոյն օրերուն անգործները կը հաշուէին 861:

Յունիս 6ին, Փարիզի անգործներու թիւն էր 14620 (4146ը կիներ): Մէկ շաբաթ առաջ, այդ թիւն էր 15575: Սէնի նահանգի վայրերուն մէջ՝ 9822, անցեալ շաբթուան 10506ին դէմ: Ամբողջ Սէնի նահանգին մէջ ուրեմն 24442 անգործներ, մէկ շաբաթէն միւսը 1699ի նուազումով:

Յունիս 1էն 6, Ֆրանսա մտած են 2502 օտար աշխատաւորներ—2327ը երկրագործութեան համար—: Իրենց երկիրները մեկնած են 1023 օտարականներ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

30 հոգի խեղդուած.— Էնկիւրիէն, անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Քըզըլ-Ըրմաքի յանկարծական յորդումը մեծ մնասներ տուաւ: 30 հոգի խեղդուեցան, եւ մօտ հազար ընտանի անասուններ քշուեցան:

Էմիր Ֆէյսալ Էնկիւրի մէջ.—Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Իրաքի Ֆէյսալ թագաւորը յուլիսի առաջին շաբթուն Թուրքիա պիտի գայ: Մ. Քէմալի նոյնելելու թագաւորին պիտի ընկերանան Իրաքի ելմտական նախարարը եւ ուրիշ անձեր: Ֆէյսալ թագաւոր քանի մը օր Էնկիւրի մնալէ վերջ, Պոլսոյ ճամբով Եւրոպա պիտի անցնի:

Ութ հոգի մեռած.— Պոլսէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Զօնկուլտաքի ածխահանքերուն մէջ, կրիզուի պայթումի մը հետեւանքով, ութ հանքագործներ մեռան:

Օդանաւով ցանք.— Մոսկուայէն կը հաղորդուի թէ շահեկան փորձ մը կատարուեցաւ Թուրքեստանի մէջ՝ օդանաւով բրինձ ցանելու:

Օդանաւ մը ցանեց բրինձի դաշտերուն վրայ 10-15մեթր բարձրութեամբ եւ բրինձ սրակեց ակօսներուն վրայ: Այս կերպով ցանքը կատարուեցաւ շատ աւելի արագ, հեկտարը մէկ վայրկեանէն:

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Գ.

ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Հարկ է որ մեկնինք,— Գերագոյն մարմնի հրահանգն է այս,— չյոգնելու եւ յամրաբար չմեռնելու համար…

— Դուն յոգնա՞ծ ես սաւառնելէ, անհրաժեշտ է որ գետնի վրայ քալելով մեկնիս…— Դուն յոգնա՞ծ ես քալելով առաջանալէ. պէտք է որ նստա՛ծ մեկնիս…

Շարունակ նոյն երգը եւ շարունակ նոյն կերպը կ'ամուսնանան իրարու հետ ու կը ծնին Քո՛ւնը… Իսկ քունը յոգնածներու համար է եւ յաղթուածներու…

Դուն ո՞ր մէկն ես, ընկեր կամ ուղեկից, դուն ո՞ր մէկն ես.— յոգնա՞ծը, թէ՞ յաղթուածը…

Հարկ է որ մեկնի՛նք,— Գերագոյն մարմնի հրահա՛նգն է այս.— յաղթելու եւ հանգստանալու համար…

Կ'արժէ՞ կառչած մնալ կարկտաններու եւ փառաւորուիլ փշրանքներով,— Ուրեմն կա՛ց… դուն սակաւապե՞տ ես, դուն կը բաւականանա՞ս ինքդ քեզմով.— Ուրեմն կա՛ց…

Ցուպիչ յիշատակներով լեցո՛ւն էր իր զինուորականի պայուսակը, բայց ան հրկիզեց բոլորը, տեղաւորել կարողանալու համար միայն մէկ յիշատակ…

Ան զգա՛ց էր իր բոլոր ունեցածներէն. կատարեալի կարօտն ունէր, անոր համար ուրախութեամբ կը հպատակէր մեկնումի հրամանին…

Բոլոր անոնք՝ որոնց պզտիկ հարուներն ու հարստութիւնները կը բնակէին մեկնակէտի վրայ, չէին մեկներ… Ու չէն մեկնիր բոլոր ա- [illegible] երբեմնի նպատակակէտը, բայց չէն [illegible]

Հարկ է որ մեկնի՛նք,— գերագոյն մարմնի հրահա՞նգն է այս.— կատարեալին ու կարօտեալին հասնելու համար…

Եթէ մինչեւ այսօր մեր մեկնումն ակամա՛յ էր, թող այսօր դառնայ կամաւո՛ր… Եթէ մինչեւ այսօր մեր մեկնումն հարկադրական էր… անօգուտ ճառագայթներու պէս, թող այսօր դառնայ ուղղահայեա՛ց, ամառնային արեւի շողերո՛ւն եւ տեղատարափ անձրեւի պէս…

Հարկ չկայ տրտնջալ տկարութենէ եւ հառաչել հեռուներու համար…— Նստած պիտի մեկնինք, հասնելու համար անոր՝ որ ամենէն աւելի մօտ է մեր սրտին…

Դուն չե՞ս տեսներ, դուն չե՞ս ճանչնար լաւագոյնը, կատարեալը.— ուրի՛նչ, միայն թէ տես կարկտանները ու մեկնէ կարկտաններէն…

Ո՜վ իմ սիրական. ձանձրացե՞ր ես պզտիկ ուրախութիւններէ եւ տրտմութիւններէ.— Ուրեմն մեկնի՛նք…— Անո՛ր մէջն են մեծ ուրախութիւններն ու մեծ տխրութիւնները…

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՕՐՕՐՈՑԻ ԵՐԳ

Ննջիր, մանկիկ իմ,
Ննջիր ծաղկաբոյր,
Օրը ծանգիստ է,
Օդը խաղաղ,
Հայրդ գալու է
Երկու տարուց,
Գնաց երկրին մեր
Պարտքը տալու.

Մեծացիր դու էլ,
Արեւ իմ նոր,
Բայց երբ լինես դու
Քսան տարու,
Կ'երգի երկրում քո
Ուրիշ գարուն.

Ուրիշ յասմիկներ
Կը ծաղկին վառ,
Ու չի ծանի քեզ
Ոչ մի խաւար:
Ննջիր մանկիկ իմ,
Ննջիր ծաղկաբոյր,

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

ԱՐՇԱԿ ԷՋԵՐ

ՔԱՂԸ

I

Քաղի եղանակ է։ Ու առաւօտ

Հիմա՛ արեւը, լոգանքէն նոր դուրս ելած կոյսի մը կը նմանի, որ իր ծո՛վ, ծով ոսկի վարսերուն ջրվէժին կը յանձնէ գիւղը, հազարումէկ սրափուն նազանքներով։

Գիւղն ամբողջ, պսակադրութեան պատրաստուող արքայի մը շէնշող ու գեղեցիկ անհամբերութեամբը, զինքը պսակին ու առագաստին տանո՞ղ հարսնեւորներու օրօրուող թափօրին կը սպասէ։

Հնւցակներուն դռները կը բացուին՝ խօսք մէկ ըրածի պէս։ Մէկէն։ Մոգական զապանակէ մղուած կարծես։ Միշտ՝ արեւածաղիկներու նման, արեւուն դէմ եւ արեւին հետ։

Քաղուորները՝ քաղի գործիքներով, այն ասպետներուն պէս, որոնք արշալոյսին հետ կը թամբեն ձիերն իրենց, ի խնդիր նոր ու յաղթական արշաւներու, կայտառ ու զուարթ։

Ու գիւղին փողոցները, առտուան այդ բանաստեղծական պահուն, քաղուորներու առողջ ձայներովը կը լեցուին, առնական, ուժեղ եւ հնչական, ու հատիկ, հատիկ։

— «Հէ՛յ, Պուպօ՛, Պուպօ՛, տնաշէն. տես արեւն իր ոսկի կուուը ձեր ցուիքին է զարկած, հայտէ՛, ի՞նչ կը տնտնաս»։

— «Հա՛, աղբեր, հա՛։ Քիչ մըն ալ կեցիր. քիչ մըն ալ սրեմ բերանը սա անտէր ծանգալին, ու կը ժըմնիմ»։

Ու կը ժմին բոլորն ալ։ Կրկին՝ խօսք մէկ ըրածի պէս։ Գիւղին բոլոր, բոլոր անկիւններէն։ Հոսկէ ու հոնկէ։ Աշխոյժ ու ծիծղուն։

Ու կը հաւաքուին գիւղին վարի ծայրի հրապարակին վրայ։ Հոն՝ ուր կը գտնուի ջուխտաղբիւրը մեր գիւղին եւ ուրկէ կը քակուի արտերուն ճամբան, որ կը քսուի մեր գալլատան եւ [illegible]հրին պատերուն։

[illegible]

Ու՛ Ընգամ մը եւս կը՝ լուան՝ երեսները։ Իրարու կը միացնեն ափերը։ Միշտ՝ մէջտեղէն բացուած գրքի մը ձեւով եւ ջուրը ումով ումով կը նետեն դէմքերուն։ Կը շփեն իրենց վիզերը, որոնք մեր գիւղին ծառաններուն առաստաղները բռնող գերաններուն հաստութիւնն ունին։ Եւ հուսկ ուրեմն, կրկին գրքի ձեւ առնելով կը խմեն ջուրէն կուշտ ու կուռ. առտուն կանուխ, խորոված կերած մարդոց ախորժակով,

Հա՛, չմոռնամ ըսելու, որ մեր գիւղին մէջ, առտուն կանուխ, դեռ փշրանք չկերած, աղբիւրի պաղուկ-պաղուկ ջուր կը խմեն։ Իմ հանիս կ'ըսէր թէ, մութն ու լուսուն աղբիւրի ջուր խմելը՝ շա՜տ, շա՛տ օգտակար է

Հիմա՛ ամենայն ինչ կատարեալ է արդէն։

Երեսները արտերու ճամբուն տըւած՝ կը խաչակնքեն։ Մեծ պաշտամունքով՝ «Հայր մեր» մը կը փսփըսան։ Եւ հուսկ ապա՛ «Ես՛, Աստուածամար, դուն մեզի պահապան եւ օգնական» մըն ալ ըսելէ յետոյ՝ ի խորո՛ց սրտի, կը շարժին խումբերու բաժնուած։ Մանգաղներն ուսերուն եւ ուտելիքի իրենց տոպրակներն ալ անոնց ծայրերն անցուցած։

Ճամբան՝ իւրաքանչիւրը բան մը ունի պատմելիք։

Մէկը՝ գիշերուան իր զարմանալի երազը կը պատմէ, ծասնակար ախորժով մը։ Հա՛, այնպէս, իր արտին ճիշդ պորտին վրայ, երկինքին բացուած ըլլալը, ու «թօփ» մը լոյսի վար իջնելն ու արտին վրայ փշրուած ըլլա՛լը։

Ուրիշ մը՝ արտերուն վրայ, առատ անձրեւներու տեղալը տեսած ըլլալով, այդ տարուան բերքերուն առատ ըլլալը կը գուշակէ։ Անձրեւը՝ առատութեան եւ օրհնութեան նշան է մեր գիւղին մէջ։

Երրորդ մը՝ որ դեռ անպեխ է եւ անմօրուս, քիչ մը քաշուելով երէցներու ներկայութենէն, կը խօսի իր սրտին իրական երազէն։ Արդէն առնելիք բերքին հետ կապելով իր սրտին ալ թագաւորութիւնը։

Միրող տղայ մըն է։ Կարիճ ու կայտառ։ Գիւղի աղուոր ու կրակոտ տղայ։ Գեղուղէշ հասակով եւ սեւ ու բոցավառ աչքերով։ Միրող տղայ, որ՝ պիտի քաղէ, որ ամբարները պիտի լեցնէ, եւ յետոյ ալ, ճակատաբաց ու ինքնավստահ, իր հանին պիտի ղրկէ սիրածին ծնողքին, անոր ձեռքը խնդրելու, «հրամանաւն Ամենակալին եւ կամօքն մարգարէին, տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»։

II

Արտերուն մէջ։

Արեւը հիմա կը նմանի բանակի մը թիկունքին բարձունքը պաշտպանող թնդանօթին, որ իր երախը լայնօրէն բացած, առատօրէն կը հակէ քաղուորներուն արշաւին, ցորենի ովկիանին վրայ։ Աշխատանքին ամենէն հաճելի պահն է այժմ. ուրովհետեւ քիչ մը վերջ, երբ արեւն իր հասակին ամբողջութիւնը պիտի նետէ անոնց գլուխներուն եւ կըռնակներուն վրայ, աշխատանքը պիտի դանդաղի՝ ակամայ, թեւերը պիտի յոգնին եւ քրտինքին առատ ջըրվէժը պիտի հոսի յօնքերէն վար՝ աչքերուն մէջ։

Ու կ'ամապարեն անոնք։ Իրենց թեւերը սօթտած, ճիշդ ըմբիշներու նման։ — Կը քաղե՞ն, հա՛, կը քաղեն։

— «Հէ՛յ, հէ՛յ, մեռնիմ Աստուծոյ արեւին եւ բարութեան։ Ա՛ն ի՞նչ առատութիւն է. սա՛ ի՞նչ ցորեն է, է աղբեր, ոսկի՛ է, ոսկի»։

— «Հա՛, իմացի՛ր, Կրպօ, որ՝ քաղը լմնցնենք, որ՝ ցորենը աղանք, որ՝ ամբարները լեցնենք, սա՛ ձենձ, «սըրրա տավէթի»ն քեզմէ պիտի սկսինք, հասկցա՞ր»։

— «Ուզածդ ալ սա ըլլայ. ա՛յ, մա՛րդ։ Կրպօ՛ն կը վախցնես։ Գիտցի՛ր, որ օխտը տարուան գինի ունիմ տիկերով։ Գլուխդ այնպէ՛ս մը կը թրջեմ, որ իմանաս թէ ո՞վ է Կըրպօն։ Առի՛ր հիմա…»։

Ու այսպէս, զուարթ ու ուրախ։ Այնպէս՝ հաց ու պանիր ուտելու նըման, վարժ ու արագ՝ կը քաղեն, հա՛, կը քաղեն։

[illegible]

Մնացեր ես ճամբաղին վրայ։ Զխօսի՞ս հայտէ՛, մի՛ ամչնար։ «Մէկտա» է «ծավրում», եւ գիւղի «սէկտա»։ Մարդը՝ բարակ ցաւերու կը հասցնէ։ Առաջ Աստուած, կը հասնիս մուրազիդ։ Հա՛, իմացի՛ր, որ՝ եթէ տուն լեցնող ըլլաս, ո՛չ թէ պարպող, հանիդ հետ ես պիտի երթամ խնամութեան։ Աստուծով՝ կ'առնեմ աղջիկը։ Հասկցա՞ր. հայտէ՛, մի՛ մտածեր, մեղք ես, քաղէ՛»։

Երէց քաղուոր մըն է։ Միրող տղան տխուր դէմքը տեսնելով, սիրտ եւ ուժ կուտայ անոր։ Եւ կը քաղեն։

III

Կէսօր։

Արտերուն ճիշդ պորտին վրայ, արեւը՝ երկինքէն բորբոքած հրաբուխի մը բերնին կը նմանի, որ իր բոցերուն եւ ժայթքումներուն ներքեւ կ'այրէ, ու կը մրկէ՝, արտ ու քաղուոր։

Հիմայ քաղուորները ծառերու շուքերուն տակ կ'ապաստանին, իրենց ճակատներէն հոսող քրտինքը սրբելով, ձեռքերուն ետեւի կողմովը։

Ու պահէ մը կը ճաշեն արդէն։

Քաղուորին ճաշը՝ հովիւին ճաշէն մեծ տարբերութիւն չունի։

Ձեռք մը «կլկլէ», հաց, գլուխ մը սոխ, թիքէ մը իւղոտ գիւղի պանիր եւ փարչ մը աղբիւրի պաղուկ ջուր։

Հիմայ խումբ խումբ, ծառերուն ներքեւ փարչերով ջուրերն ալ իրենց քով, կը ճաշեն, քառասուն օր անօթի մնացածի ախորժակով։

Յետոյ՝ քիչ մը քուն. յետոյ կրկին աշխատանք, մինչեւ այն ատեն, երբ արեւը յապաղած ռումբի մը, նման կը պայթի՞ հորիզոնին վրայ, փշո՛ւր, փշո՛ւր։

ԱԹԷՆՔ Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂԸ

Խորհրդային իշխանութիւնները բանակցութեան մէջ են անգլիական նաւաշինական մեծ ընկերութեան մը հետ, շինել տալու համար չխուն առեւտրական նաւեր, իւրաքանչիւրը 6էն 10,000 թոնօ տարողութեամբ։ Ռուսիոյ գլխաւոր պայմանն է շինութեանց փոխարժէքի վճարման համար ստանալ երկարատեւ վարկեր։

ԷՋ ՄԸ ՋԱՐՀՈՒՐԱՆՔԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԳԷՈՐԳ - ՎԻՇԱՊ

(կախուած 1915 Յունիս 14ին, ուրիշ 51 զոհերու հետ)

«Վիշապ»… Այսպէս կ'անուանէինք այս մեծ յեղափոխականը։

Մնած էր Կեսարիոյ բազմամարդ շուկային եւ փողոցներէն հեռու, համեստ թաղի մը մէկ անկիւնը, կորսուած խանութ տան մը մէջ։ Հայերէն չէին գիտեր իր ծնողքը։ Շրջանի անձնուէր ուսուցիչ Վահան Քիւրքճեանի զօրեղ դաստիարակութեան շնորհիւ, կը սահմանուէր դառնալու իսկատիպ դէմք մը։ Վահանը, ինչքան հեզահամբոյր այնքան կորովի ուսուցիչ, սերունդ մը ցրուած էր իր անցած ճանապարհին վրայ Օրտուէն մինչեւ Կեսարիա։ Նոր սերունդը անկէ սորվեցաւ մարդու պէս ապրելու ընդունակութիւնները, անիրաւութեան դէմ ըմբոստանալու հոյակապ սկզբունքները։ Վերջապէս հանրային կեանքի մէջ մեծ դեր կատարելու սահմանուած սերունդը՝ ան կրցաւ պատրաստել Կեսարիոյ գերազանցօրէն առեւտրական միջավայրին մէջ։

Վիշապը պատանի տակաւին, կը մտնէ Ցեղական ափերը. կը փնտռէ ժողովուրդին մը ստեղծելու համար կազմակերպական գործ։ Կը հաստատուի Էօտէմիշ՝ որ Զմիւռնիոյ շրջանին յեղափոխական շարժումներու միջնաբերդը կը համարուէր։

Կը բնակի խարխուլ տունէ մը մէջ, կը քարոզէ խանութներու խորքը։ Դուրսը ցնցոտի հագած աղեգործ էր, իսկ ներսը գաղտագողի զօրք մը։ 1902ին Էօտէմիշի առաջնորդ մը դարձած էր։ Երբ աշխատաւորներէն ներս կը մտնէր, հիւանդ կը գզգըցնէր սրտերը եւ սրտերը ձայնը, նպարավաճառը կը մտնէր իր կէրոքը։ ժամերով կը հաղորդուէին անոր գաղափարներուն [illegible]

1905ին Սուլթանի մահափորձը վրայ կը հասնի։ Զմիւռնիոյ հայ կեանքը փոթորկած է, կասկածելի բնւսր գեր սատնծած է Վիշապ կեդրոնի գաւառական գործին մէջ։ Էօտէմիշն ալ զերծ չէր մնացած այդ ցնցումէն։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ, ան երբեմն խաղաղ է, մերթ պահուած է գերեզմաննոցներու բարձունքին մէջ անօթի եւ անպատսպար։ Տառապանքներէն իր մէջ բոյն կը դնէր աղետալի անողոք հիւանդութիւնը։ Պատուհասական ատեանը 101 տարուան կը դատապարտէր զայն, երբ ծպտուած Եգիպտոս անցած էր։

Եկաւ սահմանադրութիւնը։ Ընդհանուր պարտականութիւնը կատարելու ժամը հնչած էր Վիշապին համար. բայց ո՞ր շրջանը նախընտրէր Էօտէմիշը թէ Կեսարիա՞ն։ Երկուքն ալ իրեն համար ծննդավայրի հմայքը եւ քաղցրութիւնը ունէին. ընտրեց վերջինը ուր հողը կը կարօտէր մշակի եւ աշխատանքի։ Քանիցս տասնական ուղեւորեց, հանրային կեանքը իր ծիլերը կ'արձակէր Կեսարիոյ եւ շրջակայ հայաշատ գիւղերու մէջ՝ անոր մարգարէական խօսքերովը։ Բոլորը անխտիր կը սիրէին զայն։ Իր ուսուցչին Քիւրքճեանին հետ կրթական գործին մեծ նպաստաւորն էր, իր անցած վայրերու ժողովուրդը խրախուսեց որ ունենայ վարժարան եւ ուսուցիչ, հաւաքեց մտաւորական խիզախ պատանի տարրերը, հիւրընկալեց զանոնք իր տան մէջ, անոնց մէջ արծարծեց հանրութեան ծառայելու խանդավառութիւնը, հետզհետէ ամէնէն անշուք գիւղերն անգամ կ'ունենային իրենց սեփական գպրոցը եւ անձնուէր կրթական պաշտօնեան։

Կարօտցաւ իր նախկին օճախը. գնաց Էօտէմիշ, հոն հաւաքելու զօրաւոր ընտրուած երիտասարդութեան խմբակ մը։ Գոհ էր. այն կայծը՝ զոր դրած էր այդ միջավայրին մէջ բոցավառած էր սրտերը։ Երկու հարիւր տնուոր այդ գաղութը այդ տարին Ակնունին կը հրաւիրէր. շաբաթ մը ամբողջ ալեկոծ ծովու մը երեւոյթը առած էր։ Ժողովուրդի բոլոր խաւերը անխըտիր կը ծափահարէին մեծ հիւրերը։

1915 ապրիլի չորրորդ օրերուն էր։ Ցեղական Ալլահին թնդանօթները կ'որոտային Կեսարիոյ բերդէն։ Կասկածելի տարրերը գիւղերէն եւ քաղաքներէն կը փոխադրուէին Կեսարիոյ բանտը. վիրաւոր գանկերով, շախջախուած ոսկորով անվերջ եւ անլուրջ կառաւաններ կը հասնէին ամէն օր։ Մեր ամէնուս յոյսը Վիշապն էր։ Ուսո՛ւ օր մըն ալ առաջնորդուած էր ոստիկանատուն։ Օրեր անցան, չերեւցաւ, մտատանջ էինք բոլորս ալ. վերջապէս հիւանդ Գէորգը բերին փշրուած. տասնեւմէկ օր ենթարկուած էր տանջանքներու գեհենական տանջանքին։ Գըրկած, ճմլած են անոր մարմինը դաղանիք ուզած են, բոլորը գիտէր, բայց ոչինչ ըսաւ ուրիշին համար ու ինքզինքը կ'ամբաստանէր միայն, ամէն բան ըսողը ինք էր։

Զինուորական պահականոցը լեցուեցաւ երկու հազար հայերով։ Հոն էին հարուստը, քահանան, ուսուցիչը, բժիշկը, բանտը, բոլորը։ Կեդրոնական դէմքն էր Վիշապը. բանտի վարի յարկաբաժնին մէջ հիւանդանոց մը կազմակերպուեցաւ շուտով։

Հերոս Մուրատը կը հչար անկիւնը, ոտքերու մատները գործողութեան կ'ենթարկուէին. խրոխտ Մարզպետը գառագեղի մէջ բանտարկուած առիւծի նըման լուռ կը խոկար, միշտ ըմբոստ բժիշկ Նազլըեան համախառնած ճառատատանին՝ կը խըռնուէր հիւանդները, իսկ անմռունչ Վիշապը վիրակապերով կողնկող [illegible] ամենուն քով. կը քաշկռտէր, շունչ եւ ոգի կուտար։ Մեր մխիթարիչ հրեշտակն էր, լաւատես լուրեր կը ստեղծէր մեզ յուսադրելու համար։ Անկիւն մը ընկեր մը իր մահուան գալարումները կ'ապրէր. Գէորգը ծնրադիր. գլխարկը հանած, վերջին յորդանքը կ'ուղղէր զոհին եւ լուռ կ'արտասուէր։ Տունէն եկած պատառ մը հացը կը բաժնէր, սեղանակից էին իրեն կարօտ ընկերները. լուցկին քիչ մը դրամ խնայած իր ընտանիքը «խաշլամ» կը բերէր կը բաժնէր ինչ որ տանէր։ Իր սիրելի Իւզաբերը միշտ բանտ կ'այցելէր։ Այր եւ կնոջ գաղափարի եւ հոգիի ներդաշնակ գեղեցկութիւնը կարելի էր նշմարել այդ տեղ. այս ըմբոստ աղջիկը տառապանքէն աւելի ուժեղացած՝ կը յանձնարարէր երբեք գաղտնիք չտալ՝ տանել տանջանքներուն մինչեւ յետին շունչը։ Երբ Գէորգը փորձէր զայն քաջալերել, ան վիրաւորուած կ'ըմբոստանար, կը բողոքէր այդ կասկածին դէմ եւ հրաժեշտ կ'առնէր առանց ժպիտով։

Նորածին զաւակ մը ունէր, Անահիտ որուն համար երկար երկար կը խորհէր եւ կէսի արցունքներ կը պաղղային իր աչքերուն մէջ։

Աղէտալի գիշեր մըն էր։ Բարբարոսութիւնը վերջին փորձը կը կատարէր բոլոր գաղտնիքները երեւան բերելու համար։ Քաղաքին բոլոր պահականոցները գործունէութեան մէջ էին։ Շատերը կը թաւալէին իրենց գիրերն եւ ապակիի կտորներով փորձեր կ'ընէին անձնասպանութեան։ Առաջնորդ Գէորգեան եպիսկ. շղթայուած էր։ Վիշապը կրկին տարուած էր։ Հեռուէն հառաչանք մըն ընդմիջում ձայն մը կուգար։ Լռեցնել կը ճգնէին, բայց ան ալ աւելի ուժգին կը գոռար։ «Ցաւը կը մեռնի»։ գիշերուան խաւարին մէջ փոթորիկի նման պայթեցաւ այդ աղաղակը։ Կերպարանափոխուած մէկը շալկած ներս բերին։ Կասած կը մնչէր.

—Ազգս կը մեռնի… բոլոր տարրերը կարծես կ'ուզէր շարժման մէջ դնել՝ իր այնքան սիրած բայց ճղակոր ցեղը փրկելու համար։ Իմացանք որ հաւատաքննութեան դժոխային տանջանքներուն մէջ պրկած, գալարած են անոր հոլած, հատած մարմինը՝ գաղտնիք ուզած են զանազան միջոցներով եւ շլացուցիչ խոստումներով. պահակները զինարբուքի պահեր սարքած են անոր շուրջ, ծաղրած են հայ յեղափոխութիւնը, անկախ Հայաստանը, անոր [illegible], բայց ան չէ պարտուած, անոր կամքին երանելի պատուարներուն առջեւ փշրուած են բռնապետութեան բոլոր միջոցները։ Գաղտնիքը անոր հոգիին անթափանցելի խորքին մէջ թաղուած մնաց եւ կը մնայ տակաւին։

Առաջին անգամ ըլլալով 60 հոգի կ'ելլէին պատերազմական ատեանին առջեւ։ Վիշապը կանգնած է դատաւորներուն առջեւ։ Ազգերու պատմութեան մէջ քիչ կը գտնուի այդքան ուժեղ պաշտպանութիւն, մէկ ժամ տեւած է իր խօսքը։ Ցնցող փաստերով հաստատած է Հայերու անմեղութիւնը, զինուորական դատաւորները պահ մը մոռցած իրենց դերը, կաթիլ կաթիլ արցունք թափել սկսած են։ [illegible] կը յիշեն այդ պահը եւ կը հաստատեն որ բռնակալ ցեղին ներկայացուցիչները քիչ անգամ արդարութեան եւ իրաւունքի այս տեսակ բառն պաշտպանողական լսած են։

∴

915 յունիս 14-15ի լուսնալու գիշերը բանտին զանգը հնչեցին, դահիճները լապտերներով ներս մտան, 12 հոգի մէկիկ մէկիկ հանուեցան իրենց անկողիններէն։ Գէորգն ալ անոնց մէջն էր։ Մոլեռանդ թըրքութեան ցնծութեան օրն էր այդ օր։ Տանիքներուն վրայ առտուան լուսաբացին կը նշմարէինք ամբողջ բնակչութիւնը երգի, խինդ ու ծիծաղի պարերով։ Կախուած էին բոլորն ալ։ Հոն էին Կեսարիոյ հայ համայնքին բոլոր ներկայացուցիչները, Ծամճեանը, Ջամպազճեանը, պղնձագործ Կարապետը եւայլն, եւայլն։ Բնակիչները սանդուղի վրայ բռնցած տարած էին դիակները եւ լեցուցած էին փոսի մը մէջ։ Եւ այդ փոսը դարձաւ 52 կախաղան բարձրացած հայերու դամբարանը՝

ԿԵԱՆՔԸ

Քալե՜լ այսպէս կորաքամակ
Մղուած կեանքի խորհուրդէն,
Տեսնել հոգւո՛յն մէջ անպարփակ
Վարդեր՝ որ վի՛շտ կը բուրեն,

Քալել լերին ու երկիւղած
Երբ ամէն ոք կը ննջէ,
Տեսնել լուսինը մոլորած
Աստղերուն մէջ սատափէ։

Ըղձալ ճախրել կապոյտն իվեր,
Բայց մի՛շտ ճակատը հողին,
Ի՛նչպէս հըրճուիլ երբ շիրիմներ
Քայլերուդ դէմ կ'երկարին։

Վայրկեան մը լոկ խարտեաշ կոյսի
Նայուածքներէն օրօրուիլ,
Յետոյ աւա՛ղ, չիթ մ'արցունքի
Գալ սիրոյդ հետ խառնուիլ։

Կենա՛լ յանկարծ ճամբուն վըրայ,
Ուզել պահիկ մ'երազել,
Մինչ զանգ մ'ահա դուրս կը փռթքայ,
Որ գայ հոգիդ խըռովել։

Լոկ հիւղակով մը շատանալ
Ժայռի կողին ապաւէն։
Բայց որ աւա՛ղ, անոր սեմն ալ
Ցուրտ շիրմաքար մ'է եղեր։

Նախ դողդողալ աչքերն ուզած
Քարին՝ օծուա՛ծ արցունքէդ.
Յետոյ փախչի՜լ քու երազած
Անզորրուէ՛ն հիւղակէդ։

Պէ՛տք է ապրիլ անտեսելով,
Եւ կամ պէտք է տառապիլ։
Մերթ արբենալ սին հաճոյքով,
Կեանքի մեղքին վարժուիլ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՊԵԱՆ

ն կը հանչին Նազլի ՝Նը, վիրգճեանը, Մուրատը, Մամլեանը, Մինասեանը, Աթեանը, Թաշճեանը, բժիշկ եանը, Յովհաննէսեան,— ուեանը, կղերական, բժիշկ, իչ, արհեստաւորը որ ր չինեց։ Այդ փառքին մէջ ւերի չուրջ թաղուած են, եցին, Թալասցին, Մունցին, Կէմէրէկցին, Էֆցին, Կեսարացին, Բաւմցին եւն.։

Ալ սիրելիներու արցունքը եցաւ անոնց հողին վրայ, ոչ անի կարդաց իր «Աստնչինս»։ Խունկի տեղ ազներ ննջեցան անոնց

Տարին մէկ անգամ գոնէ Ջաւարեաններու սե պատկանող մեր ան Վիրաւոր յիշատակին— րգանչանական լոյն ի ունի, եւ դարձաւ հաւա Հայ Յեղափոխութեան րային — այս՛ այդ լիշա տանք համադրական ութիւն, բոլորս որ գայն ր 52 ընկերները կը ճանչնք, ունենանք յարգանքի եւ ագիտութեան զօրեղ արութիւն մը։

թիլ մը արցունք պիտի ենք անոնց յիշատակին...։

ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ս միջոցին փրանսական մաւին մէջ յաճախադէպ են Սու փրանսական հոգատարութեան ին գրութիւնները։ «Էջօ տը րիզ»ի մէջ, Ռընէ Վալատի կը այս առթիւ, պատմական դէպ հարեւանցի վերլուծումէ մը —Արեւելքի մեր հոգատարուան համար ատենը չէ՞ եկած ընդ երթալու բարեփոխման մը, որ պանելով մէկտեղ սուրիական լիբանանեան շահերուն սերտօրէն ուած մեր ընդհանուր շահերը, դատէր կարգ մը բեռներէ եւ պատասխանէր մեր շահերով հաստատուած երկու պետու օրինաւոր ձգտումներուն։

ստահած է սակայն դէպքը, որ ինամակալութեան յանձնուած ներէն դուրս ըլլալով մէկտեղ, անգլիադարձումները զգալի կը ։ Անգլեւիրաքեան դաշնա է այդ եւ Իրաքի Ազգերու նակցութեան մէջ մտաւոր է անական մուտքը։

Անշուշտ, անգլիական աւոգմա յատակ է եւ ճարտար։ Լոնի կառավարութիւնը կը փափաի փրկել իրաքեան պարտաութիւններէն, Պէյրութի երկրին պահելով մէկտեղ տնտեսական կայսերական իր դիրքերը, որոնք կարեւորութիւն ունին իրեն թ. նոյն առթիւ, իրականացնել ակ մը ծպտեալ հովանաւոթիւն որ զինքը ազատէ ժըի հակակշռէն։ Պէ՞տք է որ օրինակ առնենք Սուրիոյ մեր հոգատարութեան համար։ Կը թուի թէ ո՛չ, բացարձակապէս։ Բայց, Լիբանանցիներն ու Սուրիացիները հասած ըլլալով զարգացման աւելի բարձր աստիճանի մը, քան Իրաքի ժողովուրդները, վայրկեանը յարմար կը թուի ուսումնասիրելու դաշնագիր մը, որ նուիրագործէր անոնց անկախութիւնը եւ նոյնպէս անոնց բանար Ժընեւեան Համաձայնութեան դուները։ Մենք պիտի ուժ տանք Ժընեւի մէջ, Անգլիոյ կողմէ ներկայացուած Իրաքի թեկնածութեան, մինչ փոխադարձաբար, Անգլիա պէտք է ուժ տայ անոր որ պիտի ներկայացնենք ի հաշիւ մեր հոգատարեալներուն։ Այսուհանդերձ ներկայ գոյավիճակին վրայ այս փոփոխութիւնները մասնաւորաբար շատ նուրբ ըլլալով, այստեղ զանոնք պիտի քննենք համաձայն այն կարծիքներուն, զորս քաղած ենք փրանսացի զանազան անձնաւորութիւններէ եւ տեղական բնակչութեանց իրաւասու ներկայացուցիչներէն։

Իբր հիմ, պէտք է դնել այս սկզբունքը։

Փրանսական եւ լիբանօ-սուրիական շահերը համերաշխօրէն կապուած են իրարու։ Որպէսզի Արեւելքի պետութիւնները կարենան բարգաւաճիլ անկախութեամբ, պէտք է Ֆրանսա ներկայ գտնուի անոնց մէջ։ Այլեւս հոգատարութիւն չպիտի ըլլայ, այլ դաշնագիր եւ համաձայնագիր։ Այլեւս մարզպան չպիտի գտնուի, այլ դեսպան մը որ վայելէ մասնաւոր առանձնաշնորհներ, համաձայն իր հիւրերու կամքին եւ պայմանագրութեանց։ Այլեւս հոն գրաւման փրանսական բանակ չպիտի գտնուի, այլ սուրիական եւ լիբանանեան բանակ մը, որ կազմուած ըլլայ լաւ փրանսական բանակի, փրանսացի մարզիչներով։ Ու քանի պէտքը կայ եւ քանի երկու պետութեանց համար վտանգ կրնայ ըլլալ, Արեւելքի մէջ փրանսական զօրախումբեր պիտի պահուին եւ այդ մեր դաշնակիցներուն իսկ խնդրանքով։

Անշուշտ, փրանսական որոշ զօրագունդերու այդտեղ պահպանման երկարաձգումը՝ բեռ մըն է։ Սակայն գիտել կուտար Դամասկոսի երեւելիներէն մէկը, լաւ տեղաւորուած դրած է։ Որովհետեւ չէք կրնար ուրանալ թէ՝ անկախ բայց դաշնակից և բարեկամ, ան կրկնապէս էական մէկ կտորը Ֆրանսայի կայսերական գանձատան։ Զուգեցի՞ք հոն կիրարկել տնտեսական գործօն քաղաքականութիւն մը։ Լաւ... բայց պատրաստ էք հոն կենալ մեր քովը, որովհետեւ ձեր միջերկրականեան դիրքը այդ կը պարտադրէ ձեզ եւ որովհետեւ, եթէ հոն չըլլայիք, թերեւս ուրիշներ պիտի գային հոն հաստատուելու ձեր ու մեր դէմ։ Գիտեմ թէ կ'ուզէք նուազեցնել ձեր բանակին թիւը»։

Բայց չկայ ելմտացոյցի նուազում մը որ իր օգուտներով տեղը բանէ նիւթական եւ բարոյական տեղատուութեան, որուն հետեւանքները պիտի կրէիք ձեր լքումով։ Որովհետեւ, ամէն ինչ իրարու կը կապուի։ Ձեր ներկայութիւնը, ձեր բարեկամութիւնը եւ ձեր ուժը մեր երկրին մէջ անհրաժեշտ են, որպէսզի կարենանք պահպանել մեր հոգեկան, մտաւորական և տնտեսական դիրքերը. կ'ըսեմ տնտեսական, որովհետեւ, ոչ մեր լեռները, ոչ մեր հովիտները, ոչ ալ երկրագործական եւ քարիւղային անհուն Միջագետքը չեն ըսած դեռ իրենց վերջին խօսքը։ Այս երկիրը որ՝ հարուստ եղաւ, կրնայ եւ պէտք է որ նորէն հարուստ ըլլայ»։

Եւ ահա, կղերականի մը խօսքը. -Անգլիա բռնած Իրաքը. -Ես ձեռքիս մէջ կը պահեմ դեկը։ Հիմայ, ձեր գլխուն ճարը նայեցէք։ Դուք, Ֆրանսա, պարտաւոր էք Սուրիոյ եւ Լիբանանի բախտը «աշխատինք միասին»։

∴

Կը թուի ուրեմն թէ խարխափումներու շրջանէ մը վերջ, որ գերծ չեղաւ սխալներէ եւ մանաւանդ դժուարութիւններէ— Արեւելքի մէջ կացութիւնը կը պայծառանայ։ Պարագաներուն յարմարցուած եւ նոր քաղաքականութեան մը գիծերը երեւան կուգան։ Շատ նուրբ հոգատարութեան մը 10 տարիները ցոյց կուտան տրամաբանական, երկու կողմերուն համար օգտակար եզրակացութիւն մը եւ աւելի՛ն, համապատասխան Ազգերու Դաշինքի ոգիին։

Մօտ ատենէն ուրեմն, պէտք պիտի ըլլայ բանալ կանաչ գորգը եւ սկսիլ վերջնական բանակցութեանց։ Անոնք որ կ'ուզէին Սուրիան վերածել գաղութի մը, անոնք որ պարպում կը պոռային, հաւասարապէս սխալած պիտի ըլլան։ Անգամ մը եւս խղճմիտներն ու իմաստունները իրաւունք ունեցած պիտի ըլլան։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿԱՐՄՐԱՄՈՐԹ ՑԵՂԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Կարմրամորթ ցեղերու անուններն իսկ կը յայտնեն թէ որքա՜ն բանաստեղծականութիւն կայ իրենց բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ։ Ահա կիներու անուններ թարգմանաբար.—

Վարդի կոկոն. Գլխածակ ծաղիկ. Լացող ուռի. Բուրումնաւէտ մարգագետին. Բիւրեղեայ մարմար. Սպիտակ ամպ. Լողացող եղնիկ, Բեւեռային աստղ. Ընապակ աղբիւր։

Եւ ահա այրերու անուններ.—

Ցուլս արջ, Խարող գայլ. Ճերմակ գոմէշ. Կարմիր արջ, Եղջերուի գլուխ. Ձիու թռիչք. Հոսուն աղբ. Արիւնոտ ծնոտ։

ԱԿՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Մէկը Հայաստանի ամէնէն աւելի օժտուած գրողներէն։ Հեղինակը «Մթնաձոր»ին։

Պատմուածքներ չեն «Մթնաձոր»ի կտորները, այլ պատկերներ, բայց ինքնատիպ ձեւով մը տրուած։ Ամբողջ Լեռնահայաստանն է, որ հարթաքանդակի (relief) մը պէս կը տրուի մեզի։ Նրան այդ ազդեցութիւնը կը յայտնուի Բակունցի ոչ միայն պատկերներուն, այլ նոյն իսկ նախադասութիւններուն մէջ։ Ընդութ ու վայրենի բան մը կայ «Մթնաձոր»ի մէջ։ Նախադասութիւններն իսկ ունին իրենց ձեւն ու խորքը։ Ենթակայականութիւնը այնքան բնական է այնտեղ, որ, մարդիկ, առանց զգացական կեանքի, լեռան մը պէս մութ են ու ծանր։ Ու տակէ նմանութիւն մը մարդուն եւ կենդանիին միջեւ, — լռակեաց, գաղտնապահ եւ դաժան։

Նկարագրութիւնն իսկ որ հեղինակէն կուգայ եւ կը խառնուի գիւղացիին արտայայտութեան, saccadé ձեւ մը ունին. անդնդային ճեղքեր, լեռնային խորդուբորդութիւններ։ Իր պատկերները առաջին իսկ բառով աչքի կ'ելլեն ու կը սկսին քալել պատմուածքի մը պէս, յաճախ եղերականութիւն մը պատրաստելու պատրանքով հանգոյց մը կը ստեղծուի, բայց երբեք դէպի լուծում կամ վախճան չեն քալեր։ Այս պատճառով, իր պատմուածքները միշտ կը թուին թէ պակաս են, վերջը չէ գրուած։ Եւ այս անոր համար, որ Բակունց ուժեղ սէր մը ունի առարկայականութեան կամ վախ մը, որ մի գուցէ դէպքերը չստանան մասնաւոր նշանակութիւն մը։

Սակայն Բակունցի գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէ իր դիտողի կարողութիւնը։

Լուսանկարիչի աչք մը ունի, եւ այնպիսի մանրամասնութիւններ կը ժողվէ եւ կ'արտայայտէ քանի մը բառով, որ անմիջապէս կը յիշեցնէ համեստեղը։

Հատուած մը Բակունցէն.—

ՄԹՆԱՁՈՐԻ «ՉԱՐՔ»Ը

Կտուրի վրայ նստած մի ալեւոր, որ եզան մազոտ կաշի էր քերում եւ պատմութիւն անում քարերին նստած շինականներին,— երբ կանգնեց փէշերից մազը թափ տալու, աչքն ընկաւ դիմացի ճամպին, ձեռքը ճակատին պահեց, որ արեւի շողերը ջրակալած աչքերին չխանգարեն ճամպով եկողներին աւելի լաւ տեսնելու։

— Կ'ասես էն մինն էլ կնիկ ա...

Միւսներն էլ նոր նայեցին, մի պահ մոռացան ալեւորի պատմութիւնը։

— Ի՞նչ էլ անխիղճ մարդ են, ինչումն էլ ձի կը նստե՞ն։

— Ձին իրենցը լինէր, նստել չէին...

(Պատմուածքը կը շարունակուի եւ երեւցած ճամբորդներէն մէկը, կին մը, գիւղ հասած է արդէն)։

— Սաքա՜ն, Սաքա՜ն, ձայն տուաւ մայրը կտուրից, եկ է՛, կովը ծնում ա...

Սաքանը տեղից վեր թռաւ, մահակն առաւ եւ կտուրից կտուր անցնելով գնաց։

— Զթողաս, որ հորթին կոխ տայ, հէյվանը խամ ա, կանչեց ծերը հեռացող Սաքանի ետեւից եւ ապա սկսեց պատմել։

Իրենց կտուրին երբ հասաւ, գոմի երդից Սաքանի ականջին ընկաւ կովի բառաչը։

— Սաքան, մի բան չպատահի, ասաց մայրը, որ կովի ամէն մի բառաչը լսելիս, բռունցքով կրծքին էր խփում եւ ասում.

– Ջա՛ն, Մարա՛լ...

Սաքան գոմի դուռը բացեց։ Դռան ճառոցի վրայ կովը ետ նայեց, իրիկնամուտի լոյսն ընկաւ դէմքին, և եթէ Սաքանը կովի աչքերին նայէր, աչքերում առաջին երկունքի դժուարին ցաւը կը տեսնէր։ Բայց Սաքանը մօտեցաւ, ձեռքը կովի փորին դրեց, կախ ընկած պտուկներին նայեց, կաթով լի կրծին։

— Թող բեր, նանի՛, — և մինչեւ մայրը խոտ կը բերէր գոմի քարերին փռելու, Սաքանը թեւերը վեր քաշեց, էլի շօշափեց կովի կախ ընկած փորը։

Մարալի ցաւերը շատացան։ Կովը յաճախ տեղը փոխում էր, ետ ու առաջ անում, գլուխն ախոռի տախտակներին դէմ տալիս, փնչոցով հոտոտում գոմի քարերը, եւ երբ արգանդում հորթուկը աւելի էր շարժւում. Մարալը խրտնում էր ինքն իրենից, պոչով փորին խփում, կարծես շարժւողը մէջքի վրան էր եւ պոչի հարուածից պիտի թռնէր, հեռանար։

Սաքանի փոքրիկ տղան երեւաց գոմի դռան մօտ, պորտը քերելով ուզեց ներս մտնի, բայց նանի թեւից բռնեց, տուն տարաւ։

Կովի կծկումները շատացան։ Ուռած փորը հեւալու պէս էր լինում, Մարալը ցաւից թուլացել, հազիւ էր կանգնում ոտքերի վրայ։

Քիչ յետոյ Մարալը լիզում էր չոր խոտի վրայ պառկած լորձունքոտ հորթին, որ աչքերը մերթ բաց էր անում, մերթ խփում։

— Վա՜յ, վո՜յ, նանի՛, պոչը ծաղիկ ա, կանչեց Սաքանի տղան, որ կովի ծնելու ժամանակ հօրից և տատից աննկատ ներս էր մտել եւ պահուել գոմի անկիւնում։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգիններ, կը ճրաւիրենք շուտով փակել իրենց ճաշիւները, որպէսզի չստիպուինք ճամապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն, կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻ՞Ն... ՀՈՒՐՈՎ ՈՒ ՍՐՈՎ

Այս վերջերս, խաղաղութեան պահպանման եւ հաստատման փափաքողները շատ կը խօսին սպառազինումներու եւ պատերազմական ծախքերու մասին։ Քիչերն են սակայն, որ գաղափար ունին այն թիւերուն ու գումարներուն վրայ, որոնցմով կարելի է չափել սպառազինման վազքը։

Այդ թիւերը արձանագրուած կը գտնենք Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ հրատարակութեան մէջ, 1200 էջնոց գիրք մը։ Այս գիրքին մէջ կարելի 'է գտնել ամէն կարգի տեղեկութիւններ 1929-1930ի զինուորական-պատերազմական ծախքերուն մասին։ Ահա քաղուածք մը։

Ամերիկա	17,049,258,912
Անգլիա	14,303,726,651
Ռուսիա	12,041,491,000
Ֆրանսա	11,034,500,000
Իտալիա	6.444.158.146
Ճափոն	6,185,460,667
Գերմանիա	4,047,460,822

Այս գումարները, իւրաքանչիւր պետութիւն արձանագրելէ յետոյ իր պատերազմական-զինուորական ելմտացոյցին մէջ, անշուշտ հանդարտօրէն կրնայ խօսիլ ընդհ. զինաթափութեան եւ խաղաղութեան մասին։

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ

Շիքակոյի Համալսարանի Նոր Կտակարանի ուսուցիչ փրոֆ. Էտկըր Կուտսփիտի կարծիքով բազմաթիւ արժէքաւոր գրական ձեռագրեր կան Շիքակոյի հայ, յոյն եւ սուրիացի գաղթականներուն մօտ։

1930ի յունուարին էր որ գտնուեցաւ «Գոլոսիմօ Ս. Գիրքը» որ 10րդ դարու գործ է։ Այս Ս. Գիրքը կը կոչուի նաեւ «Արկոս Լէքսիոնըրի»։ Ուրիշ սուրիական ձեռագիր մը կը պարունակէ Յովհաննու Աւետարանին վերջին մասը եւ Հռովմայեցւոց թղթին սկիզբը։ Այս գրքին մնացեալ մասը կը գտնուին Սուրիա։

Նոր գտնուեցաւ հայկական ձեռագիր մը, որ կը պարունակէ չորս աւետարանները։ Այս գիրքը գրուած է 16րդ դարուն մագաղաթի վրայ եւ ջրանկարով։

Համալսարանը գնած է նաեւ ուրիշ յոյն ձեռագիր մը, որ կը պատկանի 13րդ դարուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՔՐՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

չպէս գրած էինք, Պէտր Սիւրէյա պէյ անցեալ շաօք դասախօսութիւն մը ւաց քրտական բանահիւսութեան մասին։

սախօսութեան բնագիրը նուած ըլլալով մեզի, ստոր կը թարգմանենք «Մեմ եւ ի պատմութիւնը», որու մասին ուրիշ առթիւ ալ խօսելու թ ունեցած ենք։

Քիւրտ գրաւոր բանահիւսութեան մէջ, կը գրէ Սիւրէյա ամէնէն ժողովրդականը եւ ին հռչակաւորն է «Զին եւ », քնարական ոտանաւորուն մը։

մ Ալանի այս գրոյցը, ուի ամբողջ քիւրտիստանի ոչ հեղինակ ունի, ոչ ալ թ թուական։ Մինչդեռ «Զին մ» գրուած է 1687 թուա (հիճրէթի 1105 թ.) Ահխանիի կողմէ, ծնած՝ Խանի գիւղը, Պայազիտի մօտ։ Իր ծնած թուականը կը հաշուէ 1643 (1061) եւ այսպէս կ'արտայայտէ.

Երբ արիւնը անջատուեցաւ անծանօթէն, թուականն էր 1061։

Շատ քիչ բան ծանօթ է իր կեանքէն։ Ահմէտ Խանի քանի մը տարի անցուցած է Ճէզիրէ, որ այդ շրջանի գիտուններուն եւ գրագէտներուն վառարանն էր, թաղուած է Պայազիտ եւ իր գերեզմանը ուխտատեղի մըն է քիւրտերուն համար։

Ոչ միայն մեծ բանաստեղծ մըն էր, այլ եւ գիտուն մը։ Շօշափած է զանազան գիտական խնդիրներ, մանաւանդ բժշկութիւնը եւ աստղագիտութիւնը, որոնց մասին երկու երկեր ունի, ոչ մէկ հետք՝ այդ գործերէն։

Իր ամենամեծ յատկանիշն է հայրենասիրութիւնը։ Այն շրջանին երբ բոլոր քիւրտ մտաւորականները միայն օտար լեզուներով — պարսկերէն, արաբերէն եւ թուրքերէն — կը գրէին, թէեւ քաջածանօթ այդ լեզուներուն, Ահմէտ Խանի նախընտրեց իր մայրենի լեզուն։ Իր ազգայնականութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ ինքզինքը նուիրեց քիւրտ երիտասարդութեան կրթութեան, Դպրոց մը հիմնեց Պայազիտի մէջ եւ ինքն իսկ քիւրտերէն սորվեցուց։ Գրեց դպրոցական հաւաքածոյ մը, «Պըզտիկներուն Գարունը» եւ բառարան մը։ Այս հաւաքածոյին ձեռագիրը — թերեւս միակը — կը գտնուի բրիտանական թանգարանը։ Իսկ «Զին եւ Մեմ»ի ձեռագիրը՝ Սիւրէյա պէյի քով։ Այս գործը կը բաղկանայ 214 էջէ եւ բաժնուած է 56 բանաստեղծութիւններու. իւրաքանչիւրը առանձին խորագրով։

Բուն բնագիրը, որ կը բաղկանայ 52 բանաստեղծութիւններէ, նուիրուած է «Զին եւ Մեմ»ի սիրային արկածներուն։

Ստորեւ՝ թարգմանութիւնն է.

(Քրտական հեքեաթ)

ԶԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Իշխան Զէյնէտին կ'ապրէր Ճէզիրէ—Բոթան քաղաքին մէջ, որ մայրաքաղաքն է քրտական Բոթանի պետութեան։ Այս իշխանը ունէր երկու քոյր, մէկը ամուսնացած էր Զէյնէտինի նախարարներէն Թաճտինի հետ, միւսը ամուսնացած չէր եւ կ'ապրէր պալատին մէջ։

Քրտական ուրիշ պետութեան մը, Ալանի մէջ ալ կ'ապրէր երիտասարդ իշխան մը, որ կը կոչուէր Մեմ

∴

Գիշեր մը երբ Զին կը քնանար խաղաղութեամբ, չորս պարիկներ եկան մօտեցան իր անկողնին, քնաբեր մանեակ մը անցուցին իր վզին, յետոյ առին տարին Ալան երկիրը եւ պառկեցուցին Մեմի անկողնին մէջ։

Երբ պարիկները վզէն առին մոգական մանեակը, Զին բացաւ աչքերը եւ, տեսնելով որ երիտասարդ մը պառկած է իր ծոցը, ըսաւ անոր.

— Ո՞վ էք դուք։ Զրահ հագէք այսուհետեւ, որպէսզի կարենաք զձեզ պաշտպանել եղբօրս բարկութեան դէմ։ Ի՞նչ համարձակութիւն գալ ու պառկիլ անկողնիս մէջ։

Մեմ եւս արթնցաւ՝ լսելով այս խօսքերը։ Բացաւ աչքերը եւ տեսաւ որ մանկամարդ պաշտելի աղջիկ մը պառկած է իր ծոցը։ Զարմանքով եւ սքանչացումով խառն, հարցուց.

— «Ե՞ս պառկած եմ ձեր անկողնին մէջ, թէ դուք իմ անկողնիս մէջ։

Երկուքն ալ շուարեր էին։ Այսուհանդերձ, Զինի վերջոյ համոզուեցաւ, որ իրեն անծանօթ էին սենեակն ալ, անկողինն ալ, ուր պառկեր էր։

Այն ատեն Մեմ հանեց սուրը եւ դրաւ իրենց երկուքին միջեւ։ Եւ յետոյ սկսան քաղցր խօսակցութեան մը։ Զին մէկիկ մէկիկ թուեց իր երկրին քաղաքները. Մեմ ոչ մէկը կը ճանչնար սակայն։

Ու սիրոյ քաղցր զգացում մը ծնաւ այդ երկու սիրտերուն մէջ։ Ու մատանի փոխանակեցին իրարու հետ։

Երբ արշալոյսը հասաւ, պարիկները եկան եւ անոնց վիզն անցուցին քնաբեր մանեակներ։ Եւ անոնք նորէն քնացան խոր ու խաղաղ։

Զինը տարին իր տունը։

Երկուքն ալ, երբ արթնցան ու տեսան որ մինակ են իրենց անկողիններուն մէջ, մտովի հարցուցին թէ երա՞զ տեսած էին արդեօք։ Սակայն մատանին իրենց մատներուն վրայ կը հաստատէր թէ իրականութիւն էր ինչ որ կը յիշէին։

Եւ այդ գիշերուան յիշատակը անոնց համար դարձաւ իրենց սիրոյն արշալոյսը։

Մեմ չափազանց սիրահարած էր Զինի, այնպէս որ մերժեց ամուսնութեան ամէն առաջարկ, զոր հայրը կը ներկայացնէր իրեն։ Եւ որոշեց ճամբորդել, գտնելու համար Զինը։ Եւ այդ նպատակով հեծաւ կախարդական ձիու մը վրայ, աւելի արագաթռիչ քան բոլոր թռչունները։ Զին կը հասկնար նաեւ ամէն լեզու։

Քառասուն օր ետքը, Մեմ հասաւ Ճէզիրէ-Բոթան։

(Շար.)

ԱՐԾԱԹԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այսօր կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, Փարիզ

Ա.— Յարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)

Նախագահութեամբ Ծերակուտական և Նախկին Նախարար

Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՑԻ

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Կը խօսին՝ Գ. Գ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ, Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ եւ Լ. ԿԻՒՄԻՒՇԿԷՐՏԱՆ

Ուղերձներ՝ Հայ որբերու, Հայ Ուսանողներու եւ Հայ կամաւորներու կողմէ:

Արտասանութիւն՝ Գ. ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԷ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)

Նախագահութեամբ Գ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

Կը խօսին՝ Ե. ԱՂԱԹՕՆ ՊԷՅ եւ Գ. Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

Ուղերձներ՝ Տ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ, Տ. ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ՊԱՀԱՊԱՆԵԱՆԻ, Յ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՎԵՐ. Յ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ,

ընթերցում հեռագիրներու եւ ուղերձներու

Արտասանութիւն՝ Տիկ. ՍԸԿՕՆ - ՎԷՊԷՐԻ

Կ'երգէ՝ ՕՐ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Համերգներ՝ Սէն Ժէրվէի մեծ երգչախումբին կողմէ (առաջնորդութեամբ Մ. ԲՕԼ ԼԸ ՖԼԷՄԻ եւ Գ. ՏԻՐԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ)

Դարչ, ճերմակ եւ դեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 17 րիւ տը լա Սորպոն։

Կանանչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ'Էքօլ։

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել։

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է։ Հանգանակութիւն չկայ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Մասնաճիւղին տարեկան

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 12ին կիրակի օր: Կը խնդրուի նկատի առնել

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB. Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց*

ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀՐԱՒԷՐ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Այցելեցէք Exposition Colonialeի *մէջ*, Stand Palestineի *կից*, Café Maure. *պարտէզրատունը, ուր կը նուագէ ԹԱՌԻՍԹ ԺՕՐԺ եւ կ'երգէ Տիկին ՍՈՒՐԱՔԵԱՆ մինչեւ կէս գիշեր։*

Exposition *մէջ միակ հայկական ժամադրավայրը։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris։ *Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։*

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ թղթերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

Կ'ուզուի տափատի ֆինիսէօզ մը: Յեւական գործ։ կ'ուզուի նաեւ տափատ կարել սորվիլ փափաքող աշկերտ կամ աշկերտուհի մը, փոքրիկ վարձատրութիւնով: Դիմել Mme Marie Nazikian, 11 rue Pinel. Paris (XIII). Իթալի։

Electrophone Thomson-Houston

Brillant répertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար։ Մասնաւոր գին Հայերու

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sepastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ., կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—3 եւ կիրակիառաւօտները։

EMPIRE սինեմա-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։* Ելեկտ. խորհ. (մանրէաբն.) 25 ֆր.

Դուք, *որ վարակուած էք հեղձախտով, լուսնաթոքութիւնով, ցնցղատապով, գացէք* MONT - DORE (Auvergne) *որ օժտուած է 40 ծագական սրահներով զեղաշնչութեան համար* (inhalation).

Մանր. դիմել Cie. de Mont-Dore, 10 Rue Auber. Paris (9).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի *օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։*

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN ի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Ջիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՕՆՆԻԿ ԻՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

ՀԻՆ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

21 QUAI DE LA TOURNELLE — PARIS (5e)

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy — 6 Place Clichy, Paris (9)

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու ճոխ ամբողջ. աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Գ. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Փարիզէն։

PHOTO — ACOUSTIQUE — OPTIQUE

Métro et Nord Sud Place Clichy — Tél. Cent. 65—18

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24 Rue St. Lazare, Paris (9)

Բաշխուած երեք տարուան անխափան յաջողութենէն՝ ծանօթ երգիծաբան — ճաշարանապետը ԼԻԼԱ մեծամեծ զոհողութիւններով ընդարձակած է իր ճաշարանը, բոլորովին անման կազմածներով եւ դիւթական լուսազարդութեամբ մը։ Բացի խոհարար Գ. Արամի անմրցելի համադամներէն, հատընտիր անուշեղէնները կը պատրաստէ ծանօթ մասնագէտ Պ. Օննիկ։

Նախանձորդները ինչ ալ ըսեն, այցելութիւն մը բաւական է ըսելու թէ ԼԻԼԱՆ միակն է եղեր ԱԺԱՆՈՒԹԵԱՆ, ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ եւ ՃԱՇԱԿԻ կրկնակ առաւելութիւններուն մէջ։

ՏԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, Ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մառան եւ հաստատուն շինութիւն։ Չափաւոր գին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) — Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Քաէֆ* *ար Շիմի*։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ։ Ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

Տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու,

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու,

4.— Յուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10*—1: Հեռախօս Provence *78—02*.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12,

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յեռակարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն։ Հակաչիծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ֆնէաթական, ելլադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի յուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն.

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) — Մէթրօ՝ République

Թէլիֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գինները

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

Agence exclusive

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր. Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, *գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գինները գործարաններէն նշանակուած են։ Մախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 276.256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1931

16 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1596 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԷՆ ՑԵՏՈՅ

Կիրակի օր, Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը կարգին ցուցահանդէս մը սարքած էր, իր արծաթեայ յոբելեանին առթիւ։

Օդին տաքութիւնը կը բարեխառնուէր շրջապատին սառնաշունչ վեհութեամբ,— չափուած, ձեւուած, կոճկուած։ Մէկ խօսքով՝ հատընտիր եւ ազնուապետական, ինչպէս է Հ. Բ. Միութիւնը ինք։ Դժբախտաբար։

Առաջին մասին մէջ, որ նուիրուած էր Գ. Գ. Նուպարի յիշատակին, հարկ եղաւ լսել երեք ֆրանսերէն ճառեր. ֆրանսացի նախագահին բացման ճառէն յետոյ։

Իսկ երկրորդ մասին մէջ— բուն յոբելեանը— Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի հայերէն գրուած ճառը։ Գահաճառ մը, որուն տէրը բացակայ էր։ Եւ յետոյ ուրիշ վեց ճառեր։ Չենք հաշուեր թէ առաջին եւ թէ երկրորդ մասին ուղերձները, որոնք եթէ չանակուէին, մինչեւ կէս գիշեր կ'երկարաձգուէր հանդէսը։

Յայտագիրը կը պարունակէր նաեւ գեղարուեստական բաժին մը, նոյնքան ճոխ,— երգ, խմբերգ, արտասանութիւն։

Ընդհանուր տպաւորութի՞ւնը— Բարեխառն։ Յայտագրին մեծագոյն մասը նուիրուած ըլլալով արարողական բանաձեւերու— կարելի էր ըսել ծիսականութեանց— բուն հանգոյցը կը մնար վարիչ-պատուիրակին բանախօսութեան մէջ։

Անշուշտ նոյնութեամբ տպագրութեան պիտի յանձնուի այդ ճառը։ Անոր հետաքրքրական արժէքը գնահատողներ շատ են։ Ինչ կը վերաբերի բովանդակութեան եւ ձգտումին, կը թուի թէ Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը ուզած է բարեխառնել հանրային տրամադրութիւնը։ Սիրաշահել «սիրելի հայ ժողովուրդը», որ բազմութեամբ եկած էր նոր խօսք լսելու եւ թէ ձուլածոյ հաւաստիքներ։

Այդ ճառին մէջ, նորէն եւ նորէն շեշտուած է թէ Բարեգործականը չունի խտրական ոգի։

Շա՛տ ենք լսած այդ խօսքը, բերանացի թէ գրաւոր։ Ու լսած ենք բոլորովին անհամապատասխան՝ բուն իրականութեան։

Իրողութիւն է որ Բարեգործականի վարիչները սկիզբէն իվեր մասնաւոր բծախնդրութեամբ կը հետաքրքրուին իրենց կապուած մարդոց ընկերային եւ քաղաքական դաւանանքով։ Կը մաղեն, կը զտեն։ Ոչ միայն ուսուցիչը, այլեւ աշակերտը։ Կը սիրեն շրջապատուիլ «բարեյոյս» տարրերով, եւ աչալուրջ-անուշ ականջ տալ շողոքորթ փսփսուքներու։ Կ'ախորժին վարձու գովասանքներէ, ու կը վախնան «պղտորուելէ»։

Սովորամոլութի՞ւն, թէ մասնաւոր քաղաքականութիւն։ Չ'ուզէինք որ իրենք լուսաբանէին։

Կ'ուզէինք որ գործքով ապացուցանէին, գոնէ այս յոբելեանէն յետոյ, թէ անցա՛ծ է այդ շրջանը եւ Բարեգործականը պիտի դառնայ իսկապէս ընդհանրական եւ անխտրական։ Չպիտի տարուի կանխակալ կարծիքներով, եւ պիտի լսէ ու գործէ ինչպէս ինչպէս կը պահանջեն այս ժողովուրդին շահերը։

Ժողովուրդը կը պահանջէ նոր հոգեբանութիւն, նոր ուղիներ հետ։ Նոյն իսկ անկէ առաջ։

Պէտք է թօթափել, վերջապէս, ամէն քննադատութիւն եւ բողոքը «խծբծանք» համարելու մոլութիւնը, որ Բարեգործականին մեկուսացման գլխաւոր պատճառն է։

Պէտք է լսել ժողովուրդին բողձանքը, տառապանքը եւ հառաչանքը այնպէս ինչպէս որ կան։ Եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ կը բանաձեւեն զանազան հոպիտներ եւ նպաստընկալներ։

Բարեգործականի վարիչները չեն կրնար ապացուցանել թէ մենք անկարելին պահանջած ենք այդ Միութենէն։

Իսկ մենք ամէն օր կը ներկայացնենք փաստեր, որոնք բացորոշապէս կ'ապացուցանեն թէ Բարեգործականը վրիպած է եւ անճրկած։ Գիտակից անհոգութեան տուած է ինքզինքը։

Ամենավերջին օրինակը — ահա Մակեդոնիոյ 600 որբերուն պարագան։

Անցեալ մարտէն ի վեր կ'աղաղակեն այդ հալածականները։ Բարեգործականը չհետաքրքրուեցաւ, մինչեւ որ չստացաւ Սելանիկի Թեմական Խորհուրդին սրտաճմլիկ նամակը, քանի մը շաբաթ առաջ։ Իսկ ամբողջ ըրածը — դիմում Երեւան՝ այս տղաքը Հայաստան փոխադրելու համար։

Բայց միա՞յն մե՞նք ենք որ անխնայ կը ձաղկենք տիրող նեղմտութիւնն ու անհոգութիւնը։ Մոռցա՞ծ են հիմնադիր-անդամ Կարիկեանի հրապարակումները։ Ցիշեցնե՞նք. նորէն, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին «ուշ լինի-նուշ լինի» խմբագրականը։ Անոր մէկ հատուածը միայն.

— «Աչքերնիս չգոցենք իրականութեան վրայ։ Բարեգործականի ծաւալողական ուժը կանգ առած է. ասոր պատճառը ուրիշ բան չէ, ըստ մեզ, բայց եթէ նոր պահանջներու ընդ առաջ երթալու իր դժկամակութիւնը. պատերազմի վաղորդայնին իրեն հարկադրած գործունէութեան ճամբուն մէջ իր շարունակել մնալը, եւ միշտ, իր ծայրայեղ զգուշաւորութիւնը եկամուտէն աւելի... չենք ըսեր ծախսելու, այլ ծախս պահանջող աշխատութեան ծրագիր յղանալու։

Մենք չէինք ուզեր, որ իրենց համար երգած ըլլար աշուղը.

— Մարդ գոյ, որ վատ ճամբից չի ուզել դարձուել,

Եթէ որ խրատես, կ'ասի՝ ծուռ խօսար։

Շ.

Ո՛Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Երուսաղէմէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, հաղորդեր էինք թէ անգլ. կառավարութիւնը արտօնած է կատարել Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութիւնը։

Երուսաղէմի Պոլսոյ փոխանորդ Սմբատ եպիսկ.ի հասած հեռագիր մըն ալ կը հաղորդէր նմանապէս թէ Միաբանական ժողովը միաձայնութեամբ միաբան ընտրած է Եգիպտոսի Առաջնորդ Թորգոմ արքեպ.։ Պոլսահայ թերթ մը կը գրէ այս մասին.

— Այս հեռագրէն կ'երեւայ թէ Միաբանութիւնը համաձայնած է, իր քուէն կեդրոնացնելու համար Թորգոմ եպ.ի վրայ,որովհետեւ առանց այդպիսի մտադրութեան եւ որոշման մը պէտք չէր եղեր Թորգոմ արքեպ.ը Պատրիարքական ընտրութենէն առաջ միաբան հռչակելու։

Ճիշդ այսպէս եղաւ հանգուցեալ Դուրեան եպ.ի ընտրութեան ատեն, նախապէս իբրեւ միաբան ընդունուելով եւ յետոյ Պատրիարք ընդունուելով։

Շատ հաւանական է նոյն իսկ որ Թորգոմ եպ.ի ընտրութեան ջատագով եղած են նաեւ պաշտօնական շրջանակները, որովհետեւ ան ծանօթ է Երուսաղէմի կառավարական շրջանակներու, հանգուցեալ Պատրիարքի օրով քանիցս յարաբերութիւն ունեցած ըլլալով իրենց հետ եւ իր Եգիպտոսի առաջնորդութեամբ ճանչցուած ըլլալով անոնցմէ։ Միաձայնութեան պարագան կը բացատրէ այն կէտը թէ, պաշտօնական շրջանակներ համամիտ են Թորգոմ եպ.ի ընտրութեան։

Գալով ընտրական եղանակին, կը հասկցուի որ ընդունուած է Միաբանութեան առաջարկը Պատրիարքը ընտրելու ուղղակի իր քուէով։

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Հայրենիք», որ իր կարգին հարցարան մը բացած էր նոր սերունդի փրկութեան խնդիրը լուծելու համար, խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Եթէ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, գէթ առանձին, լիովին ըմբռնեն խնդրի կենսական կարեւորութիւնը եւ անվերապահօրէն որոշեն իրենց լաւագոյնն ընել ուժ տալու նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան գործին, եթէ անոնք գէթ այսուհետեւ բարոյական եւ նիւթական միջոցներ չխնայեն այդ ուղղութեամբ ամէն հնարաւոր աշխատանք կատարելու, մենք վստահ ենք, որ կացութիւնը ներկայէն շատ աւելի յուսատու պիտի դառնայ համեմատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ։

Նոր սերունդի խնդիրը այնքան հրատապ, տագնապական դարձած է, որ մեր քաղաքական կուսակցութեանց ղեկավար մարմինները պարտաւոր են անմիջապէս ու լրջօրէն զբաղիլ անով, հանրային խիստ հասունցած պահանջի մը գոհացում տալու համար։

Թէ ի՛նչ պիտի ուզեն ընել միւս կուսակցութիւնները՝ չենք գիտեր, բայց վստահ ենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր առաջիկայ Պատգ. ժողովին մէջ ամենայն լրջութեամբ պիտի զբաղի այս հարցով եւ իր կարելին պիտի ընէ մեր նոր սերունդը գաղութներու մէջ հայ պահելու դժուարին գործին զարկ տալու համար»։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ 5000 ՔԱՌ. ՄԷԹՐ ՀՈՂ ԿԸ ԳՆԷ

Պէյրութի մէջ Համազգայինի խնամատար մարմինը 5000քառ. մէթր կանգուն տարածութեամբ հող մը գնած է Էշրէֆիէ թաղէն, անմիջապէս ... [illegible]

Կ'իմանանք նաեւ որ յարմար գետին մը կը փնտռուի Պէյրութի յարմար մէկ դիրքին վրայ, ճեմարանի սեփական շէնք ունենալու համար։

ՆԻՐ ԻՍԹ ՌԷԼԻՖԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ.

Նիր Իսթ Ռըլիֆի ապարդիւն գործերէն մէկն է Որբերու Ընկերութիւն անունին ներքեւ իր յառաջ բերած կազմակերպութիւնը, որ դժբախտաբար, հակառակ տարեկան վատնուած տասը հազարներով տոլարներու, չկրցաւ զօրանալ եւ ուռճանալ։

Ներկայիս կ'իմանանք որ արդէն Նիր Իսթը հաշուեյարդարի ենթարկած է իր գործը եւ վերջ տուած Նիր Իսթ Լիկի գործունէութեան։ Բայց այս տարուան համար նշանակուած պիւտճէէն աւելցած պզտիկ գումարով մը Ռըլիֆի վարչութիւնը կ'ուզէ որ այս տարի ալ շարունակուի ընկերութիւնը. այս առթիւ դիմում կատարուած է կաթողիկոսարան, ստանձնելու համար գործին հովանաւորութիւնը իբրեւ մէկ ճիւղը դպրեվանքի իր ձեռնարկին։

Կ'իմանանք որ կաթողիկոսարանը արդէն ընդունած է առաջարկը եւ հրաւէր ղրկած յարանուանութեանց պետերուն, Հայ կաթոլիկ պատրիարքարանը մերժած է հրաւէրը, իսկ հայ բողոքականաց վերապատուելին սիրով պատասխանած։ Առաջնորդարանի մէջ, նախագահութեամբ Բաբգէն կաթողիկոսի տեղի ունեցած է ժողով մը, որուն մասնակցած են նաեւ խորհրդատու մարմին անունով նշանակուած 9 հոգիէ բաղկացած մարմին մը որ պիտի ղեկավարէ գործը, կաթողիկոսի հովանաւորութեան ներքեւ։ Այդ 9 հոգիէն չորսը երկու յարանուանութիւններէն պիտի առնուին իսկ հինգը Լուսաւորչականներէ՝ Կարօեան եւ Նաճէ եպիսկոպոս, Ցամատեան, Թոփճեան եւ Ջէնեան։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

Ռէթէլի հայրենակիցներէն	90.—
Տիկ. Եղ. Տ. Ղուկասեան	25
Գումար	115.—
Յունիս 12ի գումարը	4623.35
Ընդհ. գումար	4738.35

* * *

ՃԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Տիկ. Եղ. Տ. Ղուկասեան	25.—
Յունիս 6ի գումարը	2115.—
Ընդհ. գումար՝	2140.—

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերուն բախումներ

Էնկիւրիէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, անգլիական հեռագրական գործակալութիւն մը կը հաղորդէ թէ Պայազիտի մօտ՝ Թրքական սահմանագլուխի մօտերը, բուռն կռիւներ սկսած են ըմբոստ Քիւրտերու եւ Թուրք զօրախումբերու միջեւ։

Փախուստ Մաղնիսայի բանտէն

Պատերը ծակելով, Մաղնիսայի բանտէն փախուստ տուին 31 բանտարկեալներ, որոնց 20ը արդէն դատապարտուած էին զանազան պատիժներու։ Տեղական իշխանութիւնները ամէն կողմ փնտռտուքներ կը կատարեն։

Թուրքիոյ խնայողութիւնները

Կառավարութիւնը 931ի պիւտճէն հաւասարակշռելու համար, որոշած էր պաշտօնեաներու թոշակներէն 100էն 15 խնայողութիւն ընել։ Այս նպատակին համար, նոր պաշտօնեաներ չպիտի առնուէին եւ 30 տարի ծառայած պաշտօնեաները հանգստեան պիտի կոչուէին։ Կառավարութիւնը այս հիմերուն վրայ պատրաստած էր պիւտճէն։

Եւ սակայն, պիւտճէի յանձնաժողովին մէջ եղած վիճաբանութիւնը եւ երեսփոխաններուն մէջ առաջ եկած հոսանքը ցոյց տուաւ որ երեսփոխանները համակարծիք չեն կառավարութեան, այս խնդրին մէջ։ Պիւտճէի յանձնաժողովն ու երեսփոխանները կ'ընդունին որ բաց պաշտօններուն համար մարդ չառնուի, բայց յարմար չեն տեսներ որ պաշտօնեայ ճամբուի եւ 30 տարի ծառայողները հանգստեան կոչուին։ Մնաց որ յոյս ալ չկայ թէ այդ պաշտօնեաները հանգստեան կոչելով կարեւոր խնայողութիւն մը պիտի ապահովուի։

Այս վիճակը խնդրոյ նիւթ եղաւ Խալքի դիւանին մէջ որ խորհրդակցութիւն կատարեց բայց վերջնական որոշում չկըրցաւ տալ։ Ասոր վրայ, որոշուեցաւ խմբակցութեան խորհուրդ տալ։

Խալքի այս ժողովին մէջ խորհրդակցութեան դրուած խնդիրներու մասին գաղտնապահութիւն կը տիրէ։ Բայց եւ այնպէս կը կարծուի որ կարեւոր խնդիրներու մասին եղած են խորհրդակցութիւններ եւ Ըսմէթ փաշա բացատրութիւններ տուած է խնայողութեան հիմնական կէտերու մասին։

.˙. Ազգ. պաշտպանութեան առժամեայ պիւտճէին օդային բաժնին վրայ 341 հազար ոսկի աւելցնելու մասին օրինագիծ մը տրուած է Ազգ. Ժողովին։ Այս գումարը առաջ եկած է Սաւառնակի Միութեան կողմէ տրուած գումարը պիւտճէին մէջ անցուելուն հետեւանքով։

Ռումանիոյ պոլշեւիկեան լրտեսութիւնը

Պուքրէշի պատերազմական ատեանը 40 օր տեւող դատավարութենէ վերջ, իր վճիռն արձակեց պոլշեւիկեան լրտեսներու մասին։ Կը յիշուի թէ պոլշեւիկեան լրտեսութեան լայն ցանց մը երեւան հանուած էր անցեալ տարի հոկտեմբերին։ Գլխաւոր ամբաստանեալը հազարապետ Վարցարու դատապարտուեցաւ 20 տարի թիապարտութեան. 5 ուրիշ լրտեսներ՝ 15 տարի եւ 12 ալ 12 թիապարտութեան։ 7 տարիաձներ անպարտ արձակուեցան։ Իսկ 28 ամբաստանեալներ ի բացակայութեան դատապարտուեցան 15-20 տարի տաժանակիր աշխատութեան։

Յոյն-պուլկար սահմանին վրայ

Հետաքրքրական միջադէպ մը տեղի ունեցաւ յոյն-պուլկար սահմանագլուխին վրայ։ Սիտէրօ-Բասթրօ շրջանին մէջ՝ յունական եւ պուլկարական սահմանագիծը կը կազմէ Վիսթրիցա գետակը որ յորդառատ անձրեւներու հետեւանքով փոխեց իր ընթացքը՝ եւ ընդարձակ տարածութեամբ յունական հողամաս մը ձգեց Պուլկարիոյ կողմը։

Պուլկար սահմանագլուխի իշխանութիւնները Յունաստանի մերժեցին հին սահմանագիծը վերահաստատելու իրաւունքը։ Ասոր վրայ Սոֆիայի յոյն դեսպանը դիմում կատարեց պուլկար կառավարութեան որ ընդունեց թէ Յունաստան իր իրաւունքին մէջն է։

Յոյն զինուորներ այժմ անհրաժեշտ աշխատանքներ կը կատարեն, գետը բերելու համար իր նախկին տեղը։

Գերման դաշինքին դժուարութիւնները

Լոնտոնի տեսակցութիւնը փոխանակ ամրացնելու Պրիւնինկի դահլիճին դիրքը, աւելի դժուարութիւններու մատնեց զայն։ Նախորդ օր, Գերմանիոյ վարչապետը շարունակեց իր բանակցութիւնները ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերուն հետ, որոնց յայտնեց թէ հանրապետութեան նախագահը բոլորովին համամիտ գտնուած է դահլիճին քաղաքականութեան։ Այսինքն Հինտէնպուրկ եւս համամիտ չէ դահլիճին կազմը փոփոխութեան ենթարկելու եւ խորհրդարանը նիստի հրաւիրելու համար գրուած պահանջներուն։ Այսու հանդերձ, Պրիւնինկի կառավարութեան դիրքը կը մնայ խախուտ։ Գերմանիոյ գրեթէ բոլոր կարեւոր քաղաքներուն մէջ, համայնավարները խռովութիւններու տեղի կուտան, շահագործելով անգործներու դժգո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԷՆ ՎԵՐՋ ՆԱՒԱՏՈՐՄ

Քէմալական Թուրքիան տենդոտ գործի լծուած է՝ զօրաւոր բանակ և զօրաւոր ծովային ու օդային նաւատորմ մը ունենալու համար։

Այս ճշմարտութիւնը անհրաժեշտ է կրկնել ամէն առթիւ եւ ուշադիր հետեւիլ մեր հարեւանի ամէն քայլերուն այս ուղղութեամբ։

Երկիրը անտեսապէս փծացնելու եւ ժողովուրդը անօթի ձգելու գնով առաջ կը տարուին ազգային պաշտպանութեան ձգտող աշխատանքները։

Մէկ կողմէ նոր երկաթուղի կը շինեն, կամ եղածները կը գնեն օտար ընկերութիւններէն, միւս կողմէ ամ կուտան նաւատորմին։ Ժողովուրդը կը ձգեն տալբերու տակ՝ մէկ քիլոմեթր աւելի երկաթուղի շինելու, բանակին մէկ փամփուշտ աւելի գնելու համար։ Որովհետեւ հայրենիքի պաշտպանութիւնը ամէնէն նուիրական գործն է։ Ու Թուրքերը, որ այժմ յաջողած են գուտ Թրքական հայրենիք մը կերտել, կ'ուզեն պաշտպանել գոյավիճակը, ամէն գնով։

Թուրքիոյ այսօրուան վարիչները Ի. Իսմէթ եւ Ճէլալ Պայար պինտուորական շատ լաւ գիտեն թէ՝ օտար պետութիւնները, մօտաւոր թէ հեռաւոր, նոյնիսկ օտար տարբերը, խոլամ կամ ոչ-խոլամ, հանգիստ պիտի չձգեն զիրենք։ Եւ ուժը կուտան բանակին, ամէն անակնկալի դէմ պատրաստ գտնուելու եւ իր հարկին առանձին կուրծք տալու համար կատարուելիք յարձակումներուն։

Ինչպէս ըսինք անցեալ անգամ, նոր երեսփոխանական զանազան գլուխներուն մէջ կարեւոր խնայողութիւններ կը մտցնեն։ Պաշտօնազուրկ կ'ընեն քաղաքային վարչութեանց հարիւրաւոր պաշտօնեաներ։ Բայց ձեռք չեն դպչիր նաւատորմին. ոչ մէկ հանգստեան կը կոչեն։ Ընդհակառակն, ազգային պաշտպանութեան ծրագիրը իրագործելու ծախքերը կ'աւելցնեն։ Ոչ մէկ ընկրկում երկաթուղիի քաղաքականութեան մէջ։ Ինչպէս Մ. Իսմէթ ըսաւ իր ծանօթ «Ցայտարարութեան» մէջ, խորհրդարանային նոր ընտրութեանց նախօրեակին, «յամառօրէն եւ փութով անդրդուելութեամբ պիտի շարունակուին երկաթուղիի շինութիւնները»։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը ծրագրած է գնել նաեւ Պրուսա-Մուտանիա երկաթուղին։

Վերջերս «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ (25 Մայիս) Եսլամի Ձափէր կը գրէր թէ՝ «նոր երկաթուղիները հարիւրին հարիւր աւելցուցած են բանակին շարժման կարողութիւնը։ Ընդհանուր Պատերազմին, մէկ ճակատէն միւսը, օրինակ Կովկասէն Սուրիա երթալու համար, մեր զօրաբանակները շաբաթներով կը քալէին եւ ուժասպառ կ'ըլլային։ Մինչդեռ այսօր, շնորհիւ մեր նոր երկաթուղիներուն, արագօրէն եւ առանց յոգնելու պիտի կրնան փոխադրուիլ երկրին մէկ կողմէն միւսը»։

Այս շատ ուշագրաւ յօդուածին մէջ կան ուրիշ կարեւոր յայտնութիւններ եւ տեղեկութիւններ ալ, որոնց կ'արժէ անդրադառնալ։

Բացի երկաթուղիի քաղաքականութենէն, որուն համար Ետինու Նաատի կը գրէր թէ «ազգային Հանրապետական Թուրքիոյ անկախութեան քաղաքականութիւնն է» («Ճիւմհուրիյէթ», 7 ապրիլ), Ճէմէթ փաշայի զօրեղ մտածումը ուշադրութիւն ընծայած է նաեւ նաւատորմին։

Թրքական նոր նաւատորմին մասին խորհուրդ մարտանաւերու շինութիւնը գրեթէ աւարտած ըլլալով, այլ եւս պատերազմական զաղտնիք չէ մնացած, ուստի եւ յօդուածագիրը հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէ այս ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները.

1.— «Եավուզ» կատարելապէս նորոգուած է եւ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ կարեւոր ոյժ մը կը կազմէ։

2.— Կառուցուած է աւազան մը՝ որ իր մէջ կրնայ առնել այս զօրաւոր մարտանաւը։

3. Փոքրիկ նաւարան մը շինուած է Կէօլճիւքի մէջ։

4.— Հոլանտայի մէջ շինուած են երկու սուզանաւեր, «Պիրինճի Ին Էօնիւ» եւ «Իքինճի Ին Էօնիւ»։ Ասոնք ծովու մակերեսը 505, ծովուն տակ 620 թոնօ տարողութիւն ունին։

5.— Իտալիոյ մէջ շինուած են երկու արդիական թորփիլահալածներ, «Կոճա Թէփէ» եւ «Ատա Թէփէ», որոնք Պոլիս պիտի հասնին յունիսի երկրորդ կէսին։ 1600 թոնօ տարողութիւն եւ 43 մղոն արագութիւն ունին։

6.— Կան նաեւ ուրիշ երկու թորփիլահածներ՝ «Զաֆէր» և «Թըլաղ Թէփէ», իտալական «Թրէչիօ» թորփիլահալածին ձեւով։ Ասոնք մէկուկէս ամիս վերջ ծով պիտի իջնուցուին եւ աշնան Պոլիս պիտի հասնին։ 1200 թոնօ տարողութիւն եւ 38 մղոն — թերեւս աւելի — արագութիւն պիտի ունենան։

7.— Մոնֆալքոնէի նաւարաններուն մէջ շինուած են երկու սուզանաւեր՝ «Սաքարիա» եւ «Տումլու Փընար»։ Շուտով փորձերը պիտի սկսին եւ մինչեւ մէկուկէս ամիս Պոլիս պիտի հասնին։

8. Վէնետիկի Աֆոն գործարանին մէջ շինուած են երեք յարձակող շարժանաւեր, 34 մղոն արագութեամբ։ Ներկայիս փորձերը կը կատարուին. եթէ յաջող ըլլան, ասոնք ալ ընդունուելով Պոլիս պիտի տարուին։

Այսպէս ուրեմն, կարճ ժամանակի մէջ կայ [illegible] Թրքական նաւատորմը, չորս թորփիլահալածներ, չորս սուզանաւ եւ երեք յարձակող շարժանաւ։ «Եավուզ»ի պէս մարտանաւ մը առ նուազն 50 միլիոն թրքական ոսկի (600 միլիոն ֆր.) կ'արժէ. թորփիլահալածի մը գինն է 2ուկէս միլիոն ոսկի, սուզանաւինը՝ 1ուկէսէն 2 միլիոն։ Դեռ կայ այս մարտանաւերուն համար կատարուած տարեկան ծախքը, որ միլիոններու կը հասնի։

«Այս թուանշաններու անհատառութեան առջեւ, աղքատ պետութիւնները պէտք է որ հրաժարին նաւատորմէ. սակայն Թուրքիոյ պէս ամէն կողմէ ծովերով շրջապատուած, երկու թերակղզիներէ բաղկացած երկրի մը համար փոքրիկ եւ պաշտպանողական նաւատորմ մը չունենալը՝ երկիրը ծովի կողմէ անպաշտպան թողուլ պիտի նշանակէր։ Կառավարութիւնը այս կէտը մտածելով, որոշեց ծովային ոյժ մը առաջ բերել, եւ յաջողեցաւ անձայն անձուն գլուխ հանել զայն»։

Թուրքիոյ այսօրուան Ներքին տխուր վիճակին մէջ՝ իբրեւ լուսաւոր կէտ մը աչքի կը զարնեն ազգային պաշտպանութեան համար կատարուած այս աշխատանքները։ Երկաթուղի եւ նաւատորմ։ Առաջինը աւելի կարեւոր քան երկրորդը։ Այս վերջինն ալ անհրաժեշտ, բայց դեռ անզօր ուժեղ զրահներու հետ բաղդատմամբ։ Պատերազմի մը պարագային, Թրքական նաւատորմը անկարող է նոյնիսկ դէմ դնելու Յելլենական նաւատորմին, ուր մնաց իտալականին ու ռուսականին։ Սակայն կարեւորը ճիգն է, ձգտումը, ինքնապաշտպանութեան բնազդը Թուրքին մօտ։

Ձիգեր կ'ըլլան նաեւ օդային զօրաւոր տորմիղ մը ունենալու համար։ Վերջերս Թուրք թերթերը սկսած են պահանջել, որ օդանաւերը շինուին տեղւոյն վրայ։ Քանի մը տարի առաջ փորձ մը եղաւ Կեսարիոյ մէջ օդանաւի գործարան բանալու, սակայն կէս ճամբան մնացին։ Ասկէ վերջ խօսուեցաւ Պրուսայի մասին, սակայն այդ ալ չիրականացաւ։

Մինչ այդ, սուտառնակի ընկերութիւնը այժ կուտայ վիճակահանութեան միջոցաւ դրամագլուխ գոյացնելու եւ նոր սաւառնակներ գնելու։

Թուրքիա իր բաւանդակ ջիղերն ու ճիգանները լարած է՝ սպառազինուելու, արդիական բանակ մը կազմելու համար, մոռցած ոստիճանները պաշտպանելու մտատանջութենէն Գոզ սիրոզ զոզ։

Պիտի կրնա՞յ պաշտպանել այդ սահմանները. Պատմութիւնը պերճախօս է այդ մասին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

"ՄԱՅԻՍ 28Ը ԻՆՔՆԱԽՈՍՐԷԹԵԱՆ ՏՕՆՆ Է»

Լսեցէ՛ք, Հայե՛ր, «Արեւ» իր յունիս 2ի խմբագրականով կը գրէ.—

— «Մայիս 28ը՝ ինքնախօսբէութեան տօնն է»։

Նման անարգանք մը՝ Մայիս 28ի յիշատակին՝ անմարսելի է։

Նման հեգնանք մը՝ հայկական անկախութեան հռչակման թուականին՝ աններելի է։

Կարդացինք եւ չհաւատացինք։

Լզրեցին Մեսրոպեան սրբեւ ին տառերն անգամ։

Ո՛ւր այսպէս Պ. Պ. Ռամկավարներ։

Դաւ մը ընդունինք թէ Մայիս 28ը ըլլար ինքնախօսբէութեան տօն մը։

Երբ ներկայիս, մեծ ու փոքր ժողովուրդներ իրենց անկախութեան ձգտելու եւ անկախութեան բոցը անմար պահելու համար, հազար ու մէկ միջոցներու կը դիմեն, երբ վհատութեան ներկայ օրերուն հոգիները կենդանի պահելու համար հզօր ճիգեր կը թափեն, ըսէք կ'աղաչեմ, Մայիս 28ի տօնը՝ ինքնախօսբէութեան տօն հռչակելով, արդէն խրած հայկական նաւին լախտի հարուածը տուած չէ՞ք ըլլար։

Լսեցէք ինծի, լիաթոք կը պոռամ բոլորիդ երեսին.—

Եթէ Մայիս 28ը գոյութիւն իսկ չունենար, պէտք էր ստեղծել զայն։ Երա՞զ էր եւ երա՞զ պիտի մնայ, պէտք է այդ երազը ընդունիլ իբր իրականութիւն։

Եթէ հայկական գրօշը չունենայինք իսկ, պէտք էր ստեղծել։

Ահա այս է ներկայ ժամանակին հրամայական պահանջը։

Երբ գաղթաշխարհին մէջ, հայ բեկորները անւ տառապանքի արնաքամ ճնշման տակ կաթիլ-կաթիլ կը հալին, երբ հոգիները՝ անապատային շրջապատի մը մէջ՝ խորշակահար շուշաններու նման կը գալարուին ու կը խանձին, ոչ թէ տառապանքի մէջ [illegible] ստեղծել, անմահացնելու համար հայկական հոգին։

Լաւ ըմբռնեցէք թէ՝ երբ մեռնի հայու հոգին, ամէն ինչ կը չքանայ։

Կուսակցական չէ՛լ հաշիւներ քէ տարուած չէ՞ք ուզեր տօնել այդ տօնը. լա՛ւ մի տօնէք, բայց տարին, գոնէ օր մը, Մայիս 28ի օրը, ձեր կիրքերը զսպելով լռելու ազնուութիւնը ունեցէք։

Հայրենիքի վսեմ գաղափարականին նման լերճանքին առջեւ, ա՛րքա՛ն երջանիկ է Թուրքը։

Եթէ ես ռամկավար եղած ըլլայի — լաւ է որ չեմ պատկանիր եւ ոչ մէկ կուսակցութեան — եւ ունենայի տիրական ձայն, պիտի թելադրէի ընկերներուս, Դաշնակցականներէն աւելի փայլուն կերպով տօնել Մայիս 28ի Անկախութեան տօնը։ Ռամկավարներուն պարզելիք նուագը՝ եօթնապատիկ աւելի ծալք պիտի ունենար քան Դաշնակցականներունը։ Ուրախ եմ որ ունիմ ռամկավար բարեկամներ, որ կը բաժնեն իմ այս գաղափարս, բայց իրենց կը պակսի տիրական ձայնը։

Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ, Մայիս 28ը ինքնախօսբէութեան տօնը չէ, այլ տօնն է ինքնագիտակցութեան, վերածնունդի եւ զարթօնքի։ Այդ օրը փա՛ռքն է հայութեան։ Եւ այդ օրը, մեր կուրծքը պատռելով, Ներսէս Շնորհալիի հետ միասին, պէտք է երգենք.

— Զարթի՛ք, փա՛ռք իմ զարթի՛ք։

Քանի որ Ներսէս Շնորհալիին անունը յիշատակուեցաւ, թող ներուի ինծի յօդուածս աւելի ճիշդը բողոքագիրս — վերջացնել փակագծով մը։

Պ. Պ. Ռամկավարներ վերջերս հնչեցուցին հայութիւնը հաշտութեան շեփորը։ Պ. Պ. Դաշնակցականներն ալ հայութիւնը հաշտութեան փողը զարկին։ Մին կամ միւս տեսակէտը իր կողմնակիցները ունի հայ ազգին մէջ։ Ո՛չ մէկը եւ ո՛չ միւսը այպանելի է։ Չէ՞ որ նըպատակը Հայ Ազգը փրկելն է։ Բայց կը հարցնեմ, Պ. Պ. Ռամկավարներուն, ինչո՞ւ երկու չափ եւ երկու կշիռ։ Երբ կը քննադատեն հայութիւնը մերձեցումը, ինչպէ՞ս կը յանդգնէին հայութիւնը մերձեցման վրայ խօսիլ։ Երբ իրենք չարդերը յղացող եւ կազմակերպող Թուրք մարդին կ'ուզեն մոռնալ, ինչո՞ւ կ'այպանեն անոնք, որոնք այդ չարդարին մարդին կոյր գործիքներուն հետ կ'ուզեն հաշտուիլ։ Անհաւասի երկու չափերը եւ ինծի. ո՞րն է փոքրագոյնը։

Ջարդերը մեղք ո՛չ Դաշնակցականները բերին եւ ոչ ալ ռամկավարները։ Մարկ ըրէք, գութի եւ կարեկցութեան տիպար Հայուն՝ Ներսէս Շնորհալիի անէծքը Թուրքերուն դէմ.—

Որ ըզբաժակըն դառնաժամ
Ինծ արբուցեր յիմարական
Արդ ըզվըրէժըն վրէժնական
Արբցես եւ դու ըզգիտական
Առակ լիցես՝ յազգս ամենայն
Յիպ եւ օրինակ տոհմի մարդկան
Որք տեսանեն եղուկ քեզ տան
Վայ ի վերայ վայի կարդան։

Այս բոլորէն ետքը, Հայուն իմաստութեան Աստուածը վրէժխնդիր Եհովայի մը տեսքերըսառամ ձայնով կը գոչայ.

— Մայիս 28ի տօնը հայութեան ինքնապաշտութեան հրաւէրի տօնն է։ [illegible] ւելցնել Սաղմոսերգուին գեղեցիկ խօսքերը.

— Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանն հանճարոյ.

Հայ պետութիւնը կրնայ ծաղրուիլ Թուրք պետութեան հետ, եթէ իր պետական շահերը այդպէս կը պահանջեն։ Ոչ ոք կրնայ առարկութիւն ընել. Բայց հայ ժողովուրդը միայն այն օրը պիտի հաշտուի Թուրք ժողովուրդին հետ, երբ իր դատը արդար լուծում գտնէ։

Թողլուրեցէք հայ ժողովուրդը եւ մի թողուք որ անիկա մերժուի վհատութեան ճահիճին մէջ։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Աղեքսանդրիա

Ձ. Ո. Մ.

ԲԱԳՈՒԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Ձ. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին պարբերական դասախօսութիւնները վերջացան ամրան արձակուրդին պատճառով։ Պիտի վերսկսին աշնան։ Վերջին դասախօսութիւնը կատարեց Պ. Գրիլխանճեան, նիւթ ունենալով Բագուի հերոսամարտը։

Յարգելի դասախօսը նախ ներկայացուց Բագուի շրջանին աշխարհագրութիւնը, պատմութիւնը, հայ բնակչութիւնը։ Յետոյ կանգ առաւ ռուսական մեծ յեղափոխութենէն ետքը ստեղծուած կացութեան վրայ, մինչեւ կամաւորական բանակին կազմութիւնը եւ առաջին կռիւներուն սկիզբը։

Ու չափազանց կենդանի եւ իրական ոճով մը ցոյց տուաւ այդ զինուորական դէպքերուն զարգացումը, յաջորդութիւնը, ունկնդիր սրբերը գնելով տեղի ունեցած պատերազմներուն պատարանքին կամ սինէ-մային դէմ։

Հայ որբերը հետաքրքրութեամբ հետեւեցան ճակատագրական դէպքերուն, անոնք քաղաքական արժէքին։ Պ. Գրիլխանճեան երկու ժամ անընդհատ խօսեցաւ եւ ժամանակը ուշ ըլլալուն պատճառով ընդհատեց դասախօսութիւնը, խոստանալով դարձեալ խօսիլ։

Ձ. Վ.

ԱՆԳՈՐԾ ԵՆ, Կ'ՈՒԶԵՆ ԳԱՂԹԵԼ

«ՕՐԵՐՈՎ ԱՆՕԹԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՈՒՆԻՆՔ»

ԽԱՍՔՕՎՕ.— Խասքովոյի տարագիր հայութիւնը վեց ամիս անգործ մնալէ յետոյ, կը շարունակէ տակաւին մնալ անգործ։ Պատ. Մարմիններու կարելի բոլոր դիմումներէն ճարահատ, ժողովուրդը ծնունդ տուաւ Հոգատար Յանձնաժողովի մը, որուն պարտականութիւնն է շարունակել դիմումները, գործ հայթայթելու, ստեղծել ֆոնտ թըշուառներու եւ այլուր փոխադրելու ձեռնարկներ ընել։

Ինչքան ալ ծանր է Խասքովացիին համար, սակայն ակամայ կը ստիպուինք ընդհանուր հայութեան պարզել մեր վիճակը, երբ այսօր իսկ անտուն եւ անապաստան հայրենակիցներ ունինք. օրերով անօթի մնացող պատուաւոր ընտանիքներ ունինք, առանց խնամքի հիւանդներ ունինք։ Հապա ի՞նչ պիտի ըլլայ այս 550 ընտանիք հաւաքուող հայութեան ապագան վերահաս ձմրան…։

Ներկայ կոչը ուղղելով մեր բարեսիրական հաստատութիւններուն, Հայրենակցական Միութեանց, գործատէր եւ գործաւոր հայրենակիցներուն անխտիր, կը խնդրենք որպէս զի փութան օգնութեան, քանի այս մեր քաղաքի համբաւեալ ազգային պատիւը չէ արատաւորուած։

Հասցէ դրամական առաքումներու.— Ս. Մէլտօնեան՝ Խասքովօ։ Գրութեանց համար.— Վ. Երկաթ՝ Ազգ. Վարժարան, Խասքովօ։

Խասքովոյի Գործազուրկ Հայ Գործաւորներու Հոգատար Յանձնախումբ.— Ատենապետ՝ Թ. Գարոնեան, ատենադպիր Վ. Երկաթ. անդամներ՝ Ս. Յովհաննէսեան, Կ. Բէթրոսեան, Ս. Մէլտոսեան, Օ. Գարաճաեան, Գարախանեան։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՆՔ 16,000 ՄԵԹՐ ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՄԲ

Ասկէ առաջ «Յառաջ»ի մէջ խօսեցանք Պրիւքսէլի համալսարանի բնագիտական աշխատանոցի տնօրէն փրոֆ. Փիքարի շինած խոշոր օդապարիկի մասին, որուն միջոցաւ յիշեալ գիտնականը ծրագրած էր փորձ մը կատարել, չափելու համար օդի բարձր խաւերուն մէջ լոյսի ճառագայթումը եւ զանազան ճառագայթներու իմնականութիւնը՝ օդին ելեկտրականութեան ազդեցութեան տակ։

Մայիսի վերջերը փրոֆ. Փիքար գործադրեց իր յանդուգն ծրագիրը, օգնականին՝ փրոֆ. Քիփֆըրի հետ միասին նստելով այդ նպատակով մասնաւորապէս պատրաստել տուած օդապարիկին մէջ, 16.000 մեթր [illegible] մար իր գիտական հետազօտութիւնները։

Առաջին անգամն է որ կարելի կ'ըլլայ օդապարիկով այնքան բարձրութեան հասնիլ։ 30 տարի առաջ, երկու Գերմանացիներ յաջողեցան 10.800 մեթր բարձրանալ օդապարիկով։ Երկու տարի առաջ ալ անգլիացի օդանաւորդ Կրէյ 12.000 մեթր բարձրացաւ, բայց թթուածինի խողովակը պայթելով շնչահեղձ եղաւ։

Տանք քանի մը մանրամասնութիւններ վերելքի-ուեւվայրէջքի մասին։

Մայիս 25ին, առաւօտեան ժամը 7ին, Գերմանիոյ Աուկսպուրկ քաղաքին մէջ օդապարիկը վեր բարձրացաւ նպաստաւոր պայմաններու մէջ եւ հետաքրքիրներու խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

Փրոֆ. Փիքար վերելքի համար ընտրած էր Աուկսպուրկ քաղաքը, որ կը գտնուի Եւրոպայի կեդրոնական ցամաքամասին վրայ, հեռու ծովերէն։

Օդը պայծառ էր ու հանդարտ. ժամը 7.45ին, օդապարիկը արդէն հասած էր 16,000 մեթր բարձրութեան մը։ Հո՛ն մթնոլորտին արտաքին ճնշումը եղած է 76 միլիմեթր, այսինքն մօտաւորապէս 1-10 մթնոլորտ, օդին միջին բարեխառնութիւնը 60 աստիճան զերոյէն վար, իսկ օդապարիկին վերելքի միջին արագութիւնը մօտաւորապէս 15 մեթր մէկ երկվայրկեանի մէջ։

Անցողակի ըսենք թէ, ո՛ր չափով որ օդին մէջ բարձրանանք, ա՛յն չափով օդը կը նօսրանայ եւ թթուածինի քանակը կը պակսի, որով օդին բարձր խաւերուն մէջ շնչել կարենալու համար, փրոֆ Փիքար իր հետ առած էր բաւարար քանակութեամբ թթուածին։

Բարձր խաւերու օդին հանդարտութեան եւ գիտական ուժին նուազութեան պատճառով, Փիքար կը կարծէ թէ այդ խաւերուն մէջ կարելի պիտի ըլլայ աւելի դիւրին ու արագ ճամբորդել, բնականաբար թթուածինի առատ պաշարով։

Երբ օդապարիկը սկսած է օդի բարձր խաւերուն մէջ սաւառնիլ պահ մը սուլոցի նմանող ձայն մը լսելի եղած է, ինչ որ հաւանաբար արգիլենք էր կազի արտահոսման Փրոֆ. Փիքար, առանց կորսնցնելու իր պաղարիւնը, անմիջապէս վարելինով օծուն բամպակի կտորով մը խցած է, բացուած ծակը։

Ուրիշ միջադէպ մըն ալ, որ կրնար ծանրակշիռ հետեւանք ունենալ։ Ծանրագիր գործիքը կարելով, իր պարունակած անդիկը թափած է խցիկին յատակը, ինչ որ վտանգաւոր է, նկատի առնելով որ անդիկը ալիւմինիոմը մաշեցնելու եւ ծակելու յատկութիւն ունի, բարեբախտաբար փրոֆէսորը այդ վտանգն ալ նախատեսած էր, ալիւմինիոմէ շինած իր խցիկին ներքնակողմը ջնարակել տուած ըլլալով։

Մթնոլորտային անակնկալ խանգարումներու պատճառով, օդանաւորդները [illegible] էին վայրէջքի առթիւ։ Օդապարիկը իր վերելքէն աւելի շատ բան կորսնցուցած ըլլալով, հովը քշած տարած է զայն դէպի Հիւսիս, Եւրոպէն 4000 մեթր բարձրութեան մը վրայ, սաւառնելով Օբերլէրի բարձրաբերձ լեռնաշղթային վրայ, որ կը գտնուի աւստրիա-իտալական սահմանագլխին վրայ, եւ վայրէջքի համար ամենալուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէ։ Այնպէս որ, երբ օդապարիկը սկսած է աղքատիլ դէպի Քոկէլի ընդարձակ լեռնադաշտը, որ ամբողջութեամբ ձիւնով ծածկուած է, Փրոֆ. Փիքար առանց ժամանակ կորսնցնելու ձեռնարկած է վայրէջքի գործողութեան եւ յաջողած է հանդարտօրէն ու առանց սխալ, արկածի գետին իջնել Սակայն այդ ձիւնապատ ու անմայր տափաստաններուն վրայ, ուրկէ մարդկային հետք կամ բնակութիւն գոյութիւն չունի. եւ օրը տարաժամած ըլլալով, Փրոֆ. Փիքար ու իր ընկերը ստիպուած են օդապարիկին գնդաձեւ խցիկին մէջ անցընել գիշերը, փոխնիփոխ պահակ պառկելով։

Յաջորդ առաւօտ արշալոյսին անոնք դուրս ելած իրենց խցիկէն, ու երբ ամենամեծ դժուարութիւններով վար կ'իջնէին այդ ձիւնապատ լեռնադաշտէն, հանդիպեցան ադատարար խումբի մը, որ իրենց օգնութեան փութացած էր Այնւա փրկուած էին։

Յանդուգն օդանաւորդները շաբաթէ մը ի վեր վերադարձած են Պրիւքսէլ, ուր փառաւոր ու խանդավառ ընդունելութիւն մը եղաւ իրենց։

Փրոֆ. Փիքար տակաւին մանրամասնութիւն չէ հաղորդած իր կատարած փորձերուն արդիւնքը, հակառակ իրեն եղած նիւթական խիստ նպաստաւոր պայմաններուն։ Սաչափը միայն յայտարարած է թէ կրցած է յաջողութեամբ վարել օդապարիկը, բարձրանալ 16.000 մեթր եւ կատարելապէս յաջողիլ իր ծրագրած փորձերուն մէջ։

Փրոֆ. Փիքար ծագումով Զուիցերիացի է։ Ծնած է 1884ին Պալի մէջ։ 1902ին նոյն քաղաքին մէջ հետեւած է մաթեմաթիքի եւ բնա-

...ան գիտութեանց ծիւղերուն Յ...ույ ...նելով Ցիւրիխի բազմարուեստեան ...րժարանը, ստացած է ճարտարա...գէտի վկայական եւ տնօրէն կար...ւած նոյն հաստատութեան բնա...գիտական տարրալուծարանին.1922ին ...կիւրքէլի ազատ համալսարանի ...ւթիւնը զինքը պաշտօնի կոչ...ծ է, եւ այդ թուականէն ի վեր ...անձնած է համալսարանի փոր...ձական բնագիտութեան դասա...ւթիւնները, միեւնոյն ատեն ...րելով բնալուծարանին աշխա...թիւնները։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

...ՅՔԱՐԸ ՁԷՁԹԲՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Բաւական չխղաւ երկու օր առ...ւ միթինկը ապառնական բանա...ներ խմբագրելու համար Հ. Ց. ...ակցութեան դէմ։ Ց. Հախում...ն, որ թատերգութիւն ալ կը գրէ, ...«Հայաստան»ի մէջ յօդուա...մը կը գանգատի, որ Երեւանի ...ատաղէտները տակաւին ճշգած ...իրենց դիրքը։ «Զնայած բազ...թիւ ելոյթներ, չնայած ոճանց ...րուած ճառերին, կարելի՞ է ...ել թէ մեր ամբողջ ին...լիգենցիան, մասնաւորապէս մեր ...ր արուեստագէտները լիովին գի...ցած են մեր օրերի մարտական ...րները։

Պէտք է պարզէ ի պարզ ասել, ...մեր ինտելիգենցիայի զգալի մա...մէջ այդ կարեւոր գիտակցու...նը դեռեւս լրիւ չափով չկայ, որ ...քաղաքական դիրքորոշումը դեռ ...ամենայնի յստակ չէ։ Եթէ ...րդային ինտելիգենցիայի լաւա...ն եւ առաջաւոր մասը վաղուց ...յրել է իրեն անցեալին ...ող բոլոր կամուրջները, ին...լիգենցիայի այդ խաւից զատ ...նաեւ զգալի մի խաւ, որը դեռ ...եւ այսօր շարունակում է պահ...ալիքը անորոշ դիրքերը՝ լաւա...ն սպքում բռնելով լոյալութեան ...ապարհը»։

...ախուճեան կը գանգատի, որ ...մի «սոսկ գիկլայուածիմ» նոյն...կ'ըսեն Երեւանի շէգոք արուեստ...աէտները, բայց երբ հրաւէր կ'ըլ...թանալու կոմունիստ կուսակցու...ն եւ իշխանութեան կոչին, կը ...ախանեն թէ «աշխարհայեացքի ...ութիւնը, աշխարհազգացման ...ւմ մէկ անգամից եւ դիւրու...մի կատարուող մի պրոցես չէ»։ ...սեցէք, կ'ըսեն անոնք։ Հա...ճեան այս պատասխանը կը մեկ...նէ, եւ կ'ըսէ թէ «Քաջազնու...ն է»։ Այս մարդիկը, կ'աւելցնէ, ...լուսնին Հայաստանի խորհրդայ...ւմը պարզ այն պատճառով, որ ...իւ «շահաւէտ» է հայ ժողո...ւրդին համար, ուրիշ մէկուն իշխա...թիւն պիտի կրնար աւելի «բա...» բերել հայ ժողովուրդին։ Եւ ...ւ բարի օրերը, ապասել այս...չեզոք։ Ո՛չ, կը պատասխանէ ...ուճեան, եւ կը հրաւիրէ Երեւանի ...ւեստագէտները որ դուրս գան ...ութենէ, եւ որոշեն իրենց քա...ական դիրքն ու դիմագիծը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ ԿԸ ԾԱԽԵՆ ՕԽԱՅՈՎ

Վարշաւիոյ «Քուրքեր Կոծիէննի» թերթը կը գրէ.— Զափազանց պաշտամունքը զոր կայսերական Թուրքիան ցոյց կուտար ձեռագրերու եւ մասնաւորաբար Սուլթաններու կառավարութեան վերաբերեալ վաւերաթուղթերուն, տեղ տուած է ամենէն բացարձակ արհամարհանքին այս մասին։

Եւ որովհետեւ դարերու ընթացքին, այս թուղթերը դիզուած են լեռներու բարձրութեամբ, արդի իշխանութիւնները որոշեցին զանոնք ծախել քիլոյով։

Այս հին թուղթերէն բեռ մը բռնեց Պուլկարիոյ ճամբան, հոն ենթարկուելու համար բախտին այլանդակ խաղերուն։ Այսպէս գէշ կապուած ծրարէ մը, մէկ քանի թուղթեր թռան ու փակոնէն դուրս թափեցան։ Այլահին կամքով այս թուղթերէն հատ մը ձեռքն ինկաւ գիւղացիի մը, որ զայն օգտագործեց ունելիք փաթթելու համար։

Իր ճաշը լրացնելէ վերջ, գիւղացին թուղթը ձգեց կայարանի մը մէջ։ Այլահին կամքը կրկին միջամտեց եւ այս հին իսլամ թուղթը ուշադրութիւնը գրաւեց պատմագէտի մը որ հասկցած ըլլալով այս գիւտին կարեւորութիւնը, չէր կրնար հաւատալ իր աչքերուն։ 17րդ դարէն մնացած պատմական վաւերաթուղթ մըն էր։

Դիտնականն անմիջապէս դիմեց Էնկիւրիի կառավարութեան եւ այդ կերպով շատ հետաքրքրական բաներ իմացաւ։ Պուլկարիոյ ծախուած թուղթերուն մէջ, 16րդ դարու փաստաթուղթեր կային, Սուլթան Սիւլէյման Քանունիի օրերէն մնացած, եղական փաստաթուղթեր ամբողջ աշխարհի մէջ, պատմական շատ մեծ կարեւորութեամբ։ Այդ փաստաթուղթերը կը բովանդակէին 1529ի Վիեննայի պաշարման ժամանակցող թուրք բանակի մանրամասն նկարագրութիւնը, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ այս քաղաքին երկրորդ պաշարման մասին, ղեկավարութեամբ Քարա Մուսթաֆայի, որ պարտութեան մատնուեցաւ Լեհաստանի թագաւորին Ժան Սոպիէսկիի կողմէ։

Այս գիւտը յուզման մատնեց Էնկիւրիի կառավարութիւնը։ Բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներ կ'երթեւեկեն Պոլսոյ եւ Սոֆիայի միջեւ, փրկելու համար այս պատմական գանձերը։ Այսուհանդերձ կը թուի թէ այս թուղթերուն մեծ մասը փճացած են, որովհետեւ արդէն ծախուած են Սոֆիայի նպարավաճառներուն։

Իսկ անոնք որ այդ թուղթերը գնած եւ զգացած են թէ որոշ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, իբրեւ փութկոտութիւն ցոյց չեն տար զանոնք վերադարձնելու։

150ՆՈՑՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կիւմիւլճինայէն կը գրեն Թուրք Թերթերու.—

Տեղեկութիւններ կը հասնին թէ արեւմտեան Թրակիոյ զանազան քաղաքներու մէջ վերջերս կարգ մը դաւաճանական արարքներ եւ գործունէութիւններ երեւան եկած են։ Կը լսենք թէ 5-6 ամիս առաջ Պրուսայէն եկած բախտախնդիր մը Պոլսէն անցեր Պուլկարիա գացեր է հոն յիսնապետականներու հետ յարաբերութեան մտեր, յետոյ Ցունաստան անցեր, Սելանիկ, Աթէնք, Միտիլի ու Կիւմիւլճինէ քաղաքները գտնուող դաւաճաններուն հետ յարաբերութիւն հաստատեր է։

Կիւմիւլճինէ եկածօրերը 150նոցներէն Պրուսայի նախկին կուսակալ Աղիզ Նուրիի եւ նախկին կուսակալներէն Կիւմիւլճինէցի Իսմայիլ Հաքըի հետ տեսնուեր, կարգ մը ուրիշ դաւաճաններու հետ յարաբերութիւն ունեցեր եւ զանազան գումարումներ ըրեր են։

Ասկէ վերջ յիշեալը, Աղիզ Նուրիի հետ, օթօմոպիլով Իսքէչէ գացեր ու հոն տեսնուեր է 150նոցներէ հալպայալը Զաֆար Իսմայիլ Հաքըը եւ նախկին Շէյխ իւլ Իսլամ Մուսթաֆա Սապրիի հետ։ Այս տեսակցութեան մէջ որոշուած է Թրակիա եւ Պուլկարիա գտնուող դաւաճաններու՝ Սուրիա եւ Էրաքէ փոխադրութեան համար սուրիական կառավարութենէն օժանդակութիւն խնդրել։ Սուրիայէ հարցում եղած է ասոնց թիւին եւ ինքնութեան մասին եւ տեղրակ մը պատրաստուելով Չէրքէզ Էտհէմին եղբօրը Թէվֆիքի հետ Էրաքէ ղրկուած են։

Միւս կողմէ Կիւմիւլճինայի 150նոցները շատերու մասնակցած գաղտնի նիստերու մէջ «Անատոլուի վերագրաւման եւ ազատութեան պաշտպանութեան միութիւն» անունով գաղտնի ընկերութեան մը կազմութեան վրայ կը խօսուի։ Այս միութիւնը Թուրքիոյ մէջ ալ գաղտնի գործունէութիւն ունենալով անհեռատես, անփորձ եւ տգէտ մասնաւոր խաբելու նպատակ ունի։

Ցեսադիմականներու կողմէ Ֆիլիպէի մէջ արաբական տառերով հրատարակուող «Աչըգ Սէօզ» թերթը տարածելու համար ջանքեր կ'ըլլան։

Վերջերս կարգ մը տեղացիներ, Մէջքէէ վերադարձող Պուլկարիոյ Թուրքերու հետ միանալով, իրենց մէջ 7—8000 տրախմի հաւաքած եւ այս կազմակերպութեան յայտնեցուցած են։ Անգամուրի հրոսախումբին գործակցող եւ Կիւմիւլճինէի մէջ սրճեփ Քէօթաճիպաշի Մէհմէտի սրճարանին մէջ հաւաքուող փախստականներ, այս նոր կազմակերպութենէն սիրտ առնելով, թուրք համբաւաւութեան դէմ խօսած են։ Արեւմտեան Թրակիացի երկու լաւամիտ եւ ազգասէր թուրք երիտասարդներ դաւաճաններով ներս մտեր եւ սրճարանին մէջ գտնուողները դաւանէն դուրս հաներ են։ Թրակիոյ երիտասարդները մտեր այդ դաւաճանները երկրէն պիտի ջրեն դուրս հանեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԹԱՓԻ՛ՆՔ, ԱՅԼԱՊԷՍ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԵՆՔ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Մինչդեռ Ֆրանսահայ ուրիշ գաղութները, օրը օրին, կ'աշխատին քայլ մը յառաջ անցնիլ, երբ տասնեակ հազարներ փարախով հեռու Հարաւային Ամերիկայի խլեակներն անգամ, բացի կրթական եւ հանրային գործերը կանոնաւորելէ «Արմենիա»ն կը հրատարակեն, Լա Սիոթան, որ բաղդատաբար գոհացուցիչ վիճակ ունի, խոր քունով մը կը մրափէ։ Դարձադարձութեան շրջանին ուրիշ գաղութներ ծանր տագնապներ անցուցին, իսկ Լա Սիոթան իր թիւին վրայ աւելցուց քանի մը տասնեակներ, որոնք տեղս գալով գործազրկութեան շրջանին, անմիջապէս գործի անցան եւ այժմ իրենց օրապահիկը կը հայթայթեն։ Բանի մը իրողութիւններ.—

1. Անտարբերութիւնը գաղութիս մէջ, այն աստիճանի է հասեր, որ իրենց հայկական ծագումը ցոյց տալու համար, տարին մէկ անգամ իսկ սրճեւ շարժում չենք կրնար ընել։

2. Զանգուածներու աղէտը, որ կարծես թէ Հիւսիսային բեւեռն է պատահեր եւ ոչ թէ մեր այնքան թանկագին արիւններով ձեռք բերուած հայրենիքին մէջ, որենք չազդեր քարացած սիրտերու վրայ։

3. Նոյն վերաբերմունքը, նաեւ Մակեդոնիոյ լեռներուն եւ ձորերուն մէջ, իրենց սեւ օրը լացող որբերու ողբերգութեան հանդէպ։

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել թէ կան անհատներ, որ կ'ուզեն այս անտարբերութեան լուծը թօթափել, բայց անոնց ալ ընդհանուր կոչն է որ կը պակսի։ Իբրեւ հետեւանք այս տխուր իրողութեանց, մատաղ սերունդը արդէն ձուլման տակն է։ Եւ հարիւրի մօտ երախաներ գրեթէ մոռցած են իրենց մայրենի լեզուն, եւ միայն քանի մը երախաներ որ կը յաճախեն երեկոյեան դասի, նախկին վարժուհիի՝ Աստ կը մօտենայ արձակուրդը, բայց այստեղ դպրոցի եւ կրթական այլ հաստատութեանց վերաբացման մասին խօսիլն անգամ մեղք է, եւ այդ ուղղութեամբ մատը մատին զարնող չկայ։ Առանց աւար արդէն խառնակիչներու կողմէ մթնոլորտը թունաւորուած է։ Այս գաղութը, ոչ թէ մանկապարտէզ, այլ կարգին դպրոց մը կրնայ պահել, եթէ քաղաքացութեան զննեք Սուրիոյ եւ Ցունաստանի կէս կուշտ, կէս անօթի հայրենակիցներու վիճակին հետ։

Այս պատմութեան առջեւ, կազգուրիչ է տեսնել որ Մարսէյլի շրջանը զարգացական ցանցով մը պատած է, եւ ամէն քայլափոխիդ հայկական շրջանակներու մէջ կը լսես հայ մանուկներու հայերէն ճըվճըվոցը եւ երգն ու խաղը։

Մարսէյլի առաջնորդարանը հարեւանցի կը նայի մեր վրայ, թէեւ ամբողջ մանրամասնութեամբ, տեղեակ է անոր ու դարձին։ Այստեղ պատասխանատուութեան խաչը բաժին ունին մեր կուսակցութիւնները։ Զարգ ալցելուութիւններէ անգամ զրկուած ենք։

Բուական խաչը թիւ մը կը կազմէ այստեղի երիտասարդութիւնը, բոլորն ալ կայտառ եւ քաջառողջ, բայց ոչ մի ընդհանուր կապ, եւ ոչ Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ոչ ալ ֆութպոլի խումբ ունինք, որովհետեւ այդ գետնի վրայ որ եւ է փորձ չէ եղած։

Այս կէտին վրայ Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. Միութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք։ Առանց դուրսի օգնութեան եւ բարոյական աջակցութեան տեղական ուժերով ոչինչ կարելի է ընել։ Մէկ երկու շաբաթ առաջ քանի մը անդամներ, ժողով ունեցանք ազգային գետնի վրայ ձեռնարկ մը կատարելու։ Այս համայնական վտանգին դէմ, բայց «Աժա՛ն, ինչի՞ս պէտք ըրմէջ տեղ եկաւ եւ ցրուեցանք, առանց որ եւէ եզրակացութեան։

Մէջտեղն է պատմութեան անցած Լեհաստանի եւ Թրանսիլվանիոյ, մեզմէ քանի մը հարիւր տարի առաջ գաղթած Հայերու ընդհանուր պատկերը։ Լա Սիոթայի գաղութն ալ անհնչեն առաջինն է, որ բռնած է կորստեան ճամբան։

Գաղութը փրկելու համար, գործին պէտք է լծուին ոչ միայն Մարսէյլի Ազգ. Վարչութիւնը, այլ կուսակցութիւնները, իրենց հրապարակային բանախօսութիւններով։ Գոնէ տարին քանի մը անգամ այցելութեամբ։ Եւ եթէ մենք ալ բախտ ունենանք քանի մը անգամ լսելու, տեսնելու ազգային գործիչներ, եւ մեզմով հետաքրքրուողներ, ապահովաբար կ'ունենանք մեր գրադարանը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, այլ մանուանց սկաուտներն ու գայլուկները։

ԱՆՑՈՐԴ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին «աշակերտներու» Միութեան վերջին ծարտ.-ապրիլ «Տեղեկատու»ի թիւին մէջ, մեծ կսկիծով կը կարդանք որ տակաւին Փարիզի միութիւնը չէ կրցած հաշտեցողութեան գետին մը գտնել Միլանի Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին «Սաներու» միութեան հետ, եւ ա՛յսօր Եւրոպայի մէջ գոյութիւն ունին, իրարու անհաշտ երկու միութիւններ։

«Տեղեկատու»ի սոյն թիւէն կ'իմանանք որ այդ երկու միութիւններու անմիաբանութիւնը կը կայանայ գլխաւորաբար երկու կէտերու մէջ։ Միլան կը պնդէ թէ ամէն Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին սան, որ բարերարներու կտակով ուսում է ստացած, երբ օր մը, իր այդ ուսման շնորհիւ դիրքի տէր դառնայ, պարտաւորուի ինքնաբերաբար, ազգին սնտուկէն առած դրամը, վերադարձնել ամբողջութիւնով նոյն սնտուկին, որպէսզի այդ գումարով ուրիշ աղքատ եւ կարող հայ երիտասարդ մը կարենայ բարձրագոյն ուսումը շարունակել։

Երկրորդ կէտն է, նոյնպէս «Տեղեկատու»ին, Մուրատեան վարժարաններու վրայ հսկողութիւն մը Միութեան կողմէ, ուսումնական ծամկարգակը, եւ հայրենի ուսումը փափքուած գետնի մը վրայ պահելու համար։

Մինչդեռ Փարիզի Միութիւնը անպատեհ կը գտնէ այս երկու տեսակէտները մտցնել Միութեան կանոնագիր-ծրագրին մէջ։

Երբ խնդիրը այս կերպով կը ներկայացուի, բնական է որ ամէն ոք Միլանի Մ. Ռ. Սաներու Միութեան իրաւունք տայ, եւ իրաւցնէ եթէ Մ. Ռ.ի որ եւ է նախկին աշակերտ բարոյապէս պարտական է, ազգին վերադարձնել իրեն տրուած եւ կամ ծախսուած դրամը, Միլանի Նախկին Սանուց Միութեան անդամները «կրկնապէս պարտադրուած» են այդ հատուցումը կատարելու, ո՛չ միայն բարոյապէս, այլ եւ նիւթապէս։

Որովհետեւ Միլանի Մ. Ռ. Նախկին Սաներու Միութեան անդամներուն մեծամասնութիւնը դաւաճանած են, իրենց բարերարներուն նպատակին եւ փափաքին իսկ, եւ հետեւաբար ազգին դէմ։ Այդ պարոնները իրենց ուսումը ձրիօրէն ստանալէ վերջ, երբ դարձած են մէյմէկ բժիշկ, հողագէտ, երկրաչափ եւն, փոխանակ վերադառնալու Երկիր, լուսաւորելու տգէտ ժողովուրդը, օգնելու անոր իրենց ձեռք անցուցած արուեստով, մնացած են Իտալիա, ծառայելու միայն իրենց անձը եւ հանձնառաբար հարուստ դիրքերու հասնելու։

Կը կրկնենք, ամէն Մ. Ռ. Նախկին աշակերտ որ ձրիօրէն զարգանալով, այդ զարգացումին շնորհիւ որոշ դիրքի եւ հարստութեան տէր է դարձած, պարտաւոր է վերադարձնել իրեն տրուած գումարը։

Բայց [illegible] բանքներէ յետոյ Թրանսա ապաստանած նախկին Մ. Ռ. աշակերտները, անիրաւութիւն է։

Իբր նախկին Մ. Ռ.ի աշակերտ մը եւ բարերարեալ մը, կը խնդրեմ իմ նախկին Միլանի ընկերներէս, վերջ տալ վէճին եւ ընդհ. համերաշխութեան համար ժեստ մը ընել, յօգուտ Միացեալ Մ. Ռ. Ն. Ա. Միութեան զօրացման։

Ա. ՇԻՐԱԿԱՆ

10.000 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսացի երկու օդանաւորդներ Ցօրէ եւ Լը Պրի աշխարհի հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու փակ շրջապատի մէջ։ Անցեալ օր գիշերուան ժամը 11.30ին Մարիանի վրայէն իրենց անցքի պահուն կտրած էին մօտ 10.010 քիլոմեթր ճամբայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՉԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

(Քրտական Վէպեր)

Բ.

Չինի քեռայրը, նախարար Պօ...ի մէջ, կը կառավարէր ամբողջ ...րը։ Մարդիկ եւ անասունները ...վայելէին բացարձակ ազատու...ն եւ ապահովութիւն։

Երբ Մեմ հասաւ Պօթան երկիրը, ...ւ եղնորթ մը, զոր բռնելու կ'ուզէր ...ել զայն, բայց վրայ հասաւ նախարարը եւ բռնեց իրեն.

— Ո՞վ ես դուն, որ կը համարձակիս որսալ եղնորթը։ Գիտե՞ս, թէ ...երկիրս մէջ ոչ ոքի թոյլ կուտամ ...հասցնել կենդանիներուն։ Ին...կ'ուզես հոգին առնել այս խեղճ ...անին։

Մեմ ազատ արձակեց իր որսը։ ...այն նախարարը, որ չափազանց ...կած էր, լսեց իր աղեղը եւ ...նետահար սպաննել Մեմը։ ...կրցաւ խուսափիլ նետէն եւ...

— Ինչ կ'ընես։ Մինչ կ'ուզես որ փոխս չհասցնեմ վիթին (gazelle), միւս կողմէ կը փորձես սպաննել մարդկային էակ մը, զոր Աստուած է ստեղծած։

Նախարարը, բարկութեան նոպայի մը մէջ, երկրորդ նետ մըն ալ արձակեց, սակայն Մեմ դարձեալ խուսափեցաւ։ Այս փորձը կրկնուեցաւ երեք անգամ, բայց չորրորդին՝ Մեմ մէկ հարուածով ուշաթափ գետին տապալեց նախարարը։ Ցետոյ Մեմ խնամք տարաւ, որ նախարարը վերստանայ իր գիտակցութիւնը, մտածելով որ պատասխանատուութեան պիտի կանչուի Աստուծոյ առջեւ, եթէ մարդ մը սպաննէր։ Ցամբաբար նախարարը գտաւ իր գիտակցութիւնը։ Երբ կրցաւ ոտքի կանգնիլ, բսաւ.

— Ես անարգար եղայ հանդէպ քեզի։ Կը խնդրեմ որ ներես։ Եւ ես պատւոյ խօսք կուտամ, որ այսուհետեւ քու անձնուէր բարեկամդ պիտի ըլլամ։

Ցետոյ բաժնուեցան իրարմէ եւ իւրաքանչիւրը գնաց իր ճամբան։

Գ.

Այդ շրջանին, Պօթանի մէջ կ'ապրէր վհուկ մը, որ աղջիկ մըն էր Չին անունով, իշխանին քրոջը պէս։ Վհուկը կը ծառայէր Պօթանի իշխանին, այնպէս որ յաջողած էր մեծ ազդեցութիւն մը գործել անոր միտքին վրայ։

Երդ, այս վհուկը իր կախարդական գիտութեամբ իմացաւ որ Մեմ եւ Չին սաստիկ սիրահարած էին իրարու եւ Մեմ կը ճամբորդէր գտնելու համար Չինը։ Գիտէր որ քաղաքէն օրէն Մեմ պիտի հասնէր Պօթան։ Ուստի խորհեցաւ իշխանին քրոջը տեղը անցընելով իր աղջիկը ամուսնացնել Մեմի հետ։ Որպէս զի ժամանումի թուականը չմոռնայ, քառասուն զառնակ զատեց եւ ամէն օր զառնակ մը մորթեց։ Վերջին զառնակը մորթած օրը, աղջիկը ղրկեց գետին եզերքը, որպէս զի սպասէ Մեմի։ Երբ Մեմ երեւցաւ, աղջիկը պոռաց հեռուէն.

— Բարի՛ եկար, Մեմ։

Մեմ, բոլորովին շփոթած, չէր հասկնար թէ ի՛նչպէս այս աղջիկը գիտէր իր անունը։ Պահ մը շուարած մնաց, եւ կասկածեցաւ որ կը գտնուի վհուկի մը առջեւ։ Ցետոյ այսպէս խօսեցան երկուքը.

— Ի՛նչպէս գիտէք իմ անունս։

— Ես ձեր նշանածն եմ, Չինը։

— Ընդհակառակն, ես կը կարծեմ թէ դուք վհուկ մըն էք։ Ի՞նչ ընելու եկաք իմ ճամբուս վրայ։

— Ո՛չ, ես Չինն եմ, այն աղջիկը, որ գիշեր մը ծոցդ էր պառկած։ Մեր մատանիները փոխանակեցինք, չէ՞ք յիշեր։

— Եթէ իրապէս այն աղջիկն էք, ցոյց տուէք մատանին, զոր ձեզի տուի։

— Մինչեւ երէկ մատս էր, բայց երբ այս առաւօտ արթնցայ, տեսայ որ կորսուած է։

Մեմ թէեւ շատ զարմացած էր, որ այս աղջիկը գիտէր բոլոր մանրամասնութիւնները, բայց համոզուած էր, որ իր երազին մէջ տեսածը չէր ան։ Եւ աւելցուց.

— Մոռցէք այդ սէրը։ Ես կը ճանչնամ այն աղջիկը, զոր կը փնտռեմ։ Ան ձեզի չի նմանիր երբեք։

— Քանի որ կը յամառիք զիս մերժել, թող այդպէս ըլլայ։ Միայն թէ խօսք տուէք ինծի, որ, երբ ձեր փնտռած Չինը գտնէք, զիս ալ ձեր տունը պիտի տանիք իբրեւ աղախին։ Եթէ ոչ, ամէն բան պիտի ընեմ արգելք ըլլալու համար ձեզի։

— Կ'ընդունիմ ձեր առաջարկը։

Դ.

Մեմ ձգեց իր ձին, որ ազատօրէն առաջնորդէ զինք ո՛ւր որ ուզէ, որոշած ըլլալով զարնել այն դրան, որուն առջեւ կանգ պիտի առնէր ան։ Ձին կանգ առաւ պալատի մը առջեւ, որ ապարանքն էր նախարարին։

Մեմ գետին ցատկեց եւ պալատ մտաւ։ Ծառաները զայն ընդունեցին եւ առաջնորդեցին հիւրասրահ։ Նախարարն ալ իսկոյն ճանչցաւ երիտասարդը, բայց չուզեց իր կնոջ եւ իր երկու եղբայրներուն առջեւ խօսիլ այն միջադէպին մասին, որ պատահած էր առաւօտուն իրենց երկուքին միջեւ։ Ճուտով խոր համակրանք մը ծնաւ այս չորս երիտասարդ սիրտերուն մէջ։ Մեմ անոնց յայտնեց իր ճամբորդութեան նպատակը, առանց երբեք Չինի անունը տալու։ Երեք եղբայրները, հիւրընկալութենէ նաեւ, խոստացան նաեւ օժանդակութիւն եւ պաշտպանութիւն։ Ցաջորդ առաւօտ, Մեմ եւ երեք եղբայրները պտոյտի գացին։ Չին եւս գնաց անոնց ետեւէն, ընկերակցութեամբ իր նաժիշտներուն։

Պտոյտի ընթացքին, Մեմ տեսաւ Չինը, զոր իսկոյն ճանչցաւ եւ, դառնալով կրտսեր եղբօրը, հարցուց.

— Ո՞վ է այս հրաշալի պարիկը որ կը շրջագայի։

— Չինն է, Ճէզիրէ-Պօթանի թագուհին, քոյրը մեր իշխանին։

Մեմ խնդրեց որ բերեն իր ձին։ Երբ ձին բերին, նետուեցաւ վրան եւ սուրաց դէպի այն ուր կ'երթար Չին։ Երբ հասաւ, ձիէն ցատկեց վար եւ բռնեց Չինի...

(Շար.)

հութիւնը եւ հրովարտակներու կիրարկումը ցոյց տալով ընդդէմ բանուորկան շահերու։

Ընդդիմադիրները միշտ կը պնդեն խորհրդարանի գումարման անհրաժեշտութեան վրայ։

Ներքին դժուարութիւններու վրայ բարդուած են նաեւ արտաքին դժուարութիւններ։ Գերմանիոյ միջազգային քաղաքականութիւնը սկսած է տալ իր պտուղները։ Գեռմական դրամատան վարչական խորհուրդը որոշեց զեղչի պաշտօնական սակը բարձրացնել 5էն հարիւրին 7ի։

Այս որոշումը որ տրուած է մասնաւորաբար աւելի դժուար դարձնելու համար օտար դրամներու գնումը, հաւանութեամբ արժանացած է քաղաքական եւ տնտեսական շրջանակներու։

Գերման կառավարութիւնը խորհրդակցութեան համար Պերլին հրաւիրած է Փարիզի, Հռոմի եւ Ուաշինկթընի իր դեսպանները, անոնց հետ ճշդելու համար հատուցմանց հարցին շուրջ կառավարութեան ընելիք կարգ մը դիմումները՝ համաձայնական պետութեանց։

.˙. Հողագործական Լիկային պատուիրակներու յանձնախումբը, բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեց ընդդէմ երեւմտական հրովարտակներունեկառավարութեան։Բանաձեւը կը յայտնէ նաեւ թէ գերման ժողովուրդին ղեկավարութիւնը պէտք է յանձնուի վճռական մարդոց, որոնք կարենան կորովի քայլեր առնել՝ երկիրը փրկելու համար անել կացութենէն։

.˙. Խասէնի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց համայնավարներու ակումբին մէջ։ 12 անձեր ձերբակալուեցան դաւադրութեան մեղադրանքով եւ բազմաթիւ փաստաթուղթեր գրաւուեցան։

Բուռն վէճեր յոյն խորհրդարանին մէջ

Յոյն երեսփ. ժողովին մէջ, ժամուլի նոր օրինագիծի երկրորդ ընթերցման առթիւ, բուռն ու յուզումնալից վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան կառավարութեան եւ ընդդիմադիրներու միջեւ։

Ամէնէն առաջ խօսք առաւ Նախարարապետ Պ. Վէնիզէլոս, որ պաշտպանեց օրինագիծը։ Ընդդիմադիրները այնքան աղմկեցին որ Նախագահն ստիպուեցաւ ընդհատել նիստը։ Ընդդիմադիրներու մէկ առաջարկը քուէի դրուելով մերժուեցաւ, ասոր վրայ անոնք հեռացան սրահէն իբր բողոքի ցոյց։

Հինգ-վեց հարիւր հոգի խեղդուած

Սէն-Նազէրի ափերէն հինգ մղոն հեռու ծովային մեծ աղէտ մը սուգի մատնեց բազմաթիւ ընտանիքներ։ Կիրակի առաւօտ 5.600 անձեր, բոլորն ալ աշխատաւորներ Նանթի շրջանէն, իրենց վարձած շոգենաւով նաւագնացութեան ելեր էին։ Կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, կը վերադառնային, երբ բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ։ Կ'ենթադրուի թէ հովին ուժգնութեան դէմ պատսպարուելու համար, բոլորն ալ խուժեցին նաւուն մէկ կողմը, երբ մեծ ալիք մը շրջեց նաւը ու բոլորը մէկ ծովը թափեց։

Աղէտը նշմարուած ըլլալով ծովեզրէն, անմիջապէս երկու կառ էր որ ազատարարներուն գործը չափազանց դժուարութեան կը մատնուէր։ Օգնութեան նաւերը Սէն Նազէր վերադարձան գիշերը, ժամը 11ին, 5-600 հոգիէն իրենց հետ բերելով միայն 8 ողջեր եւ 5 դիակներ։

Համայնավարները կը կռուին Ռուպէի մէջ

Մեր նախորդ թիւով, կարգ մը մանրամասնութիւններ տուեր էինք Ռուպէի մէջ, համայնավարներու կողմէ կազմակերպած ցոյցերու մասին, որոնք յանգեր էին փողոցային կռիւներու։

Կռիւները շարունակուեցան յաջորդ օրն ալ։ Մութը կոխելուն տեղական իշխանութիւնները յարմար դատեր էին վճռական գործողութիւններու դիմել ընդդէմ համայնավարներուն, յաջորդ օրը, լուսաբացին եւ այդ մասին ալ խորհրդակցութիւններ կատարեր էին։

Այս զինադուլէն օգտուելով, համայնավարները հաւաքեր էին իրենց ուժերը եւ նոր պատրաստութիւններ տեսեր։ Սակայն, անոնց բնակած թաղը այնքան հանդարտ էր որ, պահ մը կարծուեր էր թէ կրքերը խաղաղած են եւ այլեւս որեւէ միջադէպ չպիտի պատահի։ Սակայն, երեկոյեան դէմ փոքր խումբեր սկսան կազմուիլ փողոցներու անկիւնը, խումբերը հետզհետէ սկսան իրարու միանալ ու թափօր կազմել, մինչեւ որ կ'երեւի, իբր շարժման աղդանշան, փողը հնչեց — սուլիչ մը — ու յեղափոխական թափօրը կարգով, առաջնորդութեամբ կարմիր դրօշիժորկոռր մը լաթ էր ձողի մը կապուած սկսաւ շարժիլ մինչեւ որ հանդիպեցաւ ոստիկաններու ընդդիմութեան եւ կռիւն սկսաւ։

Ոստիկանները կարճ եւ ուժեղ յարձակումով մը, ցրուեցին ամբոխը, որ արագօրէն սկսաւ նահանջել դէպի իր թաղը, ճամբուն վրայ կոտրելով ապակիներ, օդային կազի յապտերներ եւայլն։ Իրենց թաղին մօտ, ցուցարարները յաջողեցան պատնէշ մը կանգնել զանազան առարկաներով, ինքնաշարժ մը որ իրենցը չէր, աթոռներ, սեղաններ եւն., ամէն տեսակ առարկայ վերջապէս, որ կրնար արգիլել ոստիկաններու անցքը։ Իսկ կէս գիշերուան մօտ, կրակի տուին պատնէշը։ Սակայն հեշէջ խումբը մարեց յետոյ կրակը, թոյլ տալով որ ոստիկան-զօրքերը նոր գրոհով մը՝ իրենց տուները մղեն ցուցարարները։

Թաղը պաշարուած է ձիաւոր ոստիկաններու կողմէ։

Միջազգային պարտքերը

Համաձայնական պետութիւնները Ամերիկայի վճարեցին իրենց պատերազմական պարտքերու հաշուէն 3 միլիառ ֆրանք։

Պատերազմական պարտքերու հարցը լրջօրէն կը մտահոգէ Ամերիկայի քաղաքական եւ ելեւմտական շրջանակները, որոնք ցարդ այս հարցը դուրս կը նկատէին հանրային հարցերու շրջանակէն։ Կը վարանին հրապարակաւ քննութեան ենթարկել պատերազմական պարտքերու հարցը, որովհետեւ ամերիկեան ժողովուրդը կը նկատէ թէ, երբ արտասահմանի մէջ այնքան եռանդով կը փափաքին ջնջուած տեսնել պատերազմական պարտքերը, այդ արդէն կը փաստէ թէ նման քայլ մը պիտի ըլլայ ի վնաս Ամերիկայի շահերուն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէրթոնի Մասիս խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. նոր Ակումբին մէջ, 206 Rue Dugueselin:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Պէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38 Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, պաշտօնագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.260

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1931
17 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1597 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԻՍԼԱՄ„ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ "ՎԱԹԱՆ„

Թուրքիոյ ներքին փոփոխութեանց ամենախորը կը սկսի 1908էն, երբ Իթթիհատը նախ զգուշութեամբ, յետոյ յայտնապէս, հրապարակաւ սկսաւ ներարկել «վաթան»ի գաղափարը Թուրք երիտասարդութեան եւ ամբոխին։

Մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը՝ «ժէօն Թիւրք»երուն վճռաւոր հոգն էր փրկել կայսրութիւնը։

Անոնց համար զաղտնիք չէր կայսրութեան ճակատագիրը։ ...ատի մէջտեղ գրլին «Օսմանցիական» բանաձեւը, իբրեւ շանս ...տրգել օտար միջամտութեան։ Բայց, 1909էն իսկ, Սելանիկի ...ը, անոնք դրած էին հիմը Թրքական նոր հանգանակին, որ ...տի յանգէր քէմալապետութեան։

Համիտեան մենատիրութեան տակ սահմռկած ուսանողութիւնը գունդագունդ ապարէց կ'իջնէր Իթթիհատի քաղցրաձայն ակնարկին տակ։ «Վաթան պիզիմ ճանըմըզ. ֆէտա օլսուն ճանըմըզ»։ (Հայրենիքը մեր հոգին է. թող մատա՛ղ ըլլայ մեր արիւնը)։

«Թիւրք Օճաղը»ները արագօրէն կը խմորէին, կը թրծէին Թուրք ժառանգականութիւնն ու երիտասարդութիւնը։ «Թիւրք Եուրտու»ը (Թրքական Բոյն սերունդ մը կը շաղուէր Թուրքացման գրականութեամբ։ «Թուրան»ը որ աւելի հինէն եւ ...տուներէն կուգար, կը խառնուէր «վաթան»ին հետ։ Մէկը ...ին կու տար միւսին։ Մէկը բաղադրեալ, միւսը պարզ.— երկու գաղափարները իրար կը լրացնէին։

Եւ, ամէն անգամ որ վտանգ մը ծագէր արտաքին ճակատի վրայ, նշանախօսքերը աւելի կը զուճաւորուէին։ Կ'արտասանուէին աւելի բարձրաձայն։ «Հարպ իսթէքրուզ»ի յորձանքէն ծնաւ այսօրուան վարիչ սերունդը։

1912ին, Էրզրումի բանաստեղծ-վալին, Մէհմէտ Էմին պէյ, ...ն-գործ բրած էր թարգմանել տալ Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»ը։ Թարգմանիչը՝ կուսակալութեան թարգմանն էր,—հասարակ լեզուագէտ մը։ Բայց վալին գոհ էր։

— «Հոգ չէ, ես ոգին կը հասկնա՛մ։ Մենք այս տեսակ գրականութիւն չունինք։ Կ'ուզեմ ոգին առնել եւ այդ ճիւղը մշակել մեր մէջ ...»։

Եւ բազմազան Մէհմէտ Էմիններ գլուխ-գլխի տուաւ,—շովինիստ հայրենասիրութեան, ցեղային ինքնաճանաչման զաղափարը։ Ազգային գիտակցութեան եւ մեծութեան հունտերը ...նեցին նորերուն եւ ամբոխին մէջ։

«Իսլամ»ը պետական աշխարհավարութեան վարիչ սկզբունքը ...ալով հանդերձ, աստիճանաբար տեղի կուտար «վաթան»ի ...ալով հանդերձ։ Եւ եթէ Իթթիհատը «ճիհատ» հրատարակեց Մեծ Պատերազմի ընթացքին, այդ պարզապէս ռազմական ... մըն էր։ Էնվէր-Թալաթ-Նազըմ այնքան միամիտ չէին, ... հաւատային այդ ժամանակավրէպ ուժին։

Այս իրողութեան ամէնէն պերճախօս ապացոյցը տեսանք զինադադարին, երբ, գերագոյն յուսահատութեան պահերուն, Իթթիհատին Միացորդները եւ Մ. Քէմալին զինակիցները այլ եւս մէկդի դրած՝ կրօնական նշանախօսքերը, կը մարտնչէին ազգային գետնի վրայ։ Հայրենիքի եւ ազատութեան նշանախօսքերով։ Վկայ՝ «Միսաքը Միլլի»ն Ազգային Ուխտ։

Ինչ որ կատարուեցաւ այնուհետեւ, Սուլթան-Խալիֆայութեան ջնջումէն մինչեւ կրօնի եւ պետութեան բաժանումը, մինչեւ ֆէսին եւ «ֆէրաճէ»ին արգելքը եւ լատինական տառերուն գործածումը, տրամաբանական հետեւանքն էր կատարուած աշխատանքին։ Վերջնական ելքը կանխորոշ եւ հետեւողական ծրագրի մը։

Շատ լայն է կտրուած անջրպետը, եւ մենք ի զուր օրը երիկուն կ'ընենք ծաղրելով։

Նոյն իսկ երբեւ մարզանք՝ արժէք ունին կատարուած փոփոխութիւնները։ Զափազանց լաւատեսութիւն է «դատապարտեալ գալարումներ» հռչակել զանոնք։ Մանաւանդ եթէ երկար տեւեն։

Ձենք մտեր։ Թուրքիան դատապարտուած է քաւելու իր արիւնազանգ պատմութեան մեղքերը։ Ուշ-կանուխ։ Ջարդն ու կախաղանը, աւերն ու աւարառութիւնը անպատիժ չեն մնար։ Սուրը սուրով կ'իյնայ։

Բայց, չշփոթենք մէկը միւսին հետ։ Եւ իրերը չդատենք մեր աչքերով, կամ համաձայն մեր զգացումներուն։

Ինչ որ կատարուեցաւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին եւ դեռ կը կատարուի,— անվիճելի յեղաշրջում է, Բախտորոշ փոփոխութիւն եւ շահ՝ նոր Թուրքիոյ համար։

Միայն սերունդի փոփոխութիւնը — միշտ Թրքական տեսակէտէն — ինքնին անպարտելի փաստ մըն է։ Հին-Թուրքը — իսլամ-խալիֆայականը — աւելով քշուած է հրապարակէն։ Եւ եթէ վերադառնայ իսկ, հաւանաբար չպիտի ճանչնայ ոչ երկիրը, ոչ ալ ժողովուրդը։ Ինչպէս որ մենք, եթէ կովկաս երթանք օր մը, մեր դիմացը պիտի գտնենք բոլորովին տարբեր տարրեր եւ պայմաններ։

Եւ ինչո՞ւ չենք ուզեր տեսնել որ, նոյնիսկ համայնավարութիւնը արմատ ձգած է Թուրքիոյ նոր սերունդին մէջ, եւ տարին տասներկու ամիս կը զբաղեցնէ իշխանութիւնները։

Որքա՛ն աւելի մօտէն հետեւինք Թուրքիոյ ներքին անցուդարձին, այնքան աւելի պիտի համոզուինք որ իսկապէս բան մը կայ փոխուած Թրքական ճակատին վրայ։ Մանաւանդ ա՛յս ճակատին վրայ։ Թէեւ այդ փոփոխութիւնները օգուտ չունին մեզի համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՂԻՂ ՃԱՄԲԱՆ

«Նոր Օր» (12 յունիս), անդրադառնալով յունահայ գաղթականութեան մէկ մասը այլուր փոխադրելու նպատակով մրնեւի մէջ կատարուած աշխատանքներուն կը գրէ.

— «Պէտք է վերջ տալ միանգամ ընդ միշտ Հայերը ուրիշ երկիր փոխադրելու քաղաքականութեան։ Պէտք է մէկ անգամէն յայտարարել թէ Հայերը կը նախընտրեն Յունաստանի մէջ մնալ եւ դառնալ հելլէն քաղաքացի։ Այս վճռական յայտարարութենէն յետոյ, պէտք է աշխատանք տանիլ մրնեւի մէջ, որպէսզի օրակարգէն հանուի յունահայ գաղթականներու խնդիրը ու անմիջապէս յարաբերութիւն սկսուի հելլէն պաշտօնական շրջանակներու հետ Հայերու վերջնական զետեղման համար։ Միշտ կարելիութիւն կայ փոխառութիւն կնքելու Հայերու անունով։ Անգամ մը՝ որ հելլէն կառավարութիւնը համոզուի մը գոյացնէ Հայերու տեղափոխութեան անկարելիութեան, ապահովաբար մեր զետեղման մասին առաջին մտահոգը ինք պիտի ըլլայ. մրնեւի դուռը միշտ բաց է եւ փոխառութեան մը կարելիութիւնը աւելի քան հաւանական։

Թարեգործական Նախագահ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ անձնական բարեկամն է Պ. Վենիզէլոսին, ո՞ր օրուան կը սպասէ ...։ Այս մասին չենք ուզեր աւելի արտայայտուիլ։ Միայն կ'ուզենք հասկցնել թէ յունահայ տագնապը ի նպաստ մեզի լուծելու կարելիութիւններ շատ կան, եթէ միայն՝ գիտնանք ուղիղ ճամբան գտնել։

Ազգ. կեդր. վարչութեան՝ այս ուղղութեամբ տարած աշխատանքը չի կրնար արդիւնաւորուիլ, այնքան ժամանակ որ փարիզի ու մրնեւի մէջ հայ կազմակերպութիւններ տարբեր քաղաքականութիւն որդեգրած, կը խաչաձեւեն Աթէնքի աշխատանքները։

Աթէնք, Փարիզ ու Ժընեւ պէտք է միատեսակ քաղաքականութիւն որդեգրեն, իրարու հետ գործակցելով եւ զիրար լրացնելով»։

ՀԵՂԵՂ ԼԸՆԿԻՐԻԻ ՄԷՋ

Լընկիրիէն կը հաղորդեն թէ անընդհատ տեղացող անձրեւներուն հետեւանքով, Գէնտ Ցէբէսին յորդած եւ իր ճամբուն վրայ գտնուած բանջարանոցներն ու տուներուն առաջին յարկերը ողողած է. Բանջարանոցները փճացած են, 2—300 տուներ պարպուած են եւ բազմաթիւ գաղթականներու տնակներ ջուրին տակ մնացած են։ Ճասամբ ջրաթաղ եղած է նաեւ Աթքէօփրիւի մօտերը գտնուած գործարանը։

Կըսուի թէ 30 հոգի խեղդուած են, բայց այս մասին պաշտօնական լուր մը չկայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիական վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, Անգլիոյ տնտեսականեւ ճարտարարուեստական տագնապը նշան ցոյց չիտար բարելաւման, բացի ինքնաշարժով, նաւով եւ օդանաւով փոխադրութեան գործէն որ ընդհակառակն, բարելաւում ցոյց կու տայ։ Բայց, բաղդատմամբ անցեալ մայիսի, եւ նոյնիսկ 1931ի առաջին ամիսներուն, արտածումները եւ ներածումները նուազած են նշանակելի կերպով.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերմանիոյ ներքին տագնապը

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ կը շարունակէ բանակցութիւնները կուսակցութեանց պետերուն հետ, բացի համայնավարներէն։ Այս բանակցութիւններու ելքէն կախում պիտի ունենայ կառավարութեան դիրքը։

Ընկերվարականներու կողմէ ներկայացող պատուիրակութեանը Պրիւնինկ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը նպատակ չունի նոր հրովարտակներ եւս մշակելու, բայց հրատարակուած հրովարտակներու գործունէութիւնն անհրաժեշտ է, փրկելու համար երկիրը ելեւմտական ծանր կացութենէն ու խոստացուած չինայել ուտեստի գիները նուազեցնելու համար, նկատի առնելով օրավարձքերու վրայ կատարուած զեղչը։

Պրիւնինկ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ ընկերվարական պետերուն հետ, որոնց յայտնեց թէ պիտի ընդդիմանայ խորհրդարանի կամ ելեւմուտքի խորհրդարանական յանձնախումբի գումարման, թէ խորհրդարանի գումարումը պահանջող որոշման մը հետեւանքը պիտի ըլլայ դահլիճին հրաժարումը։

Քաղաքական շրջանակները նուազ լաւատես են եւ կը կարծեն թէ ընկերվարականները պիտի պնդեն կարգ մը բարեփոխումներու մասին իրենց ներկայացուցած պահանջներուն վրայ։

Ազգայնական պետերը կը շարունակեն պնդել թէ ներկայ դահլիճը ամբողջովին պէտք է փոփոխութիւն կրէ։ Անոնք, կը հաւանին մասնակցիլ կառավարութեան, պայմանաւ որ նախարարական կազմին մէջ մտնեն անձնաւորութիւններ, որոնք ոչ մէկ կապ ունենան մարքսիստ տարրերու հետ։

Թուրքիոյ խնայողութիւնները

Թուրքիոյ խնայողական ծրագրերուն մասին հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը տրուին Լնկիւրիէն.

Կը հաւկցուի որ երեսփոխաններուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը դէմ է պաշտօնեայ բաց ձգելու։ Կառավարութիւնն ալ սկզբունքով կողմնակից չէ այս բանին, բայց եւ այնպէս կազմին մէջ կրճատում ընելու։

Պետական պիւտճէէն պաշտօնեաներուն տրուած ամսականք 70 միլիոն ոսկի է։ Նկատելով որ կառավարութիւնը 931ի պիւտճէին պաշտօնեաներու բաժնին մէջ 100էն 15 խնայողութիւն ընելու որոշում տուած է, այս 70 միլիոն ոսկիէն տասնուկէս միլիոն ոսկիի չափ պէտք է իջեցնել։ Թափուր պաշտօններուն համար նոր մարդ չառնելով մէկտեղ, հազիւ մէկ երկու միլիոն խնայողութիւն եղած կ'ըլլայ, մինչդեռ դեռ 8.Յուկէս միլիոն ոսկի խնայել պէտք է։

Միւս կողմէ տուրքի օրէնքներուն մէջ կատարուելիք փոփոխութիւններուն հետեւանքով, պիւտճէին հասոյթի բաժնէն 8-9 միլիոն ոսկիի չափ գումար մը պիտի պակսի։ Այս կերպով, 16-17 միլիոն ոսկիի համար հասոյթ պէտք է գտնել։

Փողովի շրջանակներուն մէջ կացութիւնը կը գնահատեն թէեւ, բայց միեւնոյն ատեն յարմար չեն տեսներ որ այս նեղ ժամանակներուն մէջ պաշտօնեաները հանուին։ Այս պատճառով, ի հարկին պաշտօնեաներու թոշակներէն զեղչ մը ընելու գաղափարը առաջ կը քշուի։

Պիւտճէի յանձնաժողովը կ'առաջարկէ որ հանգստեան կոչուածները դուրս հանուին անկախ պիւտճէներէն, եւ մասնաւոր գէտները բացառութիւն ըլլալով, հինգ տարի նոր պաշտօնեայ չառնուի ու գատրոններուն մէջ 100էն 25 կրճատում ըլլայ։

Միջադէպ յոյն խորհրդարանին մէջ

Մամուլի օրինագծին վիճաբանութեան պահուն, յոյն խորհրդարանին մէջ ծանր միջադէպեր պատահեցան նախարարապետ Վենիզէլոսի եւ ընդդիմադիր պետ Քաֆանտարիսի միջեւ, որոնք զիրար ստախօս անուանեցին եւ իրարու ծանր ակնարկութիւններ ըրին։

Վենիզելոս նամակով մը դիմեց խորհրդարանի նախագահին, պահանջելով պատուոյ ատեանի մը կազմութիւնը։ Քաֆանտարիս ընդունեց, բայց կարգ մը դժուարութիւններ հանելով։ Ատեանը պիտի կազմուի ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերէն եւ նախագահութեամբ խորհրդարանի նախագահ Սոֆուլիսի։

Միւս կողմէ Քաֆանտարիս նամակ մը ուղղելով Պ. Սոֆուլիսին, կ'ըսէ թէ համաձայն է պատուոյ ատեանի կազմութեան, պայմանով որ, ատեանը քննէ ամբողջ խնդիրը եւ ճշդէ թէ որքան օրինական է ու պատուաբեր խորհրդարանի ամպիոնէն պատմել մասնաւոր խօսակցութիւն մը եւ թէ որքան ճիշդ է այդ խօսակցութեան էութեան մասին եղած վերագրումը։

Ատեանը եւ Պ. Սոֆուլիս գտած են որ, Պ. Քաֆանտարիսի կողմէ այսպիսի պայմաններ դրուիլը կը դժուարացնէ իրենց գործը։ Ասոր համար ալ հրաժարած են իրենց յանձնուած պաշտօնէն։

Կուսակցութիւնները Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտական «Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ նախարարութիւնը շուտով պիտի ձեռնարկէ գործադրութեան կուսակցութեանց մասին 1925ին մշակուած օրէնքին, որ թագաւորին կողմէ ստորագրուած ըլլալով հանդերձ, չէր հրատարակուած պաշտօնաթերթին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

Պ. Խաչիկ Հայրապետեան (La Tour d'Aigue) Vaucluse նահանգ	100.
Յունիս 16ի գումարը	4738.35
ընդհ. գումար	4838.35

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ

Մոսկուայէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, հնգամեայ ծրագրի գործադրութիւնը աւելի եւս ապահովելու համար, խորհրդային իշխանութիւնները ձեռնարկած են 1.5 միլիոն կիներ աշխատցնելու զանազան գործարաններու մէջ, կիները պիտի կատարեն այն աշխատանքները, որոնք ցարդ յատկացուած էին այրերուն։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ֆրանսայի հանրապետութեան նոր նախագահը Պ. Տումէր, երէկ առաջին անգամ ըլլալով նախագահեց նախարարաց խորհուրդին.

Այս նիստի ընթացքին, Պ. Տումէր կարդաց իր պատգամագիրը ուղղուած խորհրդարանին։ Նախարարները յետոյ քննեցին քաղաքական կացութիւնը եւ ընթացիկ հարցերը։

Ինչպէս գրեր էինք, հանրապետութեան նորընտիր նախագահը վստահացուցեր էր նախկին դահլիճը, որուն մէջ Պ. Բրիանի ներկայութիւնը իբր արտաքին նախարար, կը շարունակէ տեղի տալ դժգոհութիւններու կարգ մը շրջանակներու ... արկածը ...։

ԻԶՄԻՐԻ ԴԷՊՔԸ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Եղեռնադատ ատեանին առջեւ սկսաւ դատը «Սօն Փօսթա»յի որ կ'ամբաստանուի իբրեւ Թրքութիւնը անարգող թերթին պատասխանատու տնօրէն Սէլիմ Րագըպ նախապէս ձերբակալուած էր, բայց յետոյ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուեցաւ։

Դատին պատճառը՝ Իզմիրի «Հըտմէթ» թերթէն արտատպուած յօդուած մըն է, որ կը խօսի Յէթհի պէյի այցելութեան մասին եւ բռնութիւն ու ճնշում կը վերագրէ կառավարութեան։ Յետոյ կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը այս տեսակ միջոցներով անկարելի է որ կարենայ ժողովուրդին վստահութիւնը շահիլ։

Յօդուածը միեւնոյն ատեն կը խօսի Խալքի ներկայացուցիչներու բռնակալութեան մասին, եւ կ'ըսէ թէ առիկա արգելք չէ եղած որ Իզմիրի ժողովուրդը ցոյցեր ընէ եւ իր համակրանքը յայտնէ Յէթհի պէյի։ Իզմիրցիները իրենց տուներուն եւ խանութներուն վրայ դրօշներ պարզած են, բայց Խալքի ներկայացուցիչները փորձած են արգելք հանդիսանալ։ Միեւնոյն ատեն չեն թողած որ ժողովուրդը նաւակներով դիմաւորէ Յէթհի պէյը։

Սէլիմ Րագըպ այս առթիւ հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ դատարանին առջեւ.

— Այս գրութեան մէջ ոչինչ կայ անարգական կառավարութեան համար։ Դէպքը ծանօթ է։ Միայն ըսեմ թէ ժողովուրդին արգելք ըլլալ ուզողները պատժուած են Իզմիրի դատարանին կողմէ, իսկ այս յօդուածին հեղինակը անպարտ արձակուած է։

Յետոյ խօսք առաւ ընդհ. դատախազ Ռէշիտ պէյ եւ ըսաւ թէ յօդուածը անարգական է Թրքութեան համար։ Մանաւանդ որ «Սօն Փօսթա» իր կողմէ խորհրդածութիւններ աւելցուցած է արտատպուած գրութեան վրայ։ Ու պահանջեց ամբաստանեալը պատժել օրէնքին 158 եւ 159րդ յօդուածներուն համաձայն։ Դատարանը ի վերջոյ խորհրդակցեցաւ եւ նկատելով որ յօդուածը անարգական չէ, անպարտ արձակեց Սէլիմ Րագըպը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՎԱՆՔԷՆ ՆԵՐՍ

ՆՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 4 Յունիս.— Պատրիարքին ընտրութեան մասին այնքան անհամբերութեամբ սպասուած հրահանգը՝ Լոնտոնէն Գաղթային Նախարարութենէն եկած ըլլալով, Յունիս 3ին ժարգպանի աւագ քարտուղարութիւնը հաղորդեց տեղապահ Նշանեան եպիսկոպոսին։ Միեւնոյն ատեն յանձնարարուած է շուտով կատարել ընտրութիւնը վանքին միաբանութեան քուէներով։ Տեղապահը իր ստացած հրահանգը նոյն օրը իսկոյն Տնօրէն Ժողովին տարած՝ եւ խորհրդակցութեան նիւթ դարձնելով, որոշած են, յունիս Ցին Միաբանական Ընդհ. Ժողով գումարել, ուր Միաբանութիւնը պիտի զբաղի Թեկնածուներու հնգանուն ցանկի քուէարկութիւնով։ Այնուհետեւ է որ այդ ցանկին վրայէն գաղտնի քուէարկութեամբ պիտի կատարուի պատրիարքին ընտրութիւնը, զոր պիտի վաւերացնէ Մեծն Բրիտանիոյ Թագաւոր-կայսրը, առանձին հրովարտակով մը։

Ի հարկէ այս բոլորը շատ գեղեցիկ պիտի ըլլար, եթէ Թոյլատրուէր ազգին մասնակցութեան անժխտելի իրաւունքը եւ ընտրեալը իրեն հետ ունենար նաեւ ամբողջ ազգին ձայնը։ Վերջի վերջոյ հայ ազգին կը պատկանէր հաստատութիւնը եւ դարերու ընթացքին Հայոց վանք անունով մկրտած էին զայն։ Սակայն չեղաւ այդ մէկը, որովհետեւ այսօրուան Միաբանութենէն քանի մը տղէտ ու անհեռատեսեպիսկոպոսվարդապետներ ճիշտ առոր կը ցանկային, չկաշկանդուելու եւ իրենց գործերուն վրայ հակակշիռ չունենալու միակ նպատակով։ Հետեւանքներու մասին երբեք չխորհեցան ինչպէս երէկ, նոյնը նաեւ այսօր։

[illegible] այժմ ջանանք պարզել ամփոփ գծերով՝ վանքին ներքին զոյավիճակը։

Դեռ ակիզբի օրէն, երբ Դուրեան եպիսկ.ը վախճանեցաւ, Միաբանութեան մէկ մասին ուշադրութիւնը անմիջապէս կեդրոնացաւ իբր արժանաւոր յաջորդի Թորգոմ արքեպ. Գուշակեանին վրայ. ու այդ մտքով մասնաւոր ջանքեր Թափուեցան Պատրիարք ընտրելու նոր ձեւի պատրաստութեան ժամանակ ներքին կանոնագրին փոփոխելի յօդուածներու շարքին յաջողեցան ընդունիլ տալ բացառաբար այս անգամուան համար պատրիարքական Թեկնածուներ նկատի ունենալ նաեւ դուրսէն արժանաւոր եկեղեցականներ. Բնական է այս կէտը հաշտ աչքով չդիտուեցաւ օրուան վարիչներու կողմէ եւ ահա սկսաւ հալածանքը հիններուն կողմէ հանդէպ նորերուն. որուն պատճառաւ միակ տուժողը հանդիսացաւ Միաբանութեան նոր սերունդէն երիտասարդ եւ գործունեայ եկեղեցականներէն Պիլալեան վրդ.ը։ Զհանդուրժելով տիրող կացութեան վարպետը Թողուց Երուսաղէմը եւ երեք ամիսէ ի վեր Սուրիա կը գտնուի դրեթէ աստանդական դարձած։

Յիշեալին մեկնելովը կարծես ատամբ խաղաղութիւն կը տիրէր։ Գոնէ երեւոյթները այդպէս ցոյց կուտային։ Միւս միաբանները իրենց պատեանին մէջ քաշուած էին։ Յաղթանակը, օրուան վարիչներուն կողմէ շահուած էր։ Ու տեղապահ եպիսկ.ը սկսաւ իր միակ խորհրդատուին միջոցաւ (դիւանապետ Նուրեան) շայել ու փայփայելով իրեն կողմը շահիլ միաբանները, զանոնք զանազան պատասխանատու պաշտօններու կոչելով։

Մինչ այս վիճակին մէջ էր, երբ վրայ հասաւ մայիս ամիսը, ինչպէս ծանօթ է, այս ամիսը վանքին եւլմտական եւ հաշուական տարեգլուխն է։ Օրէնք է ամէն տարի մայիսին Միաբանական Ընդհ. Ժողով գումարել եւ հաշուետուութիւնն ընել վանքին Գործադիր Ժողովի բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան։ Անցեալ տարուան վերջերը ժամանակ, մէկը միւսին յաջորդող շարունակական ժողովներ գումարուեցան, վանքին յուսեզոյն վիճակը բարելաւելու մտահոգութեամբ։ Նորանոր օրգաններ ստեղծուեցան, որոշումներ տրուեցան տիրող աննախանձելի վիճակը դարմանելու եւ օրէնքին անխարդախ գործադրութիւնը ապահովելու համար։ Նոր շրջանի 1931ի համար խնայողութեան սիրոյն՝ պիւտճէի պատրաստութեան յատուկ քննիչ յանձնաժողովներ կազմուեցան, տքնաջան աշխատանքներ կատարուեցան։ Այս ամէնը տեղի ունեցաւ եւ անոնց գործադրութեան հսկելու համար տեղապահին լայն իրաւասութիւն տրուեցաւ։ Սակայն մինչեւ այսօր տեղապահը ոչ մէկը իրականացուց։ Նոյնիսկ այնքան յառաջ գնաց որ երբ սրտցաւ միաբաններ, իրեն յիշեցուցին իր պարտականութեան թերացումը, նկատի չառաւ զանոնք։

Այս անգամ Միաբանութիւնը ամբողջովին գրգռուած իրեն դէմ բողոք մը ստորագրեց ու միաբանական ընդհ. ժողով պահանջեց եւ իրեն իմացաւ որ Տնօրէն Ժողովը ատոր ալ արժէք չէ ընծայած. երրորդ անգամ ըլլալով Տիրան եւ Սիոն վրդ.ներու բերնով սպառնաց Միաբանական ընդհ. ժողովին մինչեւ յունիս 6 տեղի չունենալու պարագային, իրենք իրենց գլխուն գումարել ժողովը, հակառակ օրէնքին բացորոշ տրամադրութեանը։

[illegible] ջարդ մը ծայրայեղութիւններէ։ Կ'ըսուի թէ դժգոհները որ մեծ թիւ կը կազմէին եւ առհասարակ նոր սերունդին կը պատկանին, որոշած էին Տեղապահը հրաժարեցնել եւ Տնօրէն ժողովի լուծումը քուէարկելով, նորի մը ընտրութեան ձեռնարկել... Բարեբախտաբար, ինչպէս կ'ըսեն «ուրբաթէ շաբաթ առաջ եկաւ», պատրիարքը ընտրելու հրամանը յունիս 3ին տրուեցաւ անգլ.կառավարութենէն, որով ամէն գործ մէկ կողմ Թողած, միաբանները այժմ սկսած են ընտրական գործերով զբաղիլ.

Տիրող հոգեբանութեան քաջ ծանօթ ըլլալով եւ երեւոյթներէն դատելով, կրնանք ըսել թէ Երուսաղէմի ապագայ պատրիարքութեան հաւանական ընտրելին Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ Արքեպս.ը պիտի ըլլայ։ Անոր համակիրներու թիւը այսօր 30ը կ'անցնի։

Ընտրութեան մասնակցելու իրաւունք ունեցող միաբաններուն թիւն է. -

4 եպիսկոպոս, մէջն ըլլալով տեղապահը։ Մէկը Պոլիս կը գտնուի պաշտօնով.

1 Ծ. վարդապետ.

31 վարդապետներ, բոլորն ալ ժողովուրդ հովուելու ատակ ճանով, որոնցմէ վեցը արտասահման մեկնած են, բոլորն ալ անխտիր օրուան վարիչներէն դժգոհ եւ քէն պահած։

12 սարկաւագներ, որոնցմէ տասն կ'ուսանին Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ. գումար 48։

Սոթեղնուագեցնենք Երուսաղէմէնքացակայ ըլլալնունպատճառով քուէարկութեան չկրնալ մասնակցելուն համար, կ'ունենանք քառասունեւմէկ ընտրող։ Պատկերը մէջտեղն է եւ հետեւաբար եզրակացութիւնները ալ իրենց կը գտնենք։

Կը սիրենք յուսալ թէ ապագայ պատրիարքը ով որ ալ ընտրուի, չպիտի մոռնայ Միաբանութեան գործած այս աններելի սխալը — ազգին մասնակցութեան կորուստը — դարմանել, քանի որ բաց դուռ մը կայ տակաւին,

Գ. ԳԻՍԱԿ

Յ. Գ.— Վերջին պահուն իմացայ որ ընտրելիներու հնգանուն ցանկին մէջ Միաբանութեան կողմէ արձանագրելի հաւանական Թեկնածուները պիտի ըլլան.—

Թորգոմ արքեպսկ. Գուշակեան, Մեսրոպ արքեպսկ. Մագիստրոս, Զաւէն արքեպսկ. Եղիաեան, Մեսրոպ եպսկ. Նշանեան եւ Սմբատ եպսկ. Գազազեան։

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՄԵՐ ԹՇՆԱՄԻՆ

Քանի որ մեր պաշտպանողական կռիւի յաջող փախծանին համար, ճատանչուած շարք մը պարագաներէն մէկն ալ Թշնամին լաւ ճանչնալու խնդիրն է, փորձենք ճանչնալ զայն

Թշնամի որ կ'ըսենք, անմիջապէս մեր միտքը կուգայ Թուրքը, Թուրքիոն։

Այս մէկ անդամին հանգիստ Թողունք Թուրքը եւ փնտռենք ու գտնենք մեր ցեղային գոյամարտին արգելք ուրիշ Թշնամի, Թշնամիներ. Ներկայ պայմաններու տակ աւելի վտանգաւոր

Այդ Թշնամին, յամրաբար գործող եւ տեւաբար աւերող սակայն, մեր այսօրուան եօթը ծովերուն վրայ ցրուած ըլլալու փաստն է։

Քարպինէն Քալիֆորնիա, Քալիֆորնիայէն Արժանթին ու Փարիզ եւ ասկից Լոնտոն եւ Պոլիս չորս ցամաքամասերը բնդգրկող մեր անհուն ճակատը ներքնապէս կը տկարացնէ, մեզ եւ կը զորցնէ, Թշնամին

Ցեղային պաշտպանողական կռուիը, լաւ է ըսել գոյամարտը, առանց փողի Թմբուկի, առանց սուինի, Թնդանօթի եւ լուռ պատերազմ է։

Պատերազմական գործողութեանց մէջ, ծանօթանք անհրաժեշտ կռուի ընթացքին, սկսող կողմին համար ճակատի տեսադաշտի ընդարձակութիւնը պարզապէս կործանարար է, ընդհանրապէս փորձիլ, սեղմ ու ներփակ ճակատը փրկարար։

Ճակատ կազմը, կռուի ձեռնարկելէ առաջ, հնար եղածին չափ ու գետագոյն զօրութեամբ պիտի մանրացնէ. փոքրացնէ. սեղմէ, ապէ իր ճակատը։ Ամէն հնարք պիտի փորձէ, ամէն զոհաբերութեան պատրաստակամ պիտի ըլլայ գոյութեան կռիւը իր խարխափին վրայ ընդունելու համար [illegible] խարխափին վրայ

Նոյն Թիֆլիսները բերելու Հալէպ, փառագոյն կտուողները պիտի ըլլան։ Պէյրութը հրաշալի կուռող են համար։ Ափրիկէի մէջ, փոխադրելու զանոնք Խաղաղական եզերք, անմիջապէս դասալիք պիտի ըլլան։

Ձեւերը ցեղ են իրենց պատմական բնիկ միջավայրին մէջ։ Իրենց միջավայրէն դուրս պարզապէս մարդ են, եւ ընդհանուր մարդոց համար համապատաս միջավայրի մը մէջ, սեփական միջավայրի յատուկ ծառայողութիւնները կը ծնունդ (ատելութեամբ) կորսուելու համար եւ ընդհանուր համապատաս միջավայրի յատուկ ծառայողութեանց իրացումով, նոր տիպարներ յառաջ կուգան, որոնք նոյնպէս համով վաղնջական միջավայրը վրայ կուտան, առաւելագոյն չափով նոր միջավայրի կերպարանքը ցոյց տալու համար Այս բնական ու գիտական օրէնքին դէմ գործելը վեր է մարդկային ուժերէն։ Ասիկա գոյութեան կռիւի պատասխանած կենսաբանական մէկ խոր երեւոյթն է, ծնունդութեան, յարմարեցման օրէնքն է, դարերու հասկցուած

Այսպէսով հարց կը ծագի ցեղային հաւաքական գոյամարտի համար, անհրաժեշտագոյն խնդիրը ու միայն կռուի փոքրադրական ճակատի ամբողջութիւնը, կլոբութիւնն է. այլ. այդ սեղմ ու կուռ ճակատի պատմական միջավայրի մէջ կամ ծուրիկ յարդարումն է։

Հայաստանայ, անշարժելի ճակատ մը, պատմական միջավայրին անհունապէս հեռու, յածախ տրամադրօրէն հակառակ ափեր, ուրն այն առաջանալ, գլխու պտոյտ տուող խորքը, որուն վրայ տեղի պիտի ունենայ, կամ այսպէս կամ այնպէս անցք կ'ունենայ մեր ազգային ինքնապաշտպանութեան կռիւը

Հաշուեցէք մեր ուժը, հազար անգամ չափեցէք մեր դրական կարողութիւնները, գումարեցէք, հանեցէք, բաժնեցէք, բազմապատկեցէք մեր բացասական կարողութիւնները, Նոր միջավայրի պարտադրած կենսաբանական անառարկելի յարմարեցման պէտքերը չպիտի կրնան այս կռիւն, այս տարբալուծող պայքարի տակէն դուրս գալ։ Եւ պարտութիւնը, սեղմ տալու, ի վերջոյ յարմարեցումն, առուգութիւնը սպառնացող ցցուած է։ Այդ սոսուպութիւնը ի յառաջացնէ կար տղէն, կայ մեծ նողութին մէջ, մեր արիւնին մէջ, մեր ողնածուծին մէջ։ Յարմարեցման այդ օրէնքն է որ չորս հազար տարուան ընթացքին, բազմաթիւ օտարական ազդակներու ամենօրեայ ներգործութեամբ արեւելեան միջավայրի մէջ Արմէններու հրաշալի ազգը կերտեց, Թրծեց, ողկիկացուց Արեւելեան այդ միջավայրին հեռացումին, մեր խարխափէն խոյս տալով, հին ժամանակներու համբարար, նոր ժամանակներու ձեւերթեց նորոգութեամբ Արմէններուն պիտի վերածէ, հազար տիպի նոր «Արմէնօփոններ»։ Որոնք այսօրուընէ, կորած են մեր հայրենիքին, մեր մշակոյթին, մեր անցեալին ու գալիքին համար

Այս Թշնամին, բնական անխուսափելի եւ անհատ

Ունենք ճակատը, կլորցնենք։

Պատմական միջավայրի սեփական խարխափին Հակառակութիւնը անտարակուսելի է, Վէճի ալ

Նոյնպէս անտարակուսելի է, մինչեւ որ մեր միջավայրը, հայրենիքը։

Կարեւոր է, որ այդ հայրենիքը մեր ձեռքը չէ, լքեալ զայն է։ Հակառակ Մանուէլեանի կուռ ու սուր եւ մեծ տրամաբանութեան ու գիտութեան, միջազգային բոլոր օրէնքները ցարդ կարծեցած առաջակութիւնները պաշտպանելու կը ծառային. Եթէ անոնք եղանք գլխի միջազգային օրենսդրութիւնը, յարդ եւ արդար է, որ մենք մեր հանդէպ ալ առնենք այդ ամէն ալ ներքին լուծ համապատասխան օրէնքները, առաջադէմ միտքերը, պաշտպանելու համար

Այսպէս, եթէ մեր համաձայն ու խորհրդարանի ատեանը մարդոց, տարբեր ըլլային աշխարհի աշխարհին հանդարտին ու խորհրդաւոր քէն մենք կ[ան]ուորուած իրողութիւնները չէինք հաստատեր, Պրդասոսի պէս մեր ձեռքը լուալով ու մեզը մեղաւորի վզին նետելով։

Քանի որ առայժմ ու ով գիտէ մինչեւ երբ, աշխարհի անօրինութիւնը մեր ալ փաւերացումը սպասելու է, մենք ստիպուած ենք փոխել մեր գնացքին ուղղութիւնը։

Բուն խարխափ — հայրենիքի փոխարէն, իբրեւ գաղթավայր խարխափը պիտի ընտրենք պատմական միջավայրի գրեթէ համանման սպառնաններ ներկայացնող Արեւելքի մէջ

Հայոց աշխարհը արեւելեան երկիր է. արեւելեան միջավայր հայոց աշխարհի շուրջ նորագոյն ժողովուրդներուն հետ պիտի ըլլանք

Արեւելեան բոլոր ժողովուրդները արտակարգ հիւրասէր ժողովուրդներ են

Հիւր պիտի ըլլանք ու միայն իրբեւ ողջախոհ մարդիկ մեր «անգլ» ժամանակ չշահագործելու ուրիշներու հիւրասիրութիւնը. այլ հիւր պիտի ըլլանք, իբրեւ հարուստ ծանապարհորդներ մեր հեռքին վրայ ձգելով Նիւթական փաստ, Նիւթական յիշատակութեան Արեւելք չպիտի Նետենք մեր Թշուառները, անդործները եւ մերկերը, այլ Արեւելք պիտի փոխադրենք մեր շինարար համեմատ ձերբն հետ միասին, մեր պարութեններուն մէջ կուտակուած դրամադլուխը

Արդէնքի հիւրը համեստ պատուհասն, հիւրասէրին

Եթէ մեր սեփական հայրենիքը Երեւան գաղթական ընդունելու համար Նախ «փող» կ'ուզէ, ըսեալ «որակեալ» մասնագէտ աշխատաւոր կ'ուզէ եւ հազար կարգի փոքրոգի ծանրաթամբ հաշուեապահուններ ցոյց կուտայ, ի՞նչ աւելի պահանջելու իրաւունք ունինք հիւրասէր եւ ազնիւ արաբ ժողովուրդէն, որ ցարդ այդպիսի հաշիւներ չներկայացուց

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

"ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ,,

(Դ.—Դ. ԵՐԶԱՆ)

Երաժիշտ Արայ Պարթեւեան հրատարակեց իր «Նոր Երգեր»ու Գ. եւ Դ. շարքերը երկու գեղարուեստական պրակներով։ Նորագոյն երաժիշտին ինքնատիպ երգերու թիւը կը հասնի տասներկուքի։

Հեղինակը իր յառաջաբանին մէջ պայծառօրէն կը բացատրէ թէ ինչ է իր ուղղութիւնը։ Հայ քնարական ոճի մը զարգացումը։ Եւ այդ ճիւղին կիրարկումին համար ընդգրկած է կառուցուածքի մասնաւոր ձեւ մը, որ կը տարբերի ցարդ մեր գիտցած գեղջուկ ձեւերու ոճէն։

Այս պատճառաւ իսկ «Նոր Երգեր»ը կաշկանդուած չեն մասնաւորաբար իբր հայկական ընդունուած մեղամաղձոտ եւ քիչ մըն ալ միօրինակ եղանակաւորումի մը ճնշումին տակ, այլ ուղղակի երաժշտական արտայայտութիւնը ըլլալով բանաստեղծութեամբ արտայայտուած խօսքերուն՝ անոնց իմաստին հետ կ'ընդարձակուին, կ'ամփոփուին եւ կը կրեն շեշտի եւ չափաբերութեան այլազան փոփոխութիւններ։ Առաւելութիւններ՝ որոնք կը նպաստեն ստեղծելու յուզումներ եւ պատկերներ, ինչ որ մեծագոյն առաւելութիւնները կը կազմեն Պարթեւեանի երգերուն։

Գեղջուկ երգերը ամէն ազգի մէջ մշակուած եւ միշտ ընդունելութիւն գտած են։ Բայց օտար ազգերը չեն գոհացած միայն իրենց առհաւական երաժշտութեան նախնական մշակոյթով։ Տոհմիկ երգերը ուղղակի արտագրութիւն են տգէտ բայց բանաստեղծ հոգիով գիւղացիներու։ Քաղաքացի երաժիշտները գիտուն երաժշտութեամբ ջանացած են զարգացնել իրենց ցեղային երաժշտութիւնը եւ արտադրել նոր ու տարբեր խր[illegible], որոնց մէջ քիչ բան կը մնայ յաճախ գեղջուկ նախնական «մոթիֆ»ներէն։

Հայկական իրականութեան մէջ, այս գետնին վրայ աշխատող քիչեր միայն ունեցած ենք, օրինակ՝ Սպենդիարեան, Մելիքեան եւ ուրիշներ։ Իսկ վերջերս յայտնութիւն մը եղաւ Պարթեւեանը՝ որուն երաժշտութիւնը քիչ մըն ալ աւելի առաջ կ'երթայ։

Արդարեւ, եթէ Մելիքեանի վերջին գործերը ժամանանդ քիչ մը արեւելք կը բուրեն, Պարթեւեանի մէջ այդ արեւելեան շեշտը երբեք չի կայանար այն մէկ ու կէս թոնի մասնաւոր ելեւէջներուն մէջ։ Օրինակ՝ «Մանուկն ու Ջուրը», կամ «Ծիլ ծիլ ա», այլ շատ տարբեր թոներու ընտրութիւնով որոնք են Գրիգորեան ձայնաշարերը որոնք կուտան շատ միամիտ եւ զորավոր գոյն մը, մանաւանդ չորրորդ աստիճանի ձայնաշարը որ յաճախադէպ է Պարթեւեանի երգերուն մէջ։

Ուանք այս «Նոր երգեր»ու հանդէպ այն կարծիքն ունին թէ անոնք հայկական չեն բնաւ, եւ եւրոպական գոյնով ա եւ է գործ են։ Պիտի ըսենք որ անոնք խորքով առաւելապէս հայկական են, բայց ոչ այն հայկականը որուն մեր ականջները վարժուած են «Կռունկ», «Հով արէքսով եկլն.» «Նոր երգեր»ու հայկականութիւնը պէտք փնտռել երգի ու ամբողջութեան մէջ, եւ ամէն բանէ աւելի ուշ դնել թէ անոնք աստիճանի յարմար են [illegible] կից խօսքերու հետ։ Այս գետնին վրայ Պարթեւեան իսկապէս շնորհաւորելի է, եւ չափազանցած չենք ըլլար աւելցնելով որ բանաստեղծութիւններէն ամանք աւելի հասկնալի եւ ապաւորիչ դարձած են, շնորհիւ իրենց երաժշտութեան, օրինակի համար՝ «Գիւղիս ճամբան» կամ «Պանդուխտ ծառը», Բանբերու եւ երաժշտութեան մէջ կայ այնպիսի սերտ կապ մը որ կը տեսնուի թէ երաժիշտը եղանակը յօրինելէ առաջ երկարօրէն ուսումնասիրած է խօսքերը ու լաւ մխրճուած խորհուրդներու մէջ։ Անդրադառնալով երգերուն հայցեր ըլլալուն կամ չըլլալուն, պէտք ըսենք որ անոնք այնքան հայկական են որքան որ իրենց բանաստեղծութիւնները տոհմիկ են։ Եւ սակայն այս նոր վեց երգերը իրենց խորքին մէջ որ դէն բան մը ունին մեր հոգիին խօսող։ Զանոնք ունկնդրելով, մարդ կը տարուի կարծելու որ այս կամ այն անցքը ուրիշ ուրիշով լսած է, եւ կամ ինչ ինչ ելեւէջներ ուղղակի մեր ցեղային երգերը կը յիշեցնեն, եւ այս պարագան մասնաւոր կերպով շեշտուած է հեղինակը իր յառաջաբանին մէջ։

«Նոր երգեր»ու տարբերութիւնը գեղջուկ երգերու ոճէն՝ կարելի է քանի մը խօսքով բացատրել։ Գեղջուկ երգերու բանաստեղծութեան իւրաքանչիւր տուն կ'երգուի միշտ նոյն եղանակով եւ հետեւաբար դաշնակի նոյն ընկերակցութեամբ, եւ ընդհանուր ամբողջութիւն մը հեռու է զոյութիւն ունենալէ ինչպէս որ բանաստեղծութեան տուներն ալ երբեմն կապ չունին իրարու հետ, եւ երբեմն սրամիտ քառեակի մը քով կայ [illegible] գալպէս յանկերույարմարութեան համար գրուած։

Պարթեւեանի երգերը liedի եւ Romanceի ձեւը ունին, որոնց կառուցուածքը բոլորովին տարբեր է։ Երբ ոտանաւորը երեք տունէ բաղկացած է, առաջին եւ վերջին տուներու եղանակը նոյնն է, կամ քիչ մը տարբեր է, իսկ մէջտեղի տունը, նախելով միշտ իմաստին, կ'երգուի յարակից տարբեր թոնով մը եւ եթէ կարելի ըլլայ՝ տարբեր չափականութեամբ մը։

Անցնելով «Նոր երգեր»ու երաժշտական առաւելութիւններուն, անհամեմատ աւելի նորութիւններ կը գտնենք։ Մէկ կողմ Թողլով անոնց հայկական ըլլալը կամ չըլլալը, անուրանալի է որ անոնք յօրինուած են երաժշտական ճարտար գրութեամբ մը, մաքուր ուղղագրութեամբ ե խնամուած եւ փնտռուած դաշնակի սիրուն ընկերակցութեամբ։ Այս յատկութիւնները հայ երաժիշտներէն մասնաւորներու միայն տրուած են։ Դաշնակի ընկերակցութիւնը ինքնին պզտիկ կտորներու կը փոխուի, եւ շատ անգամ մէյմէկ խորհուրդ կը ներկայացնեն։

Ուշագրաւ է «Գիւղիս ճամբան» (Որբերեան) երգի դաշնակի բաժինը, ուր երգին հետ միաժամանակ կը լսուի դաշնակի ուրիշ երգ մը, իբրեւ contre chant։ Հոս մասնաւոր ուշադրութեան պէտք չկայ լսելու համար դաշնակի բաժնին մէջ «Վճիտ առուին ձայնը» կամ «Լացող սրինգ»ին ողբը, եւ վերջին տունին ամբողջ յուսախաբութիւն մը ներկայացնող դաշնակի տրամադին ու միօրինակ բաժինը Հին երաժներու ամպերու պէս կ'անհետին։

Ուշագրաւ է «Երազ»(Զօպանեան) երգին վիպային գոյնը՝ Անոր մէջ liedի ձեւը իր ամենամաքուր եւ որոշ ձեւով երեւան կուգայ։

«Աշուղականն»ի մէջ կը տիրապետէ հայ դրոշմը։ Այս էջը յանկարծական ներշնչումի մը արդիւնք է։ Բացակայ են հոն

երաժշտական բարդ կառուցուածքները եւ կը տիրէ սահուն ու ինքնաբուխ մեղեդիի մը բոլոր առաւելութիւնը։ Իր անուանին յարմար երգ մըն է։

Իսահակեանի «Գարունն եկաւ» բանաստեղծութեան վրայ առածին կրկնապէս յարմար ուրիշ գործ մըն ալ։ Ցնծող աշխը կը զգայ գարնան զեփիւռ մը սօսափելն ու հեռանալը։ Այս երգը երեք բաժանումներով ամբողջական ձեւն է liedին։ Նշանակը ունի ամբողջութեան մէջ այն ամէն բաները զորս հայկական կը նկատենք, բացի միօրինակութիւնէն։ Մինչ գեղջուկ երգի մը ալորտներն ու ելեւէջները ներկայ են հոն, ոչ շատ ցայտուն, սակայն յայտնի կերպով։

«Գանգուրս ծառը» (Վահրամ Թաթուլ) ամենատխուր երգն է, ընուած ամենատխուր թօնի մը վրայ։ Բացառաբար այս երգը ... պատշաճիր մեր մտանանշած ... մէկ ձեւին, այլ բոլորովին ... է. իսկ. առաջին եւ վերջին մասերու վերիվարումը ... փոխ-յարաբերութիւնը ... կ'ունենայ միայն դաշնակի ... մինով որ գրեթէ նոյնն է ... ինքի եւ վերջի բաժնին մէջ։ Ներածանցապէս զգայուն եւ բուրումնէն ցայկական կարելի է ... մարել։ Առանձին ուշադրութեան արժանի է տխուր ողբը ... անդուլխտին, որուն կ'ընկերանայ դաշնակը ամենավերջին ... ձեւուն։

Այս երգին մէջ ներդաշնակութեան յարաճուն փոփոխութիւնը եւ առտիճանական զարգացումն ու յաջորդականութիւնը երգիչը են խնամքոտ եւ փնտռուած աշխատութեան։ Ոգին հայկական է, արուեստն ալ ֆրանսական, որ իր նրբացած պլարզով Թերեւս ամէնէն պատշաճն ըլլայ մեր բարքերուն։

Մեծարենցի «Հիւղը» երգին մէջ համեմատաբար քիչ հայկականութիւն կայ, ըստ ... բայց ... է Թերեւս ըսել որ հոն ... կանութիւնը շատ Թա... կերպով երեւան կուգայ ... ընդհանուր գնացքին մէջ ... կրնար ըսել Թէ այս գործեր ... մօտիկ չըլլայ, եւ ... լաւագոյն ... մեղի, ինչպէս որ ... տեսանք Օր. Հ. Թորոս... արուեստով լի արտայայտութեամբ ազդեցութեամբ։

Մասնաւոր ուշադրութիւն ... վերջ Գարթեւեանի ... կրնանք ըսել որ ան ... mesure հեղինակ ... աւելի, կ'ուզէ գնել առաւ... չափականութիւնը։

Այդ mesureները յաճախ անկանոն են, այսինքն ... չափականութեան ... մէջ սիրայօժար տեղ կու... երկու եւ երեք չորրորդ ... չափականութեան, եւ այս ... եւ անտարակոյս ... եւ ճկուն դարձնելու համար ... գրուածքը։ Այս երգերը ... առաւելապէս բզական ... պատշաճ են, եւ եթէ ... ութիւն մը ունինք, առ է ... ձայներու յարմար

ւոյն կտորներ կը պակսին Գարթեւեանի հաւաքածոներուն մէջ, ինչպէս եւ պիտի ուզէինք որ «Նոր Երգեր»ու խրճութը չսահմանափակուէր միայն մեներգներու մէջ եւ ունենայինք խմբական կտորներ եւս։

«Նոր Երգեր»ու մէջ այն մասերը ուր հայկականութենէ շեղում կը նշմարուի, պէտք գիտել տանք որ երաժիշտին առաջադրած նպատակն իսկ զինքը կը պարտադրէ այդ բանին, այսինքն ամէն բանէ առաջ ներշնչումի եւ կառուցուածքի ազատութիւնը, ինչ որ բնական է ինքնին, երբ նկատի առնենք որ բանաստեղծութեան մը քառեակները խմաստով կը տարբերին իրարմէ։

ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

ՀԻՃԱԶԻ ՆԱԽԿԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 5 յունիս (Սեփ. Թղթ).— Երէկ, յունիս 4, կէսօրէ վերջ, ժամը 2-4 տեղի ունեցաւ թաղման հանդիսութիւնը Հիճազի նախկին Թագաւոր Շէրիֆ Հիւսէյինի, որ մէկ օր առաջ մեռած էր Անդրյորդանանի մայրաքաղաքին մէջ, ուր եկած ու հաստատուած էր իր զաւկին Էմիր Ապտուլլահի մօտ վերջին օրերը անցնելու համար։

Առաւօտէն՝ շատ կանուխ Երուսաղէմի ամբողջ իսլամները շարժման մէջ էին. արտակարգ եռուզեռ մը կար։ Եաֆայէն, Հայֆայէն առտնը մէկ մը անհամար օթոներ միշտ իսլամ երեւելիներ կը փոխադրէին հոս. շրջակայ գիւղերն ու գիւղաքաղաքները մարդչէր մնացած՝ Երուսաղէմ Թափած էին Երուսաղէմի իսլամներուն գրեթէ բոլոր կրպակները փակուած էին։ Մինչեւ կէս օր Երուսաղէմի հին քաղաքամասին պարիսպներուն արեւելեան մասին շուրջ ծովածանալ բազմութիւնը անհամբեր Ամմանէն գալային Երուսաղէմ բերուելուն կը սպասէր։

Կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին հագիւ ժամանեց քաղաք եւ առաջին հանդիպակաց պարիսպին առջեւ ինքնաշարժէն վար առնուելով ուսամբարձ եւ խորհրդաւոր լռութեան մէջ ծովածաւալ բազմութեան մէջտեղէն առաջնորդուեցաւ Դամասկոսի դուռնէն չիտակ Սողոմոնի տաճարը, եւ պատշաճ արարողութիւններէ ու դանազաններու կողմէ խօսուած դամբանականներէն յետոյ, ծարմինը ամփոփուեցաւ հնդիկ պարզկուռ Մէճմէտ Ալիի դամբարանին զիմացը՝ ուրիշ դամբարանի մը մէջ։

Ամմանէն Երուսաղէմ իրեն ուղեկցած էին իր 4 զաւակները, Ֆէյսալ, Ալիի, Ապտուլլահ եւ փոքրը, նաեւ 100է աւելի ինքնաշարժներով Ամմանի եւ շրջանի ծեծանեծները։ Անդրյորդանանի զինուորական նուագախումբը, Ամմանէն մինչեւ հոս նուագելով ընկերացած է Թափօրին։

Հոս ներկայ գտնուած են Անգլիացի բոլոր պաշտօնեաները եւ զինուորները միշտ բարեւի շարուած դագաղի անցքին երկու կողմերը, օտար պետութիւններու ներկայացուցիչները մէկ մէկ ծաղկեպսակով ներկայ գտնուեցան։

Հայոց կողմէ հարուստ Թարմ վարդերով եւ գոյնզգոյն ծաղիկներով պսակ մը դնելու համար դագաղին վրայ, ներկայ գտնուեցան Աղաւնունի եպս. Ճանըրեան եւ Վրթանէսեան վրդապետները, վանքին զոյգ բարապաններով։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հ. Բ. Ը. Մ. քսանըհինգամեակին եւ հանգուցեալ Գ. Պօղոս Նուպար փաշայի յիշատակին նուիրուած հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի օր Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

Այս կրկնակի տօնակատարութիւններու առթիւ, մեր ծաձուկ եւ հանրային կազմակերպութիւններու երեւան բերած բարեկամ տրամադրութիւնները նպաստեցին որ սրահը մեծ բազմութեամբ լեցուէր, ժողովրդական բոլոր խաւերէն։

Փարիզի մէջ գոյութիւն ունեցող ազգային բոլոր կազմակերպութիւններու հրաւիրուած ներկայացուցիչներու հետ, ներկայ էին օտարներէն Ֆրանսայի ծովային պաշտօնատարներէն Գ. Ցիւֆուռ, գերապայծառ, Կուռիէն, Փարիզի եպիսկոպոսական կեդրոնէն Թախըրի փաշա, ծերակուտական Ժարքիզ տը Մարկըրի, Գ. Գ. Մաքլեռ, Մէյեէ, Կէրհարտ, Հայր Մարիէս եւայլն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին կողմէ ներկայ էր ընկ. Վ. Փափազեան, Եւրոպայի կեդր. Կոմիտէին կողմէ՝ ընկեր Լ. Գեւոնեան, Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Գ. Ահարոնեան եւ Գ. Ա. Խատիսեան, «Դրօշակ»ի կողմէ Ս. Վրացեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կեդր. Վարչութեան կողմէ Տիկին Շ. Միսաքեան, ընկեր Մ. Վարանդեան, «Յառաջ»ի խմբագրութեան կողմէ ընկեր Ս. Թաթուլ եւայլն.

Բեմը տեղ բռնած էին Բարեգործականի Կեդր. Վարչութեան անդամները, հոգեւոր պետերը եւ Միութեան հին ու նոր գործիչները։ Կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները։

Փոխան ազգային դրօշի, Միութեան ընդհանուր խորհրդանիշը շըրջանակուած էր միայն ֆրանսական դրօշով, իսկ Դպրոցասէրի քաղաքագէտ տիկինները Պօղոս Նուպար փաշայի նկարը գեղեցիկ ասեղնագործութեամբ մը զետեղեր էին նոյնպէս ֆրանսական դրօշի մը մէջտեղ։

Այս ծառծուած քայլերէն ետք անբնական չէր անշուշտ, որ հանդէսը սկսէր առանց ազգային քայլերգի։

Հանդէսի առաջին մասը նուիրուած Գ. Պօղոս Նուպարի յիշատակին ծանրաբեռնուած էր գլխաւորաբար ֆրանսերէն ճառերով։

Նախագահ ծերակուտական Գ. Անտրէ Օնորայի բացման խօսքէն ետք, Գ. Գ. Սինապեան, Զօպանեան եւ Լ. Կիւմիւշկէրտան կարդացին մէկ-մէկ ֆրանսերէն ճառ, ներկայացնելով Միութեան հանգուցեալ նախագահի կեանքն ու գործը։ Նոյնը կրկնեց Գ. Մալէզեան, հայերէն լեզուով։

Աւելորդ է այսպիսի առիթներու մէջ անիմաստ են երկարապատում ճառերը։ Այն ալ օտար լեզուով։

Այս մասին մէջ Սէն-Ժէրվէի երգչախումբի երգերը Գ. Գ. Ալեքսանեանի եւ Բօլ Լը Ֆլէմի ղեկավարութեամբ, ինչպէս նաեւ Գ. Մաքսուտեանի ֆրանսերէն արտասանութիւնը համեմատաբար հաճելի զանազանութիւններ եղան տիրող միօրինակութեան մէջ։

Գ. Պօղոս Նուպարի նուիրուած ուղերձներ ըրին հայ որբերու, ուսանողներու, կամաւորներու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու ներկայացուցիչները, շեշտելով անոր հայրենասիրութիւնը եւ առատաձեռն օգնութիւնը։

Յարգանքի հանդէսը վերջացաւ ծրագրուած ժամուն եւ յետոյ տեղի ունեցաւ բուն յոբելեանը։

Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի բացակայութեան պատճառով, Գ. Գ. Նորատունկեան հազիւ լսելի ձայնով արտասանեց իր բացման խօսքը։ Գրաւոր բազմաթիւ ուղերձներէն կարդացուեցան Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդի կոնդակէն որոշ հատուածներ։ Ժընեւէն Ե. Աղաթօնի պէյի ուղերձը, որուն հետ հեռագրով կը հաղորդէր 40,000 ֆրանքի նուէր մը.

Գ. Մալէզեանը այս մասին էր վերապահած իր ընդարձակ ճառը, անշուշտ զգալով տիրող աճապարանքն ու յոգնութիւնը։ Վարիչ պատուիրակը դարձաւ օրուան կեդրոնական ճառախօսը։ Իր յարգանքի խօսքերէն ետքը, ուղղուած Միութեան հիմնադիրներուն-գործիչներուն եւ բարերարներուն, քիչ մը չափէն աւելի փառաբանեց Միութեան գործունէութիւնն եւ դերը վերջին քսանըհինգամեակի ընթացքին։ Անդրադառնալով ներկայ գործունէութեան, իրենց կեդրոնական գործը նկատեց Հայաստանի մէջ Նուպարաշէնի շինութիւնը եւ ուրիշ ձեռնարկներ։ Այս բոլորէն ետք որոշուած է ... ռանձնապէս զարկ տալ գաղթահայ շրջաններու գործունէութեան։

Արդէն իսկ պատրաստուած է գործունէութեան ընդհանուր ծրագիր մը, զոր պիտի ջանան իրականացնել իրենց կարողութեան չափով եւ մաս առ մաս։

Առանձնապէս ուժ պիտի տան Սուրիոյ մէջ գաղթականութեան տեղաւորման գործին, որ անկասկած օգտակար եւ ազգօգուտ աշխատանք մըն է։ Ի վերջոյ յոյս յայտնեց թէ այս ժողովուրդը հնարաւորութիւն պիտի տայ որ Միութիւնը գործնականացնէ իր ծրագիրները. եւ մասնաւորաբար Նուպարաշէնի շինութիւնը, որով եւ Միութիւնն ալ իր կարգին հնարաւորութիւն պիտի ունենայ «Յունաստանէն եւ Պուլկարիայէն հազարաւոր գաղթականներ փոխադրել Հայաստան»։

Մնշող օդին եւ միօրինակ ճառերէն ծանրացած մթնոլորտը վերակենդանացուց մեր շնորհալի երգչուհին Օր. Հայկանուշ Թորոսեանը, Թովիչ երգերովը։ Մափերը անշուշտ կ'արտայայտէին ոչ միայն երգչուհիին արժէքը, այլ եւ ժողովուրդին սէրը իր Երգերուն հանդէպ։

Այս երգերէն ետք, յաջորդաբար ուղերձներ կարդացին յարանուանութեանց պետերը։

Այս մասին մէջ եւս իրենց հաճելի մասնակցութիւնը բերին երգչախումբը իր հայ և օտար խմբերգներով եւ Տիկին Սըկոն-Վէպերտը, Վարուժանէն՝ թարգմանուած կտոր մը արտասանելով։

Հանդէսը վերջացաւ ժամը եօթնէն քիչ պակաս։ Ժողովուրդին մեծ մասը արդէն մեկնած էր։

∴ Այս առթիւ գիտել տանք թէ աններելի է եւ ֆնասակար որեւէ ակնարկ՝ այսպիսի հանդիսութեանց մէջ։ Գ. Մալէզեանը հաւանաբար խանդավառուած իր ճարտասանական ընդունակութենէն, ծռեցաւ իր օրուան պարտաւորութիւններէն եւ ըրաւ կոպիտ ակնարկներ, որու մասին ինքը ամէնէն քիչ խօսելու իրաւունք ունի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 14 Յունիս.—

Մայիս 28ի տօնին առթիւ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, անցեալ կիրակի, կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը Մալիսարի անտառին մէջ։

Նաբաթ օրուան անձրեւոտ օդին պատճառաւ, շշուկներ շըջան ըրած էին թէ յետաձգուած է հանդէսը։

Բայց ահա, կիրակի առաւօտ ժամը 9էն առաջ, ինքնաշարժ ... հայեր, սկսած էին ժողովուրդ փոխադրել։

Մասնաւոր վարձուած գնացքի վեց վագոններն ալ ծայրէ ծայր լեցուած էին։

Կէս օրէն առաջ արդէն կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ էր հանդիսավայրը։

Ժամը 1ուկէսին «Մեր Հայրենիք»ով ազդանշանը տրուեցաւ, եւ ընկեր Նահան հանդէսը բացուած յայտարարելով, օրուան տօնին նշանակութիւնը պարզեց հակիրճ կերպով։

Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ, եւ. մեներգ, արտասանութիւններ մեծերու եւ փոքրերու կողմէ, որոնցմէ տեսարան մը պարզելով, կանաչախիտ անտառին խորը։

Բանախօսեցին Գ. Նիկոլ եւ ընկ. Ազգին։

Գ. Նիկոլ Մայիս 28ի արժէքը վեր հանեց կուռ արտայայտութեամբ մը եւ ներկաները յուզեց պահ մը։

Ընկ. Ազգին շեշտեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած դերը. եւ յիշեց անուններ որոնք այդ երջանիկ օրը կերտելու համար ճակատագրական պայքարին ղեկավարները հանդիսացած էին իրենց կեանքի գնով։

Երկու բանախօսներն ալ մատնանշեցին՝ հայը հայ պահելու համար բոլորին պարտականութիւնները, որով միայն Մայիս 28 իր արժանի բարձրութեան վրայ, կը մնայ», ըսին, «այս օտար ափերուն վրայ»։

«Այս տօնը ամբողջ հայ ժողովուրդինն է, ուրեմն առանց դասակարգի եւ դաւանանքի խտրութեան, բոլորը պէտք է որ իւրացնեն անոր խոր իմաստը եւ միահամուռ ձգտին անոր իրականացման»։

Երջ. Կոմիտէին կողմէ ընկեր մը խօսք առնելով ըսաւ. «Դեռ տարիներ առաջ Հ. Յ. Դ. մարմինները ամէն տեղ գրեթէ Ապրիլ 24ի սգատօնին նախաձեռնարկ կ'ըլլային, մէկ միլիոնէ աւելի Թանկագին զոհերու յիշատակը անարգած չըլլալու մտահոգութեամբ։

«Այլեւս կրնանք պատ մը արդար ինքնագոհութեամբ մեր գոհունակութիւնը յայտնելու, որ բոլորին պատկանող այդ պարտականութեան ժառանգը, իր ժառանգորդը (հայ ժողովուրդը) գտած է։

«Մայիս 28ն ալ իր անկախ եւ միացեալ Հայաստանի մեծ նշանակութեամբ պէտք է բոլորինն ըլլայ։ Այդ հաւատքով կը մարտնչինք մենք եւ վստահ ենք թէ պիտի հասնինք բաղձացուած հանգրուանը, հաց չէ թէ արիւնոտ ճամբաներով»։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը ինքնաբերաբար իր մասնակցութիւնը բերած էր եւ հետաքրքրութեամբ դիտուեցան իր խաղերը։

Երեկոյեան կայարանը անտառի կշտին ըլլալով, ժամը 8ի առտնները նոր եռուզեռ մը սկսաւ. ամէն կողմէ խանդավառող խմբերգներ եւ ուրախ բացագանչութիւններ։

Հիմակուընէ իսկ ցանկութիւններ կը յայտնուին նման դաշտահանդէսներ սարքելու։

ԶԳՕՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԳՐՈՒՄՆԵՐ· Գրեց՝ Մալխաս։ Մեծադիր շքեղ հատոր մը որ կենդանի լեզուով մը կը ներկայացնէ մեր ազատագրական պատմութենէն զանազան դէպքեր ու դէմքեր սկսելով 1896էն։ 510 էջ եւ 80 նկար։ Գին 3 տոլար։ Հասցէ A. Malkas P. O. Box 97 Astor Sta. Boston. Mass.

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԶԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

(քրտական ծէքեաթ)

— Զին, եւ անցայ 12.000 գիւ... գտնելու համար քեզ։ Եթէ դուն իմ Զինս, ցոյց տուր ձատանիդ։

Զին, որ պահ մը վարանած էր ... չէր ճանչցած Մեմը, այլեւս կասկածելի չունէր, ... ցոյց տուաւ ... ծառաներին։ Մեմ եւս ցոյց տուաւ ... ծառաներին։ Նոստն բռնելով, ... իրենց եղերքը։ Սկսան խօսակցիլ եւ ... փոխադարձ սէրը յայտնել իրարու.

Նախարարը եւ իր եղբայրները, ... անոնք կը զիտէին հեռուէն, շատ ... զարմացած էին թէ ի՛նչպէս այդչափ ... սիրուած ...ութիւն ունին օտարականն ու ... երեսներ, որ կը սիրէր եւ ... անհասանալ Զինի հետ, ... որ նախանձը սաստիկ կը խածնէր սիրտը։

Զին խորհուրդ տուաւ Մեմին, որ ... իր եղբօր ծառայութեան մէջ, իբրեւ սենեկապետ, որպէսզի յաճախակի առիթներ ունենան իրար տեսնելու։ Մեմ խոստացաւ հետեւիլ այդ խորհուրդին։ Բաժնուելէ առաջ, Զին իր սիրականին տուաւ ոսկեզօր ծանեակ մը եւ հեռացան։

Երբ Մեմ նախարարին մօտ վերադարձաւ, իրեն հարցուցին թէ ի՛նչպէս յաջողած էր ժամերով խօսիլ Զինի հետ։ Մեմ ցոյց տուաւ ոսկեզօր ծանեակը եւ ըսաւ թէ կը սիրէ զայն։ Հաստատուեցաւ այլեւս կրտսեր եղբօր կասկածը։ Եւ իր հոգւոյն խորը ծագեցաւ վէճ մը մէկ կողմէ սիրոյ եւ միւս կողմէ ասպնջականութեան սրբազան պարտաւորութիւններուն ու պատւոյ խօսքին միջեւ։ Ի վերջոյ այդ պարտաւորութիւններն էին, որ յաղթանակը տարին, եւ այդ մասին իր որոշումը տալով, ըսաւ.

— Մեմ, այսուհետեւ Զինը քոյր մըն է ինծի համար։ Դուն իմ հիւրս ես եւ ես քեզի խոստացած եմ իմ պաշտպանութիւնս։ Իմ ամբողջ հարստութիւնս ու ազդեցութիւնս կը դնեմ տրամադրութեանդ տակ, որպէսզի ապահովեմ քու երջանկութիւնդ։

Այն ատեն Նախարարը աւելցուց՝

— Ի՛նչ կ'արժէ հարստութիւնը

Մենք պատրաստ ենք զոհելու մեր կեանքը, ապահովելու համար իր երջանկութիւնը.

Այնուհետեւ Մեմը իրենց եղբայրը նկատեցին անոնք։

Յաջորդ օրը, Մեմը ներկայացուցին իշխանին, եւ նախարարը յաջողեցաւ զայն պալատին սենեկապետ անուանել տալ։

Ե.

Երբ վհուկը տեսաւ որ չյաջողեցաւ ծրագիրը իր աղջկան ամուսնութեան մասին, սեւ դաւ մը լարեց Մեմի դէմ։

Կը մտածէր, որ կորսնցնելու ժամանակ չկայ, որովհետեւ Մեմ իբրեւ իշխանին սենեկապետ, ամէն օր աւելի ազդեցութիւն պիտի գործէր։

Ուստի իշխանին լուր տուաւ թէ Մեմ սիրահարն է Զինի։

Քանի մը օր յետոյ, երբ վհուկը կրկնեց այս խօսքերը, իշխանը ապացոյց ուզեց։ Եւ վհուկը պատասխանեց՝

— Ո՛վ իմ իշխանս, եթէ կ'ուզէք հաստատել թէ ճիշտ է ինչ որ բսի, այն ատեն Մեմի ըսէք, երբ միասին ըլլաք, թէ սիրահարած էք աղջկան մը, որ սեւ աչքեր ունի, և այդ աղջիկը իր քոյրն է։ Դուք պիտի տեսնէք, որ, քաշլերուած, Մեմ պիտի խոստովանի իր սէրը Զինի համար։

Իշխանը հետեւեցաւ այս խորհուրդին։ Եւ օր մը, երբ Մեմ իր մօտն էր, ըսաւ.

— Քիչ մըն ալ խօսինք մեր սիրած աղջկան մասին։

Եւ յետոյ այսպէս խօսեցան իրարու.

— Ես կը սիրեմ գեղանի աղջիկ մը, որ սեւ աչքեր ունի և նուրբ հասակ։ Ան կը բնակի հեռաւոր երկիր մը, Հիւսիսի կողմը։

— Ո՛վ իմ իշխանս, ես ալ սիրահարած եմ աղջկան մը, որ ազգային հովուուհի մըն է։

— Իմ սիրականս ազնուական ծագում ունի, չափազանց գեղեցիկ է ու կը բնակի Ալանի երկիրը։

— Ո՛վ իմ իշխանս, իմ սիրականս շատ թշուառ է, որովհետեւ իր հայրը մուրացիկ մըն էր։

— Իմ սիրականս, սեւորակ աչքերով, մարգարիտն է Ալանի երկրին եւ քոյրն է Մեմ Ալանի։

— Ո՛վ իշխանս, իմ սիրականս սլացիկ հասակ մը ունի եւ երկնքի աստղերուն պէս փարթամ է։ Իր մազերը ոսկիի գոյն ունին։ Անիկա սուլթանն է Ճեզիրէ-Պօթանի, քոյրը իշխանին...

Բոլոր ներկաները, վրդովուած այս խօսքերէն, որ կը վիրաւորէին իշխանին պատիւը, ոտքի կանգնեցան եւ քաշեցին սուրերը, եւ իշխանին պարզ մէկ նշանին կը սպասէին՝ յարձակելու համար Մեմի վրայ։ Մեմ ալ իր կարգին ոտքի կանգնեցաւ եւ ձեռքը դրաւ իր սուրին վրայ։ Այս պահուն էր. որ նախարարը եւ իր եղբայրները սրաւ մտան եւ տեսնելով միջադէպը, կանգնեցան Մեմի եւ պալատականներուն միջեւ։ Եւ ըսին.

— Ո՛վ իշխան, դուն ես մեր տէրը, քու հրամաններդ նուիրական են մեզի համար, եթէ նոյնիսկ անարդար ըլլան։ Մենք կը հնազանդինք. բայց չենք թոյլ տար, որ այս մարդիկը ձեռք բարձրացնեն Մեմի վրայ։ Ինչ որ հրամայես իր մասին, պիտի գործադրենք մենք։ Սակայն եթէ մեզ սպանես, չպիտի վարանինք զիմադրելու եւ պաշտպանելու մեր բարեկամը։ Արդէն ծանօթ է մեր երեք սուսերամարտիկներուն արժէքը։

Նախարարը եւ իր եղբայրները քաջ ռազմիկներ էին եւ չափազանց ազդեցիկ։ Անոնց մեծ ծառայութիւն մատուցած էին պետութեան։ Զանոնք նեղացնել կը նշանակէր տեղի տալ ներքին պատերազմի մը։ Ուստի, իշխանը, չծանրացնելու համար կացութիւնը, զսպեց իր բարկութիւնը եւ հրաման ըրաւ ամէնուն, որ իրենց տեղը դնեն սուրերը։ Եւ հանդարտութիւնը տիրեց դարձեալ։

(Եար.)

ՅՈՒՆԻՍ 30Ի՛Ն, ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգինները, կը յորդորենք շուտով փութալ իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն, կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Նախարարութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի մտցնէ այս օրէնքին մէջ։ Պիտի գոհանայ միայն զայն հրատարակելով պաշտօնաթերթին մէջ, որպէսզի գործադրութեան դրուի։

Ինչպէս ծանօթ է, այս օրէնքը կը տրամադրէ լուծել բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները։ Ասկէ զատ, սեղմումներ կը դնէ հետագային կազմուելիք կուսակցութեանց համար, արգիլելով քաղաքականութեամբ զբաղիլ առանց կառավարութեան արտօնութեան։

. Վաֆտ կուսակցութեան թերթերէն «Մըսըր» վերջնապէս փակուեցաւ կառավարութեան հրամանով։ Այնպէս որ ներկայիս, Վաֆտը մէկ թերթ միայն կ'ունենայ։

Երկու օր առաջ, Գահիրէի մէջ գումարուած վաֆտական հաւաքոյթ մը որոշեց թելադրել ժողովուրդին որ պոյքոթ յայտարարէ «կառավարութեան խորհրդարանին» դէմ եւ խորհրդարանի բացման օրը, այս շաբաթ, երբ բողոքի ցոյց, բոլոր խանութներն ու գրասենեակները փակէ։

Վաֆտի պետերը որոշեր էին քաղաքական նպատակներով պտոյտի ելլել Մէնուֆիա նահանգին մէջ, ինքնաշարժներով։ Կառավարութիւնը որոշած ըլլալով արգիլել այս գրգռութիւնները, երկաթ թելերով փակեց բոլոր անցքերը։ Գլխաւոր ճամբաներուն վրայ, պահակախումբեր դրուած են։

Բացում ռումէն խորհրդարանին

Երկուշաբթի օր, Պուքրէշի մէջ բացումը կատարուեցաւ ռումէն խորհրդարանին։ Բացման ճառ մը կարդաց Կարոլ թագաւորը որ կոչ ուղղեց բոլոր կուսակցութեանց գործակցելու, երկիրը փրկելու համար դժուարութիւններէ։ Յիշելէ յետոյ տնտեսական այն օրէնքները, որոնք ստիպողաբար պիտի ենթարկուին խորհրդարանի հաւանութեան, բացման ճառը կը հաստատէ թէ Ռումանիա լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէ դաշնակիցներուն հետ եւ կը փափաքի ամրացնել միջազգային համերաշխութիւնը։

Ընդդիմադիր շրջանակները թագաւորին գործակցութեան հրաւէրը կը նկատեն պարզ ձեւակերպութիւն մը, փարատելու համար ընդդիմադիրներու դէմ մղուած պայքարին հետեւանքով առաջ եկած յոռի տպաւորութիւնը՝ մանաւանդ արտասահմանի մէջ։

Բոլոր ընդդիմադիր կուսակցութիւնները. մտադրած են բուռն պայքար մը մղել կառավարութեան դէմ։

Պիրմանիոյ խռովութիւնները

Նիօնկ-Լըպէնի բանտին մէջ արգելափակուած բազմաթիւ պիրմանացի ըմբոստներ յաջողեցան փախուստ տալ եւ զէնք ու փամփուշտ հայթայթելով՝ պաշարեցին ոստիկաններու պահականոցը։ Անգլիական զօրախումբ մը որ կառախումբով Ռանկունէն կ'երթար Մանտալէյ, կանգ առաւ Լըպէնի կայարանը եւ փրկելէ յետոյ ոստիկաններու պահականոցը, շարունակեց ճամբան դէպի Վերին-Պիրմանիա։

Ռանկունի վերաքննիչ ատեանը վերահաստատեց 15 ըմբոստներու դէմ տրուած մահավճիռը եւ մերժեց բեկանել աքսորի 55 վճիռներ։

Սեն - Նազէրի աղէտը

Երէկ հաղորդեր էինք կարգ մը մանրամասնութիւններ Սէն-Նազէրի ծովային աղէտին մասին, որուն զոհ գացեր էին կը կարծուէր, 5 - 600 անձեր։ Զոհերու թիւը կը ճշդուի հետզհետէ։ Աղէտին պահուն նաւուն մէջ կային 474 անձեր, որոնցմէ ինչպէս ըսեր էինք, հազիւ մէկ քանի հոգիներ յաջողեր էին փրկուիլ, երկու ժամ անընդհատ հոժերական պայքար մղելէ վերջ, ալիքներուն դէմ։ Նաւագնացութենէ վերադարձին, նաւը ստիպուեր էր մաքառիլ բուռն փոթորիկին դէմ, ու ճամբորդները հիւանդացած, պատսպարուելու համար ալիքներուն դէմ, որոնք կը ծեծէին նաւուն մէկ կողը, ապաստաներ էին մէկկողմ։

Հովու ուժգին հոսանք մը յանկարծ ինքնիր վրայ դարձուցեր էր նաւը, ճամբորդները շրջած նաւուն տակ, ջուրերուն մէջ կորսուեր էին խումբով։ Անոնք որ յաջողեցան փրկուիլ, զարհուրանքի պատմութիւններ ունին։ Մէկը յաջողեր էր իր կնոջ մէջքէն բռնած անընդհատ մէկ ժամ մաքառիլ ալիքներուն դէմ, երբ ուրիշ ծովամոյն մը՝ խելայեղ՝ փրկուելու համար, փարեր էր ոտքին։ Մարդը այս անգամ ստիպուեր էր կռուիլ անոր դէմ, որ օգնութիւն կը պաղատէր ու այս կռուի ընթացքին չկրցաւ բռնել կինը որ խեղդուեցաւ։ Ինքը... սակայն փրկուեցաւ։ Ուրիշ մը, 3 ժամ անընդհատ կռուեցաւ ալիքներուն դէմ, սակայն տեսաւ իր մօրը, երկու քոյրերուն եւ նշանածին մահը։

Ֆրանսացիներ դէպի Ռուսիա

Ֆրանսացի առեւտրականներու եւ ճարտարագործներու ուսումնասիրական յանձնախումբ մը մեկնեցաւ Մոսկուա։ Այս յանձնախումբին նպատակն է տեղին վրայ կատարել կարգ մը քննութիւններ, ստուգելու համար թէ ի՛նչ կարելիութիւններ կան վերահաստատելու Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ առեւտրական յարաբերութիւնները։

Վատիկանի պատասխանը Իտալիոյ

Վատիկան Իտալիոյ ծանուցագրին իր պատասխանը յանձնեց արտաքին նախարարութեան։

Պաշտօնական շրջանակներ կը յայտնեն թէ տակաւին չեն կրնար Վատիկանի պատասխանին մասին մանրամասնութիւններ տալ, ինչպէս նաեւ հետեւանքներուն մասին, այն պատճառով որ ներկայիս կը քննուի արտաքին նախարարին կողմէ։

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է սակայն թէ Վատիկանի այս պատասխանը չի ծառայեր կացութիւնն աւելի եւս ծանրացնելու, ինչպէս կը կարծուէր։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ *Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro, Vaugirard.
Ռէնի «Գնդակահարուածներու» մասին
կը խօսի՝ Ս. ՔՕՉԱՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայ Ցիկնանց Միութեան
Յունիս 27, կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՑԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ցէսինի Գատ. Միութեան կողմէ
իր հիմնարկութեան տարելիցին առթիւ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Ցէսինի կոմիտէին
Այս կիր. ժամը 2.30ին Ցէսինահայութեան ծանօթ պաղ աղբիւրին քով
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Գ Ա Ռ Օ Ն Է
կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐ»
կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբը
երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն — ճոխ պիւֆէ
կարելի է ճաշը միասին բերել
Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակի
Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի «Փօրթ տ'իթալի»ի մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ զպրոցական սրահի մը շինութեան
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualitéի մէջ
24 Rue St. Victor, Métro Maubert Mutualité կամ Cardinal Lemaine
Մասնաճիւղին Թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՓԱՐՈՍԻՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ Ł ՎԱՐՁՈՒԱԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Մուտք 3 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր - Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins.

ԱՆԻԷՌ, Գուա քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Ave. d'Argenteuil, փլաս քոմէթի սրահը, կը խօսի ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ: Նիւթ՝ «Քրտական յեղափոխութիւնը եւ մեր դիրքը»: կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովըայսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Նոր Ակումբին մէջ, 206 Rue Dugueselin:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ անպատճառօրէն։ Օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 206 Rue Duguesclin գրադարանի սրահը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris. *Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։*

— կը փնտռեմ հայրս Թէմէնցի (կէմէրէկ) Ալթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա եւ ուր մնացած է մինչեւ 1917, կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլօր Մովսէսեան եւ եղբայրս Եղիազար որոնք մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ուզուն Եայլա (Ազիզիէի մօտ)։ Իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, 17 Rue de Grand Madir La Ciotat, (B. du Rhône), France.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մնալու արտօնութեան, ինքնութեան Թուղթերու կանոնաւորման եւ Նաթիւրալիզասիօնի *օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։*

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ա. Գ.— 100:
Փարիզ, Ե. Գ.— 70:
Վիէն, Եագ.— 35:
Մարսէյլ, Գործ.— 893:
Երուսաղէմ, Գործ.— 4 անգլ.,
Վալանս, Գործ.— 421.30,
Փարիզ, Իսկ.— 30,
Լը Ման, Ս. Մ.— 35,
Լիոն, Թադ.— 50,
Գէլիֆօռ, Յօզ.— 15,
Սէն Շամօն, Գործ.— 165.35.
Նիս, Գ. Գ.— 93,
Շալոմօն, Աս.— 35,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
18
ՅՈՒՆԻՍ
1931

18 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1598 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՔՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տասը օր առաջ, ստիպողական թղթատարով, ստացանք խմուլի տակ գրուած թերթի մը կտորը։ Կոչ մը՝ Զանգեզուրի գաղթականներուն համար։ Տակն ալ՝ շարք մը ստորագրութիւններ եւ հասցէներ։

Ո՛ր եւ է նամակ չկար, բայց հասկցանք իմաստը։ Կ՚ուզէին որ մենք ալ արտատպենք այդ կոչը, որ երեւցաւ Ա. Հայաստանի «բարեկամ» թերթին մէջ։

Կոչէն կ՚իմանանք որ Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը կազմուած է, նախագահութեամբ Հօկի, Բարեգործականի եւ Փարիզի Տիկնանց Միութեան, դրամ, դեղ եւ հանդերձեղէն հաւաքելու համար։ Ստորագրած են 25 ծանօթ եւ անծանօթ անուններ։ Մեծ մասով բարի մարդիկ, որ կ՚ուզեն օգտակար ըլլալ «երկրի աշխատաւոր ժողովուրդին», թէեւ հեռաւոր կապ մը չունին անոր հետ։

Ինչպէս ձեռնարկող կազմակերպութիւնները, այդ անուններն ալ կը կազմեն հատընտիր հաւաքածոյ մը։ Մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայուած է, որպէսզի յանձնախումբին մէջ մտնեն «թշնամի» տարրեր եւ օրկաններ։ Լաւ անգամ տրուած է Դաշնակցութեան, կամ հեռուէն-մօտէն Դաշնակցական համարուած ո՛ր եւ է հաստատութեան։

Այնինչ Բարեգործականը, որ քաղաքացիութեան մրցանիշը շատոնց կոտրած է, պարտք սեպած էր իր արծաթեայ յոբելեանին առթիւ առանձին հրաւէրներ ուղղել Հ. Յ. Դաշնակցութեան «պատ. վարչութեան», Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Հայոց Գրասենեակին, Արեւմտ. Եւրոպայի Կարմիր Խաչին, Յառաջի խմբագրութեան եւն.։

Կը հարցնենք հիմա —

Քանի որ մեզ նկատի չէք առներ Հայաստանի օգնութեան գործին մէջ, եւ դուք ձեր գլխուն յանձնախումբեր կը կազմէք, հասցէներ կ՚որոշէք, ձեռնարկներ կը կատարէք, — ինչո՞ւ այդպէս զաղտագողի, ձեր կոչերը կ՚ուղարկէք նաեւ «Յառաջ»ի, որպէսզի արտատպէ։

Քանի՛ որ պէտք չունիք թշնամի «Դաշնակցութեան», ինչո՞ւ անհրաժեշտ կը գտնէք նոյնքան «թշնամի» Յառաջին բարեհաճութիւնը։

Երկու օր առաջ, դարձեալ նոյն անճարակ հնարամտութեամբ, մեզի ղրկեր էին հրապարակային բանախօսութեան տպագիր յայտարարութիւնը։ Դարձեալ առանց նամակի։ Եւ նոյնքան հատընտիր կազմակերպութեամբ։ Յատկապէս ընդգծելով նախագահը, որ ասպարէզէն շատոնց քաշուած գրագէտ մըն է, եւ երեք բանախօսները, որոնց մէկը հռչակաւոր ... է, իսկ երկուքը՝ Հայաստան գացած եւ վերադարձած երկու ողորմելի մունետիկներ։

Կը հարցնենք նորէն,— ինչո՞ւ կը սպասէք որ «Յառաջ»ը հայրայեցութեան տանի վեհանձնութիւնը, եւ տեղ տայ ձեր ... խաղերուն, երբ դուք այս գետնին վրայ իսկ, եղբայրական աջակցութեան գործին մէջ անգամ քաղաքականութիւն կը խաղաք։ Արեւելեան գարշելի քաղաքականութիւն մը, որուն ... մեղսակից են անմեղ մարդիկ։

Մեղսակից՝ անոր համար որ, կրնային երկու խօսք ըսել այս զեհլիկ խտրականութեան առթիւ եւ չեն ըսած։ Կամ ըսած են եւ չեն կրցած արժեցնել։

Հօկը թող իր տեղը մնայ։ Իսկ Փարիզի Տիկնանցը եւ ...տրական» Բարեգործականը ի՞նչպէս իրենք իրենց թոյլ կու տան իրենց անունը կապել այս ձախաւեր աչկապուկին։ Այդ ալ չափազանց նուիրական գործի մը մէջ, ուր հաւատարմութիւնը հոմանիշ է անուազն անբարեկրթութեան։

Եգիպտոսի մէջ, նոյն աղէտին առթիւ, Յանձնախումբեր կը կազմուին իսկապէս համազգային գետնի վրայ.— մասնակցութեամբ ազգ. իշխանութեանց, յարանուանութեանց, քաղաքական կուսակցութեանց, Դաշնակցական համարուած Կարմիր Խաչին։ Կոչը կը հրատարակուի բոլոր ազգային օրկաններու եւ հոսանքներու ներկայացուցիչներուն ստորագրութեամբ։ Կատարեալ համերաշխութիւն եւ գործակցութիւն։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, որ առաջնորդող աստղի յաւակնութիւններ ունի, մարդիկ չեն կրնար վեր մնալ փոքրոգութիւններէ, եւ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը լղրճեն եղբայրական օգնութեան գործը։

Կ՚ուզեն անտեսել մեզ եւ մեզի հետ կապուած բազմազան ...նդանի ուժեր,— եւ միեւնոյն ատեն օգտուիլ «Յառաջ»էն։

Կ՚ուզեն յաւերժացնել քինախնդրութիւնն ու հաւատաքննութիւնը, նոյն իսկ լեռնակուտակ աւերակներու եւ դիակներու առջեւ, ինչպէս բրին Ապրիլեան սգահանդէսին առթիւ։ Առանց ո՛ր եւ է սարսուռ զգալու մէկ միլիոնի ջարդուածներէն։

...Պզտիկ խնդիր է, բայց որքա՛ն պերճախօս՝ ժամանակակից բարքերու տեսակէտէն։

Ամբողջ փաղանգ մը, — Հայաստան մնացած գրոց-բրոց սերունդի մը վերջին մնացորդները կը հալածուին, կ՚անարգուին, կը խաչուին ափ մը շոշորթներու կողմէ։

Այս մարդիկը ձայն չեն հաներ։

Էջմիածինը դարձեր է արշակաւան։ Աւելի ճիշդ՝ ...ական Չեկային մէկ մասնաճիւղը։

Ո՛ր քուն մտած են այս մարդիկը։

Բայց երբ կարգը կուգայ օգնութեան ձեռնարկ մը կատարելու, շարժաղը բռնած՝ քաղաքականութիւն կը խաղան։

Եւ տակաւին կ՚ըսեն թէ «հանրային կարծիք» ունինք...

Շ.

ԴԵՌ ՉԵՆ ՄՈՌՑԱԾ ՋՈՒԱՐՃԱՆԱԼ...

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Պոլսոյ Ազգ. Ընդհ. Ժողովը իր Զ. նիստը գումարեց անցեալ ուրբաթ օր, Մատենադարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ 47 երեսփոխաններու։

Ընթացիկ մէկ քանի հարցերու լուծումէն յետոյ, ժողովը հետաքրքրութեամբ եւ հաճոյքով լսեց Տոքթ. Ն. Թիւլպանը, որ կ՚առաջարկէր խնամատարական եւ բարեգործական հաստատութիւններուն մէջ կին անդամներ առնել, նկատի ունենալով որ անոնց դերը շատ օգտակար եւ գրեթէ անհրաժեշտ է ներկայ շրջանին։

Այս առաջարկը սկզբունքային կարեւոր հարցէն զատ, տեղի տուաւ սրամիտ ակնարկութիւններու եւ պահ մը զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ սրահներուն մէջ։

Ատենապետը յայտարարեց թէ Տեղւոյ Խորհուրդներու եւ Հոգաբարձութեան անդամներու ընտրութեան մասին, Սահմանադրութիւնը ոեւէ չի հըղեր, հետեւաբար օրինական տեսակէտ չկայ այս հարցին մէջ եւ պէտք է թողուլ Քաղաք. Ժողովին գնահատման։

Այս տեսակէտին դէմ արտայայտուեցան խօսք առնող երեսփոխաններէն ոմանց, դիտել տալով թէ Սահմանադրութեան պատրաստութեան միջոցին միայն այրերը նկատի առնուած են իբր ընտրող եւ ընտրելի։

Փ. Կ. Խաչատուրեան յայտարարեց թէ փաստ գտած է Կանոնագրին մէջ եւ կարդաց գտնուած հատուածը որ կ՚ըսէր թէ Տեղւոյ Խորհուրդը կը կազմուի «աշխարհական» անդամներով։ Այս գիւտը ընդհանուր ծիծաղ առաջ բերաւ, մասնաւորաբար կղերական երեսփոխաններուն մօտ, որոնք աշխարհական չեն եւ սակայն կիներու կարգին կը գտնուին ըստ Փ. Կարապետ Խաչատուրեանի մեկնաբանութեան...։

Ի վերջոյ, ատենապետը քուէի դրաւ երկու առաջարկները, Քաղաք. Ժողովին գնահատութեան յանձնել կամ մերժել իբր հակառակ Սահմանադրութեան։ Մեծամասնութեամբ մերժուեցաւ։

Օրակարգի երկրորդ խնդիրն էր, Քաղաք. Ժողովի հաշուետուութեան մասին Իրաւասութեան Դիւանին պատրաստած տեղեկագիրը, որ կարդացուեցաւ։

Տեղեկագիրը առաւել կամ նուազ խստութեամբ դիտողութիւններ կ՚ընէ Վարչութեան զանազան գործերու մասին ու իր կողմէ նկատուած զանցառութիւնները ցոյց կու տայ։

Գլխաւոր դիտողութիւններն էին.— Գաւառի Հայերու վիճակին մասին Քաղաք. Ժողովը կրնար աւելի տեղեկութիւններ տալ եւ հետաքրքրուիլ անոնցմով, քանի որ երթեւեկի ազատութիւն տրուած է։ Թաղերու եկեղեցապատկան կալուածներու խնդիրները բոլորովին թողուած են Տեղական Խորհուրդներուն, եւ դժուարութիւններ ելած են ընդհանուր ուղեգիծ մը չգտնուելուն հետեւանքով։

Կը գնահատուէր կտակները իրենց նպատակին ծառայեցնելու համար եղած ջանքերը, բայց դիտողութիւն կ՚ըլլար որ նպաստընկալ հաստատութիւնները նուաստ ... չեն ընտրուած եւ ազգային հաստատութիւններու մէջ ծառայելու յանձնառագիրը չէ առնուած անոնցմէ։

Տեղեկագիրը կարեւորութեամբ կը շեշտէր որ Ազգ. Ընդհ. Ժողովը այս նստաշրջանին պէտք է ճշդէ իր դիրքը կաթողիկոսական ընտրութեան պատուիրակութեան հարցերուն մասին։

Սանատորեան խանի եւ գերեզմանատան գետնին մասին եզրակացութիւն մը չունի տեղեկագիրը, նկատելով որ պէտք է դատավարութեան հետեւանքին սպասել։ Միայն թէ կը ծանրանայ գերեզմանատան խնդրին վրայ, ըսելով թէ Վարչութիւնը յապաղած է ... դիմելու իր ձեռնարկին մէջ, հակառակ անոր որ կրնար նախապէս գիտնալ եւ սեփականութեան թուղթը ստացած ըլլալ։

Տեղեկագրին եզրակացութիւնն էր.— Քաղաք. Ժողովի ընդհանուր գործունէութիւնը թոյլ եւ կորովէ զուրկ, ընտրական ու գերեզմանատան խնդիրներուն մէջ ալ քննադատելի։

Վարչութիւնը իր պատասխանը պիտի տայ յաջորդ նիստին։

ԼԱՑԻ ՊԱՏԻՆ ՀԱՐՑԸ

Ինչպէս որ հաղորդեր էինք Լացի Պատին մասին կազմուած յատուկ յանձնախումբին գլխաւոր որոշումները։ Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդուին Երուսաղէմէն.

Պաղեստինի կառավարութիւնը մասնաւոր թիւ մը հրատարակեց պաշտօնաթերթի, որ կը պարունակէ Լացի պատի մասին Լոնտոնի արքայական խորհուրդին որոշումը, հիմնուած միջազգային քննիչ յանձնախումբի տեղեկագրին շուրջ։

Պաշտօնաթերթը այս փաստաթուղթէն ետք, կը հրատարակէ բրիտ. մարզպանին մէկ յայտարարութիւնը խորհուրդին որոշումներուն գործադրութեան վերաբերեալ։

Արքայական խորհուրդը որոշած է որ իսլամները Լացի պատին եւ պատին դէմի մայթին սեփականատէրն են, բայց Հրեաները իրաւունք ունին աղօթելու կամ պաշտամունք կատարելու այս մայթին վրայ։ Անոնք իրաւունք ունին դնելու իրենց աղօթքի զգեստները, որոշեալ ժամերուն ծածկոցներ բերելու, աղօթագիրքեր, սեղան մը ծիսական լամբերով, կաշիէ սնտուկ մը՝ Թալմուտը պարունակող, ուրիշ սնտուկ մը առաջինը պահելու համար, լական մը եւ թակոյկ մը ջուր։

Իսլամները Հրեաներու աղօթքի ժամերուն պէտք է ետ կենան ամէն արարողութիւններէ։ Անոնք պէտք չէ որ եւ է շէնք շինեն կամ քակեն, Հրեաներու մուտքը դժուարացնելու համար։

Արգիլուած է ամէն ցոյց կամ քաղաքական ծիւաքոյթ Լացի Պատին մօտերը։ Ամէն օրինազանցութիւն կը պատժուի մէկ տարիբանտարկութեամբ կամ 50 ոսկի տուգանքով։

Այս որոշումներու հրատարակութիւնը չգոհացուց ոչ Հրեաները, ոչ ալ իսլամները։

Առաջինները՝ անբաւական կը գտնեն զիջումները, վերջինները՝ չափազանց։ Իսլամները կը յայտարարեն թէ պիտի չհպատակին այս որոշումներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԱՄՐԱՑԱՒ

Շնորհիւ ընկերվարականներու օժանդակութեան եւ նոր զիջումներուն, Գերմանիոյ ներքին քաղաքական տագնապը կարելի է առ այժմ փարատած նկատել եւ Գրիւնինկի դիրքն ալ ամրացած։

Խորհրդարանի երէցներու յանձնախումբը որուն քուէէն կախուած էր Գրիւնինկի բախտը, երկու նիստ գումարեց եւ իր քուէարկութեամբ նուիրագործեց Գրիւնինկի յաղթանակը ընդդիմադիր տարրերուն դէմ։ Իր առաջին նիստին մէջ, յանձնախումբը մերժեց աջերու եւ համայնավարներու բանաձեւերը, որոնցմով կ՚առաջարկուէր խորհրդարանի անմիջական գումարումը։

Յանձնախումբի այս նիստին մէջ, ընկերվարական ներկայացուցիչները դէմ քուէարկեցին խորհրդարանի գումարման, ուրեմն բոլորովին փոխելով իրենց նախկին ընթացքը։ Սակայն, կը պնդէին իրենց երկրորդ տեսակէտին վրայ, թէ ելմտական յանձնախումբը պէտք է անմիջապէս նիստի հրաւիրուի, կարգ մը բարեփոխումներ մտցնելու համար հրովարտակ-օրէնքներուն մէջ։

Յանձնախումբը իր երկրորդ նիստին մէջ կատարեց ընկերվարականներու այս պահանջը։ Մինչ այդ սակայն, ընկերվարականները քննելով երկրին քաղաքական եւ տնտեսական-ելմտական կացութիւնը, որոշեր էին արդէն չպնդել իրենց այս տեսակէտին վրայ։ Երբ յանձնախումբը ժողովի նստաւ, սեղանի վրայ կը մնար միայն համայնավարներու նոյնիմաստ բանաձեւը որ մերժուեցաւ։

Ընկերվարականները յայտարարութիւն մը բրին թէ հրաժարեցան ելմտական յանձնախումբի անմիջական գումարման իրենց պահանջէն, անոր համար որ վարչապետը իրենց յայտնեց թէ հրովարտակներու կիրարկման մէջ՝ կարգ մը խիստ տրամադրութիւններ կարելի պիտի ըլլայ վերաքննել։ Այս նպատակով ալ, Գրիւնինկ ընդունած է շարունակել բանակցութիւնները ընկերվարականներուն հետ, պայմանաւ որ հրովարտակներու հրատարակման եւ գործադրութեան տուն տուող բուն նպատակը՝ խնդրոյ առարկայ չդառնայ։ Աւելի յետոյ, եթէ պէտք ըլլայ, նկատի պիտի առնուի նաեւ ելմտական յանձնախումբին գումարման անհրաժեշտութիւնը։

Պաղեստինի հոգատարութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբը լսեց Անգլիոյ գաղթային փոխ-նախարին զեկոյցը Պաղեստինի հոգատարութեան մասին։ Փոխ-նախարարը յայտարարեց թէ հակառակ տնտեսական տագնապին որ կը նեղէ նաեւ Պաղեստինը, երկիրը ներկայիս հանդարտած է։ Յետոյ կարգ մը ծանօթութիւններ տուաւ ոստիկանական կազմակերպութեան եւ երկրագործութեան զարգացման, հողերու բաշխման եւ ներգաղթի վերաբերեալ գործերու մասին։ Ցիշեց նաեւ հոգատար պետութեան ջանքերը փարատելու համար մթնոլորտը որ ստեղծուած էր Սպիտակ Գրքի հրատարակման հետեւանքով։

Պարզեց նաեւ հոգատար պետութեան կատարած գործը Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի մէջ։ Գրեթէ ամէն տեղ հանրօգուտ կարեւոր շինութիւններու ձեռնարկուած է. հաստատուած է երկրագործական վարժարան մը։ Համաշխարհային երկրագործական տագնապը անդրադարձած ըլլալով նաեւ Պաղեստինի վրայ, Անգլիա մտադրած է ուժ տալ երկրագործութեան եւ հողային բաշխում կատարել գաղթականներուն։ Այս նպատակով ալ 2,5 միլիոն անգլ. ոսկիի փոխառութիւն մը հրապարակ պիտի հանէ։

Յառաջիկայ զինաթափութեան համար

Ամերիկա, իր սպառազինման ընդհ. պատկերը մանրամասնօրէն ներկայացնող վիճակացոյց մը յանձնեց Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, խնդրելով որ անոր պատճէնները ուղարկուին պետութեանց։ Իր այս տեղեկագիրը հրապարակելով, կը գրէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» Ամերիկա ուզեց ցոյց տալ թէ ոչ միայն կը ջանայ իրօք նուազեցնել իր սպառազինումները, այլ նաեւ կը փափաքի այդ կերպով միջազգային պարտքերու նուազեցման ծրագրին նպաստել։ Իր զինուորական ուժերու լիակատար տեղեկագիրը հրատարակելով, Ամերիկա ուզեց նաեւ աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրել պահեստի ուժերուն վրայ, զորս կը նկատէ եւրոպական բանակներու էական տարրը։

Ամերիկա կը կարծէ թէ պահեստի ուժերու մասին լիակատար տեղեկութիւններ հրատարակելով, բոլոր ազգերը նպաստած պիտի ըլլան զինաթափութեան։

∴ Հակառակ որ ցարդ, պատերազմական ուժերու մասին որեւէ տեղեկութիւն չափազանց գաղտնի կը պահուէր, Ճափոնի պատերազմական նախարարութիւնն ալ հրահանգեց հրապարակել քանի մը թիւեր երկրին ուժերուն մասին։ Այս տեղեկութիւնները պիտի հաղորդուին Ազգերու Դաշնակցութեան, զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարին համար։

Համաձայն այս տեղեկութեանց, ճափոնական բանակը կը բաղկանայ 231,000 անձերէ, սպայ եւ զինուոր. այս ուժին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՌԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԷՆ ՎԵՐՋ

ԵԼՈՅԹ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԴԱՍԸ

Նախորդ երկու յօդուածներով ջանացինք ամփոփ ներկայացնել ազգային պաշտպանութեան մասին ընկերվարական մեծամասնութեան ըմբռնումը եւ փոքրամասնութեան դժգոհութիւնը։ Յիշեցինք ընկերվարական ծերակուտականներու եւ երեսփոխ. խմբակի մը հրապարակային յայտարարութիւնը ընդդէմ մեծամասնութեան բանաձեւին եւ կամ նոյնն է ըսել Համագումարի որոշումին։

Դժգոհները կ'ըսեն.— Ինչպէս երէկ, նոյնպէս վաղը՝ մեզ պիտի գտնեն կանգնած — առանց անկարգապահական անօգուտ արարքներու — ընդդէմ քաղաքականութեան մը որուն համամիտ չենք»։

Նման ելոյթ մը հայ կուսակցական կեանքի մէջ, անմիջապէս պիտի թարգմանուէր իբր պառակտում ու հաւանաբար, պիտի ենթարկուէր կարգապահական խստութիւններու։

Բայց, ինչպէս ժողովրդավար քաղաքական միտքը պէ՞տք է հանդուրժէ թէ ոչ նման շեղումներու, որոնք ընդհ. ուղղութեան վրայ՝ բեկում մը կ'արձանագրեն ու կրնան մինչեւ իսկ զայն մատնել ամլութեան, կամ վարանումներու յառաջ հետեւանքին եւ կամ նահանջի՝ վերաքննութեան պարտադրութեամբ։

Պրպտենք եւ տանք հետեւեալ հարցումը.— Որ եւ է կուսակցական իրաւունք ունի՞ նման ելոյթի մը։

Պատասխանը այս հարցման հակասութիւն մըն է.— Կուսակցական կարգապահութեամբ՝ ո՛չ։ Խղճով՝ այո՛։ Համաձայն սակայն, հարցին կարեւորութեան։

Տարիներու գործունէութեամբ, ներքին օրէնքներով ու աւանդութիւններով ամրացած կուսակցութեան մը համար, կարգապահութիւնը օրէնք է ու փոքրամասնութեան կը պարտադրէ մեծամասնութեան կամքը իբրեւ որոշում, ուղեգիծ, գործադրելի հրահանգ։

Ո՛ր եւ է կուսակցութիւն որքա՛ն ալ հիմնուած ըլլայ ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ, չունի ուրիշ աւելի կատարեալ միջոց անդամներու կամքը երեւան բերելու քան անոնց քուէն, որ իբր թելադրութիւններու կամ ներքին, հասուն խորհրդածութեանց արտայայտութիւն՝ արդիւնք մը կը պարտադրէ բոլորին։ Մէկը պիտի ենթարկուի երկուքին։ Զայն բազմոց...

Ըսինք՝ կարգապահութիւնը օրէնք է, բայց էական, մեծ տարբերութիւններով անշուշտ։ Կարգապահութիւնը պարտադրութեան իր ուժը կը քաղէ կուսակիցներու ազատ, կամաւոր ու գիտակից ենթարկումէն, հպատակելու խոստումէն։

Անհատն այստեղ ինքն է որ իրեն կը պարտադրէ կամք մը որ կրնայ իրը չըլլալ, կրնայ նոյնիսկ ըլլալ բոլորովին հակառակ իր ըմբռնումին։ Արտաքին բռնութիւն բարոյական թէ նիւթական չկայ։

Կուսակցական մեծամասնութեան ու փոքրամասնութեան յարաբերութիւնը որ ճշդուած է կարգապահականն այս ըմբռնումով, չի խախտիր անշուշտ, մինչեւ ներկայանայ խղճի պարագայ մը։

«Խղճի պարագայ»։ Ահա բացառութիւն մը որ ինքնին բաւական առաձգական է եւ կրնայ տարբերիլ անձէ անձ, համաձայն խառնուածքի կրթութեան։

Բայց միջին ու հասուն կուսակցականին համար, խղճի պարագայ մէկ առթիւ միայն իրաւունք ունի ներկայանալու. երբ տրուած որոշում մը՝ կուսակցութեան արմատն է որ կը փորէ, հիմնովին փոխելով անոր դիմագիծը, երբ բուն իսկ «հաւատամքն» է, կուսակցութեան գոյութեան իրաւունքը որ կ'ենթարկուի քուէի խաղերուն։

Մարդը՝ իր ուժերը տրամադրած է նպատակի մը, հեռաւոր թէեւ, բայց իրագործելի։ Այս է իր հաւատքը։ Ընդունած է ենթարկուիլ անոր առանց ճամբուն վրայ տրուած նահանջի եւ յառաջխաղացման կամ ապաստան հրամաններուն։ Բայց կը մերժէ լքում եւ ուրացում։ Կարգապահութիւնը հոս կը նահանջէ խղճի ազատութեան առջեւ ու տեղը կու տայ ըմբոստացման իրաւունքին։

Այս կարգէն են հիմնական սկզբունքի, ծրագրային հարցերը։

Այս կերպ ըմբռնուած կարգապահութիւնը իր ամբողջ ուժգնութեամբ — առանց զրկելու խղճի վարանումներ — կրնայ գործել ամէն անգամ որ տրուած որոշումները կը շօշափեն երկրորդական հարցեր ու ուշացնելով կամ փութացնելով մէկտեղ հիմնական նպատակին հետապնդումը ու իրականացումը, իրենց երկրորդական կարեւորութեամբ, ո՛չ կուսակցութեան հիմը կը խախտեն, ո՛չ ալ անոր դիմագիծը կը փոխեն։

Հակառակ պարագային՝ կարգապահութիւնը ո՛չ մէկ դրական իմաստ պիտի ներկայացնէր ու պիտի դադրէր այլազան խառնուածքի, կրթութեան ու միջավայրի անհատներու միջեւ կապարիչ շաղախի դերը։

Կան սակայն բացառիկ պարագաներ, որ գործելակերպի վերաբերեալ որոշումներ իրենց հաւանական կամ արդէն տեսանելի հետեւանքներով, կրնան զուգակշռել ծրագրային հիմնական սկզբունքը՝ ու կուսակցականին մէջ արթնցնել խղճի պարագայ մը։

Պարզ է թէ որեւէ սկզբունք բեղմնաւորուելու եւ կեանքի մէջ արմատ նետելու համար, կը փնտռէ իր յամառագոյն ուղեգիծը։

Այդ ուղեգիծէն շեղում մը մինչեւ անգամ մեծամասնութեան որոշումով՝ առանց նոյն իսկ դպչելու էական սկզբունքին, չի՞ փոխեր կուսակցութեան դիմագիծը ու չի՞ ծառայեր անձայն թաղելու հիմնական ծրագիրը, որուն նախ՝ կուսակցականը տրամադրած է իր մտածումն ու զգացումը։

Եւ այդ պարագային՝ մեծամասնութեան որոշումը իբր կարգապահական պարտադրութիւն, իրաւունք ունի՞ բռնանալու անհատին խղճին վրայ, կրնա՞յ, արգիլել անոր պոռթկումները կազմակերպութենէն ներս կամ դուրս։

Կարգապահութիւնը որ գրեթէ միշտ՝ մեծամասնութեան ձեռքին մէջ՝ կարեւոր զէնք մը պիտի դառնայ նման առիթներով՝ պիտի ըսէ այո՛, յանուն կուսակցութեան շահերուն։

Ըմբոստացած խիղճը որ իր դաւանանքը պիտի նկատէ վեր՝ մնացեալ բոլոր նկատումներէն, պիտի պնդէ ո՛չ։

Եւ անշուշտ, իրաւունքը իրն է, նոյն իսկ եթէ պարտուի։

Ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ հիմնուած քաղաքական կազմակերպութիւն մը՝ չի կրնար վախ զգալ ներքին պոռթկումներէ՝ որոնք մինչեւ իսկ, երբեմն զանէ, անհրաժեշտ են իբր սթափումի, և արթնութեան ազդանշաններ։

Այս կարգէն է Ռընոտէլի, Պոնքուրի եւ ընկերներու ելոյթը։

Մ. Ե.

ՑՈՅՑԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպի մէջ, կառավարութիւնը ուզեր էր ներածման վրայ տուրք հաստատել, սակայն ժողովուրդին չկամութեան վրայ ստիպուեր էր հրաժարիլ իր այս մտադրութենէն։ Բացը գոցելու համար այս անգամ սակայն նոր տուրքեր ուզեց հաստատել, ինչ որ տեղի տուաւ ժողովրդային դժգոհութեան և ցոյցերու։

Ժողովուրդը իբր բողոքի ցոյց, փակեց խանութները, իսկ փաստաբանները աշխատեցան ոստիկաններու հսկողութեան տակ։ Որեւէ միջադէպ չէ պատահած։

"ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ"

(Հ. ՅԱԿՈԲ Ծ. ՎՐԴ. ՔՕՍԵԱՆ)

1925ին, Վիեննայի Մխիթարեան տպարանէն լոյս տեսած է վերոյիշեալ երկասիրութիւնը, որ կը բաղկանայ երկու հատորէ։ Առաջինը կը ներկայացնէ «Կարին քաղաքը, տեղագրութիւն, պատմութիւն եւ սովորութիւն» (27 պատկերներով, 496 էջ)։ Երկրորդը՝ «Կարնոյ գիւղերը, տեղագրութիւն, պատմութիւն եւ սովորութիւններ» (16 պատկեր 184 էջ)։

Ահա լուրջ, թոյլ տուէք որ ըսեմ, նուիրական աշխատութիւն մը, որու մասին յաճախ փորձուած եմ արտայայտուիլ եւ սակայն ձեռնհասութեան պակասն է որ զիս արգիլած է։ Մարսիլիոյ Հայրենակցականին կոչը պատճառ թող ըլլայ սակայն ծանօթացնելու համար այդ պատկառելի աշխատութիւնը որ կը կրէ Մխիթարեան հրատարակութիւններու բոլոր յատկանիշները. բանասիրական բծախնդրութիւն, բարեխիղճ տեղեկատուութիւն եւ տպագրական խնամք։

Գերազանցապէս բանասիրական ձեռնարկ մը լինելով հանդերձ, իր՝ արժէքը իր նիւթէն, բնոյթէն աւելի բարձր, ժողովրդական լայն խաւերու մէջ արձագանգ գտնելու արժանի գիրք մըն է։ Ծամք արձանագրութիւններու, չոր տեղեկութիւններու հաւաքածոյ մը չէ միայն, այլ երբեմն ապրող քաղաքի մը, նահանգի մը բաբախուն պատկերը, անոր յարաշարժ կեանքը։

Թոյլ տուէք որ ակնթարթ մը, գլուխս մխրճեմ սա շնչող էջերուն մէջ...։ Ծառի մը ճիւղերուն նման անոնք կը սփռեն հոգիիս շուրջ, կը կը զգուեն զգայարանքներս... Հայրենիքիս բոյրը կը բարձրանայ բառերու մէջէն...։ Ահա համայնապատկերը, ահա ձիւնածածուկ դաշտավայրը, ու գերեզմանները որուն դամբանաքարերուն վրայ մեր մանկութիւնը հասունցաւ...։ Անգամ մը եւս կարդանք սա հարազատօրէն բերուած արձանագրութիւնները շիրմաքարերուն, անունները ննջեցեալներուն, որոնք մեզի հեգել ու կարդալ սորվեցուցին...։ Քաղաք, որուն պատկերը կը մնայ անաղարտ, հոգիներուն հորիզոնին վրայ, որուն մասունքը դառն է սակայն այսօր մոխիրի նման.

∴

Այս գրքին պատրաստութիւնը, ինչպէս կ'իմանանք յառաջաբանէն, պատմութիւն մը ունի, աննախընթաց ու եղերական շրջանի մը մէջ կրկնուած, հասունցած գիրք մըն է եղած։ Մեռելի մը ետեւէն ոգեկոչուած դամբանականի, կենսագրականի տպաւորութիւն կը գործէ եւլն.։

Հեղինակը, Հ. Յ. Քօսեան, 1909-1914ի տարիներու ընթացքին կրթական պաշտօնով Կարին գտնուած է. հնօրեայ քաղաքը հետաքրքրութիւնը շարժած է Մխիթարեան Հօր, որ անոր պատմութիւնը, անցեալը եւ ներկան ուսումնասիրելու յառաջադրութեամբ, սկսած է պրպտել օտար թէ հայ հեղինակներու տեղեկագրութիւնները, ձեռագիրներ եւ քարաքանդակ արձանագրութիւններ. այդ վաւերագիրներու զուգընթաց ան, նոյնքան խղճմտօրէն հետազօտած է անգիր վաւերաթուղթը, ժողովուրդին կեանքը, բարքն ու վարքը, ծերունիներու վկայութիւնները։ Իբրեւ լրացուցիչ մաս, ան փութացած է ճամբորդել Կարնոյ դաշտը, այցելել հայաբնակ քանի-հինգի մօտ գիւղերը, ամէն տեղ քրքրելով քարերն ու մարդիկ, հաւաքելով նօթեր ու նկարներ, հանելով նոյն իսկ ուշագրաւ եկեղեցիներու յատակագիծը։ Վերահաս կորուստի մը նախազգացումը կարծէք առաջնորդած ըլլար մեղուաջան Հայրը փճացումէ փրկելու համար ամէն ինչ որ կար փորագրուած ու արձանագրուած նահապետական աշխարհի մը որմերուն վրայ։

1914ի պատերազմը յանկարծակիի կը բերէ հետախոյզ Հայրը, մինչ ան կը պատրաստուէր աւելի ընդլայնելու իր քննութեան դաշտը Թորթումի ուղղութեամբ։

1914-1915, մինչեւ տարագրութիւն, Հ. Յ. Քօսեանի միակ մտահոգութիւնը եղած է իր նօթերը փրկել պատահական կորուստէ մը։ Ու երբ 1915ի վերջերը Մխիթարեան Միաբաններու հետ միասին իրեն ալ թոյլտուութիւն կ'ըլլայ հեռանալու քաղաքէն, ինք կը ստիպուի նօթագրեալ թուղթերը իրարու փակցնել, խուզարարի երեւոյթը տալ ու այս ձեւով կասկածէ զերծ, հասցնել մինչեւ Պոլիս...։

Ահա ճակատագրական դէպքերէն փրկուած այդ նօթերն են որ տուած են «Բարձր Հայքի» երկու հատորները։ Զանոնք թղթատելէ վերջ անհաւատալի կը թուի թէ կրնայ ընդմիշտ մեռած ըլլալ կարեւոր քաղաք մը, ուր կ'ապրէր կենսունակ մէկ մասը մեր ժողովուրդին, որքա՜ն հարուստ իր անցեալով, իր ծրագիրներով։ Այս գիրքին ընթերցումը, ափսո՜ս, անգամ մը եւս խորհիլ պիտի տայ մեզ թէ նիւթական աւերներու կարգին, նոյնքան անփոխարինելի է բարոյական կորուստը անշօշափելի արժէքներու, որոնք կը կազմեն ապրող ժողովուրդի մը ներքին դրամագլուխը։

∴

«Բարձր Հայքի» կրկնահատոր բովանդակութիւնը ճոխ է եւ այլազան։ Քօսեան ունեցած է բանաւէրի համառութիւն եւ համբերութիւն։ Մինչ դանց առած է ոչ անցեալէն, ոչ ներկայէն։ Եթէ Կարինը կանգուն եղած ըլլար, չեմ կարծեր որ կարելի պիտի ըլլար այս գրքին վրայ նոր վաւերագիր մը աւելցնել. իր գտած աղբիւրները ցամքեցուցեր է գրեթէ, կրնանք ըսել։

Նիւթի մասին «ցանկ»ը արդէն լիուլի գաղափար մը կու տայ։ Կը մատնանշեմ առաջին հատորէն քանի մը գլուխ միայն, ցուցնելու համար թէ ինչ լայն ծրագրի մը համաձայն յղացուած է այդ գործը։

Կարնոյ աշխարհագրական դիրքին ուսումնասիրութեամբ կը սկսի առաջին հատորը։ Կ'ուսումնասիրէ հնագոյն Կարինը, իր պատմութիւնը ու իր գրուած գիրքը. կ'անցնի նորագոյն Կարինին, քաղաքի տեղագրութիւնը եւ բնակչութիւնը ներկայացնելէ յետոյ, կը յիշատակէ քաղաքին անցեալ կեանքին կարգ մը դրուագները, երկրաշարժները, գաղթականութիւնները եւայլն.

Այնուհետեւ ուրուագծելէ յետոյ հայ ազգաբնակչութեան հանրային հաստատութիւնները, եկեղեցիներ, վարժարաններ, թերթեր եւ հանրային գործի նուիրուած հին եւ նոր դէմքեր, կու տայ նաեւ հայ ժողովուրդի բարքերուն ու սովորութիւններու մասին ամփոփ նկարագրութիւն մը։

Երկրորդ հատորը նուիրուած է Կարնոյ դաշտին եւ գիւղական կեանքին։ Հոն կը գտնէք 25ի մօտ հայաբնակ գիւղերու մասին տեղագրական, ազգագրական նօթեր, ու այն բոլոր արձանագրութիւնները զորս հեղինակը հաւաքած է իր թափառումներուն ընթացքին։ Որքա՜ն անուններ որոնց իւրաքանչիւրը կարինցիներու սրտին մէջ հեռաւոր զգայութիւններ արթնցնելու կարող է. Օձնին, Դունիկը, Աղաւձորը, Քարաուրը, Տիզրիզօն, Հինձք, Մուսալըկա, Իլիճէ եւ այնքան ուրիշներ, ուր այսօր քար քարի վրայ մնացած չէ։

Երկու հատորներն ալ զարդարուած են յաջող եւ արտայայտիչ լուսանկարներով

∴

Անշուշտ հեղինակէ մը իրաւունք չունինք պահանջելու ինչ որ որոշած են չտալ։ Տեղագրական հետազօտութիւն մըն է գիրքը եւ հաւատարիմ, ամբողջական մէկ հաւաքածոն Կարնոյ մէջ և շուրջը գոյութիւն ունեցող ամէն կարգի արձանագրութիւններու։ Հում նիւթի, ուսումնասիրական առաջին անպատ պաշար մը ամբարուած է այդ էջերուն մէջ։ Ստուար այդ երկասիրութիւնը պէտք է նկատել ու գնահատել իբրեւ այդ։ Հետեւաբար կրնան խաբուիլ անոնք որ այդ գիրքին մէջ պիտի ուզեն փնտռել Կարնոյ հայ համայնքի կեանքին, վերջին կէս դարու պատմութեան, ընկերային խմորումներու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ, Կարնոյ հանրային կեանքի զարգացման փուլերը, որոշ դրուագներ եւ դէպքեր այդ գրքի ծրագրէն դուրս կը մնան։ Հ. Քօսեան, հաւատարիմ իր բանահաւաքի դերին, զգուշացած է վտանգաւոր ակօսի մը մէջ մխրճուելէ։

Պարագայ մը թերեւս անըմբռնելի մնայ սովորական ընթերցողին։ Հ. Քօսեան ճիշդ յիսուն էջ յատկացուցած է Կարնոյ Հայոց գերեզմանատան տապանագրութիւններուն։ Անընկճելի յարատեւութեամբ միասին ընդօրինակած եւ դասաւորած է ամբողջութեամբ բոլոր տապանագրութիւնները։ Անուններու եւ թուականներու շարայարութիւն մըն է այդ ցանկը, ուր. ոեւէ Կարնեցի պիտի գտնէ իրեն այնքան ծանօթ, մերձաւոր անուններ։ Բանասիրութեան անհաղորդ ընթերցողին միշտ ալ խորհրդական պիտի մնայ թէ ինչո՞ւ լայն տեղ մը յատկացնել անուանացանկի մը որ մեծ լուսաբանութիւն մը չպիտի բերէ քաղաքի մը պատմութեան։ Հ. Քօսեանի այդ բծախնդրութիւնը, զգացական շարժառիթներէ անկախաբար, կարելի է բացատրել բանասէրի իր հոգեբանութեամբ։ Իմացական բոլոր կիրքերու մէջէն բանասիրութիւնը երբեմն ընդունակ է մոլեռանդութեան մը վերածուելու։ Իւրաքանչիւր վաւերագիր, գրուած կամ քանդակուած անուն կամ թուական, անկախ իր պատմական կարեւորութենէն, կը նկատուի ինքնաբաւ արժէք մը, անցեալէն մասունք մը։

Այս հարեւանցի խորհրդածութիւններս ամենադոյզն չափով այդ գրքին կարեւորութիւնը, արժէքը անտեսելու հանգամանք չունին։ Մէկն է այն գրքերէն զորս կարելի չէ դատել մեր գրական ընթացիկ չափանիշերով։ Պարզապէս յարգանք կը պարտադրէ ան, ինչպէս անցեալէն մեզի թողուած որեւէ նշխար։

Ննջեցեալ քաղաքի մը յիշատակը պահուած է հոն երկիւղածութեամբ։ Բանասէրներու գրադարանին մէջ անշուշտ իր տեղը պիտի ունենայ այն, բայց Կարնեցիի մը համար կը ներկայանայ գրքէ վեր բան մը,— ընտանիքէն մնացած աւանդ մը պարզապէս.

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԵՐԵՔ ՏՕՆԵՐ

Հ. Կ. Խաչի Քսանամեակը.— Աշխատասէր ու համեստ Հայ Կարմիր Խաչը, որ մեղուաջան աշխատանքով ժողովուրդին մէջ ու անոր հետ կը հասնի բազմազան կարիքներու, տօնեց իր գոյութեան քսանամեակը, սինէմա «Էթինիքօն»ի սրահին մէջ։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը, ժողովուրդի բոլոր խաւերէն։

Հանդէսին կը նախագահէր բժիշկ Ա. Աբրահամեան, որ բացումը կատարեց, թուելով Հայ Կ. Խաչերու դերը եւ անոր բազմապիսի օգտակարութիւնները։ Եղան պատշաճ արտասանութիւններ, նուագ եւ խմբերգներ Առափազարի Հայրենակցականի երգչախումբին կողմէ։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Կարօ Գէորգեան։

Ընկերը, լարուած հետաքրքրութեան մէջ պահեց իր ունկնդիրները, բացատրեց Հայ Կ. Խաչին ծնունդը եւ զարգացումը։ Մանրամասնութեանց մէջ մտաւ ներկայ գործունէութեան եւ ապագայ առաջադրութիւններու մասին. եւ իրաւամբ գտաւ որ, Հայ Կարմիր Խաչը միակ հայ կազմակերպութիւնն է հայ իրականութեան մէջ, որ առիթ կու տայ հայ կնոջ իր ընդունակութիւնները օգտագործելու, հանրային կեանքին վարժուելու եւ իր մասնակցութիւնը բերելու օգտաշատ ձեռնարկներու։ Յստակօրէն ցուցուց հայ կնոջ պարտականութիւնները Կարմիր Խաչէն ներս, վեր հանելով այս գեղեցիկ կազմակերպութեան կատարած փրկարար դերը եւ կոչ ընելով, առաւելապէս հայ իգական սեռին, բոլորուիլ այս սրտի մօտիկ կազմակերպութեան շուրջ, որ քսան տարուան պատմութիւն մը ձգած իր ետին, կը քալէ մեծ յոյսերով դէպի նոր յաղթանակներ։

Հանդէսին Բ. մասը անցաւ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ով, որ ներկայացուեցաւ յաջողապէս սիրողներու խումբի մը կողմէ։

Նախագահին կողմէ կարդացուեցաւ Կ. Խաչի մասնաճիւղին գործունէութեան շուրջ պատրաստուած տեղեկագիրը, ուրկէ ժողովուրդը շատ գոհ մնաց։

Հ. Բ. Ը. Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանը.— Հ. Բ. Ը. Միութեան քսանըհինգամեայ արծաթեայ յոբելեանը կատարուեցաւ պարծեալ «Էթինիքօն» սինէմային սրահը. ներկայութեամբ հրաւիրեալներու եւ ժողովուրդին խուռն բազմութեամբ։

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ յունական դրօշներով եւ Պօղոս Նուպար փաշայի կենդանագրով։ Պայմանադրական քայլերգներէն վերջ, Պ. Յ. Այօձեան հանդէսը բացաւ։ Պատուելի Թարաձեան դպրոցը ուղերձ մը կարդաց, դրուատիք ընելով Բարեգործականի հիմնադիր փաշային։ Յիշեց զանազան դրուագներ եւ բարերարին կեանքէն

Ազգ. եւ Կիւլպէնկեան վարժարաններու աշակերտութեանց կողմէ արտասանութիւններ եղան։ Առանձնապէս գեղեցիկ էին Ազգ. վարժարանի աշակերտներու պարերը։ Օր. Մառի Աշուղեան անգամ մը եւս գիւթեց ներկաները, երգելով հայ եւ օտար կտորներ։ Ի վերջոյ, օրուան բանախօս Պ. Թ. Պոյաճեան բեմ գալով, նախ ներկայացուց Հ. Բ. Ը. Մ.ի կատարած դերը, որ որչափ նուէթեան պէս կ'իջնէ բառս, բոլոր անոնց վրայ, որոնք պէտք ունեցած են անոր օժանդակութեան։ Բացառականն ըրաւ հրէական «Ալիանս Իզրայէլիթ»ի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ու գտաւ որ, գրեթէ իրենց լայն գիծերուն մէջ երկու Միութիւններն ալ նոյն ծրագրով կ'ընթանան։ Ապա ջանալով պատասխանել կարգ մը հրապարակային քննադատութեանց, Պ. բանախօսը աւելցուց, «Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը կտակարար ըլլալով բարեգործ ազգայիններու կտակին, կարող չէ իրեն առջեւ գծուած սահմաններէն դուրս գալ, ու միայն կարելին կ'ընէ հայ ժողովուրդի ցաւերը դարմանելու գործին մէջ»։ Ու աւելի ոգեւորուելով, «ժողովուրդը պէտք է տայ որ պահանջէ, այս ժողովուրդին ինչ տուին անոնք, որոնք Բարեգործականէն կը պահանջեն աւելի ընդարձակ գործ»։ Այսչ հարցում մը, որուն տեղը քսանըհինգամեայ յոբելեանին հանդիսավայրը չէր եւ բանախօսն ալ զգալով, անդրադարձաւ իր խօսքերուն վրայ, ու ի վերջոյ, կոչ ուղղեց ժողովուրդին ուժ տալ Հ. Բ. Ը. Մ.ի որպէսզի ան կարենայ հասնիլ այս ժողովուրդի ծով կարիքներուն։

Մայիս 28ը.— Յունիս 7ի կէսօրին, Սելանիկցիներու ծանօթ «Խորթիաճ Խոքս»ի ընդարձակ պարտէզները լեցուած էին Հայերու հոծ բազմութեամբ։ Սելանիկի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին կազմակերպած Անկախութեան 13րդ տարեդարձը տօնելու եկած էր բազմութիւնը։

Պարտէզին գլխաւոր մուտքին վրան վրայ կը ծածանէին յունական եւ հայկական դրօշները։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն երկու խմբակներ պահակ կը սպասէին, մուտքին առջեւ, մինչ մրաջան օրիորդներ, ներս մտնողներուն կուրծքերը կը զարդարէին հայկական եռագոյններով։ Պարտէզի կեդրոնական մասին մէջ կը բարձրանար փոքրիկ բեմ մը, դրօշներով, ծաղիկներով եւ կանաչներով զարդարուած։

Հանդէսը կը սկսի յունական քայլերգով ու «Մեր Հայրենիք»ով զոր բոլոր ժողովուրդը կ'ունկնդրէ յոտնկայս։

Նախագահ ընկ. Ռ. Գալֆայեան

…ի շեշտերով կը բացատրէ …յիս 28ի իմաստը. կ'ըսէ թէ, ան …ոյն է տժբիններու արիւնոտ …երին եւ Սարտարապատներու …ուոց յաղթանակին։ Ու ապա …ով հաւատքով կը ներշնչէ ժո…ը հանդէպ Մայիս 28ի …րդին ծաղկելով որ տեւական …ութեան հիմնումը չուշանայ։ …անթոլիս Դոլէնէն Պ. Ս. Էօ…եան ապաւորիչ ուղերձ մը բրա… …իս 28ի ձօնուած։ Արտասանու… …ներ ըրին Պ. Մ. Եօղուրթճեան …ւեճն եւ Պ. Գ. Անմաշուկի …Կ. Աշաքեանի զուարթ մե…ութիւնը ժպիտ մը փռեց դէմ… …վրայ։ յետոյ խմ հրա… …եցաւ ընկ. Կարօ Դէորգ…

Ընկերը բացատրեց թէ, ինչո՛ւ …տարի աւելի մեծ բազմու… …Մայիս 28ի անկախութեան …տօնին կը գիմենք։ «Որքան կը …անք անկախութեան հիմնումի …ակէն, այնքան աւելի կարօ… …ու տանջանքով կը փարինք …, ու «ոչ» երկար կը շա… …[illegible] մեր թափառականի …ենք, այնքան աւելի անհանգիստ …ութեան կը բաղձանք։ «Ան… …պայքարներ պէտք եղան որ… …հասնինք մինչեւ Մայիս 28ի …քական նշանաքանին, ու հա… …պահ մը, քանի մը տարիներ …ւեցինք ազատութեան քաղց… …ւթիւնը։ Մենք այժմ կը նմանինք …ած այն մարդուն, որ տեսեր …ը բաց աչքերով, ու յետոյ …է իջեր աչքերուն։ Մենք …ինք անկախութեան բա… …ը, ու այսօր դառնօրէն կը …նք անոր կորուստը»։ Կ'անցնին …ընկերը, պիտի անցնին այս …ական վիճակները, եւ մենք …ած հողեկան հայրենիքին, …ենք դէպի շօշափելի հայրե… …եւ որքան լաւ պատրաստուինք …մուր պիտի ըլլայ անոր …մենք պիտի բռնենք անկա… …ան պարիկը, որ այսօր փա… …է մեզմէ, պիտի բռնենք ու …թող պիտի չտանք. մենք …ընտելացած ենք անոր։ …նդէսին պաշտօնական մասէն …պարերը եւ խրախճանութիւն… …տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր։

ՎԱՀԱԳՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԶԱՆՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, (Սեփ. թղթ.). - Անցեալ կիրակի Salle Orteli-ի ընդարձակ սրահին մէջ տօնուեցաւ Մայիս 28ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. շրջ. կոմիտէին։

Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները. Խորը, եռագոյն վարագոյրին վրայ Անկախութեան հիմնադիրներէն Արամը, պետական զինանշանով։

Բացումը կատարուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով (նուագ)։ Նախագահ ընկ. Վ. Շէհրէքեան բացատրեց տօնին նշանակութիւնը, «մեր պատմութեան ընթացքին, Արարատեան աշխարհի մէջ չորրորդ անգամն է է որ անկախութիւն ունեցանք, չհաշուելով Կիլիկիոյ Ռուբինեանց հարստութիւնը։ Շրջաններ, որոնց իւրաքանչիւրը իր հերոսական պատմութիւնը ունի, վերջին անկախութիւնը սակայն, աւելի սաղ արժեք մեզի»։

Յաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Գ. Գէորգեան, Ա. Գասպարեան, Յ. Երամեան, Պ. Ժ. Պէրպէրեան։ Յուզիչ էին մանաւանդ արտասանութիւնները փոքրիկներ Գ. Գալուստարեանի («Հայրենիք»)Խաչիկ Ջիլինկիրեանի եւ Օր. Ա. Քէպէպճեանի («Հայ դրօշակին») որ անվերջ ծափեր խլեց ներկաներէն։

Ընկեր Գ. Շէհրէքեանի «Կռունկը (մեներգ) արթնցուց կարօտի յիշատակներ։ Ընկերը երգեց նաեւ Թումանեանի «Անոյշ»էն կտորներ։

Մէջընդմէջ կը նուագէին ազգային գեղեցիկ կտորներ Տիկին Պ. Գասպարեան (մանտօլին) Պ. Մ. Անմահեան (ջութակ). ընկ. Ա. Գասպարեան (ջութակ)

Գեղարուեստական բաժնէն վերջ մեծ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Ա. Արօեան։

«Մայիս 28ի տօնին առթիւ իմ առելիք խօսքը ցանկալի է ինձ սկսել Մուսոլինիիմի արտայայտութեամբ— Լաւ է մի ժամ ապրել առիւծի կեանքով, քան հարիւր տարի ոչխարի կեանքով։ Վերլուծելով այս խօսքը, ընկերը ըսաւ.— «Առիւծը տէրն է իր կեանքին, նա գիտէ թէ օրուայ ո՞ր ժամերին որ աղբիւրի ջուրով պիտի խմէ, ո՞ր քարայրը մտնելով ապահովութիւն կը գտնէ եւ անտառում եւ կամ որ ծաղկապատ սարի լանջին, զուլալ աղբիւրի եզերքին իր հանգիստը պիտի առնի։ Ոչ մի կաշկանդում չունի նրա կեանքը, նա ինքնիշխան է։ Ոչխարի կեանքի ղեկավարութիւնը յանձնուած է հովիւին եւ իր օգնական շներին։ Հովւի սրինգով փարախ է ծոնում ոչխարի հօտը եւ հովւի սրինգով գնում արածելու։ Շատ քիչ անգամ հօտէն բաժնւող հովւի նշանի վրայ, շները զանոնք դէպի հօտ կը ծոտեցնեն։ Ոչխարի մասին եղած հոգածութիւնն էլ պարզ է, իր բրդի, կաթի եւ մսի համար է։ Բոլոր ազգերի մտահոգութիւնն է իրանց համար առիւծի կեանք ապահովել, անկախ ապրել։ Մայիս 28ը այն օրից է, երբ հայ ժողովուրդը թօթափեց ոչխարի կեանքի պայմանները, խորտակեց դարերի ստրկական շղթաները, հիմնեց իր հարազատ պետութիւնը եւ տէր դարձաւ իր կեանքի ինքնօրէն տնօրէնութեան»։

Ընկեր Նախագահը իր փակման խօսքի ընթացքին հրաւիրեց ներկաները յատկապէս յարգել յիշատակը ծանօթ եւ անծանօթ նահատակներուն, որոնք գիտակցօրէն եւ խիզախ նահատակուեցան պարտականութեան ճամբուն վրայ եւ որոնց ծով արիւնով պատրաստուած շաղախներ որ կերտեց «Մայիս 28»ի մեծ շէնքը…»

Նուագախումբի «Բամ Փորոտանով վերջացաւ հանդէսը։

Հ. ԱՆԴՐՈՆԻԿ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՊՈԼԻՍԷՆ, 14 յունիս.— Վերջերս այստեղի անգործութեան մասին շատ գրուեցաւ։ Այս վիճակը կը շարունակուի նոյն թափով։ Ո՛չ մէկ նշոյլ կ'երեւի գործերու բացուելու տեսակէտէն։ Ունինք 15-20 բոլորովին անգործներ, որ օր մը հոս, օր մը հոն օրական մը շահելու համար ամէն դուռ կը զարնեն։

Վերջերս, անգործներու յատկացուած նպաստէն Հայերուն ալ օգտուելու մասին դիմումներ եղան, բայց սակէ արդիւնք դեռ կարելի չեղաւ ձեռք ձգել։

Այս հարցը առաջին անգամ ըլլալով Տոքթ. Լօքն էր որ հրապարակ դրաւ մեր ընկերներէն մէկուն առաջարկով։ Ու իր Պօլէնի նահանգային ժողովի անդամի հանգամանքով հարցը տարաւ նահանգիս կեդրոնը՝ Ալլինեոն։ Եւ շնորհիւ իրեն, այս խնդիրը քուէարկուեցաւ ի նպաստ Հայերուն։ Այնպէս որ գործը Ալլինեոնէն ելած ըլլալով, դեռ կը սպասուի Փարիզի վաւերացումին ու գործադրութեան…

Սպանիացիներն ալ չեն օգտուիր այս նպաստէն, եւ իրենց կառավարութեան կ'ի՛նայ ճարը խորհիլ։

Հայերու մասին այս որոշումը տրուած առնն նկատի ունենցած են մէկ բան։

Իրական եւ աշխարհագրականօրէն, այսօր հայկական կառավարութեան մը չգոյութիւնը։

Հակառակն է, որ մինչ Վալանս, Լիոն կամ այլուր Հայերը կ'օգտուին այս նպաստէն, իսկ այս նահանգին մէջ՝ ոչ։ Կիներու տուփի գործը համեմատաբար լաւ է։

Այս անգործութեան զուգընթաց, կ'երեւի նաեւ միտում մը դէպի ֆրանսական հպատակութիւն։ Զրգտում մը որ իրարու նայելով հետզհետէ կրծուալիւնուելութիւններ չէ որ պէտք է ճշդենք, այլ ամէնէն առաջ ազգային կողմը։ Եւ թերեւս «Յառաջ» օր մը, «նոր սեբունդի փրկութեան» հարցին հետ, ստիպուի մօտ առնել նման հարցերան մըն ալ բանալ։ Երբ մենք մեր ձեռքով չենք կրնար այս գաղութին հայարումէկ տեսակ հօգերը խորհիլ, հարկաւ այս բազմութիւնն ալ իր «գլխուն ճարը կը նայի» իր գիտցած եղանակով անշուշտ։

Վերջ պիտի գտնե՞ն այս ըսիբաները, մամուլի միջոցաւ անվերջ յայտնուած խօսքերն ու իրական գործով հրապարակ գան եւ՝ մերինները եւ ձերինները։

∴ Մարտ ամսուան ֆրանսական մարդահամարը Հայերու մասին հետեւեալ թիւերը ցոյց կուտայ.— Ընդհանուր թիւը Հայերուն 293 է։ Ունինք 31 աղջիկ՝ 3էն 12 տարեկան, 11 աղջիկ՝ 1էն 3 տարեկան։ 30 տղայ՝ 3էն 12 տարեկան, եւ 16 տղայ՝ 1էն 3 տարեկան։ Որով դպրոցական 61 երախայ ունինք։ Ահա պզտիկ գաղութի մը մէկ մեծ պատմութիւնը։ Թիւերու պատմութիւնը…»

∴ Անցեալ կիրակի օր յայտարարութիւն մը կ'իմացնէր նոր Ազգ. Միութեան մը ընտրութիւնը։ Դժբախտաբար շատ հետաքրքրուող չկայ։ Իսկ եղածներն ալ իրենք իրենց հետ կը խօսին միայն։ Ասպարէզը բաց է բոլորին առջեւ, եթէ իրապէս կ'ուզեն օգտակար ըլլալ այս գաղութին։

Այս գաղութն ալ ինչպէս իրեն պէս շատ մը մեծ ու փոքր գաղութներ, չէ կրցած գտնել իր «աշխատաւորը»։ Գոնէ աշխատիլը՝ ձեռքերը ծալլած նստելէն լաւ է…։

Գէորգ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՃԱՌԱՄԱ՞ՐՏ ԹԷ ԱՒԱՐ

Պոլսոյ «Եըլտըզ» թերթը կը գրէ.

Ռուսական վաճառամարտը բավանդակ ուժգնութեամբ տակաւին կը շարունակուի մեր երկրին եւ արտասահմանի մէջ։ Այս առթիւ կարգ մը ուշագրաւ դէպքեր ալ կը պատահին։ Այսպէս Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչը անկէ առաջ, Եգիպտոսի մէջ ատաղձի վաճառամարտ յառաջ բերելու համար, եգիպտական կառավարութեան հետ պայմանագրութիւն մը կը կնքէ։ Առեւտրական ներկայացուցիչը այս պայմանագրութիւնը ուղղակի իր անունով կը ստորագրէ եւ խորհրդային կառավարութիւնն ալ ի վիճակի չըլլալով որոշուած ատաղձը հայթայթել, կը մերժէ պայմանագրութիւնը եւ իր ներկայացուցիչը Մոսկուա կը կանչէ, բացատրութիւն պահանջելու համար։

Ռուս ներկայացուցիչը վախնալով Մոսկուայի կառավարութեան պատիժէն, Պոլսոյ ֆրանս. հիւպատոսարանը դիմելով անցագիր մը կ'առնէ եւ ուղղակի Փարիզ կը փախի։ Թէեւ տնօրէնին այս փախուստը գաղտնի կը պահուի, սակայն անոր ֆրանս. անցագիր մը առած ըլլալը որոշ է։ Նաեւ գատ, յուր առնուած է նաեւ որ Պոլսոյ ռուս առեւտր. ներկայացուցչութենէն ուրիշ երեք պաշտօնեաներ եւս նոյն ձեւով փախած են։

Ռուսերուն այս կերպ պայմանագրութիւններ կնքելուն միակ նպատակն է առեւտրական հաւասարակշռութիւնը խանգարել։ Անոնք Եգիպտոսէն 5 միլիոնի բամպակ ծախու առած եւ դարձեալ եգիպտական հրապարակին վրայ աւելի պակաս գինով նոյն այդ բամպակը ծախած են։

Մեր ստացած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսոյ ռուս ներկայացուցչութիւնը կարգ մը միջնորդներու միջոցաւ ծախու հանած է Պոլսոյ ռուսական հիւպատոսարանը եւ զոյգ հիւանդանոցները։

Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ Տըլէօն անուն հրեայ միջնորդ մը սակարկութեան մէջ է սոյն շէնքերը գնելու, ի հաշիւ հրեայ համայնքին, որ կը փափաքի հիւանդանոցի վերածել զանոնք։ Շահակից շրջանակներուն մէջ գաղտնիք մը կը նկատուի թէ ինչո՞ւ Ռուսերը կ'ուզեն ծախել այս շէնքերը

Միւս կողմէ կը տեղեկանանք նաեւ որ այժմ Ռուսերը սկսած են Սեւ ծովու եզերքներէն դէպի Անատոլուի ներսերը ապրանք տեղացնել։ Այս պատճառաւ, վերջին օրերու ընթացքին Պոլսոյ մանիֆաթուրայի հրապարակը մեծ տագնապի մը մատնուած է։ Անատոլու կը մերժէ ընդունիլ նոյնիսկ նախապէս տուած իր ապսպրանքները, որովհետեւ Ռուսերը խիստ աժան գինով ամէն տեսակ ապրանք կը հայթայթեն։ Ժողովուրդը «եաղմա» կ'ընէ զանազան վայրերու մէջ անհաւատալիօրէն աժան ծախուած ապրանքները։

Այս կարգէն յիշենք— 15 դրշ.ի մետաքսէ գուլպաներ, 7 դրշ.ի ապածոյներ (պասմա), 15 դրշ.ի պաթիսքաներ եւլն։ Այսպէս, միւս բոլոր վաճառականներուն ձեռքը գտնուած ապրանքը մնացած է եւ հրաշքի մը կը սպասուի զանոնք ծախելու համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 12 յունիս.— Լիոնահայութեան ծանօթ է որ տարիներու պայքարներէն յետոյ, հնարաւոր եղած է ստեղծել Ազգ. կեդր. Վարչութիւն, Լիոնի եւ Շրջակայից հայութեան բոլոր հոսանքներէն եւ չէզոք հասարակութեան համագործակցութեամբ։ Ազգ. կեդր. Վարչութիւնս գործի սկսած է 1931 ապրիլ 12էն սկսեալ եւ ստացած է կառավարութեան վաւերացումը։

Ազգ. կեդր. Վարչութեան կազմն է.—

Պ. Պ. Աբրահամեան Մամաս ատենապետ, Հաճի Պօղոսեան Բարունակ՝ փոխ ատենապետ, Տէօքմէճեան Յովհաննէս ատենադպիր, Մամեկեան Գրիգոր՝ գանձապետ։ Խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Փաշաեան Մովսէս, Սէփէրճեան Պօղոս, Աղաբեկեան Բաբկէն, Կէվիկեան Յակոբ, Թաթարեան Համբարձում։

Կը տեղեկացնենք յարգոյ հասարակութեան, որ Լիոնի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւներ են կարգուած Տ. Խորէն քհնյ. Կէօկճեան եւ Տ. Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան։

Միայն յիշեալ հոգեւոր հովիւներուն պիտի դիմեն բոլորը՝ պսակի, մկրտութեան, թաղումի եւ այլնի համար որոնց պատասխանատուութիւնը միայն կը ստանձնէ Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը։

Յառաջիկայ 21 յունիս 1931 կիրակի առաւօտ պիտի պատարագէ Տ. Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան։

(Կնիք)

* * *

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Հայ Գաղթականաց կեդր. Յանձնաժողովը պատիւ ունի յայտնելու մեր հայրենակիցներուն թէ Փարիզի Հայ Եկեղեցիին վարչութեան բարեհաճ յօժարութեամբ, յառաջիկայ յունիս 22է սկսեալ իր պաշտօնատեղին պիտի ունենայ այսուհետեւ եւ իր գործառնութիւնները պիտի կատարէ եկեղեցիին խորհրդարանին սենեակներէն մէկուն մէջ։

Հայ Գաղթականաց կեդր. Յանձնաժողովին հետ համաձայնուած է, ֆրանսական կառավարութեան որոշումով, Գաղթականաց Գրասենեակ մը որ մասնաւորապէս պիտի զբաղի գաղթականներու իրաւական դրութեան վերաբերեալ վկայականներու (ծննդեան, ամուսնութեան, ամուսնութեան, մահուան, ազգութեան, ժառանգութեան, բարի վարքի եւայլն) յանձնումով, ինչպէս եւ պիտի տայ certificat de coutume, թարգմանութիւններու վաւերացում եւայլն։

Թէ՛ Գաղթականաց Յանձնաժողովին ընդհանուր քարտուղարը եւ թէ՛ գաղթականական գրասենեակին վարիչը առ այժմ ամէն երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 10էն 12 պիտի գտնուին իրենց պաշտօնատեղին 15 Ժան Կուժօն փողոց։

Դիմում ընողներէն կը խնդրուի որ իրենց բոլոր վաւերաթղթերը միասին բերեն։

Նոյն Գաղթականաց Յանձնաժողովի վերաբերեալ բոլոր թղթակցութիւնները ուղղել Secrétaire Général de Comité Central des Refugiés Arméniens, 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e). Փարիզ 13 յունիս 1931

(Կնիք)

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

…նաս մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգին…, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի …պուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։ …նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծա… …ենք ամէն դիւրութիւն, կարգը մերն է սպասելու քիչ մը …ը արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՁԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

(Քրտական ծէքեաթ)

Զ.

Վհուկը, տեսնելով որ ձախողե… իր առաջին դաւը, փորձեց ու… …մը իշխանը մղեց որսի ելլելու։ …լուսար որսի պահուն սպաննել …ը պատահական գնդակով մը։ …Սակայն Ձին, կասկածելով վհու… …պատռ մեքենայութիւններէն, …րեց Մեմէն, որպէսզի չերթայ …ի Մեմ, հնազանդելով իր սիրա… …ին ցանկութեան, պատրուակեց …անհանգիստ է։

Ձին, առիթէն օգտուելով, եկաւ …ի մօտ։ Սակայն կէս ժամ յետոյ …ու տեղատարափ անձրեւ մը։ …անն ու իր հետեւորդները ստիպ… …ցան պալատ վերադառնալ։ Երկու …հորները, իրենց զգացումներուն …ութեան մէջ, նշմարած իսկ …թէ օդը փոխուած էր։ Երբ …անն ու իր հետեւորդները պալատ հասան, Ձին տակաւին Մեմի մօտն էր։ Այլեւս ժամանակ չկար իր առանձնասենեակը քաշուելու։ Մեմ նստաւ սենեակին մէկ անկիւնը եւ իր պարեգօտով ծածկեց Ձինը։

Մեմ, ցոյց չտալու համար Ձինը, չկրցաւ ոտքի ելլել՝ երբ ներս մտաւ իշխանը։ Բայց իշխանը չնշմարեց այդ պարագան։ Վհուկը, որ այդ տեղ կը գտնուէր պատահմամբ, տեսաւ եւ իշխանին ուշադրութիւնը հրաւիրեց, աւելցնելով որ Մեմ դիտմամբ կ'ուզէ վիրաւորել իշխանը։

Ճշդելու համար, իշխանը դուրս ելաւ սրահէն եւ, քանի մը վայրկեան յետոյ, նորէն ներս մտաւ, բայց տեսաւ որ Մեմ, ոչ իր դուրս ելլելու, ոչ ալ ներս մտնելու պահուն, ոտքի չելլեր։ Զայրացած բարկացած, իշխանը կը խորհէր թէ ի՛նչպէս պատժէ։ Նախարարը, նշմարելով կացութեան ծանրութիւնը եւ հաւատացած ըլլալով Մեմի պատրուակին, մօտեցաւ եւ հարցուց.

— Մեմ, չե՞ս կրնար ծիրդ մը ընել եւ ոտքի կանգնիլ։

Մեմ, պատասխանի փոխարէն, ցոյց տուաւ իր պարեգօտին տակ Ձինի ոսկեզօծ մազերը։ Նախարարը հասկցաւ որ անհրաժեշտ էր իշխանին եւ հետեւորդներուն ուշադրութիւնը դարձնել այլուր, եթէ չէր ուզեր Ձինի ու Մեմի կորուստը։ Անմիջապէս որոշումը տուաւ։ Վազեց իր ապարանքը, որ մօտ էր, եւ բռնել կնոջը.

— Ա՛ռ Թոլանը եւ զաւակդ, եւ դո՛ւրս ելիր պալատէն։

Յետոյ կրակ ձգեց իր ապարանքին մէջ, ու մարդ ղրկեց իշխանին, լուր տալու համար թէ, հրդեհ կայ, որպէսզի օգնութեան հասնի։ Իշխանն ու բոլոր հետեւորդները վազեցին Նախարարին ապարանքը։ Սրահին մէջ մնացին միայն Ձինն ու Մեմը, ինչպէս նաեւ վհուկը, որ տեղէն չէր շարժած։ Այն ատեն Ձին, դուրս ելլելով Մեմի պարեգօտին տակէն, ըսաւ.

— Վհուկը յարգանք չունի մարդոց առօրէճաններուն մասին։

Եւ քաշուեցաւ իր յարկաբաժինը

Նախարարին ապարանքը այրեցաւ ամբողջովին։ Եւ երբ իշխանն ու հետեւորդները վերադարձան, Մեմ, կեղծելով թէ ոտքի ելլելու կարողութիւն չունի, դժուարաւ կանգնեցաւ՝ երբ իշխանը ներս մտաւ։

Իշխանը համոզում գոյացնելով թէ անհանգստութեան պատճառով էր, որ Մեմ ոտքի չէր ելած, ինչպէս սովորութիւն էր, հանդարտեցաւ եւ վհուկին ծրագիրը այս անգամ ալ ձախողեցաւ։

Երբ բոլոր պալատականները հաւաքուեցան, ամէնքը ցաւակցութիւն յայտնեցին այն մեծ կորուստին համար, որ նախարարը կրած էր հրդեհին պատճառով։ Մեմ, որ հասկցած էր թէ ինչո՛ւ եւ ի՛նչպէս պատահած էր այս աղէտը, առիթէն օգտուեցաւ եւ ըսաւ.

— Ով իմ իշխանս, կ'առաջարկեմ որ բոլոր ազնուական պալատականներդ մէկ մէկ նուէր ընեն նախարարիդ, որպէսզի ան կարենայ վերաշինել իր ապարանքը։

Եւ Մեմ խօսքէն գործի անցնելով, բերել տուաւ երկու սկուտեղ, որ լեցուած էր ոսկիով, եւ նուիրեց նախարարին։ Բոլորն ալ զարմացած էին տեսնելով Մեմի վեհանձնութիւնը։ Շնորհիւ մրցակցութեան ոգիին, նուէրները այնքան առատ դիզուեցան, որ յաջորդ օրն իսկ նախարարը որոշեց սկսիլ իր ապարանքին վերաշինութիւնը։

Է.

Վհուկը, հասկնալով որ քանի նախարարը պալատին մէջ գտնուի՝ չպիտի կարենայ յաջողցնել իր ծրագիրը եւ փնասել Մեմի, թելադրեց իշխանին, որ նախարարը ղրկէ պետութեան հեռաւոր գաւառները, գանձելու համար յետնեալ տուրքերը եւ ստանալիք վարձատրութեան շրջակել նիւթական կացութիւնը։ Իշխանը անմիջապէս հաւանութիւն յայտնեց այս թելադրութեան, զոր հաղորդեց իր նախարարին։ Նախարարը, առանց կասկածելու թէ ի՛նչ նպատակով զինք կը հեռացնեն, ընդունեց եւ մեկնեցաւ։

Այս մեկնումէն քանի մը շաբաթ յետոյ, վհուկը ուզեց անգամ մըն ալ փորձել Մեմի կորուստը եւ առաջարկեց իշխանին, որ ճատրակ խաղալու հրաւիրէ Մեմը, այն պայմանով որ եթէ խաղը շահի՝ պիտի ստանայ Ձինի ձեռքը, եթէ կորսնցնէ, խաղը՝ պիտի տայ իր գլուխը։

Իշխանը, միշտ վհուկին ազդեցութեան տակ, հրաւիրեց Մեմը եւ խաղին պայմանները հաղորդեց անոր։ Մեմ հաւանեցաւ եւ սկսան խաղալ։

Ձինի յարկաբաժիններէն մէկուն պատուհանը կը նայէր խաղասրահին մէջ։ Այդ պատուհանէն Ձին սովորութիւն ունէր դիտելու անցած դարձածը։ Այդ խաղի պահուն ալ Ձին իր սովորութեան համաձայն նստած էր պատուհանին առջեւ եւ կը դիտէր Մեմի խաղալը իր եղբօր հետ։

Մեմ, որ նստած էր կռնակը իրեն դարձուցած, չէր գիտեր թէ իշխանուհի Ձին կը գտնուի պատուհանին առջեւ։

(Շար.)

վրայ պէտք է աւելցնել 2210 ռմբակիրներ եւ Գոբէայի, Ֆորմոզայի եւ Մանչուրիոյ մէջ գտնուող ուժերը. մօտ 21.000 հոգի։ Ճափոն ունի 623 զինուորական օդանաւ։Ամերիկայի մտադիր է մօտ ատենէն աւելցնել օդանաւերու ուժը։

Աւստրիոյ դահլիճը հրաժարած

Աւստրիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ, քաղաքական եւ նիւթական շրջանակներու մէջ առեղծելով կատարեալ իրարանցում մը։ Դահլիճին հրաժարումը կը նախատեսուէր արդէն Ներքին նախարարին հրաժարումովը, որուն տուն տուած էին ելեւմտական հարցեր։ Ներքին նախարարը համամիտ չէր որ կառավարութիւնը երաշխաւորէ Գրէտիտանշթալթ դրամատան բոլոր պարտքերը։

Հանրապետութեան նախագահը ընդունեց դահլիճին հրաժարականը եւ անմիջապէս սկսաւ խորհրդակցութեանց խորհրդարանի նախագահներուն եւ կուսակցութեանց պետերուն հետ։

Անգլեւխորհրդային բանակցութիւնները

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն, Խորհրդարանին յայտնեց թէ խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները անգլեւռուս բանակցութեանց յանձնախումբին յանձնած են Անգլիոյ պահանջներուն մասին տրուած յիշատակագրին պատասխանը։ Յանձնախումբը պիտի հաւաքուի շաբթու մէջ, քննելու համար այս պատասխանը։

Իտալացի մասնագէտներ դէպի Ռուսիա

Ֆաշիստ ճարտարարուեստական ընդհ. Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ՝ իտալացի ճարտարագէտներու խմբակ մը մեկնեցաւ դէպի Մոսկուա։ Խմբակին մէջ կը գտնուին մեքենայի եւ ելեկտրական ու երկրագործական գործիքներու ամէնէն մեծ գործարաններու պետերն ու մասնագէտները, ինչպէս նաեւ դրամատէրներ եւ նախարարութեան մը ներկայացուցիչը։

Թուրքիոյ խնայողութիւնները

Խալք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակը իր նիստին մէջ քննեց պիւտճէի խնայողութեան խնդիրը։ Ելմտական գործավար Ապտիւլ Հալիք երկար բացատրութիւններ տուաւ, պաշտպանելով կառավարութեան տեսակէտը, որ է պաշտօնեաներուն մէկ մասը դուրս հանել, եւ ո՛չ թէ բոլորին ամսականները զեղչել։ Գործավարը ըսաւ թէ պաշտօնեաներու ամսականներուն գլուխը օրէ օր կ՚աւելնայ, եւ հետեւեալ թիւերը յիշեց.—

1926ին, պաշտօնեաներու ամսականը 54 միլիոն ոսկի էր։ Ասոր 46 միլիոնը վճարուեցաւ, իսկ մնացեալը խնայուեցաւ։ 1927ին, ամսականներու գլուխը 56 միլիոնի բարձրացաւ եւ 50 միլիոն ոսկի վճարուեցաւ։ 1928ին 58 միլիոն եղաւ, 1929ին 59, իսկ 1930ին՝ 65 միլիոն ոսկի։

Այս կացութեան առջեւ, կառավարութիւնը որոշեց խնայողութիւն ընել եւ գործավարութեանց յանձնարարել ճշդել անհրաժեշտ պաշտօնեաներուն թիւը։ Եւ այս առթիւ տրուեցան կարգ մը որոշումներ։

Ելմտական գործավարը եզրակացուց թէ կառավարութիւնը կողմնակից չէ ամսականներու զեղչումին, որովհետեւ պիւտճէին ծանրաբեռնողը փոքր պաշտօնեաներն են։

Գործավարէն յետոյ խօսք առին բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ զանազան կարծիքներ յայտնեցին, որոնց ամփոփումը սա է.— Ա. Պաշտօնեաներուն թիւը շատ է, բայց ժամանակի ընթացքին պակսեցնելու է։ Բ. 30 տարի ծառայողներուն հանգստեան կոչուիլը ո՛եւ է շահ չապահովեր։ Գ. Եթէ մասնաւոր պիւտճէներով կառավարուած հաստատութիւններէն պաշտօնեաներ հանուին, ասոնք պէտք է օրականով աշխատցնել, փոխանակ այն գործին կանչելու հանգստեան կոչուածները։

Ելմտական գործավարին պատասխանէն յետոյ, որոշուեցաւ պիւտճէն եղածին պէս քննել։

Ինչպէս կ՚երեւի, պիւտճէն չի փոխուիր, այլ միայն հանգստեան չպիտի կոչուին 30 տարի ծառայողները։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր - Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins.

ԳԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ԱՆԻԷՌ, Պուա Քոլոնպի Ջէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Ave. d'Argenteuil, փլաս թոմէթի սրահը, կը խօսի ընկ. Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Քրտական յեղափոխութիւնը եւ մեր դիրքը»։ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Պուճիկեանի բնակարանը, 63 Րիւ տիւ Փարք։

ՍԱՐՍԷԼ-Առնուվիլի ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ «Հրայր» խումբի ընկերները այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին ընկ. Երանեանի աշխատանոցը, 11 rue des Bauves. Կրնան ներկայ ըլլալ նաեւ «Ռազմիկ»ի ընկերները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 206 Rue Duguesclin գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին խաժակ Ակումբին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Գարծ.— 1000 Ֆր.։
Մարթիկ, Օ. Ք.— 35։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Պատ. Միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԳԻՅԵԱՆՔՈՒՐ-Իսի լէ-Մուլինօի Կարմիր Խաչի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատ. Միութեան կողմէ
իր հիմնադրութեան տարելիցին առթիւ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին
Այս կիր. ժամը 2.30ին Տէսինաբնակութեան ծանօթ պաղ աղբիւրին քով
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Գ Ա Ռ Օ Ն Է
կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐ»
կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբը
երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն Զուխ պիւֆէ
կարելի է ճաշը միասին բերել
Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի
Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.
Ռէնի «Գնդակահարուածներու» մասին
կը խօսի՝ Ս. ՔՈՋԱՐԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի «ֆօրթ տ՚իթալի»ի մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ դպրոցական սրահի մը շինութեան
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualitéի մէջ
24 Rue St. Victor, Métro Maubert Mutualité կամ Cardinal Lemaine
Մասնաճիւղին թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՓԱՐՈՍԻՆ ՊԱՀԱԳԱՆԸ և ՎԱՐՁՈՒԱԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց միութեան տարեկան դաշտահանդէսը Օգոստոս 2ին, Կիրակի, Վարժարանի պարտէզին մէջ։
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Նկատի ունենալ Կիլիկիա Հայր. միութեան
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒԼԻՍ 19ԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ռ Է Ն Ի

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

(Վէպ՝ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնից)
Դիմել՝ M. Altounian, 17 rue Ampère, Cachan (Seine) France
Ֆրանսա եւ գաղութներ 20 ֆր. ուրիշ երկիրներ 1 տոլար։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Place des Fêtesի մեթրոյին դիմացի լրագրավաճառին խանութը

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իսի լէ Մուլինօի սկաուտական մասնաճիւղի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Թիթեղի գործարանին դիմաց 284 Թիւ Ֆէրմ Մուլինօ։ Կը խնդրուի ծնողքներէ ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։ Ներկայ կ՚ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը։

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, 131 rue Fbg. du Temple, մեթրօ Պէլվիլ։ Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններուն մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին փլաս Սէն Միշէլի թիւ 10 գիւրօ Թամպայի վերնայարկը։

Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ եւ զեկոյց։

ՀՐԱՒԷՐ

Կէյվէյի եւ Շրջանի Հայր. Միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզ եւ շրջակաները բնակող կէյվէցի, Գուրտպէլէնցի, Գէնճըլար էյմէցի եւ Մինա գիւղցի արձանագրուած եւ ոչ-արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Գ. Ղեւոնդ Ջափարեանի Ճաշարանին մէջ, 36 Rue Polonceau, Մեթրօ Պարպէս։ կարեւոր օրակարգ։ Ֆրանսայի գաւառներու եւ արտասահմանի հայրենակիցներէն կը խնդրուի Միութեան անուան իրենց թղթակցութիւնները ղրկել S. Kapamadjianի (coiffeur) 55 Bld. Rodin, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ընտանեկան հաւաքոյթը այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Քլամառի անտառին մէջ, Ֆոնթէն Սէնթ Մարիի աղբիւրին մօտ։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Օր. Բաքալեանի եւ իր աշակերտուհիներուն կողմէ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 5ին, 93 Bld. St. Michel, փարիզ (5)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38 Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Իր փնտռեմ հայրս Թէմէնցի (Կէմէրէկ) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն եայլա եւ ուր մնացած է մինչեւ 1917։ Կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր Մովսէսեան եւ եղբայրս Եղիազար որոնք մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ուզուն եայլա (Ազիզիէի մօտ)։ Իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, 17 Rue de Grand Madir La Ciotat, (B. du Rhône) France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	1 տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 374 388

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1931

19 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1599 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵՐԿԱԹԵԱՅ ԿՐՈՒՆԿԸ

Այս միջոցին ծանրագոյն տագնապը կ'անցընէ Գերմանիան Աւստրիան։

Տագնապ մը, որ մեծապէս կ'ազդէ ամբողջ Եւրոպայի քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան վրայ։ Տագնապ մը ընդհանուր՝ զարհուրելի ցնցումներ յառաջ բերելու։

Այն օրէն ի վեր որ Լա Հէյի Գերագոյն Ատեանին յանձնուեցաւ աւստրօ-գերման համաձայնութեան խնդիրը, դժգոհները ամէն միջոցի կը դիմեն, այդ ծրագիրը վիժեցնելու համար։ Ամէնէն աւելի շահագրգռուած պետութիւնը, Ֆրանսա, շարժման մէջ դրած է իր դիւանագիտական եւ սեղանաւորական ուժերը, որպէս զի չծնած մեռնի «Անշլուս»ը։ (Միացում Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ)։

Միւս կողմէ, Գերմանիան ոչ միայն չի կրնար պարտքեր իր վճարել, այլ եւ կարելին կը փորձէ, յաղթականներուն ուշադրութիւնը գրաւելու եւ նոր զիջումներ կորզելու համար։

Չէքըրսի (Անգլիա) տեսակցութենէն ի վեր, Գերմանիոյ ղեկավարները կ'օգտագործեն ամէն առիթ։ Գաղտնիք չէ որ Գերմանիոյ երկիրը իսկապէս մատնուած է անելի մը։ Պաշտօնապէս 4—5 միլիոն կը հաշուեն գործազուրկներուն թիւը. բայց բուն իրականութիւնը շատ աւելի սեւ է, քան կ'ենթադրուի։ Ազգայնականները եւ միապետականները կը շահագործեն այս կացութիւնը, բոլոր դաշնագիրները պատռելու համար։ Իսկ համայնավարները իրենց գերագոյն խաղը կը փորձեն, որպէս զի Գերմանիան կարմրի եւ հետեւաբար ամբողջ աշխարհ բռնկի։ Մոսկուա չարաչար յուսախաբ եղաւ 1923ին, յեղափոխութեան յաջողութիւն իսկ նախատեսելով, եւ հիմա չուզեր փախցնել առիթը։

Արդարեւ, կարելի՞ էր երեւակայել աւելի թանկագին պատեհութիւն։

Հինգ միլիոն անգործներու բանակէն զատ, ուրիշ միլիոնաւոր դժգոհներ եւ ըմբոստներ կան Գերմանիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ։ Եւ Մոսկուան միլիոններ կը թափէ, մանաւանդ այս օրերս, խնամութիւն կը հաստատէ բոլոր յեղափոխական ուժերուն հետ, ճգնելով ժամ առաջ ողջունել «Մեծ Յեղաշրջում»ը։

Ինչ կը վերաբերի Աւստրիոյ, թէեւ սահմանափակ, բայց աւելի ծանր է կացութիւնը։

Բուն իսկ Աւստրիոյ գոյութեան խնդիրն է որ կը քըքրուի այս միջոցին։ Նախկին կայսրութեան մէկ տասներորդը միայն կը ներկայացնէ այսօրուան Աւստրիան։ Զրկուած՝ ամէնէն արգաւանդ հողամասերէն եւ ծովէն, վերածուած՝ վեց միլիոն բնակչութեան, այս պետութիւնը կանգուն կը մնայ շնորհիւ միայն Դաշնակցութեան աջակցութեան։ Ուրիշ խօսքով, իր գոյութիւնը կախուած ունի դրամատիրական պետութեանց քմահաճոյքէն։ Ինկած է անոնց երկաթեայ կրունկին տակ։ Ուզեն կը պահեն, ուզեն կը խեղդեն։

Այս իրողութիւնը ճիշդ է մանաւանդ այսօրուան համար։ Այսօր, սեւ վրէժ, փոխատու եւ շահակից պետութիւնները բռնած են համբայ մը որ ուրիշ ելք չունի. — Աւստրիա՛, կամ կը խեղդուիս, կը քանդես կապերը հարեւան Գերմանիոյ հետ, կը հրաժարիս տնտեսական կամ քաղաքական համաձայնութիւններէն, «Անշլուս»էն եւ միւս բոլոր ծրագիրներէն։ Եւ կամ, պատրաստ է կախաղանը։

Եւ իսկապէս, առնուազն սնանկութիւն՝ կը սպառնայ Աւստրիոյ։

Դանլիճը հրաժարած է արդէն, եւ շահակիցներէն Փարիզը ձեռք բռնած. — մինչեւ իսկ ձայն կ'ուզէ ունենալ նախարարութեան ընտրութեան մէջ։ Թելադրութիւններ, խրատներ, անուղղակի սպառնալիքներ։

Ահա թէ ի՛նչպէս խոշոր ձուկերը կը սպառնան կլանել մանրերը։

Թէեւ պայքարը կը մղուի տնտեսական գետնի վրայ, բայց էականին մէջ, պարզապէս քաղաքական է։ Ազդեցութեան եւ իշխանութեան պայքար։

Մնաց որ, այսօրուան պետութիւնները եւ անոնց քաղաքական կեանքը ամէն բանէ առաջ կախում ունին տնտեսական շահերէն։ Ըսենք բուն բառը, — մանաւորապէս Եւրոպայի ցամաքին վրայ, չկայ քաղաքական անկախութիւն առանց տնտեսականի։

Նոյն լուծին տակ ինկած է նաեւ Եուկոսլավիան, որ անցեալ տարիէ ի վեր կը կառավարուի ամուր թաթով մը, կեդրոնաձիգ իշխանապետութեամբ, որպէս զի չկազմալուծուի։ Որպէս զի չկորսնցնէ բմբոստ Խրուաթիան։ Այստեղ ալ՝ բուն զսպանակը բռնած են դրամատիրական պետութիւնները։ Տարբեր չէ Ռումանիոյ պարագան ալ։

Ուրեմն, Եւրոպան կը գտնուի նոյնքան մռայլ հեռանկարի առջեւ, որքան 1914ին։ Եւ աստիճան մը աւելի ծանր, քանի անտարակոյս է ելքը, իսկ բազմազան են խռովութեան աղբիւրները։

Երկաթէ կրունկն է որ կը կառավարէ աշխարհը, եւ կ'ուզէ յաւէտ պահել յաղթութեան դաշնագիրները։ Իսկ պարտեալները, փոքրերը կրճտելով իրենց ակռաները, հեռացնելու կը ձգտին դրամատիրական աշխարհակալութեան, եւ կամ կ'սպասեն համաշխարհային յեղափոխութեան։ Շ.

ԲՈՒՌՆ ԿՌՈՒՆԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՈՒՐՋ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐ ՍՊԱՆԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐ

Մոսկուայի «Պրաւտա» ... *Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը գրեն մեզի (6 յունիս).—*

Արարատի լանջերում տարածուած են Ջալալցի քուրդ ցեղի վրանները: Նրանք Պարսկաստանի քրդերի մէջ ամենից վարժ եւ ճարպիկ կռւողներն են:

Մարտ ամսից սկսել են դրանց եւ Թուրք զօրքերի միջեւ ընդհարումներ. քրդերը տեսնելով Թուրք զօրքի բազմութիւնը, հրոսակային կռիւ են մղում դրանց դէմ, որպէսզի թշնամուն յոգնեցնեն եւ յուսահատեցնեն:

Մայիս ամսին քրդերը տեսնելով որ Պարսիկներն էլ Թուրքերին ճանապարհ են տալիս որպէսզի գան եւ իրանց շրջապատեն, կը սկսին յարձակիլ Պարսից սահմանապահ զօրքի վրայ: Երկու կողմից տեղի կ'ունենան յուրթ ընդհարումներ: կան մի քանի հարիւր սպանուածներ եւ վիրաւորներ:

Յունիս 4ին Պարսիկները յայտարարեցին որ Արարատի քրդերին յաղթել են Ջալալցի ցեղը ցրել են։

Ականատեսի պատմելով, քրդերը գիշերը յարձակւում են Պարսից բանակի վրայ, պաշար, ռազմամթերք խլում են եւ նորից քաշւում դէպի լեռը։

Քրդերի գործը շատ դժուարացաւ։ Այժմ մնացել են երկու կրակի մէջ. դեռ չհաշտուած խորհրդային Ռուսիան։

150,000 տոլար Սելանիկի վարժարանին

Սելանիկի ազգ. իշխանութիւնը ասկէ առաջ, ընդհ. կուսակալ Պ. Կոնտիլիի միջոցով, խնդրանք ներկայացուցած էր կեդրոնի կառավարութեան, որպէս զի 300 հազար տրախմիի նպաստ մը յատկացնէ տեղւոյն ազգ. վարժարաններուն, որոնք նիւթական անձկութեան մէջ կը գտնուին։

Կառավարութիւնը հաւանած է 150,000 տրախմիի (մօտ 4000 թրքական ոսկի) գումար մը յատկացնել Սելանիկի հայ համայնքի կրթական կարիքներուն։

Այժմ նոր դիմումներ կ'ըլլան, որպէսզի կառավարութեան սահմանած այս գումարին վրայ 50էն 100 հազար տրախմի եւս աւելցուի։

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ, Մուսուլի քարիւղի համաձայնութեան առթիւ (28 մայիս).

— «Սուրիա եւ Լիբանան այլ եւս բոլորովին կ'ազատին տնտեսական տագնապի սպառնալիքներէն, որովհետեւ օտար դրամագլուխը կ'ողողէ ամբողջ հրապարակը։ Հազարաւոր տեղացի աշխատաւորներ պիտի օգտուին այդ դրամագլուխէն եւ տեղական արհեստն ու ճարտարարուեստը պիտի զարգանան լաւագոյն պայմաններու տակ։ Երկաթուղային ընդարձակ ցանցը որ պիտի երկարի Թրիփոլիէն մինչեւ Ապու Քէմալ, Իրաքի սահմանը, օրհնաբեր օգտակարութիւններ պիտի պարգեւէ երկրագործ ժողովուրդին։

Բացի քարիւղի ճամբու շինութեան ձեռնարկէն, տնտեսական ուրիշ կարեւոր ծրագիրներ մշակուած են ի նպաստ հովանաւորեալ երկիրներու։ Առաջինը Հոմս—Տէր-Զօր երկաթուղագիծն է, որուն շինութեան ծրագիրը պատրաստուած եւ վաւերացուած է եւ որ գործադրութեան պիտի պիտի դրուի մօտ ատենէն, երբ վերջանան սուրիական ընտրութիւնները, իսկ երկրորդը Տրիպոլիս—Նաքուրա գիծն է, որ նմանապէս վաւերացուած է եւ տարիներէ ի վեր կը գտնուի քննութեան տակ։

Չպէտի խօսինք տնտեսական այլ ծրագիրներու մասին, որոնք քննութեան նիւթերը կը գտնուին եւ մօտ ատենէն պիտի վերջանան. օրինակ՝ բամպէ կայանի հաստատումը, նաւահանգիստի ընկերութեան ընդարձակ ծրագիրները եւայլն։

Սուրիան եւ Լիբանանը տնտեսական շատ փայլուն շրջանի մը նախադուռին վրայ կը գտնուին եւ ապահովաբար հեռու չէ այնօրը երբ լայն հորիզոններ բացուին այս ժողովուրդին առջեւ»։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

Գ. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղէն (ի հաշիւ վիճակահանութեան տոմսերու)	1000.—
Յունիս 17ի գումարը	4838.35
Ընդհ. գումար	5838.35

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ կարգ մը համայնավարներ դատապարտուած են 2 տարի բանտարկութեան, ծաղկեցուած մէկ տօնին առթիւ, հակապետական թռուցիկներ բաժնած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Այս վերջին ամիսներու ընթացքին, համայնավարները մեծ գործունէութիւն մը լծուած են Պաղեստինի կարեւոր քաղաքներուն մէջ։ Մասնաւորապէս, անոնց գլխաւոր նպատակն է ժողովուրդը գրգռել հոգատար պետութեան դէմ։ Իսկ տեղական իշխանութիւնները իրենց կարգին, ամէն խստութեան դիմելու կը պատրաստուին, առաջքն առնելու համար նոր գրգռութեանց։

Կ'ըսուի թէ յառաջիկայ չորեքշաբթի, 1929ի դէպքերու հետեւանքով մահուան դատապարտուած երեք Արաբներու տարեդարձին առթիւ, համայնավարները դրդած են ժողովուրդը որ ընդհ. գործադուլ յայտարարէ։

ՀՆԴԻԿ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Տէլհիի Հնդիկ իշխաններու խորհուրդին նախկին նախագահը Փաթիալայի մահարաճան, Սիմլայի մէջ հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որով կը յայտնէ թէ ի՛նչ պատճառներով դէմ է ամբողջ Հնդկաստանի դաշնակցութեան գաղափարին։

Մահարաճան կը յայտնէ թէ Հնդկաստանի դաշնակցութեան գաղափարը Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ ընդունած էր ժամանակաւոր կերպով, իսկ այժմ կը մերժէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔԵՊ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահ Նշանեան եպիս. կողմէ Փարիզի Հայոց հոգեւոր հովիւին ուղղուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ Արքեպ. Գուշակեան ընտրուած է Պատրիարք Երուսաղէմի։

Ինչպէս կը յիշեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, քանի մը օր առաջ Երուսաղէմէն ղրկուած թղթակցութիւն մը կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտար Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութեան մասին։ Անգլիոյ գաղթային նախարարութեան կողմէ, Պաղեստինիմարզպանութեան աւագ-քարտուղարութիւնը տեղապահ Նշանեանի հաղորդելով պատրիարքական ընտրութեան հրահանգը, յանձնարարեր էր շուտով կատարել ընտրութիւնը միաբանութեան քուէներով: Միաբանութիւնը պատրաստեր էր հնգանուն ցանկ մը, որուն վրայէն է որ ընտրուած է Թորգոմ Արքեպս.։ Այս ընտրութիւնն արդէն հաւանական կը նկատէր մեր թղթակիցը։

Քրդ. խլրտում պարսիկ սահմանին վրայ

Երզրում հրատարակուող «Վարլըք» թերթին տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիայէն Պարսկաստան անցնող Քիւրտեր միշտ խլրտումներ կ'ընեն այնտեղ եւ այս պատճառով ընդհարումները անպակաս են։ Պարսիկները այս աւազակախումբերուն վրայ թնդանօթի եւ գնդացիրի կրակ բանալու սովորութիւն ունին։

Յիշեալ թերթին Պայազիտի թղթակիցը կը գրէ.— Մեր սահմանին մօտ, պարսկական հողին վրայէն թնդանօթի եւ գնդացիրի ձայները առտուընէ ի վեր կը լսուին։ Պարսկաստանէն եկող ճամբորդ մը կը տեղեկացնէ թէ Պարսիկները սկսած են հրոսախումբերը ոչնչացնել։

«Շատ ստոյգ աղբիւրէ ստացած տեղեկութիւններուս համաձայն, Պարսկաստան գտնուած հրոսակները պարսիկ հողին վրայ Աքկէօլ փախած ու այնտեղ ապաստանած են։ Այս հրոսակները նախապէս Աքկէօլ կը գտնուէին։

«Մեր սահմանին վրայ ձեռք առնուած միջոցներուն շնորհիւ, ոչ մէկ աւազակ կրցած է Թուրք հողը անցնիլ եւ ոչ իսկ այս տեսակ փորձ եղած է»։

Կարգը եկաւ Յոյներուն

Ասկէ առաջ գրած էինք թէ Պոլսոյ յոյն համայնքը դատ բացած է Քաղաքապետութեան դէմ, նկատելով որ ան փորձած է գրաւել Գասըմփաշայի իրենց գերեզմանատունը, իբրեւ անտէր ու լքեալ։

Յոյն համայնքին դատը սկսաւ անցեալ շաբաթ։ Գերեզմանատան հողին վրայ կան նաեւ 17 խանութներ, որոնք հասոյթ կը բերեն։ Յոյները կը պնդեն թէ իրենք ունին օրինական բոլոր փաստաթուղթերը։

Դատարանը դատը յետաձգեց, քննութիւն կատարելու համար։

Թուրքիոյ կրթական ծնաշութիւնները

Խնայողութեան պատճառաւ կրթական վերատեսչութիւններու ջնջումը վերջնական հանգամանք ստացած է։ Վերատեսչութիւններուն մէկ մասը պաշտօնի պիտի կոչուի նոր կազմուելիք 12 ընդհ. քննչութիւններու մէջ։ Այս քննիչները լայն իրաւասութիւն պիտի ունենան։

Կրթ. վերատեսուչներուն ունեցած իրաւասութեանց մէկ մասը փոխանցուած է կուսակալներուն։ Վերատեսչութեան պաշտօնեաներուն մէկ մասը պիտի հանուի, միւսն ալ ուրիշ պաշտօններու պիտի կոչուի։

Աւստրիոյ նախարարական տագնապը

Ինչպէս գրեր էինք, աւստրիական կառավարութեան հաւաքական հրաժարման տուն տուաւ Ներքին նախարարին հրաժարումը, որուն պատճառ դարձեր էր ելեւմտական հարցերու շուրջ կարգ մը տարակարծութիւններ։ Ներքին նախարարը դէմ էր որ կառավարութիւնը երաշխաւորէ Քրէտիթ Անշթալթ վարկային հաստատութեան արտաքին պարտքերը։ Միւս կողմէ կը նկատէր նաեւ որ աւստրիական խորհրդարանին քուէարկած օրէնքը որ կառավարութեան կը թոյլատրէր երաշխաւորութիւններ տրամադրել, միայն մէկ իմաստ կրնայ ունենալ, — Աւստրիոյ տնտեսական կեանքին ապահովել նոր աղբիւրներ։

Անմիջապէս որ դահլիճը իր հրաժարականը ներկայացուց, Հանրապետութեան նախագահը սկսաւ խորհրդակցութեան, զանազան հոսանքներու պետերուն հետ ու կրկին նախորդ վարչապետին, Պ. Էնտէրի առաջարկեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Այս վերջինս նկատելով որ Աւստրիոյ ներկայ կացութեան արտակարգ դժուարութիւնները չեն կրնար լուծուիլ գտնել խորհրդարանական աշխատանքի սովորական եղանակներով, առաջարկեն ընդունելէ առաջ, դրաւ հետեւեալ պայմանները.— Խորհրդարանը պէտք է կառավարութեան տայ արտակարգ իրաւասութիւններ, որոշ շրջանի մը համար, որպէս զի կարելի ըլլայ ապագային հաւասարակշռել ելեւմուտքը, եւ Քրէտիթ Անշթալթ հաստատութեան վերաբերեալ հարցերուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Համագործակցութիւն Զանգեզուրի աղէտին շուրջ.— Մայիս 28ի տօնակատարութիւնները.

Գահիրէի Թեմական Ժողովի ուրոշման համաձայն, երեք յարանուանութեանց, քաղաքական կուսակցութեանց, Բարեգործականի, Հ. Կ. Խաչի եւ «Այծեմնիկ» Միութեան ներկայացուցիչները Գահիրէի Առաջնորդարանին մէջ նիստ գումարելով, իրենց մէջէն ընտրեցին գործադիր հանգանակիչ յանձնաժողով մը, որ հանգանակութիւն պիտի կատարէ ի նպաստ Զանգեզուրի աղէտեալներուն։

Զարմանալի ժողովուրդ ենք. անպայման աղէտ մը պէտք է պատահի, որպէսզի համագործակցութեան պահանջը զգալի դառնայ եւ քով քովի գանք բնութեան կամ մեր թըշնամիներու գործած չարիքներուն դէմ դարման մը տանելու։

Վերջին տասնամեակի ընթացքին ի ձայն փողոյ եւ թմբկի, հազար անգամ գրուեցաւ ու քեշտուեցաւ համազգային ճակատ մը կազմելու անհրաժեշտութիւնը, բայց կարելի չեղաւ այդ գեղեցիկ նպատակը իրագործել։ Երբ բոլոր հոսանքները աղէտի մը առթիւ կրնան պահ մը մոռնալ իրարու հանդէպ սնուցած ոխն ու քէնը եւ սեղանի մը շուրջ հաւաքուելով, աղէտի մը դարմանը տանիլ, մի՞թէ՞ գաղթահայութեան սպառնացող չարիքները նուազ վտանգաւոր աղէտներ են, որ այդ հարցերուն շուրջ չեն կրնար գործակցիլ ու դարմաններ տանիլ։

Բոլոր գաղութներու ազգային իշխանութիւնները իրենց նախաձեռնարկ ըլլալու են համազգային համագումարի մը կազմութեան։ Թուլցէ այսպիսով կարելի ըլլայ իրականացնել տարիներու բաղձանքը։

⁂ Այս տարի ալ, ինչպէս միշտ, թէ Գահիրէի եւ թէ Աղեքսանդրիոյ մէջ, մեծ շուքով տօնուեցաւ Մայիս 28ի անկախութեան 13րդ տարեդարձը։ Գահիրէի մէջ անկախութեան տարեդարձը տօնուեցաւ մայիս 30ին, «Տօլի Փալաս» սինէմայի ընդարձակ ու շքեղ սրահին մէջ, որ քաղաքին ամէնէն ընդարձակ սրահներէն մէկն է։ Աւելի քան 1200 անձեր փութացեր էին ներկայ ըլլալ։ Հանդէսը կազմակերպած էր Հ. Յ. Դ. Գահիրէի կոմիտէն։ Կազմակերպիչ յանձնաժողովը, հանդէսին համազգային բնոյթ մը տալու համար, հրաւէր ուղղած էր ազգ. իշխանութեան, Հայ Ժողովըրդային Միութեան, դպրոցներու տնօրէնութեանց եւ զանազան միութիւններու վարչութիւններուն։

Բացի ազգային իշխանութենէն՝ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին բոլոր միութիւնները, պատուիրակներ ղրկելով։ Հայ Ժողովրդային Միութիւնը ոչ միայն իր պատուիրակները ղրկած էր հանդէսին, այլեւ իր կողմէ հանդէսին բանախօս նշանակած էր Փրոֆ. Յ. Թ. Գայանեանը։

Անկախութեան տօնին կը նախագահէր ընկ. Հ. Օհանջանեան, որ որոշեալ ժամուն կը բանայ հանդէսը, ամփոփ բառերով ներկայացնելով օրուան նշանակութիւնը։ Ցետոյ կը հրաւիրէ ներկաները յոտնկայս յարգել յիշատակը անկախութեան գաղափարին համար զոհուած մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

Օրուան բանախօսներն էին ընկ. Գ. Մխիթարեան եւ փրոֆ. Գայաեան, որոնց երկուքն ալ ոգեւորուած ճառեր խօսեցան օրուան նշանակութեան եւ հայութեան անսասան հաւատքին շուրջը։ Երկու բանախօսներն ալ արժանացան ջերմ ծափերու։

Գեղարուեստական բաժինն ալ անցաւ շատ յաջող։

Կէս գիշերէն յետոյ ժամը 1.30ին ժողովուրդը ականջով [illegible] բաժնուեցաւ սրահէն։

Հակառակ տարիներու անխարոյացուցիչ պայքարին, մեր հակառակորդները չկրցան իրենց նպատակին հասնիլ, Անկախութեան գաղափարը խոր արմատ ձգած է արդէն ժողովուրդի սրտին մէջ եւ ան՝ որ երէկ հարիւրներով կուգար իր յարգանքը մատուցանելու Մայիս 28ի գաղափարին, այսօր հազարներով եւ նոյն խանդավառութեամբ կը մասնակցի։

Հետեւեալ օրը, մայիս 31ին, Աղեքսանդրիոյ մէջ եւս տօնուեցաւ անկախութեան 13րդ տարեդարձը, նախագահութեամբ դարձեալ ընկ. Հ. Օհանջանեանի։ Հոս արդէն տօնակատարութիւնը իրապէս համազգային բնոյթ կը ստանայ։ Դաշնակցական բանախօսներու շարքին (ընկերներ Վ. Նաւասարդեան եւ Տոքթ. Ն. Գաղտիկեան) կը խօսին նաեւ չէզոքներէն փաստաբան Գ. Մալըրեան, առաջնորդական փոխանորդ Մամբրէ Ծ. Վ. Սիրունեան եւ հայ կաթողիկէ համայնքէն Հ. Յովսէփ վրդ. Սարուխանեան։ Առանց նկատի առնելու որ երկար պիտի ըլլայ Թղթակցութիւնս, եւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը պիտի բողոքէ, հոս պիտի կ'առնեմ Սարուխանեան վարդ.ի գեղեցիկ ճառէն մաս մը։

— «Մինչեւ հոգիիս խորը յուզուած եմ. այս գեղեցիկ ու խանդավառ ոգեւորութեան մէջ այժմ չունիմ խօսելու, կարծես ընդհատուած է շունչս ու պապանձած լեզուս։

«Հոս ըսին թէ իրենք Մամիկոնեանք են. հոգիիս խորէն կ'ողջունեմ զիրենք ու կ'ըսեմ.— Դուք եթէ Մամիկոնեանք էք, մենք ալ Ղեւոնդեանք ենք (բուռն ծափեր)։ Սակայն ըլլանք սիրով։ Որովհետեւ միայն սէրը կը փշրէ սուրը։ Եթէ հայ կղերը սիրոյ առաքեալի իր պաշտօնը կատարէ եւ միութի՛ւնը ամբողջացնէ հայ սրտերուն մէջ, այն ատեն մեր սուրը կ'ըլլայ հատու։

«Մայիս 28ը թող մեզ բաժան բաժան չգտնէ։ Մասիսի տեսիլքը թող սէր եւ միութիւն մտցնէ մեր հոգիներուն մէջ։ Եթէ մենք գիտնանք սիրել, կրնանք նաեւ մեռնիլ եւ մեռնելով յաղթել։

«Ինչպէս դարերու մէջէն հայաստանի չորս դետերը չցամքեցան, որովհետեւ անոնց ակունքը հայ երկրին սրտէն կը բխէր, այնպէս ալ մեր հաւատքը չի խախտիր, եթէ սէրը չհեռանայ մեզմէ։ Զօրաւորինք արիւնէն։ Միթէ՞ մեր մեծ վարդապետը առանց արիւն թափելու գրաւեց սիրտերը։ Գաղափարը իր յաղթանակին համար արիւն կը պահանջէ մեզմէ, տա՛նք այդ արիւնը, սակայն ձեռք ձեռքի, հաւաքաբար ու ազգովին, որպէսզի կարենանք մեր սուրը ուղղել մեր բուն թշնամիին դէմ»։

Վարդապետին այս խանդավառ խօսքերը ելեկտրականացուցին սրահը, ծափերը տեւեցին մէկ քանի վայրկեան, եւ նոյն ոգեւորութեամբ կրկնուեցան երբ Մամբրէ վարդապետը կը խօսէր։

Կան տակաւին մեր մէջ մարդիկ, որոնք ծաղրանքի նիւթ կը դարձնեն Մայիս 28ը եւ «ինքնախաբէութեան տօն» կը կոչեն զայն։ Որովհետեւ, ինչպէս բսաւ ընկեր Գաղտիկեան, անոնց համար անկախութեան արեւը ո՛չ միայն մարած է հայրենիքի հորիզոնին վրայ, այլ մարած է նաեւ իրենց հոգիներուն խորը։ Մեր ժողովուրդի անջիղ ու անհաւատ պարտեալներն են անոնք, պարտուած ներսէն ու դուրսէն։

Այս ոգեւորիչ ճառերէն դուրս, մէջընդմէջ եղան երգեր ու արտասանութիւններ եւ նուագ, որոնք ամէնքն ալ անցան շատ յաջող։ Ներկայացուեցաւ նաեւ Ս. Պարթեւեանի «Ձայնը հնչեց» թատերախաղէն մէկ արար, [illegible] սիրուած դերասաններ՝ Տէր և Տիկին Օ. Վոլթէրի։

Հանդէսը որ սկսած էր ժամը 4ին (կ. վ.), վերջացաւ գիշերուան ժամը 9ին, ոգեւորուած մթնոլորտի մը մէջ։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԿԱՑՂԻ...

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ կատաղութեան ծամածարակ մը սկսած է բռնել ամբողջ Մոսկուան։ Կատղածներու թիւր այն քան մեծ է որ մասնաւոր սուրհանդակ ղրկուեցաւ Փերլին եւ փարիզ շիճուկ ուզելու ստիպողաբար։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեանի ոճին բնախօսութիւնը.— Կը յիշեմ կարգ մը հեղինակներու գործերը. մէկը կ'ուսումնասիրէ bromure-ին ազդեցութիւնը Ֆլօպէրի վէպին վրայ (L'Education sentimentale), ուրիշ մը կը քննէ յարաբերութիւնը որ կայ Վաթոյի հիւծախտին եւ արուեստին միջեւ, երրորդ մը կը բացատրէ հռչակաւոր արուեստագէտի մը մելամաղձութիւնը իր լեարդի հիւանդութեամբ, նախանձ՝ շագանակագեղձի տկարութեամբ, վերջապէս հեղինակներ, որ ցոյց կուտան զուգահեռ գիծեր արուեստագէտներու կենսաբնախօսական ու սանեդապործական տարրերուն մէջ, ու կը յիշեն Շոփէնը, Պաչքիրցէֆը, տ'Աննունցիոն, Թուրկենէֆը, Կուոմոնը, Նիցչէն, Մոփասանը, Հայնէն, Պօտլէրը, Տոսթոյեւսկին, Շաթօպրիանը, եւ ուրիշնե՜ր, ուրիշնե՜ր։

Մեր մէջ սովորութիւն չէ գիտութեամբ բացատրել երեւոյթները։ Մենք պատմական դէպքերու կը կապենք ամէն բան։ Եւ պրծաւ գնաց։ Այդպէս ալ Աբովեանի պարագան։ Դէպի Դորպատ ճամբորդութեան մը պատմութիւնը միջոց դարձաւ շատերուն համար կամ բանալի բացատրելու Աբովեանի բոլո՛ր արտայայտութիւնները։

Այսուհանդերձ մեր մէջ ալ եղան հարեւանցի ակնարկներ, որ Աբովեանի մէջ տեսան հիւանդութիւն մը՝ բացատրելու համար անոր գրականութեան կամ ոճին բնախօսութիւնը։

Այսպէս, Հ. Սիմէոն Երեմեան կը գրէ.— «Մելամաղձոտ սիրահար մըն է եղած, եւ այնքան հրատապ, եւ այնքան եռուզեռ յուզումներով կը յայտնուի այդ սէրը, որ պահ մը հիւանդութիւն ալ կը նկատուի, քանի որ ան մինչեւ անձնասպանութեան ալ յօժարութիւն ցոյց կուտայ։

Ուրիշ հեղինակ մը կը գրէ.— «Երկուքն ալ (Նարեկացի եւ Աբովեան) յիմարութեան մօտեցող յուզման մը մէջ գրած են, երկուքն ալ տեսակ մը ցնորազգացութեան մէջ երկնած են իրենց գործը»։

Ա. Կարինեան, իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ, «էքզալտացիայի գործիչ» կ'անուանէ Աբովեանը։

Արդ, հարկ պէտք է ըլլալ յատնելու համար Աբովեանի հիւանդ նկարագրին ազդեցութիւնը իր գրականութեան մէջ, վասնզի իր ամէնէն խոշոր թերութիւնները կուգան հիւանդութենէն, զոր ներկայացուցինք։ Եւ ասոնք թերութիւններ են, որ մանաւանդ կը վնասեն գործին, այնքան որ այլեւս Աբովեան ալ «չափոյ» կարելի է համարել, ոչ ալ մեծութիւն։

Ըսինք թէ Աբովեան մատնուած էր գերյուզական ջլախտի մը։ Անոր այդ գերյուզականութիւնը (hyperémotivité) քակեց այն բոլոր կապանքները, որ անհրաժեշտ են յաճախ պահելու համար իր հաւասարակշռութիւնը եւ իր արտադրած գործին միութիւնը։ Աբովեան ոչ մէկ հակակշիռ ցոյց տուաւ իր յուզման վարարուն զեղին վըրայ։ Աբովեան չի վարեր իր յուզումը, այլ թողլ կուտայ որ յուզումը վարէ զինք։ Ներանձնական կամ ենթագիտակցական գրականութեան մը ի խնդիր՝ ու դատանցական տագնապներու ենթարկուած արուեստագէտներն իսկ, մինչև հին ջերմեռանդ միսթիքները իրենց խորասոյզ ներշնչման մէջ, դարձեալ թելով մը կապուած են իրականութեան։ Նարեկացին, որ խելակորոյս եւ զգայաթափ կը թալուի իր երեւակայութեան կայծկլտուն մշուշին մէջ, կը պահէ չափ եւ միութեան գիտակցութիւնը.— Իր ողջերերը բոլորն ալ կը մատնեն վարպետի խղճմտութիւն, քանդակագործի կանոնագիտութիւն եւ արուեստագէտի հակակշիռ։ Աբովեան, երբ տագնապի մէջ կ'իյնայ, կը մոռնայ ալլեւս ինքզինք, կը մոռնայ... վէպը. զոր կը գրէ։ Կարդացէք հետեւեալ փոքրիկ հատուածը, եւ գիտցէք ստուգիւ նիւթէն ի վեր, տեսէք թէ ինչպէս յուզումը կը հորձանայ, կը վէտվէտի.—

— Օրհնեցէք Ռսի ոտը, ջան ջանի տվէք, իրար սիրեցէք, դուք էն աշխարհքի ծնունդն էք, էն ազգի զաւակը՝ որ աշխարհ ամենայն զարմացրել են ու կզարմացնեն։ Դո՛ւք, դուք իրար պահեցէք, ինչպէս ձեր նախնիքը, դուք իրար թասիք քաշեցէք, ձեր նախնիքը միտք բերէք, ձեր հողն ու ազգը պաշտեցէք, ես էտ եմ դառնում, էլի իմ պատմութիւնն անեմ, բայց աչքս ճամփի ա, ականջս ձէնի՝ ձեր ջանին ղուրբան՝ չթողուք, որ ես մուրազը հետս գերեզմանս տանեմ ու հողումս մարմինս քըքըրվի, երկնքումը հոգիս տանջվի, երբ իմանամ՝ թէ ձեր սէրը պակսել ա, ձեր բարեկամութիւնը ցամաքել։ Գնա՞նք երեւանու բերդը, որ մտնում ա, խաւարը բռնում, աչքերս սեւանում, սիրտս տրորվում ու ինչ տեղ որ ծնել եմ, է՛ն հողն էլ ա աչքիս փուշ դառնել, սրտիս դանակ, ղուշն իր բունը սիրում ա, ես իմ հողը ատում, փնովում, չունքի լաց ու տեսած բաներս կրակ են դառել, սիրտս էրում, փոթորում, չունքի երեւանու բերդի հողի ու ջրի շատ փայը՝ ծէ՛նց բռնիր՝ Հայի արյունով ա շաղախած։ Ի՞նչպէս անեմ, ո՞ր ջուրն ընկնեմ, որ սիրտս հովանայ, եա մեռնեմ, պրծնեմ ու էս դարդերը ինձ սաղ սաղ յուտեմ, չսպանեն»։

Այս մէկ հատուածն իսկ բաւական է բացատրելու անհաւասարակշռութիւնը ոճին մէջ։ Երբեմն յուզո՛ւմը կը խեղդէ ոճը, երբեմն ո՛ճը կը տիրապետէ յուզումին։ Ցաճախ փոքրիկ հատուածի մը մէջ իսկ կը հակասէ ինքզինք, ինչպէս վէպը։ Կամ յիշատակ մը կը պատմէ իր անձնական կեանքէն, յետոյ կ'անցնի պատմական սովորական դէպքերու արձանագրութեան, քիչ ետքը կը շարունակէ վէպը, բայց կը մոռնայ եւ խրատ կուտայ ընթերցողին։ Ու երբ պատահեցաւ որ յուզումը խոր է, ինչպէս կը պատահի աղբատացութեան պահուն, ա՛լ կը գրէ ու կը գրէ՛, էջե՛ր, էջե՛ր, էջե՛ր։ Երբեմն իր հերոսները կը խօսին այնքան երկար, որ հոռ կը կարծէք՝ թէ՛ այդ ճառերուն եւ թէ՛ այդ ողբերուն մէջ՝ նշանակալից է միօրինակութիւնը, որ կը մատնէ ինքնամոռացութիւնը և յուզման միսթիք նոպան։

Դ.— ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կուռք մը դարձած էր Աբովեանը «Ազգասիրութեան անոթ», «ռուսահայ վերածնութեան գործիչներէն առաջինը», «ռուսահայ գրագէտներուն ամէնէն առաջնակարգ մեծ դէմքը» եւ իր վէպը «իր տեսակին մէջ իր նմանը շատ քիչ ունի՝ ամէն ազգի, ամէն ժամանակի գրականութիւններուն մէջ», եւ եղաւ նաեւ «չափոյ»։

Անվերապահ այս գնահատութեան պատճառով, Աբովեան տիրապետեց Կովկասի մեր գրագէտներուն վրայ։ Քերթեցէք արեւելահայ մեր բոլոր գրագէտներուն մօրթը, եւ տակէն պիտի երեւի Աբովեանի ոսկորը։

Ասեն էր ցոյց տալու Աբովեանի թերութիւնները, որպէսզի երեւան գայ իրական դիմագիծը։ Պէտք էր ըսել այլ եւս թէ Աբովեանի գործը «ուսկի՛ց ուր» կը պահէ իր արժէքը այս մեր դարուն, որպէսզի գրագէտները իրարմով չափելու առեն անիրաւութիւններ չգործեին։

Մեր այս ուսումնասիրութիւնը կ'ամփոփենք հետեւեալ կէտերուն մէջ, իբրեւ եզրակացութիւն.—

1.— Աբովեանի հայրենասիրութիւնը չի կրնար «չափոյ» կամ օրինակ ծառայել մեզի։ Անհաւասարակշիռ էր ան եւ իր ուսասիրութիւնը, մանաւանդ ծանօթ պատճառներով Ներսէս Աշտարակեցիի հռաքնուածն յետոյ, կարելի չէ արդարացնել։ Կարեցի սիրուած կամ սիրուելիք կաթողիկոս մը չէր, բայց եթէ չէր սիրեր Աբովեանը, պատճառը միայն այն չէր, որ Աբովեան համակիր էր Աշտարակեցիի կամ լքած էր կրօնական ասպարէզը. այլ նաեւ այն որ Աբովեան շատ ուսասէր էր կամ «էքզալտացային գործիչ», որմէ վախցաւ նոյն իսկ Ներսէս Աշտարակեցին, ինչպէս կ'ըսէ Ա. Կարինեան։

2.— Իր գրականութեան մէջ կեղծ ռոմանթիզմի շունչ մը կայ որ կուգայ հիւանդութենէն, névrose émotive ունէր։ Մասնաւորաբար humour-ը, որ այնքան առատ է իր մէջ, թշնամի է ռոմանթիզմին։ Բայց թէ բանաստեղծ էր հոգիով, կարելի չէ ուրանալ։

3.— Իր գրականութիւնը շատ քիչ ծագուած է եւրոպականէն, մասնաւորաբար գերմանական ռոմանթիզմէն։ Ճիշդ է թէ գերմանացի եւ ռուս քնարերգակներու հայրենասիրական բանաստեղծութիւնները ձգած են իրենց դրոշմը, բայց Աբովեան գրականութեան մէջ աշակերտն է Նարեկացիի եւ հայ ժողովրդական երգերուն։ Մնաց որ Աբովեան չէ ուզած գեղարուեստական գրականութիւն ընել, այլ միայն կրթել ու դաստիարակել հայ ժողովուրդը։ Դարձեալ Նարեկացին է, որ դասական արօշ յատկանիշեր տուած է Աբովեանի։ (Իր հերոսներուն երկար ճառերը որքան արդիւնք են անզուսպ յուզումի, նոյնքան դասական սովորութեան մը։ Բաղդատեցէք դասական հեղինակներու արտախօսութիւններուն հետ)։ Այդ դասականութիւնը կը տեսնուի Աբովեանի հետեւեալ բանաստեղծութիւններուն մէջ. Աղերս առ մուսայն ի դէմս Հայաստանեայց, Կարօտութիւն Նախնի վայելչութեանց հայրենեաց իմոց, Մուտ Հայկայ ի Հայաստան եւ արիւթիւնք երեւակայութեանն նորա ի ժամ պատերազմին, Ցազատութիւն Հայաստանեայց, Ցխուր տեսարան սգոյն եւ սգազգեաց Հայաստանի առ նահատակութիւն սրբոց Վարդանանց, եւայլն։

Միւս կողմէ, հայ ժողովրդական երգերուն մօտեցած է պարզապէս իբրեւ ազգագիր։ Արդարեւ, իր գործը ազգագրութիւն է առաւելապէս եւ, երկար ատեն իբրեւ այդպիսին է ընդունուած։ Պերճ Պռօշեան գրականութիւն ընել սկսաւ 1858ին, ոգեւորուելով Վէրք Հայաստանիէն։ Եւ ինչպէս իր մէկ վէպին յառաջաբանին մէջ կը գրէ, ուզեց շարունակե՛լ Վէրք Հայաստանին, տալով անոր նման ազգագրական վէպեր։

4.— Լեզուի հարցին մասին չխօսեցանք, որովհետեւ շատ հեռուները պիտի երթայինք։ Ոմանք Աբովեանը՞ կը համարեն արեւելահայ աշխարհաբարին հիմնադիրը (Լ. Մանուէլեան Գրիգոր Վանցեան, Կարապետ Կուսիկեան, «Միա՛լթերեւս համբաւն աւելցնելու համար Աբովեանի։ Բայց Մ. Յարութիւնեան Գործ ամսագրին մէջ (թիւ 6—7) կը քննադատէ այդ կարծիքը։ Առ այժմ յիշենք միայն Յ. Ալամդարեանի ատենաւորը, գըրուած 1813ին, ցերկու ձեռին երկու մոմ, կէսը գրաբար, կէսը աշխարհաբար։ Կարդալ նաեւ Լէօի ուսումնասիրութիւնը Մեսրոպ Թաղիաթեանցի մասին։ Ըսենք նաեւ թէ Ներսիսեան վարժարանի դասախօսութիւններն ալ, ինչպէս կը պատմէ Աբովեան, կը կատարուէին աշխարհիկ լեզուով։ Արդէն Աբովեանի լեզուն «ազգագրական լեզու» է, զաւառաբարբառ մը՝ որ մեծ մասամբ հիւսուած է օտար բառերով։ Շատ քիչ անգամ է մաքուր գրած։ Իր գրաբարն իսկ ռամկական է։

Սխալ է այն կարծիքը թէ Աբովեան սիրուած չէր աշխարհաբար գրելուն պատճառով։ Ղ. Ալիշանեանցի հնարած պատմութիւնն է այդ։ Քանի մը դար առաջ Շնորհալի աշխարհաբար բազմաթիւ քերթուածներ գրած էր, ո՞վ ի՞նչ ըսաւ։

Փրոֆ. Աղոնց, երբ ռուսեթիզմի պատմութիւնը կ'ընէ, կը խօսի նաեւ մեր աշխարհաբարին մասին։ Այդ առթիւ, կ[արծ]իքը, թէ Մխիթար Աբբա[յի] 1724ին կազմած աշխարհաբա[ր] քերականութիւնով եթէ հի[մն] ըներ՝ կրնար կանխարգիլել ա[րե]ւելահայ բարբառին երեւումը, վիճելի է։ Արեւմտահայ աշխարհաբարը, թէեւ շատ կանուխ կազմուեցաւ, «Կիլիկեան արքունիքում» իրաւունքներ առացաւ եւ հայերէն հին բժշկարաններու լեզուն դարձաւ, չէր կրնար արգելք հանդիսանալ։ (Աշխարհաբարի պատմութիւնը հետաքրքրական հարց մըն է։ Մ. Յարութիւնեանի ուսումնասիրութիւնը եւ Յ. Մարթաեանի դասախօսութիւնը նախաքայլեր են այդ ուղղութեամբ։ Վերջերս Ա. Աբեղեանն ալ «Հայրենիքի» մէջ սկսաւ յօդուածաշարք մը աշխարհաբարի հեռուէն հեռու պատմութեան մասին)։

Վերջապէս, օրաթերթի մէջ չենք կրնար շատ բարակը փնտռել եւ երկար գրել։ Իմ յօդուածաշարքիս այս գլուխով եւ ուզեցի հաստատել թէ Աբովեան բանաստեղծի խմոր ունէր, բայց մեծութիւն չէր, թերութիւններ շատ կային, ազդեցութիւնները զինք կը խեղդէին, եւ երեք ռոմանթիք մը չէր, այլ միայն նախառոմանթիք մը։

Ցաջորդ գլուխով՝ ի՞նչ է դասականութիւնը, նախառոմանթիզմը եւ ռոմանթիզմը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵՑՑԷ «ԱՆԽՏՐԱԿԱՆԸ»

ՔԻՆՆԻԹՌՆՑԱ, 9 Ցունիս (Մեր Թղթակ.)— Ցունիս 7, կիրակի օր յունական «Էլլինո» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Բարեգործականի բանահրենգամանակը։

Տօնակատարութիւնը փոխանակ գաղութիս հայ հասարակութեան բոլոր խաւերը այդ Միութեան հովանու, ընդհանրական, գեղ արդիւնք տուաւ, շատ տխուր [illegible] սխալի ընթացքով մը։

Մասնաճիւղին վարչութիւնը հանդէսի թուականէն մօտ 20 օր առաջ, մասնաւոր գրութիւններով հրաւիրած էր բոլոր կուսակցութիւնները, միութիւնները որպէս զի իրենց լայն մասնակցութիւնը բերեն հանդէսին։ Ի միջի այլոց հրաւիրուած էր «Կոմիտաս» երգչախումբը եւ անմիջապէս իրենց մէջ որոշում գոյացած էր թէ «Կոմիտաս»ը չորս կտոր երգով պիտի մասնակցի հանդէսին եւ երգերը իրենց անուններով տպագրուած էին հանդէսի յայտագրին մէջ։

Խումբը 15 օր շարունակ իր 50 հոգինոց կազմով փորձեր կատարած եւ պատրաստած էր երգերը։ Հանդէսէն միշդ մէկ օր առաջ, մասնաճիւղի նախագահ Պ. Գ. Ռուբինեան կ'ազդարարէ, Երգչախումբին թէ «Վարչութիւնս որոշում կայացուցած է որ «Մեր Հայրենիք» երգը չպիտի երգուի, որքան որ նախապէս մեր յայտագրին մէջ գրած եւ՝ ձեզ ալ թելադրած էինք, հիմակ մեր յայտագիրը փոխուած է, միւսները կրնաք երգել»։

Ու հետեւեալ կէտերը կը ներկայացնէ իբրեւ պատճառ.

1.— Այդ երգին մէջ «հաւաքական դրօշակի» խօսքը։

2.— Այդ երգին մէջ «Մեր հայրենիք թշուառ անտէր» գրուած է։

3.— «Այդ երգը որոշ հոսանքի մը պաշտօնական երգն է»։

4.— «Այդ երգը երգուած պահուն, կարգ մը մարդիկ ոտքի պիտի ելլեն, մաս մըն ալ չպիտի ելլեն»։

Բոլոր բանակցութիւնները չկրցան փոխել Բարեգործականի վարչութեան տեսակէտը եւ երգչախումբը հրաժարեցաւ հանդէսէն։

Այս տխուր միջադէպը շատ երկար ու դառն խորհրդածութիւնն[երու] նիւթ կրնայ դառնալ։ Այսպէս ուրեմն, Բարեգործականի մասնաճիւղին վարչութեան անդամները իրենց զաւամեալ եւ միայն թուրքերէն արտայայտուող նախագահին դրդումով, իրենց նախկին որոշումը

...ական, Ճեւնոյն սանն ի ...ալով թէ իրենք «Մեր Հայրենիքն» ...ջ չատ երկար տարիներէ ի վեր ... ու երգած են եւ անոր տաք ... ոգեւորուած ու օրօրուած ... Ու այսօր այդ երգը յանկարծ ... մը կը նկատեն Խ. Հայաստանի ... ֆէտմայխստանի հանդէպ։

Զեծ ուղիր «Յառաջ»ի ընթերցողները գէւադեցնել այս ծիծաղելի ... ծալքերով։

Մեր հաճեստ թեկադրանքը պիտի ըլլար «կոմխաստ» երգչախումբ ... որ ուրիշ առթիւ շրջահայեաց ... Բարեդործական հանդէսներ ... եւ «Մեր Հայրենիք»ին տեղ ... «Զէբ փեյլէճի»ները, «Դոնխա...»ները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՑԱՆՋԵՐԸ ՀԱՍԱՆ

Գարնան հետ, տաք վիճաբանութիւնները սկսան գլուխ ճաթեցնել ... մէջ։ Կը յիշեն մեր ընթերցողները թէ ծանր ամբաստանութիւններ կատարուեցան համալսարանին դասախօսներուն դէմ, որոնք ... կը Ջնոյին «ինտերնացիոնալ ... պատերազմին» աչաչանդին դէմ, ... Դաշնակցութեան յարաբերական պատրաստութիւններուն ... Այդ ամբաստանութիւնները, որ ... սղալանալով ... կ'առնէին, վերջոյ պիտի տային իրենց պտուղը, — առիկա որոշ էր։

Այժ «Խորհրդ. Հայաստան» (7 ...) մեծ տառերով կ'աւետէ թէ ... գտած են տանձերը։

Փրոֆ. Լ. Ռոտինեան, փրոֆ. ... Համբարեան, ճարտարապետ ... Տրամփուղեան եւ Դ. ... Եպրէեան, ճարտարագէտ արհեստագէտ Ա. Մանանդեան եւ ... Անդրէասեան յայտարարութեամբ ... թէ անխիղճօրէն ... են «բարեկամի» այս կոդ..., եւ «ինտերնացիոնալական ու ... խմբակներու մէջ։ ... որ սրով պայքարած, ... խորհրդային երկրի վերաշինման պատրաստող մի... բոլոր ... աշխարհի ... մէջ ... պատերազմի ընթացքում ... յատակօրէն սահմանադրեալ ... այս վեց հոգին ի... ... փորձով ու փորձերով», խոսք կուտան «պաշտպանել խորհ. միութեան ... բնդունարացման վարգացումը ... թէ ընդդէմ դրսից ... պատրաստող իմպերիալիստներ, եւ թէ, ընդդէմ ներսի ... թշնամիների, ինչպէս ... նրա ... Դաշնակների, կոնտրաբանների եւ ամէն գոյնի ու ... վնասարարների»։ Եւ ... եւ աներեւոյթ թշնամեաց ...։

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԱՍՈՒՄ ՂՈՒՐԴՈՒՂՈՒԼՑԻՆԵՐԸ

Ղուրդուղուլու շրջանին ուսուցիչները շատոյով հանդիպամար մը կազմեր են եւ տուեր են հետեւեալ բանաձեւը տնքիչոթական խարագիրի մը տակ.— «Մենք անողոք պայքար կը մղենք Դաշնակցութեան բոլո՛ր ոտնձգութիւններին դէմ, մեզ ծոտ նրա ինտերվենցիոնիստական դաւերին օժանդակող կոնդրատեւակաութեան դէմ»։ Եւ յետոյ մեծաւորներ ... յայտնէ կը փոխեն ... դէմ.— «Ղուրդուղուլու շրջանի ուսուցչական համագումարն իր ... ու նոյնանքն է, յայտնում գիշատիչ իմպերիալիստների ու նրանց լակէյ Դաշնակցութեան կողմից մեր սոցիալիստական հայրենիքի դէմ ուղղուած ինտերվենցիոնիստական նախապատրաստութիւնների առթիւ։ Ի պատասխան Փաշիստ Դաշնակների, մենք՝ լուսաւորութեան փրոնտի մարտիկներս՝ խոստանում ենք աւելի ու աւելի բարձր պահել կուլտուրական յեղափոխութեան դրօշը, մեր շարքերում աւելի ծաւալել սոցմրցումն ու հարուածայնութիւնը ... շարքերով ... սոցիալիստական փոխակերպման գործին, կատարելու եւ գերկատարելու 3րդ վճռական տարուայ պլանները։ Կոմկուսի ղեկավարութեամբ, զինուած Մարքս-Լենինեան ուսմունքով», — թերեւս նաեւ իրենց տանձուկէս ուժով, — «անողոք պայքար կը մղենք Դաշնակցութեան բոլոր ոտնձգութիւններին, մեր պայմաններում նրա ազնուական հանգիստ..., իրենց տեսութեամբ ու պրակտիկայով Դաշնակցութեան ինտերվենցիոնիստական դաւերին օժանդակող կոնդրատեւակաութեան դէմ»։

Ինչպէս կը տեսնենք, այսուհետեւ գո՛րծ ունինք, ամէն օր «Խորհրդ. Հայաստան»ի էջերէն պիտի կարդանք այսպիսի ապաշխարական բանաձեւեր, որոնց տակ պիտի ստորագրեն ... Երեւանի դասախօսները։ Այս աշտ ... թերեւ ..., ճանձերն իսկ կը ստորագրեն Երեւանի փողոցներուն մէջ։

ՀԻՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐ

«Խորհրդ. Հայաստան» տարօրինակ ազդ մը տպած է (5 յունիս) իր չորրորդ էջին վրայ։ Այնտեղ կը յայտարարուի թէ Հայաստանի մէջ կազմուած է հին բոլշեւիկներու միութեան մասնաճիւղ մը։

Անդամագրուելու ուզողները պէտք է ունենան 18 տարուան ստաժ։ Կը պահանջուի նաեւ ծըրգիտ կենսագրութիւն եւ երեք ընկերներու երաշխաւորութիւն։

Ինչո՞ւ հին բոլշեւիկներու միութիւն։ Աւելի բա՞րկ պիտի ըլլան հին բոլշեւիկները, հին գինիի պէս, թէ նորերուն դէմ ճակատ կազմելու խնդիր է միայն։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԻՐԱՐ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՆ

«Եարըն» ասկէ առաջ հաղորդած էր թէ Թուրքիոյ մէջ բանուորադիւղացիական կուսակցութիւն մը պիտի կազմուի ծօտերս։ «Ճումհուրիյէթ» այս առթիւ բսած էր թէ «Եարըն»ի խմբագրապետ Արիֆ պէյ առնեին կոմունիստ մը եղած է, հետեւաբար պէտք է կասկածով նայիլ այս կուսակցութեան։

Արիֆ Օրուճ պէյ հետեւեալ պատասխանը կուտայ.

— Հագիւ թէ բանւորական կուսակցութեան լուրը հաղորդած էինք եւ ոչ իսկ յիշած էինք կազմակերպող անձերու անունները, կառավարական թերթերը իրենց ծանօթ փայնաստնը փրցուցին վերստին։

«Ճումհուրիյէթ»ի արտօնատէրը եւ խմբագրապետը Եունուս Նատի պէյ, այն անձը չէ՞ որ անցեալ շրջանին, Էնկիւրիի մէջ կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնի անդամներէն էր։ Այն Եունուս Նատի պէյը չէ՞ որ իր «գալփագ»ին ծայրը կարմիր թաշկինակ մը պատկած էր եւ Ազգ. ժողով կը մտնէր երբ Թուրք կոմունիստ Էփրաիմխան, ծաանակցելով խորհրդարանական վիճաբանութիւններուն։

Այն Եունուս Նատի պէյը, որ առեւտրի փախստական Ջէրքէզ Էտհէմի եղբօրմէն, Րէշիտ պէյէն 1000 ոսկի առած է «Ենի Կիւնսը հրատարակելու համար ի ներկայութեան Արիֆ Օրուճ պէյի։ Կրնա՞նք հարցնել Եունուս Նատի պէյի թէ Ջէրքէզ Էտհէմի հետ իր կապը կը պահէ՞ թէ ոչ։

«Ճումհուրիյէթ» թերթին կը յիշեցնենք թէ, լաւ չըլլար արծարծել կարգ մը թաղուած խնդիրներ, որոնց վրայէն տարիներ անցած են։ Եւ կը յանձնարարենք որ մեզի չստիպէ որ հրապարակենք այդ խնդիրները։ Այս բախ-բաւանքը երկրին համար ալ օգտակար չեն ըլլար։

Եթէ ոչ, մենք գիտենք թէ ինչե՛ր տեղի ունեցած են ընկեր Արալովի, Ռակիտովի սարքած գինարբուքի սեղաններուն, խնջոյքներուն մէջ։

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Յունիս 14ին, կիրակի օր, Թիֆլիսի Ռուսթավիլի թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Նար-Դոսի գրական գործունէութեան 45ամեակը, նախագահութեամբ լուսաւորութեան գործավար Կվերիկաձէի։

Բանախօսեցին Աղասի Վարդանեան, Մուրխաթեան, Տիգրան Տարխանեան(?)։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ եղան արտասանութիւններ, երգեր, նուագ։ Կարդացուեցան ուղերձներ, որ գրկուած էին ամէն կողմէ։

Այս առթիւ խօսելով, հայ կոմունիստները նշանակալից պարագայ մը կը համարին այն, որ հայ գրագէտ մը յոբելեանը կը կատարուի առաջին անգամ ոչ թէ հայ կառավարութեան կողմէ, այլ վրացական կառավարութեան կողմէ։ Շիրվանզադէի յիսնամեակն ալ, կ'ըսեն, կատարուեցաւ առաջին անգամ Անդրկովկասի կառավարութեան կողմէ։ Եւ յետոյ Նար-Դոսի յոբելեանին պատուոյ նախագահներուն ցանկին մէջ կը անունէին հայ, վրացի, ռուս բարձրաստիճան դէմքեր։ Բայց բոլոր այս ձեւակերպութիւնները աչք-կապուկ չե՞ն միթէ։

Որոշուած է Նար-Դոսի տալ ժողովրդական գրողի տիտղոս եւ ցմահ թոշակ։

Մուրխաթեան, որ երկար ատենէ ի վեր ձայնը պահած էր կոկորդին մէջ, նորէն հրապարակ ելաւ, եւ տիրող ոսկերը լուացող ողախինի մը պէս՝ իր ամանին աղտոտ ջուրը թափեց... արտասահմանի հայ գրողներուն վրայ։ Պրոլետարական յաջորդական երկու թիւերուն մէջ բերանը աւլեր էր «Հայրենիք»ի աշխատակիցներուն դէմ, — Ա. Ահարոնեան, Կ. Զարեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Ա. Չօպանեան, Փրոֆ Ադոնց

Բայց ինչ որ մեզի խնդուք կը պատճառէր, հարիւր տակառով կոմունիստ քննադատ մը երեւալու իր ծիծաղելի փորձն էր։

— Դուն ի՞նչ կը հասկնաս «մարքսիստական քննադատութենէն» ա՛յ վարժապետ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՐ, 16 յունիս.—«Վարդգէն» խումբի կազմակերպած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ այս կիրակի, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Նախագահ ընկ. Գօլոյեանի քանի մը խօսքէն վերջ, «Մեր Հայրենիքով» սկսաւ հանդէսը։ Եղան արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ անակնկալներ։ Ծեռոյ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, որ երկարօրէն խօսեցաւ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի կռիւներուն վրայ։ «Մեր հերոսական ծիգերուն եւ մեր քաջերու խիզախ մարտնչումներուն շնորհիւ էր որ թշնամին պարտուեցաւ, ու ծնաւ մեր մանուկ անկախութիւնը։ Մեր նորագոյն պատմութեան մէջ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի այս թուականը։ Այսօր մեր երկրին մէջ կը տիրէ իշխանութիւն մը, որ բռնակալութեան, հալածանքի, վախի ու զողի իշխանութիւն մըն է, Բայց այդ փոքրիկ հողամասն իսկ արդիւնքն է Մայիս 28ին»։ Ընկերը վերջացնելով բսաւ.

— Երբ Գագիկ Թագաւորը կ'երթայ Յունաց Կոստանդին Թագաւորի խնջոյքին, իրեն հետ կը տանի մայրենի հողէն ափ մը։ Երբ իրեն կ'առաջարկուի յանձնել Անի քաղաքը, ան ափին կը նայի ու կը մերժէ։ Այսպէս ալ մեր դատի վաւերները երբ ականատես կ'ըլլան ազգային տռնախատարութեանց ներկայ բազմութեան կը զգան որ իրենց կատարածը նուիրական գործ մըն է, եւ քաջալերուելով ժողովուրդէն ձեռք կ'առնեն զէնք աւելի ամուր»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ, ժամադրուելով յուլիս 25ին։

Ե. Թ.

ՅՈՒՆԻՍ 30Ի՛Ն ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգիններ, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն։ Կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը փակեցին իրենց խաղաշրջանը խիստ ցաւալի արկածով մը։ Նախանցեալ կիրակի Մէզօն Ալֆօրի մէջ մրցումի մը պահուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին ձախ յետսապահ, Դրիգոր Թորոսեան, տիպար Հ. Մ. Ը. Մ.ական, դժբախտ անկումով մը աջ ոտքը կոտրեց։ Անմիջապէս ընկերներուն օգնութեամբ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ եւ նախնական դարմանները տրուեցան։ Սակայն երկու օր յետոյ, վիրաբոյժներ անհրաժեշտ դատեցին աջ ոտքը ծունկէն վեր կտրել։ Սոյն չարաբաստիկ արկածը մեծ վիշտ պատճառեց բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն եւ համակիրներուն։

Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը կը կազմակերպէ ֆութպոլի մրցահանդէս մը 28 յունիս կիրակի օր, Maison Alfortի Stad Municipalի մէջ, 25 Grand Rue, (հաղորդակցութեան միջոցներ՝ հանրակառք 81 եւ 24 Bastilleէն, իսկ կէս ժամը անգամ մը շոգեկառք Gare de Lyonէն ։ Մրցումները պիտի սկսին առաւօտուն եւ պիտի տեւեն մինչեւ իրիկուն։ Միրաժամար կը մասնակցին 32 խումբեր։

Յաղթական խումբը պիտի ստանայ շքեղ արձան մը նուիրուած ժպտունիի կողմէ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները պիտի հսկեն կարգապահութեան։ Հասոյթը պիտի յատկացուի անբախտ երիտասարդին որ ինքնաշարժի գործարանի մը մէջ բանուոր ըլլալով, նեցուկն էր իր ծնողքին։

Ուրեմն, բոլոր անոնք որ կը սիրեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վսեմ գործը, պէտք է ներկայ գտնուին սոյն մրցումին եւ այսպէսով ցոյց տան իրենց համակրական զգացումը հանդէպ մեր սիրելի Գրիգորին որ գոչուեցաւ «բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր» նշանաբանին համար։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն, որ բարի ըլլան իրենց դրական աջակցութիւնը բերել, իրենց ընկերոջ։ Առաջուընները կարելի է ընել հետեւեալ հասցէին.— Gib. 13 Passage du Caire. Paris.

Թղթակից

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ինչպէս ծանուցած էինք, ֆրանսաբնակ հայ արուեստագէտներու կազմակերպած առաջին ցուցահանդէսին բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի 7 յունիսին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի սրահներուն մէջ։ Հակառակ օդին անյարմարութեան, կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր գնահատել մեր արուեստագէտներուն թանկագին աշխատանքները։

Ցուցահանդէսին կը մասնակցին 50է աւելի արուեստագէտներ, մեծ մասամբ նկարիչ, քանի մը ճարտարապետներ, արձանագործներ, փորագրիչներ եւլն.. Մասնաւոր ուշադրութեան կ'արժանան Արամեանի, Խաչատուրեանի, Շահինի, Յ. Անէմեանի, Օր. Թամիրեանցի եւ Օր. Գալըպճեանի նկարները, Դիւրճեանի, Մուրատովի եւ Օր. Թումանեանցի արձանիկները կամ կիսանդրիները, Պալճեանի եւ Պապայեանի Céramiqueները, Մելիք Մինասեանցներու նրբին զարդանկարները կտորներու վրայ եւ արդիական ժամացոյցները ինչպէս նաեւ «Edition géographique Khanzadian»ի հայ աշխատակիցներու կողմէ ցուցադրուած կաշեղէնները։

Տեղի անձկութեան պատճառաւ ... արուեստագէտ ... է, ... գործեր միայն ցուցադրել։ Եւ ... այդ քիչն իսկ գեղեցիկ կերպով կը ցոլացնէ դողդողացող նկարիչներու բազմազան ... ինչ ... եւ գեղարուեստական ... ։

Կազմակերպողներուն նպատակն է եղած ոչ միայն մեր հին եւ նոր արուեստագէտներուն գործերը ծանօթացնել հայրենակիցներու, այլեւ հասկցնել օտար հասարակութեան որ հայը վաճառական ազգ մը չէ, միայն, ինչպէս կը կարծեն ոմանք, այլ իր ինքնայատուկ կենսունակութիւնն ու ձիրքերը ցոյց տուած է նաեւ գեղարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ անխտիր։

Ցուցահանդէսը իր ամբողջութեան մէջ յաջողած կարելի է նկատել։ Ուրախալի է որ մեր արուեստագէտները այս անգամ միացած են առանց խտրութեան եւ ընդարձակ բոլորովին հայկական միջավայր մը։

Իսկ մասնաւոր գնահատանքի արժանի են կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներէն Օր. Թամիրեանց, Գ. Շիշմանեան, Գ. Շահնազար եւ Գ. Ալեանաք որոնք իրենց վրայ առած են ձեռնարկին նիւթական բոլոր յանձնութիւնները կրցան գլուխ հանել՝ իրենց այս եզական ցուցահանդէսը։

Հայ հասարակութեան կ'իյնայ քաջալերել եղած աշխատանքը եւ օգտուիլ առիթէն, շօշափելի գաղափար մը կազմելու համար մեր արուեստագէտներուն ստեղծագործող հանճարին վրայ։

Յ. Տուպանեան

ԱՆՈՒՆԻ ՀԱՄԱՐ

Նշանաւոր պարուհի Իզատորա Տունքանի եղբայրը դատ բացած է գեղանի պարուհիի մը դէմ, Լիզա Միլքայի, որ աշակերտուհին ըլլալով Տունքանի, ուզած էր կոչուիլ իր վարպետին անունով պարի իր ասպարէզին մէջ։ Դատարանը արգիլած է կրել այդ անունը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Զ Ի Ն Ե Ւ Մ Ե Մ

(Քրտական ցեքեաթ)

Մեծ չորս խաղ շահած էր, եւ Զինը չափազանց շփոթած էր կորսնցուցած խաղերուն համար։ ... տեսնելով որ Մեմ կը շահի, ... ինչ որ ընէր իր գործին ..., եւ նշմարելով որ Զին նըսա... է դիմացի պատուհանին առ..., խորհեցաւ որ եթէ Մեմ այնպէս ... որ տեսնէր Զինը, ուշա... թիւնը պիտի խանգարուէր եւ ... պիտի կորսնցնէր։ Ու ծոտեցաւ իշխանին եւ ըսաւ.

— Ո՛վ իմ իշխանս, կը կարծեմ ... կը շահիք եթէ ձեր տեղը ...

Իշխանը համաձայնեցաւ եւ փոխեցին տեղերը։ Յանկարծ վայրկեան մը ... տեսաւ Զինը, եւ, ուշադրութիւնը բոլորովին անոր տուած, սկսաւ ... Հակառակ իր կացութեան ծանրութեան, Մեմ չէր կըրնար հեռացնել աչքերը Զինէն, եւ անփութօրէն իր խաղին վրայ։ Այնպէս որ ի վերջոյ յաղթուեցաւ։ Խաղին արդիւնքը իր գլխատումն ըլլալով, Մեմ սպասեց դործադրութեան։ Իշխանը, որ գործ չէր տեսներ առանց դիմելու վհուկին խորհուրդին, չյօժարեցաւ գլխատել, որովհետեւ մարդասպանութիւն կը համարէր ատիկա։ Այսուհանդերձ հրամայեց Մեմը նետել վիրապի մը մէջ, ուր պիտի մնար ան մինչեւ իր մահը։ Վիրապը փոքրիկ լուսանցք մը միայն ունէր

Թ

Անցաւ վեց ամիս եւ նախարարը ամիսուն կը բացակայէր Ճեզիրէ-Գօթանէն։ Այդ միջոցին, իր նաժիշտներուն ձեռքով Զին ինք էր որ անունով կը ղրկէր Մեմի, որովհետեւ կը վախնար որ վհուկը կը թունաւորէ զայն։ Ճանախ Զին այցելութեան կ'երթար իր սիրականին եւ լուսանցքէն իր սերն ու վիշտը կը պատմէր անոր։

Մեմ կը պատասխանէր վիրապին խորքէն։ Զին, տեսնելով որ Մեմ հալումաշ կը տկարանայ օրէ օր, վախնալով որ յանկարծ կը մեռնի, որոշեց պատգամաւոր մը ղրկել նախարարին, խնդրելու համար, որ շուտ վերադառնայ։ Բայց ժամահօրութիւն չունէր ոչ ոքի վրայ եւ չէր գիտեր թէ ո՛ր գաւառին մէջ կը գտնուի նախարարը, ուստի դիմեց խորամանկութեան։ Ամէն օր դուրս կ'ելլէր քաղաքէն եւ կ'երթար կը նստէր ժայռի մը վրայ, որ կը տիրապետէր այն մեծ ճամբան, որ շառաւիղ կ'արձակէր Ճեզիրէ-Գօթանէն բոլոր կողմերը Քիւրտիստանի։ Այդ ժայռին վրայ նստած կ'երգէր իր յուսահատութիւնը, իր սէրը, Մեմի դժբախտութիւնը։ Աշուղները, որ կը մեկնէին քաղաքէն՝ Քրդերու համար Քիւրտիստանի խորերը, կ'անցնէին այս ճամբէն։ Զին անոնց կը սորվեցնէր այն երգերը, զորս ինք հիւսած էր, եւ անոնց կը թելադրէր երգել ո՛ւր որ երթային։

Ան կը յուսար, որ այս երգերը պիտի հասնէին նախարարին ականջը եւ նախարարը այդ երգերէն պիտի հասկնար թէ վտանգի մէջ կը գտնուի իր պաշտպանեալը։

Աշուղները Քիւրտիստանի բոլոր անկիւններուն մէջ երգեցին, ինչպէս որ սորվեցուցած էր Զին, իրենց սիրոյ նոր երգերը։

Օր մը երգեցին նաեւ խնջոյքի մը մէջ, որուն կը մասնակցէր նախարարն ալ։ Նախարարը, այս որ լսեց, շատ տխրեցաւ եւ խռովեցաւ։ Վերադառնալ ուզեց իր հիւրը եւ իսկոյն մեկնեցաւ Ճեզիրէ-Գօթան։ Իր ժամանումի լուրը քանի մը օր առաջ հասաւ պալատ։ Իշխանը, որ արդէն խղճի խայթէ կը տառապէր Մեմի հանդէպ իր բռնած վերքին պատճառով, առիթ չունէր համար իր նախարարին, որ գլուխ չցցէ իր դէմ, որոշեց Մեմը դուրս հանել վիրապէն եւ քրոջը ձեռքը շնորհել անոր։ Այդպէս ալ հրաման ըրաւ եւ Զինի հաղորդեց, որ պատրաստուի ամուսնանալու համար Մեմի հետ։

Նախարարը, գլուխն անցած իր հեծեալներուն, հասաւ քաղաք, վար ցատկեց ձիէն պալատին առջեւ, անմիջապէս ներկայացաւ իշխանին եւ խռովեալ ձայնով մը հարցուց.

— Ի՞նչ ըրիք Մեմը։

Իշխանը պատասխանեց ժպտելով.

— Ի՞նչ կ'ուզես, որ ընեմ։

Նախարարը փութաց պատասխանել.

— Կը խնդրեմ, որ մեզի վերադարձնէք զայն, անոր շնորհելով Զինի ձեռքը։

Իշխանը պատասխանեց.

— Այդպէս ալ որոշած եմ։ Եւ այս պատրաստութիւնները, զորս կը տեսնես, ըրած եմ պարզապէս կատարելու համար ամուսնութիւնը Զինի ընդ Մեմի։

Ամէնքը գոհարթ էին եւ ուրախ, քաղաքը խրախճանքի մէջ էր։ Միայն վհուկն էր, որ, թէեւ խռոված, չէր յուսահատած սակայն եւ կը մտածէր նոր դաւ մը լարել, արգիլելու համար այդ ամուսնութիւնը

Շար.

յարմար լուծում մը գտնելու Խորհրդարանական յանձնախումբ մը պիտի օժանդակէ կառավարութեան՝ արտակարգ իրաւասութիւններու կիրարկման համար։

Գ. Ընտէրի ուրիշ մէկ պայմանն է կարգ մը անձնաւորութիւններու մուտքը դահլիճին մէջ։ Արդէն բանակցութեան սկսած է կուսակցութեանց եւ զանազան անձնաւորութեանց հետ, գիտնալու համարթէ պիտի կրնա՞յ այս պայմանները ընդունիլ տալ։ Դահլիճը կազմելու առաջարկը պիտի ընդունի, բանակցութիւններէն վերջ, եթէ յաջող ելքի մը յանգին։

Աւստրիոյ քաղաքական շրջանակները չեն ուզեր որ եւ է զուշակութիւն փորձել տագնապին ելքին մասին. որովհետեւ մօտէն ծանօթ են դժուարութեանց որոնք պիտի ուշացնեն ելքը։ Ներկայ խորհրդարանի կազմը՝ թոյլ չի տար կեդրոնական կառավարութեան մը կազմութիւնը։ Խորհրդարանը գրեթէ հաւասար երկու մասերու բաժնուած է աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան եւ Քրէտիթ Անշթալթ հաստատութեան վերաբերեալ հարցերուն շուրջ։

Հիճազի երկաթուղիին շուրջ

Երուսաղէմէն տրուած լուրերու համաձայն, Մահմետականներու պաշտպանութեան կոմիտէն, մահմետականներուն ուղղուած յայտարարութիւն մը հրատարակեց՝ Հիճազ-Դամասկոս երկաթուղիին մասին։

Կոմիտէն կը յայտնէ թէ ժամադրած է բողոքել Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Լա Հէյի Միջազգային Իրաւարարութեան Ատեանին՝ ընդդէմ երկաթուղիի վարչութեան մէջ. օտար տարրերու մուտքին եւ պահանջելու որ Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Հիճազի մահմետականներէն կազմուած յանձնախումբ մը ամբողջովին հսկակշռէ եւ հսկողութեան տակ առնէ երկաթուղիի վարչութիւնը, քանի որ երկաթուղին առաւելապէս պիտի ծառայէ Մէքքէ երթեւեկող մահմետական ուխտաւորներու փոխադրութեան։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
կը խօսի՝ Ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԿԱՐՏԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Գրվէռի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ
կը խօսի՝ Ընկ. Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր - Սերոբ խումբի ժողովը վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins.

ԳՐԵՆԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ԱՆԻԷՌ, Պուա Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Ave. d'Argenteuil, փլաս Քոմէթի սրահը։ կը խօսի ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Քրտական յեղափոխութիւնը եւ մեր դիրքը»։ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Գունճիկեանի բնակարանը, 63 Րիւ տիւ Փարք։

ՍԱՐՍԷԼ-Առնուվիլի ենթակոմիտէն սահպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ «Հրայր» խումբի ընկերները վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին ընկ. Երանեանի աշխատանոցը, 11 rue des Bauves. Կրնան ներկայ ըլլալ նաեւ «Ռազմիկ»ի ընկերները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊՕՄՕՆ Սէն Ժուլիէնի (Մարսէյլ) Զաւարեան խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Պատ. Միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԳՐԵՆԱՆՔՈՒՌ-Իսի լէ-Մուլինօի Կարմիր Խաչի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, 131 rue Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ։ Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններուն մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին փլաս Սէն Միշէլի Թիւ 10 գիւրօ թապայի վերնայարկը։

Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ եւ զեկոյց։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Այս նոյն օրակարգով երկրորդ ժողովն ըլլալով, ներկաներուն թիւը օրինական պիտի համարուի։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

«Հայաստան»ի սաներ, Ժընեւ.— Նամակը ստացանք առանց չէքի։

ՕՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ

Լիոն, Թէրզ.— 35։
Փարիզ, Իսկ.— 30։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատ. Միութեան կողմէ
իր հիմնարկութեան տարեդարձին առթիւ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին
Այս կիր. ժամը 2.30ին Տէսինահայութեան ծանօթ պաղ աղբիւրին քով
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ
կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐ»
կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբը
երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն Ճոխ պիւֆէ
կարելի է ճաշը միասին բերել
Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակի
Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի «փորթ տ'իթալի»ի մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ դպրոցական սրահի մը շինութեան
վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de le Mutualitéի մէջ
24 Rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité կամ Cardinal Lemaine
Մասնաճիւղին Թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՓԱՐՈՍԻՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ և ՎԱՐՁՈՒԱԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Մուտք 3 ֆրանք

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ՅՈՒԼԻՍ 12ԻՆ
Նաւասարդեան խաղեր, ֆութպոլի եւ հեծելանիւի մրցում
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Place des Fêtesի մէթրոյին դիմացի լրագրավաճառին խանութը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ
Գին՝ 15 Ֆր. դիմել միմիայնհեղինակին՝ 208bisRue Lafayette.Paris (10)

Մալեէմէզեան, Խազոյեան, Փէրէճեան, Երէցեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ԱՂԱՒՆԻ ՄԱԼԵԷՄԷԶԵԱՆԻ

գտնուղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր Colombes, 27 Rue Maurice - Berteaux.

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ (Յունիս 20) ժամը 11ին Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, ուր փոխադրուած է հանգուցեալին մարմինը, եւ թաղումը պիտի կատարուի Colombesի գերեզմանատան մէջ։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Օր. Բաբայեանի եւ իր աշակերտուհիներուն կողմէ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 5ին, 93 Bld. St. Michel, Փարիզ (5)։

ՀՐԱՒԷՐ

Կէյվէյի եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզ եւ շրջակաները բնակող Կէյվէցի, Գուրտպէլէնցի, Գէնճրլար Էյմէցի եւ մինա գիւղցի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Գ. Ղեւոնդ Ջափարեանի ճաշարանին մէջ, 36 Rue Polonceau, մէթրօ Պարպէս։ Կարեւոր օրակարգ. Ֆրանսայի գաւառներու եւ արտասահմանի հայրենակիցներէն կը խնդրուի Միութեան անուան իրենց թղթակցութիւնները ղրկել S. Kapamadjianի (coiffeur) 55 Bld. Rodin, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ընտանեկան հաւաքոյթը այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Քլամարի անտառին մէջ, Ֆօնթէն Սէնթ Մարիի աղբիւրին մօտ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ հայրս Թէմէնցի (Կէմէրէկ) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա եւ ուր մնացած է մինչեւ 1917, կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր Մովսէսեան եւ եղբայրս Եղիազար որոնք մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ուզուն Եայլա (Ազիզիէի մօտ), իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, 17 Rue de Grand Madir La Ciotat, (B. du Rhône) France.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	60 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԿԻՊՐՈՍ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 378 260

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
20
ՅՈՒՆԻՍ
1931

20 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1600 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԴԱՆԱՅԵԱՆ ԿԱՐԱՍԸ

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, քէմալականութեան վարիչները բաւական քրտնեցան, 1931ի նիւթացոյցը հաւասարակշռելու համար։

Ի՜նչ խօսք որ, Թուրքիոյ բոլոր նիւթացոյցները — համիտեան, իթթիհատական թէ քէմալական — միշտ հաւասարակշռուած են թուղթի վրայ, իսկ իրականին մէջ փակուած են պարտք պարտքի վրայ բարդելով։

1922ի յաղթանակին ազդեցութեան տակ, Մ. Քէմալ շատ սարսափը չնայեցաւ, եւ տարուէ տարի ուռեցուց նիւթացոյցը. 52 միլիոն ոսկիէն (1921-1922) բարձրացաւ 220 միլիոնի (1929-1930) եւ յետոյ 226 միլիոնի։

Երկու տարի առաջ, արդէն ցնդած էին վարդագոյն յոյսերը։ Ոչ Հանրային Պարտքին տոկոսները կրնային վճարել, ոչ ալ կրցին հանել զանազան հանրօգուտ շինութիւններ։ Եւ հաստատուեցաւ խնայողութեան օրէնքը, ծախսերը կարելի եղածին չափ նուազեցնելու համար։

Իսկ այս տարի արդէն կը գտնուին ճշմարիտ անելի մը առջեւ։ Ընդդիմադիր կուսակցութեան զաւեշտէն յետոյ, որ օգնեց երեւան հանելու կացութեան ողբերգութիւնը, Մ. Քէմալ ինքն ալ աչքովը տեսաւ եւ ականջովը լսեց ժողովուրդին դժգոհութիւնը։

Անցեալ ապրիլէն ի վեր կը չափեն, կը ձեւեն, եւ արդէն 1931–32ի նիւթացոյցը իջեցուցած են 189 միլիոն 780.000 ոսկիի։ Բայց այդ իսկ անտանելի կը համարուի։

Ի՞նչ ընել։ Գլուխներ կան որոնց չեն ուզեր դպչիլ,— օրինակ՝ ազգային պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը՝ իր զանազան ճիւղերով։ Եւ եկան յանգեցան պետական պաշտօնեաները կամ անոնց ռոճիկները կրճատելու գիւտին։

Շաբաթներ տեւեց այս ծրագրին քննութիւնը, ճշմարիտ պատերազմ մը մատնելով պետական պաշտօնեաները, որոնց պաշտպանը Ալլահը միայն գիտէ։ Երեսփոխանները, որոնք համբաւաւոր ծանօթ եւ անծանօթ աղբիւրներ ունին, «ազգասիրաբար» հրաժարեցան իրենց թոշակի մէկ մասէն, 800.000 ոսկիի խնայողութիւն մը ապահովելով, եւ փակեն պաշտօնեաներու օձիքին։ «Յալք»ի խորհրդարանական խմբակցութիւնը, Անգորայի մէջ՝ բուն խորհրդարանը, օրերով խաղաց մեծ ու պզտիկ թուանշաններու հետ։ Գումարեց, հանեց, հաշուեց եւ վերջապէս գտաւ ելք մը — կրճատել պաշտօնէութիւնը։

Համաձայն նիւթական գործավարութեան կազմած վիճակագրութեան, պետական պաշտօնեաներու թոշակը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.— 1926ին ռոճիկներու գումարն էր 54 միլիոն ոսկի, որուն 46 միլիոնը վճարուած, իսկ մնացեալը խնայուած։ 1927ին գումարը բարձրացած էր 56 միլիոնի, որուն 50 միլիոնը վճարուած, իսկ մնացեալը խնայուած։ 1928ին դարձեալ 56 միլիոն, որուն 52 միլիոնը վճարուած, իսկ 1929ին՝ 56 միլիոն, որուն 54 միլիոնը վճարուած։ 1930ին գումարը հասած էր 65 միլիոնի։

Կառավարութիւնն ալ սկզբունքով կ'ընդունի կրճատումը։ Բայց, անկարելի կը գտնէ ո՛ր եւ է կրճատում՝ Ներքին գործավարութեան, ոստիկան-զինուորներու կազմակերպութեան, հեռատարական հաղորդակցութեան, ապահովութեան տեսչութեան եւ առողջապահական վարչութեան մէջ։

Կրճատումները պիտի կատարուին 1. արտաքին գործավարութեան, 2. ազգային տնտեսութեան պաշտօնատան, 3. Կրթական գործավարութեան (500 հոգի)։ 4. Ծխախոտի մենաշնորհին (5—600 հոգի)։ 5. Մենաշնորհի վարչութեան մէջ։

Այս կարգադրութիւններով, կառավարութիւնը կը յուսայ 59 միլիոն ոսկիի իջեցնել պաշտօնեաներու թոշակը, որ 65 միլիոն 500.000 ոսկի էր 1930ին։ Ուրեմն խնայողութիւն՝ 6 միլիոն 400,000 ոսկի։

Առանց հաշուելու ծրագրուած խնայողութիւնները եւ կեդրոնացնելով 189 միլիոն ոսկիի նախահաշիւին վրայ, կը տեսնենք որ քէմալականութիւնը նորէն առիւծի բաժինը վերապահած է ազգային պաշտպանութեան. համագումար 74,700,000 ոսկի, որուն 46,700,000ը բանակին, 8,870,000ը նաւատորմին եւ 1,840,000ը օդանաւային ուժերու համար։

Երկրորդ խոշոր գլուխը կը կազմեն հանրօգուտ շինութիւնները, համագումար 26,800,000 ոսկի։ Թէեւ, խնայողական պատճառներով, պիտի յետաձգուին շատ մը ձեռնարկներ, նոյնիսկ երկաթուղիներ։ Իսկ հանրային կրթութեան յատկացուած է 6.700,000 ոսկի։

Ուշագրաւ պարագայ մը,— առանձին վարկ չկայ գաղթականներու տեղաւորման համար։ Թերեւս նախատեսած են Ներքին գործավարութեան նիւթացոյցին մէջ, որ ինքնին մեծ գումար չէ,— 4,135,615 ոսկի։ Տարի մը նախատեսուած էր մէկ միլիոն ոսկի, որ ոչ իսկ ճամբու ծախք է։

Աչքի առջեւ ունենալով Ներքին՝ քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը, կարելի է վստահաբար ըսել թէ երկար ժամանակի համար մէկզի դրուած է Ներգաղթի կամ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը, գոնէ «արեւելեան նահանգներուն մէջ, ուր քար քարի վրայ չէ մնացած։ Եւ չպիտի մնայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԷ՛ՐՋԱՊԷՍ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, երկու խմբագրականներով կը ձաղկէ «Ազատ եկեղեցական եղբայրութեան» արարքները, ծանօթ կոչին առթիւ։

Հատուած մը առաջին խմբագրականէն, որ խորագրուած է «Ի՞նչ կ'ուզեն Էջմիածինէն» (19 յունիս).

Ի՞նչ են, ո՞վ են այդ մարդիկը։ Ի՞նչ է իրենց նպատակը։ Ի՞նչ են այն միջոցները զոր կը գործածեն այդ նպատակին համար։ Այս հարցումներուն անծօթ չէ անգամ մը եւս անդրադառնալ՝ հիմա որ կաթողիկոսը վախճանած ըլլալով, անոնք կը փորձեն օգտուիլ կրօնքի եւ եկեղեցիի վերաբերմամբ իշխանութեանց անուղղած յայտնի հակակրութենէն եւ դեր մը խաղալ, պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ։

Այդ մարդիկը տանոթ Բենիկ վարդապետ եւ Մելեան քահանայ կը կոչուէին։ Առաջինը իբրեւ բժշկապաց կը գովուէր-բայց իբրեւ եկեղեցական կը պարտաւէր նոյնիսկ իր հիացողներէն՝ առէ քանի տարի առաջ արդէն։ Այդ թուականէն ասդին բարւոքած չէր իր համբաւը՝ քանի որ իր տարեկից եւ իրմէ երիտասարդ վարդապետները եպիսկոպոսացան ու ինք մնաց միշտ վարդապետ։ Ձենք սխալիր խորհելով թէ այս ծայրայեղ պահպանողական (Սուքիաս եպիսկոպոսի հետեւորդ) եկեղեցականին գլխաւոր շարժառիթը վրէժխնդրութիւնն է, եւ ոչ թէ եկեղեցւոյ մասին նախանձայուզութիւնը կամ իր խորհրդային դաւանանքը։

Երկրորդը՝ Մելեան, Մշակական մըն է, վերջին կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ միայն բաժնուած «Մշակ»էն, կ'ըսուէր թէ դրամասէր է, բայց ատկէ աւելի, իր վրայ կ'երեւէր խոշոր ինքնահաւանութիւն մը՝ զոր իրեն կուտար բաւական իր խելացի եւ գործունեայ քահանայի բացառիկ դիրքը, շնորհած «Մշակ»ի միջոցաւ։ Պարզ քահանայութիւնը կը թուէր նեղ գալ իրեն ու միշտ կը փնտռէր քաղաքական դեր մը խաղալ՝ ուղեւորութիւններ եւ զաղտնի կամ յայտնի պաշտօններ վարելով։ Երբ բոլշեւիզմը Հայաստան մտաւ, Մելեան տեսաւ որ ոչինչ կրնար ընել այլեւս իբրեւ պարզ քահանայ։ Եկեղեցական բարեկարգութիւնը իր մշակական քահանայի հինմառոթն էր, զայն առաջնակարգնելով եւ գործի վերածելով կրնար ջուրին երեսը ելլել, փոխանակ ուրիշ քահանաներու պէս ջուրէն քշուելով տարուելու։

Այս խումբին կը պակսէր եպիսկոպոս մը, յորմէհետէ միւսը (Աշոտ եպիսկոպոս) մեռաւ տանջահար։ Արդէն վարդապետ Ղըլըճեան, նոր եպիսկոպոսացած, լրացուց այդ պակասը եւ զարմանալի չէ եթէ «Ազատ Եկեղեցականները» անոր վրայ դրած ըլլան իրենց յոյսը իբրեւ ապագայ կաթողիկոսի։»

ԿԹՈՒՆՆԵՐ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն տրուած լուրերու համաձայն, անգլիական ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ բռնի միջոցներու դիմելու ընդդէմ հրեայ անզործներու, որոնք կը փորձէին համոզել արաբ գործատէր մը որ Հրեաներու ալ գործ տայ։ 5 Հրեաներ վիրաւորուեցան՝ ոստիկաններու յարձակման հետեւանքով եւ ուրիշ 12 Հրեաներ ալ ձերբակալուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թրքական նոր կուսակցութիւն ?

Իզմիրէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, նախկին Օսմ. Երեսփ.ժողովի մէջ Մաղնիսայի երեսփոխան եղող Նուման զատէ Իպրահիմ, որ ներկայիս երկրագործութիւն կ'ընէ Թիրէի մէջ, «Երկրագործներու Միութիւն» անուն նախկին միութիւնը կենդանացնելու միտք ունի, կուսակցութեան վերածելու համար զայն։

Երկրագործներու Միութիւն» ծնունդ առած էր իթթիհատի շրջանին եւ չէր կրցած զարգանալ, իթթիհատականներու ճնշումին հետեւանքով։ Մուսթաֆա պէյ, որ այս Միութեան ընդհ. քարտուղարն էր, հետեւեալ յայտարարութիւն ըրած է «Ենի Ասըր»ի թղթակցին.

— Նախ «Երկրագործներու Միութիւն»ը պիտի կազմեմ, ընկերներուս հետ պիտի խորհրդակցիմ։ Այս առթիւ կարեւորութիւն կուտամ մասնաւորաբար մեր նախկին նախագահ Համտուլլահ Էմին փաշայի աջակցութեան եւ ղեկավարութեան։

«Ինչ կը վերաբերի կազմուելիք բանուորա-գիւղացիական կուսակցութեան, ասոր հիմնադիրները կ'ուզեն ապաւինիլ երկրագործի շուքին, եւ օգտուելով անոր մեծամասնութենէն, բանուորական դիկտատորութիւն հաստատել երկրին մէջ։

«Լէնինի կուսակցութիւնն ալ նոյն ձեւով սկսաւ, բայց մուրճը շուտով տիրապետեց արօրին։

«Թուրք երկրագործը չի կրնար ընդունիլ բանուորական դիկտատորութիւնը։ Մէկ ամիսէն ոչ-քաղաքական երկրագործական միութիւն մը պիտի հաստատեմ Թիրէի մէջ, եւ վեց ամիսէն ընդհ. ժողով պիտի գումարեմ, ընդհ. ժողովը պիտի քննէ երկրագործական միութեանց քաղաքական կուսակցութեան վերածումը։ Երկու շաբաթէն յայտագիր պիտի տամ»։

Սուրիական սահմանին վրայ

Ճէզիրէի փաշայէն կը հաղորդեն թէ Սուրիոյ Էրտէնի շրջականերէն Ալի Հօքարի 20 հոգինոց հրոսախումբը, սահմանը անցնելով, Այնթապի եւ շրջականերուն մէջ աւազակութիւն ընելէ վերջ, Փազարճըգ գաւառակին մէջ Նասրրի գիւղը մտած են։ Գիւղին մուխթարը աւազակներուն ձեռքէն ազատելով Փազարճըգ փախած եւ ոստիկան — զինուորներու հրամատարին լուր տուած է։

Փազարճըգէն ղրկուած 18 հոգինոց ոստիկան-զինուորներու ջոկատը Քէօրօղլու Գալէսի մօտերը ընդհարում մը ունեցած է աւազակներուն հետ, որոնք ի վերջոյ փախած են։

Յաջորդ օրը, գիշեր ատեն, աւազակները Մալաթիա—Ճէզիրէ փաշա երկաթուղիին վրայ, Մարաշ գացող ինքնաշարժ մը կեցուցած են։ Ինքնաշարժին մէջ կը գտնուէր իր կնոջ հետ կէօլպաշարի շինութեանց յանձնառու սուրիացի Գ. Վալթէր Զիմմէրմանը որուն մահուան սպառնալիք ըրած են աւազակները եւ առած են մօտը գտնուած 1500 ոսկին, կնոջ ոսկի մանեակը եւ ուրիշ զոհարեղէններ։

Ոստիկան զինուորները հետապնդումի ելած են։

Վենիզելոս Քաֆանտարիս վէճը

Գրեր էինք թէ ժամուլի օրինագծին վիճաբանութեան առթիւ, յոյն խորհրդարանին մէջ վարչապետը Վենիզելոս եւ ընդդիմադիր պետերէն Քաֆանտարիս զիրար անուանարկեր էին եւ այս առթիւ առաջարկուեր էր կազմել պատուոյ ատեան մը։ Ատեանը նիստ գումարեց եւ որոշելէ վերջ Վենիզէլոս-Քաֆանտարիս միջադէպը քննել ոչ թէ իբր դատաւորներ, այլ իբր քաղաքական մարդիկ, առօրեայից փորձողոյ մը, որուն մէջ կասկածի չենթարկեր Գ. Վենիզէլոսի ճշմարտախօսութիւնը, ոչ ալ կասկած կը յայտնէ Գ. Քաֆանտարիսի բարեմտութեան մասին, որով մխտեց ծանօթ խօսակցութեան գոյութիւնը իր եւ Գ. Վենիզէլոսի միջեւ եւ վերջացած կը նկատէ Վենիզելոս-Քաֆանտարիս միջադէպը։

Գ. Վենիզէլոս յայտարարեց օրագրողներուն թէ գոհացուցիչ կը գտնէ պատուոյ ատեանին վճիռը, որովհետեւ, ի յառաջագունէ յայտարարած էր թէ պիտի ընդունի արձակուած որեւէ որոշում։ Սակայն Գ. Քաֆանտարիս չուզեց որեւէ յայտարարութիւն ընել, պատուոյ ատեանին վճռին մասին։ Ըսաւ միայն թէ ասկէ վերջ, ինքզինքը ազատ կը զգայ իր յարմար գտած եղանակով արտայայտուելու այս խնդրոյն շուրջ։

Վերապահութեամբ կը հաղորդուի սակայն հետեւեալլուրը.—

Գ. Քաֆանտարիս բարձրաստիճան զինուորականէ մը ուզած է Թավէրնիէի մենամարտի օրինագիրքը, ըսելով որ պատուոյ ատեանին վճիռը զինք չի գոհացներ։

Գ. Քաֆանտարիս իր բարեկամներուն ըսած է որ իրապէս ուզած է այդ գիրքը, բայց ոչ թէ մենամարտի համար, այլ ծանօթանալու պատուոյ ատեաններու կազմութեան պայմաններուն, որոնք կան այդ օրինագրքին մէջ։

Ալպանիոյ գահին շուրջ

Պելկրատէն «Տէյլի Հէրըլտ»ի կը հեռագրեն թէ թէեւ կը հերքուի Ալպանիոյ Զոկու թագուհրին ապանութեան լուրը, որ տարածուեր էր երկու օր առաջ, սակայն Պելկրատի մէջ կը հաւատեն թէ ծանրօրէն հիւանդ է։ Կը հաւատացուի նաեւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏ ՄԸ

Օծեանիկի ոստիկանութիւնը, երկարատեւ փնտռտուքներէ վերջ, երեւան հանեց գողերու երկու խումբեր, որոնք զանազան խանութներ եւ տուներ կողոպտած են վերջերս։ Խումբերէն մէկը կը ղեկավարուէր Յովակիմ Համբարձումեան անունով Հայու մը կողմէ, որ իրեն գործակից ունէր եօրկի եւ Փեթրօ անունով երկու ցոյներ եւ Վասիլյաքի անունով կին մը։ Ասոնք քանի մը օր առաջ կողոպտած են Փանայօթ Ցիտիրօփուլոսի տունը եւ գողցած 7000 տրխ. արժէքով զանազան իրեր։

ՊԷՅՐՈՒԹ ՎԵՐՋԱՑԻՐ ՀԱԼԷՊ ՑԿՍԱՒ

Պէյրութի մէջ ելեկտրականութեան եւ հանրակառքի ընկերութեան դէմ յայտարարուած պայքարը որ կը շարունակուէր երեք ամիսէ ի վեր, վերջացաւ Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահի եւ Ֆրանսական Մարզպանին միջամտութեամբ, եւ գիներու վրայ որոշ նուազումով։

Մէկ շաբաթէ ի վեր հանրակառքերը կ'երթեւեկէն Պէյրութի մէջ, սակայն պարապ։ Բացի պաշտօնեաներէն եւ անոնց ընտանիքներէն ոչ ոք կը նստի անոնց մէջ։ Պոյքոթի կոմիտէն դժգոհ է գոյացած համաձայնութենէն եւ ժողովուրդին կը թելադրէ շարունակել պոյքոթը։

Պոյքոթի կարգը եկաւ այս անգամ Հալէպի։ Գրեր էինք թէ նոր տուրքերուն դէմ բողոքելու համար ժողովուրդը խաղաղ ցոյցեր կազմակերպած է։ Ասկից զատ ինքնաշարժի վարիչներն ալ գործադուլ յայտարարած են՝ տուրքերուն դէմ բողոքելու համար։ Նոր կարգադրութեան համաձայն, ինքնաշարժի վարիչները պարտաւոր են տարեկան մօտ 1000 սուրիական ոսկի տուրք վճարել։

Հալէպի ժողովուրդը, փակելէ յետոյ խանութները, հանրագրութիւն մը պատրաստած է, պահանջելով քաղաքապետական խորհուրդի հրաժարումը։

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ՅԱՋՈՂՑՆԵԼՐԻ ՀԱՄԱՐ

Գերմանական բազմաթիւ օ[illegible]

Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի իրենց թղթակիցներուն տեղեկագրութիւնները թէ համայնավարութիւնը հետզհետէ կը մօտենայ դրամատիրական եղանակներուն։ Մինչեւ հիմա, ճարտարարուեստի հնգամեայ ծրագրին մէջ արտադրութեան գիները նկատի չէին առնուեր։ Հիմա սակայն սկսած են զբաղիլ անով եւ ելեւմտական նոր նախարարին ազդեցութեան տակ ելեւմուտքի բարելաւման պայքար մը ծայր տուած է, յաջողցնելու համար հնգամեայ ծրագիրը։

Վարկի դրութիւնը քիչ քիչ պիտի վերակազմուի եւ ամէն ջանք պիտի թափուի որպէսզի աշխատանքը աւելի արդիւնաւոր դառնայ։

ՑՈՅՑԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուտափէշթի եւ Սոֆիայի մէջ սկսուած ցոյցերը դաշնագրերու վերաքննութեան պահանջով, տարածուած են նաեւ գաւառները։

Ֆիլիպէի մէջ մեծ միթինկ մը գումարուեցաւ պահանջելու համար Նէօյիի դաշնագրին վերաքննութիւնը։

Սոֆիայի Մետրոպոլիտը նախ պատարագեց եւ յետոյ, պուլկար ազգայնականներէն գնդապետի մը հետ, ներկայ եղաւ միթինկին։ Յետոյ թափօր մը կազմուեցաւ, առաջնորդութեամբ պուլկարական 45րդ զօրաբաժնի նուագախումբին։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՏԵՒԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Վերջին երկու ամիսներուն, վրդովիչ իրողութիւններ կը տեղեկագրեն խորհրդային թերթերը։

Զանգեզուրի աղէտէն անմիջապէս ետք, կը թուի թէ ստորերկրեայ տարրերու ազդակէն, ցնցուեր են նոյնպէս այս անգամ երկրի վարիչները, իրական իշխանաւորները։

Այս կրկնակի աղէտաւոր ցնցումներէն երեւան կուգան նոր վտանգներ, նոր փորձանքներ, մէկը միւսէն ձնաւակար, մէկը միւսէն անդարմանելի։

— «Անգլօ ֆրանսական իմպերիալիզմի գործակալները տենդագին առաջ են տանում հակախորհրդային դաւերն ու իմպերիալիստական ինտերվենցիայի պատրաստութիւնները, Մերձ-Արեւելեան չափազանց կարեւոր ու պատասխանատու թատերաբեմի վրայ»։

Այլ խօսքով, «պատերազմ է որ կը պատրաստուի խորհրդային երկիրներու եւ առաջին առթիւ Հայաստանի դէմ, դրամատիրական վերոյիշեալ երկիրներու կողմէն։

Բայց ասոնք միայն չեն Հայաստանի դէմ թշնամական դիրք բռնողները, ու թող «խորհրդային Հայաստանի բանուորներին եւ աշխատաւորներին առանձին զարմանք չի պատճառի այն հանգամանքը, որ հակախորհրդային դաւերի կենդրոնում, անգլիական հետախոյզների եւ գաղութային զօրամասերի սպաների անմիջական ղեկավարութեամբ, առաջնակարգ դերերով հանդէս են գալիս նաեւ... դաշնակցականները»։

Ամսօրական հեռագրալուր մը չէ այս պատմութիւնը, եւ ոչ ալ պատահական թղթակցութիւն։ «Խորհ. Հայաստանի» մայիս 4ի առաջին էջին վրայ փռուած է, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղարին երկարապատում զեկոյցը, մեր երկրի գլխին հրահրուած փոթորիկներու մասին։

Խորհրդային երկիրներու իրական վարիչները կը հանդիսանան կեդրոնական կոմիտէներու քարտուղարները։ Ուրեմն, առանձնապէս կարեւոր պէտք է նկատել Հայաստանի այդ պաշտօնատարի յայտարարութիւնները։

Փորձենք քիչ մը աւելի հանգամանօրէն ծանօթանալ այս տարօրինակ պատմութեան հետ։

Նոր չէ, որ Խորհրդային երկիրներու մէջ [illegible] արտաքին պատերազմի մասին։ Այս կամ այն քաղաքական դէմքի (արտասահմանեան) մէկ արտայայտութիւնը, խօսքը համաշխարհային քաղաքական-տնտեսական հարցերու մասին, խորհրդային աշխարհին մէջ կը բացատրուի իբրեւ պատերազմական ձեռնարկներ։

Հետաքրքրականը այս տեսակ պատմութիւններու մէջ այն է սակայն, որ գրեթէ միշտ ալ խորհրդային վարիչները իրենց դէմ կազմակերպուած արտաքին ուժերու մէջ կարեւոր տեղ կուտան ո՛չ մեր «իմպերիալիստական» երկիրներուն, այլ եւ Դաշնակցութեան եւ միւս ընդդիմադիր կուսակցութիւններուն։

Այս նոր պատմութիւնը սակայն կը ծառանէ նոր խմբակցութիւն մը, որուն մէջ «դաշնակները ռուս միապետականների եւ քուրդ շէյխերի հետ ձեռք ձեռքի տուած հակախորհրդային ինտերվենցիայի դիրքեր են պատրաստում»։

Պէյրութի «Էլ Ահրամ» թերթէն առնուած այս նշանաւոր առասպելը որ ժամանակին հրատարակուեցաւ մեր թերթին մէջ ալ, կը ներկայանայ իբրեւ միակ եւ գլխաւոր աղբիւրը մեր համայնավար վարիչներուն։

Ծիծաղելի պիտի ըլլար անշուշտ ըստ էութեան հերքել այս ամէնը, որոնք իբրեւ իրականութիւն հրամցուած են Հայաստանի ժողովուրդին, քանի որ հոս արտասահմանի մէջ մեր հակառակորդներն անգամ ժամանակին խոստովանեցան այդ պատմութեան բացարձակ անլրջութիւնը։

Հայաստանի կարմիր ատեանները, եւ մասնաւորաբար Կեդրոնական կոմիտէի քարտուղարը անտարակոյս ծանօթ են «ինտերվենցիայի» այս առասպելին բոլոր մանրամասնութիւններուն։

Ծանօթ են նոյնպէս քրտական շարժման իրական շարժառիթներուն, ինչպէս եւ Դաշնակցութեան դիրքին՝ հանդէպ քրտական շարժման։

Եւ վերջապէս գիտեն առանձնապէս մէկ բացարձակ իրողութիւն ալ,— այն որ քրտական շարժումը չէ ուղղուած ու չի կրնար ալ ուղղուիլ խորհրդային երկիրներու դէմ։

Այս բոլորէն ետք, սակայն մենք կը տեսնենք թէ մեր երկրին վարիչները իրենց ցոյց տուած վտանգը կը կապեն քրտական շարժման հետ։ Այդ կապակցութեամբ անոնք իրենց դէմ կազմուած կը նկատեն ո՛չ միայն Քիւրտերը, այլեւ անոնց հետ «գործակցող» Դաշնակցութիւնը։

Եթէ այսքան արագ չափով բացատրուի իրենց այս կոյր ատելութեամբ, որով կ'առաջնորդուին Դաշնակցութեան եւ քրտական շարժման հանդէպ, քիչ մը դժուար է պարզաբանութեամբ բացատրել սակայն քանի մը բոլորովին կողմնակի անուններու կապակցութիւնը։

Հայ համայնավարները գիտեն ո՛չ միայն Պ. Պօղոս Նուպարի ունեցած դիրքը Դաշնակցութեան հանդէպ, այլ եւ ծանօթ են վերջապէս որ այս մարդը մեռած է մէկ տարի առաջ, իսկ տարիներով անկողին գամուած էր։ Ո՞ւրկէ է որ ուրեմն այս անունն ալ կը կապեն իրենց թշնամի քաղաքական խմբակցութեան հետ։

Այս մէկ հատիկ իրողութիւնը բաւական է ցոյց տալու որ հայ համայնավարներու ուզածը ուրիշ բան է։ Անոնք ահազանգ հնչեցնելով երկրին սպառնացող արտաքին վտանգի մասին, չեն քաշուիր ոեւէ ստորնութենէ։ Ռուս միապետական Կիրիլ-Պօղոս Նուպարի հետ կը մօտիկցնեն Դաշնակցութեան ու այս բոլորը քրտութեան, ցոյց տալու համար հակախորհրդային միացեալ ուժերու համախմբումը։ Ու ինչպէս միշտ, չեն մոռնար ղեկավարութիւնը յանձնել «անգլօ-ֆրանսական իմպերիալիզմին»։

Այս բոլորը ձախաւեր խաղեր են։ Իսկ բուն շարժառիթները պէտք է քննել առանձին։

Ս. ԹՈՒԹՈՒՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսական կառավարութիւնը մշակեց եւ խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որուն տրամադրութիւնները տնտեսապէս կ'արգիլեն ֆրանսական առեւտուրը դժուարութեան մատնող կարգ մը նիւթերու մեծաքանակ ներածումը։

Այս օրինագիծը հիմնուած է 1930ին, առեւտրական նախարարութեան կողմէ հրատարակուած հրովարտակին վրայ, որ կը կանոնաւորէր ռուսական ցորենի մուտքը Ֆրանսայի մէջ։

Նոր օրինագիծը նկատի ունեցած է նաեւ Ռուսիայէն Ֆրանսա ղրկուած ապրանքները։

Անգլիա եւս սկսած է նման ձեռնարկներ կատարել։ Նախորդ օր, խորհրդարանը 129ի դէմ 164 ձայնով եւ առաջին ընթերցումով վաւերացուց յատուկ օրինագիծ մը որ կը ձգտի վերջ տալ ռուսական վաճառամարտին։

Օրինագծին հեղինակը բացատրեց թէ պէտք է արգիլել կամ սահմանափակել բոլոր այն ներածումները, որոնց դէմ անգլիական արտադրութիւնը չի կրնար մրցիլ՝ առանց առանց աւելցնելու աշխատանքի ժամերը կամ կրճատելու օրավարձքերը։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

«Les Nouvelles Littéraires»ի մէջ Փիէռ Տօմինիք կը գրէ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ վրայ գրուած երկու գիրքերու մասին.— մէկը Petit Maouel de la Russie» հեղինակ՝ տը Մոնզի, միւսը՝ Ժոն Միքուշի «Մուսթաֆա Քէմալ»ը, որուն մասին գրուեցաւ արդէն այս էջերուն մէջ։

— Առաջինը այն գիրքերուն, որոնց մասին պիտի խօսինք այսօր, կը պարտինք Անաթոլ տը Մոնզիի աշխոյժ գրչին, քաղաքական դէմքի, փորձագէտ, գաղափարներու մեծ քրքրիչ մը։ Միւսը՝ գերմանական ուսումնասիրութիւն մըն է Մուսթաֆա Քէմալի՝ թուրք ծննդավայրին վրայ։ Գերմանացի հեղինակը, ուզեր է միեւնոյն ատեն, իր հերոսին լիակատար կենսագրութեան հետ, տալ նաեւ 1880էն 1931ի Թուրքիոյ իսկական պատմութիւնը։ «Ժողովուրդի մը յարութիւնը» կը գրէ իբր իր գրքին երկրորդ խորագիր։ Կը կարծեմ թէ այս երեք փոքր բառերով Ժոն Միքուշ կը փոքրացնէ իր հոյակապ նիւթը։ Հարցը կը դառնայ բոլորովին ուրիշ բանի քան թէ յարութեանը վրայ ժողովուրդի մը, որ չպիտի կրնար շատ շահագրգռել մեզ. քանի որ երբեք չէ համարուած քաղաքակիրթ մեծ ժողովուրդներէն մէկը։

— Արեւմտեան մշակոյթը կը գրէ իր ուսումնասիրութեան վերջը դարձած է միջազգային մշակոյթ, Արեւելքի վերանորոգիչը, միջազգային ազգայնականը. եթէ կարելի ըլլայ զայն կոչել այսպէս, մէկն է այն մշակոյթներէն, որոնք սահմանագիծը քաշեցին երկու շրջաններու միջեւ։ Ասոր մէջ կը կայանայ իր առաքելութեան խոր իմաստը։ Արեւելքորդոյութեան իր պայքարին մէջ, առաւ Արեւելքի քաղաքակրթութեան զէնքերը. եւ կը շարունակէ այսպէս ընել — ինքզինքը պատեց Արեւմուտքէն։ Այս իրողութիւնը նշմարելի է Թուրքերու մէջ՝ Արեւելքի յառաջապահները։ Թուրքիոյ արեւմտացման նպատակն եղաւ անոր ձերբազատումը Արեւմուտքէն։ Նոր մայրաքաղաքը հաստատուեցաւ աւելի դէպի Արեւելք, Ասիոյ աւելի խորը։

Այս խօսքերով չէ որ բոլոր լուրջ դիտողները կ'արտայայտուին Նոր Ռուսիոյ մասին։ Բոլորը մայրաքաղաքի փոփոխութեան մէջ նշեցին ոչ թէ վերադարձ դէպի գաղափարներ, եղանակներ, այլ դէպի այն կացութիւնը որ գոյութիւն ունէր Մեծն Պետրոսէն առաջ։ Ալֆրէտ Ֆապր Լիւս Ռուսիոյ մէջ կը տեսնէ «Մեծ երկիր մը որ Եւրոպայէն կը հեռանայ, ինչպէս կղզի մը որ կ'անջատուի, հատուածի կը վերածուի, այնքան ընդարձակ որ ցամաքամաս մը պիտի կազմէ»։ Իսկ Լիւք Տիւրթէն զայն կ'անուանէ «Միւս Եւրոպան», ինչ որ կը նշանակէ զայն դուրս ձգել Արեւմուտքէն։ Նոյն ճակատագիրներն ունին Թուրքիան եւ Ռուսիան։

1908էն 1923ի Թուրքիան կ'անջատուի Եւրոպայէն, որուն կապուած կը մնայ կտոր մը հողով եւ իր մայրաքաղաքը կը մերժէ ասիական հողերուն վրայ։ Ռուսիա կը կորսնցնէ Լեհաստանը, Պալթեան երկիրները Ֆինլանտան, Պեսարապիան. գրեթէ Պալթեան ծովու ամբողջ ծակատը, իսկ փոխարէն կ'արթնցնէ Վոլկայի եւ Խրիմի թաթարական հանրապետութիւնները, դաշնակցութեան տնտեսութեան մէջ՝ Սիպերիոյ կուտայ վիթխարի կարեւորութիւն մը, մինչ Ստալին, որ երբեք չէ հեռացած Ռուսիայէն (ինչպէս Քէմալ որ հազիւ թէ դուրս ելած է Թուրքիայէն) կը պատասխանէ ճափոնցի լրագրողի մը՝ —«Ես ասիացի եմ»։

Ահա, մեծ բառը բռնուած է։ Որովհետեւ, այս բառը որ հեռու է Խորհրդ. Միութիւնը կազմող 32 հանրապետութեանց քաղաքացիներուն տհաճոյ ըլլալէ, կ'ոգեւորէ ճափոնցիները եւ կը բոցավառէ Թուրքերը։

Այսօր իրողութիւնները կը փոխուին։ Դեղին Ասիան մէկ կողմէն, հնդկական Ասիան՝ միւս կողմէն. Խորհրդ. Միութիւնը եւ Թուրքիան արդէն ոտքի են։ Վաղը կարգը պիտի գայ արաբական աշխարհին, մալէզեաններուն, իրանական աշխարհին։ Երէկուան այս բոլոր ստրուկները կը գտնեն իրենց Սպարտակոսը։ Ճափոնի մէջ Մէյճիի շրջանին մարդերն են։ Չինաստանի մէջ՝ Սուն-Եաթ-Սէնն է, որ արդէն գրուած է խորաններ։ Հնդկաստանի մէջ Գանտին է։ Ռուսիոյ մէջ Լէնինը։ Թուրքիոյ մէջ՝ Մուսթաֆա Քէմալը։ Բացայայտօրէն ասիական ոգի մը գրաւած է Լէնինկրատը, կը տիրապետէ Պոլսոյ մէջ։ Ամբողջ ութ ամիս նուաճեց Հունգարիան, իր ալիքներով ծեծեց Վարշաւիոյ արուարձանները։ Քիչ մնաց որ նուաճէր նաեւ Պերլինը։ Գիտենք թէ այս բոլոր մարդկային համայնքները որ ընթացած են արեւմտեան տէրերուն դէմ կամ արդէն ազատագրուած են, հաճոյք չեն զգար քաղաքակրթութենէն զոր արեւմտեան կը կոչենք։ Երբեմն յանգէտս անոնց մէջ կը բանին Ասիոյ փափաքները, յոյսերը։ Քիչ վերը խօսքն ըրի Սպարտակոսի որուն անունը շահագործեց Լիպքնեխտ 1919-20ին։

Բայց, իրականութեան մէջ, բաղդատութիւն մը կը պարտադրուի Թրակիացի սուսերամարտիկի ըմբոստացուցած եւ զինած հռովմէական ստրուկ զանգուածներուն եւ այն ընիկ զանգուածներուն միջեւ, որոնք 19րդ դարու վերջերը եւ անոնցմէ շատերն ալ մինչեւ այսօր, էին եւ են Եւրոպացիներու ստրուկները։ Ինչպէս Հնդկաստանի, Մալէզիոյ պարագան։ Չինաստանի պարագան 1911ի յեղափոխութենէն առաջ, Թուրքիոյ պարագան 1919էն առաջ։ Ռուսիոյ պարագան մինչեւ 1917, որովհետեւ, մինչեւ 1917 ռուսական դրամատուններն ու ճարտարարուեստը մեծ մասամբ արեւմուտքի դրամատէրներուն ձեռքն էին։

Մէկը երկու գրքերէն որոնց մասին կը խօսինք կը լուսաբանէ Թուրքիոյ պարագան, միւսը Ռուսիոյ պարագան։ Բայց չտարուինք մէկ կամ միւս պարագայով, այն անձնաւորութիւններով որոնք անշուշտ անհաւասարօրէն ուժեղ են, բայց երկուքն ալ շահեկան, Լէնին եւ Մ. Քէմալ։

Երթանք աւելի հեռուն։ Հարցը նկատի առնենք տը Մոնզիի, Ժոն Միքուշի կամ Ռօմէն Ռօլանի գիրքերէն անդին. ստիպուած պիտի ըլլանք եզրակացնելու թէ վերջին վաթսուն տարիները, միաժամանակ յատկանշուած են անիշխանականութեամբ մը եւ եւրոպայի յարաճուն տկարացումով եւ Ասիոյ ըմբոստացումով։

Նախ՝ Նախաբան մը. ճափոնական յեղափոխութիւնը, բայց շատ հեռաւոր ազդակ մը, կատարելապէս անհասկնալի մնացած նախաբան մը։ Եւ յանկարծ շարք մը հինգ հարուածներ.— Ռուս-ճափոնական պատերազմը, չինական յեղափոխութիւնը, ռուսական յեղափոխութիւնը, թրք., հնդկական յեղափոխութիւնը։

Եւ անշուշտ, երկու գրքերու փութկոտ ընթերցումով կարելի է յաւակնիլ թէ՝ ռուսական եւ թրքական երկու յեղափոխութիւնները երկու ազատական, խորհրդարանական եւ ուրեմն արեւմտեան յեղափոխութիւններ են։ Մինչեւ մէկ սահման, ճիշդ է։ 1905էն 1917 Ռուսիոյ մէջ բարենորոգմանց շարժումը ազատական է եւ դարձած է դէպի Արեւմուտք. 1908էն 1919, Թուրքիոյ մէջ՝ Իթթիհատի ձեռքով բարենորոգումները ազատական են եւ դարձած դէպի Արեւմուտք։ Բայց երկու պարագաներուն, արագօրէն Ասիոյ ազդեցութիւնը վրայ կը հասնի։ Երկու մայրաքաղաքները կը փոխադրուին Եւրոպայէն դուրս, գոնէ Եւրոպայի ազդեցութեան սահմաններէն դուրս։ Եւ էնվէրի նման Քերենսկիի անյաջողուածէն յետոյ, յաղթանակը կը տանին անոնք որ բացէ ի բաց կ'ուրանան այս ազատականութիւնն ու ռամկավարութիւնը, որոնցմով կ'ապրի Եւրոպա 200 տարիէ ի վեր, կը յաջողին անոնք որ իբր դիկտատոր, այս բոլորը կ'առնեն իրենց ոտքերուն տակ։

Իրաւունք ունենան կամ ոչ, հոգ չէ հարցը։ Քաղաքականութեան մէջ, ինչպէս գիտութեան մէջ, պէտք է նկատի ունենալ ինչ որ կայ։ Երբ երեւոյթ մը մեկուսացած է, կարելի է խօսքն ընել ազգային իրողութեան մը, եւ երբեմն ալ՝ մարդու մը ազդեցութեան. բայց, երբ երկու կամ երեք տասնեակ տարիներու շրջանին մէջ այսքան կարեւոր դէպքեր երեւան կուգան, պէտք է ըսել թէ աշխարհը կերպով մը դէպի այն կողմ կը հակի և թէ այն մեծ մարդերը որոնց խօսքը կ'ընենք, կրցած են արագացնել, ուղղել և հետեւաբար ղեկավարել շարժումը՝ մինչեւ որոշ կէտ մը, բայց թէ հոն կայ յեղաշրջում մը որ կը գլէ զիրենք. անոնք եթէ ուզէին ալ չպիտի կրնային ընդդիմանալ անոր, որովհետեւ բնական էր։ Եւ նոյնիսկ պիտի եզրակացնենք թէ այս մարդերը մեծ են, որովհետեւ դէպքերու ուժն ու ընթացքը ըմբռնելով, օգտագործած են ժողովուրդին խոր բնազդները, ինչպէս մեքենայ մը որուն ուժը հանճարեղ մարդոց գործը չէ, բայց հանճարեղ մարդիկ կրնան զայն օգտագործել։

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

“ՍՏԱՀԱԿՆԵՐ„

Այս գռեհիկ բառը գրի առաւ ռամկավար «Պայքար»ը, Մակեդոնիոյ մեր արի տղոց տագնապին առթիւ։

Հրապարակագիր մը ի՛նչ խիղճ պէտք է ունեցած ըլլայ, 150.000նոց մեր որբերու բանակը անարգելու համար այդպիսի ածականներով, իբրեւ «շահատակութեանց» հերոսներ, անգամ անարժան Հայաստանի հողը տեսնելու...

Յաճախ եմ լսեր մեր բախտացուրկ այլ ճակատաբաց այդ սերունդին հանդէպ անարգանքի խօսքեր, իբրեւ անկիրթ, անապայ, ագէտ, բուռն՝ իրենց բոլոր արարքներուն մէջ։ Եւ ամէն անգամ ալ ընդվզեր եմ այդ անիրաւ վերաբերումին համար։

Կրնան մեր այդ տղաքը ըլլալ նուազ բարեկիրթ, քիչ մը բուռն իրենց արտայայտութեանց մէջ եւ ըմբոստ ամէն կարգի անիրաւութեան, ճնշումի դէմ։ Բայց երբ մարդ, մանաւանդ հրապարակագիր եւ հանրային կարծիք վարելու կոչուած մարդ մը, երեւոյթներ վեր կ'առնէ, ոչ միայն պարտաւոր է բացատրել զանոնք, այլ և դիտել անկողմնակալ եւ ըսել ոչ միայն թերիները, այլ և անոնց պատճառները եւ տեսնել առաւելութիւնները։ «Պայքար»ի խմբագիրը այդ կարգի խղճահարութիւններ չունի։

Մեր պարտքն է ըսել սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ և մանաւանդ ատ մեր Աղբիւրեան Սանտրոյն ճակտէն սրբել սառ-անոր նետած մուրը։

Շատ ըսուած է թէ ի՛նչեր են անցուցած մեր որբերը, այնպէս, հարեւանցի, իբրեւ վէպի նիւթ կարծես։ Բայց այդ կրկնողներէն ոչ մէկը ապրած է ծանօթ սարսափներէն մէկն ու մէկը։ Դիւրին է ըսել ու անցնիլ, անապատներու եկեր են, թուրք' եւ արաբ հարէմներէն հաւաքուեր են, իրենց աչքերով տեսեր են իրենց հօր եւ մօր ջարդը. իրենց քոյրերուն դէմ եղած անլուր վայրագութիւնները։ Դիւրին է մանաւանդ մեղադրել որ բարքեր են իւրացուցեր այդ կեանքէն ու դարձեր են կարծր, ըմբոստ, դիւրագրգիռ եւ թերակիրթ։

Այդ բողոքները, վստահ եմ որ չեն իսկ անդրադարձած իրենց քնքուշ զաւակներուն եւ չեն ալ տեսած թէ ի՛նչ են դարձեր անոնք, սանտուներով մեծնալէ, մասնաւոր վարժուհիներով պատսպարուելէ եւ իրենց հօր ու մօր գուրգուրանքը եւ խնամքը շարաչար վայելելէ վերջ։ Անոնց ներելի է մէկ մէկ անպէտ, փուճ, անօգուտ մարդ դառնալ, խաղամոլ գեղխ եւ շուայտ. անօգուտ՝ իրենց ազգին, ընտանիքին կամ իրենց իսկ անձին։ Անոնք ճակատաբաց կրնան ուրանալ նոյն իսկ իրենց ազգը եւ հայ անունը։ Իսկ մեր որբերը, որոնք իրենց արիւնով են պահեր հայ անունը, որոնք անլուր չարչարանքներով են կերտեր իրենց բարոյականը, նկարագիրը, կամքը, իրենց ծնողքներուն արիւնով են թրջեր ամբողջ Հայաստան աշխարհը, կ'ըլլան անարժան Հայաստան իսկ մտնելու, որովհետեւ ո՜հ, որովհետեւ յանցե՛ք, որ մը մէկը, 150.000էն մէկը ձեռք է վերցուցեր մտաւորականի մը...

Եւ դուք բոլորդ, բոլորդ որ կը քննադատէք, կը մեղադրէք եւ անլուր ածականներով կը նախատէք մեր ժողովուրդին վաղուան յոյսը, նոր երիտասարդութեան մէկ ստուար մասը, անդրադարձէք [illegible] անցեալին եւ ըսէք թէ ի՞նչ ըրիք այդ տղոց համար, որպէս զի բարեկիրթ ըլլան, — ձեր բառով։ Անոնց կերած պատառ մը հացը հազար անգամ իրենց երեսին տուիք. ոչ միայն իրենց մանկութեան օրերուն, այլ եւ հիմա։ Եւ ուզեցիք որ միշտ ճիտը ծուռ, խոնարհ, գիշեր-ցերեկ աղօթեն ձեր արեւշատութեան համար։

Ի՛նչքան [illegible] էք...

Բարեբախտաբար որբերը գտեր են իրենց ճամբան։ Անոնք աշխատող, անկախ քաղաքացիներ են։ Մեծ մասը ընտանիք եւ զաւակներ ունին, հանրային կեանքին կը մասնակցին, գիտեն իրենց քրտինքէն բաժին հանել իրենց տառապող եղբայրներուն։ Անոնք մարդ են դարձած արդէն։ Եւ իրենք են որ ամէնէն առաջ օգնութեան կը հասնին Մակեդոնիոյ իրենց եղբայրներուն, որոնք ժամանակաւոր տագնապի մը մատնուած են այժմ։ Անոնք ձեր տղոց պէս չեն ուրանար իրենց Հայ ըլլալը, կը պարծենան իրենց անունով եւ ծագումով։ Նկարագրի հիմնական գիծերը ունին արդէն։ Կամաց-կամաց կը մեղմանայ անոնց քիչ մը բուռն բնաւորութիւնն ալ երբ ընտանեկան քաղցրութիւնը ճանչնան։

Ստահա՞կ... Ի՛նչ իրական ստահակներ կան ձեր բոլորտիքը, նոյն իսկ գիրքերու հասած կատարեալ «խուժան», որ Հայաստան կը խաղայ իբրեւ զուարճալիք, բայց հայրենիքի արիւնաքամ հողն անգամ շատ կը տեսնէ 1915ի անտէր ճամբորդներուն համար...։

ԿՐՇԱԼՈՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐԾԱԹԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարեգործականի 25ամեայ գործունէութեան արծաթեայ յոբելեանը տօնուեցաւ այստեղ ալ։

Խօսելով միայն Մարսէյլի մասին, անմիջապէս կրնամ ըսել թէ յուսախաբ եղայ եւ ինծի պէս հարիւրաւորներ։ Կը կարծէի թէ այս հանդիսաւոր տօնին հրաւիրուած կ'ըլլան մեծ ու պզտիկ բոլոր կազմակերպութիւնները՝ ազգային վարչութիւնը իր կազմով, առաջնորդը, քահանաները եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, վերջապէս հին գաղութի երեւելիները։ Կը սպասէինք որ բեմը զարդարուած ըլլար հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով։ Կը սպասէինք որ իր քսանըհինգամեակի հանդէսին բացումը կատարուէր «Մեր Հայրենիք»ով եւ դեռ կ'ակնկալէինք շատ մը բաներ։ Սակայն թողունք այդ բոլորը եւ ջանանք տալ հանդէսին իրական պատկերը։

Վիէօ-Փօռէն հանրակառքով տասնըհինգ վայրկեան հեռու «Անտուա»ի բարձրաւանդակին վրայ, վիլլայի մը ընդարձակ պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւնը։

Բեմը վիլլայի ներքին դրան առջեւ պատրաստուած պզտիկ ամպիոն մըն էր, որուն վրայ փռուած էր կապերտ մը՝ վրան գրուած էր Պօղոս Նուպարի կենդանագիրը, շրջանակի մէջ

…նուած. յետոյ սեղան մը կա-
…ծածկոցով։
…Բեմին աջ ու ձախ կողմը
…ական աթոռներ շարուած
…մասնաճիւղի անդամներու
…անիքներուն եւ պարագա-
…ան համար, իսկ աղջեւի
…պատկացուած էր հասա-
…ժողովուրդին, երկաթէ ու
…նոր խիտ-խիտ շարուած։
Բացումը տեղի ունեցաւ ժա-
3.30ին, շուրջ 150 հանդիսա-
…ներու ներկայութեամբ։
Նուագախումբը անմահ
…րգ մը հնչեցուց։ Նախա-
… Գ. Կիւմիշեան հրաւիրեց
…նները վայրկեան մը յոտն-
…յարգել հիմնադիր հան-
…ցեալ փաշային յիշատակը։
Առաջին անգամ բեմ հրա-
…ւեցաւ Մարսէյլի մասնա-
…ի հիմնադիրներէն Գ. Մ.
…եանեան։

«Մեր ազգային անհաշուելի
…տանքներէն յետոյ, ի՞նչ կը
…յ մեզի, եթէ ոչ ամուր ազ-
…յին կազմակերպութիւն, ազ-
…յին բարեգործութիւն եւ ազ-
…ապահպանումի գործը»։
Փոքրիկն Օր. Թորոսեան ար-
…սանեց Մ. Փորթուգալեանի
…րութիւնը զօրութիւն է» ո-
…նաւորը։ Յետոյ նուագա-
…ւմբը նուագեց «Տալւորիկի
…ակ եմ քաջ»ը։ Խօսեցաւ
…. Գ. Ե. Թորոսեան որ գրուա-
…ց Բարեգործականի գործու-
…թիւնը։

Կտրիկ օրիորդ մը մեներգեց
…երգը», յետոյ «Կուժն ա-
…յ» Ուզունեան արտասանեց
…մը մախիք» եւ «Կարօտ
…րենին»։ Յետոյ հրաւիրուե-
… Գալուստեան եղիսկ. «Չկայ
…ռավարութիւն մը որ չքննա-
…տուի իր ժողովուրդին կողմէ
… չկայ կազմակերպութիւն մը
… քննադատութեան ենթարկը-
…ծ չըլլայ, ու ես չեմ գիտեր
…Բարեգործականը ինչո՞ւ կը
…ուշի քննադատութիւններէ։
…ոչ կրնայ ուրանալ Բարե-
…րծականի 25 տարուան գոր-
…նէութիւնը, սակայն ես այժմ
… զգամ թէ 25 տարիները
… ծիլ մը յագնեցուցած եւ
…յցուցած են։ Երիտասարդա-
…ն արիւն պէտք է ներարկել
…որ երակներուն մէջ»։
Յետոյ առաջնորդը գրպանէն
…սադ մը հանելով, սկսաւ
…րդալ Բարեգործականի նոր
…կագիծ— առաջադրութիւնները
… բացատրելով անոնց իրա-
…ծուելէն առաջ գալիք բա-
…իները կրկնեց։

«Պէտք է ժողովրդականացը-
նել Բարեգործականը, այդ ծրա-
գիրները յաջողութեամբ գլուխ
հանելու համար։ Անկէ վերջ ա-
մէն առաջ նոյն դիտողութիւն-
ներն ըրի, Բարեգործականի մէկ
հանդէսին, լսելէ յետոյ անոր
վարիչ-պատուիրակին գեղեցիկ
խօսքերը»։

Այս արդար քննադատու-
թիւնները հաճելի չեկան ոմանց,
մանաւանդ առաջնորդին ձեռ-
քին մէջ «Յառաջ»ի երեւումը
կատղեցուց «բարեւէր» պարոն-
ները, որոնք սկսան տրտնջալ
աջէն ու ձախէն՝

— Ինչ հարկ Բարեգործա-
կանի հանդէսին «Յառաջ» կար-
դալ…

Գալուստեան եպսկ. վերջա-
ցուց իր քննադատութիւնները
ժողովուրդի ծափերուն մէջ։

Հանդէսը վերջ գտաւ քրքջա-
լից գաւաթով մը։

Ս. Միլտոնեան

ՔԸՍԻՐԻԿՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քէսիրիկի Հայր.
Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը
կազմակերպած էր երեկոյթ մը, որ տեղի
ունեցաւ յունիս 13ին շաբաթ իրի-
կուն։ Հակառակ որ օդը անձրեւոտ էր
կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած
էր քաջալերելու Քէսիրիկցիներու
այս ձեռնարկը։ Հանդէսը բացուե-
ցաւ «Մեր Հայրենիքով» զոր ժողո-
վուրդը ունկնդրեց յոտնկայս։

Միութեան կողմէ բացման խօս-
քը ըրաւ Գ. Կիւմիւշեանը, որ ակ-
նարկ մը նետեց Քէսիրիկի անցեալին
վրայ, հակիրճ կերպով պատկերա-
ցուց Միութեանս գործունէութիւնը,
մատնանշեց Նոր սերունդի այլասեր-
ման վտանգը ու ըսաւ՝ ներկայիս այս
խնդիրը աւելի քան երբեք մեզ կը
պարտադրէ որ մենք միջոցներ խոր-
հինք նոր սերունդը այլասերման
վտանգէն փրկելու։ Առոր հիմնական
դարմանն է բոլոր միութիւններու
համագործակցութիւնը գէթ կրթական
խնդրին շուրջ։ Այս առթիւ մեր
Միութեան զինքը յայտնէ ոչ միայն
խօսքով այլ գործնական քայլով, ու
նիւթականով ցոյց տուած է իր
գուրգուրանքը հանդէպ նոր սերունդի
փրկութեան։

Բացման խօսքէն վերջ փոքրիկ-
ներ Կիւմիւշեան երգեցին
«Յառաջ նահատակ»ը ձեւքերուն
մէջ հպարտ բռնած մեր տարագիր
ու պաշտելի եռագոյնը։ Մեներգեց
Օր. Գիւլպիւլեան, արտասանու-
թիւններ ըրին Գ. Գ. Ն. Մարգար-
եան, Գիւլպիւլեան, Ն. Կիւմիւշեան
եւ Մ. Գաբրիէլեան ու Օր. Մելի-
տոսեան, ճենախօսութիւններ ըրին
Գ. Գ. Ս. Տէր Մարտիրոսեան եւ
Գիւլպիւլեան։ Առաջին գեղարուես-
տական մասը լրացած ըլլալով, Մի-
ութեան կողմէ պատրաստուած շիշ
մը շանփանեայ եւ նապաստակ մը
աճուրդի դրուեցաւ, կարճ ժամա-
նակի մէջ գոյացնելով 280 ֆրանք։
Աճուրդը շահեցաւ Գ. Մանասէլ-
եանը։

Երկրորդ մասին ներկայացուեցաւ
խիստ զուարճալի գաւեշտ մը դեկա-
վարութեամբ գերասան Միհրան
Գաբրիէլեանի, դերակատարները հա-
կառակ իրենց անփորձութեան լաւ
էին։ Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ա-
տեն լաւ տպաւորութիւն մը թող-
լով ներկաներուն վրայ։

Գ. Նանեան

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Բժշկական
Միութեան եւ Գետական Կար-
միր Խաչի (Տիկնանց Միութիւն)
վերջին դասախօսութիւնը կա-
տարուեցաւ յունիս 12ին, Սա-
սիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։
Առաջին դասախօսն էր Տոքթ.
Եաղուպ, նիւթը՝ «Պզտիկ վիրա-
բուժութիւնը եւ վէրքի խը-
նամքը», զոր երեքի բաժնեց. 1)
Հին վէրքեր, 2) Լիւագէրեան վի-
րաբուժութիւն, եւ 3) Փասթէօր-
եան դրութիւն։ Ասոնց մէջէն
ամէնէն լաւը Փասթէօրեան դրու-
թիւնն է, որուն հիմն է Թէնթիւր
տ'իոտը։ Հին դրութեամբ՝ ա-
սիտ ֆինիք եւ կամ սիւպլիմէ
կը գործածուէր. բայց հիմա ա-
նոնք մէկդի թողուած են։ Ամէն
տեսակ վէրքի համար Թէնթիւր
տ'իոտ գործածելու է եւ վրան
ծածկելու է հականեխուած լա-
թով մը։ Աղտոտ վէրքերը օճա-
ռիջուրով լուալէ ետք՝ ալքօ-
լով չորցնելու եւ վրան Թէն-
թիւր տ'իոտ քսելու է։ Իսկ ագ-
բերու ստորկ իյնալէն յառաջ
եկած վէրքերու համար շիճուկ
պէտք է ներարկել։

Յետոյ խօսեցաւ Փրոֆ. Ա-
ղաջանեան, «Ջղային դրութեան
առողջապահութեան» մասին, եւ
թուեց քաղաքներու ժխորներէն
յառաջ եկած ջղային խանգա-
րումները։ Այսպէս նաեւ սինէ-
մա, ռատիօնը, T. S. F.ը եւ
ինքնաշարժները։

Այս դասախօսութեանց շար-
քը որ տասը շաբաթ տեւեց,
փակուեցաւ Բժշկական Միու-
թեան նախագահին վերջաբա-
նով։ Շնորհակալութիւն կը յայտ-
նէր ունկնդիրներուն, բոլոր դա-
սախօսներուն որոնք համբերու-
թեամբ պատրաստած էին ի-
րենց դասախօսութիւնները ու
գլխաւորաբար Փարիզի մամու-
լին որ չխնայեց ամէն ջանք,
յաջողցնելու համար գաղթա-
հայութեան առողջապահութեան
հարցը, հրատարակելով Միու-
թեան ազգերը ու դասախօսու-
թեանց ամփոփումը։

Ներկայ

ԳԵՐՄԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՃՈՒՄԸ

1930 տարուան ընթացքին գեր-
մանացի եւ ֆրանսացի ժողովուրդնե-
րու աճումը՝

	Գերման	Ֆրանսա.
Ամուսնութիւն	562,491	342,698
Ծնունդ	1,126,829	748,911
Մահ	415,924	99,786

Գերմանացիները 1930ին 20,000
պակաս ծնունդ ունին նախորդ տար-
ուան թիւէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք ամսագրի այս տարուան յու-
նիսի թիւը ցիրեւեցաւ բովանդա-
կութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Ծիծեռնակի
բոյնը։ Ա. Աճէմեան՝ Ես կը ղրկեմ
քեզի ընծայ։ Տարագիր՝ Մարի
Ալմոյեան։ Մ. Մանուկեան՝ Գիւ-
ղի կարօտ։ Համաստեղ՝ Սպիտակ
ձիաւորը։ Ուխտաւոր՝ Սեպտեմ-
բերի իրիկուն։ Ռէն՝ Ոքերը։ Ար-
մէն Անդրէ՝ Թափուր է ծոցիս։ Ա-
րշէն Երկաթ՝ Եգիպտոս։ Ա.
Տիգրանեան-Ահարոնեան՝ Բա-
նաստեղծութիւններ։ Շրջիկ՝ Հ.
Ասատուր։ Վ. Սոֆեան՝ ցուէք…։
Խ. Զաւէն՝ կեանքիս մատաղ գա-
րունքին։ Փրոֆ. Ն. Ադոնց՝ Վա-
սիլ Հայազն։ Ա. Ջամալեան՝ Ըն-
կերվարական ծրագիրների փո-
փոխութիւնները։ Ռուբէն՝ Արա-
բական աշխարհի մէջ։ Անդրա-
նիկի յուշերը։ Տիգրան՝ Ճատա-
խի ինքնապաշտպանութիւնը։
Կարէն՝ Արեւմտահայ գաղութ մը
Կովկասի մէջ։ Ա. Արեգեան՝ Հա-
յագիտութիւնը անցեալում եւ
ներկայում։ Ա. Աթան՝ Հայ կեան-
քը (ամսական տեսութիւն)։ Ա.
Խանդկարեան՝ Գրախօսական
Մալխասի «Ապրումներու մա-
սին»։ Ֆ.՝ Ամերիկահայ կեանք (ամ-
սական տեսութիւն)։

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ, ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգին-
ները, կը ցրաւիրենք շուտով փակել իրենց ցաշիւները, որպէսզի
չստիպուինք ցամապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծա-
յած ենք ամէն դիւրութիւն։ Կարգը մերն է սպասելու քիչ մը
աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի ցարցարանին՝ Թիւ 23)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի հար-
ցարանը մասնաւոր հետա-
քրքրութիւն մը արթնցուց ամէն
տեղ։ Ամէնէն անտարբերներն
ալ խորհրդածութիւններով եւ
գործնական տեսակէտներով կը
պատասխանեն հարցարանին։

Այլասերման անհաւոր և ալփ-
տակ վտանգը, որ դամոկլեան
սուրի նման կախուածէ նոր սե-
րունդի գլխուն, կարելի է սահ-
մանափակել միայն համագոր-
ծակցութեամբ։ Համագործակ-
ցական մարմին մըն է որ պիտի
կրնայ դաստիարակել, հայկա-
կան կրթութիւն տալ։

Այսպիսի մարմին մը ստեղ-
ծելու համար, պէտք է վանել
նեղմտութիւնը եւ փոքրոգու-
թիւնը, թողուլ ժողովուրդին որ
գիտակցօրէն ապարէզ իջնէ,
իր քիչով աշխատելու սրբազան
նպատակին համար։

Ժողովուրդի խանարհ խաւե-
րու հոգին ու մտածումը այս
ուղղութեամբ աւելի սրտառուչ
է եւ շինիչ, քան տասուան յօ-
րանջումէն յետոյ, մինչեւ երե-
կոյ ալելուիաներով ժամանակ
անցնողներու միտքն ու «հրա-
շագործութիւնը»։

Որպէսզի նոր սերունդի փըր-
կութիւնը գործնական փուլի մը
մէջ մտնէ եւ մարմին ու թեւ
առնէ ու իւրաքանչիւր սրտաւ
Հայու հոգին խօսի, հարկ է
մէջտեղէն վերցնել կուսակցա-
կան ալլազան պառչառուքները,
ինչպէս նաեւ քինախնդրու-
թիւնը։

Յետոյ, անմիջականօրէն կազ-
մակերպել համագաղթային խա-
րիսխ մը, որուն հիմը ամուր
դնելու համար ամէն պարտա-
ճանաչ հայ պիտի աշխատի։

Տարագիր եւ հայրենազուրկ
ժողովուրդի խոնարհ խաւը ա-
ւելի կը հետաքրքրուի նոր սե-
րունդի փրկութեան հարցով,
քան բանգէտ վարպետներն ու
վարդապետները։ Վարպետը իր
գոյնզգոյն խօսքերով փուշի կը
մաղէ, իսկ վարդապետը իր աքե-
մէն շատ անդին չի տեսներ
(բացառութիւնները յարգելի են)։
Այդ խաւին համար տաժանելի
է, երբ կը տեսնէ որ իր մանու-
կը կ'օտարանայ լեզուով եւ
շարժուձեւով։

Անկէ շատ առաջ, «Յառաջ»ի
սիւնակներուն մէջ առաջարկ
մը դրած էինք Մարսիլիոյ գա-
ղութին համար։ Այսօր այդ ա-
ռաջարկին կարեւորութիւնը ա-
ւելի շեշտուած է.— Ստեղծել
միջգաւառային ժողով մը, որ
յարաբերութեան մտնէ բո-
լոր Հայր. Միութեանց հետ,
հաշտարար մթնոլորտ մը ստեղ-
ծելու համար։

Ժամանակն է որ ամէն հայ
ձեռք ձեռքի եւ սիրտ սրտի տա-
լով, մոռնայ իրարու, մոռնայ
կուսակցական քէն ու վէճ, յա-
րանուանական հիւանդութիւն
եւ համագործակցութեան լայն
ասպարէզ բանայ, որպէսզի կա-
րելի ըլլայ հայ պահել Մեծ-
բոպեան ագահչելի տառերուն
ծարաւի հայ մանուկը եւ փրկել
նոր սերունդը այլասերման ճեր-
մակ ջարդէն։

«Յառաջ» իր լայն աշխա-
տանքը կը տանի այս ուղղու-
թեամբ։ Եւ որպէսզի շօշափուած
հարցը աւելի ընդունելութիւն
գտնէ, ցանկալի է որ միւս թեր-
թերն ալ մէկ մէկ անկիւն նուի-
րեն, եւ դիւրացնեն կազմակեր-
պութիւնը՝ նոր սերունդի փըր-
կութեան կոմիտէին։

Մարտ. Թաշճեան

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԶԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

(Քրտական ցէքիաթ)

Երգիչները սկսած էին իրենց
…ոցին պարտէզին մէջ, գովերգե-
…լ Զինն ու Մեմը։ Իրենց երգերուն
…նուագարաններուն արձագանգը կը
…անէր մինչեւ Մեմ։ Վհուկը, որ
… դաւ մը լարած էր, գնաց Մեմի
…րագին մօտ եւ լուսանցքէն այս-
…պէս խօսեցաւ.

- Մե՛մ, Մե՛մ, գիտե՞ս, ինչո՞ւ
…մար են այս երգերն ու նուագը։
— Կը լսեմ անոնց արձագանգը
… կը հետեւցնեմ, որ մարդիկ ու-
…ախ են եւ երջանիկ, բայց չեմ
…տեր ի՛նչ պատճառով։
— Զին, որ քեզ մոռցաւ, կ'ա-
…ւսնանայ այսօր եւ այս երգերը
… նուագը անոր հարսնիքին առ-
…թիւ են։
— Ո՛հ, վրաս վստահութիւն
…նիս, դուն կ'ուզես խաբել զիս,
…թէ ճիշդ ըլլար, Զին ինք կ'իմա-
…ցնէր ինծի
— Ճիշդ է ինչ որ կ'ըսեմ, բայց
…անի որ չես հաւատար ինծի, պիտի
…րթաս ըսեմ Զինի, որ զիս ղրկած
…ր մօտդ այս լուրը տալու։ Թող ինք
…այ ըսէ քեզի։
Վհուկը, որ գիտեր թէ Զին կը
…պատրաստուէր վիրապին մօտ գալու
ընկերակցութեամբ երգիչներու եւ
նուագածուներու, որպէսզի հաղորդէ
ամուսնութեան լուրը եւ վիրապէն
դուրս հանէ Մեմը,— վազեց առջեւը
… ըսաւ.

— Ուզեցի որ առաջին անգամ
ես հաղորդեմ Մեմի այս ուրախ
լուրը, բայց Մեմ չհաւատաց ինծի։
Չի հաւատար, որ այս բոլոր պատ-
րաստութիւնները ձեր ամուսնու-
թեան համար են, եւ ըսաւ որ չպի-
տի հաւատայ մինչեւ որ դուք ան-
ձամբ չհաղորդէք իրեն։

Զին արագացուց իր քայլերը եւ
հասաւ վիրապ, ընկերակցութեամբ
վհուկին, որ չէր ուզեր բաժնուիլ։
Զին հրճուագին պոռաց վիրապէն
ներս.

— Մե՛մ, Մե՛մ…

Մեմ, թէեւ չէր հաւատար վը-
հուկին տուած լուրին, սուր կաս-
կածով մը հարցուց.

— Զի՛ն, օ՛ Զին, ի՞նչ կը նշա-
նակեն այս երգերն ու նուագը։
— Մե՛մ, այս երգիչներն ու
նուագածուները կը տօնեն ամուսնու-
թիւնս… քու հետդ։

Ափսո՜ս, Մեմ, որ թունաւորուած
էր վհուկին խարդախ խօսքերով, ըը-
տիկ չըրաւ այլ եւս որ Զին վեր-
ջացնէ իր խօսքը, եւ հաւատաց թէ
իրապէս մոռցած էր զինք եւ կ'ա-
մուսնանար… սրբիչ մը հեծ։ Ա՛լ
ուժ չունեցաւ աւելի դիմադրելու։
Սիրոյ եւ հոգեվարքի ճիչ մը թռաւ
շրթներէն եւ ցաւէն կայծակնահար
ինկաւ գետին։

Զարանը, զոր բերած էին վի-
րապէն դուրս հանելու համար Մեմը,
ափսո՜ս ծառայեց միայն դիա՛կը
վեր քաշելու։

Նուագածուներն ու երգիչները
լռեցին։ Անհուն տխրութիւն մը պա-
շարեց բոլորը։ Զին նետուեցաւ դիա-
կին վրայ եւ սկսաւ լալ ու հեծկլ-
տալ։

Նախարարը, որուն լուր տրուե-
ցաւ, եկաւ հասաւ եւ իր աղբը միա-
ցուց Զինի հեծկլտուքին, ազալով
բարեկամը, զոր կը կորսնցնէր այն
պահուն՝ երբ կը կարծէր թէ ապա-
հոված է այլեւս երջանկութիւնը։

Ցանկարծ ոտքի կանգնեցաւ Զին
եւ ուղղուեցաւ իր ապարանքը։ Պահ
մը Զինի ապարանքէն լսուեցաւ լաց
ու ողբ, յետոյ նաժիշտները յիմարի
պէս վազեցին իշխանին մօտ, լուր
տալու թէ Զին թունաւորեց ինք-
զինք։ Գալստեան ու ամբողջ քաղաքը
դարձեալ ինկան եւ այս անգամ
աւելի խոր եւ աւելի մեծ սուգի մը
մէջ։ Որոշուեցաւ Զինը եւ Մեմը
թաղել երկու գերեզմաններու մէջ
կողք կողքի։

Ը

Յաջորդ օրն իսկ այս զոյգ թա-
ղումին, ամէնքը ապշած էին տես-
նելով որ բացուած են Զինի եւ Մեմի
գերեզմանները, եւ երկուքը կը հանգ-
չէին մէկ գերեզմանի մէջ։ Բաժնե-
ցին անոնց մարմինները եւ նորէն
թաղեցին իրենց գերեզմաններուն
մէջ, մէկը միւսին կողքին։

Նախարարը իշխանին դիմեց եւ
արդարութիւն պահանջեց, ամբաս-
տանելով վհուկը, որ գերագոյն դա-
տարանին յանձնուեցաւ։ Իշխանը
եւս համոզուեցաւ որ վհուկը զինք
մոլորեցուցած էր։ Դատարանը մահ-
ուան դատապարտեց վհուկը, եւ ո-
րոշում տրուեցաւ որ գլխատումը
կատարուի Մեմի եւ Զինի գերեզ-
մաններուն առջեւ։

Երբ գլուխը կտրեցին, կաթիլ մը
արիւն ինկաւ երկու գերեզմաննե-
րուն միջեւ եւ իսկոյն հաղարձի տունկ
մը բուսաւ այնտեղ, վհուկը մեռած
պահուն իսկ տաով ուզեց շարու-
նակել իր չարութիւնը,— բաժնել
երկու սիրահարները իրենց գերեզ-
մաններուն մէջ, ինչպէս բաժնած
էր կեանքի մէջ։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Սուրէյա պէտը խան այս ցէք-
իաթին ցետ կուտայ նաեւ ցե-
տեւեալ փոփոխակը.—

Երեք պարիկներ, աղաւնիներու
փոխակերպեալ, շրջագայելու ելան
իշխան Եզինի երկիրը։

Երբ հասան աւազանի մը եզեր-
քը, ուզեցին լոգնալ։ Ուստի թողու-
ցին իրենց փետուրները և ջուրը
մտան։

Կրտսեր պարիկը կանուխկեկ
դուրս ելաւ աւազանէն, հագաւ իր
փետուրները. առաւ իր քոյրերուն
փետուրներն ալ, և թառեցաւ ծառի
մը ճիւղին վրայ, ուրկէ սկսաւ դի-
տել լոգցող պարիկները։ Իր քոյրերը,
ջուրին եզերքէն, խնդրեցին, որ
որ յանձնէ իրենց փետուրները։
Կրտսերը մերժեց և ըսաւ.

— Ա՛խ, ես երբեք տեսած չէի
ձեզի նման գեղանի աղջիկներ, թոյլ
տուէք, որ պահ մը դիտեմ ձեզ։

Իր քոյրերը պատասխանեցին.

— Ի՞նչ կ'արժէ մեր գեղեցկու-
թիւնը բաղդատմամբ այն գեղեցկու-
թեան, որով օժտուած է Զին, Գա-
թանի իշխանին աղջիկը, կամ այն
գեղեցկութեան, որով օժտուած է
Մեմ, Եզանի թագաւորը։

Այն ատեն կրտսեր պարիկը
խնդրեց իր քոյրերէն, որպէս զի
ցոյց տան Զինը եւ Մեմը։ Եւ երբ
անոնք խոստացան, վերադարձուց
փետուրները։

Ու երեք պարիկները միասին
թռան գացին Գուրեմա-Պէյէքի պա-
լատը, Ճէզիրէ-Պոթանի մէջ։ Եւ
թառեցան Զինի պատուհանին վրայ։
Այնտեղ որոշեցին Զինը փոխադրել
Մեմի անկողինը։

Հէքեաթը կը պատմէ թէ իշ-
խանը պատերազմի մէջ կը գտնուէր,
երբ Մեմ վիրաւորուեցաւ ու եկաւ
Ճէզիրէ-Պոթան։ Վհուկին հետեւելով
իշխանը պալատ վերադարձաւ եւ
Զինը գտաւ Մեմի մօտ։ Նախարարը,
փրկելու համար կացութիւնը, ոչ
միայն հրդեհեց պալատը, այլ նաեւ
կրակին մէջ ձգեց իր զաւակը։ Այս
շփոթութեան մէջ, Զին խոյս տուաւ
սենեակէն, բայց հայրը տեսաւ շըր-
ջազգեստին ծայրը։ Մեմ նետուեցաւ
բոցերուն մէջ, ազատելու համար
նախարարին երախան։ Այն ատեն
բոցերը փոխակերպուեցան ծաղկաս-
տանի մը եւ երախան ազատեցաւ
մահուընէ։

Թագուհիին եւ Զինի շրջազգեստ-
ները նոյն գոյնը ունէին, այնպէս
որ իշխան Եզին կարծեց թէ ան-
հաւատարիմը իր թագուհին է եւ ոչ
թէ աղջիկը, Զին։ Ահա այդ կասկա-
ծը փարատելու համար, Մեմ խոս-
տովանեցաւ, որ կը սիրէ Զինը։

Յետոյ հէքեաթը կը պատմէ թէ
ինչպէս տեղի ունեցաւ Մեմի մահը,
զոր կը վերագրէ անհաւատութեան,
իսկ Զինի մահը՝ վշտահարութեան։

Անոնց մահէն յետոյ, իշխան Ե-
զին իր երազին մէջ տեսաւ աղջի-
կը, Զին, որ կը հրաւիրէր զինք գե-
րեզման եւ երկու շիրիմներուն մէջ-
տեղը գտնուած ծակէ մը ներս նա-
յիլ։ Իշխանը առտուն գերեզման գը-
նաց եւ տեսաւ երկու ձեռքեր, որ
իրարու ընդելուզուած էին։ Զայրա-
ցանց յուզուած, հրամայեց սպաննել
վհուկը, որ փախաւ եւ գերեզման ա-
պաստանեցաւ։ Իր դաշիններէն մին
գայն բռնեց Զինի շիրիմին վրայ եւ
սուրի մէկ հարուածով թռցուց գլու-
խը։ Կաթիլ մը արիւն ինկաւ փոսին
մէջ եւ յանկարծ հաղարձի տունկ մը
բուսաւ, բաժնելով երկու սիրահար-
ներուն ձեռքերը։

Այդ շիրիմները տակաւին գոյու-
թիւն ունին Ճէզիրէ Պոթանի մէջ,
ինչպէս հաւուէն, և Քիւրտերուն
համար ուխտավայր դարձած են։

Երգիչները, որ կ'ուզեն երգել
Ահմէտ Խանիի բանաստեղծութիւն-
ները, նախ կ'երթան այցելել այս
շիրիմներուն։

Այդ ուխտագնացութենէն ետքն
է, որ արտօնուած կը զգան երգելու
քրտական բանաստեղծութիւնները

Աւանդութիւն մը, որ միշտ յար-
գուած է խղճմտութեամբ։

ՎԵՐՋ

թէ Զօկուի մասը պիտի ստեղծէ վտանգաւոր կացութիւն մը Պալքաններու մէջ, կ'ըսուի թէ Իտալացիներուն նպատակն է Զօկուի յաջորդ նշանակել Մոնթէնէկրոյի Միշէլ իշխանը որ խնամական կապեր ունի Սերպիոյ նախկին արքայական գերդաստանին հետ։ Միեւնոյն ատեն, Իտալացիները մտադիր են նաեւ մայրաքաղաքը Թիրանայէն փոխադրել Շքոտրա։

Այս մտադրութիւնները կը վրդովեն Մոնթէնէկրօն եւ անկարելի կը դարձնեն Սպանիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ մերձեցման ամէն փորձ։ Խառնուրդութիւններու ընթացքին, Իտալիա պիտի օգտագործէ Թիրանայի դաշնագրով իրեն տրուած իրաւունքները, զօրամասեր հանելու համար Ալպանիա եւ այդ պարագային, կասկածելի է որ իր զօրախումբերը պարպէ։

Կը յիշուի թէ իտալական կառավարութիւնը վերջերս Ալպանիոյ առաջարկած էր 200 միլիոն լիրի անտոկոս փոխատուութիւն մը, պայմանաւ որ 10.000 իտալացի ընտանիքներ երթան հաստատուին Ալպանիա, երկրին ամէնէն բարեբեր շրջանին մէջ, դէպի հարաւ, եւ հոն կազմեն կէս-ինքնավար գաղութ մը։ Այս ծրագիրը կ'ըսեն, պիտի ուժեղացնէ Իտալիոյ դիրքը Ալպանիոյ մէջ եւ այս երկիրը որուն անկախութիւնը երաշխաւորուած է դաշնագրերով բոլոր մեծ պետութեանց կողմէ, պիտի դարձնէ Իտալիոյ գործողութեանց խարիսխը ընդդէմ Եուկօսլաւիոյ, այն պարագային որ պատերազմ ծագի։

Աւստրիոյ տագնապը

Էնտէր որուն յանձնուած էր Աւստրիոյ դահլիճին վերակազմութիւնը, մերժեց իրեն յանձնուած պաշտօնը, որովհետեւ պայմանները զոր ներկայացուցած էր, անընդունելի նկատուեցան զանազան հոսանքներու կողմէ։

Հանրապետութեան նախագահը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները։

Նկատի ունենալով ելեւմտական ծանր տագնապը որուն ենթարկուած է Աւստրիա, ելեւմտական եւ ճարտարարուեստական շրջանակները, անհրաժեշտ կը նկատեն դահլիճին արագ կազմութիւնը։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՍԱՐՍԷԼ Առնուվիլի ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ «Հրայր» խումբի ընկերները այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին ընկ. Երանեանի աշխատանոցը, 11 rue des Bauves. Կրնան ներկայ ըլլալ նաեւ «Թագմիկ»ի ընկերները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին, 32 Ave. des Gobelins, սրճարանի վերնայարկը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊՈՄՕՆ Սէն Ժուլիէնի (Մարսէյլ) Զաւարեան խումբի ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ-Իսի լէ-Մուլինօի Կարմիր Խաչի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 4ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 131 rue Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ։ Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններուն մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի ծպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին փլաս Սէն Միշէլի թիւ 10 գինեւո թաղայի վերնայարկը։

Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ եւ զեկոյց։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Այս նոյն օրակարգով երկրորդ ժողովն ըլլալով, ներկաներուն թիւը օրինական պիտի համարուի։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Ջարսանճագի Հայր. Միութեան մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 60 Րիւ Բապլէի սրճարանը։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր Միութեան ընտանեկան հաւաքոյթը վաղը կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Քլամառի անտառին մէջ, ֆօնթէն Սէնթ Մարիի աղբիւրին մօտ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Պատ. Միութեան ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

"ՄԱՅԻՍ 28,, Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
կը խօսի՝ Ընկ. ՕՀԱՆ ՀԱՐՕ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԿԱՐՏԱՆ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, Գիվէռի Հ.Յ.Դ. Տան մէջ
կը խօսի՝ Ընկ. Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատ. Միութեան կողմէ
իր հիմնարկութեան տարելիցին առթիւ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին
վաղը կիր. ժամը 2.30ին Տէսինահայութեան ծանօթ պաղ աղբիւրին քով
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Գ Ա Ռ Օ Ն Է
կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐ»
կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբը
երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն ճոխ պիւֆէ
կարելի է ճաշը միասին բերել
Ա՛ծրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի
Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի «փորթ տ'իթալի»ի մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ դպրոցական սրահի մը շինութեան
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de le Mutualitéի մէջ
24 Rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité կամ Cardinal Lemaine
Մասնաճիւղին Թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՓԱՐՕՍԻՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ և ՎԱՐՁՈՒԱԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.
Ռէնի «Գնդակահարուածներու» մասին
կը խօսի՝ Ս. ՔՕՉԱՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան
Յունիս 27, կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ
Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ՅՈՒՆԻՍ 25ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ
"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ,, ՀԱՅՈՐ ԹԻՒ 3
ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ՄԵՌՕ ԳԵՂԱՄ)

Տ Ա Ր Օ Ն Ի Ա Շ Խ Ա Ր Հ

Ֆրանսա, գաղութներ եւ Պալքաններ 30 ֆրանք, Մնացեալ երկիրներ 1 տոլար 50։

դիմել՝ L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin. Paris (10)

ԾԱՆՕԹ.— Նպաստաւոր է բաժանորդագրուիլ Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց ամբողջ շարքին (12 հատոր) որ կ'արժէ միայն 200 ֆրանք Ֆրանսա, Գաղութներ, Պալքաններ եւ 10 տոլար ուրիշ երկրներ։

ՀՐԱՒԷՐ

Կէյվէյի եւ Երզնկի Հայր. Միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզ եւ շրջակաները բնակող Կէյվէցի, Գուրտպելենցի, Գենճըլար Էջմէցի եւ մնա գիւղցի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Գ. Ղեւոնդ Ցափարեանի ճաշարանին մէջ, 36 Rue Polonceau, Մէթրօ Պալպէս. կարեւոր օրակարգ. Ֆրանսայի գաւառներու եւ արտասահմանի հայրենակիցներէն կը խնդրուի միութեան անուան իրենց թղթակցութիւնները ղրկել S. Kapamadjianի (coiffeur) 55 Bld. Rodin. Issy-les Moulineaux, Seine, France.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ
Մարսէյլ, Գործ.— 914.60։
կարգադրեցինք
Գէլֆօռ, Ե. Յ.— 35։
Տէսին, Ս. Յ.— 100։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10ᵉ)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 375 289

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
21
ՅՈՒՆԻՍ
1931
21 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1601 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Բուն քառը Վարպետն է. բայց ժողովուրդը ճանչցաւ զայն իբրեւ Վարդապետ, որ տարիներ ու տարիներ պատարագեց՝ Արուեստին համար: Սպասաւորեց երգին ու երաժշտութեան, այնքան երկիւղածութեամբ եւ յարատեւութեամբ:

Չկա՛յ Վարդապետը՝ անա տասը տարիէ ի վեր: Կայ ու չկայ: Ողջ՝ մարմնով, կորսուած՝ մտքով:

Ան որ, բեմին վրայ կանգնած, ամբողջ բազմութիւններ կը փոթորկէր երգելով ու երգել տալով, ան որ գոյն, կերպարանք, խորութիւն կուտար Հայ Երգին,— կը սարսափի այսօր Հայու տեսքէն: Հայերէն բառէն իսկ:

Ու եթէ փորձէք մօտենալ ու խօսիլ, իր պատսպարանին մէջ, երես դարձնելով ձեզի, երեսը պատին դարձուցած, կը կենայ անշարժ: Կը սպասէ այդպէս ժամերով, որպէսզի հեռանաք...

Անա Կոմիտաս վարդապետը՝ այսօր: Տասը տարիէ ի վեր:

Հազար գիտնիք եւ գուրգուրանք՝ չկրցան վերահաստատել փախստական Լոյսը, որ հազիւ երբեմն, քանի մը տարին անգամ մը, կը պլպլայ: Գայթառաղանութեան վայրկեաններ, որ տասւպի պէս կուգան ու կ'անցնին:

Երկու-երեք տարի առաջ, մենք էինք որ արձանագրեցինք այդպիսի երեւոյթ մը: Վարդապետը խօսած էր ճիշդ քառասուն-հինգ վայրկեան, զարմանալի կանոնաւորութեամբ: Եւ յայտնելով գոհար միտքեր: Վեց ամիս առաջ, դարձեալ մենք հրատարակեցինք կարճատեւ խօսակցութիւն մը: Եւ մտքի կայծեր:

— «Ան որ տուն ունի, հայրենիք կը շինէ. ան որ հայրենիք ունի, ազատ է եւ կը ստեղծագործէ: Ստեղծագործութիւնը արուեստ է...»:

Եւ դեռ մարգարէաշունչ աղաղակ մը: Զայն մը՝ գերեզմանէն — թէեւ սարսուռ կը հօսեցնէ այս քառը:

Երիտասարդ խօսակիցը հազիւ ըսած կ'ըլլայ. «Ազգը փճանալու վրայ է օտար հողերու վրայ»: Եւ անա Վարդապետն է որ կը սփոփէ.

— «Դուք մի վախնաք այդ փճացումէն: Եթէ ամբողջը փճանայ, գէթ անոր մէջէն պիտի գտնուի հատ մը որ կայծի մը պէս պիտի բոցավառէ բոլոր միւսները: ինչպէս ցորենի հատիկը հողին մէջ կը մեռնի, բայց անոր մահով կեանք կ'առնեն մէկէ աւելի հատիկներ, այնպէս ալ ազգի մը մէկ զաւակը զայն դարձեալ կը կենդանացնէ եւ կը փրկէ թէ՛ ազգը եւ թէ՛ անոր արուեստը»:

Ու վերջապէս իր տեսութիւնները՝ երաժշտութեան մասին.

— «Ազգային երաժշտութիւնը ազգի մը մեծութեան չափանիշն է. երաժշտութիւնը որքան մեծ է, ազգն ալ նոյնքան մեծ: Հայ գեղջուկն ալ ունէր իր երգը եւ կ'երգէր իր տան մէջ: Մարդ իր տան մէջ ինքզինքը ազատ կը զգայ եւ ազատութիւնը կը ստեղծագործէ. Գեղջուկը կարդալ չի գիտեր, բայց երգել գիտէ. Նա կ'երգէ իր գիւղը, իր հողը, իր տունը եւ իր հայրենիքը...» («Յառաջ», 1931 յունուար 25 եւ 27):

^

Ինչո՞ւ կը խռովենք այս դժբախտ մարդուն հոգին, այսպէս հրապարակաւ, խառնելով մեր ամենօրեայ ժխորին:

Կոմիտասեան Յնամատար Յանձնաժողովը վարդապետին ծննդեան 60ամեակին առթիւ, սարքած է մեծ համերգ մը, յառաջիկայ կիրակի, 28 յունիս, մասնակցութեամբ զանազան միութիւններու եւ արուեստագէտներու,նպատակը՝ թեթեւցնել Վարդապետին պատսպարման հոգերը, եւ միջոցներ ճարել անոր անտիպ գործերուն հրատարակութեան համար:

Յիշե՛լ Վարդապետը եւ օգնել անոր գործերուն հրատարակութեան, կը նշանակէ ապացուցանել մեր գիտակցութիւնը՝ մեր ազգային արժէքներու մասին:

Տարիներ եւ տարիներ, խանդավառուեցանք Վարպետին դաշնակած երգերով ու եղանակներով:

Տարիներ եւ տարիներ, անոր փառքը, անոր շնորհիւ մեր ժողովուրդին, հայ շինականին ու բանաստեղծին փառքը արձանագրեցինք ամէն ուր որ հասանք:

Եւ այսօր, այս լքեալ պողոտաներուն վրայ, կամ Յունաստանի եւ Սուրիոյ գաղթակայաններուն մէջ, ու մինչեւ Հարաւ. Ամերիկայի տափաստանները, կամ հեռաւոր Սիպերիոյ խորերը, Վարդապետին երգերն են որ, ուրիշներու հետ, ձայն կուտան ու կ'առնեն: Կը խանդավառեն, կը յուզեն, կը ծաղկեցնեն միամիտ ծիծաղը մեր հայրենի կալերուն եւ երդիքներուն:

Եթէ ճիշդ է որ «ազգային երաժշտութիւնը ազգի մը մեծութեան չափանիշն է», ապա ամէնէն առաջ մեզի կ'իյնայ ապացուցանել թէ կ'ըմբռնենք այդ մեծութիւնը եւ կը գուրգուրանք անոր վրայ:

Փարիզը առաջին անգամ չէ որ պիտի վայելէ Կոմիտասեան համերգ մը, հանդիսաւոր կազմակերպութեամբ:

Բայց, առաջին անգամ է որ, այս հոծ գաղութը պատեհութիւն կ'ունենայ ե՛ւ իր մեծարանքը յայտնելու տարաբախտ Վարդապետին ե՛ւ արժեցնելու, յաւերժացնելու անոր ստեղծագործութիւնը:

Երեւանի եւ Թիֆլիսի մէջ, արդէն տօնեցին Կոմիտասի վաթսունամեակը, մեծ հանդիսաւորութեամբ:

Անշուշտ որ Փարիզը պիտի ուզէր եթէ ոչ գերազանցել, գոնէ հաւասարիլ:

Մանաւանդ որ, գտնուելով օտար ափերու վրայ, տասն անգամ աւելի կարօտը կը զգանք հայրենի երգին ու շունչին, եւ հպարտութիւնը ազգային արժէքներու: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օտար բժիշկները Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսայի ծերակուտական յատուկ յանձնախումբը լսեց տեղեկագիրը որ պատրաստուած էր Ֆրանսայի մէջ օտար բժիշկներու իրաւունքներուն մասին: Յանձնախումբը կարգ մը կէտեր ճշդեց. բժշկութիւն կարենալ ընելու համար Ֆրանսայի մէջ, պէտք է ըլլալ ֆրանսական հպատակ, կամ Ֆրանսայի ենթարկուած կամ պաշտպանութեան յանձնուած երկրէ մը:

Օտար երկրորդական վարժարաններու վկայականները, ընդունելի չպիտի ըլլան այս ճիւղին մէջ կարենալ մտնելու համար: Ասկից վերջ որեւէ օտարական չպիտի կրնայ ընդունուիլ Ֆրանսայի բժշկական համալսարանը,եթէ չունի ֆրանսական երկրորդական քննութեան վկայական:

Մասնաւոր տրամադրութիւններ նկատի առնուած են այն ուսանողներուն համար որոնք ներկայիս կը գտնուին Ֆրանսա եւ կը շարունակեն իրենց ուսումը:

Անգլիոյ անգործութեան ցանցառը

Անգլիական կառավարութիւնը խորհրդարանէն պիտի պահանջէ 25 միլիոն ոսկիի նոր վարկ մը, անգործութեան նպաստի սնտուկին համար:

Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, անգործութեան նպաստի սնտուկին պարտքը պիտի բարձրանայ 95 միլիոնէն 115 միլիոնի:

Կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ մտադիր է 6 ամսուան շրջանի մը համար, յաւելում մը կատարելու այն նպաստընկալներուն համար, որոնք իրաւունք չունին նպաստի սնտուկէն օգտուելու:

Եգիպտոսի մամուլի նոր օրէնքը

Մամուլի նոր օրինագիծ մը որուն նպատակն է նուազեցնել օրաթերթերու թիւը, ներկայացուեցաւ Թագաւորին հաւանութեան:

Համաձայն նոր օրինագծին, թերթերու գլուխը պէտք է գտնուին որակեալ խմբագրապետներ:

Արաբերէն լեզուով հրատարակուող թերթերուն խմբագրապետները պէտք է ծագումով եգիպտացի ըլլան եւ 25 տարեկանը անցուցած: Ասոնք չեն կրնար խորհրդարանի անդամ ընտրուիլ:

Շաբաթը երեք օր միայն լոյս տեսնող թերթերը պիտի տան 300 ոսկիի երաշխաւորագին մը. Միացեալ թերթերը կամ հանդէսները 150 ոսկի:

Մամուլի այս նոր օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի հրատարակութեան թուականէն երկու ամիս վերջ:

Անգլիոյ նախարարները Պերլին կ'երթան

Ինչպէս կը յիշուի, Գերմանիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարութեան Լոնտոն այցելութեան ընթացքին, Անգլիոյ վարչապետն ու Արտաքին նախարարը ընդունած էին Պերլին այցելելու համար՝ իրենց ուղղուած հրաւէրը:

Կը հաստատուի թէ Մաքտոնալտի եւ Հէնտըրսընի ճամբորդութիւնը դէպի Պերլին նշանակուած է յուլիս 17ին: Հոն պիտի մնան հաւանաբար 4 օր:

Պերլինի քաղաքական շրջանակները գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն այս լուրը,որովհետեւ կը կարծէին թէ այցելութենէն ետք պէտք չէ սպասել արտակարգ դէպքեր.այլ միայն առիթ տուած պիտի ըլլայ Պերլինի մէջ շարունակելու Լոնտոնի մէջ սկսուած բարեկամական խօսակցութիւնները, երկու երկիրները եւ Եւրոպան շահագրգռող հարցերու շուրջ:

∴ Գլխաւոր մայրաքաղաքներու գերման դեսպանները մեկնեցան Պերլին կառավարութեան հրաւէրով խորհրդակցելու համար այն դիմումներուն մասին, զոր գերման կառավարութիւնը մտադրած է կատարել դաշնակից պետութեանց: Խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Եընկի ծրագիրը:

Յարձակում խմբագրի մը վրայ

Հետեւեալ տեղեկութիւնը կ'արտատպենք Պէյրութի «Լիբանան» թերթէն (3 յունիս) որուն ծակատը, իբր խմբագիր, կը փայլի խայտառակ անուն մը, Մ. Աղազարեան,— ոճրագործ եւ մատնիչ.

—«Անցեալ երկուշաբթի առաւօտ, ժամը 7ին, խմբագրութեանս կը ներկայանայ Դաշնակ Պատանեկան Միութեան եւ Զ. Ռ. Մ.-ի անդամ, Պէյրութ հրատարակուող «Ազդակ» թերթի գրաշար Բաբգէն անուն 18 տարեկան երիտասարդ մը՝ եւ կը յայտնէ թէ իր քեռայրը կ'ուզէ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունենալ թերթիս Պատ. Տնօրէնին հետ, թերթին տրուելիք ծանուցման մը խնդրով: Հակառակ տրուած մերժողական պատասխանին, երիտասարդը քանի մը ժամ կը սպասէ տպարանի նրբանցքին մէջ, եւ երբ Պ. Տնօրէնը շուկայ կ'ելլէ՝ կը հետեւի անոր, եւ Պապ-Իտրիսի մօտ, փողոցի մը վրայ, կռնակէն կը հարուածէ երկաթ գաւազանով մը: Մօտիկ վաճառատուններէն կը հասնին, եւ կը ձերբակալեն վարձկան չարագործը:

Թերթիս տնօրէնը ստացած է ծանր վէրքեր: Զարագործը բանտարկուեցաւ:

Յարձակման պատճառը եղած է մեր 30 մայիս, շաբաթ օրուան խմբագրականը, ինչ որ խոստովանած է ստահակ որբը:

Ֆրանքեւռուս բանակցութիւնները

Գրեր էինք թէ բոլշեւիկեան պատուիրակութիւն մը եկած է Փարիզ, ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ ուսումնասիրելու համար Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ առեւտրական յարաբերութեանց հաստատման հարցը: Այս առթիւ գերմանական թերթ մը «Կերմանիա» կը հրատարակէ յօդուած մը, որ կոչուած է աղմուկ հանելու: Յօդուածը կը վերագրուի Մոսկուայի գերման դեսպանին, որ ներկայիս կը գտնուի Պերլին: Յօդուածագիրը կը յայտարարէ թէ Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը հետեւանքով, Ռուսիա Գերմանիոյ հանդէպ ստանձնած է յանձնառութիւններ, որոնք ո՛չ միայն մեծ չափով կը նուազեցնեն ֆրանքեւռուս բանակցութեանց տարողութիւնը, այլ նաեւ ամբողջովին աւելորդ կը դարձնեն զանոնք:

«Կերմանիա» թերթը կը յայտնէ թէ Ռուսերը խմացուցած են Գերմանիոյ թէ բանակցութիւններ պիտի կատարեն Ֆրանսայի, համաձայն իրենց յանձնառութեան: Բոլշեւիկեան իշխանութիւնները յանձն առած են նաեւ ո՛չ մէկ ձեռնարկ կատարել որ նպաստէ «Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի հովանաւորութեան տակ, արեւելեան Լոքարնոյի մը կազմութեան:

Իբր թէ խորհրդային իշխանութիւնները ամբողջովին հաւակերպած են Գերմանիոյ պահանջներուն:

Հայ երիտասարդ մը անձնասպան

Վիէնէն մեզ կը տեղեկացնեն թէ հայ երիտասարդ մը, Լեւոն Բլթոյեան անձնասպան եղած է Թամէլի մէջ (Իզեր) ուր կը գտնուէր մէկ քանի օրէ ի վեր, իր եղբօրը մօտ: Դժբախտ երիտասարդը ատրճանակը պարպած է ականջին, բայց մէկ ժամ յետոյ միայն աւանդած է հոգին: Մինչ այդ, ոստիկանութիւնը կրցած է զինքը հարցաքննել: Անձնասպանութեան պատճառները կը մնան անծանօթ,

Բլթոյեան, 27 տարու կայտառ երիտասարդ մը, Խարբերդի Բագմաշէն գիւղէն էր:

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական «Միլլիյէթ»ի տուած տեղեկութեանց համաձայն գերեզմանատուններու հրահանգը գործավարներու խորհուրդէն ելած ըլլալով, ի մօտոյ քաղաքապետութեան պիտի հաղորդուի: Այս նոր հրահանգով, այն գերեզմանատուները որոնց համար փոքրամասնութիւնները կը պնդեն թէ սեփականութեան իրաւունք ունին, առանց դատի քաղաքապետութեան պիտի փոխանցուին:

∴ «Վագըթ»ի տեղեկութեանց համաձայն, այս հրահանգը Պետական խորհուրդէն ելած եւ յանձնուած է գործավարներու խորհուրդին նկատառման: Անկէ ելլելէ ու հաղորդուելէ վերջն է որ գործադրութեան պիտի դրուի: «Վագըթ»ի այս տեղեկութեան մէջ դատի խօսք չկայ, այլ ըսուած է միայն որ հասարակութիւններու պատկանող «լքեալ» գերեզմանատուններն ալ Թաղապետութեան պիտի անցնին:

Իսկ «Եըլտըզ» կը գրէ թէ Թուրքերու եւ փոքրամասնութեանց գերեզմանատուններու վարչութիւնը տեղական Թաղապետութիւններու կ'անցնին: Հետեւաբար, նոր կանոնագիրը գալէն վերջ, տակաւին չառնուած գերեզմանատուններ Թաղապետութիւններու պիտի փոխանցուին:

«Ջիւմհուրիյէթ» եւս կ'ըսէ թէ բոլոր գերեզմանատունները, առանց բացառութեան, քաղաքապետութեան պիտի անցնին եւ ասոնց կարգին կը գտնուին Բանկալթիի Հայոց գերեզմանատունն ալ:

Այս առթիւ պոլսահայ թերթ մը կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնները.— Գործավարներու խորհուրդին այս հրահանգը անտարակոյս չկրնար հակասել Ազգ. Ժողովէն ընդունուած գերեզմանատուններու օրէնքին որ միայն վագֆ եւ բառին բուն իմաստով լքեալ գերեզմանատուններու քաղաքապետութեան փոխանցումը կը տրամադրէ: Հրահանգը կրնայ ըսած ըլլալ ուրեմն թէ այդ կարգի վագֆ եւ բոլորովին լքեալ գերեզմանատուններ, առանց դատի տեղի տալու, քաղաքապետութեան կը փոխանցուին, իսկ միւսք եւ ոչ լքեալ գերեզմանատուններ բացառութիւն կը կազմեն:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

«Հայաստանի» Սաներ. ժրնեւ	500.—
Վառնայի ազգ. վարժարանի աշակերտներէն	350.—
Գումար	850.—
Յունիս 16ի գումարը	2140.—
Ընդհ. գումար՝	2990.—

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Յունիս 13ին, պաշտօնապէս արձանագրուած և նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 38,580, որոնց 9011ը կիներ, Այս թուականէն մէկ շաբաթ առաջ, վիճակագրութիւնը ցոյց կուտար 39,475 անգործ, ուրեմն մէկ շաբաթէն միայն 895ի նուազում մը:

Անցեալ տարի ճիշդ այդ շրջանին, անգործներու ընդհանուր թիւն էր միմիայն 1102 հոգի:

Փարիզ, միշտ կը շարունակէ մնալ գլուխը՝ իր 14,266 անգործներով: Մէնի Միացեալ շրջանները կը ներկայացնեն 14,620 անգործ: Ամբողջ Նահանգին մէջ, նուազում՝ 645 հոգի:

Յունիս 8էն 13 Ֆրանսա մտած են 1279 օտար աշխատաւորներ: Մեկնած են իրենց երկիրները՝ 878 օտարականներ:

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Աւստրիոյ նախորդ վարչապետին ձախողութենէն վերջ, Հանրապետութեան նախագահը դաշիլթին կազմութիւնը յանձնեց գերապայծառ Զայփէլի, որ ընդունեց եւ անմիջապէս բանակցութեան մտաւ քաղաքական կուսակցութեանց հետ: Յոյս կայ որ պիտի կարենայ յաջողիլ եւ կազմել համերաշխական դահլիճ մը, ուր բոլոր հոսանքները պիտի ունենան իրենց ներկայացուցիչները:

Սակայն ընկերվարականները կը յայտարարեն թէ չեն կրնար գործակցիլ Զէյփէլի որ անցեալ նոյեմբերին, ի նպաստ Էնտէրի դահլիճին ուժ տուաւ որկազմուի հակաընկերվարական մեծամասնութիւն մը:

∴ Վարկային մեծ հաստատութիւններու հետ բանակցութիւնները կը շարունակուին, ճշդելու համար միջազգային օժանդակութեան այն պայմանները որոնք պիտի առաջարկուին, փրկելու համար Աւստրիոյ ելեւմտական կացութիւնը:

ՓՐՈՖ. ՆԻԿՈԼԱ ԵՈՐԿԱ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՊԵՏ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ (այժմ վարչապետ Ռումանիոյ) իր ծննդեան յոբելեանին առթիւ, որուն տօները սկսած են արդէն եւ պիտի շարունակուին հաւանաբար մինչեւ դեկտեմբեր.

ՄԵՐ ՀԱՅԱՍԷՐՆԵՐԸ ԵՒ ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱ

Մեր վստահաւոր ուսուցիչները, մեծ խանդավառութեամբ մեզի կը պատմէին «հայասէր» քաղաքական գործիչներու գիմուռներուն եւ յայտարարութիւններուն առթիւ մեր Դատին շուրջ։ Եւ մեր երեւակայութիւնն արդար հպարտութեամբ կը լեցուէր անոնց հռչակաւոր անուններուն հանդէպ։ Ու կ'ըսէինք «Հայ դատը լաւ պաշտպաններ կ'ունենայ»։

Անցան այդ յափշտակութեան օրերը, մեր կեանքը տակն ու վրայ եղաւ, շա՜տ մը արիւնոտ ակօսներ քաշուեցան մեր մարմնին վրայ, դէպքերը գահավէժ արագութեամբ եկան ու անցան։ «Հայասէրներ» փնտռեցինք, գոց ըրած անուններ շշնջացինք, հրապարակին վրայ մարդ չտեսանք... Գարզուեցաւ որ մեր պատմութիւնը, մեր արցունքը, մեր գաղթը, մեր դարաւոր քաղաքական եւ րապը դիւանագիտական սառը սակարկութեան երաշխիքներ են եղեր։

Արտակարգօրէն սիրալիր էին մեր բարեկամները, երբ մեր դատին մէջ մթերք կար իրենց համար յաղթանակներ ապահովելու։

Մեր ականջները ուռած էին անոնց մեծ անուններէն եւ մեր սրտերն ալ փճացուած անոնց գործերէն։

Մեր ցեխավարներն անգամ տարուած էին տիրող յորձանքէն։ Եւ երբ յանդգնէինք հակառակ բան մը խօսիլ, ուժգնութեամբ կը պայթէր մեր գլխուն.— «Գլէտստոն բսա՛ւ, Պէրար յայտարարեց»։

Միայն այսօր, երկար տարիներու ողբերգական դէպքերէն յետոյ, մօտէն շօշափեցինք անոնց գործերը եւ համոզուեցանք... Ուր «մարդը» գործեց, քաղաքական գործիչը լռեց։ Ուր քաղաքական գործիչը խօսեցաւ, մարդը լռեց։

Ցաւալին մինչեւ այսօր, հայկական ճակատին վրայ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կայ։ Հին անունները հին հմայքն ունին թուղթին վրայ, բայց անոնց գործը չկայ։ Ովքեր սիրեր են մեզ՝ մեր փրոփականտով, մեր միջոցով շա՜տ են հեռացեր մեզմէ, իսկ ովքեր եկեր են ինքնաբերաբար՝ մեր պատմութեան ու մշակոյթներուն միջոցով, դարձեր են «անխախտ» եւ «բիւրեղացած» հայասէրներ։

Ես չեմ հաւատար, «հայասէր» տիտղոսով անարդարօրէն սնուցողներուն։ Մեզ բարեկամներ են պէտք մեր դժբախտութեան պահուն, եւ ոչ հանդիսաւոր ու լայն օրերուն։ Թող շատ խիստ ըլլայ մեր դատավճիռը։ Թող կը սխալինք որոշ անհատներու հանդէպ, սակայն անհերքելի փաստերը կան ու կը մնան եւ մեր սիրտերն ալ շատ ու շատ են այրած։

Փրոֆ. Եորկան երբեք չենք շփոթած այդպիսիներու հետ։ Մենք փորձուեցանք, այժմ շատ լաւ կը ճանչնանք մեր բարեկամներուն մէջ իսկական բարեկամը։ Փրոֆ. Եորկան բիւրեղացած, ազնիւ անուն մըն է Փիէր Քիյեարներու, Նեփսիւներու, Քրաֆթ Պոնարներու և ուրիշ մեծ անուններու քով, հոգիով հայ, անունով օտար։

Կարծեմ երկու տարի առաջ էր որ Փրոֆ. Եորկան Փարիզ եկաւ։ Սորպոնի վարչութիւնը հրաւիրած էր զինք քանի մը դասախօսութիւններ կարդալու։ Նիւթը կիլիկեան Հայաստանն էր։

Դեռ չեմ մոռնար պրոնզէ դէմքով, լայն ու խոհուն ճակատով, հայկական սեւ աչքերով, փարթամ մօրուքով ու պաղարիւն շարժումներով մեծ գիտնականը, որ ընտիր ու խառն հասարակութեան առջեւ, գրքերու փոշիներէն, դարերու խորերէն մեթոտիկ կերպով կը հանէր մեր ցեղին առաքինութիւններն ու գործերը, յոյսերն ու երազները։ Մենք բան չէինք սորվեցուցած իրեն, մենք իրմէն կը սորվէինք, մենք իրմէն կը լուսաբանուէինք։ Անոր ձայնն ու շեշտը օ՛յն չէր, ինչ որ մենք կը լսէինք «յանձնաբարուած» բերաններէն։ Ջերմութիւն մը կար, անսասան համոզում մը, անոր խրախուսիչ խօսքին մէջ, որ կ'արդարացնէր «Ռումանիոյ» միջոցով մեր ժողովրդին ուղղած Հաւատոյ Հանգանակը.

— «Անազատ ազգերէն առաջինը որ պէտք է ազատագրուի իր շղթաներէն — հայ ազգն է, այն բոլորին համար որ ան տուած է մարդկային քաղաքակրթութեան, ամենահին դարերէն մինչեւ այսօր»։

Ամենախոր և անկեղծ զգացումներով մենք կը մասնակցինք հեռուէն մեծ գիտնականին, մեծ քաղաքական գործիչին և մեծ հայասէրին 60ամեայ ծննդեան յոբելեանին։

Մենք անխախտ հաւատքով կը դիտենք մեր ապագան և մեր փշոտ ճամբան կը շարունակենք կռթնած հազուագիւտ բարեկամներու ջերմ աջակցութեան, բարեկամներ, որ լքում չճանչցան անգամ անլոյս ու անյոյս օրերուն։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԷՋԵՐ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ, ՄՈՆԿՈԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Գրեց՝ ՆԻՔՈԼԱ ԵՈՐԿԱ

(Կիլիկեան Հայաստանի պատմութեան նուիրուած իր երկին մէջ «Brève Histoire de la Petite Arménie, էջ 125 - 135», ռումէն վարչապետը, որուն յոբելեանը պիտի տօնուի մօտերս, կը խօսի այն պատերազմներուն մասին զորս Հայաստան ստիպուեցաւ մղել ԺԳ. դարուն, խառնուելով Մոնկոլներու, Թուրքերու եւ Եգիպտացիներու միջեւ մղուած ճակատագրական կռիւներուն, եւ այն դերին մասին՝ զորս Հայաստան ունեցաւ նոյն դարու խաչակրութեանց մէջ, նոյնիսկ պահ մը փորձուելով Մոնկոլները քրիստոնեայ դարձնելու երազէն):

Հեթում (Ա.) արդէն ստիպուած էր հաճիլ Մոնկոլներու օգնութեան՝ Արեւելքի մէջ ծագող այս նոր աճաւոր ուժին, դեռ հեթանոս, բայց արդէն կասկածուած թէ քրիստոնեայ դառնալու ձգտումներ ունի, Մոնկոլներուն՝ որոնք, աշխարհագրական նկատումներով կ'ուղղուէին դէպի Միջերկրականի այն եզերքները, որոնց մեծ մասը կը պատկանէր եգիպտական Սուլտանին, Սուրիոյ տիրոջ։ Սուլտանը կը գտնէր ուրեմն տեսակ մը բնական թշնամի Մոնկոլներուն, այս նոր Պարսիկներուն մէջ, Ճինկիզ Խանի այս յաջորդներուն, որոնց աղեղնակիրները 1235ին արդէն գրաւեր էին Անին եւ նուաճած Վրաստանը։

1249-1251 Սմբատ Գունդստաբլ առաջին առաքելութիւնը կատարեց հեթանոս այս արքունիքին մօտ, Մանկուի իշխանութեան առեն։ 1254ին Հեթում ինքն իսկ գնաց ստանալու համար հաւաստման վկայագիր մը, որ «եասաք» կը կոչուէր։

Այնուամենայնիւ Եգիպտացիները ետ չկեցան իրենց ծրագիրներէն։ «Հայաստանի Դուռներուն» կամ Տէրպէսաքի ճակատամարտին մէջ (24 օգոստոս 1266) պարտուեցան Թագաւորին երկու որդիքը, — Թորոս կորաւ, իսկ Լեւոն գերի տարուեցաւ։ Սիսի նոր մայրաքաղաքը այրեցաւ մինչեւ դամբարանները Թագաւորներուն։

Խանի պատասխանը եղաւ Հալէպը գրաւել եւ Հայոց Թագաւորը ինքն իսկ գոհունակութիւնը ունեցաւ «Սալատինի քաղաքը» կարենալ աւերելու։ Բայց եգիպտական նոր արշաւանք մը վերջացաւ դէպի կադա նահանջով։ Ապաղայ, մոնկոլը, որոշապէս մերժեց շարունակելու իր աջակցութիւնը, եւ Հեթում ինք կնքեց իր հաշտութիւնը եւ կրցաւ ի գին մեծ զոհողութեան փրկել իր զաւակը։

Թագաւորը ոչ իսկ քաջալերուեցաւ արեւմուտքէն, եւ նուիրակը՝ ղրկուած Պապէն՝ նոյնիսկ մերժեց Թագաւորին ընծաները, խուսափելով որեւէ վիճաբանութենէ կաթողիկոսի պատուիրակին՝ Մխիթար գիտնականին հետ, մինչեւ որ միացման բոլոր պայմանները չընդունուէին։

Այս տխուր պարագաներուն մէջ, է որ Հեթում, Մարալի յաղթականը իր որբը աւարտեց, 1270ին, իբրեւ Մակար վանական։

Լեւոն Գ. իր միակ վերապրող որդին, անմիջապէս օծուեցաւ Տարսոնի մէջ, —Սիսը դեռ աւերակ ըլլալով,— 1271 յունուար 13ին։

∴

Երեսուներկու տարու՝ նոր Թագաւորը ողորմած, գթասիրտ եւ համեստ իշխան մը եղաւ, հիմնադիր դպրոցներու, բայց իր իշխանութիւնն ալ լեցուն պիտի ըլլար՝ ինչպէս իր նախորդին իշխանութեան վերջին շրջանը՝ Մոնկոլներու եւ Եգիպտացիներու միջեւ այն մեծ պայքարով, որուն առաջած համեմատութիւնները կ'անցնէին այն դերը զոր կիլիկեան Հայաստանը կը խաղար եւ կրնար ինքզինքին վերագրել։ Ան կարծեց, ինչպէս Հեթում, թէ զինք փրկելու համար էր որ պատերազմի վերսկսած էր Ապաղայի Թաթարներուն եւ Սուլտանի մարդոց միջեւ 1277ին։ Խանը ընծայած էր իբրեւ թէ, իր քրիստոնեայ հարկատուին, «Թուրքիոյ Թագաւորութիւնը» զոր ան ողջմտութիւնը ունեցած էր մերժելու։

Հայերը մասնակցեցան Հոմսի ճակատամարտին (1282 հոկտ. 30) որ վերջացաւ Սուլտանի յաղթանակով եւ Մոնկոլներու ու իրենց դաշնակիցներուն աղետալի նահանջով։ Այս փորձութենէն առաջ ու վերջը — իր իշխանութեան օրով էր որ նախ այրեցաւ Տարսոնի Ս. Սոֆիա եկեղեցին,— Լեւոն գործածական ֆրանսերէնը պահպանեց իր (լատիներէն) պաշտօնաթուղթերուն մէջ։

Իբրեւ հետեւանք իր բոլոր ջանքերուն, 1285 մայիս 7ի դաշնագիրը, կը հարկադրէր Լեւոնը վճարելու տարեկան 500 000 դրամի տուրք մը, 25 ձիէ, 25 ջորիէ եւ 10.000 ձեռնապանէ բաղկացած նուէրի մը հետ միասին։ Պիտի վերադարձնէր գերիները, պիտի ընէր մզկիթներու հաստատում։ Եւ նոյնիսկ այն պարագային երբ Թագաւորը վերադարձնէր քրիստոնեայ մկրտուած գերիները՝ Սուլտանը պիտի պահէր զանոնք որ իսլամութիւնը ընդունած էին։

Լեւոն Գ. մեռաւ 1289 յունուար 6ին։ Ան թողուց աղջիկներ, որոնցմէ Զապէլ ամուսնացաւ Amaury de Tyr-ի հետ, Ռիթթա ամուսնացաւ Անտրոնիկ Փալէօլոկի որդուն հետ, եւ Թէոփանոյ որ կինը եղաւ Տրապիզոնի ինքնակալին՝ Jean Ange-ի։

Բայց հանգուցեալ Թագաւորին որդիքը չկրցան համաձայնիլ, եւ նոր աղէտ մը աւելցաւ հոգեվարք Թագաւորութեան վրայ արդէն ճնշող աղէտներուն։

Հեթում Բ., որ կրօնական միաբանութեան մը մէջ մտած էր, իշխանութիւնը թողուց իր Թորոս եղբօր՝ տարի մը յետոյ վերադառնալով (1292-1294)։ Սակայն վերստին մտաւ Մամեստիայի վանքը, եւ հոնկէ կրկին վերադարձաւ՝ գահը պահանջելու համար։ Փոխակերպուած Եղբայր Ժանի,— լատինական ազգերութիւնը կրնա՞ր աւելի եւս յայտնուիլ,— Թորոսի հետ մեկնեցաւ Պոլիս, ուր Ռիթթա կայսերական դեր կը խաղար։ Երբ վերադարձան վեց ամիս յետոյ, իրենց սեփական եղբայրը, Սմբատ (Միխանէին), մերժեց զանոնք ընդունիլ։ Եւ ինքն իսկ օծուեցաւ հանդիսաւորապէս։

Կիպրոսի ճամբով երկու իշխանները վերադարձան բիւզանդական մայրաքաղաքը։ Որովհետեւ անոնց մտադրութիւնն էր երթալ իրենց մոնկոլ տիրոջ, Ղազանի մօտ։ Սմբատ կանխեց զանոնք, շահելով Խանին աջակցութիւնը, որուն մէկ ազգականուհիին հետ պսակուեցաւ։ Նման պարագայ մը պատահած էր ԺԳ. դարուն՝ երբ Սմբատ Գունդստաբլ իր զաւակը Թաթար անուանած էր։

Հեթում եւ Թորոս բանտարկուեցան Մոնկոլ արքունիքին մօտ, եւ որովհետեւ իրենց մէկ ուրիշ եղբայրը, Կոստանդին, զէնք բարձրացուցած էր, եղբայրներէն մէկը կուրցուցին, միւսը սպաննեցին։ Կոստանդին ինքն ալ վտարուեցաւ, եւ Հեթում, կէս մը կոյր, որ նախ մերժած էր ստանձնել իշխանութիւնը, եւ քանիցս լքած էր գահն, համակերպեցաւ ընդունիլ, իբրեւ խնամակալ, տեսակ մը արքայական իրական դերը, մինչեւ այն շրջանին ուր կրնար ինքզինք կոչել «հաւատարիմ Յիսուսի Քրիստոսի, շնորհի եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ, թագաւոր ամենայն Հայոց»։

(Մնացեալը յաջ. թիւով)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Արծաթեայ Յոբելեանին մասնակցելու հրաւիրուած էր Սէն-Ժէրվէի «Մեծ երգչախումբը», կազմակերպիչներու բացատրութեամբ ինչ որ շատ խանդավառ տպաւորութիւն չգործեց ներկաներուն վրայ և շատերու յուսախաբութեան պատճառ եղաւ։

Սէն-Ժէրվէի երգչախումբը կը բաղկանայ 80 հոգիէ, որոնց 10ը միայն կրցած էր հրաւիրել կազմակերպիչ յանձնախումբը, այն ալ դժուարահաս պայմաններով, եւ որոնք հազիւ հաւանած էին երկու փորձ կատարել Գ. Ալիքսանեանի ղեկավարութեամբ։ Այնպէս որ, այդ խմբակը չէր Սէն-Ժէրվէի «Մեծ երգչախումբը եւ մասնակցողներուն թիւը հետզհետէ իջաւ 19ի, հանդէսի երկարութեան պատճառաւ, երբ նշմարեցինք Սորպոնի ամֆիթատրոնի սրահին մէջ միայն կրկու «պատուերու ներկայութիւնը»։ Մինչդեռ նկատի առնելով հայկական հնչումներու դժուարութիւնը, այս կազմը աւելի պէտք էր մարզուէր, իսկ անկարելիին առջեւ պէտք էր ընտրել հայկական խումբ մը։ Հոն՝ բացի Ալիքսանեանի մեղեդիէն, մասնաւորապէս «Զիգ դու քաշէին եւ «Ծովեր ջանըմ անցաւ թոյլ։

Արհեստով երգիչները լաւագոյն տարրեր են, եւ միեւնոյն ատեն անտանելի՝ գոհողութեան տեսակէտով

∴

Կալի երգը զոր Օր. Թորոսեան երգեց իր երգահանդէսին ջութակի ընկերակցութեամբ, տեղի տուած էր հակասութիւններու։ Մինչեւ իսկ «Յառաջ»ի մէջ քննադատութիւն մը սրբապղծութիւն նկատած էր ջութակի յաւելուածական մասը,— «Թէ այսպէսով՝ հայ երգը օտարներու առջեւ մերկ ու մանակ եղած էր, թէ ջութակի անտեղի եւ ծանրաբեռնող variationները քար ու քանդ ըրած էին վարդապետին դաշնաւորած կալի երգը, եւ թէ այս վերջինը երգչախումբի համար դաշնաւորած ըլլալով՝ ոեւէ փոփոխութիւն մտցնել՝ ուրիշ բան չէր, բայց եթէ մարտիրոսացո՞ւմը, սրբապղծութի՞ւն...»։

Իբր հետեւութիւն այս կարծիքներուն՝ Օր. Թորոսեան կրկնեց այն գործը կիրակի հանդէսին, ուր աւելի սուկալի սրբապղծութիւն դո-

ՄԱՃԱՌ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՓԱԿԵՂՈՎ ԱՂՋՆԱԿԸ

Փոքրիկ կարմիր փակեղը, — Առակին պարզամիտ աղջնակը, որ կարմիր փակեղ դրած էր իր գլխուն, — անտառ գնաց մեծ մայրիկը տեսնելու։ Անոր կը տանէր հրաշալի պակսիմատ մը եւ ամանով կարագ։ Փոքրիկ կարմիր փակեղը, իր վեշտասնամեայ կլորութեամբ, վար կ'իջնէր արդէն արահետէն։ Եւ մանկական երգիկ մը կը մրմռար բարակ ու չկրկուած ձայնով, որ հասուն աղջիկներուն ականջին գոհարի ձայն կը թուի։

Անտառին սարսափը, ծերուկ գայլ մը, նշմարեց այս հրաշալի աղջիկը եւ երիտասարդական ցանկութիւն մը արթնցաւ իր մէջ։ Ուստի կաղն ի կաղ հետեւեցաւ անոր։

Ա՛խ, անկողնէն իջած ատենը ի՛նչ աղուոր ոտնաքարժ մը կրնամ ըլլալ ես իրեն, մտածեց գայլը քնարերգական ներշնչումով մը։

Յետոյ համարձակութիւն առաւ և մօտեցաւ փոքրիկ կարմիր փակեղին։

— Ո՞ւր այդպէս, դաշտի ծաղկուկ, պարզուկ պարզուկ ու միմոզուկ։

— Մեծ մայրիկիս քովը, չէ՞ր գիտեր ատիկա, ըսաւ կարմիր փակեղը միամիտ անկեղծութեամբ։

Գայլը գաղափար մը յղացաւ։ Ինք լաւ կը ճանչնար փոքրիկ կարմիր փակեղին մեծ մայրիկը դեռ այն ատեն՝ երբ ան ճերմակ գիշերներ կ'անցընէր առանց երբեք ճերմակ մազ մը ունենալու։ Ուստի երեւի թաթերը կռնակը ետեւէն եւ, փոքրիկ կարմիր փակեղէն առաջ անցնելով, կարճ ճամբով մը հասաւ պառաւին խրճիթը եւ դրան զարկաւ։

— Փոքրիկ կուգայ կար ...քեզ տեսնելու... փոքրիկ կարմիր փակեղդ։ Անտառին մէջ իրեն հանդիպեցայ։ Ուտելիք բան է հա՜...

Պառաւը խելացի կնիկ մըն էր։ Կարճ սակարկութիւնով մը, փոքրիկ կարմիր փակեղը ծախեց ծերուկ գայլին։ Ետքը ձգեց տունը եւ հեռացաւ, մտածելով որ սիրահարները իրար աւելի լաւ կը հասկնան, երբ պառաւները բացակայ են։ Այսպէս էր որ փոքրիկ կարմիր փակեղը, փոխանակ մեծ մայրիկին կողմէ ողջագուրուելու, ընդունուեցաւ գայլին կողմէ։ Երկուքին միջեւ սկսաւ սիրահարներու անխուսափելի խօսակցութիւնները չարաճճի։

— Ինչո՞ւ շատ երկար են ականջներդ, հարցուց փոքրիկ կարմիր փակեղը։

— Որպէսզի կրծե՞մ քեզ, անուշի՛կս։

— Ինչո՞ւ սուր են եղունգներդ։

— Որպէսզի լաւ սեղմեմ քեզ իմ կուրծքիս։

— Աղէկ, բայց իմ մորթս բարակ է եւ քնքուշ։ Եթէ կ'ուզես զիս սեղմել կուրծքիդ, նախ կտրէ՛ եղունգներդ։

Այս խօսքին վրայ, գայլը վազեց վարսավիրային մօտ եւ շտկել տուաւ եղունգները ամենայն գեղեցկութեամբ։ Այսպէս իր եղունգները այլեւս չէին խոցեր, եւ այնքան վարդագոյն էին, որքան դրամատունի մը գրագիրին եղունգները։

— Ո՛հ, հիմա ի՛նչ լաւ են եղունգներդ։ Բայց սա ակռանե՞րդ..., ի՛նչպէս կ'ուզես որ համբուրես իմ պզտիկ պզտիկ բերանիկս սա քու խոշոր ակռաներովդ։

Այն ատեն գայլը վազեց ատամնաբուժին մօտ, որ ձեռքը խօթեց բերանը, քերեց, խարտոցեց եւ յղկեց ակռաները։ Ոսկի անցուց վրան եւ գեղեցկացուց։ Վերջապէս այնքան «քաղաքակրթեց» ակռաները, որ խեղճ գայլը ալ բան մը ուտելու անկարող դարձած էր։

— Ո՛հ, հիմա ի՛նչ լաւ են դարձեր ակռաներդ ալ։ Բայց սա դո՞ւնչըդ..., սա քու մաքուր ու սիրաշար դունչդ շա՜տ մազոտ է։ Արդէն ամբողջ մարմինդ ծածկուած է աւելորդ մազերով, կ'երեւայ որ շատ քիչ անգամ կ'ածիլուիս։

Այս խօսքին վրայ, գայլը վազեց սափրիչին մօտ, որ ածելիով պտտեց անոր ամբողջ մարմինը, ածիլեց բոլոր մազերը։ Գայլը ոռնաց սատանայի մը պէս, բայց հերոսաբար համբերեց ցաւին։

— Այս ամէնը կ'ընեմ սիրականիս համար, կ'ըսէր երազի մէջ թաղուած։

Այսպէս վարդ դարձած էր մարմինը, ճիշդ խոզի ձագի մը պէս, զոր նուէր կուտան կաղանդին։

— Ո՛հ, մրմնջեց փոքրիկ կարմիր փակեղը, հիմա ի՛նչ աղուոր ես, ի՛նչ աղուոր։ Այսուհետեւ նախանձոտ պիտի քեզի, որովհետեւ անբարոյ կիները կրնան քեզ գլխէ հանել եւ դուն զիս կը լքես այստեղ տունկի մը պէս։ Ա՛խ, ա՛խ, ես ի՛նչ դժբախտ եմ, ի՛նչ դժբախտ...

Եւ սկսաւ լալ հեծկլտալ։

Գայլը խենթեցաւ ուրախութենէն եւ ուռեցաւ հպարտութենէն։ Ուրեմն այս վեշտասնամեայ աղջնակը կը նախանձոտի արդէն, իրե՛ն համար...։ Հետզհետէ կ'ուռէր ու կը փքէր, այլեւս խոզի ձագի նման չէր, այլ միայն մե՛ծ խոզի նման էր։

— Մի վախնար դուն, իմ շաքարիս կտորիկը, դուն իմ ալմա՛զս ես, իմ հոգւոյս ձագուկս..., — կը սրնգահարէր գայլը իր բիւրեղ ձայնով, — ես քեզ չեմ լքեր երբե՛ք երբե՛ք...։

— Երդում ըրէ՛։

— Կ'երդնում...

Փոքրիկ կարմիր փակեղը խնդալով ըսաւ.

— Հա՛, այստեղ դիւրի՞ն է երդում ընելը։

— Ո՞ւր կ'ուզես որ երդում ընեմ։

— Երդում ըրէ քաղաքապետարանին մէջ, պաշտօնեային առջեւ, որ ամուսնութիւնը կ'արձանագրէ։

Այն ատեն գայլը վազեց քաղաքապետարան, հետն առնելով փոքրիկ կարմիր փակեղը։ Աղջիկն ալ իրեն երդում ըրաւ։ Ո՞վ վկայ էր, գիտէ՞ք, գիտէ՞ք։ — Երկու . . . կադմը։

— Հիմա սիրտս հանգստացաւ, ըսաւ փոքրիկ կարմիր փակեղը։

Եւ դարձան իրենց բոյնը, իրենց անուշիկ օջախը, արքայօրէն ընելու

...ւմայ տակաւին Տիրան Ալ՚բանե... կողմէ,

...Այս վերջինը հայկական կրօնա... ճնշումի մը նուագել տալու ... anglaisով, այսինքն՝ (արտա... ...ութիւնը ջնջելու համար, ը... ...) ի սպա զուրնա ով։ Մինչ... ...այս երգը յարմար է լսել ու ... այսպէս եղած է՝ գտիրի մը ... ձայնով։ Մարտիրո՛ս երգ...։

...Քանի որ կայի երգի մը մէջ ... ընկերակցութիւն մը անտեղի, ...ենք ալ իրաւունք չունի՞նք ... թէ այս ձեղեղին ծառը ու ... եղաւ։

Բայց երաժշտական սկզբունքներ ..., որոնք տեսակ մը հակակշիռ ... ծառայեն գործի մը խմբագրու... եւ արտայայտումի ձեւին ...։

...ալ՝ նախ ըսենք որ կոմի... փարդապետի օգտագործած ... «մօթիֆ»ները իր սեփա... ...թիւնները չեն, եւ ամէն հե... իրաւունք ունի իր յարմար ... ձեւով յանոնք դաշնաւո...։

Դաշնաւորումի ձեւին մէջ խոր... է գիտնալ թէ սրինգի ծառակ... ...թիւնը անտեղի՞ է թէ տեղին։ ...պարզ խորհրդածութիւն մը ... է անդրադառնալու համար ... սրինգը երբեք ծանրաբեռնող ... մը չէ, որ հայ գիւղացին ... կայի երգը երգած ա... ժերթ ընդ ժերթ փայտեայ սը... ...մը կ'ընկերանար անոր, ար... խոկ. եւ պաշտօնր դաշնակի ըն... ...կցութիւն մը ընդհանրապէս, ... է իրեն համար, եւ այս բա... դուրս դաշտային երգի մը ..., եթէ սրինգին ընկերակցու... անտեղի նկատուի, երաժիշտ... կը միայ գայն երկու կտոր ... նետել ու երկրի վրայ գոյու... թող չունենայ այդ սրբապիղծ ...։

Իսկ ուռնկներները որ երկրորդ ... լսեցին կայի երգը, կրնան ... հաշւոյն անդրադառնալ թէ ... ծառը ու ծանո՞կ եղած էր ...ներուն առջեւ։

...Նոյն խորհրդածութիւնն ունինք ... ծով ի ծովս ձեղեղին Ալեք... ...անի դաշնաւորման մասին։ Երգը ... անկլէզով նուագուելու ամէն ...ութիւն ունի, որով անոր լաւ ...յայտումին համար իսկ հեղի... կ'ընտրէ իր գործիքը։

Վերջացնելէ առաջ, ըսենք որ ... կրօնական մեղեդիներն ու գեղ... երգերը օգտագործելու իրա... ունին հեղինակները իրենց ... ձեւով դաշնաւորելով զա...։

Արուեստի մշակումը չափ ու սահ... ...չունի։ Երաժիշտին ճաշակն ու ... կրնան տանիլ զայն հե..., որքան որ կարենան եւ գիտնան ... ընծայել զայն։

Ա. ՊԱՐԻՒԻԵԱՆ

ԱՆՎԵՐՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ.—Անվէրսի Տիկնանց Միութիւնը իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ գաղտնի քուէարկութեամբ նոյնութեամբ վերընտրած է նախորդ վարչութեան անդամուհիները, հետեւեալ կազմով.—

Տիկ. Մ. Իփէքճեան, Նախագահուհի, Օր. Մ. Գովան, քարտուղարուհի, Տիկ. Պ. Վրոյր, Գանձապահուհի, Տիկ. Ե. Թոգաթլեան եւ Տիկ. Օ. Մալաթեան խորհրդականներ։

Նկատի առնելով սոյն միութեան եռանդուն ու ազգանուէր գործունէութիւնը, կ'արժէ համառօտիւ ներկայացնել վերջին տարեշրջանին մէջ կատարուած աշխատանքները։

Տեղացի ու անցորդ չքաւոր գաղթականներու եւ գործազուրկ գործաւորներու համար Միութիւնը տրամադրած է 18,000 ֆրանքի նպաստ մը։

Պրնէէնի որբանոցին եւ Փարիզի Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան՝ 7500։

Հայերէն լեզուի դասախօսութիւնները կանոնաւորապէս շարունակուած են, եւ այդ նպատակով ծախք եղած է 5600 ֆրանք։ Միեւնոյնատեն քաջալերելու համար հայերէն լեզուի ուսանողներուն ջանքերը, պարգեւաւոր մրցահանդէս մը կազմակերպուած է տարեգլխուն։

Հայաստանի վերջին երկրաշարժէն աղէտեալներուն յատկացուցած է 4000 ֆրանք, եւ այդ գումարով գնած է ձերմակեղէններ եւ զգեստեղէններ։ Գաղութի անդամներէն հաւաքած է նաեւ գործածուած հագուստներ, կօշիկներ եւն.,

600 ֆրանքի գումար մը ղրկած է Մաճլէյնի Թոքախտաւորներու հիւանդանոցին, եւ երկու հակ զգեստ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն։

Միութիւնը, գոյացում տալու համար գաղութի եկեղեցասէր հայրենակիցներու բաղձանքին, մեծ տաղաւարներու առթիւ Փարիզէն հրաւիրած է Վաամշապուհ եպիսկոպոսը, պատարագելու համար Անվերսի Անգլիքան եկեղեցւոյ մէջ։ Նկատի առնելով ծուլումի եւ ստարացումի վտանգը, Պրիւսէլի գաղութն ալ պարտաւոր է տօնական օրերուն քահանայ մը բերել տալ Փարիզէն, առիթ ընծայելու համար մեր հայրենակիցներուն գէթ օտար եկեղեցիի մը մէջ համախմբուելու եւ լսելու մեր հոգեշունչ երգեցողութիւնները։

Անվերսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը իր ժիր գործունէութեամբ կրնայ օրինակ հանդիսանալ ուրիշներու։

Հ. ՏԷՐԱՊՈՎ

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՄԻՋԻՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔՐԴԸԶԵԱՆ ՍԻՐԵՐԳ

Ցեղերու Թանգարան կոչուած է Կովկասը Այդ շրջանի Քրդերներու բանահիւսութենէն սիրոյ երգ մը ահա.—

— Կը տեսնե՞ս ձիւնը, որ իջեր է։
— Ո՛չ, իմ սիրականիս մարմինը
աւելի աւելի ճերմակ է։
— Կը տեսնե՞ս մորթուած ոչխարին արիւնը ձիւնին վրայ։
— Ո՛չ, իմ սիրականիս երեսները
աւելի աւելի կարմիր են։
— Անցի՛ր սա լեռը եւ պիտի տեսնես անխացած ծառ մը։
— Ո՛չ, իմ սիրականիս մազերը
աւելի աւելի սեւ են։
— Սուլթանին քով մոլլաներ կան,
որ գիր կը գրեն մելանով։
— Ո՛չ, իմ սիրականիս յօնքերը
աւելի աւելի սեւ են։
— Կը տեսնե՞ս հրաշէկ ածուխը։
— Ո՛չ, իմ սիրականիս աչքերը
աւելի աւելի բոցավառ են։

ԽԱՓՇԻԿԵԱՆ ՕՐՐԵՐԳ

Այսպէս կ'երգեն խափշիկ մայրերը, երբ, կախօրրան ձգած ծառի մը ճիւղերէն, ուզեն քնացնել իրենց երախան.—

Օրօրուէ՛, օրօրուէ՛, աղուո՛ր օրօրոց,
Թաւալէ՛, Թաւալէ, ալի՛ք երկնային,
քնացի՛ր, քնացի՛ր, ծաղո՛ւկս,
քնացի՛ր,
Աղուորի՛կս, դուն մօրդ սիրականն ես,
քնացի՛ր, քնացի՛ր, ծաղո՛ւկս,
քնացի՛ր։

Աղուոր օրօրոց, օրօրուէ՛, օրօրուէ,
Օրօրէ՛ ծաղուկս, քովս ի վեր։
Սիրակա՛ն ծաղուկս, ալ մի լար,
Մայրիկդ կը դիտէ քու վրադ։
Թաւալէ՛, Թաւալէ՛, ալի՛ք երկնային,
Օրօրէ՛ զաւակս, որ քնանայ։
Մայրը քովը կեցեր՝ կը դիտէ,
Որպէսզի մինակ չմնայ ան։
Նաւի պէս սահէ՛, աղուոր օրօրոց,
Նաւի պէս Թիավարէ՛, ծաղուկս,
Ալիք ալիք գնա եկուր։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԺԹ. դարուն խաւարած էր Թուրքիստանի դասական գրականութիւնը։ Օկմ Միրիի հետ (ծնած 1898ին) կը սկսի բանաստեղծութեան վերածնունդը։ Միրի կը պայքարէր կրօնական գերիշխանութեան դէմ եւ կ'ուզէր տարածել արդի քաղաքակրթութիւնը։ Պահ մը գլուխն անցաւ Թուրանական շարժման։

Ցետոյ կուգայ Հոմա Սըտքը, բանաստեղծ եւ քաղաքագէտ, որ կռուեցաւ Ռուսերուն դէմ։ Գրած է Թուրքերէն եւ պարսկերէն եւ կ'երգէ «կապոյտ ծղկիթներու քաղաքը», Սամըրղանտը Ազգայնական շարժումը կը մարի ընդհանուր պատերազմին։ Նոր բանաստեղծ մը, Թավալա, կ'երգէ ռուս բանակին յաղթանակները։

Ցետոյ կուգայ Հաքիմ Զատէ, որ կը յարի ազգայնական շարժման։ Շուտով կ'իյնայ կոմունիստներու ազդեցութեան տակ եւ Թուրք գիւղացիները «լինչ»ի կ'ենթարկեն զինք 1928ին։

Հակառակ կոմունիստական քարոզութիւններու, ազգային շարժումը կ'աճի։ Գուխարացի Աղտիւլ Րաուֆ Ֆիթրէթ կ'երգէ «Թուրք ժողովուրդը»։ Կը գրէ Թուրքերէն եւ պարսկերէն։ Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ։ Այս պատճառով կոմունիստները արգիլած են իր գրականութիւնը։ 1918ին, Թաշքենդի մէջ հիմնած էր ակադեմիա մը։ Իր աշակերտներն են Գաթու եւ Էլպէք։

Առաջինը քնարերգակ մըն է, իսկ երկրորդը ժողովրդական երգերու վերատեղծիչ մը։

Բայց ամէնէն աւելի ժողովրդական բանաստեղծ է Չոլփան, որ յղկուած լեզու մը ունի եւ կը յիշեցնէ Թուրք դասական բանաստեղծութիւնը։ Իրմէ հետեւեալ տաղաւորը.

Թողուցիր զիս ու գացիր առ յաւէտ,
Մինակ մնացի ես ու տխրած,
Իմ ողբական քերթուածներուս մեղեդին
Արցունքի պէս կը հոսի։
Ցո՛յսն իմ սրտիս,
Ցո՛յսն անարատ,
Արդե՞օք ինկար մագիներուն մէջ նենգ Թշնամիին։
Դուն այնքա՛ն հեռու ես հիմա ինծմէ,
Որ փարփառ աչքերդ չեն տեսներ զիս այլեւս։
Դուն կը շրջագայիս անծանօթ պարտէզներուն մէջ,
Եւ օտար սիրտեր ուժգին կը բաբախեն երբ կը տեսնեն քեզ։
Իսկ ես, իսկ ես, մինակ եմ մինա՛կ,
Ցխուր մտածումներ կը պաշարեն զիս։

ԿՈԿՈԼԻ ՄԱԶԸ

Le Mercure de France կը հրատարակէ նամակ մը, զոր Բոտկին ուղղած է 21 փետրուար 1852ին Թուրկենէֆի։ Այդ նամակին մէջ տեղեկութիւններ կը տրուին Կոկոլի մահուան մասին.—

Տխուր լուր մը։ Այսօր ժամը առտուան 8ին, Կոկոլ մեռաւ։ Տարօրինակ պարագաներ պատահեցան մահուընէն առաջ։ Երեք շաբաթ կայ, — այս բաները պատմեց կոմս Թոլսթոյ, որուն մօտ կը բնակէր Կոկոլ, — Թոլսթոյ կը մտնէ Կոկոլի սենեակը եւ վիճակը շատ գէշ կը գտնէ։ Մառան իրեն կ'ըսէ թէ Կոկոլ գիշերը ժամը 3ին կ'ելլէ անկողնէն եւ անընդհատ Թուղթ կը վառէ վառարանին մէջ։ Թոլսթոյ կ'երթայ Կոկոլի մօտ, որ լուռ կը մնար միշտ։ Ի վերջոյ կ'ըսէ.

— «Սատանան ի՛նչ խաղ խաղաց գլխուս այս գիշեր։ Գիտեմ, որ իմ գրած գործերուս շատ չարիք գործած եմ, բայց ձեռագիրներուս մէջ էջեր կային, որոնք շատ արժէք կուտային եւ որոնք ծառամբ կը մեղմացնէին այդ չարիքը։ Ուստի որոշած էլլալով այրել, բացի այդ ձեռագիրներէն, բոլոր միւս մնացած գործերս, գիշերը եկայ եւ սխալ այրեցի։ Սատանան դժբախտաբար այրել տուաւ այն ձեռագիրներս, զորս կ'ուզէի պահել»։

Մահուընէն շաբաթ մը առաջ, կը տառապէր պնդութենէ։ Ինոգենտիւս յանձնարարեց գրիչ («հօգեա») ընել։ Քանի մը օր յետոյ Կոկոլի վիճակը աւելի ծանր գտաւ։ Կոկոլ չէր ուզած գրիչ ընել։

— Ո՛չ, չեմ ուզեր, բան մը չեմ ուզեր ընել, ոչ ալ գրիչ, թող կատարուի Աստուծոյ կամքը. կը պոռար։

Երկու քահանաներ երկար ժամերով աշխատեցան զինք համոզել թէ գրիչ առնելը Աստուծոյ կամքին դէմ երթալ չէ։ Կոկոլ յամառեցաւ։ Կանչուեցաւ ուրիշ բժիշկ մը, որ ըսաւ թէ Կոկոլ կատարելապէս խենթ է եւ պէտք է բռնաշապիկ հագցնել եւ դարմանել բռնութեամբ։

Այդպէս ալ ըրին, բայց շատ ուշ էր արդէն։ Ժանտատենդը տարաւ զայն։

ԽՈՐՀՐԴԱԽԱՂ

Անցեալները Փարիզեան եկեղեցիի մը մէջ ներկայացուեցաւ խորհրդախաղ մը, «Հինգ օրեակով», առնուած Ս. Լուտովիկոս Թագաւորի կեանքէն, գործ Հանրի Գէոնի։

Հանդիսատեսները կը կազմէին քանի մը հրաւիրեալներ, յայտնի դէմքերէն։ Հեղինակն ալ կը մասնակցէր ներկայացման։

Թաղին մաս կը կազմէր նաեւ երաժշտութիւնը։ Հրաշալի երգեհոն մը երբեմն կը խառնուէր հերոսներու խօսակցութեանց։

Ծաղրդաբար տեսնուեցան Ս. Լուդովիկոս Թագաւորը, գահաժառանգ իշխանը Փիլիպպոս, Եգիպտոսի եւ Թուրքիոյ հեթանոսները։ Դեղեցիկ պատկերներով ցոյց տրըւեցաւ խաչակիրներու արշաւանքը։ Մասնաւորաբար իրական պատրանքով մը ներկայացուեցաւ Թագաւորին հիւանդութիւնն ու մահը։ Խորհրդանշանական պատկերներով ցոյց տրըւեցաւ պայքարը անհաւատարմութեան, ժանտախտին եւ հաճոյքին ընդդէմ հաւատքին, որ յաղթեց։

Իսկ եկեղեցիին մթնոլորտը աւելի եւս կը խորացնէր խորհուրդը։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՋԱՆԴԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

...Խմբագիր «Յառաջ»ի,

ԺԸՆԵՒ, 13 յունիս.— Ցաւով իմացանք Հայաստանի մէջ պատահած աղիտաբեր երկրաշարժը։ Եւ ուզեցինք մենք ալ մեր կարելի չափով մասնակցիլ եղբայրական օգնութեան։

«Հայաստանի Սաններու Միութիւն»ը իր տարեկան ներկայացման հասոյթէն որոշ գումար մը յատկացուց՝ որուն վրայ «Հայաստան»ի բնակչութիւնը սիրով աւելցուց իր լուման։ Առով ալ չգոհանալով, կիրակի մըն ալ ինքզինքը միսէն զրկեց, գումարը բարձրացնելով 500ի։ Հաճեցէք ընդունիլ եւ ուղարկել այս պզտիկ գումարը մեր աղէտեալ եղբայրներուն։

Հայաստանի Սաններ

Խմբագիր «Յառաջ»ի,

ՎԱՍՈՆՆ, 15 յունիս.— Մայիս 28ի առթիւ դպրոցական հանդէսի ընթացքին, աշակերտները տեղեկանալով որ Հայաստանի կարգ մը շրջաններու ժողովուրդը երկրաշարժի աղէտի ենթարկուած է, իրենց գործնական հայրենասիրութիւնը ապացուցանելու համար, իւրաքանչիւր դասարան իւրացուց աղէտեալ շրջաններէն մէկը եւ նախանձելի եռանդով ու մրցումով կարճ ատենուան մէջ հանգանակեցին 1930 լէվա, զոր տեղւոյս Ազգ. դրամատունէն համարժէք 350 ֆրանքի չէք մը ձեր անուան առնելով կը ներփակեմ հօս խնդրելով որ բարեհաճիք անմիջապէս յանձնել պատկան մարմիններուն, իր նպատակին յատկացուելու համար։

Ցնօրէն Հմ. Ջալդարեան

ԽՄԲ.— Ցես Ա. էջ։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 Յունիս.— Կը խնդրենք հրատարակել Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի վարչութեան կազմը 1931—1932 տարիներու համար, ընտրուած 21 մայիս 1931 ընդհանուր ժողովէն։

Ատենապետ՝ Գ. Գ. Գեղամ Թաքեան, *փոխ —ատենապետ՝* Լեւոն Գաքըրեան, *ատենադպիր՝* Վահան Համլեան, *գանձապահ՝* Խաչիկ Համբարձումեան, *խորհրդականներ՝* ճիվան Թագւորեան, Գարեգին Մեսրոպեան, Եդուարդ Թաշճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հասցէին ուղղուած Թղթակցութիւնները պէտք է է ուղղարկուին միութեանս հասցէին *քարտուղարին* à Mr. le secretaire de l'U. G. Armeienne, Bar de la Poste, 2 rue Colbert, Marseille.

Նորընտիր վարչութիւնս, պարտք կը համարէ իր շնորհակալութիւնները յայտնել նախորդ վարչութեան, որ դժուարին պայմաններու մէջ կրցաւ հասցնել միութիւնս ներկայի նախանձելի վիճակին։

(Կնիք)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀՕԱՄԵԱԿԸ

ՏԵՍԻՆ, 16 յունիս.— Կարմիր Խաչի քսանամեակը տօնուեցաւ Տեսինի մէջ անցեալ կիրակի ժամը 2ին Լիօնեզի սրահը։

Հակառակ օրուան տաքին, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու Կարմիր Խաչը։ Նախագահ Գ. Տայեան հանդէսը բացաւ յայտարարեց նուագախումբի «Մեր Հայրենիքը»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Մեներգեց Օր. Մարիցա Գասմաճեան, արտասանեց Ն. Խաչատուրեան, կոմիտաս երգչախումբը երգեց «Էս գիշեր»ը, երգեց նաեւ Դ. Գեորգեան։ Նուագը հնչեցուց՝ «Հիմի է լուսնքը»։ Ցետոյ Կարմիր Խաչի կոմէն ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը.— Վիրաւոր զինուոր մը կը դարմանուի Կարմիր Խաչի քոյրերուն կողմէ։

Ներկաներու փափաքին վրայ Ա. Մուշեղեան կրկնեց իր կովկասեան եւ հայկական պարերը։

Զուգերգեցին Օր. Գասմաճեան եւ Փ. Ա. Աւետիսեան։ Օրուան բանախօս Գ. Արշակ Ջամալեան բանաւոր պատճառաւ մը եկած չըլլալով փոխանորդաբար գրաւոր ուղերձ մը կարդաց որդին Արմիկ Ջամալեան. Կարմիր Խաչի գործունէութեան մասին. ջերմ ծափերով ընդունուեցաւ այս ուղերձը։

Կարմիր Խաչի կողմէ, բարձ մը աճուրդի դրուեցաւ, որ բարձրացաւ 400 ֆր.ի շնորհիւ Գ. Արմիկի ջանքերուն։

Հանդէսը վերջացնելէ առաջ ներկայացուեցաւ դաւեշտ մը։

Ժողովուրդը բաժնուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Գոյացած գումարով ընդհ. հասոյթ կ'ըլլայ 600 ֆր.։

Կը շնորհաւորենք Կարմիր Խաչի տիկինները եւ օրիորդները որ կըրցան այսպիսի գեղեցիկ հանդէս մը կազմակերպել։

Գ. Գոտուռեան

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Քսանթիէն կը հաղորդեն.— Ամենաստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք որ, Հիւսիսային Յունաստանի մետրապոլիտները, որոնք գիւղական բնակչութեանց հոգեկան պէտքերուն համար գիւղերը ըրած պտոյտներուն առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց բնակած քաղաքներուն մէջ տիրող կացութիւնը տեսնելով, կրցած են գաղափար մը կազմել այն թշուառութեան մասին, որ կը ճնշէ գիւղաբնակ եւ քաղաքաբնակ բնակչութեանց վրայ միասնաբար, յուշագիր մը յանձնած են կառավարութեան թելադրելով անոր արմատական միջոցներ ձեռք առնել, տառապող ժողովուրդին տագնապը մեղմելու համար։

Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ կրօնապետները սեւ գոյներով կը նկարագրեն բազմութեանց մատնուած վիճակը եւ կը շեշտեն որ, եթէ կառավարութիւնը արագօրէն ձեռնարկներ չընէ եւ միջոցներ ձեռք չառնէ, հաւանաբար անակնկալներ պիտի պատահին, որոնց ծաւալը կարելի չէ այժմէն նախատեսել։

Իրենց այս դիմումին վրայ, մետրապոլիտները հաւաստիք ստացան կառավարութենէն, թէ նկատի կ'առնուին իրենց ցուցմունքները եւ թէ հարկ եղած միջները ի գործ կը դրուին Հիւսիսային Յունաստանը շահագրգռող զանազան խնդիրները կարգադրելու համար։

...Քինց սիրոյ ծաղը, որ պատրաստուած էր հարսնեւորի նուիրականուածքը սփռոցի մը վրայ։

Սակայն նորահարս փոքրիկ կարմիր փակեղին սրտի հանդարտութիւնը երկար չտեւեց։

— Ո՛խ, ըսաւ երրորդ օրը, ճիշդ է որ ես քու կինդ եմ։ Սակայն երգչային սիրտը կը փոխուի ինչպէս լուսնկան, կը մեծնայ ու կը պզտիկնայ։

— Իմ սիրտս, ըսաւ գայլը խորունկ հաւատքով, երբեք չի պզտիկնար, երբե՛ք։

- Սակայն, իմին գայլուկս, կը նաւայի՛ քու սէրդ։ Շուտով կը ձանձրանաս ինծմէ, ու կը լքես զիս։ Այնուհետեւ ու՞ր երթամ ես, ես խեղճուկ ... աղջիկ մը, որ քեզի տուաւ իր անմեղութիւնը, իր գեղեցկութիւնը եւ երիտասարդութիւնը։ Ու՞ր գտնեմ ես աւանակ մը, որ ամուսնանայ ինծի հետ երբ ոգեւզած եմ այլեւս ու պառաւցած։ Ա՜խ, ի՜նչ դժբախտ եմ ես։

Գայլը խոստովանեցաւ, որ իրաւունք ունէր փոքրիկ կարմիր փակեղով հարսնուկը։ Ուստի անոր կատակեց իր որջը, հողերը եւ ստացուածքը։

— Օ՜, ըսաւ փոքրիկ կարմիր փակեղը, հաւանականը հաւանական է։ Երբ երկրաշարժ մը պատահի, կրնայ քանդել որջդ, երբ հեղեղ մը պատահի, կրնայ ողողել հողերդ։ Աւելի լաւ է, որ այդ ամէնը ծախես եւ դրամը դնես իմ անունովս դրամատան մը մէջ, տոկոսն առնելու պայմանով։

Այդպէս ալ եղաւ։

Այնուհետեւ գայլին կեանքը անտանելի դարձաւ։ Դրամ չունէր, կինը բան չէր տար իրեն։ Քիչիկ մը դրամը զոր կը շահէր տաժանելի աշխատանքով, հազիւ կը բաւէր վճարելու կնոջ եւ գայլիկ զաւակներուն ապահովագրիը։

Պահեր կ'ըլլային, երբ, յուսահատ, կ'անիծէր ինքզինք որ թոյլ տուաւ բաղաքակրթել իր եղունգներն ու ակռաները, ածիլել մազերը եւ պառաշի պէս ամուսնացաւ։ Եղածը եղած էր եւ անդարմանելի։ Այո՛, եթէ ինք քիչ մը երիտասարդ ըլլար, թերեւս եղունգները նորէն կը բուսնէին. թերեւս իր յուսահատութենէն եւ կատաղութենէն բորբոքած՝ քիչ մը ուժ կը գտար ծնօտին մէջ, խածնելու խեղդելու համար փոքրիկ կարմիր փակեղը։ Բայց այսպէս...

Ո՛չ, փոքրիկ կարմիր փակեղն էր որ կերաւ գայլը։

ԺԻՆՕ ՀԷԼԹԻԱ

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգիններըը, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի յստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն։ Կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23

R. C. Seine 376.368

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1931
23 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1602

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Միշտ մեկուսի դիրք մը բռնելով, բայց միշտ ալ իր գերիշխանութիւնը շեշտելու, իր կամքը պարտադրելու ձգտումով, Ամերիկեան կառավարութիւնը ահա մէջտեղ կը նետէ նոր անակնկալ մը։

Ինչպէս պիտի կարդաք լուրերու բաժնին մէջ, Նախագահ Հուվըր առաջարկած է մէկ տարի յետաձգել պատերազմական պարտքերու վճարումը, 1931 յուլիս 1էն մինչեւ 1932 յուլիս. բացառութիւն կը համարուին միայն անհատական առնելիքները։

Այս առաջարկը պէտք է վաւերացուի Միաց. Նահանգներու խորհրդարանէն։ Բայց Պ. Հուվըր արդէն խորհուրդ հարցուցած է երկու խոշոր կուսակցութեանց կարեւոր դէմքերուն, ինչպէս Պ. Պ. Տօըսի եւ Եոնկի, որոնք հեղինակներն են գերմանական հատուցումներու բարդ ծրագրին։

Եւ որովհետեւ ամերիկեան խորհրդարանի նստաշրջանը կը բացուի դեկտեմբեր 15ին, շատեր կը զարմանան թէ ի՛նչպէս պիտի գործադրուի նոր առաջարկը։ Այնքան ալ հաւանական չէ ... արտակարգ նստաշրջանի մը գումարումը։

Ի՛նչ խօսք որ, ամերիկեան անակնկալը մեծ տպաւորութիւն գործեց Եւրոպայի վրայ։ Իսկ լուրջ մտահոգութեան մատնուած է մանաւանդ Ֆրանսան։ Գալով Գերմանիոյ, անշուշտ անհամբեր կը սպասէր այս քայլը անակնկալին, որ կրնայ դուռ բանալ պատերազմական պարտքերը բոլորովին ջնջելու, ժամանակի ընթացքին։

Ինչո՞ւ դժգոհ են Ֆրանսայի մէջ.—

Նախ, բարոյական տեսակէտով, ամերիկեան առաջարկը հարուած մըն է դաշնագիրներու եւ պայմանագրութեանց նուիրականութեան դէմ։ Կը խախտէ անոնց արժէքը, ճեղքեր կը բանայ։ Մինչեւ անգամ կրնայ ճամբան հարթել վերաքննութեան համար, որուն այնքան կը ցանկայ պարտըւած Գերմանիան։

Միեւնոյն ատեն, առաջարկը մէջտեղ դրուած ըլլալով Չէքըրսի տեսակցութենէն քանի մը շաբաթ յետոյ, Փարիզի մէջ կը կասկածին թէ կապ մը կայ այդ խօսակցութեան եւ ամերիկեան ձեռնարկին միջեւ։

Մանաւանդ որ, այս միջոցին Եւրոպա կը գտնուին Մ. Նահանգներու նախարարներէն երկուքը, իսկ Անգլիոյ վարչապետն ու արտաքին նախարարը կը պատրաստուին փոխադարձ այցելութեան երթալ Գերմանիա։

Երկրորդ. Ամերիկեան առաջարկը վեր ի վայր կը շրջէ Ֆրանսայի հաշիւները։

Փարիզի մէջ խորապէս կը ցաւին որ Պ. Հուվըր իր առաջարկը մէջտեղ նետած է առանց խորհրդակցելու շահակից պետութեանց հետ։ Պարզապէս ինքնագլուխ։

Յետոյ, տրուած որոշումը դէմ կը համարեն նոյն իսկ Եոնկի ծրագրին, զոր Ամերիկացիները իրենք պատրաստած են։

Իսկ ամէնէն հիմնականը,— եթէ դրուած առաջարկը գործադրուի, Գերմանիան շունչ պիտի քաշէ, մինչ Ֆրանսա ծանր տագնապի մը պիտի մատնուի, իր ելմտացոյցը կազմած ըլլալով առնելիք հատուցումներուն վրայ։

Աջակողմեան թերթ մը կը հաշուէ.— Գերմանիա կ'ազատի ոչ միայն հատուցումներու տարեվճարին պայմանական մասէն, 1.618.000.000 մարք, այլ եւ անպայման վճարելի մասէն (612 միլիոն մարք), որուն 500 միլիոնը, այսինքն երեք միլիառ ֆրանք արձանագրուած են Ֆրանսայի ելմտացոյցին մէջ։ Ուրիշ հաշիւներ ալ ընելով, փարիզեան թերթը դիտել կու տայ թէ Ֆրանսա իրականին մէջ բան մը չի շահիր, մէկ տարի յետաձգելով իր պարտքերուն վճարումը (Անգլիոյ և Ամերիկայի)։ Ճիշդ է որ, կ'ըսէ, Ամերիկան վեց միլիոն տոլար կը կորսնցնէ վճարումներու յետաձգումով եւ մենք ալ կը կորսնցնենք երեք միլիոն։ Բայց Ամերիկայի վեց միլիոնը կը կազմեն պատերազմական ծախքեր, զորս մենք կը հատուցանենք վճարելով մեր հանրային պարտքին յետնեալ մասերը. մինչդեռ մեր երեք միլիոնը կը ներկայացնեն աւերեալ գաւառներուն մէջ ծախսըւած գումարները։

Փարիզ կ'ուզէ որ միջազգային կանոնաւոր խորհրդակցութիւն մը կատարուի այս հարցին քննութեան համար, ամէնէն առաջ հրաւիրելով շահակից պետութիւնները։ Մանաւանդ որ, Հուվըր իր առաջարկին մէջ կը յիշէ նաեւ զինաթափութեան խնդիրը։

Մինչեւ հիմա Մ. Նահանգները վերապահ դիրք մը բռնած էին այս հարցին առթիւ. իսկ այսօր տեսակ մը նախաձեռնութիւն կը ստանձնեն, ինչ որ կրկնապէս կը մտատանջէ Ֆրանսան։

Ո՛ր ուղղութեամբ ալ դառնանք, այս բոլոր ձեռնարկները աւելի եւ աւելի կը շեշտեն միջազգային կացութեան անորոշութիւնը։

Եւ հակառակ բոլոր չկամութեանց, անուղղակի ճանապարհներով, բայց հետզհետէ աւելի շեշտուած եղանակով կը յուզուի դաշնագիրներու վերաքննութեան եւ պատերազմական պարտքերու խնդիրը։

Պատերազմը շատոնց վերջացած է, բայց պատերազմէն աւելի ահաւոր մղձաւանջ մը կը սպառնայ կազմալուծել պետութեանց ներքին կեանքը։

Բոլորն ալ կ'ըմբռնեն այս կացութիւնը, եւ ի զուր կը թափառին միջին ճամբաներու վրայ, որոնց մէկն է ամերիկեան ձեռնարկը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՈՒԶԷԻՆ ԼՍԵԼ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, խօսք խմբագրական գրի առած է, Բարեգործականի Արծաթեայ Յոբելեանին առթիւ։ Ակներեւ յուսախաբութիւն մը աչքի կը զարնէ նոր ուղեգծին առթիւ։ Հատուած մը՝ վերջին խմբագրականէն (20 մայիս).

— «Անհրաժեշտ չէ որ մի առ մի ներկայացնենք, կամ մինչեւ իսկ թուենք երեսունըմէկն ալ։ Եթէ անոնք դրուած են ցոյց տալու համար թէ չկայ պէտք մը որ վրիպի յանուն Միութեան մտածողներու ուշադրութենէն, կրնանք առնուազն նոյնքան մըն ալ մեր կողմէ յիշել. Իսկ եթէ ըլլալիք գործերու մասին է խօսքը՝ թէ՛ նախագահը, թէ՛ կեդր. վարչ. ժողովը եւ թէ վարիչ-պատուիրակը կը շեշտեն որ «յանձնառութիւն» չեն անոնք, որ զանոնք ամփոփած են «այս կարեւոր գլուխին մէջ, ժողովուրդին սրտցաւ ուշադրութեան յանձնելու մտադրութեամբ եւ գէթ ամէնէն ստիպողական ձեռնարկները մաս առ մաս իրականացնելու ակնկալութեամբ. եթէ բնականաբար համապատասխան նիւթական միջոցներ տրամադրուին մեզի», որ, վերջապէս «պէտք է միայն եւ միայն մեր ամբողջ յոյսը դնենք հայ ժողովուրդին գիտակցութեան եւ պարտաճանաչութեան վրայ, մեր անդամներուն եւ բարեկամներուն յօժարակամ օժանդակութեան վրայ», քանի որ անոնցմէ եւ եթ կախեալ է գործադրութիւնը այն գեղեցիկ ձեռնարկներուն զոր կուզանք, կատարեալ վստահութեամբ, ներկայացնել իրենց լուրջ եւ սրտցաւ ուշադրութեան, որպէս առաջարկ եւ ոչ թէ խոստում»։ Այսչափ զգուշաւորութիւն Օգնութեան Մարզին մէջ դրուած նիւթերուն վերաբերմամբ՝ չենք վարանիր ըսելու թէ կը ջնջէ անոնց հոն գտնուելուն գործնական արժէքը։ Այս չէր որուն կը սպասէինք մենք եւ մեզի հետ միութեան բարեկամ ժողովուրդը՝ Յոբելեանի նախօրին Բարեգործականի յառաջիկայ գործունէութեան մէկ նախագիծը փափաքելով տեսնել։ Այս առատութիւնը ոչ ոք պիտի գոհացնէ. ընդհակառակն՝ ակնկալուածին հակառակ տպաւորութիւնը պիտի թողու ան. ո՛րքան աւելի լաւ պիտի ըլլար՝ եթէ կեդր. վարչ. ժողովը ըսէր, օրինակի համար, թէ մշակոյթի ծիրին մէջ կ'առաջադրէ սկսիլ քանի մը որոշ ձեռնարկներ իւրաքանչիւրը այսքան տարեկան գումարով, որուն այսքանը ինք կրնայ տալ իր պիւտճէէն եւ մնացեալին համար կ'սպասէ բարեսէրներու օժանդակութեան։ Նոյնը ուրիշ անմիջական կարեւորութիւն ներկայացնող ֆիզիքական պահպանման պէտքերու վերաբերմամբ»։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ

Յունիս 16ին, Նախադատ ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Սանասարեան խանին դատը։ Պատրիարքարանի կողմէ ներկայ էին Նէցաթի պէյ եւ Գ. Լեւոն Զիվէր։

Նախորդ նիստին տրուած որոշման համաձայն, Պատրիարքարանի փաստաբանները ներկայացուցին յուշագիր մը, Սանասարեանի վարձքերը եւ վարչութիւնը ապահով ձեռքի մը յանձնուելու մասին։ Կուսակալութեան փաստաբանները պայմանաժամ ուզեցին, այս յուշագրին գրաւոր պատասխան տալու համար։

Միւս կողմէ, կուսակալութեան ներկայացուցիչները յուշագիր մը տուին դատին էութեան մասին։ Պատրիարքարանի փաստաբաններն ալ այս գիրին պիտի պատասխանեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՌԱԳՈՅՆԸ ԽԱՓԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՌԱՄԿԱՎԱՐԻ ՄԸ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԽՕՍՔԵՐԸ

«Հորիզոն» կը գրէ.— Առայժմ առանց որեւէ մեկնութեան, այս էջերուն մէջ կ'արձանագրենք հետեւեալ ուշագրաւ յայտարարութիւնը, զոր ըրած է կիրակի առաւօտ, (14 յունիս) Թաղականութեան խորհրդարանին մէջ, ռամկավար շէֆիկ մը՝ ուսուցիչ Ստեփան Ստեփանեանը, հոն ներկայ գտնուող Պ. Պ. Յակոբ Վարժապետեանի, Վարդան Յ. Զաքարեանի, Գէորգ Փափազեանի եւ ուրիշներու առջեւ.

— Հելլէն կառավարութիւնը, ըսած է լաւատեղեակ Ստեփանեանը, կը զբաղի Հայկական Եռագոյնի խնդրով եւ մօտ ատենէն պիտի արգիլէ Յունաստանի մէջ անոր պարզումը։ Պիտի արգիլէ նաեւ յատկապէս ունկնդրութիւնը հայկական քայլերգին (Մեր Հայրենիք կամ Բամ փորոտան)։

Վառեակը դեռ կճեպէն չելած, անոր փետուրներուն գոյնը գիտցող ռամկավար շէֆիկին այս տարօրինակ խօսքերը, զարմանք պատճառած են լսողներուն, որոնցմէ Պ. Յակոբ Վարժապետեան ըսած է որ, կառավարութիւնը ոչ մէկ շահ ունի մեր եռագոյնին պարզումը կամ ազգ. երգի յատկապէս ունկնդրութիւնը արգիլելուն մէջ, «իսկ եթէ պատահի այդպիսի բան մը, աւելցուցած է ան, առաջինը ե՛ս պիտի ըլլամ յայտարարող թէ ռամկավարներու դրդումը կայ ասոր մէջ»։

Մենք, առայժմ ոչ մէկ մեկնութիւն կու տանք ռամկավար շէֆիկին այս ուշագրաւ յայտարարութեան։ Այլ, ինչպէս ըսինք, կ'արձանագրենք միայն եւ կ'անցնինք…

Ամերիկա եւ Միջազգային պարտքերը

Միացեալ-Նահանգներու Նախագահը Հուվըր առաջարկ մը ներկայացուց պետութեանց, մէկ տարի յետաձգելու համար կառավարութեանց պատերազմական պարտքերու վճարումը։

Ամերիկայի առաջարկը ի նկատի ունեցած է պատերազմական հատուցմանց պարտքերը, պատերազմէն վերջ՝ պատերազմի բացերը գոցելու համար կատարուած պարտքերը— մայր գումար եւ տոկոս։ Այս առաջարկէն դուրս կը մնան պետութեանց կողմէ անհատներու հանդէպ կնքուած պարտքերը։

Ամերիկեան Գոնկրէսին վաւերացման ենթարկելու պայմանով, ամերիկեան կառավարութիւնը պիտի յետաձգէ օտար պետութեանց պարտքերու այն վճարումները, որոնք պէտք է որ կատարուին ելեւմտական տարուան ընթացքին, այսինքն յուլիս 1էն սկսեալ։ Սակայն, պայման է որ բոլոր պետութիւնները ընդունին այս առաջարկը։ Ֆրանսայի ելեւմտական նախարարը արդէն սկսած է քննել ամերիկեան առաջարկը եւ Գերմանիոյ ելեւմտական ներկայ կացութիւնը։

Գերմանիա արդէն յայտնեց ամերիկեան կառավարութեան թէ կ'ընդունի Հուվըրի առաջարկը, որ լաւատեսութեամբ եւ ուրախութեամբ լեցուցած է գերմանական շրջանակները։ Գերման թերթերը մեծ տառերով կը ծանուցանեն լուրը թէ Ամերիկա օգնութեան կը փութայ մահամերձ Եւրոպայի, թէ Ամերիկա կը միջամտէ փրկելու համար Գերմանիան եւն.։

Այս առաջարկը Գերմանիոյ բեռը կը թեթեւցնէ 1500 միլիոն մարք գումարով մը։

Գերման թերթերը կը շեշտեն նաեւ թէ այս մէկ տարուան զինադուլը չարգիլեր պարտքերու վերաքննութեան հնարաւորութիւնը։ Այս տեսակէտէն, վերաքննութեան հեռանկարը չէ մարած։

Իսկ Լոնտոնի մէջ, Հուվըրի առաջարկը խոր տպաւորութիւն թողուց քաղաքական եւ ելեւմտական շրջանակներուն վրայ։

Լոյտ Ճորճ որ շատ գոհ մնացած է այս առաջարկէն, յայտնեց թէ արդէն 10 տարի առաջ, առաջարկած էր բոլորովին ջնջել միջդաշնակցային պարտքերը։

Անգլիոյ վարչապետը վաղուան համար հրաւիրեց նախարարական խորհուրդ, քննելու համար ամերիկեան առաջարկը։

1931-32ի ընթացքին, Անգլիա Ամերիկայի պիտի վճարէր 33 միլիոն ոսկի, իսկ դաշնակիցներէն պիտի ստանար 17 միլիոն 75,0000 ոսկի եւ Գերմանիայէն 16 միլիոն 300,000 ոսկի։

Նոր կուսակցութիւն մը Թուրքիոյ մէջ

Գրեր էինք թէ բանուոր-գիւղացիական նոր կուսակցութիւն մը պիտի կազմուի, եւ այս առթիւ «Ճիւմհուրիէթ» գրեց թէ այդ կազմակերպութիւնը հանրապետական գոյն պիտի ունենայ, իսկ իբրեւ հիմնադիր յիշեց նաեւ «Եարըն»ի խմբագրապետ Արիֆ Օրուճ պէյը։

Նոր կուսակցութիւնը կազմուած է արդէն Պոլսոյ մէջ եւ կուսակալութեան յանձնած է օրինական յայտագիրը։ Կուսակալութիւնը ոստիկանութեան յանձնած է յայտագիրը, հարկ եղած քննութիւնը կատարելու համար։

Ռուսիոյ զինուոր. պատրաստութիւնները

Խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուայի եւ Լենինկրատի մօտերը բացած է զինուորական պատրաստութեան կայաններ, ուր զինուորական մարզանք պիտի տեսնեն քաղաքային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՐՃ ԹԱՇՃԵԱՆ

Մարսէյլէն հասած հեռագիր մը խորին ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Պերճ Թաշճեանի, որ բաւական ատենէ ի վեր հիւանդ էր։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, ժամը 4ին, Մարսէյլի Հայոց եկեղեցին։

Ողբացեալ երիտասարդը Ֆրանսա գալէն ի վեր կը զբաղէր առեւտրական գործով։ Հանրային կեանքի մէջ իր ամէնէն եռանդուն գործունէութիւնն ունեցած է Զինադադարի շրջանին, իբրեւ գաղթականական վարիչ, ուսուցիչ եւ Խնամատարութեան պաշտօնեայ։ Իբրեւ Դաշնակցական ալ ունեցած է գնահատելի աշխատանք։ Մարսէյլ հաստատուելէն ի վեր, քիչ մը մեկուսացած կ'ապրէր, առանց, սակայն, իր մասնակցութիւնը զլանալու հանրօգուտ գործերու։ Եղած է անդամ Մարսէյլի Ազգ. Վարչութեան եւ Ուսումն. Խորհուրդին, ինչպէս և երեսփոխան։

Մեր ցաւակցութիւնները՝ իր ծնողքին, եղբօրը՝ ընկ. Շաւարշ Թաշճեանին եւ պարագաներուն։

ՔԱՐԻՒՂԻ ԽՈՂՈՎԱԿԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

Լիբանանի եւ Սուրիոյ կառավարութիւններուն հետ համաձայնութիւնը ստորագրելէն վերջ, Իրաքի քարիւղի ընկերութիւնը սկսած է գործի եւ աշխատանքներու կազմակերպութեան, անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար։ Պէյրութի մէջ բացած է առանձին գրասենեակ մը, որուն տնօրէնութիւնը կը վարեն անգլիացի մը եւ ֆրանսացի մը։

Ընկերութիւնը վարձած է կարգ մը խանութներ եւ շէնքեր, իբրեւ կառատուն եւ մթերանոց գործածելու համար։ Ընկերութեան Պէյրութի խորհրդականն է Րէուֆ պէյ Զատըրճի, որ Իրաքի Թրքական դեսպանն էր։

Սկսուած է արդէն աշխատաւորներու արձանագրութեան։ Կը կարծուի որ շատ մօտ օրէն աշխատանքները պիտի սկսին։ Երեք խումբ երկրաչափներ եւ բանուորներ ղրկուած են Թէտմուր, Ապու Քէմալ եւ Տրիպոլի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Էնկիւրիի մէջ ներկայիս բանակցութիւններ կ'ըլլան սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Թուրքիոյ մէջ գտնուող կալուածներուն շուրջ եւ փոխադարձաբար։

«Հաքիմիյէթը Միլլիէ» թուրք թերթը, այս բանակցութեանց օրակարգերը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ.

1. Սուրիա եւ Լիբանան գտնուող Թրք. կալուածները։
2. Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Թուրքիա գտնուող կալուածները, անոնք Սուրիա գտնուին թէ Սուրիա։
3. 1919էն առաջ Սուրիա գտնուող հայերուն կալուածները, որոնք Թուրքիոյ դէմ մղըւած ապստամբական շարժումներուն մասնակցած չեն.

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները ասկէ առաջ քանիցս տեղի ունեցած բանակցութիւնները խզման դատապարտուած էին, պարզ այն պատճառով որ Թիւրքերը չէին ուզեր բանակցութեան նիւթ դարձնել հայկական կալուածները, մինչ ֆրանսական պատուիրակները կը մնային անդրդուելի։

Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ ֆրանս. պատուիրակը լիազօրութիւն ստացած է մինչեւ վերջ պաշտպանելու հայապատկան կալուածներու պարագան։

PRIMUM VIVERE !

Կը շարժի, կը թաւալի կեանքը։

Ու ընդհանրապէս ամէն ասպարէզի մէջ կը բարեփոխուին աշխատանքի մեթոտները, կ'արդիանան գործիքները։

Եւ առաւելապէս մեր ասպարէզին, ուսուցչութեան մէջ։

Ուսուցչութի՞ւն։ Կ'երեւակեմ քծծիծաղը՝ ոմանց շրթունքին. ուսերու քամահրանքը։ Ապարէզ, ուսուցչութի՞ւնը... Մեր մէջ միտքերը տակաւին այդ ծալքը առած չեն, տակաւին հաշտուած չեն այդ տարրական, նուազագոյն համոզումին հետ։

Բայց այո՛, անտարակոյս։

Եւ մէկը ամէնէն պատասխանատու եւ փափուկ ասպարէզներէն, փայտի, քարի, մետաղի, ադամանդի վրայ չէ որ կ'աշխատի ուսուցիչը։ Որքան ալ թանկագին, որքան ալ խեռ ըլլան տարրերը, վերջապէս նիւթական արժէքներ են եւ վերջի վերջոյ կը ճկին, կ'ենթարկուին աշխատաւորին կամքին։

Բայց մանուկին մարմի՞նը. եւ անոր մի՞տքը. բայց մանաւանդ անոր հոգի՞ն։ Ի՞նչ չափանիշներով կարելի է գնահատել այդ արժէքները։ Հարցուցէք հօր մը, մօր մը թէ ինչ աննիւթական, անփոխարինելի գանձ մը կը ներկայացնէ մանուկ մը, նոյն իսկ ամենայետինը...

Եւ սակայն այդքան նուրբ, մանուկի մը մարմինը կամ հոգին, որ յաճախ իր ներքին դժնդակ տրամաբանութիւնը, կը ճանչնայ միայն ու կը խուսափի մեր ձեռներէն։ Հակառակ այնքան ազնիւ ներշնչումներու, ան, մանուկը թեք մակարդակի մը միայն կը հետեւի շատ անգամ։

Ինչո՞ւ զարմանալ ուրեմն, որ երբեմն ուսուցչութիւնը փոխանակ դրական գործ տեսնելու, ստիպուած է բաւականանալ բացասական միջով մը։ Այսինքն պայքար մղել մանուկներու տհաճութեան դէմ. պահպանել դէթ բարոյական statu quoն։

Այսուհանդերձ ոչ ոք այնքան լաւատես է, — եւ պարտաւոր է ըլլալ — որքան ուսուցիչ մը։ Ան համոզուած է որ բոլոր կարելիութիւնները, — լաւագոյնները և յոռեգոյնները — ու բոլոր սաղմերը, — եւ ցորե՛նը, եւ որոմը, — կրկին մանուկի, պատանիի խորն են։

Ինչ որ կ'անտեսենք մանկութենէն, պատանիէն կը պակսի։ Ինչ որ կարելի կ'ըլլայ տալ անոր, կը փոխանցուի հասարակաց դրամագլուխին։

∴

Ահա այս տօնական մտածումներով է որ ես ալ ուրիշներու կարգին ջանացի օգտուիլ մանկավարժական փորձաշրջանէ մը, որ բացուած էր Հօմի մօտ, Վանսօմ քաղաքի մէջ։

Նահանգային կրթական քննիչի նախաձեռնութեամբ, յունիս 4—5 շրջանի օրերուն Վանսօմ հաւաքուած էին հորիւրէ աւելի ֆրանսացի ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ։ Այդ հաւաքոյթին նպատակն էր հետեւիլ մարմնակրթանքի նորագոյն մեթոտներուն։ Այս առթիւ եղան — ինչպէս սովորական է — բանախօսութիւններ, շարժանկարային ցուցադրութիւններ եւ ինչ որ ամենէն կենդանի թելադրութիւնն է, փորձառական տիպար դասեր մասնագէտ ուսուցիչի մը կողմէ։

Վանսօմին կրթական քննիչ Մ. Ֆարօնի բացումի քանի մը խօսքերը նոյնքան պատշաճօրէն կրնային ուղղուիլ ծնողքներու, որքան կրթական մշակներու։

Մ. Ֆարօն «կուտէն հասած» պաշտօնակիցներուն խօսքերը փորձառութեան կշիռ ունին։

Կը բաւականանամ իր խորհրդածութիւններէն առնելով քանի մը օրերումներ.

— «Ուսուցիչները եւ ծնողները պէտք չէ մոռնան որ ֆիզիքական կրթութիւնը մարզանքի դաշտին վրայ, մարզանքի պահուն մէջ սահմանափակուած չէ. առողջապահութիւնը մեր ամէն օրուան հոգյուն եւ տեւական մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ. տղուն ամէն մէկ շարժումը, ամէն մէկ կեցուածքը, ամէն մէկ աշխատանքը կ'ազդէ իր մարմնին վրայ։ Տան, դասարանին մէջ է որ ծնողները կամ ուսուցիչները աչալուրջ հսկելու են տղոց շարժումներուն, նստուածքին, կեցուածքին, աշխատելու ձեւերուն վրայ։ Ֆիզիքական կրթութիւնը այսպէս կըսկսի, այդ տարրական հսկողութեամբ որ այնքան էական է, եթէ ոչ աւելի, որքան մարզանքի դասը։»

Ցետոյ քննենք շնչառութեան կարեւորութիւնը մարմնակրթանքի մէջ։ Ապրիլը կը նշանակէ շնչել — այսինքն շնչել։ Իրողութիւնը այս է որ շնչել չենք գիտեր քաղաքակիրթ մարդու շնչառութիւնը անբաւական է, կամ որ կը շնչեն ուսերով, կամ որ կը շնչեն փորով։ Քիչեր միայն որ գիտեն շնչել լիաթոք ու ամբողջական կուրծքով։ Ամէնքս, ամէնքս առանց բացառութեան պէտքունինք շնչելու արուեստը իւրացնելու. մաքուր օդ, խոր շնչառութիւն, կուրծքի մարզանք, ահա ֆիզիքական կրթութեան յառաջաբանը եւ վերջաբանը նոյնքան կարեւոր մեծերուն որքան փոքրերուն»։

(Դիտել տա՞նք նաեւ որ գիրնալու հիւանդութեան դէմ պայքարի լաւագոյն զէնքը շնչառական մարզանքն է. կը գիրնան անոնք որ ներքին անբաւական այրում եւ օդառում ունին. թող վարժուին շնչել եւ խոր։ Շնչել ու մաքուր, առատ օդը պիտի երթայ հալեցնելու իրենց մարմնին աւելորդ ճարպերը։

Ուրիշ կարեւոր կէտ մը ֆիզիքական խաղերու եւ մրցերու պատշաճեցումն է մանուկներու աճումին հետ։ Ուժերէն վեր աշխատանք մը կամ խաղ մը կրնայ կասեցնել անոնց մարմնին աճումը։ Ֆրանսացի դաշտային ազգաբնակչութիւնը՝ եթէ հակառակ իր բացօթեայ կեանքին, ազգուրն, վտիտ կը մնայ, պատճառը այն դաշտային աշխատանքներն են որ շատ կանուխ կը պարտադրուին երեխաներուն։

Ու ֆիզիքական կրթութիւնը ոչ տարիք կը ճանչնայ, ոչ դասաւանդարէցները այնքան որքան դեռատիները իրենց ինքնայատուկ մարզանքը անտեսելու չեն, ֆիզիքական կրթութեամբ կարելի է արգադրել ապարէզի յատուկ մարմնական խեղաթիւրումներ, թեքումներ ու յապաղել ծերութեան ժամը։

∴

Փորձաշրջանի այս երկու օրերու ընթացքին, առիթ ունեցայ նաեւ մօտէն դիտելու մարմնակրթանքի այն մեթոտը որ կը կոչուի «ֆրանսական ազատ մեթոտ»։

Հայ ուսուցիչներու եւ քիչ թէ շատ ամէն մտաւորականի ծանօթ է ֆիզիքական կրթութեան «շուետական մեթոտը»։

Շուէտական մարզանքը շարժումներու կանոնաւոր լարուած է և պիրկ դրութիւն մըն է, որ կ'ենթադրէ կամքի եւ մտածումի լարում. շուէտական մարզանքը օգտակար է այն չափով, որչափով որ անոր մէջ կը գտնենք համոզում, հետեւողականութիւն ու բարի կամեցողութիւն։ Այդ պատճառով շուէտականը չի պատշաճիր մանուկներու եւ պատանիներու հոգեբանութեան, որ ամէն շարժումի ետին հաճելի շահախնդրութիւն մը կը փնտռէ։

Այդ, Ֆրանսական մարզանքի դրութիւնը հիմնուած է առաւելապէս կեանքի ընթացիկ շարժումներուն, գրաղումներուն, աշխատանքներուն եւ խաղերուն վրայ։ Անիկա պարզապէս կ'ընդօրինակէ կեանքը, կը հետեւի անոր միջատյօր եւ յարաշարժ ելեւէջին։

Ֆրանսական մարմնակրթանքը մեկնակէտ ունի այսպէս ապրող մարդուն հիմնական շարժումները, քալել, վազել, մագլցիլ, փոխադրել, նետել, ցատկել, դիմադրել եւ պայքարիլ — այդ շարժումները կը կիրարկէ, կ'օգտագործէ իրենց այլազանութեամբ ու թափով, ամէն շարժում տանելով մինչեւ իր օգտակար սահմանները։

Ասկէ զատ ֆրանսական մարմնակրթանքը բոլոր այդ շարժումները կը կրկնէ եւ համադրէ խաղերու եւ հաճելի փորձերու ձեւով կը կրկնէ, եթէ կարելի է ըսել, կը կապկէ. mime կ'ընէ. մարզկական աշխատանքի եւ զգացումներու բոլոր եղանակները։

Ֆրանսական մարմնակրթանքը ֆիզիքական լարումին կը միացնէ հոգեբանական թափը, հաճոյքը, — պարզ է որ ան աւելի համապատասխանէ մանուկին եւ պատանիի ապրումներուն, ներքին պահանջներուն։

Ես քանիցս առիթ ունեցայ ներկայ ըլլալու այսպէս ֆրանսական մարմնակրթանքի դասերու։ Ոչ մէկ տրակոնական խստութիւն, ոչ իսկ լակոնիկ հրամաններ, այլ սիստեմաթիկ եւ յարատեւ շարժումներու շարք մը, որոնք տղուն կը ներկայանան խաղի, զբօսանքի մը ձեւով։

Հնարաւոր չէ անշուշտ հոս, այս էջերուն մէջ աւելի մանրամասնութիւններ տալ տալ, ներկայացնել տիպար դասի մը բոլոր փուլերը եւ հնարաւորութիւնները։

Բայց ջերմապէս պիտի յանձնարարեմ մեր մարզական կազմակերպութիւններուն, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն, մօտէն հետաքրքրուիլ ֆրանսական մարմնակրթանքի մեթոտներով։

Հոն պիտի գտնեն շատ օգտակար թելադրութիւններ ապահովաբար։

Ու պիտի ամրապնդուին ու հիմնական համոզումին մէջ թէ մարզանքի նպատակը մկաններու եւ ոսկորներու կրթութենէն առաջ, կենսական օրկաններու, սրտի, թոքի, ջղային դրութեան ներդաշնակ զարգացումին ձգտելու է։

Մանուկի մը, ինչպէս նաեւ չափահասի մը ուժը եւ առողջութիւնը համեմատական չէ միայն մկաններու զօրութեան հետ. այլ առաւելապէս ներքին օրկաններու տոկունութեան, ներդաշնակութեան հետ։

∴

Ահա թէ ինչո՛ւ արդի կրթութիւնը, իր բոլոր օրենսդրութիւններով միշտ կը դիմէ կեանքին։

Զարգացնելու համար տղուն մարմինը կամ հոգին, անոր հնարաւորութիւն տալու է լայնօրէն, ուժգնօրէն ապրելու։

Ապրիլ կեանքը, գործօն եւ շարժուն կեանքը։

Շարժումը, գործօն կեանքն է որ կը հրահրէ զառողութիւնը, կը ծաղկեցնէ գաղափարները, զգացումները, կ'ամբողջացնէ եւ կ'արիացնէ մարմինը։

Հիները կ'ըսէին, — սորվինք, մշակե՛նք մեր ընդունակութիւնները, ճանչնանք մենք մեզ, որպէսզի կարենանք ապրիլ։

Այսօր այդ վարկածը շրջուած է. կ'ըսենք. «Նախ ապրի՛նք, ապրելով միայն կրնանք սորվիլ, մշակել մեզ, ճանչնալ սահմանը մեր ընդունակութիւններուն։

Արդի վարժարանը կը գործէ այդ ուղղութեամբ։ Կրթական բոլոր առաջադրութիւնները կը ձգտին մէկ նպատակի. ճոխացնել եւ զօրացնել մանուկի կեանքը։

Primum vivere.

Ահա ժամանակի կարգախօսը։

Փ. ՍԻՆԱՄԵՐ

ԷՋԵՐ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ, ՄՈՆԿՈԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մոնկոլներու արշաւանքը ի նորոյ կը շեշտուէր Եգիպտացիներուն դէմ։ Խանը, Ղազան, կը խոստանար, 1302ին, Պաղեստինը վերադարձնել Քրիստոնեաներուն. գոնէ այսպէս կը հաւաստեն հայկական աղբիւրները։ Ձմեռը անցուց Եփրատի վրայ։ Հեթում թագաւորը արդէն ընդառաջ եկած էր իրեն, ինչպէս նաեւ Ցիւրոսի թագաւորը, եւ Տաճարական ու Հօսպիտալական Մեծ Վարպետները։ Բայց, անգամ մը եւս, Թաթարները կանգ առին։ Յաջորդ տարին, 1303ին, Հօմս գրաւուեցաւ եւ կոտորուեցան իր բընակիչները։ Գահու տեղի կ'ունենար նաեւ Դամասկոսի մօտ, բայց Նախկին Եղբայրը, այժմ թագաւոր, մխիթարուած էր կռիւին մէջ կարեւոր մաս մը ստանձնած ըլլալուն համար։ Նոյն իսկ կրցաւ Երուսաղէմ մտնել իբրեւ ազատարար, իբրեւ տեսակ մը Հերակլ կամ Կոտֆրուա տը Պույեօն։ Սուրբ Քաղաքը ի նորոյ տեսաւ եկեղեցւոյ մեծ յաղթանակները. պատարագ մատուցուեցաւ քրիստոնեայ թագաւորի մը ներկայութեան։ Ուխտագնացութիւն կատարեց Սուրբ Վայրերը եւ բարձրացաւ Գողգոթա։

Նոյն առեն, երթալով Ղազանի մօտ, Հեթում ստացաւ 1000 ձիաւոր, եւ գրաւ երկրորդ հազարի մը համար։ Մեծապէս կը խօսի հայկական յառաջխաղացութեան մը մասին, 10,000 մարդով, մինչեւ Գաչիրէի մօտերը։ Սակայն Նահանջը Եփրատի վրայ աղետալի եղաւ Մոնկոլներու համար։ Ղազան, որուն ի նորոյ ներկայացաւ խանդավառ թագաւորը, իբր թէ արցունք է թափեր, բայց չշարժեցաւ, եւ թունաւորուեցաւ ի վերջոյ իրեններէն։

Այդ միջոցին, 1301ին իսկ, Հայերը արդէն երեւցած էին Թօրթոս կղզին։

Ցիւլարիէ կը ներկայացնէ, առաջ Ապուլ-Ֆարաճ քրոնիկագրին համաձայն, մանրամասնութեամբ, պատմութիւններն այս հայկական իրական խաչակրութեան, որուն նախաձեռնութիւնը, հերոսական խանդավառութիւնը եւ կրօնական մոլեռանդութիւնը կը պատկանին խորտակուած այս նախկին թագաւորին, որ, մոռցած իր թագաւորութեան շահերը, ուրիշ բանի չէր խորհեր՝ բայց եթէ Սուրբ Երկրի ազատագրութեանը։ Ինքն էր որ շարժման մէջ դրաւ Մոնկոլներու ծանր «թօմաւ»ները, իրական աղեղնաւորներ, որոնք իբրեւ թէ կը խառնէին տղայական ռազմահնարքներէն «Թուրք»երուն՝ որոնք Սուլտանի զօրքերն էին։

Այս մէջէն, յուսահատական միջամտութիւններուն վրայ էր որ Խանը՝ յաջորդը պարոնէ հին արքաներուն, համակերպեցաւ սատանձնել, Գաչիրէի այս «Հռոմէացիներուն» դէմ, դեր մը որ չկար իր հօրդային աւանդութեանց եւ բնական նպատակներուն մէջ։ Ղազանի մահէն յետոյ, Մոնկոլներու քաղաքականութիւնը պիտի փոխուէր սակայն, եւ Հեթում, ամփոփուած իր սեփական ուժերուն մէջ, պիտի գոհանար ետ մղելով Եգիպտացիներու վրէժխնդիր արշաւանքները՝ զորս ինքը գրգռած էր։ 1305ին անցողական յաջողութիւն մը պիտի ունենար միայն Լայաձոյի մէջ։

Գաղը, այս միջոցին, այնքան կապուած կը զգար ինքզինք Հայաստանի ճակատագրին, որ թղթակցութիւն կը պահէր Սեւ Լերան վանականներուն հետ, Սարակինոսներէն փախուած, իրենց պետին հետ՝ որ Ճենովա ճամբորդեց եւ հոն կանգնեց մէկը այն եկեղեցիներէն որոնք իբրեւ կեդրոն կը ծառայէին իրենց հայրենիքէն փախուած Հայոց սփիւռքին։

Ըսինք արդէն թէ Հեթում խանդավառ գրիչը կը թուի խաչակրութեան՝ որ յետոյ Կիպրոս փոխադրուեցաւ։ Իր բնտանիքին մէջ, արդէն, միեւնոյն ձգտումները կային դէպի կրօնական խուէպը։ Իր եղբայրը Գոստանդին, որ դարձաւ Ցովհաննէս եպիսկոպոս, վենետիկին Նուիրեց երգ մը ուր զայն կը ներկայացնէ «իբր քաջ հովիւ մը որ իր անձը կը զոհէ իր ազգին կարիքներուն համար», եւ երգեց, ուրիշ երգի մը մէջ, Մարիամ կոյսը, առանց հաշուելու քերթուածները զորս ձօնեց իր քեռայքջոր Եփիմէին, եւ անոր Գայեան, Ցովհաննէս եւ Մարգրիտ զաւակներուն։ Այս «մեծ փարզապետը» կը ներկայացնէ ան միեւնոյն երգին ինչ որ անխոնջ իշխանը՝ Անհաւատներու հալածանքին մէջ։

Այդ շրջանին, արդէն, մեծ տրամադրութիւն կար խաչակրութեան։ Մոնկոլներուն հետ կամ առանց անոնց՝ ամէն ինչ պիտի թելադրուէր Արեւելքի մէջ անոր գաղափարէն։

Արդէն, Լեւոն Գ.ի որդիներուն միջեւ վէճերու միջոցին, խաչակիրներ իրենց զիրենք դրած էին Հայոց թագաւորին հրամաններուն տակ, ինչպէս Othes de Granson. Անգլիոյ Եդուարդ իշխանին նախկին մարտակիցը եւ Կիպրոսի ուրիշ ասպետները։ Վրաստանի թագաւորը ինքն իսկ պատրաստ էր հետեւելու Ղազան Խանին, որ հակառակ իր մահմեդական դաւանութեան ու տգեղութեանը, կ'երազէր Պաղեստինի նուաճման։ 1298-1299 երկու քրիստոնեայ թագաւորները մասնակցեցան Մոնկոլներու հոծոմ փոխ-վրէժին։

Haython de Gorigos (Հեթում, Տէր Կոռիկոսի), քարոզիչ խաչակրութեան, թոռ Հեթում Ա.ի, ամուսնացած էր Isabelle d'Ybelinի հետ դուստր նոյն Հեթումի աղջկան Մարիին։ Ան պաշ մը ապաստան փնտռեց Փիւզոփի, Կիպրոս կղզիին մէջ։ Իր գրութիւնները իր բերնով իսկ թելադրուած, ֆրանսերէն, Թուլ քաղաքէն Նիքոլ Ֆալքոնի, լատիներէնի թարգմանուած, եւ անկէ յետոյ դարձեալ ֆրանսերէնի փոխադրուած Jean le Longի կողմէ. կը ներկայացնեն այն բոլոր զուր յոյսերը, բոլոր երեւակայական լաւատեսութիւնը զոր Հայաստան ունէր այդ շրջանին։ Haython կը հաւաստէ թէ երբեմն, Հեթում, իր թագաւորը, համարձակած էր խնդրելու Խանէն՝ քրիստոնեայ դառնալ, խաղաղութիւն ապահովելով բոլոր քրիստոնեաներուն, գերծ կացուցանելով տուրքերէ եւ անոնց վերադարձնելով Սուրբ Երկիրը, ինչպէս նաեւ անշուշտ այն բոլորը զոր թագաւորը մինչեւ այն ատեն կորսնցուցած էր։

Արդէն մեր կասկածը ըսինք այս առաջարկին՝ վաւերականութեանը մասին։ Ամէն պարագայի մէջ Թաթարներու աջակցութիւնը պէտք էր ապահովուէր նոյն իսկ նոր խաչակրութեանց համար։

Խաչակրութեան այս քարոզիչը կ'ըսէ թէ Եգիպտացիք շատ ճարտար էին քաղաքներ գրաւելու մէջ, բայց Աղեքսանդրիայէն զատ ուրիշ լաւ ամրութիւններ չունէին. անոնք ենթակայ էին Նուպիացիներու արշաւանքին, եւ Լիբանանի քրիստոնեաներն ալ կրնային՝ Սուրիոյ վրայ յարձակիլ։ Այնպէս որ կարելի էր սկսիլ «փոքր անցքով» մը, որ իր խարիսխը պիտի ունենար Կիպրոս կղզին մէջ՝ յետոյ անցնելու համար, աւելի նպաստաւոր օրերու, ուրեմն Ս. Միքայէլի տօնէն յետոյ՝ Թորթոսէն դէպի Հայաստան։

Այնչափ յուսախաբութիւններ, յետոյ՝ Թաթարներու զօրաւոր աջակցութիւնը ապահովուած կը թուէր։ Ղազանի յաջորդը, Խարպէնտաշ, իբրեւ թէ քրիստոնեայ մօրմէ մըն էր՝ որ զայն մկրտած էր Նիկողոս անունով։ Այս «Երոգ» խաթունը՝ կը պաշտպանէր իր մատուռը եւ կը պահէր քահանայ մը՝ եթէ պէտք ըլլայ հաւատալ ծրագիրներու այս հեղինակին։

Այս կարծիքները ներկայացուցան այն պահուն, ուր Հայաստանի պատուիրակները կ'այցելէին Կղեմէս [...] լիոյ թագաւորին, անցնելով [...] սա, Փուաթիէ, 1307-1308. Գ[...] ուր Haython կը ներկայացն[...] նաեւ իր իշխանը, Ցիւրոսի տէր[...] խնամակալ Կիպրոսի, ըմբոստացած իր թագաւորին դէմ։ Այս կարծիքները որոշ ազդեցութիւն մը գործեցին յաջորդ խաչակրութեան փորձերուն վրայ։

Հայաստան, այդ պահուն, [...] վերսկսէր իր առեւտրական յարաբերութեանց Արեւմուտքի հետ — Վենետիկ, Ճենովա, Փիզա, Պարսելոնը։ Այս շրջանի տէրը, Ժակ տ'Արակօն, նոյն իսկ առաջարկութիւններ ըրեց Հայաստան, եւ Սմբատի օրերէն սկսեալ՝ երկիրս հայ դեսպաններ ընդունած էր։ Նոյն իսկ կ'ըսեմ եղաւ Ժաքի աղջկան եւ Օշին Թագաւորին ամուսնութիւնը։ Մոնփելիէէն Հայաստան այցելուներ կուգային արդէն։

Այն խառնակութեանց մէջ զորս յառաջ բերին Մոնկոլները եւ Եգիպտացիները, եւ այն պատերազմներու միջոցին՝ որոնք մղուեցան Մոնկոլները տէր դարձնելու համար Սուրբ Երկրին, Լեւոն Դ. որդի Մարգարիտ տը Լուզինեանի, ծնած Haythonի, տարուան մը թագաւորութենէ յետոյ եղերական մահ մը գտաւ։ Խեղդուեցաւ Պիլարղու մոնկոլ զօրավարէն իր հօրեղբոր ծերունի Հեթումի հետ մէկտեղ, Անազարբայի առջեւ, 1307 նոյեմբեր 17ին։ Այս առթիւ 40 ուրիշ պետեր ալ կորան։ Եւ ուշագրաւ պարագայ՝ զոր մարդասպանը կրնց Խանի հրամանով՝ չկրցաւ անհետացնել զարհուրանքը դաշնակից ազգի մը պետերուն դէմ գործուած եղեռնին։

Օշին, Լեւոն Գ.ի մէկ ուրիշ որդին, 1308ին արքայական ժառանգութիւնը ստացաւ։ Ան ալ շատերուն բարեկամ թագաւոր մը եղաւ, և որ յաջորդաբար ամուսնացաւ Amaury de Tyrի քրոջ Զապէլի եւ Անժուի տան պատկանող փրանսացի իշխանուհիի մը Ժանն տը Թարանթի հետ (Ցովհաննա Տարենտացի) Օշինի քոյրը, Զապէլ, կինը եղաւ Ամաուրիի եւ սպաննուեցաւ իր երկու զաւակներուն՝ Հանրիի եւ Հիւգի հետ, Կոռիկոսի Օշինէն. միւս երկու զաւակները՝ Գօհէմօնտ եւ Ժան՝ ազատ բաշուեցան։

Amaury de Tyrի ըմբոստութիւնը Կիպրոսի մէջ Հայոց համար ալ կարեւոր հետեւանքներ ունեցաւ. Կիպրոսի թագաւորը, Հանրի, արգելափակուեցաւ Լամբրոն, յետոյ Պարձրբերդ, եւ ենթակայ եղաւ շատ դէժ բշնամանքներու։

Արդէն Սմբատի օրով, Կիպրոսի սենեկապետը եւ իր ասպետակիցը՝ Boudouin d'Ybelin, արգելափակուեր էին Տարսոնի գղեակին մէջ։ Կիպրոսցի քրոնիկագիրները կը պահեն յիշատակը այս բիրտ անգթութեան, եւ Իտալացին որ յետոյ այս պատմութիւնը թարգմանեց, կը ներկայացնէ «Հայաստանի իշխանները որ լաւ կը վարուին իրենց հիւրերուն եւ գրացիներուն հետ, մինչդեռ «Ներսը, լեցուն են յաղթութիւնով, խաբէութիւնով, անօրէնութեամբ եւ մատնութեամբ»։

NICHOLAS YORGA

ԾՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(Տեղեկագիր Մարսէյլի Ազգ. Խնդ. Վարչութեան
1929 դեկտեմբերէն — 1931 մարտ.

Ա.

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 Մարտ.— Նախորդ վարչութիւնը, թէեւ 1929ի Սեպտ.ին հրաժարած եւ պաշտօնէ քաշուած էր, բայց երեք ամիս յետոյ միայն կարելի եղաւ կազմել ներկայ առժամեայ վարչութիւնը, որ իր անդրանիկ նիստը գումարեց 17 դեկտ. 1929ին։

Այն պայմանները — շրջաններու թէ կեդրոնի մէջ պատկառ, կարե եւն. — որոնք ազգ. վարչութեան կազմութիւնը երեք ամիս յետաձգուելուն պատճառ եղած էին, նոյն պայմանները դարձեալ նկատի առնուելով։ Նախորդ Երեսփ. Ժողովը, ներկայ վարչութիւնս առժամեայ կերպով ընտրեց. որոշելով միեւնոյն ատեն, թեմական Երեսփ. Ժողովի շրջանը, որ չորս տարի որոշուած էր եւ դեռ մէկ տարի ունէր լրացնելու —բացառաբար բաւ համարել և երեսփոխաններու նոր ընտրութիւն կատարել շուտով. վերջ տալու համար գաղութիս մէջ եղած տարակարծութեանց։

Ուրախ ենք որ վերջապէս թէեւ շա՛տ ուշ, այժմ նոր թեմական Երեսփ. Ժողովին առջեւ ենք եւ որուն կուտանք մեր 14 ամսուան գործունէութեան գեկուցումը եւ միեւնոյն ատեն հրաժարականը։

Վարչութեանս կազմը.— Վար[...]

չութիւնս կը բաղկանար եօթը անդամներէ. հինգը կեդրոնէն եւ երկուքը շրջաններէն, (Ս. Լու, եւ Գ. Օտոտո). Շրջանները այս կերպ Վարչութեան գործակից դարձնելով, կը յուսայինք անոնց կեդրոնի հետ փոխ-յարաբերութիւնը աւելի կը սերտանայ եւ կանոնաւոր կապ կը պահուի։

Դժբախտաբար սակայն, շրջանի մեր երկու անդամները իրենց զբաղումներուն եւ տեղի հեռաւորութեան պատճառով, քանի մը ամիս միայն ցանցառ կերպով մասնակցեցան ժողովներուն եւ յետոյ բացակայեցան ընդմիշտ։ Մնացած հինգ անդամները տարին ուրեմն գործը մինչեւ շուրջ չորս ամիս առաջ, երբ անոնցմէ ալ Գ. Ս. Գրաճեանի քաղաքէն հեռանալուն, եւ Գ. Դ. Զպուգճեանի նախ հիւանդութեան եւ յետոյ ալ ցաւալի մահուան պատճառով, Վարչութիւնս մնաց երեք անդամով։ Բայց հակառակ իր այս կազմալոյծ վիճակին եւ իր կամքին, Վարչութիւնս ակամայ մնաց պաշտօնի վրայ եւ ընթացք տուաւ գործերուն, քանի որ Թեմական Օրհնաւ. Ժողովը տակաւին գոյութիւն առած չէր. եւ նոր Վարչութեան մը ծնունդ տալու ուրիշ որ եւ է միջոց չկար։

Վարչութեան գործունէութիւնը պէտք է բաժնել երեք մասերու.—

1.— Ազգային տեղական ընթացիկ խնդիրներ եւ շրջաններու կազմակերպման ու փոխյարաբերութեան խնդիր։

2.— Կեդրոններու եւ շրջաններու ազգային կրթական գործ։

3.— Նիւթական մատակարարութիւն։

Ա.— Ազգային տեղական խնդիրներ.— Վարչութիւնս միշտ ճակի է յայտնելու, որ իր շրջանին վերաբերեալ բոլոր հարցերուն աշխատած է եւ կրցած իր կարողութեան սահմանին մէջ գոհացում տալ։ Ու ընթացիկ բոլոր խնդիրներուն հանդէպ իրեն եղած դիմումներուն ընդ առաջ երթալով, անձամբ զբաղած է նաեւ հեռաւոր հարցերով։

Ս. Ահարոնեանի, իբրեւ ազգային մեծ գրագէտի, յոբելեանին համար, կազմած է առանձին յանձնաժողով մը եւ գործը յանձնած անոր։

Թուրքիայէն 1929ին Սուրիա փչուած հայ նոր տարագիրներու օգնութեան հասնելու գործը, Հայ Կարմիր Խաչին յանձնած է հովանաւորելով զայն եւ ձեռք բերուած է պատուաբեր արդիւնք. հաւաքելով 7 - 8000 ֆրանքի նպաստ մը եւ 12 հակ հագուստեղէն։

Ֆրանսայի ողողեալ նահանգներու պատուհասուած ժողովուրդին, Մարսէյլի հայ գաղութին անունով կազմուած է գործել առանձին մարմին եւ հանգանակութեան ձեռնարկութեամբ ձեռք բերուած է նոյնպէս յաջողութիւն համար պատուաբեր արդիւնք։ Մօտ 14.000 ֆրանք ժողովրդային հանգանակութիւն եւ 50 ժամհակալ իր կազմածներով ազգային մը կազմէ։

Բ. Շրջաններու հետ մեր փոխյարաբերութիւնը, եւ անոնց կազմակերպութեան խնդիրը.— Շրջաններու հետ մեր փոխ-յարաբերութիւնները եղած են բնականոն, հետապնդուած ըլլալով մեր կողմէ միշտ հաշտարար եւ խաղաղասիրական ոգի։ Ոչ մէկ շրջանի հետ անհամաձայնութիւն չենք ունեցած։ Ընդհակառակն՝ Ս. Ժիլիէն-Պօմօնը, որ երեք տարի անընդհատ մեզ զբաղեցուց իր անհաշտ եւ ըմբոստ ընթացքով, ան եւս չնորհիւ նոյն Թաղի բանիմաց ազգայիններու եւ առաջնորդ Պալաքեան Եպիսկոպոսի ներողամիտ վերաբերումին, այսօր առաջնորդարանին կապուած է, միւս Թաղերուն նման ընդունելով եւ ճանչնալով կեդրոնի հեղինակութիւնն ու իրաւասու հանգամանքը։

Մեր շրջանները բոլորն ալ կազմակերպուած են, եւ կատարելապէս ինքնուրոյն։ Ամէնքն ալ լծուած են չինարար աշխատանքի։ Իրենց ժամուրն եւ կրթական գործին կապուած են սերտօրէն եւ զուգաւրանքով։ Միայն Լա-Սիօթայի շրջանը, այս տարի իր դպրոցը չկրցաւ բանալ, տեղացի կարգ մը անհատներու անբարեացակամութեան եւ խառնակչութեան պատճառով։ Վարչութիւնս քանիցս իր անդամները ղրկելով հոն, ջանաց վերստին կազմակերպել եւ սակայն առայժմ կարելի չեղաւ։

Գ.— Կեդրոնի եւ շրջաններու ազգային կրթական գործը.—

Կեդրոն (Մարսէյլ - քաղաքը). — 1929—1930 տարեշրջանին, ինչպէս յայտնեցինք Վարչութիւնս հազիւ, 1929ի դեկտեմբերի կիսուն կազմուեցաւ, մինչդեռ դպրոցներու վերաբացման շրջանը կը սկսէր երեք ամիս առաջ՝ սեպտեմբերին։ Հետեւաբար է գնահատանքով յայտնել որ այդ շրջանին երբ Վարչութիւնը կազմալուծուած էր, եւ միայն նախկին վարչութեան ատենապետն էր որ ակամայ կը պահէր վարչութեան անունը, առաջնորդ Հօր եւ տնօրէն Գ. Աբոյեանին հետ համախորհուրդ կը բանան մանկապարտէզը, եւ նախակրթարանը։ Առաջինը՝ մանկապարտէզ. 3 Rue Eclipse, նախկին տեղը, իսկ երկրորդը՝ նախակրթարան. rue Eclipseէն փոխադրելով եկեղեցւոյ շէնքին մէջ։ Նախակրթարանի փոխադրութիւնը, անոր համար, որ մանկապարտէզի շէնքին տէրը չէր արտօներ իր շէնքը իբրեւ դպրոց գործածելու եւ կը սպառնար օրէնքի միջոցով շէնքը բոլորովին մեր ձեռքէն առնել։

Մանկապարտէզը՝ 1929 — 1930.— Նախորդ տարուան կանոնաւորութեամբ տարուած է գործը։ Աշակերտներու թիւը զգալի յաւելում ունեցած է հասնելով 250ի։ Նախորդ շրջանին մանկապարտիզպանուհիներու կազմը պահուած է անփոփոխ։

Նախակրթարան 1929 — 30. — Հակառակ որ նախապէս 75 աշակերտներ արձանագրուած են. ասոնցմէ միայն 30 - 35ը դպրոց յաճախած են, տեղի հեռաւորութեան միակ պատճառով։

Մինչեւ վարչութեանս կազմուիլը Գ. Աբոյեան՝ մինակ զբաղեցուցած է աշակերտները։ Վարչութիւնս քննելով դրութիւնը Յունուար 1ին 1930ի ուսուցչական պաշտօնի կանչեց նաեւ Գ. Արամ Ճէվիզը իսկ փետրուար 1ին ալ Գ. Վ. Գույումճեանը՝ իբրեւ ֆրանսերէնի ուսուցիչ՝ այցելու հանգամանքով։

Այս շրջանի սկիզբէն՝ պաշտօնի կանչուած է նաեւ ֆրանսացի ուսուցիչ մը իբրեւ տնօրէն մեր ազգ. վարժարաններուն։ Ինչպէս ուրիշ անգամ ըսուած է, տեղական օրէնքով, ոչ մէկ օտար համայնք իրաւունք ունի դպրոց բանալու, բացի այն պայմանէն որ ֆրանսացի վկայեալ ուսուցիչ մը ստանձնէ տեսչութիւնն ու պատասխանատուութիւնը։ Եւ սակայն, տարիներէ ի վեր թէ՛ հոս եւ թէ շրջաններ, մենք միշտ ալ օգտուելով տեղական իշխանութեան բարեացակամ վերաբերումէն, օրէնքի այս տրամադրութիւնը չէինք կիրարկած, պարզապէս մեր պիւտճէի անբաւարարութեան հետեւանքով։ Բայց անցեալ 1929ի տարեշրջանի սկիզբին, Inspecteur d'Académieին վճռական պահանջներուն վրայ, կեդրոնի եւ շրջաններու 1500է աւելի հայ մանուկներու ազգային դաստիարակութեան գործը. ու բոլոր մենք բոլորս մեր ամբողջ ուշադրութիւնը սեւեռած ենք, պատասխանատուութեան զօրծ հաշուելու համար. Վարչութիւնս պատասխանատու տեսչութեան հրաւիրած է հանգստեան կոչուած ֆրանսացի ուսուցիչ մը Mr. Raymoncent 400 ֆրանք ամսականով, որ՝ իշխանութեան ներկայանալով, մեր նախակրթարանը իբրեւ օրինական հիմնարկութիւն ճանչցնել եւ արձանագրել տալու, ու աշակերտներու մանկապարտէզներուն ալ պատասխանատուութիւնը ինք ստանձնէ։ Mr. Raymondont շաբաթական մէկ պաշ ֆրանսերէնով կը պարապէր մեր նախակրթարանի աշակերտներուն հետ ու շրջաններն ալ այցելած եւ քննութիւններ կատարած է Վարչութեանս ատենապետին հետ. եւ անոնց ֆրանսերէնի ուսուցումը գտած է գոհացուցիչ ու նոյն ուղղութեամբ ալ տեղեկագիր տուած կրթական ընդհանուր քննիչին։

Դժբախտաբար սակայն, այս 1930-31ի տարեշրջանին կեդրոնի կրթական գործը միանգամայն քանդուեցաւ։ Այս տարի կեդրոնը ոչ միայն նախակրթարան այլ եւ մանկապարտէզ չկրցաւ ունենալ։

Կեդրոնի համար այս անպատուաբեր վիճակին անշուշտ կարելի էր չենթարկուիլ, բայց եղաւ այն որմէ կը խուսափէինք։ Այս վիճակին պատասխանատուն Վարչութի՞ւնն է թէ ուրիշներ, այդ չէ որ պիտի ճշդենք...այլ միայն կ'ուզենք ըսել, որ այս գրութեան պէտք էր եւ կարելի էր առաջքն առնել, եթէ հարկ եղած նախանձախնդրութեան հետ հետաքրքրութիւն եւ զոհողութիւն չպակսէր կեդրոնի մէջ։ (1)

ԳԵՐՄԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

Գերման ընկերվարականներու համագումարը որ Լայփցիկի մէջ գումարուեցաւ, կարեւորութեամբ զբաղեցաւ բոլշեւիկեան հարցով։

Համագումարին նախագահը Ուէլս իր բացման խօսքով բաւեն քննադատութիւններ ուղղեց բոլշեւիկ իշխանութեան հասցէին։ Ըստ Ուէլսի, Ռուսիոյ արդի քաղաքական կացութիւնը կը յատկանշուի հողի համար գիւղացիներու մղած պայքարով՝ ընդդէմ համայնավարներուն.

— Ցայտնի է թէ ըսաւ, Ուէլս, 1918ին Խորհուրդները կը ներկայանային իբրեւ զանգուածներու կամքին գործիքները։ Բայց 1931ը 1918ը չէ։ Ներկայիս Խորհուրդներու ազդեցութիւնը աչքէ է, ինչպէս քաղաքներու մէջ՝ գործարանային կոմիտէներունը եւ Մենշեւիկներունը։ Ռուսիոյ մէջ իշխանութիւնը պաշտօնակալութեան ձեռքն է։ Պաշտօնակալութիւնն է որ կը տիրապետէ բանուորութեան եւ գիւղացիութեան վրայ։ Բանուորական կառավարութիւնը այլեւս առարկայ մըն է գիւղացիական ծանակներուն համար։

Ասկից պէտք չկայ անհրաժեշտօրէն եզրակացնելու թէ ընկերվարական պետերը՝ գաւեշտ կը խաղան, երբ ընկերվարութեան մասին կը խօսին։ Բայց Ռուսիոյ դէպքերը կը փաստեն թէ Քարլ Մարքս իրաւունք ունէր երբ կ'ըսէր.— Աշխատաւորութեան ազատագրումը իր իսկ գործը կրնայ ըլլալ։ Ընկերվարական անհատութիւնը ենթադրել կու տայ Ռուսիայինէն աւելի բարձր ընկերային զարգացման աստիճան մը։ Այս տեսակէտէն, Ռուսիա ետ է մնացած եւ ահա թէ ինչու աշխատաւորութիւնը հասուն չէ։

Անշուշտ, Ռուսիա ըստ երեւոյթին, բանուորական պետութիւն մըն է, բայց, իրականութեան մէջ, երկար ատենէ ի վեր դադրած է այդպէս ըլլալէ։ (Ասկէ ճիշդ չպիտի՞ ըլլար ըսել ռուս ընկերվարականներուն հետ, թէ երբեք չէ եղած բանուորական պետութիւն մը)։

Մարտական համայնավարութիւնը որ գոյութիւն ունէր 1921էն առաջ, սնանկացաւ եւ ներկայիս հանդիսատես կ'ըլլանք նոր փորձի մը՝ որ կը ձգտի պետական դրամատիրութեան ձեւին տակ զարգացնել արտադրական ուժերը։ Համայնավարական կարմիր դրօշները ներկայիս կը ծառայեն միայն այս դրամատիրական տնտեսութեան ճշմարիտ իրականութիւնը ծածկելու։ Ռուսիոյ մէջ կը կատարուի ինչ որ դրամատիրութիւնը կատարեց ուրիշ երկիրներու մէջ։

Ինչպէս ամէն տեղ, աշխատաւոր զանգուածները ծախքով կը ստեղծեն մեծ ճարտարարուեստը։ Ռուս գործաւորները այնքան տէրն են գործարաններուն, որքան դրամատիրական երկիրներու գործաւորները եւ ռուս պաշտօնակալութեան անկարողութիւնը խոչընդոտ մըն է պետական դրամատիրութեան զարգացման ճամբուն վրայ։ Ռուսական բռնատիրութիւնը— քանի որ ի վերջոյ հոն պէտք է գալ — կ'արգիլէ աշխատաւոր դասակարգին հասունացումը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ

Բարեգործականի Նախագահութեան

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Թերթերու զրկած ընդհանուր մը ժողովուրդին կը յայտնէր թէ՝ ձեռնարկած է Թաղերու մէջ հայերէնի դասընթացքներ բանալու և առ այդ կը յանձնարարէր թէ ուր որ 20 հատ աղաչներ կան, ծնողքներուն դիմումին ընթացք պիտի տայ։

Մենք, Շուազի - լը - Ռուայի Գաբամաճեան տան վարձակալները, Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչ պատուիրակին ղրկեցինք 20 ապրիլ Թուակիր նամակով մը, պարզելով մեր տղոց ներկայ վիճակը.— Թէ՝ մեր զաւակները ֆրանսական դպրոց կ'երթան. ինչպէս դպրոցին մէջ, նոյնպէս ընտանեկան յարկին մէջ եւ պարտէզը խաղացած ատեն, իրարու հետ ֆրանսերէն կը խօսին, ֆրանսական պատմութիւնը իրենց ազգային պատմութեան պէս իրարու կը պատմեն եւ իրենց Հայ ըլլալուն ամօթ կը զգան։ Մենք ծնողքներս ապրուստի հոգին տակ ընկճուած՝ մեր զաւակներուն տոհմային դաստիարակութեան համար որեւէ զոհողութիւն ընելու հնարաւորութիւն չունենալով, խնդրեցինք որ մեր տղոց համար ալ դասատուրակ մը տրամադրէր։ Առաջարկեցինք իբրեւ ուսուցիչ տան մէջ բնակող Գ. Յ. Պապէեանը, որ իրենց ալ ծանօթ էր։ Ասով Բարեգործականը ուսուցիչի ճանապարհածախքէն կ'ազատէր եւ թէ անոր ներկայութիւնը տղոց համար խթան մը կրնար ըլլալ, գոնէ տան մէջ շարունակ հայերէն խօսելու։

Իբրեւ պատասխան, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մասնաժողովը 10 մայիս Թուակիր նամակով մը մեզ կը յայտնէր թէ նկատի առած է մեր դիմումը, բայց առայժմ հնարաւորութիւն չունէր, եւ երբ անհրաժեշտ հնարաւորութիւնները ստեղծուէին, ընթացք պիտի տային ծնողքներուն փափաքին։ Այս առթիւ կ'ուզէր իմանալ թէ՛ ծնողքները ի՛նչ նպաստ կրնային ընել։ Ծնողքներուն ցանկին հետ, կը պահանջէին նաեւ տղոց ցանկը։

Գալով իբրեւ դասարան ծառայելիք սենեակին, Փարիզի Մասնաժողովը կը գրէր թէ սենեակի խնդիր կարելի չէր յարուցանել։ Իւրաքանչիւր ծնողք հերթով կարող էր տրամադրել իր սենեակը։

Մեր ժողովը նկատի առնելով Բարեգործականի այս պատասխանը, ամէն յոյս կտրեցինք։ Բայց մենք հազիւ կրցանք իրար հանդարտեցնել եւ միջին ճամբայ մը գտնելով, դուրս գալ այս անելէն։ Մեր սենեակներուն մէջ դասաւանդութիւն կատարելու հնարաւորութիւն չկար, որով որոշեցինք պզտիկ զոհողութիւն մը ընել եւ վարձել այրի տիկնոջ մը սենեակը։

Կրկին 15 մայիս նամակով մը խնդրեցինք Բարեգործականի Փարիզի Մասնաժողովէն որպէսզի գէթ ուսուցիչը ձրի տրամադրէին։

Մեր նամակը Բարեգործականի դրասենեակը հասած օրն իսկ, մեր տան մէջ բնակող Բարեգործականին պաշտօնեան իսկոյն շէնքին մէջ բարեկամ տիկնոջ մը (Հանըի Քուրիկ) սենեակը ձրի կը պահանջէ տղոց դաստիարակութեան համար։ Ինչ խօսք որ Տիկինը ամենայն սիրով ընդ առաջ կ'երթայ։

Այս անգամ Մասնաժողովը մեզի 26 մայիս Թուակիր գրութեամբ կը յայտնէր թէ՝ խնդրոյ առարկայ սենեակը ձրի ապահովուած ըլլալուն, ծնողք այդ առթիւ իրենց ընելիք զոհողութիւնը Թող Բարեգործականին տան եւ Փարիզի Մասնաժողովը անմիջապէս պիտի գոհացնէ։

Արդ, ինչո՞ւ այս սակարկութիւնը։ Արդեօ՞ք մեզ միւս Թաղեցիներէն աւելի հարուստ ներկայացուցած են։ Կամ թէ՝ Բարեգործականը տասնեակներով դասընթացքնե՞ր էր բացած, որով պիւտճէ չունէր մեզ համար։

Երբ Բարեգործականը իր պաշտօնէային ճանապարհի ծախսը հեշտայուրէկ ուրիշ Թաղերու մէջ սրահ կը վարձէ վճարովի, ուսուցիչին ամսականը վճարելէ զատ ճամբու ծախսն ալ կը հոգայ, ինչ որ Բարեգործականին անտուկին համար տարեկան 3000 ֆրանքը կը դէ կ'անցնի, ինչո՞ւ չուզեր որ մեր տան մէջ միայն 1800 ֆրանքով վերջանալիք գործին ընթացք տալ։

Ինչո՞վ բացատրել այս հակասութիւնը, դասընթացքներ են բացուած այնպիսի միջավայրերու մէջ ուր ժողովուրդը յարատեւ տեղափոխութեան մէջ է, իսկ մեր տունը մնացած են տղաքը եւ գալ տարի 5-6 հատ եւս կը հասնի։

Մենք այլեւս աւելորդ գտանք մեր երրորդ եւ վերջին դիմումը, վստահ թէ ան ալ պիտի հանդիպէր միւսներուն բախտին։ Եւ ահա հրապարակաւ կը յայտնենք մեր ցաւը, ապաւելով Հ. Բ. Ը. Միութեան Պատ. Կեդր. Ժողովէն նպաստաւոր ելք մը։

Յ. Գ.— Մեր նամակները Բարեգործականին զրոց յարգելի հայրենակիցը նախկին դաստիարակ ուսուցիչ մըն է, որ 40 տարի անընդհատ ծառայած է հայ ազգին, եւ որ չհանդուրժելով այս կացութեան, հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ օրուան ապրուստի հոգին, վեհանձնօրէն առաջարկեց շաբաթը երկու ժամ ձրի դաս տալ։ Ծնողքները արդէն սիրայօժար պատասխանեցին այս սրտաբուխ կոչին եւ դասաւանդութիւնը սկսաւ արդէն 14 յունիս կիրակի։

Շուազիի Տան
Վարձակալներէն մէկը

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակից Ռէն արդէն հրապարակ հանած է աշագրաւ վէպ մը ռուսական յեղափոխութեան շրջանէն—«Գնդակահարուածները»։

Հատուած մը՝ այդ ստուար գործէն.—

Երեք գաղթական կալանաւորներ, մէկը միւսից առաջ ու յետեւ, շարքով կանգնած էին Գրիշա Աղաբէկովի եւ բանտապետը ներս մտան գրասենեակը։ Երկու սուինաւոր զինուորները հրաման ստացան կանգնել դրսի դրան։

— Նստեցէ՛ք, — ասաց Գրիշա Աղաբէկովը, դիմելով կալանաւորներին։

Գաղթական բանտարկեալները նստեցին։

Օրիորդը զարմանքով դիտում էր այդ կիսավայրենի մարդկանց, որոնց դէմքի վրայ ոչ միայն երկիւղ չկար, այլ ինքնավստահութիւն եւ համարձակութիւն։ Այդ զգացումը նրանց վարակել էր երեք գլխաւոր պատճառով. նախ՝ որ տաճկական բանտում չէին եւ գործ չունէին Տաճիկների հետ. երկրորդ՝ գաղթական էին եւ ամէն բան ներելի է նրանց. իսկ երրորդ՝ որ բանտարկուած են Ռուսների ձեռքերով եւ նրանց ճակատագիրը կախուած է մի հայից. որի համբաւը լսել էին առանց նրան ճանաչելու։ Հրճւանքով լսեցին հայերէն «նստեցէք» բառը. բայց նրանց շփոթութեան էր մատնում երիտասարդի դէմքը, որի վրայ հայկական ոչ մի ցայտուն գիծ կար։ Նրանց նստել հրամցնելուց յետոյ, երիտասարդը, կռացած օրիորդի վրայ, պատասխանում էր նրա մի քանի հարցերին «ժամհանոց» գրքի թերթիկները շրջելով։

Գաղթականները, որ մինչ այդ ուշի-ուշով դիտում էին ներկաներին, մի կարեւոր բան կռահելու միտումով, գլուխ գլխի բերին եւ նրանցից մէկը, խորհրդաւոր ու հազիւ լսելի ասաց.

— Աղաբէկովն ըլլալու է։

— Ինչ իմանաս, ջանըմ,— ասաց երկրորդը։

— Իշխանաւորի մը պէս խօսեցաւ զինուորներուն հետ։

— Ռուս է, չոռ պատերազմին Թերեւս Հայաստան գտնուած է եւ հայերէն բառ մը սորված է,— միջամտեց երրորդը եւ ամենից հեղինակաւորը։

— Ինչ ալ ըլլայ, հայ մը տեսած է, հայուն հետ եղած է. ատիկա ալ բան մըն է, պապամ. բայց կը պնդեմ, որ ան հայ ըլլալու է, վասն զի ռուսը «նստեցէք» բառը անանկ մաքուր չի կրնար ըսել։

— Համբերութիւն ունեցէք, ջանըմ, վայրկեան մը վերջ ատ ալ կ'իմացուի,— ասաց հեղինակաւոր գաղթականը՝ գլուխը ծանրօրէն բարձրացնելով ու նախկին դիրքն ընդունելով։

Միւսները ուզում էին դեռ խօսակցութիւնը շարունակել... բայց Աղաբէկովը յանկարծակի եւ ճկուն շարժումով ետ դարձաւ, նստեց երեք կալանաւորների դիմաց ու խօսքը բոլորին ուղղելով ասաց.—

— Ռուսերէն գիտէ՞ք։

— Ձենք գիտեր,— պատասխանեց հեղինակաւորը։

— Ո՞ր տեղացի էք։

— Տաճկահայ ենք։

Ո՞ր շրջանից։

— Տրապիզոնի կողմերէն։

— Ի՞նչպէս է, որ ընկել էք Ռուսաստան։

— Տրապիզոնի Ջարդերէն լուր չունի՞ք... չոռ, ատ Ջարդերէն ետքը Բաթում եկանք. հոն ժամանակ մը ապրեցանք, անկէ ալ հոս եկանք, երբ ամէնքը կը փախչէին Տաճիկներէն։

— Ի՞նչ էք անում այստեղ։

— Գաղթական մը ինչ կրնայ ընել... Սանկ կերպով մը կ'ապրինք...։

— Ատ չէ՛, ամմա հրամանքդ հայ ըլլալու էք, անանկ չէ՞.— հարցուց այն մէկը, որը առաջին անգամ պնդում էր երիտասարդի հայ լինելը։

— Որո՞շ գործ չունէ՞ք.— շարունակեց հարցաքննել երիտասարդը՝ առանց պատասխանելու ուղղուած հարցումին։

— Ձեռքի վրայ առուծախս ընելու միտք ունէինք, բայց անկարելի է առ կարիքներուն պատճառով,— պատասխանեց հեղինակաւոր գաղթականը։

— Ինչո՞ւ կը հարցնեմ, գիտէ՞ք.— բացատրեց Աղաբէկովին հայ ենթադրողը,— վայրկեան մը առաջ ընկերներուս հետ սանկ պզտիկ վէճ մը ունեցանք ձեր անձին վրայ. ես կ'ըսէի, թէ դուն հայ ըլլալու ես. ընկերներս կը հակառակէին՝ ռուս ըլլալնիդ պնդելով։ Աղէկ է, որ հայ էք. մեր ուզածն ալ ատ է։ Անանկ չէ՞ մի։

— Ատ ի՞նչ լաւ է, ջանըմ, հարկաւ մեր ուզածը ատ է,— հաստատեց հեղինակաւորը, զարմանքով եւ իբր թէ վիրաւորուելով։

— Ատ չոռ հարցնելու չէիր. վրայ բերաւ երկրորդը։

— Դէշ բան չըսի՞ ես՛։

— Չէ՛, դէշ բան չըսիր, ամա ըսելու չէիր,— ասաց երկրորդը.— յայտնի է, որ պարոնը հայ մըն է. Թերեւս ինքը Աղաբէկովն է, զոր պատիւ ըրած է մեզի տեսնելու, սակայն, չի փափաքիր ըսել. ատ ալ իր ազնուութիւնն է։

— Շատ, ե՛ս ալ ատ կ'ըսեմ, պապամ, որ պարոնը Աղաբէկովն է։

Երբ գաղթականները իրենց վէճը վերջացրին, Աղաբէկովը դէմքը խոժոռեց, հարցնելով.

— Ձեզ ինչո՞ւ ձերբակալեցին։

(Շար.)

բնակչութիւնը եւ ժամանանդ գործաւորները, ամրան ընթացքին։

Բոլշեւիկեան թերթ մը կը հաւաստէ թէ պատերազմի ընթացքին, Ռուսիա իր տրամադրութեան տակ պիտի կրնայ ունենալ 10 միլիոննոց կազմուպատրաստ բանակ մը եւ կը թելադրէ բանւորական զանգուածներուն որ պատրաստուին զինուորական ծառայութեան։

Օգոստոս 1ը կարմիր օր

Գ. Միջազգայինի գործադիրը կոչ մը ուղղեց Եւրոպայի, Ասիոյ, Ամերիկայի համայնավար կուսակցութեանց, հրաւիրելով զանոնք որ Օգոստոս 1ին, երբ համաշխարհային պատերազմի յայտարարութեան տարեդարձ, ցոյցեր կազմակերպեն ընդդէմ դրամատիրական կարգերու եւ պետութեանց։

Գործադիրը կը հրահանգէ նկատի չառնել ոստիկանական հրամանները, որովհետեւ 1931ը պէտք է վճռական տարի մը ըլլայ ամբողջ աշխարհի մէջ համայնավարական յեղափոխութեան համար։

Իտալեւռուս գործակցութիւնը

Գրեր էինք թէ իտալական պատուիրակութիւն մը բաղկացած մասնագէտներէ, ճարտարագէտներէ եւ դրամատէրներէ, մեկնած է Մոսկուա կարգ մը ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Այս առթիւ, «Իզվեստիա» բոլշեւիկեան թերթը կը գրէ թէ Իտալիոյ եւ Խորհ. Միութեան առեւտրական յարաբերութիւնները աւելի պիտի սերտանան եւ թէ Ռուսիա իր ճարտարարուեստական զարգացման համար, պէտք պիտի ունենայ Իտալացիներու արուեստագիտական փորձառութեան։

Պայքար խորհրդային վաճառամարտին դէմ

Պերլինի ամերիկեան նախկին դեսպանը Կէրարտ, մշակած է ծրագիր մը որ կը ձգտի պաշտպանել Միացեալ-Նահանգներու տնտեսութիւնը եւ հարուածել խորհրդային վաճառամարտը։ Այս ծրագիրը արդէն հաւանութեան արժանացած է 600 կազմակերպութիւններու։ Կէրարտ կը շեշտէ թէ Միացեալ-Նահանգները կը գտնուին պատմութեան ամենէն մեծ տագնապներէն մէկուն առջեւ.

— Այս երկիրը կ'ըսէ ունի 6 միլիոն անգործ։ Ագարակապանները չեն կրնար իրենց բերքը ծախել շահաւոր գիներով։ Ռուսիա Ամերիկայէն խլեց իր ցորենի եւ քարիւղի շուկաները եւ պիտի խլէ նաեւ բամպակի շուկաները։ Ռուսիա ուրիշ շատ ապրանքներ եւս ինչպէս լուցկի, փայտ, ածուխ աւելի ցած գիներով կը ծախէ քան Ամերիկա։

«Պէտք է ուրեմն, կ'եզրակացնէ, կռուիլ ռուսական վտանգին դէմ, հաւաքական ծրագրով մը եւ հաւաքական ղեկավարութեամբ ուր իրենց ներկայացուցիչներն ունենան բոլոր ճիւղերու կազմակերպութիւնները։

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները

Կիրակի օր, Պուլկարիոյ մէջ սկսան խորհրդարանական ընտրութիւնները։ 15 քաղաքան խմբակցութիւններ ներկայացուցին իրենց թեկնածուները։ Կառավարականները շատ դժուարին պայմաններու մէջ է որ կը գործեն։ Գլխաւոր քաղաքներու մէջ, կռիւներ տեղի ունեցան։

Այս կռիւներէն մէկուն ընթացքին սպաննուեցաւ երկրագործական կուսակցութեան պետերէն Պէրկերէֆ։ Ուրիշ երկրագործական երկու պետեր Թապաքով եւ Փավլօֆ խոշտանգուեցան Ռատոմիրի մէջ։ Իսկ Փրիպավի մէջ նախկին պատերազմական նախարարը Սավոֆ ձերբակալուեցաւ։

Այսօր առնուած տեղեկութեանց համաձայն, թէեւ արդիւնքները տակաւին վճռական չեն, սակայն ընդդէմ կառավարական կուսակցութեան են։ Այս արդիւնքը կը բացատրուի Պուլկարիոյ տնտեսական տագնապով և ժամանանդ վերջերս, արմտիքի գիներուն անկումով, որմէ դժգոհութիւն պատճառած է ընտրողներուն։

Միւս կողմը, կառավարական կուսակցութիւնը որ 7 տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխն է, սրիպուած է զօրեղ ընդդիմադիրներու դէմ պայքարիլ։ Սօֆիայի մէջ, քուէարկութեան փակումէն յետոյ, սպաննուեցաւ Մակեդոնիացի մը եւ վիրաւորուեցաւ անոր ընկերացող մէկը։

Աւստրիոյ դահլիճին կազմութիւնը

Նախորդ վարչապետ Էնտէրէն վերջ, գերապայծառ Զայփէլ եւս ձախողեցաւ դահլիճը կազմելու իր յանձնառութեան մէջ, որուն վրայ, նոյն գործը յանձնուեցաւ Պուրէշի որ կազմեց իր դահլիճը։ Հին դահլիճն է սակայն որ միայն վարչապետին եւ ելեւմտական նախարարին փոփոխութեամբ, կը կազմէ նորը։

Բացում եգիպտական խորհրդարանին

Առանց միջադէպի, Ֆուատ թագաւոր բացումը կատարեց եգիպտական խորհրդարանին։ Իր բացման ճառին մէջ, թագաւորը յիշելէ վերջ ներկայ կառավարութեան թափած ջանքերը, բաղձանք յայտնեց ամրացած տեսնելու Եգիպտոսի եւ օտար պետութեանց յարաբերութիւնները։ Շեշտեց մանաւորաբար անգլօ-եգիպտական համաձայնութեան անհրաժեշտութիւնը, որ երկու երկիրներու շահերը պահպանելով, Եգիպտոսի պիտի ապահովէ թէ անկախութիւն եւ թէ փոխադարձ երաշխիքի եւ գործակցութեան օգուտները։

Հայրենիք ամսագրի այս տարուան յունիսի թիւը ցեւտեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Ցիծեռնակի բոյնը։ Ա. Աճէմեան՝ Ես կը դրկեմ քեզի ընծայ։ Տարագիր՝ Մարի Ալմոյեան։ Մ. Մանուկեան՝ Գիւղի կարօտ։ Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը։ Ուխտաւոր՝ Սեպտեմբերի իրիկուն։ Ռէն՝ Որբերը։ Արմէն Անոյշ՝ Թափուր է ցոգիս։ Արաէն Երկաթ՝ Եգիպտոս։ Ա. Տիգրանեան-Ահարոնեան՝ Բանաստեղծութիւններ։ Նրքիկ՝ Հ. Ասատուր։ Վ. Սօֆեան՝ Ցուէք...։ Խ. Զաւէն՝ կեանքիս մատաղ գարունքին։ Փրոֆ. Ն. Աղոնց՝ Վասիլ Հայազն։ Ա. Ջամալեան՝ Ընկերվարական ծրագիրների փոփոխութիւններ։ Ռուբէն՝ Արաբական աշխարհի մէջ։ Անդրանիկի յուշերը։ Տիգրան՝ Եատախի ինքնապաշտպանութիւնը։ Կարէն՝ Արեւմտահայ գաղութ մը կովկասի մէջ։ Ա. Աբեղեան՝ Հայագիտութիւնը անցեալում եւ ներկայում։ Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն)։ Ա. Խանդկարեան՝ Գրախօսական Մալխասի «Ապրումներու մասին»։ Ձ.՝ Ամերիկահայ կեանք (ամսական տեսութիւն)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ

Պոլէն, Զիւմ.— 70։
Լիոն, Մար. Եղբ.— 670։
Նիս, Տիկ. Վ.— 140։
Մոնթրէօյլ, Փաթ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս Թէքմէնցի (Կէմէրէկի շրջան) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա ուր մնացած է մինչեւ 1917, կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր եւ եղբայրս Նազար Մովսէսեան որոնք աքսորուած են Ուզուն Եայլա եւ մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ազիզիէի մօտ։ Իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, Rue de Grand Madir, La Ciotat, B. du Rhône), France.

— Կը փնտռուին Թոքատի Գրիգորիոս գիւղէն Ոսկեան եւ Խաչիկ Չոլաքեաններ։ Ժամանակին Յունաստանի որբանոցին մէջ կը գտնուէին, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Անոնց մօտիկ ազգականներ կը գտնուին Թոքատ։ Անոնց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Գ. Միսաք Ցէրտէրեանի 27 Bld. Garibaldi, Issy les-Moulineaux, Seine. France.

— Թաւրիզէն Գ. Գեղամ Արիկեան կը փնտռէ Սալմաստցի Տիրան Սալմաստեանը։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Saboundjian եղբայրներ 39 Rue de Trévise Paris (9).

— Օր. Գոհար Քէսկինեան կը փնտռէ իր եղբայրը Զէյթունի Կէպէն գիւղացի Մինաս Քէսքինեան, հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Մարիամ։ 7 տարի առաջ Մինաս իր քրոջ հետ կը գտնուէր անգլիական որբանոցը։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել վերապատուելի Ղազարոսեանի, 7 Rue Papère. Marseille

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐԻԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 270 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1931

24 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1603

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ...

Հազա՛ր խորհեցէք ճակատները սեղմելու, ընդհարման կէտերը պակսեցնելու մասին։

Զուր աշխատանք։ Ամէն բանի մէջ, միեւնոյն գործին համար, պիտի ունենանք միշտ քանի մը օրկան։

Ամէն բանի մէջ՝ «դուք ձեզի, մենք մեզի»։ Մեր ժամը, ձեր ժամը։ Մեր հոգաբարձութիւնը, ձեր հոգաբարձութիւնը։ Քանի մը տեսակ «ազգ» միեւնոյն ազգին մէջ։ «Ազգ» «ազգի» դէմ։

Մեր բախտակից Ռուսները ունին մէկ Մշակոյթի օր։ Մենք՝ առնուազն երկու տեսակ, միայն Փարիզը հաշուելով։ Անոնք միեւնոյն օրը կը տօնեն իրենց դժբախտութիւնները։ Մենք՝ Ապրիլ 11ի մասին անգամ «ազգ»երու բաժնուած ենք։ Անոնք ունին խոշոր կազմակերպութիւններ։ Մենք՝ Հայր. Միութիւններն անգամ վերածեր ենք տասնորդական կոտորակներու։ Իւրաքանչիւրին ծննդավայրը Հայր. Միութիւն մըն է ինքն իր մէջ։ «Մեր քաղաքը, մեր գիւղը, մեր արտը»։

Եւ այսպէս ազգի-ազգի բաժանումներ, կամ «ազգ»երու բաժնուած՝ նոյն իսկ այն գործերուն մէջ որ կապ ունին օտար իշխանութեանց հետ։

Ռուսները ունին մէկ հաստատութիւն — գրասենեակ — իրենց տարագիրներուն համար։

Մենք ունինք երկու հատ, եւ հաւանաբար կ'ունենանք երրորդն ալ։ Կամ ունինք արդէն, եթէ «Հօկ»ն ալ առանձին ազգ նկատենք։

Կ'արժէ կանգ առնել այս գետնին վրայ։

Տասներկու տարիէ ի վեր, Հ. Հ. Պատուիրակութեան կցուած է գրասենեակ մը՝ գաղթականներու իրաւական-անհատական գործերուն համար։ Նախապէս հիւպատոսարան, երբ կառավարութիւն ունէինք։ Յետոյ կրճատուած իրաւասութիւններով, բայց միակը որ ճանչցուած էր իբրեւ օրինական։ 1928ին այդ գրասենեակը կրկնապէս նուիրագործուեցաւ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ՝ իբրեւ «Office des Réfugiés».

Ռամկավարները որոնք Լօզանի ... իրենց Պատուիրակութիւնը, կորածելով ապաքաղաքական ... մը, «Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողով», խառնեցին, ... կանչուեցին, եւ ահա բացեր են «Գաղթականաց Գրասենեակ» ... Փարիզի ժամուն բակը։ Մենք էինք որ հրատարակեցինք ... յայտարարութիւնը, դեռ անցեալ շաբթու։

Բայց «Գաղթականաց Գրասենեակը» (Office des Réfugiés, ... Ave. Kléber) ճիւղ մը ունի նաեւ Մարսէյլի մէջ։ Յանձնուած ... ալեհրավին անկուսակցական մարդու մը։ Ռամկավարները կը...նայի՞ն հանգիստ կենալ։ Եւ ահա տասը մը իմացանք թէ իրենց Փարիզի գրասենեակին մէկ մասնաճիւղը երկարեր են մինչեւ Մարսէյլ, փաստաբանի մը գրասենեակին մէջ։ Եւ եթէ չենք սխալիր, հատ մըն ալ բացեր են Լիոնի մէջ։

Եւ հիմա ֆրանսական կառավարութիւնը իր աչքին առջեւ ունի երկու գրասենեակներ՝ միեւնոյն գործերուն համար։ Երկու ներկայացուցիչներ՝ Ժընեւի (Նանսէնեան) ժողովներուն։ Երկու կնիք՝ զանազան վկայականներու համար։ Երկու ազգ... յանուն Հայոց ազգի...

Պիտի հարցնէք հիմա — կարելի չէ՞ համաձայնիլ, բոլոր համնալ գոնէ այս կէտին վրայ, եւ միացնել գրասենեակները։ Ունենալ մէկ եւ միեւնոյն կեդրոնական գրասենեակը, շփոթութենէ ազատելու համար թէ՛ տեղական իշխանութիւնները, եւ թէ սա դժբախտ գաղթականները որոնք չեն գիտեր ո՛ր դուռը զարնեն։

Պատասխան,—կարելի է, եթէ միայն ուզեն։ Որքան գիտենք ձեռնարկներ ալ կատարուած են Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակին կողմէ, եւ տեղի ունեցած են մեղրածոր խօսակցութիւններ։

Իսկ արդի՞ւնքը— կարդացէք «Յառաջ»ի մէջ։ Ռամկավարներու գրասենեակը, որ մինչեւ հիմա կը գտնուէր «Մասիս» տպարանին մէկ անկիւնը, փոխադրուած է ժամուն բակը։ Ուրեմն, կը գտնուի «ընդ-հովանեաւ Ս. Յովհաննու Մկրտչի»։ Ինչ որ ոչ միայն մասնաւոր հո՛վ մը կուտայ նոր գրասենեակին, այլեւ կը խորացնէ անջրպետը, կը ստեղծէ երկփեղկանութիւն։ Եւ կը յաւերժացնէ շփոթութիւնը։

Իսկ եթէ առտու մը փորձանք պատահի երկու գրասենեակներուն ալ, 12 տարեկանին եւ նորածինին,— յանցաւորը մենք չենք՝ այլ՝ օտարը...

Յաճախ բսած ենք թէ գաղութներու կեանքը, սա չափազանց լայն, սանձարձակ ազատութիւնը ոչ միայն երեւան հանեց, այլ եւ աւելի շեշտեց մեր բոլոր բացասական յատկութիւնները։

Օրինակները՝ հազարներով կարելի է հաշուել։ Իսկ այս վերջինը՝ ամէնէն պերճախօսն է, քանի որ տեղի կ'ունենայ հասուն, ժաղ-մօրուք ճերմկցուցած մարդոց միջոցաւ։

Տեսակ մը «ազգասիրութիւն», որ տխուր ծաղր մըն է ազգին ցաւերուն հանդէպ։

Խանութպանութիւն մը, որ իսկապէս աղայական է, եթէ ոչ հայկական։

Ի՛նչ կապակ որ «ազգ»երնիս կը յառաջդիմէ։

... Եւ դուն, ժողովուրդ, սպասէ որ համերաշխինք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՐԻ՛Ք, ԱՊՐԻ՛Ք

Նիւ Եորքի մէջ կը հրատարակուի հայատառ շաբաթաթերթ մը, «Բանուոր», որուն ճակատը կը կարդանք «օրկան՝ Միացեալ Նահանգաց կոմունիստ կուսակցութեան»։

Յունիս 13ի թիւին մէջ կ'երեւայ Սուրիայէն գրուած թղթակցութիւն մը՝ գլուխ-գործոց մը՝ շողոքորթութեան, քանի մը հատուածներ.

— *«Քանի մը արիւնարբու դաշնակ լիտրներ իրար մէջ կը համաձայնին եւ կառավարութեան կը դիմեն, որ հայ գաղթականները կամ քարաշէն տուներ շինեն եւ կամ քաղաքէն կէս ժամ հեռու նահար գետի միւս ափը փոխադրուին։*

Այս լիտրները գործիք են Թրամվայի ընկերութեան ձեռքը որը որպէս թէ օրէնքով սեփականատէրն է այն հողամասին, որու վրայ գաղթականները կը բնակէին վրաններու տակ։

Հայ բանուորները, որոնք օրական տասը ժամ արիւն քրտինքի մէջ կ'աշխատին, հազիւ չոր հաց մը ճարելու համար, հասկցան լիտրներու կալուածատէրերու հետ լարած թակարդը։ Բոլ քովի եկանք, մէջն ըլլալով նաեւ ես, եւ որոշեցինք դիմադրել ստորկանութեան։

Օգոստոս 25ին եկան գործադուլին ... ցան, բայց տեղի չտուինք։ Վերջապէս յաջողեցանք յետաձգել տալ վրանները փլելու դաշնակիմպերիալիստական ծրագիրը։

Բանուորութիւնը հետզհետէ կը ճանչնայ դաշնակն ու առմկավարը եւ հնչակեան մարքսիզմը ու երես կը դարձնէ անոնցմէ։

Առաջ գլխաւոր տպացուցը, որ տուաւ Սուրիոյ Կոմկուսի շարքերը խառնելով հայ աշխատաւորներն են։ Սուրիոյ հայ բանուորները հիասթափուած են «ազատարարական» Ֆրանսայի «մեծահոգի» իմպերիալիզմէն եւ այժմ Սուրիոյ բանուորութեան յառաջամարտիկ Սուրիոյ Կոմկուսի ղեկավարութեամբ կը կռուին ֆրանսական իմպերիալիզմի եւ անոր հայ սպասարկուներուն դէմ եւ պիտի կռուին մինչեւ որ իմպերիալիզմը ջախջախուի եւ բանուորագիւղացիական սովետը իրականութիւն դառնայ Սուրիոյ մէջ։»

ՆՈՐԷՆ ՀՐԿԻԶՈՒԱԾ ԱԹԱՍՊԵԼ ՄԸ

Պէյրութի Ազդակը կը գրէ.—

Քանի մը օրերէ ի վեր Նաճար սրճարանը սկսած էր գործածել ելեկտրական լոյսը։ Փոյքութի կոմիտէն Թուրքիկներ ցրուելով հրաւիրեց ժողովուրդը որ ցայն այսլրոթամի ենթարկէ։

Կիրակի իրիկուն անոր վրայ անծանօթներու կողմէ վառօդ եւ գէշ հոտերով կազեր պարունակող պայթուցիկներ նետուեցան։

Այս առթիւ Լ'Օրիան կը գրէ որ այս պայթուցիկները նետողներուն մէջ նշմարուած են բազմաթիւ Հայեր? եւ մարդիկ որ Ռուսերու կը նմանին։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԵՒ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Թէեւ պաշտօնապէս Պէյրութի մէջ պոյքոթը վերջացած է, սակայն հանրակառքերը պարապ կը շրջին, ժողովուրդը կը շարունակէ ցոյց տալ իր դժգոհութիւնը հանդէպ գոյացած համաձայնութեան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց կարգ մը մարդեր, որոնք ժողովուրդը կը դրդէին որ չնստի հանրակառք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յունաստանէն հարիւր Հայ որբեր Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ.

—Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Սելանիկի Մասնաճիւղը Փարիզի իր կեդրոնէն ստացած է հեռագիր մը, որով, 15-18 տարեկան հարիւր երկրագործ որբեր կ'ուզուին Ֆրանսայի համար։ Այս որբերը ճամբայ պէտք է հանուին յառաջիկայ յուլիսի 10ին։

Կ'իմանանք որ, Հ. Բ. Ը. Մ. մասնաճիւղի վարչութիւնը հեռագրած է անմիջապէս կեդրոնին, որ 15.18 տարեկան որբեր գրեթէ չկան, իսկ 18-20 տարեկան որբերէն կարելի է ղրկել ուզուած համրանքով։

Միւս կողմէն, մասնաճիւղի վարչութիւնը պիտի որոշէ թէ՝ ի՛նչ ձեւով կարելի է կատարել ուզուած երիտասարդներու ընտրութիւնը։

Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութիւնը

Թորգոմ Եպ.ի ընտրութեան լուրը արդէն հաղորդեր էինք ատենին։ Այս առթիւ Երուսաղէմի մեր թղթակիցը կը հաղորդէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները, 16 յունիս թուականով.

—Երէկ արդէն վերջին ժողովը գումարուած էր Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ քուէարկելու իրաւունք ունեցող 40 միաբաններու ներկայութեան։ Միաբանական շարքին մէջ ընդունուելու մասին Թորգոմ արքեպսկ.էն ընդունուած ուխտագիր-նամակը կարդալէ ետք վաւերացուեցաւ միաձայնութեամբ, որմէ յետոյ ժողովը ընտրելեաց հնգանուն ցանկին պատրաստութեան ձեռնարկեց, ընտրուած էին Թորգոմ արքեպսկ. 38 քուէով, Մկրտիչ եպսկ. 19, Յարութիւն վրդ. 16, Սմբատ եպսկ. 13, Ներսէս վրդ. 10: Տեղապահ Նշանեան եպսկ. թէեւ իր թեկնածութիւնը վերցուցած էր, շահեցաւ 7 քուէ, ըստ օրինի հնգանուն ցանկին վրայէն բուն պատրիարքին ընտրութիւնը 24 ժամ յետոյ տեղի ունեցաւ ... դահլիճին մէջ, 41 քուէարկողներու ներկայութեամբ, ... կութիւնը տեղի ունեցաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ։ Արդիւնքը պարզուեցաւ շուտով. Թորգոմ արքեպսկ. Գուշակեան 34 քուէով պատրիարք ընտրուած էր։ Կէս ժամ յետոյ ժողովը ցրուեցաւ եւ եկեղեցւոյ զանգերը ղօղանջել սկսան, լուրը ծանուցանելու համար նաեւ ժողովուրդեան։ Մնացեալ 7 քուէներէն 5 սպիտակ եւ 2 քուէ ալ տեղապահին յատկացուած էին։

Հուվըրի առաջարկին յետոյ

Միջազգային տուրքերու վճարման մէկ տարի յետաձգումը որ առաջարկուեր էր Միացեալ-Նահանգներու նախագահին, Հուվըրի կողմէ, կը շարունակէ զբաղեցնել Եւրոպայի հանրային կարծիքը եւ պաշտօնական շրջանակները։

Ինչպէս գրեր էինք, Ֆրանսայի ելեւմտական նախարարը խոր քննութեան մը ենթարկեց ամերիկեան առաջարկը, մասնաւորաբար գնահատելու համար առաջարկուած զոհողութեան չափը։ Նախարարը յետոյ իր քննութեան արդիւնքը հաղորդեց հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին։ Ստեղծուած կացութիւնը իր կարգին քննեց նաեւ արտաքին նախարարը Պ. Բրիան։ Հարցը կ'ուսումնասիրուի ներկայիս Նախարարաց խորհուրդին կողմէ։

Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները զանազան մեկնութիւններ կուտան ամերիկեան առաջարկին եւ կը ջանան անոր հետեւանքները ճշդել։ Հարցաքննման երկու առաջարկներ ներկայացուած են արդէն խորհրդարանին։

Խորհրդարանական շրջանակները մեծ կարեւորութեամբ կը նային այս առաջարկին եւ դայն կը նկատեն անակնկալ հետեւանքներով յղի դէպք մը, մանաւանդ որ անգլիական կառավարութիւնն ալ տաք ընդունելութիւն մըըրած է։

Գերմանիոյ մէջ կը շարունակեն մեծ յոյսեր կապել առաջարկին։ Գերման մամուլը Հուվըրի այս ձեռնարկը կը նկատէ դիւանագիտական մեծ յաղթանակ մը Պրիւնինկի դահլիճի համար եւ Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ մերձեցման արտայայտութիւն մը։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ հատուցման մէկ տարուան դադարը կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել ի նպաստ Եընկի ծրագրին արմատական վերաքննութեան։

Հուվըրի առաջարկը անակնկալ մը չեղաւ իտալական կառավարութեան համար, որովհետեւ նախօրօք լուր ունեցեր էր դեսպանին միջոցաւ։ Այս առթիւ, կարծիքներու փոխանակութիւն տեղի ունեցած է Պերլինի, Փարիզի, Լոնտոնի դեսպաններուն եւ Հռոմի միջեւ ու արտաքին նախարարը սկսած է քննել հարցը։

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները վերջացան։ Թէեւ անոնց արդիւնքը հազիւ կարելի պիտի ըլլայ ստուգել եւ յայտարարել 15 օրուան մէջ, սակայն արդէն, բացայայտ է թէ կառա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Պ. Վահրամ Խաչերեսեան Aulnay s)Bois	25.—
Յունիս 19ի գումարը	5838.35
Ընդհ. գումար	5863.35

* * *

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Թ. Այվազեան, Լիոն	15.—
Ե. Յովհաննէսեան	10.—
Տիկ. Մառի Ակոնայեան	15.—
Ա. Պիպէռեան	10.—
	50.—
Յունիս 21ի գումարը	2990.—
Ընդհ. գումար՝	3040.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է եօթուկէս միլիոն ոսկիի խնայողութիւն ընել։

Երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, այս խնայողութեան վեց միլիոն ոսկին ապահովուած է դեռ պայմանագրութեան չենթարկուած կարգ մը յանձնառութիւններու յատկացուած վարկերը ջնջելով։ Մնացեալ մէկուկէս միլիոն ոսկիին համար ալ որոշուած է մաս մը խնայողութեան ... գործավարներու ամսականը 200 ոսկիի իջեցնել եւ, դեսպանները բացառութիւն ըլլալով, բոլոր պաշտօնական ինքնաշարժները վերցնել։ Ասկէ զատ, կից պիւտճէներ ունեցող պաշտօնատուններու մէջ ամսականները պիտի զեղչուին։

Գործավարներու ամսականներուն զեղչի մասին տրուած որոշումը իսկոյն սկսած է գործադրութեան դրուիլ։ Այս կերպով, տարին 85 հազար ոսկիի չափ խնայողութիւն պիտի ըլլայ։

Մինչեւ հիմա, վարչապետը՝ երեսփոխանի ամսականէն զատ, ամիսը եօթ հարիւր, գործավարներն ալ չորս հարիւր ոսկի կը ստանային։ Երբ գործավարներու խորհուրդին այս որոշումը Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ վաւերացուի, ասոնցմէ իւրաքանչիւրը, վարչապետն ալ մէջը ըլլալով, ամիսը 550 ոսկի պիտի ստանան իբր երեսփոխանի եւ գործավարի թոշակ։

Այս պարագային, վարչապետութեան խորհրդականը վարչապետէն 50 ոսկի աւելի, միւս գործավարութիւններու խորհրդականներն ալ անոնցմէ 50 ոսկի պակաս թոշակ ունեցած պիտի ըլլան։

∴ Խալքի խորհրդարանական հատուածը նիստ գումարած եւ զբաղած է պիւտճէի խնայողութեան խնդրով։ Կիւմիւշխանէի երեսփոխան Հասան Ֆէհմի խօսած է գործավարներու թոշակներու կրճատումին եւ ինքնաշարժներուն ջնջումին մասին եւ տրուած որոշումը ուղիղ չէ գտած, աւելցնելով թէ այս որոշումը ներկայիս ի զօրու եղող օրէնքին դէմ է։ Ուրիշ բազմաթիւ երեսփոխաններ ալ այս մասին կարծիք յայտնած են։

Ի վերջոյ, մերժուած է Գործավարներու Խորհուրդին որոշումը, այն հիման վրայ թէ փոխադրութեան միջոցն ու պաշտօնին թոշակը կը վերաբերին եղած ծառայութեանց եւ ոչ թէ անձերուն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԻՆՏԵՐՎԵՆՑԻԱ,,Ի ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Դաշնակցութեան կողմէն «հակախորհրդային ինտերվենցիայի ծրագիր պատրաստելու» անհեթեթ առասպելը, պէտք է իր պատճառները ունենայ։ Չէ՞ որ ՝ բացառիկ բարեմասնութիւններով օժտուած Հայաստանի ղեկավարները» և մանաւորապէս իր «պատուական և կարող երիտասարդ» կեդրոնական դէմքը (Գ. Կ.ի քարտուղարը) յիմարներ չեն վերջապէս մէջտեղ նետելու համար կեղծ պատմութիւն մը։

Ի՞նչպէս հասնիլ սակայն այս պատճառներու լուսաբանութեան։

«Խ. Հայաստան»ի յետագայ թիւերու նոր նշանախօսքերն ու որոշումները կը պարզեն գաղտնիքը իր բացարձակ ծալքերուն մէջ։

Հայ համայնավարը, հակառակ իր մեծահամբաւ տիրապետութեան, անհանգիստ է շարունակ։ Ան մտահոգ իր կացութեան պահպանման խնդրով, շարունակաբար կը տեսնէ թշնամիներ, սպառնական ու անընկճելի, իր շուրջը և իր մէջ։

Ո՞վ է այս թշնամին և ի՞նչպէս միացեր է ամէնէն սպառնական «ամենակուլ թող համայնավար ուժին դէմ։

— Ո՛չ ոք, կը պատասխանէ շարունակ հայ համայնավարը, երբ պէտք ըլլայ փաստելու իր ուժի մասին։

Սակայն այս պնդումներուն հակառակ, նոյն այդ պարոնները կը խօսին արդէն, ոչ միայն արտաքին, այլ և ներքին թշնամիներու մասին։

Կը թուի թէ, կարեւորը «ներքին» թշնամին է։ Ու մինչեւ այս տարւոյն դէմ են ուղղուած ո՛չ միայն համայնավար պայքարի բոլոր ծանօթ զէնքերը, այլ և այս պայքարին արդիւնաւորման համար է պատրաստուած «ինտերվենցիայի» վրան-բաց խայտառակութիւնը։

«Խորհրդ. Հայաստան» յօդուածը յաջորդող Ապրիլ 22 թուակիր կուսակցական որոշումը և խմբագրական յօդուածը կը հիմնաւորեն մեր տեսակէտը։

— «կապիտալիզմի վերջին լուրջ պատուարը մեր երկրում՝ կուլակութիւնը ցոյց է տալիս սոցիալիստական յարձակմանը կատաղի դիմադրութիւն. Այս պայմաններում է, որ աշխուժանում են բոլոր տեսակի հակայեղափոխական իտիոլոգիաները, ճանդէս է գալիս կոնդրատեվականութիւնն իր ինտերվենցիոնիստական դաւերով ու ոտնձգութիւններով.»

Պաշտօնական գիրքը բնորոշելով ներքին «թշնամիների դէմքը» չուշանար կապ հաստատել անոնց և Դաշնակցութեան մէջ

— «... Հայաստանի կոնդրատեվականների այս խմբակի ամբողջ դիրքաւորումը սերտօրէն զուգորդւում է հայ բուրժուազիայի մարտական կուսակցութեան դաշնակցութեան վարած ինտերվենցիոնիստական քաղաքականութեան. եւ այդ տեսակէտից մեր պայմաններում կոնդրատեվականները միաժամանակ հանդիսանում են դաշնակցութեան փաստական ագենտները — նրա հակայեղափոխական ծրագրերի ջատագովերն ու կիրառողները »

Այս եւ նախորդ արտայայտութիւններէն կը պարզուի առ անվիճելի իրողութիւնը թէ Հայաստանի վարիչներուն համար հերթական խնդիր է, «դարման ծածկել» երկիրը «վտանգաւոր եւ վնասակար» տարրերէն, բացառապէս մտաւորական դասէն. Բայց ի՞նչպէս եւ ի՞նչ պատրուակներով. Արդ՝ ահաւասիկ անբարեյոյս «դարման» այս մարդիկը, վերջին հաշուով բոլորն ալ արժէքաւոր, գիտնական եւ մտաւորական այն գործիչներն են, որոնք խորհրդային իշխանութեան կազմութեան օրերուն ի սպաս դրեր են իրենց ուժերը նոր կարգերու տեւականացման։

Պէտք էին ուժեղ եւ հիմնաւոր պատճառներ, ուրեմն դատապարտելու համար, այս նոր թշնամիները, ծածկելու համար իրենց բուն նպատակը։

Հոս է որ խօսք կ'առնէ «ինտերվենցիայի» առասպելը Աշխարհիչական եւ խուժանային մթնոլորտ ստեղծելու համար ամէնէն ընթացիկ միջոցը մեր երկրին մէջ արտաքին վտանգի աղաղակն է։

«Էլ Աշխար»ը իր հրատարակութեամբ մէջտեղ դրաւ արտաքին վտանգը, անոր կազմակերպութեան մէջ միացնելով Դաշնակցութիւնը, ռուս միապետութիւնը, «քրտական շէյխերը» եւ վերջապէս հայ ազգայնականութիւնը Պ. Պօղոս Նուպարի հետ եւ այս բոլորը հովանաւորուած «անգլօ-ֆրանսական իմպերիալիզմէն»։

Արտաքին այս դաւադրութենէն ետք կը մնար անոր արտայայտութիւնները, հետքերը գտնել բուն իսկ Հայաստանի մէջ։

Մենք տեսանք արդէն այն կապը որ դրած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան գերագոյն մարմինը արտաքին «ինտերվենցիոնիստներու» եւ ներքին «կոնդրատեվականներու» մէջ։ Իսկ աւելի յետոյ այս ուժերէն մասնաւորաբար Դաշնակցութիւնը, որ գործելով երկրէն դուրս, Հայաստանի մէջ ալ ունի եղեր իր «լրտեսները» յանձինս Կամսարականի, Ռսալլէկեանի, Բոչարեանի եւ բազմաթիւ անուններու, որոնք օրը օրին հրատարակուած են մեր թերթին մէջ։

Այսքանը արդէն բաւական էր բաց կռիւը յայտարարելու

Կուսակցութեան ղեկավար մարմինները մասցած արտաքին վտանգը, շարունակաբար հրահրեցին կռուիլ «կոնդրատեվականութեան» դէմ «արմատախիլ ընել» անոնց ամենատաքնութեան ամարդի ու զգուշի գործողութիւնը։ Հրատարակուած մտաւորականներու կենսագրութեան անցեալը պարզ քննութեան նիւթ։

Իւրաքանչիւրին համապատասխան մեղադրական մը գտնել դժուար չէր ի հարկէ.

Զարմանալի ուշագրաւ է այսօ տեսակէտէն այն իրողութիւնը թէ մարդիկ չվարանեցան Ռսալլէկեան մը քշել հրապարակէն, իբրեւ վտանգաւոր տարր անոր համար միայն, որ այս պարոնը 1926ին հողային հարցին նուիրուած իր մէկ աշխատութեան մէջ վճռականօրէն չէ ջատագոված համայնավար ներկայ ընթացիկ տեսակէտը

Այլ խօսքով, այն ժամանակ երբ իրենք համայնավարներն իսկ տակաւին պարզ եւ վերջնական բանաձեւ մը չունէին հողային հարցին շուրջ ու կը վիճէին զանազան ուղղութիւններով, մահացու մեղք է գործած Ռսալլէկեանը մինչդ իրենց օրինակով աշխատանք կատարած ըլլալու համար։

Հետաքրքրական են նաեւ Պ. Բաջազնունիի դէմ գործածուած փաստերը։

Խորհրդային Հայաստանի 10ամեակի առթիւ իր մէկ անտիպ յօդուածով Բաջազնունին կը գրէր ի միջի այլոց.

«Երբ մտածում եմ, թէ միութեան գրող տւող այլազան ուժերի շարքերից մէկում կարող է գտնուել նաեւ մի հայ մարդ, սրտս լցւում է անհուն ցաւով ու զայրոյթով»։

Արդ՝ Պ. Բաջազնունին համոզուած է թէ հոն Հայաստանի մէջ «հայրենիք են ստեղծում, պետութիւն կառուցում։ Եւ հետեւաբար ստեղծող ու կառուցող այս իշխանութեան դէմ, հայը բնականաբար չպէտք է թշնամի գիրքերու մէջ գտնուի։

Պ. Բաջազնունին իր այս հիմնական տեսակէտէն ելլելով, մինչ է որ այնքան ալ մեծ կարեւորութիւն չընծայեր ինտերվենցիայի առասպելի մէջ Դաշնակցութեան վերագրուած դերին, եւ մինչեւ այս պատճառով ալ կը դատապարտուի ան որ «բոտ էութեան դեռ չի այրել իրեն դաշնակցութեան հետ կապող կամուրջները»։ Ո՛չ միայն այսքան այլեւ այն, որ Պ. Բաջազնունին ջանացեր է. «փաստօրէն քողարկելու դաշնակցութեան ինտերվենցիոնիստական դէմքը»։

Այս կարգի անհեթեթ փաստարկութիւններին են աչա հայ մտաւորական գործիչներու դէմ սկսած հալածանքին։

Աշխարհութիւնը սակայն այն է թէ, այսօր աւելի քան երբեւէ, հայ համայնավարները կ'ըմբռնեն իրենց անկարողութիւնը, անզօրութիւնը վարելու համար երկրի ծախսագիրը Որէ, որ «ծով վտանգաւոր ուրախացրութիւնները, որպէս հետեւանք իրենց անշնորհք ղեկավարութեան, պէտք է խեղդել ու ծածկել։

Եւ վերջապէս, մինչ իրենց ապիատութիւնը ծածկելու, և իրենց նախորդներու (համայնավար, ապիկարութիւնը փաստելու մարմաջով տարուած, պէտք էր մաքրել իրենց շրջապատը բոլոր «անհարազատ» տարրերէն

Այս բոլորին համար պէտք էր աղաղակել ժողովուրդը, պէտք էր սրել տրամադրութիւնները

Դաշնակցութեան շուրջ եղած աղմուկը այս միակ նպատակի ծառայող գլխաւոր դրդապատճառն է միայն։

Ս. ԹՈԹՈՒԼ

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(Տեղեկագիր Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան 1929 դեկտեմբերէն — 1931 մարտ)

Բ.

Կարգ մը բոյն-բաւներու եւ թիւրիմացութեանց վերջ տալու համար, կ'արժէ հոս կանգ առնել եւ տալ քանի մը գլխաւոր գիծերով այն պատճառները, որոնք մեր դպրոցին եւ մանկապարտէզին այս տարի գոց մնալուն յանգեցան։

Մանկապարտէզի սրահը Թիւ 3 Էգլիզի փողոց, ուր փոխադրուած էր նաեւ մեր նախակրթարանը 1928-1929ին, շէնքի տիրոջ կողմէ, 1929ի մարտին, Զատկուան արձակուրդին բացուած եւ գոյքերը փողոց նետուած են, չուզելով որ իր շէնքը դպրոցի վերածուի նոյն շրջանի Վարչութեան ջանքերով կարելի եղած էր շէնքին վերստին տիրանալ եւ տիրոջ այս հակաօրինական արարքին դէմ դատ բանալ Երկար դատավարութենէ վերջ, յաջողեցան այս դատը շահիլ եւ 18,000 ֆրանք ալ նիւթական հատուցում առնել, որ հաշուեկցեցանք շէնքի վարձքին փոխարէն մեր ունեցած պարտքին։ Այս հատուցման հետ, պարտադրուեցաւ մեզ սակայն, անցեալ տարուան 1930 յուլիսէն վերջը

երբ վարձքի մէջ 3 տարուան պայմանաժամն ալ կը լրանար շէնքը յանձնել իր տիրոջ։

Այս կերպով ուրեմն, Վարչութեանս կանխաւ յայտնի էր, պարտուած առանց շէնքի մնալու ցաւալի պատկերը։ Եւ այդ մտահոգութեամբ տարուած, մեր բոլոր կարելին փորձեցինք շէնք մը ճարելու համար։

Առաջնորդ հայրը եւս, Վարչութեան հետ եւ անկից աւելի մտահոգ դպրոցի շէնք մը ունենալու մասին, իր հեղինակութեամբ, անցեալ տարուան նոյեմբերի ընթացքին, օգտուելով Պ. Նշան Կիւլպէնկեանի Մարսէյլ գտնուելու առիթէն, կրցած էր անոր նպաստը դպրոցի շէնքի մը գնման համար։ Այս գեղեցիկ պատեհութենէն քաջալերուած ու մտահոգ վարուած անոր վճռականօրէն. ամէն հետապնդում կատարեցինք դպրոցի շէնք մը գնելու կամ վարձելու համար

Առաջնորդ հայրն էր , գտնել, որ 17 մայիս 1930ի մեր նիստին յայտնեց թէ, արդէն ալ Մարտի» մէջ շէնք մը գտած է, ծախս 160 հազար ֆրանքի։ Այս շէնքին համար երկար խորհրդակցութիւններ եւ բանակցութիւններ եղած են, շէնքի գնման յանձնախումբին Պ. Պ. Յ. Մելեանի, Հայկազն Պոյաճեանի և Յովհ. Սահաթճեանի հետ։ Այս ամբողջ բանակցութիւններէն եւ մեր փորձերէն այն եզրակացութեան եկաւ Վարչութիւնս որ իր առաժմեայ ըլլալու հանգամանքը, ինչպէս նաեւ այս գործին Թեմական Երեսփոխաններու ընտրութեանց զուգադիպելու պարագան, Վարչութեանս հեղինակութիւնը առարկելի կը դարձնէր... Վարչութիւնս կը գտնէ, որ թեմական ընտրական յանձնախումբը գոնէ իր աշխատանքները այնպէս մը պէտք է դասաւորէ, եւ փութացնէ, որ դպրոցներու վերաբացումէն առաջ կարելի ըլլայ Թեմական Նոր Երեսփ. Ժողով գումարել եւ ընտրել Վարչութիւն, որ ուրեմն հնարաւորութիւն եւ ժամանակ ունենար պէտք եղած աշխատանքը կատարել դպրոցներու վերաբացման համար։ Այս մտածումով մեր 18 յունիս թուակիր նամակով, խնդրեցինք ընտրական յանձնախումբէն որ ընտրութեանց թուականը 24 օգոստոսը մէկ ամսով կանխէ, եւ նշանակէ 27 յուլիս։ Ընտրական յանձնախումբը 24 յունիս թուականով արդարացի գտնելով հանդերձ Վարչութեան առաջարկը, կը յայտնէր որ հակառակ իր կամքին չի կրնար փութացնել ընտրութեանց թուականը, քանի որ նախապէս երկամսեայ պայմանաժամ որոշած է.

Օգոստոս 19ին, դարձեալ վարչութիւնս մտահոգ դպրոցներու անորոշ եւ դժուար ճակատագրով, յառաջիկայ շրջանի համար, գոնէ նախապատրաստական աշխատանքներուն ծանօթ պաշտօններու հետ երկու խորհրդակցական նիստ ունեցաւ եւ որոշուեցաւ մինչեւ կեդրոնի մէջ յարմար շէնքի մը գտնուիլը առժամապէս թէ մանկապարտէզը եւ թէ նախակրթարանը բանալ Եկեղեցւոյ շէնքին մէջ Այս ուղղութեամբ ալ թերթերու մէջ թէ առանձին, յայտարարութիւն կատարուեցաւ։ Եւ սակայն մանկապարտէզի համար ոչ իսկ մէկ իսկ նախակրթարանի համար ալ միայն 12 աշակերտ արձանագրուած էին, պարզապէս տեղի հեռաւորութեան պատճառով

Մեր հայ ծնողները որոնք անցեալ տարիներուն մեր դպրոցները կուգային մեծ մասով, փողոցները լեցուած էին որովհետեւ ֆրանսական վարժարանները լեցուած տեղ չունէին պատճառով, չէին ընդունուած։

Հոկտեմբեր 14ին, վարչութիւնս խորհրդակցութեան հրաւիրեց այս անգամ, մինչ այդ կեդրոնէն ընտրուած 18 նոր երեսփոխանները որոնց պարզեց այն ցաւալի կացութիւնը որուն մատնուած են մեր ամբողջ թեմ դպրոցներն ու հոգածութեան յանձնուած մատաղ սերունդը։ Այս ժողովը կանգ առաւ Տօմինիքէն փողոցին 4թիւ շէնքին և որոշեց այս շէնքը ձեռք բերելու միջոցներու մասին խորհիլ ծանօթ է միացեալ։ Այսինքն այն որ այդ շէնքի գնման համար, վարչութիւնս Մարսէյլի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր Հայրենակցական Միութիւններն ու ծանօթ արտցուած ազգայինները խորհրդակցական խառն ժողովի մը հրաւիրելով, այդ ժողովին մէջ, կազմեց դպրոցի շէնքի գնման համար հանգանակիչ յանձնախումբ մը Այրաթ ենք յայտարարելու որ մեծ եռանդով կ'աշխատի հանգանակութիւնը յաջողցնելու, ու կրկնապէս ուրախ ենք յայտարարելու որ, ի մասնաւորի բոլոր Հայրենակցական Միութիւններն ալ անխախտ գործին փարած են, եւ վստահ ենք, որ ծանօթ բարեսէր ազգայիններու կողմէ կանխաւ խոստացուած գումարներուն հետ՝ հանգանակիչի ձեռք բերած արդիւնքով այդ շէնքին կը տիրանայ Մարսէյլի հայ գաղութը, եւ կեդրոնը եւս կ'ունենայ իր մանկապարտէզ-նախակրթարանի սեփական շէնքը, եւ քաղաքի 6—700 հայ մատաղ սերունդը եւս կը փրկուի այլասերման անմիջական վտանգէն։

ԽՄԲ․ Ինչպէս խորագիրէն ալ կ'երեւայ, տեղեկագրին թուականն է 18 մարտ. հետեւաբար նկատի չունի անկէ յետոյ յառաջ եկած նոր կացութիւնը՝ այս եւ ուրիշ հարցերու մասին։

∴

Երջաններու կրթական գործը — 1929 930 եւ 930 931 երկու շրջան. հակառակ կեդրոնի այս տխուր պատկերին, պէտք է, ի պատիւ շրջաններուն, գնահատանքով յայտնենք որ բոլորն ալ տարուէ տարի կը բարգաւաճին եւ կը յառաջդիմեն. Երջաններու երէկի մանկապարտէզները՝ այսօր արդէն իրենց նախակրթարանի բաժանմունքներն ալ ունին եւ կը կատարեն փրկարար դեր, փեթակի մեղուներու նման մեր մատաղ սերունդը կը փթթայ այդ շէնքերէն ներս, որոնք նեղ կուգան այժմ եւ պզտիկ, որ աւուր աւելցող պզտիկներուն որոնք օրն ի բուն կ'երգե՛ն, կը սորվի՛ն հայերէն կը բարբառին.

1. Սէն Լու.— Այժմ՝ աշակերտներու թիւը հասած է 230ի, Մատուռ-դպրոցը՝ անցեալ տարի իր բով ունեցած դասարանով գործեալ նեղ զգալուն, այժմ մատրան կից նոր հողի վրայ դասարաններ շինելու ձեռնարկած է թաղականութիւնը

2. Պոմվար Օտօօ — Միակ շրջանն է, որ տակաւին չկրցաւ իր «անփական» մատուռ-մանկապարտէզը ունենալ։ Զարս տարի է կը մնայ նոյն վարձուած շէնքին մէջ, որ աշակերտ ունի, որոնք խճողուած են իրարու վրայ

3. Ս. Մարկրիթ.— Ունի 85 աշակերտ։ Անցեալ տարի միայն մանկապարտէզ էր, այս տարի ունի նախակրթարանի բաժանմունք։

4. Քամֆանյոլ Ֆոքէլ — Ունի 75 աշակերտ։

5. Ս. Անթուան.— (Քան Փէրիէ) Ունի 170 աշակերտ։ Նրագրած էր նոր դասարան աւելցնել մատրան կից։ Պատրաստի խնայած բաւարար գումար ալ ունէր։ Բայց իր թաղերէն Սալոնպէկցիները հեռաւորութիւնին պատճառելով, եւ բէչ մըն ալ հայկական բարի նախանձ մղուած, այս հոկտեմբերին (1930) անմիջապէս կանգնեցին իրենց սեփական մանկապարտէզ մը, որով Ս. Անթուանի թաղականութիւնը նոր դասարանի շինութենէն հրաժարեցաւ առ այժմ

6. Ս. Անթուան, Camp Boulevard. Սալոնպէկցիներու թաղն է. ինչպէս բուն Camp Perierէն զատուելով, այս տարի շինեցին իրենց մանկապարտէզը։ Ունին 40 աշակերտ

7. Ս Անթուան, La Viste.— Ս. Անթուանի այս թաղն ալ, հետեւելով Սալոնպէկցիներու օրինակին շինեցին սեփական մանկապարտէզ մը, ունի 35 աշակերտ

8. St. Julien Beaumont — Իրենց նախկին վարձու շէնքին մէջ — որ կը ծառայէ իբրեւ մատուռ-մանկապարտէզ— ունին 80 աշակերտ

Պարտք կը զգանք գնահատանքով յիշել հոս որ, ինչպէս միւս արուարձաններու մատուռ-մանկապարտէզներու շինութեանց, Ս. Անթուանի այս երկու թաղերու նոր մանկապարտէզներու շինութեան ալ Առաջնորդ Հայրը մեծապէս սատար հանդիսացած է, անձամբ ներկայ եղած է հիմնարկութեանց ու նիւթապէս ալ օժանդակած՝ խրախուսելով 1000ական ֆրանք վճարել տալով ծանօթ 70,000 ֆրանք գումարէն։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ... ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Le Mois պարբերաթերթէն կը թարգմանենք հետեւեալ յօդուածը, որուն խորագիրն է «Գրականութեան կոլեկտիվացումը Ռուսիոյ մէջ»:

— Երբ կը թղթատենք Ռուսիոյ գրական թերթերն ու պարբերականները, կը տեսնենք, որ մեծ փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած է այս վերջին տարիներուն սովետական դպրութեանց մէջ Ռուսիոյ մէջ ստեղծուած բազմաթիւ ճակատներէն մէկը, մասնաւորապէս գրական ճակատը, մտահոգութիւն կը ներշնչէ կոմունիստ ղեկավարներուն։ Գրողները շատ ետ են մնացած երկրին ընկերվարականացման եւ վերանորոգութեան ճամբուն վրայ։ Պէտք եղած չափով չեն լծուած հնգամեայ ծրագրին։ Վերջնապէս չեն թօթափած անհատական ստեղծագործութեան հին աւանդութիւնները։ Ուրիշ քննադատ մը, վերջերս, առաջարկեց հիմնել տեսակ մը «գրական գործարան», որ «հաւաքական» վէպեր եւ բանաստեղծութիւններ պիտի յօրինէր։ Արտադրութիւնը գործը պիտի բաժնէին կարգ մը մասնագէտներու միջեւ։ Ամանք պիտի յօրինէին արամախօսութիւնները, ուրիշներ՝ բնանկարները, եւլն։ Անշուշտ, այս ծրագիրը կարելի չէ լուրջ համարել, այսուհանդերձ կը յատկանշէ «ճարտարարուեստական» միտքը, որ կը տիրէ ներկայ ժամանակակից ամբողջ գրականութեան։

Օրուան հարցն է «կոլեկտիվացնել» գրականութիւնը (հաւաքականօրէն ստեղծել), կ'ուզեն գրականութիւնը վերածել ճարտարարուեստական ճշմարիտ գործիքի մը։ ՌԱՊՊ (Պրոլէտար Գրողներու Ընկերութիւն) կը յայտարարէ անխնայ կռիւ անհատ գրողին դէմ, որ կ'ուզէ աշխատիլ ինքն իր սենեակին մէջ, փոքր-բուրժուա վիպագիրին դէմ, որ կ'ուզէ պահպանել իր առանձնականութիւնը։

Գործին գլխաւոր ղեկավարները այլ եւս չի կայանար գրական արժէքին մէջ, երեւակայութիւնը, տաղանդը կարեւորութիւն չունին։ Գրողները ներկայիս կը կազմեն առաջնամարտ խումբեր, որոնք պարտաւոր են պատրաստ կենալ անմիջապէս մեկնելու համար պէտք որ եւ է «ճակատ», այնտեղ կատարելու քարոզիչի եւ հրահանգիչի դեր։ Գրականութեան, ինչպէս ուրիշ ճարտարարուեստներու մէջ, կը պահանջուի հնգամեայ ծիգ, արագ կշռոյթ, երկաթեայ կամ եռապատիկ «արդիւնք»։

«Ուղեկիցները» (Բաբել, Զամիատին, Պիլնեակ, Ա. Տոլստոյ) իրենց տեղը կուտան վերջնեկ գրողներու, որոնք, տաղանդէ զուրկ, մեծ եռանդ եւ անսահման ինքնավստահութիւն ցոյց կուտան։ Սովետական գրողի այս նոր տիպարը չափազանց հետաքրքրական է։ Գործունեայ, կուսակցութեան նուիրեալ, կամակորան չի սիրեր երկարաշունչ գործերը, որոնք կը պահանջեն խոր մտածում եւ անսպառ աշխատանք։ Ան կը նախընտրէ կրակոտ եւ յաջող յառաջը, «էսքիզներ, սքեչներ, վիճարանական յօդուածներ։ Ռուս քննադատ մը, Զինովի Լվովսկի, կը յիշատակէ բանաստեղծ Բեզիմենսկիի խօսքերը, (այս բանաստեղծին կուտայ «Գրականութեան Աթիլլոս» անունը)

«Երբ նկատի առնենք այն հսկայ գործը, որուն լծուած է մեր երկիրը, սովետական գրականութիւնը շատ ետ մնացած է։ Այս ետ-քայլը նեղացուցիչ է մանաւանդ այն պահուն, երբ դասակարգային կռիւը ահաւոր համեմատութիւններ կ'առնէ։ Այդ ահաւոր կռուին աճումը, թէ քաղաքներու եւ թէ գիւղերու մէջ ընկերային դիրքերու շրջումը, վերաշինութեան շրջանի մասնաւոր պայմանները, այս բոլորը կը պահանջեն գրականութենէն, որ վերջապէս թօթվուի, վերջապէս դաշնակցի իրերու նոր կացութեան հետ ու ցետուի ամբողջական ընկերվարութեան նոր ճամբան[illegible]

...Այս արդար պահանջը ...ց է իրագործուի այնքան ...ու, որքան կարելի է, եւ ի ...ին ամէն գոհողութեան։ Այլապէս անանցանելի անդունդ մը ...պիտի բացուի գրականութեան ...իրականութեան միջեւ»։

...Նոյնպէս գրողները սահմանուած են ...անալ գործաւորներ, որ հոգիով եւ ...մով պիտի ենթարկուին «գրաւ...ճ սովետին»։ Գրական սովետն է, ...գրողները պիտի բաժնէ գործոն ...խմբերու», «ընդհանուր պատմութեան ...ներու», «յարձակող խումբերու» ...սովի Լէվովսկի կը յայտարարէ.

— «Բոլշեւիկ իշխանութիւնը ...կարելին կը փորձէ կոլխոզի ...թէլու ճշդագործական փոքր միաւորները։ Ճիշդ նոյնպէս, ...ողներու դասակարգն ալ, իր ...ուրգին, պէտք է վերածուի ...ական կոլխոզ»ներու։

Ա. Տոլստոյ վերջերս Գրողներու ...ցնակցութեան դիմելով կը յայտարարէ թէ, շատ կը փափաքի ամօ...ն ուսումնասիրել երկրին ընկերային վերաշինութիւնը, որպէսզի ...պատկերացնէ զայն իր գործերուն ...։

...Ուրիշ ծանօթ հեղինակ մը, Վ. ...ջելով, կ'ըսէ թէ կը փափաքի ...ութեր հաւաքել, որպէսզի գեղարուեստական ձեւ մը տայ երկրին ...ինդուստրիական կառուցման զանազան ...ջաններու ուսումնասիրութեան»։

Բ. Լավրընէֆ կ'աշխատի Մագ...ազորսկի մէկ գործարանին մէջ։ Կ. ...եան կ'ուսումնասիրէ «շինութեանց ...ը»։ Օլգա Ֆորշ եւ Մ. Շահին...ն կ'աշխատին Լէնինկրադի հիւ...սեղէնի գործարաններուն մէջ։ ...ակով եւ Կավէրին նիւթեր կը ...քեն ապագայ «ընկերվարական ...գններու մասին, որուն սաղմերը ...հանուին Մոսկուայի շրջակայքը»։ ...մայիլով մտած է Լէնինկրադի ...ուակագործ մէկ գունդին մէջ։ ...վանով կ'աշխատի, իբրեւ հասա...կ բանուոր, գործարանի մը մէջ։

Սովետական թերթերը ամէն օր կը յայտարարեն թէ «բրիգադներ կը ...ուին «կոլխոզ»ներուն մէջ, ուր ...նք պիտի տան դասախօսութիւններ, պիտի խանդավառեն ամբոխը, ...ցիկներ պիտի հրատարակեն, ...կայացումներ պիտի պատրաստեն»։

Գրականութիւնը պիտի ունենա՞յ ...ն ծխունութիւն, որ դառնայ ...ալաշտ եւ ճարտարարուեստական։ Պիտի կարենա՞յ ցոլացնել հայկական հոգին։ «Ուղեկից»ներու ...թարարութեան համաձայն, գրողը կը դառնուին անելի մը մէջ։ ...խնար գրողներու համաձայն, նոր ...մըն է, որ կը սկսի ...հին սև...ը կը կորուին, բայց անոնց կոուշէն կը ծնի զանգուածեղ արուեստ մը վիւցագներգական, որ մօ...կական ստեղծագործութեան մը ...ն ունի։ Սովետական վէպը ...ստարարար կը փորձէ հետեւիլ ...կշռոյթին, կը վերածուի այն...ի կտորներու, փոքրիկ «էպիկո»...ու, որոնք կը ցոլացնեն կեանքը ...ցքին, գիւղին ու գործարանին։ ...նշանակէ թէ Ռուսիոյ մէջ գրա...ն պատերազմ յայտարարուած է։ ...անք վախճանին։

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԷՎՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բացառիկ երեւոյթ մըն է՝ որ երկու շաբաթէ ի վեր կը յայտնուի Սէվրի Մխիթարեան Հայրերու հիւրընկալ սրահներուն մէջ, երեւոյթ մը՝ որուն վրայ ծանրանալ աւելորդ չեմ նկատեր, թէեւ անցեալները այս սիւնակներուն վրայ կարճ ակնարկ մը եղած էր։

Արդարեւ քաջալերական եւ նշանակելի է 51 հայ արուեստագէտներու միեւնոյն յարկին տակ համախմբումը։

Անոնք կը ճանչնան մեր մտաւորական եւ ժամանակակից արուեստագէտ տարրը, տանք միայն կրնան ըմբռնել ներկայ համեբաշխ համախմբումին բովանդակ արժէքը։

Զացումին օրը խուռն բազմութիւն մը խճողած էր երեք սրահները, պահ մը անշարժութեան դատապարտելով դիտողները։

Եւ այդ շահագրգռութիւնը արդարացի էր, նկատելով այն խոշոր ույժերը՝ որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած են ցուցահանդէսին։

Որոշ եւ հաւկնալի մտահոգութեամբ, անկարող եմ մանրանալ գործերուն քննադատական մասին, բայց չեմկրնար հաստատութեան ուշադրութիւնը չհրաւիրել Գ. Գ. Շահինի տպաւորիչ Eau forte*երուն, Աղամեանի երկու գունագեղ ընտանեկան դէմքերուն, Օր. Ազարեանի վոսփորեան հմայիչ տեսարաններուն, Տիկ. Բաբաեան Քուռպոնէլի խորհրդաւորապէս մշուշապատ կտաւներուն, Օր. Գալըպճեանի ծանօթ եւ արժէքաւոր* Geneviève de Bralant*ի որ անցեալ տարի 2րդ* Second Grand Prix *առացած է, Օր. Թամիրեանցի Յոնթէնպլոի լուսաւոր տեսարաններուն, Տ. Կարապետեանի ծաղիկներուն, Կիւրճեանի մէկ պտոնգին* «La musique»*, Գ. Շիշմանեանի արեւոտ նկարներու, Գ. Զ. Գալֆաեանի շատ ուշագրաւ եւ գունագեղ* «azalées»*ներու եւ յաջող երեք տեսարաններու, Գ. Շահնազարի արդէն ծանօթ և շատ ուշագրաւ «բակի մը ներսն», Գ. Ա. Խաչատուրեանի երկու պարսկական շատ հետաքրքրական ընդօրինակութիւններուն, Գ. Գաքալեանի պոլսական տեսարանին, Գ. Հ. Գազանճեանի իտալական տեսարաններուն, Գ. Նալբանդեանի շատ գեղեցիկ* «affliction»*ին, Գ. Սամուէլեանի* «Nature morte»*ին, Գ. Շաբօշնիքովի 12 ջրաներկերուն եւ դեռ մի քանի արժէքաւոր նկարիչներու գործերուն վրայ։*

Ցուցահանդէսը որ պիտի բաց մնայ մինչեւ 5 յուլիս, կը պարունակէ նաեւ զարդեղէններ, ինչպէս Գ. Մելիք-Մինասեանցի հետաքրքրական ժամացոյցները, Օրիորդներ Մ. Մինասեանցներու ձեռագործ գրքի կողքերը, Գ. Կանաչեանի շատ սիրուն յախճապակեայ ամանները, Գ. Մուրատոֆի յաջող պզտիկ «Faune»*ը Ա. Գալճեանի արձանիկները եւայլն։ Թիւրիմացութիւնները հարթելու համար, յիշենք որ կազմակերպող մարմինը կը բաղկանայ հետեւեալներէ.—*

Օրիորդներ Ռ. Ազարեան, Վ. Թամիրեանց, Գ. Գ. Շահնազար, Գալֆաեան Զ. Ալեանաք Հ., Ռ. Շիշմանեան եւ Մելիք-Մինասեանցներ։

Հ. Ալեանաք

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԻՒՆԸ»

ԼԻՕՆ ան ՓՐՈՎԱՆՍ. ·

— Մօրքուր, գիտե՞ս սինէմա կայ այս կիրակի, հայկական սինեմա Մեր գաղթականութեան, աքսորի վիճակը պիտի ցուցադրեն, բոլորդ ալ անպատճառ պիտի գաք, այնպէս չէ՞, կ'ըսեմ Էքսի գիւղերը բնակող Խարբերդցի տարեցոտ կնոջ մը։

— Չէ՛ որդի, չէ՛, կը պատասխանէ, մեր սգաւոր սրտին սինէման էր պակաս. ես աչքերովս արդէն շատ բաներ տեսած եմ, քանդուած տեսարաններ, ջախջախուած գանկեր, բանարարուած կոյսեր, կրակի մարմինէն անջատուած գոհեր։ Իմ մարմինիս վրայ անգամ դեռ կապոյտ կը մնան մտրակներու և երկաթներու վէրքերը։ Մենք կատարեալ դժոխք ապրեցանք ու հրաշքով ազատուեցանք, ի՞նչպէս երթամ անգամ մըն ալ տեսնելու այդ զարհուրելի տանջանքներն ու կոտորածները։

...Ու մօրքուրը ծանուցուած ժամէն ալ առաջ, ուխտագնացութեան պէս հետիոտն եկած, կը սպասէր սինէմային դուռը։

Խիղճս հանգիստ չեղաւ, որդի, ինծի այնպէս երեւցաւ որ եթէ չը գամ, իմ փիղան, արդեան ջահիլներս իրենց գերեզմանէն անէծք պիտի կարդան իրենց ահաւոր մօրկան։ Մէյ մըն ալ եկայ որ այս երեխէք ալ տեսնան իրենց ծնողաց չարչարանքը ու երբ մեծնան, չմոռնան...,

Ու այսպէս, արարողութիւնով մը հաղորդուելու նման, երկուղած ու կարգապահ, Էքսի ու շրջակայքի հայութեան գրեթէ բոլորը դունդ առ դունդ կը լեցնէին «Թամփլիա» սինէմային սրահը։

Հակառակ երկու—երեք օրուան կարճ ժամանակամիջոցի պրոպականտին, եկած էին նաեւ բաւական թիւով Ֆրանսացիներ ու զարմանքով կը հարցնէին «իրօք այս բոլոր անգթութիւնները տեղի ունեցա՞ծ են»։

— Մէկ գիւղի պատմութիւն են ասոնք միայն, հապա եթէ բոլոր հրէշութիւնները կարելի ըլլար միայն ցուցադրել, որքա՜ն պիտի ազդուէիք։

Ներկայացումէն առաջ եկած էր նաեւ Թուրք ուսանող մը, որ խոստովանեցաւ թէ քաղաքապետարանը եւ սինէմայի տիրոջ մօտ, ազարդիւն դիմումներէ վերջ, թէ ցուցադրութիւնը արգիլելու համար, եկեր էր հրաշխիքներ տալու մեզի թէ Թուրք նոր սերունդը կ'այպանէ իր հայրերուն ընթացքը, եւ համերաշխութեան ոգիով պիտի մեծնանք, հետեւաբար այս ներկայացումէն վերջ, մենք ամօթ պիտի զգանք մեր փրանսացի դասընկերներուն մօտ, որոնք ջարդարար պիտի կոչեն մեզ...։ «Ործծատանքի ձայնե՞ր»։

— Այդ աւելի լաւ փաստ, ըսուեցաւ իրեն, որ դուք ալ օժանդակէք մեզի այս ֆիլմի ցուցադրութեան համար, որպէս զի ձեզմէ վերջ դուք սերունդն ալ ամօթով չմնայ քաղաքակիրթ մարդկութեան առջեւ։

Մե՛ղք որ պրոպագանտի տեսակէտով այս կարեւոր ազդակն անգամ ազգային մարմիններու կողմէ պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն չիրագործուիր։

Էքսի ցուցադրութեան նախաձեռնարկը եղած էր Գ. Արշակ Թորոսեան եւ իր աջակցութիւնը բերած էր Էքսի «Ցառաջդիմասէր» Միութիւնը. արթո՛ւն պահակը ազգային ոգիի արթնութեան։

Ներկաները մեկնեցան չափազանց յուզուած եւ վշտահար։ Գ. Գ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղը յուլիս 14ի արձակուրդի առթիւ կը կազմակերպէ յուլիս 12ին կիրակի օր, շրջանիս հայ խումբերու ու ռեանց խորութեան բոլոր հայ անհատ մարզիկներու միջին մարզատօն մը։ Այս առթիւ փափաքելի է որ նոյն օրը մեր բոլոր աթլէթ ընկերները երեւան գան, ցոյց տալու համար իրենց ընդունակութիւնները։ Նոյն օրուան արդիւնքները չէ որ մեզ պիտի հրճուեցնեն, այլ միայն կորիզն է որ պիտի դրուի յաջորդ տարիներուն համար։

Գունդ նետելու յայտնի ախոյեան Գ. Միրաչը Թոփկեանն ալ նոյն օրը ... ազգային մրցանիշը կոտրելու փորձ պիտի ընէ ու միեւնոյն ժամանակ գունդ պիտի նետէ, բարձրացնելու համար ազգային մրցանիշը որ իրն է։ Նոյն օրուան խաղերը վարելու համար Փարիզէն հրաւիրուած է մարզական յանձնախումբի անդամներէն մէկը։

F. F. A.ի Լիոնի Լիկէն ալ երկու դասաւորներ պիտի հսկեն։ Ոլիմպիականէն առաջ ու յետոյ պիտի ըլլան չորս քայլ մասնաճիւղերու միջեւ բաժակի մրցում փութպոլի։ Ու տասուտուն ժամը 10ին ալ հեծելանուի մրցում մը 50 քիլոմեթրի վրայ, միայն հայ երիտասարդներու մասնակցութեամբ։ Միւս մրցումները առանձին յայտագրով։

Իւրաքանչիւր մարզիկ կրնայ մասնակցիլ միայն 4 խաղերու։ Դուրսէն եկող մարզիկներու ճամբու ծախքը չի հոգացուիր։ Ամէն մարզիկ պարտի ունենալ իր կարճ տափատն ու համազգեստը։

Մասնակցող խումբերը պարին մինչեւ յուլիս 7 ներկայացնել խաղացողներու ցանկը։ Աւելի մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար գրաւոր դիմել հետեւեալ հասցէին.

M. Taniélian 15 Pierre Fritte Décines (Isère).

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած ըլլալով իրենց բաժանեգինները, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն, կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԸ ԻՍՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

ԻՍՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, 21 Յունիս.— Կիրակի, Իսսի-լէ-Մուլինոյի մէջ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ, կազմելու համար Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը։

Ներկայ էին բաւական թիւով հայուհիներ եւ երիտասարդներ։ Ընտրուեցաւ ժամանակաւոր յանձնախումբ մը հետեւեալ տիկիններէն եւ օրիորդներէն. Տիկիններ Արշալոյս Կարմիրմօրուքեան, Մարգարիտ Փոյաճեան, Օրիորդներ Աննա Փարսամեան, Շնորհիկ Չագուկեան եւ Մ. Դուլաւմճեան։ Խորհրդական նշանակուեցան Հրաչ Հանտալեան եւ Գալուստ Սաղըրեան։

Յանձնախումբը յաջորդ խմբումէն պիտի մտնէ Կարմիր Խաչի Կեդրոնին հետ եւ միանգամայն տեղին վրայ աշխատանքներ պիտի կատարէ, յառաջիկայ հաւաքոյթի մը հրաւիրելու համար աւելի մեծ թիւով հայուհիներ։

Նկատի առնելով Կարմիր Խաչի օգտակար նպատակները, մեծ յոյս ունինք որ Իսսի-լէ-Մուլինոյի հայուհիները պիտի փութան բոլորուիլ անոր շուրջ, իրենց կարելի ջանքերը տրամադրելու համար այլասերման դէմ պայքարին եւ մանուկներու պաշտպանութեան գործին։

Իրօք, Իսի-Մուլինոյի եւ շրջակայքի հայութեան աճումով, Կարմիր Խաչի տեղական մասնաճիւղի կազմութիւնը այլեւս անհրաժեշտութիւն մը դարձած է։

Թղթակից

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ՊԸՃԻՆԿՕ»Ի ՄԱՍԻՆ

ՈՒՈՒԹԸՐԹԱՈՒՆ, 5 յունիս.— Ձեր թերթի մայիս 9ի, 1565 թիւին մէջ նամակ-բողոք մը մը հրատարակուած էր «Պըճինկօ»ի առթիւ, որու տակ կային նաեւ մեր ստորագրութիւնները։

Այսու կուզանք յայտնել որ մեր ստորագրութիւնները հոն դրուած են հակառակ մեր կամքին եւ գրաւոր բողոքին։ Մենք ստորագրած ենք թուղթ մը՝ ներկայացուած յանձնախումբի անդամներէն մէկուն կողմէ, որու անունը կը խնայենք։ Թուղթ մը զոր կարդացած չենք՝ վստահելով այդ անձնաւորութեան։ Ցետոյ միայն յայտնած են մեզի «Հայրենիք»ի խմբագրութենէն, այդ նամակին բովանդակութիւնը, ինչպէս նաեւ անպատշաճ ոճն ու լեզուն։

Այսու կը յայտարարենք.

1. Որ անթոյլատրելի է մէկու մը ստորագրութիւնը օգտագործել բոլորովին տարբեր նպատակներու համար, իսկ բողոքէն վերջը նորէն տպագրութեան յանձնելը աւելի դատապարտելի է։

2. Որ մենք երբեք չենք բաժներ այն տեսակէտը թէ երաժշտական Յանձնախումբի անդամները միայն են եւ կրնան շարունակել իրենց գոյութիւնը՝ իրենց դերը կատարելէն վերջ։

3. Որ Յանձնախումբի անդամները ոչ իրաւունք ունին եւ ոչ ալ պարտականութիւն ունին դատական միջոցներու դիմելու այս կամ այն հեղինակին իրաւունքները պաշտպանելու համար։

4. Եւ, ի վերջոյ, այդ մրցանակը փորձ մըն էր բոլորիս համար՝ յետագային ըլլալիք նման մրցանակներ դնելու աւելի մշակուած, աւելի կանոնաւոր եւ աւելի հաստատուն հիմերու վրայ։

Ցարգանքներով՝ Սերարփի Միքայէլեան, Արաքսի Օտապաշեան, Սիւզան Գ. Ելմասեան

ԽՄԲ.— Այս վէճը փակուած է մեզի համար։

ՔԱՀԱՆԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ, 28 մայիս.— Մոնթէվիտէօի մէջ 3000ի մօտ հայ գաղութ մը կայ։ Ունի Գաղթ. Ընդհ. Միութիւն մը, հողաբարձութիւն մը։

Անցեալ տարի շէնք մը գնուեցաւ, որ վերածուեցաւ եկեղեցիի։ Այս տարի ունեցանք անդրանիկ ծանկապարուս-...։

Քահանայութեան պաշտօնը կը վարէր Երուսաղէմի նախկին Միաբաններէն Ներսէս վրդ. Ցոլաքեան, Մարաշցի։ Մինչեւ յաջորդին գալը առժամապէս կը հովուէ ժողովուրդը։

Սախտողական պէտք կայ, իր պաշտօնին գիտակ եւ կարող քահանայի մը, որ ունենայ նաեւ բաբոզելու ձիրք։

Փափաքողները, թող հաճին իրենց պայմանները ներկայացնել Հայ Գաղթ. Ընդհ. Միութեան որուն հասցէն է,— Unioin general Armenia Calle Chile 233 Willa del cerro Montevideo Uruguay:

Ի դիմաց Մոնթէվիտէօյի հոգաբարձութեան Վ. ատենապետ Ս. Բէիգեան, ատենադպիր Յ. Ահարոնեան։

Յ. Գ.— Կը խնդրուի միւս հայ թերթերէն արտատպել այս յայտարարութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

— Մեր ձերբակալեց,— ...ի կը սկսել առաջինը...

— Առէք առաջ բանմ որ,— ...երկրորդը...

— Պատճառ մը չկար մեզի ձերբակալելու,— վրայ բերաւ ...հեղինակուարը։

Աղաբէկովը ընդմիջելով կա...ւորներին՝ ասաց.

— Մէկ-մէկ խօսեցէք։

Ու գաղթականները իրենց ...քը զիջեցին հեղինակաւորին։

— Կը հարցնէք, թէ մեզի ...ո՞ւ ձերբակալեցին,— սկսեց ...հեղինակաւորը, մերթ ընկերներ ...ու մերթ Աղաբէկովին նա...լով,— ազբօրս ըսեմ, աւրիկս ...ւանն հայու մը գործ է։ ...կէ չորս հինգ օր առաջ՝ շա...յին մէջ կեցած կը խօսէինք ...բախտին վրայ։ Երիտասարդ ...մը մօտեցաւ մեզի. ձեռքի ...մանրանք կը ծախէր։ Մեզ ...առաջարկեց բան մը գնելու. ...ճկահայ մըն էր։ Ես կեանք ...ը գնեցի, ասոնք ալ բաներ մը գնեցին, ըսելով թէ ամէնահայ մըն է, գաղթական մըն է. Թ'ո՛ղ հացի մը դրամ վաստկի։ Խօսքխօսքէ բերինք առ ու ծախսի վրայ։ Ան ըսաւ թէ առ ու ծախսով առնել կերպով մը կ'ապրի, բայց առ խառնակութիւնները գործը կ'աւրեն։ Անոր վրայ խօսքերնիս դարձաւ մեր ջարդերուն վրայ, առ Թուրքերուն գազանութիւններուն վրայ. Ռուսերուն մասին խօսեցանք, բոլշեւիկութիւնը մէջտեղ ընկաւ, Հայաստանի մասին աւելի-պակաս բաներ մը ըսաւ։ Մենք առոր չհաւանեցանք, ան ալ մեր բաներուն չհաւանեցաւ...

— Հայաստանի մասին ի՞նչ ասաց,— հարցրեց Աղաբէկովը։

— Հայաստանի մասին ըսաւ, թէ Հայաստանը հակայեղափոխական կառավարութեան ձեռքը կը գտնուի եւ Թուրքերը կը ջարդէ։ Մենք ալ ըսինք, թէ աղէկ կ'ընէ. վասն զի Թուրքերը մեզի շատ ջարդած են։ Անիկա, փութանակ մեզի համակարծիք ըլլալու, մեզի հակայեղափոխական կը յայտարարէ երեւան տարի ուրը գրօշակին ծառայած եմ, մաղերս ճերմկեր են յեղափոխական գործերուն մէջ, դուն հիմա ինձ յեղափոխութի՞ւն կը սովրեցնես։ Անիկա իր կարծ խնլքով մեզի կը հասցէ, թէ այն յեղափոխութիւնը, զոր մենք կ'ընէինք Տաճկահայաստանի մէջ, տարբեր է. այս յեղափոխութիւնը աղքատին եւ հարուստին յեղափոխութիւնն է։ Մենք ալ կ'ըսէինք, թէ մէյ մը առ մեր ժողովուրդը ազատենք տաճկին գերութենէն եւ ապա աղքատին ու հարուստին հարցը մէջտեղ նետենք։ Փառք Աստուծոյ, հարուստներ չունինք քի՛։ Մանթաշով մը ունէինք, ան ալ Ռուսաստան կը գտնուէր։ Լամե նաւս նայելով՝ ան ալ բարեգործութիւն կ'ընէր, ազգին համար եկեղեցիներ կը շինէր, դպրոցներ կը բանար, առոր անոր ձեռք կը մեկնէր. առ ալ ազգային գործ մըն է։ Ատ ալ չընէր նէ՛, մէկ մարդուն համար ազգ մը չի կրնար յեղափոխութիւն ընել։

— Է՛ բոլշեւիկների մասին ի՞նչ էք խօսում,— հարցրեց Աղաբէկովը, առանց դէմքի գծերը փոխելու։

— Բոլշեւիկութիւնը, կ'ըսէր, ազգին չի նայիր, ան բոլորին հաւասար կը նայի. մենք առոր հակառակը գիտենք. լսած ենք, թէ բոլշեւիկ հայ մը, ռուս զինուորներուն գլուխն անցած եւ խմբապետ Համազասպին հետ միացած՝ Թուրքերուն դէմ կը կռուէր եւ զանոնք կը ջարդէր։ Եթէ ատանկ չէ նէ՛, հայ մը, որ բոլշեւիկ կը դառնայ եւ Թուրքին ու հայուն մէջ խտրութիւն չի դներ, անիկա պարզապէս ազգին դաւաճանն է։ Անանկ չէ՞ մի,— հարցրեց գաղթականը շեշտակի նայելով Աղաբէկովի աչքերի մէջ, նրա հաւանութիւնն առնելու անխախտ համոզումով։

Սակայն, երիտասարդը. անթարթ աչքերով՝ հարցրեց.

— Յետոյ էլ ի՞նչ խօսեցիք։

— Ալ ի՞նչ խօսեցանք,— հարցրեց հեղինակաւոր գաղթականը խօսքը ուղղելով իր ընկերներին։

— Պարոնին անձին վրայ խօսք ըրինք յիշեցրեց առաջին գաղթականը, որ մինչեւ այդ հիացմունքով լռում էր ընկերոջը։

— Շիտակ է, ձեր անձին վրայ ալ խօսք ըրինք,— շարունակեց հեղինակաւորը,— ըսինք թէ պարոն Աղապէկովն ալ պոլշեւիկ մըն է, բայց ազգին համար կը գործէ, վասնզի էջմիածնեցի ըլլալնիդ գիտէինք։ Ա՛խ, ապրէինք թէ՛, մէյ մը ձեզ հետ Էջմիածին աղուոր պտոյտ մը ընէինք։ Կաթողիկոսին, հարկաւ, շատ աւիթներով տեսած կ'ըլլաք։ Ան հիմա ծերացած ըլլալու է։ Անանկ չէ՞, պարոն Աղապէկով։ Սակայն ան Խրիմեանին չի հասնիր։ Կ'ըսեն, ռուսասէր մըն է. ատ ալ քաղաքականութիւն է, քաղաքականութիւն մը, որ դուք ալ կը վարէք եւ աղէկ կ'ընէք։ Հայ մը պէտք է որ պոլշեւիկ ալ ըլլայ, Դենեկենցի ալ ըլլայ. ատ Ցարերուն պէս քաղաքականութիւն վարելու է, վասնզի կը կորչինք, ա՛խպար, կը կորչինք եթէ ատանկ չընենք, ափ մը ժողովուրդ ենք։ Թէեւ ռուսէն ալ խեր մը չկայ մեզի եա'։ Եթէ ռուսը ուզէր նէ՛, մէկ օրուան մէջ կը գրաւէր Տրապիզոնը եւ կ'ազատէր քրիստոնեայ ժողովուրդ մը. ատ ալ չըրին։ Ատ ամէնը կ'ըսեն, ռուս նշանաւոր զօրավարներուն գործն է. զօրքը ետ ու առաջ կը տանին անոնք թէ չեն կրնար տաճկին յաղթել։ Մէջերնին Լօրիս-Մելիքով մը կամ Շալկովնիկով մը չկար քի, հայուն արիւնը գլուխնին զարնէր ու մէկ հուճումով ազատէր տաճկաց Հայաստանը, ինչպէս ըրին Ղարսի կռիւներուն ատենը։ Հաւատացէ՛ք, պարոն Աղապէկով, խոշերնիս կուգար, երբ կը լսէինք, թէ ռուս զօրականներ կը ջարդէք. անիկա ալ դաշնակցական գործ մըն է, ազգային գործ մը։ Դաշնակցականները մէկ-մէկ կը զարնէին, դուք խումբերով կը ջարդէք. անոնց գործը դուք կը շարունակէք։

(Շար.) ՌԷՆ

վարականները պարտուած են եւ ընդդիմադիրները չյուսաց-ուած յաղթանակ մը ապահոված են ընտրութիւններուն մէջ։ Յարդ 229 ընտրական շրջանակներու քուէհամարը կատար-ուած է։ Այս թիւին մէջ՝ ընդդիմադիրներն արդէն շահած են 147, կառավարական 65ին դէմ եւ համայնավարները՝ 7։

Կը նախատեսուի թէ կառավարականները հազիւ պիտի կրնան ունենալ 85 աթոռ, ընդդիմադիրներու 160ին դէմ։ Իսկ համայնավարները՝ 15։ Ընկերվարականները, որոնք կորովի կերպով պաշտպաներ էին ընտրական բարենորոգումները, առաջին գոհն եղան անոր, կորսնցնելով իրենց բոլոր աթոռները։ Մակեդոնացիները 8 աթոռ ունին։

Կառավարական մամուլը այս պարտութիւնը կը բացատրէ տիրող տնտեսական տագնապով։ Այս ընտրութիւնները անհր-րաժեշտ կը դարձնեն Լիափչէֆի դահլիճին անկումը։ Կը թուի թէ ընդդիմադիրներու ամէնէն ծանօթ դէմքը Մալինոֆ, կոչ-ուած է ստանձնելու նախարարութեան ղեկը։

Վենիզելոս-Բաֆանտարիս միջադէպին վերջ

Գ. Բաֆանտարիսի կուսակցութիւնը (յառաջդիմական) նիստ գումարելով, դարձեալ գրաղած է վերջին միջադէպին քննութիւնով։

Երեք ժամ տեւող խորհրդակցութենէն յետոյ, կուսակցու-թիւնը որոշած է իր անդամները քաշել Երեսփ. Ժողովէն եւ Ծերակոյտէն։ Կը կարծուի թէ իրեն պիտի հետեւի նաեւ Գ. Զավիցիանոսի կուսակցութիւնը, որուն հետ կը գործակցէր Գ. Բաֆանտարիս։

Այս շարժուան ընթացքին նիստ պիտի գումարեն Հան-րապետական միութիւնը եւ ժողովրդական կուսակցութիւնը իրենց դիրքը ճշդելու համար։

Յառաջդիմականէր (Բաֆանտարիս) կուսակցութեան որո-շումէն յետոյ, քաղաքական կացութիւնը փոփոխութիւն կրած չէ։ Կառավարական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն չեն տար այս որոշումին, դիտել տալով թէ անոր ուժը բլլայ խորհրդարանին, բլլայ Ծերակոյտին մէջ մեծ արժէք չի ներ-կայացներ։

Փարիզի Խորհ. Առեւտր. ներկայացուցիչը կը մերժէ Մոսկուա երթալ

Փարիզի Խորհրդային Առեւտրական Ներկայացուցչութեան անօրէնը Տովկալեւսկի որ մօտիկ ազգականն է Փարիզի խոր-հրդային դեսպանին, շնորհազուրկ եղաւ, մերժած ըլլալով ըն-թացք տալ Մոսկուա մեկնելու իր ստացած հրամանին, ինչպէս այնքան ուրիշներ։

Տովկալեւսկի, ինչպէս կը յիշուի, պաշտօնով Փարիզ փո-խադրուելէ առաջ, բարձր դիրքեր գրաւած էր թէ խորհրդային կառավարական վարչութեանց եւ թէ համայնավար կուսակ-ցութեան մէջ։

Տովկալեւսկի, անխոհեմութիւնն ունեցեր էր Համպուրկի եւ Պերլինի մէջ քննադատելու խորհրդային կառավարութեան ներկայ քաղաքականութիւնը եւ մասնաւորաբար ռուսական ցորենի արտածումը։

Իրողութիւնը հաղորդագրուած ըլլալով Մոսկուայի Չեկա-յին, ան հրաւէր ստացաւ վերադառնալու Ռուսիա և բացատրու-թիւններ տալու... ինչ որ մերժեց եւ պաշտօնազուրկ եղաւ...։

Տովկալեւսկի արդէն մտած է Փարիզի խորհրդային դես-պանատան նախկին խորհրդականին, համբաւաւոր Պեսետովսկիի կազմած հակաբոլշեւիկեան խմբակին մէջ։

Ռուսեւգերման դաշնագրին նորոգումը

Գրեր էինք նախապէս թէ ռուսեւգերման դաշնագիրը որ կնքուեր էր 1926ին, պիտի նորոգուի եւ երկարաձգուի անպայման ժամանակով։ Այս մասին, հետեւեալ նոր մանրա-մասնութիւնները կը տրուին։ Երկար ամիսներէ ի վեր, երկու կառավարութեանց միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին եւ այս առիթը օգտագործուեցաւ, խորապէս ուսումնասիրելու համար ռուսեւգերման յարաբերութեանց հարցը։

Բանակցութիւնները վերջացած են եւ 1926ի դաշնագրին երկարաձգումը պիտի ստորագրուի յառաջիկայ շաբթու։ Նոր փոփոխութիւն չէ մտցուած անոր մէջ։ Աւելցուած է միայն այն պարագան որ կողմերէն մէկը կրնայ զայն դրժել մէկ տարի առաջ տրուած ազդարարութեամբ մը։

Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Փարիզի մէջ տեղի ունեցող ֆրանքեւռուս բա-նակցութիւններուն առանց սակայն վրդովելու։ «Գերմանիա» թերթը դիտել կուտայ թէ այս բանակցութիւններու ընթաց-քին խօսք չի դառնար Լեհաստանի մասին եւ հետեւաբար վախ չկայ որ անոնք յանգին «Արեւելեան Լոքարնօ»ի մը կազմու-թեան։

Միւս կողմէ, գերմանական ուրիշ կարեւոր թերթ մը եւս կը շեշտէ թէ խորհրդային քաղաքականութիւնը չէ փոխուած եւ ընաւ տրամադիր ըլլալ չի թուիր ծառայելու ֆրանսական քա-ղաքականութեան հիմնական մտքերուն, որոնց համաձայն, ամբողջ միջազգային քաղաքականութիւնը պէտք է ապահովէ Վէրսայլի դաշնագրին տրամադրութեանց տեւականացումը։

Մահ Արման Ֆալիէռի, նախկին նախագահ Ֆրանսայի հանրապետութեան

Իր գիւղին Մեզէնի մէջ, ուր քաշուած կ'ապրէր երկար ատենէ ի վեր, մեռաւ 90 տարեկանին՝ Գ. Արման Ֆալիէռ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահներէն։ Ո-րպէս հանրապետական, երիտասարդ տարիքէն մտած էր քաղաքական կեանքի մէջ, իր ամբողջ ուժը տրամադրելով հան-րապետական կարգերու պահպանման եւ պաշտպանութեան։

Օրէնսգիտութիւն ուսանելէ վերջ, կ'ընտրուի երեսփոխան ու ատկէ ասդին կը վարէ քաղաքական լեցուն կեանք մը։ Քանիցս նախարար եւ վարչապետ, նախագահ Ծերակոյտին, 1906ին կ'ընտրուի նախագահ Հանրապետութեան 449 ձայնով ընդդէմ հանրապետութեան արդի նախագահին Գ. Տումէրի որ շահեր էր 371 ձայն։ Իր նախագահական շրջանը վերջացաւ 1913ին որմէ վերջ քաշուեցաւ քաղաքական կեանքէ։

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Անրիէ-Գուա-Քոլոմպիոյի խումբերը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Place Comète պիւրօ Թապայի վերնայարկը։

Ամէն մէկ ընկերոջ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Բացակայութիւնները նկատի կ'առնուին։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան

Յունիս 28, կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ

Մէթրօ՝ Մոպէռ-Միւթիւալիթէ

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդա-պետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով։

Կը մասնակցին՝ Կոմիտաս եւ Սիփան խումբերու միացեալ կազմուած ութսուն հոգինոց երկսեռ մեծ երգչախումբը ղեկավա-րութեամբ Գ. Գ. Նշան Սերգօեանի եւ Սագօ Ցակորեանի։

Օրիորդներ Մ. Բաբայեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Գիւլպիւլեան, Գ. Գ. Սերգօեան եւ Նաւասարդեան կը մեներգեն, ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Ե. Լալուա-Բաբայեան դաշնակի վրայ կը նուագէ հայկական պարերգներ։

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս Վրդ.ի խնա-մատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրա-տարակութեան գործին շարունակման։

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Զ. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին 181, Cours Lafayette, Café de la Careի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ մէջ գտնուող երիտասարդները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Պանեէօի մանկապարտէզին մէջ, 24, Rue Roger.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՑՐԱՆՔ

Փարիզ, Գ. Կ.— 140,
Լիոն, Թ. Ա.— 35,
Պերլին, Ե.— 200,
Մօսկով, Պար.— 140,
Բերթիւզ, Բժ. Ա.— 30,
Լէ Վան, Թ. Գ.— 35,
Տէսին, Զ. Ռ.— 70,
Սէն Թ'Էթիէն, Գարծ.— 314,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս Թէքմէնցի (Կէմէրեկի շրջան) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա ուր մնացած է մինչեւ 1917, կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր եւ եղբայրս Նազար Մովսէսեան որոնք աքսորուած են Ուզուն Եայլա եւ մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ավիզիէի մօտ։ Իմացնել եղբօրս Մովսէսեանի, Rue de Grand Madir, La Ciotat, B. du Rhône), France.

— Կը փնտռուին Թոքատի Գրիգորիոս գիւղէն Ոսկեան եւ Խաչիկ Զոլաքեաններ։ Ժամանակին Ցունաստանի որբանոցին մէջ կը գտնուէին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Անոնց մօտիկ ազգականներ կը գտնուին Թոքատ։ Անոնց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Գ. Միսաք Տէրտէրեանի 27 Bld. Garibaldi, Issy les-Moulineaux, Seine, France.

— Թաւրիզէն Գ. Գեղամ Ադիկեան կը փնտռէ Սալմաստցի Տիրան Սալմաստեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Saboundjian եղբայրներ 39 Rue de Trévise, Paris (9).

— Օր. Գոհար Քէսկինեան կը փնտռէ իր եղբայրը Զէյթունի Կէպէն գիւղացի Մինաս Քէսքինեան, հօր անունը՝ Խաչիկ, մօր անունը՝ Մարիամ։ 7 տարի առաջ Մինաս իր քրոջ հետ կը գտնուէր անգլիական որբանոցը։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել վերապատուելի Ղազարոսեանի, 7 Rue Papère, Marseille.

— Գ. Մանուկ Ալթունեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալթունեան, հօր անունը Աբրահամ, մօր անունը՝ Նարտէ։ Տարագրութեան միջոցին հայրը մեռած է Համամի (Սուրիա) մէջ։ 1915 Սեպտեմբերին յետոյ ճշգրտութեան պատճառաւ մայրը կը ստիպուի յանձնել իր երկու զաւակները՝ Հայկ (9 տարեկան) եւ Վահրամ Ռաքքայի մէջ Էնազէ ցեղին պատկանող Արաբներու։ Վահրամ ազատած է եւ այժմ կը գտնուի Լիոն, Հայկ Ալթունեան որ այժմ 25 տարեկան է, կը գտնուի տակաւին Էնազի Արաբներուն մօտ։ Կը խնդրուի իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել իր եղբօր Մանուկ Ալթունեանի, 14 Rue Marbeuf, Paris.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։ Մանուկ Ալթունեան պատրաստ է ստանձնելու իր եղբօր բոլոր ծախքերը, հոգ տանիլ իր կրթութեան եւ ստեղծել հանգստաւէտ պայմաններ։

ՆԱՅԻՐԻ ԱՇԽԱՐՀ

պատկերազարդ ամսաթերթ խմբագրութեամբ Ս. Թորոսեանի

Գրական կտորներ, ծաղրանկարներ, նկարներ Հայաստանի եւ գաղութահայ կեանքէ, զուարճալիք, սինէմայի ու թատրոնի բաժիններ եւայլն։ Բաժանորդագրութիւն՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 18ֆր., ուրիշ երկիրներ 1տոլ։

Հասցէ՝ «Nairi Achkhar», 6 Rue des Gobelins, Paris (13).

Երկրորդ թիւը լոյս կը տեսնէ յունիս 27ին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ ագերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ Նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
25
ՅՈՒՆԻՍ
1931

25 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1604

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՐՏՈՒՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ՁԻԱՒՈՐՆԵՐ...,,

Անսպա՛ռ հանք մըն է «Խորհրդային Հայաստան»ը։ Առհասարակ խորհրդահայ մամուլը։ Բայց մանաւանդ այս մէկը։

Ժամանակի խնդիր է կարդալ ծայրէ ծայր և ափերով գոհարներ քաղել։ Ժամանակի խնդիր՝ ոչ միայն խառնիճաղանճ, ազիտափա՛ռ լեզուին համար, այլ եւ չափազանց մանր տառերուն պատճառով։

Թերթին ամէն մէկ թիւը անսպառ նիւթ կը հայթայթէ... ծիծաղելութեան եւ թարգմանութեան։ Քանի որ, իր վիճակին մէջ, անմատչելի է բոլորին։ Մինչեւ իսկ Երեւանի գրոց-բրոց երկրպագուներուն։ Երկու աշխատակիցներ օրը օրին կը հետեւին եւ չեն կրնար հասնիլ։ Չեն կրնար սպառել։ Ա՛լ դիւրին է երեւակայել թէ ի՛նչպէս կը կարդան ու կը հասկնան քանուոր Աւօն եւ քանուորուհի Մարօն...։

×

Այս միջոցին օրակարգի հրատապ, «հարուածային» հարցն է Հայաստանի մասնագիտականութեան հաւատաքննութիւնը։

«Թռկից փախած» աշակերտներ իրենց դիմացն առեր են ոլեւոր գիտնականներ, մասնագէտներ, ակադեմականներ ու արուեստագէտներ, եւ «Հաւատով խոստովանիմ» արտասանել կուտան խեղկատակ լրջութեամբ մը։ Կը քրքրեն անոնց անցեալը. հրատարակութիւն մը, դիպուածով արտասանուած խօսք մը, եւ կը գամեն խաչափայտին։ Վա՛յ դիմադրողին կամ ձեռնպահին։ Քաջազնունին Դաշնակցութեան կառավարութեան թշնամիներուն ձեռքով կը քաւէ իր հին մեղքը, «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի»։ Հրաչեայ Աճառեանը տակաւին չի կրնար ըմբռնել թէ լէնինեան «դիալեկտիկա»ն ի՛նչ գործ ունի իր մասնագիտութեան՝ լեզուագիտութեան մէջ։ Մանուկ Աբեղեանը տաճկցուց հայերէն ուղղագրութիւնը, եւ նորէն չկրցաւ հաճելի դառնալ օրուան տէրերուն...։

Եւ ահա նոր պատմութիւն։

Շարունակելով հաւատաքննութիւնը, քրքրելով, պրպտելով, «Խ. Հայաստան»ի մէկ աշխատակիցը պատերազմ կը յայտարարէ երեք վարժապետներու դէմ, որոնք «հակայեղափոխական» դասագիրքեր շարադրած են։

Այդ գիրքերը արդէն կը գործածուին դպրոցներու մէջ, իբրեւ պետական հրատարակութիւն։

«Խ. Հայաստան»ի աշխատակիցը փրփուր կը տեղայ երեք վարժապետներու գլխուն, իրարու ետեւէ շարելով անարկո՛ւ, աններելի մեղքեր։

Վարժապետներէն Մ. Դուրգարեան կը մեղադրուի որ իր դասագրքին՝ «Կոլտնտեսական Պատանիի» մէջ «ոչ մի տող չի յատկացրել Նոյեմբերեան յեղափոխութեան»։ Ցոցուածի մը մէջ, «Խորհրդային Հայաստանի Տասը տարին», վարժապետը իբրեւ եզրակացութիւն գրած է.

— «Խաղաղ կեանք, շինարարութիւն, տրակտոր, կոլտնտեսութիւն, կոոպերացիա, սոցիալիստական դաստիարակութիւն,— Ահա սրանցով է զբաղւած Հայաստանի աշխատաւոր գիւղացին»։

Եւ քննադատն է որ կը շանթահարէ, անհամ լրջութեամբ.

— «Ինչո՞վ է տարբերւում այս իմաստակութիւնը Քաջազնունու նացիոնալիստական կոնցեպցիայից (ազգայնական ըմբռնում)։ Ոչնչով եւ ոչ մի բառով... Ամէն մի ռէակցիոն (յետադիմական) պրոֆէսոր, ինտերվենցիայի (միջամտութեան) վտանգն «անտեսող» ամէն նացիոնալիստ տասը ձեռքով կը ստորագրի Խորհ. Հայաստանի տասը տարուայ այս բուրժուա—նացիոնալիստական գնահատութեան տակ»։ («Խ. Հ.» 11 յունիս)։

Նոյնքան մահացու մեղքի մը մէջ բռնուած է ուրիշ վարժապետ մը, Հ. Հայրապետեան։ Այս թշուառն ալ «անտեսել է... Նոյեմբերեան յեղափոխութիւնը» իր դասագրքին, «Նոր Գիւղը» մէջ։

«Ինչպէս խորհրդային դարձաւ մեր գիւղը» գլուխին տակ, անխելք վարժապետը գրի առած է հետեւեալ պատմութիւնը.

— «Առաւօտը մի քանի ձիաւորներ եւ ռուս զինւորներ եկան։ Ամբողջ գիւղը հաւաքւեց եւ էտ եկած մարդիկ բարձր-բարձր խօսեցին. եւ իմացայ որ հիմա մեր գիւղը «բոլշեւիկ է»։ (էջ 32)։

Ի՛նչ քաջի՞ բերա՛նդ չորնայ։

— «Յեղափոխական, ժողովրդական ապստամբութիւնների գռեհիկ եւ կիսադաշնակցական պատկերացումն է այս, որ կարող էր տպւել մեր սահմաններից դուրս, բայց ոչ թէ Լուսժողկոմատի կողմից հաստատւած դասագրքերում։»

Այսպէս նաեւ երրորդ վարժապետի մասին։

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, «Խ. Հայաստան»ի խմբագրութիւնն ալ միանալով իր աչալո՛ւրջ քննադատին, հրապարակաւ կը պահանջէ «Խուդոյեանի, Դուրգարեանի, Հայրապետեանի նման «մեթոդիստներին» եւ դասագիրք կազմողներին իսպառ հեռացնել դպրոցականների դաստիարակութեան գործից»։

Ի հարկէ՛, ի հարկէ՛։ Ի՞նչպէս կարելի է թոյլատրել այսպիսի խայտառակութիւններ։

Ի՞նչպէս կարելի է գրել— Առտու մը ձիաւորներ եւ ռուս զինուորներ եկան... եւ իմացանք որ մեր գիւղը բոլշեւիկ էր։

Ոչ միայն երեք վարժապետները պէտք վառել, այլ անոնց գրած եւ տպած դասագիրքերը։ «Լուսժողկոմատ»ն ալ միասին...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ԷՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ, Թուրքիոյ նախկին ելեւմտական նախարար Ռուշտի պէյ Մարաշեանի մէկ ակնարկին առթիւ (19 յունիս).

— «Բոլորս գիտենք թէ հայ յեղափոխութեան առաջին օրերունինչ վիճակ կը ներկայացնէր ցաճկահայաստանը։ Թրքական բարբարոսութիւնը հասած էր իր ծայրագոյն աստիճանին։ Չկար ոչ պատուի, ոչ սեփականութեան եւ ոչ ալ կեանքի ապահովութիւն։ Երկու միլիոն ժողովուրդ դարձած էր ստրուկ, պէյերու եւ աշիրէթներու քմահաճոյքին աւարկայ։ Անոր հետ կը վարուէին բարբարոսօրէն, անխնայ կը հարուածէին, կը կողոպտէին, կը ջարդէին։

Այս անտանելի պայմաններուն մէջ հասակ նետեց յեղափոխութեան առաջին սերունդը՝ որ արիւնի դէմ արիւն պահանջելու յանդուգն նշանաբանը մէջտեղ նետեց՝ համոզուած որ հարուածի փոխադարձութիւնը միայն կրնար զգաստացնել վայրենաբարոյ թշնամին։

Հայ յեղափոխութիւնը հրապարակ իջաւ ճիշդ ժամանակին, աւելի ճիշդ դէպքերը եւ պայմանները փութացուցին անոր ծնունդը, անկախ հայութեան կամքէն ու տրամաբանութենէն։

Կրնայի՞նք յեղափոխական պոռթկումը զսպել եւ սպասել քանի մը տասնեակ տարիներ։ Կրնայի՞նք աւելի երկար կրել կեղեքումներու ու բարբարոսութիւններու անարգանքն ու ամօթը կամ սեղմել մեր ակռաները՝ ի տես ահաւոր խժդժութիւններու եւ գարհուրելի ջարդերու, մեր ժողովուրդին ցեղային կազմալուծումը։ Թոյլատու չէր երկար սպասումներու։ Ազատութեան տենչը բնական զգացում է հայ ժողովուրդին մէջ, եւ ընդունինք բոլորս ալ որ այդ տենչը անդիմադրելի է եւ որեւէ ուժ՝ անզօր անոր պոռթկումը զսպելու։

Մեր յեղափոխութեան ձախողանքին պատճառը յեղափոխութեան կանխահաս ըլլալը կամ ժողովուրդին պատրաստուած չըլլալը չէր, այլ ազգովին անոր փարած չըլլալու տկարութիւնը, որ մեծագոյն աղէտը եղաւ հայութեան համար»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Անգլիական Խորհրդարանը լսեց աշխատանքի նախարարին բացատրութիւնները, անգործութեան սնտուկին համար 25 միլիոն ոսկի նոր փոխ մը մասին։ Սնտուկին պահեստը կը սպառի յուլիսին, մինչպահանջուած 25 միլիոնով, կարելի պիտի ըլլայ տոկալ մինչեւ յունուար, եթէ անգործներու թիւը 2,5 միլիոնը չանցնի։

Կառավարութեան առաջարկը ընդունուեցաւ քուէն վճռելէ յետոյ։

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԱՐԹԻ ԿԱՐՏԱՔՍՈՒԻ

Պարշելոնայի (Սպանիա) քաղաքային կառավարիչը որոշեց իր իրաւասութեան սահմաններէն վտարել Ֆրանսացի համայնավար ծանօթ երեսփոխան Մարթին։

Պատճառն այն է որ Մարթիի վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող ոստիկանները ոստանալի քննութիւն ենթարկուած են՝ երեսփոխանին բարեկամներուն կողմէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՈՒՎԸՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԷ ՀԱՐՑԸ

Ֆրանսայի նախարարական խորհուրդը քննեց Միացեալ Նահանգներու Նախագահին Հուվըրի առաջարկը պարտքերու յետաձգման մասին։ Առաջին նախարարը Պ. Պրիան պարզեց թէ ինչ պայմաններու տակ այս առաջարկը ներկայացուած է ֆրանսական կառավարութեան։ Ելեւմտական նախարարը իր կարգին պարզեց այս առաջարկին հետեւանքները՝ Ֆրանսայի ելեւմուտքին տեսակէտէն։

Պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն Ֆրանսայի տալիք պատասխանին մասին։ Կը կարծուի սակայն թէ նկատի առնելով որ ամերիկեան կառավարութեան առաջարկը կը ձգտի մեղմացնել համաշխարհային տագնապը եւ օգնութեան հասնիլ Գերմանիոյ, ֆրանսական կառավարութիւնը սկզբունքով համամիտ պիտի ըլլայ անոր եւ տրամադրութիւն պիտի յայտնէ օժանդակելու նախագահ Հուվըրի ճիգերուն։ Պիտի առարկէ սակայն թէ հատուցման մէկ տարի յետաձգումը պէտք չէ որեւէ կերպով վնասէ Եըննկի ծրագրին տրամադրութիւններուն, քանի այդ ծրագիրը, բոլոր պետութեանց կողմէ ճանչցուած եւ ստորագրուած է իբրեւ հատուցման վերջնական կարգադրութիւն։

∴ Ֆրանսայի խորհրդարանական շրջանակները մեծ հետաքրքրութիւն եւ նոյնիսկ վրդովում ցոյց կուտան հանդէպ այս առաջարկին։ Արդէն հարցապնդման 9 խնդրանքներ դրուած են սեղանի վրայ հետեւեալ հարցերուն շուրջ.— Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ կառավարութիւնը ամերիկեան առաջարկին մասին.— Առաջարկը՝ Ֆրանսայի տնտեսական կացութեան տեսակէտէն.— Կառավարութիւնը ի՞նչ միջոցներ կը խորհի Հուվըրի առաջարկը մտցնելու համար Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան ծրագրին մէջ.— Կառավարութիւնը պիտի օգտագործէ՞ այս առաջարկը, արգիլելու համար զինաթափութեան գործօն քաղաքականութիւն մը.— Ի՞նչ պատասխան պիտի տրուի Հուվըրի (Լէոն Պլում) եւայլն։

∴ Զրոյց կը շրջէր թէ նախ քան ամերիկեան առաջարկին հրապարակումը, ամերիկեան դրամատուն մը 300 միլիոն տոլարի փոխ է բացած Գերմանիոյ։ Այս լուրը այժմ կը հերքուի։ Սակայն ուրիշ աղբիւրէ կը հաստատուի թէ Ամերիկայի վարկային հաստատութիւնները ունին նման մտադրութիւն մը։

Ամերիկայի ելեւմտական նախարարը անթելով կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ, յայտնեց թէ ինչ պատճառներու բերումով նախագահ Հուվըր քանաձեւեց եւ հրապարակեց այս առաջարկը եւ թէ Հուվըր տրամադիր չէ ընդունելու որեւէ փոփոխութիւն իր առաջարկին մէջ՝ ըլլայ պետութեանց, ըլլայ ամերիկեան Քոնկրէսին անդամներուն կողմէ։

Ամերիկայի կառավարական շրջանակները կը յայտնեն թէ եւրոպական պետութիւնները պէտք է Հուվըրի առաջարկը ընդունին առանց ձգձգումներու, եթէ կ'ուզեն որ ան տայ սպասուած արդիւնքը։ Եւ այդ առթիւ, որեւէ բանակցութիւն ալ կատարելու չեն։ Ամբողջ առաջարկը նոյնութեամբ ընդունելու են առանց վերապահութեան, պայմանի կամ փոփոխութեան առաջարկներու։

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները

Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ հեռագրական գործակալութեան մը ներկայացուցչին.

— *Անձնապէս ջանացած եմ միշտ մեղմացնել կուսակցութեանց կռիւները։ Ներկայ դահլիճին գլխաւոր պարտականութիւնն էր ընտրութիւնները կատարել տալ, ինչ որ կատարուեցաւ ազատօրէն եւ կանոնաւորութեամբ։ Հակառակ ընդդիմադիրներու գրգռութեանց, իշխանութիւնները պահեցին իրենց հանդարտութիւնն ու պաղարիւնը։*

«Ընդդիմադիրները, ընտրութեանց մէջ յաջողելու համար, 4 կուսակցութիւն միացուցին եւ շահեցան 150 աթոռ։ Այս թիւին կէսը կը պատկանի երկրագործականներուն, իսկ մնացեալը արմատականներուն եւ ժողովրդականներուն։ Կը մնայ 124 աթոռ որոնք բաժնուած են զանազան հոսանքներու միջեւ։

Անմիջապէս որ ընտրութեանց արդիւնքը յայտնուեցաւ, Լիափչէֆ նիստի հրաւիրեց նախարարները։ Կացութիւնը քննելէ յետոյ, որոշուեցաւ հաւաքական հրաժարական ներկայացնել։

Անգլեւխորհրդային դաշինք

Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ մտադրած է Պերլինի մէջ հանդիպում մը ունենալ Անգլիոյ վարչապետին հետ, երբ այս վերջինը յառաջիկայ ամսուն հոն մեկնի, փոխադարձելու համար գերման նախարարներու Լոնտոն այցելութիւնը։

Լիտվինոֆ իր այս հանդիպման ընթացքին պիտի առաջարկէ ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքել Անգլիոյ հետ, նման անոր որուն մասին բանակցութիւններ կը կատարուին ներկայիս Ֆրանսայի հետ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 2. էջ)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆՊԱՍՏԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բարեգործականի կեդր. վարչութեան վերջին զեկոյցէն.—

Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջանի գաղթականներուն եւ որբերուն թշուառ վիճակին անդրադառնալով, Կեդր. Ժողովը հանոյքով տեղեկացաւ թէ, բացի առանցմէ քանի մը հարիւր Նուպարաշէն փոխադրելու ծրագրէն որուն համար կը սպասուի Հայաստանի կառավարութեան արտօնութեան, Միութեան կողմէ կատարուած դիմումներուն շնորհիւ, կարելիութիւններ կը ստեղծուին նաեւ մաս մը հողագործ որբերու Ֆրանսա եւ գաղթական ընտանիքներու ալ Սուրիա փոխադրումին համար։

Բաց աստի, որոշուեցաւ գէթ առժամապէս դոյզն օգնութիւն մը փութացնել այդ շրջաններու ամէնէն աւելի կարօտեալներուն, եւ առ այդ երեք ամսուան յանձնառութեամբ, ազնուաբար առաջարկր նուիրատուութիւններ ըրին Պ. Գ. Կիւլպէնկեան՝ 10,000, Տիգրան Խան Քէլէկեան 2000 եւ Պ. Պ. Էսմէրեան 1000 ֆրանք, այն ակնկալութեամբ որ ուրիշ բարեսէր ազգայիններ եւս նոյն կարեկցութեան զգացումով կը հետեւին իրենց օրինակին։

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՅՈՅՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԱԼԷՊ, 16 յունիս, (Սեփ. Թղթ.)— Անցած շաբաթ յունիս 7էն 12, քաղաքին մէջ բոլոր խանութները փակ էին։ Կառավարութիւնը կարգ մը նոր տուրքեր դրած էր ժողովուրդին վրայ, որ շատ ծանր գտնելով զանոնք ընդդիմացաւ։ Իբրեւ հետեւանք հինգ օր ամբողջ շուկան գոց մնաց։ Եթէ քանի մը օր եւս տեւէր այս կացութիւնը, հանդիսատես պիտի ըլլայինք տգեղ միջադէպերու, սակայն կառավարութիւնը, վերջապէս երկար բանակցութիւններէ յետոյ, համաձայնեցաւ վերցնել դրած տուրքերը, եւ ժողովուրդը վերաբացաւ խանութները։

Այս հինգ օրուան միջոցին գրեթէ ոչ մէկ անկանոնութիւն տեղի ունեցաւ, որ խանգարէր քաղաքիս անդորրութիւնը, բացի Քասթ էլ-Հարամի շուկային մէջ ծագած միջադէպէն, ուր ոստիկանները վիրաւորած են երկու փռապաններ, որոնք անսաստեր էին տրուած հրամանին, փուռը բանալու համար։ Կ'ըսուի, թէ նոր տուրքերը յետաձգուած են յառաջիկայ ելմտական տարուան։ Հինգ օրուան կրաւորական դիմադրութեան ընթացքին, ժողովուրդը շատ նեղուեցաւ ուտեստեղէնի կողմէ, կարգ մը խանութպաններ գաղտնի կը վաճառէին իրենց ապրանքները, կրկնապատիկ եւ եռապատիկ գիներով։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Թիւ 6 (1931 Յունիս), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Այսպէս է գրուած է խնդիրը (խմբ.).— *Մայիսեան ապստամբութեան հետեւանքները՝* Կ. Սասունի.— *Գժանոցի զառանցանքներ՝* Ս. Վ.— *Խորհրդային արդիւնաբերութեան առաջատարտիկը՝* Աշոտ Արծրունի. — *Սոցիալիզմ են կառուցում։ Սեւ Քարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը։ Հայաստանում։ Հր. Փարիզեան։ Քառասուն տարուան Դրօշակների բովանդակութիւնը։*

Գին 2 ֆր. 50։ Հասցէ՝ Mlle S. Agopian, 5 Rue des Gobelins։

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Աշխատաւորը ճամբայ կ'իյնայ իր երկրէն դուրս, կը նմանի առարկայի մը, որուն օգուտը ուղիղ կը համեմատի գործածութեան պէտքին։ Օգտակար է երբ պէտք կայ, կը դառնայ անպէտ և նոյնիսկ վնասակար, երբ իր բազուկին ուժը կը ներկայացնէ ընդդէմ տեղացիին։

Ֆրանսա այս տեսակէտէն պէտք է հաստատել թէ ամէնէն նպաստաւոր հողը ներկայացուցած է օտար աշխատանքին, շնորհիւ տնտեսական բարգաւած պայմաններուն։ Ու նոյն իսկ տագնապի այս օրերուն, ստաբականներու հանդէպ եղած է նուազ խիստ, քան ուրիշ ո եւ է երկիր. ցոյց տուած է աւելի բարեհաճ տրամադրութիւններ, քան ո եւ է ուրիշ պետութիւն։ Այսուհանդերձ ներկայ պայմանները չէին կրնար անշուշտ անդրադառնալ չբերել օտար գործաւորներու հարցը։ Ազգային երկիր՝ որքան ալ ուզէ բարեմտութեամբ և արդարութեամբ կարգադրել օտար աշխատանքի հարցը իր սահմաններուն մէջ, կուգայ պահ մը, ուր ստիպուած է Նախընտրութեան ճամբէն քալել։

Այսպէս էր որ Ֆրանսա եւս հարցը ենթարկեց քննութեան հետեւեալ առաջադրութիւններով.— Մէկ կողմէն նախ աշխատանքը ապահովել իր բնիկներուն. միւս կողմէ տնտեսական տագնապի հարուածները մեղմել այն օտարականներուն համար, որ երկար ատեն է վեր հաստատուած Ֆրանսա, իրենց աշխատանքի ուժը տրամադրած են երկրին արտադրութեան եւ սահմանափակել օտարական նոր աշխատաւորներու մուտքը Ֆրանսա։

Ֆրանսա մէկն եղած է այն երկիրներէն որոնք ամէնէն աւելի կը համբեն օտար աշխատաւորներ՝ արտադրութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ։

Ահա այս մասին քանի մը տեղեկութիւններ։ Պատերազմէն առաջ կը գրէ ֆրանսացի լրագրող մը, միջին թիւով Ֆրանսայի մէջ կը բնակէին կէս միլիոն օտար աշխատաւորներ։ Պատերազմէն յետոյ, մինչեւ անցեալ տարի այս թիւը բարձրացաւ 1.800.000ի։ Պատերազմէն առաջ օտարները Ֆրանսա կը մտնէին ազատօրէն։ Իսկ պատերազմէն յետոյ, զանազան երկիրներու մէջ ստեղծուած տնտեսական վատ կացութիւնը, եւ Ֆրանսայի մէջ՝ աշխատանքի նպաստաւոր պայմանները պատճառ դարձան որ օտարականները հոն խուժեն խմբովին, ինչ որ անհրաժեշտ դարձուց կանոնադրութեան ենթարկել անոնց մուտքը՝ համաձայն երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի պէտքերուն։

Այսպէս ալ եղած է։

Աշխատանքի եւ արտադրութեան նպաստաւոր տարիներուն, Ֆրանսա մտնող օտար աշխատաւորներու թիւը տարեկան եղած է մինչեւ 100,000։ Իսկ տագնապի տարիներուն նուազած, այսպէս 26,000՝ 1921ին, 18000 1927ին։ Նոյն այն տարիներուն, Ֆրանսայէն իրենց հայրենիքը մեկնող օտարականներու թիւը բնականաբար աւելի շատ է, եղած 1921ի տագնապին՝ Ֆրանսայէն մեկնած են 63000, 1927ին՝ 90000 օտարականներ։

Իսկ ներկայ տագնապը որ իր համաշխարհային հանգամանքով աւելի լայնած է եւ կը կարօտի աւելի խոր դարմաններու, պարտադրած է կառավարութիւնը որ աւելի ուշադրութեամբ հետեւի օտարականներու երթեւեկի շարժման եւ ատոր համար ալ կազմակերպած է յատուկ սպասարկութիւն մը, որուն գլուխը կը գտնուի աշխատանքի փոխ-նախարարը։

Օտարականներու Ֆրանսա մուտքին սահմանափակումը ուրեմն, դարձած է անհրաժեշտութիւն։

Մասնաւորաբար չափազանց սահմանափակուած է մուտքը այն օտարականներուն, որոնք կուգան հեռաւոր երկիրներէ, եւ որոնց հայրենիք վերադարձը կարգ մը դժուարութիւններու դէմ կը բախի։

Նոյնպէս, այն օտարականները, որոնք առանց յատուկ արտօնութեան, Ֆրանսա մտնելէ վերջ, կը փորձեն միջոցը գտնել հոս հաստատուելու եւ գործ ճարելու այն տեսակ միջոցներով, որոնք կիրարկուող օրէնքներուն եւ կանոնադրութեանց դէմ կը նկատուին զանցառութիւն։

Ֆրանսա ցարդ, կը թուէր այն միակ ու բախտաւոր երկիրը որ չէր ենթարկուած տնտեսական տագնապի հետեւանքներուն։ Այս խայծէն հրմայուելով, շատ էր թիւն անոնց, որոնք Ֆրանսա կը մտնէին առանց անհրաժեշտ արտօնութեան, աշխատելու մտադրութեամբ։ Շատեր են որ զգացին ձախորդ հետեւանքները այս անկանոն կացութեան եւ անկէ բխող դժուարութիւններուն։ Այս կերպ Ֆրանսա մտնողներուն թիւը շատցաւ 1930ի ընթացքին մանաւանդ, ինչ որ յայտնի եղաւ ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման համար տրըուած խնդրագրերէն։ 1927ին նման խնդրագրերու թիւն էր 19,000, 1928ին 21,000, 1929ին 40,000, իսկ 1930ին աւելի քան 80,000։

Ու բնական է թէ անոնք որ աշխատելու մտադրութեամբ կը մըտնեն Ֆրանսա, աւելի կը նախընտրեն կեդրոն քաղաքները, ու մասնաւորապէս Փարիզը, որ արդէն խճողուած է։

1921էն 1926, հինգ տարուան ընթացքին, Փարիզի օտար բնակչութեան թիւը բարձրացած է 169,527էն 293,442ի, մինչ նոյն շրջանին, Փարիզի ֆրանսացի բնակչութեան թիւը կը նուազէր 158,958ով։ Այդ թուականէն ասդին, ստատիկանութիւնը հաստատած է օտարականներու 100,000ի՝ նոր յաւելում մը։

Արդ, այս կացութեան հանդէպ, ահա թէ ի՞նչ կը խորհրդածէ ֆրանսացի լօգուածագիրը.— Նման աջոյ՝ մը չի կրնար ցանդուրժելի ըլլալ։ Ֆրանսա որքան ալ հիւրասէր ըլլայ, չի կրնար ընդունիլ որ, խուսափելով կանոնադրական պարտաւորութիւններէն, առողջապահական քննութիւններէն, իրենց իսկ կամքով, օտարականները գան եւ խճողեն բազմամարդ կեդրոնները եւ կազմալուծեն աշխատանքի շուկան։ Սկզբունքով, մերժուած է կանոնաւորել կացութիւնը այն օտարականներուն, որոնք խարդախ միջոցներով մեր երկիրը մտած են։

Եւ կանոնադրութեան այս տրամադրութիւնները խստօրէն կիրարկելու համար, աշխատաւոր գլուխ մինչեւ 3000 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուին այն գործատէրերը, որոնք կ'աշխատցնեն նման օտարականներ։

Ատկից զատ, օտարականներու մուտքը արգիլելու կամ սահմանափակելու համար, ֆրանսական կառավարութիւնը մասնաւոր միջոցներ ձեռք առած է նաեւ օտար երկիրներու մէջ եւ իր սահմանագլուխներուն վրայ։

Ու նաեւ, օտար աշխատաւորներու սպասարկութիւնը մասնաւոր միջոցներ եւս որդեգրած է պաշտպանելու համար այն արհեստները, որոնք ամէնէն աւելի ենթարկուած են անգործութեան հետեւանքներուն։ Այսպէս, օտար նաւագածուներու մուտքը բոլորովին արգիլուած է։

Օտար ճարտարագէտները գործի համար այն ատեն միայն կրնան մտնել Ֆրանսա, երբ ճարտարագէտներու սենդիքան հաւանութիւն յայտնէ։ Միւս կողմէ, գործատէրերը 10 առ հարիւր համեմատութեամբ միայն կրնան օտարներ բանեցնել իրենց արհեստանոցներուն մէջ։ Պէտք է ըսել սակայն թէ օրէնքով նման արգելք մը կամ սահմանափակում մը չկայ։ Աւելի, բարոյական ճնշման մը ենթարկուելով է որ գործատէրերը, յանուն ազգային շահերու պաշտպանութեան ընդունած են նման թելադրութիւն մը եւ կը կիրարկեն։

Մ. Ա.

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(Տեղեկագիր Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան 1929 դեկտեմբերէն — 1931 մարտ)

(Գ. եւ վերջին մաս

Առկախ մնացած խնդիրներ. — Վարչութիւնս, իր գործունէութեան ընթացքին երկու կարեւոր խնդիրներ նկատի ունեցած է կարգադրել. բայց անոնցմէ մէկը չէ կրցած յաջողցնել առ այժմ, իսկ միւսին չէ ձեռնարկած, նախ կանխահաս նկատելով ու յետոյ ալ՝ թեմական նոր երեսփոխանական ժողովի վերաքննութեան կամ վերամշակման ենթարկել անհրաժեշտ նկատելով։

Այս խնդիրներէն առաջինը մեր հայրենակիցներու քաղաքական ամուսնութիւն կատարելու առթիւ կրած ծախսերուն՝ 350-500, երբեմն նոյնիսկ 600 ֆրանքի ծախքի պարագան է, որ կարելի է խնայել տալ եւ իջեցնել մինչեւ 100 ֆրանքի, եթէ կարելի ըլլայ Առաջնորդարանին տուած վկայականները Mairieի կողմէ ընդունիլ տալ։ Ու այս կարելի է, քանի որ կարգ մը շրջաններ — գաւառները մասնաւորաբար — արդէն կ'ընդունին, կը ճանչնան եւ այդ շրջաններու մէջ ուրեմն մեծապէս կ'օգտուին մերինները։

Միայն Մարսէյլի մէջ տարեկան մօտ 300 ամուսնութիւն տեղի կ'ունենայ, որոնց համար պատկառելի գումար մը կը մսխուի թարգմանի, avouéի սըմսարի եւն.ի համար ազգայիններու կողմէ։

Այս մասին վարչութեանս ատենապետը ներկայացած է Maireին եւ խօսած ու կարգ մը բացատրութիւններ տուած, բայց չէ յաջողած. կը կարծենք սակայն եւ վստահ ենք որ նոր եւ աւելի ուժեղ դիմումով մը կը յաջողուի մեզ այս եւ մեր հայրենակիցներուն մեծ խնայողութիւն մը կ'ըլլայ։

Երկրորդ խնդիրը կը պատկանի առաջնորդարանի պիւտճէի մատակարարման կամ հայթայթումին։

Համաձայն շրջանիս թեմական կանոնագրի տրամադրութեան, այն շրջանները որոնք իրենց մատուռը եւ Ռաճլուն հոգեւոր հովիւը ունին, իրենց թաղեցիներու բոլոր մկրտութեանց, պսակներու եւն.ի համար գանձուած եկեղեցական բոլոր իրաւունքները իրենք կը ստանան, որուն փոխարէն իրենք ալ իբրեւ առաջնորդարանի տուրք պարտաւոր են, իրենց զուտ եկեղեցական հասոյթներուն հարիւրին 20ը վճարել կեդրոնին։

Կանոնագրի այս տրամադրութեան համաձայն բոլոր շրջաններն ալ իրենց կազմակերպութեան առաջին օրէն իրենց հասոյթները, պահելով են, եւ սակայն առաջնորդարանս հազիւ կրցած է անոնց պատկներու հասոյթին հարիւրին 20ը գանձել. այն ալ, անոր համար որ ամուսնացողները պարտաւոր են առաջնորդարանէն հրամանագիր առնել. որով ամուսնացողները նախ մեզ կը դիմեն այդ պահուն. վճարումներն ալ մեզ կ'ընեն, որմէ վար կը դըրուի հարիւրին 25ը եւ մնացածը հարիւրին 75ը կը վերադարձուի ա'յն շրջանին՝ որուն թաղեցին է պսակուողը։ Ասկից դուրս մնացած միւս բոլոր հասոյթներէն ցարդ ոչինչ գանձած է։

Այսպէս ուրեմն, թէեւ ուրախութեամբ յայտնեցինք որ շրջանները ինքնաբաւ դարձած են, եւ ստացած հայրենի գիւղաքաղաքներու պատկերը, իրենց 1000ի հասնող աշակերտներով, 18 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներով, իրենց 4 քահանաներով, ու անոնցմէ ոմանք նոյնիսկ խնայողութիւն ալ ըրած, եւ սակայն այս ամէնը եղած են առաջնորդարանի կողմէն։ Որովհետեւ, նախապէս անոնց բոլոր հասոյթները կեդրոնին կը պատկանէր եւ մեր ստուգը կը մընար ու մեր պիւտճէին մաս կը կազմէր։ Այժմ սակայն շրջանները կազմակերպուելով եւ բաժնուելով, կեդրոնի հասոյթներն ալ նոյն համեմատութեամբ բաժնուեցան, կոտորակուեցան։ Այս պարագան ա'յնքան չպիտի զգացուէր կեդրոնին, եթէ գոնէ շրջաններն ալ, կանոնագրով իրենց սահմանուած տուրքը վճարէին մեզ։ Այս՝ չեն ըրած, կամ ընել չէ տրուած, իրենց կազմակերպման նոր շրջանի մէջ ըլլալու հանգամանքը նկատի առնուելով ցարդ, բայց կը կարծենք նոյնպէս, որ կեդրոնը չի կրնար մինչեւ վերջ տոկալ այս դրութեան, եւ կեդրոնի ժողովրդեան հասոյթներով միայն տանիլ Առաջնորդարանի պիւտճէն, որ կը պատկանի բոլոր շրջաններուն։ Շրջանները զարգացած են ի վնաս կեդրոնին, եւ կեդրոնը ուզած է տոկալ այդ զրկանքին յօգուտ շրջաններուն, զրկելով նոյնիսկ իր պաշտօնեաները. Առաջնորդէն մինչեւ տնտեսը։ Ժամանակ է սակայն, որ խորհուի այս մասին եւ շրջանները պարտադրուին, կանոնագրով սահմանուած կեդրոնի իրենց տուրքը՝ հարիւրին 20 տոկոսը վճարելու, կամ ուրիշ ձեւով մը Առաջնորդարանի ծախքերուն բաժնեկից ըլլալու։

⁂

Նիւթական ճաշուեցուցութիւն

Առանձին հաշուեկշռով կը ներկայացնենք մեր նիւթական ելեւմուտքը, ուր կը գտնէք բոլոր մուտքերն ու ելքերը իրենց բաժանումներով։ Համաձայն ուրեմն մեր այս հաշուեկշռին՝ ունեցած ենք 158.642,70 Ֆր. մուտք, փոխառութիւն 4512 Ֆր. որով ընդհ. գումար մուտքի, 163,154,70 Ֆր. որու փոխարէն ելք ունեցած ենք 162,982,60 Ֆր. ու պատրաստ 172, 10 Ֆր.։

Մեր այս հաշուեկշռէն վերջն էր որ, փետրուար ամսուն մէջ, եկեղեցւոյ շէնքին վարձքին համար 4000 Ֆր. եւս փոխառութիւն ըրինք, որով մեր այժմու փոխառութեանց պարտքին գումարը կը հասնի 8512 Ֆր.ի։

⁂

Ջանացինք այս տողերով տալ Ազգ. Առժամեայ Վարչութեան գործունէութեան պատկերը իր գլխաւոր գծերով. ատկէ կը պարզուի նաեւ Մարսէյլի թեմին ազգային կազմակերպութեան դրյավիճակը։

Վարչութիւնս կը խոստովանի, որ իրմէ ակնկալուած ամէն յոյս չէ կրցած իրականացնել այս փոխանցման շրջանին, բայց իր խիղճը հանդարտ է, այն վստահութեամբ որ՝ իր կարելին ըրած է ազգային գործերը բարձրալի վիճակի մը հասցընելու։

Մարսէյլի
Ազգ. Առժ. Վարչութեան
Ատենադպիր Ատենապետ
Վ. Ղազարոսեան Գ. Շահլամեան

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Մուտք 1929 սեպտ. 1էն

Նախորդ շրջանէն պատրաստ	1,335.40
» » Աւանդներ ոսկի Ֆր.	270.—
» » » արծաթ	280.
17 արժէթուղթեր	
Եկեղեցւոյ հասոյթներ	
Մոմ, պնակ իւղագին	18,880.80
Վկայական հոգեհանգիստ	22,495.—
Ազգ. եկեղ. տուրք	11,870
Մկրտութիւն	9,172.—
Պսակ	31,320.
Դպրոց Նախակրթարան	
Եկեղ. պնակներէն, իւղագին	8,630.60
Նուէր, հանդէս	5,035.40
Թոշակներէ	2,650.—
Հատուցած	18,000.—
Մանկապարտէզ	
Թոշակներէ	18,665.—
Նուէր, եւն.	1,106.—
Աղքատախնամ	
Պնակ, նուէր, իւղագին	7,484.30
Երջանկներէն	
Նիսէն, առաջ. տուրք	2,000.—
Գ. Շահլամեանէ	
Նոր փոխառութիւն	4,512.—
Ընդհ. գումար	163,154.70

Ելք 1931 յունուար 31

Եկեղեցւոյ ծախքեր	
Մոմի, նորոգութիւն, եւն.	4.922.60
Կարասի	313.75
Տնտես. դպրապետ	6,200
Եկեղեցւոյ վարձք	10,367.—
Առաջնորդի	24,577.—
Քարտուղար	18,350.—
Ընդհ. ծախքեր	
Երթեւեկ, շրջան, վիզէ	4,184.95
Գրենական, տպագր.	2,841,25
Փոստ-հեռագիր	1,211.40
Ելեկտր. ածուխ, եւն.	903.65
Assur. Mag. général վարձ. եւն. թարգմանի	3,907.—
Դպրոց, Նախակրթարան	
Ուսուցչաց 928-29ի ամս.	4,390. —
» 929-30ի »	23,050.—
Մանկապարտէզ	
Վարժուհիներու 928-29 »	4,295.—
» 929-30 »	20,250.—
Շէնքի վարձք	11,500.—
Փասթարանի	5,500.—
Ընդհ. ծախք, հանդէսի եւն. դաշնակ.խաղալիք	3,917 60
Աղքատախնամ	
Աղքատաց տրուած նպաստ	8,325.—
Երջանկներու	
Ք. Միրապօ, Սիօթա	1,295.—
Գ. Շահլամեան	
Նախորդ շրջ.ի փոխառ.	1,776.—
Ընտրողական յանձն.	
Ընտրական ծախքեր	905.50
Ընդհ. գումար	163,982.60
Պատրաստ գումար	172.10
Բ. Ա. եւ Մ.	163,154.70

ՀՐԱՆԴ ՓԱՐԻԶԵԱՆ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 20 ՅՈՒՆԻՍ.— «Հայրենիք»ի Մայիս 19 թիւի մէջ կարդացինք գաւառ կըսկիծով մահը ընկ. Հրանդ Փարիզեանի, ծնած 1866 թ. Մըշոյ Խասգիւղի մէջ։ Մեռած է Կրանիթ Սիթի քաղաքին մէջ, եւ թաղումը կատարուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէին հովանաւորութեամբ, իւր արժանաւոր եւ երիցագոյն անդամին վերջին յարգանք տալու համար։

1899ին հաստատուելով Ամերիկայի մէջ, Հ. Փարիզեանը առաջին տարին իսկ, շնորհիւ իր համեստ բնաւորութեան և անձնուիրութեան, կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն։

Ի բնէ ըմբոստ յեղափոխական մը, կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, իր սըրտին շատ մօտիկ գտնելով անոր ծրագիրն ու գործելակերպը։ Շատ չանցած սոսկ անդամական կոչումէն կը բարձրանայ մինչեւ Կ. Կոմիտէութեան։ Կրանիթ Սիթիի, Փրավիտէնսի, Սէնթ Լուիզի, եւ շրջակայ հայաբնակ վայրերու մէջ չէ եղած հայկական որ եւ է լուրջ ազգային շարժում առանց Հ. Փարիզեանի գործօն մասնակցութեանը։ Իր նշանաբանն էր խօսքէն անմիջապէս գործի անցնիլ։ Իր քով ամէն նեղուած մարդ իր ցաւին դարմանը կը գտնէր. Տեսակ մը անդրկովկասեան գրասենեակ դարձած էր իր նաւարանը, ուսւթանական դժոխքէն ազատուած եւ Մարսէյլ կամ Նափոլի ապաստանած դժբախտներու համար։ Կ'օգնէր եւ Մարսէյլի ու Նափոլիի հիւրանոցներէն կ'ազատէր, իր կարողութեան չափով, դէպի Նոր աշխարհը տանելով անխտիր ե՛ւ մշեցին ե՛ւ խարբերդցին ե՛ւ քղեցին։

Շատ իրաւամբ «Հայրենիք»ի թղթակիցը գրած էր. «Յանձին ընկ. Հ. Փարիզեանի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ փորձառու, զոհաբերող եւ հաւատաւոր ընկեր մը, իսկ Տարօնը իր փորձառու եւ գաղափարական զաւակը»։

Անշուշտ Ամերիկայի իր մօտակայ ընկերները աւելին պիտի գրեն իր 30 տարուան անցեալէն։ Անոնց կը մնայ գրել Հ. Փարիզեանի կենսագրութիւնը։

Իր գործօն մասնակցութեամբ էր որ իր ծննդավայրը Խասգիւղը — 7-800 տնուոր —, պահեց իր վարժարանը, որու իր լայն օժանդակութիւնը բերած էր նախօրօք. Հարաւային Ամերիկա հաստատուած Փարթուղալեան վարժապետը, Մշոյ Խասգիւղցի։

Դեռ շատ լաւ կը յիշեմ, վերջին համաշխարհային պատերազմի հաղիւ ավարտուածներուն, եւ Թիֆլիս, Ալեքսանդրապոլ, Երեւան, Պաթում հասածներու բերնին մէջ, Հ. Փարիզեան անունն էր, որ կը հոլովուէր, եւ որպէս միակ փրկութեան միջոց Փարիզեանի հասցէն էր որ ձեռքէ ձեռք կը թղուէր, կաթիլ մը ջուր եւ հացի գին ապահովելու համար։ Եւ մարդիկ չէին սխալած։ «Հայրենիք» թերթի խմբագրութեան եւ թէ ազգային բիւրոյի միջոցաւ օգնութիւն կը հասնէր անվրէպ։ Իր նամակները մէկ մէկ ապերանի էին բզըկտուած, հալածուած, եւ տուն ու տեղ կորսնցուցած խլեակներու համար։ Շատ շատերու ազգականներուն, իր անձնականէն կ'օգնէր։ Նոյն վերաբերմունքը զինադադարէն յետոյ, աւելի առատաձեռնութեամբ թէ՛ Կ. Պոլիս եւ թէ Պալքանները ապաստանածներու համար։

Չկայ այլ եւս Փարիզեանը, յաղթանդամ անընկճելի Տարօնացին։ Կ'արժէ որ Տարօն-Տուրուբերանը գործով մը (գործադրութեան եղանակը իրենց թողլով), յաւերժացնէ իր անխոնջ զաւակին յիշատակը, յետագայ սերունդին ծանօթացնելով իր մեծապատիւ շարքին եւ Հ. Փարիզեանը։

Դժբախտ Տարօնը սրբացա՛ւ իր հին սերունդէն, Տարօնի աւանդութիւնները, սովորութիւնները, նիստն ու կացը, պաշտպանը, կը փոխանցուէին նոր սերունդին։ Գրեթէ երկու տարուան ընթացքին է որ իրարու ետեւէ ինկան արիւնոտ զազանի կաթաղանէն ազատուած հին, 80 ական թուականի սերունդէն, Արամ Տարօնացին, Պօլէեան Արշակը եւ Արտաշէս Միրզոյեանը, Յրօնցի Մուրատը, Պօլոս Յովհաննէսը, Բոյեան Սարգիսը, եւ վերջին հին կոճղերէն Հրանդ Փարիզեանը։

Հին սերունդի կորուստով, կը կորսուին եւ Տարօնի անգիր փիլիսոփայութեան, նահապետական տանուաւանդութիւնները։ Եւ որպէս զի այդ թանկագին կորուստները, սկսեալ 80 ական թուականներէն, Արաբոյէն, Հըրայրէն, մինչեւ Ցխավա Ցարութիւն, անմոռաց Գէորգ Չաւուշները, ու մինչեւ մեր օրերու այս զոհերը մոռացութեան չտրուէին, թէ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը իր Նահանգային Միութեամբ, թէ մնացած զինուորական ու մտաւորական անհատները աշխատելու են անոնց յիշատակը յաւերժացնելու։

Կամքը պէտք է ասկէ վերջ աւելի յարատեւէ մեր մէջ, տոկալու, խօսկալու, նոր սերունդին յոյս ու հաւատք ներշնչելու, որպէս զի Փարիզեանները հանգիստ ննջեն իրենց գերեզմանին մէջ, եւ վաղուան Մեծ Աշխարհի ծագման, մենք արժանի ըլլանք համբուրելու անոնց սուրբ գերեզմանները, ըսելով.— Ահա մենք ձեր վրէժապահանդապահները, կուգանք հպարտօրէն հանգիստ մաղթելու ձեր թանկագին ոսկորներուն։

ՄԵՍՐՈՊ ԿԱՂՆԵԱՆ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Le Mois պարբերականին մէջ յօդուածագիր մը գովեստով կը խօսի Մայքըլ Արլէնի մասին, իբրեւ «ծագումով հայ վիպագիր մը», որուն գործերուն վերլուծումը կ'ընէ գնահատանքով։

...ՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԴՊՐՈՑԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

...մըկի օր մեծ հանդիսու... ...րով, Ֆրանսայի մէջ գրեթէ ...ն կոչ, տօնուեցաւ աշխարհիկ ...ին յիսնամեակը։

...ինք ներկայացուցիր էինք այն ...որոնք տեղի ունեցան անցեալ ...երկրորդական վարժարաննե... ...ի կրթութեան առթիւ։ Տունինք ...այդ հարցին գլխաւոր երես... Ֆրանսա կ'ուզէր ընդունիլ ...վարժութիւնը ոչ միայն նախա... ...աններուն, այլ նաեւ երկրոր... ...վարժարաններուն մէջ։ Գե... ...ինը իր ձեռքին տակ առնե... ...սպուցներու ամբողջ շրջանը, ...ր առնդծել միակ եւ ամբող... ...ն կրթութեան (école u- ...ique) մը։ Կրօնական ...ները եւ կարգ մը դասեր ...հակառակէին անշուշտ, ինչ... ...ացած տարի, նոյնպէս ա... ...կրթութեան ձրի հոչակուե... ...ւմբիւ։ Այդ պայքարին յաղ... ...ն էր, որ տօնուեցաւ կիրակի։ ...ւն էր նաեւ 1881 Թուական... ...կրթական նախարարին, Ժիւլ ...րի, որ յաջողեցաւ ձրի նախա... ...թեան ծրագիրը։

...881էն մինչեւ 1931, յիսուն ...ւան ձրի կրթութեան ծրագիրը ...բարիքներ տուաւ երկրին։ ...նախատրապէս Փարիզ, երախ... ...թեան շքեղ հանդէս մըն էր ...ի որ տուաւ, կամ կատարեց ...ացումը Ժիւլ Ֆերրին։

12.000 աշակերտներ տողանցք ...րեցին Թանրարոր հրապարակին ...Խանդավառ ծափեր արտա... ...եցան ամէն կողմ։ Մասնաւո... ...ն Անրի, Թամպիէօ կրակոտ ...մը արտասանեց Գէյֆարի մէջ ...Թէ Ժիւլ Ֆերրի հնահերց... ...ւ ժամանակին, իր կենդանու... ...ը կամ մաշուընէն յետոյ։ Նախ ...ունեցան պայքարներ քննագ ...ուածքին, որ մի գուցէ ձրի ...թեան ծրագրին գործադրու... ...վտանգուէին հօրենական կամ ...ական իրաւունքները զաւակ... ...վրայ, մի գուցէ ձրի եւ աշխ... ...կրթութիւնը զէնք մը դառնայ ...թեան ձեռքը քաղաքաքական ...ծանելու առաջնորդելու հա... ...երիտասարդութիւնը։ Միւս կող... ...հնդերու պակասութիւնն էր, որ ...կ'ըլլար ծրագրին յաջողու...

...Արդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՍԵԲԱՍՏԻԱ ՏՈՒԱՒ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿԸ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սեբաստիոյ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ յունիս 13ին, աննախընթաց բազմութեամբ մը։ Այն բոլորը, որ յուսահատ էին ցարդ զանազան հատուածներու միաբանութեան մասին, այս անգամ յանդէցան լաւատեսութեան, տեսնելով ժողովականներու ընդհանուր եռանդը՝ նահանգին զանազան փոքրիկ Միութիւնները ի մի կեդրոնացնելու, մէկ ծրագրի վրայ։

Երկարատեւ եւ ազատ վիճաբանութենէ վերջ, կատարուեցաւ նահանգային միութեան ծրագիրը, որ ընդհանուրի գոհունակութեան արժանացաւ։ Բայց տակաւին կարգ մը կէտերու լուսաբանութեան համար, յանձնախումբ մը ընտրուեցաւ զանազան միութիւններու լիազօրները համախմբելու եւ ընդհանուր համաձայնութիւնը գրաւորապէս հաստատելու համար։

Նոր ծրագրին բովանդակութիւնը որչափ պարզ, նոյնքան գործնական է։ Անոր գործադրութիւնը մեծագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ Սեբաստիոյ այն մեծ մարզոց, որ ծնած են այս նահանգին երկնքին տակ, ապրած, գործած ու նահատակուած են, կտակելով իրենց վերջին խօսքը,— այն է ապրիլ իբրեւ հայ և յառաջդիմել իբրեւ հայ։

Երանի թէ միւս նահանգներու հայրենակցական Միութիւնները եւս այս ոգիով ու մեթոտով գործէին, ձգտելով դէպի կեդրոնացում և կազմաւորում, որով կարճ ժամանակէն այս դժբախտ ժողովուրդը ի վիճակի պիտի ըլլայ ունենալու վեց հայրենակցական կեդրոնական Միութիւններ, փոխանակ 60ի։

Աւելին կայ։ Եթէ վեց նահանգներու Հայր. Միութիւնները վեց կեդրոններու վրայ հաստատուին, անոնց համագործակցութիւնը հրաշքներ պիտի գործէ, դնելով գաղութներու կազմակերպութեան գործը զօրաւոր հիմքի մը վրայ։

Այժմ ժամանակն է ջնջելու անմիաբանութեան սեւ արատը մեր ճակտէն։ Ահա նոր սերունդը կ'առնէ առաջին քայլը։

Ծա՛ռաջ հայրենակիցներ, եղբայր ենք մենք։

Ն. Ատրունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳԻ ՀԵՌՈՒ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՄՈՆԹԱՐԺԻ, 20 Յունիս.— Անցեալ կիրակի Յունիս 14ին Մոնթարժիի մէջ սարքուեցաւ հանդէս մը, որ առաջինն էր։ Պ. Սարգիս Զավուշեան կազմակերպիչը եւ օրուան նախագահը սրտառուչ ճառով մը բացաւ հանդէսը։ Շեշտեց թէ հանդէսին նպատակն է հաւաքուիլ մէկ տանիքի տակ, վառ պահել ազգային ոգին եւ ստեղծել զուարթ ժամանցներ։ «Մեր ամենամեծ փափաքն է այլասերումէ, փրկել փոքրերը, որոնք օտարանալու ճամբու վրայ են։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ Իզէրի նահանգին մէջ 10 տնուոր գիւղ մը դպրոց մանկապարտէզ եւ եկեղեցի կը շինէ։ Իսկ մենք այդ յառաջդիմութեան ձեռնարկներուն չենք հետեւիր։ Մարդկութիւնը ծառի կը նմանի, եթէ չմնամես կը չորնայ»։

Ցետոյ յաւելկայս «Մեր Հայրենիքը»ը երգուեցաւ։ Ցաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Գրիգոր Գազեան, Մկրտիչ Տէր Եղիաեան, Համբարձում Աճառեան, Օր. Վառվառէ Արրահամեան («Հայ դրօշին») Օր. Փայծառ Գազեան («Էս ինչ մօտս է»)։ Սրտառուչ էին փոքրերու արտասանութիւնները,— Գրիգոր Պէպիթեան «Հայ՝ եմ ես» եւ Օննիկ Զուանեան «Էյ ճան հայրենիք, ինչքան սիրուն ես», Պ. Վարդան Մոեան երգեց «Կռունկ»ը եւ Պ. Սարգիս Գարաոյլանեան «Քնիր իմ բալիկ»։ Վերջին մասին մէջ Պ. Գալեան յաջողապէս ներկայացուց «Խեչօյի Թուղը»։ Հանդէսը վերջացաւ հայկական պարերով ու ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Դուրացի

ունի։ Այս որոշման հետեւանքով, 130ի չափ բանուորներ հանել պէտք պիտի ըլլայ։

.'. Եօթուկէս միլիոն ոսկիի խնայողութիւնը ապահովելու համար, գործավարներու խորհուրդը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ։ Շատ հաւանական է որ յարակից պիւտճէով կառավարուող վարչութեան պաշտօնեաներու ամսականները, ինչպէս նաեւ երկրագործական դրամատան պաշտօնեաներու ամսականները գեղչուին։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Կուսակալութեան յայտագիր տրուած է բանուորա - գիւղացիական քաղաքական նոր կուսակցութեան մը կազմութեան մասին։ Հիմնադիրներու կարգին ի մէջ այլոց կը յիշուի նաեւ Շիւքրի անուն անձ մը։ Արդ, այս անձը գիմեց կուսակալութեան եւ հաղորդեց թէ ինք հիմնադիր չէ, այլ պարզապէս խոստացած է մտնել այդ կազմակերպութեան մէջ, պայմանաւ որ ան պարզ Միութիւն մը ըլլայ։

ՔԵԱՂԸՑՀԱՆԷՆ ՈՐՈ՞ՒՆՆ Է

Քաղաքապետութեան եւ ելմտական գործավարութեան միջեւ տարակարծութիւն առաջ եկած է Քեաղըտհանէի մարզադետնին սեփականութեան մասին։ Քաղաքապետութիւնը կը պնդէ թէ այդ տեղը զբօսավայր է եւ հանրութեան կը պատկանի։ Իսկ գործավարութիւնը կը յենու օրէնքի այն տրամադրութեան վրայ թէ ծաղկային տեղերը կը պատկանին ելմտական գործավարութեան։

Այս խնդիրը ծագած է անկէ որ օտար խմբակ մը դիմում կատարած է գնելու, այնտեղ ձկան իւղի գործարան մը շինելու համար։

Տարակարծութիւնը պիտի հարթուի կառավարութեան կողմէ։

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ

Հարաւային նահանգներուն եւ արեւմտեան ծովեզերքներուն վրայ շատ տաք կ'ընէ ներկայիս, այնքան որ կարգ մը տեղեր բարեխառնութիւնը 38 աստիճանի ելած է։ Հակառակ ասոր, սակայն, միջին Անատոլուի եւ արեւելեան նահանգներուն մէջ դեռ ամառը չէ եկած եւ կարգ մը տեղեր ձմրան վիճակ ունին։

Ձմեռը դեռ տեղաւորուած կը մնայ մասնաւորաբար Կարսի եւ շրջականներուն մէջ։ Կարսի մօտ Փասքօֆ գաւառակէն կը հաղորդեն թէ երեք օրէ ի վեր կը ձիւնէ այնտեղ. տուները վառարան կը վառեն եւ մարդիկ հաստ վերարկուներով դուրս կ'ելլեն։

ԱՐԵՒԵԼ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան նահանգներու ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ, որ Էնկիւրի վերադարձած է, կը շարունակէ գործավարութիւններուն հետ իր շփումները։ Իպրահիմ Թալի պէյ դեռ ատեն մըն ալ պիտի մնայ Էնկիւրի։ Իր յայտարարութեան համաձայն արեւելեան նահանգներուն մէջ հանդարտութիւն եւ ապահովութիւն կը տիրէ։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՊԻՒՏՃԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պիւտճէի յանձնաժողովը աւարտելու վրայ է 1931ի պիւտճէին քննութիւնը։ Զօրաւոր հաւանականութիւն կայ որ Ազգ. Ժողովը Նոր պիւտճէի վիճաբանութիւնը սկսի այս ամսու վերջերը։ Նոր պիւտճէի մասին յանձնաժողովներէն իմացուած լուրերուն մասնաւորաբար մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւին անկախ երեսփոխանները։

Առնուած լուրերու համաձայն, անկախներէն Իզմիրի երեսփոխան Սըրրի պէյ հիմնականէ վիճաբանութեան կը պատրաստուի կարգ մը կէտերու համար։ Հաւկցուած է որ ամէնէն աւելի քննադատութիւններ պիտի ըլլան շահագրգռուող գործավարին դէմ, եթէ պիւտճէին կրթական մասը քննուի։

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Սէյրի Սէֆայինի վարչութիւնը խնայողութեան նպատակով որոշած է որ իր գործարաններուն մէջ աշխատանքը մինչեւ կէս օր կատար-

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 24)

Փրկենք կը պոռան շատեր, աջէն ու ձախէն։ Բայց ի՞նչպէս, խօսքո՞վ թէ կենդանի գործով։ Ահա հոս է որ շատ յուսահատողներու կարաւանը կանգ կ'առնէ, եւ կ'ըսեն իրենք իրենց.— Ի՞նչպէս պիտի փրկենք հայ մանուկը ձուլման վտանգէն, երբ իր օրուան բոլոր ժամերը կ'անցընէ տեղացի պզտիկներուն հետ, մանկապարտէզէն մինչեւ փողոցները։ Այս առարկութիւնը ունի որոշ ճշմարտութիւններ, բայց այդ չի նշանակեր թէ պէտք է իւրաքանչիւր ծնողք ձեռնածալ նստի եւ իր դեռատի մանուկը յանձնէ օրուան հոսանքին։

1. Նոր սերունդի փրկութեան գործին մէջ մեծ դեր ունին մասնաւորապէս ծնողքները։ Պզտիկ մը ընտանեկան սենէն ներս է որ պիտի սորվի իր նախահայրերուն պատմութիւնը։ Տան սենէն ներս է որ պզտիկին հոգւոյն մէջ պէտք է դրոշմել հայ մնալու եւ հայ ապրելու գաղափարը։

Պէտք է իւրաքանչիւր հայ ծնողք իր խղճի պարտքը կատարէ իր փոքրիկին սորվեցնելով Հայկի եւ Բէլի, Արտաշէս աշխարհակալի եւ Տիգրան Մեծի պատմութիւնները։

Կան ծնողքներ որ այնքան կ'ուրախանան երբ իրենց փոքրիկներուն բերնէն կը լսեն Ֆրանսերէն բառ մը։ Այս տեսակ ծնողքները պէտք է խորհին որ պզտիկը կամայ ակամայ ուշ կամ կանուխ պիտի սորվի տեղական լեզուն։ Թող իրենց ջանքերը ի գործ դնեն մայրենի լեզուն սորվեցնելու։

Այս տեսակէն հարց մը եւս։ Հայ ծնողքներ իրենց նորածինները կը մկրտեն օտար անուններով։ Պէտք է զգուշանալ այդ մոլութենէն։

2. Պէտք է կազմել «Կրթական Համազգային Միութիւն» մը, որուն շուրջ պիտի հաւաքուին բոլոր տեսակի հայրենակիցները։ Պէտք է ստեղծել այն տեսակ զօրաւոր կազմ մը որ կարենայ պատնէշ կանգնել ընդդէմ սպիտակ ջարդին։

«Կրթական Համազգային Միութիւնը» ամէն բանէ առաջ պիտի ապահովէ իր նիւթական աղբիւրները, որոնք պէտք է ըլլան ներկայացումներ, հանդէսներ, պարահանդէսներ, վիճակահանութիւններ եւ Հայրենակցական Միութիւններէ տարեկան պարտաւորիչ գումար մը։ Այս ձեւով ապահովուած պիտի ըլլայ իր նիւթականը, իսկ նպատակը պիտի ըլլայ հրատարակութեան տալ մանկական գրքոյկներ որոնք պէտք է գրուին ծնողքներու տրամադրութեան տակ։ Այդ հրատարակութիւնները պէտք է ըլլան պատկերազարդ, մեր պաշտելի հերոսներու եւ զօրավարներու նկարներով։

Վա՜յ անոր կամ այն խմբակցութեան որ չպիտի ուզէ իր մասնակցութիւնը բերել այս տեսակ միութեան մը։

Նախաձեռնութիւնը կրնայ ըստանձնել այն Հայրենակցական, Ուսումնասիրաց կամ Վերաշինաց Միութիւնը որ կարող կը զգայ ինքզինքը։ Անկէ յետոյ ճամբան պիտի հարթուի ինքնաբերաբար։

Ուրեմն, դէպի գործ, փրկելու համար նորաբողբոջ միլիոն հայութեան յորձանքէն։

Կ. Յովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄ

ԼԻՈՆ.— Le Challange Sigrand*ի տարեկան միջազգային* ողիմպիականը կատարուեցաւ Լիոնի Սթատ տը Միւնիսիփալիթէի մարզադաշտին վրայ։ Կը մասնակցէին չորս ազգեր։ Անգլիա, Իտալիա, Ֆրանսա եւ հայ ներկայացուցիչ մարզիկ ախոյեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի նախկին անդամ Ժ. Խոտիկեան։ Ֆրանսական շրջանակներուն մէջ գովեստով կը խօսին իր մասին։ Մեր ազգային ախոյեանը Դ. հանդիսացած է գունդը նետելով 12 մեթր 21 ս. (հայկ. մրցանիշը 13 մեթր 10, որ կը պատկանի իրեն)։ Իսկ առաջին տեղը կը գրաւէ Ֆրանսա 14 մեթր 6, երկրորդ՝ Իտալիա 13 մեթր 80։

Կը մաղթենք որ Ժ. Խոտիկեան մասնակցի ֆրանսահայ ողիմպիականին նոր յաջողութիւններ ձեռք բերելով։

Ի՞նչ ջուրի վրայ են Փարիզի Հ. Մ. Հ. Մ.ի աթլէթիզի վարիչները։

Ս. Զիլինկիրեան

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՎԷՃԸ

Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ բացուած վէճը, տակաւին չէ վերջացած։ Իտալական շրջանակները կը յայտարարեն թէ 1) Վատիկան չէ պահանջած որ կատարուած հակակաթոլիկ ցոյցերուն մասին ցաւ յայտնուի. այդ տեսակ հարց մը չի կրնար ըլլալ ուրեմն։ 2) Վատիկան որեւէ կերպով չի կրնար երաշխիք պահանջել եւ արդէն չէ ալ պահանջած, երաշխիքներ, որոնք ձգտին արգիլել ցոյցերը, որովհետեւ իտալական կառավարութիւնը չի կրնար նման յանձնառութիւն մը ստանձնել։ 3) Վատիկան պէտք է փաստէ թէ կաթոլիկ կազմակերպութիւնները երբեք քաղաքականութիւն չեն ըրած։

Իտալական կառավարութիւնը կը պնդէ հակառակ տեսակէտին վրայ։ Միւս կողմէ, բողոքած է այն պատճառով որ ուզած է վէճին տալ միջազգային հանգամանք։ Կը հաստատուի թէ վերջերս փակուած կաթոլիկ երիտասարդական ակումբներէն ո՛չ մէկը բացուած է։ Այս ամէնը կը հաստատեն թէ կառավարութիւնը յամառութեամբ կը մնայ իր տեսակէտներուն վրայ։

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Նատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգիները կը ծրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի ...պուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծա...ենք ամէն դիւրութիւն։ Կարգը մերն է սպասելու քիչ մը ...ի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

Անշա, անանկ ըսելու է քի՛, ...րծուի՛, թէ հայ մը ռուս կը ...որէ. ինչ ալ ըլլայ, ռուսէն ...ի Թուրքն է մեր թշնամին. ա... ...ք մեզ կոտորեցին եւ դեռ կը ...ունակեն կոտորել։

— Լաւ են անում, որ կոտորում ...եզ պէս քեալագէօզներին,— ...ց Աղաբէկովը՝ գայրոյթը զսպել ...ողանալով։

— Եա՛, ի՞նչ կ'ըսէք, պարոն ...պէկով,— բացագանչեց գաղ... ...կանը՝ զարմացած ու ապշած։

— Կատակ կ'ընէ ջանըմ,— ա... ...ց երկրորդը։

— Ձեզ նմաններին կոտորելուց ...ջ լեզուն պէտք է կտրել,— ...ց Աղաբէկովը՝ նոյն ցասումով։

Գաղթականները իրար նայեցան ...իրար հասկցան։

— Մի՛ բարկանաք, կ'աղաչեմ,— ...ոաց հնդինակաւորը։

— Ինտո՞ր չբարկանայ, ջանըմ, ա՛յնքան կը խօսիս, որ մարդուն սիրտը կը հատցնես։

— Անանկ է նէ՛, ա՛լ բոնլիք չունիմ։

— Դեռ ասելիք ունի՞ք,— պոռաց Աղաբէկովը,— ասացէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ գործով էք ուղարկուած այս կողմերը։

— Պարոն Աղապէկով, մի՛ բարկանաք, կ'աղաչենք. ան տակէն գլխէն բաներ մը ըսաւ, որ հոս ըսելու չէր,— ասաց առաջինը՝ կեղծ ժպիտը դէմքին։

— Երեքդ էլ դաշնակնե՞ր էք, հարցրեց Աղապէկովը, տոնը մեղմած։

— Կուսակցութեան մը պատկանիլը եղած է զուտ ազգին շահուն համար,— պատասխանեց երկրորդը։

— Հարցիս ուղիղ պատասխանեցէ՛ք, դաշնա՞կ էք թէ ո՛չ։

— Հայրս տանեօք արմէնական եղած է, սկսեց հեղինակաւորը,— մեծ եղբայրս հնչակ էր, որը գնաց Գում-Գափուի դէպքին։ Անոր վրէժը լուծելու համար՝ ես ալ դաշնակցական եղայ, վասնզի ազգը նոր զոհեր կը պահանջէր։ Առով ըսել կ'ուզեմ որ, դաշնակցական եղած ենք՝ չէ թէ մեզի համար, այլ ազգին համար։

— Ուրեմն դուք Դաշնակցութեան անդա՞մ էք, եւ գաղտնիք չէ, որ ձերբակալուած էք,— ասաց Աղաբէկով սպառնալից։

— Դաշնակցութեան անդամ ենք, ըսաւ նէ՛, դուն համակիր հասկցիր,— ասաց երկրորդը,— վասնզի տեռոր կատարած չենք, ռումբ ձգած չենք, շատ դէշէն-աղէկ ինքզինքնիս պաշտպանած ըլլալու համար՝ սանկ-նանկ քանի մը Թուրք սպանած ենք։

Այս խօսքի վրայ Աղաբէկովը ոտքը յատակին խփեց եւ ամբողջ ուժով գոռաց.

— Աւանտուրի՛ստ օրիկանե՛ր, ամբողջ մի ժողովուրդ կոտորել տուիք եւ դեռ խօսում էք։

— Պարո՛ն, եղբա՛յր, արիւնիդ մի՛ պղտորէք, կ'աղաչեմ,— յարեց երրորդը,— ան՝ անգամ եմ՝ ըսաւ նէ՛, ատ՝ համակիր եմ՝ կ'ըսէ նէ՛, դուն չէգոք հասկցիր, վասնզի Թուրք սպանելը միայն կոմիտէին գործը չէ. բի՛ տա ամէն հայուն պարտքն է.

Աղաբէկովը՝ աչքերը լայն բաց արած՝ դիտում էր խօսող գաղթականին, իսկ վերջինս ենթադրելով որ նա հարց տալու կը պատրաստուի, շարունակեց.

— Պիտի հարցնես, թէ ինչո՞ւ չէգոք ենք։ Երբ աս մեծ պատերազմը ծագեցաւ, տարի մը եսք, Թուրքերը մեզի կոտորել սկսան, գեղեցիկ կիները եւ կոյսերը տարին, բռնաբարեցին, երախաները ծով նետեցին, այրերն ալ խումբով ջարդեցին ձորերուն մէջ։ Հազիւ քանի մը տասնեակ մարդիկ ազատեցան։ Մենք ալ ատոնց պէս ազատեցանք, լեռը բարձրացանք, կատաղի կռիւ մղելով Թուրք զօրքերուն եւ խուժանին դէմ, եւ տասնեկով գլուխնիս պահեցինք։ Մեր մէջ Հնչակ ալ կար, Դաշնակ ալ, ատկէ չէզոքութիւն մը եկաւ վրանիս։ Վերջապէս, ի՞նչ գլուխդ ցաւցնեմ, Ռուսերը եկան, մենք լեռներէն վար իջանք։ Ժամանակ մը Ռուսերը կեցան, մենք սկսանք մեր օլուխ-չօճուխը փնտռել։ Նա ատենն էր, որ Ռուսաստանին մէջ յեղափոխութիւն ծագեցաւ եւ Ռուսաց ցարը աթոռ վրայ բարկանալով բոլշեւիկութեան հրաման հանեց ու իր զօրքերը ետ քաշեց։ Մենք ալ Ռուսերուն պէս մեր զէնքերը նետեցինք եւ արօղին հետ փախչելով՝ շունչերնիս Բաթում առանք։ Ճոէ աս է մեր կարճ կենսագիրը, մենք քիչ կ'ըսենք, դուն շատ հասկցիր։ Այս ամէնէն ետքը ձեզի կը մնայ մեզ ազատել կամ նորէն բանտ նետել, ատիկա ալ ձեր կամքէն եւ ազնուութենէն կախուած է։

— Այդ բոլորից յետոյ դեռ չէ՞ք թքում Դաշնակցութեան վրայ եւ Դաշնակցակա՞ն կը մնաք, հա՞,— ասաց Աղաբէկովը՝ ցուցամատը մանրօրէն թափ տալով եւ ատամները կրճտելով.

— Պարոն Աղաբէկով, կ'աղաչեմ, ոտքդ պագնեմ, մի՛ բարկանար, մեզի հասկցիր,— ասաց երկրորդը մեղմ տոնով,— Թուրքերը մեզի կոտորեցին ոչ թէ անոր համար, որ Հնչակ էինք կամ Դաշնակ, այլ անոր համար, որ Հայ էինք. դուն Թուրքերը չես ճանչնար, բայց մենք կը ճանչնանք։

— Հապա դաշնակ հայդուկները ինչո՞ւ ձեզ օգնութեան չեկան,— ասաց Աղաբէկովը։

— Ջանըմ, աս որչափ Դաշնակցութեան պոչէն բռնած կ'երթաք,— պատասխանեց գաղթականը արդէն զայրացած,— ըսինք քի - հնչակ ալ եղած ենք, դաշնակցական ալ, ատ ամէնը եղած ենք, շատ ազգին համար եղած ենք, Հայաստան մը ստեղծելու համար եղած ենք։ Է՛, դուն դաշնակցական եղած չե՞ս, պարոն Աղաբէկով, հայ մը կա՞յ որ դաշնակցական եղած չըլլայ. Դաշնակցութիւն, վաթան ի՞նչ ըսել է, ազգ ըսել է։

Աղաբէկովը անխօս, բայց զայրացած, ոտքի ելաւ ու դառնալով բանտապետին՝ ասաց

Սրանց պատժարան պցեցէ՛ք։

(Շար.) ՌԷՆ

Կարմիր լրտեսութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Նանթի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու հոգի, մէկը Ֆրանսացի, միւսը Հունգարացի, որոնք ամբաստանուած են լրտեսութեամբ:

Ֆրանսացին՝ Մօնըրօ Ֆրանսայի արեւմտեան շրջանին համայնավար կուսակցութեան գործիչն է եւ յաջորդած է Քրիմէի, որ 1927ին, երբ Փարիզի Քաղաքապետական խորհրդական էր, կարգ մը խնդիրներու հետեւանքով ստիպուեցաւ փախիլ Մոսկուա, ուրկէ չէ վերադարձած:

Փողոցին վէջ գտնուած թուղթերու հետեւանքով էր որ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել լրտեսական գործը: Ֆրանսայի պաշտպանութեան վերաբերեալ կարգ մը հարցարաններ էին: Երկար պրպտումներէ վերջ, յայտնուեցաւ թէ հարցարանները կը պատկանէին Մօնըրօյի, որուն կարգ մը տեղեկութիւններ տուած էր Հունգարացին:

Կասկած կայ թէ Մօնըրօ եւ Հունգարացին կապ ունեցած են Ալզասի լրտեսներուն հետ:

Ռումէն-գերման բանակցութիւնները

Ռումանիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ առեւտրական դաշինքի մը կնքման համար կատարուած բանակցութիւնները վերջացան երկու կողմերուն համար նպաստաւոր պայմաններով:

Պայմանագրութեան բնագիրը պիտի ենթարկուի երկու կառավարութեանց հաւանութեան:

Գերմանական Վոլֆ գործակալութիւնը կը հերքէ այն զրոյցները թէ առեւտրական այս պայմանագրութեան համաձայն, Գերմանիա յանձն կ'առնէ ամէն տարի Ռումանիայէն գնել մեծաքանակ արմտիք եւ ասոր փոխարէն կարգ մը առանձնաշնորհումներ ուզած է Ռումանիայէն, եւ ի միջի այլոց, պայման դրած է որ պատերազմական պարագաներու կարգադրութեան ընթացքին, Ռումանիա ուժ տայ Գերմանիոյ առաջարկներուն:

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Անիէռ-Գուա-Քոլոնպիբոլոր խումբերը վաղը Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Place Cométe պիւրօ Թապայի վերնայարկը:

Ամէն մէկ ընկերոջ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Բացակայութիւնները նկատի կ'առնուին:

Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ:

Կը խօսի՝ ընկ. Ուզունեան:

ՖԱՐԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը ծրաւիրէ Գուլվար Օտտոյի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Կ. Յ. (Լիոն).— Ձեր ազգականներուն անունները չկան աղէտեալներու անուանացանկին մէջ:

ՕՏԱՑԱՆՔ ՅԻՐԱՆՔ

Վէնսէն, Հատ.— 35:

Բօնի Սուգուա, Ֆ. Հ.— 105:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր Եշ. երեկոյ ժամը 8ին 181. Cours Lafayette, Café de la Care*ի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

ՊԱՆԷԶՕ-ՔԱՇԱՆԻ մէջ գտնուող երիտասարդները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Պանեզօ-Քաշանի Յառաջդիմասէր Միութեան մանկապարտէզին մէջ, 24, Rue Roger.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս Թէքմէնցի (Կէմէրէկի շրջան), Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա ուր մնացած է մինչեւ 1917: Կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր եւ եղբայրս Նազար Մովսէսեան որոնք աքսորուած են Ուզուն Եայլա եւ մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ազիզիէի մօտ: Իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, Rue de Grand Madir, La Ciotat, B. du Rhône), France.

— Կը փնտռուին Թոքատի Գրիգորիոս գիւղէն Ոսկիան եւ Խաչիկ Զոլաքեանները: Ժամանակին Յունաստանի որբանոցին մէջ կը գտնուէին. կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա: Ասոնց մօտիկ ազգականներ կը գտնուին Թոքատ: Ասոնց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Գ. Միսաք Ցէրտէրեանի 27 Bld. Garibaldi, Issy les-Moulineaux, Seine, France.

— *Թուրքիայէն Գ. Գեղամ Աղիկեան կը փնտռէ Սալմաստցի Տիրան Սալմաստեանը: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Իմացնել՝* Saboundjian *եղբայրներ* 39 Rue de Trévise, Paris (9).

— Օր. Գոհար Քէսպինեան կը փնտռէ իր եղբայրը Զէյթունի Կեպէն գիւղացի Մինաս Քէսպինեան, հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Մարիամ: 7 տարի առաջ Մինաս իր քրոջ հետ կը գտնուէր անգլիական որբանոցը: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել վերապատուելի Ղազարոսեանի, 7 Rue Papère, Marseille.

— *Գ. Մանուկ Ալթունեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալթունեան, հօր անուն Աբրահամ, մօր անուն՝ Նախշէ: Տարագրութեան միջոցին հայրը մեռած է Համամի (Սուրիա) մէջ: 1915 Սեպտեմբերին յետին թշուառութեան պատճառաւ մայրը կը ստիպուի յանձնել իր երկու զաւակները՝ Հայկ (9 տարեկան) եւ Վահրամ Ռաքքայի մէջ Էնազէ ցեղին պատկանող Արաբներու: Վահրամ ազատած է եւ այժմ կը գտնուի Լիոն, Հայկ Ալթունեան որ այժմ 25 տարեկան է, կը գտնուի տակաւին Էնազի Արաբներուն մօտ: Կը խնդրուի իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել իր եղբօր Մանուկ Ալթունեանի,* 14 Rue Marbeuf, Paris.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել: Մանուկ Ալթունեան պատրաստ է վճարել իր եղբօր բոլոր ծախքերը, հոգ տանիլ իր կրթութեան եւ ստեղծել հանգստաւէտ պայմաններ:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան

Յունիս 28, կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ

Մէթրօ՝ Մօպէռ-Միւթիւալիթէ

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդապետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով:

Կը մասնակցի՝ Կոմիտաս եւ Սիփան *խումբերու միացեալ կազմուած ութսուն հոգինոց երգեցիկ մեծ երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Գ. Գ. Նշան Սերգոեանի *եւ* Սարգօ Յակոբեանի:

Օրիորդներ Մ. Բաբայեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Գիւլպիւլեան, Գ. Գ. Սերգոեան *եւ* Նաւասարդեան *կը մեներգեն, ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի* Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Ճ. Լալուա-Բաբայեան *դաշնակի վրայ: կը նուագէ հայկական պարերգներ:*

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս վրդ.ի խնամատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրատարակութեան գործին շարունակման:

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Գաւ. միութեան կողմէ: Այս Կիրակի Ռէտօնի անտառին մէջ: Կը հրաւիրուի Մարսէյլի Սէն Լուի եւ Գուլ. Օտտօի մասնաճիւղերու անդամները եւ համակիրները:

Ժամադրութիւն.— Առաւօտեան ժամը 9ին Place Préfecture, առնել 24 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութիւն, ուր կը սպասեն առաջնորդներ: Ճաշը միասին բերել:

ՀԱՆԴԷՍ—ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կողմէ, Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ:

Երգ, արտասանութիւններ եւ հայկ. պարեր փոքրիկներու կողմէ:

Կրընոպլէն հրաւիրուած է Օր. Հ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ որ կը խօսի Կարմիր Խաչի մասին,

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ՏԷՐՈՎ ԾԱՌԱՆ

Մուտք 2.50 ֆրանք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ *այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

Պետրոս Ադամեանի մահուան քառասնամեակի առթիւ

Կը խօսի գերասան ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Պետրոս Ադամեանի բեմական գործունէութեան մասին

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 388

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
26
ՅՈՒՆԻՍ
1931

26 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1605

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԹԱՓՈ՛ՒՄ

Վերջերս քանի մը ուշագրաւ լուրեր արձանագրեցինք Բարեգործականի հաշուին։

Այսպէս, քանի մը շաբաթ առաջ, կեդր. Վարչութեան գանձը կը հաղորդէր թէ 200 անգլ. ոսկի յատկացուած է Հավլեգի Նորաշէն գիւղախումբին (Միջագետք)։ Հարիւրը՝ տրամադրուած Միութեան կողմէ, իսկ հարիւրը՝ նախագահին։

Առջի օր հաղորդեցինք Բարեգործականի կեդրոնին մէկ նամակը, որով հարիւր երկրագործ որբեր կ'ուզուին Ֆրանսայի համար, 15 18 տարեկան։

Իսկ երէկ, Միութեան կեդրոնը զեկոյցով մը կը ծանուցանէր թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, որբերուն մէկ մասը Նուպարաշէն (Հայաստան) եւ մաս մըն ալ Ֆրանսա փոխադրելու համար։

Ու վերջապէս, կը հաղորդուէր 39.000 ֆրանքի յանձնաւութիւն մը, 30.000ը տրամադրուած՝ կեդր. Վարչութեան նախագահին, իսկ մնացեալը՝ երկու անդամներու կողմէ, եռամեայ վճարումներով, իբրեւ «զոյգն օգնութիւն մը» Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ ամէնէն աւելի կարօտեալներուն»։

Շատեր խոշոր անակնկալ մը կը սպասէին Բարեգործականի արծաթեայ յոբելեանին առթիւ։ Մենք այդ հրաշքին հաւատացողներէն չեղանք։ Մանաւանդ որ նախագահ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան կը փայլէր իր բացակայութեամբ։ Տեսակ մը շքեղ ճկուացում։

Բայց, նորէն գոհ ենք որ փորձ մը կը կատարուի հետզհետէ խտենալու բուն իրականութեան։ Ըմբռնելու օրուան պահանջները։ Եւ այս առթիւ, պարտականութիւն կը սեպենք թուղթին յանձնել կարգ մը խորհրդածութիւններ եւ թելադրութիւններ, պատելով որ Միութիւնը աւելի հետեւողական ըլլայ այս ճամբուն վրայ։ Թօթուէ առօրեամոլութիւնը եւ սթափի գործնապէս։

1. Զափազանց խեղճ գումար է ինչ որ տրամադրած են Աւրէգքի։ Որքան կը յիշենք, Բարեգործականը տարիներ առաջ յանձն առած էր երե՞ք թէ հինգ հազար տոլար յատկացնել Նահր.-էլ-Օմարի գաղթականներուն Հայաստան փոխադրութեան։

Ջուրը ինկաւ փոխադրութեան խնդիրը։ Երեւանի կարուկ որոշումին վրայ։ Եւ Վասպուրականի ծանօթ Նահանջին վերջին մնացորդները դատապարտուած էին փճանալու Նահր-էլ-Օմարի ճախճախուտքին մէջ, երբ միջոց գտնուեցաւ զանոնք մաս-մաս փոխադրելու դէպի հիւսիս, Սլիվանի շրջանը (Մուսուլ) եւ կապելու հողին։ Մօտ հազար հոգի արդէն տեղաւորուած են Նորաշէն անակներու մէջ, բայց կը կարօտին լուրջ օգնութեան։ Լծկանի, գործիքներու, ընտանի անասուններու եւ սերմնցուի։ Ցետոյ անհրաժեշտ է փոխադրել նաեւ մնացեալները։

Այնպէս որ, Բարեգործականին կ'իյնայ գոնէ լրացնել իր առաջին յանձնառութիւնը։

2.— Փափուկ խնդիր է հարիւր որբերու Ֆրանսա փոխադրութեան ծրագիրը։

Նախ, կը թուի թէ Բարեգործականը տակաւին լրիւ տեղեկութիւն չունի Մակեդոնիոյ որբերու կացութեան մասին։ Այլապէս չպիտի պահանջէր 15-18 տարեկան տղաք։

Անցեալ մարտէն ի վեր, երբ յուզեցինք այս խնդիրը, ներկայացուցինք ոչ միայն անոնց տաժանելի կեանքը, այլ և դրամը։ Անցեալն ու ներկան եւ աշխատանքի պայմանները։ Մինչեւ իսկ տարիքը։ Անոնք տարիներ առաջ արձակուած են որբանոցներէն, իբրեւ չափահաս, եւ Ամերիկացիներու կողմէ տեղաւորուած՝ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ գիւղերուն մէջ, յոյն հողագործներու քով, ծխախոտի մշակութեան համար։ Այնպէս որ, այսօր շատ քիչեր կան 18-20 տարեկան։ Իսկ մեծամասնութիւնը կը տարուբերի 21-27ի միջեւ։

Երկրորդ, ինչո՞ւ Ֆրանսա փոխադրել եւ ոչ Սուրիա-Լիբանան, քանի որ «գիւղութիւններ կը ստեղծուին»։ Բոլորն ալ ծխախոտի մասնագէտներ են, եւ ամէնէն առաջ հիւրընկալ երկիրն է որ պիտի օգտուի, տնտեսապէս։ Իրենց հասած օրն իսկ պատրաստ են գործի կպչելու։ Եւ վարժուած՝ օրական 18-20 ժամ աշխատելու։

Թերեւս անհրաժեշտ չըլլայ վեց հարիւրն ալ փոխադրել։ Կարելի է սեւեռել վերջնական ցուցակը)։ Թերեւս հարիւր հոգի կամ աւելի տեղաւորուին Յունաստանի կեդրոն քաղաքներուն մէջ։ Իսկ մնացեալին համար լաւագոյն կարգադրութիւնը պիտի ըլլար բաժնել Հայաստանի եւ Սուրիոյ միջեւ։ Այս գործը կը պահանջէ արագութիւն եւ լուրջ աշխատանք։

Իսկ եթէ արդէն կարգադրութիւններ եղած են հարիւրին համար, այն ատեն իրաւունք ունինք հարցնելու թէ ի՞նչ պայմաններ կնքուած են, որպէսզի այս տղաքը չդատապարտուին նախորդներու վիճակին։ Զղամեան տեսակ մը ճորտեր՝ Ֆրանսայի այս կամ այն գիւղի ագարակին մէջ։ Իրարմէ բոլորովին բաժնուած, մէկ-մէկ նետուած անկիւն մը։

Հաստատ ապահովութիւն առա՞ծ են եթէ ոչ համախումբ, գոնէ երկու-քով-երեքով միասին տեղաւորելու, քիչ-շատ ծանօթ շրջաններու մէջ։ Եւ կատարա՞ծ են ո՛րեւէ խորհրդակցութիւն։

Վերջին տարիներու ընթացքին, մօտ հազար որբեր բերուած են պայմանագրութիւններով, եւ անոնց առնուազն մէկ երրորդին հետքերը կորսուած են գրեթէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ԲԱՆԻ ԴԷՄ ՈՒՂՂՈՒԱԾ Է ՊԱՅՔԱՐԸ

«Ժողովուրդ» կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (16 յունիս).

— «Բարեգործականի հիմնադրումէն տարիներ վերջ ժամանակի ռուս դեսպանը Թուրքիոյ մէջ համակրանքով այս Միութեան մասին Պոլսէն կը տեղեկագրէր Պետրոկրատ յայտնելով, որ Միութիւնը ստեղծուած է հակազդելու համար Դաշնակցութեան գործունէութեան։ Դեսպանը խորհուրդ կուտար ձիշդ նոյն նկատումներով դիւրութիւններ ստեղծել այս Միութեան գործունէութիւնը ծաւալելու համար նաեւ Անդրկովկասի մէջ։

Իր այս հիմնական նպատակին Բարեգործականը հաւատարիմ մնաց իր հիմնադրման օրէն մինչեւ այսօր։ 25 տարի անընդհատ ան յամառօրէն պայքար մղեց Դաշնակցութեան դէմ՝ միշտ հաւատարիմ այն նեղմիտ ու հակադաշնակցական ոգիին, որ ռամկավարութեան յատկանիշը կը կազմէ։

«Անկուսակցական» Բարեգործականը Փարիզի մէջ կը տօնէ՝ Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը, որովհետեւ այս տարեդարձին մէջ կը տեսնէ Դաշնակցութեան «մահը»։

«Անկուսակցական» Բարեգործականը Գահիրէի մէջ իր հանդիսավայրէն փողոց կը նետէ եռագոյնը, որովհետեւ եռագոյնի մէջ Դաշնակցութեան «յաղթութիւնը» կը տեսնէ։

«Անկուսակցական» Բարեգործականը իր բոլոր հանրային ձեռնարկներուն մէջ միշտ այն ուժերուն հետ է, որոնք Դաշնակցութեան դէմ են։

«Անկուսակցական» Բարեգործականը իր մէջ ուժ կը զգայ մինչեւ իսկ դրամապէս գնելու ռամկավար մամուլը՝ ա՛լ աւելի յաջողապէս պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ։

... Մանուկ պէտք է ըլլալ հաւատալու համար այն յիմար բամբասանքին, թէ Դաշնակցութիւնը պայքար կը մղէ Բարեգործականին դէմ։ Այս բամբասանքը շուկայ կարող են հանել վարձու գրիչները միայն, որոնց հիմնական յատկանիշն այն է որ իրենք իսկ չեն հաւատար իրենց գրածին։ Իսկ Բարեգործականը, դժբախտաբար, ունի այդ գրիչներէն, որոնց մեծաւորը որբերու պնակէն ամիսը 10,000 Ֆր. կը ստանայ (... որբ խնամելո՛ւ համար), իսկ փոքրաւորը առժամաբար կը գոհանայ ասկէ աւելի համեստ գումարով, օր մը հազարներուն ձեռք երկարելու համար։

Եւ ինչո՞ւ պիտի պայքարէր Դաշնակցութիւնը Բարեգործականին դէմ, եթէ երբեք այս Միութիւնը իրապէս չէզոք հաստատութիւն մը ըլլար եւ իմկապէս հակադաշնակցական ոգի չունենար։ Այո՛, Դաշնակցութիւնը կը պայքարի, բայց ո՛չ Բարեգործականի՝ այլ այս ոգիի, կը պայքարի ոչ թէ անոր չէզոքութեան, այլ անոր կուսակցականութեան դէմ։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՎԷՃԸ

Վատիկանի եւ իտալական կառավարութեան միջեւ, ո՛չ միայն տակաւին որ եւ է համաձայնութիւն չէ գոյացած, այլ նոյն իսկ պաշտօնական բանակցութիւններ չեն սկսած։ Ցարդ, երկու կողմերու միջեւ փոխանակուած ծանուցագրերը կարգ մը ճշդումներ կ'ընէին վերջին միջադէպերու եւ ցոյցերու մասին։ Երկու կողմերն ալ զգուշացած են հիմնական հարցին մօտենալէ եւ կասկած կայ որ յարաբերութեանց այս եղանակը տեւէ երկար ատեն։

Եթէ ուրեմն, վէճը այս կերպով վերջանայ, կաթոլիկ հաստատութեանց փակ մնալովը ֆաշիստ կառավարութիւնը յաղթականած կ'ըլլայ, ինչ որ հաճոյքով չեն դիտեր Վատիկան եւ կառավարութեան այս ձրգտումները կը նկատէ անբարեացակամութիւն։

Պարզ կը թուի ըլլալ թէ հիմնական հարցին մասին, իտալական կառավարութիւնը անխախտ պիտի մնայ իր տեսակէտին վրայ եւ արդէն, որ եւ է տրամադրութիւն ցոյց չի տար զիջումներ կատարելու։

.*. Վատիկանի ուղղուած ծանուցագրով մը, իտալական կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ քննութիւններ կը կատարուին, երեւան հանելու համար Պապին ուղղուած անարգանքներուն եւ կրօնական հաստատութեանց դէմ գործուած բռնութեանց հեղինակները։ Իտալիա իր ծանուցագրին մէջ յոյս կը յայտնէ թէ Վատիկան պարսաւի պիտի ենթարկէ Զաղրէպի եպիսկոպոսին նամակը, որ անարգական է իտալական կառավարութեան համար ու կը հրաւիրէ Վատիկանը որ չօգտագործէ կարգ մը կրօնական հաստատութեանց անձեռնմխելիութիւնը, զանոնք վերածելու համար գրգռութեան եւ խռովութեան բոյներու։ Իտալիա պէտք չի տեսներ վէճի ենթարկելու երիտասարդ կաթոլիկներու կազմակերպութեանց դէմ գործադրուած միջոցները սակայն տրամադրութիւն կը յայտնէ բանակցութիւններ կատարելու վէճը լուծելու համար։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

Ս. Տիրատուրեանի հանգանակածը (Մարսէյլ)	707.—
Յունիս 24ի գումարը	5863.35
Ընդհ. գումար	6570.35

... Խմբագիր «Յառաջ»ի

Մարսէյլ, 23 Յունիս.— Երկար ժամանակ է որ սրտի խոր յուզումով կը կարդամ Յառաջի մէջ Մակեդոնիոյ որբերուն, նախկին բախտակից ընկերներուս Թշուառութիւնը։

Այո՛, ո՛րբ, ամէն մէկ ընտանիքէ մէկ մէկ բեկորներ։ Բառ մը որ կը յիշեցնէ անցեալին սարսափները։

Ներկայիս օտար ափերու վրայ կ'ողբանք մեր եղբայրներուն Թշուառութիւնը։

Ահաւասիկ վրայ հասաւ նաեւ զանգեզուրի աղէտին դժբախտ լուրը։

Անմիջապէս գաղափարը յղացայ գէթ Մակեդոնիոյ որբերու անունով անձնական հանգանակութիւն մը կատարել։ Իրաւասութիւն չունէի առանց վաւերագրի, սակայն Հայ թէ Ֆրանսացի, որու որ դիմեցի, բոլորն ալ ծանօթներս ըլլալով, դիւրութեամբ կատարեցի այս չնչին պարտականութիւնը։

Գիտի խնդրէի որ բարի ըլլայիք հրատարակելու ցանկը։

Նամակիս հետ ներփակ կը ղրկեմ ձեր անուան Քրէտի Լիոնէի վրայ չէք մը, 707 (եօթը հարիւր եօթը) ֆրանք։

Պէյլէր Պէյի

Արհեստանոց Կրթարանի նախկին սաներէն՝

Սերոբէ Տիրատուրեան (Մարգարեան, Ակնցի)։

Խ. Մ. Բ.— Ցանկը կը հրատարակուի առանձին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀՈՒՎԸՐԻ

Ֆրանսական կառավարութիւնը երկար ու մանրամասն քննութենէ յետոյ, պատրաստեց իր պատասխանը Հուվըրի առաջարկին եւ զայն յանձնեց ամերիկեան դեսպանին։

Նախարարաց խորհուրդին մէջ, ելեւմտական նախարարը երկարօրէն բացատրեց իր տեսակէտը եւ երկար վիճաբանութենէ մը վերջ կարելի եղաւ համաձայնիլ պատասխանին բովանդակութեան մասին։

Ֆրանսա իր պատասխանին մէջ, կը շեշտէ իր հաշտարար ոգին եւ իր բարի տրամադրութիւնները՝ ի նպաստ տնտեսական վերականգնումի՝ միջազգային գործակցութեան համար, սակայն միւս կողմէ դիտել կուտայ Հուվըրի առաջարկին ելեւմտական անդրադարձումները Ֆրանսայի տնտեսական կեանքին վրայ։ Եւ այս պատճառով ալ կը պահանջէ որ ամբողջութեամբ պահպանուին Եընկի ծրագրին տրամադրութիւնները եւ կ'առաջարկէ որ այդ ծրագրին հիման վրայ, Գերմանիոյ կողմէ Ֆրանսայի վճարուելիք գումարները փոխանցուին Միջազգային հատուցմանց Դրամատան որ ազատ է իր պատասխանատուութեամբ եւ իրեն յանձնուած գումարներուն վրայէն վարկ բանալու Գերմանիոյ, օգնելու համար անոր տնտեսական վիճակի բարւոքման։

Երէկ կէսօրէ վերջ, վարչապետը՝ Լավալ ընդունեց ամերիկեան դեսպանը՝ որուն յանձնեց Ֆրանսական կառավարութեան պատասխանը։

Իսկ արտաքին նախարարը Պրիան նոյն պատասխանը հեռագրեց Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանին, որ զայն պիտի յանձնէ Միացեալ-Նահանգներու նախագահին։

Հուվըրի առաջարկը եւ պետութիւնները

Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը երկարօրէն զբաղեցաւ Հուվըրի առաջարկին տրուելիք պատասխանով։

Ելեւմտական նախարարութիւնը մանրամասն քննութեան ենթարկած է առաջարկը ու թէեւ վարչապետը եւ հանրային կարծիքը նպաստաւոր ու տաք ընդունելութիւն էին ըրեր, սակայն քննութիւնը երեւան կը բերէ թէ Անգլիա բաւական ծանր զոհերու պիտի ենթարկուի, եթէ Հուվըրի ծրագիրը ընդունուի եւ գործադրուի։

Պելճիքայի ծերակոյտը երկարօրէն զբաղեցաւ հարցով։ Արտասանուած ճառերէն յայտնի կ'ըլլայ թէ Պելճիքա հաճոյքով չէ որ կը դիտէ Ամերիկեան այս նորութիւնը, քանի որ անոր կիրարկումը՝ իրեն պիտի արժէ 700 միլիոն պելճ ֆրանքի կորուստ մը։

Իտալիա սկզբունքով նպաստաւոր ընդունելութիւն ըրաւ առաջարկին։ Սակայն իր պատասխանին մէջ կ'արձանագրէ կարգ մը վերապահումներ՝ մանաւանդ որ Իտալիա մտահոգուած է Գերմանիոյ վարած քաղաքականութեամբ կեդր. Եւրոպայի մէջ։ Իտալիա կը յայտնէ թէ երբեք չպիտի ուզէ որ իր շահերը վտանգուին, այն պարագային ուր Գերմանիա օգտագործելով մէկ տարուան վճարման դադարը, իյնայ քաղաքական հետապնդումներու ետեւէն։

Ռումանիոյ քաղաքական շրջանակները եւ հանրային կարծիքը նոյնպէս, տաք ընդունելութիւն ըրին Հուվըրի առաջարկին, զայն նկատելով մեծ օժանդակութիւն մը Եւրոպայի տնտեսական վերականգնումին համար։ Սակայն կառավարութիւնը վերապահած է իր պատասխանը, մինչեւ որ քննութիւնը երեւան հանէ թէ ի՛նչ անդրադարձում պիտի ունենայ իր ելեւմուտքին վրայ.

Յունաստան կարգ մը վերապահումներով կը պատասխանէ Հուվըրի։

Իսկ բոլշեւիկեան «Իզվէստիա» թերթը կը գրէ.— Գերման յեղափոխութենէն սարսափած, ամերիկեան դրամատիրութիւնը կ'որոշէ ամրացնել եւ փրկել Գերմանիան, բայց նախագահ Հուվըր կը սխալի եթէ կ'ենթադրէ թէ կարելի է դրամատիրութիւնը փրկել տագնապէն, 240 միլիոն տոլարով, տարեվճարը զոր Եւրոպա պիտի հատուցանէ Ամերիկայի եւ զոր կը մերժէ ժամանակաւոր կերպով։

«Իզվեստիա» կը յիշէ թէ Ֆրանսա Գերմանիայէն կը ստանայ 400 միլիոն մարք աւելի քան ինչ որ կը վճարէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի, ու կը կարծէ թէ Ֆրանսայի վրայ ի գործ դրուած ճնշումը անխուսափելի կերպով երեւան պիտի բերէ քաղաքական կռիւ մը, որ աւելի պիտի սաստկացնէ կայսերապաշտ պետութեանց հակամարտութիւնները։

Գերմանեւռումէն առեւտրական դաշնագիրը

Ինչպէս գրեր էինք, Գերմանիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ կատարուող բանակցութիւնները առեւտրական դաշնագրի մը կնքման համար, վերջացան։ Դաշնագիրը հրատարակութեան պիտի տրուի անմիջապէս որ արձանագրուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։ Ռումանիայէն Գերմանիա ղրկուած ցորենի եւ եգիպտացորենի մաքսատուրքին վրայ հարիւրին 60 զեղչ կատարուած է։

Գայմանագրութիւնը չի պարտադրեր Գերմանիոյ որ որոշ

(Ղուրբերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ԿԱՐՄԻՐ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏՈՒՆՆ ԱԼ ՓԱԿԵՑԻՆ

«Խորհ. Հայաստան» (Երեւան) եւ «Պրոլետար» (Թիֆլիզ) երկու կարեւոր յօդուածներ նուիրեցին վերջերս ազգային հարցին։ Առաջին թերթին մէջ Օթեանն է, որ, «Կենտկոմին կից ազգային փոքրամասնութիւններու խորհրդակցութեան» մէջոցին խատութեամբ կը քննադատէ «հայկական նացիոնալիզմի արտայայտութիւնները»։ Երկրորդ թերթին մէջ Աղասի Վարդանեանն է, որ, «առզացող թեքումների կոնկրետ արտայայտիչների դէմ» խորագրին տակ կրակ կը տեղայ ազգայնական այն տրամադրութիւններուն դէմ, որոնք երեւան եկեր են «հայկական իրականութեան մէջ»։ Այս յօդուածը պատկերազարդուած է քանի մը ծաղրանկարներով։ Այսպէս ակնոցաւոր ու ճաղատ մտաւորական մը, գիրքի ձեւով ձեռքերը բացած, կը գանգատի.

— «Եղբայր, մեզ ավտոնոմիա (ինքնավարութիւն) է հարկաւոր, թէ չէ՝ «նրանց» մէջ մենք կը կորչի՞նք... Կը կորչինք, սատան եմ, ախր ինչո՞վ էր մեղաւոր էս մեր խեղճ դժբախտ Հայաստանը...»։

Ուրիշ ծաղրանկար մը ցոյց կու տայ երկու բանուորներ, որոնք կը գանգատին ակումբի մը տնօրէնին.

— «Ընկեր, ինչո՞ւ հայերէն լեզուներով լոզունգներ չկայ» (պատերի վրայ)։

— «Հայերէնս ո՞րն է, ո՞րտեղից էս ձեզ համար հայերէն լեզուով լոզունգ գրող գտնեմ»։

Ուրիշ մը նոյն հարցումին կը պատասխանէ.

— «Դուք միք մոռանայ, որ Վրաստանում էք ապրում եւ պէտք է վրացերէն գիտենաք, հայերէնն ի՞նչ էք անում...»։

Եւ վերջապէս ուրիշ ծաղրանկար մը, որ կը ներկայացնէ մեծ գլուխ շուն մը։ Ապահովաբար կը խորհրդանշէ Ռուսը, որ լեզուն դուրս կախած, պատի մը վրայ կը տեսնէ հայերէն, վրացերէն գրուած խօսքեր, ու կ'ըսէ.

— «Էլի շան լեզւով է գրուած, մարդ ոչինչ չի հասկանում»։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՕԹԵԱՆ

Քանի մը մէջբերումներ Օթեանի գլխաւոր տրտունջներէն.

— «Եթէ վերցնենք այնպիսի օրգանների աշխատանքն, ինչպիսին է առողջապահական գործավարութիւնը, աշխատանքի գործավարութիւնը, հողային գործավարութիւնը, եւ այնպիսի կարեւորագոյն շրջաններ, ինչպիսին է Ղարաքիլիսայի, Ախտայի եւ Բասարգեչարի կազմակերպութիւնները, կարելի է ասել, որ այդ օրգաններն ու կազմակերպութիւնները յաճախ մոռացութեան են տալիս, որ իրենք աշխատում են Հայաստանի պայմաններում, որտեղ Հայերի հետ միասին ապրում են նաեւ այլ ազգութիւններ։ Դա բուն էութեան հայկական նացիոնալիզմի արտայայտութիւն է Հայաստանի այլ ազգութիւնների հանդէպ։ Դրանով իսկ մեր ընկերները ենթարկւում են գաւառապետական թշնամու տրամադրութիւններին, օգնում են Դաշնակների քարոզութիւններին։ Այս տեսակէտից չի կարելի բաւարար համարել նաեւ մեր մամուլի, մասնաւորապէս կենտրոնական օրգան «Խորհ. Հայաստանի» աշխատանքը։ Թերթը քիչ է զբաղւում ազգային քաղաքականութեան հարցերով»։

ՊԱՏՃԱՌԸ՝ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐՈՒ ԹՈՒԱԿԱՆ ՆՈՒԱԶՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ծեռոյ Օթեան, քննելով այս երեւոյթին պատճառը, կը տեսնէ որ ազգայնականութիւնը տարածուած է նաեւ Ռուսերու եւ Քիւրտերու մէջ եւ ատոր պատճառ կը համարի այն որ ազգային փոքրամասնութիւններուն մէջ կուսակցականները փոքր թիւ մը կը կազմեն, կոմունիզմը թուական աճում ցոյց չի տար, մասնաւորապէս Քիւրտերն ու Ռուսերը չեն միանար կուսակցութեան։ Աձի կարելի հանդուրժել, կ'աւելցնէ Օթեան, որ Ղարաքիլիսայի եւ Դիլիջանի շրջանների ոչ մի ռուսական գիւղում կուսբջիջ չկայ, իսկ Ղարաքիլիսայի շրջանի Նիկիտինի եւ Վասիլէնիրոսկա գիւղերում չկայ անգամ մի կոմունիստ։ Համարեա նոյն դրութեան մէջ է Ախտայի շրջանը։ Աւելի լաւ չէ դրութիւնը նաեւ միւս շրջաններում։ Ազգային փոքրամասնութեան տիպիկ մի շրջանի Վեդու կազմակերպութիւնը բնաւ չի աճել»։

Ծեռոյ կ'ողբայ, որ Քիւրտերը կուսակցական մարդ չունին։ Ապարանի «հսկայական» քիւրտ բնակչութենէն 32 հոգի միայն կուսակցական է, իսկ Թալինի քիւրտ բնակիչներէն միայն 7 հոգի։ Այս է պատճառը որ, կ'եզրակացնէ Օթեան, ազգային հօտանքը կը զօրանայ ժողովուրդին մէջ։ Եւ սակէ՝ կը տուժէ հաւաքական գիւղատնտեսութեան քաղաքականութիւնը։ Հայաստանի ռուս եւ թուրք գիւղացիները չեն ուզեր մտնել կոլխոզներու մէջ։ Ասանք պատճառ կը համարին այն որ Հայաստանի ռուս եւ թուրք գիւղացին շատ յետամնաց է, բաղդատմամբ հայ գիւղացիին։ Օթեան կը կարծէ թէ պատճառն այն է որ կուսակցական աշխատանք կատարուած չէ անոնց մէջ, բնաջնջելու համար ազգայնական տրամադրութիւնները։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏՃԱՌԸ ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԷՆ

Օթեան ազգային փոքրամասնութիւններու ինքնամփոփման եւ կուսակցութեան հանդէպ անոնց անտարբերութեան պատճառ կը համարի դպրոցներու վիճակը։

— «Առանձնապէս վատ է քրդական դպրոցների դրութիւնը, դուրս է գալիս որ ամբողջ Ապարանի շրջանում խորհրդային իշխանութեան տասը տարուան գոյութեան ընթացքում քրդական գիւղերում կառուցել է... մի դպրոց»։

Ծեռոյ կ'անդրադառնայ քրդական գրականութեան, զայն վարելու համար կոմունիստօրէն։

— «Մենք ստեղծեցինք քրդական այբուբենը, դրանով իսկ մենք յառաջ էջ ենք բաց արել այդ ժողովրդի պատմութեան մէջ եւ սակայն ենք կանգնեցնում մի ամբողջ ժողովուրդ։ Սակայն դեռ եւս քրդերէն ոչ մի դասագիրք կամ այլ լուրջ գիրք չկայ։ Կարեւոր է քրդական թատրոնի հարցը, ասում են թէ արդէն քրդերէն պիէսներ կան»։

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Անդրադառնալով Հայաստանի առողջապահական հոգերուն, Օթեան կ'ամբաստանէ առողջապահական գործավարութիւնը, որ «հայկական նացիոնալիզմի տրամադրութիւն» ցոյց կու տայ՝ երբ չի զբաղիր թրքական շրջաններու եւ թուրք բնակչութեան առողջութեամբ։ Բասարգեչարի, Ղափանի, Դիլիջանի եւ Վեդիի շրջաններուն մէջ Թուրքերուն ոչ մէկ առողջապահական օժանդակութիւն ցոյց կը տրուի։

ԻՍԿ Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱՂԱՍԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Աւելի խիստ կ'արտայայտուի այս մեր «դրականագէտը»։

Ան նախ կը բացատրէ թէ ի՞նչ է «տեղական նացիոնալիզմը»։

— «Մեռնող դասակարգերի դիմադրութիւնը պրոլետարիատի դիկտատուրայից, նրանց ձգտումն առանձնանալու իրենց ազգային պետութեան մէջ»։

Ստալինի այս սահմանումը տալէ յետոյ, Վարդանեան կ'աւելցնէ.

— «Մեր իրականութեան համար խօսքը գլխաւորապէս ջախջախուած հայ բուրժուազիայի, վրացի բուրժուազիայի, թուրք բուրժուազիայի մասին է, այդ ազգութիւններին պատկանող թափանները, կալուածատէրները նոյնիսկ մեր շարքերում փորձում են դուրս գալ Անդրկովկասեան Ֆեդերացիայի դէմ։ Սեւ չուխիզմի, խաչառակ նացիոնալիզմի թոյնով վարակուած, «ազգիկիրիկներ», արտեսակից վերցրած մի քանի «ակլդբուռնքներով» զինւած՝ հայկմնկասի նախկին ղեկավարութեան փորձերը «ինքնապարփակ» գոյութիւն ստեղծելու Հայաստանի չինարարութեան եւ արդիւնաբերութեան համար»։

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՑԻՈՆԱԼԻԶՄ»

Վարդանեան քանի մը օրինակներ կը յիշէ «հայկական իրականութենէն»։ Այդ օրինակները բաւական յատկանշական են.

— «Վերցնենք նախկին Հայ Արուեստի Տան լուծման, նրա հատուածների վերակազմութեան խնդիրը։ Մի՞թէ չգտնւեցին մարդիկ, նոյնիսկ «մարքսիստներ», որոնք սարսափ անհուն կսկիծով» ընդունեցին «դժբախտ Հայ Արուեստի Տան» վերակազմութիւնը։ Ո՞ւմ յայտնի չէր, որ Հայարտան գոյութիւնը, նախկին կղզիացման, մասսաներից կտրուածութեան պայմաններում ոչ մի չափով չէր համապատասխանում մեր այսօրուայ թափին։ Ո՞ւմ յայտնի չէր, որ նոյնիսկ ծիծաղելի է, խորթ ու մեր խորհրդային ամբողջ սիստեմին անհարազատ «Հայ Գրողների Միութեան» առանձին գոյութիւնը, նրա կտրուածութիւնը ամբողջ Վրաստանի Խորհրդային Գրողների Միութիւնից։ Եւ ի՞նչ զարմանալի բան կայ նրանում, որ մեր գրողները ցանկացան այդ նախկին «Հայ Գրողների Միութիւնը» մտցնել Վրաստանի Գրողների Ֆեդերացիայի մէջ, որպէս նրա հայկական սեկցիան։ Բայց արի տես, որ գտնւեցին նոյնիսկ փաստակատար «մարքսիստներ», որոնք գրողների ընդհանուր ժողովում դուրս եկան պաշտպանելու «դժբախտ Հայարտան» գոյութիւնը, հայ գրողների «ավտոնոմիան» չգիտենք ում յարձակումներից։ Ընկ. Ղարաջեանի եւ Լոյթը հայկական սեկցիայի ընդհանուր ժողովում, այդ «ավտոնոմիայի» պաշտպանի դերում, մեր կողմից հէնց այդպէս էլ որակւեց, որպէս ազգայնական-մենշեւիկեան մի ելոյթ։ Ղարաջեանը «կասկածում էր», որ մեզ՝ մտնելով Վրաստանի Գրողների Ֆեդերացիայի մէջ, որպէս նրա հայկական սեկցիան՝ կ'աջողւի պահել մեր «ավտոնոմիան»։ Ինչո՞ւ, հասկանալի չէ։ Բայց մի՞թէ այդ «կասկածը» ազգայնական տրամադրութեան հէնց մի յայտուն արտայայտութիւն չէ, մի՞թէ ազգայնական-նացիոնալիստական մոտիվներ չեն ղեկավարում բոլոր նրանց, ովքեր առաջարկում էին պահել Հայարտան նկարչական սեկցիան անփոփոխ, որովհետեւ, իբրեւ թէ, հայ նկարիչները չեն կարող միասին աշխատել վրացի, ռուս, թուրք նկարիչների հետ։ Ո՞ւմ համար պարզ չէր, որ Հայարտան նկարչական սեկցիայի առանձին գոյութիւնը դա վաղուց արդէն անախրոնիզմի բնոյթ էր ստացել»։

Այս հատուածը իր ամբողջ հասակով դրինք այստեղ, որովհետեւ շատ բան կը՝ պատմէ ան։ Ծեռոյ Վարդանեան ցոյց կու տայ ազգայնական տրամադրութիւններու անձերը դպրոցներու մէջ։ Եւ կը պատմէ դէպքեր։ Կը յիշէ Շահումեանի շրջանին մէջ Դաշնակցականներու քարոզութիւնները, արգիլելու համար շրջանային կեդրոնը փոխադրել Սարվան Թրքական գիւղը։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Երկու հոսանք կայ Հայաստանի մէջ։ Երէկուան ջերմեռանդ եւ թթու կոմունիստներէն ոմանք արթնցած են հիմա, տեսնելով որ Ռուսիա ի՞նչ խաղ կը փորձէ փոքր ժողովուրդներու գլխուն։ Եւ խուլ պայքար մը սկսած է, երեւոյթները ծածկելու ատրճան թաքուն կռիւ մը հայ եւ ռուս ուժերու միջեւ։ Դժբախտաբար Երեւանի մէջ ուժեղ են «կոմունիստ» կոչեցեալ ռուսացած Հայերը։ Այնպէս որ վախճանը, միշտ եղերական, անակնկալ մը չէ մեզի համար։

ՔՐԴԱՀԻՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՆՈՒԱՐԴԱՆԻՐ ՍՈՒՐԲՈՒՅԵՆ

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ"

«Էլ Նիտա» արաբերէն թերթին Հալէպի թղթակիցը իր թերթին գրեց կարգ մը անճշտութիւններ, Հայերու մասին։ Թղթակիցը կը յիշէ թէ «Հայերը երկրին թշուառութիւն եւ անօթութիւն բերին»։

Երբ՞օք։ Մեր կարծիքով Հայերը այս երկիրը բերին իրենց հետ արհեստներ, վաճառականութիւն, երկրագործութիւն եւ ուրիշ զբաղումներ, զորս սուրիական երկրամասը երբե՛ք տեսած չէր Օսմանեան Կայսրութեան շրջանին։ Ֆրանսացիներու կողմէ այս երկրին մէջ «հայկական օճախ» մը հաստատելու գաղափարն ալ մտացածին է։ Հայերը ակնարկուած շրջանին, Վերին Ճէզիրէի մէջ կը պարապին մանր առեւտուրով, արհեստով եւ երկրագործութեամբ. բան մը որ կը սատարէ այս երկրին տնտեսական զարգացման։ Ինչ կը վերաբերի Հայերուն ընդարձակ հողեր, պարտէզներ եւ գիւղեր ցրուելու հարցին, կը բաւէ բսել որ եթէ դարերէ ի վեր անմշակ թողուած հողերը Հայերու կողմէ չմշակուէին, այդ հողերը պիտի մնային զարձեալ երեսի վրայ, առանց շահագործումի։ Իսկ պարտէզ դրուելու հարցին գալով, կրնանք բացարձակօրէն ըսել, թէ, Վերին Ճէզիրէի մէջ ոչ թէ պարտէզ, այլ թուփ մը իսկ չկար։ Եթէ Պ. թղթակիցը կ'ակնարկէ իր տեսած պարտէզներուն, անոնք ալ, այս քանի մը տարուան ընթացքին Հայերու ջանքով եւ աշխատանքով յառաջ եկած են։

Թղթակիցը կը գրէ,— «Հայերը ամենալաւ ձիրքերու վրայ տուներ կը շինեն, եւ կառավարութիւնը պետական անտուկը լայն բացած է անոնց առջեւ»։ Այո՛, իրաւ է Հայերը տուներ կը շինեն փորելով քարամայրերը, եւ իրենց «արիւնքը» տինքը խառնելով այդ ժայռերուն, մեծով պղտիկով։ Իսկ պետական անտուկը անոնց բան չի վճարեր. ոչ իսկ սանթիմ մը։ Շինուած տուներուն հողը Ազգերու Դաշնակցութիւնը ինքը կը գնէ տեղացիէն եւ կու տայ հայ ժողովուրդին, քանի մը տարուան մէջ գինը վճարելու պայմանաւ։

Պ. Թղթակիցը կ'ըսէ թէ «Հայերը ոչ տուրք կը վճարեն, եւ ոչ ալ աւելորդ ծախքեր ունին»։ Մենք շատ լաւ գիտենք, թէ Հայերը պետական սնտուկինկուտանայնքանտուրքը,որքան կու տայ տեղացին. իսկ աւելորդ ծախքի մասին չարաչար կը սխալի թղթակիցը. որովհետեւ Հայերը կարծուածէն շատ աւելի ծախքեր ունին։ Նախ՝ առհասարակ բոլոր Հայերը կը վճարեն բնակարանի վարձք անհամեմատ առաջ, մինչդեռ տեղացին զերծ է այս ծախքէն։ Երկրորդ՝ կը հոգան իրենց բնտանիքին ապրուստը եւ Ներկայի պահանջներուն համաձայն ... երրորդ՝ կը վճարեն իրենց զաւկին դպրոցական թոշակը, չորրորդ, կը վճարեն դպրոցի շէնքերու վարձքերը։ Հասիչէ եւ Գամիշլի հաստատուած Հայերը եկան Թուրքիայէն եւ ո՛չ թէ արտասահմանէն։ Հայերուն «հայրենիք» մը ստեղծելու խնդիրը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ հարստացնել, զարգացնել եւ բարգաւաճել այս երկիրը յօգուտ Սուրիոյ պետութեան։ Այս պարագան քանիցս ... իրաւասու մարմիններու կողմէ, սակայն տեղացի խմբագիրները միշտ կ'արծարծեն ըսելով թէ մեզի եւ թէ իրենց երկրին։

Եթէ Վերին Ճէզիրէն Սուրիայէն պիտի անջատուի, անոր պատասխանատուն ամէն պարագայի տակ Հայերը չեն։ Այդ պետական կարգադրութիւն մըն է, որուն մէջ Հայերը ոչ ձայն կրնան ունենալ եւ ո՛չ ալ որեւէ կերպով ազդել։

Բայց այս խօսքերուն դէմ ունինք մենք ալ մեր տեսածները եւ զգացածները ըսելու իրաւունքը.

Ա. - Խօսելով, քաղաքներու մէջ բնակութիւն հաստատած Հայերու մասին, հայ ժողովուրդը ամէն տարի հողաբաւար ոսկիներ կը լեցնէ տեղացի ժողովուրդին գրպանը։

Բ.— Նախապատերազմեան շրջանին եւ անկէ զարերը առաջ Օսմանեան շրջանին, ամբողջ Գաղտատի երկաթուղագծի երկայնքը, եղած է ամայի անապատ մը, ուր քաղաքակրթութեան հետքն անգամ չէր տեսնուեր։ Իսկ այսօր, սկսեալ Հալէպի մօտիկ շրջաններէն մինչեւ Հասիչէ եւ Գամիշլի հայ գեղջուկ ժողովուրդը շէնցուց, ծաղկեցուց, պարտէզներ ու այգիներ տնկեր, գիւղեր հիմներ, արհեստներ տարածեր եւ օրհնութիւն մը դարձեր է։

Ուրեմն երկիրը կը բարգաւաճի, կը զարգանայ տնտեսապէս, եւ օտար (թուրք) դրամ կը մտնէ երկրէն ներս։ Այսօր Սուրիոյ որ մասը որ երթաս, կը գտնես ամէն յարմարութիւն։ Պարզ կօշիկ մը կարել տալու համար մղոններով ճամբայ քալելու, քաղաք երթալու պէտք չկայ։ Ամէն վայրկեան կօշկակարը քովիկդ է, կրնաս ուզած վայրկեանիդ գտնել ամէն ինչ որ կը գտնուի քաղաքներու մէջ։

Մենք աններելի կը գտնենք մեր արաբ պաշտօնակցին ընթացքը, որ կը ծառայէ միտքերը պղտորելու։

Տակաւին երէկ Թուրքին մանգաղը հալածաբարապէս կը հնձէր թէ «Սամանցի» Արաբը եւ թէ Հայը։ Մեր արաբ բարեկամները գիտեն որ Հայերը երբե՛ք աչք չունին Սուրիոյ ո՛չ մէկ հողամասին, եւ այս երկիրը կը բնակին իբրեւ հիւրեր, մինչեւ որ մեզի համար ալ բացուին մեր հայրենիքին դռները։ Այն ժամանակ, երբ հայ ժողովուրդը կը գտնէ իր հայրենիքը, գործն ու հաստատութիւնները, մենք կ'ըսենք ձեզ, — Մնա՛ք բարով ազնիւ արաբ ժողովուրդ։ Դուք մեզի հիւրասիրեցիք, ապաստան տուիք մեզի, մենք երբե՛ք չպիտի մոռնանք ձեզ, պիտի գրենք սա մէկն ալ մեր պատմութեան մէջ, որպէս զի մեր յաջորդ սերունդը կարդալով, միշտ յարգանք ունենայ արաբ ժողովուրդին հանդէպ։

ՄՇԱԿ

ՑԵՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայրենիք ճշտուեալ թղթակցութիւնը ստացած է Ցիթրոյթէն (Մ. Նահանգներ).

— *Գաղութիս գործերը տարիէն աւելի է որ թոյլ են եւ օրը օրին անգործներու թիւը կը շատնայ, կան շատեր որ 13 ամիս է բոլորովին պարապ են եւ յոյս ալ չկայ թէ ե՞րբ պիտի կարենան գործ մը գտնել։*

Որքան չէն ու հարուստ Ցիթրոյթի հայ հասարակութիւնը այսօր չափազանց ծանր տնտեսական ճգնաժամեր կ'անցընէ։ Բոլոր այն հայրենակիցները, որ կալուածներ ունէին, այսօր ամէնքն ալ կարելի է ըսել թէ կորսնցուցած են. 4էն 5000 տոլար կալուածին մէջ ունեցած դրամները փճացան. կան մասի վրայ քանի մը համբուածներ, որոնք տակաւին կը պահեն իրենց կալուածները. ցաւալի է ըսել որ վաղ թէ ուշ անոնք ալ կորսնցնելու հարկին տակ են. 13.000 տոլար արժէք ունեցող տուներ այսօր հրապարակի վրայ 5000 տոլարի իջած են եւ առնող չկայ։

Ցիթրոյթի հայ գաղութը մօտ 15.000 կը կարծուի, սակայն Հայերը հաւաքաբար ո-չինչ ըրած ունին թէ՝ առեւտրական գետնի վրայ եւ թէ՝ կարօտ հայրենակիցներու օգնութիւն մը գտնելու համար։

Հազարէ աւելի Հայեր այսօր կառավարութենէն նպաստ կը ստանան. որոնց այս պարագայով երբեք կը հետաքրքրուի՞ն գաղութիս ունեւորները եւ կամ Բարեսիրացներ ու հայրենակցականներ։ Եւ ո՛չ մէկը, ի բաց առեալ հայ Կարմիր Խաչէն, որ իր ուժերու սահմանին մէջ հազիւ 20 ընտանիքներու սնունդ եւ մէկ քանի ամսուան նպաստեղէն հայթայթած է։

Հայրենակիցներու տնտեսական տանջանքի հետ կայ նաեւ ուրիշ ցաւալի պարագայ մը, որ Հայերուս համար պատիւ չէ բերել եւ թէ իսկապէս կարօտեալներն ձեռքի պատառ հացը խլել ըսել է։ Կան բաւական թիւով Հայեր, որոնք լաւ վիճակ մը ունին, գտնուած են նոյն իսկ այնպիսիներ, որոնց 10էն 15 հազարի կարողութիւն ունեցած են եւ բաւական ժամանակ կառավարութենէն նպաստ առած են որպէս կարօտեալ։

Ցիթրոյթ քաղաքի կառավարութիւնը տնտեսապէս կարօտ 50.000 անձերու նպաստ կը բաշխէ եւ հետզհետէ այս թիւը կը բարձրանայ. որովհետեւ որ կառավարութիւնը աշխատիլ կը հակէ որ գինքը չխաբեն։

Գործերու այս թուլութեան մէկ պատճառն ալ մեքենականութեան զարգացումն է։ Օրինակ. 1925 Ապրիլէն, Ֆորտի գործարանը կ'աշխատէին 140 հազար գործաւորներ, որոնք օրական 8-9 հազար ինքնաշարժ կ'արտադրէին։ 1929 ապրիլ ամսուն, Ֆորտը կ'արտադրէր նոյնպէս 8-9 հազար ինքնաշարժ օրական, բայց կ'աշխատէին 115 հազար գործաւորներ միայն։

1931 ապրիլ ամսուն, Ֆորտը արտադրած է օրական 7-7500 ինքնաշարժ, որոնց վրայ կ'աշխատէին 65 հազար գործաւորներ, միայն շաբաթը երեք օր աշխատելով։

Ֆորտ ինքնաշարժի մասերէն մէկուն վրայ կ'աշխատէին ինը հարիւր գործաւորներ. նոր ստոմաթիք երկու երեք մեքենայ բերին եւ այժմ նոյն մասին վրայ հազիւ 125 գործաւորներ կը բանին։

ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱՅԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Փաւքքէշէն կը գրեն թէ վարչապետ եւ ուսուցչապետ փրոֆ. Նորկայի ծննդեան 60ամեակի տօները պաշտօնապէս սկսած են յունիս 18ին եւ պիտի շարունակուին մինչեւ դեկտ. 6։

Յունիս 18ին, տօներու բացման առթիւ, տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, որուն պաշտօնապէս կը մասնակցէր նաեւ հայ գաղութը Փաւքքէշի մէջ, յատուկ պատուիրակութիւն մը ղրկած էր Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը, հետեւեալ անդամներով.- Պ. Պ. Դ. Հաճի Արթինեան, Թ. Միրոսնի, Տոքտ. Պէկեան, Տոքտ. Արտ. Տիրացեան, Արտ. Կիւրճեան, Պ. Լեւոնեան, Արտ. Թոփճաեան, Վ. Բարաքեան, Պ. Տէյիրմէնճեան որոնք մշակութային միւս հիմնարկութեանց պատուիրակութիւններուն հետ խմբովին գացին ուսուցչապետ Նիքոլա Եորկայի բնակարանը։

Փրոֆ. Եորկայի սրահ մտած ողջունեցաւ սրտագին ծափերով եւ կեցցէներով։ Յոբելենական յանձնախումբի նախագահ եւ ներքին գործոց նախարար Պ. Մունթեանու Բրիթիկի հրաւէրով առաջին անգամ խօսք առաւ յոբելենական կոյր. յանձնախումբի կողմէ, պատմութեան փոխ նախարար Հայր Նաէ Փափէսքու։ Յաջորդաբար ուղերձներ կարդացին Պ. Շթէֆան Փօփ յանուն Լիկա Քուլթուրալայի, Պ. Լուժի համալսարանին փրոֆէսէօրներէն մէկը, Պ. Լուժի առեւտրական ակադեմիին ներկայացուցիչը, «Կրնտիրէա» ընկերակցութեան ներկայացուցիչը։ Յաջորդ ուղերձը Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեանն էր ինչպէս նաեւ թեմական առաջնորդ Յուսիկ արքեպիսկոպոսի նամակը զոր կարդաց Պ. Ա. Թոփճաեան։

Ահաւասիկ այդ ուղերձը.

— Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը, թարգմանը ըլլալով աշխարհի բոլոր ծագերուն վրայ ցրուած հայ ժողովուրդին, բոլոր հայ մշակութային հիմնարկութեանց, բովանդակ հայ մտաւորականութեան ու մամուլին կու գայ իր ողջոյնը բերել, յարգելի ուսուցչապետ, ողջունել սրբազան քրոնիքը զոր քառասուն տարի թափեցիք ու անչափելի պատուը ձեր տեսիլքներուն ու դրնութեանց

Իսկեր նեղ ձենք ալ ծառնակցիլ ...րոփին զոր առ մէջն ժողովուրդը կը ...ոսէ, այսօր։

Որովհետեւ ձերն ալ է տունը։

Որովհետեւ ան տունն է բարե-...փի մը որ ձեզ սրտանց սիրեց, ...նեց ձեզ ձեր տառապանքին ու ...ց հոգեկան արժէքներուն համար, ...ը ճանաչանց այն ազդումներուն ...մար զոր ձեր ցեղը ծղեց ցեղե-...ն ու դարերուն դէմ։

Որովհետեւ ան տունն է բարե-...ի մը՝ որ պրպտեց, գտաւ ու ...աշխարհին ալ պատմեց այն հա-...ւատ քրոնիքը զոր ձեր ժողովուրդը ...անեց դարերուն եւ համեստ ...ապատը զոր բերաւ մարդկային քա-ղաքակրթութեան։

Ապրեցէք երկար, սիրելի ուսուց-...ն, ու թող չհատնի ձեր սրտին ...ը, ու չսպառի՛ լոյսը ձեր աչ-...րուն։

Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը իր պատւոյ նա-խագահին վաթսունամեակին առթիւ՝ ...ղրկեց նաեւ գեղեցիկ փունջ մը, ...կազմուած վաթսուն ծաղիկներէ։

։ Այս առթիւ Գուքրէշի ազգ. վարժարանն ալ իր հանդէսը ունե-ցաւ։ Խօսեցան տնօրէն Պ. Գ. Ղա-զարեան որ ծանրացաւ հայասէր Երկայնի վրայ, եւ ուսուցիչներէն Պ. Սրենց՝ որ ներկայացուց աշխա-տանքի հերոսը, եւ Պ. Սրուանդ Ալպօյաճեան որ շեշտեց հայրե-նասէրը։ Մասնաւոր հրաւէրով խօսք առաւ նաեւ Պ. Յ. Ճ. Սիրունի՝ որ Երկայնի մէջ ի վեր հանեց հաւա-տացեալը եւ տեսանողը, դասեր հա-նելով անոր կեանքէն պզտիկներուն համար։ Մէջ ընդ մէջ տեղի ունե-ցան երգեր եւ արտասանութիւններ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԻՆԱՅԵԱՆ ԿԱՐԱՍԸ

Պոլսոյ «Սօն փոստա» Թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— Այսօր այլեւս կառավարու-թիւնն ալ կը խոստովանի թէ եր-կիր չի կրնար տոկալ 220 միլիոն ոսկիենոց պիւտճէի մը։ Ազգային ժո-ղովի նիւթական յանձնաժողովը մին-չեւ հիմա 40 միլիոն ոսկիի բաց մը գտած է, բայց ոչ ոք կրնայ հա-ւատալ թէ այս գումարը չպիտի ...նէ որոշ չափով։

Ո՞ր գլուխներն են որ տարուէ տարի ծանրաբեռնած են պիւտճէն։ Պաշտօնեաներու թոշակը, որ 1926ին 30 միլիոն ոսկի էր, աստիճանաբար բարձրանալով, 1931ին 64 միլիոնի հասաւ։

1928ի պայմանագրութեան վրայ, 18 միլիոն ոսկի դրուեցաւ պիւտճէին մէջ, ի հաշիւ հանրային պարտքե-րու վճարման։ Բայց կառավարու-թիւնն ալ խոստովանեցաւ թէ երկրին վիճակը թոյլատու չէ այս գումարին վճարման։

Անցեալ տարի, կառավարութիւնը պայմանագրութիւն մը կնքեց Գեր-մանացիներու հետ, 20 միլիոն ոս-կիի երկաթուղիի կազմած գնելու համար։ Եւ յանձն առաւ տարեկան 3,927,000 ոսկի վճարել Ծուրիխի Արեւելեան երկաթուղիներու ընկե-րութեան։ Այս ձեւով, 4 միլիոն ոսկիի նոր բեռ մըն ալ բեռցուեցաւ պիւտ-ճէին։

Ամէն տարի մէկ միլիոն ոսկի կը տրուի, իբրեւ օգնութիւն, Թուրք Օճախին, Մանկապաշտպան Միու-թեան, Կարմիր Մահիկին եւ Էնկիւ-րիի վերաշինութեան։ Բայց պիւտ-ճէն ամէնէն աւելի ծանրաբեռնողը երկաթուղիի քաղաքականութիւնը ե-ղաւ։ Երկաթուղիները որոնք 10—15 տարի վնասով պիտի բանին, եւ յե-տոյ ալ ինքնաշարժերու, օթօպիւս-ներու եւ քամիոններու մրցումին առջեւ թերեւս անգործ մնան, դժ-ուար դարմանելի բաց մը առաջ բե-րին պիւտճէին մէջ։

Նկատելով որ ապրուստը ա-ժանցած է 1926էն ետք բաղդատ-մամբ, կառավարութիւնը պէտք է ջնջէ պարէնի օրէնքը եւ այս ձեւով 10 միլիոն ոսկի պակսեցնէ պաշ-տօնեաներու թոշակէն։ Հանրային Պարտքերու յատկացուած 18 միլիոն ոսկին ալ ջնջելու է, գոնէ 4-5 տարուան համար։ Երբ մեր ուժը ներէ, կը վճարենք։

Քանի մը տարի մասամբ կամ ամբողջովին դադրեցնելու է երկա-թուղիի շինութիւնը։ Երկաթուղի պիտի շինենք ըսելով, տակն ու վրայ չընենք երկրին տնտեսութիւնը։

Իսկ երեսփոխան մը դիտել կուտայ.

— Ծրագրուած ձեւով խնայո-ղութիւնը շատ հեռու է մեր տնտե-սութիւնը բարեկարգելէ։ Խնայողու-թեան այս միջոցները՝ հինգերորդ, տասներորդ աստիճանի կարեւորու-թիւն միայն ունին։ Պաշտօնեանե-րու ամսականը պակսեցնելով եւ ծախքերը կրճատելով, թերեւս կա-րելի կ'ըլլայ քանի մը միլիոն պակ-սեցնել բացը։ Բայց ասիկա երբեք չի կրնար դարման ըլլալ մեր նեղ կացութեան։ Ասոր համար արմա-տական միջոցներ պէտք են։ Ի՞նչ պիտի ըլլան գալ եւ միւս տարուան պիւտճէները։ Ասիկա մտածելն ան-գամ կը նեղէ մարդս։

ԻՐԱՐ ԿԸ ՎԱՐԿԱԲԵԿԵՆ

Ինչպէս յայտնի է, կառավա-րութիւնը Խալք կուսակցութեան ա-ռաջարկեց ջնջել գործավարներու ինքնաշարժերը եւ ամսականներէն ալ 200ական ոսկի զեղչել։ Այս ա-ռաջարկի պատճառներուն մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հա-ղորդուին.

Պոլսոյ երեսփոխան Եուսուֆ Աքչօրա պէյ թագրիր մը կուտայ կուսակցութեան եւ կ'առաջարկէ ջնջել պետական բոլոր հաստատու-թեանց ինքնաշարժերը։ Զրոյցի մը համաձայն, այս թագրիրը տրուելուն պէս, Գործավարներու Խորհուրդը արտակարգ նիստ մը կ'ունենայ եւ կուտայ զեղչի մասին որոշումը։

Այս որոշումը բուռն վիճաբա-նութեանց տեղի կուտայ Խալքի Փա-ղովին մէջ, եւ Եուսուֆ Աքչօրա պէյ խիստ քննադատութեանց կ'են-թարկուի. Առաջին անգամ խօսք առնողներէն Րաուֆ պէյ (Անթա-լիա) կ'ըսէ.

— Երկրին մէջ կարգ մը գիտա-սիկներ եւ իմաստակներ կան։ Փառք Աստծու, ասոնց մէկէն ազատե-ցանք։ Երկրորդն ալ հիմա ինքնա-շարժերու վրայ կը յարձակի։

Այս խօսքերով, Անթալիոյ երես-փոխանը կ'ակնարկէր Աղա Օղլու Ահմէտ եւ Եուսուֆ Աքչօրա պէյե-րուն։

Մազհար Միւֆիտ պէյ ալ կ'ըսէ.

— Կառավարութիւնը ինքնաշարժե-րու խնդրին մէջ չի կրնար ապօրինի որոշում տալ։ Եթէ տայ, պէտք է Բարձրագոյն Ատեանին յանձնուի։

Այս խիստ յարձակումներուն վրայ, Եուսուֆ Աքչօրա պէյ կը սկսի ինքզինքը պաշտպանել եւ յայտնել թէ անհիմն են սնուցուած կասկած-ները, որովհետեւ ինք թուրք է, Գո-նիա ծնած ու մեծցած է, զինուո-րութիւն ըրած է, Համիտի շրջանին աքսորուած է եւ վերջապէս մաս նակցած է Միլլի պայքարին։

Բայց այս բացատրութիւններուն դիմաց, բողոքի ձայներ կը բարձրա-նան.

«Թեզ ալ, հայրդ ալ հոս քաշո-ղը՝ անօթութիւնն էրթ, կը պոռան կարգ մը երեսփոխաններ։

Հակառակ անոր որ կուսակցու-թիւնը մերժած է ինքնաշարժերը վերցնելու առաջարկը, կ'ըսուի թէ Ըսմէթ փաշա այլեւս պետական ինքնաշարժ չպիտի նստի, և նոյն իսկ Պոլսէն անձնական Ֆօրտ ինքնա-շարժ մը ապսպրած է։

ԽՄԲ.— Ինչպէս Աղա Օղլու Ահմէտ (Բագուի հռչակաւոր Ա-ղայեւը), նոյնպէս Եուսուֆ Աք-չօրա կը համարուին դուրսէն կովկասէն եկած թուրքեր, թէեւ ջերմ քարոզիչներն են Թուրա-նականութեան։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը կը գրեն.

— Ռուսերը Պոլսոյ մէջ 100 հոգիի հետ շփում ունեցան, բայց ոչ ոքի հետ կրցան համաձայնիլ։ Վերջապէս Շէքէրճեանի հետ հա-մաձայնութեան եկան։ Արդէն, այդ վաճառականին գործը խանգարուած էր, եւ առաջարկը լաւ առիթ հա-մարեց։ Որոշուեցաւ 300,000 ոսկիի ապրանք տալ իրեն։ Մինչեւ հիմա 50,000 ոսկիի ապրանք տրուած է։ Գինը հարիւրին 30 զեղչուելով, ապրանքները ծախուեցան, եւ այս պատճառով հրապարակը կանգ ա-ռաւ.

Այս վաճառականը քանի մը օր առաջ Մոսկուա գացած է, որպէսզի բանակցի եւ նոր ապրանքներ բե-րելով վաճառամարտ ընէ։

Մանիֆաթուրայի այս վաճառա-մարտին պատճառաւ դեռ ո եւ է սնանկութիւն չէ պատահած թրքական հրապարակին վրայ, բայց կարելի չէ ըսել ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագային»։

։ Ռուսականէն աւելի վտան-գաւոր կը նկատուի ճափոնական վաճառամարտը, որ տիրած է աշ-խարհի ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ հրա-պարակին։ Ճափոնցիները կանխիկ վաճառում կ'ընեն, թէեւ աժան կու-տան։

Ամէնէն աւելի քափօթ պէզին հրապարակը ցնցած է։ Այս պատ-ճառաւ որ Իզմիրի Վիթօլներու գոր-ծարանն անգամ շուարած է, իսկ մեծ վաճառականները սկսած են վնասով ապրանք ծախել։ Անգլիացի-ները կը պատրաստուին փոխադար-ձել ճափոնական այս սպառնալից մըր-ցումին։ Մասնաւորաբար իրենց գաղ-թավայրերուն մէջ գործի լծուած են։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍ

ՑԷՄԻՆ, 22 Յունիս.— Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կազմակեր-պած դաշտահանդէսը՝ իր հիմնարկու-թեան տարեդարձին առթիւ, տեղի ու-նեցաւ կիրակի կէս օրէ վերջ։ Ժա-մանակէն առաջ, հասարակութիւնը արդէն տեղ գրաւած էր դալարաւէտ ծառերու տակ։

Միջոց ժամանակին, աննախընթաց բազմութիւն մը օրօրոցի երախայէն մինչեւ վաթսուն տարեկանը, խան-դավառութեան ու հայրենակարօտ զգացումներով տոգորուած, կը շըն-չէին քաղցրանոյշ մթնոլորտին զո-վութիւնն ու կենսունակութիւնը։

Մինչ այդ՝ հինաւուրց «դուռնա»ն Մ. Մարգարեանի, կը հնչեցնէր խա-ղաղական զառ վաշտերը։ Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարու-թեամբ ընկեր Ա. Մելքոնեանի, եր-գուեցաւ «Մեր հայրենիք»ը ներդաշ-նակ ու տպաւորիչ։ Յետոյ, ատենա-պետ ընկեր Ն. Խաչատուրեան, կրա-կոտ խօսքերով դրուատեց ըրաւ Պատանեկան Միութեան միամեայ գործունէութեան եւ կոչ ըրաւ պա-տանիներուն, որ գան հաւաքական մթնոլորտի մէջ, իրենց գոյութիւնն արժեցնելու։ Սկաւտ Անդրանիկ, յուզիչ ձայնով, արտասանեց Մենակի յիշատակին ձօնուած կտորը։ Կոմի-տաս խումբը երգեց «Ալագեազը»։ Մեծապաշարժ կոմէտի մը արտա-սանեց Պ. Մաթուսեանց։ Ընկեր Յ. Գայաճանեան արտասանեց Ա. Կապէլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան քա-ռասնամեակին ձօնած կտորը։ Ու վարէն, երկնամբարձ ծառերու տա-կէն, — ուր կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները — կո-միտաս երգչախումբը երգեց «Համ-բարձում եայլա»ն։ Անմահ երգիծա-բան Յ. Պարոնեանէ կտոր մը ար-տասանեց ընկ. Դատեճցին։

Գեղարուեստական ճոխ բաժինէն յետոյ, ընկ. նախագահը բեմ հրա-ւիրեց բանախօսող ընկ. Ա. Գառօ-նէն, որ ընդարձակօրէն բացատրեց Պատանեկան Միութեան ծրագիրը, իր գնահատանքը յայտնեց Պատանե-կան Միութեան, որ աւելի քան 500 հոգիի բազմութիւն մը համախմբած էր։ Խօսեցաւ նաեւ այլասերման վտանգի շուրջ եւ եզրակացնելով ըսաւ. «Պատանեկան Միութիւնը այն ազդակն է, որ երիտասարդները սըր-ճարաններու եւ պարասրահներու մղուած անկիւններէն կը քաշէ եւ կը հայկական մաքուր ու կազմուրիչ մթնոլորտը, վառ պահելով ազգային բարքերն ու սովորութիւնները, պայ-քարելով ճերմակ ջարդի յորձանքին դէմ»։

Աճուրդի դրուեցաւ հաւ մը, որ բարձրացաւ 315 Ֆր.ի, շահեցաւ Պ. Թ. Աղամեան (Լիոնէն)։ Հանդէսի վերջին պահուն պատանի ընկերներ յաջողութեամբ խաղացին «Երկու անվարտիներ»ը։

Յետոյ սկսաւ կերուխումը։ Պա-տանեկան Միութիւնը պատրաստած էր ճոխ պիւֆէ մը որմէ բոլորն ալ օգտուեցան։ Մշեցին, Վանեցին, Խարբերդցին, Սեբաստացին եւայլն, քով քովի նստած, ամէն մէկը իրենց երկրի համադամներովը, խրախճան-քի ու վայելքի պահեր կ'ապրէին։ Ամէն ոք այդ օրը մինչեւ իրիկուն ապրեցաւ հայրենի հին ու անուշ յիշատակները։ Երեկոյեան ժամը 9ը կ'անցնէր, բայց հասարակութիւնը չէր բաժնուեր հանդէսէն։ Ոմանք կ'երգէին, ոմանք կը պարէին հայ-րենական «եայլա»ները։ Երկնքի վրայ աստղերը փթթեցան, մինչ պա-տանիներու խումբը, պիւֆէի շուրջ, գարեջուրի բաժակներու առջեւ, կը հնչեցնէին «Ծալուորիկ», «Մենք ան-կեղծ զինուոր», «Հերոս մռնչեց», «Դարձեալ փայլեց Սասնոյ գլխին» եւայլ յեղափոխական ու ազգային երգեր։ Ընկերներու պնդումին վրայ, Անդրանիկ կրկին արտասանեց «Սեւ Խաւարը»։ Հոս կ'արժէ յիշել յար-գելի Յակոբ աղան, որ պատանինե-րու հետ, երեկոյեան մինչեւ ժամը 10ը կ'երգէր, կը խմէր, շօշափելի գոհունակութիւններ ընելով Միու-թեան։ Բոլոր հայկական ձեռնարկ-ներուն ալ իր նիւթական ու բարո-յական օժանդակութիւնը բերած է։

Յեղափոխական զոռ ու խրոխտ երգերով կը ձգենք դաշտահանդէսը եւ աստղերու առաջնորդութեամբ կ'ուղեւորինք դէպի տուն։

Ունեցանք շօշափելի հասոյթ մը։

Լ. Գայաճանեան

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Յունիս 23 զեկոյցէն կը քա-ղենք հետեւեալ տեղեկութիւն-ները.—

Կեդր. Վարչ. Ժողովը, իր վեր-ջին նիստին մէջ, ընդառաջ երթա-լով իր Նախագահին առաջարկու-թեան, որոշեց Միութեան Արծաթ-եայ Յոբելեանին առթիւ անդամա-գրական շարժում մը ստեղծել, մին-չեւ ներկայ տարուան վերջը 5000 նոր անդամներու արձանագրութիւնը ապահովելու գործնական ծրագրով մը։

Փափաքելով շարժումին ազդա-նշանը տալ իրենց օրինակովն իսկ սկսելով նախագահէն որ առաջին վայրկեանէն գործի լծուեցաւ,ար-ձանագրելով բազմաթիւ անդամներ, Կեդր. Վարչ. Ժողովի անդամները յանձն առին իւրաքանչիւրը անձնապէս 20 նոր անդամ արձանագրել,սրտագին կոչ ուղղելով եւ պարտք դնելով Շրջ. Յանձնաժողովներու եւ բոլոր Մասնաճիւղերու եւ Օժանդակներու մէկ մի վարիչ անդամին վրայ նոյն յանձնառութիւնը կնքել (փոքր գա-ղութներու մէջ միայն 10 անդամի համար)։

։ Երեւանէն հասած տեղեկա-գիրներու համաձայն, Նուպարաշէնի շինութիւնները եւ Բարեգործականի Ցան կառուցումը փութով յառաջ կը տարուին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

Բանտապետը կանչեց սուինաւոր զինուորները եւ գաղթականներն ե-տեւ գցած՝ առաջնորդեց պատմա-րանը։ Կալանաւորները չիմացան, թէ ինչ ասաց Աղաբէկովը, բայց զգացին, որ նա սաստիկ բարկացաւ։

Երբ նրանց խցիկի դուռը գոցուեց, եւ փականը շարժեց ի-ջաւ դրան վրայ, հեղինակաւոր գաղ-թականը ասաց.

— Ատանկ խօսելու չէիր։

— Ջանըմ, ի՞նչ ըսի քի, անոր սիրտը առնել ուզեցի։

— Գործերնիս գէշ ընթացք մը առաւ, ասաց երրորդը։

— Կրնայ ըլլալ, որ սա արիկան Աղաբէկով չէ։

— Ան ըլլալու է, ջանըմ. ըսինք Աղաբէկովն ես, չէ՛ ըսաւ. էջմիած-նեցի ըլլալը յիշեցուցինք, ատոր ալ բան մը չըսաւ, շատ ան ըլլալու է։

— Ատանկ ալ հայ կ'ըլլա՞յ, հայութիւն կ'ըլլա՞յ։

— Ծօ՛, աս ի՞նչ հայ է, թքնեմ անոր հայութեան վրայ. լրտեսու-թիւն կ'ընէ իր ցեղակիցներուն վրայ. Մոսկովին կը ծառայէ հաւատարիմ շան մը պէս, շատ պաշտօն մը ձգած են ձեռք, պաշտօն մը, որ միայն պատուազուրկ հայ մը կրնայ ընել. ասոր բանել տուր, անոր զարկ, մէկալին բանտ ձգէ։ Այս պաշտօ՞ն է։

— Ձգէ՛, պէ՛, ատոր ատենը չէ. ընելիքներնուս մասին մտածենք։

— Ինչո՞ւ սիրտդ կը հատցնես. ծօ՛, ասքան բաներէն ետքը, բա՞նը պիտի մեզի վախցնէ։

— Ըսէ դուն ըսիր քի՛ փուշտ մըն է, ամէն գէշութիւն կրնայ ընել։

— Դուն անոր խօսքերուն մի՛ նայիր. ան մեզի գէշութիւն չի կրնար ընել։

— Աղէկ կ'ըլլար, որ շիփ-շի-տակ ըսէինք, թէ Դաշնակցական ենք։

— Ըսէ ըսինք, ջանըմ, շիտակ խօսքը խշուն կ'ըսեն, ան հասկցաւ, աղէ՛կ հասկցաւ. ատոր համար էր որ շարունակ Դաշնակցութեան պա-չէն բռնած կ'երթար։

— Ան Դաշնակցական ըլլալնուս համար չէր, որ կը բարկանար, այլ ատ շարքին անոր գէշ լուրեր մը տուած է, վասնզի անիկա իր բեր-նէն խօսք մը փրցուց, որուն վրա-յէն անհկատ անցանք։

— Ի՞նչ ըսաւ քի։

— Անիկա հարցուց, թէ ի՞նչ գործով աս կողմերը զրկուած ենք. աս խօսքին մէջ մեծ իմաստ մը կայ։

— Ի՞նչ կը կարծես. ատով ի՞նչ կասկածներ կրնայ սնուցանել։

— Կոմիտէին գաղտնի գործե-րուն ակնարկը կ'ընէ։

— Թերեւս մեզ տեռորիստներ կարծած է եւ աս վախէն մղուած առանց խօսք մը փախուցեր է բեր-նէն։

— Բայց ասիկա չեմ յիշեր։

— Ես ալ ատանկ խօսք մը չեմ յիշեր։

— Մեզի բան մը կ'ըսեն նէ հա-ւատացէք։

— Պարապ բաներով մի՛ սրտ-նեղիք, դուք ան ըսէք, թէ ի՞նչ ը-նելու ենք։

— Կոմիտէին կերպով մը լուր տալու է։

— Է՛հ, հոս կոմիտէ կա՞յ որ, ի՞նչ գիտանք, օտար տեղ, օտար քաղաք։

— Ի՞նչ կ'ըսես ջանըմ, ինչո՞ւ տղայի մը պէս կը խօսիս. աշխար-հին մէջ անկիւն մը կա՞յ, դաշնակ-ցական կոմիտէ չըլլայ, ան ալ ա-սանկ տեղ մը, ռուսին ծոցին մէջ, բուն կռիւին վայրը։

— Է՛, ըսենք թէ կայ. ինտո՞ր տեղեկութիւն տանք, որո՞ւ միջոցով տանք։

— Բանտապետին բան մը տա-լու է։

— Ետքը, եղբօրս ըսեմ, նամակ մը գրենք Կոմիտէին։

—Է՛, գրեցինք, ե՞տքը, ինտո՞ր հաս-կցնենք աս ռուս բանտապետին, թէ նամակը որո՞ւ տալու է, քանի որ կոմիտէին ուր ըլլալը չենք գիտեր։

— Պապա՛մ, կեցի՛ր, բան մը կ'ըսեմ նէ՛, հարկաւ աս ամէնը խորհած ըլլալու եմ։ Աս նամակը կը գրենք, կուտանք բանտապետին ու կ'ըսենք, որ նամակը տանի Խո-տորջուրցի փուռճի Մուկուչին։ Նա-մակը անոր ձեռքը հասնելուն պէս ան մէյ մը կը կարդայ. կարդալէն ետքը, ա՛լ ապահով ենք, որ նամակը տեղը կը հասնի։

— Ասոր ըսելիք չկայ. հիմա նայինք, թէ ի՞նչ պիտի գրես աս նամակին մէջ։

· Ին գլխէն կը գրեմ, թէ ա-մէնուն յայտնի կոյրոս Գէորգը որ ատենօք «Վրէժ» խումբին անդամ եղած է Վաչագն Վարազի հետ բանտ նստած է, Սահմանադրու-թեան հռչակումէն ետքը ազատ է, բայց ձեռնունայն նստած չէ։ Յե-ղափոխութեան ատեն լեռ ելած է եւ ուրիշ փախստականներուն հետ, ամբողջ երկու տարի, չէրքէզներուն դէմ անհաւասար կռիւ մղած է։ Ռուս-ներուն նահանջին ատեն կովկաս անցած է, ու հիմա փուշտի մը պատճառով բանտ ինկած է։

Քու մասին ալ կ'ըսենք քի Դաղ-թարծի Արթին աղային տղան՝ Յա-կոբը, որ Ենթակոմիտէին անդամ ե-ղած է Սահմանադրութենէն ետքը, պատուաւոր կերպով կատարած է իր պարտականութիւնները, սակայն ա-ռեւտուրին մէջ վնաս կրելով Ռիզէ գաղթած է եւ հոն հաստատուած է մինչեւ պատերազմը։ Վերջն ալ ջար-դերէն ազատուելով, Ունիա փախած է եւ Յոյներուն մօտ ապաստանած է։ Անոնց տեղահանութեան ատեն՝ լեռ քաշուած է յոյն խմբապետ Սոկիի մարտիկներուն միանալով՝ տաճիկներուն դէմ կռիւ մղած է։

Դալով քեզի, Միսաք, կը գրենք քի, դուն ատենօք Հնչակեան եղած ես, սակայն, Հնչակեաններուն ան-միաբանութենէն ձանձրացած՝ Դաշ-նակցութեան մէջ մտած ես։ Պա-տերազմի ատեն զինուոր գացած ես եւ անկէ փախչելով՝ լեռը ելած եւ ամէնուն պէս պատուով կռուած ես։ Ու հիմա, ատ նոյն փուշտին պատճառով բանտ նետուած ես։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ասանկ աղէկ չէ՞ մի։

— Շատ աղէկ է։ Ետքը՞…

— Է՛, շատ, ետքն ալ կ'ըսենք քի՛, մեզի հարցաքննեց հայ մը (անիծեալ ըլլայ)։ Սկիզբէն զինքը պարկեշտ հայ մը կարծելով քիչ մը անկեղծ խօսեցանք, եղբօր պէս մեր ցաւերը պատմեցինք. ետ-քէն հասկցանք, որ կը սխալինք եղեր եւ մեզի գէշութիւն պիտի ընէ։ Ազգին համար գոհունակութեան բան մը չէ, ամմա, աս պարագաներուն մէջ իբրու նահատակ ըլլալնիս ցաւ կը պատճառէ մեզի, վասնզի ասքան փորձութիւններէն ու չարչարանքնե-րէն ետքը, օտար երկրի մը մէջ, գալ ու մեռնիլ դաւաճան հայու մը ձեռքով՝ անպատիւ կը սեպենք։ Ուստի, ասով կը խնդրենք, պատ-ուարժան Կոմիտէէն, որ ան իր ը-նելիքը ընէ ու մեզ ազատէ այս շունին ձեռքէն։

— Գէո՛րգ, աս ամէնը աղէկ է, ամմա, սա «շունը» մէջտեղէն հանէ։

— Ինչո՞ւ, ջանըմ, ինչո՞ւ պիտի հանեմ, շուն չէ հապա ի՞նչ է։

— Կը խորհիմ, թէ նամակը ա-նոր ձեռքը իյնայ նէ՛ գէշ կ'ըլլայ։

— Ջա՛նըմ, բան մը կ'ըսեմ նէ՛, հարկաւ խորհած ըլլալու եմ… Նա-մակը Կոմիտէի ձեռքը իյնայ նէ՛, զաթէն ազատած ենք. իսկ աս շու-նին ձեռքը անցած պարագային՝ սիրտը անանկ դող պիտի մտնէ քի, մեզ սպաննելու միտքէն վազ կ'անց-նի։ Վասնզի, վերջն ալ պիտի ըսեմ քի, հակառակ պարագային եթէ աս նամակը ձեզի չհասնի, ու մենք հոս նահատակուինք, ան ատեն, կ'ա-ղաչեմ, որ Կոմիտէն մեր վրէժը լուծէ այս Վասակէն ու մեր արիւ-նը պարապի չձգէ…

— Ա՛տ ալ իրաւ է,— ասաց մէկը։

— Դէ՛, շատ գրէ՛,— ասաց միւսը։

ՄԷՆ

ՎԵՐՋ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻ

Փեշավէրէն կը հեռագրեն թէ 38 բեռնատար ինքնաշարժեր զէնքի մթերք բարձած մեկնե-ցան Քապուլ։ Այս երրորդ գնու-մըն է։

քանակով եւ նախընտրական գիներով արմտիք գնէ Ռումանիայէն։ Անհատական առեւտուրը ազատ կը մնայ։

Ռումանիա Գերմանիոյ պիտի գիջանի մաքսատուրքի կարեւոր զեղչեր, ճարտարարուեստական արտադրութեանց վրայ։

Դաշնագիրը հաւանաբար Ժընեւի մէջ պիտի ստորագրուի այսօր եւ գործադրութեան պիտի դրուի աշունէն սկսեալ։

Հակաւրէական գրգռութիւններ

Սեղանիկի եւ Վիէննայի մէջ

Հրեաները դարաւոր գոյութիւնունին Սելանիկի մէջ ուրդաղթած են Սպանիայէն 15րդ դարուն։ Այդ թուականէն ասդին, առաջին անգամ ըլլալով մեծ խռովութիւններ ծագեցան Հրեաներուն դէմ։

Յոյն ուսանողները թռուցիկներ ցրուեցին քաղաքին մէջ, մեղադրելով Հրեաները թէ ինչպատ Մակեդոնիոյ անկախացման աշխատանք կը կատարեն եւ հրաւիրելով ժողովուրդը որ պոյքոթի ենթարկէ հրեայ առեւտրականները։

Հրեաները եւ ուսանողները իրարու հետ բռնուեցան թէեւ, սակայն կռիւը ծանր հետեւանքներ չառաւ։ Մակեդոնիոյ կառավարիչը խստօրէն պարսաւեց միջադէպին հեղինակները։

Յոյն խորհրդարանին մէջ, Սելանիկի հրեայ երեսփոխանը բուռն կերպով բողոքեց Հրեաներու դէմ եղած մեղադրանքներուն առթիւ։

Սելանիկի իշխանութիւնները խիստ միջոցներու դիմեցին արգիլելու համար հաւանական ոեւէ խռովութիւն որուն կրնային պատճառ դառնալ, Հրեաները պոյքոթի ենթարկելու համար ուսանողական միութեան ցրուած թռուցիկները։ Հրեաներու եւ Յոյներու միջեւ մէկ քանի անկարեւոր միջադէպեր պատահեցան քաղաքին կեդրոն թաղերուն մէջ։ Սակայն քրիստոնեայ բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը շարունակէ հակասեմական շարժումը։

Հետապնդում կը կատարուի թռուցիկներու հեղինակներու դէմ։

Վիէննայի մէջ ես, հակասեմական շարժման հետեւանքով կառավարութիւնը փակեց համալսարանը եւ մեծ վարժարանները։

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Ասնիէռ-Պուա-Քոլոմպիբոյոր խումբերըայսօրՇաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Place Comète պիւրօ Թապայի վերնայարկը։

Ամէն մէկ ընկերոջ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, բացակայութիւնները նկատի կ'առնուին։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ-ի ներկայացուցիչը։

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌԸԹԷԼԻ խումբի ընկերները, այս կիրակի ժամը 3ին, Ջեկոյց Կ. Կ-ի ներկայացուցչին կողմէ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Թիւ 6 (1931 Յունիս), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Այսպէս է գրուած է խնդիրը (խմբ.).— Մայիսեան ապստամբութեան հետեւանքները՝ Կ. Սասունի.— Գժանեցի զառանցանքներ՝ Ս. Վ.— Խորհրդային արդիւնաբերութեան առաջամարտիկը՝ Աշոտ Արծրունի.— Սոցիալիզմ են կառուցում։ Սեւ Քարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը։ Հայաստանում։ Հր. Փարիզեանի Քառասուն տարուան Դրօշակների բովանդակութիւնը։

Գին 2 ֆր. 50։ Հասցէ՝ Mlle S. Agopian, 5 Rue des Gobelins.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Ուզունեան։

Դ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվար Օտտոյի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն իր եւ իր շրջանի ընկերներուն կողմէ, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Շաւարշ Թաշճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր եղբօր՝ ՊԵՐՃ ԹԱՇՃԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի պատարագ պիտի մատուցուի Նիսի Հայոց եկեղեցիին մէջ հայ գրերու գիւտի հազար հինգ հարիւրամեակի եւ սրբոց Թարգմանչաց Սահակ Մեսրոպի տօնի առթիւ։ Արարողութիւնը պիտի կատարուի երգեհոնի ընկերակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ լարանական եւ մարզական միութիւններու։

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ մէջ գտնուող երիտասարդները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը վաղը շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Պանեէօ-Քաշանի Յառաջդիմասէր Միութեան մանկապարտէզին մէջ, 24, Rue Roger.

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Հայկական տան մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Թոքատի Գրիգորիոս գիւղէն Ռսկեան եւ Խաչիկ Յոլաքեաններ։ Ժամանակին Յունաստանի որբանոցին մէջ կը գտնուէին, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Ասոնց մօտիկ ազգականներ կը գտնուին Թոքատ։ Ասոնց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Միսաք Ճէրտէրեանի 27 Bld. Garibaldi, Issy les-Moulineaux, Seine. France.

— Պ. Մանուկ Ալթունեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալթունեան, հօր անուն Աբրահամ, մօր անուն՝ Նախոէ։ Տարագրութեան միջոցին հայրը մեռած է Համամի (Սուրիա) մէջ։ 1915 Սեպտեմբերին յետին թշուառութեան պատճառաւ մայրը կը ստիպուի յանձնել իր երկու զաւակները՝ Հայկ (9 տարեկան), եւ Վահրամ Ռաքքայի մէջ ինացէ ցեղին պատկանող Արաբներու։ Վահրամ ազատած է եւ այժմ կը գտնուի Լիոն, Հայկ Ալթունեան որ այժմ 25 տարեկան է, կը գտնուի տակաւին Ինացի Արաբներուն մօտ։ Կը խնդրուի իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել իր եղբօր Մանուկ Ալթունեանի, 14 Rue Marbeuf, Paris.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։ Մանուկ Ալթունեան պատրաստ է ատանձնելու իր եղբօր բոլոր ծախքերը, հոգ տանիլ իր կրթութեան եւ ստեղծել հանգստաւէտ պայմաններ։

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

Այս կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ

Maison de la Mutualité

24 rue Saint Victor, Métro Maubert Mutualité

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդապետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով։

Կը մասնակցին՝ կոմիտաս եւ Սիփան խումբերու միացեալ կազմուած ութսուն հոգինոց երկսեռ մեծ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Նշան Սերգոեանի եւ Սաքօ Յակոբեանի։

Կ'երգեն՝ Օրիորդներ Մ. Բաբայեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Գիւլպիւլեան, Պ. Պ. Սերգոեան եւ Նաւասարդեան ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Ե. Լալուա-Բաբայեան դաշնակի վրայ կը նուագէ հայկական պարերգներ։

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս Վրդ.ի խնամատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրատարակութեան գործինչարունակման։

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի Ռէտոնի անտառին մէջ։ Կը հրաւիրուի Մարսէյլի Սէն Լուի եւ Պոյ. Օտտոյի մասնաճիւղերու անդամները եւ համակիրները։

Ժամադրութիւն.— Առաւօտեան ժամը 9ին Place Préfecture, առնել 24 թիւ ճանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութիւն, ուր կը սպասեն առաջնորդներ։ Ճաշը միասին բերել։

ՀԱՆԴԷՍ—ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կողմէ, Վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ։

Երգ, արտասանութիւններ եւ հայկ. պարեր փոքրիկներու կողմէ։

Կրընոպլէն հրաւիրուած է Օր. Հ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ որ կը խօսի Կարմիր Խաչի մասին,

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ՏԷՐՈՎ ԾԱՌԱՆ

Մ ո ւ տ ք 2.50 ֆ ր ա ն ք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

Պետրոս Ադամեանի ծննդեան քառասնամեակի առթիւ

Կը խօսի դերասան ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Պետրոս Ադամեանի բեմական գործունէութեան մասին

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Վիէնի Քրիստափոր խումբին կողմէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7։ Փոն Բ'Էվէքի կայարանին աջ կողմի թուղթի գործարանին վերի կողմը պաղ աղբիւրին մօտ։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու իրենց ընտանիքները։ Ճաշը միասին բերել։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիսի լսարանական միութեան կողմէ, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պուլվար տը լա Մատըլէն, լէ Սիկալի սրահին մէջ,

Կը խօսի՝ Պ. ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՆՏԱԳՃԵԱՆ

Նիւթ՝ գիտութիւն եւ կեանք

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 374 386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
27
ՅՈՒՆԻՍ
1931

27 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1606

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ

Քանի մը խօսք եւս՝ Բարեգործականի վերջին ձեռնարկին մասին։

Ինչպէս կը հաղորդէր Յունիս 23 թուակիր գեկոյցը, Նախագահը եւ երկու անդամներ 39,000 ֆրանք տրամադրած են, նախորդ երեք ամսուան մէջ, «իբրեւ դոյզն օգնութիւն», Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջանի «ամէնէն աւելի կարօտեալներուն»։ Այս առթիւ կոչ եղած է նաեւ ուրիշ հայրենակիցներու։

Մեզի ծանօթ չէ թէ ի՛նչպէս պիտի բաժնուի այս գումարը։

Անիմաստ պիտի ըլլար զայն ծախսել իբրեւ ողորմութիւն։ Կարելի է բաշխել իբրեւ դրամագլուխ որբին եւ գաղթականին՝ ինքնաբաւ դառնալու համար տեղին վրայ։ Կամ իբրեւ ճամբու ծախք այլուր փոխադրութեան։

Եւ ճիշդ այստեղ է որ կ՚ուզէինք Բարեգործականը տեսնել ուղղակի եւ լրջօրէն գործի փարած։

Անշուշտ 39,000ը կրնայ 139,000 դառնալ, բազմապատկուիլ, եթէ Բարեգործականը հաւատայ տեղաւորման գործին անհրաժեշտութեան։

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր հարեւանցի նայած են այս գործին վրայ, աւելի շատ օտարներուն վրայ ձգելով այս հոգը։ Կ՚ընեն, իրենց երկարապատում նոր ուղեգծին մէջ նախատեսած են այս գործն ալ։ Բայց այնպիսի ձեւով մը որ, լուրջ ուշադրութեան չեն թողուր։ Եթէ ժողովուրդը օգնէ, պիտի ընեն։

Արդ, մեր ժողովուրդը ծրագիրներէ աւելի գործի կը հաւատայ։ Տեսածին, ոչ թէ լսածին։

Մինչեւ որ Բարեգործականը որոշ, թանձրացեալ ծրագիր չունենայ այս մասին, ոչ քայլ մը աւելի առաջ կրնայ երթալ, ոչ ալ աւելի լայն աջակցութիւն գտնել։

Միւս կողմէ, իրենք էին որ հաղորդեցին թէ տրամադրելի գումարներ կան Լոնտոնի եւ Ժընեւի մէջ։ Կը մնայ այդ պատուին միացնել Բարեգործականի բաժինը, հաւաքական կամ անհատական գումարներ, եւ գործ տալ տեղաւորման գործին։ Ինչքան որքան կը ներեն պարագաները։

Ամէն բանէ առաջ, Բարեգործականի նպատակը պիտի ըլլայ հողին կապել գաղթականները, առաւելապէս եւ միանգամ ընդ միշտ փակելու համար «քէմփ»երու պատմութիւնը, որ կը շարունակուի 1919էն ի վեր։

Օգնելով այս գործին, մենք նպաստած կ՚ըլլանք հիւրընկալ երկրի տնտեսութեան, Յունաստանի, Սուրիա-Լիբանանի եւ Միջագետքի մէջ։ Հերիք է որքան աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ, մեծ ու պզտիկ երկիրներու մէջ ցուցադրենք մեր թշուառութիւնը, յարակից բոլոր ապականութիւններով։ Հին թէ նոր Յունաստանի մէջ ընտանիքներ, նոյնիսկ այրի կիներ կան, որոնք աննշան օգնութեան—փոխառութեան— մը պէտք ունին, տնակի մը տէր դառնալու համար։

Եւ եթէ կառավարութիւնը յաճախ կը սրանեղի եւ տաղտկալի կարգադրութիւններ կ՚ընէ, ամբողջ բազմութիւններ տեղէց հանելով, գլխաւոր պատճառն այն է որ այլեւս չի կրնար հանդուրժել «պարաքա»ներու եւ «փարանկա»ներու գոյութեան։

1922ի գաղթէն յետոյ, աւելի քան երկու հազար նոր գիւղեր եւ հարիւրաւոր արուարձաններ շինուած են Յունաստանի մէջ։ Քաղաք բուսած է քաղաքի մէջ։ Անճանաչելի դարձած են Աթէնքը, Պիրէոսը, Սելանիկը։ «Նէա Սմիռնա»ներ, «Նէա Քոտիլիա»ներ կամ Ֆիլատելֆիաներ շինուած են արդիական դրութիւններով, որոնց դիմացը տխուր պատկեր մը կը պարզեն հայկական գաղթակայանները։

Կառավարութիւնը այս կամ այն կայանը փլցուցած ատեն, միշտ ալ տրամադրելի հող մը կը ցուցնէ, որպէսզի նոր բնակավայր մը, գիւղ մը, թաղ մը կամ քաղաք մը հաստատուի։ Շատերը մինչեւ կը գտնեն եւ կոկիկ տունի մը տէր կ՚ըլլան, իսկ աւելի շատեր կ՚անճարկին քանի մը հազար ֆրանքի համար։ Չեն կրնար բաժնուիլ իրենց խշտեակներէն, որոնց ամամանութեան ներքն ու դուրսը սարսուռ կ՚ազդեն։

Պատկերը տարբեր չէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ալ։ Եւ տարին քանի մը անգամ «պարաքա»ներ քանդելու խնդիր կը ծագի, ջղագրգռելով թէ՛ տեղացիները եւ թէ հոգատար իշխանութիւնը։

Լրջօրէն ընթացք տալով այս պահանջներուն, Բարեգործականը ամէնէն առաջ գործադրած կ՚ըլլայ իր իսկ ծրագիրը — նպաստել հայ ժողովուրդի տնտեսական բարգաւաճման, թէ հայրենիքի մէջ եւ թէ մանաւանդ օտար ափերու վրայ։

Ի՛նչ խօսք որ տնտեսական թշուառութիւնն ալ վերջ ի վերջոյ դէպի այլասերում կ՚առաջնորդէ։ Մանաւանդ քաղաքներու մէջ։

Անարոյ, երբոուն, մէկ օրէն միւսը անակնկալներու դատապարտուած բազմութիւններ հետզհետէ կը կորսնցնեն իրենց դիմադրական կարողութիւնը։ Կը դառնան պատրաստ որս բազմազան շահատակութեանց։

Ոչ Բարեգործականի, ոչ ալ մեր ընդհանուր կարողութենէն վեր է տեղաւորման գործը։ Կը բաւէ որ կարենանք ձեւաւորել եւ կազմակերպել։

Շ.

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

Ջարաշուք հով մը կը պտտտցի մեր մտաւորականութեան գլխուն։ Եր չիջին իրարու ետեւէ։

Ահա եւ ընկեր Մարտիրոս Տէրպէտէրեանը։ Ցակաւին առջի օր, փիլիսոփայական ժպիտը դէմքին, կը վիճէր մեր խմբագրին հետ... գիտական տառադարձութեան մասին։ Կը զարմանար որ Յառաջը սկզբունքը ընդունելով հանդերձ, վարանումներ ունի գործադրութեան մասին։

Հինգշաբթի գիշեր, մեր աշխատակիցը տուն կ՚երթայ շատ կանուխ, անմիջապէս կապուելով իր սիրական աշխատանքին,—ընթերցում եւ գիր։ Ձեռքն էր Հանդէս Ամսօրեայի վերջին թիւը, Հ. Ակինեանի ուսումնասիրութիւնը Եղիշէի մասին։ Կէս գիշերէն յետոյ, յանկարծ ջղաձգութիւն մը կ՚ունենայ, որ կը կրկնուի քանի մը անգամ։ Անմիջապէս երկու բժիշկ կը կանչեն, որոնք արիւն կ՚առնեն տզրուկով եւ կը փորձեն ամէն միջոց։ Բայց արդէն խնուլթիւնը կատարած էր իր գործը։ Արեան համախռնումով եւ արիւն փսխելով, աչքերը կը փակէ ընկեր Տէրպէտէրեան, առանց բառ մը արտասանելու։

.·. Ծնած էր 1872ին, Արաբկիր։ 1892ին Կարնոյ Սանասարեան վարժարանը աւարտելէ յետոյ, կ՚անցնի Պոլիս, առեւտրական գործով։ Յետոյ կ՚երթայ Իզմիր, եւ պահ մը ուսուցչութեամբ զբաղելով, կը դառնայ առեւտրական։ 1901ին կ՚երթայ Անվէրս, միշտ առեւտրական գործով։ Պելճիքայէն կ՚անցնի Ռումանիա, նախ Կոնստանցա, յետոյ Պուքրէշ, ուր կը գործէ իբրեւ դրամատան պաշտօնեայ եւ առեւտրական, մինչեւ 1916։ Այնուհետեւ միջոց կը գտնէ մեկնելու Ռուսաստան, Նոր Նախիջեւան, իր կարգին կրելով բոլոր հետեւանքները ռազմական համայնավարութեան։ 1918ին կը վերադառնայ Ռումանիա եւ քիչ յետոյ կ՚ընտրուի պատգամաւոր Փարիզի Ազգային Համագումարին (1919)։ Անկէ ի վեր հաստատուած էր Փարիզ։

Հակառակ իր ասպարէզին, միշտ ալ մասնակցած է հանրային կեանքին։ Պուքրէշի մէջ, գործօն կեանք ունեցած է ոչ միայն իբրեւ Դաշնակցական, այլ եւ իբրեւ վարիչ անդամ Բարեգործականի։ Փարիզի մէջ մասնակցած է Հ. Հ. Պատուիրակութեան աշխատանքներուն։

Իբրեւ գիտնական միտք, եւ չափաւոր խառնուածքի տէր, կը խուսափէր աղմուկէ։ Հայաստանի դէպքերը խորապէս ազդած էին իր վրայ, բայց երկար չտեւեց իր մեկուսացումը, եւ անընդհատ կ՚աշխատէր, իր տուրքը տալու համար մեր մտաւոր կեանքին։ Յառաջի ընթերցողները պիտի յիշեն իր Եկմտական Առումները, համեստ ստորագրութեան մը տակ, Մ. Տ.։

Վերջերս ձեռնարկած էր գրելու «Իսլամի» պատմութիւնը, եւ գիշերը ցերեկին խառնած, աւարտելով դրկեց Հայրենիք ամսագրին, հրատարակութենէն յետոյ գիրքի վերածելու բաղձանքով։ Ցակաւին երկու օր առաջ, նոր նիւթ մը գտած ըլլալով Յուշարարի մէջ (Ապուլ Ալա Մահարի), աճապարեց օգտուիլ եւ փութացնել Ամերիկա։ Իր յաջորդ գործը պիտի ըլլար «Հնդկաստանի կրօններու պատմութիւնը», որուն հազիւ 8—10 էջը գրած է։ Ունի ուսումնասիրութիւններ զանազան թերթերու եւ մասնաւորապէս Հայրենիք ամսագրին մէջ, Յիսուսի, Այնշթայնի տեսութեան, Գնչուներու եւն. մասին։ Հակառակ իր տարիքին, շատ կը խանդավառուէր Դաշնակցութեան եւ Յառաջի երիտասարդական մթնոլորտով։

Կը թողու կին մը եւ աղջիկ զաւակ մը։

Հանգիստ ոսկորներուդ, սեւաբախտ ընկեր։

.·. Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ առանձին։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԿՈՒՄ

Թէհրանի «Ալիք»ը երկար խմբագրականի մը մէջ քննելով բարքերու անկումը ընդհանրապէս, կը ծանրանայ հայկական կեանքի վրայ (11 յունիս)։

— «Բարքերի անկման այս ընդհանուր պատկերի մէջ պիտի, սակայն տարբերել մի մասնաւոր առանձնայատուկ երեւոյթ, որ ամենազազրելին է ու ամենաեղկելին, քանզի նա կատարւում է գիտակցօրէն, արհեստով, կրում դաւադրական ու ստոր սադրանքների բնոյթ, ոտնակոխ է անում ամէն սրբութիւն մի չտեսնուած յանդգնութեամբ, լբօրէն ու լկտիօրէն, որ ցերեկով, ամէնքի աչքի առջեւ, չի խնայում ոչոքի եւ ոչինչ, ո՛չ հարազատին է ճանաչում, ոչ օտարին, չի տարբերում ոչ հասարակականն ու ազգայինը, ո՛չ անհատականն ու մասնաւորը… Նա ամէն ինչ սրբապղծում է, ոտնահարում, պղծում, ցեխոտում ու վաճառքի հանում…

Մեր խօսքը այն բազմաթիւ լրտեսների, դաւաճանների, մատնիչների, պրովակատորների մասին է, որոնք այսօր ամբողջ լեգէոններ են կազմում եւ որոնք կազմակերպուած աշխատանքներ են վարում իրենց վճարողների համար…

Եւ դժբախտաբար, մեզ նման մի փոքրիկ ժողովուրդ, որ ապրում է առանց այն էլ աննկարագրելի ու անասելի ծանր ու սրտմաշ պայմաններում, զերծ չմնաց այդ միջազգային ապրանքից… Դրան ապացոյց՝ նախկին հայ չեկիստ Աղաբեկովի բազմաթիւ անհերքելի մերկացումները, որոնք դեռ շարունակւում են եւ ամէն անգամ բերում նորանոր անուններ, մէկը միւսից զարհուրելի, մէկը միւսից գարշելի։

Սակայն այսօր մեզ չեն հետաքրքրում այդ անունները ու նրանց կրող անձնաւորութիւնները. մեզ այստեղ զբաղեցնում է ու մեծապէս հետաքրքրում մեր մէջ տիրող բարքերի տեսակէտից աւելի կարեւոր հարց. ի՞նչ վերաբերմունք ունի մեր հասարակութիւնը դէպի այդ ընկածները, մանաւանդ երբ այդ կաշառուած հոգիները տարիներ շարունակ վարել են մեր հասարակական գործերը եւ երբ դեռ այսօր էլ նրանք շարունակում են նոյն դերում մնալ…»

Անգլիոյ անգործները.— Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հրատարակուած վերջին վիճակագրութիւնը՝ անգործներու թիւը ցոյց կուտայ 2 միլիոն 620,930, այսինքն՝ 18032 աւելի քան նախանցեալ շաբթու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
(60ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ)
Այս թիւը կը պարունակէ նաեւ վարդապետին երկու նկարները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հուվըրի առաջարկին վերջ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ
ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ

Ամերիկայի ելմտական նախարարը Մելըն որ մէկ քանի օրէ ի վեր Լոնտոն կը գտնուէր, Նախագահ Հուվըրի հրահանգով Փարիզ մեկնեցաւ, հանդիպումներ ունենալու համար ֆրանսական կառավարութեան հետ։

Պ. Մելըն հազիւ Փարիզ հասած, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին եւ ելմտական նախարարին հետ։

Մինչդեռ ուրեմն, Ուաշինկթընի մէջ, Նախագահ Հուվըր խորհրդակցութիւններ կը կատարէ իր նախարարներուն եւ օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն հետ, Փարիզի մէջ ալ կարեւոր բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին։ Հարցը անշուշտ կը դառնայ Նախագահ Հուվըրի առաջարկին եւ մանաւանդ ֆրանսական կառավարութեան պատասխանին վրայ։

Ֆրանսայի պատասխանը թէեւ կարգ մը վերապահումներ կ՚արձանագրէ եւ պայմանաւոր է, սակայն դարձեալ, գոհունակութեամբ ընդունուած է ամերիկեան շրջանակներու կողմէ, եւ կը նկատուի համաձայն Հուվըրի առաջարկի ոգիին,— թեթեւցնել Գերմանիոյ ելմտական բեռը, զայն փրկել տագնապէն եւ առով, նպաստել համաշխարհային տագնապի մեղմացման։ Ուրեմն, առաջարկի խորքին մէջ չէ որ ամերիկեան եւ ֆրանսական կարծիքները կը տարբերին, այլ անոր գործադրութեան եղանակներուն մէջ։

Նախագահ Հուվըր այս մտադրութեամբ ալ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, քննելու համար ֆրանսական պատասխանին հետեւանքով ստեղծուած կացութիւնը։ Սակայն Հուվըր տակաւին ամէն յոյս չէ կտրած Ֆրանսայի ընդունիլ տալու իր առաջարկը առանց վերապահութեան եւ պայմանի։

Պրիւնինկ Փարիզ կուգայ

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» գերմանական թերթը կը յայտնէ թէ Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ եւ արտաքին նախարարը Քուրցիուս հաւանաբար Փարիզ պիտի ըլլան յուլիս 4էն 6, յարաբերութեան մտնելու համար Ֆրանսայի իրաւասու անձնաւորութեանց հետ։

Այդ թուականէն առաջ, դժուար թէ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները կարենան Փարիզ մեկնիլ, որովհետեւ կը կարծուի թէ մինչեւ որ Հուվըրի առաջարկին շուրջ բանակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները ելքի մը չյանգին, ֆրանքօ-գերման տեսակցութիւնը չի կրնար նպաստաւոր արդիւնք տալ։

.·. Կարճ պայմանաժամով 100 միլիոն տոլարի վարկ մը յատկացուած է Գերմանիոյ, թոյլ տալու համար որ ան կարենայ յունիս 26ի իր վճարումները կատարել։ Գերմանիա պարտաւոր է յուլիս 16ին վերադարձնել այս գումարը, որուն Ֆրանսայի դրամատունը կը մասնակցի 25 միլիոն տոլար բաժինով մը։

Գերմանիոյ ծանր ճարտարարուեստի օրկանը կը նկատէ թէ այս փոխատուութիւնը կը նշանակէ Գերմանիոյ հանդէպ վստահութիւն։ Դիտել կուտայ նաեւ թէ Ֆրանսայի մասնակցութիւնը այս փոխատուութեան յստակօրէն ցոյց կուտայ թէ շնորհիւ Միացեալ-Նահանգներու ամուր ընթացքին, պարտքերու վճարման յետաձգումը ապահովուած կարելի է նկատել։

Թրքական նոր կուսակցութիւններ

Այսրէնէն արուած լուրերու համաձայն, լուծուած Սէրպէսթ կուսակցութիւնը վերակենդանացնելու համար ջանքեր կը թափուին։ Կ՚ըսուի նաեւ թէ այս ձեռնարկը ընողները, կուսակցութեան ղեկավարութիւնը ստանձնելու համար պիտի դիմեն Ֆէթհի պէյի ու եթէ ան չընդունի, Հիւսէյին Ճահիտէն կամ համալսարանի դասախօս Իսմայիլ Հագգը պէյէն պիտի խնդրեն որ կուսակցութեան գլուխը անցնին։

Ոեւէ տեղեկութիւն չկայ սակայն թէ այս ձեռնարկը ընողները որո՞նք են եւ քաղաքական ի՞նչ ուժ կը ներկայացնեն։ Բայց եւ այնպէս կը հաստատուի թէ այս ուղղութեամբ ծրագիր մը կայ եւ թէ շատ մօտ ապագայի մէջ գործադրութեան պիտի դրուի։

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն Թալք կուսակցութեան կարեւոր դէմքերէն մէկը Թալքէն պիտի բաժնուի եւ նոր կուսակցութիւն մը պիտի հիմնէ Էնկիւրիի մէջ։

Նոյն զրոյցին համաձայն, դարձեալ, այս նոր կուսակցութեան շուրջ պիտի հաւաքուին անկախ երեսփոխանները եւ կուսակցութիւնը հինգ տասը օրէն գործունէութեան պիտի սկսի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՓՈՐՁԵՆՔ ՃԱՆՉՆԱԼ ՌՈՒՍԻԱՆ

ՌՈՒՍԻԱ՝ ԻԲՐ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺ

Նախորդ օր «Յառաջ» կը հաղորդէր թէ Խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է Մոսկուայի եւ Լենինկրատի մէջ բանալ զինամարզական կայաններ՝ ամբողջ ընթացքին մարզելու համար քաղաքային բնակչութիւնը եւ բանուոր դասակարգը մասնաւորաբար։ Այս առթիւ կը յիշուէր նաեւ թէ պատերազմի պահուն, Ռուսիա պիտի կրնայ 10 միլիոննոց կազմ ու պատրաստ բանակ մը ոտքի հանել։

Ուրիշ առթիւ դարձեալ, այս էջերուն մէջ խօսք կարդացած ենք տեղեկութիւններ, Ռուսիոյ պատերազմական պատրաստութիւններուն եւ ուժին մասին, տեղեկութիւններ որոնք նոյն իսկ եթէ չհամապատասխանեն բուն իրականութեան, գոնէ ցոյց կուտան Խորհրդային Միութեան ձգտումը՝ ունենալու աշխարհի ամենէն աճաւոր բանակը՝ 17 միլիոն գլուխ։

Օրուան լուրերէն ծանօթ ենք Ռուսիոյ ջանքերուն՝ վերակազմելու իր նաւատորմը, առեւտրական եւ մարտական, կազմակերպելու օդային տորմիղը։ Իսկ երկու տարի առաջ, Ֆրանսայի Խորհրդարանին մէջ արտասանուած ճառ մը կը յայտնէր թէ Ռուսիա յաջողած է աւելի քան ուրիշ ո եւ է պետութիւն,կազմակերպել թունաւոր կազի արտադրութիւնը։

Խորհրդային Ռուսիոյ մարտական ձգտումները բաւարար չեն գտներ առնական ուժի անհուն պաշարը, զոր ի հարկին պիտի կրնայ թափել ռազմադաշտ ՝ն, ո՛չ միայն իր տնտեսական-ելեւմտական աղբիւրներուն առաւելագոյնը կը յատկացնէ ռազմական պատրաստութեանց, այլ եւ անվարան կ'իրականացնէ, ինչ որ յարգ, քաղքենի պետութիւնները չեն յանդգնած իսկ մտքէ անցընել,—կիներու ռազմականացումը։ Խորհրդային օրինագիրքը կը նախատեսէ նաեւ կիներու զօրակոչը՝ զինուորական ծառայութեան համար։ Իգական բազմաթիւ միութիւններ կան զինուորական մարզանքի համար, ինչպէս նաեւ կին-զինուորներու միութիւններ։

Օտար յօդուածագիր մը, որ մասնաւոր, ստոյգ տեղեկութիւններ քաղած ըլլալ կը թուի, անհրաժեշտ կը նկատէ պաշտօնական կարմիր բանակի թիւին վրայ աւելցնել նաեւ Կէփէուի ուժերը։ Կէփէուն կը գրէ, ունի ուժեղ եւ բազմաթիւ բանակ մը իր տրամադրութեան տակ, օժտուած կանոնաւոր բանակի բոլոր զէնքերով ու պատերազմական գործիքներով, հեծեւակ, ձիաւոր, թանք, օդանաւ եւ թունաւոր կազ։ Կէփէուի այս բանակը կը նկատուի շատ աւելի կազմակերպուած, քան բուն իսկ բանակը, որմէ կը տարբերի անով որ բաղկացած է վարձկաններէ։ Կէփէուի բանակը կազմուած է անոնցմէ, որոնք արդէն իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանը լրացուցած են կանոնաւոր բանակին մէջ, ուրեմն աւելի վարժ, փորձառու եւ կարգապահ։ Ոմանք Կէփէուի բանակին թիւը կը գնահատեն 400,000, խոշոր ուժ մը ինքնին, իսկ տարբեր տեղեկութեանց համաձայն, անոր թուական ուժը կը գերազանցէ արդէն գործօն բանակի թիւը։

Իրաւ է թէ Կէփէուի զինուորական ուժերը յատկացուած են առաւելապէս ներքին ծառայութեան, զսպում ապստամբութեանց, պահպանում ու պաշտպանութիւն բոլշեւիկեան բռնապետութեան։ Բայց արտաքին պատերազմի պահուն, կարելի չէ նկատի չառնել այս ուժը, որ անշուշտ կրնայ ի հարկին կարեւոր օժանդակութիւն մը բերել ռազմաճակատին։

Բացի ֆաշիստ Իտալիայէն որ զինուորական կրթութիւնը դրած է նոր եւ աւելի լայն հիմերու վրայ, մինչ քաղքենի պետութիւնները կը յարատեւեն մարտական աւանդութեանց ճամբուն մէջ, Ռուսիա իր մարդկային հսկայ պաշարը կը փորձէ լրիւ օգտագործել, անկից քաղելու համար ռազմական առաւելագոյն արդիւնքը։

Ընկերվարական շինարարութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան պիտակներուն ներքեւ, Ռուսիա հետզհետէ կը զօրանայ եւ կը վերածուի զօրանոցի մը։ Բացի կանոնաւոր բանակէն եւ Կէփէուի ուժերէն Ռուսիա ունի նաեւ մարտական մասնաւոր կազմակերպութիւններ, ինչպէս է «Զու»ն որ տեղը բռնած է ցարական նախկին պահակազօրքին, կազմուած մի միայն բոլշեւիկներէ, կուսակցութեան անդամներէ։

Իբրեւ զինուորական օժանդակ ուժ պէտք է նկատել նաեւ «Օդանաւարգութեան եւ զինուորական քիմիաբանութեան քաջալերման ընկերութիւնը», «Օսոավիաքիմ»ը ինչպէս համառօտուած է։

Խորհրդային թերթերու քարոզչական աղմուկէն եւ տեղեկութիւններէն գիտենք արդէն թէ այս կազմակերպութիւնը ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ հաստատած է ցանց մը, մօտ 6 միլիոն այր ու կին անդամներով։ Զինուորական հիմերու վրայ դրուած, իր անդամներէն կը հաւաքէ մեծկակ գումարներ անդամատուրքի եւ նուէրներու ձեւով, զանոնք յատկացնելու համար օդանաւորդութեան եւ կազային պատերազմի պատրաստութեան պէտքերուն։

Համաձայն նոյն յօդուածագրի տեղեկութիւններուն, այս կազմակերպութեան անդամները պարտաւոր են սորվիլ յարձակման եւ պաշտպանութեան յատուկ արդիական բոլոր եղանակները։ Ունի զինեալ ջոկատներ եւ կին զինուորներու գունդեր։

Զինուորական այս պաշտօնական եւ օժանդակ կազմակերպութիւններէն զատ, որոնց ղեկավարութիւնը պատրաստելու համար, Ռուսիա ամէն կարեւոր կեդրոններու մէջ հաստատած է յատուկ վարժարաններ եւ ճեմարաններ, մասնաւոր կարեւորութեամբ կը հետապնդուի նաեւ երիտասարդութեան եւ դպրոցական պատանեկութեան զինուորական կրթութիւնը։ Եւ այս նպատակով էր որ Հանրային կրթութեան գործավարը Լունաչարսկի ստիպուեցաւ տեղը տալ զօրավարի մը եւ առավ աւելի ամուր հիմերու վրայ դրուեցաւ դպրոցականներու մարտականացումը։

Պէտք է ընդունիլ թէ, ցարական դանդաղ ու անկազմակերպ վարչութենէն վերջ, արդի Ռուսիան երեւան կը բերէ կազմակերպութեան կորովի ոգի մը, որ թէեւ կռթնած բռնութեան վրայ, սակայն շեշտ կը քալէ իր նպատակին։

Ի զուր չէ որ բոլշեւիկը իր կազմակերպական առաւելագոյն ուժը կը վատնէ մատաղ հոգիներուն, հասնող սերունդին վրայ։

Մինչ մէկ կողմէ, շնորհիւ դպրոցական եւ այլ կրթական բազմաձիւղ ցանցի մը, մանուկներուն մէջ կը փճացնէ հին աւանդութիւններու, բարքերու եւ ըմբռնումներու մնացորդ մը եւ անոնց մէջ կը սերմանէ բոլշեւիկեան բարոյականի հունտերը, միւս կողմէ մարտական նախապատրաստութեամբ, կը դիւրացնէ փորձ ընդունակ եւ կարգապահ տարրերու ընտրութիւնը՝ հսկայ բանակի մը համար։

Այսօրուան Ռուսիան, տակաւին կը ջանայ թօթափել անցեալի մնացորդները եւ կերտել աշխարհը վաղը 17 միլիոննոց գէշենային բանակով մը զօրծօն եւ պաշտօնի, բայց ահարկու ոչ միայն իր մահացու գործիքներով, այլ մանաւանդ իր վայրագութեամբ, որուն սերմերը կ'ուռճանան այսօր մատաղ ու երիտասարդ հոգիին մէջ, մնացեալ մարդկութեան հանդէպ՝ իրեն ներարկուած ատելութեան ոգիով։

Ու վաղուան Ռուսիան է մանաւանդ որ պէտք է այսօրուընէ իսկ վրդովէ հակաբոլշեւիկ աշխարհը։

Մ. Ե.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՁԱԽՈՂՈՒՄԸ

Էնկիւրիին «Ցէլպած» Թղթակիցը կը գրէ Թուրքիոյ Հանրային Պարտքերու կարգադրութեան շուրջ կատարուած բանակցութեանց մասին.

— Անցեալ ամսու վերջերը, Թուրքիոյ պարտատէրերու ներկայացուցիչները մեկնեցան Էնկիւրիէն։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը, բացի գերման պատուիրակէն, անոնք կառչած մնացին սեւ յոյսի մը։ Անոնց ձախողումը կատարեալ եղաւ։ Կը սպասուէր։ Սակայն, ամենէն իրազեկ անձերն իսկ անակնկալի եկան համաձայնութեան ծրագիրներուն հանդէպ Ըսմէթ փաշայի այսքան արմատական եւ արհամարհական մերժումէն։

Երբ թրքական առաջարկները աչքէ կ'անցընէր, պատուիրակ մը յիմարական խնդուքէ մը բռնեցաւ։ Իրաւ է թէ սահմանափակ իրաւունքներ կը պաշտպանէր, բայց ամէն պարագայի մէջ, պաշտօնաթուղթը որ իր աչքին առջեւ է, կրնար ծիծաղ գրգռել։ Բանակցութիւնները տեւեցին ութն օր։ Աւելորդ պիտի ըլլար երկարօրէն ծանրանալ Թուրքիոյ կողմէ գործուած տնտեսական նոր սխալին վրայ։ Աւելի լաւ է շեշտել Ըսմէթ փաշայի յարատեւութիւնը հետապնդուած քաղաքականութեան մէջ։ Անոր բացորոշութիւնը նշանակելի եղաւ. իր խորհրդականներուն ազդեցութիւնը աւելի յստակօրէն պիտի երեւայ։ Աւելի, մանաւանդ, Ֆրանսացիները պիտի կրնան անկից օգուտ քաղել՝ յառաջիկային, իրենց բանագնացներուն տրուելիք հրահանգներուն համար։

Ըսմէթ փաշայի նախարարները եւ իրեն կապուած լրագրողները 15 ամիսէ ի վեր առիթ չփախցուցին հաստատելու 1928 Յունիս 13ի պայմանագրութենէն խուսափելու որոշումը։ Անցեալ օգոստոսէն ի վեր, անոնց ամենէն իրաւասուները կը հաւատէին օտար դիւանագէտներուն թէ Թուրքիա վճռած է վերջնապէս նուազեցնել 1928ին ճշդուած տուրքերն եւ տարեվճարները 2/3 չափով։ Կը սպառնային նոյնիսկ աւելի խիստ ըլլալ, եթէ պարտատէրերը չխոնարհէին։ Նոյն այս նախարարները, Վենիզելոսի այցելութեան ընթացքին, Ֆրանսայի կ'ուղղէին անսովոր մեղադրական մը «Փարիզի անբարեխիղճ ելեւմտագէտներուն եւ Ֆրանսայի դրամատիրական տիրակալութեան քաղաքականութեան դէմ» կ'ըսէին։

Գ. Ռիսթի (ֆրանսացի ծանօթ ելեւմտագէտ) բնակութեան ընթացքին, ինչպէս նաեւ ամէն անգամ որ խօսքը պտտէր անոր տեղեկագրին վրայ, Ըսմէթ փաշայի այդ նոյն հրջապատը չէ դադրած կրկնելէ թէ լուծելի խնդիրը կը կայանայ մայր գումարի եւ անոր տոկոսներուն նուազման մասին։ Դեռ վերջերս, փոխ-նախարար մը աշխարհիկ հաւաքոյթի մը մէջ կ'ըսէր թէ արմանքի ու զարմանքի կը մատնուի որ տակաւին խօսքը կ'ընեն օսմանեան նախկին կայսրութեան պարտքերուն։ Գ. Սուրից (ռուսական դեսպանը) կը յայտնէր թէ ելեւմտական տիրակալութիւն մը նոյնքան ընդվզեցուցիչ է որքան հողային գրաւում մը։ Այս կերպով կը չքմեղացնէր Էնկիւրիի կառավարութիւնը որ կ'ուզէ խուսափիլ Թուրքիոյ վրայ՝ ֆրանսական ելեւմտական նուաճումէն։

Այսպէս, աւելի լաւ կը հասկցուի պատասխանը զոր Սարաճօղլու Շիւքրի տուած էր պարտատէրերու ներկայացուցչին։ Երբ այս վերջինը կը ջանար փաստել օտար դրամագլուխի հետ խզման վտանգները Թուրքիոյ համար, Շիւքրի կը պատասխանէր.— «Թուրքիա պէտք չունի ձեր դրամին. ուրիշ բարեկամներ կրնան զայն հայթայթել անոր»։

Հազարաւորներու մէջէն են առնուած այս մէջբերումները, որոնք հասկնալի կը դարձնեն Թուրք կառավարութեան փոփոխական, բազմաձայն առաջարկներու ամբողջութիւնը։ Բան մը միայն առոյգ եւ անփոփոխ եղաւ.— 1928 յունիս 13ի պայմանագրութիւնը պարզապէս ջնջելու եւ իրաւախոհութեան դիմելու եւ մաքսային հասոյթները պարտքերու վճարման յատկացնելու պայմաններէն ազատելու միտքը։ Ըստ Սարաճօղլու Շիւքրիի, պիտի բաւէր բոլոր հին յանձնառութիւնները փոխարինել տարեկան որոշ վճարում մը ընելու խոստումով, առանց սակայն անցնելու մէկ միլիոն անգլիական ոսկիի գումարը։ Շիւքրի պէտք չէր մեղմէր այս տարեվճարներուն տեւողութիւնը։ Բայց ցոյց կուտար թէ այս պարտքը որ լոկ թրքական էր եւ ոչ օսմանեան այլեւս, որքա՛ն պէտք չէ վստահութիւն ներշնչէր։ Չէր ըսեր թէ ի՛նչով ան աւելի թրքական պիտի ըլլար, քան ինչ որ ճանչցուեցաւ 1928 յունիս 13ին եւ վաւերացուեցաւ Ազգ. Ժողովէն։ Առանց սակայն որեւէ հեգնանքի,կ'աւելցնէր թէ Թուրքիա թոյլ պիտի տայ որ նոր փոխատուութիւններ առաջարկեն իրեն, բայց պայմանաւ որ օսմանեան հանրային պարտքերը կարգադրէ իր ուզած եղանակով։

Այսպէս ուրեմն, Թուրքիոյ պարտատէրերուն համարձակէր դառնար Թուրք ժողովուրդին դիւրութիւններ տալու վրայ, որպէսզի ան կարենայ անցընել տագնապի շրջան մը եւ արժեւորէ իր հողին հարստութիւնները։ Թուրք սակարկուներուն համար, կարեւորն էր պարզապէս ուրանալ 1928ի պարտքերուն 2/3ը եւ անգամ մը եւս հաստատել թէ իրենց ըմբռնումով «բանակցիլ» չի նշանակեր իրարու մօտեցնել երկու տարբեր ըմբռնումներ, այլ պարտադրել մէկ կողմին տեսակէտը միայն,— իրենցը։

Հակառակ ամէն բանի, չէր սպասուէր մտայնութեան նման վերիվայրումի մը. պարտատէրերու կողմէ.

Պէտք է սակայն ի վեր հանել պահանջատէրերու ներկայացուցիչներուն կողմէ գործուած սխալը, երբ համբերութեան մատնուելէ եւ մէկ օր միմաբանելէ վերջ, Թուրք կառավարութեան հաճելի երեւնալու համար, կը յայտարարէին թէ բանակցութիւնները «տեղի ունեցած են փոխադարձ հասկացողութեան ոգիով մը»։ Իրականութիւնը անհասկացողութիւնն էր։ Այդ կը փաստէ գերման պատուիրակին մերժումը, ներկայ գտնուելու Թուրքիոյ պատուիրակին վերջին տեսակցութեանց։ Գալով Մնացեալին, միայն Թուրք կառավարութիւնն էր որ օգուտ կը քաղէր իր սխալները ծածկելով Թուրք ժողովուրդէն։ Ըսմէթ փաշա մամուլի տեղեկատուութենէն պիտի օգտուէր անհամաձայնութեան պատասխանատուութիւնը ձգելու համար ֆրանսական շրջանակներուն վրայ, Ֆրանսայի բանագնացները գալու չէին այս խաղին։ Անատոլուցիները զանոնք պատասխանատու պիտի բռնեն որ օժանդակեցին այս խաբէութեան։

Բայց, որովհետեւ միւս պատուիրակները չկրցան հետեւիլ իրենց գերման պաշտօնակցին օրինակին, չկրցան ըսել «ոչ»։ Այս բառը պիտի արտասանէին, անմիջապէս որ լսեցին թէ Թուրքիոյ պատուիրակ նշանակուած է Սարաճօղլու Շիւքրին։ Այս ելեւմտական նախկին նախարարը բնիկ եղջականեան շրջաններէն է. առհաւական հին ճարտարութիւն մը կը ծնէ իր վրայ։ Չենք կրնար ուրեմն զինքը մեղադրել իր ճարպիկ խաղերուն համար, զորս կը տրամադրէ իր երկրին ծառայութեան։

Բայց ամէն առթին ալ ընդդիմացած է օսմանեան պարտքերու արդար կարգադրութեան։ Ինքն էր որ անցեալ տարի ներշնչեց խաբուսիկ, արհամարհական պատասխանը որ կը հաստատէր 1928ի պայմանագրութեան դրժումը։ Օսմանեան պարտքերու հարցին մէջ՝ իր անհաշտ ընթացքն է որ իրեն ապահոված է եւ դեռ կ'ապաւինէ Ըսմէթ փաշայի համակրանքը։ Ըսմէթի կողմէ այս մարդուն իբր պատուիրակ նշանակումը կը փաստէր Ըսմէթի փափաքը՝ փորձելու համար ճիգումին խաղը որ այնքան լաւ յաջողած էր Լօզանի մէջ։ Պարտապահանջներու ներկայացուցիչները մերժելու էին Էնկիւրի երթալ։ Դժգոհութեան առջեւ, որ գիտէ թէ կ'աճի հետզհետէ, Ըսմէթ փաշա թերեւս չպիտի փորձուէր այդ տեսակ արհամարհանք մը ցոյց տալ հանդէպ դժբախտ առանձնլիքօտուներուն։ Այս վերջիններուն պատուիրակները չպիտի ենթարկուէին այսքան ցաւալի ու նաեւ այսքան ծանր նուաստացման մը։ Որովհետեւ դժբախտութիւնը կ'ուզէ որ հանրային պարտքերու հարցը նկատուի տարամերժօրէն ֆրանսական։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ե.— ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ՌՈՄԱՆԹԻԶՄ

Շատեր զարմացան, երբ ըսի թէ ռոմանթիք մը չէր Ա. Աբովեան։ Աշխատեցայ ցոյց տալ այն ներքին պատճառները, որոնք, պատմական դէպքէ մը անկախ (Դորպատ), իրեն պիտի տային կեղծ ռոմանթիզմի յատկանիշ մը։ Այս անգամ ռոմանթիզմի մասին կարճ բացատրութիւն մը ուրիշ ճամբով պիտի գայ հաստատել իմ տեսակէտս թէ Աբովեան կապ չունի այդ շարժման հետ։

Հակաճառութեան համար չէր, որ ելայ եւ ըսի թէ ռոմանթիք մը չէ Աբովեան։ Երկու տարի առաջ, «Երկունքի» մէջ կարճ ուսումնասիրութիւն մը գրած եմ Պետրոս Դուրեանի մասին՝ վերապահութեան մը տակ դնելով իրեն տրուած ռոմանթիզմը։ Կը նշանակէ թէ չեմ սիրեր կլլել վարժապետներու մատած պատառը։ Ուսումը ինծի համար սովորութիւն մը չէ, հաղորդականի իմաստով առած։ Եւ չեմ կրնար, այլեւս, չփաթթեցնել գլխս վարժապետներու մորուքը. ոչ ալ պատմական երկու դէպքով գրագէտները ուսումնասիրելու փորձերը սօրութիւնը։ Հասարակ քննադատ մը, Մ. Թաշճեան իսկ կը վարանէր արժէք տալ այն փաստերուն իբրեւ ռոմանթիզմի ազդեցիկ թէ Դուրեան Լամարթինն ալ կարդացած է, Հիւկօ ալ, Միւսէ ալ։ Փրոֆ. Ադոնց իր պատմագէտի գործիքներով փորձեց Դորպատի կապել Աբովեանը, որ այսպէս եղաւ ռոմանթիք։ Յետոյ, դարձեալ պատմութիւն մը գրելու պէս, յիշեց յունական եւ հռոմէական աստուածները, միջին դարը, ֆրանսական յեղափոխութիւնը։ Եւ այս ալ՝ գրական վարդապետութեանց ներկայացումը։

Արդ, փրոֆ. Ադոնց գրական ստեղծագործական երեւոյթները կը բացատրէ պատմական դէպքերու պատճառապաշտութեամբ (déterminisme)։ Մեզի ծանօթ է փրոֆ. Ադոնցի անձնական փիլիսոփայութիւնը,— պաշտպանողական մարդ մըն է, անոր-Դարեան մը։ Բայց երբ իր պատճառապաշտութիւնը կը հիմնէ պատմական արտաքին դէպքերու վրայ, ամբողջովին պիտի ընդունի նիւթապաշտութիւնը (matérialisme)։ Պէտք ընդունի նաեւ այդ վարդապետութեան հետեւութիւնները։ Յայտնի է, որ կը հետեւի Պլեխանովի եւ Ֆրիչէի աշխատութիւններուն, որոնց մարքսեան եզրակացութիւններու կը հասնին՝ երբ կ'ուսումնասիրեն գրականութեան պատմութիւնը՝ իբրեւ ընկերային երեւոյթ, գրական վարդապետութիւնները՝ իբրեւ ընկերային ոճ։ Նորութիւններ չեն, ուրեմն, փրոֆ. Ադոնցի բացատրութիւնները իր աղբիւրներով. բայց ես կ'ընդվզիմ ընդունիլ պատմագիտական պատճառապաշտութիւնը, որ գաղափարը կը յանձնէ դէպքերու գերութեան։ Ո՛չ, գաղափարն է, որ կը վարէ դէպքերը։ Ուրեմն, տարբեր է պատճառապաշտութիւնը, որուն կ'աշակերտիմ ես իբրեւ անհատապաշտ։

Գրականութեան պատմութեան մասին իբրեւ ներածութիւն փիլիսոփայական այս փոքրիկ փակագիծէն յետոյ, անմիջապէս յիշենք գրական վարդապետութիւններու շարքը։

1 — Դասականութիւն, 2 — Նոր-դասականութիւն (Ռուսսօ), կեղծ-դասականութիւն կ'ըսեն, եւ արեւելահայերը այդ բացատրութիւնն է, որ իւրացուցած են, բայց գէ՛շ բացատրութիւն, որովհետեւ երբեք նոր դասականներուն նպատակը կեղծել չէր հիները, այլ ստեղծագործել նմանօրէն հասնելու համար հիներուն գեղեցկութեան), 3 — Նախառոմանթիզմ եւ 4 — Ռոմանթիզմ,

Ինչպէս կը տեսնուի, գլխաւոր վարդապետութիւնները երկուք են,— դասականութիւն եւ ռոմանթիզմ։ Իսկ միւս երկուքը ցոյց կուտան յեղաշրջման մը աստիճանները, բայց երբեք կարելի չէ շփոթել դասականութիւնը նոր-դասականութեան հետ, ինչպէս ռոմանթիզմը՝ նախառոմանթիզմին հետ։ Փրոֆ. Ադոնց կ'անգիտանայ գոյութիւնը նախառոմանթիզմին, որուն մէջ պէտք է գնել Աբովեանը, (եթէ կ'ուզեք անպայման եւրոպական գրական վարդապետութիւններով բացատրել մեր գրագէտներուն կազմութիւնը)։

Բայց բացատրել այս վարդապետութիւնները... իրապէս հերոսութիւն է։ Փրոֆ. Ադոնց զարմանալի յանձնապաստանութեամբ մը քանի մը տողով բացատրեց բոլորը։ Բայց երբ հարկ ըլլայ կարգ մը գրագէտներ պատշաճեցնել այդ իր բացատրութիւններուն, շփոթութիւնը խնկը կը տանի։ Արդարեւ, երբ Եւրիպիդէսն առնենք ու հարցնենք,— դասակա՞ն է թէ ռոմանթիք,— փրոֆ. Ադոնցի սահմանումը բան մը չի կրնար ըսել։ Եւրիպիդէսը, որ ծնած է 480ին (Ն. Ք.), առաջին հեղինակն է որ փոխ առաւ ժողովուրդին լեզուն, արհամարհեց Սոֆոկլէսի դիցաբանական ոլիմպոսը եւ կրօնաշունչ միթոլոգիան, ուզեց վերադարձնել մարդկային կիրքերն ու յուզումները։ Եւ իր գրականութիւնն ալ եղաւ մելամաղձոտ,ինչպէս ինքն էր։

Եւ դեռ շատ մը ուրիշ օրինակներով կարելի է նեղել փրոֆ. Ադոնցի տեսակէտները։

Խոստովանինք, որ դժուար է, եւ ինչպէս ըսի, հերոսութի՛ւն է բացատրել դասականութիւնն ու ռոմանթիզմը։ 1824ին Վիքթոր Հիւկօ կը գրէր այս հարցին մասին. «Ճշմարիտ չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է դասական սեռը, ի՛նչ է ռոմանթիք սեռը»։ Տիկին տը Սթալ կ'ըսէր. «Ոմանք երբեմն դասականը հոմանիշ կը համարին կատարելին»։ Ու դեռ վերջերս Լըմոնիէ կը գրէր թէ անկարելի է՛, անկարելի, սահման մը տալ ռոմանթիզմին։

Սակայն կայ նաեւ ուրիշ հարց մը։ Ռոմանթիզմը, իբրեւ հակազդեցութիւն դասականութեան, ո՞ր երկրին մէջ ծագեցաւ ամէնէն առաջ։ Փրոֆ. Ադոնց կ'ըսէ թէ «գերման ռոմանթիզմը մեծ երեւոյթ մը աւելի հետաքրքրական է» (ֆրանսականէն)։ Լ. Ռէնօ ռոմանթիզմի ծագումը կը գտնէ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ միաժամանակ։ Ռէնօ աւելի կիրքերու փոխազդեցութեան կը հետեւի, ինչ որ խաբուսիկ երեւոյթ է։ Ուրիշներ կը յիշեցնեն Ժան Ժագ Ռուսօն եւ Շաթօպրիանը, Ֆրանսայի տալով ռոմանթիզմի մայրութիւնը։ Ֆիլիթր կը պնդէ թէ 1737ին ռոմանթիքներուն խօսքը կ'ըլլար Ֆրանսայի մէջ։ Կամ կը յիշեն Վաթօյին նկարչութիւնը, որ թաթխուած է ռոմանթիկ յուզումներու, խոհական գոյներու եւ մելամաղձութեան մշուշով։ Հեղինակներու առաւել խումբ մը Անգլիոյ մէջ կը գտնէ ռոմանթիզմի ծագումը։ Նոր տեսակէտ մը ակադեմա-

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

(Վաղուան ճաշմերգին առթիւ)

Կոմիտասեան Խնամատար Յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, վաղը, կիրակի, տեղի պիտի ունենայ մեծ համերգ մը վարդապետին վաթսունամեակին առթիւ։

Բազմավաստակ երաժիշտին կեանքին առաջին կէսը անցաւ ուսանողութեամբ եւ պրպտումներով բեռնաւորուած գրկանքի շրջանի մը մէջ։ Երրորդ քառորդը փառքի եւ արտադրութեան՝ եւ վերջին քառորդն ալ իր բուռութեան եւ ճարտիրատացման շրջան, քանի որ տասնեւհինգ տարիէ ի վեր կ'ապրի չէզոքացած, յորս պատի մէջ։

Բայց աշխարհի վրայ մարդ քանի որ ստիպուած է մխիթարուելու միջոց մը փնտռել, ըսենք որ եթէ վարդապետը դժբախտ եղաւ իր ֆիզիքական կեանքին մէջ, բարոյական գետնի վրայ հայ երաժիշտներու ամէնէն բաղդաւորը եղաւ։ Կրցաւ ամբողջ ցեղի մը երաժշտական հակումներու զարթում տալ, զայն օրօրել ու խանդավառել իր տաղմիկ երգերով եւ տաղերով, երկար ատեն օտար հորիզոններու տակ, ուր որ երկու հայ գտնուեցաւ յիշեց իր անունը ու կազմակերպեց համերգներ։

Հայ ժողովուրդը իր խորքին մէջ զարդ այդ գեղջուկ երգը սիրեց։ Ու այսօր վարդապետը այս տեսակէտով միայն փոքրիկ մխիթարութիւն մը ունի իր մենաստանին մէջ։

Յառաջիկային վերապահած ըլլալով մեր կարծիքները իր գործին եւ խառնուած դերին մասին, ներկայիս յանենք որ վաղուան համերգը երաժշտական վայելք մը ըլլալու կոչուելէն զատ՝ իր մէջ ունի ամբողջ ցեղին երախտագիտական արտայայտութեան յայցի նկարագիրը։

Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ մեծ տօնախմբութիւններ տեղի ունեցան այս վաթսունամեակին առթիւ, Փարիզահայը որուն մէկ մասը վարդապետը տեսած ըլլալու բաղդը վայելած ալ ունի, անշուշտ ետ չպիտի մնայ այս համակրական ցոյցին մէջ։

Ութսուն հոգինոց երկսեռ երգչախումբ մը, բոլորը երիտասարդներ, ամիսներու պատրաստութենէ յետոյ կրցած են ներկայանալի կազմով ասպարէզ իջնել իրենց ղեկավարներու, Գ. Գ. Յակոբեանի եւ Սերգոյեանի ջանքերուն միացնելով իրենց բարի կամեցողութիւնը։

Վաղուան մեներգուներն են Օր. Բարայեան, Թորոսեան, Գիւլփիւլեան, Տիկ. Լոյսա (Բարայեան) եւ Օր. Դարբինեան (դաշնակ)

Համերգի կիսուն Գ. Զօպանեան պիտի բանախօսէ վարդապետին գործին մասին, եւ տեղեկատուութիւն պիտի տայ Կոմիտասեան Խնամատար Յանձնաժողովին կողմէ։

Համերգին ընդհ. հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի դժբախտ երաժիշտին հիւանդանոցի ծախքերուն։ Համերգին հեռանկարը եւ Թողելիք տպաւորութիւնը խանդավառող է, բարոյական նպատակը հիանալի, իսկ նիւթականը... Համերգը կազմակերպիչներուն պատճառած է մեծամեծ զոհողութիւններ։ Ինչպէս կ'ըլլար որ վաղը համերգասրահը լիքը ըլլար, եւ այս երաժշտական արտայայտութիւնը իր բարոյական յաղթանակին քով ունենար սպասուած նիւթական շահը։

Պիտի թելադրէինք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն որպէսզի այս կիրակին յատկացնէին երաժշտական խնկական վայելքի մը, եւ հոծ բազմութեամբ ցոյց տային հրաւիրեալ ատարներուն թէ ի՛նչպէս գիտեն քաջալերել իրենց արուեստը։

Ա. ՉԱՐՔՈՒՆԵԱՆ

ՏԱՆՈԹ.— Համերգը տեղի կ'ունենայ Maison de la Mutualitéի մէջ 24 Rue St. Victor (5e), Métro Mutualité, ժամը 3ին: Կազմակերպիչ յանձնախումբը յարմար դատած է որոշել շատ ժողովրդական գիներ:

...ին արուեստին կուտայ հայութիւնը։ Եւ այս ամէնէն ճիշդ տեսակէտն է, որ կրնայ բացատրել նաեւ թէ ի՛նչ է ռոմանթիզմը։

Յաջորդով եւ մէկ յօդուածով պիտի պարզաբանուի գասականութենէն մինչեւ ռոմանթիզմ զրական վարդապետութիւններուն, անցնելու համար անմիջապէս Մ'կրտիչ Պէշիկթաշլեանի որուն եւս պիտի տամ մէկ յօդուածաշարք կիւլիկեցիութիւնը երկու յօդուածով։

Եւ այս արագութիւնը անոր համար, որովհետեւ ՅԱՌԱՋի խմբագրութիւնը կը նեղէ զիս ու այս վէճը կը համարի անհամապատասխան օրաթերթի համար եւ նուազ ժատչելի մեր ժողովուրդին, որուն նուիրուած է այս թերթը։

Ի՞նչ ընենք, ժամանակաւորները պէտք է գոհուին ժողովուրդին։ Կարգա՛, սուսումնասիրէ՛, սորվէ՛ եւ մնացած առենդ նո՛ւր տար։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային կառավարութիւնը գալ տարուան ցորենի վաճառամարտի պատրաստութիւն կը տեսնէ։ Գոլսոյ Ռուսական Վակալութին եկած տեղեկութեանց համաձայն, բոլշեւիկները այս տարի աւելի շատ ցորեն պիտի ծախեն։

Ցորենի արտածման համար Օտեսայի նաւահանգիստը նոր ամբարանոցներ կը շինուին եւ ամէնէն արագ բեռնաւորումը կատարող մեքենաներու զետեղումները կ'ըլլան։

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՎՐԱՅ

Ռիօ տը Ժանէյրոյէն կը հեռագրեն թէ աննախընթաց ուրականի մը անցաւ քաղաքին վրայէն, փլան մօտ 30 տուներ. սպանուեցան 4 հոգի եւ վիրաւորուեցան 25 հոգի։ Մեծ վնաս։

ՋՈՒՐԱՐՃԱԼԻՔ

Եգիպտոսի «Սաւառնակ Ջէփլին» երգիծաթերթը հաւաքած է ծանօթ անձերու կարծիքները՝ հայ կուսակցութեանց մասին, քաղուածք մը՝ ստորեւ.—

Հայ ժողովուրդը Ս. Հաղորդութեան Աստուածիմաստ Խորհուրդն է։ Անոր կարծրամեռող, ոսկեճաճանչ Ս. Սկիհը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Զիւնահանգոյն անապակ եւ կակուղիկ նշխարհքը Ռամկավարութիւնը, իսկ բոսորագոյն կարմիր գինին Հնչակեանութիւնը։ Առանց երեքեան ի ծարմին միոյ, չէք փրկութիւն հոգւոյ եւ ազգին Հայոյ։

Թորգոմ արք.

Հայ ժողովուրդը երկրագունդն է։ Դաշնակցութիւնը անոր ծագող ու ծայրը մտնող բայց զայն տաքցնող արեւը։

Ռամկավարը անոր տաքութիւնն ու տեսքը խափանել ուզող ամպը։

Իսկ Հնչակեանութիւնը արեւին ճառագայթներուն առջեւ շոգիացող մշուշը։

Արսէն Երկաթ

Հայ եկեղեցին ունի իր երրորդութիւնը յանձին Հօր Աստուծոյ, Որդի Աստուծոյ եւ Հոգին Սուրբ Աստուծոյ։ Հայ ազգն ալ ունի իր երրորդութիւնը, յանձին Դաշնակի, Հնչակի եւ Ռամկավարի։ Երկու երրորդութիւններն ալ անհասկնալի, անվերծանելի են, որով պէտք է հաւատալ առանց պրպտումի, հարցումի եւ կասկածի։

Պատ. Խանդամուր

Հայ ժողովուրդը կրնանք նմանցնել Շէյքսփիրի անմահ թատերական բեկորին «Օթէլլօ»ին։

Հայ քաղաքական, գրական եւ դեղարուեստական կեանքի «Օթէլլօ»ն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իսկ «Եագօ»ն ալ Ռամկավարութիւնը։

Որքան պիտի փափաքէինք որ Հնչակեանութիւնն ալ կարելի ըլլար նմանցնել Տէզտէմոնային։

Գ. Մխիթարեան

Հայ ազգը թուաբանական խնդիր մըն է ուր Դաշնակը՝ յաւելում է, Բոլշեւիկը՝ բաժանում, Հնչակը բազմապատկում, իսկ Ռամկավարն ալ՝ հանում։

Ա. Սեդրոսեան

Կոյս կողմ՝ կը նշանակէ, եւ անկէ ելած «կուսակցութիւն» բառն ալ՝ կողմ մը հաւաքուած մարդոց տրուած պիտակն է։

Այսպէս, Ռամկավարութիւնը՝ Արեւելք, Դաշնակցութիւնը՝ Արեւմուտք, Համայնավարութիւնը հիւսիս, ու Հնչակեանութիւնը՝ հարաւ։

Երբ աշխարհիս չորս կողմերը, իրարու բոլորովին հակոտնեայ են եւ տարբեր կը փչեն խիստ բնականօրէն, չեմ հասկնար թէ՝ ինչու կ'ուզենք որ անպատճառ մեր կուսակցութիւնները ըլլան իրարու համադիր եւ համերաշխ փչեն խիստ անբնականօրէն։

Արմենակ պէյ Կամսարական

Հնչակեանութիւնը՝ անցեալ կատարեալ է հայ լեզուին մէջ, Դաշնակցութիւնը սաստոնի, իսկ Ռամկավարութիւնը աներեւոյթ։

Լեզուագէտ

Հայ ժողովուրդը Արարատի յաղթականն է։

Դաշնակցութիւնը յաղթանակը վճռող հրացանին սուինն է, Հնչակեանը պօռուն, իսկ Ռամկավարն ալ պարապ փամփուշտը։

Լէգէոնական Գր. Աճէմեան

Հայ ժողովուրդը նահապետական ընտանիք մըն է, հայր, եւ զաւակ։

Հնչակեանը՝ ցնդած մեծ հայրն է, Ռամկավարը՝ տկլին մայրը, իսկ Դաշնակը՝ իրենց մէկ հատիկ կրակ ու բոց զաւակը։

Ա. Զ. (Զաւակցիկ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՈՒՐԽԱԹԵԱՆ ԿԸ ՓՉԷ...

Անցեալ օր գրած էինք թէ Սուրխաթեան յօդուածով մը «Պրոլետար»ի մէջ կը վերլուծէր «Դաշնակցական փաշիստների յոյսերն ու յուսալքումները» հաչհոչելով եւ կատաղութենէն ինքնիրմէ ելլելով։

Այս անգամ «Պրոլետար»ի նոր մէկ թիւին մէջ (16 յունիս), ճշտում մը կը կատարէ «Նամակ խմբագրութեան» խորագրին տակ։

Այդ նամակին մէջ կ'ըսէ թէ իր յօդուածին առաջին տողերը գրած է «մեխանիկօրէն» եւ ոչ թէ...գիտակցութեամբ։ Ուստի կը խնդրէ, որ ներէ. գրաքննիչը։

Որովհետեւ «ծնունդ անցեալի վերաբերող բնորոշումը սխալուած է այսօրուայ իմաստը», Սուրխաթեան վախով եւ ամպարանքով կուգայ պարզելու... իր յօդուածը եւ խրթին հայերէնով մը դարձեալ կը յարձակի Դաշնակցութեան վրայ։

«Պրոլետար»ի խմբագրութիւնն ալ իր կարգին դիտել կուտայ թէ, խմբագրութիւնը մեղաւոր չէ, եթէ Սուրխաթեան «մեխանիքօրէն» կը գրէ եւ իր հին ու նոր յօդուածները իրար կը խառնէ։

Այս ինքնակոչս Սուրխաթեանն է, որ «քննութեան առնելով դաշնակների գրական արտադրանքը,տալով դաշնակցական հակայեղափոխական, ապակալազուրկ եւ արգահատելի պատկերը», կը հաստատէ թէ «դաշնակցութիւնը թէպէտ որպէս կազմակերպութիւն ջախջախուած է եւ փոշիացած, բայց բուրժուական նացիոնալիզմը, շովինիզմը, կուլակային բուրժուական գիտակցութիւնը, որի ընդհանուր անունը նոյնպէս Դաշնակցութիւն է, տակաւին գոյութիւն ունեն եւ դրանց դէմ կոմունիստական կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան պայքարը պէտք է լինի յամառ ու անողոք, հարուածները ծանր ու կործանիչ»

Եթէ Թիֆլիսի տէրերը անհրաժեշտ տեսան որ հայ ծառայականներուն հետ en série Սուրխաթեանն ալ պէտք է փչէ, շատ գէշ են ըրեր, նկատի ունենալով որ հիմա Սուրխաթեան «մեխանիքօրէն» բաներ մը կ'ըսէ եւ յետոյ ինք ալ չի հասկնար։

ԵՐԵՒԱՆ—ԱՂՍՏԱՖԱ

Թիֆլիսի մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ, Երեւան—Աղստաֆա երկաթուղիի գիծը Դիլիջան—Ղարաքիլիսա ճիւղին միացնելու հարցին մասին։

Հայաստանի ներկայացուցիչը առաջարկեց.

1.— Առաջին անգամ ճշդել Երեւան քաղաքին մէջէն անցնող գիծը, որովհետեւ այս հարցը, անորոշ ըլլալով, կը խանգարէ քաղաքային շինարարութիւնը։

2.— Ելեկտրական մացնել գլխաւոր գիծին մէջ։

3.— «Տէփօ» շինել Դիլիջանի մէջ եւ ոչ թէ Գոլովինոյի մէջ, նկատի առնելով Դիլիջանի աշխարհագրական դիրքը եւ ամբողջ Լոռուն համար բուժավայր մը դառնալու հաւանականութիւնը։

4.— Ելեկտրականութեամբ բանեցնել Երեւան-Աղստաֆա եւ Դիլիջան-Ղարաքիլիսա գիծերը, որովհետեւ վառելիքը հեռու է, գիծին մօտ կը գտնուին ելեկտրակայաններ (Թանառ-գետ, Ղախր-Պիւմիւշ-գետ, Արզնի, Իջեւան-գետ)

5.— Երկաթուղիին վերջնական գծման հետ կապուած հարցերը լուծել համաձայն Հայաստանի կողմէ ներկայացուած պահանջներու։

Այս առաջարկները ընդունուած են։

Հետախուզութեան համար նշանակուած է 4 խումբ։

Վերոյիշեալ ելեկտրակայաններու շինութեան համար անհրաժեշտ է 300,000 թոնօ նիւթ, զոր դժուար է փոխադրել սովորական ծամբաներով։ Ուստի խնդրուած է արագօրէն վերջացնել Երեւան-Աղստաֆա գիծը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ գոհարեղէնի հրապարակը կարեւոր տագնապ մը կ'անցնէ։ Հրապարակը երկար ատենէ ի վեր կայուն է եւ գիները ալ ինկած են։ Գոհարավաճառներու տեղեկութեանց համաձայն, մինչեւ հիմա այս աստիճան կայունութիւն չէր տեսնուած։ Եթէ այս վիճակը շարունակուի, վախ կայ որ մեծ սնանկութիւններ ըլլան։

Գոհարեղէնի հրապարակին ներկայ անկայուն վիճակը կը պարզուի այն կացութեամբ թէ գոց շուկային մէջ խանութներուն մէկ մասը պարապ է, մէկ մասն ալ հաշտաթն եւ սափրիչի խանութ եղած է։ Մինչդեռ այս խանութները նախապէս գոհարեղէնի գանձատուն նոր էին եւ ամսական 50 ոսկի վարձք կը բերէին, այսօրուան 5-7 ոսկիին տեղ։

Գոհարավաճառները այս կացութիւնը կը բացատրեն անով որ Պոլիս այլեւս գոհարեղէնի Թրանզիթի կեդրոն մը չէ։ Նախապէս Ռուսիայէն մեծ քանակութեամբ գոհարեղէն կուգար Պոլիս եւ Փարիզի ճամբով ամբողջ աշխարհի մէջ կը ցրուէր։ Եօթը տարիէ ի վեր Ռուսիայէն բնաւ գոհարեղէն չի գար, եւ այս տեղ կը ծախուին միայն Թուրքիոյ մէջ գտնուելիք հաւաքարար նուազ արժէքով կտորներ։ Այս պատճառով, մեծ գոհարավաճառները Փարիզ ու Եգիպտոս գացած են։ Տագնապին մէջ իր պատճառի բաժինը ունի նաեւ ծանր տուրքը։ Ադամանդն ու շողակնը այսօր երկու տարի առաջուան գինէն հարիւրին 40 ինկած են։ Ամերիկա նախապէս մարգարիտ եւ զմրուխտ կը գնէր, բայց հիմա չառներ։ Ամերիկայի ծախուած մարգարիտին միսխալը 20 ոսկի էր նախապէս, բայց հիմա 6 ոսկիի անգամ գնող չկայ։ Այս վիճակին մէջ է նաեւ զմրուխտի վաճառումը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՄԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ ԱՏԱՆԱՅԷՆ

Ֆրանսական արեւելեան դրամատունը, գործերու կայունութեան հետեւանքով ստիպուած իր գործունէութիւնը դադրեցուց։ Այս դրամատունը կարեւոր գործեր կ'ընէր Ատանայի մէջ, այնպէս որ իր հրապարակէն քաշուիլը բնական է թէ իր ազդեցութիւնը պիտի ունենայ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 25)

Այս չափազանց կարեւոր հարցին կարելի է մօտենալ տարբեր տեսակէտներով

1.— Օրինակ նախ մտածել ապագայ առողջ սերունդ ունենալու մասին։

Ամէնքս ալ գիտենք թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կ'ապրին հայրենիքէ զրկուած աստանդական գաղթականները, անտուն, օրը օրին, անհաւատ, եւ հազարումէկ հոգերու մէջ։ Նոր հոգ մըն ալ չաւելցնելու համար, չեն ուզեր զաւակ ունենալ. եւ յաճախ կը դիմեն արհեստական միջոցներու։ Շատերն ի վիճակի են զաւակ պահելու, բայց տխուր հոգեբանութիւն մը արգելք կ'ըլլայ, տեղի տալով այնքան ծանր հետեւանքներու ի սէր դրամի, ի սէր հանգստութեան։ Ո՞վ պիտի խրատէ այսպիսիները, եթէ ոչ հայ բժիշկները (ականջը խօսի 500 ֆրանքի համար մինչեւ գիւղ գացող եւ վիժեցնող բժիշկներուն...)։ Կարմիր Խաչեր ու Միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ պէտք է պայքարին այս ծայր չարիքին դէմ նոյնիսկ ոստիկանութեան յանձնելու աստիճան։

2.— Գալով ներկայ փոքրերուն (5—15 տարեկաններուն, որոնց վրայ կը դառնայ խնդիրը) ի՞նչ պէտք է սպասել շատերէն, երբ տան մէջ Թուրքերէն խօսք կը լսեն իսկ դուրսն ալ տիրապետող լեզուն։ Կը խաղան, կը խօսին, կ'երգեն այդ լեզուով։

Առողջ գաղափարներ շատ եղան թէ՝ «Յառաջ»ի եւ թէ «Հայրենիք»ի մէջ, բայց դժբախտաբար անգործադրելի։ Ինչպէս կեդրոնական ծարծին մը ստեղծել, դպրոցներ բանալ եւայլն։ Այս առաջարկները մեծ մասով կապուած են հսկայական ծախքերու եւ եթէ դրամ չգտնուի,անկարելի, գոնէ շատ դժուար են, կառավարութիւններն անգամ կ'անճրկին այդ հարցին առջեւ։ Դրամ եղած պարագային իսկ անհնար է ամէն տեղ ուր 20—30 ընտանիքներ կան, վարժարան մը ունենալ։ Եթէ միայն որոշ ժամեր հայերէնի դասաւանդութիւն կատարուի, դարձեալ մեծ օգուտ մը չպիտի ունենանք, որովհետեւ շրջապատը կը կլանէ կը տանի։ Ուրեմն ի՞նչ ընել, մեր ազգի ճակատագիրն է ըսելով հանգիստ սրտով հանդիսատե՞ս ըլլանք նոր սերունդին մահուան։ Ո՛չ։

Ինչո՞ւ չչահագործել այս միջոցն որ փոքրերուն հաճելի է եւ կարելի, գրեթէ ամէն տեղ։ Ո՞ր միութիւնը, կազմակերպութիւնը կամ նոյն իսկ անհատը չի կրնար սարքել դաշտահանդէս մը (ձմեռը հանդէս) առանց շահի ակնկալութեան, միեւնոյն ժամանակ հաճեաս օրապահիկով ընտանիքներուն մատչելի դարձնելու պայմանաւ։ Զուարճութեան, պտոյտի, ուրախ ժամանցին չմասնակցող չըլլար, եթէ սուղի չնստի։ Ամէն գիւղ կամ շրջան գտնուող հայեր պէտք է յաճախ կազմակերպեն նման հանախմբումներ։ Պարզ ժամադրութեամբ իսկ երբեմն կարելի կ'ըլլայ իրարու մօտ բերել քանի մը հարիւր հոգի։ Հոն արտասանները ուշադրութիւն պէտք է դարձնեն ժողովրդեան, հաւաքեն, դասախօսեն, պատմութիւն եւ երգեր սորվեցնեն։ Մէկ խօսքով, հայութիւն ներշնչեն։ Միւս կողմէ քաջալերել այն փոքրերը որոնք լաւ գիտեն հայերէն, արտասանութիւն կամ որ եւ է հայկական պատմութիւն։ Յաճախակի համախմբումները միւս կողմէն առիթ կուտան չափահաս աղջիկ, տղաներուն իրարու ծանօթանալու եւ հիմքը դնելու ապագայ բոյներու, որով անոնք չեն ստիպուիր օտարազգի աղջիկներու հետ յարաբերութեան մտնելու եւ ամուսնութեամբ մը վերջակէտ դնելու իրենց հայութեան։

3.— Միեւնոյն ժամանակ մեր ամբողջ ուժով եւ միջոցներով աշխատելու ենք հայկական դպրոցներ հիմնել եւ եղածներն ալ բարելաւել։

4.— Հայ թերթերը կրնան մեծ ծառայութիւն մատուցանել, եթէ բացառիկ թիւերով մանկական թերթեր լոյս ընծայեն կամ գոնէ բարեհաճին միայն եւ միայն հայերէն բառեր գործածել թերթերու մէջ (առանձնապէս ուշադրութիւն դարձնելով ուղղագրութեան, որ երբեմն ջղայնութիւն պատճառելու չափ գէշ է)։

Նոյնիսկ վճարուած յայտարարութեանց համար մերժել օտար բառերը եւ հայերէն գրել։ Կրնան ամբողջովին աղաւաղուած լեզուով տպել ի հարկէ։ «Հայրենիք»ի 25 բառնոց յայտարարութեան մէջ 8 բառ անգլերէն գտայ հայերէն տառերով։ Երբեմն ալ բարեխօսը կը յիշեցնեն։ Այնպիսով մեծերն իսկ ակամայ պիտի մոռնան հայերէն համանիշ բառերը եւ ժամանակ կուգայ երբ կը սկսին հայերէն տառերով անգլերէն կամ ֆրանսերէն թերթ տպել... ինչպէս կ'ընեն հիմա Թրքախօսներու համար։ Չենք խօսիր Երեւանի հայերէնի մասին, որ բացարձակապէս խորթ է եւ նոր ռուսահայերէնէ գրեթէ հրաժարելու պատճառ։

Լ. Պ.

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՊՈՅՔՈԹԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Լիբանանի կառավարութեան եւ ընկերութեան միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, չկրցաւ վերջացնել պոյքոթը։ Հանրակառքերը կը շարունակեն թէպէտ իրենց երթեւեկը, սակայն ոչ ոք կը նստի անոնց մէջ, բացի փոքրաթիւ զինուորականներէ եւ պաշտօնեաներէ։

Ֆրանս. մարզպանութիւնը տեսնելով որ վերջին համաձայնութեամբ ալ չվերջացաւ պոյքոթը, իր մօտ հրաւիրեց պոյքոթի կոմիտէն եւ սկսաւ խորհրդակցիլ անոր հետ, լուծում մը գտնելու յոյսով։ Կոմիտէն յայտարարեց որ ինք հաստատ կը մնայ իր պահանջներուն վրայ եւ չի կրնար ընդունիլ ներկայ համաձայնութիւնը։ Երկար բանակցութիւններէ վերջ, Կոմիտէն առաջարկեց 100ին 20 զեղչով տոմսակներու զրուցթիւնը, որով ներկայ գիներուն վրայ կէսական ս. գ. զեղչ մը կատարուած կ'ըլլայ, եւ աւելի նպաստաւոր պայման մը ընկերութեան համար։

Կոմիտէի առաջարկը չընդունուեցաւ եւ ի վերջոյ Մարզպանութիւնը դրաւ կարգ մը առաջարկներ։

Պոյքոթի Կոմիտէն ի պատասխան այս առաջարկներուն յայտնած է որ ինք չի կրնար վերջնական կարծիք մը յայտնել, առանց ստանալու կարծիքը թաղային կոմիտէներուն։ Պոյքոթի Կոմիտէն եւ բոլոր թաղային կոմիտէները ժողով գումարելով, որոշած են մերժել Մարզպանութեան առաջարկը։

ԱՒԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գողանէն կը հաղորդեն «Սոն Փօսթա»յի թէ Միլիէզ հաճի անուն աւազակապետի մը 67 հոգինոց աւազակախումբը սկսած է գիւղերուն վրայ յարձակիլ։ Աւազակները վերջերս Աքչէլիուշաղը գիւղը մտած եւ գիւղին բոլոր նպարավաճառի խանութները պարպած ու ,տէրերէն ալ 400 ոսկի առած են։

Այս կողոպուտէն ետք, աւազակները «բարիք» ալ ըրած են գիւղին։ Իրենցմէ դատարան մը կազմած եւ խռոված այր ու կին մը հաշտեցուցած են իրարու հետ։ Յետոյ ալ, աւազակներուն «դատարան»ը քննած է աւելի խնդիր մը եւ գիւղացի մը ստիպած որ նոտարութենէն վաւերացուած 100 ոսկինոց պարտամուրհակ մը պատռէ ու իր առնելիքէն հրաժարի։

Աւազակապետը խիստ պատուէր տուած է գիւղացիներուն որ այս տեսակ մանր գործերով չզբաղեցնեն կառավարութիւնը, ու իրենց լուր տան որ կարգադրեն։ Ցետոյ խումբը հեռացեր գացեր է։

Խիստ հետապնդում սկսած է կատարուիլ այս նոր աւազակախումբին դէմ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Զգտում Ալպանիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ — Ալպանիոյ և Սերպիոյ յարաբերութիւնները ծգտուն վիճակ մը ունին։ Պատճառն է Ալպանիոյ արքայական տան փոփոխութեան մասին իտալիոյ մտադրութիւնը, որ բուռն դժգոհութիւն պատճառաւ է Սերպիոյ։

Մոսկուայի Մայր Եկեղեցին.— Բոլշեւիկները տենդագին կը շարունակեն հակակրօնական պայքարը։ Հազարաւոր եկեղեցիներ արդէն քանդած են։ Այս անգամ կարգը եկաւ Մոսկուայի հանրաւոր Մայր եկեղեցիին։ Խօսք, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը որոշած է քանդել զայն հիմնովին եւ տեղը կանգնել «Խորհուրդներու Պալատ» մը ուր տեղի պիտի ունենան ժողովրդական հաւաքոյթներ եւ համագումարներ։

ԵԻՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱԻԻՐԷ

ՌԸԹԷԼԻ խումբի ընկերները, վաղը կիրակի ժամը 3ին։ Ջեկոյց կ. կ-ի Ներկայացուցչին կողմէ։

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

վաղը կիրակի, ժամը 3ին միւթիւալիթէի սրահին մէջ
Maison de la Mutualité
24 rue Saint Victor, Métro Maubert Mutualité

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդապետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով։

Կը մասնակցին՝ Կոմիտաս եւ Սիփան *խումբերու, միացեալ կազմուած ութսուն հոգինոց երկսեռ մեծ երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Պ. Պ. Նշան Սերգոեանի *եւ* Սաքօ Ցակոբեանի։

Կ'երգեն՝ Օրիորդներ Մ. Բաբայեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Պիւլպիւլեան, Պ. Պ. Սերգոեան *եւ* Նաւասարդեան *ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի* Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Շ. Լալուա-Բաբայեան *դաշնակի վրայ կը նուագէ հայկական պարերգներ։*

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս Վրդ.ի խնամատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրատարակութեան գործինչարունակման։

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— 9, 14, 19, 20, 47, 82, 83, 85 թիւ Թրամուէյներ։ I. Z. BD. օթօպիւսներ։

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան կողմէ։ Վաղը Կիրակի Ռէտոնի անտառին մէջ։ Կը հրաւիրուի Մարսէյլի Սէն Լուի եւ Պույ. Ստոսի մասնաճիւղերու անդամները եւ համակիրները։

Ժամադրութիւն.— Առաւօտեան ժամը 9ին Place Préfecture, առնել 24 թիւ ճանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութիւն, ուր կը սպասեն առաջնորդներ։ Ճաշը միասին բերել։

ՀԱՆԴԷՍ—ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կողմէ, Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ։

Երգ, արտասանութիւններ եւ հօյկ. պարեր փոքրիկներու կողմէ։

Կրընապէն հրաւիրուած է Օր. Հ. ՄԻՍԹՃԵԱՆ որ կը խօսի Կարմիր Խաչի մասին,

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ՏԷՐՈՎ ԾԱՌԱՆ

Մ ո ւ տ ք 2.50 ֆ ր ա ն ք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ *Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

Պետրոս Ադամեանի մահուան քառասնամեակի առթիւ
Կը խօսի դերասան ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ
Պետրոս Ադամեանի բեմական գործունէութեան մասին

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Վիէնի Քրիստափոր խումբին կողմէ, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7։ Փոն թ'Էվէքի կայարանին աջ կողմի թուղթի գործարանին վերի կողմը պաղ աղբիւրին մօտ։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու իրենց ընտանիքները։ Ճաշը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Թուլվար Օտտոյի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ծանօթ հաւաքատեղին։

· Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի Շամազասպ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն

Հ. Յ. Դ. Սէն Լէն Ժիւլիէնի (Մարսէյլ) Զաւարեան խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Աբրահամ Լուսիկեանի եւ իր սգաւոր ընտանիքին իրենց ՓՈՔՐԻԿՆ ԼԵՒՈՆԻ մահուան առթիւ։

Այրի Տիկին Մարի Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Գալֆաեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Նիկողոսեան, քոյրեր Ալիս եւ Շաքէ Միրաքեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կ. Դանիէլեան, Պ. Թագւոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ադամեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սրդւոյն, եղբօր եւ ազգականին

ՄԱՄԲՐԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի 25 Յունիս ժամը 5,45ին, 35 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1.45ին Փարիզ Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon. Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Thiaisի գերեզմանատունը։

ԽՄԲ. — Մահուանը ծանր ողբացած կորուստով կը յանդգնինք ներկայ իրեն այդ նկատել։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի պատարագ պիտի մատուցուի Նիսի Հայոց եկեղեցիին մէջ հայ գրերու գիւտի հազար հինգ հարիւրամեակի եւ սրբոց Թարգմանչաց Սահակ Մեսրոպի տօնի առթիւ։ Արարողութիւնը պիտի կատարուի երգեհոնի ընկերակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ լսարանական եւ մարզական միութիւններու։

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ մէջ գտնուող երիտասարդները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Պանէօ-Քաշանի Յառաջդիմասէր Միութեան մանկապարտէզին մէջ, 24, Rue Roger.

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Հայկական տան մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարաանճաքի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, բիւ Գոլպէր, Պար-Թապայի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ ՑՐԱՆՔ

Նէօյեի, Հ. Ա.— 35,
Իսի լէ Մուլինօ, Յ. Թ.— 105։
Լա Սիօթա, Գործ.— 95,
Պառժոլ, Ե. Կ.— 70,
Մարսէյլ, Գործ.— 881.60։
Լիոն, Վ. Ն.— 35.
Սէն Քլէռ տը լա Թուռ, Գ. Ս.— 35,

IMPRIMERIE · MASSIS -EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Մեքենագիր՝ 37 Av Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 878 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1931
28 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1607 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

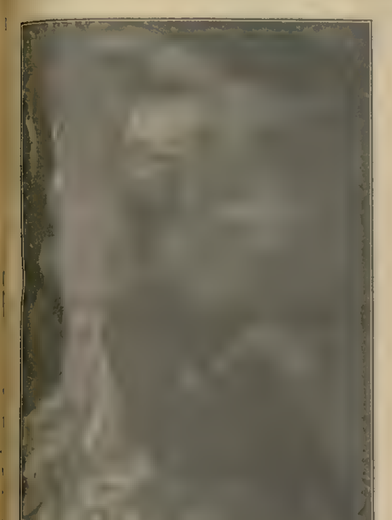

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԻՐ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԳԴ ՔԵԶ ՕԳՆԱԿԱՆ

Վարդապետին տօնն է այսօր — թէեւ ուշ յիշուած — և պարտք սեպեցինք թիւ մը նուիրել։

Թիւ մը՝ բաբախուն կարօտի եւ փառքի արտայայտութիւններով։ Գեղարուեստական դատումներով եւ քաղցր յուշերով։ Այլ մանաւանդ ինքնաճանաչման վկայութիւններով։

Արդարեւ, Կոմիտաս Վարդապետի 60ամեակը առիթ մը եղաւ հայկական ստեղծագործութեան փառքը երգելու։ Փառաբանելու մեր Երգը։ Ինչ որ կը նշանակէ, դարձեալ, պանծացումը այս հալածական ժողովուրդին։

×

Երգ ու վէրք՝ մեր ամբողջ կեանքը։ Դարերու ընթացքին եւ մինչեւ այսօր։

Երգեր՝ ցնծութեան եւ տրտմութեան։ Ծիծաղի ու վշտի։ Բազմի եւ կարօտի։ Ազատութեան եւ աշխատանքի։

Ու վէրքեր՝ անսկիզբ եւ անվախճան։ Խոր, եւ անչափելի։ Ցարաճուն եւ մշտանորոգ։

Բայց երգերն եղան աստուածաշնչական սպեղանին մեր անասելի վէրքերուն։

Ե՛րգը փրկեց մեր ոգին, միեւնոյնատեն պրկելով մեր ջիղերը։ Երգը՝ սարի կատարէն, գետափէն, դաշտին մէջ, ճամբուն վրայ։ Երգը՝ վճիտ եւ հստուն ինչպէս աղբիւրներն ու առուները մեր աշխարհին։ Երգը՝ ծաւալուն եւ գունագեղ ինչպէս ծաղիկներն ու հորիզոնը Բիւրակնի։

Եւ ո՞վ պիտի կրնար պնդել թէ, գոնէ ոգիով, միօրինակ են կամ յետամնաց մեր երգերը։ Լալկան ու մեղկ։ Մաշուած։ Դատապարտուած՝ կորսուելու ժամանակի ընթացքին։

Կրնայի՞ք ճշդել թուականը «կռունկ»ին։ Ո՛ր եւ է ժամանակի հետ կապել, անցեալ եւ անդարձ շրջանի մը հետ փակել զայն։ Նոյնիսկ անոր մէկ նախադասութիւնը.

Ոչ գլուխ օրս գիտեմ, ոչ զկիրակին,
Զարկած է զիս շամփուրն՝ բռնած կրակին։

Լալկա՞ն։ Անո՞ր համար որ երգեցին, երէկ, մեր հողին վրայ, կ'երգեն, այսօր, խորթ, անհաղորդ տուներու մէջ.

վարդավառը գալիս ա.
. . . .
ջէնդ ծլլալիս ա...

Եւ տակաւին «Շողեր»ը, «Հով Արէք»ը, «Բելէր, ցոլէրօրը» Ցետոյ գութաներգն արու, տարբեր ուղղութեամբ։

×

Երգդ քեզ օգնական, արի ժողովուրդ։

Ինչ որ ունիս իբրեւ երգ, ամէն բանէ առաջ քու պատկերդ է։ Կեանքդ ու բաղձանքդ։ Թեզմէ բխած՝ քեզ կը յատկանշէ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՅԵՏԱՁԳՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՇՏԱՐԱՐ ՌԳԻՆ ԿԸ ԴԻՒՐԱՑՆԷ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առջի օր, Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին մէջ, վարչապետը կարդաց Նախագահ Հուվըրի տրուած պատասխանը։ Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, ժողովը վստահութեան քուէ տուաւ դահլիճին։ Բանաձեւին մէջ, ժողովը շեշտելով Ֆրանսայի խաղաղասիրական ձգտումները, մասնաւորապէս բաղձանք կը յայտնէ որ անխախտ պահուին Եընկի ծրագրին տրամադրութիւնները։

∴ Իր պատասխանին մէջ, Ֆրանսա կ'ընդունի որ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու վճարումը յետաձգուի մէկ տարի։ Բայց պայման մը կը դնէ — կը պահանջէ որ Գերմանիա Միջազգային Կարգադրութեանց Դրամատան յանձնէ 612 միլիոն մարքի տարեվճարը։ Իրականին մէջ, Ֆրանսա այդ գումարը չպիտի ստանայ, ոչ ալ Գերմանիան պիտի վճարէ, այլ պարզապէս հաշուակցութիւն մը պիտի կատարուի։ Ֆրանսա այս պայմանը կը դնէ, որպէսզի խախտուած չըլլայ Եընկի ծրագիրը։ Միւս կէտերու մասին մեծ առարկութիւններ չունի։

Ամերիկայի մէջ գոհ են Ֆրանսայի պատասխանէն։ Արտաքին Նախարար Սթիմսըն, որ արդէն ճամբայ ելած է Փարիզ գալու համար, յայտարարեց թէ Նախագահ Հուվըր պարզապէս կ'ուզէ մէկ տարի յետաձգել տալ պարտքերու վճարումը, թէ երբեք միտքէն չէ անցած վերաքննել կամ բարեփոխել միջազգային համաձայնութիւնները։ Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի առաջարկած եղանակին, կամ պարտքերու յետաձգման ձեւին, այդ խնդիրները կրնան կարգադրուիլ ուղղակի բանակցութիւններով, շահակից պետութեանց միջեւ։ Մ. Նահանգներուն կողմէ ելմտական նախարարը, որ Փարիզ կը գտնուի, լիազօրութիւն ստացած է վարելու բանակցութիւնները։

Փարիզի Թուրքիոյ ազգայնական մամուլը կը շարունակէ առժամեայ պայքարը նորէն սաստկացած է Գուիանի դէմ, որուն «խաղաղասիրական ցնորքներուն» կը վերագրեն Ֆրանսայի պարտութիւնը։

∴ Բրիտանական գաղթապետութիւններէն Քանատան համաձայն է պարտքերու վճարումը յետաձգելու, իսկ Հարաւ. Ափրիկէ կը մերժէ Անգլիոյ այն պահանջը թէ առաջադրուած յետաձգումը պիտի գործադրուի նաեւ բոլոր գաղթապետութեանց մէջ։

∴ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ՝ այլեւս վախ չկայ խորհրդարանի ընթացքի մասին, եւ թէ երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը պիտի վաւերացնէ Հուվըրի առաջարկը, քանի մը թեթեւ փոփոխութիւններով։ Զանգեր կ'ըլլան արտասովոր նստաշրջանի հրաւիրելու խորհրդարանը, դեկտ. 15էն առաջ, հաւանաբար նոյ. 15ին։

∴ Եթէ Փարիզի մէջ սկսած բանակցութիւնները չվերջանան յուլիսի առաջին օրերուն, պիտի յետաձգուի Գերմանիոյ նախարարներուն այցելութիւնը Փարիզ։ Հաւանաբար գան յուլիսի վերջերը։ Պերլինի մէջ կ'ուզեն որ տեսակցութիւնը զուտ մասնաւոր խօսակցութեան հանգամանք ունենայ, առանց որոշ ծրագրի, որպէսզի կարելի ըլլայ հասկնալ երկու կառավարութեանց տեսակէտները բոլոր հարցերու մասին։

∴ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գ. Գուիան պիտի իյնայ, եւ Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանը եւս պիտի կանչուի։

Իսկ «Էքօ տը Փառի» կը գրէ թէ՝ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին վերջին ձեռնարկները շատ կոշտ էին, եւ թէ Նախագահ Հուվըր պարտադրեց իր կամքը, նուաստացնելով Ֆրանսան և արհամարհելով դաշնագիրներու իսկութիւնները։

Հնդկաստանի վիճակը՝ անլուսելի

Պատասխանելով երեսփոխանի մը հարցման, Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ մեծապէս նուազած են Հնդկաստանի կառավարութեան եկամուտները, իբրեւ հետեւանք համաշխարհային տագնապին եւ տիրող անորոշութեան։ Կարելի չէ գործադրել սահմանադրական բարեփոխումները, եթէ երկրին տնտեսութիւնը համար վիճակ չստանայ։ Կառավարութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ վտանգուի Հայաստանի վարկը։ Ի հարկին դրամական աջակցութիւնը պիտի ըլլայ Հնդկաստանի, մինչեւ որ ինքզինքը գտնէ։

Վաթսուն տարիէ ի վեր, առաջին անգամ է որ Հնդկաստան պէտք կ'ունենայ այսպիսի օգնութեան մը։

Անցեալ տարի Հնդկաստան 41 միլիոն սթերլինի գանձատոմսը ծախեց Լոնտոնի հրապարակին վրայ։

Պաշտօնական գաղտնիքներ դուրս ելած

Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնատունէն կարգ մը կարեւոր թուղթեր եւ գաղտնիքներ դուրս ելած ըլլալով, խիստ քննութիւն բացուած է։ Ձերբակալուած են երեք չորս կարեւոր պաշտօնեաներ։ Առջի օր բանտարկուեցաւ նաեւ ռումանացի մը, Ռօտոլֆ Լէքքա, որուն վրայ կասկածներ կը ծանրանան։

Ստուգուած է որ տարիներով ծածկագիր հեռագիրներ իրենց ճամբէն շեղած են, եւ ոչ ոք անդրադարձած է... Միւս կողմէ, կը քննուի թէ թռցուած գաղտնիքները արդեօք ծախուա՞ծ են օտար պետութեանց։

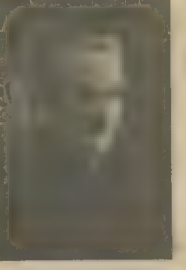

Միր ողբացեալ աշխատակիցը
Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Ընկ. Մ. Տէրպէտէրեանի մահուան առթիւ
Քոլան Տաղկեպօակի «Յառաջ»ի խմբագրութիւն 100.—
Սանասարեան սաներու միութիւն 100.—

Գումար	200.—
Յունիս 26ի գումար	6570.35
Ընդհ. գումար	6773.35

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ա. Ահարոնեան «Իմ Գիրքը»ի Բ. հատորին մէջ, կը նկարագրէ Կոմիտաս Վ.ի դպրոցական շրջանը։ Կուտանք նոյնութեամբ.—

Ու մի օր Թուրքիայի մի կորած անկիւնից, Քէօթահիայից, ո՞վ գիտէ ինչ արկածով, մի փոքրիկ տղայ ընկաւ Ճեմարան։

Վտիտ, ոսկորոտ, բարձրահասակ, նրբակազմ, մի տգեղ, հիւանդոտ տղայ։ Կարճեմ կոկորդի յաւ ունէր եւ պարանոցը միշտ փաթթած էր մի ճերմակ լաթով։ Ամբողջ դէմքին վրայ իշխում էին միայն իր վառ անուշ, ծիծաղկոտ աչքերը։ Հակառակ իր թոյլ կազմուածքին, նա շատ աշխոյժ էր, անհանգիստ, կատակաբան։ Երգ ու երաժշտութիւնից դուրս ... բացի իր ձայնը անվերջ լսւում էր դասարանից, ուր նա եռանդով սերտում էր հայկական նոտաները՝ «խօ, նէ, բա...», ապա եւրոպականը՝ «տօ, րէ, մի, ֆա, սօլ...»։

Փոքրիկ Սողոմոնն էր նա, որ յետոյ պիտի դառնար ազգային նշանաւոր, մեծահռչակ երաժշտագէտ Կոմիտաս։

Եւ այս չորացած, անմարմին տղան իր զուարթ աչքերով, աշխոյժ ու քաղցր խառնուածքով ինքնին մի երգ էր։

Քանի աճում, մեծանում էր, իր հոգում երգի եւ երաժշտութեան պահանջը, բարձր արուեստի սէրը դառնում էր մի կատարեալ կիրք։ Ու եկաւ մի ժամանակ, երբ նա մի հինաւուրց ձգնաւորի նման սկսեց մաշել, տոչորել իր մէջ նիւթը, մարմինը։ Հագիւ երիտասարդ՝ նա աշխարհից կտրուեց ու հրաժարուեց անձնական ու անյայտ գեղեցկութիւնների խորհուրդը գրկեց՝ հոգեդարպետ Օտտագային իր խառնեց կեանքը ծոմի ... Նման ձեւեր իր լեզուն միշտ մերկ ... մի սեղան, մի պարզ աթոռ, իսկ մահճակալի փոխարէն մի չոր թախտ ուր երկու բարակ սաւան՝ մէկը տակը փռելու եւ միւսը վերմակ՝ կազմում էին իր անկողինը։

Եւ այդ օրերին իր երգը հասաւ կատարելութեան ու կրօնական էքս...

(Շարունակութիւնը Բ. էջ)

Անգլիոյ անգործներուն համար

Բուռն վիճաբանութենէ յետոյ, Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը քուէարկեց օրինագիծ մը, որով 90 միլիոն սթերլինէն 115 միլիոնի կը բարձրանայ անգործներուն յատկացուած փոխառութեան գումարը։ Օր. Պոնտֆիլտ, աշխատանքի նախարարը, այս առթիւ բացատրեց որ յուլիս 27ին անգործներու սնտուկը փոխ առած պիտի ըլլար 88.000.000 սթերլին եւ եթէ նոր վարկ չբացուէր, ամէն ինչ պիտի սպառէր։ Պահպանողական երեսփոխան մը բողոքեց այս օրինագծին դէմ, բայց իր բանաձեւը մերժուեցաւ։

Աշխարհի շրջանը օդանաւով

Երկու ամերիկացի օդանաւորդներ, Փոսթ եւ Կէթթի, այս միջոցին աշխարհի շրջանը կը կատարեն օդանաւով, ութը օրէն վերջացնելու պայմանաւ։ Մոսկուայէն շարունակելով ճամբան, առջի օր հասան Սիպերիա, 40 ժամ սաւառնելէ եւ 31 ժամ հանգիստ առնելէ յետոյ։

Երկու դանիացի օդանաւորդներ ալ, Հիլիկ եւ Հօլրիս, Ատլանտեանը կտրելով իրենց կայանը հասան տաժանելի ճամբորդութենէ մը յետոյ։ 11րդ անգամն է որ օդանաւով կը կտրուի այս ովկիանոսը։

Կացութիւնը Պուլկարիոյ մէջ

Ընտրութեանց հետեւանքով, հաւանական է որ նոր դահլիճին գլուխը անցնի նախկին վարչապետ Մալինօֆ։

Կացութիւնը ծանր է շատ մը տեսակէտներով։ Կը վախցուի որ գիկտատորութիւն հաստատուի Զօր. Վոլքօֆի կողմէ։ Միւս կողմէ, սպանութիւնները կը շարունակուին գաւառի հասանքներու մէջ, մինչեւ առջի օր Սօֆիայի մէջ սպաննուեցան երկու կարեւոր ռամիկաններ, որոնք իրենց կարգին ուրիշներ սպաննած էին։

Ծխախոտի տագնապը Սամսոնի մէջ

Ծխախոտի տագնապը սաստկացած է Սամսոնի հրապարակին վրայ։ Վաճառականները այս մասին տեղեկագիր մը ղրկած են առեւտրական սենեակին, յայտնելով թէ անցեալ տարիէն մնացած մթերքը չէ ծախուած եւ մենաշնորհի վարչութիւնն ալ պէտք եղածին չափ օժանդակութիւն չըներ։

Բազմաթիւ վաճառականներ դժուար կացութեան մը մատնուած են, որովհետեւ դրամատուններն ալ սկսած են նեղութիւն տալ պարտականներուն։

Այս առթիւ, առեւտրական սենեակը Պոլսոյ ծխախոտի վաճառականները ժողովի հրաւիրած է, Սամսոնի տագնապին դարման մը խորհելու համար։

տաղի։ Արդարեւ, նա ապրում էր մշտական երազական մի վիճակում ձայների ու նրանց անհուն գալարումների, ելեւէջների երկնային յափշտակութեան մէջ։

Հեթանոս վարդապետ, որ մոլեգնօրէն փարել էր արեւոտի խորհրդին, եւ նրա մէջ գտել իր աստուածութիւնը։

Այրարատեան դաշտի ու մեր աշխարհի հինաւուրց երգի հոգին էր խաղում իր խցիկում։ Ժողովրդական մեղեդիները, լէյլէները, հօրօվէլները, աղաւնիների պէս գալիս էին նրա թափանցում իր լուսամուտից եւ խաղում, թրթռում իր խցիկի ցածրիկ կամարի տակ։

Ես հաւատացած եմ, այդ ժամերին նա տեսիլքներ ունէր, աղօթում էր իր արեւոտի աստուծուն, խօսում էր այն ոգիների, որոնք Արագածի եղէգների մէջ են շշնջում ուշ գիշերներին եւ Մասսի սոյլերի թեւերի վրայ խաղում Հայոց երկնքի տակ։

Ահա այս տեսանողն էր, երգի այս Նարեկացին, որ ընկաւ թափառիկ Այրարատեան դաշտի գիւղերը, ապա անցաւ Լոռի, Շիրակ, Կարս եւ ամէն տեղ, մանաւանդ Արաքսի երկու ափերին, գտաւ մեր նախնեաց երգն ու խօսքը, մեր ժողովրդի հոգին։

Հայ հոգին էր զարթնում դարերի անհուններից եւ մեր աշխարհի անմեղ, միամիտ պարն ու խաղը, Կոմիտասի սրինգի մէջ դառնում էին ցեղային հոգու գալարումներ, աշխատանքի սիրոյ եւ աղօթքի եւ ցնծութեան համար։

Կոմիտասը ճեմարանի մեծագոյն հրաշքն է։

Ահա՛ղ, եւ այստեղ Թիւրքի աւերիչ ու մարդախողխող ձեռքն հասաւ։

Մեր պետական պատուիրակութեամբ 1918ին Պոլիս հասայ եւ Կոմիտասին այցի գնացի։

Նա գտնւում էր Պոլսի մօտիկը, մի յիմարանոցում... Իր եղբրական [illegible] շունչն իր երեսին, իր աչքի առջեւ կատարուած խժդժութիւններն իր սիրած ազգի գլխին, հազար հազարների մարտիրոսութիւն, արցունք ու արիւն։

Եւ մեծ վարպետի հոգում աստուածային քնարի թելերը ճաթեցին։

Ճանաչեց ինձ, յիշեց մեր պատանեկութիւնը, յիշեց մեր ընկերներին, մոռաբերեց այն բոլոր խաշոր անցքերն ու դէպքերը, որոնց ծանօթ էր իր բանականութեան մեքենան կոտրւելուց առաջ, եւ այնուհետեւ... ոչինչ։

Իմացականութիւնը խաւար էր եւ անդառնալի մղձաւանջ։

Մեր մի միլիոն նահատակների հետ, Թիւրքը սպանել էր եւ մեր մեծ երգը...

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՕՐԸ

Կոմիտաս վարդապետը այն անզուգական հայ երաժիշտը, որ ոչ միայն հայ ազգին էն մեծ զաւակներէն մէկն է, այլեւ օտար երաժշտական աշխարհն հիացրած է իր արտակարգ հանճարով, ահա կը լրացնէ իր 60 տարին։ Հիւանդ՝ իր մենաստանին մէջ, հեռու ամէնէն եւ երաժշտութենէն, այն փայլուն յաղթանակներէն յետոյ, որ դրդեցուցած էին արեւմուտքը եւ արեւելքը...

Մ'իւնոյն ժամանակ մօտ 25 տարի անցած է Կոմիտաս վարդապետին Փարիզի մէջ տուած առաջին մեծ նուագահանդէսէն յետոյ, 1906 թուականին երբ տեղւոյ ամենամեծ երաժիշտները կ'ունկնդրէին զարմացած, հայ երաժշտին, թէ նրա անձնական երգը, թէ հայ ժողովրդական ու եկեղեցական երգերի դաշնաւորումը, թէ նրա եռանդուն ղեկավարութիւնը։ Այդ օրուանից յետոյ վարդապետին ամէն երեւալը Փարիզի երաժշտական աշխարհում յաղթանակ էր, թէ՛ իր եւ թէ՛ հայ գեղարուեստին համար։ Իսկ 1914ին Փարիզի երաժշտական մեծ համագումարին, երբ աշխարհիս երաժիշտները հաւաքուած էին այստեղ (մի ամիս պատերազմէն առաջ), այն խոր տպաւորութիւնը, որ նա թողեց, թէ իր գիտուն, ինքնատիպ դասախօսութիւններով եւ օրինակներով, եւ թէ իր կազմակերպած եկեղեցական նուագահանդէսը (Հայոց եկեղեցում) արձագանգ թողած է մինչեւ օրս աշխարհիս երաժիշտների սրտում։

Ուրեմն Կոմիտաս Վարդապետին Օրը մի հասարակ տօնախմբութիւն չէ (աւա՜ղ արտասուքներով սգօղուած), այլ մի մեծ օր ամէն Հայի համար։ Կովկասը արդէն տօնած է վարդապետին 60ամեակը թէ՛ Թիֆլիզ, թէ՛ Երեւան, թէ Լենինական եւ թէ միւս հայկական կենտրոններում։

Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը եւ Կոմիտաս Վ.ին Խնամատար Յանձնաժողովը գաղափար ունեցած են ի պատիւ վարդապետի մի մեծ նուագահանդէս տալու այսօր, կիրակի ժամը 3ին։

Երկու հայ երգեցիկ խմբեր՝ կազմուած [illegible] խմբապետներով, Գ. Գ. Սարօ Յակոբեան եւ Նշան Սերգօեան, երկուսն ալ վարդապետին աշակերտները, պիտի հնչեցնեն մեծ երաժշտին տպուած եւ անտիպ գործերէն շատ կտորներ։

Ահա ամիսներ կան, որ այդ երիտասարդութիւնը կը պատրաստուի շատ դժուար պայմանների մէջ, երիկունները, ամբողջ օրուան աշխատանքէն յետոյ, գալով հեռաւոր արուարձաններէն եւ արժանի է անհամեմատ քաջալերութեան։ Կարգ մը երգչուհիներ, երգիչներ, դաշնակահարուհիներ գալու են մեներգերով եւ նուագներով իրենց յարգանքը մատուցանելու մեծ վարպետին։

Հայ հասարակութիւնը կարո՞ղ է անտարբեր մնալ հայ գեղարուեստին այդ մեծ օրուան։

Կը յուսանք թէ ոչ։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԸ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ժողովրդական երգի ծագումի մասին դեռ կը վիճին երաժշտագէտները, բայց իմաստասէրն ու գեղեցկագէտը ըսած են իրենց վերջին խօսքը։

Բազմաթիւ անձեր գործակցելով կրնան շինել բուրգ մը, տապալել հսկայ ծառ մը, հիմնել կրօնք մը, հաստատել կառավարութիւն մը, բայց չեն կրնար ստեղծել չորս չափով փոքրիկ եղանակ մը։ Նոր համար երկու անձի գործակցութիւնն անգամ շատ է։

Ժողովրդական երգը անհատի մը ներշնչումն է, անծանօթ երաժշտագէտ-բանաստեղծի մը ստեղծագործումը զոր հաւաքականութիւնը կ'որդեգրէ։ Երգը սակայն կ'այլափոխուի սահելով հազարաւոր շրթունքներու վրայէն, որովհետեւ ժողովուրդը փոփոխակներ կը պատուաստէ նախնական thème-ին վրայ ձայներու յաւելումով կամ կրճատումով։

Բայց եթէ հաւաքականութիւնը չի ստեղծեր, ան կը հայթայթէ ատաղձը, որուն վրայ կը բանի անանուն երաժշտագէտ-բանաստեղծը, երաժշտագէտն ու բանաստեղծը միաժամանակ, որովհետեւ ժողովրդական երաժշտութիւնը արուեստի այն ձեւն է, որուն մէջ մտերմօրէն միացած են բանաստեղծութիւն եւ երգ, անբաժան՝ ինչպէս հոգին ու մարմինը մարդկային կեանքի մէջ։

Մինչեւ ԺԸ. դարուն վերջերը, ժողովրդական երաժշտութիւնը չէր գրաւած գիտուն արուեստագէտներու ուշադրութիւնը, իբրեւ համեստ ու անշուք cendrillon մը։

Ռուսօ, որուն կը հանդիպինք արուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, իր բնապաշտ վարդապետութիւնով ստեղծեց հետաքրքրութիւն դէպի բնութիւնը, պարզ ու երջանիկ կեանքը բնութեան մարդու, դէպի [illegible]. Ռոմանթիզմը, որ Ռուսօի բնապաշտ տեսութիւններուն մէջ գտաւ իր առաջին ներշնչումն եւ ուժը, դիմեց ժողովրդական աղբիւրներու, գեղջուկ երգերու, բանաստեղծներու համար «տեղական գոյնը» որ վիպական արուեստի նախրական պատուիրակներէն մէկն էր։ Թատերական երաժշտութիւնը մասնաւորաբար օգտուեցաւ ժողովրդական աղբիւրներու թարմ ու կենսունակ «մօթիֆ»ներէն. Պիզէ իր Քարմէնին տեղական գոյնը կը պարտի սպանիական երգերու ստեղծած մթնոլորտին։ Լ. Տէլիպ որուն գործերէն շատերը մատենադարաններու փոշիներուն տակ կը հանգչին, կը պահէ տեւական երիտասարդութիւն մը «Լաքմէ»ով, որովհետեւ հոն հեղինակը դիմած է կենդանի աղբիւրին, հնդիկ ժողովրդական երգերուն, որոնք թատերգութեան կուտան յատկանշական գոյն մը, թարմ ու զով։

Շարժումը չի սահմանափակուիր միայն քնարերգակ թատրոնին մէջ. համեստ ժողովրդական երգը կը դառնայ հետզհետէ վերանորոգիչ տարր մը երաժշտական արուեստին ամէնէն բարձր ձեւին սէնֆոնիին մէջ։ Գեղեցկագէտները անոր մէջ կը տեսնեն կենդանի աւիշ մը, նոր thème-երու եւ նոր rythme-երու անսպառ ճոխութիւն մը, որ իր երիտասարդութիւնով պիտի թարմացնէ սէնֆոնիին ոճը։

Սէն Սանս արաբական եղանակներու տարաշխարհիկ գեղեցկութիւնը կուտայ իր «Suite Algerienne»-ին, Լալօ սպանիական մեղեդիներով կը շինէ իր «Symphonie Espagnole»-ը, Վ. տ'Էնտի «Symphonie sur un thème montagnard» գործը գաղափարուած է Սէվէն լեռներու հովուական պարզ երգի մը։ Պիւէր 1930 շրջանի պետական երաժշտանոցի ալթոյի մրցումներուն համար կը պատրաստէ «Rapsodie Arménienne»-ը, զոր հեղինակը մտադիր է վերածելու սէնֆոնիք գործի մը։ Հոն երաժշտագէտը օգտագործած է հայ ժողովրդական երգերէն «Հով Արէքը», «Ճօճեր ջան»ը եւ «Երի, երի, երի ջանը»։

Համեստ ու անշուք ժողովրդական երգին այս վերազարթումին եւ անոր ինքնայատուկ գեղեցկագիտութիւնով մը օժտուելուն նպաստեցին Կլինգա, ռուս երաժշտութեան նախահայրը, որ ժողովրդական երգերու մէջ գտաւ օտար երաժշտութեան լուծը թօթափելու ուժը եւ ազգային երաժշտութիւն մը ստեղծելու ներշնչումը. Փէտրել, Սպանիոյ Կլինգան եւ Կոմիտաս վարդապետ, Հայոց Կլինգան, մեր ազգային տոհմիկ երաժշտութեան հայրը։

[illegible]

նին վրայ մինչեւ Կոմիտասի երեւումը, Հայը, հեռու հայրենի աշխարհէն, իր երաժշտական վայելքը փնտռեց Թուրք շարքերու կամ եւրոպական երաժշտութեան պուտտ գոյներով եւ խորթ ձայներով շաղախուած եղանակներուն մէջ, բոլորովին անգիտակ իր սեփական հարստութիւններու գոյութեան։ «Քաղաքացի Հայն իր գեղջուկ եղբօր պարզ բայց շատ ինքնայատուկ եղանակներուն քիչ է ծանօթ եւ նուիրուած է... եւրոպական երաժշտութեան ուսմանց» կը գրէ վարդապետը իր երգերու յառաջաբանին մէջ։

Ու եկաւ Կոմիտաս վարդապետ ազգային երաժշտութեան մը հանգանակով։ Ան եկաւ համեստ ու պարզ, ինչպէս բոլոր ճշմարիտ մեծութիւնները։ Մովսէս ալ իր աստուածային ներշնչումը ընդունեց անշուք մացառներու մէջէն։ Ու հայ գեղջուկին երգը, իբրեւ նոր կրօնք մը, խանդավառեց ամբողջ հայութիւնը, Հայաստան, Պոլիս, գաւառներն ու արտասահման, որովհետեւ անոր մէջ Հայը լսեց իր ցեղին ձայնը, ճանչցաւ իր ցեղին հոգին։

Հայ գիւղացին կ'երգէ միաձայն, առանձին թէ խումբերով, անոր երգն ունի մեղեդի (mélodie) եւ կշռոյթ (rythme), ան չունի եւրոպական երգերու դաշնաւորումը (harmonie). դաշնաւորելով հայ գեղջուկին միաձայն երգը կամ զայն վերածելով բազմաձայն խմբերգի, Կոմիտաս վարդապետ հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը ենթարկեց եւրոպական երաժշտութեան կարգ կանոնին, բայց ներշնչուած արուեստագէտի մը հմտութիւնով։ «Մենք գրի ենք առել այս եղանակները հայ գեղջուկի բերանից անձամբ այնպէս, ինչպէս երգում են գիւղերում։ Դաշնակելու համար հոգ տարանք որ պահենք ինքնուրոյն բնաւորութիւն ունեցող եւ զուտ ազգային դրոշմ կրող հայ գիւղական եղանակների ոճն ու ոգին»։

Կոմիտաս վարդապետ թափանցեց հայ գեղջուկ երգերու խորհուրդին ու բանաստեղծութեան, պարզ ու խորունկ հոգեբանութեան, եւ իր ժուժկալ ու դասական դաշնաւորումներով պահեց մեղեդիներու հարազատութիւնը, ու գծեց անոնց համապատասխան մթնոլորտ մը, ուր երգը կը ծնի, կը զարգանայ, կը տարածուի։

Իրենց զգայնութիւնով եւ խորութիւնով, իրենց մելամաղձիկ ու հայրենակարօտ գոյնով այս երգերը կը պատկանին Արեւելքի, իրենց ձեւով ու ճարտարապետական կառուցուածքով, անոնք կը պատկանին Արեւմուտքի, կամուրջ մը երկու աշխարհներու մէջ, խորհրդանշան մը, ինչպէս մեր հայրենի երկիրը։

Կոմիտաս վարդապետ իր ժողովրդական երգերով կը բերէր նաեւ [illegible]. Երաժշտագէտը իր ժողովուրդին ստեղծագործութեան մէջ պէտք է փնտռէ իր ներշնչումը. ժողովրդական մեղեդին իր կեանքով, իր գոյնով, իր թարմ աւիշով կը պատուաստէ գիտուն երաժշտութիւնը, որուն կը փոխանցէ ան իր անթառամ երիտասարդութիւնը։

Այս տեսութիւնը կիրարկեց ազդեցութիւնով Ռուսիոյ մէջ եւ Փէտրէլի ազդեցութիւնով Սպանիոյ մէջ, ծնունդ տալու ազգային կենսունակ երաժշտութիւններու, յառաջապաշտ գեղեցկագիտութեան մը ամէնէն յանդուգն ձեւերով։

Մեր մէջ դժբախտաբար, մանաւանդ արտասահմանի մէջ, ժողովրդական երգը մնաց մրակ երաժշտական սեռ, որուն ամէն նոր երաժշտագէտ կը բերէ իր երախայրիքը։ Կ'ապրինք շրջան մը, որ կը յիշեցնէ, պահելով բոլոր համեմատութիւնները, Վագնէրի ազդեցութիւնը յաջորդ սերունդին վրայ։

Կոմիտաս վարդապետ այս սեռը բարձրացուց իր կատարելութեան։ Անոր յաջորդները կը կրկնեն նոյնը, նուաղ ինքնատիպ տաղանդով։

Հաւաքել եւ ուսումնասիրել հայ ժողովրդական երգը, այո, բայց անոր մէջ փնտռելու համար վարպետին դասը.— Անանիլ ժողովրդական թարմ աղբիւրներէն, ազգային գիտուն երաժշտութիւն մը ստեղծելու համար։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԱՌ ՀԱՅ ԵՐԳՆ

O noblesse! o beauté simple et vraie!
Renan

Եւ տրուեցաւ մեզի ունենալ մեր երգը։

Ունէինք արդէն։ Անշուշտ. Բայց նուիրագործուած չէր։

Պէտք էր որ Մեսիա մը գար, զայն փրկէր իր մկրտութեամբը եւ ապա... Ափսո՜ս, հազար ափսո՜ս...

Ո՞վ չի գիտեր թէ ի՜նչ գործ կատարած է այն մարդը, որուն անունին շուրջ հաւաքուած ենք այսօր։ «Հայոց Կոյկը» անուանեցին զայն։ Աւելի բան մը եղաւ, անկասկած։

Կոմիտաս վարդապետի անձին, անոր հնայքին ու միշտ ստեղծած խանդավառութեան մասին թող ուրիշները խօսին, մենք այստեղ իր կատարած գործը միայն վերլուծենք։ Եւ արդէն, ի՛նչ աւելորդ աշխատանք։

Նախ թիւրիմացութիւն մը փարատենք։ Տարբեր առիթով մը Կոմիտաս վարդապետի հաւաքած երգերու մասին խօսած էինք։ Այդ հաւաքել բառը, որ իր մէջ [illegible] ոչինչ կը պարունակէ, ոմանց դիւրազգածութիւնը վիրաւորած էր։ «Պէտք է վարդապետը ճիշդ անուանել» ըսին մեզի։ Այս դիտողութիւնը բոլորովին ճի՞շդ է արդեօք։ Տառական իմաստով՝ չենք կարծեր, որովհետեւ վարդապետը իր անունը կրող երգերը իսկապէս հաւաքած, գրի առած եւ դաշնաւորած է. բայց ո՛չ ստեղծած, ինչպէս որ չէ ստեղծած «Հայաստանը», [illegible] ենթադրած չէ, բառին բուն առումով։ Տարբեր խնդիր որ, երբ ժողովուրդը իր առօրեայ երգերուն անուան մը կցել կ'ուզէ անպայման ու կ'ըսէ՝ «Կոմիտասի երգերը» եւ ոչ թէ ուրիշ մէկուն, կարելի՞ է արգիլել զայն [illegible] (*)

Բայց այդ խնդիրը ուրիշ է. Կո- [illegible]

(*) Նատ՝ աւելի անարդարանալի եւ անիմաստ կերպով գործածուած տարբեր անուններ կը յիշուին երաժշտական պատմութեան մէջ. — Լուի ԺԴ.ի «երգը», Մթրաւէլյայի «եկեղեցական եղանակ»ը, Վէպէրի «վերջին մտածում»ը եւն.։

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

(Յուշեր)

Կեռասենիները դեռ նոր կթած էինք։

Ջաղացքին ճամբէն փրթան հինգ ձիաւորներ։ Չորսը, քաղցրի պէս հագուած, փէս դրած էին, իսկ հինգերորդը սեւ ու երկար մօրուք մըն էր Յուղային մօտին պէս։ Գիւղին շուները զանոնք դիմաւորելու գացին։ Եւ երկու շարք կազմած, հաչելէն հաչելէն՝ առաջնորդեցին մինչեւ վանքին դուռը։ Յանկարծ սիրամարգը կանչեց, եւ սուր ձայնը արձագանգեց գիւղին հանդիպակաց բլուրներուն վրայ։ Հիւր էր եկած վանքին։

Մենք, Արմաշի երջանիկ լաճերը, փաղեցինք վանքին ետեւը գրաբար խօսելու դպիրներուն հետ։ Եւ հասկնալու թէ ո՞վ է եկածը։

— Միւսի՛ւ, ծայր մի տա՛ր...

Այսպէս կը պոռայինք պատուհաններուն տակ։ Այս էր մեր գիտցած ամբողջ գրաբարը։ Դպիրները յաճախ մեզի գրչածայր կը նետէին պատուհանէն, վարձատրելու համար մեր գրաբարագիտութիւնը։ Անոնք երբեք չգիտի հասկնային անշուշտ գիւղացի տղու մեր հեգնանքը այդ գրաբարոմին մասին։ «Մայրն» ալ հայերէ՞ն է։

Պոռացինք, պոռացինք.

— Միւսի՛ւ, ծայր մի տա՛ր...

Ոչ ոք երեւցաւ պատուհանէն։ Յուսահատ, կեղծեցինք վանքին սիրամարգին ու աղաւնիներուն ձայները փոխնիփոխ։ Ետոյ թթենիներուն մէջէն իջանք հեղեղատը։ Այծի պէս չորս ոտքի վրայ՝ բարձրացանք հանդիպակաց բլուրը, մինչեւ այգին։ Յանկարծ մեղեդի մը... վանքին մէջէն... թաւ ու աղուանուշ ձայն մըն էր...։ Եանպաշենց Մանուկը, քարի մը վրայ նստած, լեզուին ծայրովը քիթը կը քերէր ու մտիկ կ'ընէր երկիւղած։ Բոնբոնը, — երկար տղայ մըն էր, բայց դեռ միայն բեն գիրը կը ճանչնար,— սմի պէս գետինը փռուած ու բերանը եղան պէս բաց՝ ականջ կուտար մեղեդիին, կարծես մոռցած բան մը կը փնտռէր յիշողութեանը մէջ։ Գուշտենց Բենիկը քիչ յետոյ ըսաւ որ, եթէ այսպիսի ձայն մը ունենայ, Համի Նշանին Խաթունը իրեն կուտան։

Երբ գիւղ վերադարձանք, գիւղացիները կ'ըսէին թէ եկողը Կոմիտաս վարդապետն է։ Ամբողջ գործը շարական երգել է։ Պատարագ չըներ։ Կոկորդը ոսկի է։

Ասափազար։

Մեծ եռուզեռ մը կայ Կեդրոնականի մէջ։ Մեզի կ'ըսեն թէ այցելութեան պիտի գայ Կոմիտաս վարդապետը։ Ասափազարցիները շատ կը սիրեն զայն։ 40 կարմիր ոսկի տուած են, որպէսզի գայ։ Մէկ օր միայն։ Արդարեւ Ասափազարցիները շատ առատաձեռն են։ Բիւթանիոյ մէջ քաղաքներու մրցակցութիւն մը կար, բայց Ասափազար քաղաքը միշտ կը գերազանցէր բոլորը։ 40 ոսկի՝ մէկ օրուան համար։ Վարդապետը ագահ է, կ'ըսեն։ Ո՛չ, Կոմիտաս կը պատասխանէր թէ բոլոր այդ դրամները կը հաւաքէ՝ իրականացնելու համար իր մէկ երազը.— Հայ Երաժշտանոց մը հիմնել Պոլսոյ մէջ։

Ու եկա՛ւ վարդապետը։

Հրեշտակապետ Թաղին ժամուն մէջ ճառ մը խօսեցաւ այսպէս.

— Աստուծոյ հրեշտակը շարունակ կը ճամբորդէ երկինքէն երկիր եւ երկրէն երկինք։ Սակայն այս անգամ, երբ երկիր իջնէ եւ Ասափազար գայ, չպիտի ճանչնայ մեր քաղաքը,— այնքա՜ն աղուորցեր է ան, յառաջդիմեր եւ արդիականացեր։

Յետոյ երգեց հայ աղջիկ մը, որ երգիչի գեղեցիկ միրքեր ունէր։ «Սեւ փիսիկ» կ'ըսէինք այդ աղջկան, որովհետեւ թուխ գոյն մը ունէր եւ կատուի Ցիլվէ։ Կոմիտաս համբուրեց աղջիկը, նուէր մը տալու պէս։

Իրիկունը մեզի այցելութեան եկաւ։

Սանուց Միութեան յարկին մէջ, հաւաքուեր էինք կեդրոնականցիներս ամբողջ։ «Դողթան» երգչախումբ մը ունէինք։ Սորված էինք Կոմիտասեան բոլոր երգերը։

— Երգեցէք Կոմիտասի «Ալագեազ»ը։

Երգեցինք վախնի վախ։

— Առիկա մե՛ր «Ալագեազ»ն է, ըսաւ, իսկ Կոմիտաս կ'երգէ այսպէս։

Եւ սկսաւ.

Ալագեազ՛ս սարն ամպել ա՛...

Ձա՛յնը, թա՛ւ ու առնական, շո՛ւնչը գետի մը պէս որ կը հոսի անդունդի մը մէջէն, ամպ մը կարծես որ կը շաղայ մեր վրայ, խորունկ անտառներ որ կը սօսափեն, մանանայով թրջուած տերեւներ կը սարսռան,— բնանկարի մը պէս գեղեցի՜կ է հայերէն երգը։

Այն եղանակին էր, երբ Ասափազարի պարտէզներուն մէջ սպիտակ վարդերը կը բացուին եւ աղաւնիներու պէս թռելու պատրանք կուտան։

Գրի գիւտի տարեդարձն էր։

Ասափազար կը թռէ՛ր։ Հզօր քաղաք մըն է Ասափազար։ Այնտեղ հայերէն կը խօսէին «կարաձնեցը» եւ Յոյները։ Մենք յաճախ կը լսէինք Թրքուհիներէն բերնէն «Դաշնակցական խումբ» երգը։ Ու լուծկոյ գիշերները Հայնոցին մէջ ի՜նչ անուշ էր մեր պտոյտը Կոմիտասեան երգերը մեր շրթներուն։ Իրիկուները կը գոռա՜ր ամբողջ քաղաքը երբ պատուհաններէն «ֆոնոկրաֆ»ները կ'երգէին վարդապետին երգերը կամ շարականները։ Փաշաննայականները պահ մը խռովութիւն հանեցին, առարկելով թէ սրբապղծութիւն է շարական երգել «ֆոնոկրաֆ»ով եւ այն ալ փողոցի՛ն մէջ։ Հայր Արթին կ'անուանէինք հին մարդ մը, որ ամուրի էր եւ խաչակրութեան եկած էր Կոմիտասի դէմ։ Խնձորի աղուոր պարտէզ մը ունէր «արտերու թաղին» ետեւը։ Կ'երթայինք, գաղտագողի կը բարձրանայինք ծառերը եւ պարտէզին չորս անկիւններէն կ'երգէինք Կոմիտասի եղանակով.

— Օրհնեա՛լ է Աստուած...

— Քրիստոս պատարագեա՛լ...

— Ա՜յ, անօրէններ, կ'ըսէր Հայր Արթին ու դուրս կը ցատկէր հիւղակէն, խոզի պէս կատղած։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ)

Ծնած է Քէօթահիա, 1869ին։ Մանկութեան անունն է Սողոմոն Սողոմոնեան։ Մանկութեան առաջին իսկ օրերուն, որբ մնացած է, երբ մեռած են նախ մայրը, յետոյ հայրը։ Տասը տարեկանին, կը ղրկուի Պրուսա, իր ազգականներուն մօտ, ուր երբեմն կը յաճախէ Թաղային վարժարանը։ Վինակով աշակերտ կ'ընդունուի Էջմիածնի։ 1881 ինկը համնի Էջմիածին, ուր նախակրթութիւնը լրացնելէ յետոյ կը մտնէ Ժառանգաւորաց վարժարանը (1890)։ Խրիմեան կաթողիկոսութեանը օրով, երբ 23 տարեկան էր, վարդապետ կը ձեռնադրուի։ Այս ուսանողութեան շրջանին արդէն ուշադրութիւն գրաւած էր իր գեղեցիկ ձայնով, ցամառ կամքով մը կ'ուսումնասիրէ վանքին ձեռագիրներուն մէջ հին շարականները, գտնելու համար հին հայկական երգեցողութեան գաղտնիքը։

Թիֆլիզի Նաւթատէրերէն Մանթաշեանցի ծախքով կը մեկնի Պերլին, ուր երեք տարի (1896—1899) կը հետեւի երաժշտանոցի դասընթացքին եւ համալսարանի փիլիսոփայութեան ճիւղին։ Վերադարձին, մինչեւ 1905, կը շարունակէ իր ուսումնասիրութիւնները, կը շրջի հայ գիւղերը՝ հաւաքելով գեղջկական երգեր եւ քննելով հայ ժողովուրդին հոգեկան վիճակը։ Կ'ընդօրինակէ նաեւ քրտական, պարսկական, թաթարական եղանակներ։ Եւ 1906ին շրջան մը կը կատարէ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ, ծանօթացնելու համար հայ ինքնուրոյն երաժշտութիւնը։ Փարիզ, Սորպոնի մէջ, դասախօսութիւն մը կու տայ եւ կը ներկայացնէ հայ կրօնական ու գեղջկական եղանակները։ 1910ին կը մեկնի Ծննդավայրը, եւ այդ առթիւ շրջան մըն ալ կ'ընէ փոքր Ասիոյ մէջ, եւ ի վերջոյ կը հաստատուի Պոլիս։ Մտաւորական թրքուհիները համակրանքով կը նայէին այս Հայուն։ Խալիտէ Էտիպ հանըմ կը պատմէ թէ ի՛նչպէս Կոմիտաս, իր մօտ դաշնակ նուագած պահուն, կրօնական եղանակի մը մէջ կը դնէր հայ ցեղին քաղկութիւնը եւ ընդվզումը հանդէպ Թուրք ցեղին։

1910-1914 Պոլսոյ մէջ իր ներկայութիւնը մեծ ազդեցութիւն գործեց հայ քանաստեղծութեան, մասնաւորապէս վարուժանի վրայ։

1914ին կը ձերբակալուի հայ մտաւորականներուն հետ, կ'աքսորուի Այաշ։ Այնտեղ մտային անհաւասարակշռութեան նշաններ ցոյց կու տայ, կը վերադարձնեն Պոլիս։ Հիւանդութիւնը որոշապէս կը յայտնուի եւ կը զարգանայ։ Պատերազմէն յետոյ կը դնեն Վիլ-Ժիւիֆի յիմարանոցը (Փարիզի մօտիկ), ուր կը մնայ մինչեւ այսօր։

Ունի բազմաթիւ գործեր, մասամբ տպուած, եւ մասամբ անտիպ։ Ունի նաեւ հինգ աշակերտներ (Վարդան Սարգիսեան, Վ. Սրուանձտեանց, Ա. Ակմէքճեան, Մ. Թումաճեան եւ Բ. Կանաչեան), որոնք կը շարունակեն իրենց վարպետին գործը։

* *

Բայց չենք կրնար չհաւատալ հայ երգին։ Փաստերը մէջտեղն են։ Մերթ, զարմանալիօրէն կազմակերպուած հաւքրճ ամբողջութիւն մը ներկայացնող (Այագեաց, Լուսնակն անուշ), մերթ, հնագոյն փուլզիական եւ մօտաւոր կարգերուն ասարին փոքր եռեակին ազդեցութեամբ տխրօրէն վերջացող (կանչէ կռունկ), ուրիշ անգամ, քառեակներու եւ եռեակներու խաղերու վրայ առասատող (Քաղհան) մեր այս երգիչին եղանակները իրենց ուրոյն դրոշմը կը կրեն դրեթէ միշտ։

Հեռո՛ւ են, վարպետ կամ վարդապետ, ինչպէս որ կ'ուզես, հեռու՝ այն օրերը ուր խանդավառ յոյսով մը ուխտից նուիրուած, երբեմն գաղափարները ուշադրութիւնը կ'ունենայիր սակայն — եւ որքա՛ն իրաւամբ։ «Պառաւմ չունիր քու վեղարդ երգող պարդ, բայց շատ ինքնատիպ եղանակներին քիչ է ծանօթ...»։ Տես, այսօր, տասնեակ տարիներ վերջ, գեղարուեստի բարձրօրէն քաղաքակիրթ — եւ լայնօրէն համայնական — աշխարհագրական մէջ ուժեղ հայ երիտասարդներ եւ օրիորդներ, հայ բեմը ի ձեռին, որդիական

խանդաղատանքով հիւսուած փառապսակը կը ներկայացնեն քեզ։ Այլ յա՛ ես, վարդապետ...

Գիտենք, դուն չես գար։

Թոյլ տուր ուրեմն, որ փառապսակը մէկմէկ ով թարմ տերեւ քաղելով, խնդրենք այն բարձր արուեստագիտութեան աղէկ, որ տարիներ ամբողջ աղնիւ, արտաքին եւ նուիրուած գործակից հանդիսացաւ թոյլ տուր որ մեր հիացման հարկը հատուցանենք այն ատենները, որուն ի տես միայն հաճեցար մտիկ մը ունենալ։ Շնորհակալութի՛ւն անոնց, քանի որ դուն չկաս, որոնք անունդ դէթ կը յիշեն ու անունովդ կը խօսին։ Շնորհակալութի՛ւն այն համեստ եւ աղնիւ քարեկամիդ, որ անցեալին մեկենասդ եղաւ եւ որ կը շարունակէ իր գետակից գուրգուրանքը ցոյց տալ միշտ անշշուկ։ Շնորհակալութի՛ւն բոլորի՛ն, բոլորի՛ն եւ բիւր մաղթանք առ քեզ, մեր ամէնուս սիրելի վարդապետ։

ՆՈՒԳԱՐ Յ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ "ԿՌՈՒՆԿ„Ը

Այն ժամանակ ես միամտօրէն կարծում էի, որ բոլոր ուսուցանները ոչ միայն ապիկար, այլ եւ վատ մարդիկ են։ Մի անարժան գաս, որ ապրում է լոկ հացի համար եւ մեռնում անցաւ ու անհոգ։

Իմ ատելութիւնը սարսափելի էր մանաւանդ վարդապետների հանդէպ։ Նրանց տեսնելիս՝ իմ ճանապարհը շեղում էի։ Փարձանք էր։ Նրանց մասին շատ էի լսել, բայց եւ ոչ մէկ դրական բան։

Սակայն մի բարեպատեհ առիթ որոշ չափով փոխեց իմ կարծիքը։

Տարիներ առաջ, մի հեղձուցիչ օր, Թիֆլիսի Հորիզոն թերթի խմբագրատան, հաւաքուած էին բազմաթիւ մտաւորականներ եւ վիճում մի կարեւոր խնդրի շուրջը։

Խմբագրութեան անդամները, Ն. Աղբալեան, Աւ. Շահխաթունեան, Թերթի քարտուղար Նարդոս եւ ուրիշները, քրտնած, հեւ ի հեւ, աշխատում էին նիւթ հասցնել անկուշտ գրաշարներին։

Նրանք՝ փոխառուցի ճշտութեամբ՝ խնդրում էին վիճողներին, որ գաղարեցնեն «ղալմաղալը»։

Բայց ո՞վ էր լսում, ո՞վ էր հասկանում մեր տառապանքը։

Վերջապէս, Աստուածը մեր ձէնը լսեց...

Վիճողներից մէկը, որ անցել էր գրասենեակը, ներս մտնելով՝ դուռը զգուշութեամբ փակեց եւ հանդիսաւորապէս ասաց.

— Տղե՛րք, վարդապետը գալիս է։ Ճանապարհին է, հիմա պիտի գայ։

Մի քանի բոլորը լռեցին։

— Ճիշտ ժամանակին է հասնում, — ասաց մէկը կոկորդ պատռողներից։

— Որքա՛ն իր ուզով է եկել, բայց չթողնել, — յարեց երկրորդը, քրտինքը սրբելով։

— Ներս մտնելիս՝ թող մէկը դուռը կողպի, յամառ է, կարող է փախչել, — ասաց երրորդը գաղտնի ձայնով։

— Չեզ գրաւուած ցոյց տուէք, եղնիկի պէս կը խրտչի, — նկատեց հանդուցեալ Շահխաթունեանն, եղունգները կրծելով։

Նորից սկսեց «ղալմաղալը», բայց այս անգամ կեղծ, չինծու։

Խմբագիրները գլուխը ծռեցին սեղաններին, բայց նկատելի էր, որ բոլորն էլ աչքի տակով նայում են դէպի դուռը։

Այդ բոլորը շատ տարօրինակ էր։ Անկարող լինելով հետաքրքրութիւնս զսպել, ուզեցի դուռը բաց անել եւ տեսնել խորհրդաւոր «վարդապետին»։ Մինչ ես մտածում էի դրան, յանկարծ դուռը բացուեց եւ երեւաց միջահասակ, նօսր մօրուքով, նուրբ դիմագծով եւ երազուն աչքերով մի վարդապետ, ինձ անծանօթ մի մարդ։

— Այս ի՞նչ ծուխ է, ի՞նչ «ղալմաղալ», տնաւերներ, — ասաց սեւազգեստը, կանգնած դրան մէջ։

— Բարո՛վ, բարո՛վ, հազար բարով, մեր սիրուն կռունկ, — ասացին ներկաները միաբերան։

Ու վարդապետը հանդարտաբար ներս եկաւ, իսկ ներկաներէն մէկը դուռը փակեց։

Սեւազգեստը ջերմօրէն սեղմեց ներկաների ձեռքը, աշխարհական բաց կատակներով եւ սրամտութիւններով։

Ես մի անկիւն քաշուեցի, վարդապետին ձեռք չտալու համար։

Երբ հերթը ինձ հասաւ, նա ձեռքս բռնեց, երկար թախծոտ աչքերով նայեց ինձ ու ասաց.

— Մի գառն է, քաղաքն գայլերի մէջ։

Ներկաները ինձ ծանօթացրին վարդապետին, նա երկու անգամ սեղմեց իմ ձեռքը եւ ասաց.

— Կարդացել եմ։

Ապա՝ շուտով խօսակցութիւնը փոխուեց, ամէն գլխից մի ձայն, իսկ վարդապետը մեղմ ժպտում էր, առանց պատասխանելու։

— Տնաւե՛ր, մեռանք քեզ սպասելով, — ասաց ներկաներից մէկը։

— Կոմիտա՛ս, ես չոգին մէկ հատ «կռունկ»։

— Ձայնս քաշուած է, — պատասխանեց վարդապետը, ցաւագնօրէն կոկորդին դնելով։

— Ինչքան էլ քաշուած լինի, մեզ հերիք է, — նկատեց Ա. Շահխաթունեանն։

— Հուրջ, չեմ կարող, — պնդեց վարդապետը։

— Միրուքիդ թելերին գուրպան, վարդապետ, մէկ սուտ «կռունկ», պնդեց մի ուրիշը։

Վարդապետը յուսահատօրէն նայեց դէպի դուռը, բայց ներկաներից մէկը ցոյց տուեց բանալին եւ նորից գրպանը դրաւ։

— Հայոց խմբագրատան ընկնելը փորձութիւն է, — ասաց նա անճարօրէն, եւ նայելով տառատողին՝ ժպտաց, գլուխը շարժեց։

— Այս ցած առաստաղի տակ ի՞նչ երգեմ։

Բոլորը լռեցին, գրիչները ընկան սեղաններին վրայ, վարդապետը նայեց հեռուն, անթարթ աչքերով։ Անցաւ մի վայրկեան անշարժ, ապա հանդարտօրէն թարթիչները իրար հիւսեց եւ մեզ զարմեց յատակին։ Մենք հազիւ շնչում էինք...

Ինձ թուաց, որ ես գտնւում եմ իմ հայրենի երկրում, բա՛ց, կանաչ դաշտերում եւ լսում «Կռունկ»ը, որ երգում է մի մարդ, անտեսանելի եւ անշօշափելի։

Ո՞վ էր երգում, ո՞րտեղից էին հասնում մեզ այդ անմեռ երգի ելեւէջները։ Վարդապետը քարացած էր, բերանը գոց, միրուքը անշարժ։

Բոլորս դեռ խռկում էինք, դեռ լսում նրա ձայնի արձագանգները։ Ու ինձ թուաց, թէ նա դեռ շարունակում է երգել, այնինչ նա վաղուց վերջացրել էր երգը եւ մեղմ ժպտում էր։

— Կոմիտա՛ս ջան, հոգուդ մատաղ, մէկ սուտ էլ «Կանչէ կռունկ»ը, — լսեց մի ձայն։

Վարդապետի աչքերը փայլատակեցին, սրբեց ճակատի քրտինքը, մաքրեց շրթները եւ աջ ձեռքը սահեցնելով ցանցառ մօրուքին՝ սկսեց... Միայն զգացինք որ վերջացրեց։

Ու այդ օրուանից մինչեւ այսօր, ամէն մի հայկական երգի մէջ, Կոմիտաս վարդապետի ձայնն է որ արձագանգում է իմ հոգում։

* *

Այսօր Կոմիտաս վարդապետի 60ամեակի առթիւ, մեր սրտերը բաբախում են նրա երգերով, բայց մեր հոգին համակ վիշտ է, ծանր տառապանք։ Երգիչը մեր մէջ չէ եւ մեզ հետ չէ, նա հրաժարուել է մեր ընկերակցութիւնից, քաշուած մի անկիւն, ինքն իր հետ, իր հոգու հետ, ապրում է մի կեանք, որ մեզ անծանօթ է, անքացատրելի։ Բայց մենք զգում ենք նրա եռեւից, որովհետեւ նա իր սիրտն ու հոգին թողեց մեզ՝ որպէս աւանդ յաւերժական։ Նիւթական Կոմիտաս վարդապետը ն'ւ կայ, ն'ւ չկայ... Նա ժեծահոգի պահանջատէր է, իսկ մենք փոքրոգի պարտապան։

Գոնէ այս անգամ, նրա 60ամեակի առթիւ, երբ նա իր հաշիւները մաքրել է աշխարհի հետ ու մեզ հետ, լինենք պարտաճանաչ ու ազնիւ։

Վճարեցէք ձեր պարտքը։

ՌԷՆ

Այսօր ամէն մարդ — կամ գրեթէ ամէն հետաքրքիր երաժշտասէր — ծանօթ է մեր գեղջուկ երգերուն։ Մանաւանդ, կարելի չէ այսուհետեւ խնդրական համարել այդ երգերուն գոյութիւնն իսկ։ Կոմիտաս, հաւատալով անձկանօք մը պարզեց մեզի այն հանգամանքին մէտեռնելու, թէ ասոնց սկզբնականութիւնը, կամ գոնէ, սկզբնական յօրինողները թող ըլլան ապրիլ եւ անվերապահ բացատրիչներ բոլոր հշմարտութիւններուն հանդէպ։

— ձայնակցեցէք եւ...

Դէմէ դէմ կը շարունակէինք մեր փոխասացութեան մը նման, ... ձեռ. վաղցնելով խնդճ ձերու...

Ի վերջոյ, քաղաքին մէջ ամէնուն սեփականութիւնը դարձան Կոմիտասի երգերն ու շարականները։ Քաղաքը կարծես աւելի կ'ոգեւորուէր, աւելի կը զօրանար այս երգերով։

Մեր «Գողթան» երգչախումբը կազմուած էր Կեդրոնականի, Հրեշտակայնոց եւ Լուսաւորիչ թաղերու վարժարաններուն աշակերտութեամբ։ 100 հոգինոց երկսեռ խումբ մը։ Գրի... տարեդարձին առթիւ Կոմիտասի ... ձայնի վրայ եղանակուած ... Մեծասքանչն, եւ Պոլիսէն ... մեր երգչապետին, իբրեւ ... իր սիրելի Առաքելոցին։ Մօր... ու պատրաստուեցանք ցրի ... հանդէսներուն։

Ինչ՞պ տօն մըն էր այդ

Ամեն փանփառ մը թափօրին ... Ծեսոյ մեր Գողթան երգչախումբը։ Ծեսոյ թաղերու հազարաւո՛ր աշակերտութիւնը, ամէնուն կուրծքին վրայ ժապաւէն մը Ա. Բ. Գ. տառերով։ Ծեսոյ ազգային ու քաղաքական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Երկա՜ր երկար, շա՜տ երկար էր թափօրը։ Փողոցները անանցանելի դարձած էին։ Գողթան երգչախումբին եւ փանփառին ձայնը կը թնդացնէր երկինքը։ Մարդիկ գինով էին կարծես ու կը քալէին դէպի երկինք։ Հայերէն երգերը յափշտակութեան ու գերագոյն խանդավառութեան առաջնորդած էին երիտասարդութիւնը։ Մեսրոպ իր տառերով եւ Կոմիտաս իր երգերով հրաշքի մը կը տանէին հայ ժողովուրդը։ Այդ օրը բան մը կ'առաւածանար, հայ ժողովուրդը սաստուածացումի հանդէս մըն էր սարքած։

Ցանկարծ Դաշնակցութեան Ակումբին պատուհանէն երեւցաւ մեր ուսուցիչը, Տիգրան Պաղտիկեան։ Զիլ, երկար խօսիլ յաղթանակ, միայն բառ մը։

— Թիֆլիզի մէջ ձեզ միլիոն բուբլի հաւաքուած է գիրերու գիւտի տօնին առթիւ։ Առաքելոցա՛ր, ցոյց տո՛ւր որ դուն նուազ չես տար...

Թնդաց փանփառը, գոռաց «Գողթան»ը։ Ամբողջ հայ ժողովուրդն էր, որ, մանուկ ու ծեր, կ'երգէր ընկերակցութեամբ սրինգի, շութակի եւ բազմազան նուագարաններու։

Ո՛վ մեծ ասքանչ դու լեզու...

Ահե՜ղ էր խանդավառութիւնը։ Պատուհաններէն, փողոցներէն եւ բոլոր անկիւններէն ե՛րգը, հայ երգն էր որ կը թրթռար։ Պահ մը վախցաւ Թուրք իշխանութիւնը, — այս խանդավառութի՛ւնը...։ Եւ ջոկատ մը զինուոր հասաւ ու կանգնեցաւ թափօրին առջեւ։

— Ցրուեցէ՛ք...։

Ինչ։ Ո՞վ ձայն կ'ընէ։ Հայերէն կոմիտասեան երգը Աստուծոյ մը պէս կը հրամայէ շարունակել ուրախութիւնը, պէտք է որ թափօրը անցնի հայկական բոլոր փողոցներէն։

Թուրքը չի հասկնար թէ ի՛նչ է երգը, ի՞նչպէ՞ս երգով կը զինուին Հայերը։ Եւ զէնքի սպառնալիքով՝ արգիլեց յառաջանալ։

Այն ատեն, հայ երիտասարդները, որ իրենց վիզն անցուցած էին հրակայ նուագարանները, բարձրացուցին եւ իջեցուցին թուրք զինուորներուն գլխին։

Արա՜կ, հրամայեց շան լակոտ թուրք հրամանատարը։

Բայց հայ երիտասարդները չթողուցին, որ թուրք զինուորը գործածէ իր զէնքը։ Այնքան փառաւոր էր ծեծը, որ թուրքերը խայտառակ ճամբու ելան։ Մավզերները գետին նետեցին եւ կենդանիի պէս փախան։ Հայերը փանփառի իրենց գործիքներով կը հալածէին զանոնք, ափելով անոնց կռնակը։ Քիչ յետոյ տեղեկացանք, որ թուրք զինուոր մը սպաննուած՝ գետին փռուած է։

Հայո՞ց լեզու, հա՜յ երգ, ծեղաւո՞ր ես դուն, եթէ սպաննեցիր թուրք մը, որ կ'ուզէր խփել քու բանդ։

×

Պատերազմ

Սեւ ծովի ափերուն վրայ, թուրք գիւղի մը մէջ աքսորական։ Բլուրի մը գագաթէն ամէն օր կը դիտեմ ծովը, հայ դարիպներուն ծովը։ Ու կ'երգեմ.

Սեւ ծովն եմ տեսեր, սիպտակն էր բոլոր,
Ալին կը զարկէր, չէր խառնի իրար
Էն ո՞րն է տեսեր մէկ ծովն երկթաւոր,
Անտունի սիրտն է պղտոր ու մոլոր,
Ա՛խ, էսկի մի՛ լնիք սրտիկ սեւաւոր։

Որքա՜ն տխուր է։ Բայց հզօ՛ր, հզօ՛ր։ Կոմիտասի երգերը կորովի եւ սփոփանքի ջրամբարներ են։ Անոնցմով դիմադրեր եմ ես կեանքի դառնութիւններուն։ Կոմիտաս հրաշագործ մըն է իր երգերով։ Ահա թէ ինչո՛ւ չափազանց ժողովրդական է, եւ հայ ժողովուրդին մէջ չկայ մէկը, որ ծանօթ չըլլայ այդ անունին եւ չսիրէ զայն։

Աքսորավայրէս փախեր Առաքելոցի էի եկեր կը հանդիպիմ խումբ մը Հայերու, որոնք գաղտագողի կ'ապրէին փլած տուներու մէջ։ Իրարու կ'երթանք ու կը պատմենք օրուան լուրերը։ Ի՞նչպէս լուր կ'առնէինք, չեմ գիտեր։ Ցանկարծ ըսին թէ Կոմիտասը աքսորավայրէն Պոլիս տարեր են։ Իրա՞ւ, ինչո՞ւ տարեր են արդեօք։ Միւսները սպաններ են, միայն կոմիտասն է, որ վերադարձուցեր են։ Թրքուհիները պահանջեր են, որ վերադարձուի։ Իրա՞ւ, ինչո՞ւ։

* *

Զինադադար։

Կոմիտաս վարդապետը խենթեցա՞ծ է...։

Հայ երաժշտութիւնը մնաց որբ, մինչե՞ւ այսօր։

Ու մինչ Ռուսերը արտասահմանի մէջ իրենց մեծ երգչախումբով հրաշք կը գործեն այլասերման վախի այս օրերուն, ի՜նչ մեծ առաքելութիւն մը պիտի կատարէր Կոմիտաս մեր գաղութներուն մէջ իր ձայնով, իր կռունկով...։

Ս. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի անձկութեան պատճառով, ստիպուած ենք յետաձգել այս թիւին յատկացուած քանի մը նիւթեր։

Այրի Տիկին Պէաթրիս Տէրպէտէրեան, աղջիկը Վարդ Տէրպէտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Տէրպէտէրեան եւ զաւակները (Կրետէ), Այրի Տիկ. Հ. Պալեան, Տէր եւ Տիկ. Մելիքեան (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկ. Շիրվան, Օր. Էլիզ Քիւրքճեան, ինչպէս նաեւ Տէրպէտէրեան, Հանէսեան, Մալումեան, Եկաւեան, Պարոնեան, Քէշիշեան եւ Դաւիթեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

դառնադէտ մահը որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 26ին, առտուան ժամը 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի 29 Յունիս, ժամը 11ին, Տէրպէտէրեան բնակարանին մէջ, 41 Rue du 22 Septembre, Bécon les Bruyères (côté Courbevoie) ուրկէ պիտի փոխադրուի Courbevoieի գերեզմանատունը:

ԾԱՆ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

Հ. Յ. Դ. Արեւ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խորին ցաւով կը ծանուցանէ յանկարծական մահը

ԸՆԿ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ. Պէքոնի «Մասիս» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէրպէտէրեան ընտանիքին

ԸՆԿ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահուան առթիւ:

Հայ Գրական միութիւնը խորին ցաւով յայտնում է իր հիմնադիր անդամ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ առաւօտ, 26 Յունիսին:

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

Այսօր կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ

Maison de la Mutualité
24 rue Saint Victor, Métro Maubert Mutualite

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդապետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով:

Կը մասնակցին՝ Կոմիտաս եւ Սիփան *խումբերու միացեալ կազմուած ութսուն հոգինոց երկսեռ մեծ երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Գ. Պ. Նշան Սերգօեանի *եւ* Սաքօ Յակոբեանի:

Կ'երգեն՝ Օրիորդներ Մ. Բաքալեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Պիլպիլեան, Գ. Պ. Սերգօեան *եւ* Նաւասարդեան *ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի* Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Ե. Լալուա-Բաքալեան *դաշնակի վրայ կը նուագէ հայկական պարերգներ:*

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս վրդ.ի խնամատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրատարակութեան գործիչարունակման:

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— 9, 14, 19, 20, 47, 82, 83, 85 թիւ Թրամուէյներ: I. Z. BD. օթօպիւսներ:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամիս	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՍՈՒՐԻԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1931
30 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1608

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԽԱՆ ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ

Անոնք որ ներկայ եղան կիրակի օրուան համերգին, խուռն բազմութեան եւ ծաւալուն խանդավառութեան, հազիւ կը զսպէին իրենց յուզումն ու հառաչանքը.

— Ա՜հ, եթէ կարելի ըլլար միշտ ունենալ այսպիսի համերգներ։

Միշտ ալ ունեցած ենք ժողովրդական համերգներ։ Եւ կիրակի օրուանը անոնց մէկ արձագանգն էր։ Նոյնիսկ աղօտ արձագանգը, քանի որ չկար Վարդապետը, չկային անոր միւս աշակերտները։ Եւ մանաւանդ կը պակսէին շատ մը յարմարութիւններ։

Վարդապետը հասցուցած է աշակերտներ, որոնք ցիրուցան եղած են, ինչպէս ժողովուրդը ինք։ Ինչպէս Երգն իսկ։ Երկու երեքը այստեղ, մէկը անդին, երրորդը, չորրորդը, հինգերորդը՝ ինկած այս կամ այն ափին վրայ. նետուած՝ միջավայրէն, կամ ամփոփուած նեղ շրջանակի մը մէջ։

Եւ Փարիզ ապրողը միայն կրնայ ըմբռնել թէ ի՛նչ գնով կարելի եղած է կանգուն պահել 80 հոգինոց երգչախումբը — այս անգամ երկու խումբեր՝ միացած։

Ցրուած՝ անծայրածիր տարածութեան մը վրայ, տրորուած մեքենական սպառիչ կեանքի մը հոգերուն տակ, զրկուած նոյնիսկ հասարակ սրահի մը մխիթարութենէն, անոնք, երգուսոյց թէ երգող, իրար գտած են ո՛ր եւէ սրճարանի մը անկիւնը։ Այսօր այստեղ, վաղը այնտեղ։ Փորձի պահուն, ամէն վայրկեան իրենց գլխուն վերեւ՝ խոժոռ նայուածքը սրճարանի տիրոջ կամ վարձակալին։ Սեղմուած՝ ժամը ժամին պարպելու սրահը։ Յաճախ դատապարտուած կէս ձգելու եւ հեռանալու...

Այս պայմաններուն մէջ մարզուած երկու խումբեր են որ,— «Կոմիտաս» եւ «Սիփան»— այնքան ոգեւորութիւն ստեղծեցին կիրակի օր։ Մարդիկ ուզեցին անտեսել գեղարուեստին թերութիւնները։ Գոլէն այս համերգներուն, մինչեւ 300 հոգինոց երգչախումբի մը կատարելութեան վարժուած հանդիսականներ խոր համակրանքով գիտեցին կատարուած ճիգը։ Թանի՛ր,— արդա՛ր ըլլանք— եղածը, ինքնին, արժանի էր գնահատութեան, իբրեւ աշխատանք եւ յարատեւութիւն։ Իբրեւ կամքի արտայայտութիւն։

×

Այսպէս ուրեմն, կիրակի օր, լեցուն բազմութեամբ, ունկնդրեցինք, յափշտակուեցանք ու ծափահարեցինք, թէ՛ երգերը եւ թէ՛ երգողները։ Հաղորդուեցանք ու վարակուեցանք։ Անյագօրէն ծծեցինք անթառամ կարօտն ու սարսուռը հայրենի յոյզերուն։ Իսկ եզրակացութի՞ւնը...

Ի՞նչ գործնական առաջադրութիւններ ունինք, որպէսզի աւելի յաճախ վայելենք այսպիսի համերգներ։ Որպէսզի պատահականութեան զոհ չերթան մեր իրական արժէքները։ Որպէսզի ապրի ու ծաղկի, ծաւալի մեր Երգը՝ այս պողոտաներուն վրայ։ Այո՛, մանաւանդ ա՛յս պողոտաներուն վրայ։

Մեզի պատմեցին թէ, յունիս 14ին, Բարեգործականի արծաթեայ յոբելեանին առթիւ հրաւիրուած խումբը 3600 ֆր. արժած է տասը-քսան վայրկեանի, քանի մը կտոր երգի համար։ Ութսուն հոգինոց երգչախումբէն եկած էին 30 հոգի միայն, իւրաքանչիւրը 120 ֆր. վարձքով։ Գումար՝ 3600։

Մի՛ հարցնէք թէ ինչո՞ւ այդ խումբը օտար կանչեր էին— հայերէն երգելու համար — եւ ոչ հայկականը։ Մի՛ խօսիք արժէքի մասին ալ։

Բայց հարցուցէք — ահա մենք հրապարակաւ կը հարցնենք ի դիմաց բոլորին — հայկական երկու խումբերէն մէկն ու մէկը, կամ երկուքը մէկ, արդեօք ստացա՞ծ են այդպիսի գումար, ո՛ր եւ է առիթով։ Ստացա՞ծ են անոր կէսն իսկ...

Հարցուցէք տակաւին — Բարեգործականը թէ ուրիշ միութիւն մը կամ անհատ մը, բոլորը մէկ, ո՛ր եւ է ատեն լրջօրէն հետաքրքրուա՞ծ են ամուր, տեւական երգչախումբի մը կազմակերպութեամբ։

Ի՞նչ օգուտ հառաչանքն ու պարծանքը, երբ հազիւ քանի մը ժամ պիտի տեւեն։ Պիտի յուզեն մեզ քանի մը ժամ, եւ յետոյ պիտի ցնդին, օրուան ժխորին մէջ, ինչպէս ուրիշ այնքան բաղձանքներ։

Գայթա՛ր ունինք այլասերման դէմ, եւ յորձանքին յանձներ ենք մեր Երգը։

Յաւակնութիւններ ունինք իբրեւ քաղաքակիրթ, յառաջապահ ժողովուրդ, եւ տարին քանի մը անգամ հազիւ կը յիշենք մեր արժէքները։

Ո՛ւխտ ունինք ապրելու իբրեւ ազգ, տիրանալու ազատութեան եւ հայրենիքի, բայց բարբարոսներու երկրին մէջ ողջ մնացած, արիւնոտ ժանիքէն փրկուած Երգն իսկ ձգեր ենք բախտին...

Ու կը սպասենք որ Վարդապետը հրճուի՛ իր մռայլ խցիկին մէջ, երբ մենք տեսակ մը յուղարկաւորներ ենք դարձեր մեր արժէքներու յամր մահուան։ Ինչպէս Վարդապետին յամր անհետացման։

Ճի՛գ մը, հզօր ճիգ մը, քաղաքացիներ, փոխան ամուլ հառաչանքի եւ աժան ծափերու։

Ծրագիր եւ աշխատանք, աւելի ուժգին, աւելի յարատեւ, աւելի տեւական դարձնելու համար մեր երգն ու երաժշտութիւնը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԲԱՆՔԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Սոֆիայի «Նոր Արաքս»ը կը գրէ այս խորագրին տակ (16 յունիս).

— «Եթէ երբեկ հայ որբին՝ հայ տարագրեալին, անօթեւան Հայուն օգնելու հարցը պարզ մարդասիրական գործ էր, վերապահուած բարեգործներուն, այսօր այդ նոյնը — միաժամանակ եւ գերազանցօրէն — թէ՛ ազգային-քաղաքական եւ թէ՛ յեղափոխական ընկերային իմաստուն եւ պարտադիր քայլ մըն է։

Այսօր բոլոր հայ քաղաքական կազմակերպութիւնները (ու անոնց շարքին ամէնէն առաջ ու ամէնէն շատ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը) պիտի զգան ու գիտակցին թէ ամէն մէկ հայ մարդու կեանքի փրկութիւնը նոր երաշխիք է հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի յաջողութեան։

Ինչպէս եւ ընդհակառակը, ամէն մէկ մարդուն կեանքի կորուստը մէկ նոր հարուած է մեր ազատութեան, մեր անկախութեան, մեր դատին դէմ ուղղուած։

Որեւէ գործ ծրագրելէ առաջ՝ նախ այդ գործին հիմը պիտի փրկուի։ Քաղաքական պայքար տանելու համար, նախ պայքար տանողը պիտի գտնուի, պիտի մնայ ու պիտի ապրի հայ ժողովուրդը, պահպանուի ու յարատեւէ անոր ֆիզիքական քանակը, որպէսզի նոր միայն հնարաւոր դառնայ խօսիլ այդ քանակութեան որակի, հայութեան ազատագրական պայքարի մասին։

Ահա թէ ինչու, կուսակցական որեւէ մարմնի նիստին — վերէն վար Բիւրոյէն մինչեւ ենթակոմիտէն — ուր երբեկ յեղափոխական ծրագիրներ միայն կ'որոշային, այսօր, նոյնքան իրաւացիօրէն, քննութեան պիտի առնուին նաեւ հայ որբեր, հայ տարագրեալի, անօթեւան Հայուն փրկութեան հարցը։

Յստակօրէն պիտի գիտակցուի որ եթէ երբեկ նման գործ մը բացառաբար բարեգործական մէկ քայլ էր, վերապահուած մարդասէրներուն, այսօր, երբ վտանգուած է մեր երազներու ու յոյսերու ֆիզիքական հիմը, ան այլեւս, իր խորքին եւ էութեանը մէջ, կը դառնայ իբրեւ գերազանցօրէն ազգային քաղաքական եւ յեղափոխական ընկերային գործ մը։»

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Տնտեսական շրջանակներէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, պարսկական չամիչը եւրոպայի հրապարակներուն վրայ կը մրցի Թրքականին հետ, մասնաւորաբար Համպուրկի եւ Լիվրփուլի մէջ զգալի է այս մրցումը։

Պարսիկները, ազնուացուցած են իրենց չամիչը, լաւ փաթթում (*ամպալաժ*) կ'ընեն եւ այս պատճառաւ աւելի շուտ եւ շատ յաճախորդ կը գտնեն։ Մինչդեռ, Թրքական չամիչը լաւ *ամպալաժ* չըլլար եւ այս պատճառաւ յաճախորդ չգտնելու վտանգին ենթարկուած է, հակառակ իր ընտիր հանգամանքին։

∴ Ուրիշ նիւթերու կարգին, վերջերս բուրդին գիներն ալ ինկան։ Անկում կայ նաեւ եւրոպական հրապարակներուն վրայ, մասնաւորաբար Թրքական բուրդը չի ծախուիր։ Վերջերս եւրոպա ղրկուած 161 հակ բուրդին միայն 69ը կարելի եղած է ծախել։

Ասոր պատճառը այն է որ բուրդը լաւ չի լուացուիր եւ յետոյ խառն է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կը պատասխանեն Հուվըրի

Շահագրգռուած պետութիւնները իրարու ետեւէ կը պատասխանեն նախագահ Հուվըրի։

Չեխոսլովաքիոյ կողմէ, Պենէշ ծանոյց թէ կառավարութիւնը կ'ընդունի Հուվըրի ծրագիրը, որուն պատասխանը պիտի յանձնէ շաբթու մէջ։

Լեհաստանի կառավարութիւնն ալ իր կարգին տեղեկացուց թէ համաձայն է Հուվըրի ծրագրին։

Ռումանիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ ռումէն կառավարութիւնը կը գնահատէ Հուվըրի վեհանձն շարժումը, սակայն կը կարծէ թէ իր երկրին ելմտացոյցին վրայ այդ ծրագիրը գէշ անդրադարձում մը պիտի կատարէ.

—«Ռումանիա ներկայ տարուան իր պարտքը վճարած է արդէն Միացեալ-Նահանգներուն։ Պիտի վճարենք դեռ այս տարուան մեր պարտքերը Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, ընդամէնը 160 միլիոն լէյ։ Իսկ Գերմանիա մեզի պիտի վճարէ 240 միլիոն լէյ, որուն փոխարէն ապսպրանքներ ըրած ենք գերման ճարտարարուեստական կեդրոններուն, Գերման կառավարութիւնն էր, որ պիտի վճարէր այդ ապսպրանքները։ Երբ գերման կառավարութիւնը չվճարէ, մե՛նք ստիպուած պիտի ըլլանք վճարելու 240 միլիոն լէյը, ինչ որ ծանր պիտի ազդէ մեր ելմտացոյցին վրայ։ Կառավարութիւնը պարտաւոր է մտածել այս մասին, խուսափելու համար այդ ծանրակշիռ կացութենէն»։

Գերմանիա իր կարգին տեղեկացուց թէ չի փափաքիր ո՛ր եւ է ձեւով մասնակցիլ այն բանակցութիւններուն, որոնք տեղի կ'ունենան Ֆրանսացիներուն եւ Ամերիկացիներուն միջեւ։ Այնպէս որ կանուխ է դեռ Պրիւնինկի եւ Քուրցիուսի համար մտածել Փարիզ գալու մասին։

Միւս կողմէ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները կը շարունակեն բանակցութիւնները, զորս սկսան շաբաթ օր Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչներուն հետ։ Մէլըն կիրակի օրը յատկացուց իր նախագահին հեռագրելու բանակցութեանց վիճակը։

Ֆրանսայի ելմտական նախարարը, Ֆլանտէն, կիրակի օր, ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Ամերիկայի ելմտական նախարարին, Մէլընի։ Կը մասնակցէին ամերիկեան դեսպանը, Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէնը եւ բարձրաստիճան կառավարական դէմքեր։ Սակայն ճաշկերոյթը անցաւ բոլորովին բարեկամական խօսակցութիւններով, առանց երբեք ակնարկի մը Հուվըրի ծրագրին մասին։

Ֆրանսայի գաւառներէն մայրաքաղաք կը հասնին ճառեր, զորս կ'արտասանեն պետական կարեւոր դէմքեր այս ծրագրին մասին։

Էպօ, ճառի մը մէջ, քննադատեց Հուվըրի ծրագիրը, դատապարտութեան եւ բողոքի խօսքեր ըսաւ։

Օտարականները Յունաստանի մէջ

Նկատելով որ մեծ թիւով օտարականներ կը շարունակեն Յունաստանի մէջ տեղաւորուիլ, Նիստ գումարեց յատուկ յանձնաժողով մը եւ տուաւ հետեւեալ որոշումները.—

1) Կազմել խառն յանձնաժողով մը, որ պիտի քննէ Յունաստան հաստատուիլ ուզող օտարականներու խնդրագիրները։

2) Կազմել մասնախումբ մը, որ պիտի մաքրէ առժամեայ արտօնագրերու շնորհիւ Յունաստան մնացող եւ աշխատող 3500 օտարականներու խնդիրը։

3) Միջոցներ ձեռք առնել սահմանափակելու թիւը օտար շրջիկ ներկայացուցիչներուն, որոնք Յունաստան գալով մեծ քանակութեամբ ապսպրանքներ կ'առնեն։

4) Առեւտրական Սենեակներու միջոցով ճիգ թափել, որպէսզի հելլենական հիմնարկութիւնները միայն Հելլէններ առնեն իրենց ծառայութեան մէջ։

Հրդեհ Ցուցահանդէսին մէջ

Կիրակի առաւօտ արշալոյսին, հրդեհ ծագեցաւ Փարիզի Գաղթային մեծ Ցուցահանդէսին մէջ, հոլանտական հրաշալի տաղաւարէն։

Այս շէնքը մէկն էր ցուցահանդէսին ամէնէն գեղեցիկ տաղաւարներէն։ Վերարտադրութիւնն էր Պալի մեհեանին, որ կը գտնուի հոլանտական Հնդկաստանի Սանտ կղզիին մէջ։ Շինուած էր յիշեալ կղզիին փայտերով, եւ ծածկուած՝ կրակի գոյն կղմինտրներով։ Կախարդական տեսարան մը կը պարզէր տաղաւարը իր մէջ։ Ջուրի այնպիսի աչքեր շինուած էին, որ կը յիշեցնէին, լոյսին փոփոխումին տակ, Ճավայի եւ Սումաթրայի բնանկարները։

Առտուն կանուխ, յանկարծ բոցերը դուրս խուժեցին կառավարիչներու սրահէն։ Պահապանը լուր տուաւ շէնքին ճարտարապետին ու կնոջը, որոնք կը բնակէին վերը։ Բոլորը դուրս ցատկեցին պատուհաններէն։ Յիսուն հնդիկ պարուհիներ որ նոյնպէս կը բնակէին տաղաւարին մէջ, ցատկեցին դուրս եւ ապաստանեցան քովի շէնքը։

Լուր տրուեցաւ հրշէջ գունդին, որ հասաւ, բայց յաջողեցաւ միայն փրկել դրացի շէնքերը։ Այրեցաւ նոյնպէս պատկից ճաշարան մը, որ շինուած էր խոզանով։

Անմիջապէս դէպքին վայրը հասան Ֆրանսայի գաղթային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Զ. Ռ. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղէն (ի հաշիւ հանգանակուած գումարին)	1000.—
Մ. ՏԷՐԳԷՏԷՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.—	
Մառք Փամպուքճեան	100.—
Գերող Թամիրճեանց	100.—
Հրանտ Սամուէլ	50.—
Գումար	1250.—
Յունիս 28ի գումար	6770.35
Ընդհ. գումար	8020.35

Ծանօթ.— *Յունիս 28ի (կիրակի) օրուան գումարը սխալմամբ տպուած էր 6773.35։*

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

Բարեգործականի Յունիս 27 թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Արտաքին նախարարութեան հրաւէրով, Միութեան նախագահը այդ պաշտօնատան մէջ կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Սուրիոյ մարզպան Պ. Փօնսոյի հետ, Պէյրութի ու Հալէպի կայանները բնակող գաղթականներուն տեղաւորման եւ գլխաւորաբար Յունաստանի գաղթականներուն վիճակին մասին։ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան յունիս 24ին իր ապարանքին մէջ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Փօնսոյի։ Ներկայ էին նաեւ արտաքին նախարարութեան բարձրագոյն պաշտօնատարները, Պարսից դեսպան Ալլա Խան եւ ուրիշներ։

Նախագահ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան եւ վարիչ-պատուիրակ Պ. Մալէզեան նոյնպէս տեսակցութիւններ ունեցան Սուրիոյ գաղթականներու տեղափոխման հարցին շուրջ Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Գրասենեակի նախագահ Պ. Մաքս Իւպէրի, քարտուղար Պ. Ճանսընի եւ Սուրիոյ պատուիրակ Պ. Պիւրնիէի հետ։ Տեսակցութեան կը մասնակցէր նաեւ Գաղթ. Կեդր. Յանձնախումբի ընդհ. քարտուղար եւ Միութեան պատուիրակ Պ. Լ. Բաշալեան։

Փոխանակուած կարծիքները եւ տրուած հաւաստիքները յոյս կը ներշնչեն թէ կարելի պիտի ըլլայ երկու տարուան միջոցին տեղաւորել Սուրիոյ անտուն գաղթականները, ինչպէս նաեւ բարելաւել Յունաստանի մաս մը անզօր որբերուն եւ գաղթականներուն վիճակը։

Միութիւնը իր բարոյական եւ նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ այդ կենսական գործերուն։ Անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի Բարպէշէն գիւղի կառուցման, Միութեան կողմէ տրամադրուած 1500 անգլիական ոսկիով։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Յակոբ Քէչէճեան անունով հայ մը անցեալ ամառ, Քավալայի մէջ, սպաննեց իր նշանածը եւ սպաննելու սպառնալիք ըրաւ անոր մօրը, երբ գիշեր մը կը վերադառնար «Անդրանիկ» ֆիլմին ներկայացումէն։

Այս ոճիրին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ օր Քավալայի մէջ եւ ոճրադատ ատեանը, չգտնելով որ եւ է մեղմացուցիչ պարագայ, ընդհակառակն հաստատելով որ Յ. Քէչէճեան կանխամտածութեամբ գործած է իր ոճիրը, մահուան դատապարտեց զայն։

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԵՐՊԷՏԷՐԵԱՆ (Մ. Տ.)

Հանգի՛ստ իր տանջահար ծոցին։

* * *

Տարէց երիտասարդ մը՝ Լեցուն ու գեղակերտ իրանի մը վրայ, ամուր ու հաճակրելի գլուխ մը։ Ու ձիւնաթոյր ճազերու փունջին տակ աշխոյժ ու կայտառ մարմին մը։

Դեռ մեռնելու չէր։ Ոչ մեր մտքէր կ'անցնէր եւ ոչ ալ իր։

Ու մահը՝ այս անգամ ալ խաղաց իր վայրագ անակնկալը։ Անակնկալ մը որ քեզի կը թելադրէ ամէն քայլափոխի՝ վերջակէտ մը գիտել մտքիդ մէջ, ու ամէն իրիկուն՝ օրատետրդ կնքել, առանց տխրութեան, իբրեւ օրուան անխուսափելի հոգ,— վերջինը։ Մինչեւ որ մահը դառնայ ընտանի գաղափար մը ու պատռէ իր խոժոռ դիմակը։

Այսպէս պէտք էր, որպէս զի մահուան լուրը չխծկէր մեր սրտերը, որպէս զի իր հետ կատակելու կարողը, անգամ մը եւս չպառնացնէր այս տրտմութիւնը։

Շաբաթ կէսօրէ վերջ, սովորութիւն եղեր էր խմբագրատուն սպասելու այս «լաւ տիպի Դաշնակցականին», ինչպէս որակեր էր զինքը ռամկավար գրիչ մը։

Ու բարի վարուց այս վկայականը՝ ստորագրուած ռամկավարի մը կողմէ, ամէն հանդիպման ալ իրեն կ'արժէր խայթհամեղ կատակներ ու սրամիտ ակնարկութիւններ։ Կը խնդար ինքն ալ, ամէն անգամ որ բացատրութիւն կ'ուզէինք այս «վարկաբեկումին» մասին։

Առաջին անգամ զինքը ճանչցայ Փարիզ, 1921ին, կուսակցական ժողովներու մէջ, որոնցմէ երբեք չէր բացակայեր իր կնոջ հետ։ Զգացումներու եւ տեսութիւններու վերաքննութեան շրջան մեր բոլորին համար։ Վիճաբանութեանց կը մասնակցէր կարճ, պարզ, չափուած խօսքերով, աւելի՛, գործնական թելադրութիւններով, եւ միշտ ի նպաստ մեր տագնապներուն՝ մտցնելով իմաստութեան ու չափաւորութեան շեշտը։

Յետոյ, պահ մը անյայտացաւ շատերուն պէս։ Ապրուստի տաժակ ու անխուսափելի պահանջները՝ բոլորս թխեցին մէկ մէկ անկիւն։ Բայց կուսակցական կեանքը կը շարունակուէր Փարիզի մէջ յարատեւ թափով ու ծաւալով։ Գաղթական ալիքները այդ օրերուն կը խուժէին Փարիզ, հոն գտնելով հայկական բոյն մը։ Մէկի տեղ տասնեակ մը խումբեր էին կազմուեր Փարիզի եւ շրջաններուն մէջ ու մէկ քանի տարի յետոյ, օր մը նորէն իրարու հանդիպեցանք։ Քիչ մը ընկճուած էր. բայց միշտ, նոյն հաւատքով խանդավառ ու միշտ իր շուրջ սփռելով ու փնտռելով կատակի, զուարթութեան, սրտաբաց խօսակցութեան մթնոլորտ մը։

Ամէն մարդ, որոշ պատկերով մը կը զուգորդուի ծանօթներու եւ մտերիմներու մտքին մէջ։ Տէրպէտէրեան անուշ յիշատակ մը կը ձգէ եւ ամէն անգամ որ խօսքը դառնայ իր վրայ, չպիտի կրնանք չյիշել տառադարձութեան իր մոլութիւնը, անմեղ մոլութիւն մը, միակը որ կը գրգռէր ու կը տաքցնէր զինքը։

— Ինչո՞ւ, կ'ըսէին, կը պնդես որ օտար անունները տառադարձուին եւ գրուին իբրեւ նոր, այլանդակ անուններ եւ ինչո՞ւ բացառութիւն կը նկատես քու անունդ։ Չէ՞ որ հետեւողական ըլլալու համար, պէտք է որ գրես նաեւ Դերբեդերեան։

Իր վերջին յօդուածին ձեռագրին մէջ Թարտիեօն տառադարձեր էր «Տարդիօ»։ Յօդուածը սակայն լոյս տեսաւ «Թարտիէօ»ի վերածուած։ Ինքը դեռ չէր տեսած տպագրութիւնը եւ երբ կրկին հանդիպեցաւ «Յառաջ», հարց տուինք յանկարծ.

— «Տարդիէօ» անունով մէկը կը ճանչնա՞ս։

Նոր անդրադարձաւ, կրկին սկսաւ կեղծ յուսահատութեամբ բացատրել տառադարձութեան ճշտութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը։

— Մտածէ՛ եւ ընդունէ՛, կատակեց, մեկնելով ու յաջորդ այցին, պատասխանդ տուր։

* * *

Այդ պատասխանը՝ թող իմ պարտքս ըլլայ։ Չկրցայ ցաւս ու վերջին յարգանքս բերել մահուան սնարիդ։ Չկրցայ, ընկերներու եւ բարեկամներու բազմութեան խառնուած տխրութիւնս պատցնել դագաղիդ ետեւէն։ Բայց օր մը պիտի գամ հողաթումբիդ բերելու տաք ու ցաւահար սրտի մը տրտմութիւնը։ Չեմ գիտեր, պիտի լա՞մ. աչքերս պիտի արցունքոտի՞ն գոնէ։ Չեմ գիտեր։ Չէ՞ որ դուն ալ կ'ընդունէիր եւ կը հաստատէիր թէ մենք մեզ չենք ճանչնար։ Հիմա, ա՛լ չենք գիտեր թէ տխրութիւն ու յարատեւ շարժումի այս կեանքին մէջ՝ արցունք մնացա՞ծ է մեր աչքերուն խորքին. ի՞նչ փոյթ։

Պիտի գամ սակայն քեզ հետ կատակելու անգամ մըն ալ. լսես թէ ո՛չ, քեզ հետ խօսելու քու սիրական նիւթերուդ վրայ։ Մինչդ այնպէս՝ ինչպէս կը կատակէինք՝ տխրութիւն փարատելու միջոցով, կամ կը տխրէինք դառնութեան դեղինը ծածկած՝ ժպիտի դիմակով։

Պիտի գամ, թերեւս պահ մը որոճալու, ապրելու իմաստութեանդ վրայ եւ կամ ընկերաբար դարձեալ հեգնելու եւ հերքելու զայն։ Ո՛չ, ալ չպիտի վիճի՛նք տառադարձութեան մասին։ Կ'արժէ՞, երբ Տէրպէտէր գրես թէ Դերբեդեր, վերջը մօտ է, ցաւ մը, դառնութիւն մը, մթութիւն մը, ու ափ մը հող, որ քուկդ ալ չէ...

Մ. Ն.

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՀԱՅ ԵՐԳԸ

Հայաստանի դաշտերից ու լեռներից քշուած՝ հայ շինականի երգը, կախուած իր հեղինակի դառնացած շրթներից՝ թափառում է երկրից երկիր...

Մերթ յայտնւում է հեռաւոր Չինաստանի մի անկիւնում, մերթ երեւում Լոյս Քաղաքի լուսաճաճանչ սրահներում, իսկ աւելի ամուր նստած հայրենիքի դռների առաջ։

Նա գնում, գտնում է Ֆրանսիայի ագարակներում ցրւած կամ Մակեդոնիայի լեռներում շւարած հայ որբին եւ նրա ականջին փսփսում յուսաբեր խօսքեր։

Զարմանք երեխայի պէս, նա կարօտանում է հայ մամիկի ճախարակից եկած հեկեկական կծիկով կապել Հարաւային Ամերիկայի ճամբան բռնած մտամոլոր գաղթականին Արարատի ահաւոր ժայռերին։

Թեթեւ, ինչպէս զեփիւռ եւ քաղցր ինչպէս շարական, կտրում անցնում է Դէր-Զօրի անապատը եւ Հայաստանի պատերի տակ վերածւում վրէժխնդիր եւ մարտակոչ կանչի։

Ի սփիւռս աշխարհի բացւող հայկական տարագիր սեղանների վրայ նա, հայ երգը, անխուսափելիօրէն բազմած է գինու շշերի կողքին եւ ուրախութեան գերագոյն ժամին... արցունք քամում սեղանակիցների աչքերից։

Միշտ արթուն ու հսկող՝ նա շարունակ կուռ է բռնում լքւած պողոտաների անկիւններում պպզած «Ճաղ»ի հետ, հայ մանուկին դէպի իրեն կանչող ճիչերի համար։

Անզգալաբար սահում է օտար պարասրահներից ներս, խանդոտ հայեացքով զննում հայ երիտասարդներին ու քաշւած մի անկիւն արտասւում է ու արտասւում։

Այսպէս, սրբին, ամէն տեղ է հայ երգը, մերթ յաղթական ու մերթ պարտւած եւ սակայն, միշտ իր բարձրութեան վրայ։

ԱՐԱՄ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Դ.

ԸՆԴՀԱՏՈՒՄ

Ընդհատումը ունի բազմաթիւ տեսակի սերմեր։ Եւ այդ իսկ պատճառով ընդհատումները կը ծլին բազմաթիւ ձեւերով...

Կան բարբարոս ընդհատումներ, ընդհատումներ, որոնք ձմեռուան պէս են եւ հրացաններու նման՝ որոնք գոռալէ դադրա՛ծ են, բռնաւորուելու համար...

Կան սքանչելի ընդհատումներ, որոնք զինադադարի պէս են եւ գիշերներու մութի նման՝ ուր հնարաւորութիւն կը տրուի ամրապնդելու բոլոր թուլցած կապերը եւ գումարելո՛ւ, ինչ որ քանդուած էր...

Ընդհատումներ կան անհերեւոյթ բերանէ եկած շշնջիւնի նման եւ ինչպէս փոանքը նախատեսող իմաստուն ձիեր, որոնք կ'արգիլեն յառաջանալ...

Եկամայ ընդհատումներ կան, որոնք կուգան գերագոյն մարմնի հրամաններուն պէս եւ տեղափոխութեա՛ն նման, վերջացնելու կամ վերսկսումի համար...

Դու տեսա՞ծ ես ծիծաղելի ընդհատումներ, որոնք յանկարծ կը նստին ճանապարհի վրայ, ձանձրալի մացառներու պէս եւ թուփերու, որոնց վրայ պտուղներուն ուրախութիւն բերող պտուղներ կան...

Իր բարբարոս ակօսները շարած միջոցին, ինչո՞ւ պիտի իյնար մաճկալը. ինչո՞ւ պիտի հնձուէր հնձուորը... եւ այսպէս ողբերգական ընդհատումներ կան...

Նա նստած ընտիր գործեր կը հիւսէր եւ ունէր այն բոլոր բաները, որոնցմով ընտիր գործեր կարելի է հիւսել...Սակայն մէկն եկաւ ու հրամայեց իր կապերտը գործել... Ահա այսպէս անհանդուրժելի ու ըմբոստացուցիչ ընդհատումներ կան...

Կան՝ որոնց համար քունն աւելի՛ հզօր է քան շարունակելը, եւ այդ իսկ պատճառով կ'ընդհատեն քնանալու համար... Կան որ կը շարունակեն «դարմանք պատճառելու» համար, եւ կ'ընդհատե՛ն, տեսնելով բոլորի անուշութիւնը...

Եւ որովհետեւ ամէն տեղ է ու ամէն բանէ սպասելի էր ընդհատումը, դո՛ւ եւս ընդհատեցիր, սի՛րելիս...Սակայն ո՞րչափ ընդհատումով...

Արդեօ՞ք դեկտեմբերի պէս է քու ընդհատումդ, սառնաշէճ ու գաղտնապահ դեկտեմբերի՛ պէս, որ ապագայ գարնան յառակագիծը կը պատրաստէ... Թէ՞ հրացանի նման որ կը դադրի թնդացնելէ, երբ կը բռնաւորուի...

Քու ընդհատումդ յառաջ եկաւ կտրտուած կապերէ՞... ու դադրած ես այն պատճառով որ աւելի՞ անքակտելի հանգոյցներով ամրապնդես ինքդ քեզ, այլեւս շուտ ու շնչին պատճառներով չդադրելու համար...

Թէ՞ մէկ ուրիշ սիրականի հանդիպեցար ճանապարհիդ, եւ ընդհատումդ պարտութիւն է ու փախուստ՝ նախորոշած ճանապարհէդ...

Ըսէ՛, ըսէ՛, ինծ, սիրելիս, ինչ տեսակի ընդհատումով ընդհատեցիր...

Մի՞թէ միայն անոր համար որ անձաց ու աւելի տաղտկալի չդառնաս... Թէ՞ այն պատճառով որ վերսկսիս աւելի՛ կատարելութեամբ՝ քան թէ առաջ...

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պարսկաստանի խորհրդարանը քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն՝ 3-10 տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուին այն անձերը, որ կը մասնակցին համայնավարական ծրագրում ունեցող կազմակերպութիւններու։

Կառավարութեան առաջարկած նախագծին մէջ չկար «համայնավար» բառը, այլ միայն շեշտուած էր «ընկերային կարգը խանգարողներ» բացատրութիւնը։ Խորհրդարանի յանձնաժողովը անորոշ գտած է այս բացատրութիւնը եւ տեղը դրած «համայնավար» բառը։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ահա անուն մը քանդակուած ամէնուն սրտին մէջ, զինքը մօտէն ճանչցողին կամ հեռուէն իր գործերը լսողին։

Պոլսահայ երաժշտութիւնը ընկճուած միջավայրին բարքերէն, փոտահարար չպիտի ուշանար լուծուիլ եւ պիտի դառնար հետզհետէ ռնգային, կզակային ու տհաճ, դժբախտաբար միշտ հայկական անունին տակ։

Հասաւ Կոմիտաս ու վարդապետեց երաժշտութիւնը։

Պոլսահայութիւնը իրականին մէջ պէտքն ունէր այդ վարդապետութեան, որ աւա՜ղ շատ քիչ տեւեց վարդապետին հիւանդութեան եւ երկրին պատերազմային վիճակներուն պատճառաւ։

Երաժշտական այդ յեղաշրջումն ալ ոչ նուազ պատերազմ մը եղաւ հայութեան մէջ, երբ կարգ մը երաժիշտներ հակառակ կ'արտայայտուէին։ Անգիտակի՞ց եղելութեան՝ թէ հացի կռիւ։ Իրականութիւնը այն է թէ չէին տանիր այդ յեղաշրջումը։ Բայց ի պատասխան բոլորին, ան գործեց մաքուր պայքարով եւ իր փառայեղ գործերով, հաւաքեց երիտասարդութիւնը իր հեզութեամբ ու համբերատար ոգիով՝ իսկ ժողովուրդը իր հետաքրքրական համերգներով։ Կա՛յ իր համերգասրահներուն մէջ մէկ հոգի որ ամենադոյզն գանգատը յայտնած ըլլայ իր մասին։ Բոլորս իր քէրթէնքէլէներն էինք եւ ան իրականին մէջ քէրթէնքէլէներն իսկ կը սիրէր։ Ճշմարի՛տ երաժիշտ։

Կոմիտաս վարդապետ սիրուած ու յարգուած, շատերու բերնին մէջ կը մերկանար իր վարդապետութենէն ու կը դառնար Կոմիտաս, ինչպէս խօսեցաւ ողբացեալ Տիգրան Չէօկիւրեան (աքսորուած ու նահատակուած) իր ճառին մէջ հացկերոյթի մը պահուն, որ տրուեցաւ Ղալաթիոյ Դպրաց Դասուն կողմէ, բազմաձայն պատարագէ մը վերջ, ուր վարդապետը վեհանձնութիւնն ունեցաւ յայտնելու թէ՝ իրմէ վերջ պիտի ըլլան հայեր զինքը գերազանցող։ Ահա հոս ալ կը բարձրանայ ան իր գիտակցութեամբ ու կը ներկայանայ իբր ճշմարիտ երաժշտագէտ։

Իր կորովը աւելի եւս գնահատելի, կուգայ մտքիս մէջ արթնցնել յիշատակ մը, երբ կը դասաւանդէր [illegible] Մայր Եկեղեցւոյ Դպրաց ուսումնարանին մէջ։ Միջոց մը ձայնը այն աստիճան կտրուած էր որ, նոյնիսկ չէր կրնար խօսիլ։ Զբաղեցաւ երբեք եւ իր կորովէն ոչինչ պակսեցուցած, սուլելով դասաւանդեց։ Իր պարտաճանաչութեամբ չէր կրնար յուսախաբել յիսունի չափ երգիչներ, որոնք դասարանին մէջ իրեն կը սպասէին։

Ի՞նչ էր անոր արժէքը երաժշտութեան մէջ։

Համակ զգացում ու ճաշակ։ Իր երգերը, որոնք հաւաքածոներ են գեղջուկ երգերու, դաշնաւորած է պարզ եւ սիրուն ոճով, եւ իր առանց ձայնագրութեան սորվեցնելու գաղտնիքը այդ պարզութեան մէջ ըլլալէ աւելի, առհասարակ բոլոր երգերուն զանազան ձայները (partition) մէկ մէկ նուագակ ներկայացնելուն մէջ պէտք է փնտռել, որով դիւրըմբռնելի կը դառնան։

Ինչո՞ւ չունեցաւ ան նաեւ իր երաժշտութիւնը։

Չեմ կրնար հաւատալ թէ ստեղծելու անկարող մը եղած ըլլար ան, երբ նկատի ունիմ իր գեղեցիկ դաշնաւորումները, որոնք ոչ նուազ ստեղծագործութիւններ են, մանաւանդ «Սիփանայ քաջերու» պէս գրեթէ միօրինակ երգի մը հոյակապ դաշնաւորումէն վերջ, պէտք էր վստահիլ իր մասին՝ թէ ան պիտի ունենար նաեւ իր երաժշտութիւնը։ Բայց սեւ բախտը դադրեցուց այդ բազմարդիւն միտքը գործելէ՝ երբ դեռ շատ բան կ'ուզէր ընել եւ պիտի ընէր եւ պէտք էր ընէր։ Կ'երեւի խորհեցաւ նախ եղածը չկորսնցնել եւ յետոյ նետուիլ դէպի նորութիւն։

Իր առաւելութիւննե՞րը։

Կարողութիւն մըն էր սորվեցնելու, աւանդելու, երբ իրեն չէր պակսեր երգելու կերպը ու մանաւանդ կրնալ ըսել, բացատրել դիրքը։ Ահա փնտռումը ձայնական երաժշտութեան մէջ յաջողելու համար։

Նուագելու մեծ կարողութիւն մը կամ լաւագոյն դաշնակահար մը չի կրնար հասցնել երգեցիկ խումբ մը իր կատարելութեան, երբ կը պակսի իրմէ երգելու արուեստը ու վարելու գծաւորին ոգին ու եռանդը։ Եթէ վարիչը չունի յատկութիւն թափանցելու երգին առհասարակ եւ մանաւորապէս անոր զանազան ձայներուն, կամ եթէ անկարող է այդ ըմբռնումին հաւասար աստիճանով աւանդել իր դասերը, երգը կը մնայ մեռած։ Բանաստեղծը կը գրէ, բնական է կը զգայ ու թերեւս աւելին իսկ, այնպէս ինչպէս որ ճարտասան մը պիտի կրնար այդ գրութիւնը արտայայտել՝ ներկայացնել, բայց ո՞ւր է այն բանաստեղծը որ կարենար միաժամանակ երկու կարողութիւն ունենալ,— գրել ու արտասանել։ Ահա Կոմիտաս վարդապետ կը ներկայանայ իբր դաշնաւորող, իբր երգող եւ սորվեցնող եւ իբր վարող։ Երբ շատ դժուարին է այդ մարմնացումը գտնել, իր կորուստը դառնապէս ողբալի է։

Կոմիտաս վարդապետ կը խօսէր նաեւ իր նայուածքով։ Հասարակ պահերու հեզն ու կատակախօսը, զուարթը, անմատչելի առիւծ մը կը դառնար խմբերգ վարելու պահուն. որովհետեւ ըմբռնելով կը վարէր, գիտէր իր չափերուն արժէքը տալ։ Իսկ մեներգի մը պատրաստելու պարագային, ճանճերն իսկ պէտք էր դադրեցնէին իրենց բզզոցը. այդ կը պահանջէր իր նայուածքով։

Երաժշտութեան պակասը մեր գաղթօճախներէն ներս, կուգայ անգամ մը եւս շեշտուիլ մեր ներկայ պարագաներուն, երբ բազմաթիւ երիտասարդներ չունենալով այդ ճաշակը, այդ ուղղութեամբ չեն խորհիր իսկ, կազմել երգեցիկ լուրջ խումբեր ու միայն դարձնել իրենց ձեռնարկը եւ հայ երգը ծանօթացնել օտարին։ Ինչո՞ւ մանուկին չտալ երգին ճաշակը որ կրնայ զինք փրկել գլխէն դուրս, շատ մը պատահարներէ ու սխալ ճամբաներէ. ինչո՞ւ զայն չօժտել երաժշտական զգացումով ու գրկել զայն հոգիի ազնուացումէն։ Կոմիտաս վարդապետ վստահաբար ունէր այդ ծրագիրները։

Հայը գիտցաւ ծափահարել զինքը իր երգերուն համար, բայց շատ չեղան անոնք որ անոր էութիւնը ծափահարեցին, անոր ճշմարիտ արժանիքը գնահատեցին։

ՆՇԱՆ Յ. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի (13 յունիս).

—Ըստ լուրերի Նախիջեւանի շրջանում կեանքը խաղաղ չէ, ապստամբները շատ են նեղում բոլշեւիկ պաշտօնեաներին, միւս կողմից էլ զօրքի մէջ անհամաձայնութիւններ կան. Նոր զօրամասեր են բերել Նախիջեւան։

∴ Զանգեզուրի երկրաշարժից վնասուածների օգտին տեղւում հանգանակութիւն ձեռնարկեցինք նախ մեր հայրենակիցների — Ղարաբաղ-Զանգեզուր—եւ ապա ընդհանուրի մէջ, մօտ 170 թուման է հաւաքւած, մտածւում է մթերքներ գնել եւ հասցնել, եթէ խորհրդային հիւպատոսը համաձայնի։

«Հօկ»ն էլ իր հերթին հանգանակութիւն ձեռնարկել է, մօտ 400 թուման էլ նրանք են հաւաքել. բայց նրանք ուղղակի դրամ են յանձնել։ Ինչ խօսք որ այդ հաւաքւած դրամները բոլշեւիկեան հիւպատոսարանը պիտի մնան եւ իրենց գաղտնի ֆոնտերին պիտի յատկացնեն, իսկ մեր աչքերին փոշի փչելու համար մի քանի հարիւր ռուբլի ռուսական դրամ կ'ուղարկեն եւ դրանով հարցը կը փակւի։ Գաղութներում հանգանակութեան գործը շատ դանդաղ կ'ընթանայ, այդպէս է երեւում թերթերից։ Նորեկներ պատմում են թէ Զանգեզուրը համարեա թէ հիմնովին աւերւել է եւ ժողովուրդը շատ ծանր պայմանների մէջ կ'ապրի։ Բոլշեւիկների ուրախութեանը սահմանը չկայ, բոլոր շրջաններում սկսել են իրենց ցանկացած ձեւով հաւաքական տնտեսութիւն հաստատել։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կոմիտաս վարդապետ մին [illegible] այն դէմքերէն, որոնց անուն[illegible] մարդ կը յիշէ հայուն վրայ խո[illegible]հած միջոցին։ Այսօր տաղա[illegible]ւոր վարդապետը կը ներկա[illegible]յացնէ հայ երաժշտութի[illegible] խիստ հաւատարմութեամբ, հա[illegible]տարութիւնով, Եւրոպայի երա[illegible]ժշտագէտ մասին հետաքրքրու[illegible]թիւնը եւ նոյն իսկ հիացու[illegible] շարժելով։ Գերման փրոֆէսօ[illegible] մը Պերլինի մէջ լսելէ նոյ[illegible] վարդապետին երգածը, կը յա[illegible]տարարէ հայ երաժշտութեա[illegible] առաջնութիւնը հին յունակա[illegible] երաժշտութեան վրայ, որ մի[illegible]չեւ մեր օրերը նկատուած [illegible] տիպարը՝ մեղեդիներու վայե[illegible]չագեղութեան։ Իր այս ազգա[illegible] գործին արքան ջանք, գիտու[illegible]թիւն նուիրած է վարդապետը [illegible] կը հասկցուի երբ իր առաջի[illegible] փորձը արուեստին մէջ 11 տա[illegible] ըսկանքին կ'ընէ ձայնագրելու[illegible] Հովարէքը։ Խորունկ այս երգը [illegible] զօրաւոր արտայայտութիւն [illegible] գեղջուկ սրտի, իր մէջ խոր ար[illegible] ձագանգ կուտայ։ Հարիւրն ա[illegible] կը բացուի նոր տարբերով [illegible]ցուն, որոնց տիրապետումին պիտ[illegible] ձգտի, եւ լաւագոյն կերպով ա[illegible] խատելու միտումով թերեւ[illegible] կ'առանձնանայ կրօնաւորի օթե[illegible]մին մէջ։ Կը ճակատի պատմ[illegible]կան դժուարութիւններու դէմ [illegible] վերջապէս կը յաջողի Էջմի[illegible]ծինէն Գերմանիա երթալ ու հ[illegible] երաժիշտ վարպետներու աշ[illegible]կերտիլ, որոնցմէ 1899ին [illegible] վկայուի։ Ալ տէրն է արուես[illegible]տին, հեռաւոր գաւառներու ան[illegible]կիւններէն, ալեփառ Մասիս[illegible] կողերէն, ու Արագածի դաշտեր[illegible] վարդապետը երգեր կը ժողվ[illegible] կը մտնէ ամէն սիրատարփ կոյր[illegible]ճին, սիրարկու աղջկան, քըր[illegible] նախանձ գիւղացիին, խնդամի[illegible] պարանցիկներուն ու գրի կ'առ[illegible] անոնց երգածը։ Ու արդիւնք [illegible] դիւթական է, որովհետեւ վար[illegible] դապետը խորունկը կը թափան[illegible]ցէ այդ շինական պարզամիտ [illegible] երգերուն, անոնց նկարագիր[illegible] կ'իւրացնէ, օգտուելով եւրոպա[illegible]կան երաժշտութեան միջոցնե[illegible]րէն, զանոնք կը գործածէ ի վեր [illegible] հանելու, ինչ որ կայ գերագան[illegible]ցապէս բանաստեղծական ա[illegible] երգերուն մէջ։ Դաշնաւորու[illegible]թիւնը բացատրութիւնն է հրա[illegible]շալի խորհուրդին՝ երգին մէ[illegible] դիզուած։ Կեանքի, տառապան[illegible]քի, խինդ ու ցաւի ինչքան զօ[illegible]րաւոր ու լեցուն արտայայտու[illegible]թիւն որ կայ գեղջուկէն զուր[illegible] եկող տողերուն մէջ, աւելի կը լայննայ, կը խորունկնայ, կը շատնայ, թափ կ'առնէ ու կը ստուարանայ, երբ տողերուն մէջ կը զուգին դաշնաւորու[illegible]թիւնները։ Այսպէս հայ երգե[illegible]րու պատմութիւնը կը շարու[illegible]նակուի եւ կ'ամբողջանայ։ Եր[illegible] բեմը միակ նոթ մըն է, որ կ'ը[illegible] կերանայ երգին, բայց կը սահ[illegible]մանէ անոր իմաստը, թռիչ կու[illegible]տայ անոր ու արձագանգը կ'ըլ[illegible]լայ խորապէս թափանցող։

Վարդապետը տակաւին հրատարակած է միայն 12 գեղջուկ երգեր, որոնք լոյս տեսած են Փարիզի մէջ, La Lyre Arménienne խորագրին տակ։ Հոս կա[illegible] Հով արէքը, Անտունին, Համբերգանը եւ այլ միաձայն երգեր, իսկ իմ չինարի եարը, գարուն ա, Լուսնակն անուշ, Եողեր ջան[illegible] գութաներգ խմբերգները։ Այ[illegible] երգանակը, հրաշալի, դաշնաւոր[illegible]ուած են մեծ խնամքով։

Դասական երաժշտութեան [illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՏԱՂԻ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«ՀԱՅՐԵՆԱԴԻՍԻ, ՀԱՅԿԱԶԱԿ, ԽԼԼՈՏ, ՋՈՐԻ»

Այս միջոցին կատաղի պայքար մը կը մղուի Պոլսոյ Թուրք Թերթերուն միջեւ։ Բազմաթեակատին հրամանատարներն են ծանօթ խուժանավար եւ Թունդ քէմալական Եօնուս Նատի պէյ եւ ընդիմադիր եւ երբեմն հրոսապետ Արիֆ Օրուճ պէյ, որ քանի մը անգամ բանտարկուեցաւ։

«Սօն փօստա» հետեւեալ ձեւով կը պատմէ կռիւը.

— Վերջին երկու օրուան ընթացքին, ծածուկը նմանեցաւ հրաբուխի մը որ գաղտնի ձեռքի մը կողմէ բանկցուած է։

Անտարակոյս իրենց տրուած հրահանգին վրայ, երեք «Ճիւմհուրիէթ», «Միլլիէթ», «Վագըթ» եւ «Աքշամ» միաժամանակ յարձակում գործեցին։ «Ճիւմհուրիէթ» յարձակեցաւ Արիֆ Օրուճ պէյի անձին վրայ։ «Միլլիէթ» խօսեցաւ ընդդիմադրութեան մասին եւ շեշտեց թէ մեծ լեզու գործածելու է։ «Վագըթ» եւ «Աքշամ» ալ դէմ գրեցին ընդդիմադիր այս հրատարակութեանց։

«Հաքիմիյէթի Միլլիյէ»ի մէջ ալ Ֆալիհ Ռըֆգը պէյ «Սօն Փօսթա»ն կը հարուածէ, ի մէջ այլոց ըսելով.— Այլեւս առենը եկած է վերջ տալու այս թշնամական մթնոլորտին։

Խալքի թերթերու այս միացեալ ճակատին դէմ կան երեք թերթեր.— «Եարըն», «Եըլտըզ» եւ «Սօն Փօսթա»։

⁂ Արիֆ Օրուճ պէյ, «Եարըն»ի Յունիս 22 թիւով բուռն պատասխան մը կուտայ Եօնուս Նատի պէյ «Պատասխան զզուելի մարդուն» վերնագրին տակ.

— «Ճիւմհուրիէթ»ի խմբագրապետը, բոլորին ծանօթ է իր հայկատակութեամբ եւ նիւթապաշտութեամբ։ Առեն մը Համիտը փառաբանեց «Մալումաթ» թերթին մէջ։ Իթթիհատի օրով, դարպասելով փորձեց մօտենալ Թալէաթ փաշային, բայց յետոյ վտարուեցաւ անոր կողմէ։ Այժմ ալ ջրհանկիրի վայել հայհոյութիւններով կը յարձակի նորակազմ կուսակցութեան վրայ։

«Մեր աչքերը կրնան չիլ ըլլալ, եւ մեր դէմքը խլլոտ, կամ ինք կըրնայ գատարկապորտ մը ըլլալ։ Բայց ատիկա պատճառ մը չէ, որ ինք հանրային կարծիքով զբաղելու իրաւունք չունենայ։ Թող ըսէ թէ Արիֆ Օրուճ իրեն չափ փաստա՞ծ է այս երկրին, ո՞ւր է դողութիւն, կողոպուտ ըրա՞ծ է։ Կը հարցնենք այսօրուան միլիոնատէր Եօնուս Նատիին, որուն Էնկիւրիի հին վիճակը ծանօթ էր մեզի.— Նախապատուութեա՞մբ է որ այսօր տիրացած է Պոլսոյ կէսին։ Ինքը չէ՞ որ բաժնետէր է «Թիւրքօւագներուն, արդի գործարաններուն, Գօձօնթիններուն, ըմպելի մենաշնորհներուն, Չինկալի անտառային ընկերութեան։ Ինքը չէ՞ որ տիրացած է Իթթիհատի շէնքերուն, Հայոց լքեալ գոյքերուն եւ ապարաններուն։ Եւ կը հարցնենք.— Եթէ Աստուած չընէ, աղէտ մը գայ երկրին գլխուն, առաջին անգամ ո՞վ պիտի փախչի, Արիֆ Օրո՞ւճը թէ ինքը»։

«Եարըն»ի խմբագրապետը յետոյ կը կրկնէ թէ Եօնուս Նատի պէյ ժամանակին 1000 ոսկի առած է Չէրքէզ Էտհէմէն, «Եէնի Կիւնը» հրատարակելու համար։ Աոր վկայ են Շիւքրիւ, Ռէշիտ եւ Հագգը Պէհիճ պէյերը։

Յունիս 22 թիւով Եօնուս Նատի պէյ նոր յարձակումներ կը գործէ.—

— «Թուրք ազգը չի կրնար հանդուրժել որ Արիֆ Օրուճի նման հայրենադաւ մըն որ կուսակցութիւն կազմէ, եւ անվարժներ իր ոտքին պըլլուին։ Պաշտօնապէս իբր դաւաճան ճանչցուած մէկը չի կրնար ոչ միայն կուսակցութիւն կազմել, այլ եւ թերթ հրատարակել։

Հապա՛ «Եըլտըզ» կոչուած սա քուրջի կտորը։ Տակաւին չհասկցուեցաւ թէ անոր հրատարակիչը յո՞յն է, թո՞ւրք է թէ երկուքին խառնուրդը։ Ամէն պարագայի մէջ, անոր թրքութիւնը շատ կրնայ նմանիլ «Ալէմտարճի»ներու թրքութեան եւ յոյնութիւնն ալ՝ Իթիլաֆական Պօշօներու եւ Քօզմիններու յոյնութեան։ Բայց մեծ ու անհանդուրժելի անպատկառութեամբ մը, այս թերթը պնդեց թէ պէտք է Մեծ կազին ալ քննադատել»։

Իր կարգին, «Եըլտըզ» շատ բուռն պատասխան մը կուտայ Եօնուս Նատի պէյի, ի մէջ այլոց ըսելով.

«Քաշուող կառքերուն ջորիի գեր կատարողները այն արարածներն են որոնք անցեալին մէջ ալ նոյն սոսը դերը կատարած են։ Բռնակալութեան եւ Սահմանադրութեան շրջանէն մնացած հացկատակները պէտք է անւ հաղերու մէջ թաղուին»։

⁂ «Սօն Փօսթա», որ իր առաջին էջին մէջ եւ վեց սիւնակի վրայ դրած է «Հրետանին կրակը սկսաւ» վերտառութիւնը, այսպէս կը բացատրէ պայքարին նպատակը.

— «Վագըթ»ն ալ Արիֆ Օրուճ պէյի վրայ կը յարձակի այսօր։ Իսկ Ֆալիհ Ռըֆգը պէյ «Միլլիէթ»ի մէջ նորէն մեզ կը հարուածէ։ Եւ այս բոլոր օրկաններուն մէջէն նոյն փափաքը կը բարձրանայ.

— Այս երեք թերթերը փակեցէք, շատ կը խօսին։

ժխտական արուեստի մը տեղ կայ, ու հակառակ մեծ վարպետներու գործերուն, կարելի է հիմնել նոր ոտքերով մը եբաժշտական գործի մը վրայ, ինչպէս կ'ըսէ Վ. Հիւկօ, Պօտլէրի բանաստեղծութեանը համար։

Յ.

(Ոստան, 1912)

ՕՍՄ. ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Փարիզի մէջ օսմանեան պարտքերու բաժնետէրերու վարչութեան վերջին նիստին մէջ Էնկիւրիէն վերադարձող պատուիրակները երկար զեկուցած տուին Թուրք կառավարութեան հետ տեղի ունեցած բանակցութեանց շուրջ։ Վարչութիւնը ընդունեց Թուրքիոյ տընտեսական տագնապին ծանրութիւնը, եւ պատրաստ եղաւ որոշ զիջութիւններ տալու, պայմանաւ որ 1928ի համաձայնութիւնը անփոփոխ մնայ։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Էնկիւրիէն եկած լուրերը կը հերքեն այն զրոյցը թէ նոր կուսակցութիւն մը կազմելու ձեռնարկներ կ'ըլլան, Խալքի կարեւոր անդամներէն մէկուն գլխաւորութեամբ։ Նոյնպէս Հիւսէյին Ճահիտ պէյ հերքած է թէ «Սէրվէթ»ի գլուխը անցնելու համար դիմումներ եղած է իրեն։ «Թանին»ի նախկին խմբագրապետը յայտարարած է թէ առանկ բանէ մը լուր չունի եւ թէ իր դիրքը որոշ է արդէն, քանի որ քաղաքականութենէ քաշուած է։

«Սէրվէթ»ը վերակենդանացնելու զրոյցը կը հերքէ նաեւ լրատու թերթը՝ «Սօն Փօսթա», Էնկիւրիի իր թղթակցին բերնով։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՔԱՇԱՆ.— Երիտասարդ 34 տարեկան կեանք մըն ալ կը խլուի մեզմէ, կեանք մը յոյսով եւ եռանդով լեցուն։ Զմիւռնիոյ շրջանի ՙխանդավառ դաշնակցական ընկերներէն մին եւ փարիզի հարաւային շրջանի յաւագոյն հայ երիտասարդը, որ գիտէր գոհուիլ քարոյապէս եւ նիւթապէս իր հանրային պարտականութեան մէջ յթերանալու համար։

Շրջանիս բոլոր Հայերու արցունքը եւ կսկիծը երեւաց արդէն, երբ յանձնեցինք զայն հողին, զրկուելով ի սպառ խանդավառ եւ գիտակից երիտասարդէ մը որուն թողուցած պարապը պիտի դառնայ միշտ զգալի։

Յարգանք իր յիշատակին։

Ս. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՕՖԻՍԸ

«Յառաջ»ի 18 յունիս թիւին մէջ «Հայ գաղթականներու դրասենեակը» խորագրով յայտարարութիւնը, որ կը վերաբերի Հայ Գաղթականներու Կեդր. կոմիտէին, շփոթութիւն բռնեղծած ըլլալով մտքերու մէջ, ներկայիս անհրաժեշտ կը նկատենք յայտնել Ֆրանսայի Հայ հասարակութեան, որ Հայ Գաղթականներու Օֆիսը կը գտնուի միշտ 71 ավընիւ Քլէպէր, ուր կ'ընդունուին ներկայացողները ամէն առաւօտ, ժամը 10.30էն 12 եւ ամէն կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30էն 4.30։

Հայ Գաղթականներու Օֆիսը, ըստ առաջնոյն, եւ ֆրանս. կառավարութեան արտօնութեամբ, կը կատարէ ամէն կարգի հիւպատոսական գործողութիւններ (բացի անցագրէ), ծննդեան, ամուսնական, դպրոցական, բարի վարուց վկայականներ, օրէնքի վկայագրեր, թարգմանութիւններու ստորագրութեանց վաւերացում եւն. եւն.։

Տնօրէնութիւն
Հայ Գաղթականներու Օֆիսի
71, Avenue Kléber

ԱՅՍՕՐ ՅՈՒՆԻՍ 30 ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգիններ, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն, կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 26)

ՓՐԱՆՍԱ.— Դժբախտաբար յառեալ եմ Եւրոպայի պզտաներուն վրայ «Հայը Հայ պահելու» համար մինչեւ հիմա ցոյց տրուած միջոցներու արդիւնքի մասին։ Այդ բոլոր միջոցները անկարող են բուն չարիքին առաջքն առնելու։ Օրինակ. շաբաթը 1-2 օր հայերէնի յատկացնել ոչ մէկ նշանակութիւն ունի, քանի որ մանուկը իր մնացած ամբողջ ժամանակը ֆրանսացիին մօտ կ'անցընէ ու այդ պարագային ուզէ թէ չուզէ պիտի ստիպուի որդեգրել ֆրանսացիին վարք ու բարքը, սովորութիւնները եւ ամէն ինչ որ օտար է։ Այս տեղ ըսեմ անմիջապէս թէ, Հայերս չափէն աւելի ճարպիկ ենք կապկելու ձեւերուն մէջ։ Ցդան կտրուած պիտի ըլլայ հայ միջավայրէն ու մթնոլորտէն, եւ իրեն ամէն ինչ կը թելադրուի օտարէն, ու ինչո՞ւ չէ, կը պատուաստէ զայն այդ միջավայրին մէջ, իբրեւ վաղուան ֆրանսացի մը, ոչ թէ իբրեւ հայ մը, ինչ որ մեր բարի ցանկութիւնն է տեսնել դպրոցէն տուն գալէն յետոյ, ի՞նչ ծածկենք, հայ մայրը, հազարէն մէկը չունի ազգային պէտք եղած դաստիարակութիւնը, ազգային իր գիտակցութիւնը, որպէս զի կարենայ իր զաւակը կարելի եղածին չափ հեռու պահել օտար ազդեցութիւններէ։ Ընդհակառակն, աշխարհը իրեն կ'ըլլայ, եթէ իր զաւակը օտար քանի մը կապիկութիւններ սորված ըլլայ, հոգ չէ թէ իր հայութիւնը վրայ տուած ըլլայ։

Հայ ազգի դժբախտութիւնը նոր չէ որ սկսած է, ասկէ տարիներ ու դարեր առաջ ալ ունեցած ենք նոյն ցաւը, պատեցէք կեդրոնական Եւրոպան, մանաւանդ Հունգարիա, Չեխիա եւն. ամէն քայլափոխին պիտի հանդիպիք «Ճանով» ծականուններու, Սէմեան, Դրոյեան, Զաքարեան, որ հաւանաբար Զաքարեան է, քրքրեցէք անոնց պատմութիւնները եւ պիտի տեսնէք որ մեր նախորդ գաղթականներու ժառանգորդներն են։ Ու այսօր ոչ միայն օտարացած են, այլեւ իրենց ծագումի մասին իսկ գաղափար չունին։ Նոյնը վիճակուած է մեր վաղուան սերունդին, եթէ մենք օր առաջ պէտք եղած միջոցները ձեռք չառնենք։ «Յառաջ» կը գրէր թէ հայ մը իր ունեցած հարստութեան... մասը կտակած է ամերիկեան գոլէճի մը։ Եւ այս, դժբախտաբար 40 տարուան կեանք ունեցող գաղթական մըն է, բայց յուսահատ չեմ։ Ի՛առաջարկեմ.—

1.— Անխտիր միացնել հայութեան պատկանող բոլոր հարստութիւնները, ուր որ ալ գտնուին։

3.— Բոլոր կուսակցութիւններէն, յարանուանութիւններէն եւ Հայրենակցական Միութիւններէն սահմանել ձեռնհաս եւ կարող անձնաւորութիւններէ բաղկացած մարմին մը։

Այդ մարմինը իր մասնաճիւղերը պիտի ունենայ բոլոր հայաշատ վայրերուն մէջ (Ֆրանսա, Սուրիա, Ամերիկա, Եգիպտոս, Պարսկաստան, Ցունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա եւայլն)։ Յիշուած ազգային հարստութիւնները այդ մարմնի տրամադրութեան տակ դնել ու պահանջել անկէ որ գաղթականները տեղաւորէ Սուրիա, Իրաք եւ Պարսկաստան, անոնց ապահովելով անհրաժեշտ պայմաններ որպէսզի կարենան հաստատուիլ եւ գործի տէր դառնալ։

3.— Հայութեան բոլոր կեդրոնացած տեղերը բանող նախակրթարաններէն զատ նաեւ երկրորդական վարժարաններ հիմնել որ սերունդը կարողանայ հինը փոխարինել։ Ահա գործեր, որոնք խիկարէս խանդ ու եռանդ պիտի ստեղծեն եւ անպայման սպասուած արդիւնքը պիտի տան, պայմանաւ որ խղճամիտ անհատներ գտնուին գործի գլուխ։

Կ'ընդունիմ որ չափէն աւելի դժուար է այսպիսի գործի ձեռնարկել։ Բայց հաստատ կամքին եւ միահամուռ աշխատանքին առջեւ պզտատն անգամ կը փշրուի...։ Ուրեմն եթէ այս ճամբով ճամբայ ելլենք մէկդի դնելով խտրութիւնները, կուսակցական քինախնդրութիւնները, մեծ յաջողութիւններ կ'ունենանք։

Սամիկ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՀԱՃԻ ՔԵՐԻՄԻՆ ՕՐԸ

(կովկասեան գրականութիւն)

— Ո՜վ ամենակարող Աստուած, ...ր մեզի երկնային օրհնութիւնդ, թողուր որ մարին, ուրիշներու ...ոտ ըլլանք, թող ամբողջ արարածներդ երկնային արքայութեանը ...ժանանան։ Ո՛, Փարի-Փերվերտիր, գթա՛ ստրուկներուդ, մի թողուր որ հաւատարիմ ծառաներդ ...ոյ թշնամիներուն ծաղրը ըլլան, ու անպատուութիւն...

Դարձո՛ւր մեր բարեկամները ա... ու ջերմ բարեկամութեան, եւ ոչնչացուր մեր թշնամիները, անպատիժ մի՛ թողուր նա...ներդ։

⁂

...մանային գիւղերկ առաւօտ ...էր, 57 տարեկան մարդ մը, ծըն... իր առաւօտեան աղօթքը կ'ըներ ... մզկիթի սենեակի մը մէջ։ ...էմքին վրայ ունէր մեծ ու ծուռ ... մը, պզտիկ ու խորունկ աչքեր, ...ք աննշմարելի էին գրեթէ պեխերու պէս թանձր յօնքերուն տակ։ Լայն բերան մը, ներկուած մօրուք մը կէս սեւ, կէս կարմիր, եւ հորիզոնաբար կարճ կտրուած պեխեր։

Դէպի հարաւ, Մեքքէի նուիրական տաճարին ուղղութեամբ նըստած կ'աղօթէր։

Քիչ հեռու, մարդուն ետեւ կը լսուէր մարդկային ձայնի ալիքներու միօրինակ փսփսուք մը, սեւով պըլլուած, դէմքը աննշմարելի, միայն երկու աչքեր կը փայլէին։

Այդ ուրուական կերպարանքը աղօթող մարդուն կինն էր, նոյն ինքն Հաճի Քէրիմ, վաճառական, որ Աստուած գիտէ ինչ հարստութիւն ունէր, բոլոր քաղաքացիներէն «ճերմակ մօրուք» կը ճանչցուէր՝ նշանաւոր մարդ, մանաւանդ իր հարստութեամբ։

Մութ էր սենեակը, արեգակը դեռ բարձրացած չէր, մարդ միայն աչքի ակնարկով մը կրնար գիտնալ թէ, այդ սենեակը ուր Հաճի Քէրիմը եւ իր կինը առաւօտեան աղօթքը կ'ընէին, կը ծառայէր նաեւ իբրեւ ննջասենեակ։ Այացոյց՝ զետեղուած երկու մահճակալները, որոնց մէկը անշուշտ երկան և կնոջը կը պատկանէր, իսկ միւսին մէջ, վերմակին մէկ ծայրը իր վրայ ծալլուած ըլլալով, կը տեսնուէին երեք մանկական մարմիններ։ Հաճի Քէրիմին զաւակներն էին, երկու տղայ, մէկը՝ տասներկու տարեկան, եւ աղջնակը Շուշա՝ վեց տարեկան։

Հաճի Քէրիմ, բնաւ տունի խառնակութիւն չէր սիրեր։ Կը մտածէր որ եթէ իւրաքանչիւրին մահճակալ մը զետեղէր, աւելորդ տեղ կորսնցուցած պիտի ըլլար։ Այսպէս պարտադրած էր որ՝ երեքը միասին պառկին։ Այս պատճառաւ գրեթէ ամէն իրիկուն, ելլել եւ պառկելու միջոցին կռիւ կը ծագէր, բայց Հաճի Քէրիմը մեծ փիլիսոփայ մըն էր, այսպիսի «պարապ բաներու» ուշադրութիւն չէր դարձներ։

Կինը աղօթքը, իր ամուսինէն առաջ լրացած ըլլալով, գնաց նախաճաշ պատրաստելու։

Իսկ Հաճի Քէրիմը, իբր պարտք կը շարունակէր աղօթքը, կրօնական ջերմեռանդ համոզումով լեցուած։

Վերջապէս իր անվերջ նամազը վերջացուց, ու սկսաւ վրան գլուխը յարդարել, նախ ոտուըները իր լայն շալվարին մէջ անցուց, կաճկելու փոխարէն կապով մը կապեց, հագաւ թանձր կօշիկները, եւրոպական ձեւով շինուած, սեւական կերպասէ բըռէնկօթին տակ քանի մը ծրարներ ծածկեց, երկայն եւ ծայրը սուր գլխարկ մը դրաւ, ածապարեց իր անձին քննութեան։ Հաւնեցաւ եւ սկսաւ մօրուքը սանտրել, ու քանի մը անգամ դէմքի ծռմռտուքներ ըրաւ, որ կրնար աչ ու ձախ մատնել ամենէն քաջ տղան անգամ։

Իր յարդարանքը լրացուց, նըստաւ գորգին վրայ, գրպանէն կեղտոտ տետրակ մը քաշեց, սկսաւ հաշիւ ընել։ Այսպէս սենեակը կը վերածէր երբեմն աղօթատեղիի, ննջասենեակի եւ գրասենեակի։ Երբ Հաճի Քէրիմ կ'աշխատէր, տղաքները արթնցան եւ սկսան արտօնչալ տեսնելով որ իրենց մարմնոյն ամէն կողմը ցաւ կը զգան։ Հագուեցան, լուացուեցան, եւ թաշկինակով մը սրբուեցան։ Ետոյ նստան հասարակ բնանիքի մը անդամներուն պէս, համեստաբար սպասելով թէյին։

Ծառաները եռուցիչը բերաւ, պատրաստեց գաւաթները եւ սկսաւ շաքար կոտրել։

Մուրծին աղմուկը Հաճի Քէրիմին ուշադրութիւնը գրաւեց, եւ խորապէս զգաց շաքարին նուազումը։

Կարծեմ բաւական շաքար ունինք, այնպէս չէ՞, հարցուց կնոջը։

— Ո՛չ, չի բաւեր, պատասխանեց կինը, այս իրիկուան կը բաւէ, բայց ոչ վաղն առտուան։

Թէեւ Հաճի Քէրիմը ուրիշ պատասխան չլսեց, սակ... եւ այնպէս զարմացաւ։

— Ի՞նչպէս գոչեց, եւ սկսաւ ուժգին ռնգաշնչել, ամբողջ շաքարը սպառեցա՞ւ... բայց տասը ֆունտ ունէինք... և կ'ըսէք որ վաղուան չի՞ բաւեր։

— Ի՞նչ զարմանալի բան կայ հոս, ըսաւ կինը, գիտե՞ս երբէն ի վեր այս շաքարը գնուած է, մէկ ամիս է, եւ տասը ֆունտ էր...։

— Արդեօ՞ք տասը ֆունտը զրած չէ, գիտե՞ս, մէկ ռուպլի 60 կոպէկ վճարած եմ, այսինքն 160 կոպէկ, 160 զինուորի օրական (*)։

— Եւ ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ, ըսաւ կինը, զաւակներս թէյ մըն ալ կուշտ ու կուռ չխմե՞ն։

— Ո՛, անիծեալ կին, շեշտեց Հաճի Քէրիմը, գիտե՞ս ուրիշներու համար ի՞նչ է դրամը, ի՞նչ դժուարութիւն, ի՞նչ նեղութիւններու պէտք է տակայ մարդ, որպէսզի դրամ շահի։ Շա՞տ անգամ մարդ անոր համար իր համոզումները կը ծախէ... Եւ ամբո՛ղջ աս, իմ ու քու ստամոքսիդ համար է, կարծես պատռած են։ Շատ անգամներ ըսած եմ,— շաքար մի դնէք գաւաթին մէջ, այլ կծելով խմեցէք...։

ՏԵՂՏՏԱՆ

(Շար.)

(*) Ընդհանուր համոզում մը կը տիրէ կովկասի միւսլիմաններուն մէջ թէ իւրաքանչիւր զինուոր օրական մէկ կոպէկ կը ստանայ։

նախարարը, հոլանտական դեսպանը, ժարաջախտ Լիթեէյ։ Կէսօրին հասան նաեւ հոլանտական գահաժառանգուհին եւ իշխանուհի Ցուլիանա։

Վնասը կը հաշուէն յիսուն միլիոն ֆրանք։ Հրդեհը մոխրացուց բազմաթիւ թանկագին հաւաքածոներ հոլանտական գաղութէն, եւ զանազան թանգարաններէ բերուած արժէքաւոր առարկաներ։

Ցուցէր ցաւակցութիւն յայտնեց Հոլանտայի։

Պուլկարիոյ դահլիճը փոխուած

ՍՈՖԻԱ, 29 յունիս.— Լիափչէֆ թագաւորին ներկայացուց իր դահլիճին հրաժարականը։ Թագաւորը անմիջապէս կանչեց Մալինոֆը, որուն հետ խորհրդակցեցաւ պահ մը քաղաքական ներքին կացութեան մասին, որ ստեղծուեցաւ վերջին ընտրութիւններէն յետոյ եւ Մալինոֆի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։

Մալինոֆ յաջողեցաւ կարճ ժամանակի մը մէջ կազմել իր դահլիճը, այսպէս.—Մալինոֆ՝ վարչապետ եւ արտաքին նախարար, Մուշանոֆ՝ ներքին, Կերկինէֆ՝ ելմտական, Մուրավիէֆ՝ կրթական, Կիչէֆ՝ հաղագործական, Ուրտանոֆ՝ հանրօգուտ շինութեանց, Փեթրոֆ՝ առեւտրական, Վարպինոֆ՝ դատական, Թորսթուրքոֆ՝ հաղորդակցութեանց, զօրավար Քիսոֆ՝ պատերազմական։

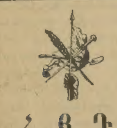

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Գառ. Միութիւնը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Կուկունեան, Համազասպ եւ Կայծակ խումբերու լիազօր ներկայացուցիչները։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէրպէտէրեան ընտանիքին

ԸՆԿ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ
մահուան առթիւ

Սանասարեան Սաներու Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր հիմնադիր անդամ

Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ
դառնաղէտ մահուան առթիւ

Սեբաստիոյ Գոչ Հիսար գիւղի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր հայրենակից Սիմոն Զամանեանի որ դժբախտութիւնը ունեցաւ 12 օրուան մէջ կորսնցնելու իր կինը

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԶԱՄԱՆԵԱՆ
(ծնեալ՝ Տէր Գալեան, Խորսանացի, 23 տարեկան) եւ իր զաւակը փոքրիկն Մարիամ։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարասնձակի Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Րիւ Գոլպէր, Գար-Թապայի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ

Շառ, Գ. Ա.— 25։
Տիկուան, Ս. Ս.— 35։
Սէն Ժէնվէ, Իշխ. Ա.— 70։
Սէն Մօրիս, Գ. Տ.— 162։
Բիլէոան, Զ. Ե.— 35։
Փիւժէ Սիւր Արժան, Կ. Մ.—70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի որբերէն Յակոբ Մութաֆեան (նախկին մականունը Գրիգորեան) կը փնտռէ իր վարպետը Պրուսացի գերձակ Նուպար Էնկիւրլեանը։ Իմացնել՝ H. Moutafianի, Odos Tivon No. 97, Kokinia, Le Pirée, Grèce.

— Խաչէր Կէտիկեան (Զըրանսա) կը փնտռէ իր քոյրը Զընտրճապցի (Մարաշի շրջան) Աղնիւ (նախկին անունը Կիւրճի) որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յակոբ Կէտիկեանի, Chez Mr. Bury René au Moulin mestifier, Maves (Loir et Cher). France.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակուած Մարսէյլի մէջ, Սերովբէ Տիրատուրեանի ձեռքով).

Օ. Տիրատուրեան 50, Mr. Maurice Obegi 50, ընկերներ Գաբրիէլ եւ Թորոս 30, Ա. Մուշեղեան 25, Բրուտեան եղբայրք 25, Mr. Albert Jullien, M. G. François, Կ. Կիրակոսեան, Mr. Fonta Fontan, Վ. Խազըճեան, Գ. Գոտուրեան 20ական, Mr. V. Oleweski 15, Mr. V. Belom, Գ. Գ. Ա-Մօվսէսեան, Թ. Տիրատուրեան, Յ. Գալթաեան, Վ. Զարուկեան, Գ. Փիլիպոսեան, Տ. Մուշեղեան, Ե. Արմէն, Յ. Զարըգեան, Գ. Ռուբեան, Խ. Սիլիճեան, Միսկեան, Թ. Տէրմէրկէրեան, Ոհ. Հ. Յովակիմեան, Գ. Գարոնեան, Գ. Յարութիւնեան, Խ. Յովսէփեան, Կ. Մամուզեան, Տ. Խաչիկեան, Mr. Palermo, Ա. Խորիկեան, Մ. Սվազլեան, Լ. Խալարեան, Կ. Թադէոսեան, Յակոբ Թարագճեան, Գ. Մալիկեան, Նավալեան եղբարք 10ական, Գ. Թ. Ս. Գործաւորներէն 20, Mlle D. Santi, Mr. G. Sina Kaserman, Տիկ. Լ. Սահակեան, Ա. Շաթըրեան, Մ. Եուսուֆեան, Ն. Օհանեան, Յ. Կարապետեան, Mr. Jean Boradies, Օր. Ն. Մէտարեան, Mlle Thérèse, Ս. Յակոբեան, Զ. Գավէզեան, Գ. Ալթունեան 5ական, Ս. Ջէմճեան 10, Տիկ. Մ. Գալեան 7 Ֆր.։ Գումար 707 Ֆր.։ Խմբ.— Տես «Յառաջ» 26 Յունիս)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, պաշտպանողական, Ֆրանսայի մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութիւնց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ ամէն օր ժամը 10–12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0–39.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Դուրա գիւղի Հայր. Միութեան կողմէ 12 յուլիս Կիրակի կէսօրէ վերջ Սէն Քլուի անտառին մէջ։

Նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ Օգոստոս 16ին։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

"ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ"

Գրեց՝ ՄԱԼԽԱՍ

500 մեծադիր էջերով եւ 130է աւելի լուսանկարներով, նուիրուած՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 40ամեակին։ Տպագրութիւն «Հայրենիք»ի, Պոսթըն։ Գին 2 տոլար։

Ա. Մալխասի յեղափոխական կեանքի յուշերուն Ա. հատորն է այս ստուար եւ խիստ հետաքրքրական գիրքը։ Հրատարակելի ունի դեռ երկու հատորներ։ Ա. մասին մէջ հրատարակուած են բազմաթիւ անտիպ նկարներ եւ տեսարաններ ու պատմական վայրեր Հայաստանէն։

Ստանալու համար կանխիկ վճարումով դիմել A. Malkas, P. O. Box 197. Astor Sta. Mass. (U. S. A.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ,, ՀԱՑՈՐ ԹԻՒ 3
ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ՄՇՈՅ ԳԵՂԱՄ)

ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

Ֆրանսա, գաղութներ եւ Պալքաններ 30 ֆրանք, Միացեալ երկիրներ 1 տոլար 50։

դիմել՝ L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin. Paris (10)

ԾԱՆՕԹ.— Նպաստաւոր է բաժանորդագրուիլ Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց ամբողջ շարքին (12 հատոր), որ կ'արժէ միայն 200 ֆրանք Ֆրանսա, Գաղութներ, Պալքաններ, եւ 10 տոլար ուրիշ երկիրներ։ դիմել՝ Dr. Krikorian, 126 Rue du Fbg. St. Denis. Paris(9)